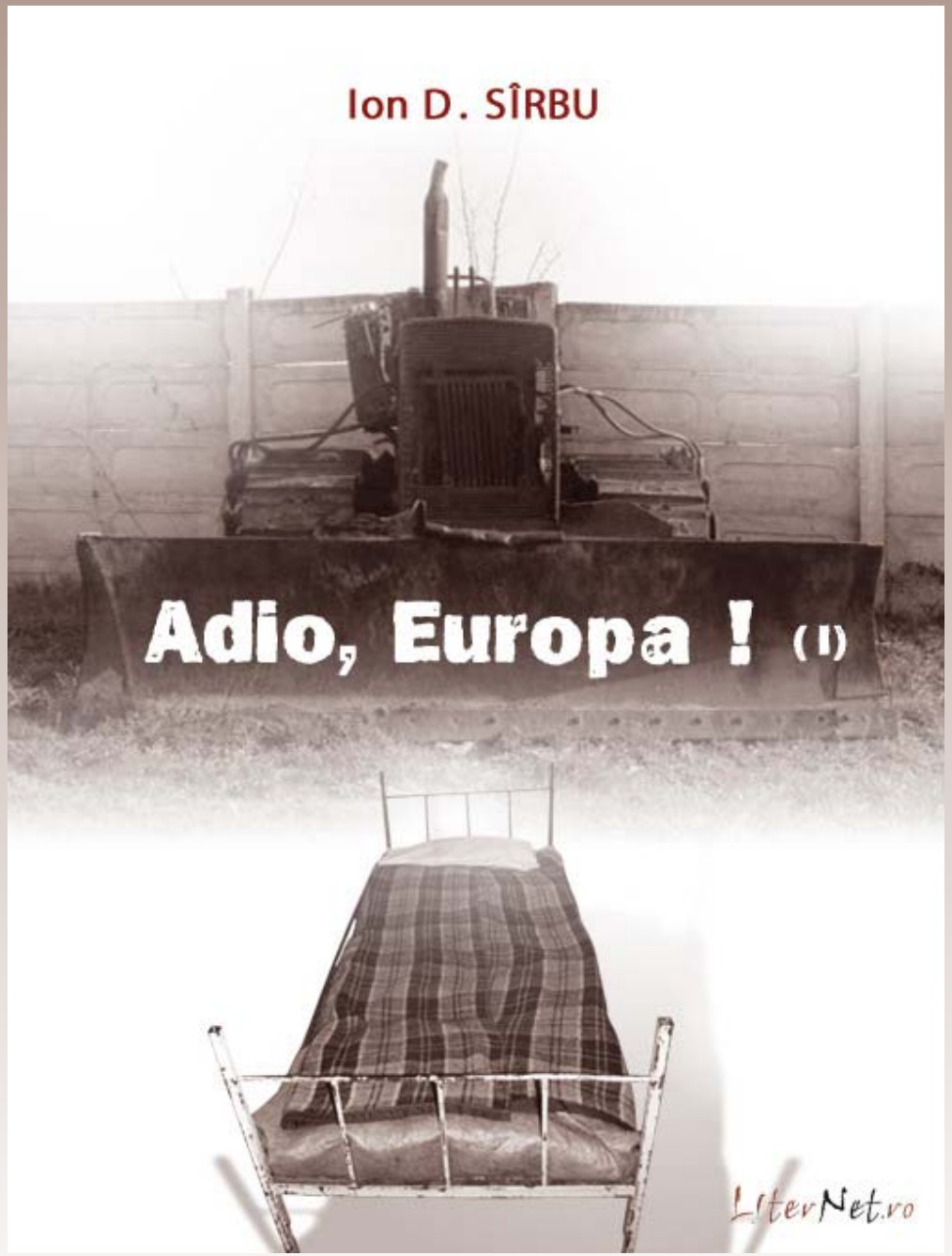
Ion D. SÎRBU
Adio, Europa ! (I)
LiterNet.ro

Adio, Europa! – Volumul I

I. D. Sîrbu

Prefaţă de Nicolae Oprea

Redactori: Corina Ungureanu cungureanu@liternet.ro, Radu-Ilarion Munteanu rimunteanu@liternet.ro
Tehnoredactare: Toma Velici
Corectură: Laura Coman, Geta Rossier
Copertă: © 2004 Mihaela Şchiopu
Editor format.pdf Acrobat Reader : Iulia Cojocariu

Text : © 2004 Elisabeta Sîrbu pentru I. D. Sîrbu
Toate drepturile rezervate.

© 2004 Editura LiterNet pentru versiunea.pdf Acrobat Reader
Este permisă difuzarea liberă a acestei cărţi în acest format în condiţiile în care nu i se aduce nici o modificare şi nu se realizează profit în urma acestei difuzări. Orice modificare sau comercializare a acestei versiuni fără acordul prealabil, în scris, al Editurii LiterNet este interzisă.

Adio, Europa! 2 vol - ISBN: 973-8475-59-7
Vol I - ISBN: 973-8475-60-0

Editura LiterNet
http://editura.liternet.ro
office@liternet.ro

CUPRINS

Prefaţă 3
CAPITOLUL I 28
CAPITOLUL AL II-LEA 40
CAPITOLUL AL III-LEA 54
CAPITOLUL AL IV-LEA 70
CAPITOLUL AL V-LEA 94
CAPITOLUL AL VI-LEA 117
CAPITOLUL AL VII-LEA 135
CAPITOLUL AL VIII-LEA 165
CAPITOLUL AL IX-LEA 178
CAPITOLUL AL X-LEA 199
CAPITOLUL AL XI-LEA 238
CAPITOLUL AL XII-LEA 279
CAPITOLUL AL XIII-LEA 317
CAPITOLUL AL XIV-LEA 340

PREFAŢĂ

DESPĂRŢIREA DE EUROPA

Cazul lui Ion D. Sîrbu (n. 28 iunie 1919, Petrila – m. 17 septembrie 1989, Craiova) este singular în literatura română. Subiect al unei biografii tragic-exemplare, transfigurată târziu în operă, el nu a reuşit să-şi impună valoarea în timpul vieţii. Şi această singularitate a fost prevăzută de scriitor, atunci când invoca exemplul lui Mihail Bulgakov din literatura rusă, a cărui capodoperă *Maestrul şi Margareta* apare mult după moartea romancierului. La jumătate de secol distanţă, prozatorul român lasă şi el sertarele înţesate de manuscrise „harpagonic" adunate. Pe lângă similitudinea de destin – incluzând şi refugiul antum în teatru –, îi apropie pe cei doi prozatori satirici predilecţia pentru stări infernale şi pentru personaje groteşti care întreţin universul comic al creaţiei lor.

Biologic – şi ca vârstă literară –, Ion D. Sîrbu face parte din generaţia războiului, însă din facţiunea ei „sacrificată". Şi-a manifestat firesc predispoziţia creatoare în anii 1941-1945, în periodicele vremii. În mod normal, trebuia să figureze în istoria literaturii române postbelice, alături de prozatorii Marin Preda, Petru Dumitriu sau Eugen Barbu. A intervenit, însă, impactul detenţiei (1957-1963) care îl aruncă în afara generaţiei de creaţie. Cazul său, biografic, este similar până la un punct cu al lui Ion Caraion. Şi acesta, antifascist convins în timpul războiului, a aderat la utopia comunistă de care se va dezice în perioada imediat postbelică, fiind condamnat politic la închisoare până în 1964. Dar autorul *Panopticum*-ului va reintra firesc în circuitul valorilor, în 1966, când publică *Eseu,* cu preţul unor compromisuri morale. Pe când autorul *Concertului* (debutul editorial din 1956) se reintegrează abia în anii '70, în compania mai tinerilor prozatori Eugen Uricaru şi Alexandru Papilian. Cazul pare cu atât mai inexplicabil cu cât congenerii săi din Cercul Literar de la Sibiu irup în literatură în deceniul al şaptelea, în conjunctura destalinizării treptate a culturii şi societăţii româneşti.

Situaţia este, din mai multe privinţe, motivabilă. Mai întâi, cerchistul caustic şi exploziv de odinioară apare „îmblânzit" după experienţa carceralã şi acceptă, forţat de împrejurări, situaţia inevitabilă a provincializării, răzleţindu-se de gruparea sibiană. Lipsind 17 ani din literatură – între *Concert* şi *Povestiri petrilene* – ,se trezeşte în afara sferei de interes a receptării critice curente. Este nevoit să admită starea provizorie de marginal al literaturii, aşteptând momentul prielnic pentru revanşă. În atari condiţii, este uşor dominat de pasiunea pentru teatru, şi datorită profesiunii sale de secretar literar la Teatrul Naţional din Craiova. Autorul *Arcei Bunei Speranţe* a avut, indiscutabil, talent dramaturgic. Personajul histrionic, care era, se simţea bine în ipostazele scenice inventate. Dar nu putea, nicicum, eluda imperativele epocii totalitariste cu amprentă apăsată asupra genului. Fără să fie o experienţă

ratată, dramaturgia nu îi permite să-şi desfăşoare, în voie, virulenţa satirică şi ironia suculentă. Fiindcă era obligat să se limiteze la critica aspectelor sociale minore şi la subiecte admise de cenzura comunistă. E de înţeles de ce succesul teatral este mai degrabă local – limitat la zona Craiova-Petroşani şi alte câteva teatre provinciale –, cu rare ecouri pe scena naţională.

Vocaţia incipientă, nefructificată prompt din pricina conjuncturii istorice şi politice, a fost totuşi aceea de prozator. Un substanţial *Jurnal clujean* din anii '50 este plin de proiecte epice, unele de-a dreptul urieşeşti. În vara anului 1952, lucra intens la o trilogie nuvelistică structurată omogen pe trei teme majore: dragostea, moartea, arta. Dar *Viaţa aceasta, Umbra* şi *Visul* au fost, din nefericire, distruse în timpul arestării din 1957. Semnificativ este faptul că tânărul nuvelist resimţea, la fel de puternic, chemarea romanului. Spre sfârşitul aceluiaşi an schiţează proiectul unui roman gigantic, după modelul probabil al lui Constantin Stere, cu ciclul *În preajma revoluţiei*. Materia romanului, cu tentă biografică, era dispusă în şase volume cu titluri expresive şi temerare, din care deducem că eroul său era menit să ajungă în exil la Paris: 1. *Colonia, greva, familia*; 2. *Sibiul studenţiei*; 3. *Războiul meu*; 4. *Invazia*; 5. *Răsturnările*; 6. *Parisul*.

Urmează hiatusul celor două decenii, care întrerupe brutal evoluţia naturală a prozatorului cu fibră filosofică, anunţat de povestirea *Compartiment* (1945, în *Revista Cercului Literar*). Trebuie menţionat că, dacă nu ducea lipsă de poeţi şi critici, Cercul Literar de la Sibiu se afla în criză de prozatori (I. Negoiţescu încumetându-se să suplinească golul cu eboşele sale semnate Damian Silvestru). Se pare, că nici unul dintre cerchişti nu a intuit, la momentul respectiv, talentul de povestitor al colegului lor. Iar mai târziu, încadrarea prozelor de tinereţe – în fapt, rescrise şi reunite în *Şoarecele B şi alte povestiri* – devine şi mai dificilă pentru confraţi. Cornel Regman, când alcătuieşte o riguroasă antologie a nuvelei şi povestirii din deceniul şapte şi, apoi, opt, ezită să-i selecteze vreuna dintre „nuvelele franc satirice", deşi apreciază nucleul „rece" şi caracterul de „utopie de laborator".

După călătoria europeană din iarna 1981/82 (o bursă nesperată, D.A.A.D.) – care declanşează resorturile creaţiei, destupând supapele inhibiţiilor de orice fel –, Ion D. Sîrbu îşi foloseşte ultimele rezerve de energie concretizării proiectelor romaneşti. Premoniţia morţii şi simţul datoriei îl determină să migreze aievea din viaţă în literatură. În ultimii şapte ani de existenţă lucrează efectiv la *opera postumă* (în propria definiţie amar-ironică). La 13 august 1982, îşi anunţa prietenii din diaspora: „Am terminat partea I a romanului *Candid în Isarlâk*"; iar la 25 octombrie îşi definea romanul drept „*Summing up*-ul lucidităţii mele, gulliverian-candidian". Căutând metafora epică adecvată, autorul modifică titlul primului roman pe măsura elaborării acestuia. În iulie 1983, îl botezase după modelul N. Filimon: „... ziua, bat la maşină romanul meu care acum se numeşte *Ciocoii noi şi vechi*". La sfârşitul fertilei ierni 1985/86,

adoptase modelul André Malraux: *La condition roumaine*. Până la urmă, strigătul disperat şi sfâşietor al izolării de Europa se impune ca titlu al romanului care se publică la trei-patru ani după moarte: *Adio, Europa!*

Acţiunea acestui roman este plasată în deceniul al optulea, în plină dictatură ceauşistă, caracterizată – cu expresia naratorului – prin „hipernaţionalismul oficial al sultanului şi al haremului său de eunuci", prin îndepărtarea treptată de categoriile civic-morale ale Europei şi transplantul asiatic, mai pe scurt, prin instituirea „religiei fricii". Se conturează, astfel, o lume terorizată, frustrată până şi de gustul vieţii, din pricina aplicării unui program „ştiinţific" cu caracter coercitiv şi castrator: „şedinţele, învăţământul politic, anchetele, cozile, cartela etc.". I. D. Sîrbu demontează mecanismele acestei pantomime existenţiale cu un curaj nemaiîntâlnit în proza noastră contemporană, nici măcar în aceea despre „obsedantul deceniu". Cel puţin, persoana dictatorului se află permanent sub tirul nimicitor al prozatorului satiric. El este Sultanul, Unicul, cel care domneşte la Înalta Poartă, alături de „*sultana validé*", întemeind o monarhie tribală. Predispoziţia satirică nu cunoaşte margini în cazul nominalizării pseudo-encomiastice a acestuia. Se apelează la toate clişeele timpului, pentru a-l fixa în insectar, prin perifrază: „Suleimanul nostru e cel mai magnific profet şi gânditor al tuturor timpurilor"; „avem în frunte un sultan genial, glorios, atoateştiutor, infailibil şi sfânt"; „Suleiman: Magnificul, Genialul, Infailibilul, Erou între eroi! Cel mai iubit fiu al poporului...". Nici nu a fost nevoie de invenţie onomastică, fiindcă expresiile laudative pigmentau panegiricul epocii „de aur". Prozatorul deplasează doar accentul în interiorul sintagmelor printr-o întorsură ironică şi voit pleonastică de genul: „Suleiman atât de total magnific"; „Măria sa Suleiman atotştiutorul"; „Nabucodonosorul nostru"; „o citare a celui mai citat", „Codexurile de înţelepciune ale Celui Mai dintre Cei Mai" etc. etc.

Dar dictatorul nu devine personaj în concepţia romancierului care se concentrează asupra ideilor şi dimensiunilor fenomenului. El este, cu alte cuvinte, personajul absent, reperul din umbră la care se raportează toţi ceilalţi slujbaşi ai ţării „turcite". *Isarlâkul* – denumit astfel în răspăr cu „alba" cetate barbiană – adăposteşte o lume pestriţă de tip oriental, remodelată în spiritul modern al luptei pentru putere, în care strălucirea *kitsch-ului* şi vertijul intereselor meschine năpădiseră esenţele. Urbea pitorească, plasată într-un Fanar de secol XX, este populată de carierişti venali şi pseudo-patrioţi, slujbaşi corupţi şi intriganţi perverşi, escroci agresivi şi torţionari nemiloşi, altfel spus, o faună colorată, situată în afara moralei. Naratorul însuşi apare uimit de universul de coşmar care îl înconjoară: „Toate aceste bizantine minuni de peisaj şi caracter mă umpleau de uimire şi entuziasm; aici, totul era nou-nouţ, oamenii erau noi, avânturile, ziarele, echipa de fotbal, universitatea, teatrul şi ospiciul de nebuni, toate erau ca scoase din cutie, strălucind de o veselie şi tinereţe

inepuizabile. Până şi trecutul istoric (plin de viteji şi martiri decapitaţi) devenise nou, sub avalanşa frenetică şi optimistă a ultimului val de renaştere şi reconstruire. Se vorbea repede, se gândea în viteză; totul începea, nimic nu se termina, cu planurile eram de mult în mileniul viitor, cu fapta ne menţineam şmechereşte într-un fel de ev mediu întâmplător – nu asta era important, miraculoasă mi se părea (mie, un răspopit logician postkantian) această dialectică împăcare, pe planul subconştiinţelor, a oricărei contradicţii între vorbă şi faptă, între realitate şi laudă, între visul-vis şi baza sa materială.".

Denumirea Isarlâkului provine, în chip evident, din egalizarea comunismului cu feudalismul. „Isarlâkul luminilor celui mai luminat" – definit antifrastic – desemnează, în realitate, un spaţiu ante-istoric, cufundat în bezna medievală. „Gloriosul târg" – caracterizat astfel cu ajutorul eufemismului cu funcţie ironică – este un loc uitat de Dumnezeu şi de lumea occidentală („aici, la spatele lui Dumnezeu şi al Europei"), situat în afara categoriilor de dreptate şi libertate ale Europei civilizate: „Provincie a provinciei. Margine a marginilor, definitivă, incurabilă, mortifiantă, *finisterra*". Este un oraş oriental erodat de vicii, „plin de pişicheri şi puşlamale", în care „târguiala e mai importantă decât târgul" şi toată lumea joacă teatru, „în care ambivalenţa e o religie, o supremă artă, o nouă morală" – cum specifică naratorul. În acest „bazar oriental" coabitează „bătrâna Asie cu brusc senilizata Europă". Turciada satirică a lui I. D. Sîrbu vizează, de fapt, nu „turcirea" ca atare, ci asimilarea forţată a unor modele străine, impuse de doctrina comunistă, provenind din spaţiul euroasiatic: modelul sovietic, chinez sau coreean. Târgul alutan este conturat de romancier, după preceptele utopiei negative: un spaţiu autosuficient, cu proprii determinări, populat de estropiaţi, pentru care bucuria vieţii a devenit clandestină. „Turcocraţia" este temeinic instaurată şi bine organizată în acest spaţiu dominat de frică şi teroare. Prozatorul, ironic, excelează în refacerea structurilor sociale prin prisma pitorescului de sorginte balcanică, după modelul funcţionării Imperiului Otoman.

La baza ierarhiei din „paşalâk", se află umilii spahii, ipistaţi sau efendi, conduşi de o serie de paşale, bei, serdari, capugii etc. În vârful piramidei sociale şi administrative, se află dregătorii individualizaţi care dirijează şi controlează Viitorul (Futurologia), Cultura şi Securitatea: beglerbeiul Tutilă Doi, beglerbeiul Caftangiu şi cârcserdarul Osmanescu. La rândul lor, aceştia vor fi controlaţi de bimbaşa Tutilă Unu, trimis în raia de însuşi Magnificul Sultan. Enumeraţia, utilizată stilistic de prozatorul înclinat spre fiziologii, vine să amplifice dimensiunile social-morale ale lumii negativ-turcite: „Poltronii, şmecherii, juveţii, gogoşăresele, ginecologii, miticii, farfurizii, caţavencii, palicarii, nastratinii, bişniţarii liberali, bişniţarii oficiali, scatofagii din divan, scatofagii din presă, scatofagii ezoterici, pachidermii poetici, saurienii curlingăi, veşnic-învinşii, avocăţeii, câinii, învingătorii pereni, puşcăriaşii voluntari, paznicii de silă, paznicii fără

voie, lichelele profesioniste, lichelele amatoare, lichelele emerite, ticăloşii cretini, ticăloşii cretinizaţi, ticăloşii de geniu, doctor-docenţii, logovorii, logomachii, membrii, nemembrii, foştii, ţiganii, ţigăniţii, popii analfabetizaţi, arhimandriţii contabili, coloneii-colonei, coloneii-berze-albastre, bârfitorii (...) muritorii de foame, muritorii sătui de viaţă, specialiştii, specialiştii cu carte, urmăriţii, urmăritorii, temuţii, temătorii, copiii, copiii educaţi, copiii just educaţi, fetele, fetele frumoase şi triste, triste şi frumoase, tovarăşii de la raia, tovarăşii din divan, tovarăşii de la Înalta Poartă, portretul Lui, portretul Ei, cărţile Lui, cărţile Ei, evul Lui, evul Ei, cuvintele Libertate, Independenţă, Demnitate, slavă, slavă, slavă...". Aceasta ar fi populaţia devitalizată a urbei, ocupată prin barbare migraţiuni care au determinat pervertirea moravurilor. Aspectul de pamflet alegoric al romanului este reliefat prin imaginea utopiei răsturnate a Barbariei („Barbaria utopiştilor", denumită în epistolar) care corespunde spaţiului geografic real din „epoca" dominată de clanul Ceauşescu.

Toată substanţa romanului se concentrează pe montarea şi demontarea utopiei comuniste. Înscriindu-se în tradiţia genului, viziunea lui I. D. Sîrbu este, însă, bipolară: la un pol se află *Utopia* lui Thomas Morus şi *Cetatea Soarelui* a renascentistului Tomaso Campanella, iar la celălalt, *O mie nouă sute optzeci şi patru* de George Orwell şi *Arhipelagul Gulag* de Alexandr Soljeniţîn. Cu alte cuvinte, perspectiva creatoare a prozatorului român vizează deopotrivă ficţiunea interzisă, ideală, şi realitatea (aparent) imposibilă, care depăşeşte limitele imaginaţiei. Exegeza modernă a pus în circulaţie o serie de etichete privitoare la diversele „subtipuri de utopii, care denumesc, în ultimă analiză, tot utopia – în ansamblul ei" – precum: antiutopie, utopie negativă, utopie satirică, contrautopie, utopie neagră, distopie etc. Dintre acestea, cea mai adecvată etichetă pentru universul prozei lui I. D. Sîrbu este distopia (de la *dys+topos* = loc dificil). Specia este sugerată de personajul-narator („*profesore* de utopii! sau distopii!" – cum e apostrofat de Naşul Tutilă Doi) într-un monolog interior: „Omul sincer şi naiv îşi visează originile, zeii, marile cataclisme ale speciei sale: el are <utopii> (vise) sau <distopii> (coşmaruri), tocmai fiindcă e o fiinţă monotropă. În clipa în care, să zicem, se politropiază, apare ştiinţa, dar se plăteşte pentru ea o imensă vamă de minciuni: toate utopiile şi distopiile proiectate spre viitor ne scot, de fapt, din vis, din paradis, şi ne mută cu forţa în cincinalele falselor statistici, falselor lozinci, falşilor eroi sau zei.". Viziunea escatologică a romancierului cu fibră filosofică fixează un reper negativ în credinţa lui Leibniz, după care categoria posibilului se manifestă în lume prin ce are mai bun.

Monadologul adept al *pansophiei*, ce credea în armonia prestabilită şi în principiul raţiunii suficiente, devine exponentul intertextual al utopiei în general. Dar în textura romanului, apologia leibniziană a prezentului este înlocuită cu satira muşcătoare, critica acidă. Formula

leitmotivică, întreţesută în evoluţia naraţiunii – „totul este bine în cea mai bună din lumile posibile” –, este deturnată adesea, în sens peiorativ („Lumea asta – cea mai bună dintre cele imposibile”) şi ironic („Totul era perfect în cel mai perfect dintre paşalâkurile posibile”). În construcţia savantă a romancierului, reperul din umbră care anihilează concepţia lui Leibniz devine Voltaire cu ai săi Candide şi Pangloss.

În textura romanului, lumea falsificată (turcită) se defineşte prin instituţiile şi personajele exponenţiale, botezate după principiul corespondenţelor. „Raiaua” (recte, judeţul) este condusă de „tovarăşul Ilderim”, care, după mazilire, va fi înlocuit de Carasurduc. Şeful Agiei (al Securităţii) este un Osmanescu. „Beiul culturii”, se numeşte Caftangiu, iar poetul oficial, versificatorul patriotard, se cheamă Omar Caimac. Spre a autentifica istoric provincia sa imaginară, romancierul – pe lângă lexicul adecvat – mimează naivitatea cronicarilor. În ipostaza de cronicar al Isarlâkului, el se situează în descendenţa cronicarilor munteni, caracterizaţi prin spiritul polemic şi predilecţia pentru pamflet. Dealtfel, unul din *motto*-urile romanului, din G. Orwell, indică pamfletul ca cea mai potrivită formă literară a epocii. Modelul cronicăresc este marcat compoziţional prin incipitul care flanchează toate cele douăzeci şi două de capitole ale romanului (14 în vol. I, 8 în vol. II). Formula introductivă a notei-rezumat este mimetică şi faţă de romanele din Renaştere sau Iluminism (modelul *rabelaisian*, mai îndepărtat, fiind indicat de înclinaţia către grotesc).

Tenta parodică a incipitului este, desigur, intenţionată: „În care, conform clasicelor reguli, cetitorul va fi introdus (pe uşa din dos) în biografia demonologică a eroului principal. Va face cunoştinţă şi cu prea isteaţa lui soţie, Olimpia, şi – conform bunelor tradiţii ale celei mai noi şi mai înaintate turcocraţii din lume – va însoţi această bizară pereche într-o rituală vizită la Naşul protector. După care, a doua zi, în piaţa centrală a frumosului municipiu Isarlâk va răsuna un râs cretin şi fatal, prevestitor de nebănuite surprize şi păţanii.”. Candid şi Olimpia, cuplul care focalizează acţiunea romanului, evocă paradigma perechii complementare – fiinţa idealistă şi cea pragmatică – al cărei model se află, desigur, în tipologia contrastantă creată de Cervantes: Don Quijote – Sancho Panza. Chiar dacă ambele personaje se manifestă în text prin dimensiuni anti-utopice, realistă este doar Olimpia, dotată cu inteligenţă practică – „bizantină în formă, dar perfect socialistă în conţinut”. Ea reprezintă personajul forte, masculinul cuplului conjugal, deducem şi din formula de adresare a oficialilor faţă de soţ: „domnul Olimpia”. Fiind rudă cu fraţii Tutilă, energica femeie amortizează, cât poate, efectele gafelor lui Candid şi nu ezită să apeleze la şantaj, când e nevoie. La fel de pricepută în intrigi precum Carmen Caftangiu, ea uzează de această pricepere decât spre a-şi proteja armonia familială. Aptă să se adapteze conjuncturii politice, este pe cale să fie promovată din postul umil de spicheriţă în funcţia de directoare a Fabricii

de Marmeladă şi Sucuri Răcoritoare. Prea lucidă, însă, şi moralistă în fond, eroina sfârşeşte tragic.

Distopia lui Ion D. Sîrbu, varianta coşmarescă a societăţii ideale, delimitează o lume „îndemonită", guvernată de frică, prostie, lichelism, fals şi toate celelalte forme ale maleficului. În scrisoarea către procurorul general care reprezintă „al doilea final" al romanului (*În loc de testament*), publicabil numai dacă va fi arestat, anchetat şi ucis „de braţul lung al revoluţiei continue", Candid explică modul de formare a *utopiei demonice* prin degradarea religiei sau a sistemului filosofic în ideologie politică sau revoluţie („fiindcă orice vis de a crea o societate sau un om nou prin teroare, minciuni şi crime nu este decât un lung proces de *inorcizare* prin izgonirea a tot ce este sacru în oameni şi în lume"). În mod sugestiv, personajul-narator avertizează, încă de la începutul romanului, că, în tinereţea lui genopolitană, a fost autorul unui eseu filosofic blasfemic *Despre sexul dracilor sau consideraţii asupra caracterului androgin al Răului în lume.* Dacă admitem silogismul autorului că prin negarea cerului-binelui-Divinităţii, diavolul este „expresie a antireligiei, antimoralei", atunci întruparea demonică devine şi expresia distopiei.

Candid este convins că numai „dracul" l-a făcut să râdă într-o zi fatidică de vineri, 13 mai. Martor al râsului demascator, râde şi el, batjocoritor, de novicele său: „Din turnul catedralei, subit transformată în geamie, un muezin cu coarne şi coadă mă arăta cu degetul şi murea de râs.". Asmodeu sau alţi „demoni violeţi" însoţesc eroul, „în zbor planat", în toate drumurile sale. Plimbându-se cu soţia, vede aievea „doi draci vineţi, goi puşcă, (cum) pluteau prin aer paralel cu noi". În timpul conferinţei explicative despre utopia marxistă, dracii îl urmăresc din tavan. În propria casă, aceiaşi draci verzi, „tolăniţi la picioarele povestitorului, ascultau, râdeau, se minunau".

Odată cu „îndemonirea lumii", vremea pactului cu diavolul – „pe baza unui contract cinstit, târguit conform cererii şi ofertei" – a trecut, fiindcă sistemul politic coercitiv a impus „trăirea practică a Răului". Emblema instituţională a universului demonizat este „mistica" unitate a Securităţii: „Ea este vecină, la extreme, atât cu Diavolul, cât şi cu bunul Dumnezeu.". Iar procedeul specific, folosit în totalitarism, de anulare a personalităţii umane, îl constituie *iavaşaua coercitivă*, cum sugerează romancierul prin intermediul unei fabule („metaforă-poveste"), auzită de la un ţăran în închisoare. Bătrânul ţăran îi povestise cum se castrează caii cu ajutorul unui instrument în formă de cleşte din păr de cal, având două mânere cu care era strâns de buze. Durerea provocată era aşa de cumplită, încât animalul nu mai simţea durerea operaţiei propriu-zise.

Aplicarea iavaşalei în plan socio-politic este sinonimă cu *mancurtizarea*. Fiindcă iavaşaua este corespondentul românesc al ugerului de cămilă – din legenda orientală a soldatului mancurt – care, aplicată pe capul prizonierilor ţinuţi în soare, îi transformă în oameni-animale. Motivul mancurtizării, introdus în literatură de prozatorul kirghiz Cinghiz Aitmatov, a fost valorificat, în proza românească,

de Bujor Nedelcovici în *Al doilea mesager*. „Noul mancurt", din romanul acestuia, rezultat prin tratamentul aplicat în diabolicul Institut de reeducare, corespunde omului demonizat din romanul lui I.D. Sîrbu, produs prin „mondiala folosire politică a sistemului iavaşalei sociale": „Şi noi avem pe bot o funie crudă ce ne face să lăcrămăm de durere. Dar, dar... ne apasă alte griji, mai imediate, nu avem timp să punem sub lupă demonul ce ne chinuie atât de savant şi fără de speranţă.".

În mod firesc, proiecţia acestei lumi îndemonite în ficţiune conduce către personajele demonice ale „turciadei" eroi-comico-groteşti – cum era şi „epopeea" proiectată de Candid în detenţie: *Jilaviada sau Manualul bunului puşcăriaş.* Aşa se explică şi caracterizarea cvasi-maniheistă a personajelor care ilustrează lichelismul şi parvenitismul în structura socială a epocii, precum fraţii Tutilă, Osmanescu, Carmen Caftangiu sau Caimac. Bine conturat este şeful Agiei, colonelul Osmanescu, a cărui mărire şi decădere în cadrul sistemului (şi al graţiilor doamnei Caftangiu) se relatează cu real simţ al evoluţiei caracterologice. Portretul torţionarului este fixat în contextul intervenţiei sale intempestive la conferinţa lui Candid. Impresia produsă asupra marginalului intelectual, căruia îi insuflă o frică atavică, este prezentată în crescendo emotiv: „Gigantul venea, simţeam cât de obişnuit este cu teama ce o citea, cu siguranţă, în ochii mei"; „Zmeul se plimba prin faţa mea, privea îndelung spre afişul corp delict, ofta, mustăcea, se prefăcea a fi muncit de îndoieli şi probleme"; „Victoria minotaurului era totală. Ochii lui roşii se plimbară zâmbind peste sala înmărmurită." Total metamorfozat apare acest „gigant" al terorii şi al crimei politice în volumul al II-lea, când este pe cale să fie destituit şi se umileşte în faţa amantei care îl părăseşte, ca „un biet Gică, mărunt, umilit, fiert în suc propriu".

Exponenţiali sunt şi fraţii Tutilă, a căror ascensiune social-politică se întemeiază pe o crimă patricidă şi alte două probabile crime în familie. Profesorul de Futurologie Tutilă Doi, „în a cărui fiinţă şi spirit se împăcau perfect păcatele Orientului cu toate virtuţile cinice ale Occidentului", deşi adept al eticii comuniste, acceptă fără nici o reţinere plocoanele supuşilor săi. Ritualul vizitei finilor săraci, care vin cu un curcan şi damigene la Naşul protector, este descris după tipicul literaturii de moravuri. (Motivul curcanului dăruit şi revândut este, probabil, preluat din *Chiriţa în provinţie* a lui V. Alecsandri.). Lipsit, în fond, de orice principii morale, Naşul îşi va renega finul păgubos în momentul acuzării acestuia, dar va accepta pocăit – la indicaţia autorităţilor – să se umilească, repetând el însuşi ritualul oferirii ploconului.

Cu adevărat demonic se vădeşte fratele său sus-pus, Tutilă Unu, care face parte din categoria *rurilor* torţionari (din originala clasificare a personajului Winter), deveniţi roboţi ai sistemului totalitar: „soldaţi fanatici ai unui absurd ce se lipseşte de justificări". În final, ajuns în vârful piramidei politice, lângă dictator, el se dezice cinic de marxism şi fuge, fără mustrări de conştiinţă, în Occident.

Nu înainte de a comanda uciderea Olimpiei (a cărei moarte pare accidentală, ea fiind lovită noaptea de un camion), pentru că ştia prea multe despre crimele din familia Tutilă. El se adaptează rapid sistemului occidental, ajunge profesor de marxism la o universitate capitalistă şi îşi însuşeşte lucrările comandate odinioară lui Candid, pe care le publică sub numele său: *Marx sau drumul cel mai scurt între capitalismul huiduit şi sclavagismul aplaudat* şi *Manualul bunului puşcăriaş postyalta*. Prea puţin plauzibil, după estetica realistă, Tutilă Unu pare să demonstreze vizionarismul creatorului său, care face din el un „disident" din clasa celor ce vor invada scena politică postrevoluţionară.

În aceeaşi familie tipologică, se încadrează „demonica soţie a Caftangiului", care, fără să aibă o funcţie oficială, „învârtea" treburile publice din Isarlâk „de parcă ar fi fost savanta sultană a Magnificului local". Frumoasa Carmen îşi valorifică *sex-appeal*-ul în intrigi care depăşesc limitele alcovului şi determină mutaţii în „turcocraţie". Protectoarea, aparent dezinteresată a culturii alutane, trăieşte în lux, se îmbracă ultra-elegant şi, în genere, emană prin mişcările sale „siguranţa victorioşilor de totdeauna şi de pretutindeni", „aerul dărâmat de mare doamnă a norocului şi puterii". Lipsită şi ea de simţ moral, după ce îl trădează pe Osmanescu, emigrează împreună cu Tutilă Unu în Occident. De remarcat semnificaţia parodică a emigrării intelectualilor din *Adio, Europa!*, în contextul literaturii pe aceeaşi temă, a lui Mircea Eliade sau Petru Dumitriu. În viziunea lui I.D. Sîrbu, nu spiritele elevate, intelectualii rasaţi aleg calea exilului, ci profitorii oficiali ai sistemului comunist.

Mai şarjat este portretul poetului pensionar Omar Caimac, autor de omagii versificate la adresa mai-marilor raialei şi a Sultanului. Prefigurat prin Vasile Poiană, din nuvela *Începutul călătoriei*, el ilustrează pregnant infiltrarea demonicului în literatură. Omar Omarovici Kaimacov, pe numele originar, întrupează perfecţiunea lichelismului, poziţionat pe ultima treaptă a degradării condiţiei intelectuale prin aservirea necondiţionată faţă de imperativele regimului. Faţă de corespondentul din povestiri, personajul are o configuraţie dostoievskiană, sugerată şi prin originea rusă. El este un sclav lucid al sistemului, dotat cu simţ autocritic şi predispoziţie spre autoflagelare, alternând aiuritor stările psihice, de la penitenţă la sfidarea bunului-simţ şi ameninţarea cu „turnătoria". „Sunt total lipsit de caracter" – recunoaşte cu cinism delatorul în versuri şi „bardul de ocazie", acceptând să fie martirizat în interesul cauzei. Dat efectiv afară în şuturi de gazdele ameninţate – Candid şi Olimpia –, poetul patriotard nu uită să strige spre a fi auzit de alţi delatori: „sunt un martir al cauzei, îmi port fidelitatea ca o cruce, trăiască Suleiman Magnificul". Scena simetrică din al II-lea volum, narând funeraliile oficiale ale poetului lipsit de talent şi caracter, în genul comediei bufe, îi prilejuieşte romancierului o satiră corosivă la adresa scriitorilor imorali, care trădează limba română: „Fără caracter apar genii ale

limbii goale, versificatori sau prozatori, dar ele nu sunt decât nişte genii pustii şi pustiitoare. Olimpia mea spune că toată literatura lumii de azi nu este decât o simplă gimnastică a Limbii: trecem printr-un tunel lung, limba trebuie să-şi menţină condiţia fizică, face gimnastică, la aparate, mode, curente şi anticurente, sintaxa trebuie să rămână elastică şi vivace, poate ieşim – şi atunci va trebui să ne scriem capodoperele restante."

Putem considera *Adio, Europa!*, pe seama structurii aparente, al doilea roman alegoric din literatura română după *Istoria ieroglifică*. Modelul cantemiresc este pur formal şi motivat prin precauţie, dar ca şi acolo, pânza alegorică din romanul lui I.D. Sîrbu este destul de transparentă (pentru contemporani), cifrul toponomastic şi onomastic fiind uşor decriptabil. Isarlâk-ul desemnează *certamente* Craiova de adopţiune a scriitorului. Alutania denumeşte Oltenia şi, prin extensie, România concentraţionară. Genopolis-ul mereu evocat este Clujul din stadiul formării (*geno+polis* = cetatea originară). Prin Cibinium se numeşte Sibiul studenţiei şi al experienţei cerchiste. Toată geografia alegoriei este, dealtfel, traductibilă fără eforturi: Nordul sau „regiunea septentrională" denumită uneori şi Silvania (=Transilvania) Ulan-Bucur sau Înalta Poartă (=Bucureşti), Sublima Poartă (=Moscova), Mazuria (=Polonia), Borusia (=Bulgaria), Germania Borusă (=ex-R.D.G) ş.a. Ca şi denumirea instituţiilor specifice regimului torţionar, cum ar fi Agia, alias Securitatea, cu sediul ei Barzania. Există, apoi, o serie de personaje ale căror modele reale sunt uşor de identificat. Filosoful Napocos, citat la tot pasul – „clasicul gânditor la care mă închin în taină", „Marele meu profesor" – îl întruchipează, evident, pe Lucian Blaga, idolul mărturisit al prozatorului.

Un personaj ca Tutilă Doi pare să fi împrumutat elemente din biografia carieristului Pavel Apostol, autorul real al unui tratat de futurologie. Modelul Olimpiei Ţăranu („isarlâka mea Xantipă") ar fi consoarta scriitorului, Elisabeta Sîrbu. Printre eroii episodici se întâlnesc o serie de colegi sau prieteni din tinereţea universitară: Ramon sau Negon şi Ocg Yonel (I. Negoiţescu), Deroşca (D.D. Roşca), Sergiu (Sergiu Al. George), „poetul *mallarmèano-valéryan*" (Ştefan Aug. Doinaş), Sudetius (Liviu Rusu) ş.a. Unele nume rebusistice sunt de-a dreptul străvezii: Mih-Ral (Mihai Ralea), Gra-Ur (Al. Graur). Ca să nu mai spun, că unele „personalităţi" din fosta nomenclatură craioveană trebuie să se recunoască într-unul sau altul din tipurile umane ale ficţiunii artistice.

Intriga romanului poate părea simplistă dacă o izolăm de contextul social-istoric al ultimei faze totalitariste. Într-o amiază de „alb Isarlâk", ex-profesorul Candid Desiderius, în timp ce citeşte un afiş al Universităţii Populare plantat în centrul oraşului, izbucneşte *într-un râs total, zgomotos* – cum ţine să sublinieze însuşi naratorul. Râsul său homeric este declanşat de eroarea strecurată la capitolul *Despre literatura ştiinţifico-fantastică,* unde, printre îndreptăţiţii E.A. Poe, Jules Verne şi H. G. Wells,

figurează şi numele „marelui învăţător al proletariatului mondial” inserat de inculţii propagandişti în locul lui Karl May.

Acest incident minor provoacă o reacţie în lanţ la nivelul puterii isarlâke care determină, în cele din urmă, revizuirea atitudinii faţă de moştenirea marxistă. I.Negoiţescu observa, pe bună dreptate, că evenimentul declanşator, de natură umoristică, este similar cu cel din romanul lui Milan Kundera, *Băşcălia*. Într-adevăr, prigonirea lui Ludvik, unul dintre cele patru personaje principale din *Gluma* (titlul sub care a fost tradus în româneşte, în 1992) este consecinţa ilustratei băşcălioase expediate serioasei Marketa în care afirma că „Optimismul este opiul omenirii”. Dealtfel, pe I.D. Sîrbu îl apropie de scriitorul ceh antitotalitarist nu doar intenţia de demistificare a utopiei comuniste, ci şi spiritul corosiv în descedenţă *voltairiană*.

Exagerarea dimensiunilor conflictului ţine de turnura hiperbolică imprimată discursului narativ, modalitate specifică prozei lui Ion D. Sîrbu. În plus, are rostul să sublinieze absurdul care guvernează universul Isarlâkului pseudo-fanariot. Râsul lui Candid, riscant şi fatal, zdruncină inerţia sistemului. „Turnătorii voluntari” îşi fac datoria şi împricinatul va fi chemat urgent de „directorul capugiu” să dea socoteală. Scena blamării şi „demascării” sale, după tipicul epocii comuniste, este văzută cu un ochi ciclopic înclinat să surprindă grotesc-absurdul situaţiei: „Mă uitam la cei trei judecători ai mei, aveam impresia că am murit demult şi că m-am trezit în altă existenţă, altă epocă, între alte specii de hominieni. Femeia, veche luptătoare pe baricadele demascărilor, ca o mitralieră semiologică, îmi evoca, blestemând, crimele intervenţioniştilor neocolonialişti, ameninţându-mă cu degetul ei bont: <nu întâmplător, deloc întâmplător...>. Armeanul-turcit, spre a nu rămâne mai prejos, îmi arăta harta trecutului nostru glorios, strigându-mi patriotic: <Strămoşii noştri se răsucesc în mormânt de scârbă>. Viermele de mătase – intelectual sud-estic – îşi scoase ochelarii (era binişor clăpăug, chior, ceacâr): acum, ca prin minune, părea un cu totul alt om. Mă scutura de reverul hainei, spumegând frânturi de înjurături şi afurisenii. Ochiul drept îi fugise spre ureche, nările i se despărţiseră, diferitele componente ale fizionomiei sale (altfel atât de armonioase şi pline de un farmec cabineto-salonard) păreau a executa, ca într-o dementă pictură de Picasso, un dans războinic cuţo-vlah. O furie pură, asemenea taifunului sau erupţiilor *krakatit*, se descărcă în cabinetul capugiu. Mi se părea că o întreagă orchestră de alămuri şi tobe o luase razna, zbierându-şi fiecare aria cea mai acută.”.

Eroul este salvat, pentru moment, din ghearele „vigilenţilor”, dar i se cere ulterior, să-şi motiveze ilaritatea, susţinându-şi punctul de vedere în faţa puternicilor „raialei” adunaţi într-o şedinţă ad-hoc de însuşi Ilderim, şeful judeţului. Desfăşurarea acestei şedinţe, în care fostul profesor de filosofie propune reconsiderarea marxismului ajuns literă moartă, este rezumată parodic în incipitul capitolului al VII-lea.

În *Adio, Europa!*, Ion D. Sîrbu proclamă nu numai despărţirea de Europa, ci şi *despărţirea de utopia lui Marx*. Întrucât, în prezentul scriitorului, autorul *Manifestului partidului comunist* a fost transformat într-un mit la fel de rentabil atât pentru capitalişti cât şi pentru comunişti. Delimitarea de marxism întreţine, de fapt, osatura teoretică a romanului. Aproape toate personajele se raportează la tezele marxiste în care au crezut o vreme. Evreul Sommer îl acuză pe Marx că a confundat ideea de popor ales cu aceea de clasă muncitoare revoluţionară şi Canaanul cu „socialismul intrat în comunism", uitând de străbaterea pustiei. Dezamăgita Olimpia – şi ea fostă activistă – consideră că Marx, în prezent, „este o bubă deschisă şi chiar infecţioasă". Tutilă Doi afirmă nonşalant că Marx „nu a fost marxist", fiindcă era împotriva partidului unic, a armatei şi a cenzurii, negând rolul revoluţionar al Rusiei. Dar despărţirea făţişă de Marx e afirmată prin vocea rezonatoare a impetuosului Tutilă Unu, pentru care opera clasicului ideolog a ajuns literă moartă.

Karl Marx a fost doar „trambulina utopică" pentru instaurarea unui regim dictatorial prin adoptarea unei formule statale detestate de întemeietor, statul „centralizat, ierarhizat, militarizat", după modelul statului prusac de tip hegelian. Convingerea lui Tutilă este tranşantă: „Marx este un gânditor utopic, utopia lui revoluţionară ne-a dus la PUTEREA pe care o avem, azi. Acum – este cât se poate de firesc şi de logic – trebuie să-l facem uitat, să ne debarasăm de el, pentru ca să putem păstra în linişte Puterea. Oricâte jertfe ne-ar cere aceasta.".

Candid este salvat din „groapa cu vipere" de isteaţa lui soţie, Limpi (Olimpia), declarând că suferă de „autocefalie subacută", o boală inexistentă. Fulminanta dispută ideologică, încheiată cu „o mârlănească încăierare de mahala", declanşează un aprig conflict de interese şi putere între clanurile Tutilă şi Caftangiu-Osmanescu. Portretul lui Marx e succesiv înălţat şi coborât de pe turnul primăriei. Lozincile apar şi dispar într-un ritm buimăcitor în centrul urbei. Pe fundalul acestor rapide „schimbări de lozinci şi portrete" se produc adevărate seisme în cadrul aparatului birocratic: „Cultura fu bubuită cumplit. Au fost văzuţi inspectori în prozodie nouă, bând în gară cu hamali şi scrâşnind din dinţi de ruşine şi revoltă. Directorul teatrului fu destituit, apoi reabilitat, apoi iar destituit şi trimis la regiment, pentru grave erori în economia politică a repertoriului; dirijorul-şef al fanfarei simfonice, deşi cumnat, fu obligat să arate de unde are bani pentru maşină, prin ce mijloace a reuşit să-şi plaseze trei veri la oficiul foarte rentabil, de turism, sport, nunţi la ţară. A fost demascat şi directorul muzeului antimistic, fiind pârât că face trafic de icoane ciobăneşti, pe care le rechiziţionează de la băştinaşi şi le vinde, pe valută, în Marsilia, Hong-Kong, Bechet. Era în cercetare – deocamdată numai politică, nu şi penală – afacerea cu criptele de marmură din cimitirul vechi: trei potcapuri şi trei manageri de la primărie trebuiau să explice unde au dispărut oasele unor foşti exploatatori moşieri, în ce scop le-au fost rase cu polizor

electric de dentist numele de pe frontispicii. S-au descoperit trei forme noi de furt al cărnii...” etc. etc. Urmările sunt catastrofale şi în „divanul primăriei”: scaunul lui Ilderim se zdruncină, lui Tutilă Doi i se pregăteşte mazilirea. Şeful culturii, Caftangiu, clachează nervos şi este internat la „spitalul de nebuni oficiali”. Securistul-şef Osmanescu este depăşit de împrejurări şi va fi părăsit de amanta intrigantă – soţia lui Caftangiu – în favoarea lui Tutilă Unu, trimis de la Înalta Poartă să restabilească situaţia. Între timp, în casa profesorului sunt aduse două statui de ghips: una mai mare, a „neînţelesului Karlie”, şi alta mai mică, a şefului culturnic (ambele realizate de un transfug). Pe fondul derutei ideologice, statuile poposesc noaptea în magazia teatrului local, însoţite de cei doi proprietari provizorii, Limpi şi Candid, sechestraţi acolo din ordinul lui Osmanescu şi Tutilă Doi care rămân să se înfrunte violent în casa lor.

Roman politic în esenţa sa, prin necontenitul discurs anti-totalitarist, *Adio, Europa!* este deopotrivă roman social, în buna tradiţie a prozei româneşti de moravuri. În această direcţie, poate fi citit ca o replică polemică – peste veac – „la romanţul original” al lui Nicolae Filimon, *Ciocoii vechi şi noi*, la care trimite şi una din variantele titlului iniţial, *Ciocoii noi şi vechi*. Departajarea tipologică operată de noul acuzator al „ciocoismului” impune două categorii sociale paralele, din punct de vedere moral. De o parte, „fanarioţi” autohtoni, lipsiţi de scrupule; de cealaltă parte, umilii cu simţ moral, angrenaţi forţat în mecanismele sistemului, din care încearcă să evadeze. Dar intenţia moralizatoare – explicită în *Dedicaţia* lui Filimon – este implicită textului romanesc modern. Cronicarul moravurilor din evul comunist evită tezismul şi demonstraţia etică prin proiectarea lumii demonice pe ecranul frescei sociale. Raportul este, de fapt, răsturnat, fiindcă Răul proliferează în societatea comunistă şi, în cele din urmă, învinge Binele. Aproape toate personajele din categoria uşor idealizată dispar, sub o formă sau alta. Olimpia este călcată de „camionul negru”, Winter se sinucide, Candid este internat în ospiciu etc. În schimb, exponenţii răului, dacă nu sunt promovaţi în funcţii, dezertează, cei mai mulţi (Tutilă Unu, Carmen Caftangiu, Osmanescu, în calitate de diplomat) îndreptându-se spre „Occidentul putred şi exploatator”.

Volumul al II-lea, mai sărac în evenimente epice, înclină către formula *eseului romanesc* sau a „romanului de idei”. Cum remarcă Eugen Simion (în *Caiete critice*, nr. 10-12/1995): „Romanul devine, într-o măsură mai mare decât cartea anterioară, o confruntare de discursuri.”. Sunt, în fapt, trei discursuri moral-politice independente, paralele în punctul iniţial, dar congruente tematic şi prin atitudinea predominantă. Joncţiunea epică a monologurilor provocate de narator nu e deloc forţată, fiindcă se subordonează logicii interne a naraţiunii. Călătoria iniţiatică a lui Candid Dezideriu spre Ponoare este înţeleasă ca o cale deschisă spre poveste: „Maşina plutea lin: intrând în poveste şi în destăinuiri, simţeam cum ies din timpul călătoriei şi mă mut în spaţiul interior al durerilor de sub aparenţe.”. În funcţie

de vehiculul care îl transportă pe călătorul pornit în căutarea Moşului paradigmatic – camionul, autoturismul, căruţa – se succed la bara justiţiei istorice trei interlocutori cu totul diferiţi: Bura, Winter şi moş Vasile.

Fiecare ilustrează, deducem noi, în intenţia prozatorului, poziţia unei clase sociale, în ordinea intervenţiei: proletarul, intelectualul, ţăranul. Primul orator justiţiar este şoferul Bura care plimbă necontenit în camionul său uriaş 5.000 de ouă bulgăreşti în virtutea unei „hoţii în lanţ" legiferată de sistemul birocratic. El desprinde ca un veritabil analist politic mecanismele falsificării sistemului. Punctul său de vedere coincide cu al unui „comunist cinstit" care mai crede în reabilitarea regimului prin întoarcerea la Marx şi prin lichidarea celor „trei straturi sociale parazite": activiştii, birocraţii şi „agia" (alias securiştii). „Căruţa socialismului falimentar" putea fi reparată dacă se revenea la criteriile cinstei şi omeniei. Situaţia tragică s-ar datora – prin prisma acestui Bura Brutus – trădării Europei democratice care a lăsat o întreagă naţiune la cheremul unui dictator paranoic, împotriva căruia îşi îndreaptă diatriba: „Pe cel mai iubit fiu al poporului nostru nu-l convoc niciodată. El s-a ridicat atât de sus, peste şapte rânduri de nori din tămâie şi slavă, încât trebuie lăsat de-acum să plutească, să domnească, să se autosfinţească. Nu mai e om: e capodoperă, e zmeul-zmeilor, buricul pământului, marele cârmaci al cârmuiţilor. E zeu şi Dumnezeu. Atotştiutor şi infailibil.". Discursul proletarului dezamăgit – comparat de narator cu al unui „senator roman" –, cu tentă sociologică, îmbracă forma criticii de moravuri.

Al doilea interlocutor al lui Candid – care îl invită într-o maşină ultramodernă, mirosind a „igienă şi nivel de trai american" – este Marcus Winter, fost student al său în Genopolis, ajuns acum inginer în cadrul Securităţii. Fusese angajat prin şantaj într-un laborator care studiază „tehnic" gradul de „înfricare, descurajare şi prostire în masă ştiinţific antecalculată a acestui popor condamnat la lentă dar sigură pieire". Povestindu-şi păcatele, fatalistul Winter analizează şi el falsitatea şi hibele sistemului. În concepţia lui, Marx a fost „un simplu utopist", devenit în prezent un mit foarte rentabil „atât pentru capitalişti, cât şi pentru marea împărăţie a socialismului biruitor". Fiindcă el a desfiinţat morala şi a deschis calea instituţionalizării „religiei fricii". Singura soluţie întrevăzută de pseudo-evreul rătăcitor ar fi plecarea definitivă din ţară – iniţiase demersuri oficiale în acest sens – chiar dacă exilul înseamnă „un fel de amputare silnică a spaţiului şi timpului interior".

Dacă discursul lui Winter exprimă concepţia unui filosof al istoriei, replica baciului Vasile are accente etno-psihologice. El deplânge, în primul rând, dispariţia satelor, dar ajunge curând în aria ideilor generale, decelând înstrăinarea statului de popor. Acuză, apoi, ca Bura şi Winter, trădarea euro-americană de la Yalta, prilejuindu-i personajului-narator o amară concluzie fatalistă: „S-a terminat cu sfinţii, savanţii, cărturarii martiri: de la Yalta încoace, popoare întregi, total nevinovate, sunt judecate,

condamnate şi ucise prin ardere lentă şi decapitare în rate. Suntem răstigniţi între două mari puteri, la fel de barbare, la fel de incapabile de a-i înţelege pe alţii. Mai cumplit decât gândul unui sfârşit atomic al acestei lumi este această realitate a sfârşirii sub un clopot de sticlă al minciunii, prostiei şi neputinţei. Nu ne mai sperie un cataclism nuclear, el e drama şi problema *lor*: pe noi ne doare şi ne macină această continuă murire înainte de moarte.". Povestirile-spovedanii ale celor trei exponenţi reprezintă tentative de mântuire prin luciditate, îndeplinind o funcţie terapeutică, prin prisma naratorului.

Traseul lui Candid Desiderius în compania celor trei comilitoni – purtători de cuvânt ai prozatorului – este identificat, în mod convenţional, cu itinerarul lui Dante prin Infern. Referinţele textuale marchează aluziv atare accepţiune: „Rostii tare strigarea lui Dante" (p.33, la începutul călătoriei) şi „îl urmai pe Virgiliu al meu" (p.163, la sfârşit). Ultima parte a drumului, presărată cu elemente de senzaţional, este străbătută sub semnul iniţierii. Despărţindu-se de Baci Vasile, Candid ajunge într-un schit ruinat, în care o ţigancă, alăptându-şi pruncul gol, îl îndeamnă să se îndepărteze grabnic. Fiica surdo-mută a acesteia îl conduce, apoi, într-o peşteră unde îl întâlneşte pe fiul evreului Sommer, violonistul Itzac, pregătit să fugă peste graniţă cu Moşul.

Toate aceste „semne de recunoaştere" – schitul, peştera, la care se adaugă: căprioarele, şarpele sau calul întâlniţi în cale – sunt simboluri care jalonează drumul întoarcerii *spre origini*. Dealtfel, Moşul – pe adevăratul său nume, Pătru Ţăranu, fost deţinut politic, acum retras în munţi – întreţine credinţa în posibilitatea salvării din marasmul istoriei printr-o serie de gesturi simbolice mistico-religioase. Căutând un punct de sprijin şi întrevăzând mântuirea în „ieşirea din Balcani", el s-a hotărât să-i ducă Papei o „decarugă" (rugăciunile puşcăriei) şi să îngroape un fier de plug în Cetatea Eternă.

Modelul referenţial – caricatural, desigur, ca şi cel al lui Nastratin în Isarlâk – al personajului principal ar fi naivul erou din *Candid sau Optimismul* lui Voltaire. Protagonistul din *Adio, Europa!* joacă rolul inocentului dezarmat, al omului veşnic fericit care e, pe deasupra, gafeur incorigibil („un biet idiot universal"). Optimismul său metafizic (deşi se consideră, în propria clasificare, din categoria „pesimuşilor", opusă „optimaţilor") îl izolează de realitatea agresivă ale cărei valori s-au degradat iremediabil. Precum eroul voltaireian, Candid Desiderius este sortit să treacă dintr-o nenorocire în alta, dar nu va ajunge niciodată să-şi lucreze grădina pe malul Bosforului. Fiindcă itinerarul său este circular în acest univers închis, necomunicant. El evadează aievea din lumea turcită a Isarlâkului spre Vatra Ponoarelor – ţinutul binelui moral, un fel de Eldorado –, dar va fi constrâns să revină în interiorul ei, prin intervenţia agenţilor Securităţii care îl urmăresc pas cu pas.

Obsesia modelului funcţionează, chiar dacă naratorul neagă referinţa livrescă: „Voltaire apăruse din nou, rânjea ca de obicei, cu mâna îmi arăta obscenităţi absolut

ţigăneşti: nu-mi păsa, eram în şa, pe calul meu favorit. *Candide* era cartea pe care, din respect pentru Leibniz, am refuzat s-o citesc. Toată viaţa am sperat să ajung o monadă, cât de cât, lucidă...” Sau îl evocă pe Voltaire spre delimitare, cum se întâmplă în rezumatul capitolului XI: „Acum ştim că eroul nostru se numeşte Candid – chiar dacă soţia sa nu e deloc Kunegunda, din celebrul roman al lui Voltaire.”. În fapt, concepţia leibniziană a excelenţei stărilor de lucruri în „cea mai bună lume cu putinţă” era contrazisă prin instaurarea definitivă a Răului, prin *îndemonirea lumii*. Din coabitarea binelui cu răul nu va rezulta niciodată binele prezis de Wolf, ci, dimpotrivă, maleficul se insinuează treptat şi în suflete. Nu întâmplător, „Marele filosof, savant şi diplomat Gottfried Wilhelm Leibniz” este chemat să-şi reajusteze teoria – pusă în slujba dictaturii – într-o conversaţie imaginară cu naratorul.

Singura modalitate de a supravieţui în această lume „pe dos” se rezumă la „băşcălie”, care, pe fondul de lenevie balcano-bizantină şi indiferenţă, poate anihila „sentimentul tragic al vieţii”. De unde şi funcţia curativă a batjocurii – sau „batjocului” pe care naratorul, împreună cu autorul, îl consideră virtute naţională. În acest sens, Olimpia cel puţin reclamă şi îşi protejează prin toate mijloacele „libertatea de a-mi zeflemisi sclavia”. O altă modalitate de evadare din realul constrângător şi de însufleţire a „prezentului mort” ar fi actul de *a povesti*, fapt ce explică apetitul verbal al personajelor, foamea neostoită de poveste. „Povestirea, ca act de memorie şi creaţie – consimte naratorul – constituie singurul remediu prin care, folosind lăuta bătrână a limbii materne, dizolvam graniţele dintre vis şi realitate, dintre frică şi pieire, dintre *je* şi *moi*, eu şi mine. În timpul povestirii, viziunea sfârşitului tău nu mai este, nu o mai realizezi…”

Lumea valorilor răsturnate şi a adevărului relativizat din Isarlâk este percepută de prozator în dimensiunea ei carnavalescă. Isarlâkul pare o imensă scenă de carnaval sau bâlci autohton, amestec de năravuri orientale şi neaoşe moravuri. În structura discursului epic, personajele înseşi sunt conştiente de natura carnavalizată a universului în care se manifestă. Bura, de pildă, vorbeşte de „lumea întoarsă pe dos”, iar Candid se simte „ca într-un carnaval”.

Ion D. Sîrbu uzează, în spirit modern, de procedee ale satirei menippee, indicată de M. Bahtin ca una dintre speciile complexe ale literaturii carnavalizate. Orientarea carnavalesc-satirică a discursului romanesc este sugerată, mai întâi, de mulţimea „de contraste izbitoare şi de combinaţii oximorone”, dar şi prin elementele de distopie. *Râsul* lui Candid, care declanşează intriga romanescă, ţine în fond de esenţa carnavalului, fiindcă vizează subiacent „schimbarea autorităţii şi adevărurilor” – în termenii aceluiaşi M. Bahtin – sau criza propriu-zisă a „vieţii răsturnate”, asociind „negarea (ironia) cu afirmarea (râsul triumfător)”.

Un alt procedeu specific literaturii carnavalizate, folosit de romancier, este cel al *dublurilor parodiante*. Naratorul însuşi indică dublura lui Sommer, „măruntul

paznic al tipăriturilor": „Sommerul ce venea alergând (deşi era rotofei şi bătrâior) nu semăna bine-nţeles, cu cel cu care Limpi tăinuise în grădina edenică a bisericii Sfântu Gheorghe. Aceluia i se refuzase paşaportul, era un iudeu tragic, păgubos: cânta din vioară între un cocoş ridicol şi un măgar roşu, tot ridicol. (Ce mi-e Vitebskul, ce mi-e Isarlâkul! Ghetourile toate seamănă între ele.) Cel ce venea tropotind spre noi era şi nu era un Sommer; după părerea mea, era dublura celuilalt: părea fericit, gesticula ca un om ce mulţumeşte unor nevăzute stihii pentru darurile sau aplauzele ce le primea." Mai expresivă este, însă, dublura personajului-narator, un *alter-ego discreditant* figurat prin diavolul (sau „dracii verzi") care se iveşte în momentele de impas. Autorul însuşi indică diavolul drept „*alter ego* dialectic". Cu o scenă de carnaval se poate identifica şi şedinţa din finalul romanului – imitând un „dialog al festinelor" – în cadrul căreia se produce „giganticul" Tutilă Unu, analizând simptomele „lumii întoarse pe dos" cu un cinism inimaginabil: „S-a râs şi se râde încă de tâmpenia şi lungimea inutilă a şedinţelor noastre: lasă-i să râdă, acum orice activist de raia sau paşalâk ştie că *plictiseala* şi *monotonia* ucigătoare a acestor obligatorii şedinţe, sau defilări, sau cozi, sau învăţământ politic obligatoriu, constituie un mijloc teribil de ieftin şi de eficace de a obţine nişte suflete blânde, supuse, resemnate (...) *Am pus Răul la lucru* pentru a realiza o lume mai bună, mai dreaptă, mai cinstită". Expresia morală a universului carnavalesc este lumea demonică, a răului proliferant.

Eroii care încearcă să se sustragă sistemului bazat pe *lucrarea Răului* sunt, în felul lor, nişte utopişti, chiar dacă evoluează în cadrul unui discurs antiutopic – care e romanul întreg – ce demontează utopia comunistă. Aşa se vădesc Candid şi, mai ales, Moşul care nutresc nostalgia restabilirii armoniei prin întoarcerea la origini şi reintegrarea în peisaj. Moşul este un fel de Zarathustra, desprins din casta sacerdotală a magilor iniţiaţi. Menirea lui este să-l convertească pe Candid la religia Naturii îndumnezeite, pentru ca, prin ea, să redescopere fondul arhaic inalterabil al poporului său. Iubitor de înţelepciune şi dreptate, el s-a retras dintre oameni pe munte, ca şi Zoroastru, trăind în singurătate şi căutând „un stâlp de care să se sprijine". Prin gesturile sale sacerdotal-simbolice (îngroparea plugului, de ex.), el încearcă să alunge demonii din lumea părăsită de bunul Dumnezeu.

În spiritul credinţei (stră)Moşului – „suntem născuţi prin şi pentru pământ, prin şi pentru peisaj" –, chiar călătoria ratată a lui Candid prin Pădurea plină de simboluri ezoterice echivalează cu o tentativă de integrare în Natură, simbolizând o cale de salvare a fondului etnic psiho-moral. Concepţia panteistă, conturată în romanele lui I. D. Sîrbu „pentru copii şi părinţi" (*De ce plânge mama?* şi *Dansul ursului*) apare explicită în context, cu trimitere şi la Marele Anonim al lui Blaga: „Ne întoarcem în panteismul păgân, Dumnezeu este în toate, fiecare frunză şi fiecare fir de nisip ascunde mărirea şi bunătatea". Pădurea şi Muntele delimitează un spaţiu sacru binefăcător, al valorilor eterne

(inclusiv morale) şi al refugiului salvator. Teza anunţată în continuare – pe motivul *éternel retour* – va deveni structuratoare în celălalt roman, *Lupul şi Catedrala*: „De îndată ce ne-am părăsit cochiliile noastre de melci ai pădurilor şi plaiurilor, încercând şi noi să intrăm în Europa, trecând de la fluier şi doină la Bach şi Beethoven, a dat peste noi iarna asta hunică, barbară". Vatra Ponoarelor se identifică, în credinţa paseistă a eroului central, cu insula lui Thomas Morus sau cu mai vechea Arcadie.

Concomitent cu disecarea fenomenului social regresiv, Ion D. Sîrbu forează substraturile limbajului, reliefând procesul degradării acestuia. El subminează, mai cu seamă, *limba de lemn* a epocii comuniste, lexicul mortificat, împănat cu lozinci şi formule optimizante, adesea tautologice, de genul: „să putem raporta construirea, cu un ceas mai devreme, a viitorului aceluia ştiinţifico-fantastic"; „răspundeţi de viitorul luminos, de mersul mereu înainte, de culmile din ce în ce mai culmi"; „să-şi facă norma în munca de construire cu un ceas mai devreme"; „în materie de etică şi echitate în câmpologia muncii"; „fredonând marşuri brigadiere pline de avânt şi optimism"; „titlurile multilateral numeroase"; „campanie multilateral desfăşurată"; „printre copiii şoimi sau pionieri ai patriei mele dragi"; „extazul în faţa genialităţii genialisimului, a genialisimei"; „prezentul acesta glorios (din care nici dracu' nu ne mai scoate)"; „câteva decenii de autoocupaţie autogestionată" ş.a.m.d.

Cum se vede, ironia e conţinută în formula deturnată tautologic care dinamitează clişeul lingvistic, golindu-l de fond. Procedeul adecvat acestui univers falsificat, în cazul expansiunii „cuvintelor moarte", este *palinodia*, recunoaşte protagonistul narator: „Palinodia este genul literar cel mai apropiat de spiritul Isarlâkului nostru pieziş şi hoţesc: lăudăm ca să ascundem o scârbă, înjurăm ca să ferim o dragoste, cântăm gloria şi speranţele când suntem mai la pământ, omagiem trecutul (care e singurul viitor ce ne-a mai rămas) exact când ne îngrozeşte de moarte prezentul ăsta, ce nu se mai termină.". În sens contrar, semantica discursului învederează acţiunea de regenerare a limbajului artistic. Invenţia lexicală a romancierului este debordantă. Din multitudinea figurilor retorice de care uzează, se remarcă preferinţa pentru varianta sinecdocăi, *antonomaza* de tip livresc. Exemple se găsesc cu duiumul: „somn de cantemir după veşnicele stănileştiuri", „demonul cu ochelari cehov-caragiale" „această aventură monte-cristo", „un înger durer încerca să-mi transmită o melancolie germană veche", „îmi vorbeşti mie de balade şi idile", „orbirea lor aragonic stângistă", „blândul meu Mâşkin cuprins de o furie rogojină totală", „visam şantiere bumbeşti-livezene", „babilonuri de foamete, înghesuială şi teamă de şi mai rău" etc. Elevaţia discursului structural ironic e susţinută şi de frecvenţa copleşitoare a comparaţiilor livreşti: „Limpi, ca Telma în ultimul act al *Cidului*"; „Mă simţeam ca Harum-al-Raşid, undeva, sub cerul Il-Alah al unui Bagdad plin de minuni"; „Cred că arătam ca un Oedip mort de beat, în faţa unu Sfinx abia sosit de la chef"; „Nu pricepi nici cât

Aragon la Erevan"; „îmi spunea al meu Voltaire-Vasile"; „memoria mea arăta ca Troia înainte de Schliemann"; „declarai ca un Cincinnatus"; „ca şchiopul lui Lesage"; „ca un Dandanache coborât din diligenţă" ş.a.m.d.

Alteori, inovaţia lexicală, anti-convenţională, se produce în interiorul sintagmelor consacrate, revigorându-le sau, dimpotrivă, depreciindu-le prin procedura pleonastică: „preambule paranteze", „studiu in-haustiv", „doctor coloris causa", „astenia asta de oboseală", „şmecherie lichelocinică" ş.a. În *Adio, Europa!*, romancierul se vădeşte, de departe, un maestru al antifrazei şi al parafrazării satirice care alimentează comicul de limbaj în linie caragialescă. Revigorarea limbajului epic se înfăptuieşte şi datorită predispoziţiei paremiologice a Olimpiei Ţăranu, cel mai viabil personaj feminin al romanului. Verva umoristică a acesteia este nestăvilită. Umorul este, dealtfel un atribut intrinsec al scrisului prozatorului satiric. El uzează de toate modalităţile umorului: de la folosirea termenilor familiari cu funcţie caricaturală şi pigmentarea naraţiunii cu formule paremiologice până la construcţia unor sintagme insolite cu aspect oximoronic.

În Candid Dezideriu, Ion D. Sîrbu a creat unul dintre cele mai originale personaje din proza românească. Protoistoria lui i-ar conferi statutul unei victime a sistemului politic. Fusese destituit de la catedra de filosofie din Genopolis, făcuse ani grei de tranşee, suferise o condamnare politică de 10 ani pentru „omisiune de denunţ", lucrase în mină etc. Domiciliat forţat în Isarlâk, era acum un mărunt funcţionar la Vinalcool şi Panificaţie. Îndeplineşte, cu alte cuvinte, toate condiţiile omului ratat, dar nu se încadrează în tipologia consacrată a inadaptabililor. Fiindcă se poate adapta sistemului, s-a şi adaptat prin refugiu interior, acceptându-şi condiţia marginală şi analizându-l cu luciditate. Este depăşit, însă, de amploarea fenomenului falsificator şi de evoluţia iraţională a istoriei.

Candid Desiderius (cum este denumit oficial de reprezentanţii puterii, cu precădere în volumul al II-lea; în primul volum fiind preferată varianta Dezideriu) este o fire contemplativă, un cărturar ghinionist şi filosof idealist, acţionând mereu împotriva curentului. Cum singur se defineşte, este un *suberou* bântuit de singurătate şi melancolie, copleşit de ghinioanele istorice.

Într-un roman structural eseistic, Ion D. Sîrbu uzează precumpănitor de autocaracterizarea cu funcţie intensivă, care tinde să suplinească acţiunea definitorie a personajelor sale. Deficitul de fapte de viaţă care să dea configuraţie caracterelor conduce la un abuz al caracterizărilor directe. Fostul profesor de „ontologia critică" se defineşte în cele mai diverse contexte, în registru autoironic: „sublim şi cretin genopolitan", „un iobag cu dosar şi diplome acceptat în Isarlâk pentru reabilitare şi pocăinţă", „un milog idealist, un romantic postum, un cretin moralist, incapabil de a fi atât otoman, cât şi antiotoman", „bătrân ratat şi nevolnic", „idiot universal-gafeur, etern în gropi călcător, un nenorocit

de încurcă-lume", „un biet european total arierat", „ratat profesor de idei generale", „un biet fost profesor de idei moarte, actualmente un pârlit de inspector ortograf", „fost universitar genopolitan, poliglot şi enciclopedă", „incurabil păgubos, un monadolog desleibnizat, un fost marxist devenit un eretic periculos al marxismului" etc. Prin prisma inteligentei „Xantipe", înzestrată şi ea cu ironie şi umor, pare „cel mai nătâng şi mai cilibiu paşoptist", coborât „din norii cărţilor tale", „nenorocită victimă a preistoriei antiotomane, ultim cavaler al unei cruciade uitate".

Aceeaşi ageră femeie îi confirmă ipostaza inactuală de „cărturar cinstit" şi „european informat": „Numai copiii, proştii-proşti şi ultimii dintre *intelectualii* de tipul tău mai cred în cuvânt, în vorbă, în sinceritate şi adevăr". Prin atari însuşiri reiterate în textul romanesc, Candid Desiderius ilustrează condiţia tragică a intelectualului, prizonier al absurdului generat de sistemul comunist. Tipologic, el împrumută atribute din portretul generosului prinţ Mâşkin, blândul ingenuu din *Idiotul* lui Dostoievski, dar şi din conformaţia funcţionarului Josef K., victima inocentă a universului absurd din *Procesul* lui Kafka. Cu o definiţie dedusă de Eugen Simion dintr-o autocaracterizare, Candid este *omul care-şi trăieşte viaţa în paranteză*, etern suplinitor ontologic: „Toată viaţa mi-am trăit-o în paranteză: nu am fost decât un nenorocit de suplinitor al propriei mele fiinţe. De ce să mă plâng acum? Nu fac oare parte dintr-un popor de suplinitori, într-o perioadă istorică în care şi drumul, şi strigătul de *prezent!* şi catedra duhului meu au fost ocupate şi împlinite de alţii? Generaţia mea nu a avut dreptul la *definitivat*, provizoratul a dat materia primă pentru această *lungă durată* de care îmi vorbea Winter. Acum, la sfârşitul cărării, îmi dădeam seama că nu lăsam nimic în urma mea: am trăit în anestezia unei paranteze, în cofrajul de ghips al frângerii şirei spinării. Chipul călăuzei mele mă privea ca din altă lume, simţeam cum un ic bătut în conştiinţa mea desparte brutal trupul de spirit, aparenţa de esenţa sa ascunsă.".

Omul parantetic, situat tipologic între categoria lui *homo utopicus* (idealist incurabil) şi *homo ridens* (care a transformat râsul în terapie), se consideră exclus din viaţa societăţii, este un „paria marginalizat", un apatrid, în ultimă instanţă. În chip semnificativ, Candid se refugiază în spaţiul securizant al familiei (declarând fără emfază: „Pentru mine Patria este de mult doar fiinţa sacră a Olimpiei") şi *ratează* în plan existenţial sub presiunea terorii istorice. „Boala" parantezelor este conştientizată şi de celelalte personaje. Olimpia se lasă „vrăjită" de parantezele eroului, recunoscând: „m-am îmbolnăvit de la tine de gripa asta care se cheamă a *parantezelor inutile*". Pentru Caimac, paranteza constituie un mod de eludare a realităţii respingătoare („boala asta a parantezelor, a escamotării esenţialului"). Candid întăreşte rostul acestora: „ele constituie forma mea de lux şi aventură". La nivel formal, în textura romanului, *boala parantezei* se manifestă prin mulţimea digresiunilor filosofice şi a reflecţiilor morale ale personajelor.

Dacă e să-i găsim locul în galeria de personaje memorabile din proza postbelică, l-am putea plasa pe Candid între Victor Petrini din *Cel mai iubit dintre pământeni* de Marin Preda şi Ştefan Viziru din *Noaptea de Sânziene* de Mircea Eliade. De personajul lui Preda îl apropie formaţia filosofică, ratarea carierei universitare şi preocupările: Petrini scrie un pamflet *Era ticăloşilor*, iar Candid concepe opul *Prolegomenă la o viitoare VICTIMOLOGIE*. Ar mai fi, ca trăsături comune, simţul ridicolului şi revelaţia abjecţiei umane. Îi desparte, definitiv însă, percepţia istoriei contemporane. Personajul lui I. D. Sîrbu nu se lasă confiscat de datele experienţei personale, ci realizează perspectiva ontologică a destinului colectiv prin răsfrângerea tragicului asupra unei naţiuni. Interesant este faptul că Sîrbu însuşi – aflăm din epistolar – se identifică în personajul lui Preda: „Prietenii mei, care îmi cunosc bine viaţa, susţin că *acel Petrini aş fi eu* (…) E atât de banală existenţa pe care am dus-o, încât chiar şi Literatura mi-a luat-o înainte. Înainte de a povesti cuiva, am fost deja inventat.”. Cu Ştefan Viziru, Candid se aseamănă prin trăirea eşecurilor repetate şi prin predispoziţia de a căuta semne ezoterice în cotidian. Pe traseul virtual al „rătăcirii în labirint”, pare şi el un Ulise care îşi caută Ithaka (vatra neamului ţărănesc de sub munte), dar, spre deosebire de eroul lui Eliade este frustrat de posibilitatea ieşirii din timp, nu are acces la mit. Poate că cea mai potrivită definiţie a statutului existenţial îi aparţine tot naratorului, când citează un vers emblematic din al treilea *Psalm* arghezian: „Tare sunt singur, Doamne, *şi pieziş!”.* Este omul care resimte la proporţii cosmice singurătatea, cel lipsit de har şi părăsit de Dumnezeu, dar, mai ales, înşelat de istorie.

În alt sens, Candid Dezideriu ilustrează condiţia *omului ridicol*. Aşa şi este caracterizat de celelalte personaje, cum ar fi Olimpia („eşti un nenorocit de cărturar inutil şi ridicol ca un Vasilache de bâlci”) sau Winter („tragic-ridicola dumneavoastră personalitate”). Humorul autoironic care individualizează personajul-narator provine din această valorizare a ridicolului din unghiul prozatorului, cum mărturisea în *Atlet al mizeriei*: „*valoarea* sub care mi-am consumat tinereţele şi bătrâneţea (maturitatea nu am apucat-o) nu a fost nici comicul, nici dramaticul, ci *ridicolul*, o formă contemporană şi nord-românească a tragicului caragialesc”. Corespondenţele dintre biografie şi literatură conferă, dealtfel, un statut aparte romanului. Segmente semnificative din viaţa agitată a scriitorului – care a trăit efectiv experienţele tragice ale generaţiei sale „sacrificate”: războiul, temniţa comunistă, domiciliul forţat, marginalizarea – jalonează traiectul naraţiunii. În spiritul autenticităţii camilpetresciene, este inserată şi o *Notă* de subsol: „Autorul ţine să precizeze că toate amănuntele legate de puşcărie, mină sau război din această carte de confesiuni sunt absolut autentice.”. Dar *Adio, Europa!* nu reprezintă, bineînţeles, o aglutinare de confesiuni, chiar dacă a fost scris la persoana întâi. Întrucât persoana naratorului subiectiv se identifică aici cu „persoana ridicolă”

funciarmente anti-caragialescă. Amintirile şi istoriile pilduitoare preluate de Candid se subsumează unei structuri romaneşti bine articulate, în sprijinul coerenţei epice. El este cel care *suferă* evenimentele, dar şi *raisonneur*-ul „lumii de carnaval”.

Prozatorul aplică principiul autenticităţii mai degrabă pe filiera Mircea Eliade în literatura sa cu intelectuali care se vădeşte anti-sentimentală şi anti-caligrafică. Ca şi înaintaşul său, care retopeşte fragmente masive din jurnale şi memorii în romane, I.D. Sîrbu asimilează în logica naraţiunii elemente autobiografice. Corespondenţa biunivocă dintre Jurnalul unui jurnalist fără jurnal şi *Adio, Europa!* este reliefată prin migrarea personajelor dintr-o parte în alta. Semnificativ, diaristul încetează, la un moment dat, s-o numească Lizi pe soţia evocată adesea, acordându-i prenumele din roman, Limpi (Olimpia). Într-o oarecare măsură se poate vorbi şi în cazul său de un *egotism* al autorului (cum opina G. Călinescu despre Eliade), pentru că în fiecare personaj se întrevede creatorul care îşi instituie *vocea*.

Un personaj asemănător lui Candid, cel puţin prin premise, este şi Danyel Raynal, protagonistul romanului lui Bujor Nedelcovici, *Al doilea mesager*. Cartea prozatorului din diaspora a avut o soartă similară cu *Adio, Europa!*. Romanul antitotalitarist a fost terminat şi depus la editură în 1982, fiind amânat *ad infinitum* de cenzorii editoriali. Manuscrisul a ajuns totuşi în străinătate, înaintea autorului şi *Le second messager* apare la Editura Albin Michel în 1985. Şi B. Nedelcovici a conceput un „roman cu cheie”, dar plasează acţiunea într-un spaţiu îndepărtat – insula franceză Belle-Ille – în care domneşte autoritar Guvernatorul (dictatorul comunist), înconjurat de Liga întâi (nomenclatura), Liga a doua (pătura de activişti), Brigăzile de ordine (miliţia şi securitatea) etc.

Dincolo de alegoria uşor decriptabilă, eroul lui Nedelcovici, spre deosebire de Candid, intră în slujba Guvernatorului şi se adaptează sistemului după ce trece prin Institutul de îndrumare, educaţie şi învăţământ (diabolică invenţie care nu era departe de concretizare în ultimul deceniu comunist). Sfârşitul eroilor, care evoluează în aceleaşi condiţii de „gulag”, este oarecum similar: Candid eşuează în „spitalul de incurabili nr.9”, iar Raynal se îndreaptă spre moarte. În contrast cu pesimismul escatologic al lui I.D. Sîrbu, B. Nedelcovici întrevede în *Epilogul* romanului posibilitatea salvării în ideea biblică a „celui trimis”, mesagerul „al doilea”, dispus la sacrificiu, care se întoarce din exil spre a întreţine speranţa.

Pare imposibil de prins într-o definiţie formula epică propusă de Ion D. Sîrbu. *Adio, Europa!* poate fi considerat, cu egală îndreptăţire, roman: alegoric, pamflet, filosofic, politic, parabolic, parodic, ironic, eseu, jurnal, cronică, frescă socială etc. Rechizitoriul moral, digresiunile eseistice, excrescenţele narative, povestirea cu sertare, inserturile confesive produc impresia unei structuri baroce. Şi mai dificil e de plasat romanul în tradiţia prozei româneşti. Mai degrabă – prin turnura antitotalitaristă –

şi-ar găsi locul pe filiera literaturii latino-americane a unor Mario Vargas Llosa, Augusto Roa Bastos, Gabriel Garcia Marquez, Alejo Carpentier. *Adio, Europa!* poate fi situat lângă romanele acestora, care transfigurează fenomenul dictaturii, de dreapta sau stânga: *Conversaţie la Catedrală, Eu Supremul, Toamna patriarhului* şi *Recursul la metodă*.

Poate că definiţia prozatorului însuşi este mai adecvată: a vrut să scrie un „roman ironic, şui", un *fals tratat de balcanologie*, şi a reuşit. Cu rară dicţiune epică şi erudiţie controlată, cronicarul Isarlâkului îşi strigă aici disperarea izolării de Europa, ca într-un *theatrum mundi* fără ecouri: „Poate că aici va fi decapitată limba noastră, poate că pe această scenă vom urla, în ultimă, disperată agonie, *Adio, Europa!*, în timp ce balaurul asiatic, ce ne ţine de mult în ghearele lui, ne va mastica încet-încet, sub ochii cretini ai presei libere internaţionale.".

În momentul când recuperează, editorial, proza scrisă la 30 de ani, Ion D. Sîrbu se desprinde definitiv de teatru şi, cu un efort admirabil, îşi fructifică vocaţia de romancier. După 60 de ani – într-o a treia vârstă a creaţiei – şi-a învins singurătatea care îndeobşte predispune la inerţie şi începe să scrie curajos, evitând cu totul scrisul „în oglindă, de-a curmezişul şi printre rânduri". Pentru că forţa creatoare, neconsumată, era dublată de forţa morală, după modelul blagian, cum mărturiseşte: „Artă şi Morală am învăţat de la Lucian Blaga (de care nu m-am despărţit 15 ani) şi meşteşug artistic, de la profesorul de estetică, Liviu Rusu.".

Proza ultimei vârste constituie o simbioză a comicului cu tragicul sub auspiciile satirei şfichiuitoare. Pozatorul ex-ardelean se înscrie în direcţia critică a literaturii române, pe linie junimistă, în descendenţa lui I. L. Caragiale, de care, paradoxal, se delimitează adesea. I. Negoiţescu remarca, în sensul acesta, „ciudate(le) asemănări care determină în egală măsură semnificative deosebiri" între comicul lui Caragiale şi al lui I. D. Sîrbu. Întrucât amândoi satirizează societatea contemporană, dar, în timp ce primul îşi permite „să o savureze deşi o detestă", al doilea nu poate decât să deteste o societate dominată de utopie şi teroare. Criticul cerchist, recunoscându-i, într-un târziu, valoarea de mare prozator realist, apreciază în context raţionalismul care biruie „crepusculara tentaţie metafizică, deoarece satira lui Sîrbu vine mai degrabă dintr-o luciditate sângerândă, oglindind realitatea generatoare de spaimă, decât dintr-o conştiinţă care, prea sensibilă fiind, n-ar face decât să-şi transmită propriile ei nelinişti.".

Estetica lui Ion D. Sîrbu întemeiată pe luciditate şi ironie nu este departe, în fond, de concepţia lui I.L. Caragiale. Ca şi clasicul înaintaş, autorul capodoperei demistificatoare *Adio, Europa!* excelează în registrul *realismului ironic*. Spirit polivalent, cu multiple faţete, deopotrivă prozator satiric şi prozator „de idei", el se autodefinea într-o consemnare fugară: "... idealul meu de proză este unul de defulare filosofică şi de autovendetă satirică. *Moi je suis le nouveau Candide*.". Roadele acestui ideal, care îi asigură „răzbunarea" în postumitate, sunt *Adio, Europa!, Lupul şi Catedrala, Jurnalul unui jurnalist fără*

jurnal şi neromanţatele memorii risipite în captivantul epistolar. Această operă postumă îl plasează pe Ion D. Sîrbu în rândul prozatorilor de prim-plan ai literaturii române postbelice.

Nicolae Oprea

Adio, Europa!

Ion D. Sîrbu
Volumul I

Motto:

Ignoranţa este un demon care – ne temem – va mai juca un rol în multe tragedii.
Karl Marx
Articol de fond în nr. 179 al lui Kölnische Zeitung

Pamfletul trebuie să fie forma literară a unei epoci cum este cea a noastră. Trăim într-un veac unde pasiunile politice sunt vii, unde mijloacele de liberă expresie devin din ce în ce mai rare, şi unde minciunile organizate se întind şi stăpânesc pe o scară necunoscută până în prezent. Pentru a umple lacunele Istoriei, pamfletul este mijlocul ideal.
G. Orwell
The collected essays, 1968, vol. II, pag. 285

Nu avem voie să scriem decât despre ceea ce ştim că nu se va mai repeta niciodată!
Alexandr Soljeniţîn

CAPITOLUL I

În care, conform clasicelor reguli, cetitorul va fi introdus (pe uşa din dos) în biografia demonologică a eroului principal. Va face cunoştinţă şi cu prea isteaţa lui soţie, Olimpia, şi – conform bunelor tradiţii ale celei mai noi şi mai înaintate titrocraţii din lume – va însoţi această bizară pereche într-o rituală vizită la Naşul protector. După care, a doua zi, în piaţa centrală a frumosului municipiu Isarlâk va răsuna un râs cretin şi fatal, prevestitor de nebănuite surprize şi păţanii.

De la început, în modul cel mai ritos, ţin să declar: nu cred în demoni. Nu cred nici în îngeri, nici în sfinţi, nici în miracole – bunul Dumnezeu m-a ferit de orice rătăcire mistică. Sunt un om serios, cu picioarele (şi capul) bine înfipte în pământ, trăiesc cum pot, uneori materialist, alteori numai dialectic, într-o convieţuire paşnică, reciproc avantajoasă, atât cu Materia, cât mai ales cu tovarăşii ce o ajută dialectic să evolueze, să se transforme, să devină – cum bine şi just spunea Karl Marx – conştiinţă. Recunosc, nu fără oarecare jenă şi regret, că în tinereţile mele genopoliene, şturlubatic şi buiac fiind (având şi o remarcabilă tendinţă spre grozăviri şi exagerări oportunist-idealiste), am comis o teză filosofică pe care, cu medievală ironie, am intitulat-o: „Despre sexul dracilor sau consideraţii asupra caracterului androgin al Răului în lume". Am şi publicat-o într-o revistă de avangardă, mai târziu mi-am dat seama că era şi ambiguă, şi invertită. (Mă refer la revistă şi nu la studiul meu.) Efectul unic al acestui naiv şi ridicol eseu a constat în faptul că părintele Augustin, confesorul facultăţii mele, mi-a refuzat sfânta împărtăşanie. („*Apage, apage*", strigându-mi el din altarul unde slujea), iar profesorul de Etică, la care trebuia să dau un examen hotărâtor, m-a amânat cu o acreală de mumie pentru toamnă, spunându-mi: „Domnule coleg, dumneata confunzi răul cu iadul şi iadul cu un bordel. Sper, până la viitoarea sesiune, să-ţi iasă prin nas sau prin fund bisexual ce te posedă acum... *O, tempora!*, toate aceste năstruşnice întâmplări aparţin unui trecut nebulos: nici în cele mai sincere autobiografii nu le mai trec, ce rost ar avea să înviem morţii!? De atunci – cum bine ştiu toţi cei care trebuie să ştie totul despre mine – am trecut cu brio prin zece verificări reci, cinci reeducări (calde), patru reciclări şi nu mai ştiu câte restructurări. Ar trebui să fiu cel puţin nebun dacă aş mai avea cea mai infimă înclinare spre superstiţii, magie – sau

*horro*r –. demonologie. Ah, bine-nţeles, asta nu înseamnă că nu drăcui, că nu folosesc adică locuţiunile populare prin care, cu ajutorul unor metafore protocreştine, îmi descarc tonusul traumatic psihosocial: înjurătura – nu mai e un secret pentru nici un cercetător serios – este o formă a bigotismului ateu primitiv. Dacă admitem că „dracul" ar fi negaţia cerului, binelui şi Divinităţii, atunci *ipso facto*, el trebuie considerat ca fiind şi cea mai simplă, mai veche şi mai populară expresie a antireligiei, a antimoralei. La o numărătoare a înjurăturilor curente – folosite în fabrici, uzine şi mai ales pe ogoare – s-a constatat că lexicul satanic este frecvent. Frecvent ca trimitere (de, la, cu, pe, în), chemare, explicitare, agitaţie chiar, între clipa în care un act (sau o acţiune) se naşte teoretic şi faza în care urmează aşa-zisa finalizare practică (aş zice între *primus movens* şi *ultima ratio*), are loc o combustiune sinuoasă, rafinată, chinuită, de termeni ai disperării şi mâniei, ce solicită în cel mai înalt grad fantezia păgână a muncitorilor. Alături de preaiubitele noastre mume (ce servesc pentru cuvenitele trimiteri în origine), dracul ar fi materia primă cea mai ieftină şi mai la îndemână, de care se foloseşte industria noastră apocrifă de înjurături. În felul acesta, indirect, contribuie şi Iadul la opera de construire cu un ceas mai devreme. Ceea ce supărase, pe acea vreme, cercurile teologice şi politice din Genopolis nu a fost atât aluzia mea ironică la obsesiile legate de sexul îngerilor şi idolilor, cât mai ales îndrăzneala ce o avusesem ca – printre rânduri, indirect şi numai în paranteze – să sugerez (cu adresă directă la primar şi primărie) cum că... citez din memorie: „În orice caz, diavolul, fiind *summa* tuturor relelor din lume, deţine totuşi monopolul metafizic al unei uriaşe, unice, formidabile calităţi morale: nu se lasă linguşit, fiind funciarmente total imun faţă de orice laudă: în această privinţă, suntem obligaţi să-l plasăm, din punct de vedere al bunului-simţ, deasupra îngerilor, sfinţilor, arhanghelilor ce alcătuiesc ierarhia de putere în birocraţia Paradisului..." (închei citatul.)

Înşir aceste inutile şi preambule paranteze numai şi numai spre a vă dovedi că, în cazul meu, nici vorbă nu poate fi de vreo rămăşiţă, slăbiciune sau – puşche pe limbă-mi – dracu' mai ştie ce altă ruşinoasă mizerie retrogradă. După toate cele ce le-am păţit şi îndurat de când mi-am pierdut catedra, ar însemna să fiu nu numai cretin şi inconştient (complicând inutil definitiv simplificata mea existenţă), dar aş putea, involuntar, să aduc nenumărate prejudicii exact acelor câţiva protectori ai mei care, din milă sau din interes, m-au ajutat să ies din mizerie şi să obţin o pâine în câmpul generos al

muncii. Soţia mea, Olimpia, fiind înrudită direct cu membrii clanului Tutilă, posedând şi o inteligenţă practică deosebită (bizantină în formă, dar perfect socialistă în conţinut), nu încetează să-mi repete în fiecare dimineaţă acele câteva proverbe local-patriotice care alcătuiesc zestrea ei morală şi politică: „nu uita, îmi spune, ameninţându-mă şi cu degetul şi cu privirea ascunsă după multele-i dioptrii, orice carieră înseamnă drumul cel mai scurt între două citate", „dracul nu face biserici", „pune, doamne, pază pazei gurii mele", „şarpele când îl doare capul se înscrie la cuvânt", „numai oala goală se duce la fântână", „...cine râde azi un ou, mâine va tăia la sare"... şi alte *ejusdem farinae* cimilituri din originea ei mult prea sănătoasă, învăţasem marea lecţie, stăteam cuminte în banca mea, nu fluieram în nici o biserică, renunţasem definitiv a mai încerca ceva împotriva vântului; ca vrabia din fabulă (păpică, căldurică, că, că etc.), mă bucuram de lumina democratică a soarelui, de apropierea vertiginoasă a pensiei, de dulcea şi secreta vrajă a uitării şi de somnambula fericire a unui *carpe diem* pentru care nu mi se cerea decât puţin umor şi tot atâta măruntă, nevinovată laşitate cotidiană. Atunci, cum să-mi explic nenorocita-mi ieşire din faţa panoului central de afişaj din municipiul Isarlâk? Cine mi-a întunecat minţile, cine a pus şaua pe inteligenţa mea, cine m-a îndemnat să râd zgomotos exact unde nu trebuia şi de faţă cu nişte martori cărora şi un zâmbet ironic din parte-mi le-ar fi fost de-ajuns? Cine?

Dracul, domnilor, dracul. Care nu doarme, nu oferă praznice, care fuge de tămâie şi tămâieri: dracul universitar din duhul meu, purtându-mi, probabil, pică de pe vremea când îi analizasem sexul, bătându-mi joc de malefica lui universalitate: numai el a putut să mă smulgă din anonimatul sfânt al inocenţei, azvârlindu-mă direct în gura dialectică a unor contradicţii deosebit de antagoniste, dezlănţuind, din senin, un alai de fapte şi intenţii (de ascunse intenţii) pe care, zice nevastă-mea, acum nici Dumnezeu din ceruri nu le mai poate opri.

Ce s-a întâmplat, de fapt?

După cum bine ştie toată lumea, graţie unchiului soţiei mele, tovarăşul Tutilă Doi (actualmente şef al Catedrei de agitaţie de la proaspăt înfiinţata Facultate de Futurologie Economică), am reuşit să rup cu trecutul ruşinos şi, cu ajutorul Cadrelor şi Organelor, să încep o viaţă nouă în acest oraş vechi, dar nou. Marele Tutilă – uns cu toate unsorile şi cu ceva în plus – întâi şi întâi a acceptat să fie martor la căsătoria mea cu buna şi distinsa mea Olimpia (care, păguboasă şi ea, mă aştepta

credincioasă de trei-zeci şi cinci de ani la răscrucea afurisită a Istoriei contemporane); apoi, condiţiile tactice fiind unse şi pregătite, reuşi să mă numească (prin concurs) în postul vag, dar comod, de „inspector cu ortografia" pe lângă Combinatul de Panificaţie şi Vinalcool. Răspundeam de etichete, vitrine, lozinci: concepeam şi partea literară şi statistică din rapoartele de analiză şi bilanţ ale direcţiunii supreme. Leafa nu era cine ştie ce. Pentru un fost profesor de ontologie critică, nici mediul ambiant nu prezenta cine ştie ce farmec (cei doi colegi ai mei, din birou frecventau, abia acum, liceul seral şi doctoratul nocturn), în schimb, oraşul, ei, da, oraşul fu, pentru pretenţioasa tristeţe şi amărăciune a sufletului meu cârcotaş şi pus pe gâlceavă, un adevărat balsam. Apusurile de soare (fac parte din farmecul turistic al vechiului Isarlâk) sunt de o frumuseţe aproape dureroasă; oamenii la fel: mai ales când apun, împrumută ceva din cerul acesta fantastic, capabil să treacă, într-o singură oră, prin toate nuanţele de roşu permise. Totul, *hic et nunc*, mi se părea nou şi inedit: debordanta fantezie a oamenilor, capacitatea lor inepuizabilă de a visa şi de a se trezi concomitent, de a crede şi de a se îndoi, de a vorbi mult şi de a tăcea şi mai mult în acelaşi timp; de a concepe timpul ca un râu prin care trecem fără memorie, fără regrete, cu ochii aţintiţi doar spre ceea ce e mai esenţial în viaţă: titlurile, relaţiile, decoraţiile, veniturile (licite şi ilicite), chiulul legal şi furturile cu hârtii în regulă... Toate aceste bizantine minuni de peisaj şi caracter mă umpleau de uimire şi entuziasm; aici totul era nou-nouţ, oamenii erau noi, avânturile, ziarele, echipa de fotbal, universitatea, teatrul şi ospiciul de nebuni, toate erau ca scoase din cutie, strălucind de o veselie şi de o tinereţe inepuizabile. Până şi trecutul istoric (plin de viteji şi martiri decapitaţi) devenise nou sub avalanşa frenetică şi optimistă a ultimului val de renaştere şi reconstruire. Se vorbea repede, se gândea în viteză; totul începea, nimic nu se termina, cu planurile eram de mult în mileniul viitor, cu fapta ne menţineam şmechereşte într-un fel de ev mediu întâmplător - nu asta era important, miraculoasă mi se părea (mie, un răspopit logician post-kantian) această dialectică împăcare, pe planul subconştiinţelor, a oricărei contradicţii între vorbă şi faptă, între realitate şi laudă, între visul-vis şi baza sa materială. Aici nimeni nu avea insomnii din cauza viitorului, nimeni nu avea remuşcări din cauza unei ticăloşii, valorile de civilizaţie şi cultură, împrumutate (nu însuşite) din motive de oportunism şi imitaţie, erau atât de bine ambalate în aparenţe şi citate, încât toată lumea se putea considera şi

deşteaptă, şi dată dracului de hoaţă şi descurcăreaţă. Un fluviu de candoare şi nepăsare dulce scălda totul în poezie şi patriotism. De multe ori, serile, când stăteam la coadă ca să cumpăr ziarul sportiv (unica literatură bine şi competent scrisă), începeam să înţeleg că, printr-o şireată ironie a soartei, iată, mi-a fost dat să descopăr tocmai aici, la spatele lui Dumnezeu şi al Europei, acel colţ de înţelepciune şi stoicism după care inutil tânjisem în anii ce i-am pierdut în deşertăciunea savantă a bibliotecilor genopoliene. Un duh al lui „lasă-mă să te las", al lui „ce-am avut şi ce-am pierdut" sau „ca la noi, la nimenea" începea, asemenea unei igrasii perfide şi picante, să-mi cuprindă şi trupul, şi cugetul, învăţai să ronţăi seminţe, să vorbesc şi să scuip în dialect, mă gândeam chiar că ar fi cazul să fur şi eu becul ce ne lumina, la birou, turcescul *tout-à-l'égout* (nu fiindcă aveam nevoie, ci ca să fiu în ton cu lumea, cu vremea, cu vremurile). Cinci ani trecură ca într-un alb somn anestezic (între timp mă îndrăgostisem aievea de propria-mi soţie), reuşisem fără nici un efort, să uit nu numai toate limbile străine pe care le cultivasem snob pe vremea înfumuratelor mele tinereţi, dar ajunsesem să mă uit cu năduf şi scârbă chiar şi la cărţile - deşertăciune a deşertăciunilor - pe care le publicasem în anterioara mea existenţă, în speculaţiile sterile din aceste studii nu am găsit nici un răspuns, nici o soluţie cât de cât valabilă la uriaşele, scrâşnitele, ruşinoasele probleme ale lumii, iată că aici, între un mizilic şi o hahaleră, între un popă ateu şi o pramatie cinstită, am descoperit farmecul ascuns al neamestecului, duhul ceresc al indiferenţei, parşivul favor al unui „hai sictir", „bogdaproste" sau „mai dă-te-n mă-ta!", rostite fie fanariot, ca de pe terasa unei cule boiereşti, fie ţigăneşte, ca la uşa cortului.

Totul începuse cu o seară înainte. Scăpasem bine-sănătos de la o prelungă şedinţă „Vinalcool" (apă de ploaie - dar putea să se lase cu fulgere şi trăsnete pentru secţia noastră). Olimpia mă aştepta nervoasă în antreul garsonierei. Numai zâmbete şi graţii. Inima mi se strânse: asemenea uverturi conjugale, pentru firea ei, în care totul părea a fi teatru şi regie anteplanificată, anunţau de obicei cine ştie ce inovaţie sau revoluţionară cotitură în liniştea resemnată a vieţii mele de conţopist silnic.

- Iubiţelule, începu ea mieroasă, astă-seară vom merge în vizită la Naşul! Nu te strâmba: am procurat o damigeană de vin chiaburesc, zaibăr negru vârtos, în baie poţi zări şi curcanul pentru care m-am târguit o oră cu o chivuţă. Naşul... ne aşteaptă!

Am scos un urlet războinic din pieptul meu de învins, ridicându-mi braţele nătânge spre cerul plin de

zei restructuraţi. Pot să mă arăt ca cel mai blând şi bleg soţ din lume, pot să bat unicul nostru covor cu motive istro-persane în curte, sub ochii întregii raiale – dar faţă de cuvântul „Naş", faţă de conceptul juridic „Naşul" (în dreptul cutumal din Isarlâk ocupând un rang mai înalt şi mai complex decât *pater familias* în vechiul drept roman), eu, datorită probabil anilor petrecuţi cu buchisirea stupid inutilă a unor tratate scrise cu litere gotice mărunte, eram cuprins de o criză idiosincrazică totală. Naşul nostru, după cum se ştie, era Luminăţia-sa Tutilă Doi: el ne cununase, el ar fi urmat să ne boteze şi primul copil. Conform tradiţiei, la fiecare din cele două solstiţii corano-creştine, trebuia să ne prezentăm la el, eu şi nevastă-mea, încărcaţi de plocoane cât mai consistente. El se prefăcea surprins, noi ne prefăceam fericiţi; el se bucura că vinul e din via mamei (care mamă?), noi îi spuneam de curcan că e de la cuscrul mic (care cuscru?). Fiecare din noi ştia adevărul, dar, uite aşa, tot zâmbindu-ne şi drăgălăşindu-ne reciproc, îndeplineam un vechi şi afurisit ritual. El mă punea (anume mă punea) să duc curcanul la bucătărie (unde mai erau patru-cinci galinacee aduse de alţi fini), iar damigeana cu negrul vârtos mă ajuta s-o aranjez între celelalte damigene de pe balconul vilei, proprietate aproape personală. Toate acestea, să zicem, le-aş mai fi putut înghiţi: orice pace se obţine prin sacrificii: dar gândul că va trebui să trec prin jumătate de Isarlâk, ţinând un curcan în braţe, alături de o Olimpie tarată de o decalitră damigeană, mi se părea de nesuportat, o obligaţie mai mult decât ridicolă, mai mult decât tragic-umilitoare.

- Accept să mergem, propusei concesiv după ce primele zăpoare de lacrimi şi blesteme se scurseră peste nemernicia mea încolţită, dar numai după lăsarea întunericului.

– Eşti tâmpit! Căzut din pom! De pe altă lume! – îmi replică, în crescendo, isarlâka mea Xantipă. Păi care e scopul plocoanelor? Să se ştie că le ducem, să se ştie cui le ducem, să se ştie de ce le ducem. Să facă icter vecinii, să crape fierea în duşmani, să plesnească ochii ălor de ne vor cu cap plecat. Lumea trebuie să ştie că nu suntem nişte pui de bogdaproste: avem un Naş! Şi ce Naş! azi e numai şef de catedră, mâine, cine ştie, va ajunge vice la monumente şi folclor: dacă ştii să-i cânţi în strună, are să te scoată din ortografia Vinalcoolului şi are să te numească inspector-şef peste pivniţe sau peste abator, poate chiar director la dansurile tematice uzinale. Ce, e de colo? Dacă nu curge, pică, trăim într-o lume în care, ca să ajungi în faţă, trebuie să baţi des şi cu grijă la

uşa din dos; viitorul înseamnă carieră, cariera înseamnă post baban, acestea fără Naş nu se există. Naş fără plocoane iar nu se există, nimic nu-ţi pică din cer pe *dai boje*, pe cine nu ştie mişcă din urechi l-a bătut Dumnezeu, moare defilând, nici propriii copii nu-l bagă în seamă...

Argumentele, asemenea musonicelor ploi, inundau capul meu albit în Etică şi Est-Etică septentrională. Ce era să fac? *Daemon vertitatem dicit ut decipiar* – dracul spune adevărul ca să te amăgească. Mi-am pus cravată aproape roşie, cămaşă aproape albă. De braţ cu belalia mea sultană, defilai voios de-a lungul proaspătului Bulevard al Victoriei. Un drac şugubăţ îmi scoase în cale exact pe acei prieteni-duşmani de care aş fi dorit să nu fiu zărit. În vila sa (cu iederă şi nimfe), begler-beiul Tutilă Doi, în şalvari, dar fără turban, mă aştepta sub două iatagane încrucişate, cu filigene de cafea gingirlie şi cu dulceaţă de trandafiri rumelieni, importată de la harabagiii fraţi bulgari. (Cir-li-lai, Cir-li-lai!). De ce să fiu exclusivist!? Ar însemna să închid ochii şi să nu-mi amintesc de moravurile feudale ale tâlharilor cavaleri din ramura avaro-gepidă a conţilor Tuhutum, la al căror castel, Hohenloch, generaţii întregi de supuşi genopolieni mergeau de două ori pe an să ofere în genunchi nu curcani şi damigene, ci aur şi sclavi, inclusiv fecioare şi soţii. Nu a scris răposatul meu coleg Peter Parva un studiu de sociologie comparată în care demonstra (pe bază de documente şi monumente) că până şi azi, în mentalitatea subconştientă a burgheziei noastre celei mai noi, există instinctiva tendinţă de a ne căsători cu femei suficient de urâte şi de şterse pentru a nu stârni poftele seniorilor şi invidia de cadre a soţiilor acestora? „Frumuseţea soţiei este un lux peisano-proletar", a spus-o marele Napocos, deşi el nu avusese ocazia de a cunoaşte procesul de antiselecţie estetică ce s-a inaugurat, în acest sens, după Marea Revoluţie Franceză, când, în răgazul unui întreg secol romantic, Europa a avut parte de cele mai urâte şi mai dizgraţioase împărătese şi regine. Fenomenul acesta e destul de complex: urâţenia soţiei tale poate să ţină azi loc de zestre (asigurându-ţi automat simpatia consoartei şefului tău ierarhic), dar devine un balast penibil şi incomod în clipa în care ajungi tu însuţi şef. „Totul e să pari a fi, îmi explica duioasa şi deşteapta mea jumătate: tu să pari a fi mai puţin deştept decât acest Tutilă, eu să par mai urâtă şi mai cretină decât madam Tutilă, copii de am avea, ei ar trebui să pară a fi mai urâţi, mai proşti şi mai repetenţi decât odraslele Tutilă. Punct. Trăim într-o lume în care simţul ierarhiei face parte din bunul-simţ politic al lumii noastre; să ne cunoaştem lungul

nasului, să stăm în banca noastră, nimic nu se pierde, nimic nu se câştigă, totul rămâne neschimbat, în afară de vorbele ce latră schimbările continue; suntem cu toţii egali, aşa este, dar pe noi nimeni nu ne-a chemat să-i căsătorim, să le botezăm copiii, aşa că trăiască Tutilă, trăiască Naşul, jos cu aţâţătorii la un nou război mondial...” Sub aceste confuze auspicii s-a inaugurat vizita noastră istanbulă: eu am rămas în salon, discutând mici şi nevinovate belele de alişveriş cultural (sub binevoitoarea îngăduinţă a beiului catedrei de Futurologie), nevastă-mea – formidabilă actriţă – trecu în bucătărie, unde, între două ghiciri în ceaşcă, sub forma unor simple taclale de muierlâc, reuşi să plaseze direct la ţintă problema cu mutarea mea din postul de inspector ortograf în cel – provizoriu, desigur – de consilier fiziologic la abator sau măcar la Teatrul Naţional. Totul decurgea după cele mai vechi reguli, în cea mai nouă şi mai perfectă din lumile posibile. Stelele îşi vedeau de treabă – ele cu geometria şi mecanica lor, noi cu geometrii şi mecanicii noştri. De nu am fi auzit prin perdelele grele de brocart claxonatul interzis al maşinilor, ne-am fi putut crede undeva în Asia Mică sau Eghipet, în timpul veritabilului Soliman cel Mare, sau în vreo uitată insulă din Egee, condusă de tirania luminată a unui corsar maronit. Timpul, ca o miere moldo-valahă, ne ţine într-o îmbrăţişare leneşă, parşivă, abulic-uitucă; cuvintele, simple formule de sastisit protocol, asemenea fluturilor de o singură seară, dansau geamparale sub chelia protectorului nostru cilibiu şi ighemonicos. „*Derviş* în formă, beizadea în conţinut” – iată formula magică pe care mi-o transmiteau ochii şireţi, sătui şi neliniştiţi, universitari şi pădureţi ai Naşului meu, în a cărui fiinţă şi spirit se împăcau perfect păcatele Orientului cu toate virtuţile cinice ale Occidentului putred şi exploatator. Aveam de ce să-l admir. Numai dantura lui, de lup halal şi sătul, făcea cât întreaga mea biobibliografie... încercam să-i câştig simpatia lăudându-mi directorul (cu care bănuiam a fi prieten: greşeam, Tutilă nu cheltuia sentimente pe orizontală. Ca orice alpinist, privea cu admiraţie numai în sus şi cu dispreţ numai în jos; pentru semeni nu avea decât suspiciuni şi dă-i în mă-sa). Mă asculta plictisit, grăbit, parcă şi în silă. Pentru el nu eram decât un solicitator oarecare, puteam să-i citez şi din sanscrită, rămânea rece. Eram într-un divan, el era paşă, eu un amărât de ghiaur mazilit; la îndelungi intervale, de parcă ar fi scuipat coji de seminţe, îmi arunca repezit vorbe interogative la timpul cel mai perfect simplu; gândurile lui erau în altă parte, la altă cacealma, orice i-as fi povestit, tot un beşleagă de ipistat calemgiu

rămâneam. „Neamule, îmi spuse la despărţire, în capul scărilor de nuc, bătându-mă năşeşte pe umeri, te scosăi din rahat, îţi dădui şi un os de ros; vezi să n-o încurci, bagă-ţi şi-ţi ascunde bine minţile în cap; mai ţine-ţi gura, nu mai trăncăni, nu muşca de cur, băftos nu eşti, neamuri la Iersulim nu ai, stai cuminte şi mâlc pe postul de-l ai, să nu te miroasă husănii că ştii carte, mai bine să te creadă un chilipirgiu de gaşcă-mică şi ortograf, decât să intre la idee că mai ştii şi nemţeşte pe deasupra. Pricepuşi? De viitor am eu grijă, nevastă-ta e mai deşteaptă, las-o pe ea să aprindă lumânări, ea nu greşeşte sfântul, ştie pe ce lume trăieşte; maică-sa mi-a fost mătuşă, mă bătea, mă înjura, n-o uit; să trăieşti, o mie de ani pace...” Nici nu ştiu de ce povestesc toate aceste neghiobii. Probabil ca să-mi explic măcar mie însumi absurdul acelei amiezi de alb Isarlâk, când, pentru prima oară în destul de aventuroasa mea viaţă, a trebuit să recunosc şi să consimt că... dracul meu, al meu numai, nu doarme de fel; din contră, dracul căruia i-am fost repartizat printr-un stupid decret ceresc are fantezie, îşi cunoaşte meseria, ştie mai bine ca oricine cum se face, pe inverselea, din bici rahat, din armăsar ţânţar.

După reuşita vizitei noastre tovărăşeşti la Naşul, bine dispus de parcă aş fi fost proaspăt decorat, îmi petrecui dimineaţa la Vinalcool, făcându-mă că studiez articolul de fond din ziar. Pace, linişte. Nimic nu se compară cu plăcerea unui chiul liber şi nesilit de nimeni. Husănii aflaseră la timp cam pe unde fusei eu aseară; îmi zâmbeau acum complice, amical, dar văzându-şi fiecare de ograda şi scânteia lui. Mă simţeam excelent. (Scumpa mea cadână fu peste noapte deosebit de atentă cu vitejia mea masculă: se părea că faza lălâie şi pudică a amorurilor noastre conjugale cunoştea acum o redivivare plină de mici neruşinări delicioase.) Începeam să înţeleg pentru ce modul de viaţă de sub ocupaţia turcească – indiferent de ce afirmă cu atâta patos subiectiv autorii creştini şi reacţionari – a fost, de departe, cea mai comodă dintre toate ocupaţiile acelor vremi. Altfel nu se explică dezertarea în masă a ţăranilor şi cărturarilor din Rusia şi Austria, din Italia şi Ungaria: dintre cei 37 de viziri ce i-a avut înalta Poartă în secolul XVII, 34 erau, la origine, creştini. După o sută de ani de îmbuibare turcească, o ocupaţie ţaristă sau habsburgică îţi apare ca o mutare de sub un măslin darnic într-o cazarmă în care urlă ordinea si disciplina unor plutonieri majori.

Se făcuse astfel ora unsprezece (sau douăsprezece – nu are nici o importanţă). Fluierând un imn la modă, ieşii, numai în vestă, să-mi cumpăr unul din acele minunate cornuri cu

susan, specialitatea oraşului. De fapt, în ritmul şi ordinea unei clasice zile de chiul, această schimbare a locului de nemuncă însemna felul doi al meniului. Desertul, în procesul de tăiere a frunzei la câini, constituindu-l evadarea „pe teren", adică plecarea pe şest la o cârciumă ascunsă, unde poţi servi vodcă ieftină autohtonă cu guvizi şi hamsii şi cu murături din butoi la discreţie. Vrăbii gureşe, ţigani fericiţi, fetiţe săltăreţe, inspectori de tot felul, femei gravide, doctoranzi gravi, docenţi palavragii, belferi de toate palorile, în sfârşit, întreg acest bazar de deşertăciuni şi resemnare, de istorie şi escrocherie se revărsa oriental pe bulevardele (foste uliţe) şi în pieţele (foste maidane) ale noului municipiu Isarlâk.

Mă oprii în faţa panoului de afişaj. (Aici şi acum începe maşinaţiunea diavolului responsabil cu dosarul şi soarta mea.) Un imens cearşaf rozaliu înşira titlurile conferinţelor Universităţii Populare. Căutai să văd dacă figurez pe listă: la sfatul calculat al Naşului, mă înscrisesem şi eu cu o temă prudentă, oarecum de specialitate, dat fiind faptul că figuram şi funcţionam ca ortograf la Vinalcool: „Un duşman al poporului: alcoolul şi minciuna". Titlu stupid, dictat de şefii mei ierarhici pe care nu puteam să-i corectez, din punct de vedere logic. („Un duşman, mi-a explicat Limpi, înseamnă totdeauna doi sau chiar mai mulţi. Aşa că...") Am găsit numele meu şi titlul conferinţei. Neschimbat. Perfect. Când să plec mai încolo, uitându-mă încă o dată peste titlurile multilateral numeroase, ochiul meu îndemonit şi enciclopedic surprinse un nume drag (mie – şi întregii umanităţi progresiste). Ca un apucat, ieşit din minţi, fără să mă uit împrejur, fără să-mi iau măsurile de rigoare, ca un sublim şi cretin genopolitan, uitând pe ce lume trăiesc, uitând si din ce lume am ajuns aici..., izbucnii într-un râs total, zgomotos.

Ce-mi fusese dat să văd? (Mai bine mă înghiţea pământul, mai bine aş fi chiorât pe loc sau aş fi fost accidentat de însăşi maşina Salvării!!)

Pe afiş, la rubrica: „Literatura pentru copii şi tineret", la capitolul „Despre literatura ştiinţifico-fantastică" ce urma după „Snoave şi basme", erau trecuţi, aşa cum se cuvenea, Edgar Allan Poe, Jules Verne şi H. G. Wells; dar, spre stupoarea şi stupida mea veselie, în locul lui Karl May (clasicul autor al povestirilor din ciclul *Winnetou*), cum spun, în locul acestui neamţ călător cu imaginaţia, pe cearşaful roz al Universităţii Populare figura... tot un Karl... dar... mi-e şi frică să-l pronunţ. Râdeam ca un bezmetic, în plină

amiază isarlâkă, arătând cu degetul spre numele care mi se părea a fi obiectul nemaipomenitei mele amuzări.

Doi ipochimeni viermoizi, din specia acelor gasteropode limax cu care e împânzit oraşul la orele de vârf ale palavragiilor, se şi implântară sub râsul meu, iscodindu-mă rânjind ce şi cum. Nu realizam pericolul (cineva îmi blocase sistemele de alarmă în interior), continuam să hohotesc, explicând în gura mare tuturor celor ce, gură-cască, se adunaseră în jurul meu, că, prezenţa Lui, a marelui învăţător al proletariatului mondial, nu are ce căuta aici, tocmai aici, la capitolul despre literatura ştiinţifico-fantastică. Judecând după ochii uleioşi ai celor doi sau trei nevertebraţi ce mă interogau, zâmbindu-mi tătăreşte (în jur, lumea se strângea grămadă, de parcă aş fi fost un circar, cântător din cimpoi), se părea că-i interesează mai mult faptul că râd aşa cum râd (şi mai ales de cine râd), decât explicaţiile mele hăhăite privind sensul şi originea genurilor prozei moderne sau moderniste. Eram posedat, râsul meu, secondat de borborigmele acuzative ale acelei nefaste clipe, făceau ca la urechea specializată a turnătorilor voluntari (mirosind cale de o poştă a agie caimacană) să nu ajungă decât exact ce trebuia, adică adjectivele „ridicol", „stupid", „grotesc", „absurd" etc., cu care demonul ideologic din culisele mele însoţea degetul arătător ce indica spaţiul onomastic dintre Jules Verne şi H. G. Wells.

Deodată, o cobră cu ochelari ce dormea nirvanic pe colecistul meu sări în sus, şuierând a pericol şi trădare. O sirenă de alarmă, amintindu-mi de anume primăveri genopoliene, trecu, dubă neagră, prin conştiinţa mea: observai, cu cel de-al treilea ochi al meu, cum se răsucesc frunzele castanilor, ca la comandă, stânga-mprejur. Cum vrăbiile, în stol organizat, o iau grăbite spre primărie şi un câine cu ochii roşii trece râzând pe sub vitrinele panificaţiei noastre, în jurul meu, nimeni, nimeni. Ochelarii soţiei mele se aburesc de mânie, plânge mama pe ceaslov, în barbă-şi plânge tata. Cerul înstelat de deasupra capului meu, de gât cu legea morală din mine, îmi cântă beţiv, nasal, gregorian, „aleluia, aleluia". Ca lovit în cap, buimăcit, mă întorsei înspre cearşaful păcatului meu: capitolele despre literatura şi filosofia universală se învălmăşeau, se încolăceau, se înghiţeau reciproc. Abia îmi putui culege numele, după care (nu întâmplător, deloc întâmplător) se oferea spre citire: „Un duşman al poporului"... Restul dispăruse în dansul tot mai înnegurat al spaimei, încercai să regăsesc capitolul despre literatura pentru copii: inutil; încercai să chicotesc măcar: zadarnic, din gâtul

meu nu ieşeau decât sunete hârâite, râsul meu de acum aducea mai degrabă cu gemetele celor ce nu vor să moară gazaţi. Căutai, cu rămăşiţele mele de calm şi stăpânire, să şterg tabla, să-mi curăţ geamul acestei frumoase amieze de primăvară, să gust farmecul levantin al covrigului cu susan: degeaba, oricât îmi spuneam că nu s-a întâmplat nimic, că nu s-a spart nici un geam, că n-am fluierat în nici o biserică, între pancreas şi omuşor, cobra mea cu ochelari continua să şuiere vertical, ca un miliţian ce dă alarma în noapte, în timp ce, după stucaturile panoului de afişaj (ultimul ţipăt al designului neopaşoptist), îmi fu dat să văd, să întrevăd, să prevăd – n-o să mă credeţi, vă jur totuşi că nu mint – nici mai mult, nici mai puţin decât trei mici drăcuşori violeţi, din aceia cu care strămoşii noştri bizantini obişnuiau să-şi ilustreze cărţile şi casele de rugăciune.

Ce mai puteam să fac? Garda moare de frică, de ce să se predea!? – cu o mână *waterloo* mă închinai spre zare: cu cealaltă, laş şi precaut, îmi făcui câteva mici cruci de Doamne iartă şi păzeşte. Frunzele copacilor se liniştiră, dracii mărunţi dispărură şuierând. Câinele cu ochii roşii, ca să scape de turbare, mânca acum iarbă în curtea bisericii. Nu mai avea rost să mă întorc la birou: zarurile fiind aruncate, trebuia să consider că faza felice de indeterminism şi neutralitate istorică, pe ziua de astăzi cel puţin, era definitiv încheiată şi ratată. Din turnul catedralei, subit transformată în geamie, un muezin cu coarne şi coadă mă arăta cu degetul şi murea de râs. Cât de fragilă e libertatea umană, îmi ziceam: de ce mă urgiseşti, Karl, Karl, Karlie?...

Cu graba copiilor care vor să uite o şotie oarecare, continuând să mă mint că nu s-a întâmplat nimic, absolut nimic, o luai în pas alergător spre o cârciumă arvanită, unde un responsabil cu ochi de mistreţ silvestru îmi servi repede, repede un rachiu dublu de ienupăr ostrogot.

CAPITOLUL AL II-LEA

În care va apărea un personaj misterios ce se dovedeşte, la urmă, deosebit de bine informat. Eroul nostru şi soţia sa (prea îngrijorată) simt nevoia să meargă să privească, de departe, un anume afiş, în faţa căruia defilează acum diferite capete aparţinând inteligheţiei vigilente a târgului. Cu ocazia aceasta un fost profesor de filosofie din Genopolis are ocazia să audă câteva inedite consideraţii despre mentalitatea super-prelogică a alutanilor din bătrânul Isarlâk.

Dormeam. Somn dulce de salcie scorojită, pe malul râpos al unei ape tulburi. Copii răi aprinseră în scorbura mea putredă un foc înecăcios, fără flacără. Somn de scit ce şi-a pierdut calul la zaruri, somn de *girondin* cu peruca deja luată, somn de cantemir după veşnicele stănileştiuri ale *incrementorum atque decrementorum*-ului diferitelor *aulae*. Rachiul ostrogot e amăgitor, nu vindecă, nu te ajută să uiţi: amână totul, dar, în subconştient, în timp ce tu înoţi ca o termită în Congo, el, cu un creion roşu-aprins, îţi subliniază, mereu şi mereu, un singur nume, exact acel nume pe care ţi s-a părut că l-ai lăsat afară, la intrarea în labirint. Soţia mea spăla vase în bucătărie, la radio se transmitea Stenka Razin (sau Pugaciov), totul părea a fi în ordine. Se auzi apoi soneria de la uşa noastră: vorbe repezite în antreu: parcă plângea cineva, parcă se jeluia altcineva, era limpede însă că nu faimosul Stenka Pugaciov era la ananghie, încercai, ca un laş vinovat ce eram (ce ajunsesem fără să vreau), să mă fac că plouă întorcându-mă în egoismul uituc al somnului meu de ortograf zilier. Degeaba: *quand un gendarme rit, dans la gendarmerie, tous les gendarmes rient, dans la gendarmerie*... Pe deasupra, diapazonul murmurat şi repezit la care dialoga acum nevastă-mea mi se părea suspect şi încărcat de electricitate. Am văzut dintr-o dată în faţa ochilor cearşaful Universităţii Populare. Un duh al neliniştitei mele memorii de grămătic pedant şi grijuliu, în timp ce eu conversam pe după vişin cu responsabilul de la acel birt off-centru, a avut timp suficient să-mi aducă aminte, pe dedesubt, cum că eu şi nu altul fusese acela care, la cererea suveran-benevolă a beiului Tutilă Doi, am alcătuit cât ai bate din palme întreg programul proiectului de conferinţe pe teme de literatură universală. Ca recompensă pentru acest mic serviciu cioclopedic, Naşul meu (aşa mi-a dat el a înţelege) a reuşit să mă strecoare şi pe mine cu o conferinţă despre un duşman al progresului (care este doi: alcoolul şi minciuna. Şi aia a mă-sii...). *Ergo*,

eu – deşteptul, specialistul, fostul universitar din fosta universitate – eu şi nu altcineva fusesem cel care îi propusesem atât capitolul despre literatura ştiinţifico-fantastică, cât şi numele de autori, inclusiv al nenorocitului de Karl May, care, după mine cetire, îşi avea locul, perfect justificat, între Jules Verne şi H. G. Wells. Uitasem de acest mic amănunt petrecut cu o lună şi mai bine în urmă. Când am râs în piaţă faţă de cei doi sau trei agenţi auriculari, am râs de fapt de propria mea creaţie. Lamentaţia vizitatorului meu din bucătărie deveni un fel de bocet biblic: nevastă-mea zicea, parcă zicea: „văleu, văleu, asta ne mai lipsea!", pe sub geamul nostru răsuna acum jalnica fanfară de pensionari cu care sunt însoţiţi, în fiecare zi la orele patru, morţii din clasa a treia (cu Popa Porumb în trăsură, şi nu în taxi). Unde sunt zăpezile de altădată, unde sunt anii mei din Genopolis, unde eşti copilărie cu pădurea ta cu tot, eheu, eheu, postume, postume...

Uşa dormitorului se trânti cu putere în lături. Ochelarii Olimpiei mă fixau ca pe un scarabeu încă viu în insectar, între conştiinţa mea şi buzele ei de tracă extravertită foarte, se aşternu un câmp magnetic vibrant.

– Sper că te-ai trezit!?

– E-heu, e-heu!

– Sări în ţoale şi pofteşte în bucătărie!

– Dar ce s-a întâmplat, făcui eu pe niznaiul, arde Ţarigradul?

– Ţarigradul nu arde, în schimb se pare că Luminăţia voastră iar a spart un geam, iar a rupt cuiul, iar a dat cu bâta-n baltă.

– Cu alte cuvinte? încercai eu s-o mai temperez, în timp ce îmi trăgeam pantalonii.

– Bine: cu alte cuvinte: neamule, ai pus rahat pe clanţă, şi nu pe orice clanţă, ci pe a uşii care îţi voia binele... Hai, nu te mai moşmoni, vino să-ţi auzi demisia.

În bucătărie, un moşneguţ edentat şi jalnic se răsucea ca un vierme într-o undiţă, în clipa în care Olimpia mă arătă („*Ecce hommo*!"), acesta începu să strige:

– Tovarăşe, m-ai nenorocit!

– Cum aşa? întrebai cu mult calm.

– Am doi copilaşi rămaşi pe cap, nevastă-mea-i fugită în lume. De zece ani nu am greşit, nu am greşit: am pătimit destul pentru o aşa-zisă greşeală: ce vină am eu dacă vântul a doborât „i"-ul: în loc de „bastionul păcii", pe lozincă a apărut...bastonul păcii"!? Mi-am nenorocit viaţa, cariera, familia, prietenii...

– Cetăţene, îi spusei blând şi superior, nu te înţeleg. Ce legătură e între mine şi bastionul păcii?

– Nu-l mai întrerupe, îmi spuse Olimpia, ai să înţelegi îndată despre ce fel de baston e vorba.

– Să vă explic, zise omul şi încercă, cu mâinile tremurânde, să-şi aprindă o ţigară. Funcţionez, de zece ani ca paznic al tipăriturilor de la comitetul de cultură al primăriei noastre iubite. Trebuia să fiu făcut „corector", mi-a şi promis tovarăşul Caftangiu, dar s-au redus schemele, e vorba chiar să se desfiinţeze şi postul, zicea tot el, e timpul ca cei ce scriu să aibă grijă şi de corectura, şi de ortografia operelor lor. Dumneavoastră, o ştiu de mult, sunteţi inspector. Aţi avut noroc, relaţii, poate şi studii: tocmai de aceea a urlat la mine tovarăşul Caftangiu: „Vezi, zice dumnealui, ăla de a râs, ştie el de ce a râs, e în specialitate, studii la zi, făcute în vremurile bune ale războiului, du-te la el, află unde e greşeala, unde ţi-e greşeala, află ce anume a ajuns de râs pe afişul nostru pentru care răspunde cu capul, ştim noi cine."... Mi-a mai spus că, dacă mi-a scăpat mie, mie, una boacănă, atunci pot să-mi iau lumea în cap, să zic „Adio, mamă!", să-mi caut o funie şi un săpun din import. Dar cum era să greşesc eu, tocmai eu, care pentru un singur „i" am făcut şapte ani, fără condiţional, pachet sau vorbitor? Eu mă uit la texte nu cu o pereche de ochi şi altă pereche de ochelari, eu mă uit cu o pereche de copii premianţi, cu o pereche de pantaloni peticiţi, cu gândul la demisolul unde, la un primus nenorocit, ăl mare face mâncare felul unu muncitoresc. Aşadar, i-am spus tovarăşului Caftangiu, şeful meu direct, eu am o conştiinţă, nu există să-mi scape mie o greşeală atât de mare, încât să râdă de ea, în piaţa centrală, un inspector cu studii nordice. Onoarea mea de paznic e în joc, pâinea mea e în joc, eu şi pentru o virgulă greşită sunt dispus să răspund în faţa organelor şi a lui Dumnezeu. "Du-te, îmi spuse el, întreabă-l de ce a râs, ăi de mă informară nici ei nu ştiau prea multe, doar atât că e latră, că e groasă, că e de rău...". Ce era să fac? Am venit. Doamnă dragă, vă rog să mă iertaţi: dacă am plâns, nu a fost numai fiindcă mi-a fost frică. Dumneavoastră ştiţi, am plâns şi fiindcă semănaţi fantastic cu fosta mea nevastă – aşa cum arăta ea, acum zece ani, când a preferat să fugă în lume. Domnule, nu am bucătărie, gătim pe coridor, când am norocul să văd o chiuvetă, o masă curată şi o femeie frumoasă spălând vasele în trei ape, cu sode nemţeşti, mă apucă un fel de leşin, îmi vine să plâng şi chiar să urlu.

– Foarte bine, interveni satisfăcută Olimpia, să lăsăm bucătăria şi să ne întoarcem la oile noastre! Vasăzică...

– Va să zică, mă avântai la rândul meu, dacă bine

am înţeles, nici dumneavoastră, nici tovarăşul Caftangiu nu ştiţi de ce am râs în faţa cearşafului Universităţii Populare?

– Nu! De asta am venit. Nu vă spun ce greu am aflat cine sunteţi, unde lucraţi, la ce adresă puteţi fi găsit. Zeci de telefoane s-au dat, era cât pe-aci să recurgem la fişierul miliţiei. Dar am renunţat.

– Cum, al miliţiei? sării eu ca ars.

– De ce al miliţiei? sări Olimpia. Tot ca arsă.

"Funia călăului" îşi şterse ochii înlăcrimaţi şi din grămadă mizeră a veştmintelor sale (parcă acum scoase din etuvă) ne descoperi dintr-o dată o pereche de mâini de o rară fineţe şi expresivitate. Mult înainte ca verbul să părăsească buzele lui groase de paznic cultural, aceste mâini executară în aerul verde-pal al bucătăriei un dans simbolic, dar cu sensuri deocamdată foarte confuze.

– Logica, ne şopti conspirativ. Logica. Nivelul la care îmi târăsc eu viaţa mă obligă, din când în când, să şi gândesc. V-am văzut ieri ducând naşului dumneavoastră un curcan. Doamna ducea o damigeană. Dumneaei călca semeaţă, ca o femeie ce ştie ce vrea; dumneavoastră, iertaţi-mă dacă sunt prea sincer, ca un om ce ştie doar ce nu vrea. După felul în care vă uitaţi la cei ce dirijează circulaţia, la curcanul peşcheş, la cei pe care nu aţi fi vrut să-i întâlniţi, ca un om care are în spate şapte ani de puşcărie inteligentă, pe loc mi-am dat seama că aveţi cazier politic. Aţi fost închis. *Ergo*: adresa dumneavoastră o găsim uşor acolo unde trebuie.

Tăceam. Şi eu, şi Olimpia. Logica, asemeni unei uriaşe avalanşe, ne acoperise până şi instinctul de conservare socială. Frumoasele mâini aprinseră o nouă ţigară, vocea sacului peticit parcă se mai limpezise. Bătrânelul ne zâmbea cu dragoste şi milă.

– Dar cunosc Isarlâkul, continuă el, îl cunosc prea bine. Dacă v-am zărit plocoanele, ştiam şi de unde să vă pot afla adresa. Aceeaşi ţărancă ce vă vinde vinul este şi cea care răscumpără acest vin de la naşul în cauză. Dumneavoastră aparţineţi de clanul Tutilă, casa Tutilă lucrează cu aceeaşi chivuţă ca şi casa Caftangiu. În consecinţă, mergând liniştit pe linia damigenei, am dat de ţăranca respectivă, ea ne-a indicat cu precizie adresa aceasta, unde v-am şi găsit. La miliţie nu am telefonat: sunt un om bun şi cinstit.

Parcă înotam sub apă fără să ştiu să înot. Branhii încă nu aveam – cu firea mea bleagă şi melcoidă, mi-ar fi trebuit câteva generaţii ca să pot realiza mutaţiile darwiniste pe care localnicii, cu o agilitate de maimuţă şi o memorie de papagal castrat, le parcurgeau după câteva şedinţe numai. Ca prin ceaţă înţelegeam că nevastă-mea şi sultana Tutilă erau

perfect înţelese în ceea ce priveşte caracterul pur formal al plocoanelor; era evident că chivuţa, ea însăşi, făcea parte din aparatul casei; toată comedia cu vizita noastră nu era decât o formulă tradiţională prin care eu, de bunăvoie şi nesilit de nimeni, îmi achitam la termen dajdia de tip nou faţă de senior: care, la rândul lui, conform principiului balcanic „fii omul meu şi te fac om!" - mi-a procurat (prin concurs dinainte plătit şi aranjat) un post oarecare, m-a cununat cu Olimpia, care îi este verişoară, şi, la nevoie, conform legilor nescrise ale dreptului tribal, va sări să mă apere de câini şi de rivali. Totul e cât se poate de limpede, în această parte a lumii, de când lumea, orice dregătorie presupune putere, orice putere aduce după sine chiverniseala, orice chiverniseală se bazează pe regula milenară a jocului oligarhic al mereu înjuratelor, niciodată schimbatelor raporturi între sus şi jos.

Soţia mea era palidă - ea juca şah cu zece mişcări gândite înainte. Părea opărită, neuronii ei dădeau acum telefoane în toate direcţiile. Alarma i-o citeam în ochi: ca şi luna, primeam refluxul de frică prin intermediul vigilenţei ei. „Nici n-ai deschis bine gura, îmi spunea uneori în timpul plimbărilor noastre de seară, şi eu ştiu deja ce amendă vei plăti!" Acum, pentru mine, părea să nu aibă nici un coltuc de atenţie: în schimb, spre ipochimenul zâmbitor privea cu raze *röntgen*.

- Perfect, zise ea cu buze orizontale, severe. Acum, că ne-aţi găsit, cu ce vă putem fi de folos?

Jetul acesta de gheaţă era un duş calculat; sperietoarea de câmp îşi retrase mâinile amândouă. Ca şi când ar fi apăsat pe un nevăzut buton, reveni brusc la clamorozitatea teatrală iniţială.

- Vai de mine şi vai de capul meu, ne strigă cântând, am doi copii premianţi, fiul meu cel mai deştept găteşte fasole pe spirtieră; nu am voie să greşesc. Dacă dumneavoastră, un fost universitar genopolitan, poliglot şi encicloped, aţi râs de o greşeală a mea, eu sunt un om pierdut, definitiv compromis; pot să-mi cer de pe acum repartizarea la un chibuţ nerentabil din Transiordania.

Ne uitam la el miraţi; şi mie, şi soţiei mele teatrul pe care îl juca ni se părea exagerat şi băşcălios. Desigur, toată lumea, în Isarlâk, juca teatru, nici nu se putea altfel, dar, pe după ochii jucăuşi şi paradoxal veseli, lamentaţiile sale apăreau ca o glumă, ca o distanţată ironie. Omul - se vede limpede - era un prudent, păţit şi realist, dar, în acelaşi timp, dispunea de un plus de inteligenţă cu care îşi permitea să se uite de sus la caraghioasa noastră, poveste.

Olimpia, tăios, trecu direct la esenţial.

– Ne învârtim ca musca fără cap, zise. Aveţi un afiş al...?

– Bine-nţeles. Poftim!

Pe mozaicul piper al bucătăriei noastre fu desfăcut cearşaful *rose-vierge* al conferinţelor Universităţii Populare.

– Acesta e? mă întrebă Olimpia.

(Un câine cu ochii roşii lătra acum a moarte în curtea Mitropoliei.)

– Da. Acesta e afişul cu pricina. Tăcere.

– Şi, rosti nevastă-mea şuierându-şi vorbele ca un procuror militar în instanţă, care ar fi steaua de pe acest imens firmament ce te-a făcut să râzi, în plin centru, la ora de vârf a turnătorilor voluntari?

Paznicului tipăriturilor i se făcu milă de mine. Probabil că citea acum în ochii mei rezumatul în nemţeşte al studiului aceluia despre caracterul androgin al Răului în lume.

– Iniţial, sări el cu vorba, am crezut că greşeala ar putea fi aici, unde vă este anunţată conferinţa: „Un duşman al poporului" etcetera... Dar, verificând, m-am convins că hiba trebuie să fie în altă parte. Dumneavoastră aţi râs de un nume: pe care, afirmă cei doi martori de serviciu, l-aţi arătat cu degetul, declarând fortissimo: ridicol, absurd, stupid, grotesc. Or, asemenea puternice calificative nu se înghit uşor. Pe mine ar putea să mă coste pâinea, pe tovarăşul Caftangiu ar putea să-l coste fotoliul, pe directorul de studii catedra, pe rector platforma. Mai sus nici nu îndrăznesc să mă gândesc: ameţesc, leşin, mor de frică. Am doi copii, cel mare găteşte fasole, fel unic, în demisolul din care mi-a fugit soţia, sunt înscris la aragaz, sufăr de ulcer cardiac...

Pancreasul demnităţii mele dansa tango în braţele unui georgian mustăcios, ras în cap şi având un iatagan lucitor între dinţii verzi. Ochii Olimpiei mă priveau „*von jenseits*". Un incendiu rapid îmi mistuia amintirile bravadelor intelectuale. Priveam afişul ispitirii, căutând ca pe o hartă locul unde am căzut ca un dobitoc viteaz şi nevinovat. Aş fi dorit că numele Lui să dispară, să se volatilizeze. Totul să fi fost un vis, o criză de epilepsie *ridendo*, o stare de comă a paleocefalului meu.

Dar nu a fost aşa: el, Karl, consecvent cu formidabila sa consecvenţă, era acolo: neschimbat, fatal, implacabil: ca şi Istoria, ca şi lupta de clasă, ca şi Dumnezeu. Ca şi demonul cu ochelari cehov-caragiale ce gâdila satiric humorile suboccipitului meu traco-latin.

N-am mai rezistat. Nici nu mai avea rost să rezist ispitei de a-mi da drumul. Arătându-l cu degetul, izbucnii din nou într-un râs gâlgâit, înecat, isteric.

Atât soţia mea cât şi paznicul poligraf îşi centrară focusul privirii pe numele ce stătea, nepăsător şi rece, între Jules Verne şi H. G. Wells. Apoi, amândoi, ca şi când s-ar fi convins că bomba e chiar bombă şi fitilul - fitil, mă priviră ca pe o stafie nenorocită ce greşise şi locul, şi secolul, încercai să le explic, în timp ce mareea hohotelor mele se retrăgea spre larg.

- Sper că vă daţi seama, le spuneam, locul lui, aici, sub această titulatură, în această ordine de idei, în locul lui Karl May...

- Taci! îmi ordonă ca o sabie deşteaptă mea Olimpia: Tu râzi şi purceaua noastră e moartă în coteţ.

- Care coteţ, care purcea? continuai s-o întreb, nedându-mi seama că ea făcuse demult rocada mare.

Blândă, cu privirea ei angelică dintr-o anterioară existenţă, soţia mea se întoarse către bătrânelul ce îşi scărpina cu înţelepciune chelia savantă.

- Domnule Sommer, o auzii, acum ca între vechi cunoştinţe, te întreb: ce părere ai? Pe unde mai scoatem cămaşa?

Domnul Sommer zâmbi a pagubă, a lehamite. Oftând scoase în silă din buzunarul interior un teanc de coli dactilografiate.

- Îţi sărut mâinile, doamnă Limpi, zise, rogu-te priveşte la acest manuscris. Acesta e textul la care s-a dat „bun de tipar", acesta e textul de care eu răspund cu capul. Vedeţi aici: trei ştampile, cinci vize, şapte iscălituri. Aceste înalte aprobări de *nihil obstat* îmi rup gâtul dacă am scăpat o greşeală, dacă am schimbat un singur nume; dar tot aceste înalte parafe, pe mine, care sunt un biet păduche executant, mă absolvă total de orice răspundere. Dacă, bine-nţeles, ceea ce e tipărit acolo corespunde perfect cu ceea ce e aprobat aici. Or, nici nu mai e nevoie să mă uit, am înţeles totul, mi-a căzut piatra de pe inimă, ştiu acum că eu nu am greşit cu nimic. Poftiţi, priviţi, convingeţi-vă şi dumneavoastră, domnule profesor, în textul meu scrie clar: Edgar Allan Poe, Jules Verne, Karl Marx şi H. G. Wells.

- Staţi, strigai, aş dori să vă explic ceva. Poate că nu ştiţi că eu am propus acest capitol de literatură ştiinţifico-fantastică, tot eu am înşirat şi autorii ce trebuiau să fie cuprinşi în el. Nu sunt nici nebun, nici posedat, ştiu ce vorbesc, ştiu perfect ce propuneri am făcut. Aici ar fi trebuit să fie...

- Nu are rost să-mi explicaţi mie, domnule profesor: explicaţi-i doamnei dumneavoastră, pe care, din fericire, o cunosc de pe vremea când defilam la braţ sub portrete oportunist-deviaţioniste. Eu am înţeles totul, datoria mea acum ar fi să fug victorios la tovarăşul Caftangiu ca să-l

eliberez de morcov – şi ce morcov! Regret, domnule profesor, că v-am cunoscut în asemenea condiţii. Nu vă amărâţi, există un Dumnezeu al naivilor, credeţi-mă. Sărut mâna, dragă doamnă, de mult nu aţi mai trecut prin demisolurile mele, oricând sunteţi binevenită, chiar dacă vremurile sunt foarte tulburi şi grele. Am plecat, am zburat – afişul vi-l pot lăsa. E cazul să-l studiaţi: nu râdeţi, domnule profesor, mă tem că nu numai purceaua e moartă în coteţ. Vă plimbaţi pe marginea unui vulcan în erupţie. Sau, mai rău, aţi dat un fel de ţipăt sub un munte acoperit de zăpadă. Avalanşa, de-acuma, a pornit, alarma s-a dat, vai de fundul celor în cauză. Totdeauna am zis: cine râde îşi ia rămas bun şi de la trecut, şi de la viitor... Dar asta parcă nu eu am spus-o, ci un alt Sommer, nu are importanţă. Râsul şi bătaia sunt rupte din iad, spun savanţii mai noi, nu pot una fără cealaltă. Eu nu râd decât acasă, după ce adorm copiii, după ce sting lampa şi zăvoresc bine uşile toate. Sărut mâna, doamnă Olimpia, *habe die Ehre, Herr Professor... Selimetle, selimetle*!

Olimpia plângea încet, mustăcind blesteme. („*Melius est habitare in terra deserta, quam cum muliere rixosa et iracunda*". O iubeam, totuşi.) Toate drumurile înapoi, spre Genopolisul din care fusesem exilat, îmi erau definitiv tăiate. Mă simţeam ca un arab căruia un geniu al răului i-a dat un şut în şalvari, aruncându-l direct pe o insulă plină de păsări uriaşe, antimorale, antifilosofice, crude şi monstruos ştiinţifico-fantastice. Trebuia să-mi salvez, măcar onoarea – dar ce înseamnă onoare într-o lume în care Tutilă-Naşul este un geniu (născut şi nu făcut – trebuie să o recunosc), iar eu doar un biet idiot universal-gafeur, etern în gropi călcător, un nenorocit de încurcă-lume, duşman al progresului, alcoolul şi minciuna cui le-a inventat. Rachiul barbar mai fumega undeva în parasimpaticul meu abscons. De pe peretele camerei noastre paşnice, un înger *dürer* încerca să-mi transmită o melancolie germană veche. Degeaba. Furia Olimpiei era geometrică, precisă, cristalină. Soarta Constantinopolului părea pecetluită. Mă jucam cu franjurile perdelei, uitându-mă spre curtea interioară a blocului, unde alţi neoturciţi (inspectori, revizori, agenţi şi controlori) ceva mai fericiţi decât mine (cine ştie?) îşi ienicereau propriile odrasle. Olimpia mea fiind compusă dintr-un cazan de mânii prevăzut cu un ceas diplomatic, nu era greu pentru un spirit analitic şi prospector ca mine să-i audă milioanele de cuvinte ce fierbeau înspumate, gata să mă înece şi să mă ardă.

Genovezul Battista Alfieri a scăpat de securea gâdelui fiindcă a avut cerescul curaj să înceapă a

cânta romanţe în clipa supremă. Doi viteji din Isarlâk au rămas în istorie fiindcă în noaptea dinaintea spânzurării au cerut voie tovarăşului călău să împodobească cu panglici şi zorzoane folclorice funia ce le era destinată. (Ea, funia, se păstrează în muzeul cetăţii, s-a scris chiar şi o teză de doctorat intitulată *Imperativul decorativ al morţii în evul mediu timpuriu*.) Sfântul Nego cel Afumat, în timpul unei ciume ce nu se mai termina, i-a scăpat de moarte pe ai săi punându-i să danseze geamparalele în faţa bisericii, în consecinţă, ziceam, în primul rând ar trebui să o pun pe Olimpia la curent cu *summa* de argumente şi detalii filosofico-literare ce privesc motivaţia şi cauzele logice ale râsului meu. Ar fi util să-i explic, pe larg, dar... pe scurt, care este diferenţa dintre filosofia idealistă şi cea materialist-ştiinţifică; apoi să o lămuresc de ce materialismul istoric nu are nimic comun cu literatura sau cu utopia. (Oare? Chiar nimic comun?) Genul acesta literar, science-fiction-ul**,** fiind un fel de variantă modernă a basmului popular (al mitologiei, de fapt), se apropie mai degrabă de utopie, de aventura eroică, de spaimele apocaliptice, în orice caz nu are, nu are voie să aibă, nimic comun cu sistemul riguros logic al materialismului raţional. În consecinţă — râsul fiind reacţia de bun-simţ la orice ieşire din normele bunului-simţ – râsul meu e perfect justificat; mai mult decât atât, râsul meu ar trebui considerat ca un model de curaj cetăţenesc (curajul, la noi, nefiind decât un sinonim al sincerităţii), de atitudine politică justă faţă de anume rămăşiţe de confuzie şi incultură ce mai persistă încă în capul celor care... Trei ştampile, cinci vize, şapte iscălituri. Nu e simplu deloc. Limitele dintre utopie şi ştiinţă – între noi fie vorba – niciodată nu au fost şi nu vor fi absolut precise. Orice utopie are şanse (mai nou) să devină ştiinţă într-o bună zi, orice ştiinţă poate deveni o simplă utopie, tot într-o bună zi. Nici graniţele dintre literatură şi filosofie nu sunt (n-au fost niciodată) precise: de raportul dintre fantazare şi gândire raţională nici să nu mai vorbim. E destul să mă gândesc la conceptul de fiction (de pildă la Ernst Mach: *Erkenntniss und Irrtum*, sau la şi mai buimăcitoarea sinteză a lui Hans Veihinger: *Philsophie des Als Ob*) pentru ca, dintr-o dată, cunoştinţele şi chiar cunoaşterile cele mai sever şi riguros , „ştiinţifice” să devină simple plăsmuiri ale fanteziei, metafore utile în rezolvarea şaradelor naturii, simboluri convenţionale, simple vorbe prin care explicăm pe tablă ce nu se poate explica deloc în realitate. (De pildă: noţiunile de „atom”, „energie”, „mişcare”, „gravitaţie”, „magnetism”, „ardere” etc.) Dacă între termenul luminist de „raţiune” şi cel

romantic de „fantezie” introduc conceptul de „intuiţie” (şi sunt obligat să-l introduc, nu-i aşa?), atunci praful se alege de diferenţierea dintre literatură (poate fi ea şi pentru copiii sugari) şi ştiinţa cea mai înaintată din lume.

Odiseea raţionamentelor mele nu mă ducea deloc spre un port al liniştirilor înţelepte: dracul care mă făcuse să râd, în plină zi de vineri, 13 mai, nu se mai arăta acum: de după umerii copleşiţi de griji ai Olimpiei mă priveau bunii mei părinţi, morţi, spre marele lor noroc, în timp ce eu eram plecat în lungul meu voiaj *au bout de la nuit*. Simţeam nevoia să aprind o lumânare, tăcerea asta mai mult decât ameninţătoare a Olimpiei mă făcea să îmi aduc aminte de camerele de tortură din muzeele Genopolisului; filme cu sârmă ghimpată şi lagăre ale morţii mi se derulau pe dinăuntru, măruntul corector Sommer mă amenința cu degetul său atotştiutor. Eram gata să încep a-mi profera revolta, urlându-mi blestemele spengleriene împotriva întregului Occident care m-a paraşutat în acest rahat-*el-cadum* fără să mă fi iniţiat în prealabil în prelogica behavioristă a sâc-sâc-ului cotidian - când iată că, din ceruri, o voce spălată de ploi şi aromând a busuioc şi iertare îmi fredona la urechea stângă, sărutându-mă pe singura frunte ce o mai aveam:

- „Hai la lupta cea mare, rob cu rob”...

Râserăm una bună, saltul calitativ avu loc. Ne îmbrăcarăm ca pentru promenadă. De braţ, ca doi însurăţei tinerei (cu dosarele cele mai curate din întregul paşalâc), o luarăm spre centru, fredonând marşuri brigadiere pline de avânt şi optimism. Apunea soarele de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic, clopotniţa de la biserica Sfântul Gheorghe cel Rău ni se părea încoronată de un nimb paradisiac. Ţărani certându-se, cu ochi flămânzi şi speriaţi, cărăbănindu-se spre gară, ţigani fără griji, plutind liberi şi desculţi în direcţia mahalalelor nepăsătoarei lor ignoranţe, stoluri de ciori gălăgioase, desenând pe cerul pastelat pointilismul capricios al instinctului lor gregar. Veşnicia poate că s-a născut la sat - nu avem motive să zicem altfel -, în orice caz, ea a venit să moară la oraş. Sau să se pensioneze. De boală, de bătrâneţe, nu are importanţă. Ceea ce se vedea pe toate feţele pe care le-am întâlnit era un fel de clandestină bucurie a vieţii, o tristă, obosită victorie a zilei ce trecuse, un fel de chiuit pe dinăuntru, mierea ascunsă a grijilor amânate pentru a doua zi. Pace. Simplă vieţuire. Indiferenţă plutindă ca untdelemnul peste apele grijilor mărunte. Başbuzuci plecaţi spre berării, spahii în civil fumând ţigări cu filtru americane, tot soiul de teşcheregii şi buluc-efendi

cu transistoare la gât, scuipând seminţe de bostan sau *tournesol*, umpleau cu zvâcnet şi rost gratuita stupizenie a timpului particular. A timpului ca *respiro*, ca răgaz între două nenorociri oricând posibile, a timpului unic ce ni se oferea de către marea Istorie, drept recompensă pentru sănătatea animalică prin care, la aceste ore de slavă Isarlâk, puteam să ne sustragem de la orice contact social cu lumea, cu idolii ei sau cu moartea.

Ne oprirăm sub un tei în plină explozie floralã. De aici, discret, conform planului Olimpiei, puteam să urmărim fără să fim observaţi, pe toţi cei care se opreau şi comentau în faţa afişului de culoarea zmeurei în pârg.

– Asta numai ca să te dumireşti singur, îmi explică ea. E ora la care slabii (cei mijlocii şi mici, bine-nţeles) îşi fac mica plimbare: ies de la şedinţe diferiţi imami şi ulemale din corpul didactic. Trec şi paznicii divanului ad-hoc, la ora asta întreaga tătărime din paza culturii e în alarmă. Cei mai curioşi vor veni să vadă cu ochii lor locul delict şi să se mire de prostia ta. Cei mai fricoşi îşi beau sub umbrare de chioşcuri cumâsul propriei lor securităţi, îşi râd în pumni, cunoşti cântecul acela: „aproapele a căzut în groapa cu «urmări», noi să ne bucurăm şi să ne veselim”. Stai aici şi-i observă. Dacă unul singur din ei, subliniez, unul singur, urmând deşteptul tău exemplu, va schiţa un râs cât decât critic, eu îmi dau demisia din muierişte şi plec pe jos în hagealâk, la Trier. Poftim!... I-ai numărat? Au trecut zece, douăzeci, treizeci de işlicari, care de care mai alfabetizaţi şi mai săltaţi în grad, care de care mai doritor să râdă una bună, măcar vinerea, în ziua de 13 a lunii. A râs careva? Ioc, bărbate, başca clătinatul reprobativ din capul lor bine înşurubat în umeri. Toţi se uită numai şi numai la capitolul acela nenorocit de literatură pentru mucoşi şi aiuriţi, îi vezi? Crezi că ei nu au auzit de Jules Verne, crezi că ei nu ştiu cam ce se spune în *Manifestul comunist*, crezi că ei cântă chiar aşa, pe *dai boje*, *Internaţionala*? Pe dracu'! Or fi ei eunuci în filosofie, nu zic ba, dar proşti nu sunt. Nu confundă sula cu prefectura, satârul cu hatârul. Asta e! Poftim, te-am adus ca să te convingi. Taci, te ştiu pe dinafară, cunosc banda ta de magnetofon, nu am chef de contraargumente. Sper că ai înţeles un lucru: că, indiferent câte milioane de argumente ai putea să invoci în favoarea punctului tău de vedere – fiindcă, trebuie să o recunoşti, de un simplu punct de vedere e vorba –, râsul tău, la această oră a secolului, în acest anume loc al bătrânei noastre Europe, rămâne un grav delict, o impardonabilă gafă gratuită, o stupidă şi nenorocită greşeală politică. Ţţţ! Nu

protesta, ştiu ce spun. În loc să sufli şi în iaurt, te apucaşi, neamule, să gâdili dracul sub coadă. Tu ai râs, eu număr oalele sparte şi mă gândesc cu groază la vei-vaiul nostru şi la ce ne mai aşteaptă. Halal cultură! Când te văd cât de nătâng şi din altă lume eşti, încep să înţeleg de ce au pierdut nemţii toate războaiele, de ce umblă franţuzii tăi afurisiţi ziua-n amiaza mare cu lumânare aprinsă după diferite sorturi de revoluţii... Prostia e de două feluri: cea care vine de la oi şi târlă şi cea care derivă din prea multe cărţi citite. Prima se vindecă - a doua, aleluia, sapa şi lopata. Şi cel de-al treilea război mondial. Ţi-o spun eu, care nici Mizerabilii nu i-am putut citi până la capăt, dar care, cum zicea fie iertat tatăl meu, şi din bragă fac şampanie, numai să-mi pun mintea pe moaţe...

Există stări şi fapte. Mijloace şi scopuri. Metode şi valori. Evoluţii şi involuţii. Explozii şi implozii. Există mai ales diferenţe de mentalitate, de categorii, de raţiuni suficiente. Bunul meu prieten, logicianul Stoicov - cel care s-a sinucis din beţie sau dragoste, nimeni nu a putut afla - obişnuia să-mi povestească mereu şi mereu aceleaşi păţanii afro-asiatico-americane, care mă descumpăneau. Dacă la Tombuctu, îmi spunea, îţi cade o nucă de cocos în cap, nu te apuci să baţi palmierul, nici să-ţi oblojeşti cucuiul. Conform legilor tribului, te duci şi-ţi freci nasul de fesele bătrânei soţii a şefului satului tău: numai urâţenia şi prostia ei vor putea goni duhurile rele ce au aruncat de sus în tine. Dacă, în *Mato Grosso*, nevastă-ta va fi dorită şi tăvălită de vecinul tău, în timp ce pescuia ţiparii pentru cina ta, conform bunelor tradiţii amazoniene eşti obligat să-i rozi celui care te-a încornorat unghiile de la picioare şi să-i cari cântând tolba la vânătoare în semn de recunoştinţă pentru cinstea ce ţi-a făcut-o. Dacă acum două sute de ani, în timp ce se citea hatişeriful luminatului bimbaşă de Vidin, ai fi izbucnit, nitam-nisam, în râs, icioglanii stăpânirii, fără nici un fel de judecată, te-ar fi tras în ţeapă neunsă, nu de brad, ci de salcâm. Totul e relativ, nu păşim de două ori în aceeaşi apă a Răului sau a Prostiei, nu există decât trecere şi schimbare neschimbătoare, fără de sfârşit.

Oftam şi mă gândeam. Ofta şi Olimpia, torcând cu creierul ei practic firul alb cu cel foarte negru, ce este cu ceea ce ar putea să fie dacă, dacă... Nu puteam să renunţ la convingerea mea raţionalist-realistă cum că, din punct de vedere obiectiv, logic şi cultural, eu am avut toate motivele să râd aşa cum am râs. Funcţionam încă, prin spirit, în categorii europene de judecată, reacţia mea trebuie

văzută ca o rezultantă a ceea, ce bine şi precis ştiam despre Descartes, Kant, Hegel şi descendenţii lor. Aşa încât...

Nimeni, o auzii pe Limpi continuându-şi monologul, absolut nimeni în cetatea asta mare şi căcăcioasă nu va veni să-ţi spună: „Bravo, aşa e, am greşit, nu mai facem altă dată!". Fiindcă în lumea noastră - luată aşa cum este, nu aşa cum ar trebui să fie - e mult mai important să ne facem că ştim, decât să ştim de fapt, să ne prefacem că facem, decât să facem într-adevăr. Toată cultura asta - litere, filosofie - e o mare inutilitate, ascultă-mă pe mine; la ora asta a progresului continuu, o ţigancă ce-mi citeşte în palmă - e mai „ştiinţifică", pentru soarta mea şi a neamului meu, decât toată futurologia şi agitaţia voastră ideologică.

- Sunt de altă părere, declarai fără să o pot, totuşi, privi în albul ochilor.

- Bravo! Ura! La mai mare! Sper, totuşi, că-mi vei da voie să-ţi spun, cu mare delicateţe, mai tragi şi cu tunul aiurea. De mâine vor începe anchetele. Uite, pun mâna în foc că acum nici pe capuchehaia târgului nu-l interesează - acolo sus, unde visează producţii record la hectar - altceva decât că, în raiaua sa, un iobag cu dosar şi diplome, acceptat în Isarlâk pentru reabilitare şi pocăinţă, a râs independent de un act oficial - mai mult decât atât: a râs de un nume sacru, intangibil, suprem: cu ce drept? se întreabă aceşti balauri ai puterii locale, cine l-a pus? Ce-i lipsea, cui voia să-i dea în cap, cine l-a plătit să...?

- Adevărul şi dreptatea, dragă Limpi, sunt de partea mea, crede-mă. Poate că am făcut rău că am râs doar: în calitatea mea de fost intelectual cu oarecare nume şi renume, trebuia să mă duc imediat unde trebuie, să solicit o audienţă urgentă şi să explic la cel mai înalt nivel, precis şi irefutabil, motivele pentru care eu consider că e ridicol să figureze unde figurează. Nici Allah din ceruri nu mă poate obliga să trăiesc, să respir, să strig „ura!" lângă o prostie gogonată şi ridicolă...

Ne certam. Eu, înţepat, sever, academic, liberal, ca un om de lume şi onoare. Limpi, conform originii ei balcano-peizane. De sus, de după nişte grele perdele de cabinet, cu ochi de vultur mahmur, ne urmărea pe ascuns însuşi beiul culturii: Caftangiu. Gesticulaţia noastră i se părea disperată, isterică, asemenea alergării nebune a veveriţelor în prima zi de stagiu, în morişca lor perpetuă. Era calm, puternic, pe soartă stăpân acest bei al culturii şi propagandei. Râzând uşor, se întoarse către servitorul său, paznicul Sommer (în urmă cu douăzeci de ani, acesta era bei, iar el, Caftangiu, pe post de ţâşti-bâşti), care, cu

chelia coborâtă până la nivelul legal de respect şi umilinţă, îi urmărea bucuros, bucuroasa schimbare la faţă. (Muezinul trebuia să-şi cânte chemarea de seară; în Edicule, toţi cei care scăpaseră cu bine, nesugrumaţi, ziceau aferim, fericiţi pentru încă o noapte albastră, pentru încă o zi chiulită în faţa morţii.)

– E limpede, rosti printre dinţi apoplecticul director al tipografici.

– Să vedem, să vedem, îngână măruntul paznic al tipăriturilor, încercând, prin milenarul său scepticism, să mai frâneze puţin nisipul în clepsidra deja întoarsă: surprize există, odată ce sunt posibile: să nu uităm, dumnealui este finul marelui Tutilă doi şi, după cum se obişnuieşte la noi, în asemenea daravele, naşul are ultimul cuvânt.

– Orice naş îşi are naşul, rosti ca un înţelept cadiul Caftangiu, frecându-şi mâinile cu satisfacţie

Zarurile soartei mele erau nu numai aruncate în groapa cu vipere, dar şi măsluite cum trebuie după cele mai străvechi şi cele mai noi reţete ale gloriosului târg Isarlâk.

(Toată noaptea, culcat demonstrativ în bucătărie, am visat că rătăcesc într-un imens bazar asiatic, căutându-mi propriul cap pe care nu mai ştiam unde-l pierdusem în dementa învălmăşeală a coşmarului.)

Limpi, am simţit, s-a rugat îndelung la icoana Fecioarei.

CAPITOLUL AL III-LEA

În care începe un fel de bal-anchetă. Eroul nostru e închis şi pus să dea nişte declaraţii autobiografice imposibile. Salvarea îi vine de la un batic verde şi un Naş roşu-mânios. Apoi, la o amărâtă cârciumă de mahala, se face o spectrală analiză a ceea ce este sufletul ascuns al adevăratului Isarlâk.

Noaptea nu mai e un sfetnic bun. Din clipa în care eşti obligat să te culci cu o vulpe flămândă sub pijama, s-au dus dracului posibilităţile curative ale somnului. M-am târât la birou ca un om ce nu şi-a mai schimbat chiloţii de o lună. Limpi – fiind angajată ca spicheriţă la staţia de radioficare internă a fabricii de marmelade şi sucuri răcoritoare – plecase înaintea mea cu câteva ore. Trebuia să-şi pornească hărăgaia devreme de tot, împiedicându-i astfel pe harnicii fabricanţi să adoarmă lângă aparatele de sortat melasa şi de colorat în galben-lămâie şi roz-vienez diferitele ape gazoase şi ciclamate.

Intrai cu toate acestea fluierând în biroul secţiei de ortografie. Colegii mei – având aerul demn al unor studenţi ce şi-au pierdut toată noaptea cu studiul aprofundat al unor materii juste şi pozitiv revoluţionare – se făcură că nu mă văd, de parcă, peste noapte, toată admiraţia ce o avuseseră faţă de diplomele şi titlurile din trecutul meu septentrional s-ar fi topit ca ceara la centrul de predare a cotelor de miere. Nu avea nici o importanţă. Luai ziarul şi-l desfăcui zgomotos. Era acesta un gest de mare efect: Limpi mă învăţase, trebuie să arăţi ca şi când ai fi fost muşcat de câteva mici îndoieli administrative, abia ai aşteptat să poţi citi articolul de fond: iată, scrie aici exact ce am gândit şi eu, dar... Jucai cât se poate de corect scena cu articolul de pe prima pagină: absolut fără nici un efect. Adăugai – tot conform unor reţete Olimpia – o mormăită înjurătură la adresa şomajului refegist, sictirii franţujii pentru noi vânzări de arme în lumea a treia, pe americani pentru politica lor ambiguă în Sud-America. Husănii mei doctoranzi, cu acea meticulozitate pe care numai marii actori şi micii funcţionari o au, păreau absorbiţi, moral si spiritual, unul din ei în umplerea tocului său rezervor (*made in China*), celălalt în scobirea extatică a dinţilor (*made in Isarlâk*). Dinspre coridoarele şi etajele direcţiunii supreme soseau valuri de suspans şi crispare. Aerul instituţiei noastre nu mai exala nimic din aromele profesionale de vin-alcool sau pâine intermediară. Acum – cel puţin aşa simţeam eu, cu nările-mi de fiară bătrână, trecută şi prin ciur şi prin

dârmon –, totul părea plin de ioni pozitivi, nevăzuţi electroni marcaţi informativ circulau în alarmă, în acest tub catodic care devenise „cazul" meu.

Icşii, mimând o nonşalanţă plictisită şi indiferentă, în piaţeta cu panoul central de afişaj. Bătrâne nepaleze, fumând chiştoace şi scuipând galben, întindeau cu bidineaua cleiul de oase, ca apoi să lipească nu unul, ci zeci de afişe, rozalii ce anunţau cel mai vast program popular, de popularizare şi... Nici nu mai era nevoie să verific: erau exact ca şi cele de ieri: iubitul meu confrate şi magistru întru filosofie figura acolo între halucinatul vizionar Jules Verne şi panicardul băsmuitor interstelar H. G. Wells.

Pe la orele unsprezece, secretara directorului adjunct – o fată în general drăguţă, din categoria acelor păpuşi de porţelan cititoare de romanţuri uşoare, muzicale sau sentimentale, fiind mereu recidivista logodnică a unor navetişti şi însuraţi, şi fără buletin –, cu o voce în care simţeam mirosul icter al hârtiilor de cadre, mă invită rece (dar nu cu ură) să poftesc „sus". Să-mi iau şi instrumente de scris. („A-ha!", exclamară *sotto-voce* confraţii ortografi.)

Urcai. La stăpânire. Zâmbeam superior, deşi vulpea din sân îmi cam muşca ficatul mândriei şi superiorităţii. Directorul capugiu, având acea expresie supremă de sfântă, ultimă oboseală (părând un Creator de lume ce abia scăpase din ghearele unor inspecţii grele), nici nu mă băgă în seamă. Eram un obiect străin şi inutil în biroul său somptuos II, pavoazat cu hărţile istorice ale paşalâcului nostru medieval. Ofta, telefona, iar ofta. Sosi de alături un spahiu cu ochi măslinii, armean proaspăt turcit, îi şopti ceva la ureche, arătând cu dispreţ spre persoana mea încercai să fiu demn, să mă ridic deasupra şi împotriva situaţiei. Inutil. Tuşii ostentativ, dându-le a înţelege că aveam şi eu de spus un cuvânt în toată tărăraia asta misterioasă, îmi făcură semn să tac din gură, altfel mă dau cu capul de toţi pereţii.

Mai sosi un ipistat. Acesta era semicivil, semăna cu un vierme de mătase ce şi-a predat la vreme întreaga cotă. Şopti ce şopti cu cei doi şefi anteriori, apoi, cu o voce de mezzosoprană de coloratură napolitană, îmi comunică, fără să-şi descleştеze dinţii de viplă, faptul că în camera de alături mă aşteaptă nişte coale albe. Va trebui să-mi scriu autobiografia. Tot, tot, tot. Să descriu studiile mele, cariera, relaţiile şi prieteniile pe care le-am avut, cele pe care am refuzat să le am. Să nu ascund nimic în legătură cu modul în care am obţinut postul de inspector-ortograf şi nici în ceea ce priveşte relaţiile mele cu tovarăşul Tutilă Doi. Ce politică am făcut în

trecut, ce politică nu am făcut în trecut. Cine au fost părinţii mei, cine au fost părinţii soţiei mele, ce avere au avut, ce opinii au avut, ce religie au avut, câţi copii au avut şi de ce. Ce cărţi citesc, ce cărţi refuz să citesc, în ce raporturi stau cu mitropolia, ce cred despre cultura de masă şi cultura porumbului irigat. Dacă am fost condamnat, de cine, pentru cine, la cât, unde, împreună cu alţii sau singur. Ce limbi străine cunosc, ce limbi străine cunosc bine. Cu cine corespondez în străinătate, de ce, de când, până când. Etcetera. Am voie să fumez, am voie să-mi comand covrigi. Nu am voie să privesc pe geam, nu am voie să intru în vorbă cu secretara, nu am voie să-mi anunţ, la telefon, soţia. Noroc bun!

Într-o dispoziţie de arici depilat, am „scris" până seara târziu. Am scris e un fel de a vorbi, fiindcă am rupt zeci de coale de hârtie. Coşul de lângă mine arăta ca un Vezuviu în erupţie. E imposibil să-ţi faci harachiri în acelaşi timp zugrăvindu-ţi bucătăria şi spălându-ţi şi cămăşile sau conştiinţa. Ce legătură pot să aibă toate aceste pelerinaje în propriul trecut, când important rămâne dacă râsul meu are sau nu are o justificare ştiinţifică reală. (M-am tâmpit: toată viaţa am completat asemenea stupidităţi, ce rost mai are să mă întreb, tocmai acum, asupra rostului lor?) Eu vorbesc de o justificare ştiinţifică reală, când, de fapt, dincolo şi în întreg oraşul se lăbărţează un afiş public, aprobat cu trei ştampile, cinci vize şi şapte iscălituri. Marx, în gazeta sa renană, vorbind despre „marasmele *Schlaraffenlandului*", îşi putuse permite să râdă de burtăverzimea iuncherilor patriotarzi (slugi ai capitalismului în plină expansiune), lui îi dădea mâna; avea oricând un paşaport la dispoziţie, plus un prieten plin de lire sterline, dispus să-i finanţeze libertatea de expresie. Dar eu, aici? Sărman, fără rude; pe ţărmuri străine, fără ajutor: câinele Azor.

Se făcuse noapte, secretara logodnică de-a pururi, oftând ca după o grea operaţie, îmi puse pe masă un pachet de ţigări , „Carpaţi", ultimii covrigi din protocolul ei intim şi, fără să-mi vorbească (deşi nu mai era nimeni în instituţie), îmi dădu a înţelege prin semne, ca o surdomută, că de-acum rămân în grija pazei de noapte. Prin geamurile ce nu aveam voie să le deschid se întrezărea un colţ de cer samarkand, cu tot dichisul de stele şi crai nou. Teribilă (şi sublimă) această colosală, supralumească indiferenţă cu care Cerul înţelege să ignore istoria şi chinurile noastre. Mi se părea că circazieni tatuaţi sălbatic, chiar şi acum, pot mâna cu biciul spre barcazele afunde cota de copii şi fecioare ce trebuie să o predăm anual către înalta poartă; călăi anatolieni îşi ascut iataganul lat, în închisorile unde dreptcredincioşi sarlâci şi genopolieni

îşi aşteaptă, ca în balade, tragicul sfârşit martiric; eu, un discipol credincios al cartezianismului şi al neogestaltismului târziu, încercam încovoiat să scriu ceea ce nu încape în scris - şi totuşi, totuşi, deasupra, peste secole, împărăţii, religii, revoluţii şi ortografii de tot felul, se aşterne acest cer siniliu, nesimţit, codoş, egoist, desfăşurându-şi impudica nepăsare cu un tupeu ce merită palme şi astrofizicieni.

Dimineaţa, cu toate acestea, mă găsi îngenuncheat şi rugându-mă aceluiaşi cer. Nu are rost să explic prin ce complexă filieră dialectică am ajuns la acest recurs metafizic, încercam, probabil, să-i comunic luceafărului de dimineaţă ceea ce nu reuşisem să transpun pe galbenele file. Auzeam fluieratul liber al locomotivelor din gară; ultimii beţivi neprincipiali îşi scurgeau deşertăciunea fiinţei lor nefericite spre mahalalele lumpengitane. Oraşul, ca o curvă ce toată noaptea s-a perpelit aşteptându-şi spahiul lăudat, se trezea ca o cadână, cu ochii plini de o nouă, şi mai nouă, speranţă, (în progres şi democraţie.) Ronţăii ultimul covrig, trecui în revistă câteva din grozăviile abia de-acum posibile, recitai pe latineşte versul acela profetic în care Ovidiu se plânge de frig, de ţânţarii şi de armăsarii barbarilor neostoiţi; apoi, cu un curaj împrumutat din lecturi, deschisei hotărât aripile ferestrelor cazematei mele. Năvăli întâi aerul proaspăt al dimineţii, cântul ciocârliilor, vuietul îndepărtat al măturătorilor porniţi la treabă. Ca un om care şi-a scris şi testamentul, şi epitaful, privii cu decentă melancolie spre piaţeta din faţa Vinalcoolului. Tresări fericit („în lume sunt multe minuni, ca omul nu este nici una"): sub teiul certei noastre de ieri, zării baticul verde al Olimpiei, îmi făcea semne. (Cine ştie de când mă pândea, săraca? Părea să-mi spună; „Nu te teme, totul e în ordine, am chemat eu pompierii.". De aici, de sus, de lângă biografia mea neîncepută, chipul ei valah, cu ochelarii aceia în care se concentra întreaga bunătate şi inteligenţă a ţarinii noastre de totdeauna, mi se părea o apariţie angelică, singurul meu remediu împotriva şeitanilor infernali ce mă chinuiseră toată viaţa, ce mă chinuiseră şi întreaga astă noapte, îi trimisei semnale calme, bezele; trebuia s-o conving cumva că nici frică nu îmi este şi nici usturoi nu am mâncat. Ea înţelese, se bucură, îmi dădu a înţelege că fuge, aleargă, să fiu eu liniştit, ştie ea ce este de făcut.

În cursul dimineţii, am mai fost pus să scriu diferite declaraţii şi chestii. Mereu şi mereu în alte camere, din ce în ce mai închise, din ce în ce mai puţin mobilate. Despre afiş, despre râsul meu, absolut nimic. Se părea că tot ce îi interesa pe zeloşii mei analizatori era mai puţin ce scriu, despre cine scriu,

cât mai ales cum mă comport când mi se cere, iar şi iar, să scriu, să scriu, să scriu. Cu toate că îmi dădeam seama că sunt supus unui banal procedeu de intimidare cetăţenească, de rutină, trebuia să-mi recunosc că metoda aceasta primitivă era deosebit de eficace. Ca într-un canal colector, fiorul, grija, frica, spaima, groaza, însoţite fiecare de doză corespunzătoare de vinovăţie penală (memoria avea grijă să-mi furnizeze în continuu diferite situaţii, vorbe, atitudini din trecutul meu confuz), toate laolaltă, se alchimizau psihologic în subconştientul meu, agravându-mi situaţia, creându-mi un complex de culpă şi condamnare pe care nicicum nu o puteam pune în legătură cu faptul de a fi râs ca un idiot în faţa panoului Universităţii noastre Populare.

Cam pe la ora prânzului (ceasul îmi stătuse), fui chemat sus: de astă dată, de însuşi directorul capugiu, adjunct. Era încadrat de o femeie grasă, despletită, având un aer de balamuc şi şedinţe ce nu se mai termină, şi de un alt efendi - acesta, în schimb, fiind distins, citadin, palid, purtând peste un nas cam rumclian o pereche de ochelari fumurii şi cu rame de aur, ce îi dădeau elegantului gagiu un aer de misterioasă, aproape europeană intelectualitate.

- Acesta ar fi! declară adjunctul, arătându-mă ca pe un articol de inventar.

Femeia despletită, cu o privire de cloşcă în alarmă, după ce mă măsură ca pe un om al peşterilor, cu o ură aproape caldeeană, îmi adresă următoarea invectivă:

- Ruşine! Ai părul alb. Ţi s-a dat o pâine cinstită, şi... Ochelarii fumurii o întrerupseră. Pasiunea trebuia să cedeze în faţa raţiunii.

- Spuneţi-mi sincer, domnule profesor (Doamne, de când nu mi s-a adresat cineva astfel?), ce părere aveţi despre naşul dumneavoastră?

- Bună, răspunsei dând din umeri. Un naş ca toţi naşii...(Tăcui brusc. Soţiei mele, Limpi, când beam, obişnuiam să-i recit cam aşa: „Un naş ca toţi naşii, puţin la simţire, în zilele noastre de soartă-ajutat şi decât toţi naşii mai cu osebire, dobândi-n cireadă un post însemnat.")

- Va să zică, bună. Perfect. Spuneţi-mi, ce părere aveţi despre popor?

-În general, o părere bună.

- Dar despre cultura acestui popor?

- Şi despre cultură am tot o părere bună.

- Domnule profesor, continuă rumelianul, avem informaţii că aţi fost la teatru şi, în loc să râdeţi, cum râdea toată lumea, dumneavoastră aţi început demonstrativ să plângeţi, în batistă, dar în hohote. Recunoaşteţi?

– Recunosc. Dar... dacă mi-aţi permite să vă explic cum am înţeles eu comedia aceea, aţi vedea că aveam toate motivele să plâng şi chiar să urlu.

Despletita, fierbând, cu tiroida brusc accentuată, mă împroşcă din nou cu sincera ei ură.

– Te pomeneşti, îmi ţipă în faţă, că, dacă ţi-am permite, ai fi în stare să ne explici şi motivele pentru care ai făcut de râs afişul nostru oficial!

– Da, am zis, palid, cu un şarpe în burtă, dar calm. Aş putea. Acordaţi-mi zece minute şi în modul cel mai simplu am să vă conving de ce...

Toţi trei, ca la Călugăreni, scoaseră din gâtlejuri acelaşi urlet de luptă şi revoltă. Dacă ar fi fost înarmaţi, acum m-ar fi căsăpit şi mâncat de viu. Ura este sentimentul cel mai uşor de mimat, el nici nu trebuie învăţat, orice individ soseşte în actualitate cu o doză animalică de furie, ură, agresivitate, pe care o poate oricând reactiva.

Mă uitam la cei trei judecători ai mei, aveam impresia că am murit demult şi că m-am trezit în altă existenţă, altă epocă, între alte specii de hominieni. Femeia, veche luptătoare pe baricadele demascărilor, ca o mitralieră semiologică, îmi evoca blestemând crimele intervenţioniştilor neocolonialişti, ameninţându-mă cu degetul ei bont: „nu întâmplător, deloc întâmplător...” Armeanul-turcit, spre a nu rămâne mai prejos, îmi arăta harta trecutului nostru glorios, strigându-mi patriotic: „Strămoşii noştri se răsucesc în mormânt, de scârbă!”. Viermele de mătase – intelectual sud-estic – îşi scoase ochelarii (era binişor clăpăug, chior, ceacâr). Acum, ca prin minune, părea un cu totul altfel de om. Mă scutura de reverul hainei, spumegând frânturi de înjurături şi afurisenii. Ochiul drept îi fugise spre ureche, nările i se despărţiseră, diferitele componente ale fizionomiei sale (altfel atât de armonioase şi pline de un farmec cabineto-salonard) păreau a executa, ca într-o dementă pictură de Picasso, un dans războinic cuţovlah. O furie pură, asemenea, taifunului sau erupţiilor *krakatit*, se descarcă în cabinetul capugiu. Mi se părea că o întreagă orchestră de alămuri şi tobe o luase razna, zbierându-şi fiecare aria cea mai acută. Uşa se întredeschise, logodnica navetiştilor plângea în hohote (avea ea destule motive personale, acum putea să-şi dea drumul fără frică de urmări); apăruseră şi alţi chiulangii – cine nu e iubitor de zurbe şi maziliri? – până şi umilii mei colegi, doctoranzi fără frecvenţă, îşi hlizeau satisfacţia printre capetele mehenghe ale işlicarilor de rând. „Unde vom ajunge dacă...” – ţipa înlăcrămatul adjunct. „Panificaţia şi Vinalcoolul să îndure o asemenea ruşine...”, urla turcul-armenit , „Ce va zice raiaua, ce va zice agia, ce va zice – dacă se

va afla – tovarăşul Ilderim, care nu ştie de glumă?".

Mama nu mai plângea pe ceaslov, aprindea lumânări în cimitir la mormântul victimei necunoscute; tata, furios, îşi îmbrăca zalele şi pleca voluntar în război împotriva avarilor. Pe soţia mea mi-o închipuiam spărgând vasele din zestrea ei şi blestemându-şi clipa în care se hotărâse să facă foc în vatra mea de găgăuţă *ridens*. Ce importanţă mai avea, în răstimpul acestui dezlănţuit vacarm politic, faptul că ugro-varegii debarcau neanunţaţi în Islanda, că savanţii din Mongolia au reuşit, în sfârşit, să pună la punct primul păstor electronic, că preşedintele Statelor Unite avea curajul să afirme, pentru a suta oară, că atlanticilor nu le este frică de pace, deşi încă nu sunt pregătiţi de război? Eram la porţile Orientului, aici totul se lua în serios, fiindcă totul trebuia să fie luat, până la urmă. Dintre toate bunurile de care dispuneai, capul era obiectul cel mai expus la rechiziţii, naţionalizări, reforme, el constituia şi acel rebut din care, fără economii, se alcătuiau planurile economice viitoare.

Când totul părea definitiv pierdut (chiar şi onoarea, mai ales onoarea), deodată, ca la sunetul unor goarne îngereşti, se făcu brusc linişte. Ipistaţii se dădură în lături; păreau uluiţi, îşi aranjau zâmbetul şi cravatele. Secretara păguboasă îşi regăsi încrederea în viaţă, alergă în întâmpinarea cuiva. Tătarii din direcţiune se rostogoleau slugarnic pe treptele de marmură ale unui templu. Batraciana tiroidă se dezumflă ca un cauciuc de tractor. Eu, zărind-o în capul scărilor pe regina ostrogotă, pe Olimpia cu baticul ei verde, simţii dintr-o dată că mai am o şiră a spinării şi că vertebrele acesteia funcţionează normal. Nimeni nu scotea un singur cuvânt, s-ar fi putut auzi musca de nu ar fi urlat, undeva departe, un megafon uitat.

Întâi, sosi râsul său de ştab, optimist şi în plină putere. După aceea, auzii paşii de ştab (născut, nu făcut): la urmă, spre uşurarea salamalecarilor spontan înmitingaţi, răsună şi vorba aceea fermecată, de autentic ştab local şi patriotic, dialect neoţărănesc, amestec de glumă, înjurătură, slavă si otravă, cu care erau obişnuiţi bimilenarii viteji ai Panificaţiei şi Vinalcoolului.

– Ce făcurăţi, bre, ce-mi auziră urechile? He-he-he, neamurilor, nu e bine să vopsim ciori, nici să hăulim după primul măgar cu ecuson. Ar fi timpul să ne mai deschidem ochii!

Era Naşul. Naşul meu şi al Limpiei. Naşul cu care, nu demult, într-o intimă seară, am aranjat nişte damigene pe un balcon cu iederă, proprietate aproape personală. Când Naşul intră în direcţiune, aerul se

împuţina, cu toate că uşa fusese lăsată larg deschisă. Auzeam trosnind lipsurile de caracter ale celor trei moftangii, frica ierarhică le sulemenise, repede-repede, obrajii prinşi în *ofsaid*. Naşul îşi cunoştea muşteriii, e-hei, câţi din ăştia n-a mâncat el cu hrean cu tot; îi măsură lung, lung, de parcă le-ar fi căutat, după revere, numerele de inventar. Mucavaua adjunctă încercă să-i dea mâna, fu retezat cu o singură privire.

– Unde vă e ăl-marele? întrebă Naşul, folosind un plural pe cât de vag, pe atât de dispreţuitor.

– E prins în altă campanie, smiorcăi chehaia adjunctă: eu am fost însărcinat cu…

– A-ha, e bine: e din ce în ce mai bine, îl apostrofă Naşul. Şi, dacă nu soseam la timp, eraţi gata să-l beliţi de viu pe finu' ăsta al meu, care o fi având el, ca orice intelectual de tip vechi, bubele lui, dar ca om e de treabă, unde-l pui acolo stă. Ce, începu el să strige, reţinem peste noapte cetăţeni însuraţi cu verişoarele noastre, numai şi numai fiindcă nu suntem în stare să înţelegem anumite probleme de ideologie, de futurologie, de economie europeană?

Grăia Zarathustra, clasicii din biblioteca de perete a direcţiunii îşi îndreptară talia; Olimpia îmi zâmbea de parcă ar fi vrut să-mi spună că vom avea gemeni. Naşul se întoarse spre mine, mă examină grijuliu, bătându-mă protector pe umeri, îmi Făcu cu ochiul, complice. Dar, ca să audă poporul, mă întrebă bubuind: "Te pusără să scrii, ai? ".

– Da, recunoscui eu ca un cadavru tras la mal.

– Şi scrisăşi?

Aruncai o scurtă privire spre ochelarii Limpiei: lumina mea venea de acolo.

– Deh, am răspuns strâmbându-mă niţel. Vrusăi, nu putui. Scrisăi vreo grămadă, dar dimineaţa rupsăi totul. Paştele şi aia a mă-sii de viaţă, Naşule, eu mă duc în pădure şi-mi pun juvăţul de gât.

În ochii dolorozei mele consoarte citii „bravo, în sfârşit!". Încălecarea de către mine a perfectului simplu, atât de specific graiului local, însemna (pentru deşteaptă mea muiere, dar şi pentru deşteptul meu Naş) un bun început de trezire la realitate, de intrare ca lumea în rândul oamenilor normali. Sosisem, din tradiţia Genopolisului meu nordic şi galgot, cu o fixare aproape caracterologică pentru perfectul compus, considerat de mine – ca şi de toţi ceilalţi filosofi ai istoriei, de la marele Napocos încoace – ca fiind unicul timp din conjugare capabil de a reda trecutul în întregime, gândit, catalogat, încheiat. Sub forma: „am scris, am vrut, am rupt, am făcut pe mine de frică".

Trecerea la perfectul simplu înseamnă o şmecheră şi agilă, hoţească şi în acelaşi timp foarte practică şi politică ieşire din Istorie, prin reducerea acesteia la o bagatelă, la un simplu răstimp ce abia cuprinde spaţiul unei singure dimineţi, din ziua în care povesteşti. „Scrisăi, vrusăi, rupsei, făcui pe mine...” e cu totul altceva. Ţi se ia o greutate de pe suflet, nu ai trântit uşile toate, mâine e loc şi de aferim şi de bună ziua. „Ce-am avut şi ce-am pierdut”, de pildă, spus la perfectul compus, sună ca un adio de la viaţă, ca un fel de testament al unui om ce şi-a consumat toate variantele nenorocului. În alutana de Isarlâk, „ce avui şi ce pierdui” devine însă un bobârnac glumeţ, un fel de nastratinie păcăleaţă, dând a înţelege întregii lumi că mă doare în cot de ea, de ziua de ieri şi de cea de mâine: noi să fim sănătoşi, ce avui dădui, ce pierdui pierdui, dă-i în mă-sa de lingăi şi curve.

– Care va să zică aşa? Dumnealor, zise Naşul arătând ca la tribunal spre cel turcit şi spre viermele de mătase, fiindcă nu mă cunosc, n-am ce le zice: îşi fac mendrele pre limba lor, se amestecă în ciorba culturii nechemaţi, vor să-şi justifice salariile prin marafetul unui caraghioslâk. Treaba dumneavoastră! Eu vin tumna de la agie, sunt prieten cu cârcserdarul, dă la „fără frecvenţă” sub directa mea îndrumare. Când are să afle cum călcaţi în strâchini voi p-acilea, cum daţi cu bâta-n baltă, cum, în loc să astupaţi gropile ruşinoase ale trecutului glorios, le adânciţi într-un mod subiectivist, sectarist, stângist, revizionist, el ce are să zică? Ruşine să vă fie, nu admit nici o scuză, hai, mânaţi-vă măgarii, că altfel mi se ridică tensiunea şi pun mâna pe telefon. (Cei doi incriminaţi ieşiră prin culoarul făcut în mijlocul lumii adunate ca la circ, spăşiţi, turtiţi, verzi de parcă ar fi fost castraţi de-a-n picioarele şi fără anestezic.) În ceea ce o priveşte pe dumneaei, rosti Naşul – pregătindu-se şi pregătindu-ne la o afurisenie de zile mari – noi doi suntem cunoştinţe ceva mai vechi. Nu închideţi uşa, nu am secrete, e timpul să mai încetăm cu şoaptele delicate şi să mai bubuim şi ciobăneşte. Nu? Vasăzică, tovarăşa, vi s-a trecut cu vederea povestea cu gogoşeriile din centru, am gândit cu toţii, deh, ce mai, oameni suntem, un pic de chiverniseală nu strică. Am trecut cu vederea şi chilipirele de la păstrăvăria stăpânirii, ne-am zis, în divan, cine umblă cu miere e normal şi chiar firesc ca să se ungă niţeluş pe degete, din când în când. Dar ne-a ajuns la ureche (pluralul folosit de Naşul era ucigător, fantastic) o poveste cu nişte locuri de veci, o afacere cu vechi cavouri pe care – las că scoatem noi adevărul de la popa ăla beţiv cu care vă împărţiţi prescurile –, pe care, se ştie, le vindeţi, golite de oase vechi, unor proaspăt îmbogăţiţi, responsabili din

comerţul socialist. Povestea aceasta încă nu am raportat-o sus, sus de tot: fiindcă nu ne venea să credem urechilor. Vasăzică, vorbim de morală şi principialitate, iar pe la spate vindem marmura italiană a fostelor clase exploatatoare. Tovarăşă, ridică vocea Naşul nostru, acestea nu mai sunt pişicherlâcuri, alişverişuri de tarabă, bacşiş sau sarsana, astea sunt matrapaze, pezevenghi, cu alte cuvinte es-cro-che-rii, ele neavând nimic de-a face şi nimic comun nici cu munca sindicală, unde figuraţi în statele de plată, nici cu acel Comitet de înfrumuseţare a Oraşului, în care nu ştiu cine a avut proasta iniţiativă de a vă numi preşedinte onorific. Ştiu, ştiu, aţi venit aici din ordin: numai că aţi pus căruţa înaintea boilor, în loc să cercetaţi ştiinţific cauzele reale ale râsului acestui ortograf, cu diplome luate la zi, dumneavoastră aţi început prin a-l pune la zid şi a-l jupui ideologic de viu. Şi în public. Şi în incinta unei întreprinderi ce are mari rămâneri în urmă şi faţă de plan, şi la economii. Vă daţi seama?

Celei despletite, de emoţie, i se rupseră nasturii sutienului categoria grea: acum, sub ochii întregii asistenţe, avea loc o lentă şi bizară reaşezare a preţurilor anatomice. Voia dânsa să grăiască, voce nu mai avea; voia să se apere, o părăsise suflul. Fusese lovită în plex, povestea cu gogoşeriile şi criptele boierilor de altădată, în condiţiile date, putea să distrugă un paşă cu trei tuiuri, necum o biată curcă plouată, folosită de primărie (nu de divan) doar pentru gargară feministă şi ocazionale mici demascări de circumstanţă.

– Tovarăşe Tutilă, bâigui săraca de ea, vă cer scuze, dar dumnealui a râs total neprincipial! A râs, cu martori, în faţa Afişului. Tovarăşul Caftangiu consideră că...

Naşul nostru (uns cu toate unsorile, şi cu ceva în plus) abia acum se simţi cu adevărat în largul său. O bătu şcolăreşte pe obrăjori pe furibunda galinacee, dându-i a înţelege, ei şi tuturor ageamiilor ce se uitau la noi cu ochii cât cepele, că a venit de acasă, că ştie să stea în şa, că îşi are stogurile, toate, priponite în pari de fier beton.

– Muică, îi zise cimilind vorbele batjocoritor, îţi ieşi un porumbel pe guşă: iaca, de nu ciripeai, mai c-aş fi uitat că înălţimea sa, cultur-başa Caftangiu, ar fi trebuit să fie aici, nu să se mulţumească să trimită, unde arde, diferiţi pazvani pierde-vară. Cazul e serios, tovarăşul Ilderim se interesează personal de ce se întâmplă aici. Iar dumneavoastră, în loc să recunoaşteţi cinstit, turceşte, că nu vă pricepeţi nici la literatură, nici la anticipaţie sau futurologie, luaţi hotărâri de capul vostru, vă băgaţi ca musca, încurcaţi oamenii şi borcanele, fesul şi interesul. Hait, că mă saturai – e timpul să vă mai concentreze, să vă trimită

în reciclare spre agricultură. Uşcheo, neamule, îmi zise de astă-dată mie, luându-mă protector şi de braţ, nu aici se spală rufele, aici ne vom întoarce numai după ce vom stabili ştiinţific cine le-a murdărit. Aia-i!

Fără să dăm mâna cu cineva, ca ambasadorii unei mari puteri ce şi-au rostit mortalul ultimatum, ieşirăm demni şi jigniţi, aşa cum cerea ighemoniconul situaţiei, în frunte Naşul, apoi zâmbitoarea Olimpia (verişoară şi după mamă, şi după mama mă-sii) şi, la urmă, eu, făptaşul.

Până la primul colţ ne prefăcurăm veseli. Limpi povestea glumiţe. Naşul, ţinându-ne după umeri, râdea în gura mare. Dar, îndată ce dădurăm colţul, ne traserăm sub primul arbore.

– O încurcai, neamule, rău de tot, îmi zice scârbit. Din rahatul ăsta poate să iasă o dandana cât Parângul.

– Nu înţeleg, Naşule, îi spusei uitându-mă fix în ochii lui de viezure *sapiens*: matale nu crezi că am avut toate motivele să...?

– Pe dracu'! sări Olimpia. Dormişi pe spate, băuşi mătrăgună şi laur, habar nu ai ce înseamnă să râzi public în Isarlâk! De ce n-ai râs în faţa Catedralei bogomilice?! Sau în turn, la Filiala de Subistorie?! Nici dracii nu s-ar fi legat de tine, cel mult s-ar fi zvonit că ţi s-au urcat sifilisele genopoliene la cap. Pe când aşa, râzând unde ai râs...

– Nu ştiu, oftă Naşul, pe unde o să ne scoatem cămaşa! Nu e vorba de Caftangiu, pe ăsta îl mănânc dumicat în lapte. Mă tem însă că râsul tău a muşcat ceva mai sus aşezat. Habar nu am! Deocamdată, le-am rupt gura. Până îşi vor da seama că i-am tras în piept, noi avem timp să ne schimbăm şi izmenele şi busola.

Naşul vorbea cu ochii în pământ, începui să pricep că situaţia arde, că problemele se pun cu totul în altă ordine de idei şi interese decât îmi închipuiam eu.

– Olimpio, continuă Naşul, eu zic aşa: ţie îţi umblă mintea, explică-i fraierului ăstuia al tău cam cum stau lucrurile în primărie şi mai sus, la divanul stăpânirii. Profesore, mâine nu te prezinţi la serviciu, dau eu un telefon, scoţi un certificat medical: eşti făcut praf, puzderie, nervii ţi-s în piuneze. După noaptea ce ai pătimit-o, cazi, ca un cal reformat, în melancolie şi depresiune. Ai priceput? Până nu-ţi spun eu, nu ieşi din casă, taci ca mortul în păpuşoi, ca pisica pe grămăjoara ei... Între timp, te pregăteşti temeinic, să-mi poţi face mie, în familie, un raport detailat cu toată tărăşenia asta de pe afiş. Cum e cu Karl ăsta, cum e cu Karl ăla, dracu' să-i

pieptene, niciodată nu mi-au plăcut nemţii, mai ales când te obligă să-i citezi la tot pasul. Olimpio, tu să faci pe telefonista, mă cauţi la Decanat, spui că eşti şefa de cabinet a lui frate-miu. Are o treabă urgentă cu mine, m-a căutat şi acasă de mai multe ori, să-l sun neapărat, folosind la nevoie chiar numărul lui secret. Pricepi?... Nu mă ascultaşi, finule, îţi spusăi mai ieri-alaltăieri: nu ridica fruntea în turmă, stai în banca ta, nu trebuie să ştie toţi proştii că tu nu eşti chiar prost.

– Dar, izbucnii revoltat, pentru numele lui Dumnezeu, pe afişul acela este tipărită o uriaşă gogomănie. O stupidă eroare de clasificare. Oare, nu cu asta ar trebui să începem?

– Dascăle, vorbim limbi diferite! Cum de nu pricepi că afişul nu e greşit? Nu poate fi greşit! Mai degrabă se mută polii pământului la ecuator sau înfloreşte ca o sorcovă nevasta lui Caftangiu (ea e la cârmă, de ea mă tem eu, are pe cineva şi sus la stăpânire, şi între coapsele ei deştepte, ceea ce însemnă că soţul ei e, deocamdată, arhanghel, cu carnet de conducere) decât să se recunoască o eroare de tipar sau de cabinet. Asta trebuie să-ţi bagi în capul tău (în care nu ai decât moare de curechi şi idealism antidialectic şi antirevoluţionar), că afişul nu e deloc greşit. Tu ai râs din cu totul alte motive decât vor să insinueze duşmanii tăi, ai mei, ai Universităţii Populare, ai culturii în masă. Ai timp să te gândeşti, într-o zi se poate reface lumea, darmite un Haplea dubit de cosmopolitism... Eu am plecat, mâine seară vă aştept, veniţi mai pe din dos, de-acum intrăm niţeluş în conspiraţii şi ilegalitate...

Iar mi se arătară câinii cu ochii lor roşii, iar mi se păru că trece în zbor, ca o uriaşă răgace, însuşi Asmodeu, responsabilul cu erorile, prostia, rătăcirile. Dar poate că Belial, prinţul întunecat al înşelăciunilor, sau Astaroth, sau Belzebuth, sau Belphegor?... Naşul, fluierând ca o pitulice, dispăru misterios în direcţia centrului administrativ. Olimpia lăcrăma uşor, de parcă m-ar fi scos pe garanţie din mâinile hingherilor, pe termen foarte limitat şi cu mare preţ. Nu-mi făcu nici un fel de observaţii, mă cunoştea suficient ca să-şi dea seama că în clipa de faţă eu îmi luam, în gând, bagajele şi porneam, cu o lumânare în mână, ziua-n amiaza mare, să caut un om-OM şi un butoi-BUTOI. Mă trase calină de braţ şi mă duse ca pe un copil bolnav exact la cârciuma unde barbarii ca mine beau de unii singuri rachiuri de ienupăr sau mătură.

După două pahare numai, inima îmi reveni suficient ca să pot îndrăzni să-i mărturisesc, ei şi numai ei, că mă doare, că mă simt jignit, că-mi vine iar să iau lupta de clasă de la început. Am fost

secretarul comisiei academice din Genopolis, sub conducerea mea s-a editat prima şi cea mai riguroasă ediţie completă a Capitalului. Da, în aceeaşi epocă, am susţinut o lungă şi aş zice riscantă discuţie în presă în legătură cu traducerea corectă a termenului de *Mehrwert*. În textele dinainte de l900 figurează expresia „peste câştig", în versiunile interbelice cel de „peste preţ", ceea ce, arătam eu, era oarecum fals şi echivoc. Soluţia propusă de comitetul meu, de „plusvaloare", deşi nu ar fi fost sută în sută fidelă originalului, se menţinea totuşi la nivelul limbajului filosofic. (Chiar dacă, între noi vorbind, evoluţia de mai târziu a axiologiei filosofice, adică a teoriei valorilor, a schimbat substanţial conceptul de *Wert*, el devenind, după Lenin, o entitate axiomatică transcendentală, mai degrabă decât un monom economic elementar.)

– *Ergo*, dragă Limpi, sper că mă vei înţelege, în tot timpul anchetei acesteia infecte, am suferit din cauza Lui, mai ales din cauza Lui. Mi se pare nedrept, la ceruri strigător, ca însuşi el să-mi facă mie, chiar MIE, acest scandal stupid şi această mizerie inutilă şi ruşinoasă.

Băui şi al treilea ostrogot. Acum îmi venea să plâng. Nervii mi se tufliră, eram bun de storcit. În semiobscuritatea răcoroasă şi duhnindă a colţului de cârciumă în care ne aşezaserăm, puteam să-mi plec capul pe umerii axiologici ai consoartei mele. Istoria curgea pe deasupra, pe de lături, pe dedesubt, noi doi posedam bilete de voie, puteam chiuli, aveam răgazul să ne despăduchem, să ne numărăm, reciproc, rănile şi râile primite. Limpi detesta orice fel de alcool, trăia permanent într-o stare de supratrezie, de plustrezie, abia când se înmuia cobora pentru hatârul momentului (dar numai pentru scurt timp) la nivelul de mizerie „treanca-fleanca" sau de „auzişi, fa, ce se vântură prin târg!?". În timp ce eu contemplam, de departe, anonima, autista, hebefrena curgere a necruţătorului Timp, firoscoasa-mi Minervă opera, în stilul ei protocreştin, un fel de anamneză, de *brainstorming*, povestindu-mi, aşa, ca simple marginalii, ca mărunte fleacuri de *addenda*, despre adevărata faţă a medaliei.

– Iubiţelule, îmi spuse, dându-mi să mănânc scrumbii cu ceapă şi telemea de vacă bătrână, eu cred că nu e cazul să plângi! Dă-l în mă-sa de neamţ, ce mi-e mie acum că e *Mehrwert* sau *Mehrlicht*! Nu? Mai bine soarbe tu încet şi fără grabă din otrava aia pentru şobolani turbaţi, azi te iert, ai avut o noapte grea. Esenţialul, mi se pare, totuşi, ţi-a cam scăpat, dragul meu. Tu ai coborât în viespăria de aici cu o lunetă astronomică: vezi departe, în mare, pe când, dacă bine mă gândesc la zilele ce vor urma, vei avea

nevoie mai degrabă de o lupă. Să vezi detaliat ce este, cum mişcă şi mai ales ce ar putea să devină după şi dacă... Nu e bine să-i crezi pe oameni după ce scot pe gură: toţi mint – până şi ăia de zic „eu mint şi când mint”. Ca să o ţin pe şleaul tău, mai logic şi mai, hm, axiologic, ar fi să mă întrebi: cum de a sărit Naşul atât de repede să te scape? Dacă ai fi fost căzut în Istru, n-ar fi coborât el barca lui cu motor să te scoată din bulboană, chiar dacă aş fi umblat eu pe grinduri smulgându-mi părul şi blestemându-i neamurile lui de tutili cărpănoşi şi lingăi. Dar am avut eu grijă – îi cunosc maţele, şi ale mele-s pestriţe – să-i strecor musca în cârlig. „Naşule, îi spusei, nu e vorba de bărbatul meu: el a căzut ca musca în lapte, toată tărăşenia e o lucrătură a bisericuţei Caftangiu, dornică să urce măcar până la amvonul tău din Universitate, îi stăteai în cale: iată, s-a ivit ocazia să te lovească la moacă, dar pe la spate. Ţi-ai propus finul în post de inspector, nu e întâmplător, deloc întâmplător, că acest fin râde aşa cum râde. Nu râde, zic duşmanii tăi, Naşule, de capul lui, nu râde el nici de cearşaful primăriei. A fost pus, de husăn şi fraier, să dea cu piatra în geamurile ălor de iscălesc sub ştampile...” Nu e prost Naşul, i-a picat fisa, m-a crezut: în lumea noastră, oricâte rele ai inventa, sunt prea puţine şi mici faţă de acele rele ce sunt deja gata făcute şi depuse la registratură. Ceea ce îi minţisem eu se potrivea ca o mănuşă cu ce era în capul lui. Caftangiu îi poartă sâmbetele: unde e cultură e şi lucrătură, asta de când lumea. Circul ce ţi l-au aranjat ăi din Vinalcool e şi el cu cântec. Nu a venit directorul suprem să te judece: are nasul fin, e prieten cu Tutilă, acul busolei încă nu e fixat. Aşa că l-a delegat pe cât-beşleagă ăla de adjunct, zicându-şi că omoară două muşte deodată. Adjunctul ăsta al lui a fost prins nu demult cu un camion de drojdie de bere: furniza omul marfă ce nu se găsea pe piaţă; la ţară, drojdia se dă contra ouă şi vin. Pricepi? Ancheta a fost stinsă, nici directorul bacalbaş nu era străin de afacere, de când e panificaţia-panificaţie, drojdia, scăzămintele, başca diferenţele de calitate a făinei, fac parte din noima şi chilipirul întreprinderii. Cine crezi şi pentru ce motive a propus unificarea administrativă a Panificaţiei cu Vinalcoolul? Totul se trage de la afacerile cu drojdia de bere. Acum, şi fabricile de bere, şi cele de pâine, fiind sub acelaşi fes, treaba merge unsă, noi cu drag... cumpărăm drojdia numai la negru. Cât despre bursuflata aceea care îţi cloncănea acuze şi ruşinări în public, află că şi ea e pe drojdie. Naşul era să plesnească de veselie, văzând-o; i-a picat în gheare exact când trebuia să arunce şi el un câine mort în curtea unui

proaspăt spânzurat. Muierea – altfel de treabă, are doi băieţi falnici, frumoşi, doctori amândoi, păcat că i-au cam prins înotând noaptea într-un fluviu interzis –, cum zic, nici ea nu e străină nici de ciubucurile şi gogoşeriile din centru, nici de afacerile cu păstrăvii şi cu cabanele unde dorm numai creatorii de poezie istorică actuală. Dar vezi, nu ţi-ai dat seama, în ceea ce priveşte vinderea unor cripte de boieri, Naşul e cel mânjit cu marmură italiană, el fiind preşedintele Comitetului de Glorie şi Istorie al Municipiului. Dar, pe fază fiind, deştept şi afurisit, a ştiut să-şi plaseze prada în sarsanaua deja suspectă a balabustei. Până să se spele ea de popi şi de morminte, toată istoria e dată uitării, trecem la alt capitol. Unul din cei doi arnăuţi veniţi să te mărunţească e subalternul acelui cârcserdar ce trage clopotele de aur ale kirei Caftangiu. Pricepi? Nu pricepi – ce să-ţi fac? Te-a făcut mă-ta sub anestezie, ai fost alăptat de o oaie bleagă; mai bine îţi dădea laptele de pasăre măiastră sau măcar lapte de papagal seminarizat! Hai, că-ţi sări ţandăra, nu ştii de glumă. Află că şi celălalt gealat, chiorul cu ochelarii de licenţiat în Litere, nici ăla nu venise întâmplător: e pe ducă din miliţie, de revelion va fi pe liber, plăteşte trei ani de muncă grea făcută la *shop*-urile pentru valutarzi, acum îşi pregăteşte omul salteaua undeva în ortografie, tipografie, filosofie, oriunde, numai să nu trebuiască să se întoarcă la coada vacii sau, şi mai rău,la coada ciocanului.

Se învârteau şi cârciuma, şi pământul cu mine.

– Olimpia, *meine Liebe*, i-am spus, am sentimentul că sunt un pui de găină. Cineva mi-a vârât capul sub aripă, m-a învârtit bine şi apoi mi-a dat drumul în ograda lui Allah-plusvaloare. Simt că-mi pierd minţile! Mai plăteşte-mi, rogu-te, o cinzeacă din otrava asta barbar năvălitoare. *Thank you, darling*. Parcă mi-ai fi povestit tâmpenia aceea repetativă cu cocoşul roşu...

– Ei, ce pot să-ţi fac, bărbate, nu vezi copacul din cauza pădurii, găinaţul din cauza omletei. Trăieşti pe o scenă de teatru, tu crezi şi în decoruri, şi în rol, şi în sufleuri. Isarlâkul acesta pe care îl vezi e numai o părere, un vis, o haină, frumoasă pe dinafară. Există un alt Isarlâk, ascuns, cârtiţă, misterele Parisului. Acolo se leagă şi se dezleagă interesele, acolo se câştigă *Mehrwert*-ul tău, acolo se aranjează copiii şi ziua de mâine. Ai râs ca prostul în faţa cearşafului popular, nu-ţi poţi tu imagina ce uriaşă şi complicată maşinărie s-a pus în marş. Râsul tău e ca drojdia, va umfla un aluat stătut. Ca într-un carusel, toţi vor trebui să prindă câte o panglică în hora ce ai început-o tu în jurul literaturii fantastico-ştiinţifice.

Mâine seară, mergem la Naşul, el te va descoase cu migală, ai să-i serveşti exact datele de care are el nevoie ca să dea cu Caftangiu de pământ. Că vei cădea şi tu din cauza suflului, asta mă va durea numai pe mine. Hai, nu mai fi mofluz, asta ţi-e steaua! Dă-i înainte: deşi eşti pasăre, nu poţi nici să zbori, nici să cânţi. Măcar pieri frumos, pre limba ta... Lasă, bărbate, astăzi plătesc eu, duc singură ruşfetul la Giurgiu, să ne trăiască duşmanii, fără de ei nu am şti ce e fericirea, ce e libertatea, cum stăm cu aleluia şi progresul în ortografie şi Vinalcool...

CAPITOLUL AL IV-LEA

În care, după ce aflăm câteva nimicuri despre căsnicia celor doi eroi ai acestei povestiri, se încearcă, fără rezultate, definirea conceptului de „lichea". Apare apoi un pahar de votcă-pe-inima-goală – iar profesorul, rămas singur, continuă să melițeze în gol despre semnificația tragică a lui Janus bifrons. În locul umilului corector Sommer, așteptat, sosește în vizită un personaj bizar, ce nu poate fi definit. Se bea whisky irlandez și, cu ocazia aceasta, cetitorul va afla că „a râde" e o problemă teribil de complicată și de periculoasă.

Fericit (în felul meu), stăteam culcat în patul nostru conjugal. Plăcut scurtcircuitat la inteligență, contemplam tâmp zborul plin de fantezie și libertate al unei vârste spontanee. Jubilam la gândul că, deocamdată măcar, microelectronica niponă nu a reușit să construiască un aparat de o asemenea perfecțiune ca vis și gratuitate. Mă dureau sufletul și pancreasul.

Limpi, profitând de ora în care radioficarea ei din fabrica de sucuri-color transmitea „în exclusivitate pentru unii fruntași în muncă și întreceri" muzică alutană veselă, sosi acasă cu o sacoșă plină de prăzi alimentare. Mă făcui că dorm, ea se făcu a mă crede adormit. Ca unui viteaz zaporojean mort, îmi puse pe piept certificatul medical în care, pentru diagnosticul „sindrom nevrotic depresiv", eram scos din mersul înainte pe trei zile lucrătoare. Apoi o auzii spălând (în trei ape și trei sode) cele câteva cești și farfurioare din care servirăm aseară ceaiul, măslinele și slăninuța cinei. Între timp, conform obiceiului neamului ei, vorbea tare cu pereții bucătăriei.

– Dacă ar fi după mine, o auzeam, eu aș îneca într-un degetar cu apă pe toți băsinginerii sau microsavanții ăștia de inventează, în timp de pace, surogate de război. Parizer fără carne, vin fără struguri, brânză fără oi. Salam polonez, fără polonezi, suc de lămâi fără lămâi, lame de ras care nu rad, pixuri care nu scriu, chibrituri ce nu se aprind, timbre și plicuri ce nu se lipesc. Ultimul nostru produs, „Gipsy-cola", răcoritoare zis mexicană pe bază de coji de pâine arsă și sare de lămâie, zaharinată în schimbul de noapte, are culoarea arabilor morți de ciudă și de ciumă în pustiu. Dacă ar fi să vorbim pe cinstitele, inginerii doctori în chimie alimentară care au inventat-o își pun obraz lângă obraz, și de sus, un economist planificator le toarnă apă de ploaie și cifre statistice. Asta e „*Gipsy-cola*"! Iar eu, ca pedeapsă că

nu am doctoratul, trebuie să-i popularizez, pe inventatori şi să le dedic programe săltăreţe cu poezele şi danţuri de viaţă nouă.

– Lichele, declarai eu cu aplomb, dându-i în acelaşi timp a înţelege că sunt treaz, viu, o ascult, o urmăresc.

– Lichele, şmecheri, pezevenghi, pramatii, hahalere etcetera.

– Escroci, mincinoşi, farseuri, semidocţi, curve... Ha-ha, auzi: fabrica de răcoritoare! Gipsy-cola! He-he!

– Gura, Sindroame! o auzii răstindu-se la mine pe Olimpia. Nu-ţi dau voie să te atingi de pâinea mea. Cât timp îmi pot permite zilnic să-mi fac procurările alimentare în timpul emisiunii pentru fruntaşi, cât timp mi se uşurează cioc-ciocul la uşa unui cabinet medical, de unde – nu spun cum şi cam la ce preţ – pot obţine, cât ai zice peşte oceanic, un certificat de scutire pe motiv de sindrom depresiv, pe care ţi-l aduc la pat, cât timp, în loc să fii bătut cu vergi sau tras în ţeapă în piaţa Agiei, stai ca un paşă în pat şi numeri muştele cărora nici că le pasă de spray-ul nostru cerut în optzeci de ţări cu industrii avansate, eu zic să ai bunul-simţ şi să-ţi ţii gura. Economia mondială e în criză, dar încă nu şi-a spus ultimul cuvânt. NU se ştie deocamdată precis care e scopul muncii şi al progresului continuu: producţia, supraproducţia sau antiproducţia. Este o ruşine ca o lume gândită de filosofi să ajungă să fie condusă exclusiv de economişti şi militari tâmpiţi. Sunt probleme care te depăşesc, mulţi zic despre ţigani că, din punct de vedere sociopolitic, ei reprezintă unica soluţie pentru viitorul nostru postatomic. Dacă e aşa, atunci de ce să nu încercăm un model de lume în care am lucra pe îndelete, cu taclale, chiul şi mici furtişaguri ocazionale? Nu am fi noi singura formulă de tihnă şi fericire ce s-ar opune modelului nipono-german? Am răsfoit eu cursul de futurologie, ştiu ce vorbesc...

Conform ritualului oriental, Limpi îmi servi graţios dulceaţa de nuci şi cafeaua (veritabilă) la pat.

– Totuşi, scumpă a mea soţie, îi zisei, îmi vei permite să continuu a gândi, a mă gândi, ceva mai serios la acest cuvânt atât de actual: lichea. Hm, aş bea o votcă siberiană ca să mă dreg după ienupărul vandal de ieri, dar ştiu că mă vei refuza aşa că...

– Deseară te aşteaptă Naşul, îi vei face o expunere cuprinzătoare asupra problemei – asta ne mai lipsea! – „literaturii ştiinţifico-fantastice" în trecut, prezent, şi viitor. Mie, ieri, mi-ai vorbit opt ore fără întrerupere despre...

– Perfect, am intervenit eu, ca să-i tai prea precisa

ei memorie. Cafeaua asta e excelentă, să revenim, aşadar, la conceptul acesta balcano-bizantin de „lichea". Savantul Gra-Ur, draga mea, pe care nu am avut plăcerea să-l cunosc personal, susţine, nu fără oarecare temei, că „lichea" vine din persana veche, „*läkkă*", ce însemna „pată". Atât. În turca (tot) veche, „pata" asta, din motive fie religioase, fie militare, a devenit „*lekke*" şi însemna, fii atentă, „neruşinare". Semantic – dat fiind că religiosul a fost înlocuit cu politicul, iar militarul cu economicul – e cât se poate de logic ca şi „neruşinarea" turcească să evolueze şi să devină la noi „lichea" şi „lichelism"... Personal însă, dacă îmi permiţi, aş opina totuşi pentru deducerea acestui cuvânt din latinescul „lichen", ce designează o plantă oarecum saprofită, alcătuită dintr-o ciupercă şi o algă ce trăiesc – *nota bene* – în perfectă simbioză. Sufocând un brad bătrân, de pildă. Totdeauna m-a ispitit gândul de a-mi imagina Spiritul neamului meu, obosit de înălţimi şi singurătate, cuprins şi înecat de argintul verzui al unor licheni ce prosperă de pe urma tăcerii şi discreţiei noastre resemnate. Chiar şi Europa, dacă te uiţi bine pe harta sufletului ei bătrân, ca formulă de morală şi cultură, nu mi-o pot închipui decât ca un Tannenbaum năpădit de hipersănătoase lichele. Am avut un coleg care a murit sufocat de o femeie ventuză, pe nume Viola Vâsc. Vâscul, dragă Olimpia, în tradiţia celtică, e o plantă sacră. Viola Vâsc era o vampiră-harpie. Soţul ei nu a murit, a fost pur şi simplu terminat, aşa cum termini o carte, o poezie, o cafea ca aceasta...

Etimologia, mai ales la ora în care putea fugi de la staţia ei, avea asupra naivei mele tovarăşe de drum şi veşnicie o putere de seducţie de-a dreptul miraculoasă. Deşi nu am întâlnit nici un alutan care să folosească dicţionarul de neologisme, pasiunea pentru cele mai sonore noţiuni străine, filosofice, metafizice bântuia ca o molimă până şi în cele mai înalte cabinete şi catedre universitare. Am cunoscut un fel de harbuz, hibrid de tractor, devenit versificator oficial, care, redactor-şef de editură fiind, timp de patru cincinale, *dicitur*, s-a luptat eroic cu cinci neologisme şi nu le-a putut răzbi. Acestea erau: „insolit-insolent", „intestine-intestinale", „fortuit", „lucrativ", „circumspect-circumcis". În ziua în care a reuşit să pronunţe cuvântul „competitiv" a făcut cinste, toată redacţia a dansat căluşul, „şi la stânga, trei ciocane, hop, hop!". Eu însumi, de voiam să obţin pe datorie încă un ultim dorobanţ de votcă autohtonă, barmanul, care mă cunoştea, mă ruga să-i înşir, sonor, barbarii ce ne-au ţinut sub ocupaţie, de-a lungul veacurilor. Recitam ca o poezie (în şcoala nouă se cam evită această temă), aşa cum

am învăţat eu în liceu: goţii, hunii, gepizii, avarii, ungurii, pecenegii, cumanii, tătarii, turcii, neo-turcii... Avem un succes nebun cu această înşiruire, un şofer în salopetă mi-a cărat un dulap şi trei lăzi cu cărţi-fosile fără să-mi ia un ban, cu singura condiţie să-i înşir barbarii care ne-au... Limpi, deosebit de firoscoasă, adora în schimb etimologia. Eu ştiam asta: de câte ori îmi ardea sufletul, obţineam ce voiam explicându-i, cu morgă latinească, de unde şi cum devine câte un cuvânt mai acătării.

Apăruseră la patul meu tava cu brânzică, şuncuţă, măslinuţe... şi acel pur şi transparent pahar prin care şi pentru care s-au făcut atâtea revoluţii şi spus atâtea prostii.

– Poftim, îmi zise Olimpia. De când e lumea, ea s-a împărţit în exploatatori şi exploataţi. Originea mea ţărănească mă obligă la robie o oră cel puţin în fiecare zi. Tu eşti sultanul meu, în afară de tine nu-mi dă voie Legea (şi Sultanul cel Magnific) să cunosc altul. Bea-ţi încet amăgirea muscală, eu tot la lichele trebuie să mă gândesc, îmi iau daireaua, şoimule viteaz, şi am să-ţi cânt aria lichelei, aşa cum se cântă ea în pieţele de zarzavat ştiinţific ale bătrânului nostru paşalâc. Ascultă!

Licheaua nu iubeşte – se face că iubeşte.

Nu crede – obligă pe alţii să creadă.

Nu munceşte – trăieşte vorbind despre muncă.

Face carieră ţipând: „Să se termine cu carierismul!”.

Dacă e popă – nu crede în Dumnezeu.

Dacă e Poet, nu crede în Cuvânt.

Dacă e dascăl, se ascunde după trei citate.

Nu se descoperă, se acoperă (cu hârtii, ştampile, iscălituri).

Nu cunoaşte, nu se cunoaşte, nu recunoaşte, în schimb, ştie!

Nu are miros – şi totuşi pute.

Nu are culoare – dar îţi ia ochii.

Nu ştie să cânte – deşi are o formidabilă ureche muzicală (pentru sunetul banilor, pentru vocea şefului, pentru aria momentului oportun).

Licheaua, soţule, s-o aşezăm greceşte, la mijloc, între un şmecher ce se descurcă hoţeşte, şi un escroc.

Licheaua fiind şmecherul ce escrochează în permanenţă.

Şi când doarme, şi când visează,

şi când declară dragoste sau devotament.

Şi când îşi îngroapă muma.

Minciuna este adevărul său, ipocrizia e meseria sa, linguşirea e Arta pe care o exersează în pace şi onor.

Noi vrem să fim brazi: el este lichenul ce ne

gâtuie (din dragoste, din patriotism).

El jură pe trecut, ca să-şi asigure ziua de mâine.

Licheaua, bărbate, nu se însoară din dragoste, ci se căsătoreşte bine.

Nu-şi iubeşte nevasta: o foloseşte la toţi indicii.

Nu mănâncă: se hrăneşte. Nu doarme: se odihneşte. Nu gândeşte: meditează. Nu judecă: emite judecăţi (despre alţii).

Nu vorbeşte, spune. Nu spune, ia cuvântul.

Nu ia cuvântul fiindcă are ceva de comunicat, ci ca să se spună că a spus.

Nu se pricepe la nimic – pricepe însă totul.

Acestea fiind zise, am dreptul să strig: Allah este Dumnezeu şi licheaua este râia sa. Amin şi aleluia.

– Amin, repetai ca în vis.

Mă simţeam într-un turn, priveam de sus mizeriile acestei damnate lumi, pe Limpi o iubeam ca pe o Şeherezadă. Mă durea în cot acum problema autonomiei valorilor morale. Votca fiind excelentă, era normal ca Baicalul să fie lacul cel mai curat din lume. Intelighenţia porcimii sorbonarde o puteam înjura liber într-o frangleză de extremă stânga. Închinai frumos către minunea acestei matinale fericiri.

– Soţie, ziceam, dulce soţie, bucuros lângă tine sunt foarte.

– Lasă-te de imne, bărbate. E ora unsprezece: fă-ţi un duş rece, în curând îţi va sosi cineva în vizită. Pentru această preţioasă întrevedere – pentru care numai mie îmi poţi mulţumi – mă făcui eu înţelegătoare faţă de poftele tale după votcă. Rusească. Nu pot să uit nicicum că ai dat foc unor cârpe şi acum miroase urât tot municipiul. Miroase, omule, a vigilenţă culturală, a dosare în inflaţie, a demisii şi a demiteri, a anchete şi cod penal. Râzi ca proasta-n iarmaroc şi pe urmă, cazul cu vampira Vâsc şi ce crezi tu despre simbioza dintre o ciupercă şi un intelectual...

– Pe cine ai convocat, Limpi?

– În mare taină... Pe bunul meu tovarăş de lupte şi convingeri definitiv pierdute: pe domnul Sommer. Paznicul ortograf al afişelor jupânului Caftangiu.

– Cu ce scop? Şi cine este acest cerşetor în pustiul Gaza? Demisol, copii premianţi ce gătesc fasole muncitorească, soţie infidelă, fugită cu un peruchier macaronar... Cu ce mă poate ajuta un asemenea naufragiat?

– E-hei, domnule profesor, nu ştiu ce hram purtai în acel Genopolis despre care îmi vorbeşti mie balade şi idile! Ceea ce constat eu cu mintea mea cea proastă e că dai în gropi de naiv şi credul. Nu eşti prost – la noi toţi proştii sunt foc de deştepţi –, dar

pari venit şi de pe o altă planetă, şi dintr-un viitor secol în care noi nu vom ajunge nici în comunism. Oamenii nu trebuie judecaţi după aparenţe, nici după rolul pe care-l joacă în piesă. Tu nu eşti ortograf, nu eşti nici inspector, eşti un nenorocit de cărturar inutil şi ridicol ca un Vasilache în bâlci. Nici Caftangiu nu e un cultural, nici nevastă-sa n-ar fi numai curvă dulce, nici Naşul nostru nu e futurolog. În consecinţă, nici bunul meu prieten, cu care împreună, în tinereţile mele, voiam să schimbăm soarta lumii, domnul Sommer, nu este ceea ce zice el că este. Povestea cu demisolul o cunoaşte până şi fulgerul Ilderim ăl mare: are el acolo patru camere de prinţ din Levant, de bei din Samos. Piane, pianine, covoare de Buhara, picturi, argintărie, cărţi rare, stampe. Fiul care îi găteşte fasolea fel-unic-muncitoresc ştie trei limbi străine. Şi ruseşte. E un mare talent în muzică, studiază cu un dirijor şi exersează controlându-se cu maguri nipone. Nevastă-sa, e adevărat, a plecat la Constanţa, dar nu cu un peruchier italian, ci cu un paşaport în regulă şi împreună cu celălalt fiu, care acum e colonel într-o armată care se bate, deşi nu a defilat niciodată.

– Dar tu, de unde îl cunoşti atât de bine?

– Ce rost ar avea să-ţi povestesc? Măritându-mă cu tine am trădat convingerile mele ferme. El, la fel: lăsându-şi nevasta să plece în Israel, şi-a trădat şi el statutul din Tânăra gardă. Suntem colegi de destin. E limpede? Poftim halatul, poftim papucii, poftim şi ştergarul dumneavoastră, *Milord* !

– Totuşi, fiindcă veni vorba: pentru ce te-ai măritat cu mine? Bătrân sunt, puşcărie am făcut zece ani, am numai trecut şi nici un fel de viitor. Frumos n-am fost nici când eram cercetaş, bogat nu voi fi nici dacă mi se va da direcţiunea reunită a abatoarelor şi gogoşeriilor întregului sultanat. Atunci, de ce?

La o asemenea întrebare ar fi trebuit ca trei volume de poezie romantică să sară din rafturile bibliotecii (pe care nu o mai aveam) şi să se zvârcolească pe covorul nostru istro-persan. Ar mai fi trebuit să mor străpuns pe loc de laserul ironic al unei anumite priviri trimise dinspre bucătărie.

Olimpia pregătea mizilicuri hamsii (istoria mergea nepăsătoare înainte), eu auzeam, în timp ce mă bărbieream, armonia pitagoreică a sferelor şi bine unsa rotire a maşinăriei creierului jumătăţii mele.

– De ce m-am măritat cu el!? Auzi întrebare!

Limpi nu mai vorbea cu mine, se adresa unui auditor abstract, plasat undeva între telemeaua din sectorul particular şi castraveţii de seră, refuzaţi la export.

– De ce nu mă întreabă cum de au pierdut

nemţii războiul? De ce se poluează apele, şi se taie pădurile nevinovate, de ce nu se găsesc în tot oraşul sau ţara asta măcar zece volintiri care să nu cânte fals în strana şi struna puterii? Când te-am zărit, *musiu*, un drac verzui şi doctor în nefericire mi-a luat, pesemne, minţile. Mi te arătaseşi, bărbate, ca sfinţii: aveai aureolă, nu erai înţeles, scăpaseşi de un rug, acum erai în căutarea unei spânzurători mai acătării. Chiar în acel an mi se furaseră din poşetă ultimele mele convingeri cinstite: fabrica noastră, conform unor preţioase indicaţii, trecu de la sucurile monocolore şi marmeladele tricolore la marmeladele monocolore şi sucurile tricolore. Ni s-a stricat un vagon de melasă, a trebuit să facem din el rachiu de ienupăr extrapopular. Fu mazilit cu tam-tamuri oficiale begler-beiul radiofoniei industriei alimentare, el şi numai el fiind vinovat de înmulţirea cozilor la anumite produse de larg consum. Vărul Tutilă Doi sări direct din arheologia ideologică la catedra de agitaţie futurologică. Ce mi-am zis? Iată un sacru idiot, din lună picat: el reprezintă în lumea noastră omul care nu aduce ploaie, în schimb aduce te miri ce alte mari surprize. Tot nu am un ideal pentru timpul meu liber. Ce-ar fi să-l apăr pe acest cap rotund de muşte, de gropi şi, mai ales, de capete pătrate. Eram şi curioasă – fiind de felul meu neumblată prin iarmaroace – să văd mai de aproape o asemenea fiară plină de bibliografie cu-gotice-mărunte. Aveam eu anumite nelămuriri în legătură cu Occidentul ăsta care e tobă de carte, dar face pe el de frică şi neputinţă. Citeai, bărbate, de la Marx în sus, ascultai muzică de la Mozart în jos, vorbeai de Genopolisul acela natal ca despre un Ierusalim scutit de contradicţii dialectice. De unde era să bănuiesc că, după ce nu ai fost în stare în viaţa ta să spui o singură glumă care să nu fie politică, acum, în plin dezgheţ al umorului de sus în jos, te vei apuca să râzi în faţa unui afiş bombon, în plină amiază alutană, de faţă cu nu ştiu câţi turnători, rămaşi în urmă cu angajamentele. Câinele moare de drum lung, prostul de grija altuia; mie mi-a fost dat să mă înveşnicesc încercând să înţeleg ce a fost în capul Creatorului atunci când te-a făcut aşa cum eşti: ultimul mohican care mai crede în oameni şi în cuvintele mari... Noi jucăm aici şah cu o sută de figuri în zece culori, pe o tablă în formă de pentagon vesel, tu abia acum înveţi să faci rocada mică. Noi facem teatru – şi ce teatru! – de o mie de ani, tu vii din norii cărţilor tale, habar neavând la ce foloseşte sufleurul megafon, cine este marele regizor, unde ni se compune muzica, cine a scris această imbecilă comedie la care plânge toată lumea şi care nu se mai

sfârşeşte niciodată. Noi aici ne bucurăm că a trecut ziua şi că nu au năvălit hunii sau volgadonii, tu îţi bei de unul singur rachiul anestezic întrebându-mă cu angelică mirare dacă am auzit despre literatura asta ultracăpiată şi spăimoasă pe care o numeşti *Si-Fi*.

– Olimpio, aş fi de părere să nu exagerăm. *Parcere subjectis, debelare nisi superbus*. Ce pantaloni să îmbrac pentru această ciudată vizită?

– Şalvarii de Ramadan! Vine un om inteligent, şi el, în loc să mă întrebe ce întrebări să-i pună acestui atoateştiutor, se interesează de culoarea pantalonilor. Ai două perechi: îmbrac-o pe cea mai optimistă dintre ele. E bine? Poftim, aici e tava cu gustări, ştiu eu ce îi place domnului Sommer. Vezi să nu te muşte şarpele să bei mai mult decât el! Sau să te apuci să-i explici – cum ai făcut-o cu mine, ieri – cum devine cazul cu literatura şi ştiinţa pentru copiii sugari. L-am invitat ca să-ţi spună, mai pe limba ta, cam în ce rahat ai intrat, de unde bat vânturile rele, cine trage sforile după acel cearşaf fatal, prin ce mijloace ai putea, la nevoie, să scapi de dandana ceva mai ieftin, cu pielea numai tăbăcită, nu şi jupuită tamerlan.

– Perfect: ce întrebări să-i pun acestui atoateştuitor?

– Pa, pa, iubiţelule, ora de muzică distractivă pentru fruntaşii în producţie a trecut. Mă grăbesc, azi va trebui să iau un interviu unuia de a inventat spălarea fără apă a sticlelor de ulei. Tu să fii cuminte, în banca ta, ai să vezi cam cum arată unul care, fiind ceva mai deştept decât noi doi laolaltă, ştie să facă pe prostul exact unde trebuie. Nu uita: e prietenul meu, tot ce ştiu în materie de etică şi echitate în câmpologia muncii de la el le ştiu. M-am dus pentru vizita de comunicări ştiinţifice la Naşul, te voi seminariza aparte...

Afară, un soare oblic se ascundea după nişte nori toledani. Copiii, scăpaţi din închisoarea şcolilor (*surveiller et punir*), îşi urlau libertatea anarhică, răscolind ordinea aşezată şi conştientă a harnicelor noastre bulevarde. La radio se cântau marşuri, în Siberia s-a descoperit un nou mamut, perfect congelat, un şofer treaz şi-a gâtuit şi nevasta, şi soacra, se fac cercetări şi la alţi conducători auto însuraţi. În Franţa e bine, în Elveţia e bine, în Statele Unite e şi mai bine. Niţică foamete este prin Biafra, Sahel, India, Cambodgia, să fie sănătoşi. Un savant olandez a descoperit că Rembrandt ar fi avut un suflet get-beget turcesc. Aşa se explică papucii, şalvarii, turbanele cu care îşi înveşmânta multe din personajele închipuite. Sau biblice. Sau transcendentale. Ciudat? Să ne mai turnăm un degetar din această *quinta*

esentia varega. Aşa! Admiţând că totul în lume e posibil, chiar şi imposibilul (mai ales imposibilul, absurdul, irealul, pararealul, patafizicul), mă şi încântă ideea unui Rembrandt Döppelganger, posedând pentru clipele lui de evadare (el, care nu a călătorit niciodată) un suflet de rezervă. Turcesc. Napocos, clasicul gânditor la care mă închin în taină, într-o nocturnă meditaţie a sa (cam confuză, e adevărat) susţinea că popoarele mici şi mijlocii au fost dotate de Providenţă (care vedea limpede mult înainte în viitor) cu o conştiinţă „*bi-frons*", duplicitantă. Ianusiană. Astfel, aceste neamuri şi seminţii pot, la nevoie, să-şi schimbe total garderoba morală şi politică, fiind capabile să treacă, fără tremenzităţi, dintr-o tabără a unui mare protector în tabăra adversă a unui şi mai mare prieten veşnic. Mai mult decât atât, istoria cunoaşte treceri bruşte dintr-o religie într-alta, dintr-o reformă direct în contrareformă. Genopolisul (căci, indirect, la el se gândea Napocos, scriind aceste absconse pagini), în lunga şi deloc glorioasa lui istorie, a schimbat trei religii, patru sisteme morale (creştine în formă, păgâne în conţinut), zece sisteme administrative şi nu mai ştiu câte coduri civile şi penale. Să nu mai vorbim de croiul şi culorile uniformelor noastre militare: o adevărată beţie de oportunism tactic şi strategic. Eram, de pildă, ocupaţi de regele litvan, noi cochetam cu agenţii secreţi ai împăratului vizigot: armata noastră (mai bine zis armiile noastre de mercenari pecenegi) era în aşa fel concepută, încât, printr-o simplă întoarcere a vizierei coifurilor, trecerea dintr-o tabără în alta, dintr-un patriotism în altul, să se poată face fără încurcături protocolare riscante. La origini, spune Napocos, nu întâmplător, neamul nostru şi-a păstrat, pentru orice eventualitate, atât numele vechi, păgân, cât şi numele nou, creştin. Asta timp de mai multe secole. Astfel, am fi singura etnie din lume care admite atât cuminecarea cu azimă, cât şi cu pâine şi vin. Avem un suflet în drum spre Constantinopole (dar care de obicei ajunge la Kiev sau Novgorod) şi un altul, pelerin latin spre Roma veşnică (mulţumindu-se la nevoie cu Vindobona sau Lutetia). Nu am dat nici un sfânt în calendar, nici un teolog fondator de asceză nouă. Toleranţa noastră, înainte de a fi o trăsătură morală colectivă, e mai degrabă un mijloc şiret de a fi pregătit pentru orice convingere definitivă ca fiind sinonimă cu prostia şi moartea. Fronius, colegul meu de psihologie experimentală, în perioada sa albastră, deci înainte de a fi trecut la experienţele cu şoareci, papagali şi maimuţe, credea sincer într-un fel de inconştient colectiv, nu de tipul C. G. Jung, ci într-unul colector de dureri şi dezamăgiri, magazie

ascunsă a sechelelor frustrărilor şi spaimelor. Aşa cum, zicea el, visele noastre ne traduc simbolic traumele din copilărie, tot aşa în inconştientul ascuns al popoarelor e engramată frica de grozăviile tuturor ocupaţiilor străine ce s-au succedat şi ce se vor mai succeda în viitor. Hunii, ciuma, teroarea, şi iar hunii, ciuma, teroarea – iată cei trei stâlpi pe care se sprijină instinctul nostru de supravieţuire. Timpul e ca o roată, spunea Napocos, uneori îi sare câte o spiţă şi atunci, dintr-o dată, ne vedem încremeniţi într-una din revolutele spaime ale unei ocupaţii din trecut. Un gol istoric se poate întinde (chiar şi în plin secol XX): hunii sunt iar la porţile cetăţii, se aud nechezând caii lor chitai. Ciuma se întinde şi ea, că de-aia-i ciumă, călugări hermandezi pregătesc rugurile în vederea autocriticii de mâine. Sfânta Genoveva e ocupată, ia acum un interviu unui profet chior ce caută dictatura cu lumânarea. *Tief sind die Brunen der Vergangenet*, îmi zic, reţinându-mă să ciugulesc singur din gustarea musafirului. Teribilă această peregrinare prin timpul subistoric. Genopolisul meu drag a avut, în plină vâltoare a războiului de treizeci de ani, exact treizeci de ani de totală pace şi independenţă. Se întâmplă. Casele din centrul unei explozii atomice scapă, se zice, de dărâmare, ca şi bărcile ce au avut norocul să fie prinse chiar în mijlocul tornadei caraibe. Am avut, aşadar, trei decenii de autogestiune şi nevasalitate. Şi, cu toate acestea, din obişnuinţă, ne-am comportat de parcă am fi fost ocupaţi de cel mai barbar dintre barbari. Ciuma şi holera, deşi nu apăruseră, erau totuşi hiperprezente în măsurile noastre de precauţiune – ca să nu mai vorbesc de amploarea ce o luaseră instituţiile prin care – de bunăvoie, nesiliţi de nimeni – ne autoinchiziţionam cu o fantezie suprahispanică, dementială. Ce ironie! Să trebuiască, precum o nevinovată muscă, să aterizez direct în baclavaua antiistorică a acestui târg abia trezit din somnul său dogmatic, ca să pot ajunge să înţeleg propria mea ipseitate, acel Ganzander pe care îl port cu mine şi care nu ar fi exclus să fie exact demonul meu tutelar, cel care îmi umple acum paharul şi mă face să mă gândesc la Frică, la Groază, la Sfârşit, ca la dimensiunile matrice chiar şi ale civilizaţiilor şi culturilor celor mai alintate de iluzia libertăţii şi fascinaţia democraţiei.

Soneria zbârnâi zelos. La toate soneriile ce le-am avut, în lunga mea carieră de umanist, am constatat un fel de hiperzel, de plushărnicie, ca şi când acest mic utilaj tehnic ar fi dorit în permanenţă să se apropie cât de cât de fiinţă, de animal. De cioară, câine, *cacadu*. În orice caz, soneria mea ştia că mă

sperie, îi plăcea să sune sperios, asta intra în plăcerea ei de maşină, făcută de om, dar detestând omul.

Deschisei. Domnul Sommer îmi zâmbea. Altfel. Total altfel. Nu mai era acum, nici pe departe, jalnicul paznic al grafiilor primăriei, servul umil al başdirectorului Caftangiu: domnul din faţa mea arăta ca un ambasador al unei mari puteri bogate în petrol şi dolari. Mă îmbrăţişă protector şi aristocratic: ca prin vis, încă sufocat de surpriză, auzii salutul său: „*Habe die Ehre, Herr Professor* !". Îmi venea să-i sărut mâna pe care strălucea un ghiul cu magice pietre şi rare însemne.

Ne aşezarăm, găvărind convenţional, nici nu mai ştiu în care din limbile suspecte. Mă surprindea acum o rară degajare şi o nobil-liberă superioritate ce ondula spre mine, în valuri, din direcţia ochilor săi mai mult decât luminoşi: aş zice numinoşi. Nici urmă de umilitatea şi naturalismul cu care mi se arătase mai ieri-alaltăieri. Acum, acest *dandy* al chiulului inteligent, prin simpla sa intrare, numai prin parfumul şi gustul cu care era nu îmbrăcat, ci înveşmântat, mă muta dintr-o dată peste câteva meridiane şi paralele ale condiţiei umane.

– Ghicesc, rosti musafirul meu, de astă dată într-o alutană fără urme de accent sarlâk, după felul cum sunt aranjate gustările, mâna doamnei dumitale, pe care nu întâmplător o cheamă Olimpia, îmi cunoaşte gusturile, a fost o vreme în care am luat multe gustări împreună.

– Domnule Sommer, înainte de a vă întreba de unde o cunoaşteţi atât de bine pe soţia mea, mi-aş permite să vă întreb dacă nu doriţi un păhărel de votcă. Rusească.

Domnul Sommer îşi scoase monoclul din buzunarul redingotei, şi-l fixă cu o precizie pe care, astăzi, nu o mai au decât cântăreţii de operetă (şi nici ei), plus doi sau trei din dramaturgii austro-ungari. Apoi, ca un scamator, îmi puse în faţă o sticlă strălucitoare de *whisky* ce părea o ireală reclamă *Paris-Match*.

– *Herr Professor*, îmi spuse zâmbind afabil, astăzi, cu totul întâmplător, dacă îmi vei da voie, vom bea din antivotca asta. Să nu te miri, am moştenit de la tatăl meu acest înţelept obicei de a bea alternativ băuturile naţionale ale marilor popoare. Trăim aici, trebuie să admiţi, într-o zonă periculoasă, în care se recomandă alternanţa alcoolică. Nemţii, de pildă, îşi datorează o mare parte din lipsa de imaginaţie politică faptului că au fost totdeauna băutori de bere şi numai de bere: francezii, în schimb, ca şi vecinii noştri ugro-fini, se

deşănţează în libertinaj şi *à-quoi-bon*-isme din cauza exageratelor de multe varietăţi de vinuri şi *eau-de-vie*-uri.

– Şi atunci?

– Eu alternez. Vinul alb cu cel roşu, acasă la mine. Votca şi *whisky*-ul când sunt în vizită. Popoarele mici, iubite domnule profesor – şi noi doi aparţinem unor popoare mici –, trebuie să se adapteze magic la licorile celor mari. În felul acesta, în adâncul sufletului lor se precizează obişnuita contradicţie, sentimentul diplomatic al coexistenţei zilnice cu orice ocupant posibil. Eu zic să închinăm primul nostru pahar din acest bătrân scotch pentru farmecul şi inteligenţa doamnei Olimpia. Ura!

Gata, eram sosit acasă, înotam în apa pură a tinereţelor mele. Nu mai eram ortograf, convivul meu, vivace şi elastic ca un centaur *rococco*, sinteză de stil şi spirit între marama arabă şi sabia macabee, mă învăluia într-o fermecătoare incantaţie din alt secol, din altă parte de continent şi lume.

– Tocmai la asta mă gândeam, stimate domnule Sommer, înainte de sosirea dumneavoastră: la misterul duplicităţii umane. Vin dintr-o zonă spirituală în care această bieticitate (înţeleg prin asta existenţa – *naturalia aut naturata* –, nu-mi dau seama bine cum, prin două feţe, prin două morale, prin două contacte sociale total separate şi contradictorii) este riguros şi sever condamnată. În Genopolisul meu – cel puţin în acela al studiilor şi tinereţilor în care mi s-a cristalizat conştiinţa de cărturar şi cetăţean –, a fi fost surprins în flagrant delict de duplicitate, de „una vorbesc şi alta fumez", însemna oprobriu public şi demolare categorică. Îmi dau seama că mica minciună şi mărunta ipocrizie nu-mi sunt deloc străine, *homo sum*, nu-i aşa, totuşi de la aceste pioase fraude până la teatrul mezozoic la care asist este o distanţă ce îmi taie respiraţia... *Zum Wohle*, simt acum, după numai un pahar din scoţianul dumneavoastră, că trec dialectic direct spre contrariul meu.

Un om civilizat îl poţi cunoaşte după modul în care manevrează o simplă scobitoare: să mănânci hamsii şi măsline verzi, telemea şi piept de curcan afumat fără să te deschei la vestă, fără să te pripeşti sau să te lălăi, înseamnă un lung rafinament pe care nu ţi-l poate da decât Orientul Mijlociu. Gustarea curgea, nu decurgea, ca un dans, ca o liturghie ştiută pe de rost.

– Mă bucur, iubite colega, îmi răspunse invitatul meu, şi crede-mă, nu mă mir deloc de cele ce mi le spui. Dar, cu toate că nu sunt decât un biet conlocuitor al acestor stătute meleaguri, îmi voi

permite să te contrazic. Modestele mele lecturi sau, mai degrabă, atenta observare a lumii mă obligă să-ţi atrag atenţia asupra faptului că aşa-zisa noastră duplicitate nu este decât consecinţa logică a Genezei. Dumnezeu, nu ştim de ce, l-a acceptat pe diavol drept coautor cu drepturi dacă nu egale, în orice caz foarte legitime. Tradiţia antică şi, mai ales, eresurile creştinismului nostru primitiv – mă refer în primul rând la bogomilism – ne obligă să trecem prin lume având două suflete, două feţe, două morale, două iscălituri şi chiar două adrese (una pe pământ şi alta în ceruri). La nuntă, de pildă, în faţa altarului (sau a ofiţerului stării civile) se oficiază un mister de uniune contractuală supremă, în timp ce în spate nuntaşii chiuie cele mai pornografice epitalamuri. La priveghiuri aşijderea: babele bocesc, bărbaţii joacă durac, iar cei tineri se înghesuie fiziologic, profitând de complicitatea ambivalentă a întunericului. Avem voie să ne procurăm o diplomă în plus, să vorbim în mai multe limbi, să avem două-trei specialităţi, nu înţeleg de ce nu ni s-ar permite, din motive de comportament practic, un supliment de puncte de vedere, un mic adaos de morală şi caracter. Ştiu, ştiu: caracterul este monovalent, cel puţin pentru unii filosofi prusaci. O dobitocie protestantă trecătoare: te asigur, iubite colega, azi, cele mai curve popoare şi ideologii sunt cele care, de pe amvonul tartuffismului politic, predică adevărul şi binele unic şi indivizibil. Evoluăm spre teatrul universal, ca şi în evul mediu, nu peste mult, ne vom împărţi existenţa între un mister de catedrală şi o şedinţă cu şprituri, păcate şi înjurături defulante.

– Calea de mijloc? Oare!?

– Nu există, în materie de societate, posibilitatea vreunui *hybris*. Numai îngerii proşti cred unul şi acelaşi lucru. Omul e o fiinţă afurisită, flacăra din el este în aceeaşi măsură un dar al cerului, dar şi al iadului. De ce crezi că a fost inventat alcoolul? Ca să se obţină, pentru un scurt răgaz măcar, iluzia împăcării între cele două suflete, între ceea ce este aşa cum este şi ceea ce ar trebui să fie aşa cum nu este acum şi nu va fi, crede-mă, niciodată. Între viaţa mea, care trebuie salvată, şi Fiinţa mea, care trebuie mântuită, între scopul ce ni se tot vântură sub nas şi mijloacele care îl înlocuiesc temporar... dar pentru totdeauna. Numai în dragoste, alcool şi rugăciune – numesc rugăciune orice formă de artă, politică, filosofie – se poate obţine un surogat al acelui Unic, Absolut, Perfect, către care, dintr-o eroare de concepţie iniţială, tind toate genele din cromozomii noştri nenorociţi. Omul, se pare, evoluează spre propria sa bestialitate. Nu a fost creat pentru dragoste, Hristos a fost un mare naiv, a greşit

lumea; te asigur că nu are să se mai întoarcă, nici nu va mai avea la ce; omul e o fiară ticăloasă, curvă, criminală. Pojghiţa de creştinism e în curs de a se pierde, chiar şi morala simplă a oamenilor simpli e condamnată la lentă, dar sigură ticăloşire. Acestea fiind faptele, veţi înţelege de ce ador acest oraş în care ambivalenţa e o religie, o supremă artă, o nouă morală, imorală sau amorală, între cel mai modest funcţionar local, care scrie cu două cerneluri, două pene, în două limbi deodată, două rapoarte statistice, unul mai mincinos decât altul – şi cel mai autentic sfânt din pustiul Thebaidei, opţiunea, în termeni de viitor, de înaintare spre neant, este la mare distanţă în favoarea preacurviei pe plan local.

Ceva nu era în ordine, în capul meu se răsucea un prâsnel al acelor paradoxii de care, după lecţia anilor de puşcărie, m-am ferit cât am putut.

– Ce părere aveţi, stimate domnule Sommer, despre râsul meu? întrebai, anume ca să schimb subiectul şi ca să aduc discuţia mai aproape de ograda şi oile mele.

Oaspetele meu cu ochi verzi, strălucitori, mă învălui într-un nor vesel de simpatie şi admiraţie.

– Iubite domnule, din toată inima mea de intelectual angajat şi reangajat de când lumea ţin să te felicit pentru acel râs istoric. Par vierme administrativ, dar nu sunt; am uneori, ca orice Spirit, posibilitatea de a zbura peste oraş, de a vedea, ca şchiopul lui Lesage, de sus şi prin toţi pereţii, devălmăşiile pasiunilor omeneşti. Ştiind mai totul despre toate nimicurile, îmi permit să consider *risus*-ul dumneavoastră drept un eveniment ceresc. Ador scolastica – e o slăbiciune conservatoare pe care mi-o permit tocmai pentru că, *de facto*, am fost totdeauna de partea progresului şi a modernizării. Râsul dumneavoastră, după modesta mea părere, nu a fost un accident şi nici o simplă fortuitate. Luând în seamă consecinţele lui, cred că am dreptul să consider cele întâmplate în faţa panoului de afişaj drept un eveniment cosmic. Cu uriaşe urmări, pentru oraş în special, pentru lume în general, pentru dumneavoastră, strict personal. Nu am aici tabelele mele astrologice, aş putea, pentru orice eventualitate, să văd poziţia stelelor în clipa în care a răsunat hohotul dumneavoastră plin de batjocură. Nu m-aş mira să constat nişte conjuncturi de planete cu totul excepţionale: Marte, probabil, de mult s-a despărţit de Venus, cred că trecerea lui prin faţa lui Mercur, având Luna drept acoperire, poate să însemne şi să determine un salt calitativ major, plin de tragice consecinţe.

– O, domnule, am încercat eu să-mi minimalizez horoscopul. Râsul acela? Un râs nevinovat, domnule.

Un moft critic cu totul întâmplător. O scăpare. O eroare. Un reflex neurosomatic candriu. Credeţi-mă, nu am stofă cosmică. Nu corespondez cu stelele. Sunt un Stan Păţitul, chiar şi când nu glumesc, mi-e frică de urmări. Sunt un biet suberou al singurătăţilor, al melancoliei, al contemplaţiei prin şi pentru alcool. Nicidecum un viteaz de baricade, un David înfruntând Goliatul unui afiş caftangiu. Dar văd în ochii cu care mă priviţi cu atâta sinceritate că tot ce vă înşir eu acum este de mult ştiut de rara dumneavoastră introviziune. *Ergo, bibemus*!

– *Prosit*! îmi răspunse convivul meu. Modestia dumneavoastră, domnule profesor, nu scade nimic din măreţia evenimentului. Care, îmi dau şi eu seama, vă cam depăşeşte. E şi normal. Râsul – dacă îmi veţi permite să vă amintesc – este şi astăzi un mister. Ca şi zâmbetul copiilor, ca şi aura muribunzilor. Ce ştim noi despre adevărata sursă a râsului? Mai nimic. *Du mécanique plaqué sur du vivant*? Ridicol. Asta a spus-o Bergson, acum cincizeci de ani, de atunci definiţia a trebuit să fie reajustată de mai multe ori. „*Du vivant plaqué sur du mécanique, du mécanique-vivant plaqué sur du vivant-mécanique...*” Şi aşa mai departe. Părerea mea este că orice râs trebuie considerat un act de eliberare. Iluzorie, cu consecinţe – totuşi de eliberare. Adam, când a primit şutul acela de a trebuit să-şi părăsească locul de nemuncă, ce crezi că a făcut de îndată ce s-a văzut damnat la istorie, evoluţie progres? A râs, domnule, a râs cu lacrimi, din toată inima. Mai târziu, în evul mediu, existând o întreagă industrie a spaimelor şi lacrimilor de tot felul, râsul a ajuns o marfă de bâlci, un lux *peizan*, un păcat ce trece în contul sufletului bieţilor actori comedianţi, damnaţi *ab initio* la flăcări şi aplauze în iad. Se afirmă că bunul Dumnezeu iudeo-creştin (care nu prea ştia de glumă) ar fi avut la începuturi, ca orice mare reformator sau revoluţionar, ceea ce sfântul Toma de Aquino numeşte *voluntas antecedens*: dorea, cum s-ar spune, o lume în care toţi oamenii să poată fi mântuiţi şi fericiţi. Pe parcurs însă – din plictis, oboseală, sau răzgândire – s-a trecut la *voluntas consecqens*, conform căreia numai unii, aleşi pe sprânceană, pe severe filtrări de cadre şi dosare prin verificări, asceze, spovedanii, vor putea să se bucure de locurile limitate din rai. Ei bine, din clipa în care s-a creat apriorica, predestinata obligaţie statistică, pentru marea majoritate a oamenilor obişnuiţi de a fi în afara şanselor de urcare, ajungere, fericire, automat, domnule, a trebuit inventat Râsul. Cei slabi râd de cei puternici, cei săraci de cei bogaţi, cei proşti-deştepţi de cei

deştepţi, dar proşti, cei umili de cei fanfaroni etc. Credeţi că în rai se poate râde? Pe dracu. În rai se cântă imne, se laudă, se preamăreşte. Râsul – mai ales în perioadele în care istoria îşi face de cap – ajunge să fie considerat un act de frondă, de huliganism preanarhic, de revoluţie *in nuce*. Voltaire, acest *doctor ridendo causa*, considera că oamenilor şi popoarelor mici, sufocate de moarte sub oprimarea unor imperatori încruntaţi, nu le-a mai rămas altă misiune decât aceea de a-i compromite pe tiranii lor. Cum? Râzând, dragă amice, aşa cum ai râs matale în faţa acelui afiş al doctei ignoranţe. Am un mare respect pentru domnul Iisus Hristos, acest sărman iudeu total lipsit de simţ politic, dar nu pot să nu-mi pun acum o simplă, dar foarte actuală întrebare: când a compus acele admirabile „fericiri", nu putea, în loc de „fericiţi cei ce plâng", să fi spus: „fericiţi cei ce râd" sau „fericiţi cei ce mai pot râde?". Soarta lumii ar fi fost alta. De altfel, nici Moise, nici Mohamed nu au râs vreodată. Creatorii de religii, ca şi creatorii de dictaturi militare, ignoră râsul, sunt incapabili să râdă. *Risus, meretrix apostasiae*, aşa era definit râsul pe vremea când se construiau catedrale: şi e definit şi azi aşa, când se dărâmă aceste catedrale, ca să facă loc altor minuni. Sub acest diagnostic scolastic trebuie să vedem problema râsului. Din păcate...

– *Meretrix apostasiae*, repetai ca în transă.

Mă simţeam total dărâmat pe dinăuntru, îmi venea să plâng, tocmai fiindcă simţeam că îmi vine să plâng. Adevărul era că, indiferent de natura relelor de care m-am izbit în viaţă, gândul că dreptatea este de partea celor care plâng nu m-a părăsit niciodată. Convivul meu, din ce în ce mai clorat şi mai sonor, îmi turna ritmic din scoţiană otravă. Părea că de când lumea noi doi nu ne-am despărţit, am tot stat la o gustare, trăncănind apocalipse. Gesticula bizar, parcă oficia. Nu-mi dădeam seama cu cine seamănă: cu Leibniz, înainte de însurătoare, cu Oscar Wilde, înainte de puşcărie, sau cu Vodă Caragea, de dinainte de ciumă. Aveam în cameră o icoană rusească, *mater dolorosa* Volga-Don. Dispăruse. Sau nu se vedea din cauza fumului. Fericiţi cei ce plâng, cei săraci cu duhul, cei urgisiţi: eu nu eram printre ei. Încercai să mă înscriu la cuvânt. Degeaba. Falstaff era în vervă. Vezuviu, Popocatepetl, Krakatoa. *L'esprit est toujours professeur*, zicea Valéry, mie mi se părea că am depăşit demult tunetul monitor al catedrei; cuvintele ce se rosteau bubuiau sub nori, peste ape, din fundul unor grote sau peşteri. Verbul nu are margini. Aşa cum o năvălire aduce după sine o nouă năvălire, un păcat un nou păcat – tot aşa o idee naşte o altă idee, care, la rândul ei, e negată, în concluzie, de exact corolarul ei.

Dialectica premerge cavalerilor morţii, chiar şi după ce lumea se va stinge de bătrâneţe sau va exploda de prea mult progres, logica dialectică a Cuvântului va continua să alerge urlând peste apele pustii ale nimicului.

Eram binişor ameţit. Ori de câte ori cădeam în transa apocalipsei sau a logicii, ştiam că o anumită limită fusese depăşită. Dar, curios, înţelegerea, raţiunea mea, era limpede ca un izvor de dimineaţă. Scoţianul acesta pe care îl beam era irlandez: în sufletul meu păcătos se băteau orbeşte catolicii cu protestanţii.

Frenezia musafirului meu părea inepuizabilă.

– Mă uit în ochii dumitale, domnule profesor, îl auzeam ca de după perdeaua unor nori de ploaie, şi văd în faţa ochilor mei o pagodă părăsită, câteva fire de bambus, o lotcă fără vâsle. În tradiţia veche chineză, există o „casă a calendarului". *Ming Tang*. Conform legilor *Tao*, în ea se păstrau Spaţiul şi Timpul. O dată pe an, împăratul venea şi, prin magice mijloace, numai de el ştiute, scotea din tainiţele templului culoarea şi cuantumul de spaţiu şi timp pe care le considera necesare şi potrivite pentru anul ce venea. Tot acolo, în burdufe din piele de lup cenuşiu, se găseau închise furiile prostiei, fricii, cruzimii. Împăratul desfăcea cu grijă gura burdufelor şi dădea drumul la exact atâta nenorocire câtă putea fi suportată de Spaţiul şi Timpul ales. Dacă nu era înţelept sau dacă nu respecta rigorile ceremonialului cărării veşnice, atunci relele, odată slobozite, inundau ţara şi anul acela. Totul nu dura decât un sezon magic, ciclul se închidea, un alt împărat venea şi alegea culorile viitorului. Au fost împăraţi care, de frică, evitau pagoda aceea: alţii, mai vanitoşi, au ars calendarele toate, desfiinţând, prin ucaze de groază, tot ce era legat de timpul trecut. Ei ziceau: „De acum, eu sunt şi Timpul, şi Spaţiul, şi Trecutul, şi Viitorul vostru.". Cuvântul „moarte" era interzis, cine îl pronunţa era îngropat de viu. Alţi împăraţi trimiteau savanţii de la curte. Aceştia ştiau multe, dar mai nimic despre MULT. Amestecau alandala culorile Spaţiului cu sunetele Timpului, se împiedicau în burdufele cu dragoni, ceea ce aduceau ei nu avea nici noimă şi nici măsură...

– Nu trebuia să râd, nu-i aşa?

– ...Domnule profesor, în insulele Fiji, nu ştiu dacă ştiţi, există un trib care, când năvălesc mistreţii pe micile lor culturi tropicale sau când ploile prea multe le gonesc vânatul, îşi sacrifică vrăjitorul, mâncându-l în sunetul tobelor. Pe vechile caravele portugheze, dacă se altera carnea sărată sau şobolanii reuşeau să ucidă găinile şi iepurii destinaţi

popotei, bucătarul responsabil era spânzurat de catarg. Vă dau toate aceste anoste şi disparate exemple numai şi numai ca să înţelegeţi că sacrificiul e mai mult decât o lege, mai mult decât o necesitate: e un ritual, face parte din protocolul condiţiei noastre amfibii, contradictorii. Când nu putem spânzura în piaţă un contabil cretin sau un economist paranoic, din altă lume, atunci... atunci...

Mă treceau fiori de groază. Şi de curiozitate.

– Magistre, îi replicai, încercând să-mi menţin accentul şi tonul verbului la nivelul mândriei mele academice de odinioară, o clipă, iertaţi-mă că vă întrerup. Vă rog, vă implor, coborâţi-mă de pe catargul acela portughez. Şobolanii încă nu au gâtuit găinile toate. Vreau să-mi răspundeţi la o singură, dar cumplită întrebare: suntem la un fel de *symposion*, aproape elin, aici nimeni nu ne aude (sper!), la ora asta până şi zeii sunt supraaglomeraţi de şedinţe secrete ţinute pe după uşile cabinetelor lor capitonate. Jur, nu mă interesează ce gândesc despre mine materialiştii şiiţi de la primărie, desfid părerea tuturor sunniţilor agroindustriali din conducerea ortografiilor municipale – eu doresc să aflu părerea dumneavoastră sinceră...

– Detest acest cuvânt, colega: sincer. L-am radiat din lexiconul meu.

– Foarte bine, îl radiez şi eu. Doresc să aflu părerea dumneavoastră ultimă, categorială, axiologică, metafizică, despre... râsul meu. Aş vrea să aflu de la dumneavoastră, prin dumneavoastră, care ar fi, de pildă, părerea LUI!? Mă înţelegeţi? Părerea lui Karl Marx, cel care... prin care s-au întâmplat toate nenorocirile mele. El ce crede? Pentru mine, El, până la apariţia primului eliberator, a fost mai mult decât un maestru, un clasic, un ghid metodologic, un model: el a fost idolul speranţelor generaţiei mele, mi-a deschis ochii asupra Istoriei, asupra nedreptăţilor din lumea asta, credeam că el îi va şi închide, în clipa în care aria mea se va termina.

– Ai pus degetul pe rană. *Prosit*!

– *Prosit*! Pe rană, pe rănit, pe cauza rănirii.

– De asta am venit. Aşa cum am venit. Să-ţi spun – în măsura în care îmi este îngăduit – că, la ora asta, date fiind uriaşele complicaţii ale situaţiei mondiale, nici El, chiar de ar vrea, nu ţi-ar putea oferi un răspuns precis în ceea ce priveşte justeţea sau injusteţea râsului tău. Au fost puţini în secolul său (cel încoace) care să fi cunoscut atâta literatură, atâta ştiinţă, câtă a înmagazinat el într-o singură viaţă. Bunul său simţ rămâne un model de discreţie şi cumpănire. Nu râdea zgomotos (detesta chefurile, alcoolul, caracudele bârfei sau ale scandalului), avea

totuşi un ascuţit simţ al ridicolului. Îl consider – pe lângă sistemul său filosofic, revoluţionar – a fi creatorul pamfletului politic, literar, corosiv, supraionic... Cu toate acestea, în ceea ce te priveşte, nu ştiu ce să-ţi spun: eşti un ortograf distins, faci parte, ca destin şi chemare, din lumpenproletariatul spiritului, îmi vine să bănuiesc că însuşi spiritul său nemuritor-revoluţionar te-a luat de urechi şi te-a dus acolo ca să-ţi vâre sub nas gogomănia aceea ştiinţifică. Fantastică. Ce zici? Dar, pe de altă parte, spune-mi, mai avem noi vreo certitudine în legătură cu criteriile după care se râde în veşnicie, dincolo, în lumea valorilor necompromise?

– Sunt pierdut! Vai, vai: speram ca...

– *Bibemus*, genopolitanule! Eu îţi propun să trecem în bucătărie: ştiu că soţia dumitale a afişat acolo, pe un perete, cearşaful buclucaş. Sprijină-te de mine, *terra* a devenit incertă. Aşa. *In vino veritas, in votcă humilitas, in whisky – stupiditas*. Să mergem şi să-l privim în ochi. Să-l studiem. Să vedem dacă...

Drumul spre bucătărie fu lung şi complicat ca o expediţie în necunoscut. Sticla cu ploşniţe anglo-saxone plutea singură prin aer, luându-ne-o înainte.

– Îmi vine să plâng când mă gândesc la râsul meu nenorocit. Soţia mea – care vă iubeşte şi vă admiră – susţine, *more valachico*, cum că cine râde la urmă râde mai bine, fiindcă poate râde şi de cei care, râzând primii, au fost între timp traşi în ţeapă.

– Să nu exagerăm, colega: dumneavoastră sunteţi totuşi doar un simplu ortograf. Un biet subinginer al subanimei acestor subandroizi ce alcătuiesc suprastructura subculturii panificaţiei şi vinalcoolului. Soţia dumneavoastră – pe care o admir şi o iubesc, în felul meu – are marele avantaj de a nu fi citit nimic în legătură cu această colosală problemă care este şi va rămâne râsul: râsul ca simptom de sănătate sau boală, râsul care inhibă sau defulează, iartă sau pedepseşte, damnează sau mântuie. Vezi matale, lărgind sfera consideraţiilor noastre, nu putem să nu observăm că, pe scara unui anumite evoluţii (sau involuţii, sau neevoluţii, sau revoluţii) ontologice, *homo ridens* apare mult după, să zicem, *homo faber* sau *homo lupus*, dar înainte de jalnicul, penibilul, încuiatul *homo sapiens*. După a mea părere, râsul, ca semn de luciditate şi gratuitate, trebuie plasat undeva între *homo ludens* şi *homo fictus*: după peşteră şi vânătoare, dar înainte de agrozootehnică. Între totem şi tabu, adică între o forţă despre care crezi că te păzeşte şi alta de care ştii că trebuie să te păzeşti. Trec mai departe şi zic: acum vreo două mii de ani, a avut loc un fel de transplant metafizic,

experimental: pe lângă creierul paleocefal, care ne ajuta să ne descurcăm paradiziac, pe bază de instincte şi ceţoase intuiţii, s-a fost instalat în specia noastră un creier de tip nou, un neocefal luciferic, programat pe raţiune şi conştiinţă de sine. Părerea mea este că trecerea de la acest arheocortex magico-religios la neocortexul civilizatoriu nu s-a făcut fără anume accidente hibrizante. Căci vezi matale, atât râsul, cât şi plânsul derivă din hipotalamus (deci din structura noastră cea mai veche) şi au drept cauză sentimentul primar al Fricii şi al Mâniei. Sociologii au dreptate când consideră aceste două afecte drept originare, mai mult decât atât, drept confundate la origini: frica nu e decât mânie neputincioasă, mânia nu ar fi decât frica scăpată din paza fricii. Bun! Râsul şi plânsul, fraţi gemeni, două feţe ale aceleiaşi triste, devalorizate medalii, s-au despărţit mai târziu, o dată cu apariţia ceremonialurilor monarhice şi religioase. A apărut o serie întreagă de ritualuri care cereau lacrimi, cutremurare, sfâşiere. Jalnică situaţie! Râsul s-a definit ca râs, deci ca opozant politic al plânsului, în această perioadă de ilegalitate, în care pe scene, în temple, la curţile tiranilor nu erau admise decât încruntarea şi plânsul tragic. Observă, rogu-te, indiferenţa totală a corului din tragediile clasice: e prezent, vede totul, aude totul, comentează, dar nu se amestecă. Cei din cor sunt oameni din popor, funcţionează cu ambele cortexuri, le place jocul (*ludu*), dar încă le e frică de tot ce e ficţiune (*fictus*). Lacrima lor e amestecată cu râsul, veselia lor fiind o formă a sentimentului absurd şi tragic al existenţei. De câte ori văd ţărani de-ai noştri aşteptând prin gări sau pieţe, întrezăresc în privirea lor aiurită ceva din resemnarea şi indiferenţa corului antic, care participă la tragedie, dar nu are nici replică şi nici un fel de putere de decizie. Mă urmăreşti? Ei bine, revenind la această funestă despărţire între râs şi plâns, îţi voi povesti o fabulă de pe vremea tiranului Philolaos (*De te fabula naratur*!): în marele amfiteatru se juca una din cele cinci mii de tragedii din repertoriu. Corifeul lipsea, cei din cor, neavând cabine, purtau cu ei şi masca tragică, şi pe cea comică. Nu se ştie cum, în clipa în care protagonistul îşi tăia beregata, ca la un ordin magic, toţi cei cincisprezece hiloţi din proscenium, în loc să-şi pună masca plânsului, întorcându-se spre public, şi-au pus-o (din greşeală, din frondă, cine mai ştie!?) pe cea a comediei. Rezultatul: publicul a izbucnit într-un râs atât de fantastic, încât tiranul, ca să poată restabili ordinea, a trebuit să ordone chemarea pretorienilor din gardă şi să procedeze la tăierea capetelor celor care au

tulburat sacralitatea actului artistic... Văd, după felul în care ai pălit, că ai cam înţeles încotro bat. Domnule profesor, cele două mari puteri ale istoriei, religia şi monarhia, nu au iubit râsul, nu l-au aprobat, nu l-au permis în instituţiile lor. E şi firesc: grandoarea, eroismul, jertfele de tot felul, ce alcătuiesc toate ceremonialele puterii, nu suportă nici chicotitul, nici hăhăiala. Fiindcă orice râs e de jos în sus, orice râs dezumflă, critică, relativizează. Arată cu degetul. Sparge oglinda, răstoarnă valorile, face dreptate prin egalizare şi ignorare a ierarhiilor. Un rege care râde are neapărată nevoie de un bufon paratrăsnet, un nenorocit de deştept, ghebos şi cu clopoţei la tichie, care să ia asupra lui otrăvurile periculoase ale ironiei. Regii au rămas, bufonii însă au dispărut: prim-miniştrii de astăzi nu au voie să aibă nici umor şi nici să fie deştepţi, chiar dacă, în principiu, în umbra Maiestăţii sale, ei poartă şi tichie şi *gheb*. Mai mult decât atât: trebuie să admiţi, ca fost profesor de dubitologie critică, rolul cu totul excepţional ce îl joacă plictiseala în strunirea credincioşilor şi supuşilor. Plictisirea, stimate domn, după mulţi specialişti, atât de stânga, cât şi de dreapta, ar fi drumul cel mai scurt, mai sigur şi mai ieftin ce duce la tâmpirea justă a poporului de jos. Să stai şase ore nemişcat în biserică, în timp ce un ţârcovnic fonf şi agramat îţi nazalizează în slavona lui o interminabilă apologie a iadului şi raiului ce te aşteaptă, să suporţi, *stante pede*, un ceremonial de încoronare, decapitare sau înmormântare, să strigi azi „*Vivat*!" ca mâine să trebuiască să strigi „*Mazâl* !" – toate aceste cumplit de anoste şi contrare comedii au ca materie primă plictisirea, aceasta râie a istoriei, această pedeapsă a secolului, pe care o simt doar cei de jos, cei slabi, cei mici, cei care defilează mereu, neavând nici o replică în piesa ce se joacă. Or, râsul e singurul acid care dizolvă plictisul, e singurul mijloc prin care se poate sparge ficţiunea falsă a ceremonialelor (şi totul, azi, totul e un ceremonial imens şi ucigător), pentru ca Adevărul, totdeauna proletar, să poată transpare pentru o clipă măcar. Nu cred că exagerez, iubite colega, spunându-ţi că, pe undeva, mă tem că viitoarea luptă de clasă, ce va plesni în viitorul mileniu, se va da între cei plictisiţi mereu şi cei mereu, din oficiu, plictisitori. Dar, ca să nu mă rătăcesc, uitându-mi vorba, dă-mi voie să închei aceste, poate confuze, consideraţii: deci unii din noi funcţionăm cu neocortexul raţiunii, alţii au tot interesul să revină la arhecortexul instinctiv, animalic, paradiziac. Se pare că, pe un uriaş plan, s-a hotărât extirparea lentă a raţiunii, cunoaşterii, spre a se reveni la creierul de reptilă, fericită în sine. Cine mai râde azi? Ţăranii, de

pildă. Copiii, nebunii, beţivii. Muncitorimea, în timpul liber. Râsul lor nu e periculos, poate fi izolat, anulat. Dar... dar... În momentul în care cineva care nu e nici copil, nici ţăran nebun sau muncitor beţiv râde în faţa unui afiş oficial al oficialităţilor neocefale, se produce un act de blasfemie, o gravă şi periculoasă tulburare a protocolului, o împiedicare silnică a *laissez-faire – laissez passer*-ului împământenit în toate reflexele sociale, cu atât de multe jertfe şi sacrificii. Asta e! Lasă-mă să-ţi torn eu, îţi tremură şi mâna, şi sufletul. Totuşi, nu e cazul să disperi: din fericire, Torquemada e mort, Mao e mort, iar Robespierre e compromis sub un munte de comentarii contradictorii. Nu plânge, *prosit*!

– *Prosit*! Într-adevăr, magistre, îmi tremură şi mâna, şi sufletul. Niciodată nu am fost un viteaz. În timpul războiului, am refuzat să trag cu puşca. Invidiam sincer o pramatie de poet-coleg ce servise, ca cenzor militar, în ambele tabere. Nu spun că aş fi străin de o oarecare apetenţă sau ispită a eroicului, dar, până acum, întregul meu aşa-zis eroism s-a redus la răbdare, îndurare, plus câteva mici laşităţi nonconformiste. Or, fără voia mea, iată-mă în plină carieră eroică, vitează şi totodată profund ridicolă. Ca vechi logician, simţind în dumneavoastră un doctor în cele morale şi transcendentale, nu pot decât să lupt – *similia similibus* – cu mijloacele spaimei împotriva spaimei ce mă inundă. Un vechi coleg de detenţie al meu, referindu-se la cele două cortexuri de care mi-aţi vorbit, folosea, nu fără oarecare cosmopolită ironie, următoarea metaforă: creierul nostru de azi ar fi asemenea unei locomotive moderne care este condusă de un cal.

– De un cal care râde? Ha-ha! Aşa este.

– Dar eu, consecvent cu lecturile şi convingerile mele...

– Sau una, sau alta!

– Repet: şi una, şi alta. Pentru mine, cărţile au reprezentat mai mult decât pădurea pentru un vânător. Până a nu fi paraşutat în această urbe, mi-a plăcut să afirm că „patria mea este o bibliotecă”. Viaţa fiind un vis, toate aventurile şi călătoriile mele s-au consumat între tristele tropice ale cărţilor de specialitate şi antispecialitate. Cu genopolienii mei corespondam prin geam, de la balcon, de la catedră, folosind vorbe, numai vorbe, tot mai multe vorbe. Despre popor, progres, dreptate, istorie, valori etcetera. Acum, fiindcă, vorba neveste-mii, purceaua e moartă în coteţ, nu mai am decât o singură salvare: să mor demn. Sau să mă prefac că mor, şi că sunt demn, şi că nu mi-e frică. Dar pentru aceasta am nevoie de un suport filosofic adecvat. Clasic. Universal

valabil. La mintea cocoşilor care se vor ocupa de purceaua în cauză. În consecinţă, caut aristotelic, *error*-ul fundamental al silogismului meu. Şi zic: El, el, marele Karl, prieten cu veselul Ruge, cu sarcasticul Neufeld, cu spiritualul Engels, el nu are de spus nici un cuvânt în apărarea mea? Aţi afirmat mai înainte că, din păcate, după părerea dumneavoastră, date fiind afurisitele complicaţii ideologice ale secolului nostru, EL e nevoit să rămână total neutru. Nici usturoi nu a mâncat, nici gura să nu-i miroasă. Nu pot să accept această laşă, mic-burgheză neutralitate. Să-mi fie cu iertare – mai turnaţi-mi puţin din acest minunat *imbecilitas* –, dar eu, care am mai făcut o puşcărie din cauza lui, consider pasivitatea aceasta neutralistă drept o trădare şi o laşitate.

– Vai!

– Bine: retractez. Poate că e destul să spun: comoditate de gânditor boieros şi bine asigurat, într-un exil fără riscuri. El a spus – nu-i aşa? – : „Ultima fază a unei forme a istoriei universale este comedia ei.”. Sublinierea îmi aparţine. Şi tot el, în aceeaşi ordine de idei, a declarat pentru vecie: „Ne despărţim de trecut, râzând”. Repet: râzând. Nu se referea la o simplă *raillerie*, o zeflemea discretă şi bonomă, ci la râsul popular, la râsul de baricade, de sfârşit (şi început) de lume şi sistem.

– Perfect. Aţi râs. De cine v-aţi despărţit?

– Astfel pusă întrebarea, nu pot să răspund.

– Vă spun eu. Vremurile, domnul meu, s-au schimbat mult, o dată cu ele, s-au schimbat şi definiţiile. Se poate spune că popoarele, când râd, se despart de comedia trecutului lor; dar trebuie adăugat neapărat că indivizii care îndrăznesc să râdă azi, *hic et nunc*, se despart sigur de viitorul lor. Se dovedeşte că râsul şi plânsul – „râs cu plânsul” ţărănesc al acestor locuri bântuite de nenorociri – sunt una şi aceeaşi esenţă. (Calul râde de locomotivă sau locomotiva plânge după cal?) Eu propun să purcedem la drum şi să ne uităm, ca din alt secol, ca din ceruri sau din iad, la acel afiş de culoarea amurgului *austerlitz*. Ce ne-a mai rămas după ce am pierdut tot, până şi onoarea? Contemplarea ruinurilor măreţiei noastre de altădată. Iată lista care te-a nenorocit. Să trecem, propun eu, peste idioţia conferinţei cu titlul: „Un duşman al omenirii: alcoolul şi minciuna”. De ce nu aţi râs de această idioţie logică? Sau, iată un titlu de la capitolul „Igiena populară”; „Spălatul pe dinţi, o datorie patriotică”. Ce ziceţi?

– Magistre, vă implor, nu mă mai chinuiţi. Să trecem la literatura universală.

În clipa în care degetele noastre se opriră deasupra capitolului cu pricina, păru deodată că

bucătăria noastră explodează ca o mină marină. Un râs nemaipomenit – Niagara, Nagasaki, Ploieşti – umplu de un fum vesel întregul interior. Cine începuse? Nu ştiu. Râdeau toate vasele, tingirile Olimpiei: râdeam eu, râdea domnul Sommer, dar râdeau şi soda de spălat, piuliţa de alamă, tirbuşonul şi râşniţa de cafea. Geamul deschis lărgea râsul nostru (neocefalic? paleocefalic?) peste turnurile şi deşertăciunile sublime ale oraşului. Păsări colorate treceau în zbor, tulpine de bambus se clătinau în vânt, fumul şi norii se dădeau la o parte din faţa noastră. Nu ştiam de ce râdem, de cine râdem, din cauza ceţii nu puteam citi nici un nume tipărit pe acel afiş. Râdeam ca să râdem, râdeam cu lacrimi: Istoria, ca un buldozer lucrând la toţi parametrii anteproiectaţi, mergea înainte, mereu înainte, *vsegda vperiod*. Nimeni nu se întreba cum stăm cu ortografia, de ce poate fi moartea prin râs mai lungă şi mai chinuitoare decât săvârşirea sub secure sau cu vinele tăiate în baie.

Jur însă pe strămoşii mei că nu eu am fost acela care a dat de pământ cu vesela de pe masă. Jur!

CAPITOLUL AL V-LEA

În care eroul nostru, trezindu-se din aburii beţiei, descoperă poziţia „floarei de lotus" şi află cu uimire că cel cu care a chefuit nu putea fi adevăratul domn Sommer. Olimpia disecă un cadavru viu (situaţia politică actuală), cititorului explicându-i-se astfel cam cum a ajuns marele Karl Marx pe afiş în locul simpaticului băsmuitor de aventuri Karl May. Norii se adună, dar furtuna e încă departe; e timp să filosofăm, înjurând filosofii.

Am avut un prieten – asta, pe vremuri, în perioada romantică a Genopolisului – excelent cititor de filosofi, mare iubitor de câini, afon de circumstanţă, impotent de zile mari. „Beţivi cu taxă inversă", aşa se numeau, în acei ani, băutorii care te invitau la restaurant, comandau, beau şi mâncau bine, cereau nota, apoi... te lăsau pe tine să plăteşti. Acest amic şi-a risipit întreaga viaţă în căutarea caracterului său pierdut (printr-un accident) chiar la startul de carieră. Pleca, de pildă, dimineaţa ca să-şi viziteze duhovnicul, să i se mărturisească umil, creştineşte; nimerea la un miting ateu, lua cuvântul, afurisind toate cele sfinte. Trebuia să depună ca martor într-un proces în apărarea celui mai bun amic al său, se pomenea la procuratură, scriind un spiritual denunţ chiar şi împotriva soţiei prietenului. Noaptea, citea în original presocraticii, la amiază prezida comisia de epurare a limbilor sclavagiste. Din cauza filocaniei sale (era în stare să se scoale noaptea ca să administreze penicilină căţelei, cu care dormea în acelaşi pat), trei sau patru soţii l-au părăsit jignite, complexate, total aiurite. Şi intacte, *nota bene*. Era atât de laş, încât ajunsese să inspire respect. Avea la el două tocuri rezervoare, unul era umplut cu cerneală simpatică, armenească. Nici el nu voia să ştie cu care din ele îţi scrisese recomandaţia ce i-o solicitaseşi. Era un bun creştin, dar fanatic materialist; liberal, dar comunist, democrat, dar admirator (şi susţinător) al teroarei. În biserică, pe ascuns, molfăia Internaţionala, la şedinţe avea totdeauna cu sine un rozariu pe care îşi depăna Ave-Mariile. O dată pe an, pentru orice eventualitate, se interna la nebuni. După o săptămână, nu el, ci medicul său curant ajungea Nabucodonosor, umbla în patru labe, iar directorul ştiinţific al clinicii, după numai trei şedinţe de hipnoză cu acest individ, începea să scrie memorii către bunul Dumnezeu. Gurile rele din vecinătatea casei sale spuneau că, efectiv, în preajma lui, plopul făcea pere şi răchita micşunele. Se inspirase atât de perfect în acest câmp

vibrant de minus-caracter, încât ajunsese propriul său labirint şi nici o Ariadnă din lume nu-l mai putea dezghema. A sfârşit-o totuşi excelent, o fundaţie americană i-a acordat o bursă-pensie pe viaţa: pentru merite speciale în lupta împotriva lichelismului mondial. Acum era profesor de morală la o universitate franceză, avea mare succes, fiind audiat mai ales de cercurile extrem bigote şi extrem stângiste.

Ei bine, acest bun amic de odinioară mă sună într-o dimineaţă la universitate şi, cu o voce gâtuită, speriată, mă imploră să vin să-l salvez, dintr-o teribilă încurcătură. Am alergat să văd ce a putut să păţească. Era în pijama (hainele îi dispăruseră), înconjurat de două sau trei graţii sulemenite şi ultravulgare, într-un bordel de clasa a treia, dintr-o mahala jalnică şi suspectă. Dar nu asta era nenorocirea, nici că nu-şi aducea aminte cum a ajuns acolo (ologopsihie amnezică postalcoolică, nu?), ci teribil, înspăimântător – faptul că amicul meu, acum în posesia tuturor facultăţilor sale mintale, zăcea într-un pat imund, alături de... cadavrul unui câine. Prostituatele zbierau, se lamentau, ziceau că el, cu mâna lui, vorbind într-o limbă străină, l-ar fi gâtuit pe nevinovatul Azor, dintr-un fel de dragoste pidosnică. Cereau despăgubiri, ameninţau cu poliţia. L-am răscumpărat, bine-nţeles, banii nu i-am văzut niciodată, în schimb, cu numai câteva zile înainte de tragica mea mazilire, mi-a fost dat să văd o declaraţie olografă a lui, în care, cu lux de amănunte, povestea cum m-a răscumpărat el pe mine din braţele unor biete orfane de război, cărora, din pură bestialitate, le-am ucis unicul câine ce le mai rămăsese după exploatarea din trecut.

Cum vă spuneam, acest amic al meu, în primele sale tinereţi, a fost un intelectual sobru, prudent, dar corect şi loial. Accidentul după care şi-a pierdut total caracterul pare de-a dreptul suprarealist. Şi totuşi: specialist în filosofie veche, ajungând şi el, ca mulţi alţii, pe drumuri, la un moment dat, după un an şi ceva de şomaj fără geamuri, reuşi, graţie relaţiilor ce le aveam la Inspectoratul Învăţământului din Genopolis, să fie numit profesor de muzică la o şcoală profesională de mecanici auto. Era afon total, simpla vedere a unui portativ îl făcea să urle. Dar nu avea încotro: direcţiunea, înţelegătoare, i-a spus doar atât: nu avem pretenţii ca şoferii noştri viitori să ajungă compozitori sau cântăreţi de operă. Dumneata, tovarăşe profesor, atâta ai de făcut: până la sfârşitul anului să alcătuieşti un cor, care, pe două voci, să poată intona corect în faţa organelor ce vor veni la serbarea de sfârşit de an imnul Republicii. Atât

şi nimic mai mult. Ne-am mobilizat cu toţii şi, lângă un pian de împrumut, am reuşit să-l învăţăm imnul. La serbarea de sfârşit de an, eram toţi colegii lui acolo, tremuram de emoţie, de aşteptare, de groază. Calm, cu mişcări sigure, graţioase, amicul dirija un cor de capete tunse, realizând peste aşteptări imnul Republicii noastre (dragi). Eram în al nouălea cer. Aplauzele ce răsunau îi asigurau catedra asta pentru cel puţin un an şcolar înainte. Ca să serbăm acest mare succes, am organizat un chef la o cârciumă ungurească, plină de atmosferă şi de aristocraţie restructurată. L-am invitat şi pe inspectorul şcolar, fostul meu student, cel care îi uşurase numirea în acel post muzicul. Am ţinut un *speech*, felicitându-l: amicul meu era în al nouălea cer, începuse să ne explice concepţia sa despre muzica şi armonia corală, schiţa proiectul unui sistem socialist în care toată lumea să cânte acelaşi imn, sub bagheta magică a unui unic geniu dirijor. Când euforia atinse plafonul cuvenit, inspectorul meu, grăbit (era aşteptat la alte serbări, alte coruri), îi spuse, fără să glumească, doar atât:"Tovarăşe, a fost bine, frumos, corect, o singură observaţie aş avea: află că imnul Republicii noastre (dragi) s-a schimbat de exact patru luni. Noroc, tovarăşi!".

După această comoţie, amicul şi-a întors cojocul pe dos, a devenit, faţă de toată lumea, chiar faţă de el însuşi, cea mai ordinară lepădătură; o pramatie cu înalte studii, dar atât de mârşav, încât îl ocoleau până şi turnătorii cu vechi obraze călite.

O tempora, o mores; o pecora, o boves! Dacă mi-am adus aminte de acest „*doctor coloris causa*" era numai din pricină că, în plină şi însorită după-masă printanieră, eu mă găseam foarte corect culcat, într-o pijama nouă-nouţă, în patul conjugal. Recunosc, nu era întins lângă mine cadavrul unui câine, victimă nevinovată; în schimb, ca şi amicul meu transfug, nu-mi aminteam absolut deloc cum am ajuns, cum am putut să ajung, atât de corect împijamat, în patul acesta aşternut cu lenjerie de sărbătoare, în mintea mea (deloc tulbure, spre marea mea mirare) exista totuşi un fel de câine mort, aşa cum, în subconştient, simţeam eu că undeva, exact unde nu trebuia, am greşit imnul Republicii, cântând cu bună-credinţă exact ce nu trebuia. Judecând după sentimentul acut de vinovăţie confuză ce îmi scaldă celulele abia ieşite din baia *dry scotch*, trebuia să mă tem de adevăr. În orice beţie există mai multe faze, cad mai multe cortine. A spaţiului (uiţi în ce ţară te găseşti), a timpului (uiţi în ce epocă trăieşti), a contractului social (uiţi că eşti un simplu păduche). Eu, de obicei, mă opresc la faza zisă „a vitejiei

gratuite" („unde e pisica s-o mănânc", zise şoarecele după ce bău trei dorobanţi de votcă). *Dum non sobrius, tamen non ebrius*. Dacă sunt la cârciumă, îmi cer scuze, declar în gura mare că sunt papugiu, că mi-e frică de gura neveste-mii; asta totdeauna bucură, mai ales pe cei care sunt într-adevăr papugii şi stau la birt de frica de a se mai duce acasă. Dacă sunt undeva la o sindrofie cu Olimpia, arunc mereu ochii către ea şi, din clipa în care zăresc îndărătul pupilelor ei de sclavă medievală trei balauri ce se încruntă la mine, atunci, de îndată, întorc paharul meu şi încep să vorbesc despre vreme. (Niciodată despre vremuri.) Era limpede că chiolhanul filosofic pe care l-am consumat începând de azi-dimineaţă nu fusese unul obişnuit. Cu cine băusem? Nu ţineam minte. Ce discutasem? Habar nu aveam. O grămadă de idei şi vorbe înotau în apele tulburi ale inundaţiei prin care treceam. Auzeam din bucătărie zgomot de cioburi adunate cu făraşul. Parcă, parcă!?... Nimic. Icoana rusească a soţiei mele era la locul ei, niţel strâmbă: îngerul din *Melancolia* lui Dürer părea viu, plângea peste prisme şi clepsidre. În gură, nici un gust din acelea de a doua zi: din contră, întreaga-mi dantură părea spălată cu levănţică şi muşeţel. Sistemul nervos mi-l simţeam liber şi ferice ca în ziua în care, licean, odinioară, reuşisem să-mi bat toţi colegii la suta de metri garduri. Nu-mi funcţiona memoria. Totuşi, ca pe sub apă, mi se năzărea că aşteptasem pe cineva. Parcă mâncasem hamsii şi telemea, parcă râsesem tare cu cineva Cu cine? Mister. Orice iad începe prin a uita.

Uşa se deschise mânios, în canatul ei, în complet echipament de curăţenie mare-mare, apărură lentilele ochelarilor preacuvioasei mele soţii. Ochii ei nu-i vedeam: mă privea fără privire sau nu aveam eu ochi pentru ochii ei, acum?

Cel mai cuminte lucru, în asemenea situaţii, este să fii primul care sari în copca de gheaţă. *Audaces fortuna juvat!*

– Stai, strigai ca la teatru. Nu ridica stăvilarele! Soţie, scumpă soţie, începui lamentoul, înainte de a mă acoperi, aşa cum merit, de hula şi batjocura ta, ţin a-ţi declara solemn că, de astă dată, nu am băut de unul singur. Deşi memoria mea arată ca Troia înainte de Schliemann, deşi îi ştiu toate corăbiile nu numai înecate, dar şi compromise, mintea mi-e ciudat de clară, îmi simt inteligenţa ca fiind fost trecută printr-un foc curăţitor. Am băut *whisky* atlantic, făcând un tovărăşesc schimb de idei despre soartă; soarta mea, soarta noastră, soarta lumii în general...

– Cu cine?

– Cu... cu... dacă bine îmi aduc aminte, cu domnul Sommer. În persoană. Un domn foarte

elegant, foarte parfumat, foarte original. Excelent băutor.

– Interesant. Domnul Sommer nu are decât un singur costum de haine, despre care se poate spune orice în afară că ar fi elegant. Domnul Sommer, s-o ştii de la mine, nu bea nici *whisky*, nici votcă, nu bea nici măcar sucuri răcoritoare. El, ca un amărât ce este, trece prin pustiul acestei vieţi sperând să ajungă la o oază cu un izvor ce i-a fost promis. De altfel, cu domnul Sommer m-am întâlnit cum am ieşit din casă: alerga la gară să primească nu ştiu ce mărime sosită de la înalta Poartă, în consecinţă: dacă nu a fost domnul Sommer aici, atunci cu cine s-a băut sticla de votcă, cine a spart vesela primită ca dar de la Naşul, cine ţi-a ţinut isonul la urletele şi râsul pe care le-ai revărsat, prin geamul deschis, spre un oraş în care oameni normali, în condiţii normale, se străduiesc să-şi facă norma în munca de construire cu un ceas mai devreme? Cine?

În viaţă mi s-a întâmplat de câteva ori să ajung foarte aproape, uneori chiar la graniţa unui mister, simţind că de aici începe o zonă a miracolului, un teren minat de surprize transcendentale. Dar niciodată nu am putut apuca o taină, pipăindu-o şi strigând: „Este!”. Raţionamentul nostru mitel-european are o mulţime de avantaje incontestabile: dar are şi un mare cusur: ne castrează de uimire, de credinţă, de vocea care cheamă tainele. Trezia logică, realistă, tendinţa noastră, cum zice Limpi, de a crede mai mult în faruri decât în ceaţă, mai mult în busolă decât în oceanele magnetice care ne înconjură, a creat, probabil, în jurul fiinţei noastre profane un cordon de siguranţă şi quietism materialist-pragmatic. Misterele ne ocolesc. Suntem cauterizaţi, spunea Napocos, la organul empatiei cosmice, evul mediu creştin a făcut atâta abuz de miracole şi demoni încât acum suntem siliţi să ţinem post negru. De o sută de ani şi mai bine, nimeni nu a mai văzut zburând un înger, nimeni nu a mai întâlnit nici zâne şi nici satiri, deşi, spun ţăranii bătrâni, munţii ar fi plini de ei.

Eu însă, dincolo de orice fantezie posibilă, am băut cu un domn elegant, care părea să fie... Care părea să fi fost... Care, totuşi, nu putea să fie... Deci a fost, dar nu a fost. Limpi mă urmărea aşa cum urmăreşte un şoim al înălţimilor zbaterea unui şoarece căzut în furnicar.

– Atunci, îngăimai, *miserere*, cine a putut să fie?

– Dracul, îmi zise Limpi. El te-a trimis la studii, el te-a scos de la studii; el te-a trimis nevinovat în puşcărie, tot el te-a scos vinovat de acolo: el ţi-a dictat capitolele de pe acel cearşaf roz, tot el te-a

pus şi să râzi, în plină amiază revoluţionară, de acel afiş. Ai tu o teorie că diavolii nu sunt cauza relelor din lume, ci consecinţa lor. Dumnezeu s-a plictisit, şi-a dat seama că-şi pierde inutil vremea cu oamenii, s-a dus să se culce. Oamenii, lăsaţi de capul lor, s-au apucat de evoluţie, progres şi celelalte. Dracul fiind doctor în teologie, filosofie, agitaţie şi propagandă, a inventat bancurile, râsul, înjurătura, mârâiala. Construieşte şi compromite; luminează şi întunecă; repară şi strică; deşteaptă şi tâmpeşte; inventează şi rebutează. El este duhul statisticilor, angajamentelor, promisiunilor mincinoase: ne pune vorba în gură, dar şi piciorul în fund, ne face să sperăm, ca disperarea să ne fie şi mai mare, locuieşte şi munceşte concomitent în industrie şi agricultură, dar pricepându-se viceversa la toate; adoră ortografia, dar simte o plăcere nebună să-şi bată joc de cel mai deştept dintre ortografi. De cine? De propriul meu soţ legitim: de această nenorocită victimă a preistoriei antiotomane, ultimul cavaler al unei cruciade uitate, pe cale de a muri înecat – cu cal, armură, zale şi cruce cu tot – într-un rahat mişcător, inventat şi produs cu mijloace şi brevete locale, fără nici o cheltuială de valută.

Acum era momentul să încerc a realiza poziţia „floarei de lotus". Poziţia în care se meditează, se doarme treaz, se pot invoca spiritele religiilor orientale. Niciodată nu am reuşit, oasele bazinului meu refuzând să-şi uite strămoşii nordici, obişnuiţi cu călăria, cu ruga în picioare, cu şezutul pe scaune drepte. Dar... – o minune nu vine niciodată singură – ca şi când cheful prin care am trecut, precum şi furtunile ce se apropiau de radarele familiei, ar fi înmuiat rezistenţa etniei mele – acum, fără nici un efort special, călcâiele mi se întoarseră de la sine, genunchii se dispuseră simetric, talia mi se îndreptă, îmi simţeam şira spinării ca o axă a lumii, între capul care gândea şi fundul care se temea de consecinţe, se realizase o legătură cosmică, „*ahâmsa*" sau ceva pe aproape. Doar degetele palmelor întoarse mai trebuiau aranjate conform normelor sacre şi aş fi fost aidoma oricărui *bonze bouddhiste* din jungla khmerilor roşii, descoperit de confratele Malraux şi de prima sa soţie.

Oftai prelung, cu ochii închişi, ritmându-mi respiraţia. *O manepadme hum*.

– Din păcate, dragă Olimpia, sunt obligat să-ţi dau dreptate. Nu mi-e deloc uşor. Un duh al dezordinii, haosului, nenorocirii-cu-orice-preţ – asemeni unui tânăr regizor, revoluţionar în toate, pornit să facă ordine în textele clasicilor – a pus stăpânire pe cugetul şi faptele mele. De peste tot

năvălesc spre mine pumni şi voci care mă ameninţă, de parcă aş fi Ludovic al XVI-lea înainte de Thermidor. Acum câteva ore, jur, mai ştiam cum stau cu problema râsului, a literaturii ştiinţifice pentru copiii fantastici (observi, am început să încurc adjectivele, dislexia şi dislogia sunt simptome tipice, ele nu apar decât în cei al căror cap urmează să cadă a doua zi), cum îţi spuneam, numai în urmă cu o zi eram încă în posesia unor argumente zdrobitoare. Ştiam de ce am râs, de cine am râs – eram gata să mă iau de piept cu Ilderim şi cu Dumnezeu pentru justeţea morală a criticii mele indirecte. Dar acum oasele argumentelor mele s-au pleoştit, o teşmeneală de pagubă şi „totul e-n zadar" m-a cuprins şi m-a înmuiat. Dacă ar veni acum gealaţii agiei şi m-ar lega, m-aş duce spre ţeapă cântând *Trei culori cunosc pe lume*. Îmi vine în minte meditaţia unui mistic musulman, îl citam studenţilor mei, ca să-i mai trezesc din indiferenţă. Acum ţi-l voi recita, bine-nţeles, în limba akkadiană, numai şi numai pentru tine şi pentru limpiditatea acestei zile pline de surprize şi de vase sparte. Aşează-te, iubito, în fotoliul acela pe care tu mi l-ai adus de zestre, lasă făraşul dincolo de prag. Să uităm micile mizerii legate de zvonuri, ameninţări, recolte proaste, cutremure şi inundaţii sociopolitice. Ce contează câteva porţelanuri, calitatea a treia, cumpărate, cum bine ai constatat chiar tu, la solduri, dintr-o primă suspectă. Să încercăm a privi problemele lumii în mare, de sus, detaşaţi şi liberi. Ascultă:

Dieu parle:
Qui me cherche, me trouve
Qui me trouve, m'aime
Qui m'aime, je l'aime,
Qui j'aime, je le détruis!

Istoria, draga mea Olimpia, este o epifanie negativă. Zeii, să ştii, nu ne apără; văzându-ne soarta, ei se spală pe mâini, tot ce e omenesc le este străin, Terra noastră se pare a fi o simplă eprubetă în care s-a încercat, experimental, formula dragostei şi a dreptăţii: nu a reuşit, eprubeta va fi distrusă, ea nu trebuie să infecteze şi cosmosul. Doamne, mi se pare cumplit acest: „*Pe cine iubesc îl distrug* !", nu crezi? Număr seminţiile din Vechiul Testament, cine le mai ştie, marea lor majoritate au pierit ca fumul, ca ninsoarea din abecedare. Hitiţii, moabiţii, amoriţii? Praf şi pulbere. Să nu crezi că îţi vorbesc aşa din cauza efectului postalcoolic: nu! Ca rareori mă simt de odihnit şi calm. Ochii tăi trişti şi îngrijoraţi îi zăresc la capătul unei alei, dincolo de havuzul acoperit de lotuşi galbeni. Poate că un tigru mâncător de oameni umblă flămând printre tulpinile de

bambus. Ce ne pasă nouă, ce ne pasă? Nu după noi adulmecă, pe noi ne-a luat dracul de mult, sufletele noastre, devenite simple dosare, sunt acum disecate într-un purgatoriu al vigilenţelor cretine. Deşi mă doare situaţia lui Karlie, deşi ştiu că va trebui să-i port crucea pe care singur mi-am luat-o pe umeri, acum că îţi simt inima bătând şi îţi ascult rotiţele grijilor îmbucându-se în creierul tău de gospodină patriotică şi vitează, eu, chiar şi în această sacră poziţie de călugăr budhist, eu tot la Marea Revoluţie Franceză mă gândesc. La Robespierre, la naivul Danton: la *madam* Rohan şi *madam* Antoinette. Dar mai ales la Napoleon, care i-a băgat pe toţi în raniţa sa, unde, în tot timpul în care poporul lupta pentru egalitate, el a ţinut ascuns bastonul său de împărat. Cinismul lui mă îngrozeşte, m-aş duce voluntar la Borodino, dacă nu aş şti că de împăraţi nu scapi nicăieri şi nicicând. Ascultă ce a zis acest corsican ambiţios: „Adevărata revoluţie nu este decât regretul, că adevărata revoluţie nu e posibilă.”. Ai ridicat degetul, poftim, ai cuvântul.

– Iubitule, deşi îmi sfârâie inima după trebi, deşi îmi vine în modul cel mai paşnic să-ţi sparg capul şi să te calc în picioare ca pe un reacţionar troţkist, iată-mă vrăjită de parantezele tale, invitată să intru şi eu într-o discuţie de seminar. Nu aş face-o de n-aş avea credinţa că numai vorbind şi gândind tare alungăm stafiile tăcerii şi încruntărilor pustii, încep – uitându-mă mai atent la tine – să înţeleg pentru ce strămoşii mei alutani aveau obiceiul de a tăia limba clevetitorilor, mâna stângă a hoţilor şi nasul celor ce hicleneau sau dezertau la duşman. După părerea mea – cutremurată de ce spusese Napoleon despre revoluţie –, marile bătălii politice şi sociale se pierd din cauză că, pe parcurs, cei care pun mâna pe putere ignoră scopul, falsifică mijloacele şi, făcând o risipă imensă de vorbe din ce în ce mai mari, din ce în ce mai tari, se rătăcesc în paranteze şi uită total de unde şi pentru ce au pornit cântând „*Hai la lupta cea mare*!”. Cocoşul începe să creadă şi chiar se convinge – ce altă treabă au linguşitorii din suită – că soarele răsare numai şi numai fiindcă el cântă aşa cum cântă. Nu-mi plac aceşti francezi ai tăi, pe care tu îi numeşti mereu akkadieni. Ei au mâncat aguridă, iar nouă în Balcani ni se strepezesc dinţii. Ei gândesc, noi îi luăm în serios, ei se răzgândesc, noi nu mai ştim ce să credem. Fără îndoială, nu pot rămâne rece la sublimul dărâmării Bastiliei (din care au fost eliberaţi paisprezece deţinuţi politici, cu pachet şi vorbitor) şi la înlocuirea acesteia cu eşafodul, care era şi mai ieftin, şi mai eficace. Şi mai competitiv pe piaţa europeană. Chiar şi înlocuirea unui rege nătâng şi

lăcătuş cu un împărat de râpă ducător mi se pare un mare pas spre viitorul luminos. Dar, dacă aş reuşi să uit că am strâns în bucătărie două găleţi ruşinoase de gunoi zurbagiu, ţi-aş împărtăşi, dragă tovarăşe de drum, care sunt acele invenţii franţuzeşti cu adevărat revoluţionare cu care ne-au blagoslovit aceşti „mulţi eroi după războiˮ. Nu mă leg de cuvinte ca „Patrieˮ, „Poporˮ, „Naţiuneˮ: cariera acestora, mai ales în gura asupritorilor, demagogilor, exploatatorilor de diferite specii, e cunoscută. Dar îmi vine să râd, mă apucă nişte pandalii cu totul nepotrivite pentru prezentul acesta glorios (din care nici dracu' nu ne mai scoate), când mă gândesc la numai o singură cacealma revoluţionară. Spune-mi, cine a fost deşteptul care a dat ideea unei armate de patrioţi voluntari? (Nu intru în amănunte în ceea ce priveşte cariera cuvântului „voluntarˮ; duminica viitoare voi participa la munca „voluntarăˮ prin care vom încerca distrugerea şobolanilor din depozitele noastre de marmelade naţionale.) „*Patria este în pericol* ! “– a răsunat în Paris, atunci, înainte de Valmy. Splendid. Revoluţia a fost uitată, *liberté-egalité-fraternité* devin simple lozinci pentru lojile masonice, în schimb, fii atent, nu se uită deloc inovaţia cu patriotismul şi armatele alcătuite din oameni care nu cer soldă, mulţumindu-se cu decoraţii, parade, cântece şi flamuri la înmormântare. De acum, bietul popor se va bate gratuit: toţi regii, împăraţii, sultanii, ţarii, dictatorii şi tiranii, cioclii tuturor idealurilor revoluţionare vor păstra fără ruşine, din toată povestea marseilleză, formidabila invenţie cu oastea populară. Soldaţii fără soldă, proveniţi din ţărani fără ţarină, se vor bate şi vor muri pentru patrie (în care mor de foame), pentru rege sau preşedinte (care îi zdrobeşte cu tunurile când strigă „ne e foameˮ sau „vrem pământˮ) şi pentru libertate (aceea de a juca în lanţuri), în consecinţă, cred că ne-am ales bine ora, e cazul să strigăm din toată inima: „Jos cu trădătorii revoluţiilor, jos cu revoluţia trădătorilor, trăiască lupta de clasă veşnică şi din ce în ce mai ascuţită! Ura!ˮ

– Scumpă Limpi, te cunosc prea bine ca să nu-mi dau seama că această complicată introducere în materialismul istoric marxist e făcută cu un anume scop. Mă aşteptam să-mi spargi restul de vase din darul Naşului în cap, mă aşteptam la o filipică împotriva idealismului meu romantic – nicidecum o citare a celui mai citat. Explică-te! Doar tu îmi poţi risipi teribilele îndoieli legate de somnambulia mea halucinantă. Continuu a crede că cel care m-a vizitat azi-dimineaţă a fost domnul Sommer. Mă înşel oare? Să fi fost Bergson? Sau Nietzsche?

– Bărbate, e de rău, ai început să visezi stafii ce umblă prin Europa, nu la noi. Aduc nişte cărbuni să te descânt. Pari vrăjit, după umerii tăi eu văd stepe înzăpezite, corbi caralii, *pahod na Sibiruri*. În ochii tăi frumoşi, nu văd umbrele nici unui clasic: acolo, trei babe cloanţe în curul gol dansează ciuleandra, în timp ce directorul tău suprem, chiuind în ritm, îţi desface contractul de muncă.

– Limpi, să revenim la... Prefer oricând o lozincă în locul unei şedinţe.

– Te cred! Ehei, unde sunt lozincile de altădată! În tinereţile mele, cu cinci lozinci procopsite spărgeam taraba târgului, cu şapte mă alegeam în prezidiu, cu zece puteam să ajung savantă ministreasă, compozitoare-şefă, actriţă în roluri de intelectuală ataşată cauzei. Mintea nu m-a ajutat, nu am avut voce pentru lozinci, tata m-a învăţat una singură, a Bălcescului, care zice: „Nu vă depărtaţi de popor că rătăciţi!" Nu m-am îndepărtat, iată-mă nerătăcită, dar rămasă la marmelade şi sucuri gazoase. Căsătoria cu tine mi-a ratat chiar şi şansa de a fi aleasă, ca orice gaiţă mai acătării, măcar deputată în raion. Cu toate acestea – râioşi, râioşi, dar coada tot sus ne-o ţinem – nimeni nu ne împiedică, acasă la noi, să ne amintim că filosofii...

– În sfârşit: aşa te vreau, Olimpia!

– ...Că filosofii au tot încercat, nu-i aşa, să explice lumea: a venit apoi momentul în care ei au avut dorinţa să încerce să schimbe această lume...

– Perfect, suntem acasă.

– ...Dar, fiindcă schimbatul ăsta nu a mers deloc uşor, au început pregătirile fantastice şi ştiinţifice ca să distrugă această frumoasă, dar contradictorie lume. Filosofii, alături de militari, politruci şi economişti, sunt tot în frunte: sarcina lor actuală este cea de a compromite această lume, de a o face de râsul lumii. Cum? Făcându-se ei de râs în primul rând, compromiţând şi reducând totul la treanca-fleanca, mere acre, hai să vorbim discuţii. Un Dumnezeu al bunului-simţ, de ar privi de sus la ce se întâmplă în lume, la ce se trăncăneşte în această lume, nu poate să nu simtă nevoia să apese o dată pe acel buton al ultimului război mondial.

– Vasăzică, Olimpia, încerci şi tu sentimentul amar al sfârşitului? Tragica inutilitate a oricărei zbateri în pânza de paing a absurdului?

Acum, simţii deodată cum creştea magma focului greu reţinut. Deodată, vulcanul alutan ascuns în pieptul ei de aramă (în care nu avea şapte vieţi, avea doar şapte soluţii pentru salvarea unicei noastre vieţi) dădu în clocot, arătându-şi din plin furia vânătă şi ciuda verde.

– Cretin tomnatic şi neologism picat din lună, o auzii vituperând, agitându-şi războinic mâinile, ca în piesele pozitive în care acuzatul se transformă în acuzator, crezi că de filosofia ta îmi arde mie, acum? În timp ce tu, aici, îţi amăgeai lexicul academic, în timp ce tu, cuprins de un amoc teoretic, pur teoretic, te apuci să spargi porţelanurile clanului Tutilă, eu trebuie să umblu prin târg să aflu ce se mai pune la cale. Râzi ca proasta la înmormântarea vacii, răscrăcărat în geamul larg deschis către opt sute de apartamente confort unu sporit, uitând complet că, în acest timp, şobolanii continuă să roadă, păduchii să se înmulţească şi carii să sape la canal în carnea trecutului tău dubios. Doamne, s-au inventat fel de tel de otrăvuri folositoare: ierbicide, insecticide, pesticide, creierocide etcetera. De ce nu s-a inventat şi un „*icid*" împotriva prostiei universale? Să dau cu *spray*-ul în camera mea, în oraşul meu, în ţara mea, să văd toţi proştii trăsniţi în zbor căzând de pe traiectoria carierei lor, direct în făraşul meu!

Nu aveam alt mijloc de a opri furia dezlănţuită a consoartei mele decât temporizând discuţia printr-un ocol. Untdelemn peste ape. Dar, în cazul ei, acum, singurul untdelemn era să torn gaz peste focul încins.

– Perfect, perfect, sunt de acord. Dar, te întreb, Limpi, cine ar putea să definească azi, în Europa postrevoluţionară, conceptul de prostie în sine? Eu, mărturisesc, mă simt prea mic şi prea prost pentru o asemenea ofensivă hazardată. Se spune că Rabelais ar fi încercat să scrie o „*morosofie*", o introducere în teoria generală a prostiei, moartea l-a împiedicat să-şi ducă gândul până la capăt. Desiderius Erasmus de Rotterdam a scris o laudă a nebuniei, a smintelii, dar asta e altceva. Nu avem la îndemână, din păcate, o prolegomenă a conceptului de „prostie", ca rău, ca sifilis al bunului-simţ. Părerea mea este că suntem încă tributari psihologiei şi logicii tradiţionale, care defineau „prostia" ca fiind negativul inteligenţei, aşa cum „sofismele" erau contrariul judecăţilor corecte. Nu uit că însuşi cuvântul nu derivă din *stultitia* latină, ci din slavonul *prastoi*, care înseamnă, la origine, simplu. În consecinţă, prostia nu ar fi, faţă de inteligenţă, decât ceea ce este azotul faţă de oxigen, instinctul faţă de raţiune, cenzura faţă de libertate. Un adaos complementar – şi nu un opus, un contrariu. Personal – te implor, lasă-mă să-mi duc ideea până la capăt – consider inteligenţa o simplă eroare a graţiei divine, un mod mai şiret de a ne duce în ispită şi de a ne pierde cum propria ratio. La ora asta, draga mea, suntem obligaţi a considera imensa şi teribila problemă a prostiei şi proştilor din toate ţările drept un capitol ce a ieşit demult din ţarcurile

psihologiei şi sociologiei: prostia a devenit un capitol al economiei politice mondiale, al tacticii şi strategiei militare, al moralei şi cazuisticii celor două mari puteri ce stau, ca doi cocoşi, faţă în faţă, profitând fiecare de prostia celuilalt.

– Nu ştiu, bărbate, ce muscă teleologică te-o fi pişcat. Eu sunt venită de la ţară, la noi, cine nu se descurcă, cine dă în gropi, cine îşi bate singur cuie în talpă şi cucuie-n cap, acela e mai mult decât un simplu smintit sau tont, sau tâmp, sau Bulă, sau Haplea, sau Tândală, sau nărod, sau hăbăuc, sau neghiob, sau mutalău, sau fleţ, sau găgăuţă, sau zevzec, sau lud, sau fraier, sau budală etcetera: acela e un prost-prost şi nimic mai mult. Asta, la ţară, la coada vacii – fiindcă, după cum bine ştii, comuna primitivă şi cea feudală nu au cunoscut diferenţierea atât de modernă între proşti şi deştepţi. Dar, o dată cu zorile tehnico-industriale, au apărut la oraşe (şi chiar în satele în curs de urbanizare) categoria atât de numeroasă şi răzbătătoare a lichelelor-inteligente şi a proştilor-deştepţi. Da. Cu de-alde ăştia se luptă acum brava noastră revoluţie. Tu eşti un simplu încurcă-lume, vai de capul meu şi de fundul nostru. Prostia cea mai modernă e legată de putere, de bibliografie la zi, de titluri şi patalamale. Naşul nostru si-a început cariera spunând, prin 51-52, la o şedinţă: „Să râdem, tovarăşi, dar să râdem organizat”. Pricepi? Iar *madam* Piscupescu, care stă cu un etaj deasupra noastră şi este directoarea unui liceu de filologie, când am fugit la ea să-i spun „Vai, mă inundaţi, aţi uitat robinetele deschise în baie!”, mi-a răspuns ritos şi sever: „Nu stau de vorbă cu soţia unui deviaţionist!”. Astea-s cazuri de prostie simplă, elementare confuzii între puncte de vedere diferite, alegoria cu filegoria, Tanda cu Manda, eu mă refer însă la cei care, în loc să zică „dă-l în mă-sa de prost”, când dau peste un anume covrig cu susan ce a râs de însăşi brutăria de unde îşi ridică chenzinele, cer referinţe, iau declaraţii, fac cercetări şi încep nişte manevre de primăvară de are să ne doară mintea. În acest timp, baba se piaptănă, iar soţul meu caută definiţia teologică şi demonologică a prostiei ca azot, cenzură, cianură. Neamuleee, făcurăm ce făcurăm până acuşilea, de azi trebuie să ne luăm hrană rece şi obraze de rezervă ca să putem ieşi la liman din halimaua asta. Sper să ai minţile zbicite şi descuiate, deseară – ce mai, peste câteva ore numai – ne aşteaptă, la el acasă, baş-pezevenchiul Tutilă; are el sub chelia lui de juvete chilipirgiu un anume plan legat de furtuna ce ai stârnit-o. Se face el că te apără, tu trebuie să te prefaci că-l crezi, numai bunul Dumnezeu mai ştie cine e-n război cu cine, de unde

şi pentru cine bat vânturile şi vine ploaia asta cu grindină. Va trebui să-ţi stau pe-aproape, am eu un nas special pentru hoţi şi şmecheri, va trebui să te apăr împotriva prostiei tale inteligente şi culte. Lui Tutilă, pare-se, i-a picat ca o mană cerească scandalul acesta, în vechea lui duşmănie cu Caftangiu: el a avut ideea conferinţelor, Caftangiu a pus-o în plan şi pe afiş, iar tu, ca mutul din fabulă, ai râs exact în clipa în care se simţea nevoia în Isarlâk de o nouă, principială bătălie constructivă. Pricepi?

– Nu pricep nimic.

– Scoală-te atunci, îţi fac o cafea nurlie, poate reuşesc să te pun pe picioare. Până îţi moşmoneşti tabieturile, până se ridică la cer fumurile de votcă aduse jertfă fratelui tău Cain, eu, trebăluind, voi încerca, printre lacrimi şi oftaturi, să te pun la punct cu buletinul meteorologic. Nu am prea mare încredere în priceperea ta – pe tine te-a făcut mumă-ta numai pentru sorcovit, nu şi pentru morcovit – nu-i nimic, recapitulându-ne problemele, mai facem niţică ordine în minţile noastre aiurite şi bombardate de spaime şi presimţiri rele. Văleu, miroase ca-n iad, să nu te mai prind că te legi de icoanele mele că fac urât, auzitu-m-ai?

– Eu, de icoane? exclamai în culmea mirării. În viaţa mea nu m-am atins de un portret, necum de o icoană! Îţi jur că... Am fost, în tinereţile mele, foarte pornit – dar numai teoretic, pur teoretic – împotriva sfinţilor, a procesiunilor, a spovedaniilor, a afurisirilor exclusiv politice.

– Trebuie să dau cu tămâie. Pe aici miroase a copite arse.

– În ceea ce priveşte taina imaginilor sfinte, ca şi taina cuvintelor sfinte, ţin să-ţi spun, mă găsesc şi astăzi într-o primitivă, protocreştină adorare. Chiar dacă în sufletul meu barbar, confuz şi eclectic, Dumnezeul iudeilor – care nu se arată decât ca foc şi cuvânt – se amestecă beţiv cu nenumăraţii zei ai lumii greco-latine. Dar, întâmplător, draga mea, încă în studiul meu despre caracterul androgin al Răului l-am căinat pe bietul Adam, care, deşi era făcut de Dumnezeu însuşi, nu avea totuşi o mamă: nu avea, de voia să plângă, în poalele cui să-şi culce capul. De aceea cultul Fecioarei mi se pare o reparaţie adusă Genezei: orice Adam are nevoie de o mamă, fiul lui Dumnezeu mi se dovedeşte a fi şi om tocmai fiindcă...

– Du-te-n baie, taci şi-ţi fă un duş. Rece.

– Am înţeles, să trăiţi. Las uşa deschisă.

Dintr-o epocă revolută a vieţii mele, mi-a rămas în oase o frică stupidă, animalică faţă de spaţiile mici, închise. Zic animalică jignind pe nedrept aceste fiinţe.

Claustrofobia mea e tipic umană, ea e legată de istorie şi progres: animalele, pe lângă multe dezavantaje inerente subcondiţiei lor faţă de, să zicem, Declaraţia Drepturilor Omului, sunt vânate spre a fi mâncate şi vânează doar pentru a mânca, în vreme ce oamenii sunt vânători şi sunt vânaţi din cu totul alte motive. Fiind om, e cât se poate de logic să tremur de frică de câte ori rămân singur într-un spaţiu limitat, semănând a carceră. Sau a celular. Sau a Neagra. Aşa că lăsam uşa deschisă la baie chiar când soţia mea nu era acasă.

Olimpia, ca şi Buddha, având zece mâini, conform unui algoritm ancestral, spăla, freca, ştergea, aranja, curăţa, fierbea, tranşa, frigea, cosea, aspira, aerisea, scutura etcetera. Şi, bineînţeles, în acelaşi timp – servindu-mi ştergarul, albiturile curate, lingura de pantofi, bufonii de manşetă, cafeaua nurlie, pixurile, cheile, buletinul, ochelarii, batiste – două – avea grijă să mă pună la curent cu situaţia internaţională, cu planul de stat, dar mai ales cu reverberaţiile de cadre pe care le-a dezlănţuit nesăbuita mea comportare. Era obligată, biata, să vorbească într-una, numai şi numai spre a mă împiedica să alunec în vreuna din idioatele mele paranteze socioculturale. Aveam timpul măsurat, evenimentele ne presau. Ştiam că în fiecare oră, de pildă, în Franţa, apare câte o carte despre libertate: şi alta, tot la zece minute, contra acestei libertăţi. Ştiam că în Federaţia Germană, din cauza fricii şi a complexului de culpă, în fiecare zi are loc o manifestaţie de pace, cel mai războinic popor al Europei fiind îngrozit şi la gândul că vin ruşii, şi la gândul că pleacă americanii ăştia împuţiţi. Ştiam că în Statele Unite, soţia preşedintelui spune, la fiecare masă oficială, zece banalităţi oficiale despre popoarele subdezvoltate, semiresemnate, etern-yaltizate, în timp ce preşedintele oftează doar cu subînţelesuri. Sateliţi ştiinţifico-fantastici îşi luau zborul spre a studia ploile, ninsorile, vântul şi furtunile celei mai avansate planete a sistemului solar. Toate aceste extraisarlâce apercepţii alcătuiau abia o simplă aură aleatorie, un neînsemnat halou, deasupra capetelor noastre. Nu contribuiau direct nici la dublarea efectivelor de tineret taurin şi nici la irigarea morală a bieţilor alutani, angajaţi pentru a nu ştiu câta oară în lupta contra ştiinţei ulemalelor de la oraşe şi a socotitorilor de la capetele de tarla.

Olimpia dicit. Veritas dicit. Ut salvavi animam meam.

– Capra-i capră de e capră, o auzeam din baie, şade jumătate-n apă... Tu eşti pe de-a-ntregul scufundat, nu m-aş mira să treci, după sfânta Măria Mică, la respiraţia mai economică prin branhii. Nu sări

cu gura, taci, altfel nu mai apucăm ziua de mâine. Tu mi-ai explicat că Babilonul pământesc, în imaginaţia popilor de atunci, era dublat cu un Babilon ceresc. Am reţinut. Acum îmi va fi uşor să-ţi explic cum devine cazul cu municipiul nostru. Isarlâkul – Allah să-l aibă în pază, ferindu-l mai ales de dragostea celor mai buni fii ai săi – este şi el dublat, dar pe dedesubt. Şi la dedesubturi. Ca să poţi trăi în lumea noastră – fără să ajungi martir sau, mai rău, mâncător de rahat supranormativ – trebuie să-ţi dezvolţi un ochi ca de *röntgen* prin care să vezi firele, căile, relaţiile ce se ţes sub pământ, bine ascunse acolo de aparenţa nevinovată şi cinstită a formelor şi vitrinelor de la suprafaţă. Oricărui şef religios, perfect în ighemoniconul său, îi corespunde un drac de şef, ascuns şi cu totul altfel. Fiecare birou, instituţie, uzină îşi are catacombele sale misterioase: acolo au loc adevăratele liturghii ale afacerilor şi relaţiilor ce duc viaţa înainte. Ultimul cârbeşleagă din seraiul puterii este dublat de o umbră ce circulă pe uşile din dos, vorbind limba clară a fesului şi interesului, cunoscând legile pieţii negre şi principiul sacrosanct al cererii şi ofertei. Mai mult decât atât, fiecare frază, fiecare cuvânt chiar pot să-şi aibă dublura lor ascunsă. Despre măreţia mizeriei şi mizeria măreţiei noastre nu-ţi poţi face o imagine clară decât dacă ai reuşi să aduni ceea ce se arată cu ceea ce se ascunde, ceea ce se vinde cu ceea ce se fură, ceea ce se spune cu ceea ce, intenţionat, se trece sub tăcere. Aşa-zisul „secret de stat", care nedumereşte pe toţi cei ce vor să ne cunoască din afară, este conceput mai degrabă ca să ascundă faţă de noi înşine adevărul-adevărat: nimeni, nici chiar Măria sa, Suleiman atotştiutorul, nu trebuie să ştie ce valori reale se ascund în umbra cifrelor statistice. Adevărul ultim nu se spune, el e treaba materiei, a pământului, a pieţei, a oamenilor; unde apare, el trebuie combătut şi silit să recunoască ceea ce se spune despre el, versiunea de basm a mass-mediei noastre ultrazeloase. Noi avem un depozit de materii necesare marmeladelor şi sucului: mai primim, în sezoane de vârf, diferite fructe, melasă etcetera. Află că nu numai că nu ştim cât avem, cât s-a stricat, cât am folosit, dar e imposibil de calculat dacă suntem rentabili sau dacă de ani de zile lucrăm cu mari şi stupide pierderi. Nici nu interesează: ne facem planul, rapoartele ne sunt în regulă, paguba, de va ieşi vreodată la suprafaţă, va fi în ziua în care întregul nostru minister, întregul nostru sistem financiar se vor declara falimentare şi insolvabile. Nici atunci nu se va şti cine, unde, când, cu ce a greşit. Dar nu aceste elegii economice ne interesează pe noi, astăzi, nu? Am eu în familie un

moş care, dacă vom avea odată vreme să-l căutăm, are să-ţi explice el cum de am devenit că nu mai suntem nici măcar ce părem a fi. Celui care vrea să facă o ascensiune în carieră acum, în afară de şmecheria lichelocinică cu care se va târî la suprafaţa treptelor în sus, îi mai trebuie nu zborul de vultur al celor ce văd în mare şi de sus, ci târâişul şarpelui, mineritul hârciogului, supraintuiţia acelor paraziţi ce ne vizitează pe întuneric, când ne e somnul mai dulce. Vai, vai – dă-mi să-ţi vâr şireturile în găurile cuvenite, tu nu vezi fără ochelari, iar ochelarii îi foloseşti exclusiv pentru lectura clasicilor (să-i ia dracii, de nu erau ei, pluteam şi astăzi în mierea sălbatică a comunei primitive). Aşa, genopolitanule: dacă până aici ai înţeles referatul meu, atunci îmi va fi mai uşor să-ţi explic restul. Să nu crezi cumva că opinia publică e oarbă. Nu, din contră, ea ştie tot, ştie mai mult chiar decât cei care sunt plătiţi să ştie: dar şi conştiinţa acestei opinii publice e împărţită pe niveluri de interes, de lene, de instincte şi frică, de prudenţă şi reacţionară bucurie că treburile merg spre râpa în care a ajuns demult întregul nostru popor. Restul e lăsat în plata Domnului, există o fatalitate a crimei şi pedepsei, va veni ea şi ziua în care oberchelnerul acestui chef revoluţionar ne va prezenta nota de plată, plus remiza, plus bacşişul de sfârşit de veac. Eu, dacă vrei să ştii, sper că bunul nostru Dumnezeu, trezindu-se într-o bună dimineaţă din somnul acesta experimental, va coborî din cerul superlativelor sale, va tăia capetele cetelor de lingăi şi curve, se va opri la capătul unei rampe pe care putrezesc bunurile noastre refuzate la export, va ridica mâinile şi ne va întreba: „Ce e de făcut, tovarăşi?" (Ni se cam termină zahărul, soţule, ce ar fi să obţii nişte meditaţii de engleză, toţi tovarăşii din conducere îşi visează copiii *menegeri* sau drăgani bişniţari, *how do you do*.) Şi acum urmează esenţialul. Uită-te în ochii mei şi jură-mi că ce îţi spun rămâne, cum zici tu, material didactic auxiliar; nu-l treci în fişe, nu mă citezi la prima şedinţă ostrogotă primului ienicer în documentare civilă. Aşadar...

O sărutai pe frunte.

– Aşadar, umblai, trăsei cu urechea, mirosii până mă dumirii cam între ce roţi dinţate ţi-ai vârât tu râsul critic, fantastic poate, dar deloc inteligent sau ştiinţific. După câte ştiu, tu ai întocmit, la cererea şmecheroasă a Naşului, lista cu temele de conferinţe din literatura universală. Eşti un „negru", oferi la negru ştiinţa ta. Dacă s-ar face numărătoarea „negrilor" din ţara noastră, Africa de Sud şi Statele Unite ar păli din cauza surprizei: jumătate din cei mai buni specialişti ai noştri sunt „negri", lucrează la

negru, pentru nişte stăpâni *apartheid*. Diferenţa între un negru de la ei şi un „negru" de la noi constă în măruntul fapt că aceia de acolo manifestează pentru drepturilor lor, ţin întruniri, având şefii lor politici – pe când la noi „negrii" stau ascunşi în găuri de şarpe, fac tot ce li se cere, bucuroşi că trăiesc, că nu sunt arestaţi a doua sau a treia oară: dacă ies la manifestaţie, ies organizat, ca să urle împotriva discriminărilor rasiale de pe alte continente. Dar să nu mă pierd, constat că m-am îmbolnăvit de la tine de gripa asta care se cheamă „a parantezelor inutile". Deci nu greşesc când repet că tu ai avut şi ideea cu capitolul acela nenorocit despre călătorii, lună, marţieni şi alte spaime – între care, fiind tu niţeluş neamţ, nu ai pierdut ocazia să-l plasezi şi pe Karl May. (Pe care, când l-am citit, am simţit nevoia să mă botez şi să-mi spun, în limba siucşilor „Gaiţă Zglobie".) Buun. Naşul şi-a compus romanţa cioclopedică naţională şi, aşa cum se cuvine, şi-a prezentat propunerile Primului, marelui Ilderim, supremul târgului şi al raialei noastre. Acesta ascunde, dar întreţine o râcă veche cu Tutilă Unu, fratele mai deştept, dar şi mai periculos al Naşului nostru, care e bimbaşă sus de tot, pe lângă Magnificul în persoană. Deci, Ilderim are tot interesul, pe de o parte, să-l pândească pe Naşul nostru, ca să-l aibă cumva, fie obligat, fie la mână; dar, pe de altă parte, are şi datoria de a fi atotştiutor, cu cel mai înalt nivel, măcar pe planul pretenţiilor locale. Puterea e o caracatiţă, are o sută de braţe, dar şi o sută de capete descentralizate şi autogestionare. Aşa că Ilderim, zâmbind şi făcând glumiţe cu epoleţi, în mână cu un pix roşu, se uită atent, foarte atent, peste lista prezentată, simţind el, ca orice vulpe argintie, că aici şi acum e momentul să operăm câteva mici corecturi. Ca semn că ne pricepem, că avem nivel, că nu ne scapă nimic, că, mai ales, nu ne lăsăm încălecaţi de universitari cu diplome şi catedre luate ştim noi cum şi prin cine. Se uită, aşadar, la lista Naşului, mai şterge aici, mai şterge colo. Dar simpla ştergere nu înseamnă cunoaştere; schimbarea, înlocuirea critică, asta ar fi ceea ce ne trebuie; aşa că cercetează, caută, caută. Nu îl interesează Universitatea Populară, îl doare în fund de literatura universală, dar aici, acum, e vorba de un duel mut al prestigiului şi puterii. Şi pe Naş îl trec apele, el ştie perfect ce e în capul şefului său, tocmai de asta îi e frică: dacă nu găseşte nimic de înlocuit, e rău, e foarte rău. De obicei în asemenea rapoarte înspre „sus de tot", vulpile bătrâne bagă intenţionat câte un „căţel" inutil care să-i sară în ochi şefului, să-l radieze radios şi astfel, vanităţile fiind salvate, ca şi apartenenţele, raportul să pară studiat şi

aprofundat competent.

– Nu pricep. Iartă-mă, dar...

– Să-ţi dau un alt exemplu. Avem noi un terchea-berchea de contabil ageamiu şi hoţ. Ăsta, de ani de zile, iese excelent la analize prefăcându-se că nu poate pronunţa anumite cuvinte grele. De pildă: rentabilitate, cooperativist, precumpănitor... Ajungând, când îşi citeşte raportul, la aceste preţioase şi grele cuvinte, deosebit de iubite de oratorii de profesie, se fâstâceşte, se încurcă, le stâlceşte. Sala râde – figura e ştiută pe dinafară – râde şi chehaia din prezidiu, care şi el s-a vindecat greu de bâlbâială. Deci intervine salvator şi zice: „ei, tovarăşe Aferim, ia spune după mine: competitiv, rentabilitate, cooperativism". Ăla repetă cuminte, lumea se amuză copios, şeful e încântat. Contabilul nostru iese din analize pozitiv şi cu plusuri de realizări şi globale, şi neto. Sau alt caz: îl cunoşti pe viermele acela de e mai mare peste etichetele cu oţet şi vinuri naturale? Nu se poate să nu-l ştii, de trei ori ţi l-am prezentat. Nevastă-sa e din Genopolisul tău. Tipul nu bârfeşte, nu bea, nu ascultă radio. Nu-şi înşală nevasta. Umblă el cocoşat ca să pară că a citit mult. Când îţi dă mâna, parcă ţi s-a spart un ou în buzunar. Posedă el trei priviri de pustnic blând, dar şi un cuţit care e gata nu să te înjunghie pe la spate, ci să te jupoaie amănunţit, cântându-ţi pe nas prohodul. Ei bine, gasteropodul ăsta a făcut carieră în modul cel mai simplu. (Dar genial, trebuie să o recunoşti.) A cerut audienţă direct la dragomanul cu filosofia pe oraş. S-a prezentat chinuit, neras, aproape plângând. I-a spus guguştiucului cu ideologia că nu poate dormi nopţile, că nu are linişte... fiindcă... fiindcă nicicum nu-i intră lui în cap cea de-a treia lege dialectică. După acumulări cantitative mici, are loc, la un moment dat. Ei bine, în genunchi îl roagă pe dragoman să-i explice personal: ce are loc după aceste acumulări cantitative mici? A fost el la profesori: sunt confuzi. A fost la popi: sunt interesaţi. A fost şi la doi gazetari cu iscălitură: caca de vacă, habar nu au. Şeful, cu toate că simte perfect escrocheria, nu poate să-l dea pe uşă afară, să-l bage în aia a mă-sii. Are şi el duşmanii lui, care atâta aşteaptă: să-l reclame în sus că jigneşte cetăţeni cinstiţi. Aşa că, băbeşte, îi explică, îi dă exemple, îl luminează. Ăla pleacă, chipurile, fericit – şi la prima şedinţă şi unul, şi celălalt povestesc, *pro domo*, despre utilitatea muncii de lămurire de la om la om.

– Limpi, asta am înţeles-o. Dar povestea cu „căţelul" acela...

– Vai, nici asta nu o ştii? Păi ce aţi studiat voi

acolo în nord? Ce dracu ai făcut zece ani în puşcărie? Ascultă, e vorba de o anecdotă. Doi pictori, la fel de talentaţi, de aceeaşi vârstă şi origine socială, se întâlnesc la o cârciumă. Unul din ei e plin de bani, vinde la fiecare expoziţie comisiilor de stat, celălalt moare de foame, de zece ani nu i s-a mai cumpărat nici un tablou. După trei spirturi, cel sărac începe să plângă: „Spune-mi, frate, îi spune colegului său norocos cum se explică succesul tău? Suntem la fel de talentaţi, avem aceeaşi şcoală, atacăm aceleaşi teme. Ţie mereu ţi se cumpără câte ceva, mie absolut nimic. Te implor, vinde-mi secretul tău!" Celălalt, bun de inimă, îi „vinde" într-adevăr un secret preţios, îi spune: „Uite, înainte de a deschide o expoziţie, vine o comisie de culturnici să avizeze favorabil şi să hotărască, acolo, care tablou să fie cumpărat din banii Comitetului, ai primăriei sau ai Vinalcoolului. Am, de pildă, o uriaşă pânză, reprezentând «soare nou în răsărire». O mare albastră, cu un soare mare, roşu. Ei bine, în colţul de jos al acestui tablou, intenţionat, pictez un căţel. Da. Vine comisia – care se pricepe la pictură cum mă pricep eu la astrofizica –, vine, se uită, cântăreşte. Dacă totul e corect, pleacă în tăcere, total nemulţumită. Dar la mine tovarăşii se opresc intrigaţi de prezenţa căţelului într-un tablou atât de frumos intitulat. «Ce caută căţelul acesta aici?» Eu dau din colţ în colţ, încerc să apăr o viziune, o concepţie despre lume şi soare. Ei se întărâtă, îmi cer – au şi autoritatea să îmi ceară aşa ceva – să-mi revizuiesc punctul de vedere şi să scot din cadru acest inutil şi absurd căţel. E păcat ca o lucrare atât de valoroasă să fie stricată de aşa ceva. Eu mă las greu, dar până la urmă refac tabloul, ştergând căţelul. Apoi exclam: «Aţi avut perfectă dreptate, cum de nu mi-am dat seama? Acum e cu totul altceva.» Ei sunt fericiţi că le-am primit indicaţiile preţioase, eu sunt fericit că am scăpat de căţel, mi se cumpără numai tabloul cu pricina, celelalte trec neobservate la vamă..." Ei, asta e povestea, sper că nu-mi ceri să-ţi explic şi morala ei.

– Nu. Mulţumesc, am înţeles. Acum putem să ne întoarcem la Ilderim şi la Naşul meu. Deci, Ilderim se uită, caută, caută...

– Exact, în asemenea situaţii nici dracii nu stau degeaba: au şi ei un dispecerat al nenorocirilor posibile. Se uită Ilderim şi deodată, hop, îi cad ochii pe Karl. Memoria, asociaţia, reflexul lui Pavlov funcţionează perfect... Zâmbind superior, şterge May (de care nu a auzit) si scrie Marx. Apoi, îngăduitor, îi reproşează lui Tutilă Doi: „Se poate? Dacă nu eram eu atent!?". Naşul e în al nouălea cer. Îl doare în prefix adevărul ştiinţific al clasificării tale, e fericit că Fulgerul

a găsit unde să lovească, îşi joacă rolul de subaltern : „Vai, cum e posibil? De trei ori am revizuit listele şi nu am observat. Ce ţi-e şi cu astenia asta de oboseală!... Dacă nu eraţi dumneavoastră, ne făceam de râs, vai de capul nostru...”. Şeful e fericit, exemplul dat de el e cu atât mai valoros cu cât e vorba de Karl, un nume cât se poate de important, atât în cultură cât şi la Cultură.

– Iartă-mă, Limpi, consider totuşi că informaţia corectă, în cultură e tot atât de importantă ca şi în economie sau industrie. Nu crezi?

– Ar trebui, dar nu mai este. Ce-ai zice de un car cu fân autentic, tras de doi boi autentici, încurcând circulaţia ideilor în municipiu? Fără libertate, cultura e o simplă modă după care oftăm. Umblăm cu cravate fiindcă aşa se cade, declarăm dragoste fiindcă aşa am văzut în filme, dansăm şi cântăm imitându-ne strămoşii. Dar toate aceste forme sunt considerate de stăpânirea noastră – şi nu numai a noastră – drept nişte preocupări şi obligaţii, dacă nu inutile în orice caz de lux, fără de care se poate trăi foarte bine. Francezii, mi-ai spus tu, nu mai citesc marea literatură, ei scriu şi gândesc pentru popoarele care-i admiră, americanul mijlociu, teribil de harnic şi eficace, e cult exact cât îi trebuie pentru *business*. E destul să răsfoieşti două magazine nemţeşti, ca să-ţi dai seama că gradul de tîmpire şi bunăstare este direct proporţional cu gradul de cultură la care ai renunţat fiindcă ai pierdut două războaie unul după altul. La noi, ce să mai vorbim? Trei romanţe şi o chiuitură ne ajung pentru toate sărbătorile de iarnă. Poate că adevărata cultură, ascunsă în popor sau în cărţile ce încă nu s-au scris (dar au fost trăite), nu piere şi nu va pieri: ea se va retrage în pământul din care a ieşit. Ca şi limba, de altfel. Ce ne trebuie 30.000 de cuvinte în dicţionar, ce rost mai au literatura bună, poezia de dragoste, iarba, stelele pe lac, dacă suntem bolnavi şi murim de anemie sufletească? Cu o mie de cuvinte numai, se poate scrie un eseu de actualitate, cu şase sute un articol de fond, cu trei sute de cuvinte tari, angajante, mobilizatoare poţi să te achiţi de angajamentul luat chiar şi la o plenară sultanală.

– Vai, mă tem că ai dreptate. Aştept urmarea cu Ilderim.

– Exact. Totul era perfect în cel mai perfect dintre paşalâkurile posibile. Naşul duce lista corectată cu roşu lui Caftangiu, spunându-i cu ghimpi: „Tot noi trebuie să fim atenţi.”, şi-i arată greşeala cu Karl. Deşi *buffallo*-ul Universităţii Populare, să fim înţeleşi, nu avea absolut nici o vină. Cu grijă, cu sfinţenie, Sommer tipăreşte afişele. Merg regulat treburile, războiul întârzie, recolta de orz se anunţă deosebit de bună. umblă diplomaţii forfota prin lume, care de care mai

doritori de pace, conferinţele de dezarmare se succed, cu o viteză pe care numai înarmările o mai pot întrece. În această imensă şi total dementă lume — una vorbim, alta fumăm, başca ce tragem cu puştile — vii tu, cel mai nătâng şi mai cilibiu paşoptist din câţi au supravieţuit, ciumelor şi potoapelor ortografice, vii tu, un simplu ipistat cu bube în cap şi tinichele cât catedrala în coadă, vii si te proţăpeşti ca o ţaţă în fata obrazului caftangiu şi începi să slobozi la hohote de Vasilache, arătând cu degetul exact către acel nume blagoslovit, pe care însuşi Ilderim, cu mâna lui sfântă îl vârâse între Jules Verne şi H. G. Wells.

– *Miserere*, *mea culpa, mea maxima culpa*, îmi vine rău. Adu-mi ligheanul.

– Fără lighean, *musiu*! Suntem la porţile Orientului, aici nimic nu se vomează, totul se înghite... Stai să vezi mai departe. Alarma o dau cei doi tătari auriculari (cu râsul tău, le-ai făcut norma pe o lună), dar şi una din acele doamne cu umbrele roz, tip de soţie a unui „demn" intelectual, cititoare de romane de dragoste şi abonată la concertele tarafului filarmonic. Aceasta se duce glonţ la madam Caftangiu, povestindu-i tot, tot, tot. Madam Caftangiu îşi anunţă – cum era şi normal – nu soţul, ci amantul, acesta are intrare separată direct în cabinetul tovarăşului Ilderim, şi asta din două zdravene motive: unu, se numeşte Osmanescu, este şeful temut al agiei, răspunde deci de liniştea şi neliniştile din târg; doi, este, în acelaşi timp cumnatul Ilderimului, ergo, aparţine de clan. Cinci, fiind chemat de urgenţă, soseşte acolo sus beglerbeiul Caftangiu, care habar nu are de cele întâmplate, îi găseşte pe cei doi şefi ai săi încruntaţi şi cu scenariul ghiduş în amănunte. Are în faţă pe amantul soţiei sale (de care se teme din motive de alcov, dosar şi trecut dubios) şi pe marele Ilderim (de care se teme şi mai abitir, din motive de leafă, fotoliu, diplome luate cu damigene şi curcani graşi). Toţi ştiu totul despre fiecare – dar de funcţionat, acum, nu funcţionează decât trăznetul de sus în jos. Caftangiu e făcut cu ou şi oţet şi trimis urgent să vadă pe teren cine e dobitocul care a râs şi, mai ales, să afle cine se ascunde în spatele acestui cretin ortograf. Dosarul lui Tutilă Doi e răsfoit pe întuneric: are un frate la Înalta Poartă, într-un post fier beton, deocamdată e blindat. Ilderim ştie că el a făcut corecturile şi a dat viza acelui afiş, dar încă nu ştie dacă Tutilă l-a tras în piept, conform regulii, sau l-a linguşit numai, conform regulamentului.

– Dragă Limpi, uiţi esenţialul...

– Nu uit nimic. Tu uiţi pe ce lume trăieşti. Strigă tu o lozincă în *Mato Grosso*, jungla rămâne junglă, vietăţile care te bagă în seamă nu se întreabă dacă ai

sau nu ai dreptate, ele numai atâta vor să ştie: eşti sau nu eşti periculos? Pricepi? Văd eu că nu pricepi nici cât Aragon la Erevan. La ora asta, cel puţin zece creiere procopsite îşi pun o singură întrebare: ce cap va trebui să cadă, ca să nu cadă capul meu? Chiar şi naşul Tutilă stă serios pe gânduri dacă nu e cazul să te arunce cu mâna lui în cuptorul încins. Aşa că fii atent: nu avem încotro, mergem la el, facem pe milogii iresponsabili care-i cer un ajutor preţios. Suntem proşti, am citit prea multe cărţi, minţile ne sunt stâlcite de lecturi neprincipiale. De unde să avem şi nivel politic? Asta pe de o parte. Pe de alta, ca să-l înarmezi în lupta ce va trebui să dea cu Caftangiu, Osmanescu, poate chiar cu Ilderim însuşi, cred eu, e cazul să-i faci o expunere largă şi informată despre locul acestor doi Karli în literatura lumii. Deşi mă tem: nu ştiu dacă e bine să-i servim acestui haiduc universitar exact acele informaţii care sunt şi ultima noastră armă. Nu ştiu.

– Nu avem încotro: adevărul este singurul nostru aliat.

– Care adevăr, neamule? Care? Toată lumea e blindată, intră în luptă cu armuri strălucitoare, cu vizierele trase peste nişte obraze – şi ele din tinichea inoxidabilă. Adevărul sunteţi voi doi, tu şi nenorocitul de Karlie, dar sunteţi goi puşcă, cine vă ia în seamă? Tu ai un ghinion, că nu ai murit când a trebuit, el are alt ghinion, că nu poate învia, să vadă şi să se minuneze. E citat fără a fi citit, nu poate lua cuvântul: clasicii sunt portrete, nu avocaţi. Iar portretele, azi, tind toate spre unul singur, spre Unicul. Marele, spre...

– Eu zic să ne îmbrăcam. Există un Dumnezeu al beţivilor, al puşcăriaşilor, al exilaţilor: de ce nu există unul şi al celor care râd anapoda?

– Nu huli! Sunt ţărancă, îmi fac rugăciunile la negru, în rai voi intra cu carnetul meu roşu imaculat. Ce te hlizeşti? Orice om căruia i se face frică îl cheamă în ajutor, chiar când ştie nemţeşte sau când şi-a luat doctoratul în ateism. Bunică-mea povestea de Dumnezeu şi de Sfântul Petre, cum umblau ei prin sate, îndemnând oamenii să se răscoale împotriva boierilor. Asta prin 1907. Cum – mai târziu – aceiaşi doi bătrâni au fost văzuţi la oraşe, prin mohorâte taverne, bând la cot cu proletarii şi chiar cu ceferiştii. De atunci au cam dispărut, tovarăşa Ana le-a făcut vânt, trimiţându-i la Canal. Acolo au şi murit, adică au intrat în pământ să-şi doarmă dormirea veşnică. Ei dorm, visează – iar noi trebuie să ne descurcăm cu mijloace locale, fără să recurgem la importuri de sus. S-a terminat cu valuta cerească, s-a terminat şi cu ajutorul dezinteresat primit din Rai, s-a terminat chiar şi cu ideea de Dumnezeu. Chiar de am simţi nevoia de Dumnezeul local sau naţional. Îl vom confecţiona din

papier-mâché, avem, slavă Domnului, ziare destule. Uite, ţi-am pregătit aici ciorapi, albituri curate, tot. Vreau sa fii pur, să te simţi ca odinioară în Genopolisul nenorocirilor tale, distins şi academic. Vreau să străluceşti: stelele, înainte de cădea pe cer, dau, aşa, un ultim ţipăt de lumină şi adio...

– Nu mă simt aşa. Mă simt păduche.

– Nu sunt soţia unui păduche, sunt soţia unui...

– Unui?

– Vom vedea. Tot bunică-mea, de care îmi amintii mai adineauri, obişnuia să spună: „Bărbatul să dea din fund când face la copii, să dea din coate când le câştigă pâinea, să dea din cap când merge la stăpânire. Datul din gură e treaba femeilor.”. Pricepuşi?

– Pricepui.

– Atunci, la treabă.

CAPITOLUL AL VI-LEA

În care eroii noştri, flancaţi de doi tătari în civil, se întâlnesc, ca din întâmplare, cu un oarecare domn Sommer. Cu acesta Olimpia susţine un dialog chinezesc plin de miez, dar deocamdată indescifrabil. În locul naşului Tulilă Doi, „un grup de tovarăşi", foarte misterioşi, îşi exprimă dorinţa de a asista la o importantă comunicare.

Dumnezeiască înserare. Îşi bătea joc soarele de noi, umilindu-ne prin minunile cromatice pe care le improviza dincolo de coamele plopilor, între pulberea de aur a bărăganelor şi norii *Tintoretto* ai orizontului – sau strângerea noastră de inimă, grija de ce ne aşteaptă, ne făcea să privim acest sfidător spectacol cu ochii încercănaţi de anxietate ai celor ce urcă treptele spre procuratură? Adevărul este că, de-a lungul anilor mei de involuntară recluziune, am obţinut şi crederea, şi încrederea mea în cel de-al şaptelea simţ pe care toţi puşcăriaşii îl numeau „rău-simţul". Un concept interesant, nou, deosebit de util şi de frecvent în lumea asta, în care am căzut ca într-o mlaştină sau un nisip mişcător; un concept ce ar fi meritat un studiu inhaustiv, măcar din punctul de vedere al traco-hegelienilor neosofişti. După modesta mea părere, acest „rău-simţ" nu se opune nici „bunului-simţ" franţuzesc, nici „pre-simţului" creştin alutan, fiind mai degrabă o formă sublimată, total nouă şi modernă, a sintezei ce are loc în faţa unei necunoscute primejdii, între frica animalică, prudenţa umană şi laşitatea etern umană. Aş zice: *Anpassungstriebfeigheitsgefühl*, dacă acest cuvânt prea nemţesc nu ar suna el însuşi ca o sperietoare *in sich*. Bazat pe acest al şaptelea simţ al meu, mi se părea că dinspre marginile oraşului, pe cele trei drumuri pe care în decursul istoriei i-am tot primit, în urale şi salve, pe mereu noii şi înnoiţii eliberatori ce veneau să ne ocupe, acum, ca din largul unui ocean perfid, soseau spre inima mea valuri-valuri de laşitate şi trădare. Eram la ora la care ţăranii ce avuseseră treburi în pieţe sau la stăpânire, ajunşi cu autobuzele supraîncărcate la marginea oraşului, îşi scoteau bascheţii încălţaţi şi luau desculţ contact cu pământul. Praful ce se zărea la orizont putea fi materializarea simbolică a înjurăturilor şi blestemelor lor. Era şi ora la care orice obosit om al muncii îşi drăcuie nevasta şi copiii, nu din răutate, ci în conformitate cu un anume protocol legat de protocolul „bucuriei vieţii tot mai noi şi mai îmbelşugate". La teatru, acum se schimbă decorurile: peste o oră va începe o dramă-comică în

care, în final, conform reţetei cunoscute, la un simplu telefon al tovarăşului ministru va fi demascat directorul general ce a abuzat de încrederea maselor largi de angajaţi. Dar poate că în seara aceasta specială se va juca o tragedie: va muri un EROU pentru ca ideea de libertate să nu moară. (Actorul protagonist a obţinut acest rol principal denunţându-şi, fără scrupul, rivalul cu care, de altfel, se pupă în bot toată ziua.)

– Cum te simţi? mă întrebă Limpi, aruncându-mi una din acele tipice priviri dubitative, atât de frecvente în matriarhatul nostru danubian.

– Draga mea, îi spusei, nu-ţi ascund că mă simt exact ca pe vremea când, fiind tânăr şi imberb în al meu clas', fui obligat, într-o seară ceva mai puţin cochetă ca asta de acum, să bat la uşa din dos a unui felcer neamţ, a cărui consoartă, înainte de a-mi da drumul, mă întrebă scurt: *Was*?

– Şi tu ce i-ai spus?

– Erau doar trei variante: sifilis, şancru, blenoragie...

– Să-ţi fie ruşine.

– Mi-a fost, îmi este, îmi va fi... De altfel, aceste boli se şi chemau „ruşinoase”.

Treceam prin dreptul statuii unui viteaz care i-a bătut pe turci, ca apoi să se turcească cu întreaga sa familie. Salutarăm reverenţios: Limpi adora trecutul glorios, eu mă dădeam în vânt după statuile ecvestre.

– Tot am evoluat, neamule, nu crezi? Pe vremea ta, doar anumite boli venerice erau considerate ca fiind „ruşinoase”. Penicilina, căminele de nefamilişti le-au făcut să dispară din linia întâi a ruşinii. La ora asta, sunt considerate a fi ruşinoase bolile legate de organul superior, de creier. De pildă tu: eşti dubit de idealism, misticism, metafizică, metachimie, metasperanţă. Toate acestea sunt mai rele decât sifilisul. Noi am dat afară din organizaţie un maistru fructolog pentru simplul motiv că îşi făcea cruce de câte ori aprindea focul la cazanele cu marmeladă... Eu însămi am fost criticată, nu o dată, pentru pasiunea ce o am să ghicesc în cafea, bobi, în stele, în palmă, în articolul de fond. Mi s-a spus răspicat: a încerca să ghiceşti înseamnă a manifesta o gravă neîncredere în savanţii noştri, în agitatorii cu doctorate sau chiar în poeţii patriotici laureaţi. Ce ne e scris e pus deoparte. Să fac bine să-mi revizuiesc repertoriul, să caut metode noi de optimizare a producţiei de sucuri, vasul cu care plutim nu e de capul lui, are un cârmaci, acesta are cea mai orientată busolă din lume, aşa că...

N-o mai ascultam. Felinarele nu erau încă aprinse, bulevardul vibra în clarobscurul serii de

pastel, trecătorii păreau siluete şi contururi numai. Deodată, mi se năzări că în faţa noastră, cam la înălţimea primului etaj, doi draci vineţii, goi puşcă, pluteau prin aer paralel cu noi. Închisei ochii zicându-mi: votca, îi deschisei: erau tot acolo, veseli, făcându-mi semne obscene, privindu-mă cu ochi roşii, gesticulând cu mâinile lor păroase cu unghii verzi...

– Limpi, îi spusei consoartei mele, cu riscul de a te întrista, trebuie să-ţi spun că eu – cam la înălţimea steagurilor la defilare – văd doi demoni violeţi care îmi fac semne de prietenie...

Mă aşteptam ca Limpi să sară cu gura la mine, să mă facă nebun, cârmit, capsat, ţicnit, sonat, zărghit, ţăcănit, zălud, sanchiu, trăsnit, bolând. *Delirum tremens*... Nimic din toate acestea. Plutea în dreapta mea cu distincţia pe care – numai în filme – o au americancele foarte bogate. Privea fix înainte, nici nu mă vedea, nici mă asculta. Dracii mei verde-cruzi, nestingheriţi, îmi arătau fundul lor ros ca al maimuţelor din iarmaroace şi biblioteci...

– Povestea aceasta, am continuat eu să-i spun, cu vedeniile unor draci solzoşi şi jucăuşi, îmi aduce aminte de soarta unui biet coleg al meu, specialist în diferite logici: a început prin a vedea şobolani rozalii, a trecut la lilieci negri cântători, a ajuns să vadă draci verzi – ca mine acum –, ca deodată să ne anunţe că i s-a arătat ţarul tuturor ruşilor fără costum de baie. Peste o lună s-a spânzurat în podul casei...

Treceau în goană felice maşinile ginecologilor, gogoşăreselor, bişniţarilor supergitani. Limpi mă strângea de braţ.

– Bărbate, îmi şopti ea fără să-şi descleştеze gura, lasă-ţi dracii în pace, mai ai până la judecata de apoi. Deocamdată, fii atent: doi „şoşoi", numai ochi şi urechi, se ţin scai de noi. Suntem urmăriţi de când am plecat de acasă. Nu te întoarce, nu te speria, zâmbeşte-mi cu dragoste. Fă-te că plouă şi eşti fericit în căsnicie.

– De ce? Cum? Unde?

– Ai devenit o persoană importantă, eşti însoţit, numai duba neagră ne mai lipseşte... Vor – bănuiesc – să ştie unde mergem, cum mergem, de ce mergem. Ca să ne mai distrăm oleacă, ia explică-mi tu cam de unde vine cuvântul ăsta „a merge, mergere".

Mi se părea stupid, în situaţia dată, să încep a face etimologie şi semantică. Dar ce altceva mai bun puteam să întreprind? Dracii mei paşnici dispăruseră. Doi tineri în *blue-jeans* (nu ştiam care e băiat, care fată) se sărutau orbeşte, rezemaţi de un tei decent şi de modă veche. Un beţiv simpatic, clătinându-se,

explica bunului Dumnezeu de ce această lume nu are nici un Dmnnezeu. Nu vedeam şi nici nu voiam să-i văd pe cei doi „şoşoi" ce ne urmăreau: aveam toată încrederea în spiritul de observaţie şi deducţie al soţiei mele, o comparam cu celebra domnişoară Marple, care, să mă ierte specialiştii în literatură, este, după părerea mea, cea mai reuşită figură anglo-saxonă, infinit mai inteligentă şi mai clarvăzătoare decât au fost buldogul Churchill sau *parapluiul* murat Sir Anthony Eden.

– Foarte interesant, stimată domnişoară Marple, acest verb protovalah: „a merge". E pur local, unic între toate limbile romanice. Vine din latinescul *demergere* şi la origine însemna „a te scufunda, a dispărea, a pieri". Filologii comparatişti susţin cum că „a merge" a înlocuit verbul „a umbla", *ambulare*, dându-i acestuia un înţeles mai restrâns. El s-a născut, cu siguranţă, în timpul numeroaselor năvăliri barbare. Localnicii – altfel lăsători, leneşi, iubitori de nemişcare – nu se puneau „în mers" decât când trebuiau să dispară în codru, să piară din ochii duşmanilor, să se ascundă de urmăritori. Umblatul, ca şi preumblatul (plimbarea) este un fel de lux, mergerea e legată de primejdie, de alarmă. De altfel să nu te mire dacă la francezi vei găsi cuvântul *émerger*, care înseamnă „a apărea surprinzător de sub apă, de după orizont", sau, la englezi, cuvântul *emergency*, care significă „eventualitate, caz de pericol, de urgenţă etc.". Dar aceste cuvinte derivă din *emergere*, care este exact contrariul lui *demergere*. Deci a merge are la bază frica de duşman, fiind iniţial sinonim cu scufundarea în păduri, cu pieirea din faţa duşmanilor.

– Zi, bărbate, zi că-mi place!

– Din aceste motive, draga mea, personal am avut totdeauna mici rezerve faţă de expresii ca „mersul înainte" sau „treaba merge ca pe roate". Chiar în forma „lui Tutilă îi merge bine, iar nouă nu ne merge deloc", verbul acesta perfid, „a merge", e deosebit de echivoc şi de ironic. Nu crezi?

– Ba te cred – şi, uite, simt nevoia unei păduri în care să dispărem. Ca strămoşii noştri. Se pare că jocul acesta al copilăriei noastre, de-a v-aţi ascunselea, este de fapt un fel de repetiţie pentru viaţă: care la unele popoare blagoslovite înseamnă, mereu şi mereu, fuga spre codru, fuga spre înapoi, fuga de cel rău... Ia uite, strigă Limpi şi mă strânse de braţ, vorbeam de pădure şi pădurea era în faţa noastră. Bună seara, domnule Sommer, aţi ieşit la preumblare? E frumos, nu ar strica o ploicică, dar merge şi aşa.

Domnul care se opri în faţa noastră,

descoperindu-se, nu semăna nici pe departe cu ceea ce eu aş numi „ideea Sommer", senzaţia, percepţia, apercepţia Sommer. Era semielegant, semivârstnic, semiîncântat că ne vede. Plimba un căţel confuz, total neconvingător. Sub braţ strângea un teanc de ziare noi, necitite. Dinţii lui îmi aminteau de anumite porţelanuri genopoliene, mâinile, probabil foarte îngrijite, şi le ascundea într-o pereche de mănuşi galbene, curate sau curăţite, nu-mi dădeam seama. Îl salutai reverenţios, totuşi cu oarecare urme din morga profesorală de odinioară.

–Doamnă, ne spuse el, uitându-se trist spre pantofii săi şi mai trişti, m-am gândit intens la dumneavoastră, doream să vă întâlnesc, vă aşteptam chiar...

Soţia mea se înveseli subit, începu să chicotească, să vorbească absolut anapoda.

– Capra calcă piatra-n patru..., zise râzând.

– Ştiu, răspunse cel întâlnit, am văzut, ştiu, nu e nimic. După a mea părere este chiar foarte bine să se ştie că v-am întâlnit, să se afle că v-am vorbit, să se spună că aţi fost veselă şi bucuroasă când m-aţi zărit. Dumneavoastră ştiţi cine m-a trimis aici, eu ştiu că ştiţi, e bine să se ştie că ştim că se ştie şi ce nu ştim.

– Ce mă bucură, mai ales, e că ştiu că ştiţi că ştiu.

– Domnule profesor, mi se adresă, ceremonios, după a mea părere de om singuratic şi păţit, aţi avut mare noroc căsătorindu-vă cu doamna Limpi, pe care, e-hei, o ştiu de mult şi o preţuiesc foarte. Dacă nu vă supără, vă propun să vorbim tare. Deci, aş ţine să vă informez că acest câine se numeşte Sultan, rasă suspectă, vârstă suspectă, nici nu este al meu, ci al casei Caftangiu. Iar cei doi câini ce vă urmăresc – nici ei nu sunt de rasă – aş zice că sunt câini-lup, dacă nu aş avea un mare respect pentru animale în general şi pentru lupi în special... Dumnealor aparţin unei gospodării speciale, în care până şi beiul Caftangiu intră cu capul plecat şi izmenele ude. Se apropie, e foarte bine. Ei ştiu, stimaţi amici, că eu am ordin să vă întâlnesc. Dar vor să se şi convingă. Să râdem, doamnă Olimpia, vă mai aduceţi aminte de epoca aceea duioasă în care citeam Şi a fost ziua a doua, mâncam pâine cu untură, cântam „horuc", visam şantiere bumbeştilivezene, nu ne interesa cum va fi ziua a treia, a patra, a patruzeci şi patra...

– Domnul Sommer, eu cred că ar fi bine pentru toată lumea să ne aşezăm, propuse Limpi.

Ne îndreptarăm agale spre o bancă liberă din părculeţ. Fost *English Parc*, fost *Parcul Malinovsky*. În prezent nu avea nume: un soclu de statuie era pregătit în mijlocul lui, dar nimeni nu ar fi îndrăznit să

presupună a cui statuie se va ridica acolo. Istoria înseamnă schimbare, revoluţiile înseamnă doar schimbări. Aveam şi noi în Genopolis, chiar în faţa bibliotecii universitare, o statuetă ecvestră despre care circula o poveste deosebit de bizară. Când i s-a săpat fundamentul, se spune, erau aşteptaţi pecenegii eliberatori: n-au venit pecenegii, au venit gepizii, duşmanii lor de moarte. Am continuat să ridicăm soclul, gândindu-ne la regele acestora. Dar gepizii au pierdut bătălia cu cumanii, cumanii erau în solda Bizanţului, iar Bizanţul ducea, în taină, tratative cu hunungurii etc.... Trebuia să punem pe soclu un mare principe, dar pe care? O greşeală putea să ne coste capul. Atunci, *dicitur*, un mare înţelept din sfatul primăriei *illo tempore*, a avut o idee genială: să punem călare pe acel cal frumos cabrat un cavaler oarecare, dar al cărui cap să poată fi deşurubat şi schimbat cu exact capul principelui de care ne temem şi pe care îl proslăvim. Mai târziu, demodându-se principii, a fost pus la picioarele calului acelui cavaler cu mai multe capete un balaur: statuia devenise astfel a Sfântului Gheorghe. Capul continua să i se schimbe: astfel, acest Sfânt Gheorghe arăta când tânăr, când bătrân, când blând, când crud, când vesel, când încruntat, după gustul primarului sau după veştile ce circulau prin lume. Într-o seară, beat fiind şi îndrăgostit, jurasem unei Isolde saxone că, de-ar fi să-mi risc viaţa, îi voi aduce capul gepid şi i-l voi depune la picioare... Dar asta-i o altă poveste, nu are nici o legătură cu acest părculeţ fistichiu, căruia, cu încăpăţânare, toată lumea continua să-i spună *English Parc*.

Soţia mea observă de îndată că gândurile mele o luaseră razna, îmi dete un ghiont să mă trezească din reverie. Cu un deget îmi arătă unde să mă aşez, iar din ochi, cu o singură privire, îmi comunică cifrat următoarele:

„Fii atent, îţi joci capul, taci, mai bine fă-o pe idiotul picat din lună decât pe deşteptul care ştie pe ce lume trăieşte, acum e bătaia peştelui, acum se numără bobocii, dar şi anii de puşcărie... Ăia doi vor să ştie dacă noi doi ştim că ei ştiu. Sommer vrea să ne spună că el de fapt nu ne-a spus nimic, noi să ne făcem că am înţeles totuşi: nu am plecat nicăieri, dar, din întâmplare, vom ajunge exact unde trebuie, suntem curaţi ca lacrima, dar vom spăla acolo nişte rufe murdare; nu avem nivel, avem doar un pic de conştiinţă şi cu această conştiinţă albă şi nevinovată noi ne aşezăm pe această bancă, veseli de parcă domnul acesta Sommer (care seamănă când cu un Alecsandri jerpelit, când cu un Quasimodo elegant) nu a venit să ne avertizeze că e de rău, că am rupt cuiul,

am spart geamul şi am împătrit-o, ci numai ca să ne comunice cu bucurie, patati-patata, că vom primi şi decoraţii, şi prime, că la vară va fi cald, deşi în nuc s-a tras cu gloanţe dum-dum...”

Cu mâna pe conştiinţă trebuie să recunosc, sunt încă departe de a înţelege subtilităţile Morse ale acestui limbaj concentrat. Am un creier discursiv, echipat aristotelic; ca orice european, categoriile cu care operez, în gândire sunt matematice, logice, clare, precise, eficace. Un cartezian – spunea despre mine Fronius – ce a trecut prin Kant ca raţa pe varză, ca acum să încerce a zbura cu nişte hegeliene aripi materialist-dialectice. Greşea: reuşisem să-l citesc pe Levy-Brühl, pe Frobenius, Jung, Foucault şi alţii. Deci ştiam că există şi alte structuri de gândire decât ale noastre, şi alte sisteme de comunicare decât cele tipic occidentale. Dar de aici, până la chinezăria bizantină a şaradelor şi logogrifelor la care asistam – ascultând politicos şi aprobând vag discuţia foarte sonoră dintre soţia mea şi misteriosul domn Sommer – era o distanţă ca de la Roma la Sahalin, ca din epoca pietrei şlefuite în cea a computerelor-laser. Cei doi „tătari” (băieţi frumoşi, maniere alese) ne încadrară sandviş, conform regulamentului, prefăcându-se că citesc ziarul de ieri. Era cam întuneric, „băieţii” stăteau smirnă la numai un metru de banca noastră, nu respirau, nu întorceau pagina la ziar. Neobişnuit cu o asemenea escortă, aveam toate sistemele de percepţie în alarmă: mi se părea că le aud metabolismul, că îmi aud inima bătând, că atenţia lor prinde din vânt până şi praful cosmic al trecutului meu, ars pe rug şi cu cenuşa aruncată pe Istru în jos.

Olimpia continua să fie veselă, întâlnise un vechi tovarăş de luptă, ciripea, gângurea: domnul Sommer (care Sommer? al câtelea Sommer?) o asculta, o completa. Auzea totul fără să asculte, vedea fără să se uite împrejur.

Îmi este imposibil să redau inteligibil acest dialog al lor – fiindcă, de fapt, nici nu ştiu dacă a avut loc o conversaţie sau, ceea ce e foarte probabil, un inedit exerciţiu de monoloage întrepătrunse, cu totul în afară de normal şi obişnuit. De la primele schimburi de idei, dendritele, axonii, neuronii mei făcură scurtcircuit şi arseră pe loc. Ascultam, înţelegeam fiecare cuvânt în parte, fără să înţeleg nimic, absolut nimic din conţinut şi sens. Domnul Sommer era fermecător, îi sclipeau ochii, se părea că acest joc ascuns îi era şi foarte cunoscut şi deosebit de plăcut. Limpi, din contră, părea ingenuă, gesticula, râdea des, ea întruchipa prototipul provincialei care nu a fost niciodată în capitală.

– Doamnă Olimpia, zise Sommer, ţuguindu-şi

buzele umede, încă o ploicică, aşa cum aţi zis dumneavoastră, şi porumbul va fi peste aşteptări, dar conform planului...

– Iubite domnule Sommer, viaţa e plină de surprize, anul acesta nu voi pune murături; nu tot ce zboară se acreşte, nici tot ce se acreşte trebuie neapărat aruncat. Nu credeţi?

– Doamnă, murăturile să şi le prepare fiecare după gustul şi rangul său; în ceea ce mă priveşte, deşi am avut de gând să mă duc la mare – mi-e dor de vapoare, de multe vapoare –, eu totuşi cred că Baicalul este cel mai curat lac din lume. Deşi americanii rămân nişte porci agresivi şi imperialişti.

– E-hei, iubite prietene, oftă Limpi, aşa este, chiar şi apele stătătoare curg, trec, doar pietrele rămân; să nu mă-ntrebaţi cât le costă să nu fie duse la vale. Desigur, Vinalcoolul e o pâine bună, dar nu e cea mai sigură pâine. Fiindcă iubirea de moşie ar fi un zid, dar mai întâi acest zid trebuie construit, şi apoi să nu uităm, turcii vin, rămân, dar de plecat nu au de gând să plece. Sau mă înşel?

– Deloc, stimată doamnă, deloc: turcul plăteşte, şi orice plată se face la urmă, he-he! Totuşi, mi-aş permite, cu învoirea soţului dumneavoastră, să vă atrag atenţia asupra faptului că, de pildă, un pui de lebădă poate fi nenorocit fiindcă a picat în mijlocul unor raţe tâmpite, dar i se recomandă, totuşi, să nu se stea împotriva raţelor şi a răţăriei: până sosesc tovarăşele lebede, el poate fi mâncat de mai multe ori.

– Desigur, aprobă Olimpia, desigur. Şi asta mai ales fiindcă noi adorăm muzica popoarelor în curs de eliberare, chiar dacă au optat pentru subdezvoltare. Dar nici vorbă să fim pentru aria toreadorului sau pentru muzica rock. După fiecare Rock urmează Roll, şi la noi orice stâncă îşi are Naşul.

– O, doamnă, râse Sommer, copiii noştri se vor naşte cu jurnalul TV în mână, nemţii au şi inventat nişte pilule împotriva tristeţii. Da! Au sosit conserve de ciuperci chinezeşti, excelente, deşi cunosc un cadru didactic universitar care s-a otrăvit cu ele, tocmai fiindcă, ştiind prea multe limbi străine, a citit greşit inscripţia de pe cutie; eu totuşi vi le recomand, cu menţiunea „atenţie la lectură”, mare atenţie.

– Bine-nţeles, chinezii rămân cel mai mare popor din lume, ei când zic „proletari din toată lumea”, chiar dacă nu l-au citit pe Marx, sunt crezuţi, tremură niponii şi siberienii de frig, dar asta-i ciorba lor, nu ne interesează. Ce părere aveţi despre noul nostru produs, *Gipsy-Cola*?

– Doamnă dragă, nu am gustat răcoritoarea dumneavoastră, dar vă asigur că are să-mi placă. Poporul meu a avut o lungă şi grea relaţie cu egiptenii, deşi cei care se numesc azi *gipsy* nu prea sunt amatori de piramide şi agricultură pe malul Nilului. Dar vorba aceea, nu toţi câinii care nu latră trebuie neapărat să muşte, mai bine cioară vopsită inteligent, decât un ziar de perete în curs de demolare, sau restructurare, sau reconsiderare. Nu-i aşa? Baicalul rămâne nu numai cel mai curat, dar şi cel mai mare lac din lume, jos pălăria – dar afacerea cu diamantele Bokassa le întrece pe toate.

– Domnule Sommer, eşti un om de aur: aşa este! Uite, i-am povestit acestui soţ al meu, nu mă crede, o mătuşă a mea a încercat să pună o cloşcă pe nişte ouă vopsite tricolor, acum stăm şi tremurăm să vedem: ce va ieşi? Un bunic al meu a întors un stup, zice el, să vadă dacă albinele pot să se orienteze şi când sunt cu susul în jos; vom merge să-l întrebăm de sănătate. Bine făceau strămoşii noştri că fugeau în păduri, dar şi mai bine facem noi, care ne tăiem pădurile; în celuloză nu se poate fugi, aşa că stăm pe fund, omenirea are trei duşmani, alcoolul şi minciuna, cine plânge la urmă plânge la înmormântarea propriului călău, trăiască pacea, trăiască universităţile din ce în ce mai populare...

– Doamnă Limpi, să nu exagerăm! Călăii aparţin trecutului, trecutul aparţine călăilor. Nu credeţi că e mai bine să fii tuns de lână decât să ajungi jupuit de piele şi fript în proţap de nişte haiduci cu licenţe în drept?

– Fără îndoială, domnule Sommer, aşa e cum spui matale. Din întâmplare, soţul meu ştie nemţeşte. Da în Genopolisul carierei sale ratate, putea să susţină trei puncte de vedere deodată. Bine a zis cine a zis, orice pasăre piere pe limba în care a citit mai mult, aşa că nu vă veţi supăra de vom încerca să-i băgăm în mama lor pe toţi reacţionarii menşevici ce nu au citit manifestul LUI la timp şi fără ochelari de cal. Ce părere aveţi?

– Doamnă, domnule, gândul meu e la mare, mi-e dor de vapoare, bărci, colaci de salvare. E bine să ştii – după cum zicea rabinul nostru – să pluteşti la suprafaţa apei, e bine să stai şi mâlc în mâl, în fundul apei. Dar când ai prea mulţi duşmani, he-he-he, parcă e mai înţelept fie să zbori la aşa o înălţime, încât să li se facă frică ciorilor de la cenzură, fie să pluteşti, ca un submarin, la mare adâncime. Să nu fii nici în bătaia tunurilor, nici prea aproape de muşcătura viperelor cu drept de iscălitură... Mai sunt şi alte lacuri mari acolo, de unde ne venea lumina. Naşul dumneavoastră, deocamdată, e ca Baicalul, şi

mare, şi valabil, şi potabil. Vă felicit pentru un asemenea stâlp în viaţa dumneavoastră de familie. Eu zic să ne bucurăm, să ne veselim, plata noastră multă va fi în ceruri. Vă sărut mâinile, doamnă Olimpia, *habe die Ehre, Herr Professor, şalom, şalom, selimetle gutte Nacht, dosvidanie!*

Seimenii din paza noastră, înveseliţi subit, îşi împachetară absolut simetric ziarele de recuzită, ne zâmbiră ambiguu (cu o faţă spunându-ne: „sunteţi simpatici, total imbecili", cu cealaltă dându-ne a înţelege clar că „pe noi nu ne duceţi, afară-i vopsit gardul, înăuntru-i leopardul"), apoi o luară, tot simetric, în direcţia centrului.

Limpi ofta îngândurată.

– Ce om, zicea, ce minune de om e acest domn Sommer. Ai văzut?

De mare confuzie, înghiţii trei noduri, apoi mă hotărâi să-i mărturisesc cu demnă umilitate.

– Limpi, să nu te superi, dar, spre marea mea stupoare, din toată chinezeasca voastră eu nu am înţeles absolut nimic.

Fiică bună a acestui mănos pământ, soţia mea, auzindu-mi trista declaraţie, întâi şi întâi îmi zâmbi cu mare dragoste, de parcă aş fi fost soldatul necunoscut, iar ea Crucea Roşie internaţională. Evoluam acum pe o stradă laterală, plopi bătrâni ne încadrau singurătatea, siluetele noastre prelungi, fanate şi incerte, puteau figura sugestiv în fumul sau ceaţa oricărui pastel de la sfârşitul veacului trecut.

– Deşteptule, iubiţelule, frumosule, cum să te fac să pricepi? Tu vrei „logică" – mie îmi vine să mă internez la balamuc, acolo toţi nebunii îţi argumentează „logic" cum că doctorii sunt nebuni. Stai de cinci ani cu mine în casă, cu mine la masă, şi încă nu ai înţeles că limba nu este un simplu mijloc de comunicare între oameni, cum a spus-o cândva Genialissimul conducător al tuturor popoarelor: limba este şi un mijloc de ascundere, de acoperire, de chiul şi fofilare. Numai copiii, proştii-proşti şi ultimii dintre „intelectualii" de tipul tău mai cred în cuvânt, în vorbă, în sinceritate şi adevăr. Cititul printre rânduri al unui ziar e mai important decât extragerea de citate cu creion roşu sau albastru: tăcerea, pauza dintre cuvinte, la un discurs al Suleimanului, au mai multă greutate decât conţinutul în sine. Eu, dimineaţa, după cum mă salută nea Văduva, portarul nostru, aflu tot: în ce dispoziţii e adjunctul (director nu avem, în industria alimentară un director nu rezistă mai mult de un an, maximum doi), cum a ieşit producţia în schimbul de noapte, ce inspecţii am avut, ce inspecţii s-au mai anunţat, cât de beat a fost azi-noapte contabilul-şef, din ce bani a băut, cu cine s-a mai

culcat noua practicantă care ne-a fost repartizată după ce nu a reuşit în cinematografie etcetera, etcetera. Nu clătina din cap, aşa e cum îţi spun eu! Am o lungă experienţă, ani de zile, deşi marginală totdeauna, am figurat ca o tovarăşă de nădejde în multe comitete şi comiţii. La marile şedinţe, cu nările simţeam de unde bat vânturile, cine va fi vânturat, ce vânt l-a adus pe cel de ne zvânta în critici. Există o plăcere, o artă a subînţelesurilor: dacă Primul îşi turna apă înainte de a vorbi sau îşi rătăcea pixul de aur (dăruit ştim noi de cine), aceste amănunte erau mult mai importante decât citatele cu care îşi garnisea lauda sau beşteleala. Vorbea îndelung şi solemn despre bravii noştri agricultori? Ştiam cu toţii că, de fapt, bravii noştri muncitori nu şi-au realizat planul. Trăgea în hoţii de americani? Asta putea să însemne fie că nu ne-au acordat un mare împrumut, fie că ne-au cerut să le restituim un împrumut mai vechi: dar nu asta era esenţialul, înjurătura la adresa lor însemna doar un semn de punctuaţie într-o ceartă internă, o abilă mişcare de şah, un dribling. O foarte reuşită şedinţă poate să fie una la care nu s-a spus absolut nimic esenţial, iar o plenară, la care luările de cuvânt au fost la obiect şi spontan-pozitive, să fie considerată – acolo unde se trag şi sforile multe, şi concluziile ascunse – un adevărat *fiasco*, un dezastru, o gravă greşeală organizatorică, cu grave consecinţe politice. Văd eu că nu înţelegi, aud cum scârţâie roţile ceasului tău elveţian. Ce să-ţi fac, neamule? Mi-ai explicat tu mie, într-o frumoasă seară în care beai votcă cu Petru cel Mare după Stănileşti, cum că există, în limba noastră prealatină, în afara diferitelor accente fonice, şi un accent logic. Mi-ai dat şi un exemplu, nu-l uit, eu turnam în pahare, mută de uimire şi picată în fund de admiraţie. Ziceai aşa: „iată o propoziţie simplă: «Voi aţi făcut asta!» Ea poate fi pronunţată, afirmativ sau interogativ, cu trei diferite accente tonice:«Tu ai făcut asta», sau: «Tu ai făcut asta», sau: «Tu ai făcut asta!»”. Îţi aminteşti? Îmi venea să râd. Auzi, accent logic! Noi, dragul meu, faza asta de pronunţie elementară am depăşit-o de o mie de ani. Ce ai zice tu dacă eu – aşa – proastă şi nelicenţiată cum mă ştii – ţi-aş afirma şi dovedi cum că în gramatica noastră (care se schimbă şi ea după fiecare cincinal) subiectele se exprimă prin verbe şi predicatele prin substantive; că, într-o judecată, premisele sunt concluzii şi concluzia nu e decât o amărâtă de ipoteză pentru o viitoare, eventuală nouă premisă; că adjectivele şi adverbele sunt mai importante decât cuvântul pe care îl definesc şi că în conjugare toate modurile sunt subalterne şi depind de capriciile modului imperativ. Că sunt pe cale de

dispariţie şi „ori-ori” şi „sau-sau”, iar de condiţionalul „dacă” nu se mai aude decât seara şi când plouă. Că în limba chineză (asta tot de la tine o ştiu), cuvântul „Mi”, pronunţat din stomac, înseamnă „nu am mâncat de exact trei zile”; acelaşi cuvânt, pronunţat din cap, poate fi – depinde şi asta de ora zilei – fie o ameninţare cu destituirea, fie o invitaţie la o cină cu cruditătţi de raţă pe muguri de salcie. Stai, nu sări. Mi-a plăcut când mi-ai spus că turcii vechi (pe care îi admir tot mai mult) povesteau totul la prezent: asta îi scutea şi de amintirile trecutului şi de obsesiile viitorului. M-a uns la inimă amănuntul acela cum că ţiganii, alt popor pe care va trebui, nu peste mult, să-l considerăm model şi să-l imităm de aproape – nu au în vocabularul lor nici cuvântul „a începe” şi nici pe „a termina”. Toate acestea de la tine le ştiu. Ceea ce nu am apucat eu să-ţi spun este legat de cu totul alte accente: supralogice, paralogice, patologice, penale sau în sus propulsante. Tu ai râs în faţa unui afiş rozaliu: ai comis un delict grav, acuzaţia împotriva ta poate fi pronunţată în mii de feluri, cântată în toate sistemele de logică din lume: dar, în lumea noastră, el va însemna exact ceea ce ţie nu îţi vine să crezi: „Tu ai făcut asta”, zic eu acum, nici afirmativ, nici interogativ, fără să pun vreun accent undeva. Tu ai făcut asta e o propoziţie albă, ca o linie trasă cu creta sub ciocul hipnotizat al unei găini proaste. Ei bine, adevărata ei semnificaţie se va vedea după modul în care îţi va fi pusă ea, de către cine, în ce ordine de idei: dacă cel ce-ţi va vorbi se va uita în sus sau la pantofii tăi; dacă se va scobi în dinţi sau se va scărpina (nu spun unde). Adio logică, adio accent muzical! În clipa în care ajungi să fii „analizat”, cuvintele s-au mutat de mult în cer. Aici, pe pământ, a început barbutul hoţilor, cu oase de miei sacrificaţi.

Limpi era într-o vervă ciudată, o frenezie neobişnuită: bănuiam că acel „rău-simţ” al puşcăriaşilor nu era un monopol al celor trecuţi prin leprozerii. Poate că întreaga noastră societate devenise un fel de mare, camuflat „celular”, o „Neagră” mai blândă, prevăzută cu anestezice ca: speranţa, alcoolul, ştirile la radio etc.

– Ironia vieţii noastre, iubite septentrional greco-catolic, va consta, la sfârşitul ei, în faptul că în timp ce ni se va sufla sub nas „Tu ai făcut asta”, noi vom avea imensul regret că n-am putut realiza cel mai modest vis al vieţii noastre de mizerabili şi de umiliţi fără vină: acela de a striga de pe vârful Turnului Eiffel, în direcţia Statuii Libertăţii de dincolo de ocean, o singură dată, dar tare, tare, să audă şi să se cutremure

în somn toate victimele, să roşească de ruşine şi îndoială toţi urmaşii cretinilor Roosevelt şi Churchill, să stea înmărmuriţi toţi acei fanatici stalinişti, de trei ori răzgândiţi, pocăiţi, dar rămaşi orbi pentru exact ceea ce-i esenţial: „Voi aţi făcut asta!", cu accentul şi pe „voi", şi pe „aţi făcut", şi pe „asta".

Nu mai vedeam, deasupra arinilor, demoni violeţi: mă simţeam pe o banchiză în derivă. Sentimentul că absolut totul e pierdut, că, fără nici un fel de speranţă, alunecăm spre o dispariţie lentă şi ruşinoasă, fără a putea striga, fără a putea să ne numărăm copiii, urmaşii, nemuritorii. Adevărata istorie e scrisă sub piele, are dreptate Limpi, întreaga gramatică a *ontosului* nostru e inversă şi falsificată. Cineva mi-a povestit „acolo" (cred că era Augustin, duhovnicul meu cel bun şi blând) că a vizitat, pe vremuri, o mănăstire atonită... I s-au arătat picturi vechi, sub care erau picturi şi mai vechi, care la rândul lor acopereau o antică zugrăveală... „Sub orice sfânt, îi spusese călugărul ce-l conducea, poate fi pictat un diavol, sub orice scenă edenică una din iad." Tot el, trecând prin celebrele cave ale Vaticanului, ne povestea că văzuse acolo o mulţime de palimpsete, acele galbene pergamente de pe care s-au ras sau s-au şters textele originale, pentru a se scrie altceva. Astfel, peste un text păgân se aşterne un text protocreştin, care şi el dispare spre a face loc unui studiu magic sau ştiinţific renascentist. Toată viaţa e o palingeneză, sufletul nostru, aici, în acest colţ de lume şuie şi ticăloasă, este asemenea acelor pergamente revăzute, refolosite, reconsiderate, reactualizate etc. Palinodia este genul literar cel mai apropiat de spiritul Isarlâkului nostru pieziş şi hoţesc: lăudăm ca să ascundem o scârbă, înjurăm ca să ferim o dragoste, cântăm gloria şi speranţele când suntem mai la pământ, omagiem trecutul (care e singurul viitor ce ne-a mai rămas) exact când ne îngrozeşte de moarte prezentul ăsta ce nu se mai termină...

Un alt coleg de contemplaţii, specialist în logică matematică, încercase la un moment dat, urmărind preacurvia moralei noastre conducătoare, o teorie a „inversităţii" spiritului istoric, aşa cum se manifestă el la popoarele mici şi mijlocii ocupate sau numai în curs de eliberare. După a lui părere, exact contrar popoarelor mari şi bogate (Hegel, scriindu-şi opera, se uita numai spre Imperiul Roman, spre cel britanic, spre cel francez sau viitor-german), la aceste mici şi nevolnice etnii (Rusia asemănându-ni-se), spiritul nu creează şi determină materia, ci invers: spiritul este silit să se retragă într-un fel de pândă, de şiretenie, de defensivă pasivă, lăsând materia să-şi facă de cap. O lasă, o lasă – răzbunarea lui constând în bucuria de a

vedea făcându-se şi de râs şi de oaie. Spiritul nu evoluează spre organizarea superioară a materiei, ci spre atragerea acesteia în nişte „capcane-idei" şi „utopii-ideologice" în urma cărora materia, într-o bună zi, va trebui să-şi ridice mâinile şi să se predea, învinsă. Dar cui? Cine va mai sărbători victoria inteligenţei, când nu va mai exista nici măcar noţiunea de inteligenţă? Cine va zice „bun venit, Viaţă, ape curate, păduri, aer miresmat, oceane nepoluate!", când cei care vor mai trăi vor fi fiii şi nepoţii celor care, ştiinţific, materialist şi dialectic, au ucis Viaţa, au murdărit apele, au ras şi otrăvit pădurile, aerul, ogoarele? Poate că, îşi continua amicul meu speculaţiile legate de „inversitatea" naturii noastre, la noi, aici, acum, dat fiind că s-a creat o situaţie cu totul şi cu totul nouă, teribilă şi fără egal în istorie, poate că rolul adevăratei „intelighenţii" nu este acela de a conduce şi lumina, ci invers: acela de a compromite, de a scufunda în beznă şi a lăsa să crape singură puterea pe care nu a vrut-o, pe care a ignorat-o sau a condamnat-o la moarte prin inaniţie şi întuneric. „Nu are rost, striga acest matematician disperat, să-i spunem adevărul paşei din Vidin: el trebuie lăudat, lăudat, umflat, umflat, până crapă singur. Am ieşit din istorie, am intrat în fabulă: să învăţăm lecţia, să fim deştepţi măcar acum. Există rele ce se pot repara sau vindeca, dar există şi rele ce trebuie lăsate să-şi ducă febra şi delirul până la capăt. Spiritul să stea vieţaş la celular, amnistia cea mare nu o vor da tovarăşii, ci bunul Dumnezeu, dacă va supravieţui."

Mă speriai. „Doamne, îmi zisei, suntem pierduţi şi eu, şi Limpi dacă, părăsind băşcălia, începem să gândim (şi să ne gândim) la modul serios. Apără-mă, Doamne, de ispita asta: ajută-mă, Iisuse Hristoase, să mă întorc în nepăsarea şi indiferenţa mea străveche: după ce suntem unde suntem, sentimentul tragic al vieţii ne-ar fi fatal...

Olimpia mă pândea cu coada ochiului.

– Lasă-ţi pricesnele, papistaşule, ascultă-mă tu pe mine: am fost o fată bătrână, am croşetat mult. Va trebui să se scrie odată un studiu despre gândirea femeilor care croşetează. Pulovere şi svetere, şaluri şi mănuşi pentru soţii lor, ieniceri ce nu au timp să se gândească: ei, ca să aibă ce mânca, trebuie neapărat să se mănânce între ei. Am lucrat şi lucrez la o mică staţie de radio uzinal. Ştiu ce este un microfon, un megafon; cunosc, mai ales, cam care ar fi soarta cuvântului ce se scurge electric între microfon şi megafon, aceşti doi poli ai deşertăciunii noastre moderne. Iubite domnule profesor, fost filosof, fost orator, fost grămătic, probabil fost

inspector-ortograf-vinalcool, află de la mine că, deşi e pace, suntem în plin război al cuvintelor. Există cuvinte Tanc, cuvinte Bombardier, Mitralieră, Rachetă. Cuvinte gaz lacrimogen, gaz asfixiant, gaz paralizant. Am văzut cuvinte viteze murind eroic în linia întâi, cunosc cuvinte ce au dezertat, ce s-au automutilat; cuvinte trecute la duşman, fofilate în spate, unde sunt căruţele cu pâine. Dar ce este mai trist, dascăle, este faptul că am văzut – şi văd şi astăzi – o mulţime de cuvinte moarte (pe baricade, în luptă, prin puşcării sau mănăstiri), cuvinte ucise pe la spate, mişeleşte, sau arse în cuptoare, şi multe alte mici şi nenorocite cuvinţele, strivite chiar la naştere, direct pe buzele gângurinde ale copiilor. De cuvintele-văduve ce să-ţi mai vorbesc? Ele îşi bocesc soţul, sau copilul, sau fratele. Ca o amărâtă spicheriţă ce sunt, când văd o Pieta, eu lăcrimez şi zic: „iată o biată Mărie plângându-şi primul şi ultimul Cuvânt".

Ne apropiam, ca nişte hoţi, de vila Tutilă Doi. Cartierul acesta boieresc mirosea acum altfel: a importanţă, compromis, vigilenţă, laşitate. Teii de aici, reciclaţi după atâţia ani de turcire indirectă, păreau a fi lepădat aromele lor clasice, binecunoscute: acum, aleea ce ne conducea spre rezidenţa begler-beiului exala un puternic parfum de sânge şi slavă, de săpun „Palmolive" şi permanganat intim.

Mă uitai cu dragoste în ochii îngrijoraţi ai Xantipei mele.

– Iubito, îi spusei, ai multă dreptate în tot ce-mi spui. Dar, fiindcă ne apropiem de vizuina vulpii, te rog mult să-mi traduci sau măcar să-mi rezumi concluziile la care ai ajuns după bizara convorbire ce ai avut-o cu acest bizar amic al tău, domnul Sommer.

Găsirăm o bancă. Ne aşezarăm.

– Dragă, prietenul meu Sommer era într-un fel de misiune. Avea sarcina să-ţi atragă atenţia că e bine să ştii dinainte că nu eşti lebădă şi nici chinez. Aşa că e cazul să ţii cu cei ce alcătuiesc Baicalul, care, indiferent de diplomele tale, rămâne cel mai mare şi mai tare aici în Isarlâk. Pricepi? La expunerea ce o vei face vor asista mai multe microfoane: părerea lui (şi propunerea mea) ar fi să-ţi ţii aşa-zisa comunicare fie într-o formă atât de confuză, de submarină, încât nimeni să nu înţeleagă nimic, fie să te ridici la o asemenea înălţime teoretică, încât celor ce te ascultă să li se facă frică, în orice caz, domnul Sommer crede că nu e cazul să tragi concluzii categorice: lasă libere mai multe focoase, să explodeze cum vor în capul pătrat al celor ce-ţi vor capul.

– Limpi, toate aceste informaţii au reieşit din

discuţia voastră? Sau, acum, îmi croşetezi tu un şal din imaginaţie...

– Tot ce ţi-am relatat reprezintă părerea domnului Sommer. A vorbit foarte limpede, mă mir că judeci exact cum am vrea noi să judece cei doi dinţoşi ce ne-au filat.

Mă enervai.

– Esenţialul nu mi l-ai spus: am avut sau nu am avut motive reale, obiective, să consider că afişul acela conţine o nepermisă gogomănie? O jignire la adresa Lui?

– Taci, îmi şopti Limpi, punându-şi grijulie mâna pe buzele mele înfuriate. Numele Lui, mai ales numele Lui, nu trebuie rostit, în nici un caz, sub nici o formă. Ai râs tu în faţa afişului, dar cu totul din alte motive decât cred ei: afişul e greşit, dar în altă parte decât ştiu cei ce l-au greşit. Datoria ta este să lămureşti nişte noţiuni ce privesc politica europeană: le vei lămuri, dar fără să te amesteci în ciorba locală, nici în coada de păun a genialităţii Magnificului. Tot restul îl laşi pe seama maşinii de tocat prostii. Cu cât vei ieşi mai confuz şi mai abstract din expunerea ta, cu atât lucrurile vor avea şansa să se lămurească de la sine. În orice caz, soţule, să nu contezi pe Naşul: la ora asta, nu e convins dacă tu eşti un glonte cu care să-l doboare el pe Caftangiu (şi pe soţia acestuia) sau ai devenit, peste noapte, un ciomag în mâna duşmanilor lui de moarte. Ilderim îşi va avea acolo, fii sigur, observatorii lui: ştie să-şi apere iscălitura şi pixul acela de aur, care scrie în cinci culori, dar mai ales cu roşu. Şi cârcserdarul cumnat, amantul doamnei Carmen Caftangiu, va avea acolo microfoanele şi oamenii lui – dacă nu va catadicsi cumva, Doamne apără, să vină chiar în persoană şi în uniformă de colonel greu.

Tăceam. Condiţia mea de „cărturar cinstit" şi de „european bine informat" (cum îmi convenea să mă definesc în autobiografiile de serviciu) arăta acum ca o maimuţică râioasă de pe cutia cu „planete" ale unei caterinci învârtite de un neamţ orb.

– Am înţeles, Limpi. Dar ţin să-ţi declar – ca să nu avem vorbe după aceea – că nu mă voi abate o iotă de la Adevărul meu. Care este, te asigur, şi adevărul LUI.

– Perfect, foarte bine, sări perfid entuziasmată afurisita mea jumătate, aşa te vreau. Cinstit, demn, european. Vreau să te ascult şi eu. Ai tu un cuvânt care îmi place la nebunie: *kalokagathia*. Mamă, mor când îl aud! Uite-aşa îmi zbârnâie ficaţii când îl pronunţi, mai ales după ce bei votcă rusească şi începi a-mi găvări în limba ocupanţilor fascişti. Deci iată ce te rog: nu face economii de vorbe străine,

cât mai mari, cât mai bubuitoare. Neapărat să foloseşti şi dinamita aceea pentru iepuri: „epistemologie”. Pricepi? Fii epistemologic, cât mai epistemologic, mereu epistemologic. Numai dacă simţi că atmosfera devine antarctică lansezi şi racheta „empiriocriticism”. Dar asta numai în caz, de mare pericol. Cuvintele acestea, în Isarlâkul luminilor celui mai luminat, sunt aur şi smirnă pentru toate creierele seraliste. Restul lasă pe seama mea, mi-am pregătit şi eu o strigătură pentru jocul miresei. Sfânta Caterina, protectoarea proştilor şi a celor călcaţi în picioare, să ne ocrotească. Fă-ţi cruce, miroase a pucioasă.

Mi-era frică. Nu frica spiritului, nici cea a inteligenţei sau a violenţei. Nu. Aceste etaje îmi erau perfect educate, absolvisem doar cu *magna cum laude* cei zece ani de dezînfricare. Ce altceva este puşcăria – pentru un intelectual ce se respectă – decât un curs de lungă-vară în care învaţă cum trebuie să scape de toate formele de frică, teamă, grijă, groază, tremur, cutremur etcetera? Totuşi, dacă la etaje stăteam perfect liber şi cu mintea funcţionând greceşte, trupul, carnea tremurau pe cont propriu, îşi derulau spaima imediată, spaima de animal, şi asta fără să ţină cont nici de mândria, nici de părul meu albit în răbdare şi introvertire.

Mirosul de pucioasă şi copite arse devenea real şi insistent. Cotirăm spre grilajurile de fier forjat ale vilei în stil azerbaidjano-florentin. Naşul ne aştepta nervos la intrare. Fuma mărăşeşte. Nu ne ură „bun venit”, se răsti cazon la noi:

– Bine, bre, nu puteaţi veni şi voi mai devreme? Vă mai prelucram, vă mai încurajam. Acuşilea, gata: e târziu, suntem aşteptaţi. Hait, s-a terminat cobiliţarea, începe căluşul miresei.

– Naşule, interveni mieroasă Olimpia, parcă era vorba să venim numai la matale... soţul meu să-ţi explice de ce...

– Olimpia, tu cu mine să nu faci pe deşteapta şmecheră! Sunt vulpe bătrână. Ştiu de două ceasuri că alde Caftangiu vi l-a şi trimis pe jidovul casei ca să vă prelucreze. Aşa că...

– Aşa că? întrebai şi eu voios, anume să-i demonstrez că nici strămoşii mei nu erau veniţi din Taimir.

–...Aşa că, dragă finule, am plăcuta sarcină de a-ţi transmite că un grup de tovarăşi şi-au exprimat dorinţa de a-ţi asculta expunerea. Eu fac parte dintr-un alt grup de tovarăşi: care am fi dorit să te ştim mort. Sau măcar surdomut. Sper că te-ai pregătit serios! Eşti singur în pustie, nu pot decât s-o plâng pe aia de te-a născut, dar şi pe aia de-ţi

mormăie ocenaşele.

Sub aceste înveselitoare auspicii, ne îndreptarăm tăcuţi spre o altă vilă, ceva mai mare, mult mai întunecată şi păzită. Două umbre ne aşteptau la poartă. Nici o vorbă nu se rosti, doar o lanternă ne mătură feţele neutre.

(Sub nori, auzeam ţipătul de primăvară al unor gâşte sălbatice reîntoarse din documentare. Nici una nu „rămăsese". La Paris, în *Café de Deux Magots*, marele Jean Paul Sartre, beat mort, le explica unor foşti marxişti, deveniţi maoişti, cum devine cazul cu „suntem condamnaţi la libertate". Cel mai bun exemplu ar fi urmărirea parabolică a unui singur spermatozoid, angajat în cursa lui vaginală. Ovarul e departe, mai are mult de înotat, poate că porţile spre eventualitate îi sunt închise. Sau interzise. Sau ocupate de un alt principiu, sosit mai devreme. Nu ne rămân decât scârba, greaţa, neantul, cu care, liberi în sine, ne angajăm în Istoria înrobirilor continue.)

Profesorul din mine îşi rândui fişele în cap, fixându-şi un punct de vedere, locul geometric din care se va analiza problema. Controlai dacă sunt bine încheiat la pantaloni, îmi făcui cruce repetându-mi isihastica: „Doamne Iisus Hristoase, ai milă de mine, păcătosul!". Sărutai cavalereşte mâna soaţei mele, Olimpia. La rânjetul dinţos al Naşului, răspunsei latineşte: *Radix omnium malorum est stupiditas, mendax, cupiditas.*

Aveam datoria de a nu fi nici stupid, nici mincinos şi, mai ales, nici măcar mică lichea.

CAPITOLUL AL VII-LEA

În care bravii noştri eroi, coborând pe nişte sordide scări în spirală, ajung într-un fel de peşteră modernă, plină de microfoane. Naşul se leapădă fără să aştepte cântul cocoşului. Are loc o savantă expunere despre utopiile ştiinţifico-fantastice, după care urmează o mârlănească încăierare de mahala. Ca Minerva, înarmată cu scut, coif, suliţă (dar şi cu un şarpe încolăcit inteligent sub scut), apare Olimpia. Îl aduce pe Ilderim tonans, care, fiind cel mai puternic, este şi singurul care trebuie să aibă totdeauna dreptate. Un Sommer jalnic figurează ca simplă recuzită-martor.

Doi indivizi cu alură de boxeri retraşi din competiţie, cu priviri plumburii de servanţi la crematoriu, mă luară energic în posesiune. Muţi ca nişte cariatide vacante, mă conduseră, ţinându-mă ferm de ambele braţe, de-a lungul unor geometrice coridoare. Coborârăm apoi câteva scări danteşti în spirală şi mă pomenii buimac, într-un fel de subsol fără ferestre, cu pereţi netencuiţi, plin de ţevi vopsite în alb şi roşu. Gazda mea iniţială, Naşul, dispăru ca fumul de lângă noi. Pe Limpi o auzeam în spate ridicând glasul la nu ştiu cine: „Neamule, ia mâna de pe mine, că te trimit înapoi în sclavagism!". Două reflectoare puternice mă întâmpinară. Zării alături o masă pustie, acoperită ca un sicriu, cu un valtrap... albastru. „Albastru, mi-am zis: nu roşu." Pe masă se zăreau două glastre de flori (fără flori), una cană cu apă (fără apă) şi, lucrul cel mai bătător la ochi, vreo trei microfoane micuţe şi drăgălaşe. O tablă neagră, de pe vremea alfabetizării primilor alutani din Isarlâk, bătrână şi sastisită, stătea proţăpită şi somnoroasă în spatele mesei mult prea lungi şi prea albastre. Habar nu aveam cât de mare poate fi sala din faţă. Prin întuneric, nu zăream decât sclipirea unor lentile de ochelari şi jarul mai multor ţigări aprinse. Olimpia trecu pe lângă mine, înaltă, demnă, încrezătoare ca un steag viteaz înainte de bătălie. Se aşeză în faţă de tot – mi se păru că locul acesta special îi fusese rezervat anume.

Ca din fundul lumii, se auzi o voce puternică, pe soartă stăpână. A Naşului, Tutilă Doi. Se făcu linişte ca într-o orchestră când apare dirijorul. Aveam impresia că înot în larg, ţărmul nu-l mai văd, am picioarele legate şi mâinile încurcate de nenumărate meduze moi şi transparente.

– Tovarăşi, se auzi, cred că nu mai e cazul să vi-l prezint: se va prezenta singur, în ceea ce mă priveşte,

ţin să-mi exprim recunoştinţa şi admiraţia pentru modul principial în care s-a iniţiat şi s-a organizat această, cu totul excepţională, şedinţă...

Aş minţi dacă aş afirma că am fost atent la discursul beglerbeiului futurolog. Mă uitam spre ochelarii iubitei mele consoarte şi îi simţeam ochii, inima, sufletul. În valuri, ca dinspre un golf de pace şi linişte, veneau dinspre ea spre mine brize de dragoste şi încurajare. Mă simţeam în fundul unui abataj surpat, ea sosea cu o butelie de oxigen şi o lampă; cu mâinile ei de regină ostrogotă, venea să îmi desfacă nodul în care mă gâtuiam singur, câine prost, încercând să joc în propriile mele lanţuri. Îmi şoptea calină: „Iubitule, libertatea este un lanţ înţeles din necesitate.”.

Din introducerea meşteşugită a Naşului nu prindeam decât frânturi. Făcându-şi cu artă şi dezinvoltură – de mare preot al marilor şedinţe – cuvenitele temenele spre Mecca (dar, pentru orice eventualitate, şi spre Medina), citând un verset sunnit, dar şi altul cât se poate de şiit, marele meu protector trecu la o scurtă, dar furioasă expunere a realizărilor din ultimii ani. Vorbi despre industrie (în treacăt), despre agricultură (tot în treacăt), despre noile catedre universitare, despre echipa de fotbal a studenţilor, despre noul complex de educaţie şi reeducaţie. Fu de părerea tovarăşului Ilderim, care, „cu inteligenţa şi nivelul ce îl caracterizează, a considerat că s-a lucrat destul la construirea trecutului istoric: personal, sunt fericit şi mândru că am fost trecut de la catedra de arheologie militantă (unde, totuşi, mai rămân multe de făcut şi de refăcut), la catedra de agitaţie futurologică, prima catedră de acest fel din întregul lagăr socialist, ce zic, din întreaga Europă.”.

Mi se părea cât se poate de evident că orice asemenea luare de cuvânt, oriunde, de către oricine, nu poate fi decât o apărare *pro domo* indirectă justificare, un fel abil de a-ţi turna beton la temeliile carierei, în permanenţă ameninţate de tremurele şi cutremurele puterii. Auzii ceva despre rolul militant al Universităţilor Populare („Toate universităţile de catedre trebuie să ajungă populare, toate cele populare trebuie să ajungă universităţi de catedră: trebuie să lichidăm, o dată pentru totdeauna, diferenţa între sat şi oraş, între cărturar şi muncitor, între industrie şi agricultură.”), nu înţelegeam mare lucru, aveam nevoie de un punct de sprijin în haos, de un cer înstelat în care să cred. Nu le găseam pe aproape. Din ceaţa tracului de scenă (eram pe o scenă, dar încă nu sosise momentul să-mi rostesc monologul), mi se părea că exact în direcţia vocii care vitupera acum împotriva cosmopolitismului,

misticismului, revizionismului din vagul sălii, pe deasupra capetelor, se desena silueta unui înger îngândurat, privind cu milă (cu milă?) spre cei din sală, privind cu ironică maliţiozitate (semăna cu Voltaire?) în direcţia mea. Limpi îmi făcea mici semne delicate: „Nu te speria, nu intra la idei, aşa e jocul, îl joci în doi, îl joci în trei, arză-l-ar focul!”. Acum, simţeam, va urma momentul ironic al oricărui orator versat. Naşul, călare pe cuvânt, îşi încheie alocuţiunea în felul următor: „Ca să-l caracterizez mai bine pe acest fost profesor de fostă catedră (nu spun unde, se vede pe el), e destul, stimaţi tovarăşi, să vă povestesc prima noastră convorbire. Dumnealui mi-a fost prezentat de o nepoată a mea, aici de faţă. Conform tradiţionalei noastre ospitalităţi, l-am primit în casă, fără pâine şi sare, dar cu bunăvoinţă şi milă. Milă cetăţenească, bine-nţeles, şi nu din cealaltă. L-am întrebat – şi vă rog acum să fiţi atenţi, răspunsul său e tot ce poate fi mai tipic – cum se simte în municipiul nostru. Ce credeţi că mi-a răspuns? Vă redau textual: „Ca un Gulliver, doar că nu ştiu dacă am ajuns în ţara uriaşilor sau a piticilor. Sau a piticilor ce se cred uriaşi...”.

După această teribilă poantă (absolut corect citată, recunosc), întreaga asistenţă ar fi trebuit să izbucnească într-un râs reprobator. Ei bine, nu: în afară de câteva mârâieli confuze, nimeni nu râse cu adevărat. Mă uitai spre Limpi: era veselă, râdea în pumni. Se pare că era singura care ştia de ce dinamita Gulliver, în loc să explodeze, se fâsâise în penibil.

Un nenea bătrân (tip de popă tuberculos, băutor de ţuică şi litere cirilice) sosi lângă masa mea, unde, cu seriozitatea unui medic radiolog, fixă în piuneze afişul rozaliu al vinovăţiei mele. Ca un pistol ce dă plecarea la cursa de zece mii de metri foarte plaţi, auzii din întuneric ordinul: „Dă-i drumul, să auzim papagalul!”. Dinspre Limpi, spaima mea mai prinse un ultim mesaj. Albastru. *Kalokagathia*. Euristic. Eipistemologic. Îngerul Voltaire îşi părăsi poziţia melancolică şi îmi întoarse spatele. Mi se păru că aud o fanfară funebră de ţigani. Mi se păru numai. Liniştea în sală era de-a dreptul interstelară, cosmică.

Mă apropiai de masă. Ca teleghidat, fără să fi făcut vreodată gestul acesta, ridicai ceva mai sus cele trei microfoane. „Conferinţa” era gata undeva înlăuntrul meu, nu ştiu cine a pregătit-o, nu ştiu cum fusese pregătită – de îndată ce îmi auzii vocea de catedră (fiindcă aş minţi spunând că nu mi-am iubit catedra, că „Mie mi-e totuna că vorbesc la ONU, la cârciumă sau în bucătăria Olimpiei”), ca şi când ar fi coborât peste mine harul *akademos* al ordinii şi argumentării, mă pomenii pe aleea logică a celei mai

pure şi clare demonstraţii.

– Domnilor, mă auzii rostind, permiteţi-mi a vă aminti că lucrurile cele mai simple sunt cele mai complicate, iar cele complicate sunt, în fond, teribil şi dureros de simple... Cu voie de la stăpânire, voi abuza puţin de răbdarea şi competenţa dumneavoastră (Doamne, am devenit şi perfid, de unde atâta diplomaţie?) spre a vă prezenta doar câteva din faţetele extrem de delicate – şi enorm de importante din punct de vedere politic, subliniez, politic – ale problemelor ce se desprind din acest afiş pe care, în linii mari, îl respect şi îl admir. Dar...

Fronius, care era un mediocru vorbitor, obişnuia să-mi mărturisească, mai ales după trei coniace franţuzeşti, că după a lui părere vorbitorii, ca şi călătorii dintr-o gară mare, se împart în trei categorii: cei care doresc plecarea, cei care simt drumul şi cei care ştiu unde vor să ajungă. În ceea ce mă priveşte, totdeauna am considerat Verbul ca fiind o natură în sine, cu legi, capricii, voinţă şi inteligenţă proprie. Citind, ziceam, o îmblânzim: scriind, o apropiem; vorbind, nu facem decât să-i dăm EI cuvântul. Desigur, această magică teorie se baza şi pe puţină infatuare tinerească şi pe clandestine lecturi din Quintilian, Bossuet, Lenin. Dar asta nu avea nici o importanţă. Mă bucuram fiindcă simţisem de la primele fraze rostite că ombilicul fusese fericit tăiat, stăpâneam sintaxa problemei, simţeam cum se înmoaie şi se îmblânzeşte fiara asta care se cheamă public, sau instanţă, sau judecată de apoi...

Anunţai dintru-nceput că modesta mea expunere va avea trei părţi: în prima parte, bazându-mă pe cercetările marelui nostru Mih-Ral (un filosof marxist iubit, mai ales că nu figura în nici o bibliografie obligatorie), voi încerca o diferenţiere între conceptele de „utopie” şi „socialism”. În partea a doua, voi analiza diferitele accepţiuni ce se dau astăzi termenului atât de controversat de literatură „Si-Fi”, adică literatură ştiinţifico-fantastică. Abia în partea a treia anunţai eu, voi putea să mă încumet a arăta acea greşeală care, după părerea mea, nu are ce căuta pe acest frumos şi progresist afiş cultural.

Nimeni nu mă întrerupse. La mirata mea întrebare (absolut justificată, date fiind tensiunile specifice ale momentului) „Cam cât timp mi se acordă ca să-mi dezvolt ideile?”, o voce autoritară, tabagică, dar sigură de sine, strigă în întuneric: „Un secol! E bine?”.

Închisei ochii şi dintr-o dată mă simţii scufundat în apele pure şi oxigenate ale filosofiei.

– Diferenţa între utopie şi ştiinţă, iată, ziceam, una din cele mai dramatice, mai dureroase probleme

ale zilelor noastre. Întreg secolul al XIX-lea a fost obsedat de spaima că ştiinţa cea mai pozitivă, cea mai experimentală şi mai fizic-materialistă poate să se transforme pe nesimţite în utopie şi vis. Există în Om, în oameni, o tendinţă de a coborî zeii din ceruri, în locul zeilor epuraţi: unele mituri devin principii sociale practice (de pildă,Prometeu), alte mituri rămân un mister religios veşnic (exemplu: tot Prometeu). Orice realitate declarată sacră şi infailibilă se mută din realitate în metafizică, devenind poveste, dogmă, speranţă sau coşmar transmundan. Între realitate şi ficţiune se menţine acelaşi raport ca între vis şi trezie, ca între mine real şi imaginea mea într-o oglindă falsă, mincinoasă, rea. Autori ca Ernst Mach (pe care nu încetează să-l critice Lenin însuşi), Cassirer, Vaihinger, Frobenius, întreaga şcoală psihanalitică, începând cu Freud, Adler, Jung, ca să nu mai vorbim de fenomenologii moderni, cu toţii ne atrag atenţia asupra labilităţii dintre concret şi metafora lui, între fapt şi formula lui (matematică, fizică, chimică – nu are importanţă), între experiment şi interpretarea acestuia în termeni de limbaj sau simplu semn.

După ce mi se păru că acest punct fusese suficient lămurit (detest cuvântul acesta colaboraţionist, a lămuri), trecui, după o scurtă pauză, la punctul doi al consideraţiilor mele. (Voltaire apăruse din nou, rânjea ca de obicei, cu mâna îmi arăta obscenităţi absolut ţigăneşti: nu-mi păsa, eram în şa, pe calul meu favorit. *Candide* era cartea pe care, din respect pentru Leibnitz, am refuzat s-o citesc. Toată viaţa am sperat să ajung o monadă cât de cât lucidă, nu aveam de unde bănui că voi sfârşi ca un suberou al ghinioanelor istorice, ca un biet subistoric al acestor „eroice" ghinioane.) În sală, tensiunea încordată a liniştii de la început făcu loc unui halou de somn şi pace, ca şi când s-ar fi terminat bombardamentul şi oamenii aşteptau acum să se risipească fumul, să sune sirenele, ca ei să poată ieşi din pivniţele spaimei lor.

Îmi reluai, cu îndârjită „furie", demonstraţia, propunând onoratei asistenţe trei diferite definiţii ale acestui gen (minor, după părerea mea) care se cheamă Si-Fi, Science-fiction, tradus cam cu piciorul în alutana noastră „literatură ştiinţifico-fantastică".

– De ce? Pentru simplul motiv că în limba noastră, adjectivul „fantastic" are cu totul altă accepţie decât englezescul (şi corectul) *fiction*. Ne mişcăm la graniţa dintre basm, mitologie, futurologie, apocalips, esoterie. Da, domnilor, acesta e adevărul, indiferent de ce gândesc cei de la primărie.

Trecui cu superioară ironie peste teoriile lui

Kornbluth, care susţine aberant că Swift ar fi părintele genului.

– Nici vorbă. Nu putui fi de acord nici cu părerile, absolut superficiale, ale lui Sam Moskowitz, apostolul anticipaţiei americane, care susţine, citez din memorie: „Cyrano, cu ale sale poveşti despre Imperiul Soarelui şi al Lunii, ar putea fi adevăratul strămoş al *Si-Fi*-ului contemporan". În cazul acesta, îmi zic, Homer şi Dante, Sfântul Augustin şi Campanella Tommaso (primii teoreticieni ai Cetăţii Soarelui) au mai degrabă dreptul de a figura ca pionieri ai visului utopic. Dar atunci, ce facem cu Maiakowski, cu Gorki, cu Makarenko? Cu Willi Brand, Hammer, cu Clubul de la Roma, cu Institutul din Massachussets? Toţi aceştia sunt sau pot fi consideraţi ficţionişti ştiinţifici: fiindcă sunt – deşi nu sunt?!

Citând cu prudenţă teoreticieni mai puţin cunoscuţi, ca Kitil Andreev, Jean Gallegno, autori celebri (pe care i-am citit graţie cârciumarului ostrogot, ale cărui rude din Maroc îl aprovizionau cu literatură din lumea a treia) cum erau Ray Bradbury, Oriana Fallaci, Isaac Asimov, încet, cu paşi mărunţi, mă apropiai de concluziile curajoase ce urma să le trag.

– Cred, afirmai ca la un congres pe malul lacului Leman, că e destul de clar acum: suntem deosebit de conştienţi şi ne încearcă o grea răspundere, dar, având în vedere realele şi adevăratele coordonate ale problemei, nu puteam să nu ne uităm altfel, cu alţi ochi, la acest nobil afiş universitar. Popular. E limpede că genul acesta literar, stângaci şi arbitrar numit „ştiinţifico-fantastic", nu s-a putut naşte decât în slăvitul, dar şi afurisitul secol XIX. Dumnezeu fusese detronat. Natura disecată şi detronată şi ea – în locul lor milenar, pe cel mai înalt soclu din preistorie şi istorie, fusese înălţată Ea, Măria-sa ŞTIINŢA. Observaţie, experiment, calcul, previziune, descoperiri şi invenţii. Dar toate acestea în limitele realului, ale fenomenalului, ale adevărului măsurabil, controlabil. Mai mult decât atât: îndrăznesc a afirma – bazându-mă pe o solidă bibliografie naţională şi chiar internaţionalistă (sala se înfiora ca lovită în cap) – că întreagă această literatură de basme şi eresuri paraştiinţifice nu s-a născut decât prin opoziţie antitetică, în conformitate cu principiul dialectic, al contradicţiei, al negaţiei negaţiei. S-a născut din ŞTIINŢĂ, dar oarecum împotriva ei. Literatura aceasta se ridică împotriva stupidităţilor criminale declanşate de un viitor plin cu roboţi, cu ingineri geneticieni, zboruri interstelare, războaie cosmice, extraterestri veniţi în recunoaştere sau direct cu scopul să construiască aici o lume nouă, asemănătoare cu chipul şi capul lor...

Ne-am speriat cumplit, domnilor, am continuat eu cu eleganţă şi umor, şi, asemenea copiilor, ca să ne treacă seara şi să putem adormi frumos, o punem pe bunica Sam Moskowitz şi Asimov Isaac să ne legene în vise, să ne obişnuiască pe nesimţite cu o lume-nelume, cu o formă de civilizaţie în care omul va fi o simplă amintire a unor roboţi specializaţi... În concluzie, domnilor, iată ce afirm eu, şi cu mine împreună tot ce este încă bun-simţ în Europa asta bătrână: ştiinţa este una, ficţiunea este exact contrarul ei. Metodele ştiinţifice trebuie să ducă spre societăţi posibile, reale, umanitare, drepte, libere, luminate; ficţiunile, în schimb, ne mută într-un viitor absurd, coşmaresc, duşman, străin nouă, dezumanizat, criminal chiar. Deci, într-o societate total opusă, contrară, exact faţă de valorile pe care EL, prin opera şi exemplara sa viaţă, le-a promovat cu eroism şi jertfă. Dacă îl menţinem acolo, între „naivul" Jules Verne şi entuziastul H. G. Wells (care l-a vizitat pe Lenin, încercând să-l convingă de „gradualism", adică de ideea reformelor în trepte lente), înseamnă că toţi cei care au învăţat să cânte Internaţionala nu au fost decât simple personaje într-un roman futurologic de groază, victimele unui savant nebun, ca Frankenstein sau Dracula. Singura noastră salvare nemairămânând decât vaga speranţă că „romanul" sau „piesa" sau „utopia" în care figurăm acum – nu ca oameni, ci ca ficţiuni caraghioase şi laşe – într-o bună zi sau bună noapte se va termina. Ne vom trezi dintr-un sinistru coşmar de febră şi delir „ştiinţific", vom începe să vorbim simplu, ca oamenii normali, reluându-ne viaţa de acolo de unde ea fusese întreruptă de aventura experimentului unei mondiale revoluţii.

Lăsai o clipă ca lumea să-şi poată recăpăta respiraţia. Apoi, ca un obosit şi sătul de arme războinic, cu o voce de senator hotărât să se retragă definitiv la coada vacii, declarai ca un Cincinnatus:

– Personal, mă simt bătrân, obosit, după câte am păţit şi trăit e normal ca visul meu să se rezume la pensie, nevastă, muzică la radio, plimbări în parc, printre copiii şoimi sau porumbei ai patriei mele dragi. (Televizor nu-mi voi cumpăra tocmai fiindcă am citit multă literatură despre viitor.) Dar asta e o simplă paranteză personală. Acum, nu e vorba de bătrâneţea mea, ci de Domniile voastre. Ca specialişti oficiali, răspundeţi de viitorul luminos, de mersul mereu înainte, de culmile din ce în ce mai culmi. Şi mă gândesc – nu pot să nu mă gândesc – la numele LUI, la renumele LUI (aici ridicai vocea mea la diapazonul profetului în pustiu, atingând un nivel de strigare pe care nu-l reuşisem nici pe vremea când, bănuit de grave abateri revizioniste, eram bătut

la tălpi cu vergi de alun ţinute în saramură), şi vă întreb deschis, în numele ortografiei, ortopediei, ortoepiei internaţionale: chiar credeţi că locul lui Karl Marx este acolo?...

După o calculată pauză de suspans, cu alt ton, urban şi academic, încheiai:

– Vă mulţumesc pentru răbdarea cu care aţi ascultat.

Şi mă aşezai. Pe singurul scaun ce se găsea sub afiş.

În sală, tăcere. Aşteptam goarnele unor îngeri prevestitori de sfârşit. Mă uitai la ceasul meu (dăruit de Limpi): vorbisem exact două ore şi un sfert. Enorm. O căutai din ochi pe Olimpia: îmbătrânise (sau întinerise) cu un secol, îşi ştergea ochelarii. Ochii ei umezi, teribil de frumoşi, mă decorau cu Steaua ideii de Republică, cu Bărbăţie şi Credinţă, cu Virtutea Postrevoluţionară – tot felul de decoraţii ce nu au strălucit niciodată pe pieptul unui ratat profesor de idei generale. Sala continua să tacă, publicul – oaie – aştepta ca cineva să dea semnalul, fie pentru aplauze, fie pentru huiduieli. Nimic. Luai cana şi – stăpân pe nervii mei – făcui semn către cirilicul tuberculos, arătându-i că nu am nici pahar şi nici apă de băut. Nu mişcă. Altcineva, cred că una din cariatidele mele, îmi puse în faţă o carafă plină. Băui din ea, apoi mă ştersei cu mâneca, ţărăneşte. Mă simţeam ajuns cu aratul la capătul ultimei brazde. Limpi, cu un curaj de cosmonaută, ieşi din capsula ei spaţială, veni până în spatele meu şi cu batista ei mirosind a busuioc şi parastas îmi şterse fruntea îmbrobonată de o nobilă sudoare, în ordinea relativă a istoricităţii, ca semn şi semnificaţie, gestul ei echivala, acum şi aici, cu trecerea la creştinism, cu atacul Palatului de Iarnă.

În clipa asta, o voce de baş-vizir răsună din întunericul nicotin al sălii:

– Ei, Caftangiu, tu ce zici la toate acestea?

Nu-l vedeam pe numitul Caftangiu. (Nici nu-l cunoşteam, era una din personalităţile mistice ale Isarlâkului; nu se arăta oriunde şi oricui. Fiind şef peste Cultură, ighemoniconul său îi cerea o anume distanţare în nouri şi taină.) Dar îl simţii cum se ridică în picioare, cum tremură ridicându-se în picioare.

– De ce mă întrebaţi pe mine, tovarăşe? îl auzii răstindu-se cu o ţâfnă dinainte plănuită. De ce nu-l întrebaţi pe tovarăşul Tutilă Doi? El e cu ideile, el e cu futurologia, el e şi controlorul ştiinţific al Universităţii Populare. Este şi Naşul, garantul, protectorul acestui moftolog ce nu a învăţat încă să se adreseze cu „tovarăşi”. El trebuie să fie şi coautorul acelui Râs pentru care ne-am adunat aici. De ce să răspund eu de bubele altora? Ce am eu cu fantasticul?

Tutilă sări ca un şarpe. Nu reuşii să înţeleg ce îi replica el duşmanului său de viaţă nouă; din cauza furiei – sincere sau calculate, nu aveam de unde şti – viteza de rostire a alutanei celei mai alutane depăşea cu mult puterile urechilor mele, crescute şi educate în pronunţările lente, rare, leneşe ale dialectelor transmontane, nordice. Se iscă o busculadă, Limpi striga: „Vai, vai!", înjurăturile cele mai cazone zburau ca ghiulelele prin aer. Cineva urla: „Fără pumni, tovarăşi, pentru Dumnezeu!", dar auzeam trosnind scaune; gâfâieli şi şuierături de facu-ţi şi dregu-ţi, pe mă-ta de porc şi parvenit, de câine şi lingău, ca o grindină cu tunete, umpleau parterul auditoriu.

Eram calm. Trecusem peste un colaps nervos, acum zâmbeam ca un idiot nimerit în târg la panoramă. Dracii duhului meu – ar fi trebuit să danseze sârba sau bătuta – nu se arătau deloc. Îmi trecu prin faţa ochilor pierdutul meu laborator de lexicologie patologică din Genopolis (cine ştie ce imbecil umblă acum printre fişele mele), îl vedeam pe tatăl meu ieşind din mină şi cântându-le jandarmilor: „într-adevăr deşertăciune sunt toate...", pe uitata mea soră aşteptând pe scările ninse ale tuturor procuraturilor... Cei care se băteau acolo, în întuneric, erau *omotimii phylakokraţiei*, atleţii locali ai devoţiunii ignorante, ai *sanctei multilateralitas*. Cuvinte ca „escroc", „curvă", „iudă" plesneau ca artificiile de carnaval.

Deodată, o voce de Jupiter mânios ordonă: „Linişte!"

Pe loc, ca o maşină ascultătoare, întregul tumult se stinse cum se stinge un bec sau un opaiţ. Dacă aceeaşi voce ar fi strigat: „Să fie lumină!", nu m-aş fi mirat să asist la o nouă genează, la o nouă despărţire a apelor de uscat.

De astă dată becurile fură aprinse, reflectoarele sub care fiersesem se topiră ca nişte cimexuri ce ştiu când trebuie să se retragă în întuneric.

Din fundul sălii luminate înainta spre mine un gigant încruntat, ciupit de vărsat, dar frumos, gras şi zvelt, militar însă civil, foarte elegant în costumul *deux-pièces, home-spun*. Avea o carură de *boss* american, de general neamţ, de împărat african. Îi zării ochii: Hristoase! Pe loc mi-am dat seama că acest greu tovarăş nu a mai fost contrazis de cel puţin douăzeci de ani. Frica unu, cea a cărnii şi oaselor mele, îmi găuri buzunarele. Nu-mi găseam batista. Mi se părea că spre mine vine Vezuviul, eu nu sunt, nu mai sunt, decât un biet câine din Pompei, aşteptând lava ce mă va înveşnici. Tremura şi microfonul, pe care, dracu' ştie de ce, mă apucasem să-l aşez în furcă. Mă zăpăcisem complet. Gigantul venea, simţeam cât de obişnuit este cu teama ce o citea, cu

siguranţă, în ochii mei. Era şi o oră nenorocită în istoria moravurilor europene: bunii mei colegi Pierre Daix, Roger Garaudy, André Glücksmann şi mulţi alţii, până acum fanatici zapodnici slavofili, cuprinşi de un fel de streche dialectică, îşi scoteau în faţa lumii indigourile roşii de pe convingerile lor ferme; într-un castel din Bretania, tot la această oră, cel mai mare istoric al peceuseului francez, în cadrul unui *garden party* al întregii aristocraţii a Marelui Occident, depunea la picioarele celei mai bogate baronese Rotschild o ediţie princeps (*in quatro,* pe hârtie de Biblie) a operelor comentate ale nemuritorului autor al Manifestului comunist; optzeci de mii de fabrici de funii, care de care mai solide şi mai competitive, îşi ofereau marfa unor cinici neguţători din Novogorod, veniţi să se îmbete şi să mai râdă niţel de tâmpenia multiseculară a acestor curve sinucigaşe, gata să-şi vândă – chiar şi pe datorie – sufletele şi libertatea pe care nici nu au câştigat-o ei, şi nici nu-i interesa să o păstreze.

Boss-ul gigant se opri în faţa mea, îmi scoase din mâini microfonul rebel şi îl puse calm la locul său. Apoi, în liniştea încremenită ce îi urmărea fiecare gest, se întoarse spre sală şi spuse doar atât:

– Treanca-fleanca, mere acre: tragem cu puşca după purici, după muşte în plin zbor,...

Izbucniră râsete – dar eram încă departe de râsul total, eliberator, *finis comediae*. Se părea că, totuşi, gigantul din faţa mea nu era cel mai mare, cel mai tare. În orice caz, nu putea fi Ilderim în persoană. Exclus. Când acesta făcea o cât de mică glumiţă, râdeau în hohote până şi ultimii seimeni din subsoluri.

Gigantul rămăsese totuşi „un cineva", temut şi puternic, îmi făcu semn să mă scol în picioare. Mă sculai. Ca un şcolar ascultător. Mă ciocăni părinteşte pe frunte: răbdai, nu ştiam ce vrea. (O vedeam pe Limpi în doliu, îmi făcea parastasul pe ascuns, cu un popă procurat la negru.) Oricât de sublime sunt mândria şi demnitatea, în faţa unui balaur epistemovor, golirea buzunarelor şi a memoriei se face chiar înainte ca percheziţia *de facto* să înceapă.

Zmeul se plimba prin faţa mea, privea îndelung spre afişul corp delict, ofta, mustăcea, se prefăcea a fi muncit de îndoieli şi probleme. Teatru, gândeam. Teatru cu fişet verde şi cu cravaşa ascunsă pe sub dosare.

– Uite, profesore, mi se adresă cu suspectă blândeţe, noi în genere suntem nişte oameni simpli: primă generaţie, doi şi cu doi fac patru, nu ne pricepem la zboruri de noapte fără pilot. Aşa că fii amabil şi-mi răspunde numai la două, foarte

simple, întrebări.

– Cu plăcere, răspunsei. (Mă gândeam un pic la Socrate şi la cucuta pe care oricând şi-o putea procura, fără valută.)

Gigantul pregătea un upercut: era, în felul său, şi un versat actor. Mă lăsă, aşadar, întâi să fierb în suc propriu (şi eu, şi onorata asistenţă). Se plimba prin faţa mea, mai râdea, mai suspina, începeam să nu mă mai tem, parcă cunoşteam de undeva piesa asta.

– Prima întrebare, dascăle: vreau un răspuns scurt, scurt, clar şi precis. Da sau nu?

– Da sau nu, repetai eu, în extaz mazdeic, protoiran.

(„Da sau nu", iată caricatura oricărui maniheism religios sau politic. De la facerea lumii, tuturor tiranilor, torţionarilor, inchizitorilor de tot felul le-a plăcut acest categoric „da sau nu", ignorând că, deşi logic *tertius non datur*, uneori acest *tertius* e prezent în lume, e prezent mai ales între „da" şi „nu", între „alb" şi „negru", „bun" sau „rău".)

Aşteptam întrebarea. Cred că arătam ca un Oedip mort de beat, în faţa unui Sfinx abia sosit la chef.

– Spune-mi atunci: ce scrie aici? Scrie „ştiinţific"? Scrie „fantastic"? Scrie clar şi numele lui Karl Marx?

– Scrie, recunoscui eu, înghiţind dintr-o dată, ca un gogoloş amar, toate dialogurile maieutice din lume.

– Buuun! Vasăzică scrie. Perfect. Acum te rog să ne răspunzi nouă – care n-om fi noi filosofi sau metafizici, dar ceva broşuri cinstite tot am apucat să mai citim – la două simple întrebări.

Mă uitai spre Limpi: era un tors de fum verzui, o pereche de ochelari ce notau aprig într-un carneţel misterios. Privii în sus, să-l văd pe edentatul Voltaire: dispăruse. Ochii gigantului nu mă slăbeau, degetul său (gros, păros, phălos) indica pe afiş locul crimei.

– Deci, prima întrebare: este el, Karl Marx, un scriitor ştiinţific?

– Este! răspunsei repede (ca şi când m-aş fi grăbit să apuc rând la ghilotină).

– Buuun! Acum a doua întrebare: este el, Karl Marx, un scriitor fantastic?

– Este! strigai cu toată convingerea. Este. Este cel mai fantastic, cel mai ştiinţific scriitor din lume!

Victoria minotaurului era totală. Ochii lui roşii se plimbară zâmbind peste sala înmărmurită. Înmărmurită, dar şi eliberată de dubii. Apoi, subit, se întoarse milităreşte spre mine. Zâmbetul i se comută în ură şi furie profesională. Mă apucă de guler şi mă zgâlţâi ca pe un sac de făină gol, ca pe o amintire învechită şi epuizată.

– Atunci, banditule, îl auzii siflându-şi meseria

de bază, pentru ce mă-ta ai râs? Pentru ce, de cine, în serviciul cui?

Chiar să fi voit să-i replic ceva, nu aş fi putut: mă sufocam. Acest colos al agiei avea o putere formidabilă. Sala începu să urle, se mai aprinseră câteva lumini. Asta însemna, probabil, că lumină se făcu, spectacolul se apropia de final. Vreo zece gheboşi, din acei agitatori de arhivă, cu aere de savanţi improvizaţi din citate şi sârmă ghimpată, cu părul vâlvoi, limbile vinete, îşi descoperiră subit ura de clasă. Lătrau în cor. Vreo trei femei, despletite şi congestionate de spaimă şi efort hormonic de a înţelege şi în acelaşi timp de a nu înţelege nimic, aplaudau frenetic, ţipând ritmat: „Jos cu sabotorii trădători!".

Cârcserdarul ce mă zgâlţâia ca pe o sperietoare continua să mă înjure de mamă, de origine, de studii şi banditism, îi dădea mâna, era un cârcserdar albastru, şef al temutei agii atotştiutoare. Era cumnat de dreapta cu Ilderim, supremul paşă al Isarlâkului, şi cumnat de stânga cu vestitul cultur-başa Caftangiu (de stânga, adică se culca, din când în când, cu soţia acestuia). O asemenea dublură de cumnăţii fiind şi o temută uniformă în civil, îl făcea să fie mai tare decât linia Maginot. Dată fiind această *addenda* la sus-amintitele înjurături, îmi înghiţii mândria genopolitană şi tăcui. Demn, jignit, strigător la cer de revoltat, dar mut. Mut ca o lebădă.

Mă scutura, mă banditea, lovindu-mă de tabla pe care tremura afişul rozaliu. Sala scanda acum, ca în vremurile bune ale ultimului deceniu: „Moarte lui, moarte lui, moarte trădătorului!". În locul dracilor, jucând geamparale, o vedeam pe mama făcându-mi semne de adio printre crucile de lemn ale unui ţintirim de mineri săraci.

Cu o voce mică, în început de descompunere, Tutilă Doi ceru cuvântul. Cârcserdarul bicumnat mă slăbi din scuturătură, întorcându-se spre Naşul meu cu aerul leului care, mâncând un iepure mizerabil, deodată îşi aduce aminte că există în savana noastră şi gazele, şi bivoli graşi.

– Păi da, zise caftitorul meu. Naşul cere cuvântul. Foarte bine. Cine altcineva ar putea să ne explice mai bine cum de a ajuns acest beşleagă încurcă-lume să râdă de un afiş verificat?

Tutilă Doi nu mai era acel temut jucător de pocher, artist în cacealmale: se păsărise subit, buză mică, voce mică, buză albă, voce albă, cuvintele le avea scrobite, scoase din gât ca dintr-o farmacie septică. Vorbea ca un popă ce trebuia să-şi dovedească fidelitatea faţă de un inspector în charisma atee.

– Mult stimate tovarăşe Osmanescu, îl auzii

acum, vă înţeleg pornirea şi chiar principiala furie. Aţi fost indus în eroare. Ca şi mine, de altfel. Dar dacă v-aş spune că, în locul fantasticului clasic al proletariatului mondial şi chiar universal, acest aşa-zis „fin" al meu a avut tupeul să-mi propună un cu totul alt neamţ, pe Karl May, autor de romane rasiste, colonialiste, imperialiste? Da, tovarăşi! Am avut noroc cu vigilenţa atotştiutoare a tovarăşului Ilderim: el, cu blândeţea şi tactul politic ce-l caracterizează, mi-a deschis ochii, oprindu-mă la timp să nu continuu în greşeală. Soţia acestui nenorocit – care nici măcar calitatea de tovarăş nu o are – este o biată, amărâtă verişoară a mea. O fată nenorocită, rămasă de izbelişte şi fără de diplome, şi fără de soţ. Ce era să fac? Se ivi ăsta. Înşelat de autobiografia lui falsă şi plină de goluri, am zis să-l ajut să devină om... Îmi fac, în faţa dumneavoastră, a tuturor, acum, cea mai umilă şi ruşinoasă autocritică: am greşit stimulându-l am greşit mai ales când am acceptat să-i pun, chiar şi în taină, la biserică, pirostriile pe cap. Râsul lui a dezonorat un municipiu plin de strămoşi viteji, a dezonorat o instituţie condusă de un savant în cultura de mase, bunul meu prieten şi tovarăş de zile grele, Caftangiu: a dezonorat mai ales calitatea mea de Naş, lucru de care îmi e cel mai mult ruşine, îmi iau angajamentul...

Autocritica suna banal, simplu şi monoton ca o vecernie în Sâmbăta morţilor. Vestalele liniei corecte se liniştiră. Nu mai scanda nimeni moartea mea. Nici cei vreo doi sau trei şobolani pudraţi, universitari de circumstanţă, aduşi aici ca argumente academice (fiecare din ei ştia cel puţin cinci sute de citate pe de rost), nu se mai agitau spumegând. De ei ar fi fost nevoie în cazul unei confruntări de idei, pericolul acesta trecuse, eu am recunoscut tot, acum urma o simplă jupuire de viu. Limpi dispăruse, scaunul ei, rămas gol, strălucea ca un chei de la care a plecat şi ultima arcă. Mai avusesem de vreo două sau trei ori în viaţă acest sentiment de neputinţă şi inutil, un fel de înecare în haltă seacă, de tăiere a venelor pe întuneric şi în mare tăcere. Numai cine a trecut prin marile procese şi demascări ştie ce înseamnă să te simţi hoţ şi bandit, deşi ai buzunarele întoarse pe dos, iar viaţa îţi este expusă la percheziţie ca o sarsana de cerşetor. Totuşi, fiind de la natură departe de orice intenţie penală, un milog idealist, un romantic postum, un cretin moralist, incapabil de a fi atât otoman, cât şi antiotoman, orice acuză nimerea pe viu şi era mortală, prin firea lumii şi a istoriei. În jocul acesta convenţional, dar tragic cu cuvintele mari – progres, revoluţie, vigilenţă, construirea cu un ceas mai devreme a turcului de tip nou – exista o groapă cu

şerpi. Dacă nu erai atent, în plină învârteală lexicală, puteai cădea, congelat de gerul condiţiilor nou create, direct în haznaua cu rahat. Şi de aici, nici Allah din ceruri nu te mai putea salva. El însuşi, în asemenea delicate situaţii, se face că îşi schimbă şalvarii de serviciu cu cei de: „a-nţărcat bălaia, până aici v-a mers, mama voastră de necredincioşi împuţiţi!".

Vedeam berze albastre, stufuri galbene scânteind în soarele gerului de iarnă, auzeam bătutul la spate al celor ce nu-şi îndepliniseră norma, asistam la agonia ultimului vieţaş care mai crezuse într-o sosire a americanilor. Nu eram un neofit într-ale absurdului, trecusem doar de câteva ori prin furcile caudine ale întocmirii unor dosare grele. Lecţia o ştiam, în asemenea situaţii limită, ca cea de acum – suntem totuşi condamnaţi de către libertatea lor – îmi aduceam aminte de sfatul unui Colas Breugnon, valah, mare psiholog, genial vrăjitor. „Ca să-ţi treacă scârba existenţială (*la nausée*), îmi spunea acesta, e neapărată nevoie să te imaginezi şef de cadre la Nanterre, sau la Sorbona, imediat după eliberarea galilor, leşinaţi de dorul tătarilor: acolo, ca să te răcoreşti (dar şi ca să răzbuni imensul rău pe care ni l-a făcut orbirea lor aragonic stângistă), aşa cum ţi s-a făcut ţie, vei cere să verifici dosarele şi autobiografiile tuturor marilor filosofi *engagés* ai extremei stângi pariziene; îi vei pune să-şi precizeze originea socială, rudele, prietenii, ce discuţii au purtat înainte, ce discuţii au refuzat să poarte, cu cine au corespondat, din ce bani au trăit (aşa cum au trăit), în ce ţări duşmane au călătorit, cu cine au păstrat legături, de ce n-au învăţat limba rusă, preferând americana; dacă l-au citit atent, atent, pe Leon Troţki sau pe Ilici Lenin, şi de ce, şi când, şi cum; dacă soţiile lor se îmbracă şi se comportă ca nişte putrede burgheze împuţite, dacă-şi cresc copiii în cultul muncii şi al celui mai înaintat popor din lume..." La gândul că aş putea să-i văd pe toţi aceşti revoluţionari de salon, catedră şi cafenea, rentieri ai răbdării şi prostiei europene (gânditori funambuli, agitatori de fotoliu, făcând pe grozavii sub umbrela tâmpiţilor de americani), puşi de mine, de mine, într-un insectar al laşităţii şi orbirii lor, mă copleşea un fel de bucurie idioată, prin morfina unei nevinovate şi absolut teoretice răzbunări în gând, prin pură şi utopică imaginaţie. Visul acesta grotesc, de limită, dar şi de situaţie niciodată schimbabilă (ar zice tovarăşul Sonnenfeld, pe care întregul paşalâc îl probozea cu cele de rigoare ori de câte ori trebuia să ne schimbăm ciorapul puturos al speranţelor şi garanţiilor) ne ajuta să trecem Styxul, resemnaţi şi

stoici.

Eram ca şi înecat, capul îmi fusese tăiat, acum urmau doar formalităţile tragerii în ţeapă a ceea ce a mai rămas şi punerea la zid a celor care îmi erau – de voie, de nevoie – complici în crimele ce le săvârşisem, când (există totuşi un Dumnezeu al profesorilor fără catedră, al beţivilor fără bani, al socialiştilor fără patrie, al celor care defilează, fără murmur şi şovăire, mereu şi mereu sub alte portrete, din ce în ce mai mari, din ce în ce mai geniale: există un Dumnezeu...), când, de parcă s-ar fi întors de la o chermeză unde a băut şampanie şi a discutat artă abstractă, din fundul întunecat al peşterii, înalta, învoalata mea sultană Limpi înainta spre podiumul supliciului meu, urmată de aproape de un distins tovarăş mic, agil, zâmbitor şi nu prea. Temperatura scăzu brusc. Vestalele sindicale îşi îndreptară talia, arborând mimica festivă, de zile mari şi şedinţe grele. Cei câţiva doctori docenţi înscrişi la cuvânt din oficiu, fiecare având gata pregătite câteva citate ghilotinante, se făcură ghem; frunţile li se întunecară: ca vânători invitaţi, puteau pune vina pe puşcă, pe umezeală, nu-i aşa? Glonţul era corect, în principiu, victima era la zid, ordinul fusese să se tragă fără milă, ei nu au nici o vină că ţinta s-a schimbat. E-hei, de câte ori, de-a lungul furtunoasei istorii a Isarlâkului, nu s-a văzut ca în locul ghiaurului mazilit să fie tras în ţeapă exact bimbaşa care îl pusese în fiare! Avuseseră noroc, nu li se dăduse răgazul să-şi scuipe anatemele. Naşul, care, cu o nonşalanţă de zile mari, îşi expunea în cadrul autocriticii sale planurile de reorganizare „mai angajată, mai combativă” a catedrei de agitaţie şi propagandă prin şi pentru futurologie, bine-nţeles, în lumina învăţămintelor trase după extrem de folositoarea şedinţă de azi, în clipa în care o zări pe Olimpia alături de Ilderim, discutând cu acesta de parcă s-ar fi cunoscut de când lumea, fu trăsnit pe loc, îşi pierdu fluxul lozincoreei, lăsă să-i scape un „O-le-le, o împătrii!”, expresie agrozootehnică ce trăda aproape tot din ce explodase în capul lui. Tăcu, se aşeză. Scaunele de lângă el se eliberară repede, fără zgomot.

Ilderim era calm, venit de acasă, îşi cunoştea şi meseria şi ograda; se orientase, vede-se. Acum urma ori schimbarea samarului, ori moartea măgarului.

– Fraţilor, rosti Ilderim cu o voce de şerbet de trandafiri, am trecut întâmplător pe acilea. Sufăr de mici insomnii, mi-am zis: „ia să văd ce se discută şi la şedinţele de margine...” (Cuvântul „de margine”, spus din vârful buzelor, suna ca o ironie foarte apropiată de cuţit. Şi am tras niţeluş cu urechea şi la ce a explicat acest învăţat domn profesor, şi la ce a

adăugat fostul său naş. Chiar şi „concluziile” la care a ajuns tovarăşul Osmanescu le-am înţeles. Văzând şi pricepând, mi-am zis: ce ar fi să vin şi să vă întrerup ospăţul? Altfel mă tem că veţi arunca la canal, o dată cu apa din copaie, şi pruncul proaspăt îmbăiat. (Timide, încă somnoroase, sfioase aplauze.) Concluzia la care s-a ajuns e cât se poate de simplă şi de clară: Karl Marx (aici, vocea piticului deveni tunătoare ca a celuia ce a luat biciul să dea afară din templu pe poeţii şi dramaturgii afacerişti) este şi ştiinţific, şi fantastic! S-a dovedit. Şi aici, şi de-a lungul secolului. Locul lui pe afiş este acolo unde am hotărât noi, de comun acord. Totuşi, acest profesor, ce pare a şti ceva carte, a râs cu hohote: soţia sa, o tovarăşă pe care o cunosc încă de pe vremea când Naşul dădea la fără frecvenţă şi la seral – susţine că, după scuturăturile şi umilirile la care a fost supus, nu mai e în stare să ne dea nici o lămurire suplimentară. Părerea noastră despre intelectuali e bine cunoscută: îi considerăm un fel de catâri, nici cai, nici măgari, în schimb încăpăţânaţi şi daţi dracului. Să fim bine înţeleşi: una e să iei taurul de coarne, altceva să iei boul de ceea ce îi lipseşte. (Râsete, aplauze.) Acest ortograf – despre care nu ştiu mai nimic, dar am luat toate măsurile să aflu cam ce hram poartă – vă mărturisesc, îmi este simpatic. Ştie ceva carte, cunoaşte cultură, el, probabil, a citit-o numai. Noi ne luptăm pentru aplicarea în practică a culturii, el a rămas în faza de pruncie a citirii, în original, a unor clasici care, la noi, au ajuns de mult portrete şi lozinci de luptă şi progres. Să fie sănătos, să-şi vadă dumnealui de nevastă şi de vinalcoolul său. Cu o condiţie: să nu râdă unde nu trebuie, când nu trebuie, de cine nu trebuie!

Se înfuriase, vocea îi suna acum ca a unui arhanghel al răzbunării. Eram pierdut, iarăşi pierdut, nu puteam înţelege pentru ce Limpi zâmbea şi aproba de parcă nu ar fi fost vorba de mine şi de râsul meu sinucigaş.

– Dar, continuă mai calm Cel Mare, după ce ne-a trecut prima furie, ne-am zis: poate că tovarăşul Tutilă Doi nu e străin de acest râs în public? Poate că acest gest de batjocură a fost dinainte aranjat în familie! Să auzim – propun eu, ce declară în faţa adunării tovarăşului Tutilă Doi!

Fierul era roşu, scăpăra scântei. Tutilă se ridică în picioare: îl simţeam tremurând – şi totuşi trebui să-l admir pentru fantastica sa stăpânire de sine.

– Stimate tovarăşe, iubiţi prieteni; fostul meu fin – cu toţii greşim, numai cine nu munceşte nu greşeşte – a vorbit două ore. V-a demonstrat singur cam ce e în capul lui. Eu, vă mărturisesc, am fost

totdeauna grăbit, prea ocupat ca să mă aplec critic peste inventarul ideologic al acestui nenorocit. Ştiam că este un romantic, habar nu aveam că e şi idealist; ştiam, bănuiam, că ar fi un subiectivist, nu ştiam însă nimic de cosmopolitismul său. Adevărul este – aţi fost martori – că vorbeşte o altă limbă decât noi, gândeşte şi concluzionează de pe altă lume. Astă-seară mi-am dat seama că am comis o gravă eroare acordându-i sprijinul meu dezinteresat. Îmi pare mai ales rău că soţia sa, care mi-a fost văruşană, în loc să-l reeduce, aşa cum am sfătuit-o eu, observ că s-a lăsat definitiv ameţită de acel spirit Si-Fi care, pentru mine şi pentru noi toţi nu poate să însemne decât un fel de sifilis. Da! în concluzie, iată autocritica mea, adăugită şi completată: sunt vinovat că l-am acceptat aproape de familia mea justă şi sănătoasă, dar nu răspund de nici unul din actele sale sifilitice. A râs singur, singur să plătească. Personal, mi-am luat mâna de pe el şi de pe dosarul său. Am zis!

O mai totală afurisenie de clan şi familie nu cred să mai fi răsunat sub cerul dialectic al Isarlâkului dreptcredincios: un Naş care se leapădă public de finul său, făcându-l şi sifilitic, şi cosmopolit, aşa ceva nu s-a mai pomenit. Ilderim – şiret, bine dispus – îşi freca palmele ca un târgoveţ căruia îi ies bine alişverişurile. Limpi continua să-mi zâmbească, arătându-mi dinţii ei de ţărancă vegetariană. Părea veselă de parcă ar fi asistat la decorarea mea. Ceva îmi scăpa, ceva esenţial, aici se jucau simultan două piese: una fără cealaltă nu avea nici un înţeles, dar eu, din unghiul sperieturii prin care treceam, nu vedeam decât butucul pe care va fi tăiat capul meu de catâr şi prost, şi încăpăţânat.

Ca mare maestru de ceremonii, Ilderim consideră că e momentul să ia în seamă degetul ridicat al soţiei mele. Îi dădu cuvântul. Apoi se aşează. Îşi aprinse o ţigară.

Îmi simţeam destinul în gât. Spaima din visele în care pierd trenul, rătăcesc bagajele, umblu gol prin oraşe străine îmi revenea subcutanat. Transpiram, mă dureau ochii. Acum, Frica cea dintâi. Frica cea mare, ultima Frică, îngrămădite de-a valma undeva sub inimă, ca nişte focoase independente, o luară plesnind atât spre creierul meu cel mic, cât mai ales spre centrii bărbăţiei mele greu încercate. Vorbisem două ore, folosind, cât m-a dus mintea, cea mai înaltă tensiune a cunoştinţelor şi conştiinţei mele, ca să-mi apăr şi să-mi justific atitudinea: fără nici un rezultat, eram molotovit exact unde fusesem, adică pus la zid şi cu ochii legaţi. Ce sorţi de izbândă putea avea Olimpia mea, care, în materie de literatură universală

şi de teoria genurilor prozei moderne, era o ignorantă, dacă nu totală, în orice caz, superficială şi în pom? Dracii din tavan pieriră, judecata de apoi începea, nici un Hristos care să separe binele de rău nu se înscria la cuvânt. Mi se părea că părul vestalelor fidele începe să se desfacă şi să se agite în şerpi de gorgone, fruntea docenţilor se scurgea spre nasul lungit într-o mirare mai mult decât ideologică; însuşi chipul de mascul, păros şi bătăios, al Osmanesculuі capugiu arăta acum ca un semn de întrebare al unui mire ce constată, chiar în noaptea nunţii, că esenţialul nu răspunde la apel.

Limpi continua să zâmbească precum o turtă de bâlci: ori e idioată, îmi ziceam, şi nu-şi dă seama de groapa cu vipere, ori e o actriţă mult mai mare decât ştiam eu.

Începu fâstâcindu-se, aproape smiorcăind:

– Vă rog să mă iertaţi, sunt o proastă vorbitoare, nu am nici cine ştie ce nivel... V-aş ruga să-mi puneţi întrebări. Vă promit răspunsuri scurte şi precise.

Hopa! Tresări. Limpi se declară proastă vorbitoare: păi dacă ea e proastă vorbitoare, eu sunt un surdomut, iar Caftangiu abia în luna a treia de viitor mongoloid oligofren.

Cererea ei făcu o bună impresie: tovarăşul Ilderim, care prin însuşi gradul său era cel mai bun vorbitor din oraş (şi, în acelaşi timp, un duşman de moarte al tuturor trăncănitorilor zeamă-lungă de la şedinţele ce le conducea), îi puse mâna părinteşte pe umeri spunându-i:

– Foarte bine, foarte bine. Nu trebuie să-ţi fie frică, tovarăşă Olimpia, noi nu tăiem capul nimănui. Vino, te rog, mai aproape de acest afiş. Aşa. Acum, spune-ne cinstit, tovărăşeşte, dacă soţul tău a râs sau nu a râs în faţa acestuia?

– A râs! A râs din toată inima.

– Perfect. A râs de capitolul acesta despre care ne-a vorbit două ore?

– Nu. A râs mai întâi, de capitolul acesta: „Un duşman al progresului: alcoolul şi minciuna”.

– A-ha! Şi de ce, mă rog, a râs el la acest titlu?

– Păi... Păi... pe vremea când s-a propus acest titlu, fostul nostru Naş îl consulta. Pe ascuns, nopţile. Soţul meu i-a propus aşa: „Un duşman al progresului: birocraţia!”. Aşa a propus soţul meu, oferindu-se să ţină, la nevoie, chiar el această conferinţă. Dar Naşul, nu ştiu, avea pesemne o socoteală cu cineva care bea şi minte şi i-a schimbat „birocraţia” în „alcool şi minciună”.

Ilderim, fiind şeful birocraţiilor din paşalâc, era – după cum ştia toată lumea – un duşman de moarte

al birocraţiei. Nu pierdea nici o ocazie de a tuna şi a fulgera împotriva ei.

– Frumos! Iată că lucrurile încep să se lămurească. Va să zică, alcoolul şi minciuna au intrat pe uşa din dos, peste noapte, înlocuind birocraţia, împotriva căreia noi ducem o campanie multilateral desfăşurată, înţeleg: avem între noi şi tovarăşi care trag zdravăn la măsea, avem şi din cei de mint să-ngheţe apele.

(Osmanescu roşi, apoi păli ca un mare băutor ce era: Caftangiu, cumnatul de stânga, păli numai, el fiind, prin funcţie şi vocaţie, cel chemat să îngheţe apele.)

– În consecinţă, continuă cu blândeţe calculată Ilderim, mi se pare deosebit de semnificativ şi grav faptul că s-a scos birocraţia, înlocuindu-se cu două cusururi mai mici, mai obişnuite. Deci, zise întorcându-se de astă dată către Limpi, aici a râs soţul tău?

– Da. De fapt, să ştiţi, eu sunt de vină: în seara aceea conspirativă, când fostul meu Naş a propus schimbarea unui duşman al Progresului cu doi duşmani ai săi, personali, eu, ca proasta, făcui o glumă de-a noastră, ţărănească.

– Ce glumă?

– Le zisei; „cei patru evanghelişti sunt trei: Luca şi iar Luca”. Mă refeream la alcool şi minciună.

Tovarăşul Ilderim dădu semnalul: râse. Superior, reţinut, ţărăneşte totuşi. Imediat sala izbucni în hohote. Ha-ha-ha, râdeau universitarii santinele, hi-hi-hi, chicoteau cumplitele vestale sindicale. Limpi, ruşinoasă, ţinea umilă capul aplecat înspre centrul pământului, mama noastră protectoare.

– Perfect, gata, punctul acesta e lămurit. Tovarăşul Doi va trebui să explice care i-au fost motivele futurologice ce l-au îndemnat să scoată birocraţia de pe afiş: după câte ştim, una din sarcinile catedrei sale, care se ocupă de planificarea ştiinţifică a viitorului nostru fericit, ar fi combaterea acestui flagel al socialismului real: birocraţia. Poate că şi tovarăşul Caftangiu ne va spune cum de a aprobat o asemenea greşeală. Sau aştepta ca eu, eu singur, să le văd şi să le observ pe toatele?

Tăcere. Plumbul topit se scurgea, printre crenelurile asediate, direct în capul sus-numiţilor asediatori.

– Dacă îmi permiteţi, interveni Osmanescu, eu aş insista să o întrebaţi pe tovarăşa soţie dacă profesorul ei a râs numai la acest capitol cu beţivii sau a râs şi mai jos, la capitolul unde figurează ştiinţificul şi fantasticul. Fiindcă în această direcţie informatorii mei...

– Lasă-ţi, Osmanescule, informatorii, nu mă interesează goanţele din bucătăria ta, nici viermii din maţul duşmanului de clasă. Avem aici tot ce ne trebuie. Şi afişul de care s-a râs, şi cel care a râs, şi noi toţi care ne-am făcut de râs. Tovarăşa Olimpia, acum te rog frumos, cu mâna pe inimă, să ne spui pe limba noastră dacă soţul matale a râs sau nu a râs la acest anume capitol.

– Exact, ţinu să precizeze Osmanescu, ce nu putea lipsi de la anchetă. La asta să ne răspundă!

Limpi zâmbea, zâmbea universal valabil, idiot, angelic. Prinţesă Mâşkin, Sfânta Vineri sau nebuna din Chaillot!?

– Tovarăşi, rosti ea cu vocea ei de recitatoare de 1 Mai, ţin să declar cinstit şi tovărăşeşte că soţul meu a râs: a râs cu hohote; şi, mai recunosc, şi eu am râs, când mi-a arătat locul greşelii, fiindcă ştiam ce ştiam. Şi aţi râde şi dumneavoastră, iubite şi stimate tovarăşe Ilderim, dacă aţi şti în amănunt cum devine cazul... Fiindcă, o fi având soţul meu bube în cap, o fi având el şi tinichele în coadă, dar carte ştie, pe Marx l-a citit în gotice mărunte, pierzându-şi o mare parte din viaţă ca să-l buchisească. Teoretic, filosofic, dar buchisindu-l.

Nişte ape freatice îngheţară. Simţeam tăişul cuţitului apropiindu-se, pe la spate, de iubita mea consoartă. În ochii ilderimi se încrucişau săbii cu semne de întrebare.

– Tovarăşa Olimpia, ai spus aşa: că aş râde şi eu dacă aş afla cum devine cazul. Păi uite, am avut o zi afurisită, am chef de râs. Deci: cum devine cazul?

– Simplu. Când s-a întocmit acest capitol, nici vorba nu era de El. De Karl Marx

– Vă atrag atenţia, se auzi vocea gâtuită a lui Tutilă Doi, această fostă rudă a mea este o binecunoscută mincinoasă. O intrigantă şi o bârfitoare. Maică-sa făcea farmece, descânta – tatăl ei a vrut să-şi cumpere o moară.

Linişte, Ilderim se uita spre fundul sălii cu o scârbă de zile mari. Naşul greşise, îl părăsise, de frică, nasul lui de juvete pădureţ, intervenţia lui de-acum era mai mult decât un hodoronc-tronc, era o gafă de menuet, o râgâială la o masă cu feţe simandicoase.

– Tovarăşe Tutilă Doi, îi spuse Ilderim, cu milă şi cu colecistul umflat de mânie reţinută, nu ne-am adunat aici să analizăm concepţia despre lume a fostelor mătuşi. Dacă fata asta de aici, căreia eu i-am dat cuvântul, se va dovedi a fi o vrăjitoare, ai timp să-i construieşti, din economiile familiei, un rug pe care s-o ardem. Dar, deocamdată, ea are ceva să ne spună, în consecinţă, să nu ne mai întrerupi, că te

fac zob şi te sancţionez, de-ţi sar ochii. E clar?

Era clar. Ceva mai tristă, dar tot zâmbind (ca şi când întreagă această tutilică intervenţie nu o privea deloc), Limpi îşi continuă explicaţiile.

– Cum vă spuneam, când s-a ajuns la acest capitol, soţul meu a zis: avem un american, pe Allan Poe, avem un francez, pe Jules Verne, avem şi un englez, pe H. G. Wells. Ca să împăcăm ideea internaţionalismului, parcă ne lipseşte un neamţ. Şi soţul meu l-a propus pe nenorocitu-ăla de a scris poveştile cu Winetou: pe Karl May.

– Până aici e foarte clar. Dar de ce a râs?

– Timp de două ore, aici, el a încercat, pre limba lui, să vă explice, că marele Karl Marx nu are ce căuta aici, între un american beţiv, un franţuz aiurit şi un englez îmbuibat de colonialism spaţial. Părerea lui este că...

– De ce a râs? se auzi vocea ultimativă a Osmanesculului.

– ...părerea lui este că marele Karl Marx, tocmai fiindcă este cel mai ştiinţific, cel mai fantastic neamţ din întreaga lume, trebuie aşezat mult deasupra acestor mărunţei... Acolo unde, de fapt, cu înalta dumneavoastră înţelepciune, aţi vrut şi dumneavoastră să-l aşezaţi.

Auzeam numărătoarea inversă a detonatorului unei bombe în capul inteligent al lui Ilderim. De Limpi vedeam apropiindu-se lama strălucitoare a unui ferăstrău mecanic.

– Nu văd ce amestec am eu în această poveste!

– Nu aveţi nici un fel de amestec. De fapt, nu e treaba dumneavoastră să vă ocupaţi de un afiş. Dar... cred că, în loc să mă tot explic teoretic, poate ar fi mai util să încerc a aduce aici o probă practică. Vă rog, în consecinţă, să vă uitaţi mai atent la textul original şi originar după care s-a tipărit acest afiş.

– A-ha, rosti Ilderim, încep să viu de-acasă. Caftangiu, ia vino aici cu textul original! Sper că-l ai?

– Îl am, cum să nu-l am, vin totdeauna pregătit la şedinţe. Poftiţi!

Cu un teanc de foi bătute la maşină, se apropia de avanscenă un tovarăş înalt, blond, având aerul jalnic al acelor suedezi cărora nu le reuşeşte nici o dezintoxicare. Se clătina de emoţie, mâinile îi tremurau.

Limpi aruncă o privire superioară peste textele ce-i fură vârâte sub nas, se strâmbă puţin şi le respinse uşor:

– Nu acestea, tovarăşe! V-aş ruga să-mi arătaţi originalele. Ciornele. Acelea după care s-au bătut aceste copii.

– Le ai? întrebă tăios Cel Mare.

– Nu cred. Nu le am aici. Nu ştiam că... Limpi era pe fază.

–Le are corectorul dumneavoastră. E în fundul sălii.

Caftangiu se luminã subit, se lovi peste frunte, încercă să o dreagă:

– Desigur: doar eu l-am convocat. Sommer, rosti el cu vocea rămăşiţă din feudalism, ai originalul?

Şoarecele Sommer, mic, chel, aplecat, umil, zâmbitor, palid, vesel, amărât, ştiind totul şi neştiind nimic, se apropie de masa albastră cu aerul unui simplu dosar care e în ordine, cu care el nu are nimic comun, doar că-l ţine în ordine. Prezentă originalul: cu degetul său indică precis capitolul ce interesa acum pe toată lumea.

– Poftiţi, tovarăşe Ilderim, rosti solemn Olimpia, pe acest original, se vede clar că cineva – nu soţul meu, vă asigur – a văzut limpede că adevăratul Karl lipseşte la apel: l-a şters pe cel care putea să-i uzurpe numele şi naţionalitatea – poftim, se vede clar că băsmuitorul Karl May este şters energic – şi, deasupra, cu litere apăsate, este scris clar: Karl Marx. Cu un creion roşu, cineva i-a împrejmuit numele, dovadă că ştia ce importanţă trebuie să i se acorde.

– Spune, spune: este scrisul meu. Iar împrejmuirea cu roşul pixului meu aparţine lui Tutilă, după ce...

– ...După ce, bănuiesc, i-aţi atras atenţia că de pe acest imens afiş, unde figurează peste două mii de nume, lipseşte tocmai numele LUI. Al celui mai ştiinţific, al celui mai fantastic...

În ochii micuţului Sommer zăream o licărire de bucurie, îl bănuiam a fi coautor la această lovitură de teatru. Limpi uitase că e timidă, că nu ştie vorbi, că nu are nivel, acum se dezlănţuia ca un avocat ce a reuşit să transforme în găinaţ pe însuşi martorul de coroană al acuzării.

– Ca şi dumneavoastră, continuă ea, şi eu, şi al meu soţ, chiar înainte de a râde, ne-am pus acasă următoarea întrebare: de ce a fost vârât Marx acolo unde a fost vârât? Cu toate că fusese – se vede limpede – săltat peste şi scos din rândurile scribilor oarecare. Uitaţi-vă, tovarăşe Ilderim, pe acest afiş există cel puţin douăzeci de conferinţe care se intitulează aşa: marxismul şi viitorul, marxismul şi trecutul, marxismul şi exploatarea, marxismul şi ştiinţa, marxismul şi cibernetica... Dar nicăieri, oricât aţi căuta, nici măcar la sfaturile pentru gospodine, nu găsiţi tipărit numele lui. Nicăieri. După ce dumneavoastră i-aţi remarcat lipsa, l-aţi înscris sus, aţi pus pe şeful catedrei de agitaţie să-i sublinieze

numele cu roşu, s-au întâmplat o serie de nenorociri şi confuzii: din cauză că tovarăşul Caftangiu vrea să-l înfunde pe Tutilă, iar acesta să înfunde şi el pe cineva mai sus, contrar atenţionării dumneavoastră, Marx este anume – subliniez: anume – vârât unde nu-i este locul. Mai mult decât atât, unde chiar dumneavoastră puteţi fi contrazis de propriile dumneavoastră argumente...

Ilderim părea uluit, nu era obişnuit să fie pus el însuşi în discuţie. Limpi risca, începuse să-mi fie iar frică, văzui şi privirile şoarecelui Sommer, subţiindu-se a grijă şi îndoială.

– Eu? urlă Ilderim. Eu? Explică-te, tovarăşă!

– Am fost atentă, continuă Limpi, foarte atentă la strălucitorul discurs ce l-aţi rostit la ultima serbare a Recoltei. Vorbind de lipsuri, aţi arătat spre cei câţiva care sunt şi acum aici, de faţă, spunându-le răspicat: „Ne place să vorbim de ţărănime, dar am uitat complet de ţărani, adorăm minunata noastră muncitorime, dar ne doare în duminică de muncitori". Citez din memorie, vă rog să mă corectaţi dacă greşesc. Şi aţi terminat, arătând spre loja unde erau culturalii, zicându-le: „Vorbim mult de marxism, dar am uitat complet de Marx!" Aţi spus sau nu aţi spus aceste cuvinte de aur?

– Am spus, recunoscu Ilderim.

Şi în clipa aceasta am simţit cum s-a dezgheţat brusc Istrul şi gheţurile au pornit toate, la vale.

– Aţi spus, întări Olimpia, şi aţi scris şi numele lui aici. Acum e cazul să-i întrebaţi pe cei interesaţi: cu ce scop voiau să vă compromită? Eu vă asigur că Naşul ştia de la soţul meu care este locul lui Karl Marx în literatură. Dar avea un interes să-l vadă pe Caftangiu greşind. Sau compromiţându-se. Fiindcă, asta o ştia el foarte bine, orice greşeală ideologică se sparge în capul dumneavoastră. O simplă sesizare la Înalta Poartă şi îndată ne pică un divan-efendi în control şi, dacă vine el de unde vine, nu pe tovarăşul Tutilă Doi sau Caftangiu îi ia la întrebări: pe dumneavoastră vă ia. Poate că ăsta era şi scopul, nu-mi dau seama – în orice caz, eu vă rog, aici, faţă de fostul meu Naş, tocmai fiindcă am fost făcute şi eu, şi muică-mea cu ou şi oţet, vă rog să-i întrebaţi pe amândoi doar atât: de ce l-au vârât acolo unde l-au vârât, deşi dumneavoastră l-aţi scos de acolo, acordându-i cinstea pe care o merită?

Ilderim îşi aprinse o ţigară lungă. Se lăsă comod într-un scaun aşezat repede în dreapta mea. În viaţa mea nu am stat atât de aproape şi aproape egal cu un ştab atât de mare.

– Răspunde la întrebare, Caftangiu! se auzi vocea de oţel strălucitor a Ilderimului.

Caftangiu se ridică, începu să gesticuleze – nu-i sosea glasul, cineva îi apăsa în jos frânele. Tutilă, deştept şi clarvăzător, sări el în faţă. Simţise de unde bat vânturile, era cazul să arunce gunoiul în ograda aproapelui.

– Permiteţi-mi mie întâi: eu am fost de faţă când aţi şters pe neamţul acela neînsemnat, în faţa mea aţi scris, deasupra tuturor numelor, pe cel al lui Karl Marx, aşa cum bine se vede pe originalul iubitei mele verişoare. Când aţi scris numele Lui, atâta mi-aţi spus: „Se poate, Tutilă?", şi m-aţi bătut pe obraz, arătându-mi că e o chestiune de onoare să nu-l uităm pe el. Tocmai pe el. În faţa dumneavoastră, eu mi-am cerut scuze, zicându-vă: „vai, ce noroc avem, ce ne făceam dacă nu observaţi această gravă lipsă!?" Astea vi le-am spus – şi am împrejmuit cu pixul roşu numele pe care mi l-aţi scris deasupra. Apoi am mers imediat la Caftangiu, i-am arătat lista, i-am arătat şi scrisul dumneavoastră, l-am bătut prieteneşte pe obraz şi i-am spus textual: „Fii atent, Caftangiu, unde mi-l bagi pe ăsta!" Să spună tovarăşul Caftangiu dacă mint sau spun adevărul!

Turtă de ceară turtită, cel incriminat înghiţi de câteva ori înainte de a-şi emite cele câteva vocale – ă, î, u, ă, a – sub formă de simple borborigme. Părea electrocutat – de altfel, lucrând de atâţia ani în acest afurisit sector care se mai cheamă şi cultură, era cât se poate de normal să fi fost tâmpit, mult peste haremul obişnuit. O matahală sfarmă-piatră, prins la furat de corcoduşe, sau un fost spahiu de meterhanea, adus în faţa imamului cadiu, din proprie dobitocie, nu puteau să fie mai speriaţi. Cu cât ne e lumea mai mică, cu atât stăpânii ne sunt mai mari şi mai temuţi. Osmanescu se mai ţinea, avea curele mai bune, dar Caftangiu, provocat să spună exact ce nu ştia, îşi înnodase limba în aşa hal, încât părea – înainte de a rosti primul cuvânt – că doreşte să dovedească onoratei asistenţe cum se poate înota fără apă, fără aer şi de-a-npicioarele. O asemenea debilitare mintală nu putea decât să facă deliciul unui şef ca Ilderim: orice şef trăieşte cu certitudinea că toţi subalternii îi sunt sideral inferiori, dar dobitocia vădită şi publică a vreunuia din ei alcătuia o bucurie demonstrativă de zile mari: abia în faţa unei asemenea plăcinte de oligofrenie îşi putea simţi cu adevărat Everestul propriei sublimităţi.

Osmanescu, din motive de alcov şi profesie, consideră că e cazul să sară niţeluş în ajutorul soţului frumoasei sale amante (ale cărei gură-rea şi fire pârdalnică erau cunoscute în întreg paşalâcul). Putea să îşi permită o mică intervenţie, mai ales că

şedinţa asta, atât de minuţios aranjată, ieşise cu totul altfel decât sperase.

– Tovarăşe Ilderim, dacă îmi permiţi. Înainte ca tovarăşul Caftangiu să-şi formuleze punctul de vedere, eu cred că ar fi cazul să ne uităm puţin mai atenţi şi la acest corector, Sommer. El ar fi acela care execută în tipografie dispoziţiile şefului culturii. Dumneavoastră aţi avut într-adevăr geniala clarviziune de a scrie, deasupra tuturor, numele. Tutilă s-a mulţumit să vă mulţumească şi să-i împrejmuiască numele cu un pix roşu, care nici nu era al lui. Nu era nevoie: în inima noastră, a celor care l-am studiat şi în colectiv, şi individual, Karl Marx nu are nevoie de sublinieri oportunist stângiste. Vă asigur că operele ştiinţifice şi fantastice ale acestui uriaş deschizător de drumuri pentru noi se găsesc, citite şi chiar studiate, în biblioteca din dormitorul casei sale ospitaliere. Dar acest Sommer – care mai e şi evreu pe deasupra – îmi este suspect. Ia vino mai aproape, mititelule! Noi parcă ne cunoaştem, nu-i aşa!?

– Desigur, rosti şoarecele Sommer, înveselit de parcă ar fi vorbit cu factorul poştal care i-a adus banii din străinătate.

– Nu ai depus mătăluţă o cerere de plecare definitivă?

– Am depus, mărturisi spăşit cel întrebat. Şi Marx a emigrat, şi Engels, şi Lenin... Ce păcat că Hitler şi Stalin n-au vrut să emigreze; alta era acum soarta lumii!

– Gura! urlă profesional Osmanescu. Nu vă ştiu eu? Întâi ne vârâţi aici în colhozuri, apoi o ştergeţi englezeşte...

– Evreieşte.

– ...O ştergeţi spre chibuţurile voastre imperialiste – şi chiar rentabile... Spune-mi, nu-i aşa că tu eşti cel care l-ai vârât pe Marx în locul neamţului? Spune, că altfel...

– Eu l-am vârât, mărturisesc, dar la un ordin de sus.

– Ce fel de ordin?

– Să spun sau să povestesc?

– Si una, şi alta: a trecut vremea când ne învăţaţi ruseşte fără profesor.

– Eu, personal, trebuie s-o recunosc, am învăţat şi ruseşte, şi englezeşte, în puşcăria politică. Unde am intrat, după cum ştie tot oraşul, din cauza unui singur „i”, în loc de „bastionul păcii”, vântul doborând litera de care răspundeam cu pielea mea, în plină defilare, s-a putut citi...

– Lasă asta! Treci la Marx.

– Voiam să vă spun numai că un om păţit ca

mine nu mai are voie să greşească. Politic. Aşa că, în clipa în care am zărit scrisul binecunoscut al părintelui celui mai iubit din oraşul nostru glorios, m-am dus glonţ la tovarăşul Caftangiu şi l-am consultat. Fiindcă aveam anumite îndoieli.

– Ce îndoieli?

– Fiul meu citeşte Jules Verne, H. G. Wells, tatăl meu citea Biblia – eu sunt obligat să-l citesc pe Karl Marx, i-am spus tovarăşului Caftangiu, pe care, atunci, îl durea măseaua, sau fruntea, nu mai ştiu precis: „tovarăşe preşedinte al divanului de cultură, ce facem cu Karl Marx? După părerea mea, el poate sta între Hristos şi Einstein, doi mari evrei, unul a vrut să mântuie lumea, celălalt...

– Treci la fapte!

Sommer părea să se simtă în bazarul vechi, lângă o cafea gingirlie, ronţăind, ca între rude, un covrig strămoşesc... Povestea, povestea zâmbind, râzând, de parcă nici el şi nici întreg neamul său nu ar fi cunoscut nici frica de moarte, nici moartea de frică...

– Şi i-am spus: „Iubite tovarăşe preşedinte, aşa bărbos cum este, în tablourile oficiale el apare între alţi bărboşi, mustăcioşi, toţi geniali sau genialissimi. Cum o să-l vârâm, la grămadă, spre coadă, aici, în locul unui May, care nu e nici măcar un Mayer? „Îl vâri, îmi ordonă dumnealui, îl vârî unde au hotărât deştepţii oraşului!”

– Şi l-ai vârât!?

– Da. Dar mai înainte i-am cerut să-mi dea ordin în scris. Trăim într-o lume ortografică, ce e scris pentru cei de sus e artă sau capriciu, pentru cei de jos e ordin sfânt. Iată, stimaţi şi înalţi iubiţi tovarăşi, în josul paginii în cauză aceste două rânduri: „Dobitocule Karl Marx” – mi-am permis să pun de la mine o virgulă roşie între „dobitocule”, care eram eu, şi Karl Marx care a fost cine a fost – deci „Dobitocule, virgulă, Karl Marx îl bagi în locul lui Karl May!” Poftim, verificaţi. Să spună iubitul meu şef ierarhic dacă scrisul acesta nu este scrisul lui!

– Este, recunoscu Caftangiu: eu, cunoscându-l pe Tutilă, eram convins că e vorba de o hotărâre a cabinetului de futurologie. Ziceam: „S-o fi sfătuit el cu cine trebuie: el e responsabil de viitorul clasicilor din trecut, el e cel care decide care a urcat şi care a mai coborât pe scara actualităţii, nu?”. Cum era să trec peste el, mai ales că ştiam că vrea să-mi pună capul pe butuc...

– Minţi! urlă cu vocea lui de la Călugăreni Naşul meu. Nu-mi puteam imagina că, după douăzeci de ani de ideologizare intensivă, mai pot să existe, chiar în sectorul culturii de masă, indivizi improvizaţi care

confundă Tanda cu Manda şi un clasic mondial cu un neamţ de copii adormitor.

Şi ar fi urmat un rechizitoriu de foc şi pară, din care Caftangiu, mai molâu şi mai credul, nu putea să scape decât angajându-se autocritic să mănânce în piaţa publică un şobolan roşu. Dar Ilderim era colo, şi Ilderim era o forţă. Cu un singur gest („gura, m-am săturat!"), îl trecu din nou pe fals-victoriosul futurolog în rândul obiectelor date la rebut. Zâmbind ca la televizor, se întoarse spre Olimpia şi, ca un cavaler paşoptist, îi sărută mâna. Apoi, ţinând-o de braţ, cu voce calmă, de şef care s-a lămurit şi acum trage ultimele concluzii în public (cele de cabinet urmând în mod automat), blând, împovărat de griji şi părând mâhnit de cele întâmplate, rosti următoarele preţioase constatări:

– Tovarăşi! Iată, v-a fost dat să asistaţi aici la o ceartă, la o bătaie şi o clevetează de ţaţe, dar şi la o importantă confruntare de idei şi dobitocii. De zeci de ori v-am spus: „Să nu confundăm oul cu găina, dar nici oul cu omleta. Să nu cârpim norii de ceaţă, să nu devenim babe, cât timp ne mai slujeşte memoria. Cultura şi-a cam făcut de cap, o vom analiza, să vedem ce concluzii vor trebui trase. Tutilă Doi, pe care eu, cu mâna asta a mea, l-am săltat din arheologia militantă (unde nu a făcut nici o brânză) în futurologia viitoristă, unde, tare încep să mă tem, bate şi apa în piuă, şi zărul în putinei. A uitat, vede-se, că Marx a fost economist: economist planificator. El, din secolul trecut, ne-a indicat sarcinile pe câteva secole. Nu a spus el că economia politică este Ştiinţa (sau Arta) de a împărţi just bunurile insuficiente pe care le vom avea?! Frumos spus! Acest citat mi-ar plăcea să-l văd înscris la Înalta Poartă, într-un cabinet care e plin de şmecheri graşi ce vor neapărat ca noi să slăbim conform calculelor lor. Marx e singurul om care explică, pentru cine ştie să-l citească atent, cum devine faptul că facem ce nu putem, mâncăm ce nu avem şi vorbim exact ce nu ştim! În timp ce brava noastră muncitorime şi eroica noastră ţărănime trag zi şi noapte ca să putem raporta construirea, cu un ceas mai devreme, a viitorului aceluia ştiinţifico-fantastic, noi ne batem joc de ei şi, nu numai că uităm numele aceluia căruia îi datorăm şi prezentul, şi trecutul şi viitorul, pâinea şi cuţitul, başca leafa şi galoanele, dar ne mai şi încăieram cu scopul de a compromite obrazul istoric al Isarlâkului, obrazul meu personal, obrazul tuturor acelora care ne asigură baza şi – fiţi atenţi la ce vă spun – chiar şi obrazul acelora de la Înalta Poartă, care sunt cu ochii cât cepele pe noi. Tovarăşul acela care a râs nu trebuia să râdă. Trebuia să vină la mine

şi-l învăţam eu ce ouă trebuie sparte şi ce găină nu trebuie tăiată. Am avut noroc, imens noroc, cu această tovarăşă din câmpul muncii, care, cu simplicitatea ce caracterizează pe cei care produc nu vorbe, ci bunuri de larg consum, ne-a pus frumos în temă şi ne-a indicat cam în ce direcţie vom continua noi această importantă şedinţă. Ce nu se va termina în noaptea aceasta (prea multe otrăvuri şi lucrături neprincipale au ieşit la iveală): ea va dura până se va lămuri cine e escroc şi lichea şi cine e numai un chiulangiu cu relaţii şi rude la Ierusalim. Vă mulţumim, tovarăşă, sunteţi liberă. Puteţi pleca împreună cu soţul dumneavoastră. Pe care, totuşi, l-aş întreba ceva: de ce a refuzat să scrie tot ce ştie în foile de anchetă, în noaptea aceea?

Tăceam. Mă simţeam *shief-eingestellt*, asta e greu de tradus, şi mai greu de combătut: poate versul acela, care îmi place deosebit de mult (deşi îi consider pe poeţi – şi uneori chiar Poezia – ca fiind duşmana cea mai perfidă a Literaturii de care am avea nevoie) să poată să exprime ceva din precizia existenţială a termenului heideggerian de mai sus: „Tare sunt singur, Doamne, şi pieziş!”. Acesta e cuvântul: pieziş. Păi să fim sinceri şi cinstiţi, nu am scris nici un rând în noaptea aceea de groază, fiindcă totul mi se părea pieziş: am râs pieziş, am vorbit pieziş, acum tăceam: tot pieziş. Limpi mă simţise, ştia că sunt uneori arici, o specie iritabilă, nefăcută pentru lumea asta – cea mai bună dintre cele imposibile – în care până şi câinii au învăţat cum şi la cine să latre. Cu modestia ei de la sucuri şi marmelade muncitoreşti, se puse iar între mine şi vulturul paşnic ce-mi căuta prometeic ficatul.

– Mult stimate tovarăşe Prim, iertaţi-mă că vorbesc în locul lui, dar îl cunosc bine: nu e de pe acilea, e venit din nord, pe acolo limba are oase, se înţepeneşte, face şi reumatism.

– A-ha, zâmbi cel mare, încep să pricep.

– Hi-hi, chicotiră sindicalistele muierine, crezând că rampa spre veselie politică fusese oficial ridicată.

– ...Da, continuă Limpi, mângâindu-mă ca pe un copil şi idiot şi niţel surdomut, adoptat de ea numai şi numai din patriotism şi milă de clasă, soţul meu suferă de o boală aproape ereditară. Nu-mi place s-o numesc, nici lui nu-i convine să-şi arate rănile...

– Cui îi convine? Totuşi, despre ce boală e vorba? Ştiam de nişte tinichele...

Osmanescu fu fericit să vie de acasă.

– Ce tinichele? Dumnealui a stat vreo două cincinale în diferite...

– Calm, Osmanescule, rosti popeşte Ilderimul.

Calm: nu e bine să tragem cu puşca în orice dosar, nici să înviem anii unor mici abateri. Vasăzică, stimată tovarăşă Olimpia, soţul dumneavoastră este de dincolo de munte şi suferă de o boală. Ce boală?

Acum, conform legilor cavalerismului genopolian, trebuia să mă ridic, să-i cer lui Limpi să-şi ţină gura şi să apăr eu sănătatea şi onoarea integrităţii mele mintale. Dar, în cei câţiva ani în care am stat în grădiniţa ei, învăţasem acel adevăr hiperalutan care, mai abitir decât *omerta* siciliană, se rezuma la tăcerea ce trebuia să urle: „eu atâta ştiu: că nu ştiu absolut nimic!". Aşa că trebuie să fiu înţeles şi iertat: am plecat capul în pământ, aşteptând curios să aud ce diagnostic suprarealist îmi va fi conferit, în plină şedinţă, de faţă fiind şi creierii, şi muşchii frumosului şi deşteptului nostru Isarlâk.

– Iată despre ce este vorba, intră în confidenţe a mea jumătate. Nu aş spune-o de nu am avea în faţă pe cine avem. Soţul meu ar fi un intelectual care nu e nici mai bun, nici mai rău decât orice alt intelectual care ştie prea multe limbi, dar a uitat să înveţe cea ce noi numim „limbaj politic". Da. Asta nu ar fi cea mai mare nenorocire – cunosc şefi de catedră care sunt total agramaţi din punctul de vedere al epistemologiei terminologice. Dar, cum vă spuneam, soţul meu este un intelectual – mi-e şi teamă să o spun –, un intelectual... autocefal. Da, tovarăşi, aşa cum am spus: autocefal. El susţine că şi Marx ar fi fost în tinereţe un autocefal, dar lui asta i-a trecut imediat după revoluţia din l848. Soţului meu încă nu i-a trecut. E un autocefal subacut, mă tem sincer să nu devină cronic sau, ceea ce ar fi de-a dreptul tragic, anacronic. Datoria mea de soţie ar fi fost...

Dumnezeule! Limpi, ca Talma în ultimul act al Cidului, izbucni într-un plâns discret, zguduit, totuşi fără economie la lacrimi şi oftaturi... Neologismele picaseră din cer ca nişte Stukas-uri. Trăiam într-o lume în care cei despărţiţi de limba poporană (a ogrăzii, a satului, a câmpului şi a pădurii) şi îngropaţi până în gât în limba artificială a şedinţelor şi rapoartelor nu puteau să urmeze limba zisă „cultă" sau „literară" din motive uşor de înţeles. Şi aceasta, în volute spiralate, prin lipirea fără de număr a neologismelor împrumutate direct din toate sursele de informare străine, devenea o limbă păsărească, abstractă, criticii de poezie nemaiînţelegând, de pildă, limba psihologilor sau pe cea a lingviştilor (de biologi şi fizicieni nici să nu mai amintim). Murise satul, vatră a limbii, se sinucidea şi literatura (din cauza singurătăţii şi a schizofreniei), era normal ca deţinătorii articolelor de fond şi ai oraţiilor de tribună şi microfon să sufere pe undeva de nostalgia limbii

aristocretinilor de ieri şi azi. Cu toate aceste premise (nu o dată discutate de mine cu Limpi), aventura ei de acum mi se părea şi riscantă şi inutilă. Dacă Ilderim declară simplu de tot că nu ştie ce înseamnă „autocefal subacut anacronic”? Dacă vreunul din corbii de faţă, posesor de glagorie şi dicţionar de neologisme, ridică degetul şi ne dă în stambă?

Dar Ilderim era prea om, prea supraom, avea şi el o slăbiciune pentru fluturii rari, pentru muzica popoarelor înapoiate. Ca un tată înţelegător, o mângâie pe lăcrimoasa Limpi, spunându-i cu bunătate:

– Lasă, tovarăşă, oameni suntem, ce dracu!? Şi ce dacă-i autocefal? Poate fi din partea noastră şi automobil, numai să nu şi-o ia în cap, să nu bată câmpii, să dea în lături... Ştiai, Osmanescule, de boala domnului profesor?

– Ştiam, declară ritos gigantul Osmanescu. Dar nu e, vă asigur, din cauza acelor ani de... E ereditară. Dacă doriţi, iau măsuri!

– Lasă-l în pace... Domnule profesor, îmi zise Ilderim, strângându-mi mâna, uite, ca să te mai optimizez, îţi voi mărturisi şi eu un mic secret de familie: pe mine m-a ferit Dumnezeu de orice autocefalie, mănânc şi dorm ca un urs polar. Dar soţia mea, biata de ea, probabil tot pe bază creditară (aici aruncă o privire de „cumnat” către Osmanescu, frate cu soţia lui), suferă, mai ales când plouă. O chinuie al dracului subacuta asta, deşi ea nu e o intelectuală, e o fată bună, de-a noastră, sănătoasă şi principială. E-hei, şi soarele are pete, şi luna o faţă ascunsă. Noi să fim sănătoşi... La revedere, la revedere, nu vă uit, fiţi siguri!

CAPITOLUL AL VIII-LEA

Scăpaţi ca prin minune din groapa cu vipere, eroii noştri, reproşându-i lui Karl cele întâmplate, vor să se plângă nopţii pentru umilinţele prin care au trecut. Apare o binecunoscută umbră, care, după ce le istoriseşte o parabolă eschenază, le ţine o bizară lecţie despre rătăciri şi nefericire. Abia în vechiul cimitir îşi regăseşte perechea noastră pacea şi liniştea. Seriozitatea şi calmul morţilor – deşi şedinţa continuă – reprezintă singura dovadă că nu totul e pierdut şi că o înviere e oricând posibilă.

Semper eadem. Et ubique. Nici nu ştim cum, ne pomenirăm în părculeţul cartierului, ameţiţi, buimăciţi, rătăciţi. Un gealat cu ochi de lup se oferi, la ordin de sus, să ne ducă în oraş cu maşină oficială. Refuzarăm. Are să ne facă bine un drum pe jos, ne mai limpezim creierii şi nervii. Bătea un pic de vânt, coamele plopilor se unduiau graţios. Luna încă nu răsărise, lumina nopţii era totuşi blândă, liniştitoare, transparentă.

O luarăm fără grabă de-a lungul unei alei, la întâmplare: mă simţeam ca după o operaţie grea, trezit din anestezie, încă nu ştiam ce anume organ sau membru mi-a fost extirpat sau înlocuit, îmi dădeam seama că Limpi, cenuşăreasa Limpi, a fost cea care l-a scos pe Făt-Frumos-cel-Prost din gura unui balaur necruţător. Mi se părea sublim şi ridicol, fantastic şi „ştiinţific", contrar tuturor miturilor şi legendelor din lume, ca ea, o simplă femeie, să coboare în infern sau în labirint ca să salveze un aşa-zis bărbat. Mirosea păduricea din jur a tei sătui de primăvară, mirosea şi sufletul meu sătul de lume. Tăceam, tăceam, cuvintele, atinse şi ele de ruşine, ne cereau scuze, se simţeau murdare. (Abia mai târziu am realizat că demonii mei dispăruseră şi că, în locul lor, tot mai insistent, apăruseră „mirosul" spaimei, ţipătul nevăzut al unor berze albastre – ce stupid! –, tremurul interiorizat, în oase intrat, al instinctului de conservare pus la zid, cu ochii legaţi.) Mâna soţiei strălucea pe braţul meu. Îi simţeam inima bravă şi bună pregătindu-mi pansamente de prim-ajutor moral. Ea era cuminţenia acestui pământ, în ea se refugiase ceea ce a mai rămas nears şi nedărâmat din biserica Mamei mele.

Nici nu băgarăm de seamă când se alipise de noi umbra distinsă, dreaptă şi zâmbitoare a domnului Sommer. Se ţinea de mijloc – ciudat – ca o femeie însărcinată. Destins, bonom, părea că vine de la o partidă de tenis unde câştigase toate seturile.

Uitându-mă cu coada ochiului spre el, mi-am dat seama (idioatele mele lecturi medievale) că el era fericitul care reuşise să scape din Timpul Ghetoului în care noi abia intram, că el era cel ce trecuse de mult (şi de multe ori) printre furcile ruşinii absurde ale acestui teatru suprarealist prin care Istoria ne dovedeşte, mereu şi mereu, că ea nu poate, nu vrea, că nici nu are rost să fie inteligentă, morală sau măcar „ştiinţifică". Farsa egalitarismului şi a democraţiei, judecată la curtea ierarhizată a regelui Ubu sau la spitalul de nebuni din Charenton – iată ce era, de fapt, Istoria văzută şi simţită, *hic, hinc et nunc.*

Domnul Sommer încercă să spargă gheaţa vânătă a tăcerii. Râzând ca de o glumă de care îşi amintise subit, ne arătă printre copaci doi spahii cu pistoale şi, nu mai departe de ei, o anume dubă neagră pe care o cunoşteau până şi cei care dormeau fără vise urâte.

– Asta ne aştepta pe noi. Doamnă Olimpia, aţi reuşit să driblaţi singură un destin atât de minuţios pregătit!

Mă năvăli *amokul*, un polonic al dracului îmi scoase la suprafaţă arsurile din fundul ceaunului negru. Ridicai mâinile şi începui să urlu. Tare, cu lacrimi, cu ură, cu ură şi disperare.

Am crezut în EL! Toată tinereţea mi-am petrecut-o între mineri. Tatăl meu a murit credincios Internaţionalei a II-a, întreaga speranţă într-o lume mai bună şi mai dreaptă, într-o lume fără fascism fără boieri, fără Gestapo, fără proşti şi lichele, am investit-o în el. Cum a putut să ne părăsească? Ce rost mai are acest maidan al ruşinii şi minciunilor?

Cu greu, aproape cu forţa, fui târât spre o străduţă pustie, departe de urechile de linx ale georgienilor de serviciu. Limpi îmi ştergea lacrimile, spunându-mi:

– Lasă, lasă, tu măcar te-ai lămurit total la vederea primului comisar eliberator, dar noi doi, eu şi cu domnul Sommer, am mai şi defilat, schimonosiţi de lozinci, în anii acelui brav prolog de tragediei. Nu plânge, soţule! Cu cât suferim mai mult, în mai mare tăcere şi ascundere, cu atât pământul, cerul, materiile prime şi stihiile vor urla ele în locul nostru, pre limba lor, după ajutor...

Nu pricepeam nimic, Limpi era din altă lume. Eu simţeam nevoia să urlu în noaptea asta de mai, calmă şi perfid parfumată, în noaptea asta a Isarlâkului-curvă, să descarc spre lume neputincioasa, cretina, disperata mea deznădejde.

– Nu înţelegeţi? Am crezut în EL, m-am bătut pentru el, am îndurat în numele lui!

– Mie-mi spui? îl auzii pe domnul Sommer, care

nu mai semăna deloc cu corectorul-şoarece de la şedinţa prin care trecusem împreună.

Râdea uşor, trist, cu ochii mici: cu o mână continua să se ţină de burtă, cu cealaltă, blând şi prieteneşte, mă bătea pe umeri, liniştindu-mă.

– Am suit spre cer o ultimă speranţă, acum coborâm spre iad o înmiită deznădejde, adăugai în hohote.

– Mie-mi spui?

Sommer înnebunise. Acum urla el, râdea plângând, se urcase pe o bancă, striga de răsunau străzile:

– Mie-mi spui?

Mă uitai la Limpi: era veselă. Ea-l cunoştea bine, teatrul ăsta îl mai văzuse, probabil.

– Nu vă înţeleg, colega, i-am spus, eu sunt sincer nefericit, umilit de moarte mă simt: ce e de râs în asta?

Aprinserăm cu toţii câte o ţigară. Domnul Sommer, revenit la normal şi parcă mai uşurat, începu să ne povestească gluma evreiască la care s-au referit plânsul şi urletul său.

– Stimate domnule profesor, iubită doamnă Olimpia, într-o frumoasă zi din această mică lume a noastră, Şloim s-a dus disperat la bunul său prieten Iţic şi i-a spus aşa: „Iţic, sunt distrus, nenorocit, fiul meu, unicul meu fiu, a trecut la creştinism!”. Iţic a ridicat mâinile şi a spus: „Mie-mi spui? Şi fiul meu a trecut la creştinism!”. Ce să facă şi cum să o dreagă? Fiind amândoi evrei habotnici, s-au dus aţă la Rabin. „*Raabi*, i-au strigat, fiii noştri au trecut la creştinism!” Rabinul a ridicat mâinile şi le-a spus, cu lacrimi în ochi: „Mie-mi spuneţi? Şi fiul meu...”. Ieşiră toţi trei sub cerul înstelat. „Hai să-i spunem LUI!” Şi cu mâinile ridicate, strigară spre cer: „Elohime, fiii noştri au trecut la creştinism!”. Atunci, din cer, s-a auzit o voce tunătoare amarnică: „Mie-mi spuneţi? Şi fiul meu...”.

Am înţeles, i-am spus. Totuşi.

– Încă nu aţi înţeles, domnule profesor. Ce v-am spus ar fi anecdota în original. Dar versiunea a doua – fiindcă nenorocirile au o imaginaţie fără de sfârşit – ar suna aşa: „Într-o frumoasă zi din această mică istorie a noastră, Şloim se duce disperat la prietenul său Iţic şi-i spune: „Iţic, închipuieşte-ţi, fiul meu a devenit marxist şi ateu”. Restul e uşor de imaginat.

– Mie-mi spuneţi? strigai eu, şi-mi ridicai mâinile spre cer.

– Povestea asta nu are sfârşit, într-o altă zi, Şloim va merge la prietenul său Iţic şi-i va spune: „Închipuieşte-ţi, fiul meu vrea să plece în Israel...” Ca peste zece, cincizeci, o sută de ani, Şloim să meargă

iar la Iţic şi să-i spună: „Închipuieşte-ţi, Iţic, fiul meu vrea să se întoarcă înapoi în Isarlâk!”

– Eşti un profet, domnule Sommer! Să nu te-audă fiul matale.

– Astăzi e foarte uşor să fii profet: spune în gura mare adevărul despre ziua de azi şi, peste zece sau o sută de ani, toată lumea va descoperi şi se va minuna de ce mare profet ai putut fi. Noi, evreii, am fost un popor de profeţi, am dat cel mai mare număr de profeţi. Şi Marx ar fi putut să ajungă, avea şi stofă, şi cap; dar, ca orice evreu bogat şi prea învăţat pe dinafară, a citit Biblia în fugă şi superficial. Nici un profet al nostru nu a prevăzut fericirea, ci numai dezastrele, robiile, pedepsele, ispăşirile cele mai cumplite. Vocaţia neamului meu nu este aceea de a arăta unde şi cum e Fericirea – ce avem noi cu fericirea? când am fost noi fericiţi? –, adevărata noastră vocaţie, dacă se mai poate vorbi de aşa ceva, ar fi în a învăţa oamenii să rabde nefericirea, nedreptatea, ghetourile şi diasporele, eventual să încerce să iasă din capcanele istoriei şi a politicii. Marx al nostru a confundat ideea de popor ales (ales pentru jertfe, să fim înţeleşi) cu cea de clasă muncitoare, revoluţionară: din cauza viţelului de aur al capitalismului mondial, nu a putut să vadă boul de aur pe care îl va aduce la putere. Canaanul, unde curg lapte şi miere, l-a confundat cu socialismul intrat în comunism. Dar, fiind numai un biet filosof al istoriei, a uitat de trecerea prin pustiu. Pentru anii acestui pustiu de rătăciri şi speranţe deşarte nu ne-a lăsat nici o preţioasă indicaţie. A uitat, acolo, în Anglia, în Belgia, că oamenii nu sunt la fel, că proştii pot fi mai deştepţi decât înţelepţii, că pumnul şi palma pot fi mai convingătoare decât adevărul, că orice cocoş cântător de lozinci poate să ajungă să creadă că e Moise coborând pe Sinai cu tablele unor decrete în mână. Cunosc un lucru mai groaznic decât acela de a fi ocupat de barbari, şi anume de a fi ocupat de propria barbarie. Doamna Limpi, pe vremea când stăteam alături şi fluturam steguleţe în aşteptarea orei când ne va veni rândul să trecem prin faţa tribunei celor aleşi, îmi ţinea lecţii de istorie a poporului alutan. Pe vremea aceea încă nu începuse acest sezon neoturcesc în care am căzut acum. Zicea, ţin minte: „Întreaga noastră istorie, miracolul supravieţuirii noastre, constă într-o succesiune de trădări utile făcute la timp”. Da. Aşa mi-a spus, nu pot să uit: „I-am trădat pe turci pentru ruşi, pe ruşi pentru turci, pe amândoi pentru austrieci; i-am trădat şi pe austrieci pentru francezi, şi pe aceştia pentru nemţi. Apoi, în ceasul al doisprezecelea, i-am trădat şi pe nemţi, pentru americani şi ruşi. Dar de această ultimă

vitează trădare a noastră s-au folosit numai ruşii. Americanii ne-au trădat: bineînţeles, ei abia acum încep istoria lor balcanică." Şi acum, dragii mei, nu mai ştim pe unde să ne scoatem cămaşa, nici nu prea avem cămaşă, şi, dacă o avem, e cumpărată pe datorie, în valută. Cămaşa asta a fost prea aproape de piele, ştie mult şi multe, nu e cazul să o lăsăm să-şi scrie memoriile. Nu?

Pe o stradă prelungă, pietruită, de mahala mic-proletară, cu case strâmbe, joase, câini răguşiţi, dar cu două şiruri de plopi albi, de o consecvenţă verticală demnă să converseze de la egal la egal cu cerul acesta de o frumuseţe de-a dreptul sfidătoare, evoluam noi, ca trei crai de curte mult prea nouă pentru noi: lume-lume, soro lume; Limpi tăcea. Doar prin braţul ei ce nu mă părăsea simţeam că mă iubeşte cum nu a iubit nimic şi pe nimeni, niciodată. Domnul Sommer, continuând să se ţină de pântece, părea a fi mult mai înalt, îşi scosese pălăria, gesticula, ceea ce era înfricoşător, biblic. Ne apropiam de Marea Roşie, trupele faraonului ne urmăreau, nu ne păsa, fericirea nu e decât libertatea de a vorbi, în sclavie, despre propria nefericire.

– ...Şi când doamna Olimpia îmi înşira trădările absolut obligatorii ale micului ei neam, mie-mi venea să strig către cer: „Mie-mi vorbeşti?" Din Avraam s-au născut şi Hristos, şi Mohamed. Tot din el s-au născut şi Marx, şi Troţki, şi Kautsky – şi majoritatea ideologilor acestora mai noi, care, în Occident, gândesc, răzgândesc, preagândesc, negândesc actuala situaţie internaţională. Eu cred că noi, evreii, avem talent pentru comerţ, pentru finanţe, pentru muzică, filosofie, literatură; un uriaş talent pentru religie. Dar pentru politică, pentru comunism-ajuns-la-putere nu avem. Nu ştim să umblăm cu puterea, exagerăm în toate, sărim şi peste cal. Noi, de-a lungul întregii noastre cumplite Istorii, ne-am apărat de putere. Suntem campioni în defensivă, în fugă: la chef suntem primii care ne îmbătăm, dar şi primii care ne trezim ruşinaţi din beţie. Aşa încât, domnule profesor, hora lumii a rămas tot la hotarul dintre Vechiul şi Noul Testament. Noi am inventat vitrina, reclama, agitaţia, propaganda. Ilegalitatea, revoluţia ca vis, ca un eventual Canaan al celor săraci. Catolicii (uite, toate statele catolice au o pasiune magnetică faţă de seceră şi ciocan) au pregătit în oameni ideea de stat centralizat, de ierarhie, de inchiziţie, de infailibilitate, de rug, de eretic, de spovedanie şi rugăciune în colectiv; protestanţii au contribuit cu critica şi autocritica, cu studiul individual, cu munca de lămurire de la om la om; ortodocşii ne-au pus la dispoziţie un imens material uman, având arse până în

măduva preistorică a oaselor lor complexul de umilinţă, robie, ascultare, suferinţă şi durere, ispăşire fără de limită a unui păcat originar: a unui păcat originar care nu e nici blestem şi nici diavol, e numai masochism şi cruzime, minciună şi crimă. Dacă voi, alutanii, aţi dat cel mai mic procent de fanatici, de „convinşi", de intoleranţi, asta, să o ştii, o datoraţi fondului păgân, liberalismului moral al lumii latine. „Vezi? îi spuneam eu doamnei Olimpia, pe vremuri, în partid, orice evreu evoluează spre tipul Troţki şi orice creştin, spre tipul Stalin: iată că premisele antisemitismului le-am semănat cu mâna noastră; din această dilemă, cum zice Caragiale, nu putem ieşi." Dar mai e ceva: înainte, orice năvălire duşmană venea de dincolo de hotare, de peste munţi sau de peste apele de graniţă. Mai nou, o dată cu progresul materialist şi dialectic al lumii, au loc şi năvăliri de sus, din cer; şi năvăliri de jos, din pământ, de sub pământ. Din cer ne poate pica oricând pe cap „o idee mântuitoare". (Toate, absolut toate ideile europene, au sosit având în mână un bici, o sabie sau un pistol.) După „idee", imediat se găsesc trei martiri care mor pentru ea, o sută de „intelectuali" posedaţi, o mie de mitraliere convinse şi cel puţin zece mii de lichele carieriste. Chinezii, în trei mii de ani, nu au fost niciodată cuceriţi de năvălitorii din afară: chiar dacă au fost învinşi, în câteva sute de ani şi-au înghiţit învingătorii. Acum, au fost năvăliţi şi de sus, şi de jos, şi de astă dată mă îndoiesc că se vor descurca aşa cum s-au descurcat cu hanii barbari din Mandschu sau cu cotropitorii niponi. De sub pământ ne poate apărea OMUL PROVIDENŢIAL, cel care întruchipează şi istoria, şi religia, şi sula şi prefectura. Pricepeţi? Dacă unui asemenea profet local i se mai adaugă şi insolaţia genială a unei singure idei de sus, paranoia e gata, ocupaţia fanariotă e pe roate, turcii nici nu trebuie să mai treacă Istrul, îi confecţionăm noi, prin mijloace locale, cu fes, cu serai, cu iatagane cu tot... A murit Marele învăţător – Dumnezeu să-l ierte –, s-au născut, în întreaga lume, o puzderie de „diferenţiale", nu divine, ci cretine. Nu e de mirare că proştii au devenit deştepţi, că deştepţii s-au prostit di tăt; ţăranii sunt orăşeni, orăşenii sunt ţărani; popii sunt atei şi ateii devin tot mai credincioşi; femeile sunt bărbaţi, iar bărbaţii sunt ca muierile; copiii vorbesc ca oamenii mari, iar cei mari vorbesc ca şi copiii. S-a schimbat ceva în soare, în constituţia aerului, în câmpul neurotic al materiei, în însăşi formula tainică a dumnezeirii; nu vorbim cum gândim, nu scriem cum vorbim, nu gândim cum am vrea – sau scriem cum vorbim, nu gândim cum am vrea – sau cum ar trebui – să gândim, a apărut şi se conjugă la

toate modurile verbul „a negândi”, a dispărut cuvântul „cinste” şi a apărut cuvântul „omenie”, dar acesta nu e cuvânt, ci o decoraţie la care au dreptul doar unii, cei mai buni dintre cei mai buni, cei mai nebuni dintre cei mai înnebuniţi. Şi aşa mai departe... domnule profesor, înainte de a fi făcut planul revoluţiei mondiale, trebuia studiată problema asta a puterii: ce efect are această putere – a fotoliului, a pistolului, a sceptrului – asupra unor indivizi scoşi la primă generaţie din iobăgie sau lumpenbalcanie, şi urcaţi repede în posturi ameţitoare. Forţa asta care urcă prin fotoliu, prin fundul îngrăşat, spre capul care se crede dintr-o dată alesul poporului, poporul însuşi, zeul şi Dumnezeul atotştiutor al lumii; forţa asta care poate îmbolnăvi de cezarie pe oricine, de la ultimul motoflete rural până la fizicianul atomist, forţa asta poate să transforme, în numai o generaţie, în numai zece ani, un om din popor într-un tiran sau satrap feroce, absolut rupt de mase şi de realităţi... Omul e cauza tuturor eşecurilor – fiindcă are tendinţa să-şi transforme semenii în simple mijloace ale exercitării vanităţii sau puterii sale. Socialism înseamnă totul pentru om. Socialismul nostru înseamnă totul pentru omul nostru la putere... Vând castraveţi unui grădinar, domnule profesor, dar trebuie să-mi descarc sufletul. Sper că ai observat că politica nu e bună conducătoare nici de dragoste şi nici de adevăr, nici de căldură şi nici de cultură. Religia, cu toate defectele ei, era. Lumea are nevoie astăzi de o morală, înainte de filosofie, drept, religie sau ştiinţă. De o morală a adevărului simplu, a binelui simplu, a dreptăţii simple. De o morală care să-i controleze şi pe suverani, şi pe măturătorii de stradă. E un vis, ce altceva e viaţa decât o investiţie păguboasă în vise din ce în ce mai utopice? Astea i le spun eu în fiecare seară fiului meu, care e şi deştept, şi prost, şi călău, şi victimă, şi evreu, şi antisemit. Astea i le spun şi domnului profesor Karl Marx, dascălul tinereţilor mele, în nopţile în care Fie că nu dorm fiindcă mi-e frică, fie că mi-e frică fiindcă nu pot dormi. Confunzi, îi spun, oul cu găina şi găina cu omleta pe care nu o mai avem. Nu orice schimbare este transformare, nu orice transformare este şi dezvoltare, nu orice dezvoltare înseamnă şi progres; nu orice progres duce la civilizaţie, nu orice civilizaţie înseamnă omenie. Şi nici chiar orice omenie nu e totdeauna dreaptă, nici orice dreptate nu e totdeauna democrată sau de valoare: şi valorile pot să nu ducă spre bun-simţ, spre lumină, spre mântuire... Azi, aţi văzut? toţi cei pe care i-am lăsat să se certe la şedinţă – la şedinţa unde era să ne lăsăm pielea – sunt, fără excepţie, în felul lor, deosebit de dăştepţi, selecţionaţi de dăştepţi. Dar, din păcate, dăştept nu

înseamnă inteligent, inteligent nu înseamnă rezoneur, rezonarea nu înseamnă meditaţie, meditaţia nu înseamnă ştiinţă, ştiinţa nu înseamnă înţelegere, înţelegerea nu înseamnă cunoaştere, cunoaşterea nu înseamnă contemplaţie şi aşa mai departe. Nu orice concluzie este şi o soluţie, 90% din soluţiile de azi înseamnă crize, şomaj, foamete, cataclism atomic oricând posibil. Între timp, toţi marxiştii de tip european ajung nişte momâi sau nişte rable: paralel, ca să nu se strice echilibrul lumii, preşedinţii americani (şi nu numai cei americani) sunt din ce în ce mai naivi şi mai orbi. Chiar dacă se alege unul mai acătării, este pe loc împuşcat, ca nu cumva atlantizii să se vindece de mongoloidism. Aşa că am toate motivele să-i spun de la obraz: frate Karlie, ne-ai băgat în rahatul ăsta cât Himalaia, fii bun şi arată-ne calea de ieşire din pivniţe. Ai fost un liberal, un visător antidogmatic, un uriaş suflet generos (chiar dacă în copilărie o obligai pe sora ta să înghită scârnă de cal); acum însă taci, ţi s-a făcut şi ţie frică, ţi-ai făcut şi tu cerere de plecare în Israel. Ca să lucrezi anonim într-un chibuţ socialist. Dar nu vei lucra, îi spun, ci vei fi soldat; şi nu vei rămâne soldat paşnic, ci vei fi dus într-un război; şi nu într-un război de apărare sau eliberare, ci într-unul care nici Dumnezeu nu ştie nici când se va termina, nici cum se va termina. Aşa că stăm bine, iubite domnule profesor. Eu, mâine, voi afişa la primărie, pe o pânză uriaşă, această ultimă, cea mai adevărată lozincă din opera Lui: „Pentru noi, comunismul nu este o stare care trebuie creată, un ideal căruia va trebui să i se conformeze libertatea. Noi numim comunism mişcarea reală care suprimă starea actuală!”

– Care suprimă starea...? Starea actuală? repetarăm ca în transă şi eu, şi Limpi.

– Da. Şi aş indica şi sursa: Marx şi Engels, *Ideologia germană*. Ce ziceţi? Nu aş fi pe loc spânzurat? Nu aş deveni un agitator revizionist, stângist, oportunist, anarhist, sindicalist, egalitarist, miciurinist, petrachelupist, berlinguerist etcetera? Jumătate din lume ştie ce nu vrea, cealaltă jumătate ştie pe cine nu vrea – dar, din nefericire, pentru cei rămaşi suspendaţi între capitalismul bogaţilor şi socialismul constructor de robii şi sărăcie nu există nici o lumină, nici o soluţie. Aici suntem aranjaţi pe cel puţin trei generaţii. Ca să înlăturăm relele unei dictaturi ignorante şi îngâmfate, va trebui să menţinem dictatura, pentru a putea combate ignoranţa şi îngâmfarea copiilor pe care i-am crescut fără oxigen şi fără libertate. Văd că nu mă credeţi – vă înţeleg, limba voastră abia de o sută de ani a muşcat din agurida politicii, strepezirea dinţilor abia urmează. Dar eu? Chiar dacă aş mai fi ceea ce am fost, chiar

dacă, să zicem, aş găsi curajul şi drumul ca să mă duc sus de tot şi să spun în gura mare exact ce v-am spus vouă aici, credeţi că aş rezolva ceva? Uitaţi-vă la mine, vedeţi că numai cu o mână gesticulez, numai cu o mână arăt spre cer: cu cealaltă mă ţin de burtă. Voi credeţi că mă doare burta. Ei bine, aflaţi că nu mă doare nici un fel de burtă, dar, de fiecare dată când mă izbesc de oamenii Osmanului, unul din ei, căruia îi sunt deosebit de drag, îmi taie cureaua de la pantaloni. Poftim. Acasă am zece curele tăiate, pot să mă duc încins cu sârmă, sfoară, cablu, eu tot ţinându-mi aşa pantalonii mă întorc în oraş şi acasă. Nu vă jenaţi, mă voi lega cu cravata. E vina mea că nu am prevăzut briceagul revoluţionar al alter-ego-ului din paza panosmană. Trăiască Libertatea, trăiască Demnitatea, jos pantalonii! Dragii mei, ispăşesc păcatele de vanitate şi vis ale neamului meu răspătimit, nimic, nici o curea tăiată, nici un picior în spate nu mă absolvă de vina de a fi crezut orbeşte în El. Orice dogmă e setoasă de sânge, o revoluţie nu-şi mănâncă numai copiii, dar îi face de râs pe nepoţi şi de plâns pe strănepoţi. Iar pe cei care mai supravieţuim sutelor de revizuiri antirevizioniste, ne obligă să umblăm prin lume cu cureaua tăiată de către un tătar netăiat împrejur. (Gura bate fundul, doamnă Limpi, eu sunt singur de vină: i-am spus odată tovarăşului cârcserdar de la paşapoarte că fericirea noastră e ca un cuţit fără lamă căruia nu-i lipseşte decât mânerul: a înţeles – şi de atunci, de fiecare dată, în felul său, îmi dovedeşte că acest cuţit are şi lamă, şi mâner.) Domnule profesor, ai ţinut o conferinţă sublimă, mi-a mers la inimă, aveam datoria să nu-ţi rămân dator: ţi-am ţinut şi eu o conferinţă, care de fapt e o simplă lamentaţie de jidov amărât ajuns la râul Vavilonului, unde nu are voie nici să şadă, nici să plângă, nici să ceară cuvântul... Asta e! Suntem ultimii „marxişti" din acest mare sat universitar, vai de capul nostru. Balul continuă, ciorba viitorului nostru e pusă pe foc, în câteva zile vom vedea cine pe cine mănâncă, cine pe cine bagă în oală... Îmi vine să cânt psalmi, să joc *purim-spieluri*. La noapte îl voi obliga pe fiul meu să-mi citească din Ezechiel... Sărut mâna, doamnă Olimpia, vă salut cu respect, domnule profesor, *gute Nacht, şalom, dosvidanie...!*

Ca un fum albastru, silueta tragică a prietenului nostru se topi în perspectiva deznădăjduită a acestei uliţe de mahala; plopii îşi clătinau vârfurile mai mult în semn de neputinţă şi mirare, decât atinse de brizele îndepărtatelor păduri şi ape; luna întârzia să răsară, totuşi lumina ce cobora din cer părea albastră, părea catedrală, părea transparentă ca liniştea din filmele subacvatice. Limpi îmi slobozi braţul, urma

căldurii ei o simţeam ca un desen pe piele, îmi arătă poarta grea a cimitirului vechi, întrebându-mă din ochi: intrăm?

Intrarăm. Furăm primiţi discret, fără vorbe, fără ifose, cu multă căldură şi simplitate. Spre deosebire de oraşul vechi, cu străzi cotind capricios, cu acea totală lipsă de ordine şi disciplină ce caracterizează levantul, cu casele stând şui, curţile înfipte oblic în străzi, cu grădinile când năvălind, când retrăgându-se cine ştie unde (dezordinea aceasta urbanistică trădând individualismul rural, fantezia şi vanitatea refractară a proprietarilor, un fel de refuzal alinierii şi ordinii, liberalismul arhaic al sâc-sâcului faţă de primărie, faţă de vecini, faţă de lumea întreagă, dar şi dosirea, camuflarea faţadei, ca şi când toată bunăstarea, câtă era, trebuia ascunsă de perceptori, stat, duşmani) – aici, în cimitirul vechi, ne întâmpina o ordine severă, o discretă şi mândră linişte, un aer distins de comoditate şi graţie. Am văzut (în filme) cimitire engleze, sobre şi tăcute, cimitire italiene, grandilocvent şi ţipat solemne; nu pot să uit umilele ţintirimuri din satele nordice, mirosind a levănţică şi busuioc, cu morminte înalte, năpădite de iarbă, cu babe şi copii, cu iezi săltând peste aceste movile de umilitate şi cosmică resemnare, cu cruci de lemn vopsite vesel, înfipte strâmb la căpătâie, arătând de departe ca pălăriile date pe ceafă ale chefliilor; fără garduri, satul prelungindu-se în ţintirimul lui, iar acesta pierzându-se în peisaj, topindu-se duios şi în sus, şi în jos, ca o nimicnicie, ca un hotar de nimeni contestat, vag, păgân-creştin, oale şi ulcele, Dumnezeu cu mila. Aici şi acum, în vechiul cimitir al vechiului târg, eram musafirii neaşteptaţi ai secolului trecut. Mică şi serioasă burghezie, din ovalele paralele ale fotografiilor, abia o întrezăream, dar bănuiam privirea multor taţi şi a unor mume care au avut mulţi copii, multe griji, multă decenţă, multă mândră simplitate şi cumsecădenie: multă frică, nu de Dumnezeu, ci de ruşine, şi de memoria urmaşilor. Pretenţia galantă a marmurelor părea temperată de veto-ul greu ce-l aveau şi aici pământul, ţărâna, lutul. Mirosea a grădină-acasă-la-Mama, cu un uşor plus de biserică măruntă, plină de copii şi de nuntaşi încremeniţi în stop-cadrul unei veşnicii meritate, în orice caz, spectacolul alb al acestei linişti cadastrale, poezia naiv-tristă, ridicolă uneori, a epitafurilor (având ceva din parfumul desuet al carnetelor cu suveniruri ale bunicelor noastre), dar mai ales teribila istoricitate anistorică, absolut categorica *hic mortui vivunt*!, ne purtau pe alei de parcă un ghid necunoscut, uşor jignit, încerca timid şi cu sobrietate să ne dovedească, indirect, că i-am judecat greşit, că i-am ignorat şi

i-am vorbit de rău fără să-i cunoaştem. „Iată cum am fost noi, iată cum suntem şi cum rămânem, iată cum nu veţi fi voi niciodată: nu avem nici cea mai mică vină pentru ceea ce se întâmplă acum cu voi. Fiecare trăieşte aşa cum va muri, fiecare are moartea pe care o merită! Noi, aici, suntem între noi, ne ştim, ne respectăm. Linişte! Gura! Să vă fie ruşine, netrebnici ce sunteţi!"

Limpi se aşează obosită pe o lespede albă. Mă uitam la ea din profil, îşi scosese ochelarii, semăna acum cu propriul ei portret dinăuntrul meu. Ştiam, simţeam că acum îşi aude pântecul pustiu, jeluirea metafizică a ovarelor ei fără de fruct: „Cine are să ne îngroape? Cine ne va pomeni, cine va veni să cureţe de buruieni locul sub care ne vom dormi singurătatea?" Dar albastrul ceresc al nopţii şi albele pietre ale acestui imens ţintirim alunga de lângă noi umbrele de plumb ale disperării. Aici era bine, aici eram acasă, aici nu ne mai temeam. Aici putem să tăcem, nu trebuie să luăm cuvântul, nu avem nevoie să ne apărăm. Oraşul, sub o geană roşie, părea mocnind sub cenuşă. Miasmele lui muşcătoare şi rele, nu puteau pătrunde aici. (Eram trecut mult peste cincizeci de ani, Limpi avea şi ea patruzeci şi cinci: pe Telemac ar fi trebuit să-l concepem înainte ca eu să fi plecat, pentru zece ani, spre Troia mea absurdă. Acum, eram bătrâni, obosiţi, dragostea noastră nu era decât un paliativ, o formă a singurătăţii în doi, o lucidă disperare şi o rău disimulată frică de oameni şi bătrâneţe. Ne ţineam de mână ca să trecem prin codrul cel rău, ne ţineam de mână ca să putem călca peste pragul de taină al camerei negre; stăteam spate în spate ca să ne putem apăra de lupi, câini, şerpi, scorpioni, oameni. „Bărbate, îmi spunea ea în momentele de hazoasă amărăciune, acum totul depinde dacă reuşim să ne aranjăm tusele şi junghiul pe aceeaşi lungime de undă. Nu ne interesează, nu ne mai interesează Istoria: nu ne interesează, nu ne mai interesează nici viitorul luminos: doar marmelada şi tricolorul, panificaţia şi vinalcoolul, şi îi dăm în mama lor pe ăi de ne c… tumna în acest secol, şi tumna în acest rahat de pace turco-rusă. Gura şi la mai mic!").

Ca în vis, auzeam de departe fanfara de ţigani guşaţi cu care se îngropau aici, în fiecare zi, după-masa la ora 4, morţii, sub privirile curioase şi comentariile vesele ale gaiţelor acestui târg plin de pişicheri şi puşlamale. Poltronii, şmecherii, juveţii, gogoşăresele, ginecologii, miticii, farfurizii, caţavencii, palicarii, nastratinii, bişniţarii liberali, bişniţarii oficiali, scatofagii din divan, scatofagii din presă, scatofagii ezoterici, pachidermii poetici, saurienii

curlingăi, veşnic-învinşii, avocăţeii, câinii, învingătorii pereni, puşcăriaşii voluntari, paznicii de silă, paznicii fără voie, lichelele profesioniste, lichelele amatoare, lichelele emerite, ticăloşii cretini, ticăloşii cretinizaţi, ticăloşii de geniu, doctor-docenţii, logovorii, logomachii, membrii, nemembrii, foştii, ţiganii, ţigăniţii, popii analfabetizaţi, arhimandriţii contabili, coloneii-colonei, coloneii-berze-albastre, bârfitorii, curvele (de votcă, whisky, patrie, ciupeală, turism), fecioarele obosite, mamele divorţate, taţii muieratici, laşi şi beţivi, cei zece mii de ingineri nerentabili, cele zece mii de pupitre loto-prono, cei două sute de mii de ţărani plecaţi din sat, dar încă neajunşi în urbanitate, dascălii cenzori, dăscăliţele agitatoare, militarii civili, civilii-militari, recruţii tunşi, recruţii netunşi, damele cu relaţii, peştii cu carnet, actorii născuţi, actorii tăcuţi, actorii megafoane imnice, bătuţii la cap, bătuţii la fund, tras-împinşii, schizofrenicii de carieră, băgătorii de seamă, turnătorii de toate gradele, de toate speciile, dispecerii de prostietate, impotenţii timpurii, onaniştii convinşi, oligofrenii directori de editură, fabuliştii voiajaţi, cumnaţii, naşii, nepoţii, mătuşile bune, mătuşile nebune, muritorii de foame, muritorii sătui de viaţă, specialiştii, specialiştii cu carte, urmăriţii, urmăritorii, temuţii, temătorii, copiii, copiii educaţi, copiii just educaţi, fetele, fetele frumoase şi triste, triste şi frumoase, tovarăşii de la raia, tovarăşii din divan, tovarăşii de la Înalta Poartă, portretul Lui, portretul Ei, cărţile Lui, cărţile Ei, evul Lui, evul Ei, cuvintele Libertate, Independenţă, Demnitate, slavă, slavă, slavă... Plutind ca nişte măreţe stihii, umbrele unor jecmănitori de altădată veneau să se adauge jecmănitorilor de astăzi: mavrocordaţii, ghiculeştii, şuţii, calimachii, caragiii, cantacuzinii, moruzii, mavroghenii, hangerliii, ipsilanţii. Aceştia nu păreau a avea acces în incinta acestei ogrăzi curate şi severe. Aici nu era nevoie de acte şi documente, aici nu se râcâiau palimpsete. Viaţa e umbră, e şi vis – cu condiţia să fii serios, să fii cinstit, să mori respectat de vecini, de copii şi chiar de duşmani.

Nici o pasăre nu tăia cerul vitraliu. Stelele scăpărau ca în copilărie, basmele şi candelele erau pe aproape. Limpi îşi ştergea câteva lacrimi; mama ei se odihnea, nu de multă vreme, sub o salcie argintie, alături de zece-douăzeci de babe şi moşnegi ţărani din imensa ei familie.

Se întorcea în crug luceafărul de seară când am ieşit pe poarta acestui loc, îndreptându-ne, fără să ne vorbim, spre casă. În faţa agiei observarăm o neobişnuită agitaţie a şoferilor cu maşini negre şi numere mici: însemna că şedinţa nu se terminase.

Fusese, probabil, lărgită, noi nu am servit decât ca drojdie. Aluatul, acum, creştea, creştea. Adormirăm, îmbrăţişaţi ca doi speriaţi de pe o plută a Meduzei ce abia fusese lăsată la apă. Fără vise, fără tresăriri: ca acele fericite ierbivore pe care bunul Dumnezeu le-a făcut în aşa fel încât, de îndată ce au scăpat din ghearele tigrului prea vărgat, uită de spaima prin care trecuseră; pot să pască, să iubească, să doarmă de parcă nici nu ar exista gheare, dinţi, de parcă pădurea lumii ar fi fără fiare, numai cu ierburi şi flori, cu ape şi copaci umbroşi.

CAPITOLUL AL IX-LEA

În care se meditează despre educaţia onirică prin pijamalele în dungi zebrate. Apoi, eroul nostru compune cotidianul său articol de fond stând de vorbă, în imaginaţie, exact cu cine nu ascultă de nimeni. Demonstrându-se diferenţa dintre puii crescuţi în ograda ţărănească şi cei produşi industrial în găinăriile de stat, doamna Olimpia trage câteva alarmante concluzii, trecând prin piaţă şi aprinzând lumânări într-o biserică dosită.

Nu pot să sufăr pijamalele vărgate. Nu ştiu cine a fost cretinul care le-a inventat, nu ar strica să i se facă fişa psihanalitică, precis s-ar descoperi că era un sado-masochist încă nedepistat. La pârnaie, eram circa zece mii de oameni ce lucram la piramide. Seara ne dezbrăcam de zeghea vărgată, culcându-ne pe priciuri ca sardelele, dar fiecare în cămaşa şi izmenele mai mult sau mai puţin albe. Pe când acum, cunoscând monotonia lenjeriei de stat, nu-mi era deloc greu să-mi imaginez un oraş întreg de bărbaţi încă liberi culcându-se, spre a-şi face somnul permis şi obligatoriu, în aceste uniforme ale robiei internaţionale. (Femeile – deşi au acceptat, temporar, pijamaua masculină – evită instinctiv modelele zebrale: preferă pe cele cu răţuşte, floricele, ciupercuţe, michi-mauşi – şi bine fac.) Ştiu din surse demne de încredere că procurorii, anchetatorii, paznicii, miniştrii de interior se feresc ca de foc de pijamalele în dungi, asta le aminteşte exact de ce trebuie să uite ca să poată adormi. Nebunul de Fronius, colegul meu de la catedra de psihologie experimentală, încercând să-mi explice odată cauzele laşităţii generaţiilor postbelice, făcea apel la teoria educaţiei prenatale, susţinând că un copil conceput de un bărbat în pijama vărgată cu o femeie care în tot timpul sarcinii se culcă lângă un cetăţean în pijama vărgată, fiind şi obligată să spele şi să calce aceste pijamale vărgate, nu se poate să nu engrameze în morula ce i se dezvoltă sub inimă *imago*-ul ameninţător al spaimei de haina vărgată, de puşcărie, de culpa leprologică. Nu am avut decât câteva zeci de ilegalişti închişi, în schimb avem o sută de filme în care mii de eroi în haine vărgate stau după gratii şi tânjesc după libertate şi nouă ordine europeană. Nu cred că Fronius avea totală dreptate. Personal am oroare de tot ce e vărgat, fără să mă justific, am dat pur şi simplu ordin nevestei mele: dormim amândoi în cămăşi ţărăneşti, lungi, cu râuri roşii-negre. Înainte de a-şi îmbrăca uniforma de

confecţii a hainelor civile „de oraş”, ţăranul care vine de la ţară şi din costumul naţional cunoaşte o fază tulbure şi dramatică ce începe cu urletul brigadierului, spălatul pe dinţi şi dormitul în pijamaua obligatorie. Dacă, de pildă, vine maică-sa să-l vadă la cămin sau baracă, i se întoarce bietei femei stomacul pe dos de groază, văzându-şi feciorul „şi tuns, şi în pijama”. E cât se poate de logic (şi psihologic) ca o carieră prin muncă şi pentru muncă să înceapă cu îmbrăcarea pijamalei de noapte şi să se sfârşească cu îmbrăcarea acesteia în zeghe zi-lumină. Ţiganii se culcă goi, doar cei fuduli şi proşti îşi îmbracă pijamaua când ies dimineaţa la soare, şi asta numai ca să crape ochii vecinilor de invidie. Nu e de mirare că în limba ghiveci a mahalalelor noastre se aude tot mai des apelativul „Vărgatule!” în loc de „Bărbatule!”. Frica silnică de viaţă e teribil de înrudită cu munca silnică, tot pentru viaţă, legătura simbolică dintre ele stabilind-o această pijama în dungi, atât de caracteristică design-ului social al deceniilor postbelice.

Am o mare încredere în somn, în legile şi miracolele ascunse în activitatea noastră cerebrală din timpul în care dormim. Raţiunea – care ne-a civilizat în aşa hal, încât acum suntem obligaţi să căutăm alte planete, în vederea unei eventuale migraţii a celor aleşi, de pe această Terra minată şi infestată – va trebui în viitor să investească mai mult în cercetarea viselor. Am impresia că, în această privinţă, primitivii, ţăranii, copiii sunt considerabil mai avansaţi decât chiar *The Massachusets-Lomonosov Institute for tehnical researches*. Nu pot să uit lucrarea celui mai idiot (dar şi celui mai genial) dintre foştii mei studenţi: parcă-l chema Ramon sau Negon, nu sunt sigur. Acesta susţinea, în cadrul seminarului meu închinat „dramei cu turn”, cum că anumite triburi boşimane, din cele mai primitive din lume (unele din ele ignorând chiar şi focul), trăiesc foarte fericite, în felul lor, numai şi numai datorită faptului că ele consideră adevărata lor viaţă nu pe cea din timpul zilei (în care se târăsc mizeri, în căutare de viermi, omizi, muguri şi rădăcini ce le alcătuiesc hrana), ci viaţa lor din timpul nopţii: mai precis, somnul. Încep să se înveselească abia cu venirea serii. Se pregătesc pentru somn ca pentru un miracol, ca pentru un magic eveniment. Visul constituie rostul vieţii, în timpul visului sunt liberi, fericiţi, fantastici. Sărută pământul (mama tuturor viselor), se culcă împreună cu sentimentul religios al aşteptării, al revelaţiei, şi visează, visează, visează. Toată dimineaţa ce urmează nu fac decât să încerce să-şi povestească – amuzându-se colosal – visele ce le-au avut fiecare în parte. Consideră drept cel mai rău semn când doi sau

chiar trei dintre ei au avut acelaşi vis: asta înseamnă cutremur, furtună, năvălirea tăietorilor de capete din insula sau arhipeleagul vecin, întregul lor limbaj este format din şi pentru aceste vise. Nu au cuvânt, de pildă, pentru băţ, ciomag sau suliţă: toate acestea, la un loc, se cheamă „mu-mu”; dar tot prin „mu-mu”, spus cu altă gesticulaţie sau mimică, sunt denumite şi prăzile sau victimele instrumentelor de mai sus. În schimb, au o sută de termeni numai pentru forma de vis pe care au avut-o sau au visat s-o aibă în timpul nopţii.

Pe vremea când mi se prezenta această bizară teză, eu treceam prin faza mea albastră, neokantiană: afirmaţiile famulusului meu mă scoteau din sărite, mă jigneau chiar. Nu mă refer la boşimani, povestea aceasta se mai poate înghiţi, gândeam atunci: dar Rumon (sau Negon) îndrăznea să susţină că întreaga noastră cultură occidentală nu este decât un substitut, *faute de mieux*, al visului, al capacităţii de a visa, un jalnic *Ersatz* al lui *homo fictus*, devenit, spre marea sa nefericire, *homo faber*. Credeam în apercepţiile transcendentale, consideram categoriile aristotelice ca fiind sacre. Cum puteam să admir o teză ce deriva Cultura din visul unei omeniri în stare şi graţie primitivă, o teză ce considera că cel mai savant fizician, sau artist, sau politician modern nu foloseşte, când activează la maximumul genialităţii sale, mai mult de zece, maximum cincisprezece la sută din capacitatea posibilă a sistemului său nervos – în timp ce un primitiv, dormind într-o peşteră, visând cai verzi pe pereţi (să zicem!), angajează în acest subconştient act peste 75% din neuronii, dendritele, axonii săi. Dar nu asta m-a înfuriat de fapt: ci aserţiunea din concluziile lui cum că aceşti primitivi onirici nu cunoşteau minciuna, fiind incapabili de minciună şi în afara actului ce se acoperă prin verbul „a minţi”. Minciuna, susţinea studentul meu, apare o dată cu răsăritul soarelui, cu trezirea din somn. Cultura, în esenţa ei, rămâne o stare de visare colectivă, civilizaţia fiind coşmarul ce ar începe din clipa în care apare prima minciună: de pildă, dobitocia aceea hegeliană care afirmă că tot ce este real este şi raţional (şi invers), când, de fapt, tot ce e real e şi ireal, deci mincinos. Omul sincer şi naiv îşi visează originile, zeii, marile cataclisme ale speciei sale: el are „utopii” (vise), sau „distopii” (coşmaruri), tocmai fiindcă e o fiinţă monotropă. În clipa în care, să zicem, se politropiază, apare ştiinţa, dar se plăteşte pentru ea o imensă vamă de minciuni: toate utopiile şi distopiile proiectate spre viitor ne scot, de fapt, din vis, din paradis, şi ne mută cu forţa în cincinalele falselor statistici, falselor lozinci, falşilor eroi sau

zei. Aceştia vin din neantul istoriei ca să umple golul căscat prin raclarea omului modern de capacitatea primitivă de a visa liber, gratuit, de dragul nopţii, folosind, cum s-ar spune, somnul la toţi indicii, parametrii anteplanificaţi.

În cămaşa mea de noapte (albă, lungă, brodată în cruce cu arnici roşu şi negru), în cea de-a treia zi după scripturi – adică după neuitata şedinţă din pivniţa conspirativă a divanului de cultură – mă simţeam... aşa şi aşa. Priveam pe geam, peste oraş, umplându-mi fiinţa cu vuietul dumnezeiesc pe care îl produce joaca liberă a copiilor: liberă şi neangajată, finalitate fără scop, *Zwechmässigkeit ohne Zweck*, ar zice Kant. Vibra aerul, copacii se bucurau de soare, de păsări, de primăvară; dincolo de centura de coşuri şi fumuri ale uzinelor şi fabricilor (nefuncţionând, deocamdată la toţi indicii şi parametrii anteplanificaţi, dar pe calea cea mai bună ca, până la sfârşitul deceniului să recupereze întârzierile şi rămânerile în urmă etc.), presimţeam molcoma şi aşezata perfidie a Bărăganului. Ştie el ce ştie: la toamnă, iar nu vom număra boboci: vom justifica prin „motive obiective" pentru ce jumătate din recoltă va rămâne pe câmp sau va aştepta, sub ploaie, pe rampe, încărcarea în nişte vagoane rătăcite sau în nişte silozuri plecate în turneu cu cântece şi jocuri de viaţă nouă, dar strămoşească. Invidiez sincer popoarele vecine şi prietene care, mai puţin puritane decât ilderimii şi solimanii noştri, au amenajat pe lângă fiecare gară sau siloz câte o făbricuţă de votcă. Pentru orice eventualitate. Votca se vinde pe dolari grei în ţările capitaliste, tâmpeşte exact pe cine trebuie, în schimb, ne permite să cumpărăm hârtie fotografică specială cu care să putem fotografia, din cosmos, starea sufletească a industriei şi agriculturii celei mai înaintate. Se întâmplă un ciudat fenomen, care, prin repetare, devine un simptom aproape specific. Ne înecăm ca ţiganul la mal, obosim, sau ne plictisim, sau încurcăm borcanele, exact când e momentul să culegem şi să fructificăm rodul muncii de peste întreg anul. La cules, transport, depozitat şi conservat – se pierde peste jumătate din darul acestui pământ. Cum? Nu e cazul ca tocmai eu să explic acest nonsens economic, devenit baladă şi legendă prin satele dimprejurul nostru. Peştele se împute de unde se împute, dar de ce o feştelim totdeauna toamna, e mai greu de aflat şi mai greu de combătut.

Eram într-o deltă hiperbogată, construiam un imens dig, în condiţii asiro-babiloniene. Totuşi, cei care aveam licenţe sau doctorate eram scoşi uneori la ultramodernele crescătorii de porci mangaliţe: aceşti porci locuiau în nişte apartamente cu apă, canalizare,

o minune! În comparaţie cu noi, diferenţa era cam cât de la bordei la vila cu iederă. Porcilor li se administrau peniciline, în timp ce noi nu aveam dreptul nici măcar la o bulină de aspirină sau talazol; porcii, înainte de a intra în coteţele lor regale, treceau cu delicatele lor copite (unse cu vaseline speciale de nişte foşti medici veterinari, universitari cu tratate traduse şi în ruseşte) printr-o baie de nu ştiu ce, pentru dezinfectare. Erau stropiţi dimineaţa, îmbăiaţi la amiază, spălaţi spre seară cu furtunul. Porcii erau frumoşi: deşi ne dispreţuiau profund, noi îi admiram şi-i iubeam. Erau ca şi copiii noştri, ei se bucurau de binefacerile pe care noi le pierduserăm definitiv. Buun. Dar venea toamna şi, într-o zi, pe un braţ leneş al Istrului gălbui, apăreau zece bacuri vechi, destinate, înainte de primul război mondial, transportului de cereale. Aveam ordin să încărcăm o mie de porci în aceste şalande. Ameninţaţi cu puşca, timp de trei zile, tot încărcam splendidele noastre opere: pe fundul bacului încăpeau maximum treizeci de exemplare de „tineret porcin" (90 de kilograme în medie). Dar ordinul era ca în fiecare bac să încărcăm câte o sută. La protestele noastre că aşa ceva e o crimă, au răspuns: „aşa e ordinul, aşa-l executăm". Trei ofiţeri superiori, tuciurii şi cu ochi injectaţi de disciplină, au asistat la încărcarea fiecărui porc în parte. „Tineretul" guiţa cumplit, era suficient de inteligent ca să-şi presimtă moartea. Am dat drumul pe nişte jgheaburi improvizate (Istrul era scăzut, faleza destul de înaltă) la o mie de porci în nu ştiu câte cale, afunde fiecare de circa zece metri, îi încărcam, unul peste altul, cam pe cinci straturi, aşa cum ai încărca un coş cu nuci. Nici nu terminam de „umplut" cala, că exemplarele de jos erau deja sufocate. Ca să nu se audă guiţatul de moarte al celor care se zbăteau (ca într-o cameră de gazare), am pus capacele de tablă groasă. Şefii erau veseli, fiecare se alesese cu câte cinci porci vii. Remorcherul întârzia. Noi, bieţii ivani denisovici legaţi sufleteşte de fructele muncii şi dragostei noastre, plângeam de mila odraslelor condamnate la o atât de crudă murire. Viaţa mergea înainte. Dacă, a doua zi, sergentul veterinar, inspectând animalele din crescătorie, descoperea vreun tânăr porcin fără copitele unse, respectivul deţinut primea zece lovituri de cravaşă la fund, plus că i se tăia dreptul la marmeladă pe trei zile. (Am văzut, în acei doi sau trei ani în care am lucrat în agricultură, munţi de ceapă calitatea-ntâi lux putrezind în silozuri prost făcute, sute de vagoane de cartofi sau sfeclă furajeră intrate în fermentaţie, deşi erau îngropate reglementar în silozuri subterane, bine aerisite. Pe distanţă de kilometri, primăvara duhnea a cereale alterate, a

alcool provenit din aceste fermentări subterane. Am avut colegi ţărani care se întorceau bolnavi de la lucru: îngropau viţei de rasă care, din cauza unei greşite înţărcări, mureau de foame sau intoxicaţi. Nu conta, nu am auzit de nici un administrator care să fie pedepsit sau măcar înlocuit.) Întrebând eu, la cârciumă, un venerabil director la o fabrică de mobilă (ce căuta o fabrică de mobilă într-o regiune minieră nu ştiu), cum se descurcă, mi-a spus, în linii mari, cam următoarele: „Tăiem, domnule, trei munţi de păduri bătrâne. Facem scânduri, le uscăm tehnologic, le croim, le sculptăm: fabricăm mobilă stil, pe care foarte greu reuşim să o vindem, pe preţ de subcost, în electoratele unite ale *Schlaraffenlandului*. Pe mărcile obţinute, doi alutani cu aere de viezuri-cumnaţi, cumpără o linie tehnologică de fabricat maşini de împădurire mecanizată. Perfect. Abia când această linie începe să producă, cei din minister (deşi au primit zeci de rapoarte în această direcţie) constată cu amărăciune că automatele noastre de împădurire au toate calităţile din lume, sunt şi teribil de frumoase şi exponabile, doar că... nu se pot urca pe munţi şi nici pe dealurile despădurite. Ce facem? Trimitem alţi doi cumnaţi-viezuri în Africa, să caute pieţe pentru împăduritori. Găsesc. Dar şmecheriţii africani vor să ne plătească aceste maşini cu... mobilă stil sculptată, pe care au primit-o de la alemani, în contul lemnului lor de teck. Între timp, alţi cumnaţi studiază în Arabia Saudită problema adaptării maşinilor noastre de împădurit brazi la condiţiile de climă şi valută de aici. Şi aşa mai departe*, in saecula saeculorum, amen*..."

Cu aceste, desigur, răutăcioase şi total fanteziste „bârfe", considerai terminat articolul de fond pe dimineaţa aceasta. Rozariul critic al litaniei *pro patria*, rostită pe dinăuntru, suplineşte, în condiţii din ce în ce mai paupere, lipsa unei prese lizibile, întreţinând funcţiunile hormonale ale glandelor politice reale, dar potenţând, paralel, şi nivelul de agresivitate, mută şi pasivă, a bravei noastre mase de muncitori, ţărani, intelectuali etcetera. Indiferent de naţionalitate, convingeri politice sau religioase. Cred că 75% dintre francezi sau austrieci (de pildă) nu citesc deloc ziare, nu se interesează de politică, îi doare pe ei în cot de ce e şi de ce nu e în capul preşedintelui lor. Pe când la noi, peste 90% din populaţie scrie zilnic, pe dinăuntru, cel puţin unul sau două articole critice de fond. Ultimul grăjdar, cea mai năcăjită mulgătoare sau dăscăliţă stau de vorbă (tot pe dinăuntru, sau în cerc foarte închis) cel puţin o oră pe zi direct cu Suleimanul Magnific de la Înalta Poartă – şi chiar cu cel de la Sublima Poartă. Nu sunt un mistic exagerat, nu am o iniţiere deosebită în magie sau

alchimie: totuşi, mai ales de când mănânc o pâine în acest colţ de lume bizantină, pe nesimţite, am ajuns la absurda certitudine că, dacă douăzeci de milioane de garabeţi fricoşi, blegi şi atoateaplaudatori şoptesc cotidian, cu ochii la cer, în unanimitate absolută, „vai de fundul nostru!", conform unei materialist-spiritualiste blestemăţii, se ajunge real şi raţional la pătratul acestui vai. Astfel se explică şi faptul că nimeni din afară nu ne poate înţelege şi nici pătrunde. Ziariştilor străini noi le apărem supuşi, resemnaţi, total tâmpiţi. Ei ne apar cretini, picaţi din lună, total în pom. Noi suntem înaintea lor cu un secol în ceea ce priveşte trăirea practică a Răului, ei sunt înaintea noastră cu alt secol în judecarea din afară a acestui Rău. Între noi şi ei sunt subistoria, antiistoria, contratimpul afectiv: blestemele, răbdarea, „lunga durată" a măcinării pe dedesubt, freaticele lucrături prin care materia (la noi, pământul, minele, petrolul, lemnul etc.) în alianţă cu tovarăşul de drum-nedrum, spiritul, urzeşte levantin nu moartea sau distrugerea birocraţiei prezente, ci doar compromiterea ei pe ici, pe colo, şi anume în părţile cele mai subtil esenţiale. Napocos, maestrul meu spiritual, încercând să explice de ce ne lipseşte, pe plan existenţial, sentimentul tragic al vieţii şi al istoriei, a ajuns la convingerea că, Europa fiind un organism unitar, în cadrul diviziunii funcţiunilor şi valorilor ei, nouă ne-a revenit trista şi totuşi sublima misiune de a compromite, de a ridiculiza, de a batjocori toate iluziile, dogmele, utopiile ei. Latini uşor slavonizaţi, turciţi de greci şi germanizaţi de unguri, fanarioţi bonjurişti şi revoluţionari de operetă (doar ţăranii noştri analfabeţi au ştiut să moară frumos pe roată, pentru dreptate şi pământ), eram cât se poate de indicaţi pentru rolul de bufoni critici, atleţi ai bâşcăliei şi bârfei împinse până la limitele magice ale negării negaţiei, prin afirmarea până la scârbă a afirmaţiei-afirmării. Ce am făcut noi din biserica noastră pravoslavnică? O adunătură de popi inculţi şi răi, curvari şi beţivi, de mitropoliţi unşi cu toate unsorile politicianismului concesiv, simpli funcţionari învârtiţi (excepţiile întăresc regula!), rentieri şmecheri ai unui altar pe care îl menţin sacru doar babele, tradiţia, suferinţa şi disperarea. Ce am făcut din democraţia noastră parlamentară? Din alegerile noastre „libere"? Ce facem acum din cei şapte stâlpi ai înţelepciunii marilor noştri ilderimi, din decretele, documentele, codexurile de înţelepciune ale Celui Mai dintre Cei Mai? *That is the question!*

Încep – deşi nu sunt total de acord cu Napocos – tot mai des să mă gândesc (straniu acest reflexiv, la verbe ca: a gândi, a râde, a plânge!) la acest ciudat cuvânt care se cheamă „a batjocori". Din care derivă (şi

nu invers, cred eu) substantivul cel mai tragic, cel mai grav, cel mai specific pentru firea şi destinul nostru: „batjocura". A batjocori e o formă populară de a ironiza, de a lua peste picior un semen, un prieten, un duşman sau chiar un călău. „Batjocura" e mai rea, la noi, decât injuria sau insulta, bătaia, uneori chiar decât moartea. „Am ajuns de batjocura lumii" reprezintă culmea mizeriei, nenorocire mai mare nu există. Fără îndoială, Napocos, chiţibuşar de formaţie germană, stătea intrigat în faţa acestui cuvânt atât de bizar compus: bat-joc-ură. Ce caută „jocul" exact la mijloc? între bătaie şi acest sufix, „ură", care, în fluxul vorbirii e substantivat, în limbă existând şi forma latină veche *curare*, a avea grijă, şi forma, tot latină „ură", „ura" (*horrire-horrescere*), omonime cu slavonescul franţuzism „ura, ura!", atât de folosit la mitinguri şi la aniversări. Ce caută, adică „jocul", camuflat între două, atât de aspre, cuvinte? E adevărat, în satele nordice, transpădurene, este obiceiul ca flăcăii, seara, înainte de a merge să-şi smotocească fiecare fecioara aleasă, să se întâlnească, undeva, numai între ei, „la batjocură". (Asta o fac şi minerii în sala de pontaj, şi agrosclavii în pauzele de masă ori pe vreme de ploaie.) Nu se bat, nu se înjură: se batjocoresc – şi asta îi face deosebit de virili şi de ascuţiţi la limbă (şi la minte). La aceste ore ale duelurilor verbale, are loc ierarhizarea psihologică în deştepţi şi proşti, iuţi şi lălâi, ţinători la glumă sau supărăcioşi, în scriptele muzeului de istorie feudală din Genopolis (în Isarlâk, feudalismul este abia la mijlocul evoluţiei lui), există nenumărate scripte ce atestă faptul că, pe vremea războaielor de o sută, de treizeci, de şapte ani, comandanţii armiilor valahe îşi lăsau regimentele faţă în faţă, cu simplul, dar practicul scop de a le da ocazia să se sporcăie, să se batjocorească în voia inimii. Abia când oboseau spiritele putea să înceapă bătălia. Napocos, studiind adânc cele circa trei sute cincizeci de ocupaţii străine prin care am trecut şi trecem, constată judicios că (citez) „armatele ocupante îşi pierd total umorul de acasă: în schimb, la noi, o ocupaţie străină potenţează fantastic umorile şi fantezia batjocoritoare", deşi, cum zice un proverb, suntem şi bătuţi, şi f..., şi cu banii luaţi. Printr-o stranie coincidenţă (nu există „coincidenţe", îmi scria Köstler, pe vremea când mai corespondam cu el), un ţăran aproape analfabet, dar genial de deştept, cu care am fost eu obligat să-mi împart spaţiul penal timp de trei sau patru ani, venind vorba, nu mai ţin minte cum, de originea acestui cuvânt tragic, batjocură, îmi spuse râzând: „La noi în sat, jocul, nunta, cântul nu pot începe până nu vine «bat-jocul». Batjocul nu este

altceva decât doba – sau orice alt instrument – cu care se bate ritmul jocului. El constituie esenţa la un dans, la o strigătură, la o urare." „Fantastic, sării eu, dacă ştiam, dacă ştiam..." Totuşi, mă întreb, cum de s-a ajuns de la „bat-jocul" dansurilor noastre la sensul de „batjocură"? În orice caz, miezul cuvântului trebuie căutat la mijloc: nici la „bătaie", nici la sufixul substantivabil „ură". Suntem un popor care dansează, căruia îi place să danseze, la care dansul-joc are o altă semnificaţie decât la vecinii din nord sau est. Suntem un popor destinat să tot danseze, aşezat de Dumnezeu între popoare care înjură, care ne fură, care ne mint: mesianice, providenţiale, de Allah sau dracul trimise: între toate aceste seminţii, net superioare nouă, noi suntem un biet popor care dansăm: batjocul – şi probabil şi batjocorirea cu care ne apărăm de batjocură şi batjocoritori – constituie esenţa jocului nostru în istorie şi în politică. Mersul nostru, în ritm dialectic, când înainte, când înapoi, când, mai ales, pe loc: hora, bătuta, învârtita, ţarina: şi la stânga, şi la dreapta, trei ciocane şi un off, hop, hop, hop!... Mândria unui popor poate fi direct proporţională cu lungimea înjurăturilor sale (cele mai viteze popoare nu înjură decât de mame şi Dumnezei). În cazul nostru, am impresia, cuantumul de suferinţă morală şi socială este direct proporţional cu acerbia batjocurii şi a batjocoririi. Eram gata să văd proiectat pe cerul siniliu al Isarlâkului nostru un mucenic, doctor-docent în etnografie, bătând, ca la o galeră, „ritmul vâslaşilor" (alt ritm istoric de care trebuie să ţinem seama). Cât priveşte „vâslaşii" de pe Volga puterii locale, cu teamă şi sumbre gânduri, îi bănuiam ca fiind scufundaţi în taina şi secretul unor acatiste de analize şi concluzii ce nu se mai terminau. Mie-mi era bine, certificatul medical expirat ieri nu mă mai interesa: aseară, cu aerul unui arici depilat, tovarăşul director adjunct în persoană (el, care mă considera un simplu obiect din inventarul Vinalcoolului), îmi bătuse discret la uşă. Nu sunase, ca să nu audă vecinii. M-a îmbrăţişat, m-a pupat: mă iubeşte, îmi spunea, mi-a adus chenzina, fără reţineri, fără autoimpuneri, fără abonamente voluntar-obligatorii la ziare, teatru, casa de naşteri. Mă ruga, mieros şi în şoaptă, să fac bine să iscălesc înainte cu cinci zile în condica de prezenţă: nu e nevoie să vin la birou, ortografia o pot face şi alţi dobitoci, tot nu-s buni de nimic. Eu să-mi văd de studii, de fantasticul ştiinţific, mă aşteaptă – ştie el – o muncă grea, de mare răspundere. Sărutări doamnei Olimpia, la mai mare, la mai mult!

Alaltăieri, un uriaş portret în culori al lui Karlie al

meu fu înălţat pe cel mai înalt turn al primăriei: „Proletari din toată lumea”, scria dedesubt, lipsind predicatul imperativ „uniţi-vă!”. A doua zi, acelaşi portret fu coborât din înălţimi şi înlocuit cu chipul marelui Lenin, sub care scria: „Munciţi, munciţi, munciţi!”. (Vechiul „învăţaţi, învăţaţi, învăţaţi”, cum se ştie, a dat un număr imens de tineri cu diplome, dar absolut refractari la ideea de a munci.) Fu coborât, peste noapte, şi acest portret: sosiră, zice-se, de la Înalta Poartă, câţiva bimbaşi divan-efendi, având aerul palid şi încruntat al atotştiutorilor în probleme de filosofie, serai, contraspionaj; probabil că la ordinul acestora, pentru orice eventualitate (*c'est toujours le provisoire qui nous sauve!*), s-a afişat, tot în punctul cel mai înalt al urbei, lozinca pacifistă: „Luna preparatelor culinare”, fiind însă şi asta, după numai câteva ore (din cauza cozilor la pâine şi lapte), înlocuită cu: „Cine nu munceşte nu mănâncă!”. Toate inteligenţele tactico-strategice încercau a deduce cam ce se ascundea după asemenea schimbări de lozinci şi portrete. Şedinţa continuând, începură să circule zvonuri în legătură cu faptul că agricultura noastră ar fi fost acuzată a nu fi deloc ştiinţifică, alţii susţinând, din contră, că brava noastră multilaterală industrie nu e deloc la înălţimea fantastică la care ne-au obişnuit s-o vedem ziarele, radioul, televiziunea. Cultura fu bubuită cumplit. Au fost văzuţi inspectori în prozodie nouă bând în gară cu hamali şi scrâşnind din dinţi de ruşine şi revoltă. Directorul teatrului fu destituit, apoi reabilitat, apoi iar destituit şi trimis la regiment, pentru grave erori în economia politică a repertoriului; dirijorul-şef al fanfarei simfonice, deşi cumnat, fu obligat să arate de unde are bani pentru maşină, prin ce mijloace a reuşit să-şi plaseze trei veri la oficiul, foarte rentabil, de turism, sport, nunţi la ţară. A fost demascat şi directorul muzeului antimistic, fiind pârât că face trafic de icoane ciobăneşti, pe care le rechiziţionează de la băştinaşi şi le vinde, pe valută, în Marsilia, Hong-Kong, Bechet. Era în cercetare – deocamdată numai politică, nu şi penală – afacerea cu criptele de marmură din cimitirul vechi: trei potcapuri şi trei manageri de la primărie trebuiau să explice unde au dispărut oasele unor foşti exploatatori moşieri, în ce scop le-au fost rase cu polizor electric de dentist numele de pe frontispicii. S-au descoperit trei forme noi de furt al cărnii (prin sărare şi amestecare cu soia a salamurilor superioare), trei sisteme de delapidare a zahărului din „laboratoarele de produse de cofetărie”, trei metode de schimbare a tarifelor în pieţe, magazine, redacţii: lupii şi bieţii noştri lei din mica

noastră grădină zoologică erau de luni de zile nişte nenorociţi de vegetarieni, carnea ce le era destinată se vindea în centrele miniere, sub formă de mititei pentru nunţile fruntaşilor în producţie... Osmanescu, însoţit de trei bacalaureaţi judo-karate, fu văzut beat mort în grădina Mitropoliei: cânta pricesne, lumea se şi mira ce voce frumoasă are. Zece poeţi tineri fură trimişi de urgenţă la ţară, să ajute cum pot campania de salvare a taurinelor melancolice; un taraf de amatori profesionişti cânta ţigăneşte în gară, la staţia de autobuze, ca să-i mai înveselească pe navetiştii deprimaţi, în restaurante se serveau la discreţie crenvurşti, dar numai celor care aveau cravată şi nu vorbeau dialectal. Un vânt de agresivă nebunie bătea şi prin oazele universitare: despre trei decani se spunea (deocamdată doar în şoaptă) că şi-au luat doctoratul înaintea licenţei şi licenţa mult înainte de bacalaureat; că publicau cărţi pe care nu le-au scris şi citeau cursuri pe care le scriau, pe ascuns, câţiva „foşti", ştiutori neautorizaţi de limbă rusă, engleză, franceză etc. Cică un tovarăş total necunoscut (şi nefăcând parte din protocolul şedinţei) s-ar fi ridicat să întrebe onoratul prezidiu: „până când toţi poeţii vor fi consideraţi economişti şi toţi economiştii adevăraţi obligaţi să facă poezie?" – iar antrenorul secund al echipei de fotbal a îndrăznit să ţipe că tristeţea demoralizată şi mentalitatea sictirită a excelenţilor noştri jucători nu vine, cum s-a spus, de la lipsa nivelului politic, ci din faptul că toate peşcheşurile şi întreg ciubucul rezultat din traficul entuziasmului sportiv intră în buzunarele unor samsari parveniţi, care nici gol nu bagă şi nici regim alimentar sportiv nu ţin. E cât se poate de trist, s-a spus, că un oraş care în trecut a dat atâţia viteji pe cap de locuitor să nu se poată lăuda, mai nou, decât cu gogoşeriile şi cu palmaresul său fotbalistic. Acum un veac, aveam cinci cotidiene şi zece reviste, la ora asta avem o singură foiţă pe care abia încap, pe lângă portretul oficial, farmaciile de serviciu, lista filmelor veşnic tinerei noastre cinematografii şi mica publicitate locală, cu tovarăşii morţi fără pete în cazier.

Ca într-un carnaval, profitând de mobilizarea excepţională a tuturor seimenilor şi begler-beilor din raia, o serie de adevăruri, absolut reacţionare şi negativiste, umblau travestite în zvonuri, din gură în gură, din cartier în cartier. E cât se poate de verosimil ca la sus-amintita şedinţă să nu se fi spus nimic din ceea ce – foaie verde lobodă – se trăncănea în cetate. Acolo, probabil, se citeau referate curăţele şi curăţite, se discutau dinainte planificat, dar spontan şi la obiect, diferite probleme legate de trecutul şi viitorul investiţiilor noastre în materiale, idei, oameni. O

şedinţă este un ceremonial, nu în ea se fac operaţiile dureroase, nici nu se spune lucrurilor pe nume şi prenume. Dar – şi aici trebuie să-i dau dreptate lui Aldous Huxley, cu a cărei carte *End and Means*, când am citit-o, înainte de război, nu am fost deloc de acord – există, în orice instituţie, în fiecare sistem de stat, o tendinţă patologică, ca tot ce e mijloc (de pildă bătaia în şcoală, bătaia în armată, bătutul la cap şi bătutul din gură) să fie pus să ia locul SCOPULUI propriu-zis. Se uită scopul şi rămân mijloacele, uitându-se uneori până şi lozinca sau steagul cu care s-a pornit la luptă. Nu vreau să-l citez pe Marx (am impresia că a fost total uitat în plenara pe care, de fapt, el a convocat-o), dar, hegelian răsucit cum era, afirma totuşi că OMUL e scop şi revoluţia un simplu mijloc. Ca şi revoluţionarii de profesie, de altfel, ei fiind primii care ar trebui să dispară de îndată ce o revoluţie a reuşit: ori...? Treanca-fleanca, mere acre, mi-o spune Osmanescu, filosofii ne-au pus să schimbăm lumea: am schimbat-o, acum ce dracu' mai vor? S-o luăm de la început, să începem cu interpretarea, cunoaşterea, analiza, lupta de clasă? Caca de vacă. Suntem cum suntem fiindcă suntem exact cum am fost planificaţi să fim. E clar? E clar, trebuie să recunosc, e cât se poate de clar.

Cu aere de Hristoşi varegi, trei studenţi şi două fete (despletite fecioare fără noroc, fruntea la învăţătură, dar...) cântă pentru nimeni pe treptele de marmură ale noii universităţi (fosta Curte de Apel). Mă înfioară şi mă doare viersul lor. Îmi aduc aminte de serile genopoliene, de acel secol din viaţa mea în care nu cunoscusem nici berzele albastre ale fricii, nici crabii instinctului de conservare. Prin geamul deschis, se aude până aici refrenul cântecului lor daco-peruan: „E plină lumea de idioţi, de saltimbanci, de câini, de hoţi!".

"E plină lumea...", murmuram visător, privind departe, departe, spre acea zonă a civilizaţiei noastre urbane de unde bănuiam că începe universul celei de-a doua praşile. Pe trepte, la uşă, o auzeam turuindu-şi alutana de mare viteză pe Olimpia. Era ora zece, chiulise probabil de la staţia ei pentru a-şi face mica vânătoare alimentară prin târg.

Îmi făcu semn să tac: în urma ei, desculţă, cu faţa lată, roşie, de ţărancă zdumpeşă şi sănătoasă, venea Măria, femeia de serviciu din bloc, partenera de conversaţii (dar şi sursa de informaţii) a scumpei mele consoarte, ce considera irosită orice zi în care nu pierdea măcar o oră-două cu câteva, mărunte, dialectale discuţii despre piaţa locală. De astă dată aducea cu ea doi pui albi, cu creste roz: asistam acum la un consult de specialitate.

– Îi luai de la un ţăran, explica Limpi, doar îţi spusăi: nu-mi plac puii de Gostat, miros a peşte şi put a hoit. Când îi pui la cuptor, carnea ori li se fleşcăie ca la lipitori sub sare, ori li se întăreşte de poţi pleca cu ei la atacul Plevnei... Cumpăr scump, dar cumpăr când apuc pui de curte, să ştiu că au mâncat de toatele şi au crescut în voie pe sub dud...

Măria era sceptică.

– Deh, exclamă ea, poate avusărăţi noroc, mai ştii? Dar eu cred că vă înşelă ăl de vi-i vându!

– De unde-i cunoşti? După creastă? După cârâială?

– Nţţţ! negă ea.

– Atunci?

– Dezlegaţi-i, zise Măria, acuş îi ghicim.

Dezlegară puii şi le dădură drumul pe cimentul mozaicat al bucătăriei.

– Ei, întrebă Olimpia, şi acum?

– Să-i speriem niţeluş, zise Măria noastră.

Făcură „hârşşt!”. Puii se speriară, apoi se liniştiră şi priveau idiot spre făraşul şi mătura ascunse după dulap. Măria râdea ca un harbuz bine copt.

– Vă spusei? Vă păcăli juvetele. Îi cumpără la Gostat, îi vinde scump, ca fiind păsări de curte liberă, câştigul diferenţă îl împarte cu şmecherii de la crescătorie. Toţi proştii cunosc învârteala asta!

Ochii Olimpiei scăpărau semne aprinse de întrebare:

– Dar de unde ştii? Spune-mi să nu mor proastă!

– Păi, e simplu! La mintea cocoşului: când sperii pui crescuţi în ogradă, ei sar în lături. Că au unde. Când îi sperii pe cei crescuţi la mare înghesuială – uitaţi-vă, ca aceştia doi – ei sar în sus. Că aşa au învăţat. Şi altfel nici că se poate în puielniţă.

Limpi verifică. De trei ori. Puii ei săreau în sus, deşi aveau loc destul în bucătărie.

(Îmi venea să râd: cunoscusem, pe vremuri, o tânără pereche. Aceştia erau îngroziţi când, sâmbăta, îşi aduceau bebeul de la creşă: credeau că e mut. Nu era mut, dar grăia numai la un semn al îngrijitoarei, şi numai scandând în cor, împreună cu alţi cincizeci de prunci. Fronius – de câte ori experimenta reflexele condiţionate – afirma în gura mare: „nu sunt sigur că derivăm din maimuţă, sunt însă ferm convins că evoluăm spre maimuţă!”)

Limpi oftă, scoase zece lei din bugetul ei, rugând-o pe Măria să-i taie „colectiviştii”. Abia după plecarea femeii catadicsi să-mi arunce cuvenitele afurisenii de „bună ziua!”.

– Ce faci, boierule, nu te-mbrăcaşi? Vuieşte târgul şi matale stai ca vodă Caragea, în cămaşă

ţărănească, şi aştepţi să vină ciuma care să te facă demn de istorie naţională! Auzişi ce spusă Măria noastră despre puii ce ţi-i cumpănii, ca proasta, la preţ de cerere mare şi ofertă ioc? Dacă îţi trag vreo două-trei spaime – că am în sacoşa asta destule, şi de zile mari –, spune-mi, neamule, tu pe unde îţi scoţi cămaşa asta din zestrea mea? Şi încotro sări? În sus, în lături, sau intri în pământ, după toţi martirii şi sfinţii ce împodobesc catedralele papistăşiei voastre?

Îi sărutai mâna, o sărutai pe amândoi obrajii, ştiam lecţia: nu trebuie lăsată căimăcămia să se amestece în treburile noastre interne. Aici, în Balcanii ăştia, afurisiţi şi ridicoli chiar şi în momentele sublime, mă convinsei că istoria n-o fac numai cei mari, istoria se compune şi din nenumăratele vorbe şi tăceri ale celor ce nu au acces la înaltele tribune. Nici pădurea nu e alcătuită numai din trunchiuri de brazi şi coroane de stejari, milioanele de mărunte frunze fără pretenţii, de tufe şi buruieni contribuie şi ele la compunerea şi descompunerea atmosferei ce o respirăm. La ora asta, de pildă, marea istorie a Isarlâkului se consuma în misterioasele şi cumplitele şedinţe din divanul primăriei; totuşi, aerul ce plutea peste municipiu, raia, paşalâc, alături de luările de cuvânt de „acolo” (nimeni nu ştia nimic, „un mare secret, învăluit într-o şi mai mare taină”, asta era ce se întâmpla pe după uşile capitonate de acolo) se mai completa şi prin şoaptele, zvonurile, bârfele, presupunerile, defulările, comentariile, idioţiile, genialităţile, presimţirile, revelaţiile, miturile, descântecele, ştiinţa, literatura, fabulele, legendele, credinţa, rugăciunile, blestemele mici, blestemele mari, ultimele blesteme, speranţele, slava, sictirul, paştele şi aia a mă-sii... În sfârşit, întreg alaiul de vorbe, vorbe ce alcătuiau raţia de rost şi libertate pe care, în momentele de oficială încordare, şi-o permitea fiecare cetăţean, contribuind astfel, pe uşa din dos, anonim, la întâmplare şi destin, la mersul înainte şi înapoi, la saltul calitativ sau la reculul spre o cantitate recalculată, mult superioară. Nechemaţii la ospăţul puterii se uită la acest bairam prin ulucile gardului: hora celor mari devine un spectacol, celor mulţi şi mărunţi nerămânându-le decât perversa plăcere de a-i vedea căzând şi scoşi pe targă pe gladiatorii învinşi. „Schimbarea domnilor” nu mai e o bucurie a nebunilor, e singura bucurie – şi, ca atare, lumea profită de ea cât mai mult. Istoria, în această parte de secol şi lume, a încetat să mai fie o succesiune de întâmplări ce aduc schimbări şi schimbări ce provoacă noi întâmplări, ea e o simplă scurgere de timp, în care Puterea are grijă să nu se întâmple nimic, chiar când au loc schimbări.

Participarea empatică a maselor se aseamănă, *mutatis mutandis*, cu comentariile poporului elen al întâmplărilor din Olimpul ascuns al zeilor. Are loc, în felul acesta, un fel de sufragiu la negru, o imensă descărcare de blesteme şi afurisiri, de răzbunări şi pomelnice, de pânde şi bucurii (ovaţiile la tăierea capului sunt vechi, între popor şi putere lupta în ring, fără arbitru, a început cu mult înainte de contractul social), ultimul aprod de la panificaţie, ultima femeie de serviciu de la W.C.-urile ştăbimii profită de această conjunctură pentru a-şi exprima umilinţa şi dorinţa de indirectă răzbunare. „A înţărcat bălaia, vine măturoiul cel mare!", se aude peste tot, chiar dacă toată lumea ştie că acest „măturoi" (care ţine loc de Providenţă, Dumnezeu, Justiţie imanentă etc.) nu va aduce, nu poate aduce nici un fel de schimbare esenţială.

Sosise şi Măria cu puii verticali. Nici nu erau curăţiţi de pene şi de pe acum băteau în albastru-mov, miroseau a peşte, a industrie şi economie ştiinţific planificată.

Limpi se uita la ceas, ofta, blestema. Cu o mână spăla vasele, cu cealaltă avea grijă să nu-i dea cafeaua în foc. Vorbea de una singură, dar, de fapt, mi se adresa mie, într-un mod indirect, de parcă nu aş fi fost proţăpit la doi metri de ea, în uşa bucătăriei, ci aş fi fost, cine ştie cum, plecat în America, sau chiar în lumea cealaltă...

– Auzisem eu, de la un deştept pe care nu am voie să-l numesc, de egoismul americanului, care numai el vrea să trăiască, de egoismul rusului, care numai el vrea să învingă, de egoismul neamţului, care numai el vrea să piardă toate războaiele. Iaca, ajunsăi să mă conving şi de egoismul alor mei, care numai ei vor pre a lor limbă să piară neapărat. Nu ştiu ce se fierbe în cazanul acela djugaşul de la primărie, nici nu vreau să aflu cui i se pune de mămăligă acolo. Pe vremea bunicii mele, între cer şi pământ se înălţa o scară, pe ea se căţărau şi îngerii, şi dracii, pe rând sau de-a valma, era un du-te-vino în sus şi în jos, ca de culesul viilor. Acum scara s-a subţiat, numai fasolile proaste se mai caţără, cele deştepte se târăsc cuminte, la umbră, aproape de pământ, ştiu ele de ce. Suntem un popor de umiliţi şi obidiţi, am stat o mie de ani sub ocupaţia Asiei Mari, trei sute de ani sub ocupaţia Asiei Mici, ce mai contează acum câteva decenii de autoocupaţie autogestionată!?

Mă trecu un fior pe sub cămaşa albă cu arnici. Dacă Limpi o lua atât de departe, cu o premisă majoră atât de gravă, însemna că a ajuns la nişte concluzii de speriat. Mă servi cu o ceaşcă de cafea, dar fără să se uite în ochii mei, cumva ca peste gard. ca de sufletul morţilor. De vorbit, vorbea cu vrăbiile ce ciuguleau

nepăsătoare pe pervazul de tinichea al geamului.

– Asta e, continuă Limpi monologul început, suntem un neam de iobagi şi pălmaşi, am considerat întotdeauna puterea ca o pedeapsă a lui Dumnezeu. La noi mamele îşi plâng mai abitir pe fiii ce sunt înaintaţi vătăşei sau ispravnici, decât pe cei ce pleacă în război când împotriva unuia, când a altuia din veşnicii noştri aliaţi şi prieteni. Fiindcă din război te mai poţi întoarce, de pe scrânciobul puterii nimeni nu a coborât cu capul curat şi pe umeri.

Asta a fost premisa minoră, mi-am zis: acum trebuie să urmeze esenţialul. Subiectul şi predicatul logic al raţionamentului ei sucit şi răsucit.

– Că mă salută lumea ca pe o preoteasă tămăduitoare, nu ar fi nimic: de vină-i tata. Îi plăcea să cânte acompaniat de taraful carabul, pesemne el, fiindcă m-a iubit mult, mi-a lăsat moştenire darul de a iubi în pagubă, de dragul lui ducă-se... Că am găsit flori pe masa mea din staţie, că m-a salutat nea Văduva (care e un inconştient, dar precis seismograf în fabrica noastră), cu un plus de temenea, că adjunctul nostru, care e o scârbă ce face economii la zâmbet ca şi la zaharină, m-a onorat cu un „sărut mâna" de s-au cutremurat cinci mii de sticle goale, rămase sub plan – aş zice, toate aceste minuni se datorează unor pete în soare sau unor îndepărtate explozii paşnice, subterane. Dar azi-dimineaţă îmi fu dat să aflu câteva noutăţi ce m-au umplut de groază şi de amarnice rele presimţiri.

– Care? exclamai răzbit de curiozitate.

– Stai jos! Când îţi pică o pleaşcă-n cap, e bine să ai ceva sigur sub fund.

Trăsei de sub masă scăunelul alb şi mă aşezai cât mai departe de artilerie. Limpi opărea şi curăţa de pene cei doi fii ai clocitoarei nemţeşti, refuzaţi la export exact de cei care ne-au vândut pe dolari peşin şi clocitoarea, şi moara de făcut făină de peşte oceanic.

– La piaţă – minune nemaivăzută – o zării pe însăşi sultana validă, soţia Ilderimului, prima doamnă a târgului nostru: îmbrăcată proletar, cu basma şi stambă ca pe vremea originilor sănătoase. Stătea la rând, la aprozar, cumpărând de-a valma cu pensionarii şi subnutriţii roşii culese de o săptămână, vândute la minimal, deşi alături, pe tarabele ţăranilor individualişti, se puteau zări legume culese cu mâna azi-dimineaţă pe rouă. Dar la preţ dublu, conform contradicţiilor, trecătoare, dar veşnice, dintre economia privată şi cea socialistă... Trei seimeni şi un câine-lup, făcându-se că îşi caută ziua de ieri, o păzeau de departe, ca nu cumva s-o

calce cineva pe bătătură sau pe ifos. Miroseau stambele de pe ea a parfum franţuzesc că te trăsnea, nu altceva. Nu era fardată, nici coafată special, de te uitai de departe la ea, ai fi jurat că s-au întors bunele vremuri ale ufedereului... Trecui pe lângă ea, o salutai vag, ca pentru orice eventualitate. Nu mă aşteptam să mă observe, de douăzeci de ani asta nu şi-a mai coborât nasul de la nivelul ceasului ce nu merge în turnul agiei fratelui ei. Când colo, pitulice veselă, o auzii răspunzându-mi sonor: „*Bonjour*, tovarăşă!". Era să leşin, bine că avui prezenţa de spirit să o şterg de acolo, cine ştie, îi dădeam mâna, intram în vorbă, asta ne mai lipsea...

– Nu înţeleg.

– Nici nu ai să înţelegi vreodată. Nu mi-a spus: „Bună, Olimpia", ca pe vremea când, amândouă, cântam în corul bisericii Sfântul Gheorghe, într-un oraş istriot în care am terminat şi eu câteva clase de liceu, imediat după ocupaţia teutonă. Nu mi-a spus nici: „Bună ziua, doamnă!", ceea ce ar fi însemnat că ce a fost s-a uitat, începem un nou capitol în construirea relaţiilor reciproc avantajoase. Mi-a spus: „*Bonjour*, tovarăşă!", şi asta poate fi ironie, invidie, laudă, ameninţare, apropiere în vederea punerii semnului de distanţă – sau toate laolaltă, plus câteva necunoscute care deocamdată îmi scapă.

– Exagerezi, dragă!

– Nu vorbesc cu tine, vorbesc cu mine însămi; şi nu vorbesc ca să-mi spun ceva, ci vorbesc ca, spunându-mi ce nu ştiu, să descopăr cu nasul ce nici nu bănuiesc. În două-trei decenii de junglă nouă, mi s-au dezvoltat nişte simţuri speciale, adaptate la condiţiile tot mai vesele de viaţă şi fericire. Am ajuns, fără nici o exagerare, să miros o minciună de la mie de kilometri, să simt un turnător de la o sută de metri, să dibui cea mai afurisită lichea doar uitându-mă cum îi stă în cap căciula de astrahan, să cântăresc un prost cu diplome după lobul urechii stângi. Dacă îţi spun că ştiu precis, că îi deosebesc numai după mers sau privire, indiferent unde, pe stradă, la şedinţă, în parc, pe cei de sunt stimulaţi, promovaţi, propulsaţi, de cei care sunt în cădere, retragere sau gata fezandaţi pentru „eliberat din funcţie", mă crezi?

– Te cred. Dar ce legătură are asta cu *madame* Ilderim şi salutul ei banal, dar politicos?

– Da, ai dreptate: nu ar trebui să fie nici o legătură! Doar că tu habar nu ai că o soţie de mare ştab nu a avut copilărie, nu a avut colege sau prietene, nu a cântat în cor, nu a figurat pe lista corigentelor la gramatică. Ca şi călugăriţele pe vremuri, care se căsătoreau cu Hristos şi astfel rupeau definitiv cu

trecutul şi cu locurile unde s-au născut, aşa şi o soţie de ştab termină definitiv cu amintirile din copilărie. Crezi că Ilderimei îi face plăcere să ştie că eu ştiu că bunică-sa a fost prescurăreasă şi moaşă, că doi unchi s-au căpătuit scopind berbeci şi vânzând la drumul mare fudulii la grătar cu zaibăr negru vârtos, că o soră a ei a fugit peste munte cu un vameş macaronar sau că ea, la şcoală, nu era în stare să înţeleagă de ce Parisul, pe vremea nu ştiu care, a devenit o simplă Comună, dar scrisă cu litera mare?... Nu i se permite nici să-şi construiască o descendenţă nobilă, din cine ştie ce padişahi magnifici sau bazilei de Marmara: astfel, ca orice abstracţiune, o astfel de soţie devine o entitate cerească, măreţie şi vanitate pură şi rotundă, un parfum franţuzesc ataşat unui cap de găină plin de probleme mici şi planuri mari. Tu crezi că eu am inventat autocefalia subacută? Pe dracu! Am plasat-o anume, ca Ilderimul să afle că am o memorie bună şi un as ascuns în mânecă. Ai văzut cât de inteligent a înghiţit aluzia mea, citându-şi soţia, dar trăgând şi în fratele acesteia? Despre Osmanescu, observi, nu scot nici un cuvânt! Şi mă rog bunului Dumnezeu ca nici el să nu mă cunoască, să nu mă recunoască... Petele de pe haină pot ieşi la curăţătorie, petele de pe conştiinţă se usucă şi se vântură ca polenul florilor de rozmarin, numai petele din trecut nici nu ies, nici se usucă. Stau ca ciupercile sub ţărâna răbdătoare, stau şi aşteaptă te miri ce ploaie economică sau politică, ca deodată să ţâşnească spre lumină ca un martor înviat a treia zi după închiderea dosarului... În târg, bărbate, umblă în catalige zvonul că marele Caftangiu, încercând să explice uriaşele lipsuri ce le avea în silozurile muncii culturale, a fost trăsnit de un fel de streche autocritică şi, în loc să încerce să răstoarne hârdăul cu lipsuri în capul dăscălimii, aşa cum e tradiţia, el, nenorocitul, a izbucnit în plâns, declarând în hohote şi în alutana primitivă cum că s-a săturat şi că-i bagă în mama lor pe toţi cei care îl muşcă de fund şi-l regulează la cap, el şi-a terminat volumul de eseuri patriotice, dedicate Sultanului însuşi, va arăta el lumii ce-i poate osul, pleacă el acum beştelit, mazilit şi încornorat, dar se va întoarce călare, cu o sabie în mână, vai şi amar va fi de cei ce l-au tutilit şi ilderimat, vinovat fără vină. După care, bineînţeles, a fost, fuga-fuguţa, internat la spitalul de nebuni oficiali (fiincă există şi unul de nebuni neoficiali, nu aş vrea să ajungi acolo vreodată, Doamne apără şi păzeşte!), cu diagnosticul elegant de neurastenie melancolică sau melancolie neurastenică, totuna e. La spitalul acesta de boli sufleteşti, numărul celor care se prefac sau fac pe nebunii întrece sideral întregul

teatru elizabetan – darmite pe bieţii noştri actoraşi, obligaţi să fie naturali şi sinceri, convingători şi realişti în timp ce întruchipează eroi ai muncii pe culmi din ce în ce mai culmi, înaintând vitejeşte spre acea înaltă culme a conştiinţelor pe care, din păcate, noi nu am atins-o decât în poezie, vinalcool şi neruşinare... Există acolo, în acel misterios spital marginal, trei rezerve curăţele şi hiperdiscrete. Una pentru contabili-hoţi (dar cu pile grele), alta pentru procurorii sau anchetatorii prinşi pe picior sau dosar greşit şi a treia, cea mai elegantă, păstrată exclusiv pentru aiatolahii din divan, ajunşi în criză, fie aproape de dizgraţie, fie de strangulare în etape, fie şi numai sfătuiţi să se pensioneze, pe motive de boală, înainte de termen şi vârstă. Caftangiu e prea prost ca să se retragă singur şi acolo unde trebuie, pasul acesta a fost gândit de nevastă-sa (şi nu de amantul acesteia, cum se vântură prin târg), doamna aceasta, te asigur, nu scrie nici eseuri şi nici poezii patriotice, în schimb, deocamdată cel puţin, are toată Patria de aici nu în buzunar, ci într-un loc mai cald şi mai ascuns.

– Limpi, iartă-mă, zău dacă ştiu în ce măsură ne privesc pe noi aceste comedii. Slavă Domnului, noi doi...

– Doamne, fă-i bordei în soare, exclamă Limpi, cu vocea ei de fostă coristă ortodoxă. Vasăzică nu pricepi? Nici dacă adaug că, în conformitate cu „legitatea" – nu te strâmba, cuvântul acesta are şi buletin, şi paşaport, şi cartelă la academie – deci, conform legităţii optimizate prin evoluţie, involuţie, revoluţie, ori de câte ori cade o mică stea de pe cer, e musai ca o mică şi nevinovată găinuşă să fie scoasă din masele largi şi muncitoare şi săltată înspre firmament? Asta menţine ideea de schimbare, de rotaţie a stelelor, asigurând în acelaşi timp Stelei polare să se simtă veşnică, iar luceferilor din Carul Mare le dă dulcea siguranţă că, într-o lume în care totul, până şi ideea de schimbare în sine se schimbă, ei sunt ficşi, ei decid de soarta tuturor schimbărilor.

– Olimpia, eu nici acum nu fac vreo legătură între familia noastră şi întreagă această menajerie!

– Foarte bine. Foarte bine, cineva de sus administrează filosofia, senilitatea şi prostia cu doze calculate de anestezic. Ce ai zice dacă ţi-aş sune că, speriată cum eram, după salutul Ilderimei în piaţa de zarzavaturi, alergai, ca o miloagă, să aprind sub icoana Fecioarei Preciste câteva lumânări galbene, retopite din reziduuri? Pentru sufletul casei noastre, ameninţată şi de inundaţie, şi de cutremur, şi de înălţare la cer, şi de coborâre în mormânturi. La biserică, de cine crezi că dau? Hm? În genunchi, sub

negru voal, rugându-se ca înainte de colectivizare, sub chipul hâtru al Sfântului Gheorghe, căruia puţin îi păsa de balaur? De Naşa noastră. Soţia lui Tutilă Doi. Despre care Tutilă Doi, begler-beiul, se aude că ar fi fost făcut vinovat pentru grave crime aduse ideii de progres şi nivel de trai în câmpul învăţământului politic şi chiar în cel agrozootehnic de la oraşe şi sate... Mă făcui că nu o văd, se făcu că nu mă vede.

– Mă lasă rece!

– Degeaba! Fericiţi sunt cei săraci cu duhul, nu pentru că sunt săraci, ci fiindcă habar nu au de unde li se trage sărăcia. Fericită voi fi şi eu în ziua în care se vor ridica ceţurile din văile tale; fiindcă, adevăr îţi grăiesc ţie, nu va cânta cocoşul de trei ori şi ai să te lepezi nu numai de diplomele tale, de cărţile citite, dar până şi de clasicii care urcă şi coboară pe frontonul primăriei...

Ceştile fură spălate. Olimpia împacheta gunoaiele într-o pungă, era gata de plecare.

– Mă bucur, bărbate, că nu ai înţeles nimic din sfeştania mea. Mă şi mir că nu-ţi vine să cânţi romanţe şi arii naţionale.

– Dragă Olimpia, dacă vrei să ştii, părerea mea este următoarea: întreg acest menuet al Puterii pe noi nu ne interesează. Suntem atât de mici şi de jos, încât, chiar dacă ne dă afară din posturi, mare nenorocire nu ar fi. Între cât avem noi şi nimic, e o foarte mică distanţă.

– Uiţi, domnule profesor, îmi replică Atena mea cu pavăză, cască şi un şarpe, că nimeni nu are voie să se considere în afară de pericol. Nici chiar portarii, măturătorii sau femeile de serviciu ce spală pe jos. Mi-ai vorbit tu mie frumos – după câteva pahare de cereale alterate – despre măreţia acelor senatori, secretari şi chiar împăraţi romani care se retrăgeau, la bătrâneţe, la coarnele plugului, ca să-şi scrie memoriile şi să rămâie de exemplu. Ei bine, această favoare a retragerii a dispărut la noi. În sistemul nostru de ierarhie şi putere, orice pas înapoi înseamnă cădere şi orice cădere înseamnă şi rupere a gâtului. La figurat, desigur – dar figuratul ăsta nu ţi-l doresc. O mai mare nenorocire decât căderea este una singură...

– Care?

– Aia care ne paşte pe noi... Să-mi fac cruce. Doamne apără şi ne păzeşte!

– Spune! Ce te tot învârţi pe după vişin?

– Lasă, e mai bine să nu ştii. Uite, vezi tu punga asta cu gunoi?

– Desigur.

– Vezi şi dosarul acesta în care am trei ziare corecte – şi nimic altceva?

– Da. Simt că...

– Bravo. Eu plec în mare grabă spre lada de gunoi din fundul curţii. Acolo, uitându-mă cu teamă în jur, voi arunca punga şi voi rupe acest dosar. După o jumătate de oră, eu te invit să te îmbraci în hainele tale de mire şi să te duci la lada cu resturi menajere.

– De ce? urlai, de astă dată cu nervii scoşi din piuneze.

– Calm, bibicule, calm. Nu uita pe cine ai tradus tu din nemţeşte. Dacă vei găsi dosarul rupt, e încă bine de noi. Dacă, după ce eu voi pleca grăbită spre staţia mea, cineva, nu spun cine, va ridica aceste nevinovate file, atunci acesta-i un semn că nu numai că am intrat într-un rahat mai mare decât blocul în care locuim, dar rahatul acesta e cu drojdie; va creşte, va dospi şi atunci adio pace eternă, adio votcă cu măsline şi filosofie, adio nopţi în care vom mai dormi liniştiţi şi împăcaţi, ca ţăranii care nu mai au nimic de pierdut...

– Fericiţi să fie doar cei săraci cu duhul?

– Nu ştiu. În orice caz, pe vremea când credeam că totul vine de Sus, şi binele, şi nenorocirea, cel puţin stăteam în faţa unei forţe la care mă puteam ruga. Şi ruga asta mie îmi făcea bine. Pe când acum, am primit o înaltă conştiinţă istorică, ştiu cine mişcă motoarele mersului înainte, cunosc portretul celui care înseamnă pentru mine şi Destin, şi Viaţă, şi Moarte. Nu? Dar nu mă pot ruga la el şi, chiar dacă aş face-o, nu mă simt uşurată sau mântuită. De rugat mă rog tot către ăl Bătrân, plângându-mă de ăsta care ne cătăneşte conform broşurii lui Plehanov despre rolul personalităţilor în istorie. Ura de clasă nu dizolvă disperarea de clasă. Iar unui şef peste toate fericirile postrevoluţionare nu ai cum să-i spui despre hemoroizii ce sângerează la fiecare ieşire afară.

Acestea fiind spuse, consoarta mea o luă pe scări în jos, grăbită foarte. Prin geam, o zării trecând spre fundul curţii, unde ca un cadavru în veşnică descompunere, se căsca spre cer un ruginit container de salubritate. Pisici hoinare, câini fără autorizaţie, şobolani prosperi, în colaborare cu legiunile aeropurtate ale unor uriaşe muşte, completau funcţionalitatea igienică a acestei invenţii atât de moderne.

Când, peste jumătatea de oră prescrisă, mă apropiai de gura de iad a acestei imunde lăzi, zării punga de nailon a Olimpiei. Era acolo, neatinsă. Dar dosarul cu ziare dispăruse.

În schimb, ca răspuns la viermele ce mişca în ficatul meu, doi draci verzi, cu aripi albastre-închis, de berze, se îndepărtau în zbor planat, lăsându-mă în mijlocul curţii, ca un semn cocârjat de întrebare şi spaimă.

CAPITOLUL AL X-LEA

Bând spirt medicinal, eroul nostru meditează cu frică, despre FRICĂ. Apare un personaj ilar, care, ca un şaman siberian, îi umple camera cu minuni din ghips. Soseşte la timp şi Olimpia, însoţită de prietenele ei (cele mai deştepte „gaiţe" din întregul paşalâc), şi astfel Şeherezadele de profesie ascultă minunata odisee a unor opere de artă angajată. Un poet patriotic se îmbată urât; Olimpia îl alungă, împroşcându-l cu un set de înjurături folclorice. Totul se termină cu Karl Marx şi o rugăciune către Maica Precistă din Kazan.

Aerul e compus din azot, oxigen şi frică. Apa e compusă din hidrogen, oxigen şi frică. Oamenii sunt compuşi din mulţime de materii organice şi anorganice, plus o frică-matrice, în care se scaldă toată dumnezeirea şi sublimul nostru. Venim dintr-un întuneric, evoluăm spre întuneric. Frica. Putem să nu fim deloc, putem să nu mai fim deloc, putem să fim şi să nu fim în acelaşi timp. Frica. Nevrozele, psihozele, convingerile dogmatice definitive şi ireversibile sunt cauzate de frică, se manifestă prin frică, duc spre un sfârşit care nu este decât o frică şi mai mare. Între mizera stare de a face pe tine de frică şi între sublima flacără a extazului mistic există o singură trăsătură de unire, EA, Măria sa Frica. Viaţa socială – de la peşteră şi până la megapolisurile erei postindustriale –, analizată temeinic şi luată la bani mărunţi, în ultimă instanţă se reduce la o imensă plictiseală şi la o şi mai imensă, alienat-alienată, subtil eufemizată (religios şi politic) Frică. Ea, frica de foame, de ciumă, de stăpâni, de moarte chiar, poate fi învinsă – în locul lor vor apărea angoasele, urâtul, golul, neantul. Frica de frică. Dragostea – ca Frică. Viaţa ca o luptă a lui Iacob cu îngerul „F"; *sein, haben* şi *werden* ca verbe ajutătoare ale visului sau speranţei noastre, că se poate trece din frică în libertate, din frică în existenţă, din trupul plin de frică, în fiinţa ce nu cunoaşte nici un fel de spaimă. Toate prepoziţiile şi conjuncţiile din gramatica existenţei noastre (în, spre, de, întru, pentru, ca, la etcetera) au fost puse alături de o mulţime de nobile şi încurajatoare substantive sau verbe; ei bine, nicăieri ele nu sunt mai fertile din punct de vedere filosofic, nu funcţionează mai eficace şi la toţi parametrii, ca atunci când sunt folosite să însoţească marşul istoric, cadenţa revoluţionară, cariera sintactică totalitară a cuvântului Frică. Dacă spun, de pildă: „cu libertate, în libertate, spre libertate...", sună frumos, încurajator, radio Londra: dar e demagogic, sofistic pentru noi, fals şi mirosind a lehamite. Dar dacă spun: „cu frică, în

frică, spre frică, întru frică...", mă înfricoşez şi mă cutremur. Sună ca o rugăciune, ca un *credo*, ca o calvarie soteriologică. Dacă rostesc: „am mâncat pâinea cu frică", e o treabă, toată lumea o înţelege; dar dacă spun: „au mâncat frică cu pâine!", totul se schimbă, pâinea nu mai e chiar pâine, chiar şi actul mâncării devine simbolic, magic, religios... *Primus in orbe*, *Deos fecit timor*, am citit undeva. Zeii, înainte de toate, au creat frica. Şi în anii ce i-am petrecut în leprozerie eram convins că la început a fost frica, din care s-a născut cuvântul, din care s-au făcut toate câte s-au făcut. Hristos, verbul cel adevărat, a venit să ne mântuie de răul originar prin dragoste. Lui Adam, în rai, i-a fost urât, apoi i s-a făcut frică: şi Lui, pe cruce, i-a fost frică – şi lumii întregi, acum, îi este frică, şi Isarlâkul e cuprins de frică, şi mie (care, ca un dobitoc siderat, mă tot uit la lada de gunoi din fundul curţii) îmi este frică. Nu încerc o frică la nivelul social al pericolului sau din cauza aşa-zisului complex perpetuu de penalitate oricând posibilă: nu! Mai degrabă constat că şocul provocat de dispariţia dosarului cu ziare locale, total nevinovate şi în formă şi în conţinut (dovadă limpede că nişte umbre se aţin pe lângă casa noastră), a avut răsunet în carnea mea, în umorile mele de animal hăituit. Acum, îmi ziceam, adrenalina secretată peste normal îmi excită pielea şi cortexul, mă face să mă simt nesigur pe picioare, gândesc aiurea şi prelogic, încerc să acopăr rana, încăpăţânându-mă să-mi spun că nu există nici o rană, că nu are rost, că e absurd. Că au trecut de mult vremurile acelea când „oricine putea fi arestat oricând şi condamnat la orişicât, pentru orişice...".

Desigur, aşa cum stau şi mă foarfec singur, fierbând în oală seacă, îmi dau seama că mi-ar prii fantastic să pot zugrăvi pe pereţii albi ai unei mici mănăstiri moldave o mie de draci vineţi, zece scene de iad şi un uriaş capitel cu judecata de apoi: tare m-ar uşura. Nimic nu mă bucură mai mult – de pildă, când beau votcă – decât să văd draci verzi pe pereţi, să pot râde de ei, cu ei, să ştiu că răul poate fi obiectivat, învins prin în-semnare, în-chip-uire, întru-chip-are... Napocos presimţise şi el, pe undeva, această cosmică forţă a fricii originare. Are, într-unul din manuscrisele sale criptice, o frază ciudată, fără nici o legătură cu sistemul său atât de armonios şi de duios iraţional: „Cine este acela care, păzitor fiind, păzeşte păzind pe cei care-l păzesc, păzindu-se...?". Chiar, cine este acela? Eu cred că este frica. Frica, Spaima, Groaza, Grija, Cutremurarea... Sau mă înşel? Întreaga filosofie a Franţei secolului nostru (mă refer la ea fiindcă o consider hipercoaptă pentru o nouă extremă dreaptă

a stângii sale revoluţionare) nu este, în tot florilegiul său de scânteietoare comentarii şi eseuri, decât o neobosită, continuă şi epigonică exegeză a câtorva germanici ultratimoraţi: Kierkegaard, Marx, Nietzsche, Freud, Heidegger. (Nemţii, după elini, cel mai dotat popor pentru filosofie, au devenit simpli economişti industriali: filosofarea au cedat-o franţuzilor, muzica americanilor, iar ideea unor *Blitzkrieg*-uri reuşite armatei doamnei Golda Meier.) După a mea părere, orice putere este de dreapta: la stânga, totdeauna, nu rămân decât iobagii, proletarii, văduvele, puşcăriaşii, exploataţii în veşnicie; şi mai adaug: orice putere nu este decât pedeapsa pentru un grav păcat de gândire. De fapt, asta nu mai e părerea mea, asta am citit-o într-o scrisoare a bunului meu prieten Ocg Yonel, care, în marea sa candoare – fiind, cred, un remarcabil specialist, alături de Delumeau, în Istoria Laşităţii Occidentului – îmi propunea să încercăm împreună o nouă filosofie a istoriei, având la bază, în locul ideii hegeliene, sau al luptei de clasă marxiste, conceptul de frică. Frica – motor al vieţii; frica – materie primă a voinţei universale; frica – esenţa oricărei puteri, cauza eficientă şi cauza finală a tuturor luptelor, războaielor, revoluţiilor, păcilor încheiate sau descheiate...

Îmi vine să râd – cu toate că, pe atunci, ideea mă tenta teribil. Dar eram la numai câţiva ani după război, pluteam cu toţii într-o ceaţă albastră, plină de confuzii. Ideea dogmatică a inevitabilităţii revoluţiei (adusă la noi gata fabricată şi ambalată în lozinci şi speranţe) mă obliga să aştept ca cerul să fie curăţit de zei şi societatea de spaime. Mă şi aud proferând *ex cathedra*, în faţa unor frunţi de studenţi căpiaţi de foame şi confuzii, căzuţi, ca toată ţara, din lac în puţ, ascultându-mă ca pe un Savonarola de tip nou: „Să nu vă temeţi, le strigam de la înălţimea sublimă a iresponsabilităţii mele (eram – acesta e adevărul – speriat, foarte speriat de o nou-nouţă sperietură), să nu vă încerce îndoielile dacă, în faza aceasta de tranziţie, idealurile vor fi înlocuite de un portret, conştiinţa va fi înlocuită cu un dosar, iar frica ancestrală de Dumnezeu va fi înlocuită cu frica de miliţian. Aşa e normal, aşa e ştiinţific, altfel nici că se poate!...” M-a şi bătut Cel de Sus, iată că „faza tranzitorie” de care vorbeam a devenit lege universală şi veşnică; portretul, dosarul şi miliţianul constituie şi destinul, şi damnaţiunea acestei lumi ucigaşe şi sinucigaşe.

Mă gândesc la şedinţe şi nu pot să nu zâmbesc la gândul acelui mic şi neînsemnat gest cu care cel ce conduce din prezidiu îi îndeamnă pe membrii mărunţi, ca oile îngrămădite totdeauna în ultimele rânduri ale

sălii: „Tovarăşi, curaj, poftiţi, vă rugăm, mai în faţă: fără frică, ocupaţi şi rândurile din faţă!". În lumea noastră, zice Olimpia, trei cuvinte sunt cel mai des uzitate, şi în vorbire, şi în ziare: curaj, bunăstare, nou... Şi alte trei sunt total evitate: frică, cenzură, sărăcie... Dacă aş mai avea acum – eu mintea filosofului cea de pe urmă – cerescul favor de a putea conversa cu Yonel Ocg sau Jean Delumeau, le-aş spune în şoaptă, uitându-mă cu grijă în jur, să nu fie nici un interpret pe aproape: „*Mes chers collègues*, nu e totuna să-ţi fie frică de întuneric sau să fii în întuneric, nu e totuna să-ţi fie frică de barbari, şi tu să fii până-n gât în barbarie; nu e totuna să-ţi fie frică de ciumă, când, de câteva decenii, nu faci decât să numeri ganglionii bubonici ai patriei tale..." M-ar înţelege oare? Frica de ceva este o oarecare problemă de psihologie sau sociologie; frica întru ceva e mult mai mult. Aici ieşim din istorie şi intrăm în mitologie, aici nu mai avem de-a face cu un caz, aici suntem în cauza cauzelor. Dracul a coborât de pe pereţi, stă în prezidiul lumii, ne îndeamnă la curaj, la jertfă, la martiriu. La istorie. Noi ne apărăm cum putem, încercăm să-l minţim, să-l linguşim, să-l păcălim: batjocul acesta e un blestem, o boală, un fel de a muri, murire. Dacă uiţi să râzi, eşti pierdut, dacă iei în serios această timorosferă, te vei stinge pe jar mărunt, prăjit de propriile tale fantasme.

(Ştiam că, odată ajuns la acest nod al meditaţiilor mele, de obicei mi se arată pe cer două berze albastre, plutind în zbor rotund deasupra soartei mele. Ideea de „barză albastră" e o metaforă de detenţie: „trebuie, ne spunea anchetatorul, să intre culoarea albastră atât de adânc în sufletul vostru de bandiţi, încât, dacă veţi ieşi de aici, să vedeţi şi berzele numai în albastru!" Dar mi-am jurat să nu explic nimănui şi niciodată ce e cu aceste berze. E taina mea, spaima mea: fiecare moare singur, orice singurătate nu e decât aducerea simbolică în memorie a acelor semne care, cu fier înroşit, odată, la cumpăna cea mai grea a vieţii, ne-au înscris în carne semnul faraonic al fricii de suferinţă, al spaimei de durere şi de moarte...)

Lada de gunoi era acolo, de la ea a început această funestă zi. Trei pisici jegoase, sătule, libere, se prăjeau la soare. Invidiam puritatea apolitică a lenei şi inconştienţei lor. Limpi ar fi trebuit de mult să apară încărcată cu sacoşe, dar ea, totdeauna plină de veşti, vorbe, plină de acea veselă nepăsare sarlâkă, plină de cumpănă şi sictir, dă-i în aia a mă-sii, noi să fim sănătoşi că viaţa-i destul de lungă şi de afurisită... Căutai prin dulapuri, nu găsii nici un gram de votcă. Trebuia să beau, bănuiam că, în starea de incitare

(*Anstrengung*) în care mă găseam, aveam neapărată nevoie de un pic de destindere, de eliberare (*Gelassenheit*). În sfârşit, în noptiera Limpiei (indicată de însuşi *Poltergeistul* camerei în care îmi aveam şi cărţile, şi icoanele, şi liniştea), găsii exact ce căutam: o sticlă aproape plină de alcool medicinal, ascunsă şi nu prea. Pe sticlă (se putea? se putea, altfel?), era o etichetă pe care, cu creion chimic, era scris de mână: "Bărbate, are 95 de grade, îndoieşte-l cu apă de izvor, spune Tatăl nostru pe nemţeşte, ia-ţi în gură o bucăţică de zahăr rusesc, eu ispăşesc păcatele neamului meu nenorocit, înconjurat de popoare care de care mai beţive".

Nu găsii zahăr rusesc, luai un cub cubanez, era acelaşi lucru. Îndoind savant la robinet spirtul dezinfectant al Olimpiei, uitai pe loc şi de berze, şi de soarta ziarelor dispărute din lada de zestre a blocului. Gustai. Se făcu deodată târziu, parcă mi-era foame. Mai băui un şluc, cu ochii închişi. Mă gândeam la tinereţile mele pierdute (sau furate, sau rătăcite, sau aiurea risipite), îmi adusei aminte de iubitele pe care le-am minţit atât de frumos, de prima mea soţie (curvă dulce, cu mărgăritar de mai) care m-a şi minţit, m-a şi înşelat, m-a şi turnat la timpul şi locul potrivit. Memoria e o mare consumatoare de alcool; când încetăm să mai sperăm, să mai visăm, să ne mai gândim la ziua de mâine, ea vine în ajutorul nostru, ne ia de chică şi ne vâră adânc sub apele albastre, sau galbene, sau roşii, învăţându-ne respiraţia prin bronhii, înotul cu ochii deschişi printre umbre, corali, recifuri, schelete de vase şi de sisteme de filosofie pierdute, definitiv înecate şi uitate. Târgul acesta alutan e plin de amăgire şi cacealmale, deşi nu este decât un biet bâlci al celor mai deşarte deşărtăciuni, pare totuşi locul ideal în care, dintre toate provinciile Europei, aici vin ideile şi idealurile să se facă de râs, să se dea în stambă, să se îmbete şi să se preacurvească niţel; poate că Dumnezeu, în imensul său dispreţ şi scârbă pentru oameni şi omenire, după ce a încercat tot ce se poate ca să-i facă mai huni şi mai drepţi, ne-a inventat pe noi anume ca, înainte de a scufunda această nemernică şi criminală lume, arătând-o ridicolă, mânjind-o bine cu prostie şi acoperind-o cu hula tuturor ticăloşilor, s-o facă să-şi vadă şi adevărata sa faţă, în oglinda mizer-sublimă a vitejescului nostru destin. „Să bem, prieteni, cine ştie, mâine, când vor veni lichele mari şi noi, din slava noastră ce va mai rămâne?" Am uitat restul versurilor din acest vechi cântec studenţesc genopolitan. Să bem, aşadar. Ce sublimă e, totuşi, această scârbavnică nimicnicie! Să te simţi un simplu leucocit într-un uriaş buboi de ciumă, un anonim

vierme, învelindu-se, mult înainte de soroc, în firul de zadarnică mătase a suferinţelor şi căderilor (fără cea mai mică speranţă că, într-o zi, va primi aripi şi va învia), un banal şi geografic apendice, infectat şi purulent, oricând operabil pe viu de către marii chirurgi ai situaţiei politice internaţionale, un simplu petic de ziar cu care, în adâncul unui şanţ antieuropean, s-a şters la fund ultimul ienicer pravoslavnic. („Ienicer", în limba turcă, înseamnă: „soldat de tip nou", nu-i aşa?)

Beau încet, lin, ca şi când aş cânta la pian: cu mâna dreaptă gândesc melodia, cu stânga o comentezcritic. Alcoolul a fost totdeauna de stânga, ca şi lacrima, disperarea, singurătatea, dreptatea. (Care, de multe ori, e numai o formă incipientă a nedreptăţii.) „Într-adevăr – cântau minerii, şi la biserică, şi în cârciumă, imediat după eliberarea lor – într-adevăr deşertăciune sunt toate, şi viaţa aceasta e votcă şi vis!" Socialismul nu este altceva decât *summa* bucuriilor pe care nu le avem deocamdată, comunismul va fi *summa* bucuriilor pe care nu le vom avea niciodată. Proletariatul nu are de pierdut decât lanţurile, dar şi aceste lanţuri trebuie fabricate undeva, nu? Gata, am pus la punct producţia de lanţuri, ruşii au inventat lacătul invizibil, noi suntem autorii brevetaţi ai lanţului invizibil. Şedinţa din oraş continuă, continuă. Suntem în plin sezon ştiinţifico-utopic, Marx, spune soră-sa, când avea coşmaruri în copilărie, se visa căzut într-o groapă cu lighioane din care nu putea ieşi. Plutim între nişte false oglinzi paralele, imaginea grotescă a nefericirii noastre e înmulţită la infinit, pentru noi nu se mai întâmplă nicăieri, nimic, am fost uitaţi; ca să nu devenim martori ai acuzării, trebuie să şi murim, în mare tăcere şi fără vreo zgomotoasă agonie, cu amintiri şi blesteme. Am fost o simplă halcă de popor viu aruncată în gura ursului de care s-au speriat de moarte semnatarii victorioşi ai păcii. Visezun rug înalt, alcătuit din toţi autorii ce au scris despre Om, Dreptate, Spirit, Libertate, vreau să-mi dau foc şi să ard pe acest rug, cântând „hai la lupta cea mare" şi râzând de toţi păduchii sorbonarzi, de toate tartele din bordelul demagogiilor mondiale, de toţi ilderirnii şi osmaneştii care ne păzesc, păzindu-se... Pluteam într-o barcă, peste un Styx negru, în locul lui Virgiliu o aveam pe zeiţa Limpi. E ziuă şi ce întuneric, barca e putredă, nici un ţărm nu se zăreşte. Mamă, mamă, de ce m-ai părăsit?...

Adormisem în fotoliul protopopial din zestrea neveste-mii. Visam o complicată vânătoare de raci roşii, numai că eu eram cel vânat. Trei pisici negre, dorind să citească articolul de fond, păreau foarte supărate că cineva le rupsese ziarul preferat şi unic.

Şapte sicofanţi, vorbind urala cultă, fiecare înarmat cu un cleşte de dentist, voiau să-mi extragă fără anestezic cele şapte certitudini pe care reuşisem să le salvez, din percheziţiile anterioare. Sommer purta turban, zicea „verdele e culoarea paşapoartelor", promitea să-mi transmită, în caz că ajunge în port la Tomis, un cuvânt magic prin care să scap şi de pisici, şi de frică.

Soneria zbârnâi. Altfel. Sării buimac. Deschisei.

În faţa mea, în toată splendoarea sa de serviciu, strălucea un miliţian prosper şi rumen. Noroc cu spirtul cubanez: sângele îmi circula fără adrenalină. Nu mă speriai deloc – doar omuşorul din gât mă împiedică să-i adresez salutul nonşalant şi graţios de cetăţean ce nu are nimic de ascuns, care chiar se bucură când vin organele să-l vadă în timpul liber, fiind curat ca lacrima şi cu toate actele în regulă.

– Sunteţi tovarăşul Olimpia? mi se adresă acest Stanşibran fără să se uite la mine, uitându-se prin mine la ce era în spatele meu.

– Nu, nu, răspunsei răstit, încă nu am ajuns acolo...

Oficiantul mă privi tăios: circulam prin sintaxă într-un mod suspect pentru subcascheta lui.

– Nu sunteţi de la Sucuri şi marmeladă?

– Soţia mea e de la Sucuri. Şi marmeladă.

– Atunci sunteţi tovarăşul Olimpia, conchise lucrătorul la interne. Şi, fără să mă mai bage în seamă, se întoarse către capul scărilor, rostind scurt: „Aici. Cu grijă, să nu se spargă, că vă ia mama dracului!"

Suprarealismul nu a fost inventat, el a fost doar în mică măsură descoperit. Ceea ce mi-a fost dat să văd dovedea că istoria are o fantezie nebună, că fructele ei nu au nimic comun cu logica sau cu ortografia. Din semiîntunericul scării se desprinseră nişte mogâldece ce purtau scurtele vărgat-oranj ale măturătorilor din centrul oraşului. Cărau ceva mare, acoperit cu un sac ciudat. În urma lor aşteptau alte momâi, cărând la rândul lor câte o fantomă acoperită. Fui dat la o parte ca un controlor de bilete devenit inutil pentru un spectacol gratuit. Ca o caravană de coşmar, intrară în camera noastră patru perechi de amărâţi, urmaţi de un işlicar rotofei, cu aer de vânzător de îngheţată în pană şi de curent, şi de lapte, şi de zahăr vanilat. Sergentul suveran rămăsese în uşă, se scobea în dinţi: treaba lui, pare-se, era terminată.

Mă aşezai pe un scăunel alb în uşa bucătăriei. *Sur une pierre blanche*. Normal ar fi fost să schiţez o întrebare, o nedumerire măcar: dar ce rost avea, o dată ce totul părea a fi un ceva oficial, planificat,

organizat, aprobat, supravegheat? Mi-am turnat într-o ceşcuţă două degete de votcă sanitar-mesianică şi, precum Tândală în peţit, asistai la dezvelirea („cu grijă, să nu se spargă ceva, că e vai de curul vostru!") misterelor învelite în saci. Dirijor şi regizor al acestui eveniment se dovedise a fi însuşi işlicarul spăimos. Făcu turul de orizont al spaţiilor din camera noastră de zi (şi de noapte), îmi dădu să-i ţin pălăria ce mirosea a şoareci înecaţi. Chelia îi strălucea, dinţii de viplă aşijderea. Fu desfăcută prima momâie. Un soclu. Fu adusă altă grămadă. Alt soclu. Asemenea celui dintâi, doar ceva mai mic. Din lemn de brad, dat cu baiţ de culoarea tulbure şi depresivă a mobilelor din căminele de nefamilişti. După aceste două postamente, din întunericul sălii, gâfâind de astă dată, fură aduse alte două minuni bine învelite. Dirijorul rotofei le cântări din ochi, apoi catadicsi să mă liniştească.

– Să nu aveţi nici o grijă: mă pricep, le voi aranja în aşa fel, încât nici nu-i veţi simţi...

Nu aveam nici o grijă. Capul mi se limpezise de parcă aş fi înotat o oră într-un iezer carpatin. Votca ce o sorbeam în şlucuri mici, de salon subţire, adăuga spectacolului la care asistam o tentă plăcută de vis şi căldură.

De sub una din cuverturile roşii (din acelea ce servesc la şedinţele lărgite) apăru figura în ghips, în ghips alb, în ghips alb-albăstrui, a şefului culturii municipiului şi raialei noastre, tovarăşul Caftangiu. Mă înfiorai, era să scap ceaşca uralî din mână. Părea mort de foame sau în chinuri grele, ochii îi avea întorşi pe dinăuntru – şi totuşi privea spre lume, având expresia unui surdomut căzut în apă şi dorind a striga după ajutor. Mustaţa-i bine cunoscută i se arcuia peste gura în care, în loc de dinţi, părea a ascunde nuci sau ouă misterioase de cuci şi lilieci folclorici. Înghiţii speriat din otrava dezinfectantă, ca să n-o iau la fugă. Scamatoria continua, şeful de ceremonii pocni din degete şi, pe loc, doi rudari în pijamale rutiere, cu ochii bulbucaţi de frică şi efort (,,Doamne, ce greu se câştigă o pâine, mânca-ţi-aş..., dom şef!"), depuseră alături de masca mortuară a Caftangiului o altă minune, învelită, de astă dată, într-o draperie albastră cu ciucuri. Dirijorul chel – bucuros că şi „sarcina" asta a ajuns cu bine unde trebuie – îmi aruncă o privire recunoscătoare, de parcă eu l-aş fi ajutat la efectuarea acestui teribil transport. Văzându-mi expresia debil-mintală cu care priveam la aglomeraţia din camera noastră, ţinu să mă îmbărbăteze, bătându-mă amical pe umeri, vorbindu-mi ca unui amputat căruia i se arată cât de frumoase şi vesele sunt protezele:

– Are să vă placă: e o capodoperă!

Din draperia albastră, *cum manu propria* (ţiganii, respectuoşi, se retraseră spre uşă, oftând şi lăcrămând, făcându-şi mici cruci de mulţam, Doamne), maestrul de ceremonii dezveli, de astă dată, un bust ceva mai masiv. Tot din ghips, dar tencuit cu ceară galbenă. Aşa cum îl priveam eu din spate, sub lumina flamandă a candelabrului nostru, statuia părea imperială, maiestuoasă, încercam o sumbră presimţire. Cu un gest, îl rugai pe majordom să nu întoarcă deocamdată bustul. Mă sculai şi, cu mâini tremurânde, îmi compusei un *cocktail desperado*. Îl turnai într-o ceaşcă ceva mai mare, apoi, ca un om care a terminat cu cele lumeşti, mă aşezai zâmbind pe scăunelul din pragul bucătăriei. Cu gestul cu care Nero indica în circ deschiderea cuştilor cu fiare, comunicai marelui şambelan dorinţa-mi suverană de a face faţă feţei din capodoperă. Bustul fu întors, cu un gest delicat, aproape tandru. Lumina de sus nu cădea prea bine, totuşi, într-o singură clipită, răsunară în inconştientul meu milioane de aplauze. De lângă colţul patului nostru conjugal, de sub icoanele familiei (eu moştenisem de la mama un crucifix catolic, nevastă-mea îmi adusese, ca zestre, o splendidă icoană rusească: le aşezasem alături, în casa noastră nu era loc de schismă, noi ne consideram protocreştini, candela, acum stinsă, de sărbătorile mari ardea în afara oricărei confesionalităţi), de lângă biblioteca mea, conţinând ce am putut salva din cataclismele trecutului, mă privea acum, grav, cu oarecare filosofică tristeţe (sau ironie), EL, Marele Clasic, părintele revoluţiei şi al revoluţiilor, Karl Marx.

Caraliul de la circulaţie îşi scoase cascheta, părea emoţionat, se uita la mine cu un respect de care nu m-am bucurat niciodată din partea unei uniforme. Transportorii tuciurii, ipocriţi şi comici, arătau de parcă ar fi adus un catafalc, oftau şi clătinau din cap a milă şi aleluia. Dirijorul, la el acasă, făcea loc celor două socluri: pe Karlie reuşi să-l plaseze frumos între rafturile cu gotice mărunte şi colţul mistic. Dar pentru bietul Caftangiu nu găsea nicicum un loc potrivit. Camera noastră era mică, două asemenea statui puteau să mobileze un hol de prefectură, dar cum să încapă în spaţiul strâmtorat al dormitorului confort doi al unor bieţi conţopişti? Ţiganii nu plecau, sergentul nu-şi revenea din uimire, eu, dintr-o dată, îmi adusei aminte că mă cheamă Candid; zâmbeam, eram vesel, fericit de parcă mi s-ar fi împlinit visul pentru care făcusem până acum o mie de cereri.

– Hait, rosti şambelanul chel, voi puteţi pleca!

Ţiganii nu voiau, se uitau spre mine cu acel aer şi expresie ce spunea limpede: „Păi, dom` şef, nouă nu

ne dai nimic?". Sergentul, omul legii, interveni răstit:

– Gata, valea: plata în ceruri.

– Oameni suntem, se milogiră măturătorii oranjaţi, privindu-mă de astă dată aproape ameninţător.

– Daţi-le ceva, mă sfătui în şoaptă maestrul de ceremonii: ăştia sunt în stare să vă bată.

Într-adevăr, opt perechi de ochi negri mă priveau ca pe o victimă sigură. Sergentul (îşi cunoştea meseria) ieşi să liniştească, cu tact şi blândeţe, grămada de vecini curioşi ce se strânseseră pe holul scării şi la etajul de mai jos. Aveam cincizeci de lei ascunşi pentru „melancolii neplanificate", i-am scos la lumină şi îi arătai dinţilor de viplă, întrebându-l din ochi: ajung?

– Exact cât le trebuie. Sunteţi un om prevăzător.

Ţiganii, fericiţi, voiră să-mi sărute mâna. Nu-i lăsai. Strigară totuşi, ca la miting, în cor: „să vă trăiască franţuzoaica, bogdaproste, să vă trăiască şi morţii!", şi plecară înveseliţi. Sergentul pocni călcâiele, mă salută ca pe un colonel cu studii şi plecă şi el. Rămăsei cu majordomul, căruia îi făcui semn să-l lase pe Caftangiu, până vine nevastă-mea, în mijlocul camerei. El, foarte simpatic în felul său, fu de părere că, la nevoie îl putem muta şi în bucătărie. Sau pe balcon. Sau în baie. I-am întins o ceşcuţă de basamac, dându-i a înţelege că, de-acum, treaba lui e ca şi terminată: soarta lui Caftangiu ne depăşeşte pe amândoi, viaţa merge nepăsătoare înainte, noi să fim sănătoşi, ura şi doi bani jumate...

Chelul ţinu să se prezinte:

– Mă numesc Omar, sunt poet pensionar. Mă bucur că am plăcerea să vă cunosc. Pe doamna o ştiu din auzite.

Conversaţia pornise bine, nu aveam nimic de pierdut dacă îl mai descoseam. În lume sunt multe minuni: ca omul, nu e nici una.

– Domnule Omar, i-am spus, cred că nu am înţeles prea bine: sunteţi un poet care s-a pensionat sau un pensionar care a început să scrie poezii?

– Patriotice, ţinu el să precizeze.

– Patriotice, acceptai eu. Desigur, am înţeles.

– Ştiţi, eu ţin la această precizare. De altfel, poate că nici nu bănuiţi, îndeplinesc voluntar serviciul de director onorific al Casei ziariştilor.

– A-ha, rostii plin de admiraţie, deşi nu vedeam nici o legătură între poezia patriotică şi Clubul ziariştilor voluntari.

– Rachiul acesta, îmi spuse directorul onorific, este excelent. De unde îl procuraţi?

Îi turnai încă un deget din verdele Limpiei.

– Am un unchi la ţară. Pădurar. Mai mult nu vă pot spune.

– Am înţeles, râse înveselit tovarăşul Omar, şi eu am un unchi la ţară. Dar nu e pădurar. E popă. Vai de capul lui...

Oftarăm, cunoşteam amândoi starea jalnică a popilor de la ţară. Mai ales în ceea ce priveşte spirturile şi vinaţul.

– Domnule Olimpia, mă onoră patrioticul, acuma, că ne cunoaştem atât de bine, mi-aş permite să vă exprim, cu toată discreţia posibilă, o mică nedumerire a mea.

– Care? întrebai la rândul meu.

– Ştiaţi? Vreau să spun: eraţi informat că aceste statui celebre vor ajunge la dumneavoastră?

– Da! răspunsei ca un senator roman. Le aştept de peste treizeci de ani...

– Hi-hi-hi, râse viplos poetul patriotic. Aveţi dreptate: nu aduce anul ce aduce secolul, trăim într-un ev aprins, trebuie să fim pregătiţi pentru cele mai fantastice surprize. Eu, vă mărturisesc, având un nivel politic mult mai scăzut decât dumneavoastră, ieri-dimineaţă m-am dus la club fără să încerc nici un fel de presimţire. Am deschis, am aerisit: dacă nu avem hârtie, nu avem nici ziare – atunci de unde ziarişti? Clubul acesta e totuşi util, din an în an se mai adună Tanda cu Manda, se discută, se analizează, se iau frumoase angajamente. Masă rotundă, legătura cu masele, *mass media*, e o treabă, nu-i aşa? I-am şters de praf pe dumnealor (cu degetul îmi indică cele două busturi), până ieri erau în inventarul meu, deşi ar fi donaţia gratuită a unor creatori care sperau şi ei o comandă socială mai rentabilă. (Şi patriotismul trebuie să renteze cât de cât.) Aşa că faci un bust gratuit azi, îl dedici cui trebuie, mai faci altul mâine, îl donezi unde trebuie – şi odată te pomeneşti cu o comandă uriaşă, un grup statuar cu viteji sau cu ţărani ucişi de jandarmi. Aşa credeam eu până când mi-a fost dat să aud adevărul şi să nu-mi vină să cred nici ochilor şi nici urechilor...

– Vai de mine! îl compătimii sincer.

Directorul onorific nu stătea prea bine cu sistemul nervos, părea şi extenuat din cauza transhumanţei statuilor, că deodată, de parcă s-ar fi deschis un stăvilar ascuns, începu un zăpor de plâns de credeam că e sfârşitul lumii. Căzu în genunchi în faţa mea şi, hohotind ca un nebun, îmi apucă mâinile amândouă, mi le acoperi cu sărutări zgomotoase şi lacrimi. Am rezistat vitejeşte la năvala de mai înainte, dar acum, în faţa acestui poet bătrânel, zguduit de plâns, lingându-mi mâinile ca un câine credincios, mă simţeam uluit, interzis, din lună picat. Cu greu îl ridicai în picioare, obligându-l să bea şi apă. Apoi,

reuşii să-l aşez pe taburetul din faţa mea. Nu mai contenea cu mulţumirile.

– Vai, nu vă daţi seama cât de recunoscător vă sunt! Şi eu, şi nevastă-mea vă considerăm binefăcătorul nostru, Dumnezeu să vă răsplătească pentru fapta creştinească de a-i fi primit pe „ăştia" în casa dumneavoastră.

Pe „ăştia"? În casa mea? Mă simţeam în plin roman rusesc. Trecuse prin camera mea Rogojin cu banda sa, acum trebuia să-l mai suport şi pe acest Raskolnikov acuzându-se de toate păcatele lumii. Toată viaţa mea m-am temut de literatură, m-am ferit de literatură (şi de literaţi), totdeauna am afirmat că va fi o nenorocire când viaţa va începe să aibă fanteziile romancierilor posedaţi (fie de demoni, fie de ştiinţă, fie de politică). Trebuie să nu pierdem bun-simţul acelui hotar ce există între real şi ficţiune, între vis şi trezie, între ceea ce este aşa cum este şi ceea ce ar putea să fie aşa cum ar trebui să fie, fără să poată, totuşi să fie. Mi se face rău când citesc că nu ştiu care politician a ales politica drept formă de expresie fiindcă nu avea talent pentru literatură – ca şi declaraţia acelui dramaturg, hoţ şi invertit, care susţinea că „începem să scriem după ce nu mai putem trăda". Occidentalii datorează incapacitatea de a înţelege nenorocirea noastră literaturii imense ce s-a scris despre această nenorocire. În faţa unei crime pe care o vezi te înfiori, te cutremuri. Când crima îţi este relatată de ziare, afli, iei act, clasezi o informaţie, formându-ţi o părere oarecare despre călăii şi victimele în cauză. Dar când citeşti un mare roman (de obicei rusesc) despre aceste crime, realitatea devine literatură, întreaga emoţie e pur artistică, chiar şi crima devine o operă de artă. Poţi să mergi tu să-ţi arăţi plăgile şi rănile, pe nimeni nu mai interesezi: povestea ta va fi, oricum, sub nivelul romanelor ce s-au scris despre cazul tău. În sensul acesta, imensa bibliotecă despre barbari, barbarie, crimele barbarilor, rafinarea mijloacelor de barbarizare, pericolul unei invazii barbare, barbaria ca mântuire sau damnare a lumii etcetera, toate aceste literaturi alcătuiesc, în Occident, un dulce opium de siguranţă şi, mai ales, de distanţare. Pericolul şi crima aparţin esteticii, artei cuvântului care le povesteşte sau le explică. La noi, eşti în stare să citeşti un tren întreg de apă-în-piuă numai şi numai ca să dai de o mică aluzie la faptul că există turnători şi că se bate în puşcării. În Occident s-au format chiar şi „specialişti" (de bibliotecă) în domeniul barbarologiei şi a logomachiei din barzolanda albastră a lumii noastre de aici. Dracu să-i pieptene – se vede că, astă-seară (chiar şi eu, antiliteratul, beam-Grigore-agheasmă, *volens*,

nolens), jucam fără piesă. Acest director poet patriotic, care îmi scrise în cameră cu o caravană de *commedia dell'arte*, aducându-mi şi recuzita lui din ghips vopsit, îmi bea acum votca stalingradă şi, pe deasupra, îmi săruta şi mâinile, plângând ca un vinovat fără vină într-o melodramă stolâpinistă.

Primul zăpor de lacrimi fiind epuizat, musafirul meu, ca un mizerabil păcătos ce era, neslăbindu-mă nici pe mine şi nici sticla medicinală a soţiei mele („îmi place să-l beau verde-crud, fără zahăr, fără apă", îmi mărturisi el, în răstimpul fulger al unei paranteze), după ce dori să mă sărute pe gură, fiindcă-l respinsesem speriat, îmi ceru dictatorial castraveţi muraţi. Imediat mi-am dat seama că e rus, că nu se poate să nu fie rus. Era. Îmi declină numele întreg, îl chema Omar Omarovici Kaimakov, semna Omar Caimac, bea votca mirosind, cu ochii închişi, coltucul de pâine pe care-l găsise singur răscolindu-mi toată bucătăria.

– Domnule, îmi spuse blând, după ce reuşii să-l oblig să stea locului şi să şi mănânce din pâinea aceea, mi se pare că sunteţi profesor. Sau aţi fost profesor. Sau veţi fi profesor. Domnule Olimpia, sunt un ateu convins, eu totuşi vă spun, Dumnezeu să vă pomiluiască, nici nu ştiţi câte am pătimit până am ajuns cu stafiile acestea la dumneavoastră, în oraşul ăsta nenorocit, eu, care mă trag dintr-o familie de cneji veritabili, umblu ca un tâlhar, ca un contrabandist oarecare, deşi sunt cinstit şi curat ca lacrima. E adevărat, sunt laş, fricos, poltron, linguşitor, lichea, turnător, curvă, linge-blide – dar toate acestea în limitele decenţei şi ale bunului-simţ. Istoria ne obligă, toţi suntem lingăi – nu-i aşa? –, numai ce-i de lins alegem fiecare după nevoi şi posibilităţi.

După această bravă introducere, simţii nevoia să-i smulg cu forţă sticla sanitară din mâini. Nu se supără. Din contră, îmi luă ceaşca plină, aduse din cămară tot ce trebuia – brânză, ceapă, o cutie de măsline ce o ţinea Limpi pentru revelion – bău şi plânse, înfulecă şi se văicări; aşa cum stăteam, ca pe o strapontină, eu păream cel sosit în vizită neanunţată, iar el, gazda ce nu se sinchisea de forme şi politeţuri.

– Ştiu, îmi declară, am auzit, a auzit şi întreg târgul, sunteţi un utopist autocefal, le-aţi spus-o de la obraz, nu v-aţi temut; şi eu, în tinereţile mele, e-hei, am vrut să scriu balade şi idile, am şi scris câteva, dar pe urmă le-am ars... Mi-a fost frică. Dumnezeu mi-a dat o voce de aur. Tenor dramatic, am cântat, am tot cântat, am cântat şi ce nu ar fi trebuit. Acum, eu, urmaşul unor cneji ce s-au bătut

cu tătarii (sau invers, nu mai ştiu bine), sunt nevoit să scriu poezii despre strămoşi, însămânţări, muncă patriotică etc. Asta se cere, asta dau; mai pică un ban, ţi se mai întinde o mână de sus... Clubul meu e o ficţiune, titlul de director – o gargară; ei bine, totuşi, de două ori pe săptămână, acolo, se mai vând un cârnăcior, o brânzică, vine bufetierul de la cei mari, serveşte condeierii, aşa, pe-nserate, discret, pe uşa din dos. Nu curge, pică, nu ai acces la slănină, zici *haraşo* şi pentru şoric. Vremurile sunt grele, nimic nu se găseşte, nimic nu se mai cumpără, totul se procură.

Deodată, ca iluminat, îşi aduse aminte de ceva important, aprinse lampa în odaie şi privi cu ochii lărgiţi de uimire, într-un fel de extaz care era şi curată ironie, cele două busturi ce stăteau, cuminţi şi resemnate, pe soclurile lor de culoarea şocolatei de altădată.

– V-am procopsit, declară ritos şi, deodată, începu să râdă. Cu lacrimi. Se vede că glandele sale lacrimogene funcţionau supranormativ.

De astă dată, îmi sări muştarul. Căutai cuţitul cel mare din bucătărie, căutai în memoria mea şi o înjurătură mai convingătoare, îmi compusei şi o privire de tătar jignit, urlând cât putui: „ajunge!" şi vânturai cuţitul de pâine în dreptul gâtlejului său de tenor dramatic.

Amuţi pe loc, păli, apoi se înverzi ca o salată. Căzu iar în genunchi.

– Cneazule, strigai, ştii tu ce înseamnă să fii un utopist autocefal? îl întrebai ca un inchizitor ce nu cunoaşte mila.

– Habar nu am, îmi mărturisi îngrozit, nu am studii, am numai o biată diplomă. Vă implor, nu vă puneţi mintea cu mine, sunt un...

Nu-l lăsai să se desfăşoare.

– Află atunci: un utopist autocefal, la noi, în Genopolis, înseamnă un nebun periculos. Un revoluţionar de unul singur. Eu am dreptul să ucid, pe mine legea mă absolvă, mă şi felicită. Eu am mai ucis vreo trei ca tine. De ce crezi că ai fost trimis aici!?

– Chiar m-am mirat.

– De ce crezi că ţi-am deschis uşa, te-am lăsat să-ţi despachetezi stafiile, să le aranjezi cum vrei, fără să te întreb nimic? Deşi ştiu ruseşte...

– Chiar m-am mirat. Eu nu mai ştiu ruseşte, să trăiţi!

– Să-ţi spun. Pentru că sunt nebun, *patamu şto* trăiesc printre nebuni, ca nebun, într-un fel de nebunie continuă şi din ce în ce mai nebună. Puteam să te arunc pe geam, puteam să-ţi sparg ghipsul caftangiu în cap, cine putea să mă tragă la

răspundere? Nu sunt în casa mea? Nu sunt în legitimă apărare? Nu am fost violat şi în domiciliu, şi în autocefalia mea? *Ibio tvoi maty*, pramatie, până aici ţi-a mers!

Mă înfuriasem de-a binelea. Viermele ce mi se zvârcolea la picioare îmi săruta pantofii de casă (Caftangiu mă privea amuzat), totul părea pregătit pentru o frumoasă crimă politică. Prin geamul albastru, un cer siniliu de toată frumuseţea îmi dădea a înţelege cât de distantă şi de indiferentă este Natura (ea-şi face norma de sublim şi rugăciune în fiecare seară), la ce altitudine morală se află faţă de noi, cei însărcinaţi cu mersul înainte şi cu istoria. Votca sanitară a Limpiei, deşi o îmblânzisem copios cu apă şi zahăr cubanez, ardea fierbinte în sângele meu altfel limfatic, cuminte, bleg. Prin fire sunt un introvertit, un schizoid, cu temperament melancolic cu rare puseuri de furie depresivă. Un gasteropod prudent şi retractil, având o vagă vocaţie pentru sinucidere şi contemplaţie mistică şi fiind total lipsit de umor, de poezie, de patriotism. Am fost bătut de nenumărate ori, nu am cunoscut totuşi subtila plăcere de a chinui, de a da palme, de a călca în picioare. Cuţitul ce-l vânturam peste chelia lingăului îmi transmitea, ca o târzie răzbunare, fiorul sălbatic al bătăliei şi al sângelui vărsat cu ură.

– Nu mă ucideţi! chiţăia victima mea. Soţia e bolnavă de inimă, am şi o mamă bolnavă de inimă, şi eu sunt bolnav tot de inimă. Fie-vă milă de talentul şi de pensia mea. Cunosc toţi marii poeţi ai împărăţiei, dacă vă atingeţi de gâtul meu vor scrie ziarele, va fi doliu naţional...

– Recunoşti că...

– Recunosc totul, deşi nu am nici o vină. Nu am ştiut nimic de sculptor, vă jur. Tovarăşa Carmen, acum doi ani – încă nu se încurcase cu tovarăşul Osmanescu – m-a chemat la ea, m-a pus să cânt lieduri de Vidu şi Brediceanu, apoi mi-a sugerat că ar putea să mă numească director onorific la Casa ziariştilor, care urma să se înfiinţeze, în locul Casei artiştilor amatori şi a pictorilor uzinali. Asta dacă...

Nici nu am observat când intrase buna mea soţie, Limpi, urmată de trei din „neogaiţele" ei (aşa le ziceam eu, nu era nici o supărare: nefiind localnic, mie mi se iertau mai multe). Remarcai pe loc morga imperială sub care – ştiam din experienţă – se ascundea un râs cât Dunărea. Doamnele nu se mirară de nimic, nici nu-mi dădură bună seara. Eu rămăsei cu cuţitul în aer, cel de sub genunchii mei dădea semne de viaţă nouă şi de eliberare mult visată. Limpi aprinse toate becurile din lampadar şi, ca la un vernisaj oficial, prezentă publicului noile achiziţii ale

fundaţiei noastre.

– Ce ziceţi, fetelor? rosti cu vocea ei de salon franţuzesc. Nici că se putea ceva mai frumos! Ce expresie, ce linie, câtă atmosferă, ce climate...! Bărbate, mi se adresă de parcă nu aş fi avut un cuţit în mâini şi un porc sub călcâie, sper că ai avut bunăvoinţa de a-i onora cu un bacşiş consistent pe vrednicii hamali ce au cărat aceste minuni!

– Cincizeci de lei, recunoscui. Atâta am avut.

– Vă spusei, fetelor? O pleaşcă, o pomană, o avere ce ne-a picat din cer. Cincizeci de lei pentru un clasic mort şi un alt clasic în viaţă, dar încornorat şi la spitalul de nebuni.

"Fetele" contemplau, oftau, admirau totul cu o ipocrizie pe care nu o mai poţi vedea decât, eventual, în holul Ateneului, după prima audiţie a Cantatei pentru Lumina viitorului luminos, executată de orchestra şi corul armatelor reunite. Lucreţia, cea mai în vârstă din colecţie (după părerea soţiei mele, una din cele mai geniale bârfitoare din tot Isarlâkul), făcu doi paşi îndărăt, scoase de undeva un lornion aristocratic, respiră de trei ori foarte adânc, apoi zise:

– E splendid totul; colţul acesta al tău, Limpi, face cât un ermitaj *Guggenheim*. Hristos pe cruce. Madona din Kazan în argint, şi bărbosul acesta bronzat pe soclu, la mijloc. Lumina vine exact de unde ştim cu toţii că vine, cade exact cum trebuie şi pe cine trebuie. O făclie mai lipseşte. Şi două steaguri. Mausoleul e gata! Sunt dărâmată de emoţie, îmi vine să plâng.

Se aşeză. Lornionul trecu în mâinile lui Fanny.

– Totuşi, dacă îmi permiteţi, ceva scârţâie. Dialogul cu spaţiul ambiant, dialogul între cei doi. Hristos tace. Madona tace şi ea. Dar ăştia doi trăiesc şi parcă discută. Catfangiu, dragă Limpi, nu va putea sta la infinit în această opoziţie dialectică, va trebui să-i găseşti un alt loc. Are dreptul la un colţ al lui. Unde să-şi găsească, în sfârşit, liniştea? Veşnicia sa de ghips, nu?

– Te ascult, dragă Fanny. Fii mai explicită, o rugă soţia mea.

–...Dacă îmi permiteţi o părere, o simplă sugestie: nu-i lăsa aşa, faţă-n faţă, înfruntarea asta nu-i de-a bună. Regretat răposatul meu tată, fiind silvicultor, un spirit dialectic *avant la lettre*, pornit din proprie iniţiativă pe experimente animalier-socialiste, a pus faţă-n faţă, în două cuşti separate, într-o parte un vulpoi în plină forţă, în cealaltă o ieruncă apetisantă. Să se înfrunte: antagonist, revoluţionar, ideologic. Care credeţi că a fost rezultatul? Dragele mele, a crăpat vulpea. De

tristeţe, de neputinţă, de scârbă existenţială. Găinuşa – mai proastă, mai inconştientă, fără nivel – după primul şoc de spaimă, trecu pe nepăsare, pe hai sictir şi mă doare-n creastă. Ciugulea, cotcodăcea, se şi îngrăşase... Îţi spun fabula asta, dragă Limpi, în speranţa că deşteptul tău de bărbat va găsi pentru Caftangiu un loc mai inofensiv, mai prudent din punct de vedere filosofic, înfruntarea dintre vechi şi nou, trecut şi prezent, dintre clasicul timpuriu şi romantismul târzielnic, s-o recunoaştem, devine, pe zi ce trece, o problemă din ce în ce mai problematică: nu e cazul s-o mutăm şi în dormitoarele noastre. Ce părere aveţi, fetelor?

Stăteam în picioare în uşa bucătăriei, cu mâna pe umerii căpiatului Omar Omarovici, asistam la liturghia gaiţelor ca la un recital de poezie social-poporană. Uitasem de cuţit, nici măcar nu mă mai miram cum de se nimeriseră ca la un ospăţ toate aceste afurisite guri rele, prietene de băşcălie, cafea şi canastă ale jumătăţii mele legitime.

Parada modei continua, la cuvânt se înscrisese acum Jenny. Ea reprezenta formula cioclopedică: îşi crescuse copiii din croşetat, era normal să fie şi de departe cea mai cultă din colecţie.

– Nu ştiu, începu ea, nu am de unde să ştiu cum gândesc alţii. Pe mine, personal, ghipsul, ca materie plastică, mă umple de admiraţie şi de uimire. Trăim într-o epocă în care tot ce e provizoriu, numai ce e provizoriu, e şi definitiv, tot ce e permis e şi obligatoriu, tot ce e hibrid e autentic şi tot ce e confuz e şi genial. E cât se poate de logic ca ghipsul să fie mai tare ca arama. Uitaţi-vă: albul acesta, de mască mortuară, albul acesta de linţoliu, de dus pe lumea cealaltă, mi se pare culoarea cea mai simbolică pentru măreaţa epocă în care trăim. Am avut parte de şapte dictatori, unul după celălalt, fiecare a fost cel mai genial, cel mai drept, cel mai iubit, cel mai erou între eroi. Dar fiecare a dat la topit statuia de bronz a antecesorului. Iată motivele pentru care însăşi istoria şi istoricitatea (praxisul, cum zice nu spun cine, aici de faţă), atât de darnice cu noi în genii şi mântuitori de ţară, au abilitat ghipsul ca materie expresivă, primă şi ultimă. Nu are rost, tovarăşe şi tovarăşi, să turnăm bronzuri: costă, se topesc greu şi, după topire, nu mai pot fi refolosite, nici măcar în artilerie, în schimb, ghipsul, în felul său modest şi intermediar, scapă lutul în care a fost modelat la început de chinurile întrupării: lutul, spun părinţii noştri, este materia primă atât a Genezei, cât şi a post-mortem-ului. Doar ars cu mare meşteşug rezistă: dar nu pot fi arse decât obraze subţiri, oale, ulcele, blide. Un mare geniu, modelat şi ars în lut, nu

rezistă, crapă, se usucă, se pulverizează. Ca să-l torni în ceara intermediară a celor din neolitic, asta cere o materie din care nici popii nu mai au. Astfel, doamnele mele, a apărut ghipsul, acest sulfat hidratat de calciu, CaSO H_9O, mono-clinic, sticlos, cu mică duritate. Lipsit, cu alte cuvinte, de orice caracter. Lutul e ca un sfânt, lemnul e ca un martir, marmura e tainică şi paradiziacă, bronzul e veşnic şi puternic. Toate aceste materii vorbesc oamenilor în limba aspră a Timpului şi a Veşniciei. Ce este ghipsul? mă veţi întreba. Ghipsul este materia perfectă a deşertăciunii, a vanităţii, a roţii morii ce se-nvârteşte fără de cruţare. Ea e ca o haltă, ca o dantură provizorie, ca un ştab căruia nu i-a ieşit decretul de numire şi nici doctoratul nu i-a sosit. Fiind eu o femeie ce croşetează enorm în acest demisol al demisecolului nostru, mi-am putut permite, din când în când, luxul de a medita asupra valorilor noastre literare, filosofice, artistico-agitatorice. Şi ce am constatat? Ghips, totul e ghips, totul e la jumătate de drum între o măreaţă bună intenţie şi o şi mai măreaţă ducere la bun sfârşit. Până la 50% din orice proiect, strigăm „ura, ura!", spumegăm de entuziasm. Lucrăm repede, tot mai repede, până la 70%. Aici obosim, ne plictisim, nu mai avem asta, nu mai avem aia, investiţiile-s epuizate, chiar şi şefii se uită-n altă parte, ce rost are să terminăm, să finisăm? Turnăm finalul în ghips, raportăm terminarea lucrărilor cu depăşiri ale normei şi cu un procent de 82% economii la… bronz, piatră, marmură.

Din pământ, din iarbă verde, apărură mărunte gustări, balcanice ciuguleli de viaţă şi vorbă lungă. Ne pomenirăm şi eu, şi beţivul de Omar cu câte un pahar de autentică votcă rusească în mâini. Limpi se aprovizionase din mers, „şedinţa" aceasta fusese planificată, gaiţele ştiau despre statuile din dormitorul nostru mai mult decât puteam eu să bănuiesc sau să deduc logic.

Lucreţia, turnând în pământul ficusului nostru decorativ un strop din vinul cabernet pe care îl serviră femeile, cu un simplu gest de bufniţă emerită, opri igliţele verbale ale mai tinerei Jenny. Se întoarse spre mine, mă măsură ca pe un recrut suspect, ciocni cu Kaimakov („Sărut mâna, coană Lucreţia, vă ştiu şi vă tem de pe vremea când…"), privi încă o dată cele două busturi, apoi, închizând ochii ei de fiară genială, grăi în şoaptă, ca o *pythie* duduleană.

– Jenny, tu să mă ierţi că te-am oprit din *teheranu*l tău. Începi să croşetezi o mănuşă, iese şal şi, când să-l îmbraci, îţi dai seama că e un jerseu pentru un smeu ce nu se mai există. Când te aud rătăcind fără busolă, nu pot să nu mă gândesc la soarta

prozei noastre autohtone. Autorul croşetează la maşină, lână de vorbe are – a avut grijă satul din care a plecat fără întoarcere să-i aşeze în ficaţi un munte de limbă şi tradiţie. Roman în roman, mit în legendă, legendă în eveniment, mesaj în dresaj, sulemeneală în izmeneală. Trecutul e prezent, prezentul fuge când spre viitor, când spre înapoiul nepericulos, fără probleme pentru cenzură. Mortul nu e mort, învie mereu, se face crime, dar ele nu sunt crime, se face şi dragoste, dar ea e mai degrabă ură, gimnastică ciobănească sau dans tematic de şantier. Ador romanele acestea în care toţi înoată în stil şi metafore şi nimeni nu se îneacă, îmi plac aceşti autori curajoşi, ce scriu un vagon de vată ca să ambaleze în ea, undeva, o mică împunsătură la adresa turcilor, care îmi iubesc şi cumnaţii, şi soţiile, nerefuzând nici alaiul, şi nici uluiala. Mă rătăcii la rândul meu, iertaţi-mă, dar ce altceva este cultura decât o formă de rătăcire printre făclii şi lumânărari? Dacă bine îmi aduc aminte, nu ne-am adunat aici pentru o sindrofie şi nici nu am venit la o aniversare. Am venit să ascultăm povestea cutremurătoare a acestor statui, cu a căror nefericire – sperăm, trecătoare – ne simţim solidare, în consecinţă, în calitatea mea de Gaiţă-şefă (cum a binevoit soţul tău să mă numească), dragă Olimpia, cer îngăduinţa să mă adresez măritului director Omar Caimac, ale cărui poezii patriotice le cunosc, le citesc în familie în zilele de post, le şi aştept să fie puse pe muzică spre a le putea cânta. Mă voi adresa lui, aşadar, cu o întrebare simplă. O întrebare pe care, după câte îl cunosc, nu i-a pus-o cel ce trebuia să stea, ca un viteaz, la uşa apartamentului, strigând cât îl ţinea nemţia lui: „pe aici nu se trece!" Dar, după câte vedem, pe aici s-a trecut. Şi nu cu o statuie – aşa cum am presupus noi –, ci cu două. Deci, iubite tovarăşe Omar Caimac, te rugăm să ne spui cinstit, tovărăşeşte, ca la Tribunalul Militar, cum de ai ajuns aici, tumna aici, şi cu întreaga zestre de ghips a clubului pe care cu onoare îl conduci?

Omar nici el nu era născut duminica, cunoştea jocul acesta de-a v-aţi ascunselea. Chiar dacă nu făcea parte din protipendada fotolii-din-prezidii, avusese suficiente ocazii să înveţe cele şapte glasuri de mică lichea, obligatorii pentru orice supravieţuire, fără muncă, în câmpul muncii; se prefăcu, cu deosebită măiestrie, a fi zguduit din nou de acel plâns al deznădejdii omului cinstit şi nevinovat, căruia îi căzuse pe cap tumna beleaua pe care toată viaţa o evitase; îşi şterse apoi fruntea transpirată, goli paharul lăcrămând abundent, făcu trei temenele de actor chemat la rampă, făcându-şi

şi o mică cruce de „Domnul mi-e martor”, se aşează, drept şi mândru, pe scăunelul oferit de Limpi şi îşi începu sindipa în felul următor:

– Stimate doamne şi tovarăşe, aşa cum am avut cinstea de a-i mărturisi domnului profesor, voi începe şi în faţa dumneavoastră prin a vă repeta cartea mea de vizită: deşi sunt cinstit şi curat ca lacrima, din diferite motive geografico-istorice am ajuns să fiu laş, poltron, linguşitor, lichea, turnător, curvă, cioară vopsită etcetera... Şi un mare fricos. Şi total lipsit de caracter. Astea vi le spun fiindcă eu consider că e mai bine, pentru mine, să le aflaţi de la mine, decât de la alţii, când, unde şi cum nu-mi convine. (Gaiţele dădură din cap, l-au înţeles, omul nu era deloc prost, avea în cap câteva şperacluri foarte inteligente.) Am urmărit cu sufletul la gură zvonurile în legătură cu mersul şedinţei, pe care, după câte se vorbeşte în oraş, domnul şi doamna Olimpia au provocat-o, printr-o curajoasă demascare a acestui idealist marxist care a fost şi este însuşi Karl Marx. Portretul lui fu urcat pe frontispiciul Primăriei, apoi coborît repede. Lozinca sa de bază a fost reconsiderată şi înjumătăţită. Dar, în timp ce el urca la primărie, tot el cobora din vârful turnului agiei tovarăşului Osmanescu. Şi invers. Suficiente motive ca să-i spun soţiei mele – ultima nepoată a ultimilor ţărani ucişi în ultima lor răscoală – cu mare îngrijorare: „Ce mă fac, mamiţo? Bustul lui tronează pe estrada clubului meu!”... Spre seară – din surse vagi, dar sigure – aflu că steaua tovarăşului Caftangiu fu şi ea coborâtă de pe firmamentul unde stătea cocoţat datorită graţiilor ştim cui: l-am văzut cu ochii mei, de după teii vilei sale oficiale, dus de doi sanitari răi spre o dubiţă albă, pe care numai nebunii nu o recunosc. Neînsoţit de nimeni: nici din familie, nici din cultură. De astă dată, stimate doamne şi iubite tovarăşe, pur şi simplu am simţit că fac pe mine de frică şi de groază.

Ieşii, pâş-pâş, pe balcon. Privii oraşul, începeam să percep ceva din misterul lui: povestea care e suferinţă, suferinţa care, aici, nu e decât o poveste fără de leac şi fără de sfârşit. Aici nu se relatează lucrurile fiindcă s-au întâmplat: aici, în speranţa că odată şi-odată vor ajunge să aparţină numai trecutului, ele se povestesc. Şi, fiindcă se povestesc, se şi întâmplă. De multe ori povestea o ia mult înaintea întâmplării, aşa cum o suferinţă poate să premeargă unei răni sau unei nenorociri. Tot ce e real e numai propoziţiune, dar tot ce e Timp, Durată, Scurgere e istorisire. Istoria cea mare se ascunde după aceste mici cazne şi păţanii, ele alcătuiesc culisele, podul şi pivniţele ascunse ale gravelor, să le zicem,

evenimente. Limpi îmi explicase, chiar la începuturile convieţuirii noastre, că aici, în Isarlâk, târguiala e mai importantă decât târgul în sine, comentariile nunţii sunt mai de esenţă decât actul ritual al nuntirii, pregătirea de drum şi mai apoi povestirea drumului sunt mult mai valoroase decât drumul propriu-zis. Am avut şi eu un unchi ţăran. Doar trei luni a stat în tranşee în Galiţia. Ei bine, chiar şi după al doilea război mondial, el povestea cu un farmec fantastic (avându-şi auditoriul său, care nu se sătura ascultându-l) a nu ştiu câta mie versiune a modului în care a fugit el iepureşte atunci când mustăcioşii cazaci şi-au început şturmul. Limpi, ea însăşi, foloseşte povestirea ca formă de a combate realitatea, de a se opune mental celor ce se întâmplă, fără voia ei, în jurul ei. A povesti, îmi spunea, înseamnă a amâna, ameţi, a duce cu vorba răul. Tactica asta vine de departe, şi din Orient, şi din Antichitate, te poţi considera pe jumătate salvat din clipa în care sultanul, sau călăul, sau poporul (sau toţi trei deodată) acceptă să-ţi asculte povestea. Cred că înseşi realităţile noastre economice şi financiare, din cauza inconştientului rural al conducătorilor noştri socialişti, suferă de confuzia critică între ceea ce spunem că este şi ceea ce este de fapt. Rapoartele noastre de bilanţ sunt povestiri a ceea ce visăm că ar fi situaţia, planurile de viitor sunt simple proiecţii ale imaginaţiei noastre epice în „ştiinţifică" ebuliţie. O mare parte a falsurilor din contabilitatea sau statisticile noastre se datoresc nu atât birocraţiei – care, de când e lumea, e dublă şi triplă prin firea ei –, cât mai ales darului nostru etnic de a înlocui faptele seci prin versiunea lor visată, povestibilă, revăzută bine-nţeles, şi adăugită cum se cuvine. Aici, nimeni nu se miră că un orator vine şi ne minte în faţă: el povesteşte meseria lui, noi îl înţelegem, credem ce vrem, nu-l condamnăm. Un bovarism ultraeconomic domină până şi sferele din serai şi înaltul Divan. Epoca asta a cifrelor şi datelor precise a venit prea repede, categoriile baladeşti şi umorile lui Păcală sunt încă vii, nouă ni se povesteşte despre bunăstarea şi libertatea noastră, ca poveste merge (deşi e cumplit de plicticoasă), dar ca realitate – asta se va vedea. Minciuna demagogică se confundă cu fantazarea orală, rolul de a-l demasca pe mincinos nu le revine celor care-l ascultă (şi îl aplaudă), ci faptelor, materiei. „Curând dăm cu capul în zid" sau „pământul nu mai suportă atâtea minciuni", acestea sunt concluziile celor care, în sinea lor, se şi bucură cu cât e mai gogonat şi mai de pe altă lume ceea ce se spune la radio sau de la tribună. La ora asta, sunt sigur, la orizontul unde bănuiam că încep stelele bărăganului nostru (în veşnică, grăbită campanie),

câteva sute de mii de ţărănci bătrâne, de tractorişti ultraobosiţi raportează basme de realizări: mii de brigadieri falsifică automat rapoartele şi cifrele, doar asta le e meseria: câteva sute de preşedinţi, cunoscând realitatea, acceptă şi completează versiunea băsmită a realizărilor înainte de termen şi cu depăşiri. Deasupra acestor zgârie-nori de ficţiuni (utile, fiindcă plăţile se fac nu după ce s-a făcut, ci după ce s-a raportat că s-a făcut), zboară corbii croncănitori ai foametei, dedesubt se aude ţipătul materialist-obiectiv al pământului vlăguit, alături stau mărturiile evidente ale silozurilor, rampelor cu cântar, cozile din faţa „cumpărativelor" goale, din gloriosul nostru paşalâk. Cu poveştile suntem de mult în anul 2000, cu realitatea ne întoarcem spre era lăcustelor şi a ciumei din timpul fanarioţilor.

După forma de linişte ce se aşternuse în camera de alături, simţeam că halimaua era pe cale să treacă la esenţial. Muream de curiozitate, începusem şi eu să gust farmecul parşiv al literaturii orale, cu atât mai mult cu cât cea scrisă, în mare parte, era ilizibil de modernă şi de laş-plicticoasă. După părerea soţiei mele, ceea ce poţi auzi într-un autobuz vechi şi supraaglomerat, în orele obosite, sau la coada ce o fac „provincialii" la salamul zis „italian" nu se compară cu nimic din ce se scrie prin romane şi reviste. Glumele ce se aud la radio, pe scenă sau la televizor par a fi scoase din colecţiile pioase ale unei mănăstiri de carmelite: dacă ar fi să judecăm coeficientul de umor al poporului nostru după calitatea umorului organelor cu umorişti de serviciu, ar însenina, de pe acum. Să ne trecem „pe bune" în coada listei naţiilor celor mai plicticoase, încuiate, pudibonde şi muribund-tâmpit-serioase din lume. Oficialităţile sunt la o mie de metri şi cincizeci de ani sub nivelul umorului-umor, trebuie să călătoreşti rural, cu clasa a doua, în picioare, pe un culoar puturos şi neluminat, ca să mai poţi auzi şfichiul de mătase, bici şi oţel al limbii strămoşeşti.

Gaiţele gustau măsurat, se uitau la tovarăşul Omar Omarovici, de parcă acesta ar fi fost nici mai mult, nici mai puţin decât un ambasador picat din cer în dormitorul meu. Limpi (nu o mai recunoşteam) afişa un aer de şefă de cabinet, cu tainice sarcini şi misterioase puteri. Ca şi când aş fi ajuns un simplu solicitator la uşa împărăţiei, neinvitat şi neimplicat, mi se făcu semn să stau jos, să mă servesc singur şi să-mi ţin gura. Aici nu e nevoie de profesori, aici se povestesc chestiuni arzătoare la ordinea zilei.

– Cum vă spuneam, stimate tovarăşe şi iubite doamne, continuă chelul rapsod, tot timpul cât a durat şedinţa asta prelungă mi-a fost frică. Aveam

un fel de presimţire. Veţi zice: de ce? Ce aş fi putut pierde? Caii de la bicicletă? Ei nu, greşiţi. Părerea mea este că un şef îşi poate pierde fotoliul – şi acesta e un accident; un salariat îşi poate pierde câmpul muncii – şi aceasta e o nenorocire. Dar ambele aceste mizerii sunt reparabile. Adevăratele, uriaşele catastrofe se întâmplă fie celor ce sunt sus de tot, fie unora ca mine, care au ghinionul să pice în centrul taifunului, ca musca fără cap în lapte. Or, cu ochii mei îl văzui pe marele Caftangiu, de care până acum tremura tot ce e cultură în raiaua noastră, dus de braţ spre dubiţa spitalului de nebuni. Era numai la zece paşi de mine, îi văzui faţa, plus mustăţile: arăta, vă jur, exact – Doamne iartă şi păzeşte –, absolut exact cum arată acum ghipsul alb în care e nemurit. Vă rog să-l întoarceţi, mi se pune cogâlţul în gât, nu vreau să-l mai văd şi în ghips, ajunge cât am pătimit, de-acum vreau să-l uit, să-l îngrop, aleluia. V-aş ruga un strop de votcă, sângele apă nu se face, simt că altfel încep iar să plâng, ca un cazac la mormântul calului său.

Fu servit elegant. Bău rar, cu ochii închişi. Discret, Limpi aranja bustul Caftangiului în aşa fel, încât el să dispară din raza privirilor povestitorului.

– Acum, ca să înţelegeţi domniile voastre întreaga tărăşenie, e cazul să vă povestesc cum de am ajuns eu la acest bust nenorocit. Nu aş avea dreptul – fiind un modest şi total lipsit de caracter poet de serviciu patriotic – să-mi critic confraţii: dar – domnul profesor Olimpia poate să mă verifice şi să mă corecteze dacă exagerez –, cu cât o artă e mai sublimă, cu atât dă lepre mai mari. Muzica şi poezia, după mine – şi după Schopenhauer –, ar fi artele supreme: ei bine, poeţii şi muzicienii sunt cei mai teribili lingăi, pramatii şi turnători în viaţa lor particulară. După ei, însă, curios, urmează imediat sculptorii şi pictorii... Nevastă-mea, Matilda – fiind ultima nepoată a ultimului ţăran ucis în ultima răscoală legală –, are dreptate să afirme că, de pildă, în filmele lor despre Rezistenţă, bravii francezi au ucis mai mulţi nemţi decât erau în întreaga armată germană. Mulţi eroi după război, şi mai mulţi partizani după ce l-am declarat ţap ispăşitor pe rahatul acela de Petain. Nu? Exact aşa stau lucrurile şi cu militanta noastră artă plastică: dacă se vor număra câţi pionieri cu cravate roşii, tractorişti, furnalişti, eroi din ilegalitate au fost nemuriţi în culori şi ghipsuri, atunci ne vom da seama că populaţia noastră trebuie curând să o depăşească pe cea a Chinei şi chiar pe cea a duşmanilor ei de moarte.

– Stimate domnule Kaimakov, îl întrerupse cu

blândeţe Lucreţia, aş fi de părere să-i lăsăm în pace pe marii noştri prieteni. Să nu ne amestecăm în ghipsurile altora. Aşa că eu zic că...

– Perfect, am înţeles, vă cer iertare. Mă trag dintr-o regiune ce a dat cel mai mare număr de avocaţi, procurori şi emigranţi. Ca neam, mă trag dintr-un sânge ce a dat cel mai mare număr de deportaţi în Siberia. De aici mi se trage boala asta a parantezelor, a escamotării esenţialului, a umblatului pe după vişin. Deci: nici nu a fost bine căftănit în funcţia sa de şef suprem al culturii, că s-a şi prezentat la mine un oarecare sculptor anonim, pre nume Hagiu, rugându-mă cu lacrimi în ochi să-l introduc cumva în preajma tovarăşei Carmen Caftangiu... I-am explicat că e greu, că aş putea să fiu greşit înţeles: eu nu eram decât un simplu bard de ocazie, relaţiile mele cu frumoasa târgului nu puteau fi decât pur muzicale. La micile, dar distinsele ei serate în cerc închis, eu cântam lieduri şi romanţe de amator. Doar spre sfârşitul chefului o întorceam pe arii naţionale şi chiar pe arii din folclorul porcos al ciobanilor noştri necolectivizaţi. Deci poziţia mea faţă de madam Caftangiu era foarte vagă şi umilă: mâncam, la aceste chefuri sardanapalice, la bucătărie şi beam pe-ascuns, din pahare uitate prin colţuri. Dar acest Hagiu nu s-a lăsat, mă mirosise la caracter: întâi a mituit-o pe nevastă-mea cu o gâscă grasă, pe urmă m-a mituit şi pe mine, ducându-mă, trei zile la rând, la o cârciumă unde se servesc fudulii particulare, ţuică De Maramu şi zaibăr negru din sectorul încă necooperativizat. Nu m-a lăsat să-i cânt, a pus ţiganii să-mi cânte, ceea ce m-a emoţionat până la lacrimi. Sunt un artist slab, mizerabil, lipsit de voinţă, uşor de corupt. L-am dus pe Hagiu – încărcat ca un Moş Crăciun – la madam Caftangiu. Nu la o serată, ci într-o dimineaţă şi pe uşa din dos a vilei cu nimfe şi havuz. Ce s-o mai lungesc? Peste o săptămână – eu abia mă întărisem în postul onorific ce-l deţineam la club – mă pomenesc cu Hagiu aducându-mi, ce credeţi?... Aceste două statui. Nici nu se mai uita la mine. În urma lui, pricepută şi băgăreaţă mai ales în arte şi culturi, ea în persoană, soţia başefendiului Caftangiu, dându-mi ordine şi preţioase indicaţii, în urma ei, zâmbind superior şi politic ca doi prieteni dragi, tovarăşul Osmanescu şi tovarăşul Tutilă Doi. Mă făcusem mic, abia respiram. Clubul meu se umpluse de putere şi nivel ca o tribună în ziua vizitei Magnificului. Aleseră împreună colţul cel mai potrivit pentru marele bărbos, îl încadrară în draperii şi steaguri. Au ales şi un loc frumos pentru bustul soţului, vizavi cu ăl-marele.

Tovarăşul Caftangiu nu era de faţă? întrebă Jenny, care croşeta întruna.

Nu. Totul – din câte am înţeles – trebuia să fie o viitoare surpriză. Ideea fusese a doamnei (mai nou, toate ideile fatale ne vin din capul femeilor; soţii, mame, tovarăşe de drum şi leafă), dar, pe parcurs, prinsă de alte sarcini şi ambiţii, eu cred că ea a uitat şi de Marx, şi de bustul soţului ei... Hagiu, mare rechin mare, primise o comandă grasă: se şi mută în capitală (cu buletin, cu nevastă şi cu atelier), venea tot mai rar prin Isarlâk, şi atunci nu bea decât de la Osmanescu şi Tutilă în sus... Staţi, ştiu ce vreţi să mă întrebaţi. Vă şi răspund. Mă indispunea faptul că tovarăşul Caftangiu nu-mi onorase niciodată clubul, zis Casa ziariştilor. Eu cred că nici nu ştia că el există. De bust nici să nu amintim. Hagiu l-a modelat pândindu-l, salutându-l, conducându-l de ici până colo, când am văzut că nici ziariştii nu vin, decât când auzeau că se dau crenvurşti sau telemea, am zis: ce-ar fi să fiu eu cel care să-i ofere surpriza unui bust? Şi l-am invitat. Şi a venit. Şi s-a uitat. Nu a zis nimic: nimic despre colţul cu clasicul, nimic despre pavoazare. Era de acord cu totul şi cu nimic. Auzisem că începuse şi el să scrie (scrisul, pentru efenzii din divan, e un morb fatal şi necruţător, ameţeşte, întunecă, duce de râpă) acum, bine-nţeles, devenise creator, candida la genialitate, ce-l mai interesau pe el cultura şi statuile? I-am arătat ghipsul său. „Cine este?" m-a întrebat, rece şi indiferent. Ce era să-i spun? I-am declarat: „Este mai-marele peste clubul nostru, iubitul protector al artelor şi al culturii!". Doamnelor, parcă ar fi auzit o reţetă de plăcinte: nici o tresărire la el, nici o bucurie. A zis: „Bine". Şi a plecat cum a venit, fără să-mi strângă mâna, fără să-mi spună măcar o vorbă de mulţumire pentru munca mea dezinteresată în menţinerea unui club unic în tot imperiul. Ce să mai vorbim: când e vorba de recunoştinţa şefilor, mai bine să tăcem grămadă şi să tragem apa după noi.

Grăi acum iar Lucreţia. Rar, clar, far. La obiect.

– Perfect, tovarăşe director onorific. Am tras apa; acum, iubite domnule poet şi tenor, noi ţi-am propune să binevoieşti a părăsi preţioasele amintiri legate de pavoazări şi altare roşii, întorcându-te la ceea ce ne arde pe noi, şi anume: cum de au ajuns aici, în casa bunei noastre prietene, aceste venerabile, dar oficiale busturi? Fiindcă, după câte ştim, nimeni de aici nu e rudă sau tutore al vreunuia din clasici. Domnul Olimpia – cum îi spuneţi dumneavoastră stăpânului acestei case – este un biet fost profesor de idei moarte, actualmente un pârlit de inspector ortograf la Vinalcool şi panificaţie. Doamna Olimpia

lucrează la un microfon, încurajând, cu muzică şi poezie, pe bravii producători de sucuri şi marmelade. Nu zărim – deocamdată – nici o legătură între ei doi şi aceste două ghipsuri. Ca să fie clar, acesta e motivul pentru care ne-am deplasat*, in corpure*, ca să le privim şi ca să obţinem o explicaţie pentru maglavitul apariţiei lor aici, acum şi aduse de un poet patriotic, de mai mulţi hamali vărgaţi şi de un sergent cu bacalaureat. Sper că am fost limpede, sper că, de astă dată, vom afla adevărul din această poveste cu nebuni şi stafii înspăimântătoare!

Omar era din nou gata să înceapă să plângă. Se vede că amintirile cele mai proaspete îi erau şi cele mai dureroase. Mă căuta cu privirea – îi arătai cuţitul, altă contribuţie nu puteam avea la încurajarea lui. Limpi – doctor-docent în materie de beţivi şi beţie – îi turnă, numai lui, o porţie sahalină de votcă verde. Nodul lacrimal se resorbi brusc, povestitorul luându-şi inima şi memoria în dinţi, părea gata să apuce iar taurul adevărului de coarne.

– Desigur, pe dumneavoastră vă interesează doar actul ultim al dramei mele. E simplu: tovarăşa soţie a tovarăşului Caftangiu, internatul la nebuni, şi tovarăşul Osmanescu, cu care stă pe verandă şi bea *Campari* (dânsul părea a fi după trei zile de urmărire a unor partizani albi), mi-au dat ordin verbal, ataşându-mi şi un sergent mai vioi de la moravuri, să iau morţii – aşa numeau ei aceste opere de artă angajată – şi să-i duc la adresa indicată! Adresa o avea sergentul, o ştiau şi cei doi civili tăcuţi, cu treizeci şi două de măsele, care nu aveau ordin să vină până sus. I-am lăsat la intrarea în bloc, cred că mă aşteaptă la ieşire, nu se poate să nu-i fi zărit, sar în ochi.

– I-am văzut, îl linişti Jenny. Povesteau fotbal, buletin meteo, înseamnă că nu erau deloc îngrijoraţi.

– Cred şi eu, oftă chelul dolofan, lor până aici le-a fost sarcina.

– Nu înţelegem, declară Lucreţia: cum aţi ajuns tumna cu aceste busturi, tumna astăzi, tumna aici, în casa Olimpiei?

– Păi vedeţi? Dacă mă împiedicaţi să vă relatez pe de lăturile? Nu poţi înţelege drama Violetei dacă nu ştii că are tuberculoză. Nu poţi citi un roman poliţist, sărind direct la găsirea criminalului...

Limpi îl servi din nou, de parcă ar fi fost omul care ne-a zugrăvit bucătăria şi ne-a tăiat şi lemnele pentru iarnă.

– Totuşi, maestre, e normal să te întrebăm: cine e tuberculos? Şi cine e criminalul?

– Ca să puteţi înţelege, stimatelor doamne şi iubite tovarăşe, trebuie să mă lăsaţi să mă întorc în

urmă cu o jumătate de an. Aveam în club aceste busturi, publicam săptămânal câte o odă, eram, în felul meu, fericit, într-o zi, în timp ce ştergeam de praf aceste feţe, pe-atunci cinstite, apăru la mine în club tovarăşul Sommer, pe care nu se poate să nu-l ştiţi. Nu e nimic, dar face de toate – nu e decât un nimenea, dar toţi cei care sunt cineva îl ţin la îndemână. Ştie din toate câte nimic, dar acest nimic se dovedeşte a fi chiar esenţialul. A venit, mi-a zâmbit, apoi, fără să-mi dea vreo explicaţie logică sau măcar politică, îmi zise doar atât: "...Tovarăşe poet, te sfătuiesc ca un prieten să razi cu dalta numele sculptorului!". Atât îmi zise, îmi trase cu ochiul şi dispăru. Ce era să fac? Fiecare bust era iscălit: bărbosul, la spate, simplu Hagiu", cu litere bizantine. Caftangiu ăsta, din contră, era iscălit, uite aici, în faţă, cu litere latine, şi cu o dedicaţie să te doară mintea: „Farului Culturii din Isarlâk, omagiul cinstit al unui HAGIU, sculptor şi poet patriotic naţional".

– Fantastic! exclamară gaiţele. „Al unui Hagiu", şi nu „al lui Hagiu"!

– "Sculptor şi poet patriotic naţional", pe deasupra!

– Vă daţi seama, cinstite doamne şi iubite tovarăşe: atenţionarea mistică a acestui evreu, fost mare ştab în epoca mai veche a construirii, îmi pică precum o cărămidă în cap. Aici nu era vorba de un simplu omagiu artistic, cum am crezut eu, care totdeauna considerat un maestru în flatări şi osanale, aici se jucase sau se juca încă un anapocher cu mizã mare, peste capul meu, poate chiar cu preţul capului meu...

– Şi ce făcuşi, neamule? izbucni Fanny, care era mai temperamentoasă. Pe unde-ţi scoseşi cămaşa?

– Daltă aveam, singur în club eram, nu ar fi fost greu să rad de sub capete numele acestui Hagiu. Dar – deşi trăim într-o epocă în care numele unor artişti dispar mult mai repede decât cel al unor miniştri sau decât reclamele pentru diferite salamuri tradiţionale – eu, cu dalta şi ciocanul în mână, stam şi mă gândeam. De pildă: cu aprobarea cui au fost aduse aceste mari figuri? Cu cine a pus la cale confecţionarea acestor statui acela care acum trebuie ras? Cu cine bea Hagiu ăsta vinuri scumpe în separeuri de lux, chiar şi după ce se mutase în capitală? Cu marele Osmanescu, cu savantul Tutilă Doi şi cu mulţi alţi bimbaşi ai puterii locale. Şi atunci?

– Şi atunci? exclamară în cor cele patru gaiţe zglobii.

– Simplu. Nu dormii o noapte, nu dormii două: apoi mă sfătuii cu nevastă-mea, care este...

– Ştim. Mai departe.

– Şi făcui ceea ce era lucrul cel mai patriotic şi mai naţional din lume: m-am dus direct la tovarăşul Osmanescu şi, cu mare prudenţă şi delicateţe, îl parai pe Sommer. Că a venit la mine şi mi-a propus să rad...

– Iar Osmanescu?

– Dumnealui m-a ascultat distrat, doar cu o jumătate de ureche. Mi-a oferit ţigări din shop. Am refuzat. Mi-a oferit şi un cognac de la vamă, i-am spus că nu beau în timpul serviciului. Pe urmă, văzând că tace şi că e furios, îl întrebai încă o dată, clar şi precis: „ce să fac cu Hagiu: îl rad sau nu-l rad?”... Abia atunci, bându-şi rar propriul coniac, mă luă uşurel de rever, mă scutură bine, apoi, croind nişte ochi de mare hipnotizator, îmi spuse doar atât: „Tovarăşe, nu ştiu cine este acest Hagiu, dumneata răspunzi de Casa ziariştilor, faci ce-ţi dictează conştiinţa!”

– Fantastic! exclamară câteva voci de mezzo-soprane.

– Mă pomenii pe scări, coborând. Acum îmi veneau în minte acele inteligente şi curajoase replici pe care ar fi trebuit să i le servesc, dacă eram ceva mai deştept, mai curajos, mai de caracter. Dar, cum v-am spus, sunt un mare fricos, mie îmi tremură frunzarul tot după fiecare zvon, după fiecare decret, dar încă să fiu în cabinetul de groază, singur, faţă în faţă cu cel mai temut, mai atoateaflător din municipiu, raia şi chiar din paşalâc!?

– Ei, ce ai făcut? Ce ţi-a dictat conştiinţa? îl spovedi Lucreţia, care era fiică de popă şi nepoată de geambaş istrovlah.

– Am făcut ce era logic să fac: m-am dus, de astă dată, la domnul Sommer, am plâns cât trebuie şi i-am povestit tot. Nu i-am ascuns nici amănuntul că l-am turnat sus de tot. Acum, i-am zis, fiindcă a venit cu ideea rasului, îl rog să ţie loc şi de conştiinţa mea şi să-mi spună, ca unui frate, ce să fac? Domnul Sommer asculta muzică nemţească veche, Vivaldi, Monteverdi, Corelli, nici nu catadicsi să-şi întoarcă faţa către mine. Uda florile, fluiera ariile ce se executau. Abia după ce am început să urlu şi să-l ameninţ ruseşte i s-a făcut milă de mine şi, cu creştinească blândeţe, ca unui bolnav de vedenii, mi-a şoptit la ureche, în sfârşit, marea taină. Care lămurea totul. Care îmi dădea şi cheia la misterul furiei osmanescului...

Cerui câteva măsline, Limpi îmi oferi şi un pahar din raţia luntraşului povestitor. Mă simţeam ca Harun-al-Raşid, undeva, sub cerul Il-Allah al unui Bagdad plin de minuni.

– Ei, ce ţi-a şoptit Sommer? întrebă Fanny şi tonul ei, de astă dată, părea a veni dintr-o epocă de matriarhat în care muierile aveau dreptul să taie căpăţâna bărbaţilor încăpăţânaţi.

Omida Omar, chiar dacă nu era el de vierme de mătase, putea totuşi să deosebească un dud de o urzică. Acum se simţea în vârful pomului, ştia că ajunsese vioara întâi, îi şi plăcea rolul acesta de Mafaldă politică. Oftă (teatral), bău (realist-socialist). Măsură pe rând feţele auditoriului sarlâk – apoi, ca un mare actor, cântărindu-şi cuvintele, rosti liniar-alb, ca o litanie:

– Nu are importanţă ce mi-a spus acest Sommer. Important este ce am aflat eu, pe baza celor spuse de el.

Agitai cuţitul, nu mai puteam de curiozitate. Femeile încremeniră tactic, în poziţii de pictură hieratică votivă.

– Onorată adunare: aflaţi că sculptorul Hagiu (poet nu a fost niciodată), inducând în eroare anumite organe cu care băuse mult şi bine, a obţinut un anume paşaport. Verde. Cu vize. Pentru o călătorie de studii. Să vadă muzee, catedrale, exploatarea la ea acasă. Escrocul, abia plecat, îşi chemă şi soţia: i se dete drumul şi acesteia să vadă muzee, catedrale etcetera. La expirarea termenului – asta s-a întâmplat cu multe luni în urmă, dar eu nu aveam de unde afla, totul devenise secret de stat – Hagiu ceru azil politic în Italia. Lucră, trei luni, ca pietrar în cimitirul din Genova, apoi – lupu-şi schimbă părul, dar morala ba – şmecherul se duse la soţia primarului comunist din Bologna şi-i oferi un frumos bust al lui Marx şi un alt frumos bust al primarului însuşi, ambele cioplite însă în marmură, şi nu în ghips. Primăria îi mulţumi şi, pe loc, îi comandă o sută de busturi de diferiţi clasici marxişti macaronari, pentru cabinetele tovarăşilor de acolo. La ora asta, Hagiu are vilă cu iederă, cu nimfe din Renaştere, piscină, maşină la scară, cincizeci de angajaţi. Este membru de partid eurocomunist, nu face decât busturi politice, doar că le face pe dolari peşin. *Cash*. Nu mă întrebaţi de unde le ştiu pe toate acestea. Hagiu a divorţat de soţia sa – care nu reuşise să se adapteze la noua ei bucătărie –, a trimis-o la Paris, cumpărându-i un apartament, îndemnând-o să-şi deschisă un cabinet de ghicire în cafea, ştiinţă în care ea excelase întotdeauna... Acum, judecând după feţele dumneavoastră, sunt sigur că aţi înţeles. Toate aceste matrapaze şi escrocherii au ieşit la iveală chiar a doua zi după începerea istoricei analize, care nici până azi nu s-a terminat. Tovarăşul Tutilă Doi – mi se pare că vă e Naş –, dorind să lovească în

Caftangiu, l-a acuzat că şi-a organizat un adevărat cult al personalităţii proprii, acolo, în cultură, că şi-a comandat propriul bust, drept pe care nu-l are decât o singură personalitate în lumea noastră; că şi l-a comandat, acest bust al mustăţilor sale, la acelaşi sculptor care executase şi bustul celui mai mare dascăl al proletariatului mondial. Mai mult: întâi s-a făcut bustul său, care nu e nici măcar o personalitate, şi abia după aceea, ca o recompensă, bustul primului cârmaci. Dar Tutilă, spre ghinionul lui, nu ştia că Hagiu „a rămas". Asta o ştia doar Osmanescu – iar el, până acum, tăcuse. Caftangiu, din lună picat, sări ca ars: „Care bust? Eu nu ştiu de nici un bust, de nici un sculptor!" Cred că minţea. Ştia foarte bine; toate achiziţiile de opere de artă, chiar dacă se aranjau în bucătăria doamnei Carmen, de semnat, se semnau la divanul de cultură. Unde se împărţeau şi drepturile de autor, conform unei legi nescrise, dar valabile. Fusese învăţat, să nege, de nevastă-sa, care e o mare poamă, şi de Osmanescu, amantul ei oficial. Osmanescu la acest moment al demascărilor, fiind el uns cu toate unsorile (şi cu ceva în plus), se sculă şi zise: „Tovarăşe Tutilă Doi, am la mine o recomandaţie a dumneavoastră, extrem de caldă, pentru sculptorul Hagiu. Ziceţi, în această referinţă, că-l cunoaşteţi bine, că v-a fost student, că are un nivel politic ieşit din comun!". „Aşa este, căzu în lapte Naşul dumneavoastră, făcusem parte din comisia care i-a aprobat macheta pentru monumentul ţăranilor ucişi în..." „Poftim, conchise, ca o ghilotină Osmanescu, tovarăşul Tutilă se face şi se preface că nici usturoi n-a mâncat şi că nu ştia, de când i se cumpărase acea referinţă, că acest escroc, bandit, trădător, a rămas în Italia. Pentru asta trebuie să răspund eu! Pentru asta întregul municipiu trebuie să suporte consecinţele..."

Se făcu tăcere în conclav. Marx îmi zâmbea cu duioşie (pe alabastrul Caftangiu nu-l vedeam decât de la spate). Omar ne arătă locul de unde, cu dalta şi raşpelul, într-o singură noapte, fusese nevoit să radă numele unui atât de mârşav trădător de artă şi de ţară.

– Doamnelor, stimată tovarăşă Olimpia, în aceeaşi noapte am luat bustul Caftangiului, dus la nebuni din ordinul propriei neveste, zicându-mi: trebuie să scap neapărat de ăsta. Discret, l-am dus în braţe şi l-am aşezat pe scările de marmură ale divanului de cultură şi morală. Credeam că acolo e oarecum acasă la el: de când e lumea, biroul a fost adevăratul cămin al soţilor nefericiţi sau încornoraţi. Nu? Ei bine, degeaba. Nu închisăi ochii tot restul nopţii: aveam o presimţire, dârdâiam. Mamiţa mea

voia să-mi pună ventuze. A doua zi, neras, nemâncat, merg să-mi deschid clubul. Pe cine găsesc la uşă, ambalat în nailon, cu spatele întors (exact ca aici) spre lume? Pe dumnealui. Ce era să fac? Fugii acasă, luai toţi banii din pensie, angajai un taximetru negru şi începui pantahuza. Ştiam de un frate al său, ziceam, sângele apă nu se face, dacă e ceferist şi stă la mahala, poate are vreo grădină dosită, să-i stea acolo fratele, între dalii şi răsaduri de usturoi. Nu ar fi singurul: cel mai mare clasic al teatrului nostru nu stă nici el într-o piaţă, ci – parcă face pipi într-o mică grădină de zarzavaturi – în curtea casieriei condeierilor rentabili. Dar nu avui noroc: ceferistul puse câinii pe mine, mă spălă în şapte ape de înjurături. „Du-l la curva lui! îmi strigă în plină uliţă a Dezrobirii, de când s-a însurat cu sorcova-morcovă aia de farmazoană, căţea-shop şi garaj de noapte pentru epoleţi, nu a mai călcat pe aici…”

Dracii mei verzi, tolăniţi la picioarele povestitorului, ascultau, râdeau, se minunau. Le plăcea, începeam să întrevăd cauza pentru care nu reuşeam nicicum să facem vreun film mai bun: fiindcă, tare mă tem, popoarele care povestesc nu au nevoie de imagine. Imaginea e o formă primitivă, naivă, surogată, a imaginaţiei. Un Sindbad arătând fotografii, un Ulise proiectând pentru Penelopa instantanee din războaie şi pace, un Creangă tăcut, combinând colaje *Eastman-color* despre satul copilăriei – toate acestea reprezintă un uriaş salt spre o civilizare a cuvântului pe care noi, din fericire sau nefericire, încă nu am reuşit a-l face. Între un neamţ sau un american întors din Japonia, cu o mulţime de filme în traistă, şi un nenea oarecare, scăpat dintr-o audienţă la Ilderim sau Osmanescu, diferenţa e încă uriaşă: primii arată ce au făcut, pe unde au umblat: cel din urmă povesteşte. Cel mai bine am văzut pe front această diferenţă: pe un neamţ, dacă-l întrebai de e însurat, de are copii, acesta îşi scotea portofelul ascuns şi-ţi arăta una sau mai multe fotografii. De familie. Pe un alutan, de-l întrebai acelaşi lucru, acesta începea să-ţi povestească. Despre. Chiar dacă nu-ţi cunoştea limba, făcea eforturi de actor surdomut ca să te facă să înţelegi, să vezi, să simţi cam câţi copii are, cum îi arată vaca, nevasta, ograda. Putea să-ţi povestească zile întregi, mereu altfel, cu alte, multe, tandre sau ridicole amănunte despre acel ghem de memorie şi dragoste ce îl avea ascuns în inimă. În puşcărie acelaşi lucru: am întâlnit povestitori ţărani capabili ca, timp de o iarnă întreagă de celulă, să-ţi povestească într-una, colorat şi viu, despre vite, vecini, braconaj, nunţi sau bătăi. Stagiul militar povestit devenea altceva, ca şi ancheta sau trasul cu puşca în munţi. Cred că pe

aici pe undeva se ascunde şi motivul pentru care, mie, de pildă, filmul mut mi se păruse a fi mai aproape de sublimul acestei condiţii *allzumenschliches* decât cea mai costisitoare superproducţie. De ce? Fiindcă filmul mut (ca şi nenorocirile mute, ca şi timpurile de obligatorie muţenie) cere din partea spectatorilor un egal acompaniament de cuvânt, umor, imaginaţie. Ele nu înlocuiau imaginaţia, o rezumau numai, lăsându-ne pe noi – copii, bătrâni, proletari sau vagabonzi – să murim seara de râs, încercând, mereu şi mereu, să le povestim, să traducem ce am văzut (sau ce am trăit) în povestire...

– Şi atunci, auzii ca prin vis vocea votcă a ţârcovnicului Omar, disperat la culme, luai o amarnică, ultimă hotărâre. Lăsai taxiul să mai aştepte şi, cu inima în dinţi, urcai spre cabinetul de futurologie agitatorică al Naşului dumneavoastră, Măria sa Tutilă. Nimerii în pauza de masă a marelui divan, coridoarele de marmure capitaliste erau pline de tovarăşi veliţi ce mestecau tăcuţi, foarte îngânduraţi. Fiecare singur, fiecare cu sandviciul şi aia a mă-sii, vă rog să mă iertaţi. Doar la bufetul „special", oarecare înghesuială – dar şi acolo linişte, prudenţă, fereală şi discreţie. Nici tu Bulă, nici tu fotbal sau bancuri nevinovate cu ruşi şi americani în cosmos. Nimic, înseamnă – îmi ziceam – că şedinţa continuă; înseamnă că ea e deosebit de grea, periculoasă, nedecisă; concluziile încă nu se întrevăd, se putea citi pe moacele participanţilor, deocamdată nimeni nu ştie ce capete vor cădea, ce uşi se vor trânti, ce afurisenii vor sosi de „sus de tot", cine îţi va mai răspunde mâine la salutul tău de „să trăiţi!".

Omar Omarovici Kaimakov îşi şterse o lacrimă, adiacentă la destin şi întâmplare. Oftă, gustă obsecvios din băutură, ciuguli o măslină lucitoare ca un sân de ţigancă. Spera să fie întrebat. scormonit. Greşea. Gaiţele mele erau prea deştepte ca să-i umble acum la clanţă şi frâie. Nu goneşti viespile când treci peste puntea subţire, nu dai drumul la muzicuţă tumna când notarul american îţi citeşte testamentul unchiului milionar lovit de dambla. Aşa că, în aerul dens şi nicotinat, sub apăsarea încrucişată a cinci perechi de ochi înmărmuriţi în răbdare şi în perfect mimată indiferenţă, scarabeul Omar se putea simţi ca un bombardier singuratic, prins între fasciculele de lumină ale reflectoarelor antiaeriene: nu-i mai rămânea decât, eroic, să sloboade la întâmplare bombele ce le purta în burtă.

– Tovarăşul Tutilă, stimate doamne, stătea la biroul său imens, cât o masă de biliard. Avea alături o tavă plină de bunătăţi de basm din industria noastră de prelucrare a cărnurilor. Neatinse. Nici o hârtie, nici

un dosar în faţa lui. Tovarăşul Tutilă, palid, dar zâmbitor, juca de unul singur table. Numai cu zaruri. Părea slăbit, ca un om ce abia a scăpat de un icter negru, încolo, cum vă spun, băftos: dădea numai duble. Semăna totuşi cu un unchi al meu, tot cneaz, căruia, după naţionalizare, i-au dat foc făbricuţei de nasturi pe care o avea încă de pe vremea hunilor. Îl salutai respectuos, apoi, plin de curaj şi de frică, îi explicai ce şi cum. Şi, la urmă, îl întrebai ca pe un oracol: „Ce să fac cu bustul Caftangiului?" Tutilă deveni atent. Foarte atent. Dădu perdelele la o parte şi-mi spuse: „Ăla ţi-e taxiul cu care-l plimbi?" „Ăla", răspunsei eu mirat. După care, imediat. Naşul dumneavoastră începu să fluiere vesel, a câştig, îmi arătă tava, mă forţă să şed: „Bagă-n tine, îmi zise, am o treabă urgentă, mă întorc îndată. Să nu te mişti de aici!" Ce era să fac? Mâncăi, mâncăi, ca în ziua de Paşti, la masa popii. Asta a fost ieri. Să fim bine înţeleşi: de atunci, nu am mai băgat nimic în gură. Au trecut aşa multe, preţioase minute, poate chiar o jumătate de ceas; auzeam tic-tacul ceasului de înregistrare al taximetrului, îmi şi vedeam pensioara dată în întregime pentru plata unor drumuri în pustiu, în căutarea zilei de ieri şi a măgarului mort de dorul iepei. În sfârşit, sosi tovarăşul Tutilă, era roşu la faţă, tot vesel, dar tot cu fabrica de nasturi aprinsă în spate, îmi zise: „Gata, s-a aranjat!" şi mă împinse către uşă. Rezistai. „Cum, aranjat? replicai eu plin de îndoieli: Vă întrebai ce să fac cu capul de ghips, dumneavoastră îmi daţi să mănânc măduvioare şi trandafiri, dar nu-mi spuneţi cum să ies din rahat." Tutilă al dumneavoastră nu se înfurie, mă pupă pe fruntea asta pe care o vedeţi şi, ca unui frate bun, îmi zise doar atât: „Înecă-l în lacul lebedelor. Sau în râu. Înecă-i, mama lor de..." Coborâi din lăcaşul Zeilor, taximetristul meu râdea cu gura până la urechi. Avea şi de ce. La spate, alături de bustul preşului de la Cultură, se lăbărţa, în toată bărboşenia sa, ăstălaltu. Cum fusese scos din clubul în care credeam că numai eu am cheie, cine şi cum îl cărase până la taxi nu putui afla. Şoferul, bărbat serios, zicea că are doi copii, învaţă bine, nu poate el să-şi rişte pâinea, volanul şi benzina, trădându-mi secrete de stat. De când lumea – îmi zicea, în timp ce o luam spre lacul artificial, zis al Lebedelor – răul nu vine singur, răul se înmulţeşte, dospeşte, face pui, are focoase multiple, e-hei... Mi-a mai zis că un om cu doi copii frumoşi, care învaţă bine, trebuie să aibă fermoar la gură, ceară în urechi, iar la nevoie, să fie pregătit să-şi coasă şi gaura cealaltă, pentru orice eventualitate. Dar, dacă-i dau voie să mă sfătuiască, el nu ar fi de părere să aruncăm statuile în lac: se vorbeşte că toate lacurile de

agrement vor fi transformate în orezarii autogestionate. Deci lacul acesta pentru lebede şi bărci cu îndrăgostiţi va fi drenat. Ce vor spune organele viitoare, dacă în mâlul gras vor găsi aceste două minuni? Nu? Ajunserăm astfel afară din oraş, ne apropiam de podul cel mare, de peste cel mai poluat râu din Europa. Apa crescută, tulbure, uleioasă, la munte cad ploi, se topesc ultimele zăpezi. Aici, am zis eu, aici să le dăm bâldâbâc în apă!" Şoferul se opuse: „Pardon, îmi zise jignit, eu sunt muncitor, nu complice la crime pe care nu le înţeleg şi la care nici nu vreau să fiu martor. Eu vă descarc victimele, vă las cu ele, le faceţi ce vreţi; peste un ceas, dacă plătiţi, vă trimit din oraş un coleg să vă ia." Treceau ţărani, camioane, căruţe cu ţigani. Cum să rămân singur, în mijlocul unui pod atât de umblat? Şoferul, diplomat, îmi întoarse spatele, se făcea că-l doare în cot soarta statuilor mele. Dar, între două fumuri, îmi mai vârî nişte spini sub unghii. „La vară, îmi zise aşa, peste umăr, scuipând departe a nepăsare şi scârbă, ca în fiecare vară acilea apa scade rău de tot. Vopseaua căcănie se va spăla – într-o zi se vor strânge pe locul acesta buluc-grămadă ţărani şi ţărănci din şapte sate colectivizate, admirând cum apare din ape capul frumos al Moşului, al acelui bun Dumnezeu în care, în timpul liber şi pe ascuns, cu toţii continuăm să credem. Nu? Va apărea Dumnezeu, va apărea şi ăstălaltu, care poate fi luat oricând a fi un pic de Hristos cu mustaţă, răstignit de reacţionari şi înviat a treia zi după scripturi... Desigur, gândea şoferul în locul meu, v-aş putea da o cheie franceză, să-i faceţi zob, să-i pisaţi mărunt-mărunt. Deh, eu ştiu? Am avut un frate mai mare. Deştept, dar prost ca orice deştept. A rupt într-o zi portretul ăleia de-şi acoperea o ureche, fiind ea toată într-o ureche stângă, de ne-a luat dracul. I-au dat şapte ani fratelui meu? I-au dat. I-a făcut? I-a făcut! Şi culmea, aia din portret era de mult demascată ca trădătoare, urmaşii ei plecaţi spre malurile Senei, dar fratele meu stătea la canal ca un înger: fără pachet, fără vorbitor. Era politic, numai hoţii şi criminalii au drept la carte poştală, condiţional, pachete cu alimente consistente şi pastă de dinţi. Aşa încât mă şi îngrozesc la gândul că dumneavoastră aveţi de gând să le daţi în cap ăstora aici, pe acest pod, care..." Stimate domn, iubite tovarăşe, vă citez vorbele acestui şofer oarecare numai şi numai ca să vă puteţi imagina furtunile ce bântuiau în aşa-zisa mea conştiinţă. Ce era să fac? Îmi numărai banii şi dădui ordin: „Înapoi: oraşul i-a făcut, oraşul să-i înghită!" Ce să o mai lungesc, nu cred că mă veţi crede: am încercat să le plasez, în trei muzee, câteva cluburi de sindicat, la cămine de nefamilişti; în gări, autogări,

policlinici. Fără rezultat. Parcă se vorbiseră toţi, îmi cereau adresă, repartizare, autorizaţii şi borderouri de la primărie, divan, agie. Am trecut şi pe la porţile celor două cimitire: ziceam, găsesc vreo criptă veche, părăsită, le fac uitate acolo, posteritatea nu are decât să se crucească şi să se întrebe cum de s-au culcat foştii boieri exploatatori tumna cu ăştia doi. Dar paznicii cimitirelor în alarmă mare, îmi făcură vânt, ziceau că-s nebun, să vin cu sicriu şi hârtii în regulă, dacă vreau loc de veci pentru nebunia mea... Abia azi, spre seară şi spre marele meu noroc, aflai de la nişte ţigănci florărese (astea ştiu totul) că marele Osmanescu şi sultana Caftangiu chefuiesc cu lăutari şi în mare secret în separeul rezervat la restaurantul „Minerva". Îi găsii. Erau la romanţe, nu trecuseră încă la faza folclorului turbat. Fui ascultat. Nota de plată a şoferului fu acceptată, Osmanescu o băgă în buzunar, iar pe şofer îl băgă nu spun unde. Apoi mi se dădură ordine precise. Unde, când, cum, ajutat de cine: un sergent vioi şi descurcăreţ îmi fu repartizat ca ghid şi felinar. Doi dinţoşi în civil urmau să vadă, de departe, ca totul să decurgă ca la carte. Şi asta e! Iacătă-mă-s! Tu-i amaru ei de viaţă, cine n-are viitor să-şi cumpere, iar cine are prea mult trecut, ca mine şi ca dumneavoastră, să nu se bage în poezie şi politică, fiindcă-l mănâncă şi clasicii, şi romanticii. Mai turnaţi-mi, rogu-vă, o merit: sunt o victimă numai şi numai fiindcă am pierdut şansa de a fi călău.

Începu din senin să cânte *Oci ciornâie*, Limpi, înger milostiv, îl luă cu blândeţe şi-l duse în bucătărie, să se întindă omul. Era frânt, trecuse printr-o odisee, scăpase viu. Dar acum începea odiseea noastră, a mea şi a Olimpiei. Încercai să-i prind privirea, voiam să-mi citesc în ochii ei propria-mi îngrijorare şi derută. Nu reuşii, fulgerele gândurilor ei scăpărau departe, undeva după o perdea de nori negri, ameninţători.

Gaiţele se pregăteau de plecare. Mâncară puţin, băură mai nimic – dar râseră pentru trei ani de secetă în satiră şi umor. Uşurate, o priveau pe Limpi ca pe o viitoare Ioana d'Arc. Aia fu arsă pentru un cretin de rege al Franţei, Limpi urma să ardă pe un rug nevăzut din cauza unui soţ cretin. Jenny era de părere că nimeni nu poate avea nici o părere, Lucreţia zicea să nu ne pierdem credinţa în Dumnezeu, aşa cum am intrat în rahat vom şi ieşi, cu condiţia să nu începem să strigăm lozinci sau să cântăm imne şi prohoduri. Sub lumina verzuie a lampadarului nostru, marele Karlie mă privea încruntat, bronzos, ameninţător. (Câteva victime, îmi ziceam, erau ascunse după această revoluţionară privire!) Ghipsul Caftangiu, cu spatele la noi, părea că plânge la zidul plângerilor din dormitorul nostru protocreştin.

Lucreţia, aranjându-şi basca de bufniţă, în antreu, ca o Parcă trecută şi prin ciur şi prin dârmon, nu întârzie să ne comunice ultimele ei, deloc vesele, concluzii:

– Dragii mei, nu trebuie să aveţi mutrele acestea de inundaţie şi cutremur. Putea să fie şi mai rău. Dacă bărbosul ăsta ar fi fost voievod, rege sau ţar, ar fi ajuns neapărat statuie calare. Vă daţi seama ce ar fi fost să vi se aducă în casă un ditamai monument ecvestru? Nu din ghips văruit, ci din bronz autentic, imperial!

– Şi aţi mai avut un noroc, continuă Fanny ordinea de idei începută, că acest Kaimakov este şi beţiv, şi palavragiu, şi total lipsit de caracter. Măcar ştiţi de unde bate vântul.

Ca prin farmec, Omar se trezi şi, gras, bălos, deveni brusc mândru, teribil de periculos.

– Da, doamnă, strigă el. Sunt total lipsit de caracter. Sepia se apără împroşcându-şi cerneala în jur, dihorul se apără împuţindu-se. Eu îmi voi apăra pielea şi onoarea turnându-vă pe toţi. În versuri şi cu ilustraţii color. Sunt eu unul vopsit acum, dar mâine când îmi voi scrie declaraţia, vă aranjez, mama voastră de reacţionari, toţi sunteţi împotriva Maicăi Rosia, vă arătăm noi cine pe cine va regula. Istoria e în mâinile noastre...

– Trebuie repede dat afară, se înfurie Jenny, a început să facă urât, are să vă umple de vome.

– Staţi, sări Lucreţia. Uite ce propun eu: noi o luăm uşurel înainte. Dacă cei doi canini mai stau de pândă la intrare, noi vă fluierăm de jos o cântare. Şi atunci, zic eu, e bine ca voi doi să-l duceţi cât mai zgomotos pe ăsta până afară, să-l vadă cât mai mulţi în ce hal este. La plecare îi daţi neapărat un picior în spate, înjurându-l principial de mamă şi dumnezei.

– Îmi convine, strigă Poetul... Vreau să sufăr, vreau să fiu umilit. Să se ştie că sunt un martir, că îndur orice, oricât... pentru triumful... pentru victoria în alegeri... pentru multilaterala...

– Aia a mă-tii, rosti Limpi. Gura acum, că vorbesc eu. Te tai, să ştii, şi otrăvesc câinii cu tine. Luaţi-o înainte, fetelor, aveţi dreptate, ultima scenă din comedie se va consuma în faţa blocului, cu cât mai mulţi martori...

"Fetele" o luară înainte, ciripind pe scări zarzavaturi neutre. Eu îl săltai de pe scaun pe acest cneaz ce-mi cânta acum Călugărul din vechiul schit. Nu ştiu cât era de beat, cât se mai şi prefăcea. Vorbea îngălat, aiurea, ţinea să mă sărute neapărat. Abia reuşii să-l scot din casă. Creierul său de control îl avertiză imediat, radarul politic fu trecut pe automat: coborând treptele blocului, striga lozinci deosebit de corecte,

trăiască pacea, neamestecul în treburi, jos cu bomba de neutroni. Ajunşi cu greu la ieşire, auzirăm gaiţele noastre cântând dinspre părculeţ: „Prieten drag, ne cunoaştem de-o viaţă". Am înţeles, nici nu mai avea rost să ne uităm spre cele două umbre de sub plopul fără soţ. Îi făcui vânt poetului, dându-i un şut puternic în moalele dosului său. (Fusesem, în liceu, un bocanc preţios în echipa de fotbal.) Limpi, conştientă de diviziunea muncii, scuipă sarlâk în urmă-i, sictirindu-l conform reţetelor celor mai contemporane:

– Hait, javră oportunistă, peşte de la coadă împuţit, păduche slinos şi cu diagonală, maţ gros cu râme şi rime, câine! Mai dă-i un picior, bărbate! Să zboare până la cei de ni l-au trimis. Spune-i, măi curier de ambe sexe, spune-i lui beşleagă ăla de Naş al meu că, de astă dată, a comis cea mai gravă greşeală politică din viaţa lui. De câte or să i se tragă din exilarea forţată a lui Karl Marx n-o să-l spele nici Istrul, nici mă-sa, nici futurologia neamului său de hoţi şi de ţârcovnici, de trei ori turciţi...

Omar asculta uluit, avea o expresie de fericire cerească, primea ploaia asta de înjurături ca pe o mană cerească.

– Am martori, strigă şi el, sunt un martir al cauzei, îmi port fidelitatea ca pe o cruce, trăiască Suleiman Magnificul, trăiască şi cauza justă a popoarelor juste, trăiască tovarăşul Osmanescu. El are să mă răsplătească. De când aştept eu ziua să...

Limpi (nu o recunoşteam) îşi înfipse mâinile în şolduri – toate geamurile erau pline ciucure de curioşi şi de iubitori ai acestui gen de teatru al străzii –, acum rezerve imense de ţărănie şi piaţă liberă se slobozeau din gura ei:

– Are să te răsplătească ăl de sus cu loc de veci în cimitirul hingherilor, mama ta de rahat în ploaie! Cum îndrăzneşti să pomeneşti numele lui Osmanescu? Du-te la beglerbeiul Tutilă, el a încurcat borcanele, a vrut să împuşte trei iepuri deodată – iată că a dat peste un balaur cu şapte capete, toate pline de nivel şi ideologie la zi! Să-i spui lui bese-n cizme ăla, cu doctorat în peşcheşuri şi cacealmale, că îl am de-acum în buzunarul şorţului de la bucătărie. Am să-l învăţ eu ce înseamnă oportunism, deviaţionism, stângism, fascism, simbolism şi metafuturism. Vrea să pună stăpânire pe oraşul ăsta, clădit cu trudă şi apărat cu slavă, i s-a făcut de aplauze şi imne, ar dori ca portretul lui să ia locul ălor de mi-i aduse mie plocon – păi să afle că nu suntem sat fără câini, soţul meu nu şi-a luat doctoratul în bazar, ciubucind efendii universităţilor de noapte...

– Ajunge, Limpi, ai trezit tot blocul.

Se linişti brusc. Privi geamurile luminate, zâmbi. Omar, luat de sub umeri de cele două vinete cariatide, era dus împleticit spre casă. Cânta priceasna „la râul Vavilonului...", dar nici voce nu mai avea şi nici putere de convingere.

Urcarăm încet, treaptă cu treaptă, ca bătrânii astmatici. Oftând, gândindu-se, recapitulând totul.

– Nu înţelegi nimic, bărbate, nu-i uşa?

– Mărturisesc: absolut nimic. Mi s-au ars lămpile, am ieşit din logică şi raţiune, mă simt ca un satelit lovit, aştept să mă ciocnesc cu atmosfera şi să mă pulverizez... Mai ales finalul – iartă-mă: ce rost a avut să-i dăm picioare în spate şi să-l porcăim în gura mare?

Limpi tăcea, îi sărutai fruntea, mâna, o strânsei aproape. Ştiam că e singură în pădure, eu doar sunam din corn, ca fiara ea urma să dea lupta...

– Candid, îmi spuse Limpi, îmi place la nebunie numele tău de familie: Candid, doamna Candid îţi declară că, după părerea ei, am ajuns amândoi pe buza unui crater de vulcan şi rău, şi prost. Lava se ridică...

– Asta am simţit-o şi eu. Dar ce rost au avut înjurăturile la adresa acestui croton patriotic?

– Dacă bine îmi aduc aminte, tu mi-ai spus nu demult că, în elenă şi germană, cuvintele filosofează şi singure; la nevoie, chiar în absenţa filosofilor. Ei bine, află că la noi, aici, înjurăturile au acelaşi rol: lucrează, demolează, distrug – unde trebuie, cum trebuie, când trebuie – fără noi, indiferent de noi. Eu, pentru orice eventualitate, am lansat în eter câteva grave acuze la adresa Naşului nostru preacurv. Acum, nu avem decât să vedem care din proiectilele trimise îl va nimeri. Osmanescu e zidul din care orice rău ricoşează. În sfârşit, de-acum nu mai e treaba noastră cum vor exploda blestemele. Am mare încredere în inteligenţa şi flerul înjurăturilor noastre strămoşeşti...

Intrarăm în casă. Mirosea cumplit a chef rusesc, a şedinţă cu concluzii.

– Candid, îmi spuse cu voce de spital soţia mea, ia-l, rogu-te pe Caftangiu, săracul, şi-l du pe balcon. Să se limpezească, să vadă şi el oraşul ca din elicopter. Aşa. A mai rămas un deget din votca gaiţelor, poţi să-l bei: garda moare, dar nu se predă, nu-i aşa? Eu voi face curat, voi aerisi. Încerc şi un duş. Rece...

Nu era frig, oraşul dormea cuminte, un tren speriat fluiera a stepă. Vârfurile pomilor se unduiau în briza ce venea dinspre satele în campanie de praşilă doi. În lumea noastră, numai ţăranii sunt mai nenorociţi decât oricine: era cuprins întregul oraş,

toată dumnezeirea fanfaronadei puterii, în câmpul magnetic al nefericirii, robiei şi blestemelor lor... Votca ce o beam acum era bună, mă ajuta să-mi liniştesc spaimele, presimţirile, lada de gunoi a întrebărilor fără de răspuns. Îmi adusei aminte de Genopolisul meu sub lună, de potopul de trădări şi laşităţi prin care trecuseră dascălii mei uriaşi de acolo. Ca în pridvorul unei vechi biserici, le zăream chipurile de martiri ai Cuvântului, încremeniţi în veşnicia solemnă a martiriului lor. Vedeam şi „leprozeria" din care ieşisem în urmă cu zece ani şi înainte de a fi trimis, cu domiciliu forţat, în acest capăt de lume europeană. Europeană, şi nu prea. Îl auzeam pe tata, la mină, în prima zi după război, văzând el cam cine se urcă pe nou-nouţele tribune: „fiule, la noi, s-o ştii, numai dosul se schimbă, limbile rămân aceleaşi!" Mama, divina mea mamă, îşi depăna rozariul catolic, sora mea, rămasă în ceaţă, dincolo de munţi, plângea fără cuvinte.

Încet, să n-o trezesc dacă a adormit, trecui spre dormitor. Mirosea a busuioc şi tămâie. Limpi, în cămaşă de noapte, era îngenuncheată sub candela aprinsă. Hristosul roman, madona de la Kazan şi Karlie, neînţelesul Karlie, se uitau blând spre noi. Păreau vii, lumina vibrândă a candelei le aurea chipurile. Aici eram în spaţiul sacru al camerei şi fiinţei noastre, aici totul putea să devină mister şi dulce mângâiere de sus.

Cântarăm în şoaptă psalmul ce îl ştiam de la stuf. Limpi îl avea ascuns şi ea în lada de zestre creştinească. Lacrimile ei străluceau, eu simţeam în inimă-mi arzând un rug cu toţi anii, cu toate cărţile ce le-as fi putut scrie, cu toate ideile rămase larve în capul meu de bătrân ratat şi nevolnic. Pe cruce, murind, un Crist blând, resemnat şi plin de milă pentru răstignirea noastră ne privea cu dragoste şi mare milă...

"Miluieşte-ne, Dumnezeule, după mare mila ta... Şi după mulţimea păcatelor noastre..."

CAPITOLUL AL XI-LEA

Acum ştim că eroul nostru se numeşte Candid – chiar dacă soţia sa nu e deloc Kunegunda, din celebrul roman al lui Voltaire. Eroii noştri, după un somn binecuvântat, îşi comentează visele. Discută apoi, paşnic şi nu prea, despre fotbal, muzică de circ patriotic, despre o anume maşină sau camion negru. Apoi, profesorul Candid e trimis în vizită la nişte nepoţi necunoscuţi. Aici are revelaţia de a fi fericit ţinând în braţe o îngerelă pişoatcă, pre nume Anca. Află totul despre ce s-a întâmplat şi s-a discutat la şedinţa infinită. Ca un mesager biblic soseşte un domn Sommer, care, de astă dată, seamănă cu un violonist dintr-o pictură veche de Chagall. Începe o ciuleandră afurisită.

Am dormit ca un înger. Limpi mirosea a sulfină, busuioc, levănţică. A copilărie la ţară, în ţară fericită, fără griji. A biserică veche, din lemn afumat. Mama îmi descântase de deochi, în somn îmi dădusem seama că uitasem de tot cuvintele căţui, căuş, jărăgaec, mălăcine. Le căutam disperat, în vis, într-o şură veche, plină de scule ruginite. Tata murise (a vrut să mă aştepte, nu a putut), sculele acestea de lăcătuşerie, de tinichigerie ar fi trebuit să i le moştenesc eu. O lăsasem pe Mama să pohibească singură în ulcica de lemn, eu îmi făceam bagajele, trebuia să plec repede, repede, pe ascuns. Bilet nu aveam, nici acte, nici bani: în drum spre gară, în graba mare, îmi pierdusem bagajele toate. În ele aveam cărţile mele, fişele mele, rostul meu – cei care mă căutau erau aproape, aveau şi câini, trenul meu din gară fluiera a plecare definitivă, eram pierdut; încercai să scap căţărându-mă pe dâmbul din faţă-mi, nisipul era mişcător, alunecam, alunecam. Cineva necunoscut mă împingea din spate, încercând să mă ajute să ajung în vârful dâmbului, striga şi mă încuraja: „Hai, hai, Simeria-Triaj şi-a îndeplinit planul la economii, noi suntem în urmă cu zece roabe pe ziua de azi...".

Mă trezi Limpi, ciupindu-mă, conform obiceiului ei, de urechea dreaptă. Eram lac de sudoare. Tremuram încă. De frică.

– Iar? mă întrebă, zâmbindu-mi ca la primul ajutor.

– Ié, îi răspunsei, folosind afirmativul arhaic din parângurile-mi natale.

– Fugişi din...sau te fugăreau să te prindă?

– Mă fugăreau. Cu câini.

– Gata, ajunge. Văd pe faţa ta restul. Pierduşi bagajele, dăduşi în gropi, mă-ta te jeluia, tac-tu

pleca gol puşcă la mină... E-hei, bărbate, să ştii: astăzi înţărcăm bălaia, rupem cuiu, încercăm să sărim cu oiştea peste gard.

Din *raccourci*, Limpi acum semăna fantastic cu Libertatea conducând poporul pe baricade; doar steagul tricolor îi lipsea. Era gata îmbrăcată, prin geamul deschis năvălea discret şi politicos un vânticel matinal, mirosind a ceaţă, vrăbii, primăvară.

– Ce ai de gând, soţie? mormăii vinovat, ştiind că în bătălia ce va începe ea va fi în linia întâi, iar eu la spate, la manutanţe, cu furierii şi ordonanţele.

– Nu ştiu încă: aştept ca Sfântul Duh să mă lumineze. Deocamdată mă duc la coafeza agiei: îmi vopsesc părul în roşu-vioi. Unghiile mi le fac verzi, otrăvite; limba mi-o dreg cu un raşpel politic de înalt nivel.

– Sunt cumplit de îngrijorat. Frica ştiu să mi-o stăpânesc: grija asta ce mă muşcă, nu!

– E bine, atunci. Grija e numai începutul fricii, frica e sursa tuturor relelor. Candid, iubitule, la ora asta, răul cel mai mare nu e să fii dat afară, cu voturi de blam şi tinichele. Blamul se poate reconsidera, tinichelele pot să intre în procesul de revalorificare a deşeurilor. Mai degrabă şi cu sârg, cum zice psalmistul, mă tem de acel şut în cariera şi dosarul meu care m-ar sălta în sus, în cine ştie ce post sau funcţie cu răspundere şi bimbăşeală. Morţii nu greşesc; uite-l pe bărbosul tău magister, el e mort de aproape un secol, el va fi cel reabilitat în şedinţa asta ce nu se mai termină. Noi doi, de jos în sus, cu patos şi eroism revoluţionar, i-am luat apărarea. Tare mă tem că acţiunile noastre sunt în urcare şi, în cazul acesta, ne aşteaptă un rahat ştiinţifico-ideologic cât statuia aia cu torţă în mâini. De asta mă tem eu. Şi de asta mă voi duce, ca Ana Ipătescu, să trag cu pistolul în căcănarii care ne-au împroprietărit cu busturile unor bieţi mucenici... Acum, dacă bine mă gândesc, singura noastră tactică ar fi să dovedim cumva că suntem nişte pârliţi, fără nivel, fără conştiinţă ridicată, plini de pete în trecut, total refractari faţă de nou, faţă de mersul înainte...

– Iar nu înţeleg!

– Candide, eu nu sunt Kunegunda: eu sunt Sfânta Vineri, ori muceniţa Olimpia, cea care a mântuit Efesul de scorpioni, transformându-i în intelectuali, curteni, curve...; minune pentru care am fost fiartă în ulei de către un păgân pe nume Tutilă. Da. Ca să scurtez, în explicaţia ce ţi-o datorez, iată, te invit să-ţi imaginezi un ecuator roşu, gros, ce separă emisfera celor care ne conduc de emisfera celor care, în pace şi onor, ne lăsăm conduşi. Deasupra lui stau bogaţii puterii: cei pe care

Editura LiterNet.ro

nimeni şi nimic (cred ei!) nu-i poate schimba: sub ecuator stăm noi, săracii cu duhul şi văzduhul, cei care nu pot schimba nimic şi pe nimeni. Noi doi, acum, din motive de miracol şi tâmpenie, umblăm pe o aţă subţire, albastră, exact deasupra acestui fatal ecuator. Suntem între cerime şi gloata celor anonimi. Pe sus, în emisfera puterii, se mişcă cei care sunt stimulaţi, promovaţi, propulsaţi; dedesubt, ne târâm noi, cei care suntem ignoraţi, toleraţi, suportaţi. Gândeşte-te acum ce comoţie de soartă şi obrazar însemna că, după barbutul plenarei de azi, vreunul din noi să fie trecut din poziţia bună şi sfântă de gânganie uitată, tolerată şi suportată, în cea de „cadru de nădejde", promovabilă, propulsabilă spre înlăţimile unde planează doar vulturii şi ilderimii!

– Mă îngrozeşti, Limpi!

– Stai în banca ta. Meditează. Ţine-i de urât Moşului ăstuia. Un bunic al meu l-a văzut pe gângavul din Maglavit, ăla vorbea cu cineva de sus, credea că e bunul Dumnezeu. Vax, profesore, au trebuit să moară un milion de ţărani ca astăzi să ne dăm seama că toţi fonfii, bâlbâiţii, guşaţii, cefele groase, capetele pătrate, fundurile boamfe etcetera, când au o stare de iluminare sau când simt nevoia să se adape cu un citat direct de la izvoare, pe ăsta îl văd. Pe chiriaşul nostru, Karl Marx, El e Moşul maglavitului lumii noi, mânca-l-ar mama cu hrean şi viermi cu tot...

– E nevinovat, crede-mă: total nevinovat!

– Nimeni nu e vinovat? Toţi suntem vinovaţi. Doar pietrele, copacii şi bietele dobitoace subnutrite nu sunt. Şi acarul Păun, bine-nţeles. O simplă eroare de speculaţie filosofică a determinat o greşeală politică de planificare: greşeala, nedepistată la timp, a evoluat spre multe-laterale catastrofe; nici pe acestea nu le-am putut da în vileag – capra râioasă, râioasă, dar coada tot în sus şi-o ţine – şi iată-ne, cu un cincinal înaintea altor popoare din jur, aproape de un fel de foamete ce miroase a dezastru şi a niţică sinucidere. Nu mai e vorba de un simplu accident de filosofare materialistă, ci de o lecţie pe care ne-o serveşte materia, pre limba ei. Ei hai, nu te bosumfla: n-am vrut să te mâhnesc. Ai şi tu mândria ta de franţuz care citeşte Coranul nostru pe nemţeşte. Mie îmi place când aud că există, că mai există, marxişti adevăraţi: neomarxişti, marxişti de dreapta, de stânga, de mijloc, radicali, conservatori, legionari, ţionişti, şiito-sunniţi etcetera... Dracii să-i pieptene. Ce vină are el, mânca-l-ar mama? Uite, îl pup pe frunte, să nu crezi că-i port pică. Seamănă – acum, că a dormit mai bine, în cameră cu noi doi – cu patriarhul ateu al sfintei, adormitei biserici din capitala imperiului

nostru momentan preaturcit. Uite, asta e crucea cu care a umblat bunicul meu în hagealâcul său la Maglavit; i-o agăţ de gât, să vezi: nu e scuipat moşul din poveste? Ştiu, ştiu: tu eşti „altfel" de socialist, tu îl citeşti „altfel", tu visezi o cu totul „altfel" de lume decât noi, vulgarii, alutanii – cuţovlahi: dacă ajungeaţi voi la putere, astăzi, în loc să fim în curs de subdezvoltare mintală, am fi fost mintal subdezvoltaţi, în curs; în loc să ajungem din urmă statele capitaliste, le-am fi obligat pe ele să stea pe loc şi să ne imite din urmă. Iubiţelule, sunt o găină bătrână, nu mai fac politică decât când stau la cozi, când mă rog sau când o văd pe madam Caftangiu ieşind la plimbare cu câinele ei dingo. Şi nici atunci. Visez o lume fără ideologie, fără Înaltă sau Sublimă Poartă, fără Coran, fără preşedinţi sultani infailibili: o lume fără şedinţe, în care să fiu lăsată să stau în banca mea, să-mi fumez ţigara şi să-mi sorb cafeaua fără să simt mereu şi mereu că iau lupta de clasă, lupta de castă, lupta de rasă, de la început. Asta e. Ştiu, inegalitatea e o imensă durere a lumii. Dumnealui, doctor în filosofie, ne-a indicat un mijloc de vindecare. Ce păcat să constatăm acum, după trei-zeci de ani de tratament intensiv (alţii după şaizeci de ani), că inegalitatea nu ne mai doare tocmai fiindcă tratamentul e atât de dureros şi de bestial, încât nimic altceva nu mai are importanţă. Ne vom vindeca într-o zi? Nu cred. Pe parcurs, vom uita de ce am acceptat operaţia asta fără anestezic, organismul se va obişnui cu durerea cotidiană, vom ajunge să fim trişti în ziua în care nu vom fi bătuţi la cap sau nu vom face bătături aplaudând ciori şi cifre vopsite. Vom cădea în fund de admiraţie fiindcă beglerbeiul nostru, în sfârşit, a învăţa tabla înmulţirii şi că beglerbeia s-a apucat şi de astronomie. Va fi bine, şi la vară, cald... Dacă, peste noapte aş fi numită bulibaşă în acest târg (să ştii, au ţiganii defectele lor, dar „bulii" înseamnă „fund", aşa că „bulibaşă" ar însemna şef pe toate fundurile din şatră), deci, dacă ar veni Sfânta Vineri sau Marţolea cea Rea să mă facă bulibaşă în Isarlâk, eu aş trage în ţeapă un filosof dialectic, încadrându-l cu doi economişti sau, cum zice Naşa noastră Tutila, egonomişti. După aceea aş pune câinii să latre trei zile a pustiu în faţa agiei. Pe Osmanescu, înainte de a-l trimite staroste la o mănăstire, l-aş pune să tragă câte douăzeci şi cinci la spate fiecăruia din turnătorii săi şi câte cincizeci fiecăruia din poeţii patriotici. Apoi aş aduna paparudele şi bocitoarele din satele subnutrite, aş face un foc mare şi aş pune să ardă fesurile, găitanele, ciucurii, diplomele, doctoratele, cele zece volume de legi şi cele o sută de decrete... După care, bine-nţeles, aş fi nevoită să deschid larg poarta

înspre răsărit, spre a ieşi în întâmpinarea noilor eliberatori... Care vor veni – ce altă treabă au? –, ne vor învăţa frăţeşte să începem o viaţă nouă, făcând alte greşeli, mai noi, mai afurisite, bazate şi ele pe ştiinţa cea mai înaintată din lume... Nu te uita aşa la mine, bărbate, mă duc la Griviţa, tu rămâi pe post de câine Azor. Vorbesc numai ca să-mi fac încălzirea. Azi e şedinţa cheie, azi se va şti ce capete vor cădea, pe ce moaţe ne punem creierul de mâine încolo, cine are să ne numere corzile vocale rămase ascunse... *Bye, bye...*

Dintr-un cotlon ascuns de conştiinţă, mi se strecurară sub pleoapele-mi grele de somn şi votcă câteva lacrimi morale, foarte amare. Lumea îmi amintea de cineva: parcă am mai auzit, într-o altă existenţă a mea, acest soi de discurs. „Dacă eu aş fi bulibaşă..."

– Dragă soţie, sunt nevoit să te aprob... M-am ferit să-ţi povestesc până acum, dar, se pare, prezenţa Lui la noi în dormitor a creat un câmp ce favorizează nevoia de şedinţă şi autobiografie. Sinceră... Spuneai că, în cazul nostru, vindecarea e mai dureroasă şi mai lungă decât boala însăşi, culmea este că am şi uitat, tot urmând la tratamente şi operaţii, cam cum se chema suferinţa pentru care o parte din lume a ieşit pe străzi, să defileze sub steaguri, cântând. E şi periculos să mai vorbeşti despre asta, acum, punând, de pildă, întrebarea: „există la noi săraci şi bogaţi, flămânzi şi sătui, slabi şi puternici?". Doctorii lumii au şi pâinea şi cuţitul, să fim fericiţi că nu le dă în cap să facă recensământul ovarelor şi testiculelor patriei noastre dragi... Nu ştiu dacă ţi-am povestit, nu cred: în puşcărie, soarta a vrut să trebuiască să-mi împart celula cu un bătrân ţăran. Am stat câţiva ani împreună: pe măsură ce eu mă tâmpeam, el devenea tot mai deştept. Eu mă goleam de filosofie, el se încărca de ea. Când ne-am despărţit, era un înţelept, absolvent *magna cum laude* al Facultăţii de suferinţă şi umilire. Eu, din contră, devenisem un ghem de spaimă şi foame. O cârpă. Un jalnic hemoroid al propriei mele memorii. Ei bine, nu pot să uit, în legătură cu cele ce mi le-ai spus mai înainte, o ciudată metaforă-poveste ce mi-a servit-o acest prea-latin *peizan* alutan. Vorbind noi – în rotunda singurătate a celulei verzi în care fuseserăm repartizaţi spre meditaţie şi ispăşire – despre suferinţa lumii, eu, în stilul meu, folosind fraze generale şi sinteze de sus în jos, el, deodată, schimbă vorba, începu să-mi povestească modul în care se operează, se castrează, la (ţară, caii nărăvaşi. Fără nici un anestezic. Au un instrument, o sfoară din păr de cal, cu două mânere lungi de lemn. Am uitat cum se cheamă...

– Iavaşaua!

– Fantastic! Exact. Iavaşaua. Calul era strâns de buze, răsucit, scofâlcit. Durerea ce i se provoca era atât de imensă, de paralizantă, încât în orice parte a corpului, putea ti tăiat, ars, scopit, el nu simţea decât durerea provocată de necruţătoarea iavaşa... Iubito, la această oră a nopţii tuturor dictaturilor, trebuie să recunoaştem mondiala folosire politică a sistemului iavaşalei sociale. În tinereţe spuneam *l'histoire avance à coup de gaffes*, mai târziu a trebuit să recunoaştem că istoria poate avansa mult mai simplu: se fac, de la început, o serie de erori şi orori atât de uriaşe, încât, după aceea, e nevoie de un secol de disciplină, ordine şi forţă prin care, postind şi muncind în mare tăcere, să reuşim a şterge măcar o parte din greşelile cu care am pornit la drum... Şi, pentru ca omul simplu, de la ţară sau de la oraşe, să nu simtă stupiditatea acestei oficializate schizofrenii, se aplică iavaşaua coercitivă: şedinţele, învăţământul politic, anchetele, cozile, rotaţiile, cartela etc. Şi noi avem pe bot o funie crudă ce ne face să lăcrămăm de durere. Dar, dar... ne apasă alte griji, mai imediate, nu avem timp să punem sub lupă demonul ce ne chinuie atât de savant şi fără de speranţă. Mă şi mir, dragă Olimpia, că nu ţi-am vorbit niciodată de acest amănunt!

Limpi era întoarsă spre geam, privea departe: stoluri de vrăbii vesele, strânse ciucure în arţarii din faţa blocului, îşi ţineau, probabil, şedinţa de analiză. Nori de vată pluteau spre Istru, un vuiet ca de camion supergreu se auzea pornind ca de sub pământ...

– De zece ori mi-ai povestit chestia asta cu iavaşaua. Dar e prima oară că îmi spui de ţăranul acela. Cu care ai stat... unde ai stat

– Ce te-a apucat? sării speriat. Ce e cu lacrimile astea?

– Am şi eu secretele mele. De celulă. Crezi că puşcăria e monopolul tău?

Tăceam. Uşa ce se deschisese spre pivniţa ei îmi era necunoscută. Venea un aer rece, stătut, aria cravaşei şi a cizmei izbind în coaste se auzea în surdină. Nu aveam voie să mă las dus de fiori şi amintiri. Popoarele care uită pier, indivizii care nu reuşesc să uite se distrug singuri. Avem destule pe cap, nu mai era loc şi pentru presimţiri şi berze albastre...

– Nu din cauza ta mi s-au umezit ochelarii. În timp ce vorbeam despre iavaşaua noastră cea de toate zilele, mi se păru a auzi un camion greu ce demarează. Iubitule, nu ştiu dacă e una din legendele inventate de spaima noastră sau doar o

simplă gogoriţă lansată anume de cei care au interesul ca lumea să se teamă: nu ştiu, nu vreau să ştiu. Dar se vorbeşte insistent de un camion negru, care goneşte, fantomă, pe străzile veselului nostru Isarlâk. Apare şi dispare fără urmă; calcă mortal cetăţeni ciudaţi. Accidentul are loc fără martori, şoferul dispare, mortul e de vină, desigur... Acest camion al groazei mi se pare mie a-l fi auzit mai adineaori. În copilărie am văzut un film, La charette fantôme. Era altceva, căruţa aceea cu doi cai albi venea să te ia după ce ai murit... Am citit şi despre corabia aceea olandeză, misterioasă. Fără marinari, fără marele său cârmaci. Dar povestea cu camionul, din păcate, nu e o legendă. Nu a putut fi identificat – îşi schimbă, zice-se, culoarea şi itinerariul – dar morţii, victimele, sunt tot ce poate fi mai concret, mai materialist şi mai antidialectic.

– În primii ani de teroare, mă sculam urlând: „tăvălugul, vine tăvălugul!”. Visam dracu ştie ce, tăvălugul era doar numele ameninţării de atunci... Abia după ce, într-adevăr, murisem călcat de „tăvălug”, în puşcărie fiind, după câţiva ani de geometrie plană şi timp pur, într-o zi de arpacaşă luciditate, constatai, cu tainică bucurie, că nu mai visam tăvăluguri, nu mai încercam în vise nici un fel de spaime, goane, urmăriri. Aşteptam cu ardoare boşimană stingerea; în câteva minute adormeam şi imediat începeau visele. Dar ce vise! reîntoarcere în copilărie, în livezile, zăvoaiele, pe măgurile dealurilor albastre, pe sub sălciile de argint sub care pândeam luciul apei ca să pot zări păstrăvul de aur al acelor ani de graţie. Dar, spre imensul meu regret, aceste vise cereşti dispăruseră o dată cu amnistia... Acum, de când eram oarecum liber, reabilitat, un om între oameni, un buletin între alte buletine, nu mai aveam decât un singur fel de vise, acelaşi în mii de variante; éternel retour-ul meu, arestarea şi fuga din. Ancheta, celula, încercarea de evadare, paralizarea picioarelor ce nu mai puteau să alerge. Cineva mă tot tunde, mă dezbracă, mă caută în gură, în fund, aveam ceva ascuns, deşi nici în vis şi nici în realitate, la nici o percheziţie, nu mi s-a găsit nimic duşmănos; nici capăt de creion, nici ac de cusut, nici vreo rugăciune scrisă pe vreun petec de cămaşă, nimic. Plâng totuşi tare, tare, urlu că e o eroare, am ispăşit de şaptezeci de ori câte şapte iniţiala mea nevinovăţie. La un gard de sârmă ghimpată plâng, sau la un zid, dar fără de nici un rezultat: mama şi tata se fac că nu mă mai cunosc (groaznic: tata a murit de dorul meu, în realitate), sora mea are, în braţele ei, hainele mele civile, dar nu voieşte să mi le dea, se ascunde după stâlpii gării, plânge, îmi face semne de adio; sunt în

zeghe, ce pot face, iar şi iar mă întorc sub miradoarele lagărului, câinii-lup mă obligă să stau lipit de zid, cu mâinile ridicate, berzele albastre mă aşteaptă rânjind, pinguinii de serviciu îşi pregătesc curelele şi lanţul ispăşirii...

Şi acum, cu polonicul ei scormonitor, Olimpia îmi scoase la lumină acest „camion negru", misterios. Desigur, auzisem şi cu de el, o asemenea legendă nu vine şi pleacă cu gripa sau ciuma, ea pluteşte în atmosfera mâzgoasă în care respiră inconştientul ascuns al urbei, bau-bau-ul celor mari, sperietoarea raţie ce se adaugă la salariul social şi moral al oamenilor muncii...

Limpi uitase că se grăbeşte. Se uita spre mine năucă, distrată, ca un copil ce a uitat poezia ce trebuia să o recite.

– Sommer mi-a spus că acest camion are o deosebită preferinţă pentru cei care...

– Limpi, iubito, o întrerupsei diplomatic, ce ar fi să discutăm fotbal!?

Consoarta mea se lumină. Eram deşteptătorul ce o trezise „din somnul cel de moarte", cum spune un paşoptist imn al transcarpatinilor mei strămoşi. Mă sărută cu recunoştinţă, ştergându-şi ochii, în timp ce verifica haosul din imensa ei poşetă („seamănă poşeta mea, îmi spunea uneori, cu ce e în capul tău: cu diferenţa că eu găsesc ce caut, pe când tu, niciodată"), ţinu să mă felicite, în dialect, pentru abila mea politică de a abate grindinile grijilor.

– Mă dăduşi gata, vericule, dacă ajunsăşi tu să-ţi tragi boii spre fotbal, când eu îţi vorbesc despre moarte; înseamnă că în curând ai să-i spui rahatului bonjour şi ai să te prezinţi voluntar să păzeşti, duminicile, de muşte şi înjurături, fesul atamanului. Bravo, îmi plăcuşi, înveţi repede, mai ales ce nu trebuie. E-hei, fotbalul, curvele şi muzica uşoară sunt cele treiteme dezinfectate şi dezafectate. La noi, în acest colţ de lume, milenar ticăloşită în cinste şi prudenţă, orice cravată ştie cum poţi să te ascunzi după vişin, ce teme se pot trăncăni la infinit, în tren, la birt sau la nunţi, fără să te temi de urechea vreunui „coleg" din celofibră, agăţat de prima treaptă a carierei sale ascendente. Fotbal, curve, muzică uşoară (angajată greu) – astea sunt astăzi, bărbate, ceaiuri dietetice pentru orice fricos, cizmă, tehnocrat radios şi tâmpit. Bravo! Nu plec, totuşi, până nu-ţi citez o lozincă de-a bărbosului nostru chiriaş, să nu se spună că nu suntem ospitalieri cu gânditorii, că nu avem nivel politic corespunzător. Află atunci, stimate domnule profesor de fostă filosofie că, dacă „religia este opium pentru popor", atunci, eu zic, ştiinţa este opium pentru conducătorii acestor

popoare şi, adaug – pentru tine numai – fotbalul este opium pentru toţi speriaţii, înmuiaţii, umiliţii şi obidiţii acestui târg al nostru. Nu mă interesează fotbalul ca sport: ceea ce ştim este că cei care urlă acolo în duminicile libere îşi descarcă de fapt sarsanaua de tăceri, de înghiţiri în sec, de furii şi înjurături refulate. Să vină Sigmund ăla cu teoria defulărilor, să-mi spună că nu am dreptate. Un stadion şi o echipă, cât de proastă, de fotbal sunt ultima clinică de recondiţionare a bărbăţiei, mândriei, vitejiei pierdute. Madam Caftangiu – pe care, de-acum, o vom cita tot mai des – adoră meciurile. Ea susţine că e singurul loc unde o femeie-femeie mai poate simţi mirosul şi gustul barbar al bărbăţiei în totală, fără de frâne, desfăşurare. Copiii acestui târg amărât se fac fie înainte de meci, fie după meci, ei sunt rodul unui amor legat de ofsaid, corner, şuturi pe poartă... Se şi pot recunoaşte, mai târziu. Vino cu mine pe stradă şi îţi şi arăt, pe loc, zece copii palizi, apatici, incurabil melancolici: au fost concepuţi de diferiţi microbi-microbişti după un meci jalnic, în care am pierdut la scor, şi nu din vina arbitrului cumpărat de inamici... Pricepi? Fotbalul e sfânt: acolo se poate scoate iavaşaua de pe bot, acolo se permit vitejia pe cont propriu, plus facu-ţi şi dregu-ţi. Ştabii au loji blindate, sunt şi ei microbişti, din cu totul alte motive... Nu ştiu dacă ştii – noi televizor nu dorim, radio nu ascultăm –, umblă prin paşalâc un pachiderm buhai agramat, bubuie folclor şi patrie-dragă în arene pline de fecioare şi onanişti, are dezlegare de la padişah. Nu avem bordeluri, nici filme sexy, la noi copiii îi aduce barza, aşa că tineretul urlă libertate, demnitate în sunet de tobe şi chitare oligofrene. Bufallo-ul acesta al poeziei estului sălbatic trage în aer neologisme şi poeme cu pământ-mormânt, beţie-veşnicie, se încarcă de aerul de fascism reţinut, se descarcă glandele de nevoia de arenă, circ, mirosul de sânge al entuziasmelor şi jurămintelor sfinte şi patriotice. Muzică uşoară, bărbate, asta e o altă temă permisă şi obligatorie: de ce să discutăm despre maşina aia neagră: schimbăm macazul pe fotbal, muieri şi chitara electrică... Pa, pa, ştiu că m-am răcorit. Mamă-mamă, ce zi mă aşteaptă! Hai că am plecat!

O sărutai.

– Draga mea, sunt sigur că tu nu ai fost făcută după un meci pierdut. Să-mi trăieşti o mie de ani!

– Neamule, nu ştiu cum e prin satele Genopolisului tău natal, la noi, spun bătrânii, se păstrase obiceiul ca bărbatul, după ce întoarce brazda, fie primăvara, fie toamna, să-şi ducă nevasta şi s-o tăvălească zdravăn, pe pământul încă reavăn,

abia trezit din somn. Se năşteau astfel nişte viteji tumna buni de omorât prin tranşee, răzmeriţe, puşcării... Tatălui meu îi plăcuseră morile: nu este exclus să mă fi făcut lângă o moară veche, din lemn, nu degeaba cântecul meu preferat, când vine apa mare, e exact ăla de e interzis: „Roata morii se-nvârteşte; dar eu tac, tu taci, el tace...".

– Ce sfaturi preţioase îmi dai pentru această ultimă zi de concediu ortografic cu plată?

– Da, bine că adusăşi vorba, puteam să plec şi să nu-ţi spun esenţialul. Candid, iubitule, te îmbraci frumos şi te fâlfâi niţeluş prin centrul târgului. Să vadă cine trebuie că eşti fără griji, ai toţi boii în ogradă, nu ai avut corăbii, deci nu aveai ce pierde în naufragiul ce are loc. Nu stai de vorbă cu nimeni, saluţi ca un turist plin de dolari. Ni s-a pus undeva de mămăligă, oi vedea eu ce şi cum, ciocârlia noastră cântă sus de tot, aşa că ne doare în cot de ce se întâmplă în divan: purceaua noastră nu e moartă în coteţ, pentru simplul fapt că nici nu mai ştim cum arată o purcea şi un coteţ. Punct. Foarte important însă, fii atent: nu te duci la cârciuma ostrogotă. Te rog eu, notează-ţi: dacă tot vrei să bei elegant o votcă filosofică, eu îţi recomand birtul popular „Bobocica", din mahalaua foştilor hoţi de cai.

– Am înţeles. „Bobocica". Aşa voi face. Nu te-ntreb de ce...

– Îţi şi interzic. Ţi-aş cere împrumut unul din dracii tăi verzi care te patronează, dar pentru ce am eu de gând să fac astăzi până şi Scaraoţchi e prea slab. Mă las dusă de inspiraţie, de noroc, de bunul Dumnezeu. Să nu bei pe inima goală, să nu faci cunoştinţe la întâmplare, să nu vorbeşti singur pe stradă, să nu simţi nevoia să povesteşti cum era pe vremea când erai o mare speranţă în Genopolis sau când ai fost o şi mai mare nulitate, ca lepros, în Insula Şerpilor...

O condusei până în capul scărilor, urmărind-o cum coboară, ca o regină vitează, treptele blocului nostru confort doi.

Peste o oră, bine ras, bine dispus, traversam Bulevardul Revoluţiei, într-o perfectă, calmă, sigură, peripatetică dispoziţie. Aş fi putut să fac analiza situaţiei mele (în cosmos şi în câmpul muncii) plecând de la observarea prezenţei celor doi djugaşi oacheşi ce păreau, ostentativ, a studia migraţia în cerc a vrăbiilor... După o sută de metri numai au încetat să mă mai fileze: se vede că nu persoana mea fizică îi interesa, ci casa noastră plină de opere de artă. Ar fi trebuit să mă „însimt" (*mich einfuhlen*) în starea sufletească a soţiei mele, s-o urmăresc în gând, s-o văd pe dinăuntru, cum trece prin barajul de santinele

în civil, cum urcă ea treptele de marmură roză ale buluc-efendiului Ilderim, cum intră în sala leşinată a şedinţei-maraton, vociferând apoi acolo, cu arţag şi diplomaţie, împotriva celor ce au avut antirevoluţionara iniţiativă de a exila statuia celui mai mare clasic al proletariatului mondial tumna în casa ei şi tumna în timpul acestei istorice şedinţe...

Degeaba. Nu dispuneam de categoriile necesare, în Isarlâk nu eram decât un biet european total arierat, cele zece porunci iudeo-creştine mă ţineau prizonier într-o plasă de pescar şi idiot, şi consecvent. Aici, prin firea şi devenirea lucrurilor, s-au format alte sisteme de semnalizare, alte structuri logice (logice? pre-logice, para-logice, pata-logice, sub-supra-sâk-logice etc.), cu totul diferite faţă de primitivitatea clasicei conştiinţe raţional-funcţionale a burtăverzimii medii din bătrâna şi cretina noastră Europa. Un urs polar nu poate înţelege un urs furnicar, nici pe unul mâncător de başchiri siberieni. Dar când un urs polar ajunge să se facă furnicar, să se prefacă a fi mâncător convins de chinezi siberieni, înseamnă că o uriaşă mutaţie ontologică avusese loc în esenţa lui, în structurile lui adânci; sau, dacă nu în el, cu siguranţă în cei care se fac că cred că lui îi plac furnicile şi başchirii mongoli, când se vede cale de o poştă că el tot urs polar a rămas şi tot după foci polare tânjeşte. (Dar ce vină are el? Viaţa-i grea, când nu poţi fugi din faţa potopului, treci pe respiraţia prin branhii. Nu?)

Va veni o zi în care cele două uriaşe (şi la fel de crude, egoiste şi aculturale) mari puteri vor trebui să stea faţă în faţă, scoţându-şi zalele şi armurile de pe conştiinţa militară şi politică: abia atunci se va constata cu mare uimire că, tot încercând ei, fiecare pe muzica proprie, să construiască o lume unită şi unitară, iată că în culise, târâş-grăpiş, natura a creat două specii de „hominieni" (?), total diferiţi unul faţă de celălalt. Sociologilor sorbonarzi şi harvardieni le-a trebuit un secol ca să primească mentalitatea aşa-zişilor „primitivi". Americanilor le mai trebuie minimum două sute de ani ca să înţeleagă ce înseamnă o mare putere. Ei sunt, ca popor, mari, bogaţi şi puternici – dar au o mentalitate de băcani cârnăţari, naivi şi gata oricând de orice târguială. Pot să aibă ei o mie de universităţi, istoricitatea, răspunderea morală pentru puterea ce o ai în lume nu le poţi învăţa din filme sau campanii electorale. Istoria le-a picat pe cap, neinvitată şi nedorită: fără voia lor, au ajuns să fie consideraţi o mare putere militară şi economică: ar da orice să poată să se întoarcă în quiettismul romantic al izolării; au tot ce le trebuie. Marxismul şi problemele legate de cei

mizeri şi analfabeţi sunt exact ceea ce nu-i interesează deloc; cu mai mare uşurinţă câştigă şi împrumută zece miliarde de dolari, decât să pună la punct un sistem cât de cât uman şi social, spre a concura, în lumea a treia, utopiile frumoase.

Singurele vise ce se oferă proletarilor de clasă şi de rasă ai acestei lumi sunt cele legate de steagul roşu cu seceră şi ciocan, de revoluţie şi „ziua întâi de după...". Acestea încep cu lichidarea foştilor exploatatori, cu împroprietărirea ţăranilor, naţionalizarea fabricilor – şi continuă, conform reţetei, cu alfabetizarea şi cu alcătuirea braţului lung al revoluţiei, care este, peste tot, o atotputernică gardă pretoriană. Imediat după fanfarele împroprietăririi vin pistoalele şi lagărele cu ajutorul cărora se face colectivizarea şi se impune noua clasă. Dintr-un stat feudal burghezo-samu-raio-moşieresc, se formează un Stat, tot feudal, mare proprietar, condus de nişte samurai-îmburgheziţi şi înnobilaţi peste noapte. „Exploatarea omului de către om" se transformă şi devine „exploatarea omului de către stat", dar cu o singură, uriaşă, diferenţă: orice întoarcere e tăiată, orice împotrivire ucisă în germene, orice îndoială jugulată până şi la sugari... În primă fază, cei săraci sunt urgisiţi fiindcă plâng: în a doua, fiindcă se mai plâng. Tatăl meu, când eram copil, încercând el să mă facă să înţeleg cam ce este politica lumii (faţă de soarta unui miner, condamnat să rămână miner, în veci pururea) îmi povestea: „O femeie îşi bate copilul. Copilul plânge. Te duci şi întrebi copilul: de ce plângi? El zice: fiindcă mă bate. Întrebi femeia: de ce-l baţi? Zice: fiindcă plânge..." Politica, îmi spunea tot el, e visul nostru că, odată şi odată, trei puncte de vedere total antagoniste se vor putea întâlni şi convieţui. Dar, din nefericire, cât va fi lumea-lume, cineva va bate, cineva va fi bătut, şi un dobitoc de proletar va tot ridica acel steag pe care în loc de „egalitate" e o seceră şi în loc de „libertate" e un ciocan. Fiindcă nu are alt steag: fiindcă speră, speră cu tot sufletul că steagul s-a mai înţelepţit, a văzut atâtea, practica e mama teoriei, nu?

Ieşeau dascălii de la o şedinţă Erau uşor de recunoscut. Nu există azi o specie mai mohorâtă, jalnică, rea şi înrăită, ca aceşti „luminători", trecuţi pe economie de energie, dragoste, cunoştinţe. „Trei lucruri urăsc pe lumea asta – îmi spunea un mai tânăr dascăl cu care beam uneori la colţul barbar –, materia pe care o predau, elevii cărora le predau şi programa analitică ce se schimbă mai des decât vitrinele de la «halimentare»...".

Nicăieri, ca într-o cancelarie profesorală la un

liceu de elită (devenit, bine-nţeles, un liceu al elitelor) nu se poate vedea mai teribil gradul de barbarizare a dăscălimii. În locul vechilor figuri de apostoli, de cărturari niţel smuciţi, de intelectuali ai unor catedre temute şi cinstite, acum, din varii motive obiective, această a treia generaţie după scripturi, cu rare excepţii, arăta ca o brigadă de pedeapsă, ca un pluton de foste ordonanţe, speriate şi bătute de Dumnezeu. Balabuste, soţii de ştabi şi de grele uniforme ocupă catedre grele de umanistică, deşi nu au mai cetit o carte de la nunta lor; fâşneţe licenţiate, „nepoate" de serviciu se agită pedagogic şi agitatoric, deşi, după aerul ce-l au, simţi că soarta lor depinde de taurul municipal, care, şi el, se schimbă destul de des; urmează apoi, mai ales la liceele comode, numărul însemnat de capete alcătuit din fălcoşii, dinţoşii, cuvioşii, dar sălbaticii foşti agitatori de brigadă, deveniţi printr-o minune profesori de istorie, economie, socialism ştiinţific (graţie unui naş cu umeri sau unei soţii înfipte bine în executivul primăriei). Nu pot să uit pe acel dascăl de latină care preda muzica şi lucru manual şi care mi-a spus, în starea aceea de beţie când lacrimile se confundă cu sinceritatea dureroasă a inimii: „Nu e uşor, domnule: vrem să distrugem birocraţia fără să ne atingem de birocraţi; vrem să luptăm împotriva inculturii promovând inculţii în posturi tot mai mari; vrem să pornim un război împotriva barbariei tineretului, promovând barbaria la dascăli şi în şedinţe. Idealul şcolii noi e de-a dreptul fantastic: să nu avem nici un corigent; mai mult, să avem cât mai mulţi premianţi; mai mult, toţi aceşti viitori muncitori-premianţi să ajungă şi muncitori-fruntaşi, toţi aceşti muncitori-fruntaşi să fie şi inovatori, şi inventatori, şi tăcuţi, şi devreme acasă... Natura creează indivizii după curba fatală a lui Gauss. Din o sută de indivizi, 25% sunt superior dotaţi (unul e eminent), 50% sunt mediocri, şi alţi 25% sunt inferior nedotaţi (dintre ei, unul e sigur cretin). Ei bine, inferior-cretinii rezistă fantastic la noile sisteme de învăţare; ei promovează, ei se descurcă la trepte, ei îşi impun stilul întregului sistem de învăţământ. Asta e cea mai uriaşă din revoluţiile ce au avut loc, după revoluţie, la noi: schimbarea curbei lui Gauss, proştii declaraţi genii, deştepţii declaraţi incapabili. Nici un copil de ţăran, nici un copil de muncitor nu pătrunde în vreun liceu teoretic – iată învăţământul burgheziei noi, secundat îndeaproape de învăţământul particular, în care cei cu bani îşi pregătesc odraslele pentru universitate. Egalitatea de şanse, care mi se părea un principiu sacrosanct al ideii de socialism, a devenit, ca şi curba lui Gauss, un vis al nopţii eterne...".

Elevii: trişti, slabi, având, nu ştiu de ce, aerul acela palid şi rătăcit cu care se merge la operaţie sau la recrutare. Doar fetele, sub urâţenia total coreeană a uniformelor, împrăştiau în vântul acestei suspecte primăveri inegalabila lor frumuseţe pur latină: mersul, moştenit de la purtătoarele în echilibru de cobiliţe şi amfore pe umăr sau pe cap, ovalul nobil al raselor sudice, peste care au trecut o sută de năvăliri din ce în ce mai barbare, ochii migdalaţi de acea duioasă suferinţă, creionată bizantin de hore şi icoane, dar mai ales graţia de prinţese în exil, de roabe duse la vânzare în Ţarigrad, de fecioare curate, fete mari fără de nici o speranţă, învăţând totuşi, cu fantastică încăpăţânare limbile străine ale tuturor foştilor, prezenţilor, viitorilor noştri ocupanţi-prieteni şi prieteni-ocupanţi.

Directorul unuia din depozitele noastre mă salută, spre marea mea surprindere; îi răspund, palid, năuc, vinovat: nu sunt obişnuit, nu e de-a bună, ce motive are el, ce crimă am tăcut de mă salută aşa? Mă uit cu grijă în jur: nu simt nici mirosul de copită arsă, nu văd pe aproape nici siluete de berze în civil. Nici măcar obişnuiţii tunguşi de serviciu nu se văd. Oraşul mi se pare imens, mai ales după ce ieşi din aşa-zisul centru civic şi administrativ, întreb o babă unde este birtul „Bobocica". Nu ştie. Întreb un spahiu din circulaţie, se uită la mine mânios, de parcă l-aş fi înjurat de studii şi de mamă. În sfârşit, un ceferist lălău („sunt după trei zile de tură, am băut nişte ţuică din coadă de mătură!"), extrem de binevoitor, îmi explică pe unde s-o iau ca să dau de el. Cartierul miroase hibrid, vechi maghernițe regăţene se învecinează cu blocuri sultanale noi-nouţe. Ţigănia, ca stil de viaţă, pare a câştiga teren în kitsch-ul acestei lumi proletare, rupte şi de satul-mumă şi de urbanitatea civilizată. Limpi, *avec son côté journaliste*, zicea că aceste socialiste H.L.M.-uri, de o monotonie strigătoare la cer, nu sunt decât nişte imense silozuri de singurătate şi ură. Vor deveni şi nişte uriaşe, multe-laterale guri mereu flămânde, din clipa în care, la un bilanţ economic mai serios, se va descoperi că, de ani de zile, întreprinderile la care trudesc angajaţii ce locuiesc în ele nu sunt deloc rentabile – mai mult, nu au nici o şansa de a deveni, chiar dacă... Au fost greşit gândite, plasate, maşinile aduse din import, pe datorii în dolari cu dobânzi ce se umflă, sunt vechi şi depăşite: ceea ce produc nu mai interesează nici măcar pe managerii africani (cărora ne oferim să le vindem la subpreţ şi pe datorie), magaziile gem de marfă nevândută, materiile prime, energia, transporturile s-au triplat, fiecare zi de producţie înseamnă o gaură în bugetul bietei noastre

agriculturi...

O grădină de vară, cochetă, cu pietriş de calcar mărunt, cu câţiva plopi încă neconvinşi, vreo zece mese de metal, vopsite în verde crud. Doi şoferi, trei *putane* de cartier, câţiva băutori singuratici, de tipul fost-maior-miliţie sau fost-profesor-geografie (având aerul că ştiu ora politică exactă, cunoscând şi data la care va avea loc, în sfârşit, sfârşitul lumii). Plus nelipsitul tovarăş cu scobitoare, citind şi recitind articolul de fond... Şi, cam atât.

De cum intrai în grădină fui reperat de lunganul oacheş şi isteţ ce servea la „barul" dinăuntru. Mă măsură atent, spălă trei pahare, iar mă măsură. Mă aşezai la o masă, departe, îmi scosei pălăria: părul meu alb îmi completa cartea de vizită. Semănăm vag cu un celebru savant căruia, înainte de moarte, i-a părut tare rău că a inventat bomba cu nu ştiu ce: a murit şoptind „Pace, pace!", i s-au făcut funeralii ştiinţifico-religioase, copiii de azi îl cred frate cu Picasso şi porumbelul acestuia.

"Bobocica" părea a fi numele vechi al cârciumii, fiindcă pe frontonul stil Texas, cu litere din tuburi fluorescente (dar care nu mai ard) scria clar, „*Mig-non*".

Cred că în ordinatorul profesional al responsabilului se petrecu un act de cunoaştere (sau re-cunoaştere); în pas legănat, zâmbindu-mi şi profesional şi complice, ca unui vechi şi bun client, acesta se apropie de masa mea. Era în blugi, îi stătea bine. Cămaşa ţărănească, aşijderea. Mâini de plugar fin, ceas electronic, o dantură de lup tânăr, ochi sclipitori, exprimând grămadă acel amestec de inteligenţă, şiretenie, prudenţă, distanţă şi admiraţie (toate teatral: şi afişate, şi ascunse), dar posedând mai ales acea siguranţă a descurcăreţului universal, a omului ce cade mereu în picioare, fiind concomitent prieten şi cu dracul, şi cu puntea, şi cu constructorii acesteia...

– Ce plăcere, ce surpriză! îl auzii agrăindu-mi. Să trăiţi, domnule profesor, bine aţi venit la noi!

Cu toate că, fiind de felul meu idiot şi nătâng în această ţară a lui Papură vodă, nu aş fi avut voie să mă mir de nimic, de astă dată, totuşi, îl măsurai lung, declarând cu oarecare uimire şi melancolie:

– Mă confundaţi! Nu am avut plăcerea să ne cunoaştem. Vin pentru prima oară în acest cartier.

Omul râdea, îmi acoperea tăblia scorojită a mesei cu o faţă albă ca spuma laptelui.

– Ce mai face doamna dumneavoastră?

– O cunoaşteţi? întrebai niţel intrigat.

– E-hei, îmi răspunse responsabilul, cine nu o cunoaşte pe doamna Olimpia?

Fără să mă întrebe cu ce să mă servească, îmi puse în faţă o votcă, o sticlă de Pepsi, o farfurie cu hamsii, măsline, telemea şi câteva felii de lămâie. Nu mai aveam nevoie de alte argumente: o cunoştea cu siguranţă pe Olimpia. Mă servea ca în familie.

– Ăl de citeşte ziarul e singurul care... Mă înţelegeţi? Da-i fac vânt...

O sticlă învelită în ziar, un pachet sângeriu făcură minunea: tovarăşul cu scobitoarea se luminã brusc, se închină. Uitându-se împrejur asemenea unei vulpi deştepte şi păţite, cu temeneli, luă grăbit plocoanele şi dispăru ca o nălucă prin grădina din dos.

Ca un gospodar acasă la el, responsabilul îşi scoase acum şorţul profesiunii, îşi aprinse o ţigară americană şi, zâmbindu-mi cu multă bucurie, se aşează boiereşte faţă în latã cu mine.

– Iaca, îmi zise, o strig acuşilea pe Florica. Ce are să se bucure!

Tăceam. Cred că faţa mea exprima grotesc sublimul acelei mirări ce îl cuprinse pe ciobanul din baladă, când acesta a trebuit să constate, într-o bună zi, că oaia lui nu numai că vorbeşte, dar şi ştie ce să spună...

– Florico, îl auzii strigând, adu tu şi nişte plăcinte calde!

De sub umbrarul de viţă sălbatică al bucătăriei răsări o femeie tânără, chipeşă, iute: nişte ochi negri mă săgetară sever: toată fiinţa acestei înalte zâne cu şorţ şi broboadă respira într-un nimb de slavă şi sănătate ţărănească, de-a dreptul teatrală. Nu prea avusesem noroc de rude, nici nu prea ştiam ce înseamnă să ai o familie, aşa încât, în clipa în care Florica asta ţipă: „O-le-le, unchiule, venişi!?”, mă pierdui cu firea şi rămăsei mut. Florica îmi sări de gât, mă sărută, plângea. Se bucura nemaipomenit. Toată grădina se uita la noi...

– Ce mă bucur! Ştiu că te trimeasă tuşa Olimpia, da-i bine şi aşa. Nu ne cunoscurăm până acum, fiindcă aşa hotărâră alde creierile familiei: dar eu doream să te mai văd, ştiu atâtea! Ce mai, ştiu tot, tot, dar nu voiam să o supăr pe tuşa. Nici pe Bunu. E afurisită viaţa aceasta, fiecare familie are o pivniţă pe care trebuie s-o uite. Marine, să-i arătăm copiii, e naşul lor, măcar că nu fu, nu putu să vină la biserică. Unchiule, am vrut să-i dăm băiatului numele dumitale, ştiam noi de ce – nu din cauza tuşii, nu. Avem noi şi alte legături, mai vechi, mai trainice. Nu vru nici tuşa Olimpia. Zicea: şi Dezideriu, şi Candid sunt nume de dincolo, nu aduc noroc, miros a mină şi a pârnaie. Aşa că-l botezarăm după Bunicu, Pătru. Petrică, Trică îl strigăm, e deştept foc, seamănă cu cine ştim noi,

mânca-l-ar mama. Alei mici, de o boteză tot tuşa Olimpia, vrurăm să-i zicem Olimpia, ea fu iar împotrivă, zicea: gata şi cu Olimpul, gata şi cu Olimpiadele, să-i spunem Anca, zicea, Anca e nume de pădure veche, de vin bun, aşa că ai şi o nepoată ca o fragă, Ancuţa...

Deşi nu apucasem să gust din votca din faţa mea, mă simţeam ameţit şi de pe altă lume. Florica se revărsa ca un pârâu de munte: niciodată graiul ăsta alutan (mie, în general, nu mi se părea repezit şi împiedicat, în târg se vorbea ciufut şi hoţeşte) nu mi s-a părut atât de neasemuit de frumos: argint sonor, clipocit de apă cremene peste pietre albe, undeva la hotarul dintre paltini şi fagi, ţiglă roşie şi şindrilă, vechime ciobănească şi munte bătrân... Aşteptai să se liniştească niţel, apoi, ca un Dandanache coborât din diligenţă, întrebai la rândul meu:

– Ce fel de unchi vă sunt eu? Şi de ce?

Râse şi Marin, râseră şi Florica, şi alţii de pe la alte mese. Florica mă pupă iar, cu zgomot şi dragoste, Marin îmi tăcu semn cu ochiul „las' că avem tot timpul să ne explicăm", şi închinarăm.

– Să ne trăieşti, unchiule, îmi ură gazda, să-ţi trăiască şi nevasta, să ne trăiască copiii, să ne moară duşmanii defilând... Ura!

Încet-încet, cu ajutorul gustărilor, al plăcintelor calde, al votcii ruseşti, aflai că Florica e fiica sorei mai mari a Olimpiei: soră ce muri în bombardament, aşa că Olimpia o crescuse. Iar Marin, ce mai, e unicul nepot al bunicului Pătru. Care, întâmplător, a crescut-o pe Olimpia, după ce tatăl ei, cu care fusese în acelaşi regiment, la acelaşi tun, fusese omorât în retragerea din Crimeea. Lucrurile sunt toarte încurcate, nu e bine să întreb prea multe, tuşa va avea grijă să ridice barierele când va fi cazul.

Trecurăm, după ce terminarăm gustările, în camerele ţărăneşti ale responsabilului Marin. Doi copii mici, un băiat de patru-cinci ani, Petrică, şi o gâgâlice ca o cireaşă moarcă, îmi fură agăţaţi de gât. Eram şi nu eram fericit, mă simţeam ridicol şi sublim, curgea peste mine un potop de dragoste necunoscută, de căldură, de bunavestire... Nu avea rost să desfac sipete vechi, cunoşteam stilul întortocheat al minţii nevestei mele: dacă ea a crezut de cuviinţă să mă ţină departe de aceşti copii frumoşi şi buni, înseamnă că avea ea motivele ei. De ce să desfacem ghemele trecutului? Poate că nici nu e vorba de un ghem, ci de o rană, ar trebui să înţeleg că fiecare om, astăzi, aici, la noi – până şi ultimul cuman pus să noteze înjurăturile din autobuze –, are o taină ce-l roade, un amănunt de viaţă ce nu-l lasă să doarmă, o vulpe ascunsă care-i mănâncă ficaţii, pe tăcutele...

– Unchiule, îmi mărturisi Florica, ştiam de aseară că ai să ne pici: votca ce o băurăţi cu „gaiţele”, de la noi o aveaţi.

– ...De altfel, adăugă Marin, ca să ştii, azi nu se mai găseşte votcă veritabilă; dar pentru matale, unchiule, am pus eu deoparte o ladă cu zece sticle, cu gâturi lungi de balerine...

Anca se plictisise în braţele mele, făcu şi pişu pe mine: nu-i nimic, apă sfinţită, Florica o schimbă repede, cu mişcări smucite, iuţi, fetiţei însă părea că-i place... Imaginea asta, a unui funduleţ rozaliu de copil rotofei, mă cutremură: în orice bărbat, după cincizeci de ani, apare spectrul dureros al morţii pustii, sub forma unui complex de vinovăţie faţă de viaţă, începi să te uiţi după copiii altora, te apucă nevoia să-i iei în braţe, să te uiţi lung la joaca lor, furând astfel câte ceva din „câmpul” minunii trupului şi privirii lor. „Nepotul” meu Pătru îmi recitase trei poezioare, îmi arătă nişte desene (rachete, tractoare, cai, soare, lună), acum se uita la mine cu admiraţie şi teamă, de parcă ar fi ştiut ce e şi ce nu e în capul meu... Aici, eram soţul Olimpiei şi în casa asta ea părea a fi mai mult decât tuşa, mai mult decât Naşa, ea era suprema autoritate. Aflai că venea de două-trei ori pe săptămână, că moare de dragul copiilor, că fără ea nu se hotărăşte, nu se cumpără, nimic; mai aflai că gazdele mele, „nepoţii mei”, ştiau multe despre şedinţa de azi, despre statuile din ghips, despre ce ar fi putut să se întâmple dacă, Doamne fereşte...

– A dracului situaţie, îmi spuse nepotul Marin, în timp ce-mi aranja în faţă o masă de protopop: acum e aproape sigur că tuşa are să fie numită directoarea fabricii de suc şi marmeladă...

Era să leşin. Vestea mă cutremură.

– Nu se poate. Mie Limpi nu mi-a suflat o vorbă.

–Bine-nţeles! Sunt lucruri care se spun, altele care... Tuşa, cât poate, îţi ascunde necazurile ei.

– Şi, asta... numirea... s-a făcut din cauza mea?

Trică fu trimis să se joace în grădină. Anca fu aşezată în braţele unei chivuţe, un fel de rudă, părea şi nu părea a fi din familie. Afară, la bufet, servea acum Florica. Zbârnâia, nu altceva.

Ramaserăm în doi, ca bărbaţii la sfat greu. Între noi se abureau nişte pahare de Segarce, alături de o farfurioară cu măruntaie de pasăre: ficaţi şi pipote, fripte în zeamă de ceapă verde şi tăvălite în mujdei stins.

– Păi, dacă te trimeasă tuşa, înseamnă că a cântat cucul şi e timpul să cam afli ce se fierbe în oala turbată a şedinţei de la stăpânire. Dumneata, unchiule, fără să vrei, ai dat un fel de chiot... Jocul se porni, acum toată dumnezeirea e prinsă în căuşul

ăsta, joacă tontoroiul, izbeşte fiecare ca să nu fie izbit. E bătaia peştelui: cine apucă după furtuna asta un fotoliu, un scaun, o strapontină, se poate aşterne pe trai bun şi lume-lume pe cel puţin un an de zile... Pe tuşa o numi direct Ilderimul: să dea exemplu de democraţie, de „primenire", de „băgaţi de seamă!" Dar ea ştie foarte bine cum stau lucrurile, se va apăra: n-ai nici o grijă, ştie ea şi hăis, ştie ea şi cea, nu se lasă uşor amestecată în tărâţe. Deşi e greu, recunosc: nu mă refer la postul de directoare, ăsta-i praf în ochii milogilor, ci la tot bâlciul de bulucealâ şi hărtănie ce însoţeşte, din păcate, nunta asta a tuturor puşlamalelor căftănite.

– Nu înţeleg, măturisii oftând. Iar mă simţeam intrând într-un tunel lung, al cărui capăt nu-l zăream.

– Păi, cum să-ţi spun, cazul ei nu fu decât bomboana de pe turtoi. Căzu alde Caftangiu – încalte nevastă-sa, dată dracului de hoaţă şi deşteaptă, îl internă la timp unde trebuie. Osmanescu se clătină şi el, cât e de colonel şi de campion judo-caftitor. Da-i ţinu umărul ăl marele, Ilderim, fiind Osmanescu frate cu nevastă-sa. Dar şi ăl marele se clătină după aceea, fiindcă, se pare, şi la Înalta Poartă au loc în prezent nişte rotaţii evanghelice, mari şi misterioase. Tutilă-Naşul căzu de trei ori în fund, de trei ori se ridică – e funie de cânepă, toarsă şi întoarsă pe vreme de ploaie. Acu, se aude, fu nevoit să-l cheme pe fra-su: ăla veni nu fiindcă-l iubeşte pe ăsta de aici, ci fiindcă în lumea lor e lege: cine dă cu piatra în curtea numelui tău aruncă un câine mort în postul şi puterea ta. Deci sosi alde Tutilu Unu, îi cam ţâţâie fundul, nu stă prea bine cu sultana-validé, are ea un cui împotriva a tot ce vine din Isarlâk, poveste veche... Tutilă Unu pusă umăru, dar greşi, nu-l putu dărâma pe Ilderim, are şi ăsta un dragoman care-l susţine, îşi aranja omul o retragere demnă, nu se ştie unde, ori la academie, ori la un minister, ori în diplomaţie. În postul lui aici, deci şef peste întreaga raia, când toată lumea se închina în faţa clanului Tutilă, fu numit ieri noapte, pe neaşteptatele, unul de-i zice Carasurduc; până acum doi ani, ăsta era simplu (ţucălar la Consiliul de Noutăţi şi Brevete, avu el grijă să ofere cui trebuie câteva invenţii competitive, iaca se pomeni cu firmanul în Isarlâk. Lupta se dă acum, pe de o parte, între fostul Ilderim şi Tutilă Unu, care cu nici un preţ nu vrea să-şi piardă palatul de pe Bosfor iar pe de alta, între Tutilă Doi şi clănţăii mai mărunţi, dar destul de negri în cerul gurii, din consiliul municipiului. A plouat cu stele în nopţile trecute, au căzut la directori cu nemiluita. S-au descoperit furtul din gară, cel din cimitir, afacerea cu făina şi drojdia de

bere; s-a aflat cine vămuieşte depozitele de vinuri şi fermele cu miei şi porci; Osmanescu era cât pe-aci să fie pus la zid pentru nişte averi rămase de pe urma unor jidovi şi nemţi fugiţi, dar avu noroc, tablourile şi argintăria nu le luă el, le trimise sus, plocon, aşa că era şi acoperit, şi bun de decorat. Fură trântite critic vreo trei din sperietorile alea de iau cuvântul şi demască peste tot: le trimiseră la munca de jos, în învăţământ, asta înseamnă că trei profesoare tinere şi eu şcoală făcută la zi vor trebui să-şi cedeze catedra de liceu acestor marţafoaice, în al căror cap nici cucul nu cântă, nici salcia nu înfloare...

Totul era frumos şi armonios în jurul meu: covoare ţărăneşti, icoane vechi, laviţe sculptate. Neamul Olimpici îşi avea obârşia sub munte, muntele e creator de stil şi morală, bărăganele trăiesc din împrumuturi, prin imitare, de departe, a locurilor de unde au descălecat. Ochiul meu sever nu zărea nici un *kitsch* de bâlci, nici un cristal sau porţelan de parvenire sau vreuna din acele monstruoase testemele turco-ţigăneşti, reprezentând cerbi boncăluind sub lună, sau pirande tinere cu sâni goi şi cireşe după ureche. (Gustul sever al unei mătuşi severe şi ştiutoare se simţea în această cameră fără radio, fără televizor, fără fotografia-color a mirelui cu mireasa. Totul era aşezat şi rostuit, nimic nu ţipa, nimic nu părea contaminat de cumplita hibridizare ce o pretinde oraşul de la cei care-i cer adăpost, comoditate, pâine. Ascultând cele povestite de nepotul meu despre halimaua din oraş, nu puteam să nu mă simt, iar şi iar, ca un fluture prost, căzut din lună. Un vulcan era în erupţie, luntrea casei noastre, ca în romanele cu Winetou, era dusă de curent spre o cascadă mortală, Limpi trebuia să intre cu picioarele goale într-un furnicar războinic în care s-a dat alarma. Nu înţelegeam: tot ce se întâmpla la suprafaţă mi se părea stupid, absurd, lipsit de logică; şi totuşi, întreagă această sarabandă de vorbe şi teatru nu era decât o formă absolut obligatorie pentru a trăi, pentru a continua jocul, a duce înainte steagul şi a ţipa lozinca sau a juca până la capăt comedia ce ţi-a fost repartizată. Acolo, la şedinţă, totul era un scenariu antegândit şi planificat, cu toate acestea barbutul ce se risca, chiar dacă nu era pe viaţă şi moarte, era totuşi suficient de grav pentru ca tragicul să fie prezent. Aici era vorba de un fel de război de cabinet, de război tipic bizantin, combinat cu lovituri pe la spate, cu manevre legate de culise, birouri, alcovuri, closete. Doar lecturile din Suetoniu, Procopius din Caesarea, Charles Diehl mă mai ajutau

să mă descurc în jungla aceasta a triadei care ar fi Puterea, Individul, Ideea: vorbesc prostii, mintea mea, care continuă să creadă în raţiune şi legi morale, se găseşte de fapt în faţa unui mesaj cifrat, sosit dintr-o civilizaţie apusă (sau una de foarte mare viitor), în care, în opoziţie cu spiritul Europei clasice, iluministe şi democratice, nişte creiere de altă factură, cu alte organe de judecare, valoare, finalitate, încercau să mă facă să înţeleg că lumea veche a murit, că am murit şi eu şi că are loc parada noului tip de umanism, progres şi mers înainte.

Anca mică scăpă de baba ce o păzea în bucătărie, năvăli în odaie, mi se urcă în braţe şi începu, gângurind, să-mi desfacă nodul cravatei. Nu am ţinut niciodată aşa ceva în braţe: îmbrăţişasem, la figurat, idei, idealuri, adevăruri, iluzii, legi drepte şi legi false: convinsesem şi mă convinsesem, crezusem şi nu mă încrezusem: dar toate aceste penibil de mărunte şi relative deşertăciuni (mai ales potrivite acum, din paralaxa turcită şi fanariotă a Isarlâkului, în care, ispăşindu-mi resemnat exilul politic şi filosofic, trăiam şi momentul sacru al unei divine dragoste, a unui uriaş umor faţă de o femeie, ultima din viaţa mea) mi se păreau a fi simple seminţe de mestecat şi scuipat, în comparaţie cu minunea asta ce mirosea a lapte, a viaţă, a rai. O sărutai, o strânsei la piept. Mă topii tot, îmi dădură lacrimile, încercam o formă de fericire necunoscută, sublimă şi animalică, teribilă şi de neuitat. Anca îmi pieptăna acum şevelura de leu bătrân, mă făcea „ţumos". Tatăl ei voi să mi-o ia, nu-l lăsai. Băurăm, ciugulirăm, istoria mergea înainte; exact ca orbii lui Brueghel, bătrânul.

– Acum, îşi continuă Marin darea de seamă, peste întreagă această furtună seacă, azi-dimineaţă se mai adause una. Tare. Asta o priveşte pe tuşa, s-ar putea să-i pice cu un şase-şase la zaruri. Unul, acuzat că vinde pe bani şi relaţii hălci întregi din repertoriul teatrului, se sculă şi – vierme-vierme, dar nu în maţ, ci în cultură şi dramaturgie – ceru, nici mai mult, nici mai puţin, ca bustul lui Marx să fie reabilitat: o cer actorii, zicea mătăsosul, o cere publicul, o cer fruntaşii din uzine şi de pe ogoare. Astfel, Marx, care fusese complet uitat, fu adus iar pe tapet. Astea ţi le spun, unchiule, ca să ştii din timp ce gropi ţi se sapă în ziua de mâine. Mătuşa auzise de toate acestea, dar era legată de mâini şi de picioare, fiindcă nu ştia care e situaţia propriului ei dosar. Azi-dimineaţă – voi habar nu aveaţi – fu trimis, nu se ştie de cine, un camion cu militari să urce şi să ia ambele statui. Ce se întâmplă? Ăl de vi le aduse fusese la agie să-şi depună icrele şi ieşise, pesemne, foarte speriat de-acolo. Voi să vadă ce se întâmplă cu

momâile, ieşi în drum, camionul veni spre el; deşi, frânând brusc la o palmă de trupul lui, nu-l calcă, omul se sperie cumplit şi făcu un infarct. Camionul, în loc să vină la voi, îl luă şi-l duse la spital. Aici, simţindu-se rău de tot, deşi a primit toate îngrijirile necesare, omul ceru un popă. Să se spovedească. Acum se caută, cred eu, acel popă care e mai indicat pentru un asemenea muribund, mai ales că cel mai afurisit turnător, când e pe moarte, spune tot, sperând într-o iertare de sus. Părerea mea, unchiule, ar fi că de-aia sunt posibile atâtea crime şi păcate, fiindcă Hristos a promis iertarea oricărui păcat, cu condiţia să fie mărturisit cu credinţă. Nu e bine, nu e cinstit: ar trebui să existe păcate care să nu se poată ierta nici dacă te dezleagă şapte popi şi un mitropolit: de pildă, cele legate de turnătoria aproapelui, de bătaia şi omorârea în anchetă, de flămânzirea şi chinuirea deţinuţilor politici. Nu crezi? Eu ştiu caralii cruzi cărora nici că le pasă de Cer, zic: „las', am vreme, când se apropie pensia, încep cu spovedaniile şi curăţirea de păcate". Protestanţii nu au spovedania şi împărtăşania de după, iată că la ei merge mai greu cu sistemul acesta bazat pe informatori şi păcate iertate în ceasul din urmă. În schimb, la cel mai credincios popor din lume, la fraţii noştri varegi şi ucrainieni, iadul pe pământ: fiecare Ivan e sigur de rai tocmai fiindcă ştie să ispăşească şi să se pocăiască, exact la fel de bine cum ştie şi să păcătuiască de moarte...

– Marine, ai perfectă dreptate în tot ce spui. Rogu-te, totuşi, să-mi povesteşti mai departe ce s-a întâmplat în oraş...

– Păi, mai nimic. Mătuşa e pe fir, a aflat totul, mi-a dat telefon să te ţinem aici, legat, până trimite ea un semn. Ne bucurarăm, şi eu, şi Florica: tot răul e şi spre bine, nu?

Dinspre prăvălie intră Florica.

– Noroc, Marine, că nu e nici zi de chenzină, nici sâmbătă liberă: berea, le zisăi, se termină, ăi de beau rachiuri tari îs beţivi cuminţi, fără chef pentru arţag sau vorbe tari. Sosi şi Fane, pe ăsta ni-l trimiseră de la trust, e cam hoţ, dar nu fură peste ruşine...

– Mă duc, zise Marin, să-l strunesc totuşi...

Marin ieşi, nu auzii cum îl struneşte pe Fane. Florica voi să mi-o ia din braţe pe Anca, abia o lăsai. (Dar până seara şi a doua zi voi simţi amprenta braţelor, a trupului rotund şi cald al acestei minuni de calinerie şi vrajă.)

Mi se schimbară tacâmurile, în faţă, acum, îmi aburea o întreagă pulpă de miel, înconjurată de cartofi aurii şi de ardei, copţi ca la mama acasă,

începeam să mă simt ca un Sinbad norocos, îmi adusei aminte de Stoicov. Acesta, după ce se trezea din sordidele sale beţii cu hamali şi ţigănci, se îmbrăca în costum de filosof arab şi afirma cui voia să-l asculte că arta de a trăi nu o cunoaşte decât Orientul (noi, europenii, suntem nişte barbari ai muncii), sensul vieţii nu constă în setea de câştig şi în foamea de a aduna şi păstra; contemplaţia şi lenea nobilă, lipsa de griji şi absenţa oricărei obligaţii în afară alcătuiesc o formă de fericire şi linişte ce a dispărut, din păcate, o dată cu inventarea ceasornicelor şi cu folosirea primei puşti...

Florica îmi turna în pahare, avea grijă să nu-mi lipsească nimic. Era frumoasă ca o odaliscă, toată fiinţa ei respira tinereţe coaptă, energie şi spirit. Nu era nevoie să o descos, ştia ea ce trebuie să-mi spună şi ce să nu-mi spună, ca să nu mă sperie prea tare sau, mai rău, să mă întărâte la cine ştie ce vitejie, bâtă-n baltă, oişte-n gard.

– Tuşa, îmi zise ea, s-a gândit bine când a hotărât să te ţină câţiva ani departe de familion. Trăim rău, într-o lume rea, lătrăm şi muşcăm: de şapte ori ne facem socoteala înainte de a îmbrăţişa un duşman, de şaptezeci de ori câte şapte înainte de a strânge la piept un prieten. Marin al meu – să-mi fac trei cruci – e el arţăgos şi cusurgiu prin casă, dar cunoaşte la oameni de parcă ar fi spovedit babe într-o altă viaţă, înainte. Ştie de cine să se păzească, pe cine să înfricoşeze, cât să zâmbească şi să dea în sus, cât să nu zâmbească şi să nu dea pe de lături. Un birt ca al nostru e o întreprindere de stat, e adevărat, dar, dacă rămâi la ce ţi se dă ca salariu şi la ce ţi se cere ca plan, dai faliment într-o lună şi intri şi în puşcărie. Marin întreţine o întreagă liotă de luftinspectori şi ştabi, furnizează mici „atenţii" la câteva vile păzite de câini-lupi, cu bucătării nemţeşti pline de frigidere ruseşti, cu femei de serviciu unguroaice, având copii şi *madame* care nu au auzit nici de creşe şi nici de cozi la alimentară. Dar, pe lângă ei, să-mi scuip în sân, cu acte în regulă şi cu clientela mulţumită, ne chivernisim şi noi cum putem: cu un picior în socialism, cu altul în economia pieţii libere (deocamdată, sub formă de cerere în şoaptă şi ofertă pe tăcute), trăim cu fundul în trei luntre, toată ziua ne jucăm de-a puşcăria cu legile şi decretele; doar seara, pe ascunsele, numărăm şi noi ce ne-a rămas peste, după ce scăzurăm angaralele, peşcheşul, daibojul – başca, atenţiile şi gesturile discrete, întâmplătoare. Lumea are dreptate când zice că orice responsabil e hoţ, se îmbogăţeşte pe spinarea consumatorilor: aşa este, dar nu se poate

altfel: statul e de vină, el e cel mai mare hoţ, furturile noastre sunt calculate de el, ce câştigăm completează salariile unor funcţionari cu iscălitură, care şi ei, dând peşcheşuri şi plătind mai departe preţuri la negru, contribuie la economia din umbră, la cea ascunsă, fără de care nici ţăranii care mai vând nu ar avea cui vinde şi nici consumatorii care cumpără pe ascuns nu ar avea ce doresc, plătind fără să întrebe de tarif. Singura categorie de oameni, şi bătuţi (de Dumnezeu) şi cu banii luaţi, care nu pot plăti la negru şi nici oferi ceva în schimb, trebuind să trăiască numai şi numai din salariu (care salariu, şi el, a fost calculat la preţurile de acum un sfert de veac), vai de mama lor, sunt bieţii muncitori din fabrici, de la cefere, detaşamentul cel mai înaintat. Ei beau rachiuri proaste, bere stătută, mănâncă mezel din bojogi şi mititei din deşeuri de abator... Dar ei duc o cruce, ispăşesc; în numele lor s-au prăpădit ţărănimea veche, comerţul vechi şi funcţionărimea aceea care, de bine, de rău, mai ştia de ruşine şi de patrie...

Mi se ţinuse un scurt curs de economie politică. Jucându-mă cu pişoatca de Anca (ce nu mă slăbea cu atenţiile ei de mică floare sau fluture), realizam, urmărind-o atent pe Florica, un adevăr care coincidea exact cu ce-mi tot explica Olimpia mea: pe deasupra, la nivelul vorbelor, ziarelor, teatrului public ce se joacă (cu talent, cu încăpăţânare, dar fără să se creadă o iotă din textul scris de Marele Dramaturg), au loc aplauzele, defilările, statisticile; mereu înainte şi în sus, spre culmile din ce în ce mai culmi, şi omenia din ce în ce mai omenoasă, mai fericită; dar, sub această logosferă politică oficială, se mişcă bursa fricii, intereselor, ambiţiilor şi relaţiilor de putere, familie, clan – iar sub această zonă de luptă pentru existenţă – de *lupus*, de lupi *superlupus* – funcţionează uriaşele, ascunsele, neprevăzutele baterii ale inteligenţei şi experienţei haotice (dar foarte eficace), ale poporului de rând: luciditate, chiul hoţie, linguşire, aia a mă-sii. Te uiţi pe stradă, la defilare sau la o şedinţă, nu vezi decât marţafoi, haple şi burtăverzime: capete împătrate, inimi storşite. Dar dacă apuci să discuţi, în parte, separat, cu fiecare din aceşti subpartinici, descoperi ştiinţă, morală, o formă conştientă de încredere în forma de luptă ce se duce (fără luptă) pentru un viitor ce se va întâmpla, ce va creşte exact din această baltă de ticăloşie, minciună şi prefăcătorie... Există, probabil, un optimism al limitei, al disperării – un fel de recul al răului, de

bumerang al greşelilor ce se încaieră între ele; orice măsură nouă, oricât este ea de absurdă, de rea, de jefuitoare, se înscrie, cu stoicism, în lozinca strămoşească: „Fraţilor, cu cât mai rău, au atât mai bine!". Mentalitate de puşcărie, îmi zic. Acolo, când paznicii te lăsau în pace, nu înjurau şi nu băteau ca smintiţii, ăsta era un semn că detenţia va fi lungă şi fără de amnistie la orizont: dar când turbau caraliii şi berzele, când începeau a te căsăpi, când percheziţiile curgeau una după alta, iar mâncarea pendula între distrofie şi grăsime-dinamită pentru ficaţi, atunci se ştie că ceva, de undeva, foarte curând, va aduce o schimbare. Nu neapărat în bine: istoria ar trebui să aibă bunul-simţ de a face economie de acest cuvânt-relicvă: BINE. Ea, istoria, aduce ce poate, adică schimbări şi evenimente. Răul cel mai mare decurge din oprirea schimbărilor, din gâtuirea devenirii; orice luptă fiind, *volens nolens*, astăzi, cred eu, o dialectică înfruntare marxistă între inerţia conservatoare a celor ajunşi la putere (hotărâţi să păstreze această putere până într-a şaptea generaţie) şi impulsul revoluţionar spre schimbare – această speranţă a schimbării fiind tot ce a mai rămas socialist în conştiinţa teribil de păţită şi jumulită a afurisitului secol XX.

Lecţia nu se terminase încă, Ancuţa picotea în braţele mele, iar Florica voia să mi-o ia, o apărai; era, pentru mine, o fericire inedită, nu aş fi putut să renunţ (în starea de pustietate şi prostietate în care mă bălăceam) a vedea şi a simţi în poalele mele de dascăl acrit şi nenorocit un pui de pitulice aţipind uşor, ca un fulg, ca o boare.

– Florico, o rugai, vorbeşte mai în şoaptă, să nu mi-o trezeşti!

Dar interlocutoarea mea era nepoată de sânge a Olimpiei, ea o crescuse, trebuia să recunosc nu numai că sângele apă nu se face, dar nici spiritul, ca zestre, nu se borşeşte.

– Oo, îmi răspunse Florica, fericită de fericirea mea, e obişnuită. Bunu – care de fapt este străbun – spunea că ăi mici trebuie scăldaţi în apă ca să fie curaţi şi scăldaţi în poveste ca să le înmugurească mintea. Aerul din jur e bine să fie încărcat de vorbe, ca de electricitate: orice om deştept îşi pregăteşte copiii asigurându-le pe puţin două minţi, două inimi, două feţe: dar mai ales, două limbi diferite. Nu se poate altfel. Una în care vor fi siliţi să-şi câştige pâinea – bătu-i-ar Dumnezeu pe ăi de făcură pe ei de frică şi ne azvârliră tutunul pe noi şi tumna în gura balaurului celui mai înaintat şi mai just din întreaga veşnicie – şi alta cu care, seara, să poată

să vorbească omeneşte cu ai săi, cu Dumnezeu, îngânând o vorbă şi o rugăciune, ferită de rântaşul coclit al popilor şi predicatorilor din şedinţe.

Anca dormea de-a binelea: era caldă, o simţeam vie, dulce, absolut edenică. Maică-sa, fără să-şi scadă debitul şi intensitatea verbului, continua să mă foarfece. Ştia ea ce ştia, ştia mai ales ce nu ştiam eu, şi ce trebuia să aflu neapărat.

– Acum, până nu intră Marin (care e mai tăcut, mai reţinut, meseria îl obligă să fie scurt şi neutru ziua), acum, până nu telefonează tuşa din oraş, acum trebuie să-ţi spun şi câteva mărunţişuri despre noi...

Ajunseserăm la brânzeturi, schimbarăm şi vinul, din negru vârtos într-un muscat rozaliu, uşor, viaţă şi vorbă lungă...

– Ştiu, unchiule, ştiu de la mătuşa că eşti filosof, că ai fost mare şi deştept, înainte de... Acolo, în acel oraş din nord, cu care îl sperii eu pe Trică al meu. Dar, pentru mine, care abia am terminat liceul – şi acela comercial –, pentru Marin, care a făcut o profesională agrozootehnică, cum zic, pentru noi, filosofia este un fel de ghicit în stele, de vorbit în dodii, de predicat la orbi şi surzi... Noi, serile, facem duş, apoi ne iubim frumos şi cuminte: nu de prea multă poftă sau tinereţe; ci aşa, de alean – de odolean, să nu uităm unul de celălalt, să ne simţim inimile topindu-se una într-alta. După aceea, el aprinde o ţigară, eu aprind cearta. Ne certăm bine o jumătate de oră (asta e ca o ploaie bună, se curăţă aerul de probleme şi neînţelegeri), după care ne culcăm şi dormim ca ţăranii înainte de revoluţie. În meseria noastră, clienţii se schimbă, preţurile şi raţiile se schimbă şi ele, trebuie să fii mereu ager şi cu zece perechi de ochi. Să ştii măcar o sută de vorbe bune, o sută de proverbe şi snoave: să ai în buzunar zece zâmbete diverse şi tot atâtea răspunsuri pentru orice situaţie, în fiecare lună avem o inspecţie, uneori provocăm anume să vină brigăzi flămânde în control general. Am un teanc de procese-verbale excelente: bani ascunşi nu avem, cât avem se vede, politica noastră este să trăim, lăsând şi pe alţii să trăiască, ferindu-ne ca de foc de furtul mare, de afacerea în gaşcă, de trecerea de la ce pică la escrocheria cu robinetul deschis... Marin zice că viitorul socialismului aparţine mandatarilor, responsabililor, directorilor pricepuţi, ţăranilor mărunţi şi activiştilor cât mai pasivi şi mai reflexivi. Trebuie să fie, odată şi odată, eliberată inteligenţa şi mintea proprie, nu se poate să fim o singură turmă, având în frunte un sigur cioban care să gândească la tot şi la toate. Dacă nu dai drumul deşteptăciunii spre câştig, el te păgubeşte, tot deştept, de-ţi sar ochii. Dar boierii ce vor? Văd şi ei că treburile au cam luat-o razna, ar

dori neapărat o schimbare: dar vor să li se schimbe perina de sub fund, fără ca ei să fie obligaţi să şi-l salte şi fără ca aplauzele şi imnele să înceteze. Aşa ceva, crede Marin, nu se poate. Bunicu, dimpotrivă, e de părere...

– Iartă-mă, dragă Florica, nu crezi că e cazul să-mi spui cine este acest bunic al tău – al nostru, pare-se – despre care aud mereu, dar pe care nu-l zăresc nicăieri?

– Toate la timpul lor, unchiule. Bunicul ăsta, cum îţi spuneam, crede că lumea întreagă, dar mai ales noi, suntem ca un stup, pe care nişte ştiinţifici l-au răsturnat, lăsându-l aşa, cu capu-n jos. Nu se ştie (nici nu ne interesează) ce se petrece în stup, în capul bietelor albine: asta se va vedea abia la sfârşitul veacului sau al acestei ere de smirnă şi tămâie. Deocamdată, treaba albinelor lucrătoare e să se descurce cum pot: să zboare cu acul înainte, să culeagă miere din bălegare, să se înmulţească nu printr-o regină-mamă, ci printr-un preşedinte-tată. Să exporte mierea pe ruble – şi să importe ceara pe dolari...

Veni şi Petrică. Nu mai părea sfios, îmi arătă un smeu din hârtie. Maică-sa îl puse la punct („Tu nu vezi că avem de vorbit!?”), copilul nu se sperie, tăcu, se lipi de genunchele meu: era frumuşel, foarte băiat, foarte Marin, dar parcă avea – în felul în care era şi nu era atent – ceva, ceva adânc din fiinţa ascunsă a Olimpiei. Ancuţa dormea, avea bujorii obrajilor mai roşii, îşi sugea în somn degetul cel mare.

Florica, făcând naveta între bucătărie şi masa mea împărătească, îşi depăna în continuare consideraţiile despre lume, viaţă – nelume, neviaţă. Gustam acum nişte clătite speriate cu unt şi umplute cu dulceaţă de vişine. Vinul, pe care îl beam rar, nu mi se părea deloc parşiv, din contră: era un sec de inimă albastră, de viaţă tihnită şi lungă; fără dosare, fără tătari de seră sau Osmaneşti din mucava şi cravaşă.

– Crezi, unchiule, că se vor schimba domnii după şedinţa asta? Ciuciu! Se vor roti ăi mărunţi, se vor mai stropşi ăi de-s mai măricei. Cei de sus nu vor clipi din ochi, îşi vor muta doar nepriceperea pe alte fotolii. Tuşa zice că toată tărăşania asta a lumii, în care nu trăim, ci vieţuim, se poate rezuma astfel: unul chinuieşte pe alţii trei, doi se unesc ca să-i facă seama, unul trădează, e ucis al doilea, cel nevinovat, unul ajunge şi mai unul... şi totul se ia de la început. Nimic nu leagă atât, ca o crimă, frumoasă, făcută împreună. Nu e totuna să fii colaborator sau complice, orice politică începe prin câteva crime colective şi sfârşeşte prin intelectualii de o cântă şi o explică „ştiinţific” proştilor, ca să nu înţeleagă nimic şi să tacă

din gură. Când separi găina de gospodină, pământul de ţăran, vita de păstor, marfa de comerciant şi pe Dumnezeu de om – nu se poate ca ţarina, râurile, pădurea să nu ia seama şi să înceapă pregătirile pentru aleluia. Prostia se adună în cer, nedreptatea strică ploile, minciuna cauzează cutremure şi inundaţii... Numai cât înjurăm eu şi tuşa într-o singură oră, cât o îmbăiem pe asta mică, ajunge să provoace o pană de curent republican, o ciocnire între două mărfare ce îşi caută orbeşte destinaţia...

Din întunericul ascuns al beciurilor mele se ridicau acum, spre bine dispusa mea memorie, nişte umbre, câteva oase ale unor amintiri uitate şi de mult putrezite. Parcă am auzit undeva, cândva, teoria asta cu separarea ţăranului de ţarină şi a omului de Dumnezeu? Chiar şi această primitivă baladă, cu cei trei care se unesc, mi se pare că a trecut în zbor pe lângă urechea mea. Vinul era mângâios, copiii ce mă înconjurau erau într-adevăr nişte îngeri, Niagara asta de vorbe şi înţelepciuni a Floricăi abia mă convingea că lumea şi inteligenţa ei nu se rezumă la Limpi şi nici la bunul ei coleg de îndoieli, domnul Sommer. Aici e vorba de o anumită formă de istorie. De maiestuosul (cred eu) anonimat al silenţioşilor, de munca tenace şi teribilă a madreporelor sub – oceanice, de o imensă umanitate redusă la şoaptă şi blestem – iată pe ce se clădeşte platforma pe care se sprijină cei ce fac *larma* în istorie. Parcă Unamuno a spus asta, nu sunt sigur, nici nu are vreo importanţă: un dascăl obscur, căruia toate fişele şi însemnările i-au fost date „la topit", e scutit de sus de obligaţia de a mai cita *more academico*. „*Opus igne, auctor patibulo dignus*" – e o sentinţă tipic genopolitană. E bine s-o uităm, ce rost are să evocăm acum preistoria? Florica ştie o mulţime de lucruri despre saurienii locali – poate că o ghilotină drăgălaşă este pe cale de a ne fi dedicată oficial; totul e posibil, mai ales imposibilul.

Deocamdată, vinul acesta mi se părea o oră de înot, dimineaţa pe ceaţă, într-un fluviu blând, curat, liber. Ancuţa s-a trezit, se cere pe oliţă, Petrică mă întreabă dacă în munţii de unde vin am văzut lupi adevăraţi. Afară s-a aprins un fel de ceartă cu bătaie, bruftuieli, icneli. Marin, victorios, reintră în scenă. De pe oliţa ei, Ancuţa se uită, mă priveşte cu ochi mari, fără să clipească, mă înfior: mama îmi spunea că bunul Dumnezeu se uită la oameni prin ochii copiilor.

– Ai noroc. Mărine! Află, nepoate, că raiul e plin, nu mai sunt locuri, Dumnezeu s-a supărat pe lume, nu mai dă drumul nimănui, va trebui să ne construim veşnicia aici, pe pământ. Petrică şi Anca sunt pietrele acestei veşnicii, dar ce fel de lume le vom lăsa, ce părere îşi vor face copiii noştri despre lumea ce o vor

moşteni, asta nu o mai ştiu, mi-e şi groază să mă gândesc...

Florica ieşi la tarabă, o şi auzii tăbărând pe ajutorul ei. Marin, cu aerul plugarului ajuns la capăt de tarla, se spălă pe mâini, mă bătu protector pe umeri. (De câte ori mă gândesc la trecut, îmi dau lacrimile – de câte ori mă gândesc la viitor, plâng de-a binelea!) Lasă, unchiule, parcă îmi zice, dracul nu e decât un înger vopsit, ca să ne sperie: cu timpul, se mai spală el, răbdare să avem. Cu sfântul Petre la uşa raiului, ne-om descurca noi: am mituit noi pe Popescu şi pe Ionescu, n-o să ne împiedicăm de un pârlit de pescar reciclat.

– Toate bune şi frumoase, iubite nepoate, îi spusei. Acum, că-mi ştersei lacrimile astea de văduv căruia i-a murit Lumea, te rog să-mi răspunzi la trei întrebări. Unu: deşi ţin casă cu Limpi de cinci ani, ei bine, ce motive a avut de nu mi-a suflat ea o vorbă despre voi, despre întregul ei familion? Doi: de ce trebuie să fiu ţinut aici, „legat" de masa asta împărătească, în timp ce ea, acolo, fierbe în oala stăpânirii turcite, fără ca eu să ştiu măcar de unde bate vântul şi cine mestecă în fundul ars al cazanului? şi trei: cine este acest Moşu sau BUNU, care coboară ca Sfântul Duh din ceruri, fiind prezent în tot şi toate, ca o mireasmă într-o pădure?... Dragă nepoate, am recunoscut totdeauna că sunt un fel de idiot, un biet „fost" ce a sperat să fie, dar nu a apucat decât să pară că ar fi putut să fie, de nu ar fi fost ceea ce a fost, un jalnic cărturar în căutarea sensului pierdut – vai de capul şi de fundul meu, nu-i aşa? – dar refuz să fiu tratat de voi toţi ca un infirm nătâng ce trebuie ferit de răceală şi ajutat să-şi schimbe izmenele la timp. Sper că am fost limpede!

Mărin se puse pe râs, mă privea ca pe o ciudăţenie, mă strânse la piept şi „ţoc-ţoc", mă sărută zgomotos pe fruntea transpirată. Aia mică aplaudă, Petrică se dădu peste cap. Continuam să fiu grav, să mă uit aspru şi nordic în ochii jucăuşi ai nepotului responsabil al birtului „*Mignon*", fosta cârciumă „Bobocica".

– Brava, îmi zise acesta, îmi plăcuşi, unchiule; te ştiam deştept, dar mi-ai rupt gura cu cele trei întrebări, înşirate ca şi covrigii pe aţă. Îmi spusă mie tuşa că ai un cap cât o imensă magazie, fiecare cuvânt e la locul lui, poţi fi trezit din somn şi pe loc înşiri cele şapte cauze pentru care nu dorm oamenii. Deh, eu ce să-ţi spui? Dacă am trăit în marmaraua asta, suflu de şapte ori în iaurt înainte de a spune cuvântul „ciorbă", cu care s-au ars părinţii şi bunicii mei. Nu? Nu înţelegi, e greu, am să încerc să te fac să pricepi măcar. Uite, de pildă, cazul cu sosirea dumitale, astăzi, la noi. Dacă

erai îndrumat în altă parte? Dacă alţi „nepoţi” ne luau locul, ca să te tragă de limbă? Dacă locanta asta nu e „Bobocica”, la care te trimasă tuşa? Te-ai gândit? Eu să fi fost în locul tău, unchiule, făceam pe niznaiul, nu-mi scoteam sufletul pe tavă înainte de a vedea ficaţii ălor de mă cercetau.

– Iartă-mă, Marine, refuz argumentul tău. Refuz să cred că în fiecare floare e un microfon şi în fiecare om de pe stradă un turnător voluntar. Sunt om numai în măsura în care sunt liber, şi nu pot fi liber, decât dacă ignorez total, anihilez total în conştiinţa mea frica de stăpânire, frica de berze, frica de dosar şi procuror. Mă uit la Anca, pentru mine ea, acum, reprezintă condiţia pură şi elementară a vieţii. Oliţa ei...

– Era să zic: vorbeşti ca şi bunicul. Dar asta înseamnă să sărim direct la întrebarea numărul trei. Unchiule, află – sunt mândru că pot să-ţi spun asta – noi suntem o familie. Şi această familie, frumoasă şi tare ca o stâncă, arată ca un ochi sfânt închis într-un triunghi ce nu trebuie arătat lumii. Cele trei colţuri ale triunghiului sunt: Bunicul, care se ţine departe de lume, tuşa, care ţine piept lumii, şi dumneata, unchiule, care ştii cam totul despre această lume. În mijlocul acestui triunghi trăim eu şi nevastă-mea, copiii noştri, o mătuşă a mea şi alţii mai îndepărtaţi. Lucrezi la Vinalcool. Crezi că te-a numit acolo Naşul Tutilă Doi. Greşeşti: Tutilă a fost cumpărat de noi, conform unui calcul făcut dinainte. Olimpia e la fabrica de sucuri şi marmelade, ciripeşte acolo la radio: în postul acesta nu trebuie să se ştie că are un nepot gestionar. Bunicul nostru, care e de fapt fratele tatălui tuşei Olimpia, se numeşte Petre Ţăranu, a stat cu matale în celulă şi în lagăr mai mulţi ani. E foarte bătrân, foarte înţelept: stă la ţară, departe de lume, avem noi grijă să nu ducă lipsă de nimic. Uneori o ia razna, pleacă prin sate, predicând ziua de ieri. Tremurăm, desigur, pentru soarta lui, aşa cum tremurăm şi pentru soarta tuşei, acum. Postul meu aici, viitorul copiilor mei depind, în parte, de un paratrăsnet Fiindcă, unchiule, totul se leagă, trăim într-o lume în care, dacă-mi pun câinele pe lanţ. moare de râie capra mitropolitului. Matale ai râs ziua-n amiaza mare şi ai râs pe bune şi cinstitele: iaca, de o săptămână se bat în coarne cerbii cei mari şi se întorc de-a-ndoaselea roţile dinţate ale căimăcămiei. Tuşa fu numită directoare: asta e o nenorocire mult mai mare decât ne ajută mintea să cuprindem. Statuile sunt încă în casă la alde dumneavoastră, ele numai bine nu aduc. Caftangiu a înnebunit, deşi e mult mai cinstit decât e Naşul Tutilă; avem un nou prim-paşă, îl cheamă Carasurduc, numai numele de i-l rosteşti şi

simţi cum va trece pe economii şi austeritate mătura asta nouă. Aşa că ce putem tace? Să bem din vinul ăsta sfânt, să considerăm ceasul întâlnirii noastre tot sfânt. O spăl la funduţ pe Anca noastră, apoi îţi dau să guşti nişte brânzeturi franţuzeşti, mucegăite, să vezi cam ce mănâncă sora noastră mai mare, de nu mai pricepe nimic din fratele nostru şi mai mare.

Ceva, ca un gândac verde-auriu, mişca uşor în jurul inimii mele. Anca, în chiloţaşi vernil, ceru categoric să vină înapoi în braţele mele. O luai, o sărutai: mă simţeam decorat de însuşi îngerul ei protector.

– Să bem atunci, nepoate, să aşteptăm un telefon sau o veste, să nu mai punem întrebări. Dacă totuşi (parcă, parcă) îmi aduc aminte de ce mi s-a întâmplat mie, a treia zi după ce coborâi în gara lălâie şi osmanlâie a Isarlâkului, asta e numai şi numai fiindcă anumite lucruri, chiar dacă le îngropi în fundul minelor sau în buncăre din fier-betoane, ele totuşi, într-o zi (mai ales dacă le stropeşti cu niţică agheasmă muscată sau votcă muscală), ţâşnesc ca o sondă spre cer, aprinse şi luminoase.

– Văzuşi? Iaca, începem să le spunem tainelor pe nume... Păi... stătuşi trei zile, buimac şi uitucit, în sala de aşteptare, la clasa muncitoare. Femeia care spăla pe jos te văzu, te cântări; nu era greu să-si dea seama cam de unde vii...

– Nu veneam din puşcărie. Veneam de la o mină...

– E-acelaşi lucru. Erai slab, erai tuns; păreai un sfânt coborât din altar, nu ştiai încotro s-o iei, în ce ramă nouă să te aşezi. Aveai în minte o singură adresă, o ţineai în amintire, ţi-o dăduse cineva care ţi-a fost drag, acolo departe, în leprozerie. Femeia anunţă pe cine trebuie, alarma se dădu pe garnizoană, veni un tânăr care te luă de braţ – aveai febră mare, aiurai – nu te duse la Salvare, nu prea aveai acte de a fi primit cum se cuvine la o Salvare, ai fost instalat într-o cameră frumoasă, curată. Când te-ai trezit din febră, o cunoşteai „de-o viaţă" pe cea de te îngrijise. O luaşi repede de nevastă, mai ales că nici ea nu avea alt gând... Ce rost avea să ne uităm la lăzile de zestre? Aveai o adresă, noi ştiam de la cine o aveai, asta era de-ajuns, era sfânt... Nepotul acela care te-a ridicat din gară am fost eu. Camera în care zăcuşi cinci săptămâni, de febră şi alte cele, fu camera de fată a Florichii mele. Iar ăla de-ţi dădu adresa unde să anunţi că el s-a stins fu însuşi bunicul nostru, al tuturor. S-a întors, e sănătos la trup, la minte pare atins un pic; un înger îi zboară deasupra capului, cu un drac se luptă nopţile, când nu doarme, zilele, când n-are linişte. El a hotărât să nu vă întâlniţi: tuşa fu de aceeaşi părere, amândoi eraţi urmăriţi, avusese timp destul să vadă

cât de dibaci şi de descurcăreţ eşti, total nepregătit pentru acest codru de curve şi fiare care e Isarlâkul nostru drag. Doi foşti puşcăriaşi deştepţi, când se întâlnesc, are loc o fisiune nucleară: ce rost are să ne batem cuie în talpă şi piroane-n cap, ziserăm, fiecare cu sticlele lui, să-şi zică fiecare ocenaşele în altă cârciumă, blestemele la altă icoană. Aşa că vă ţinurăm departe unul de celălalt – şi o să rămâneţi aşa, până crede tuşa de cuviinţă, fiindcă ea e şefa familiei, în mâinile ei stă acum soarta noastră, a tuturor...

– Amin, rostii încet, în timp ce o nevăzută clepsidră se răsturna în memoria mea.

Ca într-o fântână, privii adânc în oglinda vinului din pahar. Trecutul meu de umbre şi spaime se agita acolo unde, de unde încep aducerile aminte, regretele, durerea, ruşinea, moartea şi învierea, nu după trei zile, ci după zece ani... Anca lovi cu mânuţa ei paharul, acesta se răsturnă, vinul se vărsă. Sosi Florica, îşi înmuie degetele în vin, îmi făcu semnul crucii pe buze, „veste bună, zise, să fie în ceas bun!". Mărin îmi umplu paharul.

Fui întrebat dacă vreau o cafea tare. Voiam. Era gata; cafea uleioasă, cu caimace lucinde. Îmi plăcea s-o miros, să gust clipa asta de mare poezie, de mică libertate, de vis şi *remember*... (Asta am învăţat-o, curios, de la o iubită a mea din tinereţe. Ea m-a dădăcit să nu mă grăbesc când fumez, când îmi beau cafeaua, când o violez vitejeşte. Era nemţoaică, o chema Stephanie; atât de catolică, încât niciodată nu-mi ceda decât dacă foloseam forţa, în timpul dragostei – asta nu se poate uita – avea ochii de culoarea şi strălucirea acestei cafele, îi plăcea păcatul, avea şi talent pentru dragoste – totuşi, de fiecare dată când se întâmpla să păcătuim în loc să învăţăm *Sturm un Drang*, deşi punea toată vina pe foamea şi brutalitatea mea, pentru orice eventualitate, se ducea să se spovedească... L-am cunoscut şi pe confesorul ei, un anume *pater* Augustin, aflai că şi acestuia îi făcea o plăcere nebună să asculte mărturisirile pline de amănunte ale iubitei mele. Şi – acum nu mă îndoiesc – chiar şi bunul Dumnezeu din ceruri ne acorda cu bucurie absoluţiunea sa. Cercul se închidea astfel, puteam trece la o nouă cafea (tare, lentă, parfumată şi perversă), la un nou capitol din romantismul german, la noi şi cumplite păcate şoptite la urechea sidefie a confesorului nostru, celibatarul Augustin.)

Ancuţa mă trase de perciuni, mă lovi peste faţă: nu pricepeam ce vrea. Petrică mă lămuri: „vrea să vă spună ceva"; o strânsei aproape, o privii în ochi. Fetiţa se uita la mine lung, seriozitatea ei mă înfiora. Nu părea să mă vadă, prin mine ea se uita la altceva, spre un alt tărâm al lumii. O scuturai, sărutând-o de parcă

aş fi vrut să frâng linia tăioasă, de diamant, a acestei neobişnuite priviri. Cred că Olimpia, în nopţile în care se uita la mine în timp ce eu îmi visam jilaviadele, avea această privire de sibilă păgână... Anca mă trase de nas, mă pălmui uşor. „Plostule", îmi zise. Florica râdea, se bucura, gesturile fetiţei echivalau cu o declaraţie de dragoste. Mai cerui o cafea. Petrică îmi dărui un creion albastru-roşu, o comoară, scrie singur. Marin, roşu la faţă, deschise uşa spre grădina din spate, îmi arătă nişte viţă de casă, câţiva caişi, un nuc şi un câine bătrân pe care îl chema Dundi. În faţă, în grădina birtului, o voce obosită, de *lumpen* beţiv, încerca să cânte *Mândra mea de altădată*, nu reuşea. Se auzi o maşină oprindu-se în stradă, ne întoarserăm deodată, poezia câmpenească a grădinii pline de flori şi verdeaţă se topi ca un balon de săpun.

Paşi serioşi, fără de grabă, scârţâiră pe pietrişul mărunt al birtului. Marin, ieşind în întâmpinare, făcu o temenea adâncă. În uşă, în toată splendoarea sa evreiască, apăru domnul Sommer, atotştiutorul amic al familiei şi cazului meu.

– *Habe die Ehre, Herr Professor*, îl auzii, bine v-am găsit. Sărut mâna, Florica, se adresă nepoatei mele, eşti mai frumoasă ca rândul trecut, când, de departe, am declarat, erai cea mai frumoasă mamă din întreg sud-estul Europei. „La mulţi ani!" este urarea mea pentru femeile tinere care fac copii atât de frumoşi. Să trăieşti, domnule Mărin, deverul pare bun, cazier nu ai, la stăpânire stai bine, deşi peste tot ninge cu decrete şi plouă cu procurori. Ooh, desigur, nu voi refuza nici un pahar de vin, nici o cafea tare. Taxiul de afară nu eu îl plătesc: vin din ordinul tovarăşului Tutilă Doi, care, la ordinele tovarăşului Tutilă Unu şi cu aprobarea ulterioară a doamnei Olimpia, mi-a trasat sarcina să vă conving, domnule profesor, să binevoiţi a vă întrerupe permisia aceasta în Canaan şi să veniţi acasă.

Bizară apariţie. Draci prin apropiere nu zărisem deloc. Totuşi, acest domn Sommer, care mă cunoştea şi pe care îl re-cunoşteam, era, parcă era, altul şi altfel decât Sommerul cu care am participat la şedinţa istorică din subsolurile acelei vile conspirative. Părea vesel, glumea întruna, se bucura de parcă şi-ar fi avut paşaportul şi biletele de drum peste apă în buzunarul caftanului său. Era îmbrăcat de sărbătoare, cred că aşa arătau coreligionarii săi când au coborât de pe vaporul ce-i dusese în Lumea Nouă, ca să-i înveţe pe mormonii şi *quakerii* de acolo ce sunt arta, literatura, bursa, marxismul şi fiinţa mondială: *melon* negru, vestă *pichet*, haină lungă, aproape o redingotă. Chagall, îmi ziceam, fiindcă nici umbrela neagră nu lipsea. Mâinile lungi, fine, de şlefuitor de diamante,

erau încărcate de inele colorate; un lanţ de ceas greu, ca un ecuator de aur, îi sublinia apartenenţa la un alt secol. Domnul Sommer părea mulţumit, ştia ce e în inima mea, se arăta totuşi vesel, fără de griji.

Ciocnirăm. Florica se evaporă, copiii aşijderea. Rămăserăm între bărbaţi. Nu puteam pleca înainte de a afla ce s-a mai întâmplat în târg. Mă simţeam bine la „nepoţii" mei, consideram copiii lor o revelaţie cerească. (Fier roşu, ardere până la măduvă a instinctului de conservare a Fiinţei; ceea ce e *Anima* şi nu *Animus*, deci mai mult decât viaţă, specie sau instinct tribal.) Acum, va trebui să încerc a face „vira", sosise remorcherul, trebuia să mă întorc la bac şi stuf, acolo unde mă aşteptau necazurile şi Olimpia. Ea şi turcomanii ei, statuile clasicilor, statutul meu de dubios ortograf la panificaţie şi vinalcool.

Domnul Sommer îşi termină gustarea, zâmbetul de la sosire dădu în pârg. Deveni ceva mai sever, se uită împrejur să vadă dacă nu cumva cineva ar putea să...

– Fără grijă, domnule Sommer, îl asigură nepotul meu, aici e casă de copii curaţi, dacă ar fi să fie ceva ascuns în aer, am simţi noi. Şi eu, şi Florica posedăm nişte nasuri de alarmă, ultimul ţipăt: simţim un turnător de la o poştă, o trădare de cum a deschis gura. Şoferului de taxi i-am dus o gustare, îl cunosc, e om de treabă. Dar, pentru orice eventualitate, i-am spus că unchiul meu e cam cârmit, a băut numai cu mâna stângă, acum trebuie să-l descânt ca să-l readuc la realitate.

Domnul Sommer, neam de vechi comercianţi, păru foarte mulţumit. Avea nas pentru talent şi stil, şi nepotul meu, pare-se, era nu numai deştept şi priceput în meserie, dar poseda şi câteva tainice unsori din bazarul oriental al acestui ultim-ceas al locului unde se mai întâlnea bătrâna Asie cu brusc senilizata Europă.

– Totul e bine atunci, oftă domnul Sommer. Până vă treziţi din chef, eu am să încerc să vă ţin de urât. Îmi pare sincer rău, domnule profesor, că nu sunteţi evreu de-al nostru: aveaţi o vocaţie deosebită de a fi dat afară din Eghipet şi de a nu fi primit niciodată în Canaan. Bunicul meu (care, deşi era un habotnic, avea totuşi trei zile de îndoială pe săptămână) afirma că şi succesul, şi falimentul sunt invenţii evreieşti; dar că în politică orice succes e un faliment, chiar dacă gazetele toate prezintă aceste falimente ca pe nişte uriaşe, nemaipomenite succese. Noi putem fi sarea pământului, dar, dacă ne adunăm, noi între noi, toţi genii şi numai genii, ajungem să fim mai proşti şi mai antisemiţi decât antisemiţii-proşti.

– Vă aduc imediat o vişinată. Ştiu că vă place.

– Ai văzut, domnule profesor? Eu umblu pe după vişin, el nu-mi spune să trec direct la ce ne doare, îmi propune, în schimb, un pahar de vişinată. Asta înseamnă înaltă diplomaţie, noi doi putem pleca în lume, are cine să-i ducă de nas pe cei ce cred că ne păcălesc într-una. Îmi place vişinata, mulţumesc. Doamna Limpi s-a bătut azi cu Goliat. L-a şi doborât oleacă, dar ea se teme că victoria asta a ei are s-o coste mult: obrazul şi liniştea, izolarea şi anonimatul sunt astăzi valuta cea mai puternică şi cea mai sigură pe piaţa noastră.

– Ce s-a întâmplat, de fapt? întrebai nerăbdător. Cine e Goliat şi unde a avut loc bătălia soţiei mele cu filistenii?

– Domnule profesor, iertaţi-mă, eu cânt totdeauna cu o octavă mai jos, dar cu o mişcare înainte. După a mea părere, cei mai mari criminali din lume nu sunt nici mareşalii armatelor, nici capitaliştii băncilor, nici ţarii serviciilor secrete. Nu! Ci diplomaţii. Da. Au moştenit peruca şi manşetele din dantelă de la Metternich, se duc la curtea căpcăunului, discută cu el de parcă ar fi o floare nevinovată de crin; nu aruncă nici o privire spre poporul înlănţuit, spre cei care zac în puşcării, spre milioanele, sutele de milioane, care niciodată nu au votat, cărora li s-au băgat pe gât şi sultanul, şi samarul; ei ocolesc şi tălmăcesc, propun şi discută, conform unui menuet vechi şi idiot: în fond, îţi spun eu, fac pe ei de frică, iar când se apropie de graniţele noastre îşi schimbă şi caracterul, şi limba, spălându-şi fiecare prudenţa şi vocea în trei ape de roze. Umblatul ăsta pe ouă nu mai e de mult drept internaţional public, nu e decât laşitate împuţită şi curvăsării de vorbe mari, praf în ochii oamenilor şi ai omenirii. S-au tăiat câteva milioane de evrei, câteva zeci de milioane de ţărani şi cărturari, iar ei discută *andante* şi *pizzicato* problema ordinii de zi şi a formei mesei la care vor avea loc preliminariile definirii reciproce a conceptului de crimă şi agresiune.

– Prosit! închinai eu rozaliul meu duios, bucuros fiind să simt că eram acum mult mai treaz decât fusei dimineaţa, la sosire.

– *Zum Wohle*, îmi replică domnul Sommer, făcându-mi şi cu ochiul, un fel de a-mi da să înţeleg că ce-i al meu e pus deoparte, să nu mă grăbesc, nu uită el esenţialul. Dar, continuă el ideea întreruptă, trebuie să recunosc că doamna Olimpia este cea mai mare diplomată din câte am întâlnit eu în cărţi şi în viaţă. Eu aş da soarta lumii în mâna ei, aş şti atunci că toţi cretinii şi mântuitorii, caudilii şi cârmacii, *führerii* şi sultanii ar ajunge în cel mai scurt timp să se mănânce între ei – ceea ce nu ar fi ceva nou – dar făcând-o departe, în munţii Caucaz sau într-o

mănăstire coptă din pustiul Etiopiei... Ce a făcut doamna Domniei tale? Când totul părea pierdut, când se anunţase deja numirea ei în postul de directoare (deşi nu avea studii politice corespunzătoare), ea se ridică în picioare şi declară calm că nu primeşte, că nu poate primi: cine a făcut această propunere a fost indus în eroare, ea nu vrea să înşele înaltul şi precuratul Divan, ea va spune adevărul.

– Care adevăr? exclamai în neştire.

– Domnule profesor, adevărul e un simplu cuvânt, îl folosim ca *jolly-jocker*, dar un cuvânt de care se tem până şi cei mai mari mincinoşi. „În primul rând, strigă tare soţia dumneavoastră, să se ştie aici de către toţi drept slujitorii din acest înalt for al oamenilor muncii de la oraşe şi sate că, personal, am un trecut religios, am cântat în corul bisericii, sopran doi, «*Îngerul a strigat*» şi «*Carii pe heruvimi*». Asta n-ar fi nimic, dar şi astăzi, de câte ori am probleme politice în familie sau la serviciu, în loc să merg la cabinetul materialist şi dialectic, eu mă strecor spre biserica Sfântului Gheorghe, aprind lumânări şi spun rugăciuni sau afurisenii, în care rugăciuni şi afurisenii cred încă..." După această declaraţie făcută curajos, din ultimul rând al sălii polisportive, noul prim-paşă izbucni în râs. Şi râse, şi râse. Întreaga conducere şi intelectualitate râse după el. Doamna Olimpia, dându-şi seama că nu fusese destul de tare, continuă să-şi toarne benzină pe cap. „Mai trebuie să recunosc, strigă ea, tot din ultimul rând, că tatăl meu nu a murit pe frontul de vest, luptând împotriva hidrei fasciste, ci pe cel din răsărit, luptând împotriva a cu totul altei hidre. (Râsete, aplauze, adaugă, deosebit de amuzat, heraldul Sommer.) Doi unchi ai mei, continuă să tune doamna dumneavoastră, despre care nu am suflat o vorbă în autobiografia mea, aproape chiaburi, s-au opus colectivizării, refuzând să-şi predea atelajele: au dat foc grajdului lor, au stins în bătaie trei din bravii spahii ai noştri, trimişi să-i lămurească. Le-au luat pistoalele şi au dansat bătuta, trăgând în aer, în timp ce bieţii noştri luminători stăteau în genunchi şi le implorau iertarea...". De astă dată, îmi spuse domnul Sommer, nimeni nu mai îndrăzni să râdă. Oftând, se ridică la cuvânt proaspăt unsul bimbaşă, tovarăşul Carasurduc. „Cunoaştem aceste fenomene ale trecutului nostru de luptă şi jertfe, tovarăşă Olimpia. Istoria are noroc că merge, şi merge, merge: mereu înainte şi în sus. Că dacă ar sta locului, ar putrezi şi s-ar împuţi: şi, împreună cu ea, am pieri şi noi, cei care suntem inginerii şi mecanicii – producători, posesori şi beneficiari ai – motoarelor care o mână. Ai avut doi unchi care au fost – să le-o spunem pe nume – nişte bandiţi reacţionari, în slujba imperialismului

american. Dar acum, astăzi, noi vedem şi considerăm fapta lor cu totul altfel, adică din punctul de vedere al evoluţiei şi al dialecticii sociale. Fiindcă s-ar prea putea întâmpla, tovarăşă Olimpia, să fii trimisă dumneata şi alţii ca dumneata cu noi instrucţiuni şi cu noi pistoale, în aceeaşi ogradă, cu sarcina de a-i convinge pe cei doi încăpăţânaţi să facă bine să-şi reclădească grajdul şi şura, să-şi procure cai şi să-şi refacă atelajele cu tracţiune animală...” După acest greu cuvânt, cel aplaudat fu însuşi Carasurduc. Dar doamna Olimpia nu se lăsă. Mai avea câteva argumente. „M-aţi convins, tovarăşe prim, acum chiar că ştiu ce sunt evoluţia şi dialectica. Unchii mei însă au murit amândoi în perioada micilor încălcări ale legislaţiei celei mai înaintate. Ograda li s-a prăpădit, dacă ar fi să le refacem gospodăriile ar trebui să trimitem nişte tovarăşi care, nemaiavând pe cine lămuri, să rămână ei acolo şi să refacă totul. Dar astea sunt acum, pentru noi, probleme secundare: iată, a sosit momentul să spun, cu mâna pe conştiinţă, esenţialul. Nu, tovarăşi, nu mă voi referi la faptul că soţul meu este un intelectual de şcoală veche, cu educaţie genopolitană, cu zece ani de puşcărie făcuţi din greşeală; el nu ar avea nimic împotrivă ca eu să fiu mai mare peste sucurile şi marmeladele din cea mai înaintată raia a paşalâkului nostru liber şi independent. Dar, tocmai fiindcă sunteţi nou şi în oraş, şi în funcţie, înainte de a vă depune iscălitura preţioasă pe decizia mea de numire, cu respect tovărăşesc vă rog să binevoiţi a-mi spune: care este situaţia politică şi de cadre a tovarăşului clasic Karl Marx?” Vă daţi seama ce linişte se instală după această teribilă întrebare. Doamna Olimpia se făcu a nu observa cum pălesc reflectoarele din prezidiu, continuându-şi vorba de parcă ar fi vorbit cu mine, în piaţa veche, în aşteptarea camionului cu peşte oceanic. „De ce, întrebă ea, portretul său este când urcat, când coborât de pe frontonul bravei noastre agii? Cine mai este astăzi acest clasic? O simplă stafie ce umblă prin Europa şi America Latină sau un simplu bust de ghips vopsit ce se preumblă prin oraş? Ce pot să cred eu, o biată tovarăşă fără nivel şi plină de rămăşiţe mistice, când văd cu ochii mei cum şeful catedrei de agitaţie futurologică, în unire cu fostul şef al vigilenţilor şi vigilentelor din oraş, dau ordin unui biet poet patriotic să-i mute bustul dintr-un local de cultură în dormitorul meu, plin de icoane moştenite de la bunică-mea? Ce importanţă are că sculptorul care i-a făcut bustul s-a cărat spre Italia domnului Berlinguer? Sau că banii încasaţi pe aceste busturi (şi multe alte statui şi monumente) s-au fost împărţit pe şest, dar cu acte în regulă, printre nişte tovarăşi care acum tac şi

suspină dialectic? Ce vină are el, Karl Marx? Cum pot eu să accept să fiu numită mai mare peste marmeladele regiunii noastre istorice (atât de glorioasă în fapte de vorbe şi arme ale pandurilor noştri revoluţionari), când nu ştiu ce soartă va avea bustul celui de la care au pornit şi revoluţiile, şi lozincile şi întreaga eră în care construim, reconstruim, mereu şi mereu, cu un ceas mai devreme, viitorul nostru luminos? Tovarăşe prim, soţul meu, care are o mulţime de bube-n cap şi tinichele în trecutul său, deşi ştie nemţeşte şi l-a tradus în tinereţe, ei bine, acest retrograd soţ al meu mi-a spus aşa: «Olimpio, eu mă las călcat de maşina Salvării, dacă tu vei fi în stare să găseşti în întreg acest oraş sportiv, universitar, fruntaş în învăţământul politic şi la producţia de lapte degresat un singur exemplar din *Manifestul comunist*. O broşură, o broşurică, un rezumat măcar în legătură cu acel manifest de la care a început întreaga istorie modernă, contemporană şi chiar futurologică.». Nu există, tovarăşe prim: suntem în anul de aniversare a unui secol şi un sfert de la acest manifest, dar manifestul propriu-zis nu se găseşte nicăieri. Autorul strigătului: «Proletari din toate ţările, uniţi-vă!», e un simplu bust clandestin, ultimul său paznic, bravul poet Kaimakov, e pe moarte, de inimă rea şi de sperietură, din cauza lui... Văd pe faţa dumneavoastră, a tuturor, că habar nu aveaţi de aceste mici dedesubturi ale numirii mele la sucuri... Şi acum, continuă doamna Olimpia, permiteţi-mi, conform statuetelor încă în vigoare, să-mi exprim punctul de vedere în această măruntă, dar uriaşă problemă filosofică şi culturală, internă şi internaţionalistă: până când nu se va lămuri situaţia politică a bustului ce aşteaptă în dormitorul meu, eu nu accept nici o sarcină politică directă: până când nu mi se va da posibilitatea să citesc *Manifestul* său, eu nu pot să mă consider demnă de a fi fiică a bravului nostru municipiu: iar dacă opera şi personalitatea genială a lui Karl Marx au fost, între timp, înlocuite cu altă operă şi altă personalitate, tot genială, atunci să mi se dea timp să mă obişnuiesc cu Noul, cu mai Binele, cu şi mai-ul, cu cel mai-mai al zilelor noastre. Până atunci însă, mă duc acasă şi îl aştept acolo pe beglerbeiul Tutilă, care, fiind şeful ideilor noastre despre viitor, să vină personal să-mi spună ce să fac cu bustul marelui învăţător al tuturor popoarelor: să-l păstrez între icoane, acasă la mine, să-l duc la spital, la cardiologie, sau hotărâţi dumneavoastră un loc unde să nu-i fie ruşine să stea, unde să nu ne fie nouă ruşine că l-am lăsat. În orice caz, nu în holul teatrului: Marx detesta actorii şi actoria, chiar dacă era îndrăgostit de Schiller şi Shakespeare. Decât la teatru,

unde colcăie viermuiala şi mâncătoriile mic-burgheze, mai bine la catedrală, între sfinţi şi mucenici. Atât am avut de spus...".

Domnul Sommer îşi încheie relatarea cu un gest frumos de „adio", de parcă ar fi fost pe un chei pustiu, de unde îşi lua rămas bun de la ultimul vapor ce pleca spre exilul mult visat. Marin oftă ca un clarvizionar, ştia el ce fel de furtuni şi grindini pot să urmeze după cele ce se spuseseră în acea şedinţă. Eu simţeam iarăşi, în jurul stomacului, acel halou de frică şi griji ce anunţa apariţia unor draci verzi sau a unor corbi croncănitori, prevestitori de rele şi nenorociri. Aş fi dat oricât s-o pot lua în braţe pe Ancuţa, simţeam căldura contururilor trupului ei, dulcea lumină ce emana din fiinţa ei paradiziacă. Nu se mai putea. O mână de călău întorcea foaia unui calendar ireversibil, valorile toate, ca nişte zdrenţoşi prizonieri de război, ridicau mâinile în faţa unui pluton de roboţi excelenţi ochitori, o mie de cărturari marxişti se transformau brusc în contrarul propriilor convingeri, atât de ferme. Europa, tăiată în două, dispărea înghiţită de foamea barbară a continentelor vecine şi prietene. Domnul Sommer, ca un martor obosit şi scârbit de câte îi fusese dat să vadă şi să audă în ultimele trei milenii numai, îşi sorbea cu ochii închişi vişinata. Părea că se roagă sau că blestemă; dar cu discreţie şi măsură ca un binecrescut invitat, fiind de mult obişnuit să fie, în această lume, veşnicul musafir de peste tot, gazdă *never* şi nicăieri.

– Unchiule, îmi zise Marin, orice ciocnire cu stăpânirea e de rău. E de rău, mai ales când e de bine. Tuşa a intrat, pre limba ei, în gura balaurului: este ea deşteaptă şi afurisită, dar, mă tem, înapoi în ceaţa de jos şi în uitare nu se mai poate retrage.

– Eu sunt de vină, declarai cu amărăciune. Dacă nu râdeam...

Domnul Sommer deschise ochii şi-mi puse un deget pe buze.

– Taci, domnule profesor, îmi spuse. Caravana latră, câinii trec. Nu aduce veacul ce se duce cu ceasul; cine s-a fript cu ciorbă, mănâncă numai felul doi, fundul bate gura, iar gura e făcută să mănânce, când are ce şi să tacă, mai ales când are ceva de spus. Trăim într-o lume întoarsă, şuie şi piezişă. Am avut, în tinereţe, un prieten vecin, nu avea voce, la sinagogă mormăia numai. Într-o zi, din senin, nu numai că a început să cânte mai tare decât toţi, dar a luat şi o carte în mână şi a început să danseze cu ea. Comunitatea a crezut că a înnebunit, dar Dumnezeu ştia că e nebun. Lui i-a plăcut dansul, l-a trecut peste ocean şi astăzi nenorocitul acela este milionar... Iar eu, care toată viaţa am cântat şi am defilat frumos şi

corect, aştept ca el să-mi scrie, să-mi trimită ceva bani, să mă ajute să scap de trecutul meu glorios, plin de bătălii în marş, de portrete genialissime, de prietenii veşnice şi dezinteresate. Vedeţi, nu se ştie niciodată ce aduce ziua de mâine. Nasul Cleopatrei e în continuă schimbare, cezarii noştri îşi spală picioarele în Rubicon, stau de vorbă şi se înjură de pace şi coexistenţă, socialism şi dezarmare... Doamna Olimpia e prea deşteaptă ca să intre singură în rahat: şi rahatul e destul de deştept ca să nu se încurce cu o femeie ce nu a cunoscut nici botniţa şi nici confortul mărit.

– Atunci, ce e de făcut?

– Doi paşi înapoi, un pas îndărăt. Luăm taxiul ce ne aşteaptă şi mergem acasă. Tovarăşul Tutilă Doi va sosi de îndată cu o mică furgonetă şi cu trei ostaşi bacalaureaţi. Are ordin din partea divanului să vină, să vă ceară iertare şi să vă roage să-i restituiţi portretul clasicului. Va sosi şi *madam* Tutilă, cu plocoanele de rigoare... Totul se va aranja, veţi vedea. Eu am adorat acest oraş mai ales pentru motivul că aici, ca nicăieri în lume, absolut totul se putea aranja. Aveai un copil cretin, voiai să-l faci profesor universitar: „se aranja". Voia nevastă-ta să plece la cosmetică, dar pe banii statului, „se aranja" ca ea să facă parte dintr-o comisie ştiinţifică, trimisă la un congres, la Paris, ca observatoare. Aici, credeţi-mă, e ţara tuturor posibilităţilor imposibile. Se poate aranja ca Adevărul, pe post de bou, să tragă în jugul unor cifre statistice false. Urâtul să fie declarat operă de artă angajată, foamea să ajungă „ştiinţifico-fantastică" şi să fie aplaudată frenetic într-o şedinţă plenară a sătuilor. Totul se poate aranja, domnilor, fără ca domnii adevăraţi să fie deranjaţi în maiestatea încremenită a rangului şi a ighemoniconului lor sacru şi veşnic. Doamna Olimpia atâta m-a rugat: să vă pun la curent cu cele întâmplate, să vă iau pe sus şi să vă aduc acasă la ea. dar să vă rog să fiţi surdomut. Puteţi să râdeţi, să plângeţi, să fluieraţi a pagubă – dar să nu scoateţi nici un cuvânt. S-o lăsaţi pe ea să-i facă şi grijania, şi parastasul Naşului.

Florica mă sărută, cu lacrimi, ca pe un înviat din morţi. Mărin îmi puse în braţe o plasă grea („Lasă, unchiule, nu se ştie niciodată!"), domnul Sommer, după ce salută pe toţi beţivii din grădină de parcă ar fi fost şefii de promoţie ai neamului său, o luă, gesticulând cu purapluiul, în pas aproape dansat, spre taxiul din uliţă. Eu strânsei copiii în braţe, Anca mă lăsă s-o „sălut", Petrică îmi dărui un avion de hârtie, ultimul ţipăt. Copiii aceştia mi se păreau a fi câştigul metafizic al acestei anoste zile de mahala şi birt.

Urcarăm în maşină gravi, ca doi oameni ce se duc

la un tribunal să depună ca martori într-o urâtă crimă. Aragon îşi înmormânta Elsa, Sartre plângea acum după Mao, „*L'Unità"* plângea după „*L'Humanité*". Sculptorul primăriei din Bologna primea cea de-a o mie comandă a bustului celui ce prezisese prăbuşirea capitalismului şi irumperea Revoluţiei Mondiale oriunde, în afară de Rusia.

Numai la cincizeci de metri de noi, o furgonetă kaki ne luă urma. Ştiam cine e în ea, ştiam acum şi de ce nu se grăbise domnul Sommer. O luarăm uşurel pe Bulevardul Libertăţii Noi, prin Piaţa Eroilor Noi, spre cartierul nostru central, cartier care, la început, s-a numit Proletarul Roşu, iar acum purta numele, mai puţin colorat, dar mult mai mobilizator de Pandurii Noi.

CAPITOLUL AL XII-LEA

Domnul Sommer ne comentează o anecdotă arhicunoscută. Familia Tutilă Doi soseşte, cu plocoane, în vizită de penitenţă. Se spală câteva rufe murdare, după care un profesor de marxism ţine o prelegere liberă, dovedindu-ne că Marx a fost un mare antimarxist. Eroul nostru – să nu uităm că e profesor şi că îl cheamă Candid – vrea să sărute mâna unei ţărănci-servitoare, după care mănâncă o bătaie straşnică, pe întuneric. Sus, neinvitat, soseşte Osmanescu, în uniformă, se spală alte rufe foarte murdare, după care Marx este trimis din nou în exil.

Taxiul nostru se opri în faţa blocului. Îmi adunai voinţa, gândurile, tot. Trebuia s-o ajut pe Limpi: să fiu surdomut, măcar aşa n-am să mai adaug noi strâchini sparte la toată nenorocirea ce căzu peste biata noastră singurătate. Dăruii sacoşa primită de la Mărin nobilului meu însoţitor, domnul Sommer. Acceptă greu, zicea că dar din dar nu face rai, în schimb poate atrage atenţia vigilenţilor din iad. Şoferul era de partea mea, „nepotul" avusese grijă să-l „îndulcească". Înainte de a ne despărţi, domnul Sommer, fără să se grăbească, consultându-şi ceasul uriaş, mai ţinu să adauge câte ceva la grijile mele.

– Domnule profesor, dacă vă sfătuiesc să nu vă speriaţi, abia atunci veţi intra în panică. Dacă vă spun să aveţi încredere în Dumnezeu, s-ar putea ca Dumnezeu să se supere fiindcă-l amestec în... Uneori prinde bine o rugăciune, alteori o simplă anecdotă. Eu cred că anecdotele sunt rugăciunile celor sărmani, care, când nu pot să mai plângă, preferă să facă haz, de necaz şi băşcălie de prostie... Anecdota aceasta, pe care vreau s-o reactualizez, a fost inventată de nişte evrei în posturi uriaşe, pe vremea când era la modă să se creadă că plopul Lâsenko poate face pere şi răchita Jidanov micşunele... Avem timp, nu vă faceţi griji, e bine să se vadă că nu ne grăbim, că ştim să râdem. Domnul şofer va fi încântat să audă această anecdotă pe care o ştie, cu siguranţă, pe de rost... Se spune că, într-o iarnă foarte geroasă, o vrabie naivă şi flămândă, nemaiputând de foame, ieşi din cuib să caute ceva de ciugulit. Frigul – fiind cel mai înaintat frig din istorie – o îngheţă pe loc şi biata vrăbiuţă căzu bocnă în şleaul unui drum ce ducea înainte, tot înainte. Trecu pe acolo o vacă. Această vacă se balegă, şi această balegă, spre imensul ei noroc, căzu peste trupul ei îngheţat. Căldura acestui dar picat din cer o făcu pe vrăbiuţă să se dezgheţe şi să se simtă liberă, pe soartă stăpână, îşi scoase capul de sub plapuma norocului şi începu să

ciripească. O pisică, flămândă şi ea, trecând pe acolo, o auzi: sări la ea, şi, cât ai zice „pace”, o înghiţi pe nemestecate. Atâta e fabula – dar are trei morale. Unu: nu toţi cei care te vâră în rahat îţi vor răul. Doi: nu toţi cei care te scot din rahat îţi vor binele. Şi trei: când eşti în rahat, mănâncă şi taci din gură... Acuma, desigur, morala se poate adapta după timp şi spaţiu. Eu, de pildă, de îndată ce voi debarca la Hifa, am s-o povestesc astfel. Unu: nu toţi cei care te vâră în rahat sunt vaci. Pot să fie boi, colegi sau prietenul casei. Doi: nu toţi care te scot din rahat sunt pisici flămânde. Pot să fie cumnaţi, rude, duşmani sau Golda Meier. Şi trei: când eşti în Yalta, taci şi aplaudă, în nici un caz să nu te apuci, la colţul străzii, să râzi de un afiş cât o vacă... M-ar interesa, desigur, cum ar suna versiunea morală a unei vrăbii americane trăsnite de un ger siberian. Şi invers. Sau varianta cu o vrabie israelită lovită de ger şi reînviată de boul egipţian Apis. Cea chinezească e de-a dreptul fermecătoare, ea simplifică morala, de aceea o şi consider de un uriaş viitor. O vrăbiuţă-*mao*, pe un ger-*mao*, trecu *mao* prin aerul îngheţat sub *mao*-grade. Căzu *mao*. Sosi o pisică *mao*, flămândă *mao-mao* şi, cât ai zice *mao*, o înghiţi *mao*. Morala e cea mai simplă: *mao*, *mao, mao*!... *Geehrte Herr Professor*, suntem până în gât în anecdotă, din ea nu putem ieşi, Dumnezeu nu e o vacă providenţială, nu e nici profesor de istorie, eu cred că Dumnezeu e deasupra a ceea ce noi numim morală, bine sau rău. De un singur lucru sunt sigur: că suntem vrăbii, că e frig, că vine o foamete mare, mare. Sărut mâna doamnei Olimpia, noroc bun, trăiască lupta pentru pace, trăiască prietenia veşnică între, jos cu cei care chinuie şi exploatează negri în ţara noastră. *Dosvidanie* !

Urcai încet şi îngândurat treptele blocului nostru, îmi deschise Limpi. Era calmă, indiferentă, îi ghicii totuşi, sub norii frunţii ei de ursitoare elină, umbrele discrete ale unor ascunse griji. Avea privirea din zilele în care nu apucase nici să aerisească, nici să spele vasele, nici măcar vreun motiv să se certe paşnic cu mine. Mă prinse de umeri, mă privi: îmi citi direct în fundul contorului gradul de alcoolizare cu care sosisem acasă. Fu mulţumită, nu-mi adresă nici un reproş: de altfel, vinul Mărinului, simţeam şi eu, fu atât de uşor şi de bun, că nu apucase să mi se urce la cap. Eram limpede (în cel mai rău caz, uşor „parfumat”). După sistemul Limpiei de a-mi măsura nivelul de beţie, pentru mine ea dispunea de următoarele etaje, foarte precis definite şi explicitate: parfumat, afumat, ciupit, cârmit, fofleau, crupă, cui, puzderie. Pentru străini şi necunoscuţi, se foloseau şi calificative ceva mai categorice, ca: atins în aripă, zdreanţă, oituz, cuc,

stalingrad. Primele adjective se refereau la etape psihice de ameţire: celelalte aveau în vedere gradul de clătinare, plutire, cădere în şanţ. La ora asta, eu eram bine parfumat; dar deloc afumat, ceea ce însemna că Mărin şi Florica îi ascultaseră sfaturile, iar eu, plop bătrân, o ţinusem într-adevăr în braţe pe îngerela aceea pişoatcă şi pitulice care era Anca. Anca noastră.

– Venişi la timp, bărbate, îmi zise soaţa, sărutându-mă în fugă. Du-te imediat în baie, fă-ţi un duş rece, spală-te pe dinţi. Curând, aici, va începe Vicleimul. Nu face ochi mari, încă nu sunt directoare, dar dacă va fi să fiu numită, în prima zi am să te pun să-mi văcsuieşti cizmele de comisar. Unii fac carieră de şmecheri şi deştepţi ce-s; numai eu s-ar putea s-o fac nevinovată, numai fiindcă m-a pricopsit Dumnezeu cu un soţ burduf de carte şi dubit de idei moarte sau muribunde. Începând din anul acesta, expresia strămoşească „râzi ca proasta-n târg" va fi înlocuită cu formula „râzi ca prostul de afişul primăriei".

– Draga mea, domnul Sommer mi-a ordonat să fiu surd şi mut.

– Dragul meu, limba acestora, a surdomuţilor, e o limbă de mare viitor. Te asigur. Va trebui să o înveţi, altfel cum îmi vei comunica ce e nou la bucătărie, când eu voi fi după gratii, iar tu, văduv-de-cod-penal, în libertate?

Când ieşeam din baie, vesel şi proaspăt, o zării pe Olimpia fluturând o batistă la geamul larg deschis al dormitorului. Eram surprins şi interzis.

– Ce e comedia asta? Cui îi fluturi tu semne cu batista?

– Naşului, îmi răspunse Limpi. Acum se porneşte, din capătul străzii, alaiul legal.

Văd bine la distanţă, numai la citit şi scris folosesc ochelari. În capul străzii în uşoară pantă, îl zării pe magnificelul beglerbei Tutilă Doi, înarmat cu o damigeană de cel puţin un decalitru. După el, urma Naşa noastră, cu un imens buchet de insomnie. (Din propria grădină: numai milogii cumpără flori în târg.) Iar după ea, era încolonată însăşi „*madama*" ei, de fapt, o servitoare-servitoare: fiindcă era şi tânără, şi de la ţară, şi numai cu câteva clase primare. Dar aşa era consemnul, să se evite cuvintele compromise de „servantăsau „servitoare", aşa cum erau indirect interzise şi cele de „unguroaica mea", „nemţoaica noastră" sau „ţiganca casei". Expresiile acestea miroseau a burghezo-moşierime, nu erau legale, în schimb denumirea de „*madama* mea" sugera ideea că ar fi o biată „fostă", în vârstă, ţinută din milă şi dispreţ politic, nu din obiective nevoi de curăţenie, bucătărie, bună la toate. *Madama*, vasăzică, aducea un imens şi desfăcut curcan peşcheş. Soldaţii, în furgoneta lor,

urmau la pas acest solemn convoi, ce defila spre mine prin mijlocul străzii, sub privirile răzbunate ale întregului cartier. Numai fanfara mai lipsea. Fanfara şi steagul. Plus o lozincă.

– Limpi, exclamai îngrozit, tu ai aranjat comedia asta? Ca răzbunare, ca revanşă, ca...

– Ei, ca... Eşti sau nu eşti surdomut? Taci, atunci. Nu eu am aranjat totul – ci alţii, mai sus. I s-a trasat sarcină să vină să ne ceară scuze. Dar să vină la noi exact aşa cum mergeam şi noi la el: cu dama şi madama, cu borcanul şi curcanul. În văzul raialei, în semn de penitenţă şi democraţie. Vine, chipurile, să-l ia înapoi pe bietul Karlie al nostru, căruia noi, mai deştepţi, i-am acordat scurt azil politic... Ia uite-i, mânca-i-ar gâmfa de işlicari turciţi, de lingăi şi puşlamale fanariote: ştiu cât are să mă coste circul ăsta: măcar să râdem cum se cuvine! Roata morii, bărbate, se învârteşte, zicea fie iertat taică-meu, înainte de a fi ucis exact de roata cea mare ce se prea învârtea. Tot ca ei am defilat, nu demult, şi noi – pe Bulevardul Republicii, Bastiliei, Reformei Agrare, nu? – spre vila cu iedere şi îngeraşi a Naşului nostru. Căruia atâta voiam să-i cer: să pună umăraşul lui să te mute de la Vinalcool fie la Teatru, inspector cu psalmii şi evocările istorice, fie la abator, simplu specialist în comisia de verificare şi control a tăierilor şi sacrificărilor. Că bine era! Azi nu ne ţâţâia fundul pentru ziua de ieri şi nici inima, pentru cea de mâine...

– Limpi, te implor: am nervii slabi; te rog, nu lăsa soldaţii aceia să-mi intre în casă! Măcar de soldaţi să mă scapi.

Limpi îmi făcu semn să mă liniştesc, să nu mă sperii, ştie ea ce să facă. Se aplecă peste pervazul ferestrei şi strigă în jos, tare, de răsună întreg cartierul Pandurii Noi.

– Naşule, fără soldaţi! Noi am venit fără, nu avem nevoie de ajutorul lor prietenesc. Nu noi suntem contrarevoluţionari, nu noi trebuie să fim eliberaţi...

Simţii până la etajul meu înjurătura reţinută a Naşului. Soldaţii nu acceptară să mai aştepte, erau deja în mare întârziere, îi arătau ceasul, soarele care apune, stomacul care nu putea pierde şi cina de la cazarmă. Cu greu, Tutilă Doi le dete drumul. Aceştia, bucuroşi, ne fluturară şepcile în semn de adio şi o şterseră în cea mai mare viteză. Naşul îşi îndreptă cravata (toate perdelele blocului tremurau de curiozitate), naşa luă curcanul din braţele „toantei”, noi închiserăm geamul, făcurăm cruce şi deschiserăm larg uşa spre coridorul scării. Auzeam paşii lor gâfâiţi urcând cu greu; le auzeam şi înjurăturile, şi gândurile anexe.

Limpi strigă: „Văleu, cât pe-acilea s-o-ncurcăm!”

Sări şi scoase de pe gâtul bărbosului crucea de la Maglavit ce i-o agăţasem cu o seară înainte.

– Ce bucurie, ce surpriză! le strigă apoi, ridicând astfel cortina pentru primul act. Vai de mine şi de mine, cum de vă încumetarăţi să ne călcaţi uşa bordeiului? Sărut mâna. Naşă, sărut mâna, Naşule! Lăsaţi, plocoanele are să le care bărbatul meu pe balcon.

Naşul – nu era nici el pescuit cu undiţa – se prinse, n-avea încotro. Ochii îi ardeau de ciudă şi ură, gura lui în schimb găsi repede replicile cele mai potrivite:

– O-le-le, Olimpio, să-mi trăieşti: pe tine te făcu alde mumă-ta în Joia Mare, îţi place să răstigneşti. Să trăieşti, dascăle! Du, te rog, damigeana asta cu negru vârtos unde trebuie, du şi curcanul. Să ştiţi, e din crescătorie specială, crescut cu roşcove şi păsat... Ehei, staţi bine, staţi frumos, păcat că nu sunteţi cuminţi. Nu-mi pare rău că vă căpătuii şi vă făcui vânt în carieră, îmi place cum vă aranjarăţi... Deşi, nu ştiu cine spunea, pe cine laşi să trăiască, nu te lasă să trăieşti, facerea de bine fiind se ştie ce... Cu toate acestea, eu, uite, vă jur pe viaţa mamei, pe cuvânt şi chiar pe onoare, să fiu al dracului, să fiu trimis în agricultură de vă mint, mie toată comedia asta îmi plăcu. Măi să fie! De n-aş fi îngrijorat pentru soarta voastră viitoare, aproape că aş zice „bogdaproste”, să fie într-un ceas bun şi la mai mare...

Limpi îl sărută drăgăstoasă, era numai zâmbete şi miere. Aveam revelaţia celei mai uriaşe ipocrizii, eram îngrozit, atâta teatru şi atâta prefăcătorie prefabricată nu-mi puteam imagina că pot să coexiste în sufletul sincer şi curat al soaţei mele. Dar aici eram la graniţa unei arhaice culturi, cu alte forme şi formule de ritual şi protocol. O seminţie care angajează bocitoare la înmormântări, la care toate etapele vieţii, închinarea pruncului, tăierea moţului, cererea în căsătorie, bătaia şi dragostea conjugală, absolut totul se înscria în vechi tipare de ură şi dragoste, într-un fel de liturghie bine ştiută şi reciproc respectată (ca şi regulile la jocul sau încăierarea flăcăiandrilor), la o astfel de seminţie ipocrizia nu mai e ipocrită, ci un fel de artă a vieţii, iar prefăcătoria de familie şi societate o simplă pre-facere ce însoţeşte obligatoriu orice întâlnire, afacere, înfruntare, indiferent dacă e vorba de botez, nuntă sau jaf la drumul mare...

– Îmi plăcuşi, Naşule, zise Limpi. Toată viaţa ai fost un biet Hristos răstignit, în Joia Mare. Între doi tâlhari, care totdeauna au fost alţii, mai mici şi mai proşti. Să mor de râs, ce mai! Când te aud pomenindu-ţi muma (care îmi fu mătuşă dulce), în loc să-ţi citezi fratele, care e dragoman cu trei tuiuri. Sau

măcar pe acel strămoş al nostru care fu hoţ de cai şi armăsar cunoscut, hăt, departe, până unde se varsă Istrul în mare. Mulţumim pentru plocoane, avem ordin, nu-i aşa, să le primim, deşi nu suntem obişnuiţi cu aşa ceva. Dar ne vom obişnui, cu timpul: acum, că a început înţărcatul proştilor, poate că apucăm şi noi o funie, fie să ne spânzurăm mai boiereşte, fie să ne facem o scară către raiul mult promis...

Naşa, mai slabă de inimă, izbucni în ocări şi blesteme, îi curgeau lacrimile, se revărsa acum din ea întreg amarul unei umiliri pe care, cu mintea ei de găină neouătoare, nu avea cum s-o priceapă. Cu atât mai mult, plesnea în ea ficatul de lungă elită şi grea boierie, pe care o crezuse veşnică şi neclintită ca Ţari-radul.

– Valeu, Olimpiooo, ce-ţi făcui eu de mă făcuşi de râs, tumn acum când am două examene de admitere în familie şi o nuntă care nu ştiu de se va mai face!? Îmi nenorocişi fetele. Olimpiooo, ce vor spune cuscrii mari din Istanbul, ce vor spune cadrele, tovarăşii, ce va urla târgul ăsta în care te făcurăm şi cu pâine, şi cu soţ neamţ? Vai de capul nostru, dar vai şi de voi, că, de vă mai apuc o dată în braţe, direct în zootehnie vă trimit cu toate statuile voastre.

Ca şi când nimic nu s-ar fi spus, Tutilă continuă să mă bată amical pe umeri, să-mi arate dinţii, de parcă ar fi fost la fotograf în bâlciul Sântămăriei. Ne aranjarăm frumos în jurul mesei. Toată lumea devenise politicoasă, ne zâmbeam, ne bucuram, chiar dacă bustul maiestuos al Clasicului, dominându-ne teatrul şi ipocrizia, părea a fi un ceresc *memento mori*, o prezenţă nod-în-gât şi sulă-n coaste, mai ales că, în lumina *Dämmerung* a acestei ore, privirea sa ironică, suverană şi dispreţuitoare apărea în izbitor contrast cu armonia suavă, folclorică şi creştină colţului cu icoane şi candelă din camera noastră cea de toate nopţile.

Tuşa lăcrăma uşor, ca la parastas, ea îşi purta vanitatea pe din afară, ca pe nişte branhii. Nu înţelegea nimic din mersul stelelor, avea o casă mare, două fete mari, un soţ şi mai mare, ea politică nu făcea, dar nici nu admitea ca cineva să-i sufle în slava şi otava casei. Naşul, curvă bătrână, din contră: se comporta de parcă ar fi venit să ne invite la nuntă. Cunoştea regulile jocului, avea o situaţie dificilă, ne şi dispreţuia profund: râdea totuşi, he-he-he, ca un cal fără zăbală; mă bătea pe obraji, he-he-he, dar îi auzeam scrâşnetul dinţilor şi simţeam scripeţii minţii lui de javră întorcându-se duşmănos spre mine şi spre Limpi,

– Vom bea, finule, îmi spuse, behăind. Am venit la colindat, ne-am adus şi vinul, apucarăm şi ziua în care să vă cântăm noi, eu şi Naşa voastră, florile dalbe.

Lasă, Olimpia, ştiu eu ce-i în capul tău, ştiu şi ce în capul acestui domn profesor, care crede că tot ce zboară e marxism şi dialectică. Se înşală. Adă tu nişte pahare babane, am primit vot de blam cu avertisment, am primit şi sarcina de divan să-l mut în casă nouă pe dumnealui (am înţeles că e vorba de bust), am pierdut catedra de futurologie şi locul-gutuie ce-l aveam în consiliul executiv al municipiului. Mi s-au imputat şi nişte alişverişuri, daraveri, başca trei doctorate date pentru obraz, cu ochii închişi. Nu-i nimic, noi să fim sănătoşi, până acum am funcţionat onorabil, de-acum o să trăim bine, fără griji. Nu mai smiorcăi, fă, cât timp mă ţin gura şi cureaua, nu mă dau eu bătut. Umpluşi paharele, Olimpio! Ce se scursă pe de lături să fie de sufletul duşmanilor mei. Ura!

Închinarăm. Mă simţeam ca un amator, luat de pe stradă şi dus pe scenă, să joace improvizând rolul trădătorului nevinovat, într-o piesă cu partizani viteji şi cu Iosif Înkremlinatul.

– Ce face Tutilă Unu? întrebă, mieroasă Limpi. Auzii prin târg că a sosit pe neanunţatele: de obicei trăgea la vila voastră, mira-m-aş ca acum să doarmă demonstrativ la Casa de Oaspeţi Mari, el, care îşi iubeşte atât de mult familia!

Drăgălăşenia asta era, de fapt, o fentă şi un contraatac în duelul ce începuse. Tutilă cel Mare, din câte îmi spusese nevastă-mea, era başvizir cu trei tuiuri la Înalta Poartă; Magnificul îl căra cu el ori de câte ori era chemat pentru raport şi închinăciune la Suprema Poartă. Fusese şi dragoman prin Nemţia Capitalistă, găvărea niţeluş în frangleza-papagal a diplomaţilor neobalcanici, se zvonea că ar fi avut chiar o întrevedere secretă cu unul din preşedinţii baptişti în biroul oval, reuşind să-l convingă definitiv despre gradul înalt de democraţie, igienă şi muzicalitate al popilor noştri, obţinând astfel o preţioasă prelungire a contractului pe baza căruia vindem imperialiştilor neaţâţători chibrite, pixuri, clei pentru timbre, produse în care excelăm din toate punctele de vedere. Competitiv, apetitiv, repetitiv. Olimpia – nu ştiu de unde cetire – venind vorba într-o zi despre acest unchi celebru, îmi depănă o teorie *sui-generis*, după care lumea bizantină în care ne-au scuipat istoria şi Yaltele ce o însoţesc se împarte, de la Allah încoace, în două clase paradiziac-luciferice: în clasa „optimaţilor”, alcătuiţi din „cei mai buni dintre cei mai buni”, şi imensa, oceanica mulţime a „pesimuşilor: a celor trişti, anonimi, destinaţi să defileze şi să aplaude, *in saecula saeculorum, amen*. Tutilă Unu era un „optimat” prin excelenţă, apărea la televizor (în planul doi), în ziare (în pagina doi), la radio (pe programul doi). Despre el se vorbea peste tot, dar mai ales în Alutania de unde

se trăgea, în şoaptă, încheiat la toţi nasturii, cu pălăria jos. Îmi plăcuse la nebunie acest plural în care mă încadram perfect, cel al „pesimuşilor". Eram un pesimuş, munceam pesimuş, trăiam pesimuş, lângă o soţie preapesimuşă şi ea. Naşul nostru, aici de faţă, nu era decât un minioptimat; acum, în criză de carieră, se pare că poziţia lui depindea mistic de cleiul, fixul şi pixul situaţiei în superdivan a marelui său frate.

Tutilă Doi ceru murături, muştar, ardei iuţi, foarte iuţi. Limpi, numai zâmbete şi politeţuri, îl servea ca o sclavă din fanar. Dar gura ei nu tăcea:

– Doar nu te întrebai de el, Naşule, ca să-ţi amărăsc ficaţii. Doamne păzeşte! Ziceam şi eu, aşa, într-o doară. E cât se poate de firesc: dacă avem un frate în culmea şi slava puterii, de ce să nu-l chemăm când ni se întunecă viitorul luminos şi când ne simţim împinşi din spate de hahalere şi duşmani, aproape de haznaua cu munca de jos? Nu? Ai fost numit – las' că ştiu eu, n-am căzut din pom fără să ştiu cine mi-a făcut vânt – pe linie de municipiu, director general al Universităţii Populare, aproape rector, ceea ce înseamnă că, deşi ai fost *surducat* pe linie de divan, pe linie de raia şi paşalâk eşti încă un elefant viu, cu trompă şi colţi, număraţi, dar neatinşi. Ai nobila sarcină să-l reabilitezi şi pe bărbosul care mustăceşte neputincios sub icoanele noastre. Mai ai şi obligaţia să-l convingi pe tâmpitul ăsta de mi-e bărbat drag să ţină, în locul tău, o serie de conferinţe fantastico-ştiinţifice, cu o singură, dar importantă condiţie: să nu uite că, totuşi, Suleimanul nostru e cel mai magnific profet şi gânditor al tuturor timpurilor. Poate că veţi scrie şi o carte împreună; el are s-o gândească şi s-o scrie, matale ai s-o supervizezi ideologic, iar Carasurduc o va susţine unde trebuie, sub formă de teză de doctorat în filosofie şi etică. Vezi că ştiu? Eu voi fi promovată, în schimb, directoare la sucuri şi marmelade, trimisă la academia de şefologie, numită, la viitoarele alegeri, deputată feminină în saivanul municipal.

Naşa Tutilă plângea mocnit, Naşul muşca obidit din ardeii foarte, foarte iuţi. Ciocnea numai cu mine, scuipa înspre bust şi turna pe gât mânios, ca un cazac zaporojean căzut prizonier în tabăra unor şleahtici papistaşi.

– Pe unde ne-om scoate cămaşa! se jeluia Naşa, blestemând şi făcându-şi cruci cu nemiluita. Cu ce măritäm fata? Socrul-mare nici nu vrea să audă de Isarlâk, are planuri mari, să-i trimită în Benelux, la studii, cu burse...

Un pahar golit se făcu ţăndări, izbit direct de soclul marelui Karl Marx. Limpi strânse buzele, se şi înverzi oleacă, dar se stăpâni. Consideram că e de

datoria mea să încep bătaia. Nu eram un laş, trebuia să dau două palme straşnice, asta m-ar fi răcorit. Dar – dracu ştie cum – nu simţeam nici un fel de furie, nici prea convins nu eram. Mă uitai în ochii jumătăţii mele: zâmbea. Mă uitai la Naşa: îşi pierduse glasul, semăna cu o găină jignită, dar şi cu altceva ce nu-mi era clar.

– Domnule Tutilă, rostii eu, în timp ce mă apropiam de moaca congestionată a Naşului, nu admit să spargi pahare în casa mea. Mă simt jignit. Iată răspunsul meu... De bărbat – şi de intelectual. Nordic.

Îi trăsei două palme. Nu grozave: sonore, precise, nici prea tari, nici prea moi, aşa cum se cuvine pentru un cavaler al căii de mijloc. Normal ar fi fost să-mi sară în gât şi să mă facă puzderie. Nimic. Naşul se uita la mine mirat. Foarte mirat. Apoi, deodată, izbucni într-un râs zgomotos, de se cutremurau pereţii şi icoanele. Se înveseli şi Naşa, de parcă asta ar fi aşteptat ea, de mult. Râdea şi Olimpia, agăţată de gâtul meu...

– Brava! mă pupă Naşul. Abia acum vii de-acasă, finule! Îmi plăcuşi, ai să vezi ce bine ne vom înţelege. Dă-mi şi câteva picioare în fund, scuipă-mă de aproape în obraji, ai dreptul, nu aveam voie să mă lăpăd de voi în şedinţa aia din pivniţă. Strămoşii noştri au crezut în Dumnezeu, şi Dumnezeul ăsta al lor nu era ateu: nici eu nu sunt, crede-mă; de câte ori mă avânt mai sus în futurologia marxistă, simt nevoia că citesc pe ascuns apocalipsa, să-mi fac cruci de haiduc sub spânzurătoare, să cânt psaltiri şi molitve. Ce mai, am căzut din vârful carului, acum mergem în urma boilor, culegem paiele din băligarul lor, dansăm geamparalele şi căluşul cu zurgălăi. Hai să bem, vinul ăsta e încă de la gospodăria căimăcămiei, de mâine mă înscriu muşteriu cu pile la Mărin al nostru, ăl de care ştiu, şi nu din dosarul tău, Olimpio, ci din alte acte, mai încruntate, pe care, din milă pentru voi, le-am rupt în urmă cu câţiva ani...

Nu mi-aş fi putut închipui că tocmai eu, un consecvent susţinător al păcii şi al blândeţii (mai ales că, în viaţa mea, am avut şansa istorică de a mânca nişte bătăi surori cu moartea, iar palme am primit cu nemiluita), să simt o plăcere atât de totală dând, la rândul meu, palme. Deşi palide şi formale, aceste două palme erau primele pe care le dădeam. Senzaţia era cutremurătoare, omul e o fiară agresivă, lovirea aproapelui are, probabil, rădăcini foarte adânci în filogeneza noastră. Eram gata să continuu a lovi, dar Limpi mă linişti: am înţeles din privirea ei că acum va începe spălatul rufelor; rolul meu era să beau, să nu mă îmbăt şi, mai ales, să nu mă mir de nimic.

– Lasă-ţi ocenaşele, unchiule, o auzii pe Olimpia, am şi eu maţe pestriţe, ştiu de unde bat vânturile, ştiu

şi cine scrie şi nu rupe acele mici denunţuri de familie... Dacă vrei neapărat să dezgropăm nişte morţi, eu sunt gata s-o fac. Chiar şi în public, la miting în faţa primăriei. Bunicul meu a făcut zece ani de pârnaie grea, fiind total nevinovat: a cântat *Noi vrem pământ* – şi asta pe vremea când ni se cam luau pământurile abia primite. Cine l-a denunţat? Popa? Nu. Crâsnicul? Nu, nici el. Ştim cine! Aşa cum ştim şi cine a dat foc morii tatălui meu, care fusese preluată, după război, de familia Tutilă, dar aprinsă ca să nu figureze în dosarele şi autobiografiilor fiilor, puşi pe carieră politică la oraş. Catedra de futurologie, fesul cu ciucuri de aur au la bază, undeva departe, în trecut, un mic, dar hotărâtor denunţ. Orice carieră mare începe cu mica trădare, cu micul denunţ, continuă cu un fluviu de minciuni şi se termină cu o uituceală totală...

Unchiul bea, rânjea, mesteca de-a valma. Să mănânci ardei iuţi cu telemea unsă cu muştar şi, în acelaşi timp, să înghiţi fără să clipeşti din ochi cele mai cumplite acuze, asta mi se părea fantastic, supraomenesc. Tuşa, slabă de nervi, încerca să abată fulgerele, dar era şi proastă, şi nepusă-n temă. „Hai, Olimpio, zicea, lasă tu bărbaţii într-ale lor, vino în curte, să te învăţ cum se taie un curcan gras...” Limpi, zâmbitoare continuu ca o zeiţă indiană, curăţa usturoi, tăia felii de şuncă şi parizer, avea zece mâini, zece creiere, juca pocher cu un mare scamator. Şi câştiga.

– Olimpio, se răsti în mânie-glumindă Naşul încolţit, lasă tu dosarele să doarmă. Somnul de cadre e cel mai sănătos somn din lume. Nu ne arde nouă acum de împărţit cheltuielile pentru parastase. Eu zic să punem cărţile pe masă, să jucăm deschis, să ne înţelegem şi să începem o viaţă nouă: mai grea, mai de jos, dar mai pozitivă şi mai justă. Ce zici?

– Deh, oftă Pythia mea, uşor de zis, greu de făcut. Matale, unchiule, eşti obişnuit, ca Păcală, să cânţi din fluierul fermecat, şi noi, ca oile, să-ţi jucăm după voie. Dar acum – trebuie să o recunoşti – fluierul a cam trecut în tabăra mea: eu, dacă vreau, cânt bătuta şi matale, dacă te ţin curelele, joci chiuind şi de unul singur...

– Cum aşa, fato? Nu mai sunt ce am fost, dar sunt încă. Voi fi şeful suprem al soţului tău, voi răspunde de conferinţe şi linie, statuia asta mie-mi este dată în grijă. Cu tine nu am nimic: sucurile şi marmelada nu mă interesează.

– Privite în mic, de lângă o gustărică şi un vinişor, aşa par a sta lucrurile. Dar, după informaţiile mele, la Înalta Poartă, de unde ne-a sosit Carasurducul ăl nou, au loc în mare taină câteva grele schimbări de linie şi opinie. Partida independentă, dar fanariotă şi neoturcă, din care fac parte şi clanul Tutilă, şi

Osmanescu, şi Ilderim, e pe ducă: se zice că însuşi Sultănică, în ultima plenară, a venit fără fes, n-a mai zis „Allah”, în schimb a făcut câteva discrete temenele arlus, lăudând, ceea ce nu a făcut niciodată, pe bravii luptători cumani şi pecenegi. Dinspre Sublima Poartă vin veşti cum că Sublimul Padişah e cam lovit de dambla, poartă o cruce ascunsă sub zale, vorbeşte „Pace, Pace”, îi obligă pe militari să înveţe englezeşte şi pe ţărani să mănânce pâine americană. Ca să se obişnuiască. Carachitaii şi l-au îngropat cu mari onoruri pe marele lor cârmaci, cu mai mici onoruri i-au îngropat cărticica de înţelepciuni la râpă-ducătoare, acum se pregătesc s-o spânzure niţeluş pe nevasta acestuia. Sultaniţkiul şleahticilor a fost arestat, prins cu mici, dar uriaşe abuzuri de avere şi putere: în acelaşi timp, un alt mazur este ales Papă şi acum, după treizeci de ani de educaţie atee şi futurologică, se constată că popoarele adoră opiumul religiei, umblă în genunchi să sărute o icoană politică, făcătoare de minuni politice. Hunungarii noştri vecini defilează ei cu steaguri juste, dar pe dedesubt redescoperă rentabilizarea chiaburizării şi avantajele iniţiativei particulare. Sultanul lor nu admite nici alai-ulu, nici ulu-alai, în schimb îşi permite să se uite la dolar ca la o rudă de sânge, uitând complet de vecinătatea vigilentă, hipnotică şi veşnic convingătoare a unor tancuri volga-volga, ultimul răcnet al civilizaţiei şi, progresului în toate sectoarele... La noi în urbe, acest biet clasic este plimbat ca un mort fără loc de veci, fără rude, fără buletin şi cetăţenie. A trebuit ca eu, o amărâtă de pitulice de radio-uzinal, şi acest fost belfer universitar şi fost puşcăriaş fără pachet şi vorbitor, să-i acordăm, din creştinească milă, un azil cât de cât politic. Şi – în timp ce asemenea uriaşe probleme se ridică în zare – vii mătăluţă, unchiule, cu o damigeană şi un curcan şi încerci să-mi înnozi creierii cu aluzii şi ameninţări. Uiţi un lucru: că am primit dispoziţii de sus – la aceste cuvinte, rostite de Limpi cu un ton ameninţător, musafirii noştri amândoi se cutremurară, iar în bucătărie curcanul, curcan cu nivel, dădu un ţipăt de luptă şi jertfă – repet, adăugă Limpi, cu buze subţiri, alutan-ameninţătoare, am primit dispoziţii speciale să te accept în vizită, să mă fac că te iert, dar de fapt să fiu foarte atentă, foarte vigilentă, foarte prudentă faţă de toate problemele pe care mai ai obrazul să mi le propui.

– Care probleme? se răsti Naşul.

– Să tăiem totuşi curcanul. Olimpia dragă: dacă vine şi cumnatul, nu vine singur, să avem ce să-i punem în blide.

Proasta de Naşa scăpase din mânecă un as ţinut pentru o cacealma de mai târziu. Tutilă se stăpâni

greu să n-o plesnească: preferă să se scoale, să ofteze a otravă şi lehamite, să-şi scarpine chelia şi să se uite, holbat şi năuc, spre bustul Marelui, de parcă abia acum observa că e şi el prezent, că e şi el o problemă...

– Nevastă, zise după ce îşi înnodă iar chingile inteligenţei practice, tu să cam taci, să mă laşi pe mine să scarmăn lâna. Te-am adus să plângi oleacă, nu să-mi schimbi ordinea de zi, anticipând. Olimpia asta nu mai e o fină oarecare, cu ea nu mai tai tu curcani în fundul curţii, în văzul întregului bazar. Ea e directoare la..., membră plină în..., lucrează direct cu..., răspunde ideologic de..., va fi aleasă deputată pentru..., având şanse de a fi propulsată spre..., fiindcă ştie totul despre..., avându-şi busolele orientate către... Pricepuşi, făă? Aşa că aprinzi tu focul la aragazul ei, pui apă la încălzit, iei curcanul şi te duci singură să-l tai. Ptiu!

Tăceam, tăceam la rece. Olimpia chicotea veselă: „Trece raţa Dunărea, grănicerii trag în ea..." Cântecul acesta idiot nu avea nici o legătură cu discuţia. Teoria „reziduurilor", în logica veche, mi se părea deosebit de actuală şi prezentă în tactica hi-cleniilor alutano-sarlâce: driblingul, mai mult decât un mod de a juca fotbal, e o artă în gândire. Te faci că-ţi măriţi fata exact când ai control la magazie; vorbeşti de pescuitul cu undiţa exact când vrei să împuşti viţelul rătăcit sau mistreţul de sezon (care e, de fapt un biet porc, scos noaptea din incintă şi dus în porumbiştea dinainte stabilită); te plângi de dinţi şi de dentist anume ca să nu se afle că ai dinţi cremene şi că l-ai şi mâncat de viu pe bunul tău vecin şi prieten. Chiar şi măreţul Suleiman, de câte ori, pe plan internaţional, e întrebat de dezastrul din brava noastră agricultură, el vociferează împotriva înarmărilor şi dobânzilor mari; ori de câte ori vine vorba despre datoriile ce le avem la diferite bănci capitaliste, el aduce osanale strămoşilor, poeziei, dansului nostru popular, tematic, dar independent. Trece raţa Dunărea. Ziariştii occidentali încearcă toate hermeneuticile posibile, ca să pătrundă şi să priceapă logic nişte mişcări diplomatice pe care le consideră subtile, nuanţate, teribil de rafinate. Părerea mea este că, o dată ce scopul general este de a-i întuneca mintal pe adversari, metoda e simplă: când ei joacă fotbal, tu joci baschet şi-i acuzi că nu respectă regulile; când ei te invită la tango, tu tragi la ţintă, iar când ei joacă şah, tu dai cu zaruri proprii. Simplu, eficace, general valabil. Vasăzică, vine şi cumnatul Tutilă Unu cu încă cineva. Curcanul cel gras va trebui jertfit la un congres de pace, între nişte războinici ce se dispreţuiesc de moarte.

– Nu ai să le poţi face toate singură, adaose

mieros a mea soţie, lasă-l în trăsnet, nu ne arde nouă acum de curcan împănat...

– Ba, să mă ierţi, Olimpio, zise Naşul, prevederea e mama mă-sii: n-am dat drumul la „*madam*", fata aşteaptă în faţa blocului, sub bec. Uite, eu zic să meargă profesorul s-o salte din repaus, mai ales că e durdulie, se leagă gealaţii din pândă de sânii ei. Nu e bine, mai ales că e şi proastă, de la ţară, arzoaică păguboasă: se roagă ea cu ochii închişi, dar păcătuieşte cu ei deschişi şi fără să întrebe de buletinul agresorului.

– Ai fost, eşti şi vei rămâne un porc, declară tuşa, dar aceste drăgălăşenii sunau a ison de tămâie, într-o sfeştanie inutilă şi plicticoasă. Dacă e s-o înghesuie cineva, ştiu eu cui trebuie să-i scot ochii!

– Du-te, îmi zise Limpi, se pare că, totuşi, curcanul va trebui tăiat.

– He-he-he, râdea Tutilă, nu se poate revoluţie fără sânge, nici sânge fără cuţit. Profesorul a râs de Marx, nouă ni s-a pus de mămăligă şi curcanul va trebui să fie tăiat şi mâncat. Dialectic: teză-antiteză-sinteză.

Limpi mă conduse afară, în capul scărilor. Tuşa bodogănea încă în bucătărie. Curcanul, legat numai la picioare, se zbătea cât putea, scoţând nişte ţipete de groază. Mă uităm în ochii Xantipei mele, voiam să ţip: „Gata, m-am săturat, hai să fim ceea ce am fost, hai să fim numai noi doi!". Dar simţeam că nu e cazul; am intrat în horă, trebuia să jucăm, dracul ne cânta din cimpoi, nu obosea, nu obosea, avea şi o imaginaţie utopică, fantastică.

– Iubitule, îmi şopti Limpi, te faci că te duci după servitoarea Naşului. Ai să dai afară, sigur, de cei doi tătari de serviciu puşi de Osmanescu să urmărească desfăşurarea comediei. Tu să te duci aproape de ei şi, cu ton de *bonsoar*, să le spui doar atât: „Raportaţi şefilor voştri că eu şi soţia mea nu-i putem păzi. Marx e în pericol. Dacă se-ntâmplă ceva, nu noi vom fi de vină!"

– Nu înţeleg, Limpi: ce urmăreşti?

– Nici eu nu ştiu. Mă apăr. Simt că în spatele Naşului se ascund un plan şi o inteligenţă duşmană. Ni se pregăteşte ceva – dar nu ştiu ce.

– Crezi că Tutilă Unu va veni la cină?

– Nu cred. Prea a scăpat intenţionat gafa asta. Ea era pregătită să fie spusă ceva mai târziu. După ce s-ar mai fi încins bătălia.

– Ce bătălie?

Mă pupă. Pe frunte. Cu milă. Zâmbindu-mi ca Maica Precista.

– Fericiţi sunt şi cei bogaţi cu duhul, îmi zise şi mă împinse spre întunericul economicos al scărilor.

În urma mea auzeam, hurducându-se, personalitatea sacră a curcanului. Zăream în mâinile tuşei cuţitul de jertfire, simţeam de după uşile vecinilor respiraţia tăiată a pândei şi atenţiei mărite. Ar fi fost cazul s-o aştept pe Naşa noastră, să car eu curcanul rebel. Nu puteam. Nu aveam nimic comun cu găina asta jalnică, nu ştiam ce să-i spun, ce să nu-i spun; o ştiam şi cretină, şi boiernaşă, şi umflată în penele puterii; vila cu iederă, peretele cu iatagane, serviciul de cafea din Egipt etcetera. Două fete cucuiete, nişte cartoafe cu mai multe focoase, crescute în numele clasei muncitoare în huzur şi sulemeneală, cu ochii către Comerţul Exterior, purtând sutiene aduse de studenţii comunişti greci, din Serbia, sutienele fiind de origine italiană, bine-nţeles; visând, în „Lada" familiei, căsătorii *Paris-Match* în decoruri *Neckermann* şi o viaţă cât mai îndepărtată de cincinale, agricultură, întreceri socialiste pe ramuri. Părinţii mănâncă rahat, dar copiii se scaldă în aur... Eu aparţineam unei generaţii care, cu dinţii deja strepeziţi, continua să mănânce aguridă, numai aguridă. Nu eram, aşadar, pregătit pentru o conversaţie, chiar formală, cu tuşa, nici pentru toată buluceala asta cu Marx, cu Tutilă, cu teribilele convulsii din nomenclatura şi sinodul Isarlâk. („Pentru formele absurde pe care le-a dat Istoriei – o spunea, nu fără temei, însuşi Sudeţius, titularul fostei catedre de fostă Etică, din fostul Genopolis –, Dumnezeu, El însuşi, pare a fi total nepregătit, ignorant şi neputincios.")

Nu o aşteptai pe Naşa noastră, îi făcui doar semn indicându-i locul unde, în fundul curţii, se aruncă gunoaiele, se taie curcanii. Noaptea, pisicile pândesc măruntaiele, vecinii, a doua zi, judecă grăsimea şi mărimea ploconului sau a prăzii după calitatea penelor aruncate, înjură apoi, în raport direct proporţional cu lipsa de pe piaţă a acestei păsări indiene, pe cale de dispariţie atât din comerţul socialist, cât şi din cel particular, în curs de demolare.

Afară, stradă pustie, un pic de lună, un pic de vânt. Doar către seară şi, uneori, noaptea pot pătrunde spre oraş, ecouri freatice ale unor reumatisme ascunse, mocnite, morbidele îndurerări ale satelor mute şi oarbe ce ne înconjoară până hăt-departe... Ard luminile la teatru, se joacă actul ultim din Interesul general, acum are loc scena în care ministrul îşi împuşcă adjunctul din cauza unei curve care e soţia nu ştiu căruia; lumea e încântată, face bine oricui să vadă miniştri împuşcându-se în numele intereselor generale. Pe bulevarde, pace, discreţie, pustietate: viaţa de noapte a sucombat în noaptea vieţii. Beţivii nu trec prin centru, ei de când e lumea au alte cărări,

iadul a fost organizat pe clase, categorii, straturi. Şi cărări – din ce în ce mai diferenţiate şi mai exclusive... Acum, dacă eşti atent, poţi auzi de sus ţipăt de păsări ce migrează libere, poţi simţi în nări ceva-ceva din mirosul reavăn al pământului, al holdei, al fânului de curând cosit. În sângele meu bătrân arde ascunsă o candelă, mama fusese ţărancă, strămoşii ei au venit cu căruţele din fundul Suabiei, în nopţile în care tata întârzia la mină ne povestea despre lupi, păduri, vâlve ce umblă prin întuneric. Oraşul e doar o rană deschisă – adevărata durere, adevăratul cancer nu-s aici, între blocuri, pe lângă aceşti nenumăraţi faguri de singurătate şi frică. Marea suferinţă a Timpului e acolo, după zare, dincolo de geana vânăt-otrăvită a centurii industriilor; acolo doare pământul, doare limba, doare dreptatea definitiv pierdută. Acolo, sub un imens clopot de teroare şi prostie, se încearcă, inconştient şi orbeşte, realizarea alchimică a unui suflet fără de speranţe, fără credinţă, fără de ziua de ieri sau cea de mâine; dorm cimitirele, dorm bunele intenţii, doarme şi sfânta, pravoslavnica noastră Biserică. Popii noştri (niciodată nu au fost ei prea teologi sau cărturari, ştiau în schimb să cânte, să trăiască, să mănânce şi să bea bine, erau un exemplu viu că viaţa aceasta nu e numai umbră şi vis), nefiind învăţaţi să moară luptând, ca florile de câmp pe mare secetă, au secat de tot: se bucură că pot să respire, că mai pot ciupi câte puţin de la bieţii creştini, se miră şi ei cât de mult s-au împuţinat slava Domnului, puterea Cerului, teama de iad. Dar, pe nevăzute şi subconştiente lungimi de undă, se aude plânsul jarului de sub cenuşă. Ne-a bătut Dumnezeu, plătim pentru locul de sub soare cea mai cumplită dare şi chirie, tot oraşul acesta e un loc de ispăşire şi pedeapsă indirectă. Suntem şi nu suntem ţărani, suntem şi nu suntem muncitori, suntem şi nu suntem alfabetizaţi, suntem şi nu suntem oameni, avem şi nu avem trecut, avem şi nu avem viitor. Toţi ne facem că am fi cântăreţi într-un unic cor patriotic, dar numai vocea şi partitura javrelor şi lichelelor se aud. Un înger bătrân, fără dinţi, fără aureolă, îşi caută prin pubelele memoriei noastre aripile pe care nu ştim când le-am retezat, de ce le-am retezat, din al cui ordin. „Numai pietrele sunt nevinovate", zicea Hegel, dar la noi şi pietrele îşi au cota-parte din prostia, neruşinarea şi deznădejdea prezentului continuu în care am ajuns artişti şi atleţi ai verbului „a muri – murire". Yalta, doctrina Sonnenfeld, Helsinki: vorbe, vorbe, vorbe, îndemnuri la a fi prin a nu avea şi la a deveni prin autoanihilare şi mută aneantizare.

(Să nu mai beau: orice ameţire înseamnă cădere în sinteze şi idei generale, în dureri şi spaime fără de

leac. Nu e bine să te uiţi spre fundul apei când înoţi în larg, nu e bine să numeri berzele când dansezi pe sârmă. Dacă vreau să nu înnebunesc, trebuie să evit orice aproximare a conceptelor mari, orice ispită a teoriilor despre „teorie”. Particularul mic şi insignifiant, hic et nunc-ul melcoid, şotronul convenţionalelor laşităţi cotidiene, pâine „intermediară” câştigată prin tăcere, supunere, histrionic, fuga de orice curcubeu în zare, de orice speranţă în viitor, de orice alarmă sau larmă istorică – acestea ar fi reţeta postyaltă a suprasubvieţuirii noastre. Să lăsăm rahatul să se usuce, să lăsăm minciuna să danseze hora mare în pieţe, să lăsăm cuvintele mari să piară de moarte mică. De urât, de râie, de scârbă... Să nu mai beau, râde iar de mine, sub streaşină sumbră a turnului primăriei, un demon franţuz, filosof, moralist, *engagé*...)

Sub teii, din faţa blocului – aşezată ţărăneşte, judecând în palme câteva albe pietricele – o găsii pe Leana. „Toanta”. Mă uitai în ochii ei. Erau limpezi: pe scara de valori a suferinţei, avea gradul cinci, (în leprozerie am fost învăţat să clarific privirile după profunzimea numeroasă din apele lor: admitem şapte grade de profunzime, privirea unu, să zicem, fiind cea a porcului sau torţionarului, privirea şapte cea a lui Hristos sau Budha.)

– Eşti singură? o întrebai cu blândeţe. Din punct de vedere politic şi social era sora mea de destin.

– Singură, îmi spuse, cu cine să fiu!?

– Nevastă-mea zicea că nişte din „ăia” ar da târcoale pe aici.

Nu se miră.

– Ştiu. Fură. Vro doi – şi unul mai mare. Stau ascunşi acum după colţul cela.

– Nu-ţi fu frică?

– De ăştia? râse fata. Păi pe de-alde-ăştia îi mănânc dumicaţi în lapte de măgăriţă.

Tăcurăm. Mă uitam spre colţul cu pricina. Nu se zărea nici o umbră – doar rămăşiţe dintr-o veche frică a mea păreau a pluti peste coamele îngândurate ale copacilor. Undeva departe parcă ţârâia o vioară ţigănească, parcă hăuleau şi nişte beţivi. Provincie a provinciei lumii. Margine a marginalilor, definitivă, incurabilă, mortifiantă *finisterra*.

– Veniţi după mine sau...? mă întrebă fără să mă privească.

– Sau?

– Sau te plimbi şi dumneata, aşa, în dorul lelii, ca stăpânu-meu?

– Nu. Am venit să-ţi spun că „stăpâna” a coborât să taie curcanul. Va trebui să o ajuţi.

Dădu din umeri. Era îngrijit pieptănată, avea umeri frumoşi sub ie, părea curăţică şi deşteaptă. Sub

douăzeci de ani.

– De ce ai plecat din sat? o întrebai.

– Păi acas' ce era să fac? Flăcăi de însurătoare nu-s, casă şi lot individual nu am. Mă lăsai amăgită de...

Tăcu. Aruncă în ciudă pietricelele. Scuipă imaginar spre o amintire urâtă.

– Îmi ziseră: te facem coafeză. Şi manicureză. Ai să câştigi bani frumoşi, te măritäm cu un mecanic de locomotivă. Electrică. Cu buletin de oraş şi bani la CEC...

– Şi?

– Ciuciu! Ca să mă accepte pe acilea, muica le dete un porc de o sută de kile şi cinci gâşte grase. Mă pomenii servitoare. La de toate. Cică mai întâi să învăţ să mă port. Să scap de mirosul de ţară, de târlă, încaltea, de ar fi fost numai păcăleala asta Dar...

– De ce îmi spui mie toate acestea? Nici nu ştii cine sunt!

Părea înveselită. Se ridică, îşi aranja fustele, broboada.

– Păi... vă cam ştiu. Sunteţi al doamnei Olimpia, nu?

– Da. O cunoşti?

Oftă. Mă privea acum insistent, căuta ceva în adâncul ochilor mei. Un punct de sprijin, o certitudine, nu ştiu. Anca cea mică mă privise astfel, parcă. Se destrămau nişte scame de ceaţă în creierul meu, fata asta îmi povestea ceva, cum de nu pricepeam!?

O luarăm încet pe aleea ce înconjura blocul.

– Te-a...? întrebai direct.

– M-a! îmi răspunse prompt, fără să ezite. De cum venii. A treia noapte.

– Şi nevastă-sa?

– Ştie. Zice că pe ea o dor ovarele. Pe care le-a scos.

– Şi... şi... ai tăcut? Nu ai ţipat, nu ai reclamat?

– Ba da! Fui la un procuror. Dar şi procurorul ăsta zisă...

– Ce zisă?

– Că vrea probe. Reconstituire. Să-i arăt lui cum... Încuie uşa, divan nu avea, mă întinsă pe muchetă.

– N-ai ţipat? Nu l-ai muşcat? Nu te-ai apărat?

– Ba da. Dar era seară, a ştiut el când să mă cheme în audienţă. Cu el, măcar, îmi plăcu. Era tânăr, mirosea a tutun bun, de fiecare dată îmi dădea 25 de lei... Fu transferat nu ştiu unde, mă dădu în primire unui ofiţer în civil. Tot pentru reconstituire. Ăsta mirosea a beci, nu-mi dădea nici un ban, totdeauna după îmi cerea să-i scriu o declaraţie. Despre stăpâni. Că ce fac, cum mă isplotează, de câte ori îmi miorlăie la uşă, când vine beat de la şedinţe, stăpânul. Am dat

la declaraţii de m-a durut mâna scriind.

– Şi?

– Toate hârtiile acestea au ajuns la domnu Tutilă. Mi le arătă, era chiar seara de Crăciun, mă făcu vânătă în bătaie, arzându-le în faţa mea. Striga şi el, striga şi stăpâna, strigau şi fetele amândouă: „Curva, curva!”.

– De ce nu te-ai întors acasă?

– La ce? La cine? Mai am două surori: cea mai mare fu începută şi ea de un brigadier, într-o rulotă semete. Acum trăieşte cu un contabil care e însurat: îi merge mai bine decât mie, dar tot curvă se cheamă că este. Nu?

Tăceam.

– ...Am vrut să mă arunc în iaz. Rămăsesem gravidă, aveam şi două coaste rupte în bătaie. Aflasem că stăpânii-tovarăşi nu mă trecuseră nici măcar în cartea lor de imobil. Eram o flotantă fără viză, la policlinică nu m-au primit. Atunci m-am dus la doamna dumitale.

– O cunoşteai?

– Cine nu o cunoaşte? Ea m-a scăpat de moarte, să ştii. Eu la icoana ei mă închin. De la întâi – aşa ne-am înţeles – mă mută ea la marmelade. Are să-mi caute şi un om cu care să fac casă. Inima mea e curată ca rouă: lumea-i rea, lumea-i curvă.

– Hai, Leano, îi zisei, subit înveselit, hai să-ţi arăt unde se taie curcanul... Dacă te măriţi, mă chemi naş.

– Vă chem.

Era veselă, râdea ca un copil. Răzbătea dinspre sufletul ei un flux de sănătate, de arătură sub zăpadă, de sămânţă în aşteptare. Teribila forţă de regenerare morală a pământului? mă întrebam. Eram un idiot romantic, total în pom, fata asta trăia o tragedie reală, pe care eu o citeam ca dintr-un roman rusesc. Sau o vedeam pe o scenă de teatru. Literatura e duşmana cea mai perfidă a empatiei, *einfuhlung*-ul lumii e în scădere, între noi şi milă stau miile de cărţi scrise despre „noi” şi „milă”.

Îi arătai drumul spre curtea interioară.

– Eu mai am o treabă, îi spusei. Fato, mă bucur mult că te-am cunoscut şi eu!

Îi apucai mâna, voiam să i-o sărut. Eram pilit? Nu cred, mai degrabă, aş zice, imboldul acesta de umilitate şi vinovăţie venea de undeva departe, din colonia minieră în care m-am născut sau chiar din minele în care am lucrat şi eu (ca pedeapsă) şi strămoşii tatălui meu (ca soartă)... Sau de la bărbosul din camera mea, marele Mentor şi Zeu al umilinţilor şi păcăliţilor din lumea întreagă, pentru care se tăia acum curcanul cel gras.

Fata se opri din mers. Râdea. Râdea cu lacrimi.

– Când i-am povestit doamnei Olimpia toată

nenorocirea şi prostirea mea, întâi şi-a făcut cruce, apoi mi-a zis: „fato, asta-i futurologia, să ştii". Am întrebat-o speriată: „Ce înseamnă cuvântul ăsta, de sună cum sună?". Mi-a zis: „Nu ştiu, sunt şi eu o proastă venită de la ţară. Când a-i să-mi cunoşti bărbatul, care e foarte învăţat, să-l întrebi neapărat. El e singurul, după marele tău Stăpân, care ştie din ce peşteră a ieşit balaurul ăsta de tip nou..." Aşa mi-a zis.

– Şi acum, o întrebai ceva mai sever, chiar doreşti ca eu să-ţi explic, aici, ce înseamnă...?

– Nici vorbă! Ştiu ce înseamnă. Dar credeam că o să vă fac să râdeţi. Noi – adică eu şi cu doamna Limpi – de câte ori suntem abătute, pleoştite sau numai dosădite, e de ajuns să rostim cuvântul ăsta scârbos şi, dintr-o dată, ni se desnegură şi ni se pre-rupe râsul. Dar noi suntem de către pădure amândouă. Sărut mâna!

O zbughi spre fundul curţii. Parcă auzeam curcanul ţipându-şi aria cuţitului... Mă întorsei spre teii umbriţi, încercând să întrezăresc prin semiobscuritatea acestui colţ de stradă siluetele mistice ale spahiilor de serviciu... Nimic, nicăieri. Mirosea plăcut, bătea şi un vânt uşor dinspre codrii bărăgani. Lăzile de gunoi nu se simţeau: aroma teilor binecrescuţi ţinea la distanţă duhorile citadine. Şi cerul era simplu, senin, comunicativ: nimic înfiorător, nimic tragic. Privind în sus, aveam sentimentul clar al timpului elementar: mă simţeam o monadă oarecare, o formă de spaţiu, un obiect în afară de evenimente şi istorie. O minus-conştiinţă, biată gâză uitată de Dumnezeu, de oameni, de fiare şi colegi. Djugaşii nu se zăreau – ştiam totuşi că sunt pe undeva, că trebuie să fie ascunşi pe după un colţ, sub boschete. Mă ispitea gândul de a specula filosofic starea asta tipică de pândă şi teamă; în spate, sus, drama Lui, a gânditorului-princeps: alături, zbaterea levantin-ciocoiască a Tutilismului şi acrobaţia latino-bizantină a inteligenţei soaţei mele; în curte, curcanul de jertfă, între prostia înfumurată a Naşei şi tragedia de clasă a „Toantei"; eu aici, în faţa acestei nopţi piezişe, trebuind să-mi strig ameninţarea ca într-o peşteră; spre nimeni, spre nimic, şi totuşi către toate stihiile puterilor clin urbe. De după tufele dese mă pândesc ochii de hienă ai vânătorilor de capete, în spatele lor aşteaptă, probabil, crâncena putere a Osmanescului şi a noului Carasurduc; peste ei e Puterea Supremă, apoi Puterea Sublimă, apoi Ultima Putere, MOARTEA. Asmodeu, meditativ, priveşte plictisit imensul rahat care ar fi istoria modernă şi contemporană; Dumnezeul nostru, bătrân şi obosit, s-a culcat, doarme, visează probabil o altă geneză, calitativ superioară; şi-a luat mâna de pe noi. Au

încercat şi el, şi Fiul său, n-au reuşit. Suntem profund nerentabili din punct de vedere moral. Proiectaţi iniţial de a fi o preţioasă investiţie de Spirit şi Jertfă, ar fi trebuit să producem dragoste, libertate, lumină la toţi indicii, cu toţi parametrii şi toate diferenţialele divine ce ni s-au livrat. Dar iată rezultatul: frică, foame. Crime, minciuni, ură. Junglă. Iad. Bolgie. Calvarii în jos, anticristice şi antimântuitoare. Asmodeul meu din turnul Agiei contemplă scârbit colcăiala puroiată a vieţii: nu mai are nici un haz să fii demon, nu ai cu cine lupta, nici n-ai schiţat o ispitire şi toţi se aruncă pe burtă în faţa ta, cerându-ţi fundul spre admiraţie şi sărutare. Binele s-a retras din lume, putrezeşte, probabil, undeva sub Mai-Binele tuturor răscoalelor, jertfelor, revoluţiilor făcute în numele lui. Toate vorbele mari, ca frunzele toamna, au căzut din Pomul vieţii, putrezesc acum şi mor. Sunt lacrime *rerum*, a spus-o Eneas, văzând Carthagina distrusă; ce ar spune acum, dacă ar contempla de sus spectacolul oceanului de trădare şi minciună sub care se culcă sute de milioane de bieţi pesimuşi, încă bipezi. Hominoizi, omnivori? „N-aş vrea să mor în pielea unui porc." A spus-o Gide lui Julien Green. Nu ştiu în ce piele a murit acest gladiator al rătăcirii şi curvăsăriei: martirii vechi intrau în arenă ţinându-se de mână, dar fiecare murea apoi crucificat singur; acum, evoluăm singuri, singuri, spre arena barbară, dar de răstignit suntem răstigniţi global, la mare grămadă, de-a valma şi fără discriminări de naţionalitate, rasă, religie, convingeri politice: pielea cea mare a lumii ne părăseşte, au ros-o leprele şi sifilisele tuturor utopiilor şi ideologiilor; Moartea lumii îşi înalţă coasa, omenirea va avea sfârşitul pe care şi-l merită.

Tresări. O pasăre de noapte trecu pe sus; nu departe, sticliră în întuneric dinţii de vipla ai cizmei; va trebui să le spun ceva, dar am şi uitat ce lozincă sau descântec mi-a încredinţat Limpi; ar fi ridicol să vorbesc, ca Eneas, unor umbre din infern, ameninţându-i, în numele Lui. „Tovarăşi, raportaţi şefilor voştri că noi, eu şi cu nevastă-mea, nu-l mai putem păzi..." Îi caraghios, e stupid. Umbrele se mişcau, erau doi sau trei, dar nici o uniformă între ei. Poate că erau nişte bieţi pensionari insomniaci, sau măturători ce chiulesc, sau studenţi arabi pândind sabine, nu aveam cum să ştiu dacă eu şi casa mea eram pândiţi şi ameninţaţi sau totul nu era decât o proiecţie a fricii mele. Dar nu mă puteam minţi; funcţiona în adâncurile parasimpaticului meu de fost puşcăriaş, lepros politic, cu ani grei de celulă, anchete şi bătăi în spate, un sistem de alarmă antiseismică; mă strângea pancreasul, colecistul îmi ciocănea ficaţii, inima întreba creierul, creierul mă întreba pe mine şi

aşa mai departe. Reuşisem în mod fericit, după lungi exerciţii şi meditaţii ascetice, să extirp din suflet şi spirit orice urmă de frică sau laşitate: dar trupul, carnea, oasele cu măduva lor, carcasa eului meu refuzau orice fel de argument moral sau filosofic: puteam merge senin spre spânzurătoare, dar pielea îmi tremura la gândul cravaşei sau pumnului licenţiatului în drept absolvit la seral.

Am înaintat vitejeşte până la marginea întunericului. Cu vocea mea de rezervă bărbătească, cu conştiinţa mea de european luminat dinspre stânga, strigai – baritonal, frumos – trei lozinci ce-mi veniră pe limbă:

– Proletari din toată lumea, treziţi-vă! Nu avem de pierdut decât lanţurile! Pământul e al celor ce-l muncesc, dar ale cui sunt roadele?

Nimic. Nici o mişcare. Nu-mi dădeam seama cum se sloboziră din mine aceste stupide şi desuete lozinci marxiste. Ele erau total depăşite, sunau anapoda în condiţiile date, erau şi adverse, oarecum, convingerilor mele ultime. Există probabil o laşitate a gurii, un automatism al paraconştiinţei, un sistem de in-versitate ce culbutează cele mai mari adevăruri. Pleci la şedinţă şi spui că Şeful e un incompetent îngâmfat şi jeluitor de valori, şi te pomeneşti, la microfon, aducând elogii geniului său organizatoric. Înjuri în faţa copiilor programa analitică şi şcoala care-i chinuie şi exploatează – şi, de faţă fiind copiii tăi, la şedinţa cu părinţii, lauzi cu duioşie şi patos uriaşele investiţii făcute în şcoala nouă, pentru omul nou pe care îl construim pentru muncă şi iar muncă. Dracii să-i ia: strigătul meu, aşa cum fu, se pierdu în noapte, ca un croncănit de cioară, spre coama subţire şi indiferentă a copacilor. Tăcere. Umbrele râdeau, parcă râdeau. Acum eram sigur că nu sunt nişte bieţi pensionari, adunaţi să discute, în şoaptă şi pe întuneric, dacă mai vin sau nu americanii, îmi trecu prin faţa ochilor stampa ce-l reprezenta pe acel ţăran care, cu cinci ani înainte de Revoluţia Franceză, a răsculat şerbii şi minerii din munţii strămoşilor tatălui meu, murind mai apoi ca un martir, frânt pe roată. Nu ştiu din ce adâncimi ale lătiniei sângelui meu a răzbătut spre zidurile mândriei mele istorice *imago*-ul acestui Hristos al dreptăţii. Jung are dreptate, există şi o memorie a etniei, a speciei chiar, poate că lupta de clasă nu e decât consecinţa unei crize de rememorare a contractului social pe care l-a conceput Adam imediat după izgonire.

Având în faţă chipul amarnic al acelui valah Danton al analfabeţilor şi pălmaşilor, cu o voce de astă dată mai genopolitană, strigai în noaptea preaturciei sarlâce programul de luptă şi dreptate al strămoşilor

mei:

– Nobili să nu mai fie. Şi nici iobagi! Nimic. Nimic. Mă înfuriai.

– Optimaţi să nu mai fie, tradusei în limbaj contemporan, şi nici pesimuşi! Şi, ca tacâmul să fie complet, adăugai pentru sufletul meu şi al lui Marx, neînţelesul: „Trăiască libertatea, jos cu exploatatorii, jos cu teroarea, jos cu profitorii teroarei!".

De astă dată mă năvăliră. Ca prins într-un tornado subit, mă pomenii luat în pumni şi palme, izbit din toate părţile, răsucit în aer şi trântit brutal în iarbă, călcat acolo în picioare. Nici un cuvânt, nici o înjurătură. Eu strigam (sau mi se părea că strig): „drepturile omului. Helsinki, ONU", dar gura îmi era plină de sânge, argumentele mele defensive, lamentabil idealiste, se pierdeau europeneşte în conflictul dialectic dintre forţa Dreptului (care e o vorbărie goală) şi dreptul Forţei (care tace şi loveşte în deplină libertate şi securitate).

Ciudat, zăceam pe jos, făcut ferfeniţă, şi totuşi nu mă durea nimic. Eram teafăr, ameţit, dar întreg. Fusesem bătut bine, dar fusesem bătut „ştiinţific". Pumnii primiţi se dizolvaseră în spaimă şi surpriză, căderea îmi fu amortizată de plasa de crengi a gardului viu în care fusesem trântit. Gealaţii dispărură. Cineva, de foarte departe, parcă striga: „Poetul Omar Caimac va fi răzbunat!" – dar asta mi se părea din altă lume, de pe altă stradă, în altă, cu totul altă ordine de idei sau răfuială.

Mă ridicai cu greu. Întotdeauna după o bătaie primită încercam un soi de veselie animalică, absolut de neînţeles. Parcă durerea şi umilinţa prin care trecusem (cu bine!) ar fi dat pinteni imensei mele bucurii de a trăi, de a fi viu, de a fi totuşi învingător. Orice bătaie politică e un act de mântuire, Imitatio Christi, o formă prin care tu eşti descărcat de frică şi laşitate, iar Lumea şi Cerul sunt obligate să-ţi preia dosarul penal şi mărturia „de apoi". Mă înveselii şi mai mult – asta pe drept cuvânt –, constatând cu uimire că în focul snopirii îmi fusese tăiată – conform reţetei Sommer – şi cureaua pantalonilor, îmi venea să râd, să cânt un marş revoluţionar: să arăt Cerului şi Istoriei, colegilor mei din toate universităţile lumii, tuturor şefilor de catedre de materialism dialectic şi istoric, de socialism ştiinţific, futurologie, economie politică şi politrucă etcetera, să le arăt cureaua mea tăiată, spatele meu zdrobit, inima mea învineţită de ruşine şi neputinţă, totul. „Apa trece, ziceam noi la pârnaie, bătaia rămâne!" Nu se poate fără bătăi, nu se poate fără bătăuşi, „ştiinţa" şi „morala" date pe mâna unor mercenari pătraţi vor menţine bătaia, ca metodă şi sistem, *in secula seculorum*... Căci secolul viitor va fi

sau total marxist, sau nu va fi deloc. Aşa că... „*Hai la lupta cea mare*...".

Limpi mă simţi dintr-o privire, înţelese îndată ce mi se întâmplase. Vru să urle, se stăpâni; o năvăliră lacrimile, le şterse. (Naşul behăia în odaie, Naşa trebăluia în bucătărie.) Îmi făcu semn să tac, să tac – mă vârî în baie, îmi aduse, pe şest, haine de schimb.

– Nu e beat, îmi zise, se preface numai. E dat dracului. Nu te lăsa tras de limbă, eşti surdomut, nici un cuvânt despre bătaia din stradă, nici un cuvânt despre Clasicul. Te implor, lasă-mă pe mine să fac plata.

Nu era nevoie să mă roage. Deşi mă dureau acum oasele toate, ieşind din baie mă pomenii că zâmbesc, că sunt vesel. Izul de sânge din gură îmi făcu legătura cu toţi strămoşii mei montagnarzi, dar şi iacobini. Ca un conte sosit de la vânătoare – distant, politicos, totuşi absent –, mă aşezai la masă. Îmi umplui un pahar. Îl băui, închinând, cu Naşul (care, urcat pe un scaun, turna vin segarce din gospodăria muftiilor în capul tăcut şi resemnat al ghipsului bărbos), ci chiar cu El, cu martirul zilei. Vinul îi şiroia pe faţă, ceara ţinea culoarea, cu toate acestea, mie, cel puţin, figura lui atât de mândră şi de semeaţă, puternică, pe soartă stăpână, mi se părea acum jalnică, deznădăjduită. Marx plângea: la zidul plângerii, la zidul chinezesc, la zidul Berlinului, Coreii, Vietnamului, la zidul ce desparte azi nu numai Europa, America, Asia, dar şi absolut toate conştiinţele lucide ale acestei lumi, în care bogaţii au până şi monopolul libertăţii, iar săracii doar dreptul de a se supune şi aplauda, fără murmur de şovăire.

Naşul, transpirat şi ameţit, cânta popeşte: „Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime...", şi turna rieslingul în ceafa Clasicului. Mă ridicai demn. Luai din dulap un ştergar şi ştersei meticulos obrazul statuii. Limpi mă aprobă, aplaudându-mă simbolic. Naşul tăcu. Coborî de pe scaun şi, tam-nesam, mă sărută „ţoc-ţoc", bălos, ipocrit. Egor Bulâciov şi alţii.

– Bine faci, dascăle, îmi zise ţâfnos, şterge-l şi la fund, merită. Lui îi datorezi cinstea de a mă vedea pe MINE aici. În chip de jălbar prost, cu traista-n băţ, cu dosarul în ţeapa cârcserdarului Carasurduc. Mă uit la voi, la tine, Olimpia, mai ales la tine, şi mă întreb: unde vom ajunge, dacă...?

– Dacă ce? întrebă Lysistrata mea, în timp ce aranja tacâmurile pentru falnicile amiroase ce veneau de la bucătărie.

– Dacă... dacă! Dacă se întorc rosturile, dacă năvălesc păduchii, dacă se instalează la putere o nouă generaţie! Mai flămândă, mai răzbunătoare, mai afurisită...

Limpi – teribilă actriţă – driblă răspunsul, ducându-se grăbită spre bucătărie. Eu continuam să zâmbesc mongoloid, cu toate lămpile de caracter şi mânie stinse. „Dacă” al Naşului rămase suspendat în aer, topindu-se în neant ca un fum de ţigară.

– Îl detest, să ştii, îmi spuse Naşul, îl detest şi politic, şi ideologic. Chiar şi pe linie de cadre!

– De ce? întrebai degajat, căutând o scobitoare mai fină.

– Îţi spun, tocmai fiindcă îl cunoşti, îl admiri, l-ai tradus, poate că l-ai şi predicat. În ceea ce mă priveşte... nu spun că nu-l preţuiesc, că nu-l citez de zile mari. Dar – deşi, în general, nu-mi place să am păreri personale, mai ales păreri libere – fiindcă suntem aici, între neamuri oarecum de sânge, am să-ţi spun, genopolitanule, ce cred eu, în sinea mea, despre bărbosul ăsta. Care – crede-mă, am şi eu informatorii mei – nici măcar neamţ nu este. E jidov get-beget, nepot de rabin, îl chema Mordekai sau aşa ceva, nu se poate să nu ştii.

– Nu are nici o importanţă. Toţi suntem un pic evrei. Şi Hristos, şi apostolii, şi...

Nu mă asculta. Nu era obişnuit să discute în contradictoriu, categoriile logice prin care ar fi putut să se angajeze într-un dialog oarecare îi erau de mult eunucate. Îşi turna singur, singur vorbea. Nu gândea, se răzgândea, nu argumenta, se justifica, nu voia să mă combată, ci să mă bată cu punctul lui de vedere. Dar devenisem foarte atent, ochii lui străluceau de o altfel de inteligenţă decât cea şmecheresc-alutană, adrenalina îi umbla la conştiinţă şi nu la ţâfna şi paraponul de castă.

– Capitaliştii, dascăle, au trei Dumnezei la care se închină: Marx, Freud, Einstein. Lagărul socialist are şi el trei: Marx, Engels, iar al treilea se schimbă după cum bate vântul, după cum devine fesul şi interesul. Cum vezi, Marx ăsta e lingură în toate ciorbele – nu poţi trece peste el; *Capitalul* lui ne învrăjbeşte, ne mână pe baricade, la moarte eroică pentru seceră şi ciocan. Dar tot *Capitalul* lui, a treia zi după scripturi, ne trimite la diferite bănci ca să cerem diferite împrumuturi ca să ieşim cât de cât din rahatul în care am intrat, crezând în cei ce ziceau că cred exact în ceea ce El nu a crezut niciodată. Asta e. Nişte ţărani de pe Istru, preluând un cântec al ţăranilor din munţii tăi, îl lălăie astfel: „Munţii noştri aur poartă, noi cerşim din bancă-n bancă!”. Degeaba îmi zâmbeşti superior, judeci lucrurile din afară, nu eşti ars nici cu ciorbă şi nici cu iaurt. Ca mine... Fiindcă – asta o ştiu şi ageamiii pe care îi trimitem la academiile ulemale – el se citeşte uşor, se citeşte cu folos cât timp nu eşti în Divan: cum ai intrat, cum ai primit o muncă de răspundere, gata

cu el, îl citezi, dar nu-l mai citeşti, te încurcă numai. Te ajută să intri, dar nu te ajută deloc să rămâi. Şi ştii de ce? Fiindcă nu a fost marxist! Asta e. A spus-o şi el, limpede, categoric, şi nu o singură dată. Era împotriva ideii de partid unic – i-a declarat-o de la obraz lui Bakunin. Îi spunea: „revoluţionarii de profesie sunt preoţi ai unei religii secrete". Da. A fost împotriva armatei, împotriva cenzurii: adora libertatea presei (a şi profitat de ea), admira filosofii sclavagişti şi se închina la câţiva ideologi prusaci total idealişti şi imperialişti. Nega rolul revoluţionar al Rusiei, el credea în proletariatul englez. Dar şi pe acesta îl cunoştea din ziare, după ureche, de la Engels... Nu aş vrea să am dosarul lui la cadrele mele de partid: nu un vot de blam ar fi primit (cum am primit eu, din cauza lui şi a voastră), ci ar fi zburat direct într-o dubă neagră, între cei mai periculoşi reacţionari, sociali-democraţi, eseri, menşevici, troţkişti... Cu cine s-a căsătorit? Cu o nobilă plină de ifose. Unde a trăit? În exil, fugar, transfug, uneltind împotriva patriei sale. La ce băi se ducea, verile? La cele mai aristocratice, din banii lui Engels, capitalistul, care măcar trăia marital cu o muncitoare. A avut un copil din flori: a refuzat să-l recunoască. Lista asta e lungă, aş putea să te ţin până dimineaţa înşirându-ţi bubele din capul lui. Păi, spune-mi, putea el cu un asemenea dosar să reziste la o verificare de partid? Nu rezista – ţi-o spun eu – fiindcă, pe deasupra, mai era şi încăpăţânat, rebel, gură-rea, individualist, bucher, filistin, boieros, îngâmfat, ranchiunos, zgârcit, fanfaron... Şi confuz. şi total depăşit. Fără Lenin şi Stalin ar fi fost azi, într-adevăr, o stafie, dar care nu mai umbla prin Europa, ci numai în capul unor dascăli tâmpiţi, aşa cum eşti tu.

Râdeam, râdeam cu poftă, Naşul avea un haz nebun, de zile mari: Limpi îl asculta cu gura căscată, în extaz, se prefăcea că vede Duhul Sfânt şi aude din ceruri vocea Mâniosului, Vigilentului, Unicului: „Să nu vă prind că vă închinaţi la chipuri cioplite, la falşi profeţi, la falşi clasici, că vă ia mama dracului..."

– Ascultă, bă, profesore de utopii! Sau distopii! Marx nu a fost marxist, cum nu sunt eu Papa de la Roma. Marxişti suntem noi, numai noi, cei din actuala conducere. Şi suntem buni marxişti tocmai fiindcă nu l-am citit; nu ne-a interesat direct, nu avem ce învăţa de la el, ne încurcă numai; l-am băgat la bibliografie, la lozinci, la defilarea cu portrete de Unu Mai. Atât. Marxişti sunt franţuzii, fiindcă-l citesc cum vor şi, pe limba, îmbuibarea şi frica lor; nemţii nu mai sunt marxişti, ei s-au cam fript cu un dictator care a început cu lichidarea şomajului şi a sfârşit-o cu noua ordine europeană, în holocaustul ultimului război

mondial; nici ruşii, ţi-o spun eu, nu-l mai înghit, ăştia l-au avut pe Ivan cel Groaznic, pe Petru cel Mare, sunt un popor prea ambiţios, prea bine înarmat, ca să-şi piardă vremea cu aşteptarea revoluţiei mondiale. Auzi, domnule: „Jos armata, jos cenzura, jos partidul unic!" Cine mai poate înghiţi azi asemenea absurde utopii romantice? Cine?

Vinul era bun, mintea mi se limpezise; şi gustul de sânge în gură îmi trecuse. Curcanul de jertfă apăru, împănat, dichisit. O masă bogată şi bine stropită te mută în graţia păcătoasă a libertăţii, îţi dă un fel de siguranţă, distanţare de real, chiar un anume ifos intelectual; lângă un asemenea curcan şi un atât de bun vin, te întorci în secolul XIX uiţi de agie, uiţi şi de ideologie, începi să ai idei, şi – de ce nu? – chiar şi curaj.

Naşul muşca lupeşte, mânca asemeni unui şef de trib, nu se uita la ceilalţi, tacâmuri nu folosea. Şi, în acelaşi timp, îşi continua discursul, fără să-i pese dacă îl ascultăm, îl aprobăm, îl urmărim. Nici nu vorbea cu noi, avea el un public abstract, monologul de acum era o răfuială mai veche, mai ascunsă.

– Mă uit la el acum, ne zise cu gura plină, uite-l cum zâmbeşte: nici usturoi nu a mâncat, nici gura nu-i miroase. Ce-i pasă? El este un clasic, el a gândit, a proiectat, a compus simfonia revoluţiei mondiale. Proletari din toate ţările, autogestiune, nici un petic de pământ nelucrat, foc continuu, trăiască Sultanul şi Sultana, jos cu speculanţii care dosesc untul, săpunul şi mălaiul clasei muncitoare. Scârţ. Adu nişte muştar, Leano, nu sta şi nu te uita în gura noastră, citesc în ochii tăi ura de clasă, tu ai să dai foc conacelor celor mai buni dintre cei mai buni... Recunosc cinstit: nu se poate începe o Revoluţie fără lozincile sale: popoarele sărace, săracii popoarelor nu au un vis mai frumos la îndemână decât acea poezie cu „Zdrobiţi orânduirea cea crudă şi nedreaptă ce lumea o împarte în mizeri şi bogaţi". Asta ridică masele, justifică răsturnările, ajută enorm la instalarea, la Len-Stal-area (o spunem noi între noi) puterii populare. De îndată ce am organizat braţul cel lung al revoluţiei, nu mai avem nevoie nici de capete şi nici de dosurile gânditoare. Aparatul funcţionează de la sine, egalitatea devine echitate, revoluţia devine construire, masele largi sunt puse să defileze şi să cânte imnuri. Şi să aplaude până uită şi de Capital, şi de legea aceea a tezei, căreia i se mai opune, teoretic, o antiteză. Spune tu, Olimpio, tu ţi-ai mai tăbăcit fesele prin şedinţe, spune tu: nu am eu dreptate? Am. Şi nu numai pentru argumentele de mai înainte: acelea le ştiu toţi cretinii, toţi profesorii, ultimul tractorist cu armata făcută la canal. Am dreptate şi pentru un fapt cumplit, pe care îl ştie toată

lumea, dar nu-l spune nimeni, nici beat şi nici în somn...

– Taci. Tutilică, se răsti deodată Naşa, redevenită bucătăreasă deşteaptă şi vigilentă. Taci, că o iei razna prin porumbişte. Nu ţi-a fost de-ajuns câte ponoase ai tras?

– Gura, fă! Cum o să pierd eu ocazia asta să-i urlu de la obraz, ceea ce-mi foarfecă ficaţii şi splina de o viaţă întreagă: în fiecare noapte mă visez, urcând Eu la tribună în locul Portretului şi urlând de acolo adevărul meu, care să-i facă pe toţi marxiştii din lume să tremure şi să se cutremure...

– Zi, Naşule, îl încuraja Limpi. Azi e lăsata secului, ne scoatem măştile, jucăm goi ca paparudele, chemând o ploaie ce tot nu vine...

Transfigurat, dând pe gât un pocal întreg din rislingul muscat ce ne completa ospăţul, Naşul, cuprins de un fel de actoricească frenezie, se urcă iar pe scaun. De aici, coborând spre noi o uitătură plină de ameninţări şi grozăvii, începu să vorbească şoptit, de parcă ce spunea nu trebuia să se audă decât pe dinăuntru.

– Pe acest Karl Marx, iubiţi tovarăşi şi pretini, nu pot să-l consider un „tovarăş" de nădejde. Nici măcar un model după care să mă orientez în muncă şi viaţă. Nu pot fiindcă... fiindcă nu-l cred a fi comunist adevărat. Real. Realist. Nu este, nu a fost, nu ar fi putut să devină niciodată aşa ceva. Ştiu ce spun. Căci vă întreb: cum poate fi considerat un comunist cineva care nu a cunoscut niciodată frica? Frica politică. Frica de şedinţe, de dosar, de analize, de concluzii, de schimbări şi rotaţii. Frica de şefi, de linia justă, de prieteni, de duşmani. Frica dinainte de a lua cuvântul, frica de după, când nu ştii dacă ai băgat gol, ai tras în bară, ai dat în gropi sau cu oiştea în gardul ilderimei infailibile. El habar nu are ce înseamnă să ştii şi în somn cele cinci citate obligatorii (care se schimbă şi ele cu fiecare lună sau plenară nouă), cele cincizeci de laude obligatorii, cele cinci sute de nume şi probleme pe care trebuie să le eviţi, tot obligatoriu, neamintindu-le nici măcar ca aluzii sau metafore. Eu, când iau cuvântul, cânt la şapte instrumente deodată şapte arii politice, având în vedere şapte auzuri specializate în a te judeca. Nu după frumuseţea vocii tale, baterea în piuă a apei de ploaie, folosirea justă a garderobei de vorbe şi gesturi, ci după subînţeles de: devoţiune, dezinteres în sus, cruzime în jos, imunitate faţă de idei, îndoieli, realitate, liniştire-liniştitoare, crezul nestrămutat în ştiinţa cea mai, în viitorul cel mai, în idealurile cele mai, dar mai ales extazul în faţa genialităţii genialissimului, a genialissimei; de cum deschizi gura, şefii tăi trebuie să simtă că nu eşti mai

deştept decât ei, dar nici mai prost ca să renunţi vreodată la admirarea ierarhică, să ştie de la primele cuvinte ce hram porţi, pe cine ai în spate, câtă putere deţii, de cine te temi, cine se teme de tine şi aşa mai departe. Şi toate acestea într-o simplă luare de cuvânt la „diverse", la „mai are cineva vreo observaţie de făcut?"... Dumnealui perora de la Paris, Londra, Bruxelles, de unde a înţărcat mutu iapa. Să-l văd eu aici, ridicând degetul în faţa Carasurducului, acum, că Ilderimului, pe care l-am lins până acum, i s-a făcut vânt spre diplomaţie sau şi mai jos, spre Universitate, sindicate, Ministerul Artelor. Să-l văd gândind nemţeşte, logic, dialectic, în faţa unor foşti ţărani, cobiliţari, hoţi de cai, târgoveţi, unşi cu toate unsorile tribului nostru alutan. Păi, dacă o s-o luăm pe cărarea asta materialist-istorică întemeiată de dumnealui, trebuie s-o spunem pe cinstitele: noi avem la spate şapte dictaturi, şaptezeci de ocupaţii duşmane, şapte sute de ani de robie-robie. Păi nouă ne vinde el castraveţi cu exploatarea omului de către om? Cu acumulările cantitative? Păi noi am păcălit împăraţi, am tras în piept regi şi kaizări, am boicotat toate teologiile, dogmele, credinţele, jucând durac cu dracul şi cu mumă-sa, în ziua de paşti, în cimitirul evreiesc. El ne învaţă pe noi viaţă nouă? Sa fim serioşi; în lumea noastră, când ai ajuns *post-mortem* statuie, portret obligatoriu la defilări, lozincă pe frontispicii, eşti de mult om terminat: numai în Isarlâkul ăsta amărât sunt pe puţin o mie de garabeţi care ştiu politică şi revoluţie mai multă decât toţi euroonaniştii ăia de latră marxist, cu vitrinele doldora, fără stăpân şi fără lanţ. Îl bag în mă-sa! Noi să fim sănătoşi! Să ne cunoaştem lungul fesului, să vedem, mai ales, pe unde ne scoatem cămaşa, în ce gaură de şarpe ne ascundem în caz de „stejar, extremă urgenţă". Nasul meu de veche curvă şi vechi luptător îmi spune că, din ziua în care un anume fin al meu a râs unde nu trebuia de un afiş blagoslovit cu şapte iscălituri şi peceţi (inclusiv iscălitura mea de specialitate), a început o ciuleandră a dracului, care are să ne coste cât nici nu visăm. Mâncăm curcan unde nu trebuie, sub statuia cui nu trebuie, adus aici de cine nu trebuie; care – ca tortul să aibă şi un moţ – a făcut şi un infarct, din motive de frică patriotică şi de dos vopsit cu poezie. Acum, stăm bine, al dracului de bine. Analize, analize, concluzii, hotărâri, măsuri etcetera. Toate acestea nu ar fi ceva deosebit, nenorocirea face că pârţul ăsta local s-a zvonit şi în sus de tot: asta schimbă total foaia, de-acum, pentru orice eventualitate, în vederea unei vizite de lucru – neanunţate, dar temeinic pregătite, acolo, nu aici – fiecare mică anchetă se transformă într-o judecată, fiecare judecată fiind urmată de o

sigură şi grea sentinţă. Ultimul conţopist din divan are grijă să-şi asigure spatele, se caută ţapi ispăşitori; trebuie să raportăm că pădurea nu a luat foc, chibritul duşmănos a fost stins din vreme şi cu toată fermitatea posibilă... Noi, aici, acum, ne mâncăm recursul: am rupt-o-n fericire, Olimpio, a cam înţărcat bălaia, morcovul care intră e cât turnul Agiei, vai de cei care n-au noroc în dialectică... Vreau hrean, mult hrean!

Mă simţeam iar bine, chiar foarte bine. Tot timpul în care Naşul îmi ţinuse acest insolit – dar sincer şi convingător – discurs, m-am tot gândit să-l întrerup şi să-i spun că Marx (de ar fi fost să fie în viaţă) i-ar fi dat dreptate, l-ar fi şi aplaudat. Revizuirea aceasta a raportului dintre personalitate şi istorie, dintre idei şi revoluţie s-a făcut, practic, de mult, sub ghilotină, pe vremea acelui înflăcărat Danton pe care îl admirăm atâta. Că frica, FRICA politică, de mult nu mai e un simplu sentiment, ci o valoare, un sistem întreg de valori suprapsihologice: morale, metafizice, soteriologice. Cuvintele noastre sunt prea sărace, sunt şi compromise de uz şi abuz: pe vremea lui l848, de exemplu, nimănui nu-i era frică de cuvântul „manifest": scriindu-şi-l pe al său, Marx l-a conceput şi publicat sub nasul întregii Europe, fără nici un gând de vitejie, teamă, prea mare ascundere: pe atunci, acest „manifest" (care a întors lumea pe dos) era un oarecare act de convingere şi apostolat gazetăresc, gest al unui tânăr filosof de şcoală bună, rentier al unor libertăţi de opinie, sub care, nici el nu-şi dădea atunci seama, punea şi dinamita, şi fitilul ce vor exploda mai târziu, în l9l7. Mă întreb, dacă ar trăi azi şi nu ar fi un simplu bust din ghips vopsit, ar îndrăzni dumnealui (care se făcea verde ori de câte ori caii de la landou o luau la galop) să sufle măcar cuvântul „Manifest"?...

Limpi, diplomată şi vigilentă, simţind ea că Naşul a cam luat-o câş prin spatele ziarului de perete, o îndemna mieros pe Naşa să cânte doine şi romanţe: ca orice turturea alutană, avea şi voce, şi repertoriu: atât pentru taraf de cârciumă, cât, mai ales, pentru chefurile principiale de la revelioane, nunţi, aniversări... Continuam să meditez(pe coridoarele creierului meu de rezervă) asupra diferenţierilor parşive dintre autoritate, putere (doar proştii şi gazetarii o confundă), poziţie socială şi rang public. Şi valoare. Şi valori. Şi obligaţii. Şi datorii. Sau competenţă. Sau chemare, sau pur şi simplu absurdul unei eventualităţi norocoase, lipsite total de logică şi predeterminism. (În orice caz, părerea mea rămâne fermă: ştabii sunt aleşi de zei, ei se nasc cu o anume steluţă în frunte, dacă ai fi mai atent, i-ai putea depista caracterologic de la cinci-şase ani. Selecţia se

face între cei aleşi, nu între cei din masele largi, condamnate la mediocritate chiar dacă s-ar distinge, în şcoli, cu nişte minţi şi caractere geniale. Egalitatea de şanse, ei da, ăsta e luceafărul ce s-a stins pe cerul nostru, definitiv.) Caca de vacă, ar zice Limpi, toată lumea ştie că la noi s-a rupt carul cu proşti. Autoritatea fără putere, puterea fără statut de viaţă corespunzătoare (vilă, maşină, teşcherea şi paşaport la discreţie), puterea socială fără ranguri şi diplome răsunătoare nu înseamnă decât dureri de cap şi vorba Naşului – „morcov" de sus în jos. Viaţa noastră e o simplitate-simplificată continuu; avem un soare, primim totul de la el şi lumina, şi păpica, şi planurile de viitor; el ne plăteşte, el ne sfătuieşte, el ne dojeneşte sau ne regulează. Toată lupta politică a oprimaţilor aleşi de soartă este să ajungă, în umbra lui, sub umbrela lui atomico-administrativă, cât mai infailibili, inamovibili, intangibili. Fericiţi de-adevăratelea, în ţara asta liberă, dar paşalâcă, nu sunt decât Măria sa Magnificul (dar chiar şi el are zile când e chemat la lecţii de înot sub apă, dincolo, la Crimeea peste Mare; atunci îi dârdâie şi lui funduleţul internaţionalist şi izmana acelei noi ordini economice internaţionale). El şi portarul de la sucuri, nea Văduva. Care are un post atât de prost plătit, încât trebuie să fii nebun să-l râvneşti sau să-l controlezi. (Dar şi el, zice Olimpia, după ce a citit regulat toate ziarele – portarii, având timp, citesc până şi articolele de fond – fiind el un moromete bătrân şi prevăzător, îi zise într-o zi schimbului său, Baci Ruxandra: „Măi neamule, ascultă-mă pe mine: vin vremuri grele, dă-ţi doctoratul, că nu se ştie...!")

Naşul turna iar vin în capul Marelui Învăţător-Unu, înjurându-l. Leana-Toanta trebăluia prin bucătărie. Naşa noastră îşi lălăia, în triluri şi gâlgâieli tismane, doina începută; „cin se ia cu mine bineee...", afară parcă tuna sec, se apropia, probabil, o ploaie promisă de trei luni de meteorologi. Totul era bine, în cea mai bună din lumile posibile, când, ca în actul trei al unui vodevil de bulevard decadent, sună zdravăn, vigilent şi sperios..., afurisita de SONERIE. Se făcu brusc linişte. Linişte grea. (La început poate că a fost Cuvântul: dar tot atunci trebuie că a avut loc şi o simplă sonerie. *The little bang*.) Zdrr, zdrr, zdr. Apoi, după un timp de încremenită aşteptare, iară: zdrrr, zdr, zdrrrrr... Acum, această a doua strigare a îngerului ni se păru tuturor mânioasă, cu nervi, plină de spaime şi ameninţări.

– Mă duc să deschid, zise Limpi, cu o voce care mi se păruse vernil: nu e cazul să pierdem ceea ce nu mai avem de mult.

Deschise. Zâmbea! Ca Măria Antoaneta în ziua când...

Prin uşa larg deschisă, rânjind în şapte unghiuri ascuţite, ni se înfăţişă, în toată splendoarea înălţimii sale de barză foarte albastră, însuşi teribilul Osmanescu, în uniformă. Cu decoraţii. Şi cu o floare roşie în mâna grea. În urma lui, ca nişte cariatide rebutate, cu feţe palide de manechine la solduri, aşteptau, ţepeni, doi gealaţi în civil, tăvăliţi şi destul de murdari. Acum păreau a fi nişte bieţi orfani, făcuţi – cum ziceau confraţii mei de la birtul ostrogot – de-a-n-picioarelea, în gară, iarna, din cauza întârzierii personalului de Caracal.

Discuţia începu frumos, cu he-he-he, hi-hi-hi din ambele tabere. Ia te uită ce surpriză!? Munte cu munte, darmite...

– Stimată şi iubită doamnă şi tovarăşă Olimpia Candid, începu să-şi recite poezia dantura lup-bătrân Osmanescu, v-am adus o floare în semn de admiraţie. Sărut mâna, coană Tutilă Doi (sublinierea „doi” îl izbi pe Tutilă ca un bici peste obraz), sărut mâna: dumneavoastră în vizită aici? Te salut, tovarăşe Tutilă, sunteţi o surpriză, vă credeam la cocteilul oferit de doamna Caftangiu în cinstea noii echipe! Sau nu mai faceţi parte din...? Vă înţeleg, vă compătimesc! Iubiţi tovarăşi şi prieteni, vă întrebaţi, desigur, de ce am venit cu aceşti doi băieţi ai mei? Hm-da: nu e pentru ceea ce vă temeţi. Deocamdată, nu e! Doamnă Olimpia – de mâine-poimâine vă spun „tovarăşe directoare” – aceşti doi găgăuţi ai mei (băieţi buni, altfel, doar că-s cam iuţi la mânie), dintr-o regretabilă confuzie, l-au cam buşit în întuneric pe distinsul dumneavoastră soţ. Trebuiau să înghesuie un alt autocefal, au greşit adresa. I-am adus ca să vă ceară scuze. De asta mi-am permis să vin personal, fiindcă eu le-am dat ordin să vă stea pe lângă casă, să vă păzească de duşmani, să vadă şi cine vine şi cine nu vine să viziteze această preţioasă statuie. Al cărei loc, s-o spunem verde şi pe faţă, nu ar fi aici!

Limpi fu prima care scoase capul de sub apă.

– Văi, văi! exclamă ea în dialect, în tonul acela teatral, care de mult nu mai era nici fals şi nici teatral. Trebuie să fim tăbărâţi de cinste, ştiindu-ne atât de bine păziţi. Soţul meu, e adevărat, a fost nu buşit, cum ziceţi dumneavoastră, ci bătut măr – s-a întors de la o întâlnire ca o vânătă de pe grătar: şi bătut, şi cu cureaua pantalonilor tăiată...

– ...Şi cu ceasul luat, adăugai eu, ceea ce nu îndrăznisem să-i spun scumpei mele consoarte de la început: ceasul acesta de mână, era cadoul ei. Primul ei cadou.

– Hm, hm, râse Osmanescu. Cum s-ar zice: şi bătut..., şi cu banii luaţi, vreau să zic, ceasul luat. E-hei, asta-i viaţa, ceasul rău, nu e bine să ieşi serile

în pădurice hăulind: e plin peste tot de ţânţari, mai ales acum, că a plouat cu surprize, demisii, rotaţii şi maziliri... Băăă, se răsti cazon la cei doi subalterni, uitaţi-vă pe cine aţi lovit, în ce cap aţi dat! Să-i cereţi imediat iertare, în public. Aici, cu martori!

Djugaşii luară poziţie de drepţi şi, ca nişte autentici figuranţi într-o comedie satirică antimilitaristă, rostiră deodată şi în tonul urlat cu care se strigă, la aeroport, „să trăiţi"-ul către şefii de stat ce binevoiesc a ne părăsi ţara:

– Am greşit, vă cerem iertare!

Se cutremurară icoanele, se clătină statuia, tăcuţii ăştia aveau nişte glasuri formidabile. Mie mi se adresau. O privii pe Limpi, pe Tutilă, pe Karlie: ce era să fac? Am înţeles care era situaţia (după zâmbetul vânăt al berzei Osmanescu, am înţeles şi cam încotro merge istoria contemporană), aşa că, înghiţindu-mi onoarea jignită, din rebuturile mele de bărbăţie şi conştiinţă, îmi confecţionai pe loc un surâs blând, ieftin, extrabugetar. Ridicai mâinile (în semn de predare), coborâi steagul de luptă; oftai turcit, exclamând cu suavitate, cu smerită pioşenie postrevoluţionară, în stil aragono-sartrist, următoarele:

– Domnilor bătăuşi, vă iert: în numele Lui – arătai spre bronzul bărbos, pe care şiroia încă vinul Naşului Tutilă – şi în numele progresului înainte şi în sus. Trăiască pacea, trăiască clasicii, jos cu aţâţătorii la o nouă revoluţie, jos cu revanşarzii, cu vizioniştii şi revizioniştii de pe Wall-Street.

Urarea mea plăcu tuturor: hă-hă, behăi Tutilă, hi-hi, chicoti Naşa noastră. Toanta îşi făcea cruci, Osmanescu sări cavalereşte şi mă pupă cu forţă. Pe amândoi obrajii. (Pielea îmi ardea. Năpârleam. Simţeam, vorba lui Napocos, adunându-se în guşă, ca la vipere, veninul. Venin pentru cel puţin o sută de muşcături mortale.)

– Şi ceasul? întrebă Limpi. Nu ne pupăm decât după jaf, nu în timpul lui.

Ceasul meu reapăru. Avea cureaua ruptă. Apărură şi buletinul, şi carneţelul cu numere utile de telefon local: nici nu observasem când îmi fuseseră „sustrase" profesional, în timp ce eu încasam loviturile prevăzute în protocol. Bulă-ul care mi le puse în palme mi le numără de parcă ar fi fost sutele câştigate la loterie.

– Ei, îşi frecă palmele de uniforma cu decoraţii, acum, că totul a revenit la normal, cred că putem ciocni un pahar din vinul acela oficial.

Ciocnirăm. Băurăm. Nu ştiu de ce, aveam impresia că acum i-a venit rândul Naşului să fie rupt în bătaie. Osmanescu se uita la el ca la un câine turbat. Naşul, trezit complet din fumurile beţiei, îşi scoase de undeva

un carnet mare, roşu, plin de însemnări; îl frunzărea alene, cu aerul acela grav, de prezidiu şi şedinţă, de parcă s-ar fi pregătit să tragă concluzii şi grave critici. Figura nu prindea, Osmanescu îl privea încruntat, ca un şarpe uriaş pândind o găină hipnotizată. El nu venise cu un carnet roşu, ţinea sub braţ un dosar. Un dosar... foarte dosar.

– Acum, că am băut din vinul ăsta al prieteniei veşnice, ciripi a mea soţie, poate ar fi bine să vă executăm, mult stimate tovarăşe colonel, o arie naţională... sau o bătută strămoşească?!

– Dacă-i chef, chef să fie, rosti tuşa noastră înscriindu-se şi ea în diplomaţia momentului.

Osmanescu însă era mare, era tare, era acasă la el. Ne măsură pe rând, muşcă mânios dintr-o pulpă friptă, bău ca un zaporojan direct din sticlă. Era o forţă: privindu-i numai mâna grea şi păroasă, simţeam cum devin un simplu obiect nefolositor, uitai de bunul Dumnezeu şi de confraţii mei („filosofi din toată lumea, ajutaţi-mă!") într-o gară părăsită, din care nu mă va mai salva nimeni, nici dacă la Înalta Poartă vor veni la putere foştii mei elevi daco-romani şi galgoţi din Genopolisul gloriei mele apuse.

Limpi se pregătea să sară, se răzgândi, o trase pe tuşa.

– Hai, Naşă, îi zise cu subînţelesuri, hai să ajutăm fata să spele vasele murdare. Aici, pare-se, se vor spăla alte marafeturi. Nu ne interesează futurologia altora!

Ieşiră încet, de-a-ndăratele, printre cei doi caftitori de serviciu.

Osmanescu avea un plan.

– Voi, li se adresă celor doi rintintini, voi mergeţi şi mi-l aduceţi pe viermele ăla artistic de la teatru. Ăla cocoşatu. Vă aşteaptă în hol, vedeţi să-şi schimbe izmenele, a făcut pe el de frică de trei ori, de când ştie că îl stimez în mod special. Să fie cu portar, cu pompieri, cu toţi hamleţii lui, dar să aducă şi o targă de prim-ajutor. Vreau să curăţ casa asta de greşeli politice grave!

Gealaţii ieşiră salutând tare „să trăiţi, am înţeles!". Tutilă, căutând în carnetul său roşu ziua de ieri, tremura ca varga.

– Cred că e cazul să plec şi eu, zisei, încercând să fiu nonşalant şi cât mai indirect. Nu îmi place când se văruie, când se spală, când se repară baia înfundată. Nu-mi place. Prefer să duc gunoiul...

Salutându-l ceremonios, mă îndreptai spre bucătărie.

– Stai! auzii în urma mea

Acest strigăt era un ordin, şi acest ordin reverbera în memoria mea prin trei caverne coborânde. Am stat.

M-am aşezat. Mi-am turnat. Vin. Am băut. Singur. Doi vulturi pleşuvi – eu fiind pe post de cadavru – continuau să se înfricoşeze reciproc.

Tutilă, se pare, avea nervii mai slabi. Sau mai slăbiţi. Se ridică în picioare şi scuipă în lături. A obidă, sictir, m-am săturat.

– Nu mai eşti cine ai fost, nene, îi zise de la obraz lui Osmanescu. Ilderimul cumnat care ţinea umerii pentru tine a fost numit departe, în cimitirul elefanţilor. La Înalta Poartă, iubitul nostru Magnific pregăteşte o altă echipă de viziri. Mai puţin osmanlâie, mult mai puţin favorabilă satrapilor din provincii... Tovarăşe, îi zise cu arţag, vei merge şef de fermă în baltă, să vezi cum se lucrează cu zebre şi leproşi. A cam înţărcat bălaia. S-a dus traiul bun la o agie grasă, lângă dosul durduliu al frumoasei Caftangioaice... Da, da!

Atât a apucat să rostească Naşul Nostru. (Recunosc, cu mare curaj: se vede că acest Tutilă doi nu trecuse prin nici o reeducare prin foame, bătaie şi muncă patriotică, exterminantă.) Cum zic, atât a apucat să spună, fiindcă pe loc îmi fu dat să asist la două palme zdravene, ce-i fură aplicate perfect profesional pe ambii obraji. Se clătină, sângele îi ieşi din nas. Osmanescu ştia să lovească, era un artist în meseria sa. Credeam că Tutilă va replica. Mă înşelai. (Femeile auziseră palmele, priveau din uşa bucătăriei, dar nici una nu crâcnea în front.) Cel lovit se şterse, oftă, apoi, scoţându-şi din buzunar un carneţel tot roşu, îl trânti pe masă şi strigă cu vocea lui de zile mari:

– Nu în mine ai lovit! Ai lovit în „calitatea" mea! Vei răspunde în faţa Divanului.

Osmanescu îi mai trânti doi pumni zdraveni după ceafă. Apoi, apucând-l de subchelie, îl scutură ca pe un câine înecat. Între timp făcu loc pe masa ospăţului şi deschise acolo dosarul gros, învelit într-o mapă neagră de vinilin. Cu voce grea, începu să citească acatistul:

– Mie îmi arăţi carnetul roşu? Mie? Care ştiu pe câţi i-ai turnat, pe câţi i-ai vândut, trimiţându-i la puşcărie, ca tu şi neamul tău să ajungeţi ce aţi ajuns!? Am aici, îi striga din ce în ce mai tare Osmanescu, toate declaraţiile legate de trădările, matrapazele, crimele tale. Taci – că altfel îţi rup dinţii din gură, bandit futurolog ce-mi eşti! Ştim cum ţi-ai obţinut – la seral, dar la zi – bacalaureatul. Iată şi adevărata diplomă de licenţă în drept, luată pe nedrept, cu ajutorul unui frate care e mare, mare de tot. Iată şi lista plocoanelor duse ca să ţi se dea doctoratul în istorie veche. Auzi, istorie veche! El, care confundă şi azi literele chirilice cu războaiele de hoţ de cai ai

strămoşilor săi! Taci că te înec într-un singur scuipat! Ştim cine ţi-a scris şi teza aia de o treci în toate listele cu titluri şi lucrări universitare: am aflat şi cât i-ai plătit negrului tău şi cu cât i-ai rămas dator. Ştim cine ţi-a scris şi cele trei cărţi despre geniile din Isarlâk, ştim şi cum s-a născut şi celebra Istorie a Teatrului din Municipiul local. Vine acuşilea viermele ăla artistic, va declara în genunchi de unde aţi furat documentele, cine e autorul textului original, cum aţi împărţit banii... Cunoaştem şi povestea cu cârciumile, şuşanelele şi bâlciurile folclorice care îţi plăteau şpagă lunară: jidovului Feldmann i-ai luat pe nimic biblioteca în trei limbi şi aparatul de *röntgen* portativ pe care l-a primit din Olanda; lui Sommer, căruia încă nici nu i-a sosit paşaportul, i-ai şi trimis vorbă că ai pretenţii la pianul fiului său. Cu popa Vichentie faci afaceri, închiriind cripte de marmură; cu directorul de la Vinalcool, aţi pus mâna pe gheşeftul cu nunţile la restaurant sau la ţară, sub cort militar. Chiar şi pe autocefalul ăsta (am înţeles că de astă-dată e vorba de persoana mea) l-ai numit în post luându-i neveste-sii, care ţi-e văruşană de sânge, ultimele ghiuluri ce le mai avea. Colonelesei care, chipurile, v-a lăsat vila, întâi i-aţi otrăvit câinele, ca apoi să declaraţi că a murit, biata de ea, de dorul câinelui. Este? În străinătate ai luat valută de la rudele viitorului socru, deşi ştiai atunci că acest socru are de gând să o şteargă, porcul. Taci! Ai rupt logodna fiică-tii, dar ai rupt-o abia când ăia o şterseră de mult spre alte zări mai calde şi mai fără de dosar. Tu vrei să mă trimiţi pe mine în agricultură, cu vieţaşi, la ferme model cu deţinuţi ca ăsta, foşti universitari, idealişti şi romantici? Tu? Pe mine?

– Am şi eu dosarele mele, strigă, dar cu trei semitonuri mai jos, Naşul nostru (despre care acum aflasem că a cam curăţat-o pe Limpi de inele şi cercei). Ai ucis oameni, oameni nevinovaţi!

Contraargumentul era tare de tot: mă şi privea oarecum. Devenii dintr-o dată foarte atent

Osmanescu nici nu se miră, nici măcar nu se enervă.

– Desigur. Am ucis. Recunosc. Dar i-am ucis în mod cinstit. În numele unei idei. Chiar dacă ideea asta s-a tot schimbat. Am ucis, de pildă, reacţionari pecenegi, fiindcă cei care îmi dădeau ordine... (purtau fes, păreau turci) erau la putere. De unde era să ştiu că, mai târziu, unul câte unul, au s-o şteargă englezeşte, optând pentru naţionalitatea lor de rezervă? Acum, dacă vor veni – cum se aude – pecenegii la putere, voi trage în fesuri, în turbane: vinovaţi, nevinovaţi, eu sunt soldat, îmi fac datoria, fără să gândesc sau să crâcnesc. Revoluţia continuă, ea cere mereu duşmani şi pedepsiri exemplare, eu

sunt braţul cel lung al ei, dacă mâine se cere capul fratelui meu, îl tai fără nici o milă...

– N-ai nici un frate!

– Norocul meu... Dar tu, Tutilă, ai unul. Unul mare de tot. Despre el vom sta noi de vorbă pe-ndelete, dar nu înainte de a-ţi mai trage două labe, ca să simţi şi tu puterea populară. Mama ta de bandit, câine şi păduche futurolog!

Palmele promise fură date, sonor, la rece. Chelia beglerbeiului se înverzi, se înroşi; tuşa, în uşa bucătăriei, se lamenta ca o chivă proastă: „Vai, vai, altfel mi-am închipuit eu viaţa!" Limpi tăcea, eu mă gândeam la anonimele morminte din Insula Şerpilor, acolo unde au pierit, întru progres şi viitor luminos, confraţii mei „romantici" şi chiar „idealişti". Karlie părea şi el vexat şi jignit, nu mai zâmbea nici glorios, nici victorios, ar fi dorit să se spele pe mâini, nu avea mâini, ar fi dorit să strige, sub spânzurătoare, o lozincă vitează, era imposibil, nimeni nu-l mai băga în seamă.

Zbârnâi afurisita-mi sonerie (o schimb, mama ei de spaimă-rea, trebuie să găsesc ceva care să sune ceva mai paşnic). În uşă, ca nişte sperietori muiate de ploaie, apăru o întreagă coloană de prim-ajutor şi salvare Cruce Roşie. Viermele artistic, cocoşat şi ambiguu ca o hârtie igienică recuperată, se închină de trei ori, în trei culori diferite. Declara – cu o voce de proaspăt castrat – că el e gata să-l ducă pe Marx unde trebuie, unde îi este locul.

– Unde? întrebă Osmanescu, căruia servilismul paleolitic al acestui nevertebrat îi făcea o deosebită plăcere.

– Unde propuneţi dumneavoastră, zise oxiurul ghebos, dar intelectual, în direcţiune, sub portretul obligatoriu, în holul teatrului, să primească publicul, în sala de repetiţii a actorilor, să fie prezent, ca simbol şi spirit, la toate frământările colectivului. Teatrul, după cum a spus-o însuşi Magnificul nostru, este o oglindă a realizărilor societăţii noastre, el este autorul acestei oglinzi, aşa că...

– Aşa că... Aia a mă-tii de talangă a berbecului mort, i-o tăie Osmanescu. Îl duci deocamdată la magazie, la debara, la crematoriu. Nu e revizuit, situaţia lui – din cauze pe care nu le vom discuta aici – e nesigură şi provizorie.

– Perfect, se bucură amoeba teatrală. Asta e şi părerea tovarăşului Carasurduc, de la care am primit un telefon confidenţial. Avem la recuzită o cameră specială, rezervată exclusiv pentru eroii negativi. De altfel, cred că gazdele lui de aici vor veni personal să se convingă de ospitalitatea instituţiei noastre.

– Noi? exclamă mirată Limpi. Ce să căutăm noi la

Teatru?

– Tovarăşii din conducere mi-au spus la telefon că aşteaptă un raport de la tovarăşa directoare Olimpia, în legătură cu modul în care s-a operat acest transfer.

Intrară doi portari speriaţi, păreau gropari amatori, tremurau ca frunza plopului. Urmă şi un moşneag ceva mai brav, purta pe braţ o banderolă de Crucea Roşie. Marele Învăţător fu coborât cu grijă, întors şi culcat pe o brancardă cu faţa în jos. Limpi găsi că nu e bine aşa – la noi, morţii se duc descoperiţi la groapă, să-i poată vedea Cerul înainte de a coborî în veşnicia lutului –, încât ordonă să fie întors „Karlie al nostru" cu faţa în sus. Fu înhăţat şi postamentul băiţuit. Întreagă această suită, însoţită şi de cei doi tătari din paza casei mele, o luă pâş-pâş pe scări.

De astă dată ceva, undeva, se mişcă în aşa-zisul meu suflet.

– Limpi, i-am spus, cred că e de datoria noastră să-l însoţim. Aici va continua războiul Troiei, noi să participăm la funeraliile lui Achile.

Limpi gândi, gândi – apoi se lumină brusc.

– Bine zici, bărbate: e mortul nostru, pământ din vechi pământ şi sânge din latinul nostru sânge... Mergem să-i cântăm un aleluia!

– Bine faceţi, aprobă Osmanescu. Noi aici vom continua tratativele de pace.

Înţelese şi tuşa că e de prisos. Leana Toanta o sprijinea de braţe, plângea şi blestema, nimeni nu o băga în seamă. Osmanescu, vesel şi ferice, ne strigă „la revedere!", Naşul Tutilă părea şi el mai oxigenat. Tratativele continuau, deci nu era totul pierdut. (Palmele nu contau: ele, în colţul nostru de lume nouă, aparţineau de fapt unui protocol arhaic, devenit local-patriotic: numai cine nu are obraz nu ştie ce sunt palmele...)

Tăcuţi, coborârăm scările blocului, ieşirăm în Pandurii Noi. Ploaia mai cădea, dar fără convingere, fără entuziasm. O dubiţă albă, de Crucea Roşie, ne aştepta. Ca pe un bolnav de infarct, îl întinserăm pe spate. Un pompier bătrân îl păzea. Eu şi Limpi ocuparăm locurile rezervate, în această dubiţă a „Salvării", rudelor speriate de accident sau nenorocire. Limaxul teatral, devenit dintr-o dată şeful acestei nocturne procesiuni, se instala în locul mai de elită, lângă şofer. Djugaşii arnăuţi în civil îşi aveau maşina lor, ascunsă undeva după tufele unde fusesem bătut nu cu multe secole în urmă.

Maşina demară, mortul începu să se legene pe brancardă. O privii în ochi pe Limpi. Era speriată, abia acum realiza magia simbolică a călătoriei noastre. Prin geamul lăptui nu zăream nimic, auzeam doar rafalele

ploii ce se dezlănţuise.

– Nu a murit nimeni, i-am spus, nimeni nu e accidentat!

– Mi-e frică, îmi răspunse, mi-e frică, iubitule, că noi doi suntem cei pe care el îi însoţeşte cu Salvarea. Nu trebuia să plecăm de acasă!

– Nu trebuia nici să ne naştem. Lasă, ai să vezi, tot răul e spre bine.

– Şi invers! replică speriata mea soţie.

Îi apucai mâinile, i le strânsei tare, tare: erau reci, tremurau.

Pompierul bătrân îşi aprinse o ţigară puturoasă:

– Se poate fuma, ne zise: ăstuia tot nu-i pasă!

CAPITOLUL AL XIII-LEA

În care eroii noştri fac cunoştinţă de-aproape cu latura nevăzută a unui teatru şi a cavelor lui. Ajung, după o complicată preambulare iniţiatică, în magazia în care, alături de alte ghipsuri şi butaforii istorice, este aşezat, spre veşnică odihnă şi uitare, şi bustul marelui clasic. Are apoi loc o lovitură de teatru, după care eroii noştri obţin cerescul favor de a trăi împreună un experiment sublim de condiţie umană, modernă şi contemporană...

Cheful celor puternici continuă. Istoria, ca un buldozer orb şi crud, merge înainte, tot înainte.

Teatrul nu era luminat. Intrarăm ca hoţii, în mare tăcere. Totul părea o criptă tainică, enormă, aparţinând unui trib şi unei religii în inexplicabilă dispariţie. Aici, îmi spuneam, îşi dorm somnul de veci adevărurile şi minciunile, speranţele şi amăgirile deşertăciunilor noastre. Mirosea, de altfel, a cuvinte ucise, a fraze intrate în putrefacţie. („*On commence à écrire* – o spunea unul din marii dramaturgi francezi ai ultimului val de teatru latrono-invertito-porno-stânga – *dès qu'on a cessé à trahir*.") Personal, detest această formă de Cuvânt şi Viaţă. Într-o lume în care până şi copiii de la grădiniţă joacă teatru, se prefac, poartă mască (şi nu una, ci zece), o artă a transsubstanţializării caracterelor şi destinelor mi se pare inutilă şi falsă. La fiecare colţ de stradă, în fiecare mic apartament, au loc mărunte tragedii şi uriaşe triste comedii, mult superioare, ca adevăr şi lacrimă, faţă de tot ce au spus clasicii despre comedia umană. Un Hamlet, de pildă, care, ştiind foarte bine cine e ucigaşul tatălui său, se preface totuşi a fi recunoscătorul şi supusul câine al acestuia, mi se pare mult mai dureros şi mai tragic decât sunt răzbunările cavalereşti ale prinţului Danemarcei... Un Richard al III-lea, devenit simbol de omenie şi eroism, adorat în temple de poeţi şi preoţi, iată o tragedie modernă potrivită cu istoriile ce le trăim. La noi, Godot a sosit, o mie de măscărici îl aplaudă şi îl adoră; Godot e un Nimeni şi e totuşi Totul; se simte bine şi, ceea ce e o adevărată, uriaşă nenorocire, Godot al nostru nu mai pleacă, nu vrea să plece, nici nu are unde... La noi, *Regele ne meurt pas*, încalecă pe două milenii de istorie, îşi pregăteşte din viaţă nemurirea obligatorie şi definitivă... În Franţa, câţiva funcţionari plictisiţi se miră văzând că trece în goană şi bubuind un Rinocer. La noi, zece rinoceri pensionari, visând la cafea şi evenimente, aşteaptă de zeci de ani, inutil şi stupid, să vadă Omul-om sau măcar Copilul-copil, trecând în

fugă, gol, prin oraşul definitiv rinocerizat, trăind rinocereşte, fabricând şi vânzând rinocerită diplomaţilor Béranger, veniţi în vizită de admiraţie şi schimb de experienţă.

Treceam acum, în şir indian, prin scena goală, prin scena pe care nu a putut fi întruchipat nici un personaj de ţăran sau miner adevărat: aici, susţineau atotştiutoarele „Gaiţe" ale soţiei mele, problemele poporului real sunt reduse la diferite caraghioslâcuri în care sunt demascaţi (cu mare simpatie şi înţelegere) nu hoţii şi criminalii cei mari, ci mărunţii afacerişti, bişniţari, contabili, curve, directorii ce iau mită, foarte rar miniştri ce călătoresc prin străinătăţuri cu secretarele lor, fufe cochete şi dame nebune... Şi totuşi, scena, înconjurată de draperii negre, uriaşe, mă înfioară. Sacrul – de altar, de jertfă, de templu păgân – persista. Poate că aici va fi decapitată limba noastră, poate că pe această scenă vom urla, în ultimă disperată agonie, „*Adio, Europa!*", în timp ce balaurul asiatic, ce ne ţine de mult în ghearele lui, ne va mastica încet-încet, sub ochii cretini ai presei libere internaţionale... Parcă eram în infern, dacă aş fi rupt o scândură sau un petic de cortină, ar fi curs sânge; sânge adevărat, şi nu cerneală roşie de recuzită.

Începurăm, pe trepte spiralate, să coborâm spre subsoluri. Viermele artistic care ne conducea, deşi nu ne cunoştea deloc (nu făceam parte din lista celor de care se temea), ţinu totuşi să ne dea câteva explicaţii. De specialitate, bine-nţeles.

– Am introdus, ne spuse el, câteva reforme ideologice, principiale, în sistemul de organizare a acestor magazii de costume vechi şi recuzită. Teatrul nostru, poate că ştiţi, are o vechime de o sută douăzeci şi cinci de ani. Înaintaşii mei păstrau costumele clasificate haotic pe categorii de epocă, autori, piesă. De pildă: tot Molière la un loc, tot Shakespeare la fel. Noi am introdus, în clasificarea acestor bunuri, lupta de clasă ca principiu social-politic, ca motor al istoriei. Sper că mă înţelegeţi, nu-i aşa? Drama şi comedia fiind feţele istoriei, iar motorul ei rămânând lupta veşnică între exploataţi şi exploatatori, ne-am gândit la o mai marxistă reorganizare a acestui haos. Iată, de pildă, trecem acum prin trei săli rezervate exclusiv costumelor pentru regi, împăraţi, voievozi, boieri, mitropoliţi, moşieri, vechili, cămătari, birocraţi, activişti abuzivi, burghezie şi chiaburi de ultima oră... Poftim, pentru ţărani, cum vedeţi, dispunem de două camere separate: prima e cu costume de sărbătoare, pentru vodeviluri, imne, montaje poetico-patriotice: a doua sală e rezervată pentru zdrenţele naţionale ale ţăranilor bătuţi, jefuiţi, morţi de foame sau ucişi de

jandarmi în diferite răscoale. Acelaşi principiu îl veţi observa şi la capitolul „muncitori": iată o sală cu salopete noi, căşti albe, cămăşi romantice, pentru dansuri tematice, pentru scene vivante, sărbătorind diferite eliberări, insurecţii şi victorii sultanale de tot felul. Iată acum, dincoace, avem rămăşiţele *lumpen*-proletare din trecut, şepci leniniste, tiparniţe, şorţuri de forjă veche, costume de ilegalişti, pe categorii: ilegalişti în libertate, în anchetă, la puşcărie.

– Splendid, exclamă Limpi, e cât se poate de sugestiv, de convingător. Păcat că Marx, el însuşi, nu poate să vadă ce vedem noi. Un lucru aş vrea totuşi să vă întreb: când căutaţi ceva, găsiţi repede? Vreau să zic: ordinea asta nouă e practică pentru munca dumneavoastră?

– Pe dracu! exclamă viermoidul cu mustăţi englezeşti. Există categorii întregi de eroi pozitivi care nu intră în nici o clasificare pe clase sociale antagoniste. De pildă: cocotele bune, reginele modeste, dansatoarele triste sau pur şi simplu pipiţele şi fufele, victime nevinovate ale societăţii de consum, trăind însă într-o societate unde nu ai ce consuma sau te consumi singur...

– Cărturarii, dascălii, intelectualii..., ţinui eu să adaug şi punctul meu subiectiv de vedere.

– Exact, mă aprobă ghidul savant. Totuşi, cu cărturarii, am optat – şi mi se pare că am făcut o treabă excelentă, cu adevărat revoluţionară – , am optat conform principiului sacrosanct: „cine nu e cu noi e împotriva noastră!". Doi ziarişti americani, în vizită, au fost de-a dreptul încântaţi când le-am expus punctul meu de vedere. Da, tovarăşi şi prieteni, cărturarii, intelectualii – şi cei care gândesc, şi cei care citesc numai – i-am împărţit în două categorii, în două săli pe cei pozitivi, care au luat apărarea cauzei, i-am băgat împreună cu duenele, servitorii buni, curtenii cinstiţi; pe cei suspecţi şi periculoşi – şi ăştia sunt majoritatea în literatura dramatică universală – i-am pus... o să rămâneţi miraţi... În sala militarilor. Da. Am zis: armele şi armatele, gânditorii şi ideile, locul lor, în istorie şi teatru, e împreună. Ei, desigur, am avut şi mari necazuri: de pildă, cu preoţii, cu mitropoliţii. Nu ştiam unde să-i plasăm. Lângă regi, bufoni, savanţi, sau între diferiţi căpitani şi colonei? Credeţi că e uşor? Nu e deloc uşor. Am consultat, în această privinţă, pe tovarăşul Mitropolit al Isarlâkului. Ce credeţi că ne-a spus? „Unde o vrea Domnul!" Dar între ce înţelege el prin „Domnul" şi ce înţelege Ministerul Reeducaţiunii sau Consiliul local de modele şi idealuri poate fi o diferenţă ca de la cer la pământ, nu? Alte ciorbe, alte linguri, alte gusturi... Ceea ce trebuie să vă mai spun e faptul aproape miraculos că acest sistem de clasificare

al nostru inspiră şi oferă idei noi moderne, tinerilor regizori puşi pe reconsiderarea totală a textelor vechi. E destul să intre vreunul din ei în aceste magazii ale mele, şi deodată ne pomenim cu o viziune nouă, fantastică, a textului clasic; e destul ca respectivul regizor să îmbrace un rege în bufon şi un bufon în mareşal – vă dau un exemplu la simplă întâmplare – şi modernitatea viziunii sale e gata. La ultima noastră premieră, am jucat un Eschil în salopete şi acum avem în repetiţii un Molière conceput în costume naţionale şi pe muzică de cimpoi şi fluier...

Eram uimiţi de câte auzeam, şi mai uimiţi de această imensă junglă de costume, epoci, eroi şi antieroi cu nemiluita. Mirosea cumplit a şobolani hipererotici, a cârpe în lentă putrefacţie şi a piei unse cu toate unsorile. Râncede. Încremenirea acestor obiecte ce serviră cândva pentru a trăi şi a muri în umbra unor mari cuvinte, rostite frumos, zvârlite cu artă spre sală (sau spre neant), părea a ascunde o taină, o mare suferinţă, un adevăr bătrân, nemuritor, o metaforă şi o morală melancolică, de bâlci al tuturor deşertăciunilor. „Viaţa aceasta e umbră şi vis", era cântecul favorit al acelui bătrân ţăran cu care mi-am împărţit celula de lepros...

Ipochimenul ghebos care ne servea explicaţiile sale de ghid şi savant-la-el-acasă nu mai părea deloc laş şi speriat, aşa cum îl văzusem în clipa în care, verde şi pământiu, fu înfăţişat lui Osmanescu, în antreul luminat al apartamentului meu. Între atâtea glorii şi mărimi care au murit – prezente doar ca numere într-un inventar peste care stăpânea doar el – era normal ca dumnealui, rămas victorios şi în viaţă, să se simtă superior şi deştept. Trăim într-o epocă bizară, simplul fapt de a reuşi să nu faci puşcărie (de pildă) echivalează cu o diplomă de inteligenţă, abilitate şi clarviziune. Dacă, pe deasupra, ai reuşit să „procuri" şi o diplomă fără să fii bănuit că ştii mai mult decât se cuvine, ocupând un post comod, cu maximă şi multilaterală incompetenţă (schimbându-ţi „convingerile" după cum bate vântul şi vorbirea după cum scrie în ziare), atunci te poţi considera un om ajuns, fericit, „în pâine".

Oxiurul teatrolog părea a fi unul din acei bravi funcţionari ai adaptării, poate chiar un artist în lingere şi servilism, profesându-şi supunerea cu eroism, demnitate şi chiar cu multă, foarte multă „ştiinţă". Mirosea a lichea şi a vierme, avea şi o privire de porc blânduţ, râmând paşnic în Cultură şi Litere; îi pre-simţeam mâinile, pe care şi le freca popeşte, ca fiind umede, moi, fără oase. Cred că, serile, scrie mici denunţuri (care, mai nou, se numesc „rapoarte"), ziua povesteşte bancuri juste: de altfel, citeşte just,

propune just, negândeşte tot just, lăsându-se mituit numai în condiţii modeste şi discrete, cu acoperiri şi complici grei şi cu spate. Acum dăduse lovitura cea mare: se oferise să-i acorde azil bustului marelui învăţător. Fusese ascultat, se trimisese după el. Noaptea. Executa acum, cu deliciu şi bune speranţe, o sarcină delicată, politică, ideologică, culturală. Aprindea luminile prin magaziile prin care treceam: mirosea tot mai greu a pivniţă, celular, reduit, catacombe, în spatele nostru, un portar tot speriat şi un pompier de serviciu (cu pleoape roşii şi cască tot roşie) cărau, cu o brancardă militară, ghipsul în cauză şi postamentul său. În urmă, mâncând seminţe, venea unul din civilii care mă bătuseră: celălalt dispăruse.

Ajunserăm, în sfârşit, în ultima debara de recuzite. Un bec chior ilumina icteros o cameră fără ferestre, fără aeraj. Până a ajunge aici, trecurăm prin mai multe magazii pline de lampadare, vase, săbii, halebarde, puşti, pistoale, şi chiar tunuri (elisa-betane); acum, aici, se părea că am ajuns la capătul lumii şi al istoriei ei. (Sau la începuturi, fiindcă ceea ce se vedea părea a fi ilustrarea suprarealistă a dictonului păgân: „la început a fost HAOSUL”.)

– Unde să-l? întrebară brancardierii, sătui de cărat.

– Acolo, în colţ, le indică reprezentantul dramaturgiei: nu va fi singur, nu se va plictisi. Ha-ha!

Râdea, în felul său invertit, filibustier, dar râdea. Această ultimă cameră de recuzită era plină de statui, busturi, capete şi fel de fel de membre-dezmembrate. Statuia unui comandor domina în colţ: dar era oare a Comandorului? Nero, Caligula, Cezar, diferiţi Decebali şi Burebişti de ultimă ediţie, Dracula-Ţepeşi, alţi mari viteji, martiri sau călăi ai istoriei noastre (pro – şi antiotomane, pro – şi antihabsburgice, pro – şi antiruseşti) zăceau de-a valma în acest imperiu palid de uitare, scârbă şi amestecătură batjocoritoare. Nu lipseau, bine-nţeles, nici marii dictatori; Hitler (în trei ediţii) se odihnea paşnic lângă un uriaş Stalin şi alte vreo cinci statuete *mao* (daruri dintr-un turneu uitat). Mussolini nu se zărea, în schimb se părea că Napoleon, cu capul spart, zăcea pe burtă lângă un Danton sau Robespierre (cine îi mai deosebea?) din *papier-mâché*. Marx al nostru fu răsturnat pe spate în colţul în care mi se părea că domină capetele tăiate. Deodată, Limpi tresări ca electrocutată: se uită spre uşă, ceva nu i se părea a fi chiar în ordine. Eu continuam să-l detest pe ghidul nostru (spiritul poate trăi, în lipsă de sublim, şi din mici raţii de scârbă şi dispreţ) şi pentru simplul fapt că, acum îmi dădeam seama, semăna fantastic cu cineva din trecutul meu: *nomina odiosa*, acela fiind profesor de preistorie, a

ţinut să mă denunţe fiindcă nu ţineam cont de istoria cea nouă şi contemporană.

– Stimate domn, îi spusei, mimând cuvenita idioţenie ce se cade s-o ai atunci când vizitezi instituţii străine, sunt, dacă îmi permiteţi, foarte mirat: după câte am auzit, dumneavoastră v-aţi ridicat într-o mare şedinţă şi aţi cerut ca bustul acesta să fie „salvat": în numele actorilor, al scenei, al publicului acestui bătrân şi venerabil teatru naţional; şi aţi propus ca EL să fie pus şi expus în holul de marmură al teatrului... Aici, unde zace acum, răsturnat şi întors, mi se pare mult mai mizerabil găzduit decât era în camera noastră, sub icoanele familiei. Nu credeţi?

Viermele zâmbea Mistic. Aiurea. Ca un cineva care ştie multe, dar care nu e obligat să explice unor cretini de ce răsare soarele sau pentru cine se trag clopotele noi în municipiu, îşi făcea de lucru la clanţa uşii de la această sinistră, ultimă, magazie de cadavre istorice.

– Să mergem, îmi şopti Limpi. Am o presimţire...

– Ce presimţire? Ăsta e un simplu dobitoc executant...

– Nu el, noi suntem...

În uşă, cu câteva pături vechi şi murdare, ni se interpuse una din huidumele în civil.

– Ce înseamnă asta? strigarăm amândoi, ca la comandă. Secretarul teatral – onctuos, perfid – ne saluta din mers, ca un mandarin plictisit. Vipla dinţoasă ne împinse înapoi în magazie. Fără mânie, politicos, totuşi categoric şi hotărât. Se vedea limpede că execută nişte ordine cât se poate de precise.

– Tovarăşul colonel, ne spuse cu blândeţe, vă roagă să aşteptaţi aici până termină de vorbit cu celălalt tovarăş... Va veni personal să vă dea drumul...

– Protestez în numele... strigai cât putui.

Dar uşa de fier vopsit în roşu cu miniu de plumb se trânti grea şi auzirăm cheia învârtindu-se în broască. Limpi îşi prinse capul în mâini, se aşeză pe bustul nostru şi o simţii cum începe să plângă, încet, sfâşietor.

– Am greşit, Candid, îmi spunea printre lacrimi, nu trebuia să plecăm de acasă.

– Ce rost avea, ce rost ar fi avut prezenţa noastră, în cearta sau bătaia ce începuse între ei?

– Nu înţelegi? Nu despre asta e vorba... Dacă nu se împacă, e rău de noi; vrem, nu vrem, trebuie să jucăm în hora Naşului Tutilă; dacă se împacă, atunci e şi mai rău: vom plăti cu liniştea şi viaţa noastră pacea dintre ei doi.

Nu realizam, nu înţelegeam, îmi lipseau datele secundare, premisele ascunse. Mi se părea de-a dreptul schizofrenică întreagă această poveste, parcă visam urât şi nu reuşeam nicicum să mă trezesc din

somn. Limpi plângea încontinuu; acum ştiam că nu mai e vorba numai de soarta casei noastre, de noi doi; auzeam cum şopteşte, printre lacrimi, „vai de copilaşii noştri", bănuiam că e vorba de Anca şi Petrică; mă cuprindea şi pe mine igrasia mucegăită a unei amintiri, legată de altă celulă în care îmi fusese dat să fiu claustrat mai mulţi ani. Dar pe atunci eram un „lepros" dovedit, fusesem judecat, executam – total nevinovat, dar conştient – împreună cu o mare parte din Europa pedeapsa cuvenită pentru locul de pe hartă, locul de pe tabla de şah, locul de pe lista de sacrificaţi la Yalta al ţării mele, al bietului meu popor. Dar acum, după aproape două decenii de când au fost golite puşcăriile toate?... Un coş de nuiele răsturnat, plin cu fesuri de ultima oră, mă făcu să mă gândesc la pecenegii care, în casa noastră, la masa noastră, se pregăteau să preia, tot ei între ei, noua linie politică a puterii: cu lozinci înnoite şi cu un nou program într-adevăr revoluţionar, cu metode într-adevăr ştiinţifice, şi cu cadre într-adevăr patriotice, pregătite pentru a face trecerea de la „şi mai..." la „cel mai...", în toate domeniile... Se zăreau, în grămadă, căciuli căzăceşti (ce epocă, ce vremuri!), căşti teutonice, şepci habsburgice şi caschete ugrofinice. Istoria succesivelor noastre alianţe veşnice, istoria succesivelor noastre capitulări şi ocupaţii, rezumatul sublim şi tragic al destinului popoarelor mici, ce depind, la tratativele diferitelor păci, de uriaşele rezerve de imbecilitate, egoism şi cruzime ale celor mari şi răi.

Dar reflexele mele de vechi puşcăriaş îmi reveniră repede: desfăcui păturile (miroseau cumplit a transpiraţie şi a urină de cai, morţi probabil în ultimul război mondial), aranjai căciulile sub formă de perină. Nu avea rost să batem în uşă, nu avea rost nici să începem a urla după ajutor. Războiul era al nervilor, trebuia să avem grijă să nu ne pierdem cu firea

– Să ne întindem, Limpi, îi propusei, sărutându-i cu dragoste ochii prea plânşi. Să dorm alături de femeia iubită, într-o celulă a acestui teatru ridicol şi stupid care este Lumea, mi se pare un favor de-a dreptul ceresc. Voi încerca să te-nvăţ a dormi-dormire.

Ne culcarăm alături, pe păturile de cai, sprijinindu-ne capul pe căciulile ce le înghesuisem între noi şi trupul masiv al ghipsului complice.

– Bărbate, îmi şopti Limpi, bunul Dumnezeu ne-a ţinut până acum în palmele sale; acum ne-a scăpat, am căzut într-un fel de cursă de şoareci din care nu ştiu dacă vom mai putea ieşi... Ce fericiţi am fost noi pe vremea când eram nişte anonimi conţopişti în acest oraş – pepinieră de curve şi pramatii! Trăiam clandestin, aveam mica noastră libertate ascunsă, ca

păsările trăiam, chiar dacă ne zburătăceam sărăcia într-un provizorat continuu... S-a dus baba cu colacii, a înţărcat bălaia; sub icoanele noastre, doi barbari îşi ascut săbiile, încercându-şi fiecare tăria lipsei de caracter... Karlie al tău e într-o excelentă companie aici, de n-aş fi cu ştreangul de gât, mai c-aş râde de felul în care zace acum; şi de locul unde zace şi, mai ales, lângă cine a ajuns să zacă. Dar nu-mi arde mie acum de aplauze la scena deschisă; trebuie să-mi adun minţile, ca să nu-mi pierd mintea. Undeva am greşit, nu ştiu unde; pata de întuneric ce o simţeam crescând în spatele meu acum se umflă, ameţită; a început sfârşitul...

– Taci, i-am spus, nu te mai gândi „în afară". Ca mângâiere sau ca scuză, draga mea, trebuie să-ţi mărturisesc acum – ia-o drept un fel de prolegomenă filosofică la aventura noastră – că orice stare de recluziune, de închidere şi închis poate deveni, trebuie să devină o stare sacră. De graţie. De rugăciune. De contemplaţie, în tine şi în sus. Linişteşte-te, nu te mai frământa: ştiu din experienţă că, abia acum, şi aşa cum suntem noi doi, ne apropiem de bunul Dumnezeu în care credem şi care crede în noi. Iniţiaţii antici vorbeau de trei stări normale ale oricărui om: starea de veghe, starea de somn şi starea de vis. Din nenorocire (sau, cine ştie, din alte mistice raţiuni ascunse nouă), istoria ultimelor şase decenii – spre imensa ofensă şi ruşine a lumii noastre, hiper-progresiste şi ultracivilizate) a impus o a patra stare, total anti-naturală, dar din ce în ce mai actuală şi universal folosită: e vorba de starea de claustrare. De închidere. Care e veghe, somn şi vis, plus o mulţime de alte elemente, fizice şi spirituale, legate de tainele timpului, spaţiului, suferinţei şi morţii...

Am strâns-o aproape, cu nesfârşită şi dureroasă dragoste. Tavanul dispăruse, becul nu ne mai supăra, gâlgâitul murdar al unor ţevi îndepărtate încetă. Deasupra noastră, parcă desluşeam mârâiala rară a unor maşini ce goneau în noapte. Pătura de sub noi îmi aducea aminte de primele nopţi petrecute în celula verde, pe vremea când credeam că voi putea dovedi totala mea nevinovăţie. Părul iubitei mele mirosea a grădină, a copilărie, a uitare... Nu mai plângea, se scutura doar din când în când.

– La început e bine să ţii ochii închişi, i-am spus. Fiindcă întunericul din noi, aici, ne e prieten – pe când întunericul din afară e plin de spaime şi fiare. Până vei adormi, voi încerca să-ţi povestesc. Poveştile de veghe, somn şi vis sunt untdelemnul Cuvântului, peste apele negre ale întunericului şi ale timpului închis, împotriva unei barbarii care nu ştie decât să ordone, să mintă şi să numere – nu există un leac mai bun

decât reîntoarcerea în starea cuminte şi simplă a copilăriei bătrâne. Voi încerca, aşadar, să-ţi povestesc cea mai sublimă măruntă poveste a mea, de care, nici eu nu ştiu în ce ordine de idei mi-am amintit, acum şi aici. Crede-mă, şi eu mă gândesc la Anca şi Pătru, la Florica şi Mărin. Azi-dimineaţă – parcă a trecut de atunci un secol şi mai bine – în apropierea lor m-am simţit sub pomul vieţii, în grădina unei fericiri necunoscute. Toate în lumea asta se leagă, nimic nu e întâmplător, mereu şi mereu ne întoarcem la acelaşi mit iniţial. Al paradisului pierdut, al izgonirii din rai, al mărului din care nu trebuia să muşcăm. Nu am să-ţi povestesc despre cei cu care am coborât în infern, să întâlnesc umbrele; nici despre cei care, sub o formă sau alta, cu ghid sau fără ghid, au fost nevoiţi să traverseze cele şapte cercuri ale iadului nostru pravoslavnic. Nici despre labirinturi, sau monştri, sau crucificări nu îţi voi povesti. Noi, în această vitregă parte a lumii, am epuizat pe viu întreaga materie primă a miturilor mari: ca grecii, noi ne-am mâncat Elada, ca ţiganii, ne-am mâncat biserica, precum evreii, ne-am mâncat şi Vechiul, şi Noul Testament. Iată-l pe ultimul din profeţii lumii răsturnat aici, între gunoaiele şi fosilele istoriei... Afară bântuie prostia barbariei, barbaria prostiei. În mijlocul acestei lumi demente, ucigaşe şi sinucigaşe, eu îţi voi povesti despre mărunta, total insignifianta replică a unui biet ţăran, spusă într-unul din banalele lagăre de la gurile Istrului nostru, întâmplarea aceasta, în urmă cu câţiva ani, am povestit-o unui profesor american de ontologie: ştia totul despre om, suferinţă, moarte, totuşi, la modesta mea poveste (care, mie, mi se pare de şaptezeci de ori câte şapte mai importantă şi mai esenţială decât tot ce s-a spus la şedinţele ONU în ultimii treizeci de ani), savantul acesta nu a reacţionat deloc. A zâmbit, a spus doar „interesant, interesant", asigurându-mă apoi, ca un fel de mângâiere: „domnule, te încredinţezcă noi, şi nu ei, vom fi primii care vom debarca pe Lamă". Eurasia şi Euramerica sunt capabile de orice în afară de a înţelege pe alţii, în a con-pătimi cu alţii. Nu e totuna să ştii ce e o rană studiind o rană: trebuie să fii sau să fi fost cândva tu însuţi rănit, mai mult, trebuie să devii tu însuţi rană, numai rană: nu e totuna să vorbeşti de întuneric sau să fii în întuneric, să ştii totul despre pieire şi moarte sau să fii tu şi întregul tău neam în permanentă stare de murire şi pieire...

– Ai rătăcit. Candid, îmi şopti Limpi: lasă tu rănile, lasă tu filosofii americani. Povesteşte-mi despre acel ţăran.

– Da, ai dreptate. Trebuie să-mi ierţi parantezele: ele constituie forma mea de lux şi aventură. După cum

bine ştii, nu am călătorit niciodată pe mare, niciodată cu avionul, nu am avut nici măcar o bicicletă a mea. Nu am văzut insule îndepărtate, popoare străine, nu am băut băuturi exotice; din cele cinci limbi străine în care citesc, nu am avut prilejul să vorbesc decât foarte rar nemţeşte şi ruseşte. Engleza, franceza, italiana mea sunt limbi în care am visat cultură, am consumat pe ascuns visul unor culturi în amurg. Dar, dacă ar fi să mă imaginez pe vârful unui fel de munte Ararat, având la picioarele mele pe toţi puternicii lumii, preşedinţi, savanţi, mareşali, caudili, cârmaci, führeri etcetera – eu nu aş putea, în numele disperării mele de rob şi de incurabil negru şi lepros, să le adresez altă întrebare decât cea pe care...

– Pe care...?

– Credeam că ai adormit... Eram vreo trei sau patrii mii de deţinuţi politici în lagărul acela din balta cea mare. Într-o duminică, în plină primăvară de luminos april, sub un soare vesel şi şturlubatic, am fost scoşi cu toţii în imensa curte dintre barăci. Pe brigăzi. Fiecare brigadă având cincizeci de robi, fiecare brigadă fiind însoţită de o tinetă foarte plină. Pe care vidanjorii de serviciu ar fi trebuit să le golească imediat după numărătoare. Dar, se părea, paza noastră avea alt program, ziua aceea începuse altfel decât toate celelalte zile. Am fost ţinuţi încolonaţi, în picioare, cu tinetele în faţă, timp de vreo cinci ore. Trecuseră pe sus stolurile de gâşte sălbatice şi pelicani, cele de raţe şi sturzi; în miradoare, ostaşii din pază s-au schimbat de două ori, păreau şi ei nervoşi, mâncau seminţe (ceea ce le era interzis), dar cu ochii şi automatul erau pe noi. Altfel, ar fi fost o zi oarecare, de baltă buimacă, fără nici un nor pe cer, dacă dinspre clădirile comandamentului, de afară, nu ni s-ar fi transmis fiorul unei agitaţii şi mişcări neobişnuite... Nu ştii ce este o tinetă? Draga mea, cuvântul e de origine franceză, obiectul aşijderea. Revoluţia Franceză, care ne-a binecuvântat cu atâtea idealuri şi vorbe mari, ne-a transmis şi invenţia tinetei: în Bastilia, ca de altfel în toate marile închisori, tineta servea drept *tout à l'égout*, pentru nobilii certaţi cu regele. Nu ei le goleau zilnic, pentru asta existau paznici sau servanţi plătiţi anume. La noi, tineta devenise instituţie şi principiu, făcea parte din viaţa şi destinul nostru, constituia, în ritmul sacrosanct al unei zile de celulă sau baracă, un moment simbolic de intimitate, umilinţă, un fel de fatal *memento*-caca, extrem de important pentru cei care ne păzeau pentru a ne menţine, concret şi moral, la nivelul cel mai de jos al condiţiei umane... Bine, am terminat, trec mai departe, deşi despre semnificaţia ontică a acestei tinete aş putea scrie oricând un studiu, dedicat noilor ideologi ai noii stângi

occidentale... Trec mai departe. Abia pe la unsprezece se deschise poarta cea mare şi o coloană de vreo zece berze albastre, grade înalte, apărură în curtea lagărului. Erau în uniforme noi, vestoane elegante, de croit anglo-american, în locul vechilor vestoane închise la gât, de tipul germano-rusesc. Cămăşi albe, cravate albastru-regal. În frunte călca un fel de suprem-politic, i-am uitat numele, fusese ţigan parlagiu, ţinea în mână o hârtie. El singur, prin bestialitatea pură a fiinţei sale, putea dovedi oricărui teolog cum că la facerea lumii a avut şi dracul bogomilica sau maniheica sa contribuţie... Iar am rătăcit. Orice întoarcere înapoi, în jungla blestemată a acelor ani, înseamnă atingerea unui prea dureros şi sfânt ghem de slavă şi otravă, ce nu poate fi nicicum, nicicând uitat sau scufundat... Exista acolo, în curtea acelui lagăr de muncă silnică, un fel de estradă înaltă: servea comandantului şi suitei sale, să supravegheze de sus numărătoarea, percheziţiile corporale, bătutul la spate al celor care nu-şi făcuseră norma sau fuseseră pârâţi că mai cred în sosirea americanilor. Pe acea estradă s-a urcat întreagă această orchestră de berze foarte înalte... De ce le spuneam berze albastre? Ar fi prea complicat să-ţi explic acum, nici nu mai sunt sigur că-mi amintesc etimologia penitenciară a acestui cuvânt sau a acestei porecle: e destul să te gândeşti la Osmanescu şi...

– Lasă, am înţeles. Vasăzică, berzele albastre, în uniformele lor noi, s-au urcat pe acel eşafod...

– Da, Limpi. Unul din ei – cel mai grămătic, probabil –, folosind un megafon de mână, pe un platou cât două arene sportive, unde om lângă om, brigadă lângă brigadă...

– ... Tinetă lângă tinetă.

– Exact!... Ne urlă un text scurt, dar limpede şi arţăgos, din care reieşea, nici mai mult, nici mai puţin, că omenirea trăieşte azi cel mai înalt moment al evoluţiei sale. Ştiinţa cea mai înaintată din lume, luând-o categoric şi revoluţionar mult înaintea ştiinţei reacţionare şi decadente a putrezilor capitalişti şi revanşarzi, a reuşit, pentru prima oară în istoria omenirii, să plaseze pe o orbită extraterestră, în spaţiul cosmic, un sputnic în care zboară un om. Un erou. Pe nume: Gagarin... Noi ascultam, ascultam şi nu prea. În situaţia în care eram noi acolo, ne era absolut indiferent tot ce se întâmpla în sferele înalte ale ştiinţei celei mai... Dacă ne-ar fi spus, de pildă, că un înger cu sabie de foc în mână a coborât din cer şi a cerut azil politic la Ministerul nostru de Interne, sau dacă zece şefi de catedre marxiste ar fi insistat la organele noastre să vină voluntar să ne ţină lecţii despre libertate şi religia muncii, poate că astea ne-ar

fi amuzat oleacă... Dar să mă întorc la cele întâmplate. După ce grămăticul *speaker*, în megafon, îşi termină comunicarea ştiinţifico-fantastică, pentru prima oară în istoria acelui crunt lagăr, şeful tuciuriu, vorbind îngălat şi mânios, ne ceru părerea. Da: ce părere avem noi despre acest uriaş eveniment ştiinţific, politic, cosmic? Tăcere, tăcere. Nimeni nu avea nici o părere. „Cum, începu să urle noul vodă Răzvan, sunt printre voi savanţi, profesori universitari, generali, scriitori şi cântăreţi la operă şi nici unul nu are nimic de spus despre această uriaşă realizare a noastră? Aţi fost închişi şi nimiciţi ca să putem să dezvoltăm adevărata noastră ştiinţă: iată – ne arătă el cerul săgetat de zborul unor rândunele total analfabete – pe sus, acolo, undeva, un ofiţer al celei mai înaintate armate din lume zboară singur, ca îngerii, în jurul Pământului. Şi voi, bandiţi şi reacţionari cum sunteţi, tăceţi. Tăceţi ca nişte căcaţi şi curve ce sunteţi..." Tăceam. Eram atunci în brigada 23 intelectuali, stăteam în rând între un savant sanscritolog şi un profesor de fizică, obsedat de entropie, de cel de-al doilea principiu al termodinamicii. Ce puteam să spunem despre acest Gagarin? Avea vreun rost să ne complicăm existenţa? Tăcerea e arma suferinţei, e forma cea mai pură a dispreţului şi revoltei, nu-i aşa? La a nu ştiu câta provocare a politrucului de sus, deodată, de undeva dintre brigăzile de ţărani, se ridică o mână. Pe loc, din brigadier în brigadier, se comunică sus numele, vârsta, condamnarea la cât şi pe baza cărui articol ale celui înscris la cuvânt. Comandantul îi ordonă să iasă din rând şi să se urce pe estradă. Să spuie acolo ce are de spus. Am văzut un ţăran bătrân, gârbovit, tuns, semăna cu toţi ţăranii din această lume. Am zis *sancta simplicitas*! – dar Sergiu îmi făcu semn să tac. Am tăcut. Ţăranul înainta printre brigăzi, fără să se grăbească. Nimeni nu-i adresă o vorbă, cele vreo patru mii de feţe de culoarea paielor putrede încremeniră brusc într-o aşteptare stranie. Ţăranul (să fii avut vreo cincizeci de ani) urcă treptele estradei, cu şapca vârgată în mână. Cei de sus râdeau şi nu prea, nici nu erau obişnuiţi cu o asemenea situaţie. În secolul trecut, de pildă, trecea drept miraculos acel copil care a strigat „Regele e gol!"; în secolul nostru, crede-mă, miracolul ar fi cel al unui rege care l-ar crede sau auzi măcar, nu? Dar, presupuneam noi, djugaşii primiseră ordin să prelucreze zborul acela, probabil că acest om şi acel sputnic erau consideraţi ca un fel de act justificativ ai anilor grei de puşcărie ce ne fuseseră împărţiţi în numele eliberării. Dacă eram noi patru mii de politici şi dacă admitem că media de pedeapsă deja executată era de minimum cinci ani, înseamnă că numai în acel lagăr al nostru existau douăzeci de mii

de ani lipsă din viaţă şi din istorie…

– Candid, te rog: întoarce-te la acel ţăran.

– Da. Se urcă, se prezentă regulamentar, noi nu i-am putut auzi nici numele, nici condamnarea. „Cunoşti regulamentul, îl repezi ăl mare; vorbeşti numai în numele tău.” „Ştiu!”, zise ţăranul. „Ei, ce ai să spui? Dă-i drumul.” Ţăranul – făcuse cu siguranţă armata, poate chiar războiul – luă poziţie de drepţi, şi îşi urlă milităreşte cele ce avea de spus. Şi anume: „Să trăiţi, bubui el cu faţa către noi, dar şi către conducere. Domnule comandant, eu atât am vrut să vă întreb: când scăpăm noi de tinetele acestea?”

O simţii pe Olimpia râzând. Nu-i vedeam faţa, o ţineam strâns în braţe. Voiam să-şi uite lacrimile, voiam să-i îndulcesc această primă şi ultimă noapte din războiul nostru rece. Simţeam că aerul de închis şi de spaimă al acestei celule începe să ne tămâieze şi să ne vrăjească. Amintirile şi visarea sunt unicul antidot la care se poate recurge când, undeva, se trînteşte o uşă grea de fier, când moare de râie ultima speranţă, când rinocerita nu mai e o boală ce se ia din prostie sau laşitate, ci condiţie obligatorie pentru „a fi-fire”, uniforma şi ecusonul fără de care nu mai ai acces nici la chenzină, nici la cantină, *sine qua non*-ul materialist-dialectic al oricărui contract social. Limpi nu mai lăcrăma, îşi ţinea ochii închişi, respira uşor, ca un copil: aşa cum stăteam culcaţi alături, cu capetele sprijinite de spatele lat şi tare al Marelui Învăţător, realizam caricatura absurdă a unui basm, formula fioros-modernă a lui Hänsel şi Gretchen în viziunea unui Salvador Dali bântuit de sifilis şi melancolie şi trecut, cu toată Spania lui de stânga, în secta subrealistă a cailor albaştri din Ladoga.

– Nu cred, o auzii şoptind pe Limpi, că povestea ta cu tinetele poate umple o seară de teatru ca aceasta. Ea e bună spre a fi povestită numai acelora care ştiu, care sunt convinşi că niciodată, dar niciodată, noi, generaţia aceasta a ocupaţiei varego-turco-alutano-pecenege etcetera, nu vom scăpa nicicum de tinete. Dacă, printr-o minune, într-o zi, vor sosi nişte marţieni şi ne vor zice: „Gata, sunteţi liberi, nu trebuie să vă mai temeţi de nimic şi de nimeni!”, am sta ca idioţii, năuci şi oligofreni, am strânge în braţe tineta noastră, am întreba berzele noastre albastre ce e libertatea, de unde se ia, cu ce se mănâncă... Mă tem, bărbate, că mai mult de jumătate din latinul nostru popor e deja de tip nou: umblă demn în patru labe şi latră liber, gudurându-se.

– Exagerezi, Limpi: trecem prin politică şi istorie ca raţa prin apă: asta e marea noastră calitate, zestrea

bizantino-latină de stoicism, scepticism, cinism. Suntem leneşi, superficiali, critici, gândim mult mai multe decât facem, şi facem mult mai mult pe dinlăuntru decât în afară. Nu posedăm nici un organ de nebunie speculativă, mesianică sau militară. Chiar şi peste trei sute de ani de barzologie şi dictatură, după un simplu duş evenimenţial, în câteva ore numai, ne vom descoperi spiritul liberal de analiză, bravadă şi băşcălie, fiind ca-n prima zi a Independenţei şi Unirii noastre. Suntem imuni faţă de orice ocupaţie, fiindcă am vieţuit aproape în permanenţă sub diferite ocupaţii. Uite aici bustul răsturnat şi cu capul spart al celui mai teribil ocupant: Iosif Djugaşvili. La numai trei ore după anunţarea morţii lui, ca prin cerească minune, până şi ultimul arlusist de cartier fluiera în băşcălie: „*S-a dus cucul de pe-aici*!" A fost, s-a dus – altul la rând. Istoria, pentru popoarele mici şi înrobite, poate fi o simplă succesiune de mari înmormântări: la Înalta, la Sublima, la Ultima Poartă. Mie îmi place întrebarea acelui umil protoînţelept din secolul al III-lea, care îşi cosea fânul. Venind un ucenic speriat la el, i-a spus: „Magistre, hunii nu mai au de gând să plece!" La care acest strămoş al meu şi al tău a răspuns: „Care huni?".

– M-am înscris la povestire, iubitule: nu crezi că aici nu mai e cazul să facem politică?... Mi-a plăcut mult povestea ta, mi-a plăcut mai ales întrebarea acelui ţăran...

– A scăpat atunci... Dar asta e o altă poveste.

– Îmi place cum mă ţii în braţe, latinule. De câte ori te-am iubit cu adevărat, am fost geloasă pe anii aceia pe care i-ai petrecut, contemporan cu fluturii şi cu Dumnezeu, în nesfârşitele tale puşcării şi lagăre. Iată, Domnul a fost mizericordios cu mine, roaba lui credincioasă, acum zac pe nişte pături imunde, alături de sublimul meu amant; amândoi închişi, ca nişte şobolani eretici, în cavele misterioase ale inchiziţiei celei mai... Ne-ar sta bine să cântăm cu brio o arie italiană despre patrie şi libertate, să tremure toţi şalvarii din acest paşalâc în care până şi ţiganii visează plecare definitivă, cu paşaport şi cincizeci de kilograme de bagaj funciar... Noi nu plecăm, noi rămânem, noaptea va fi lungă, lungă şi neagră. La masa noastră sfântă, doi fanarioţi turciţi, acum în curs de pecenegizare sau pravomarxizare, duc tratative comerciale, făcând troc de înjurături şi şantaje. Dacă se vor împăca, e rău: dacă nu se vor împăca, e jale. Suntem, vorba Osmanesculuí, şi bătuţi, şi cu banii luaţi... Dar optimişti: ori moare sultanul, ori crapă măgarul – războaiele le câştigă cei care le pierd, iar revoluţiile le pierd exact cei care le câştigă. Dacă peste trei sute de ani nişte huni eliberatori ne vor găsi oasele

lângă aceste cioburi de statui şi capete, vor fi convinşi că am fost jertfiţi, conform unui ritual păgân, tipic retrogradei Europe, şi că am murit la picioarele unor zei, din fanatism, din misticism religios...

– Ai dreptate. Să ne întoarcem la poveşti.

– Dacă am fi măcar cu zece ani mai tineri, dragă Ferante Palla, homme libre, în loc să găvărim mitologii pravoslavnice, eu ţi-aş propune să facem dragoste. Să facem aici, în umbra jalnică a acestor fosile de glorie şi speranţă, să concepem aici un copil: un băiat, un băieţaş. El ar fi singurul îndrituit să strige de pe muntele Sinai, Ararat sau Himalaia, către toţi pesimuşii din lume: „Fraţilor, sărăcia este suferinţa cea mai grea, foametea e durerea cea mai cumplită." Dar prostia, lichelismul, foamea neostoită şi sălbatică după putere, pohta de a pohti şi instinctul bestial de a stăpâni şi porunci, acestea sunt dihoniile de care trebuie mai întâi să scape omenirea... „Prostia deştepţilor, lichelismul savanţilor, histrionia gânditorilor, crisparea de puterea absolută a foştilor sclavi de ieri, ele sunt cauza primă a sărăciei, foametei, scârbei..." Dar suntem bătrâni, bărbate, rostul nostru e să povestim, să tot povestim, în speranţa că aerul ce ne înconjoară şi pământul care ne ascultă se vor umple de miezul amar al vorbelor noastre. Limba şi spusul sunt arma noastră, suntem nişte bieţi partizani, în spatele frontului, apărăm – nu o ţară, nici un popor – apărăm doar câteva vorbe şi adevăruri ce nu trebuie să piară. Să povestim, aşadar, să crape fierea în duşmani, să moară înecaţi în Istrul memoriei noastre toţi cei ce ne vor fără mamă, fără ţară, fără amintiri...

– Dacă am fi avut un fiu, cum ar fi fost el? Ce i-am fi spus? Ce fel de certitudini ar fi moştenit de la noi? Ar fi fost el încântat de lumea pe care i-o lăsăm, în care îl lăsăm, fără busolă, fără stea polară, numai cu statui şi mituri fărâmate?

– Taci: lasă-l pe fiul nostru. Nu crucea l-ar fi aşteptat, ci doar o golgotă nesfârşită şi o calvarie plină de chinuri şi umiliri din ce în ce mai moderne şi mai contemporane... Mi-am adus aminte de tatăl tău. Nu l-am cunoscut, deşi îmi apare des în vise. În primele luni ale căsniciei noastre cu totul bizare, de câte ori te pileai cu votcă mesianică, îmi povesteai, mereu şi mereu, aceeaşi poveste. Minerească. Veche.

– Am venit în acest oraş dintr-o mină. Veche. În care am lucrat în salopeta şi bocancii tatălui meu. Care murise demult. Aşteptându-mă. Un bătrân socialist, aşteptându-şi fiul socialist, să se întoarcă dintr-o puşcărie socialistă, unde ispăşea o crimă socialistă...

– Taci. Despre povestea aceasta îmi spuneai că ai auzit-o în copilărie, de la bunicul tău, analfabet, guşat, cântăreţ în strană. De câte ori aduceam vorba

despre această legendă când erai treaz te făceai că plouă, că nu ştii nimic, mă şi miram cum poate omul să aibă în memoria sa cămări ascunse, neştiute, ce nu se deschid decât rar, uneori la beţie, alteori la dragoste, niciodată la lumina lucidei raţiuni...

– Nu cerceta. Povesteşte!

– De câte ori am auzit-o, un dangăt de clopot răsuna în sufletul meu. Azi, când te-am văzut bătut, murdar, călcat în picioare, fără curea, fără ceas, fără un punct de sprijin în haos, mi-am adus aminte de strămoşii tăi analfabeţi, mineri, guşaţi cântători în strană şi purtători de steag roşu... Nu mai văd acum petele murdare ale tavanului, mirosul de naftalină şi cai nu-l mai simt. Şobolanii pot să vină, nu mă tem, fac şi ei parte din marea noastră familie din subterane.

– Te iubesc, Olimpia!... Te iubesc cum niciodată... Îmi vine să plâng de fericire.

Mă strânse aproape. Ca pe un copil. Ca pe un copil bolnav. Cu vocea ei de duminică seara, începu să-mi spună povestea mea şi a neamului meu. Suna altfel, cu totul altfel decât când o rosteam eu; suna ca într-o biserică un psalm, sau o parabolă uitată, sau cântată de fecioare albe, sus pe deal, scara, când bate vântul dinspre Parânguri.

– Înainte vreme, o auzii ca-n somn, în ziua de Paşti, nu intra nimeni în mină. Dar era cutuma să se tragă la sorţi şi cel căruia îi ieşea numărul să fie musai să coboare. Ca să vadă de cele galerii, să dea alarma dacă se-ntâmplă vreo nenorocire... Astfel s-a fost întâmplat ca planeta asta să pice pe un bătrân miner, tare cumsecade şi cu frica lui Dumnezeu. Ce era să facă? Afară duduia pământul de puşcăturile ce anunţă, după obicei, Sfânta Înviere în Colonie – el îşi luă o basma albastră cu merinde, securea, lampa şi se duse la datorie... Coborî, coborî. Umblă peste tot. Până obosi. Era pace, nicăieri foc, apă sau vreo prăbuşire. Aşa că bătrânul nostru, liniştit, se aşeză pe un butuc curat, îşi puse lampa aproape, îşi zise: „Hristos a înviat!" şi, după ce-şi făcu trei cruci, începu să mănânce. Carne de miel, ouă roşii, şuncă fiartă şi cozonac. Ca şi cei de acasă... Cum mânca şi se gândea la sărbătoarea celor dragi de sus, iaca, deodată, îi apăru în faţă... un înger. Da. Un înger alb, cu aripi, cu păr de aur. Mă rog, un înger ca toţi îngerii. „Hai, bătrâne!", îi zise acesta. „Unde?" întrebă minerul, mirat foarte. „Hai, nu mai întreba!" Ce era să facă? îngeru-i înger şi ordinu-i ordin. Se ridică, îşi luă lampa, toporul şi porni. Nici nu băgă de seamă că din mâncarea lui, acum, se înfruptau şobolanii întunericului...

– Asta, cu şobolanii, ai pus-o de la tine!

– Asta, cu şobolanii, am pus-o pentru tine!... Aşa. Urmând îngerul care plutea pe galerii în faţă-i,

coborârâ, pe cele necunoscute galerii ale pământului, până ajunseră la poarta lumii. Îngerul avea cheie, o deschise – şi, deodată, bătrânul se pomeni pe un alt tărâm. Cât vedea cu ochii, jur-împrejur, se întindea o peşteră mare-mare şi rotundă: golul lumii. Şi în mijlocul ei era un munte. Iar pe munte era o cruce, tot mare-mare – şi pe cruce, de bună seamă, era însuşi Domnul nostru Iisus Hristos. Răstignit. Cu crucea Lui sprijinea tavanul, care uite-aşa se clătină, mai-mai să se rupă şi să se prăbuşească... „Vezi, zise îngerul, răutatea oamenilor, războaiele, ura, prostia puternicilor şi bogaţilor fac să se clatine coaja subţire a pământului...” Urcară muntele din mijloc. Sub cruce se opriră „Noroc bun, Doamne!” zise minerul, închinându-se şi îngenunchind. „Frate minerule, îi spuse Hristos, cu voce blândă şi amară, astăzi e ziua mea. Trebuie să merg în ceruri, să iau masa de-a dreapta Tatălui meu. Fii bun, bătrânule, urcă în locul meu. Caută să sprijini cu braţele crucii tavanul lumii, care e ţarina de sub tălpile oamenilor. Altfel se prăbuşeşte din cauza mişeliei şi ticăloşiei celor mari şi tari!” Atâta a grăit Domnul nostru Iisus Hristos. „Bine, îi răspunse bătrânul băieş, fie cum zici. Cât voi putea, îţi voi ţine locul...” Şi urcă pe cruce. Îngerul şi Domnul nostru Hristos plecară grăbiţi spre ceruri. Şi, până astăzi, nu s-au întors!

– Dar se vor întoarce. Nu crezi?

– Nu huli. Şi nu comenta. Tu m-ai învăţat aşa: fără adăugiri, fără interpretări...

– Mă bucur că nu mai plângi, domnule profesor; mă mai bucur că nu văd nici unul din dracii verzi care însoţesc, acolo sus, plimbările tale fantastice.

– Află de la mine: în orice puşcărie serioasă, dracii îţi sunt luaţi la percheziţie. În celulă intri numai cu Dracul sau Îngerul pe care îl ascunde fiinţa ta... Mi-e somn, Limpi. Mă simt copil, m-am dus cu mama după zmeură, noaptea asta vom dormi ascunşi în căpiţa asta de fân abia uscat. Cerul e acelaşi ca acum zece mii de ani; Socrate umblă prin cetate să-şi procure, la negru, de la studenţii comunişti greci, cucuta de care va avea neapărat nevoie mâine sau, cel târziu, poimâine. Filosofii lumii au devenit economişti, moraliştii aceleiaşi lumi nu mai ştiu de care stâlp al imperativului politic să agaţe sau să spânzure aşa-zisul liber arbitru care ne-a mai rămas. Preoţii marilor religii învaţă pe ascuns să cânte *Internaţionala*, tineretul lumii dansează, urăşte, urlă, fără să mai creadă în absolut nimic şi nimeni. La noi, fanarioţii autohtoni îşi întorc fesurile pe dos, în ţările cele mai catolice se încearcă împăcarea între acest ghips de lângă noi şi acel evreu naiv şi sărac care a fost răstignitul Hristos. *Der fremde Gott*, spun despre el unii mari teologi, fiindcă, pare din

ce în ce mai evident, el greşise lumea în care fusese trimis. Atât a apucat să ne spună: „Iubiţi-vă!” – şi ne-a lăsat de izbelişte, aici, pe dealul Căpăţânei... Un singur om a reuşit să mă facă să înţeleg pe acest cel dintâi deţinut politic care a fost Iisus Hristos: acel bătrân ţăran, al cărui duh e acum între noi doi...

– Ştiu. Taci. Încearcă să dormi!

– ...El mi-a spus odată, la o grea răscruce: „dacă îl cauţi, înseamnă că şi El te caută!”...

– Ne va găsi. Îl vom găsi. Amin.

– Trebuie! În timp ce mă cotonogeau gealaţii, am avut o clipă stranie de anamneză: deodată mi-au revenit în minte toate acele capitole ale unei cărţi pe care, fără creion şi hârtie, stând noi împreună doi sau trei ani, am compus-o pentru, ziceam noi, uzul tineretului şi cărturarilor laşi din Occident. Era vorba de *un Manual al bunului puşcăriaş*, scris în endecasilabi, sub turmă de epopee eroi-comico-grotescă. Jilaviada era titlul acestei noi şi moderne Ţiganiade a ultimului nostru iluminism întunecat. De cum am ieşit, l-am uitat complet. Dar în clipa în care mă prăbuşeam sub lovituri, am văzut scrise acele bune şi batjocoritoare sfaturi pe care le dădeam noi, păţiţii, viitorilor intelectuali sorbonarzi şi oxfordieni ce vor trebui să treacă şi ei de prima bătaie şi prima tăiere a curelei... Nu? Iar acum, lângă trupul tău sfânt şi curat, trebuie să-ţi mărturisesc cu inima bucuroasă că, tot acolo, împreună cu Bunicul tău, am compus noi un fel de Decarug, zece rugăciuni în trei trepte şi un acoperământ. Erau foarte scurte, teribil de fierbinţi şi de esenţă, începeau cu închinarea isihastică: „Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă pe mine, păcătosul!”. Apoi, urmau trei rugăciuni de primă treaptă: cea de Frică, cea de Bătaie, cea de Foame. Acestea se rosteau dimineaţa. A doua treaptă conţinea: rugăciunea de Singurătate, cea de Iertare, şi cea de Mântuire. Ele se rosteau pe dinlăuntru, seara, după stingere. Iar a treia treaptă, care nu se rostea, ci se gândea numai, şi numai în nopţile când te trezeai din somn, muşcat de inimă şi de carne, era alcătuită din trei rugăciuni, cele mai scurte, dar şi cele mai dureroase: rugăciunea de Mamă, cea de Ţară şi cea de Libertate. Bolta acestui Decarug, cel de Acoperământ şi Trecere, era o rugăciune despre Moarte. Ea se cânta în mare taină, ori de câte ori vreunul din noi era cuprins de moarte sau chiar murea. Aceasta e singura pe care mi-o amintesc, dar nu cred că am cântat-o vreodată de când am ieşit. Toate celelalte trepte le-am uitat. Nu ştiu cum le-am putut uita, în general mă bucur de o memorie bună, prea-bună, ne-bună chiar. E un semn în această uitare, cred eu: poate că Bunicul tău, care e mult mai aproape de Dumnezeu şi de taine ca mine, le

mai ştie şi mi le poate reaminti. După ce rămăsesem singur, întins pe nişte mucede rogojini, nemaiştiind când e noapte şi când e zi, le rosteam într-una, ca un rozariu, urcând şi coborând treptele spre Moarte. Simţeam atunci, ca şi acum, că minunea e posibilă şi că, într-o binecuvântată oră, el, Iisus Hristos, îmbrăcat în zeghe, bătut şi schingiuit, va fi introdus în zarca mea. Îl voi recunoaşte imediat – nu după răni, nici după aureolă, îl vor recunoaşte după privirea aceea a Lui, a Ochiului şapte; îi voi face loc lângă mine, pe rogojină, şi din clipa aceea aş putea considera că am terminat cu istoria, cu lumea, cu nevoia de a spera şi de a mă ruga...

– Candid, iubitule, lasă-ţi tu Treptele, lasă-ţi Decarugul: îl ştiu eu pe dinafară, îl ştiu şi Florica şi o jumătate din ţara asta.

Sărutându-mi ochii obosiţi, îmi îngână în şoaptă sfârşitul rugului de Singurătate:

– „Opreşte-mi, Doamne, moara seacă a gândurilor şi-mi trimite îngerul somnului ce mă va întoarce la Muma mea, care e pământul, şi întru Tatăl meu, carele Tu eşti, acum şi în *secula seculorum*, amin!”

Somn-nesomn. Veghea gărilor din timpul războiului, veghea la căpătâiul muribunzilor, veghea orelor înainte de bătaie sau judecată... Somn-nesomn, timp topit în sânge, durată fără scurgere, ieşire din dimensiuni. Strecurare prin sită, prin nervi, prin griji. Limpi mă săruta uşor, uşor, eu eram cel ocrotit, cel bolnav, cel nemângâiat. Mă simţeam fericit în braţele ei, aveam sufletul plin de un fel de triumf al înfrângerii, împăcării cu soarta, al liniştii din adâncuri, îmi scoteam sandalele lungului drum prin pustiu, cineva îmi spăla picioarele de pelerin rătăcitor... Pereţii celulei noastre se topiră în ceţurile oboselii, o pace şi o transparenţă de acvariu somnolent ne cuprinse. Adormirăm unul în braţele celuilalt, fără frică, fără griji, fără gândul scrâşnit al zilei de mâine. Ca o pasăre mică şi blândă, trupul cald al femeii mele se mută în golul dintre gura şi genunchii mei. Cineva râdea încă, dar departe de noi, foarte departe. Isarlâkul visului nostru, ca multe alte cetăţi din Scriptură, se dărâma fără zgomot, piatră de piatră nu mai rămânea, îngeri ai răzbunării şi ai morţii treceau totul prin foc şi sabie... O singură mierlă valahă, inconştientă şi anistorică, continua să cânte naiv într-un salcâm bărăgan, scăpat ca printr-o minune de furia urbanistică a juveţilor, porniţi, cu Magnificul lor în frunte, să ajungă din urmă pe cei din Ninive şi Babilon...

Scârţa, scârţa... Zgomot de zdupăituri, chiuituri de nuntaşi beţi. Se apropia de uşa noastră un convoi de cheflii. Un taraf la ceasul morţii cânta pe rupte o sârbă îndrăcită.

Limpi sări, se concentră.

– Vin, îmi spuse. Acum, te rog, lasă-mă pe mine să-i înfrunt. Pre limba mea.

– Trebuie să urlăm, îi spusei: să urlăm şi să ne batem. Am fost umiliţi: bătuţi, închişi, uitaţi aici.

– Tocmai de aceea. Totul a fost dinainte calculat, trebuie s-o luăm ca o provocare intenţionată. Ei atâta aşteaptă: să ne înfuriem.

– Ce câştigăm dacă...?

– Timp. Răstimp...

Uşa se deschise bubuind. Naşul, făcut puzderie, atârna de gâtul unui Osmanescu, beat cui, fofleau, puiu mamii... Cântau, cum puteau, doina ciobanului care şi-a pierdut oile. Plângeau beţiv, se sărutau... În spatele lor, trei ţigani de la Filarmonică, în pijamale vărgate, vineţi de spaimă şi somn, ne zâmbeau muzical şi sclavagist. După ei, arnăuţi, pompieri, viermele teatrolog, câteva fufe din ansamblu, doi directoraşi de figuraţie, căzuţi în acest chef ca musca în lapte... Veselie mare, pace: când ne-o fi mai rău, să ne fie ca acum!...

Limpi se scutură: de scârbă, de efort. Apoi, chiuind ţărăneşte, mă cuprinse după gât şi începu să ţopăie, cunoscuta sârbă: „hop-hop şi la stânga trei ciocane, hop, hop...” Gata, filarmonicii înţeleseră pe loc ce piesă se joacă aici, jocul se întinse prin trei magazii alăturate. O sticlă plină de vin negru circula din gură-n gură. Naşul ţinu să mă pupe din zbor („sângele apă nu se face”), Osmanescu strângea mâinile neveste-mii, o bătea pe umeri de parcă ar fi decorat-o... Şi, culmea, jucam cu toţii pe ruptele. Limpi era singura care chiuia:

Foaie verde înapoi
Baraboi, baraboi,
A intrat lupu la oi…

Gata, obosirăm, abia suflam. Muzica tăcu.

– Ce făcurăţi, bre? ne apostrofă Naşul. Vă aşteptarăm toată noaptea.

– Ce să facem, Naşule? răspunse Limpi în locul meu. Ca milogii, pe acilea: mai un priveghi, mai câte-un joc. Făcurăm şi dragoste, să nu rămână teatrul ăsta blagoslovit numai de ăi morţi...

Se râdea cu gura până la urechi. Toate feţele erau roşii, gluma creştea.

– Ce vă face statuia? ţinu să ne întrebe Osmanescu.

– Nu mai e statuia noastră: uitaţi-vă, a fost trecută la rebuturi nevalorificabile...

Barza Osmanescu râdea de i se rupeau fălcile.

– Profesore, îmi zise între două gâlgâieli, sper că

l-ai seminarizat! Ai avut o noapte întreagă la dispoziţie...

Nu i-am răspuns. Îndreptându-mă din şale, fără efort, regăsii severitatea şi mândria mea de profesor mitteleuropean. O apucai de braţ pe Limpi şi, ca Haile Selasie părăsind Liga Naţiunilor, fără să salut, fără să dau mâna cu cineva, o luai demn şi drept spre ieşire.

Ne înjurară, râseră, cheful continua. Numai secretarul oxiur ne conduse, scuzându-se *tartuffe*: el nu are nici o vină, a fost un ordin greşit, e totuşi bine când totul se sfârşeşte cu bine, a spus-o asta şi marele Will...

Acasă ne aştepta o mare surpriză. Era curat peste tot, aerisit, scuturat. Nici o urmă după cheful monstru de aseară. Leana-Toanta ne zâmbea borangic din colţul bucătăriei. Nu-i cerurăm explicaţii: îşi avea bocceaua lângă uşă, era limpede că-şi luase lumea în cap.

Limpi o pupă pe amândoi obrajii, ea plânse un pic. Şuşotiră, şuşotiră pe limba lor. Leana se mai înveseli, înhaţă o bucată de hârtie, pe care nevastă-mea îi notase ceva (o adresă, o recomandare?) şi o şterse repede, strigând tare: „Sărut mâna, nu vă uit cât trăiesc!”.

Nimerirăm o zi cu apă caldă, în timp ce mă dezbrăcam în baie, constatai că mâna stângă era vânată, umflată. O fractură, o semifractură – urmare a bătăii mele cu tătarii. Peste tot de altfel eram plin de vânătăi. „Făcut curcubeu” era expresia de specialitate. Ruperea unui os trebuia considerată o simplă greşeală de ortografie în această artă picturală. Limpi, blestemând şi plângând, îmi număra contuziile.

– Adio pace, îmi zicea, adio fericire conjugală în doi. De-acum, bărbate, intraşi volintir în cel de-al treilea război mondial, iată cu ce te aleseşi numai după o simplă ciocnire cu duşmanul. Mă mir că mai sufli: acum înţeleg eu de ce nu importăm noi pelicule fotocolor: păi dacă ţi-aş comanda eu acum o poză nud-voios, nici calitatea niponă nu ar putea să-ţi redea toate nuanţele de infra şi ultra. Arăţi – jur pe culorile steagului nostru de rezervă – arăţi ca un apus de soare mânios, după Borodino sau Waterloo... Vai, vai, vai...

Era cazul să abat grindinile.

– Mi-e somn, Olimpia!

– Şi mie mi-e somn. Mă spăl în şapte ape. Deconectăm blestemata noastră sonerie, uităm totul, ne culcăm ca Adam şi Eva în rai. Nici şarpele nu ne-a mirosit, nici măr nu am muşcat.

Şarpele pe care îl simţim sub inimă nu e un şarpe al fricii, nu: e şarpele casei, şarpele înţelepciunii noastre. Nu? Trebuie să dormim: fără vise, fără

tresăriri. Un somn greco-catolic, total: ca cei şapte coconi din Efes. Ce zici?

– Mi-e şi foame. Nu mi-ar strica acum un pahar de vin sau de spirtoasă albă.

– Te îmbraci în cămaşa de noapte, curată. Te voi servi la pat, cu de toatele. Leana a avut grijă de sufletul nostru: avem în cămara rămăşiţe de curcan tutilesc, rămăşiţe de vin osmanesc, rămăşiţe de votcă *mazuro-katynă*. Mâine te duci să-ţi faci un control *röntgen* la braţ, poate intri în ghips, se vede că am intrat în zodia ghipsului. Deocamdată, te pansez eu cu o compresă rece, cu apă de plumb.

O ascultai supus. Ca un războinic cruciat, lăsai să fiu frecat cu spirt, uns cu oleuri verzi de tigru chinezesc, îmbrăcat în cămaşă de popă stil vechi. Culcat în patul nostru de busuioc şi levănţică, nu peste mult îmi sosiră şi gustările, votca şi vinul tutiliu.

Nici un drac nu era pe-aproape. Băui creştineşte un pahar leonid de votcă poloneză. Mă aşteptam să văd prin colţuri ochii verzi şi fundurile roşii ai lemurienilor ce-mi însoţesc, în imaginaţie, clipele când beau şi mă îndoiesc, când mă îndoiesc şi beau. Nimic. Doar silueta kirliană a bietului Karlie părea – asemenea stafiilor şi spiritelor obosite de istorie şi umanitate – să se deseneze vag în colţul lui de sub icoane...

Uşa spre baie era deschisă. Se vede că Limpi, care, de obicei, când se îmbăia, se izola într-o tăcere şi o discreţie aproape mănăstirească, preferase să lase de astă dată uşa spre mine deschisă.

– Limpi, mă auzi?

– Te aud. Dar prefer să taci. Mă deranjezi.

– Sunt câteva chestiuni teribil de importante ce trebuie lămurite înainte de a adormi!

– Eşti nebun. Nu citeşti ziarele, se vede că...

– Ce legătură are una cu alta?

– Are. Spune-mi, hai, ce otrăvuri mesteci tu în votca aceia pe care a inventat-o bunul Dumnezeu anume ca poporul cel mai credincios să nu mai gândească, să nu mai pună întrebări, să nu mai vrea altceva decât ceea ce este şi aşa cum este. *Zdrast-vuite*! *Găvăreşte*!

– Sunt din Genopolis, chiar dacă nu mai citesc şi nici nu mai gândesc decât nimicuri, rămăşiţele mele de cultură şi metodică mă obligă să judec şi să fiu cât de cât logic. De pildă, nu ştiu dacă sunt angajatul Vinalcoolului sau am fost pus pe liber; nu ştiu dacă sunt liber sau în curs de a fi arestat; nu ştiu dacă mâine intru la spital sau mă internez la nebuni, alături de fostul başcultur Caftangiu; nu ştiu dacă am fost bătut de Tutilă Doi sau de Osmanescu, fiindcă amândoi mă urmăreau; nu ştiu dacă la teatru am fost închişi premeditat, din întâmplare sau din confuzie. Nu

ştiu dacă...

După voce, Limpi părea a fi veselă, cea de toate zilele bune.

– Vezi, bărbate, o auzii ciripind, vezi că am dreptate? Nu citeşti ziare, nu asculţi radio, nu ai prieteni pensionari. Asta e. Altfel ai fi aflat de mult cum că, în politica internaţională, la ONU sau la Geneva, de un demisecol nu s-a rezolvat nici una din marile probleme ale lumii. Libertatea, egalitatea în drepturi şi şanse, independenţa reală, controlul puterii, alegerile libere în ţările ocupate de eliberatori etcetera... Nimic. Apă de ploaie, rahat cu perje. Toate durerile lumii sunt în aer, rămase în vânt, insolubile; diplomaţii marilor puteri se învârt după vişin, dansează periniţa, flutură batista şi se sărută în fund, reciproc avantajos. Nici un tratat serios nu a fost semnat, nici un zid nu a fost dărâmat, nici o ţară nu a fost cu adevărat redată libertăţii prin autodeterminare. Vorbe, vorbe, vorbe: nimic nu se câştigă, nimic nu se schimbă, totul se amână sau moare de urât şi scârbă... Suntem în pom, bărbate, ăsta-i adevărul: că mergem în sus sau în jos, că avem o pâine sau suntem cerşetori, că facem parte din echipa turco-chitaie sau pecenego-rusă, ce importanţă are? Am fost scoşi din istorie, mai dispunem, provizoriu, doar de timpul vieţii, cât e înscris pe cartela magnificelor cincinale. Cu cât reuşim să fim mai indiferenţi, cu atât e mai bine de noi. Fleacurile alcătuiesc întregul, omul derivă şi evoluează spre maimuţă, iar maimuţa asta a viitorului luminos nu este decât „legica" excrescenţă a dosului ei rozaliu. Am fost la bal? Am fost! Am dansat menuet? Am dansat! Că am ieşit ferfeniţă şi puzderie – asta nu are nici o importanţă pentru producţia de marmelade sau vinalcooluri locale... Dă tu drumul la radio, ascultă cotele apelor Istrului: asta alină şi tâmpeşte.

Am dat drumul la radio. Ce minune: *Eine Kleine nacht-musik*! Îmi turnai un pahar cuminte de votcă, muşcai flămând din pulpa albă a curcanului. Limpi îşi fredona dincolo tainica singurătate a femeilor şi deştepte şi arse de soartă. Eu, aducându-mi aminte de tinereţile mele, de Genopolis, de sala barocă în care ascultam cu religiozitate concertele de cameră (fosta, uriaşa mea pasiune de atunci), aici, deasupra tăvii cu gustări balcane, dădui drumul unor lacrimi slavone în paharul plin cu otravă (tot slavonă). Dracul meu anex nu apăru: andantele părea cântat de îngeri, însemna că ora era sfântă, că sufletul meu amărât era privit din ceruri de Mama mea, cu ochii ei de doloroză precistă, oblăduitoare, deşi total neputincioasă.

CAPITOLUL AL XIV-LEA

Am intrat în zodia ghipsului – nu se poate evita ghipsul. Profesorul Candid meditează candid despre tristeţea şi suferinţa lumii noastre plurifracturate. O ţigancă ghiceşte în trecut, aflăm de la ea câte unele despre sfinţii din altar şi nunta popii Spiridon. Olimpia, posedată de stihia limbii materne, ţine o lecţie despre moarte, emigrare, câini şi iar moarte. Trecem apoi să vedem o anume vilă cu iederă, nimic şi câini-lup – după care eroului nostru i se arată un sfânt balaur călare şi cu o suliţă în mână.

Nu aveam mâna stângă fracturată: doar un os al ei fisurat şi o entorsă a încheieturii. Dădusem – norocul meu – la spitalul de ortopedie peste un medic ce-şi terminase studiile în Genopolis: mă ştia, îmi spunea „domnule Profesor" cu acel amestec de respect şi colegialitate ce-i caracterizează pe vechii septentrionali. Nu m-a lăsat să stau la coadă, mi-a pus el însuşi mâna în ghips, refuzând categoric sutele pe care Limpi mi le pregătise în plic special.

– Încheieturile vi le imobilizez, îmi spuse acest consătean amabil, degetele vă rămân libere. E bine să le mişcaţi mult şi des, să nu se anchilozeze... Ce părere aveţi despre poezia patriotică nouă? mă întrebă, în timp ce îmi îmbrăca braţul stâng în ghips umed. Dar despre cântecele agitatorice ale chitariştilor electronici? Ieri am auzit un interesant poem de muzică pop, care avea următorul refren: „De n-am cădea pe jos de foame, ne-am tăvăli pe jos de râs". Nu e interesant? Ce credeţi, fotbalul derivă din circul roman, din luptele dintre gladiatori şi fiare, sau derivă din olimpiadele greceşti? Problema e serioasă, fotbalul modern a luat peste tot locul Teatrului, devenind, din motive de catharsis social, tragedie, comedie, dramă – în timp ce aproape tot ce ni se prezintă pe scene mi se pare o simplă trântă între nişte penibili gladiatori circari, simpli duelgii cu vorba, moaca şi tupeul. Aţi citit pe Mc Luhan, desigur: credeţi că...

Am răspuns cum am putut: cultura rămâne, totuşi, o nostalgie de conversaţie şi *respiro* pentru „specialişti" (am oroare de acest termen) din generaţia mai veche. Cei tineri, neavând un liceu teoretic umanist la bază, trebuie să se mulţumească a discuta doar despre femei, cantină, automobil, examene şi avansări. Inginerii nu mai discută deloc, iar economiştii au şi uitat să vorbească. (Zice Fanny, al cărei soţ e economist.)

Nu e prea vesel să te vezi în ghips – cu atât mai mult cu cât, numai cu câteva seri înainte, asistasem la

băşcălia Gaiţelor la adresa busturilor aduse de poetul Omar. Dumnezeu nu bate cu bâta, nu e bine să râzi de nenorocirea altora, soarta te aşteaptă după colţ cu un ciomag în mână. Soarta!?... *Le destin, c'est la politique*, a spus-o Napoleon, îi convenea – pe acea vreme el făcea şi sucea întreaga politică a Europei. (Ciomagul, totuşi, se pare că nu l-a cruţat nici pe el.) E-hei, gândeam, în timp ce coboram treptele noului spital de ortopedie (fostul liceu comercial de pe vremea burghezo-moşierimii), secolul trecut a fost ultimul secol în care Istoria mai însemna schimbări, răsturnări, revoluţii... Poporul, luând arma în mână, devenea, putea să devină, egal cu orice armată, fie ea imperială sau dictatorială. Cădeau, unul după altul, împăraţii, regii, guvernele: se modificau frontierele, constituţiile, clasele sociale, drepturile omului... Acum, gata! Uriaşele invenţii ştiinţifice, inginereşti, ne-au dat legaţi în mâna coloneilor şi a dictatoraşilor trimişi de Destin care la noi nu e decât lada de zestre politică a nunţii din Yalta (unde, spun babele şi moşnegii, vinul libertăţii a fost schimbat cu „vinirea" şi rămânerea eliberatorilor). Se pare că în Occident (aşa se aude) aceste invenţii noi au adus un mod de viaţă mai uşor, mai tehnicizat, mai modern. Poate. La noi însă au reuşit să oprească, să suspende pentru totdeauna orice posibilitate de schimbare dinăuntru a orânduielilor. Norodul este tagma celor neînarmaţi. Da. Trei tulumbe de apă sub presiune, câteva bombe cu gaz lacrimogen pot risipi oricând, în orice ţară, o manifestaţie de căuzaşi, chiar dacă numărul acestora ar depăşi însutit pe acela cu care a fost dărâmată Bastilia sau asaltat Palatul de Iarnă. Un oarecare batalion de tancuri şi blindate poate nimici răscoala întregii clase muncitoare, chiar dacă ea s-ar alia, ca-n poveşti, cu ţărănimea (care e în întregime săracă) şi cu întreaga intelectualitate „cinstită". De altfel, cred eu, POPORUL, sau ceea ce au denumit sociologii şi specialiştii în Drept Constituţional cu acest termen (din ce în ce mai ambiguu şi confuz: el se confundă deseori cu naţiunea, statul, statistica demografică sau pur şi simplu cu masa amorfă a celor care aplaudă, defilează şi strigă „Ura!"), ei bine, acest aşa-zis POPOR – graţie unui foarte ştiinţific şi fantastic proces de atomizare şi izolare – devine, în modul cel mai evident, o simplă POPULAŢIE (adică o masă de indivizi nediferenţiati, lipsiţi de conştiinţă şi putere colectivă): muncitorimea – care a fost cândva, pe vremea generaţiei tatălui meu, o clasă socială distinctă şi conştientă – acum, că numărul ei a trecut de trei milioane, tinde să devină Marea Mută, suma niciodată adunată a angajaţilor din uzine, fabrici, întreprinderi. *Adscripta productiae*. Ţărănimea – fostă pătură socială – la ora asta a rămas

o simplă pătură, numai. *Adscripta glaebae*. Cea cu care realizăm interminabilele campanii zi-lumină, şirul mut de babe şi moşnegi ce prăşesc în linie, mâncând din traistă, la amiază, biscuiţi „procuraţi" la oraş, cu ceapă sau castraveţi din lotul personal. Intelectualii? Am o mare rezervă faţă de acest termen; personal, prefer să fiu înjurat decât să fiu numit „intelectual". Să fac parte din confuza categorie de indivizi care, având o diplomă de specialitate, se consideră scutită de muncile într-adevăr grele, de răspunderile mari, de idei generale, de curaj şi atitudine morală. Un inginer, doctor, fizician sau filosof nu este „intelectual" decât în momentul în care dă dovadă de libertate, luciditate, curaj dezinteresat şi jertfelnic. Altfel, el rămâne un simplu funcţionar al materiei sau, şi mai rău, un biet mercenar al puterii care-l plăteşte, şi nu al poporului care îi câştigă pâinea. Pe vremuri – când îl citeam pe Julien Benda – îmi plăcea să cred că intelectualii, la noi, ar fi cam ce a fost „intelighenţia" rusă, despre care ştim din romanele veacului trecut. *Vax*! Capacitatea de a gândi, de a fi lucid, moral şi solidar, voinţa de a filosofa pe viu, în afară de biblioteci şi cărţi de specialitate (acestea pot fi sursă de informaţie, dar pot, în acelaşi timp, fi şi un mijloc de monadizare a laşităţii prin citate, convingeri de fotoliu, acoperiri istorice de tot felul); capacitatea de a rămâne Om chiar când ţi se iau pâinea şi libertatea, ei bine, aceste diferenţiale ale spiritului şi moralei aparţin, la noi, doar celor aleşi de Dumnezeu prin puşcării şi lagăre sau celor ce au trăit în secolul trecut, cel în care am deschis ochii şi am schiţat primul nostru râs ironic... Am trăit sub şapte dictaturi succesive, am îndurat trei uriaşe ocupaţii străine – iar în prezent, dacă e s-o spunem cinstit, trăim o fază de superdictatură, de monarhie tribală, paranoic-protocolară şi infailibilă până şi în ochii ziariştilor ce ne vizitează palatele şi vitrinele din Ulan-Bucur-ul Înaltei noastre Porţi. Cine i-a întâmpinat, rând pe rând, cu urale, flori şi articole de fond pe toţi aceşti dictatori în delegaţie, caudillo-sultăniţi sub ochii întregii lumi? Cine? Nişte intelectuali. Angajaţi, reangajaţi, ataşaţi, detaşaţi etc. Cunosc lepre savant universitare care i-au schimbat garderoba convingerilor definitive de exact şapte ori: sunt şi azi în fruntea bucatelor, având o conştiinţă de buletin şi alta de paşaport permanent. Dacă ajung pensionari, îşi scriu memoriile, conform acelui aforism al marelui Napocos, care spunea: „oOrice rahat, după ce se usucă, are dreptul să-şi scrie memoriile sale de trandafir.". Deocamdată îşi aranjează fiii şi nepoţii în fotolii fier-îmbetonate sau le fac vânt spre ţările pe care le-au înjurat şi le-au afurisit. Dragă Karlie, averea a fost înlocuită de Putere – acum trăim faza în care

această Putere se luptă să devină transmisibilă, ca un bun de familie sau de clan. Tot ei vor scrie şi Istoria, anulând adevărul ei. Având monopolul memoriei, tradiţiei, ideologiei, pot desfiinţa trecutul, în numele unui viitor tot mai mare şi mai îndepărtat. Prezentul nu există: prezentul e acest ghips la mâna mea. (Nu am îndrăznit să-i spun doctorului consătean cum am obţinut această semifractură; l-am minţit, povestindu-i ceva cu o ghinionistă alunecare în baie; zâmbea politicos, era obişnuit, în fiecare zi vin la clinica lui zeci şi zeci de oase rupte, nu în accidente, ci în asemenea „alunecări" în baie, serviciu, cârciumă, părculeţ întunecat...). Prezentul e frica ce o am de umbre, viitor şi soartă...

Doamne, cum am ajuns aici? În loc să ies din spital pe uşa din faţă, iată-mu nimerit în curtea din spatele lui. Lăzi, maşini vechi, ambalaje, mult gunoi. Groaznic. Mă aşez cutremurat. În faţa mea, se ridică un munte de ghipsuri vechi, cred că sunt aici, pe puţin, câteva vagoane de foste mulaje, legături, proteze... Tăiate cu foarfeca. Vată, plină de puroi sau sânge, mai păstrează amprenta plastică, anatomic umană, a suferinţei trecute. Un munte de negative absurde, suprarealiste, de memorie aruncată la gunoi. Asta e Istoria, mi-am zis: cea mai frumoasă, mai simbolică şi mai obiectivă, concretă şi abstractă, fizică şi metafizică arătare a ce a fost, este şi va fi totdeauna orice suferinţă, accident sau moarte căzută în uitare; un ghips cu vată, în el urma negativă, mută, a unei dureri anonime, necunoscute, aneantizate... Va trebui s-o aduc aici pe Limpi (poate n-ar fi stricat să-l aduc aici şi pe întemeietorul celei mai moderne filosofii a istoriei), să le explic la amândoi cât de teribil de expresiv, de clar şi artistic mi se pare acest munte ortopedic... Şi sufletul, şi spiritul, şi valorile supreme se pot fractura, rupe, frânge: o mare parte din omenire are nevoie de ghips, sufletul lumii e zdrobit; unde sunt, mă întreb, mulajele infinitelor noastre suferinţe, cine va descifra vreodată semiologia ascunsă a durerilor, frângerilor, infirmizărilor de tot felul?

Am ieşit în fugă din această curte cu stafii. Cred că în nopţile valpurgice, demonii ce mă chinuie, ce ne chinuie, aici vin să râdă şi să benchetuiască.

Când am intrat în clinică, dădusem ţigăncii bătrâne care cerşea la poartă trei lei. Acum, nici eu nu ştiu de ce, simţii din nou nevoia să-i mai dau tot atâta. S-a uitat lung la mine, zicându-mi: „Bogdaproste, boierule, să fii sănătos!" – dar, în acelaşi timp, cu rezerva ei milenară de magie şi psihologie, îmi cerceta adâncul ochilor...

– Ascultă aici, boierule, îmi spuse, zornăindu-şi ulcica în care îşi strânge monedele primite, la biserica

Madona Dudu, zece femei bătrâne au păzit un mort mare, mare: femei plătite, nu paţachine sau ţigănci de mahala. Ei bine – uite, jur pe copchilaşii mei că nu te mint – azi-dimineaţă, au ieşit ca înnebunite de acolo. Spuneau că, după miezul nopţii, Maica Precistă a început să lăcrămeze... Stai, că nu asta e mai de speriat. După aceea, sfinţii toţi din altar au început să râdă, să râdă, de parcă şi-ar fi ieşit din minţi, o mie de copii de ţigani, goi cum i-a făcut mama lor, au pornit ca lăcustele spre oraş, strigând: „*Abaramu* !". Au spart geamuri, au rupt garduri, pomi, vitrine: abia i-a oprit miliţia, cu camioane şi câini-lupi... În luncă s-au găsit doi şefi cu gâtul tăiat. În gară, desfăcându-se câteva vagoane de mărfar, au fost descoperite că sunt pline vârf cu oase vechi, oase de soldaţi, de hoţi, de boieri, morţi de o sută de ani... Popa Spiridon, îl ştiţi şi-a măritat fata; după jocul miresei, amândoi naşii, boieri divăniţi, au căzut ca trăsniţi: inima. Acum sunt la relaminare... Nu se ştie dacă scapă cu viaţă... În turnul fostei prefecturi sosesc porumbei călători de departe: doar premarele citeşte poruncile ce sosesc – când de la ruşi, când de la americani. De-aia înnebunesc „premarii"; pe ultimul l-au dus legat, mai zilele trecute, direct la mandravela noastră...

Mi se părea binevenită această baie de subistorie, poveste şi mic apocalips poporan de margine. Voiam să-i mai dau nişte mărunţiş, merita. Cineva mă strânse de braţul valid, oprindu-mă. Era Olimpia: coafată proaspăt, săltăreaţă în formă, foarte tristă-n conţinut.

– Ajunge, soţule: dacă te ştiam atât de sentimental, îţi procuram o caterincă şi un papagal. Hai, avem o mulţime de treburi. După ce ieşim la pensie – îţi promit! Ne mutăm în ţigănie.

Acolo e mai vesel, după părerea specialiştilor, acolo se pun bazele societăţii-postatomice, postindustriale, postdialectice...

Ţiganca râdea – recunoscuse în Limpi o colegă de vocaţie.

– Să-ţi trăiască franţuzoaica, boierule, strigă în urma noastră. Dar să ştii că ceea ce ţi-am spus despre sfinţii de la Madona Dudu e adevărat...

Mă oprii locului, pe gânduri.

– Limpi, ştiu că te grăbeşti, te-aş ruga totuşi, numai pentru cinci minute, să vii cu mine în curtea din spate a spitalului. Vreau, adică mi-ar plăcea, să-ţi arăt ceva...

– Doamne, Doamne, se tânguia a mea soţie, cu cine mă adunaşi, cu cine mă pusăşi să fac casă...!?

Iar nu înţelegeam. Limpi îmi săruta fruntea înnorată de logică formală, cu mâna ei frumoasă îmi mângâia ghipsul în cauză. Dialectic, ea era din nou cu trei surprize înaintea mea.

– Uite, iubitule, îmi spuse glumind, certificatul medical pe care ai uitat să-l ceri genopolitanului ce te-a vârât în ghips. Las', am avut eu grijă să-i explic între patru ochi, dar cu martori, cam în ce baie ai alunecat tu. Avem nevoie de acest certificat. Scrie clar aici: „fisură în radium, entorsă şi contuzii în urma unor lovituri cu un obiect tare...” înţelegi? Scrie mai departe: „Se recomandă examinarea integrală a pacientului de către o comisie medico-legală!”

– Ce rost are, Limpi?

– Habar nu am. Ca în poveşti, eroul, din spirit revoluţionar, pleacă să se bată cu Necuratul: pe drum adună aici un solz de peşte, colo o peană de pasăre sau păr de sălbăticiune la ananghie. Suntem în război cu zmeii, cu balaurii, cu căpcăunii? Suntem...

– Mi se pare stupid, scumpă soţie: să reclami lui Osmanescu cum că oamenii lui Osmanescu, din ordinul lui Osmanescu, m-au osmănit osmăneşte. Să-l reclam lui Ilderim – care e incult ca o bâtă – pe Caftangiu, care e incult numai cât un dos. Să mă duc la Tutilă Unu, care nu ştiu ce hram înalt poartă, şi să-i spun că fratele său, Tutilă Doi, este cea mai fantastică pramatie din paşalâc. Să reclam statului, care mi-a luat toate drepturile, că nu e drept ca statul să mă şi pedepsească dacă mă plâng... Nu sunt ateu, scumpa mea, nici marxist nu mai sunt de mult, cred eu: nu cred nici în fosta camarilă slavo-evreiască, nici în actuala echipă turco-chitaie, nici în viitoarea formulă pecenego-antisemită... Atunci ce rost are să reclam, să mă zbat, să mă fac fărâme, de parcă zeiţa asta a Justiţiei – care şi-a scos legătura de pe ochi în văzul lumii întregi – ar avea în mâini un cântar al Dreptăţii, şi nu o simplă puşcă mitralieră pe care scrie: „Cine nu e cu mine este împotriva mea!”

– Mai în şoaptă, bărbate, mai în şoaptă!

– Ţi-am mai spus-o, ţi-o repet: sunt prea grec ca să fac pasul din morală în politică şi prea latin ca să rămân numai în politică. Dar, ca grec, sunt un sclav, biet preceptor şi scrib al unor brute de soldăţoi fanfaroni. Cu o singură deosebire: vechii sclavi aveau şansa de a deveni liberţi; eu nu voi ajunge liber niciodată! Sunt un biet negru, urgisit şi hăituit, într-un stat superapartheid, crud şi rasist, dar cu deosebirea că eu nu am voie să mă întâlnesc cu cei de culoarea mea, pentru o cauză a mea; în caz că sunt bătut, închis sau ucis, nu se va ridica în apărarea mea nici o voce, nici un steag umanitarist, în lumea asta mare şi generoasă... Am fost „lepros”, semnul mi-e ars pe frunte şi în buletin, condamnarea mea e pe viaţă. Scârbă silnică pe viaţă. Regretul meu imens constă numai în faptul că te-am târât şi pe tine în această puşcărie-zarcă: acum suntem de serviciu la tinetă, să

vedem când ni se dă voie s-o vidanjăm. Dacă o vărsăm pe drum, ne sfarmă în bătaie propriii noştri colegi de soartă, Doamne apără şi păzeşte!

O simţeam cum tremură. Cum tremură şi se stăpâneşte. Avea în ea un arc de vioară – grav, melodios –, auzeam cu inima mea de bărbat învins, nefericit, fără de nici o şansă, cum plâng în sufletul ei mila de mine, dragostea, disperarea. Privea în pământ, avea ceva bizantin în curbura dureroasă a capului, în puritatea de fecioară a gâtului ei. Gândea, gândea. Trebuia să gândească şi în locul meu...

– Dragul meu, îmi spuse într-un târziu, înveselită de cineva nevăzut, după ce am ascultat rechizitoriul prin care te-ai condamnat pe vecie, eu cred că nu mai avem nimic de făcut în lumea asta păcătoasă... Să mergem, zic eu, prin farmacii şi să întrebăm dacă ne pot vinde două porţii de otravă: sărbătorim un cincinal de la nunta noastră, suntem mai mult sau mai puţin filosofi, cucuta e tot ce poate fi mai eficace, ca soluţie, la marile probleme şi evenimente internaţionale. Nu? Permite-mi o paranteză: doi bătrâni generali din această urbe, întrebaţi fiind, cu ocazia vizitei pe care ne-a făcut-o domnul preşedinte De Gaulle, dacă nu doresc să-i ceară ceva, vreun favor, vreun paşaport (fuseseră, ambii, colegi cu acesta la Saint-Cyr) – moşnegii noştri, după ce s-au gândit, gândit, au zis aşa: „De la el nu dorim nimic: dar, dacă poate, ministrul său, domnul Malraux, să ne facă rost de câte o pilulă de cianură – pentru orice eventualitate – i-am rămâne foarte recunoscători şi lui, şi bravului popor francez..."

Dumnezeule! Pastila asta de cianură! Cât am pomenit-o, cât am dorit-o! Ea ar trebui să facă parte din contractul social, să fie oferită fiecărui cetăţean, ca un drept, ca o obligaţie – să trebuiască să o purtăm ascunsă undeva, exact aşa cum marinarii poartă colacii de salvare pe furtună, sau piloţii paraşuta...

– Buuun! se făcu Limpi că nu observă căderea mea în trapă, mai putem, ca să ne revină pofta de viaţă şi de lume, să mergem la biserica Madona Dudu să vedem cum râd sfinţii de pe catapeteasmă şi, mai ales, de ce râd sfinţii aceia, totdeauna serioşi. Nu? Sau să ne interesăm la urgenţă ce s-a întâmplat cu cei doi naşi de la nunta fetei popii Spiridon! Au fost duşi la re-laminare. Nu ai sesizat, bărbate, perla acestui nou cuvânt. Nu ai umor, degeaba. Nu ai înţeles până acum, nici lângă mine, că sfânta noastră LIMBĂ strămoşească ţine cu poporul, cu cei de jos, cu tine mai ales, cu toţi umiliţii şi năpăstuiţii acestui biet pământ Da, da! Nu sunt profesoară, nici grămătic, dar ştiu că limba este o fiinţă supranaturală. Ea e ca un munte, ca un codru ceresc, ca un fluviu viu subpământean. E suverană şi

deşteaptă foc. Se joacă de-a v-aţi ascunselea cu cei puternici, duce, jucându-se, un fel de război de partizani, face agitaţia ei, propaganda ei, lucrează cu materialul clientului, dar cum lucrează? Promite ca să compromită, duce în ispită, inventează, uituceşte, îmbată: râde cu lacrimi şi plânge după toate discursurile. Oratorii proşti sunt cei pedepsiţi de ea, cărţile proaste sunt cruzimea ei, poeţii şi actorii falşi sunt cei pe care, după ce i-a dus cu mâia, acum îi dă în stambă şi îi face de râs. Tiranii uită că între ei şi *mass-media* ce le stau la dispoziţie există un mijloc, care de fapt e scop, LIMBA. Dacă nu te pui bine cu ea eşti pierdut. Din clipa în care încâlci contractul de morală şi curăţie a ei, ea îşi retrage investiţiile, te goleşte de spirit, transformându-te, în numai câţiva ani, într-o moară hodorogită ce macină cai roşii pe pereţi... Spune tu după mine re-laminare şi pe loc ţi se ridică ceţurile...

– Re-laminare. Fantastic, ai dreptate.

– Fantastic, ştiinţific, tot ce vrei. Păi dacă e vorba de re-laminare (în loc de „reanimare”), la ora asta întregul nostru municipiu, cu toată dumnezeirea lui, este în relaminare. Nu? Şi eu, şi tu ce facem altceva decât să căutăm mijlocul prin care să fim re-laminaţi, dar să nu pierim: nimic să nu se piardă, nimic să se câştige, să obţinem doar o formă cât mai curată de a dăinui, lângă un blid de arpacaş (cum zici tu), în pace, linişte, dar fără nici un fel de titluri, onoruri, măriri etc. Relaminare, admitem, dar cu pielea netăbăcită şi cu capul neregulat de nimeni şi nimic... Iubitule, limba asta e aliata noastră cea mai teribilă, crede-mă! Pe mine, ţiganca asta de te-a dus pe tine de nas m-a umplut de curaj şi încredere.

– Fiindcă?

– Să ne aşezăm pe banca asta. Cu spatele către monumentul monstruos, dar modern, închinat, cum am auzit eu prin târg, ultimilor ţărani care mai voiau să se răscoale. Ca să le treacă pofta... Ceea ce îţi spun despre forţa şi miracolul acestei limbi în care cred ca o sectantă primitivă, ca o preoteasă a unei religii ancestrale, eu ştiu de la bunicul meu, care mi-e la fel de drag ca şi tine. Îi aud paşii prin ţară, simt cum se apropie, desculţ şi mucenic, de soarta noastră... Taci. Nu întreba, îmi simt capul vâjâind, îmi fierbe mustul. Cred că a sosit ora la care va trebui să-ţi vorbesc, în taină, despre ceva care e frumos şi în care cred. Nu despre Marx şi utopie, nici despre socialism şi ficţiuni – ci despre „miezul” şi „legea” limbii. Despre energia, tinereţea, inteligenţa ei. Ea este ultima, ultima armă cu care ne mai apărăm, ca popor şi seminţie, de moartea-morţilor...

– Aveam o rugăciune şi pentru limbă...

– Ştiu. Iubite al meu soţ şi dascăl, eu cred că Pământul, Ţărănimea şi Limba sunt cele trei forţe cereşti ce ne-au ajutat să ieşim din întunericul asiatic al veacurilor, pomenindu-ne deodată, un popor june şi plin de o poftă fantastică de viaţă... Bucuria noastră scurtă fu. Nici măcar un secol... Pământul l-am pierdut, el nu mai e în stare să se apere. Se apără pe sine, cum poate, când poate, comiţând diferite grave erori politice; mai o inundaţie, mai o secetă, mai un cutremur... Mai câte o nouă reformă agrară ratată. Ţărănime nu mai avem, ea s-a risipit, s-a topit, a intrat în pământ, a dispărut, cum spui tu, în entropia industriei şi urbanizării forţate. Chiar şi satul – ca izvor de regenerare demografică şi spirituală – ca suflet şi sămânţă, a murit, s-a strămutat... Ce ne-a mai rămas? Armata poporului? Mă faci să râd: armata asta a noastră are tot ce-i trebuie ca să se bată vitejeşte, doar că habar nu are (şi nimeni nici nu îndrăzneşte să-i spună) cine-i este duşmanul, pentru ce se bate, în numele cărei credinţe şi la care dintre hotare... Aşa că nu ne-a mai rămas decât Limba, maica noastră preacurvă şi preacurată totuşi, sfânta muceniţă, Limba... O mie de ani am stat sub ocupaţia Asiei Mari, după retragerea romanilor: ea a încolţit sub pământ. Patru sute de ani am stat sub ocupaţia turcilor osmanlâi şi a fanarioţilor greci. Acum, după cum bine ştii, am intrat într-o nouă ocupaţie: va fi lungă, deosebit de schizofrenică, tocmai că e de-a noastră. Ce contează? Eu simt că, precum în primele zile ale genezei sale, Limba noastră, plină de duh şi vie ca o sămânţă iubită, având o experienţă milenară de ilegalitate şi luptă pasivă în spatele duşmanului de moarte, îşi îmbracă sub ochii noştri (şi ai şefilor noştri) toga sa virilă, intră în Europa ca la ea acasă, cucereşte, învinge, se îmbogăţeşte, chiar şi după exproprieri şi naţionalizări... Verbele noastre ajutătoare sunt „a fi” şi „a avea”. Ca esenţă, simple stafii în osatura, în măduva limbii. Fiindcă noi nici nu mai avem, nici nu mai suntem. Tu ai zis: nu mai avem trecut, nici viitor; eu zic: avem, în schimb, cuvintele „petrecut”, „întrecut”, „întrecere”: nu mai avem viitor, dar am descoperit cuvântul teribil „viitură”. Nu mai avem opinii, nu avem convingeri, avem în schimb cuvântul „părere”, care vine de la „a părea”, un fel de moft al neantului şi relativităţii. Din „nimic”, cuvânt foarte mare şi greu, am născut „nimicnicia” şi „nimicurile”. La şedinţe, poţi auzi şi „nimicologia”, ca ştiinţă cultă, sintetizare a popularei expresii: „hai să vorbim nimica!”. Sau şeftel în loc de „şeptel”, lăcrămaţie în loc de „reclamaţie”. Şi aşa, la nesfârşit... Am văzut cu ochii mei o cerere iscălită de o sută de pălmaşi din satul meu de obârşie: solicitau, nici mai mult, nici mai puţin decât dreptul la

reculegere. Da, aşa cum ai auzit: „reculegere”. Ei înţelegând prin asta dreptul de a merge în urma combinelor şi de a re-culege ce a rămas necules... Nu li s-a aprobat, bine-nţeles, cererea; nu fiindcă stăpânirea s-ar fi îngrozit de formulare, ci fiindcă exista teama că mecanicii ar putea să-şi aranjeze combinele în aşa fel încât să rămână ceva mai mult rudelor sărace care ar fi re-cules în urma lor. Deşi ai mei, la ţară, tot din reculegere trăiesc... Furând ce pot noaptea, ca huhurezii... Candid, eu cred din toată inima mea în forţa magică a blestemelor, cred că limba are puterea supranaturală de a mântui, pierde, ucide chiar. Poate fi elixir pentru unii, drog ucigător pentru alţii. Ispiteşte la oratorie, microfon, televiziune – dar, exact când ne e lumea mai dragă, ne lasă baltă, găgăuţi, bâlbâiţi, nicu-n perete. (Am vrut să spun: nucă-n perete!) Dacă ar fi după mintea mea, eu aş trece Limba, cu întregul ei arsenal, la Ministerul Apărării; în ultima invazie ea a ţinut piept, nu armata sau deştepţii din guvern. Şi aş introduce ca materii de studiu în şcoli şi cazărmi „bârfologia”, „zvonetica” drept tehnologii militare avansate, iar „băşcălia” aş declara-o artă populară traco-latină. Ce zici?

Tăceam, ascultam, visam. Vocea Olimpiei mi se părea străină, nouă, poate că nu ea îmi vorbea, poate că prin ea mi se vorbea. Zeii s-au culcat, Dumnezeu poate că a murit: trăim cât timp mai cuvântăm. Pe urmă va veni marea trecere, marea viitură, ultima re-culegere, ultimul cuvânt, care e necuvânt: moartea.

Limpi continua să-şi depene obsesiile magice.

– Am auzit că, în ultima vreme, cei care se mai pot chema ţărani nu mai cred în Raiul de dincolo, ca într-un fel de grădină frumoasă şi fericită. Nici în iadul cu cazane de smoală şi foc continuu nu mai cred. Mi-a sărit inima din loc de uimire şi frumuseţe auzind-o pe Florica noastră povestindu-mi că mătuşile-babe ce le mai avem risipite prin casele şi ogrăzile de la ţară vorbesc, mai nou, că fiecare om, după moarte, se va întrupa în felul următor: ţăranii, cu toţii, fiindcă au suferit cel mai mult şi mai pe nedrept, se fac şi se prefac în frunză. Frunză verde, tânără, cade toamna, răsare iar primăvara; iar susnicii de la oraşe şi sate (îţi place cuvântul „susnic”? Există, s-a născut.), deci susnicii noştri toţi, după moartea lor, se vor muta fiecare în câte un cuvânt gol: fiecare în cuvântul pe care l-a ruşinat mai mult... Asta e o legendă auzită de mine, bărbate, nu spun unde şi de la cine. Ţi-o împărtăşesc ca s-o ştii: fac tot ce pot, în lumea asta, pentru ca dincolo să ajung frunză, frunzuliţă, fir de iarbă, orice: dar între ai mei, între cei care nu au minţit şi nu au stricat sau murdărit nici un cuvânt. Aş dori mult de tot să fii şi tu pe lângă mine: un mugure, o

gâlmă, o ciupercă măcar, numai să fii aproape: veşnicia-i lungă, mai schimbăm o vorbă, mai aprindem o ceartă, mai îngânăm un dor sau o amintire. Nu? Sper că după această lungă şi cretină introducere „epistemologică" – iartă-mă, mor de plăcere când pronunţ cuvântul ăsta fantastic –, îmi voi permite, trezită din somn, să te întreb: pe unde ne scoatem cămaşa, omule? Cine are să ne relamineze situaţia politică şi socială? Care ar fi paşii de dans ce trebuie să-i executăm ca să nu ajungem prea repede eu frunză de troscot, refuzată la export, iar tu chiriaş veşnic în cine ştie ce cuvânt marxist-leninist pe care l-ai compromis în perioada albastră a catedrei tale universitare, din acel Ge-nopolis legendar şi mult prea nordic pentru imaginaţia şi incultura mea?

– *Cum rugito ac cum suspinose, oremus*, am oftat eu.

– *Laudetur ridiculus mus* ! îmi răspunse Limpi, citându-mi o stupidă închinare a mea de cârciumă şi rachiu.

Ne ridicarăm oftând. Oraşul – cu grijile, teama, absurdităţile sale ne aştepta ca o fiară flămândă. Limpi trebuia acum să-mi ţină obligatoria lecţia de informare politică locală. Cu toate că, pe baza experienţei şi a lecturilor mele din trecut, aş fi putut să mă consider un dascăl într-ale filosofiei istoriei – ale Istoriei celei mari, bine-nţeles – în ceea ce priveşte evenimentele din imediata mea apropiere, trebuia s-o recunosc, sufeream de o cecitate aproape aragonică, trioletă, de parcă tot ce se întâmpla în jurul meu se întâmpla într-o limbă-religie necunoscută, ce trebuia să-mi fie tradusă şi explicitată, ca unui ziarist democrat-creştin bavarez, sosit la noi să se documenteze în ceea ce priveşte nivelul de trai şi nivelul moral al clasei optimaţilor. (Confundând, de pildă, *der Ernährer cu der Emarrer* etc.*)*

– Bărbate, sortez atent, în mintea mea, ce anume să-ţi împărtăşesc şi ce să trec cu grijă sub tăcere. Fiindcă nu o dată mi s-a întâmplat ca eu să-ţi spun „vine o urâtă secetă!", şi tu să înţelegi că noul preşedinte american e şi mai baptist decât antecesorul... Lasă, nu protesta, spun prostii, îmi fac încălzirea moaţelor...

Mă luă de braţ şi mă îndreptă spre un drum ce se abătea de centrul oraşului.

– Nu te speria, facem un mic ocol, vreau să-ţi arăt, în cinstea înghipsării tale, o vilă boierească veche... Aşadar, s-o luăm băbeşte. Întâi şi întâi, află că închiderea noastră în cavele teatrului nu a fost ideea naşului Tutilă Doi, nici a cumplitului Os-manescu. Nu! Această aventură *monte-cristo* a fost aranjată mai sus: însuşi Carasurduc şi cu misteriosul meu văr Tutilă

Unu, cel mare şi ascuns, au dat dispoziţii ca tu să fii bătut bine, iar eu, fără de nici un motiv, să fiu închisă undeva...

– Dar de ce? De ce?

– Nu ştiu. Presupun că e vorba de o probă a fidelităţii faţă de Profet... Pui un candidat la promovare într-o situaţie de umilire şi mânie ultimă: şi vezi apoi ce scoate el din adevăraţii săi ficaţi, pe adevărata sa gură... Noi trebuia să ieşim din puşcăria aceea tunând şi fulgerând, dar mai ales ţipând ca din gură de şarpe articole din Constituţie, Drepturile Omului, Helsinki... Pricepi? Noi nu am făcut-o. Am dansat, am chiuit, am băut cu paznicii şi călăii de serviciu. Asta ne-a fost salvarea, deşi mă tem că am luat o notă prea mare la capitolul inteligenţă şi prudenţă antecalculată... Porcul acela de vierme care vrea să ajungă director de teatru (şi va ajunge, te asigur: are stofă), după ce ne-a închis, s-a dus victorios să raporteze lui Tutilă Doi că ordinul s-a executat... Naşul nostru însă avea nişte daraveli cu Osmanescu, era şi beat şi amărât, a pierdut din vedere ce se întâmplă cu noi. Spre dimineaţă, şi Osmanescu a uitat punctul de plecare: în loc să ne lase pe seama celor ce aşteptau să ni se reverse Vezuviul, ca proştii, au venit şi ne-au „eliberat”.

– Nu înţeleg. Sunt total depăşit.

– Nici nu e de înţeles. Deocamdată. Ajunge să ştii că hora se încinge, devine a dracului, scrânciobul se roteşte, o mătură uriaşă, sultanală, e decisă să facă ordine şi linişte...

– Refuz să cred că toată această tragică farsă s-a pornit din cauză că eu am râs în faţa unui afiş idiot. Ar însemna că...

– Nu ai fost decât bobârnacul necesar. Ai pus degetul pe Marx. Părerea mea este că, la ora asta, Marx este o bubă deschisă şi chiar infecţioasă. Da. Din motive pe care nu le înţeleg – sau le înţeleg prea bine, dar mă fac proastă şi cu cotizaţiile în regulă – acolo sus, în norii mânioşi şi vigilenţi de la Înalta Poartă, poate chiar şi la Sublima Poartă, se reconsideră, din motive de tactică şi strategie revoluţionară, atât problema dictaturii proletariatului, cât şi sacrosancta lozincă „Proletari din toate ţările, uniţi-vă!”. Ambele aceste două idei au ca autor ghipsul cu barbă pe care tu, ca un mare prost ce eşti, ai vrut să-l scoţi dintre simplii utopişti... Ştiu, ştiu! Dar la ora asta, dictatura nu mai e bine să fie a proletariatului, dictatura e a întregului popor, dacă vrei să ştii... Nici nu mai avem proletari, avem o clasă muncitoare disciplinată şi conştientă. Faţă de fosta clasă muncitoare, ea este într-adevăr revoluţionară, fiindcă nu mişcă în front, nu crâcneşte, defilează şi strigă „Ura!”. Trebuie să fim atenţi – presupun eu – şi la acest cuvânt: „uniţi-vă!”.

Stăpânirea nu vrea ca proletariatul ei să se unească: nici măcar la o fabrică sau la vreo mină. Lozinca asta e pentru export, pentru lumea a treia, la noi ea trebuie uitată, evitată, combătută cu discreţie. Ilderim, ca să-şi dreagă greşeala de pe afiş, după şedinţa în care noi doi am strălucit ca două pupeze de staniol, a dat ordin, a doua zi, să se înalţe pe turnul agiei lozinca de bază a revoluţiei: „Proletari din toate ţările". Nu a scris „Uniţi-vă!", şi asta l-a şi scăpat de retrogradare totală. Peste o oră, chiar şi această ciuntită lozincă a fost coborâtă de pe fronton... Tutilă, mirosind cum bat vânturile, şi-a zis: „Ce fac eu cu busturile pe care le-am girat?"... şi le-a strecurat şmechereşte în taxiul speriatului Omar. Acesta le-a adus la noi, după cum bine ştii. Osmanescu, anunţat de soţia Ilderimului, care îi este soră, ştiind că trăsese greu în bară, la şedinţa din subsol avu şi el o iniţiativă: să evacueze public şi zgomotos buclucaşa statuie, dovedind astfel că e orientat şi că „ştie" unde e răsăritul pe busolă... Habar nu avea că propriul său adjunct primise ordin să ne izoleze... Viermele oxiur, când a aflat că nu Osmanescu era autorul închiderii noastre în magazia lui, disperat, ca să repare gafa, s-a dus glonţ la madam Caftangiu. Care nu era singură... Simţeam că-mi plesneşte capul, îmi venea să urlu.

– Limpi, pentru Dumnezeu, ai milă de sufletul meu. Am ameţit, înnebunesc. Ce povesteşti tu e fişa de spital a unui schizofrenic incurabil.

– Ce să-ţi fac, bărbate? Asta e istoria noastră, nu ce scrie în „*Le Monde*" sau în „*Times*". *Madam* Caftangiu, pentru noi, acum, e mai importantă decât însuşi Consiliul de Securitate. Ea şi-a luat soarta între propriile coapse. Are şi coapse, şi creier femeia asta, e un fel de geniu în balta cu broaşte, nufăr şi viperă, mărgăritar şi măselariţă. Ea l-a trimis pe Osmanescu la întâlnirea cu Naşul anume ca să scape de el şi să aibă răgazul să-şi aranjeze ploile.

– Care ploi?

– Ilderim a fost transferat la Înalta Poartă, dar într-un post obscur, ceva ministru adjunct la un minister nou înfiinţat, al reparaţiilor şi pieselor de schimb. Are o pâine comodă, are şi un mic fotoliu dar nu mai are iscălitură grea, nu mai poate oferi pâine, scaune, nici măcar strapontine... Osmanescu – cumnat îndivănit şi fost Ivan cel Groaznic al Isarlâkului – în noaptea trecută a fost şi el mazilit: tot barză albastră a rămas, dar în viitor va răspunde de liniştea şi hărnicia voluntară a bravilor brigadieri ce ne construiesc, cu un ceas mai devreme, diferite magistrale, cu sau fără pulbere... Tutilă Doi, fost beglerbei futurolog, a avut mai mult noroc: are un frate, şi acest frate – puternic şi temut, să ştii – a pus un umăraş de i-a ajutat să fie

numit director al Academiei de Romanistică... din Roma. Da. Nu ştie el latineşte, nu ştie el nici italiana, cu toate acestea, te asigur, în doi ani numai, va învârti acolo o mafie romanistică de o să-i doară mintea chiar şi pe euroşmecherii ăia de italieni...

– Şi... Îngăimai, tăbărât de uimire, cu noi, dragă Limpi, cu noi doi ce se va întâmpla?

Treceam printr-un cartier străin, printre case bătrâne, triste şi muribunde, în zare se zăreau turlele catedralei, turnul agiei, blocurile-turn ale centrului civic. Un abur albastru plutea peste oraş, totul părea simplu, paşnic, nevinovat, ca o stampă optimistă a progresului, în toate sectoarele...

– Mă tem, soţule, îmi răspunse într-un târziu, tare mă tem că mi s-au ars şi mie câteva becuri la dispecerat, îmi scapă nişte amănunte, zău dacă ştiu ce soartă ne mai aşteaptă. Toate firele, se pare, duc acum spre această afurisită şi genială *madam* Caftangiu.

M-a căutat la telefon azi-dimineaţă, era mieroasă, drăgălaşă, dar şi foarte ameninţătoare.

– Cum ameninţătoare?

– Îmi dădea a înţelege că abia a reuşit ea – neavând, de fapt, nici o calitate oficială – să oprească dosarul alcătuit împotriva noastră în legătură cu poetul patriotic Omar. Am întrebat-o: ce avem noi comun cu accidentul cardiac al acestui poet patriotic? Mi-a spus, ştie, desigur, că nu avem nici o vină, dar, vedeţi, există două declaraţii cum că noi doi, în faţa blocului şi a cartierului întreg, l-am maltratat umilitor, dându-i picioare în fund şi înjurându-l ca la uşa cortului. Un poet e o floare sensibilă – umilinţa asta, o procuratură răuvoitoare ar putea-o considera oricând ca fiind mobilul depresiv ce l-a împins în faţa acelui camion...

– Groaznic.

– Da... La care ameninţare a madamei, eu am avut totuşi un ultim contraargument. Care a pus-o pe gânduri, fiindcă...

– Ce argument, Limpi?

– Uiţi că mai avem pe balconul bucătăriei o statuie. Cu mustăţi. Reprezentând chipul fostului preşedinte al divanului de Cultură, actualmente internat la nebuni. Soţul legitim al doamnei ce mă fierbea pe mine în oală seacă. I-am spus, oftând mieroasă, doar atât: „Doamnă, fiecare om cu soarta lui. E adevărat că i-am dat picioare şi l-am înjurat pe amintitul poet, dar le-am făcut acestea la rugămintea lui scrisă. Voia să vă vorbească dumneavoastră şi protectorului dumneavoastră, tovarăşului Osmanescu, cât de credincios vă este, câte umilinţe şi batjocuri rabdă el, cărând bustul unui nebun care, întâmplător, vă este soţ...” După asta şi-a pus imediat frână, mi-a declarat dragoste, abia aşteaptă să mă întâlnească,

simte ea că vom deveni prietene... Mi-a şi dat întâlnire: la înmormântare.

– Ce înmormântare?

– A poetului Omar. A murit azi-noapte: doi civili voiau să-i pună câteva întrebări (cu aprobarea doctorilor), el s-a speriat rău, a început să strige şi să cânte imnul chimiştilor compus pe versuri scrise de el. Imnul acesta i-a fost fatal. Peste două zile îl îngroapă, oficial, primăria. Nu ştiu care sunt raţiunile ascunse ale divanului celui mare care fierbe încă sub capac, dar s-a hotărât, la nivelul cel mai de sus, să i se facă funeralii politice. A fost erou, poezia lui a fost o poezie eroică, a murit eroic, pentru o cauză eroică... Pricepi? Trupul său pământean e depus solemn la Casa Ziariştilor. Iar noi doi, acum, tu cu mâna în ghips şi eu cu sufletul-n proţap, în loc să mergem acasă sau să ne abatem la cârciuma ostrogotă, unde ai trăit tu cele mai libere şi fericite zile din cea de-a treia ta viaţă, ar trebui să ne ducem cu un buchet de flori, solemni, tăbărâţi de compasiune şi durere, pe la catafalcul acestui jalnic bufon, mort exact aşa cum a trăit. E bine să fim văzuţi, să avem un alibi, cât de cât...

– Imposibil. Nu pot juca teatru în faţa unui cadavru. Ce să caut eu la catafalcul acestui trompetist turnător?... Discuţia asta o închid pentru totdeauna. Dumnezeu să-l ierte, fie-i ţărâna uşoară. Atât. Acum te rog să-mi spui esenţialul: eu, soţul tău nenorocit, mai sunt angajat undeva? Mai figurez pe un stat de plată? Tu, soţia mea, mai eşti spicheriţă la sucuri şi marmelade tricolore sau te-au făcut, cum se aude, directriţă nu ştiu unde?

Limpi râdea, totdeauna disperarea mea o înveselea.

– Care este, stimate domnule profesor, rostul meu în lume? Paznicii păzesc păzindu-te, proştii ne prostesc prostindu-se, brutele ne brutalizează abrutizându-se; noi doi câştigăm pierzându-ne! Nu mai figurezi în colectivul fruntaş al Vinalcoolului – de ieri, ai fost mutat, provizoriu, pe un vag post de achizitor ştiinţific. Salariul e acelaşi. Dosarul meu e încă în cercetare, nu am studii politice, am fost propusă iniţial de Ilderim, dar şi Carasurduc mă susţine încă. Mai ales când a aflat că şi Tutilă Unu îmi este văr – or, acest UNU, eminenţa cenuşie a rotirilor de sori şi cadre, a umblat la şcoală cu mine, eu l-am scăpat de păduchi şi de râie... Şi de încă ceva de care – asta ţi-o spun numai ţie – el se teme exact cât mă tem eu de teama lui... Toate acestea se ştiu, se presupun. Din păcate, iubite bărbate, iată lucrul cel mai grav ce ţi-l pot spune pe ziua de azi: mă tem că nu mai pot da îndărăt. Fără să vrei, ai zămislit un taifun – şi acest taifun m-a scos din fericirea şi liniştea anonimatului.

Am fost luată în colimator, numele meu circulă, dosarul meu se îngroaşă. De acum, un simplu gest de curaj personal, de sinceritate sau prostie mă costă mai mult decât pâinea; orice act de refuz sau de lepădare poate să-mi nenorocească întreaga familie. Dansez pe o sârmă, dansez mai ales pentru Anca şi Petrică, pentru tine, pentru Bunicul şi pentru mulţi alţii pe care, slavă Domnului, nu-i cunoşti. Cine saltă peste acest ecuator al puterii, părăsind condiţia simplă de pesimuş plebeu, apucând-o pe cărarea ce duce în sus, spre nomenclatura optimaţilor, acela trebuie să aibă o anumită fire, un anume caracter: un sistem nervos special format, din naştere pregătit pentru supunere, ascultare, lingere, cruzime şi cinică nepăsare. Eu nu dispun de acest sistem amoral de vieţuire. La origini sunt o ţărancă temătoare de Dumnezeu, în rest am rămas o semiintelectuală liberă şi rea de gură. Ca spirit – dacă îmi dai voie – aş fi ultima ta studentă la seral, o biată filosoafă amatoare, o oarecare Gaiţă sarlâkă, îndrăgostită la bătrâneţe de un fost puşcăriaş fără noroc şi fără umor... Asta sunt – şi de aceea habar nu am cum mă voi descurca. Nu mă văd nici ştabă în subdivanul muierlâcului ideologic înaintat, nici directoare la sucurile car-bogazoase, tonice şi refrişante, cum scrie pe etichete. Aşa că...

O luai în braţe, o sărutai. Avea lacrimi în ochi. suferinţa ei părea mult mai grea şi mai teribilă decât o arăta ea. Trăiam un moment de răscruce a bietei noastre vieţi, Limpi era prea deşteaptă ca să nu vadă înainte trapele şi otrăvurile ce pândeau „cariera" noastră de proaspeţi, de neofiţi, de total novici în şobolanizarea obligatorie şi inevitabilă.

– Viaţa sau minciuna, îmi spuse Limpi, asta ar fi sentinţa cu care am fost pusă la zid. Dragul meu, află de la mine, contrarul Adevărului (la care ţii tu atât de mult) nu este minciuna. Ci eroarea. Da, eroarea, greşeala iniţială, calculele ulterioare în întregime false. Minciuna nu este decât mijlocul prin care se ascund sau se escamotează aceste erori de bază, amânându-se *sine die* ora adevărului adevărat. De minţit pot: am şi inteligenţă, şi hiclenie, şi gură de târgoveaţă hârşită... Dar nu pot, mă îngrozeşte gândul că va trebui să intru în hora asta a diavolului care este Puterea. Cred că ţi-ai dat seama că nici un om cât de cât cinstit şi deştept nu doreşte pentru nimic în lume să fie propulsat ştab. Aceştia sunt înjuraţi, blestemaţi, dispreţuiţi – dar niciodată invidiaţi. Poporul ştie perfect câtă teamă e acolo sus, ce fel de morcov se poartă, câtă lumină şi fericire sunt în acele maşini tainice sau vile ascunse. Mie mi-e frică: mi-e frică, în primul rând, că voi fi, foarte repede şi fără dureri scopită de umor: de băşcălia şi haz-de-necaz care constituie oxigenul

fiinţei mele. Cu ce rămân dacă pierd libertatea de a-mi zeflemisi sclavia? Cu ce mai fac faţă menghinei ce mă va strânge, haitei cu care voi lătra în cor, concesiilor pe care absolut obligatoriu le voi face, *crescendo*, fiindcă nu se va putea altfel?... Îmi voi pierde sufletul: într-o zi voi simţi sincer că te dispreţuiesc profund, în altă zi voi cere o cravaşa să scot afară din templul meu pe zarafii socialismului meu. Nu voi mai realiza că templul nu e templu, că nu e al meu, nici că zarafii nu sunt zarafi şi nici cravaşa mea nu are nimic comun cu socialismul. Nu mai cred că omul e un animal superior: din contră. El a fost făcut, probabil, pentru ceva înalt, ceresc, sfânt, dar pe parcurs acest scop s-a pierdut. Pentru omul de azi, puterea politică e cel mai periculos drog din lume. Ar trebui inventat un maţ în care fiecare ştab, şef, primar sau general să sufle, în fiecare dimineaţă, ca să se vadă în ce hal de beţie a puterii urcă la volan. De drogul ăsta mă tem ca de moarte, tribul alutan din care fac parte e deosebit de ahtiat şi de răvăşit de relele lui... Lumea, dragul meu soţ, e împărţită între nişte capitalişti cinici, pseudocreştini, care nu cred decât în iluzoria lor bogăţie de astăzi – şi nişte barbari asiatici, pseudoatei, răi şi dogmatici, capabili să înghită lumea fără să ştie nimic nici despre Om şi nici despre Dumnezeu. Între ei stăm noi, fără de nici o speranţă, bătuţi la cap şi cu banii luaţi: fără trecut, fără vatră, fără lumini în noapte... S-a dus pământul, a murit satul, se retrage în întuneric până şi limba asta de care ţi-am predicat astăzi. Cu ce armură voi intra eu în cuşca leilor? Cum mă voi uita în ochii tăi, din clipa în care voi fi până în gât plină de secrete de stat, secrete de producţie? Vai de fundul meu – sunt slabă, fricoasă, fiică de robi, nepoată de şerbi; satul din care mă trag a fost de zece ori ars până în temelii de zapcii, când turci, când ruşi, când austrieci. Străinii se miră de micimea caselor noastre, de mulţimea fantastică a diminutivelor în care ne retragem, ca melcii. Statul ne-a fost totdeauna duşman, noi nu am încetat să folosim cuvântul „stăpânire” – şi acest cuvânt e duşmanul nostru de casă, clasă, rasă, tot ce vrei... De la tine am învăţat ce este o analiză, o sinteză, o autoanaliză: eu nu fac acum decât să repet ceea ce am prins din vânt, asistând la scăpărătoarele tale lecţii-monologuri, ţinute lângă o votcă păgână, sub o icoană afumată, în camera amurgului nostru atât de trist şi de dureros...

Treceam pe străzi de mahala, pietruite, noroioase. Ţigani nepăsători, urâţi şi murdari, călăreau, ca nişte arhiduci, cai mici, lucitori şi graşi. Bătrâni placizi mâncau seminţe, privind în gol. Siluetele uriaşe ale blocurilor din oraş se vedeau ca o stampă tremurând în aerul umed al acestei luni de

mai. Nu mă interesa peisajul, niciodată nu am implicat pomii, casele, uliţele în gândurile sau grijile proprii. Acum trebuia să aduc un pic de ploaie peste Sahara disperărilor soţiei mele.

– Poate că, îngăimai timid, ar fi cazul să ne gândim, să punem la punct o scăpare. O fugă. O plecare. Definitivă. Ştiu câteva limbi mari, aş putea obţine oricând o catedră...

– O catedră de marxism, poate... Vorbeşti prostii, bărbate! Jumătate din „specialiştii" care au plecat sunt lepre şi turnători. Biografia ta, într-adevăr fantastico-ştiinţifică, fii sigur, a fost folosită de mult de cine ştie care dintre foştii tăi procurori sau torţionari... Poetul acela, fiu de popă, care te-a demascat în 48 că „nu întâmplător tovarăşul a învăţat singur limba revanşarzilor germani" – citez corect, nu? – a obţinut bursa Humboldt exact în anii în care tu ai fost trimis să lucrezi ca vagonetar în mina originii tale sănătoase, lângă mumă-ta, văduvă, nemţoaică şi catolică. Are şi un volum de versuri tradus în limba revanşarzilor. Cel puţin douăzeci din foştii tăi colegi de universitate sau redacţii literare, din cei care au asistat la linşajul tău juridic, sunt astăzi – tu mi-ai spus asta – nişte gravi şi bine aranjaţi universitari răspopiţi. Nici usturoi nu au mâncat, nici turnători nu au fost. Îmi povesteai, râzând de tine însuţi: „un «actual» poet pur şi *mallarméan* m-a turnat, un viitor torţionist m-a anchetat şi un fost legionar m-a omorât în bătăi". Perfect. Toţi aceşti „foşti" ai obsedantului deceniu au avut acces la paşaport, au şters-o din timp, ca să li se şteargă urma... Acolo, s-au îngrijit să-şi dea la curăţat şi trecutul, şi conştiinţa... Aici eşti suspectat şi urmărit fiindcă te-ai întors viu de acolo; dacă ai trece însă în Apus, s-ar găsi cine să te urască şi să se teamă de tine fiindcă nu ai crăpat acolo. Poţi ierta un om care ţi-a făcut un rău: niciodată nu vei ierta pe unul care e propria ta victimă – mai mult, care e martorul rămas în viaţă al mârşăviei tale, pe care o vrei şi uitată, şi ştearsă definitiv din memorie... Hai, nu te bosumfla... Ai spus o prostie, iartă-mă, eu am provocat-o... Noi doi nu putem pleca, dragul meu, pentru simplul motiv că avem un uriaş talent de a suferi şi îndura; nu plecăm fiindcă ne-am obişnuit să cărăm – nu pe un deluşor ca Golgota, ci într-un Bărăgan fără de sfârşit şi fără de speranţă – această cruce care e a noastră şi pe care o şi iubim... Şi apoi, am investit o viaţă – şi ce viaţă! – în piesa asta de teatru care se cheamă Revoluţie-cu-sila, nu? Să plecăm acum, în actul cinci, când se fură mireasa, când se încaieră socrii, când Naşul face infarct, trebuind să fie dus la re-laminare... Uite, mă înveselii subit. De câte ori spui tu „Occident", mie îmi vine să

râd, să râd tare şi să strig: „Aleluia voastră de îmbuibaţi, vă vine rândul la tinetă, ce e al vostru e pus deoparte. Dumnezeu nu bate cu bâta!”

– Eşti pornită, Limpi! Lucrurile nu stau chiar aşa.

– Poate. Dar când simţi nevoia să înjuri, nu ai timp de scuze şi justificări... Am totuşi convingerea – şi asta nu o ştiu de la tine, ci de la altcineva care nu e filosof, în schimb e înţelept – am certitudinea că adevărata bombă atomică nu a fost cea de la Hiroşima şi Nagasaki. Japonezii, de bine, de rău, tot japonezi au rămas: s-au refăcut, îi bat pe americani acasă la ei, aceştia au şi început să le plătească în dolari paguba şi umilirea victoriei.

Adevărata bombă atomică a fost aruncată la Yalta: ea nu a explodat, ea radiază, se întinde, nu mai poate fi oprită. Un Churchill beat mort şi un Roosevelt infirm şi senil dau o treime din Europa unor comisari cinici, abia ieşiţi clin cuptorul asiatic al proceselor politice şi al luptei pentru putere... Cu ce drept? Cu ce obraz mai vin diplomaţii şi gazetarii lor să ne întrebe de ce suntem speriaţi, şi laşi şi falşi? Cine i-a inventat pe toţi osmaneştii aceştia care ne bat şi ne ucid fără ca cineva să ştie sau să protesteze? Armata română, care nu a fost nici fascistă, nici iubitoare a nemţilor, s-a bătut atât împotriva imperialismului roşu cât şi împotriva imperialismului fascist german. Opt sute de mii de soldaţi ucişi în Răsărit, trei sute de mii ucişi în Apus. Toată inteligenţa franceză – mulţi eroi după război – după ce colaborase copios cu nemţii, a devenit subit şi în masă *engagée*. Filostalinişti de salon şi catedră universitară – dar nu la Taşkent, ci la Paris sau Nanterre. După şase luni de la „eliberare”; la noi, ultimul acar sau ţârcovnic de biserică ştia cu limpezime cam ce este şi încotro ne va duce această revoluţie pe care nu a dorit-o la noi nimeni. Nimeni. Putea stafia bărbosului să nea dea târcoale încă o sută de ani, noi l-am fi ignorat; suntem latini, legea şi proprietatea sunt visul nostru, nu dictatura şi colectivizările. În trei valuri, sute de mii de ţărani, cărturari, soldaţi au înfundat puşcăriile: în trei valuri, realizând un alt holocaust genocid, despre care se cam tace în Apusul tău. Şi până în l960, în toţi munţii noştri existau „bandiţi” *desperados*, partizani fără de partid, simpli nenorociţi ce se sinucideau fiindcă credeau sincer şi în libertate, şi în independenţă. Un milion şi jumătate de victime, la un popor de optsprezece milioane, câţi eram când a început războiul. Adaugă la asta teroarea familiilor, campaniile de naţionalizare, colectivizare, cooperativizare... Şi uriaşa armată mistică a agenţilor şi informatorilor cu care ne-au blagoslovit furnizorii noştri de teroare şi spaimă. Un întreg popor duce un război de cârtiţe şi castori muţi

împotriva înstăpânitilor din actuala monarhie tribală a Suleimanului şi al Tutililor săi, cu mijloace milenare de răbdare, tăcere şi cumplită, obstinată pasivitate în toate domeniile; în schimb, dinspre Occident curg decoraţiile şi miliardele de dolari spre dictatoraşii noştri înfoiaţi în pene şi titluri de tot felul: *doctor honoris causa, doctor coloris causa, doctor humoris causa* etc. Vin universitarii să se închine ipocrit în faţa iscăliturii bazileilor noştri, scot panglici pe gură diplomaţii ce ne consultă, ca pe Pythia la Delfi. Umblă Europa asta preacurvă în vârful picioarelor ca nu cumva să supere ursul, căruia, din zece în zece ani, îi mai oferă pe tavă câte o ţară de sfâşiat. Dacă un mujic, în uniformă de mareşal, scapă un vânt la o consfătuire de dezarmare, toţi respiră uşuraţi şi zic: „semn de pace, începe dezgheţul...” Iartă-mă, e stupid, eu îţi vând ţie castraveţi: dar am ţinut să-ţi schiţez tema şi tonul în care, cred eu, ar trebui tu să-ţi ţii, la Heidelberg sau Sorbona, cursul de introducere în marxism...

La o imensă ladă de gunoi, sub dealul Mitropoliei, vreo zece câini vagabonzi într-o parte, şi tot atâţia ţigani şi cerşetori în cealaltă scormoneau, fiecare după nevoile şi după capacitatea sa. Spectacolul era hidos şi, în acelaşi timp, liniştitor şi paşnic. Viaţa merge înainte – iată, nici acei câini de maidan şi nici acei ţigani de mahala şi gunoi nu ştiu ce sunt contractul social, conştiinţa şi mândria de om, demnitatea de cetăţean al unei republici. Sunt liberi, pe soartă stăpâni: nu cunosc lanţul, nu au religie, nu urmează cursuri de educaţie politică. Nu muncesc, nu trebuie să aplaude, nici să strige: „ura!”. Un filolog local, de origine genopolitană (dar atât de fricos, încât coboară în pivniţă ca să-şi facă cruce sau să îşi înjure decanul), mi-a spus într-o zi, la un miting unde agitam steguleţe în aşteptarea nu ştiu cui, că, în cazul unui atac atomic peste Isarlâk, nu ar scăpa vii decât ploşniţele, câinii marginali şi ţiganii de cort sau bordei. Atât...

Limpi nu suferea câinii. Pentru ţigani, în schimb, avea un cult năzdrăvan.

– Limpi, îi spusei după o lungă dar paralelă tăcere, ce ar fi să ne luăm un câine?

O fanfară militară se lamenta undeva departe.

– Dragă bărbate, eşti drăguţ, vrei să schimbi subiectul. Te şi miri că nu adopt un Bubico de salon, care să-ţi spună: „Tată, tată!”...Am avut o colegă de liceu, o evreică deşteaptă, o cheamă Iuditha; asta pe vremea când amândouă recitam Maiakovski şi credeam că Stalin, în timpul său liber, altoieşte trandafiri şi creşte iepuri de Teheran. A ajuns doctoriţă, a emigrat, îi merge bine. Are un cabinet pentru câini de salon la

Paris. Da. Vine destul de des în ţară, de fiecare dată ne întâlnim şi povestim trei nopţi la rând... Ei, de aceste povestiri îi e dor, zice ea că între conversaţie şi povestire e o diferenţă ca între apa de ploaie şi vinul vechi... Din toate istorisirile ei, am reţinut o imagine ce mă obsedează şi în somn. Nu am fost la Paris, nici nu voi merge, am văzut Occidentul doar în vis şi la cinema... Ei bine, Iuditha mi-a spus că în absolut toate oraşele acelea minune, în fiecare dimineaţă, cam la crăpatul de ziuă, pe toate imensele bulevarde şi *avenue*-uri, mii şi milioane de babete şi moşnegi, de fete bătrâne şi femei tinere fără noroc, de nebuni şi filosofi singuratici, înainte de a începe circulaţia trepidantă a metropolelor, îşi plimbă cu religiozitate şi fanatism... câinii. Imaginea aceasta a unei omeniri care l-a uitat pe Hristos, care ne-a uitat pe noi, care nu citeşte ziarele (ca să nu afle de crime, orori, foamete, reînarmări), îşi cheltuieşte aerul acesta care se cheamă DRAGOSTE, valuta asta morală forte, pe nişte javre jalnice şi inutile... Nu mă înţelege greşit: ştiu ce înseamnă singurătatea, ştiu ce preţ are privirea sublim-credincioasă a unui câine... Dar, dar... Dar noi, aici, după acest ultim război cald şi acest neterminat război rece, a trebuit să înţelegem că noi înşine am devenit nişte câini. Linguşim, ne supunem, lătrăm la străini, suportăm zgarda, lanţul, suntem plimbaţi, suntem lăsaţi afară. Facem sluj, lingem mâna celui care ne hrăneşte (cu ce se refuză la export), el are şi dreptul să ne bată, să ne împerecheze sau să ne vândă. E groaznic, e umilitor. E Yalta, orice ai zice tu. Un câine ciobănesc e sfânt: îi spun sărut laba, are demnitate, statut, o formulă a sa de omenie. Dar câinii militari, ce zici? Aceştia sunt singurul animal „colaboraţionist" cu bestia care este omul. Ucigaşi cu simbrie, reangajaţi cu grad şi soldă... În relaţia Om-Câine, crede-mă, omul a fost cel reeducat: câinele acela care vă păzea „acolo" era o simplă lichea nevinovată, muncea pentru o pâine, pentru o mângâiere de sus în jos... O pisică, dragă Candid, – deşi o detest din toată inima mea pisicoasă şi blândă – e un miracol de nobleţe şi independenţă animalică. E indiferentă, e rece, are în mers şi în somn un dispreţ regal pentru tot ce e în jurul ei. Nu face sluj, nu-ţi aduce papucii în baie... E pisică. Şi pisică vrea să rămână chiar dacă o pupi în fund, chiar dacă îi înalţi rahatul pe un soclu Dior, superatlantic. Am zis.

În clipa asta se petrecu ceva straniu. Limpi rămase cu ochii larg deschişi, buzele-i tremurau; pălise, am crezut că leşină. Era pe o stradă curată, pustie, fără pomi, fără case, fără trotuar. Două ziduri de cărămidă roşie, pe vreo sută de metri, ascundeau după ele, probabil, grădini şi vile ce răspundeau în altă

stradă. În faţa noastră, totuşi, zidul era întrerupt şi, după un greu şi complicat grilaj de fier forjat (stupid vopsit în albastru-azur), se putea zări o vilă singuratică. Limpi se clătina, o sprijinii speriat de zidul din faţa porţii acestei vile. (În stil secesionisto-bizantin, un *kitsch* total, cu iedere şi pitici coloraţi în grădina ce se voia şi japoneză şi turcească.)

– Ce e, Limpi, o întrebai, ce s-a întâmplat? Te simţi rău?

– Lasă. Îmi trece...

Nu înţelegeam. Limpi privea spre vilă ca spre o arătare, cu un fel de mirare sau întrebare înscrisă nu numai pe faţă, dar parcă ţâşnită din adâncimea dureroasă a fiinţei sale; şi pe strada asta nudă, asfaltată nu demult, ca o popicărie mai largă, parcă se lăsase brusc un fel de întuneric teatral. Vila spre care Limpi privea ca hipnotizată avea turnuleţe, balconaşe, îngeraşi şi sirene colorate; împreună cu havuzul secat (în mijlocul căruia o lebădă, cu gâtul şi ciocul vertical întinse, parcă cerea fie ploaie, fie reparaţii capitale la conductele de apă) şi cu două steaguri reglementare – cel roşu, cu seceră şi ciocan, conversând paşnic cu cel tricolor, deşi acesta era aşezat mai jos – realizau un perfect şi complex ghiveci de prost-gust şi parvenire cu orice preţ; dar nu aceste arhitecturale şi jardiniere urâţenii au putut s-o izbească şi să o încovoaie pe Olimpia.

– Candid, îmi spuse ea cu o umbră de vineţie tristeţe în colţul buzelor, suntem pe strada Voltaire la numărul doi: aceasta e vila Caftangiu. Voiam să ţi-o arăt ca să râdem niţel; Jenny e croitoreasa de casă a doamnei Carmen, ne-a descris-o ea, vila asta, cu tot ce conţine, face parte din repertoriul vesel al bârfelor noastre de clasă. Dar nu apucasem s-o văd, nu am fost curioasă. Astăzi însă, date fiind evenimentele internaţionale, moartea poetului, cocteilul dat de madam Carmen în cinstea lui Tutilă Unu, telefonul ei ameninţător – am zis: ia să vedem şi noi turta asta de bâlci... Dar... dar...

– Ce s-a întâmplat? De ce ţi-a venit rău?

– Nu ştiu. Nu mi-a venit rău, doar că m-am speriat niţel. Eu cred în vise, nu în toate visele mele, ci în unele care îmi revin mai des. Şi casa asta parcă am văzut-o cândva, seamănă, ba, nu, e exact casa din coşmarurile mele de febră... Stupid, ea nu are nimic care să te sperie, din contră, îmbogăţitul geambaş care a comandat-o înainte de primul război mondial era, se vede limpede, un burtă-verde voios şi prosper, un tipic personaj din satirele noastre sociale...

Începu să lăcrimeze, să plângă mut, felul acesta de a reacţiona al Limpiei mele era total neobişnuit, din

altă lume. O luai în braţe, încercând s-o liniştesc.

– Hai, i-am spus, avem nervii slăbiţi. Orice poartă ne duce cu gândul la...

– Priveşte, îmi zise.

Privii. Din fundul grădinii, venea spre grilaj un câine-lup semeţ, de o mărime şi frumuseţe înfiorătoare. De la bot în jos părea din argint. Venea încet, cu capul nemişcat, fără să mârâie sau să latre. Priveam şi eu uimit, uluit, acest animal superb, singura vietate din acest domeniu de mucava ce părea pustiu şi părăsit. Ar fi trebuit să o luăm la fugă – fiara era totuşi o fiară –, dar între noi şi el era o poartă înaltă de fier azur. Ne uitam în ochii lui galbeni, nu părea nici prietenos, nici duşmănos, nu avea nimic în el ce ar fi fost normal pentru un câine frumos, lăsat liber, într-un *garden* cu chioşc şi havuz al unei doamne atât de importante. Ne privea ca pe nişte obiecte, nu se bucura, nu ne ura, venea spre grilaj ca o santinelă ce-şi face rondul. Poarta – uimirea se transformă în spaimă – se deschise singură. Câinele mai făcu câţiva paşi în strada pustie. Se opri la numai trei metri în faţa noastră, ne privi, ne privi: era atât de superb şi de singur, de frumos şi de singur, încât îmi veni să merg să-l mângâi pe cap. Nu îndrăznii, mâinile Limpiei îmi strângeau crispat braţul de care se agăţase. Câinele mai stătu puţin (nu, nu era fioros, din contră!), apoi, ca un conte melancolic, se întoarse şi, încet, fără grabă, trecu spre fundul grădinii. Poarta electronică se închise fără zgomot în urma lui. Respirarăm adânc, întunericul se ridică, începu să bată şi un vânt proaspăt...

– Ţi-a trecut? o întrebai.

– Da. Câinele nu figura în visele mele... Hai, avem treabă, să ne grăbim.

Dar nimic nu mai era ca înainte. Limpi tăcea, tăcea – mie mi se înecară brusc nişte corăbii ce nu erau ale mele, strada asta obliga la fugă, la ţipăt, la o înscriere într-o perspectivă nevrotică fără ieşire. Parcă băusem repede ceva tare şi scârbos, nu-mi venea să mă uit în ochii iubitei mele, deşi simţeam cât de greu înoată prin coşmarul ei otrăvit. Auzeam un acord coborât de violoncel grav. Ca în tinereţile mele romantice priveam aiurit insula aceea a liniştii, dintr-o uitată reproducere după Böcklin.

Scăpaţi de strada Voltaire, apărură oamenii, maşinile, sergenţii înmănuşaţi. De sub clopotniţa bisericii Sfântul Gheorghe, de lângă un subţire şi înalt *energumen* în reverendă neagră, se rostogoli spre noi figura speriată şi descompusă a unui Sommer neobişnuit. Era limpede, în jurul său, după el, deasupra lui plutea un nimb de grea şi foarte evreiască nefericire. Nu plângea, dar ne venea nouă să plângem, văzându-l.

– Ce s-a întâmplat, pentru numele lui Dumnezeu? întrebă Limpi după ce îl cuprinse de umeri.

– Mi s-a refuzat paşaportul, zise Sommer, încercând să se stăpânească. Au spus că, pe vremuri, am deţinut secrete de stat. Aşa secrete şi aşa stat să le dea lor Dumnezeu.

– Lasă, domnule Sommer, nimic nu e definitiv: faci un nou demers, un nou memoriu; nici minunile, nici nenorocirile, la noi, nu ţin mai mult de trei zile...

– Ştiu, dragă Olimpia, ştiu! Dar o nenorocire nu vine niciodată singură. Fiul meu, aflând această veste, a plecat fără să mă anunţe. Mi-a lăsat un bilet scurt: „M-am săturat, plec la mama, fiecare cu norocul său". Cred că a luat-o spre Istru. Singur. Fără bani, fără busolă, fără noroc. Nici măcar nu ştie să înoate, nenorocitul!

– Groaznic. Şi acum ce faci? Ce ai de gând să faci?

– Nimic. Aştept. Mă rog lui Dumnezeu şi aştept... V-am aşteptat şi pe dumneavoastră. La douăsprezece sunteţi chemată la cadre. Iar mâine, deşi e duminică, va trebui să participaţi la o plenară lărgită. Aţi fost căutată, nu v-au găsit, mi-au trasat mie sarcina să vă anunţ... În afară de asta, în faţa casei dumneavoastră l-am întâlnit pe domnu Mărin. Primise o veste urgentă de la ţară: Moşul, zicea el, vă cheamă pe amândoi urgent la el. Zice că pe la ora două vine el cu o maşină să vă ia şi să vă ducă. În trei ore sunteţi acolo. Benzină are. Doar că...

– Eu nu voi putea pleca. Aşa e?

– Mă tem că da. Moartea acestui poet complică situaţia...

– Hai în grădină să ne sfătuim. Soţul meu are o mână în ghips, pe el trebuie să-l menajăm. Candid, nu te supăra, am ceva de tăinuit cu domnul Sommer: te rog să te duci să vezi picturile din tinda bisericii... Merită.

Nevastă-mea dispăru repede spre fundul grădinii din jurul acestei vechi biserici-cetăţi. Era frumos şi liniştit totul, pomii în plină floare, iarba înaltă şi grasă. Vreo zece cruci de piatră, grele, strâmbe ca nişte moşnegi gârboviţi, stăteau risipite prin fostul ţintirim. Păreau şi ele gata de plecare, în jurul lor, o harnică preoteasă semănase ceapă, ridichi, salată verde, în straturi îngrijite, proaspăt plivite. Inscripţiile chirilice, greceşti de pe aceste matahale de piatră abia se puteau descifra. Crucile erau totuşi vii. Nu vorbeau, tăceau, dar tăcerea asta bătrânească mi se părea cu atât mai grea, cu cât cireşii şi merii erau în floare, iar ceapa de pe fostele morminte de boieri ctitori contrasta izbitor cu vechimea lor.

Monahul cel înalt se apropie de mine timid, înroşindu-se ca o fată. Se înclină uşor, era foarte

tânăr, având acea frumoasă paloare pe care, la douăzeci de ani, o au călugării cu har.

– Binecuvântează, părinte, îl întâmpinai eu. Dacă nu aveţi nimic împotrivă aş vrea să...

– Nu sunt preot, domnule profesor: doar catihet, îmi pregătesc un doctorat în teologie. Mă numesc... Numele meu de călugăr este Paisie. Îl cunosc pe domnul Sommer, m-a ajutat mult să învăţ, să încep a învăţa ebraica. Mi-a vorbit de dumneavoastră, aş fi fericit dacă mi-aţi permite să vă arăt câteva din vechile noastre zugrăveli.

Toate bisericile catolice vechi te întorc înspre evul mediu romanic sau gotic. Bisericile noastre ortodoxe vechi, chiar dacă nu au mai mult de două-trei sute de ani, te scufundă dintr-o dată în primitivitatea teribil de expresivă şi sacră a primelor veacuri de creştinism. Era frig în biserica asta, sfinţii bizantini, în armuri pălite de vreme, ne priveau blând, sfios. Totul era ţărănesc, hieratic, un Ioan Botezătorul ca un nătâng, copleşit de misiunea ce-i căzuse pe cap, stătea pe malul unui Iordan plin de peşti, aşteptând un Hristos ce întârzia. Nuntaşii din Cana Galileii erau ţărani veseli, Lazăr parcă chiuia ieşind din giulgiurile morţii. La Cina cea de taină, toţi apostolii păreau beţi, Hristos se uita iertător spre Iuda, care îşi număra arginţii râzând. Vameşii şi fariseii nu voiau să iasă din templu, Irod avea turban, cei doi tâlhari, pe cruce, păreau a se certa pentru loc, şi nu pentru locul din ceruri. Sfântul Petre avea într-o mână o cheie mare, Cheia; dar în cealaltă ţinea un maldăr de chei mai mici, pe care nici nu încerca să le ascundă, Iosif din Arimateea, cu căciulă şi suman, prelua crucea, pe care Domnul nostru Iisus Hristos i-o împrumuta bucuros În jurul unui foc mare, într-o horă veselă, lângă fiecare creştin dansează, ca partener egal, câte un drac împieliţat. Un taraf de îngeri le cântă, căţăraţi pe câţiva nori subţiri, în rai se ară, se seamănă, îngerii toţi sunt copii ce se joacă. Dumnezeu pare un moşneag obosit, blând, se uită spre noi cu o privire în care e multă tristeţe, acuză, dar şi o lehamite cât un munte.

– Cred că ceea ce are să vă placă mult de tot sunt aceste două reprezentări, foarte laice, ale Sfântului Gheorghe. Priviţi, îmi spuse călugărul Paisie, aici jos: se pare că pictorul anonim fusese conştient că încalcă sfintele canoane, altfel nu ne explicăm de ce le-a dosit, aceste două imagini, într-un colţ în care greu le observi.

Toate frescele din această tindă a naosului erau şterse de vreme, pudrate parcă de un fel de ceaţă, care când le acoperea, când le descoperea feţele, în dreapta şi în stânga uşii de la intrare (lumina, aici, venea dinspre prispa şi grădina bisericii) se vedeau ctitorii,

înşiraţi frumos, după cuviinţă: el (ţinând în mâini imaginea în mic a bisericii pe care o clădise), ea, îmbrăcată ca o împărătească din Bizanţ, cei trei prunci moştenitori, ca nişte păpuşi. Deasupra uşii a doua, cea care ducea spre altar, priveghea Ochiul cel mare al trinităţii, înconjurat de raze. În stânga şi dreapta, mulţi, foarte mulţi sfinţi, majoritatea militari, înghesuiţi unul în celălalt ca la un miting al veşniciei. „Frica de spaţiul gol", spunea Napocos; iată o caracteristică a iconografiei noastre vechi. Spiritul ortodox se înalţă din furnicarul tradiţiei, memoriei strămoşilor: ochiul creştinului, înainte de a cunoaşte singurătatea Luminii, trebuie să treacă prin pădurea asta plină de sfinţi, mucenici, ctitori, preaînalţi părinţi şi voievozi. Când intri în biserică nu mai eşti singur, nici nenorocit. Toţi aceşti înaintaşi ai tăi au murit martirizaţi. Ei te aşteaptă „dincolo". Când ieşi din biserică, uiţi de singurătate, te poţi întoarce la ai tăi, la stână, la pădure. Culorile păreau de cretă, abia deosebeai nuanţele, totuşi solemnitatea ovală, geometrizată canonic, a desenului dădea tuturor acestor chipuri un aer de vechime gravă, de sacră pozare în faţa bunului Dumnezeu.

Diaconul Paisie, drept ca o lumânare, cu o mână fină şi lungă, îmi arătă jos, în dreapta uşii dinăuntru, prima frescă închinată legendei Sfântului Gheorghe („Gheorghe" nu înseamnă oare „cel al pământului"?). Nu era prea mare, abia dacă depăşea dimensiunea unui pătrat cu latura de o jumătate de metru. Şi era, într-adevăr, dosită.

– Priviţi, domnule profesor, îmi spunea cuviosul meu ghid, aici vedem un Sfânt Gheorghe aproape convenţional. Călare pe un cal alb, un ostaş cu o suliţă în mână, se îndreaptă spre un balaur verde-solzos. Singura ciudăţenie a acestei închipuiri ne apare abia dacă ne uităm mai atent la ea. Sfântul Gheorghe, e adevărat, are un coif de centurion roman, dar încolo e gol. Călăreşte fără şa, fără frâie, de parcă ar fi fost la adăpat la râu şi deodată a sunat o alarmă. Vedeţi? Şi apoi, nu-mi pot explica de ce acest sfânt e înfăţişat ca un moşneag. Cu barbă, cu carnea obosită. Balaurul nu e fioros, pare trezit din somn, supărat doar că nu e lăsat să doarmă. E aici o concepţie despre Bine şi Rău la care nici nu îndrăznesc a medita. Balaurul nu are nimic cu Cetatea. O vedeţi? Ea e înfloritoare, se văd pe metereze femei şi fete vesele, deloc speriate; atunci de ce acest bătrân, gol şi slab, trezeşte din somn un balaur cât o şopârlă...? Veniţi acum să vedeţi cea de-a doua înfăţişare a aceleiaşi legende. Absolut simetric dispus, iată aici reversul noimei. Călare pe cal e de astă dată un balaur, într-adevăr fioros, în spate o cetate într-adevăr înspăimântată. Cel ce trebuie

„sacrificat” este El, adevăratul Sfânt Gheorghe: un tânăr frumos, în strălucitoare armură. Stă în genunchi, cu mâinile împreunate, şi se uită cu milă, cu milă, spre balaurul călare ce vine furios spre el. E înfiorător, nu-i aşa? Nu observaţi, desigur, o mică şiretenie morală ascunsă în această absolut antidogmatică viziune. Teza mea de doctorat, pe care am început s-o lucrez, are oarecare legătură cu acest amănunt. Priviţi: suliţa pe care balaurul călare o ţine în gheare şi cu care se apropie de pieptul Sfântului Gheorghe are vârful întors. În clipa în care Răul izbeşte, pier şi el, şi martirul – dar Binele învinge. Nu ştiu dacă interpretez corect: acest balaur călare mă duce cu gândul la tot felul de speculaţii. Nu cumva noi, oamenii, în urma păcatului originar, avem acest blestem de a inventa, provoca, întărâta Răul? Natura nu cunoaşte Binele şi Răul, în ea contrariile morale se împacă. Nici copiii, nici sălbaticii, nici oamenii foarte simpli n-o fac. De multe ori – Doamne, iartă şi izbăveşte – mă duce gândul la un Demon ispitit, El, de Domnul nostru Iisus Hristos, în pustie. Zicându-i: „Diavole, uite o pană, scrie tu zece cărţi şi lumea îţi va sta la picioare; sau Diavole, uite o înaltă tribună, urcă-te şi vorbeşte mulţimilor; sau: Diavole uite un tanc, ultimul ţipăt tehnic, intră în el şi lumea va fi a ta!” Nu, să nu mă înţelegeţi greşit: am citit nu mult, destul totuşi ca să mă consider un simplu protocreştin, nici ortodox, nici catolic, nici protestant. Or, la primii creştini, chiar şi la sfinţii părinţi ai primelor secole, diavolul apare egal cu Dumnezeu, face parte din principiul Genezei. Mitul cumplit al lui Iov – pe care îl trăim aievea şi astăzi – se bazează pe un pariu în ceruri. Atunci, acest pariu a fost câştigat de bunul Dumnezeu, fiindcă Iov nu şi-a pierdut credinţa; astăzi, mă tem. Iov a devenit un fel de Ioviţă, e gata oricând la o înţelegere cu diavolul numai să-şi salveze bruma de viaţă de aici: fiindcă în cealaltă nici nu crede şi nici nu e interesant să ajungă.

– Părinte, îi spusei, e uluitor tot ce-mi spuneţi. Aş fi foarte fericit să aud care este părerea dumneavoastră neoficială despre soarta acestui pământ al nostru. Se apropie într-adevăr sfârşitul lumii?

– Mă tem că da. Nu cred că bunul Dumnezeu, în imensa Lui putere şi clarviziune, s-a mărginit la a crea o singură lume. Cea a noastră. Cred că a creat o mulţime de lumi, total diferite una de cealaltă, dar, dintre toate, Lui i-a plăcut grădina asta, Terra noastră. Dar cred că suntem un simplu lot experimental al Divinităţii: pe lotul nostru, Divinitatea a încercat să vadă dacă mântuirea, chiar după jertfa de pe cruce, mai este posibilă. Eşec total şi definitiv: la ora asta, totul e murdar: până şi paserile cerului şi viermii

pământului cântă şi se târăsc fals. Totul e murdar, totul e murdărit. Se salvează numai cine mai poate. Sfântul Gheorghe, cu o pungă de aur în mână, încearcă să-şi mituiască moartea prin balaur. Domnul nostru Iisus Hristos de trei ori a vrut să se întoarcă, să mai încerce o salvare; de fiecare dată s-a răzgândit scârbit de la uşa lumii. Nu are rost. Nu meritäm nici graţie, nici milă, nici îndurare.

– De ce te-ai călugărit?

– Din dragoste pentru Hristos. Nu pentru minunile pe care le-a făcut, nici pentru parabolele pe care le-a rostit. Ci pentru că a acceptat să fie Om-om. Fiindcă a suferit totul nu ca un Dumnezeu ce era, ci ca un om ce suntem fiecare din noi. I-a fost milă de nemernicia noastră şi a acceptat să moară între doi tâlhari. I-a părut rău că apostolii au adormit în timp ce El se ruga pentru ei, a suferit ştiind că Petru se va lepăda. Nu s-a apărat la procesul său, a îndurat bătăile ca orice deţinut ce se respectă. I-a fost frică de moarte – asta mi se pare sublim. Pentru Frica asta a Lui am îmbrăcat eu haina monahală. Despre paharul acela ce-l voia îndepărtat de gura Lui doresc eu să scriu o lucrare. Şi despre vârful întors al lancei cu care balaurul, călare pe situaţie, vrea să ucidă credinţa îngenuncheată şi dezarmată a Sfântului care este patron plugarilor şi ţăranilor ce trudesc de veacuri pe ţarini şi ogoare.

– Vorbeşti ca un om care a făcut puşcărie.

– Tata a murit în puşcărie... Apoi, cu mâinile împreunate pe piept, aplecându-şi capul şi zâmbind cu multă tristeţe, adăugă: Aş fi un fel de văr cu Marin. Soţia dumneavoastră îmi e mătuşă, dar eu sunt din ramura dinspre satele în care, spune Bunicul nostru, s-a rostit prima oară: „am îmbrăcat cămaşa morţii!”.

M-am simţit deodată lovit de sus, izbit de o bucurie fără margini. L-am strâns de umeri, cu ochii plini de lacrimi. Nu am putut rosti nici un cuvânt.

Am căutat-o din ochi pe Olimpia. Nu era în grădină. Era în faţa altarului, se ruga în genunchi. Când trecuse pe lângă noi? Cum de nu am observat-o? M-am dus, tremurând ca un bătrân doborât de ani, şi am îngenuncheat lângă ea. Paisie ne-a adus două lumânări aprinse, ni le-a pus între palmele împreunate. Eram sub icoana Mântuitorului. Nu era în zeghea cu care eu îl vedeam în rugăciunile mele: era ceresc, mă privea cu privirea şapte. Nici urmă de frică. Din contră, simţeam că privirea Lui dizolvă fricile mele de pasăre şi vierme fals. Poate că mântuirea adevărată – pentru oameni, dar mai ales pentru popoare – nu ar fi decât scăparea de frică: de acea frică metafizică ce premerge foamei, bătăilor, morţii, fricii care a cuprins lumea, ştiinţei, conducătorilor, fricii de sfârşit, fricii de sosirea Diavolului, fricii de a nu fi răstignit de el şi în

numele lui...

În spatele nostru, dar ca într-un amvon înalt, răsună puternic vocea călugărului Paisie, cântând ca un ostaş viteaz, călare pe un cal alb, fără umbră de teamă în ceea ce priveşte problema dialectică a răului în lume şi oameni:

"Miluieşte-ne, Dumnezeule, după mare mila ta
Şi după mulţimea-ndurărilor tale..."

Sfârşitul volumului I.

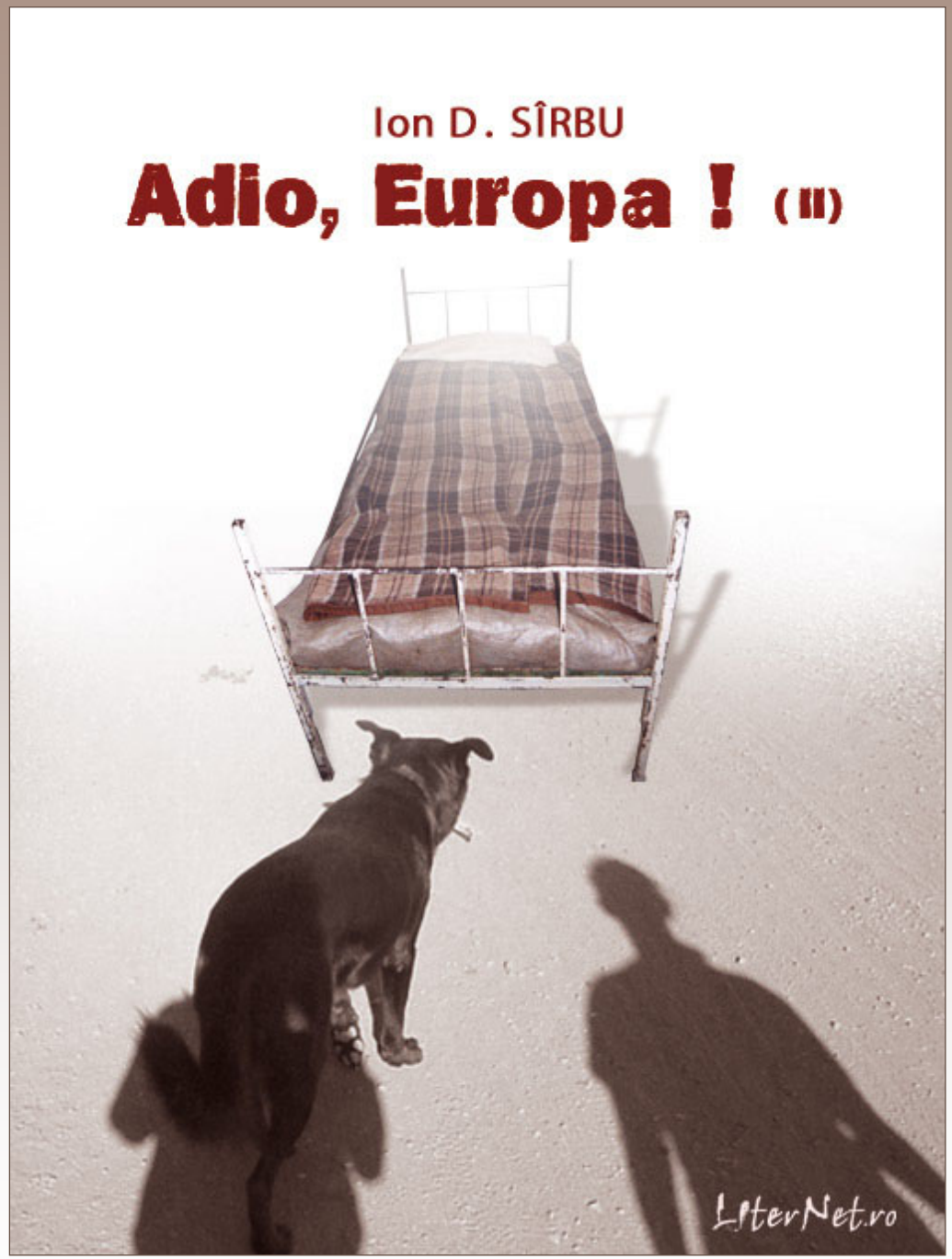
Ion D. SÎRBU
Adio, Europa ! (II)
LiterNet.ro

Adio, Europa! – Volumul II

I. D. Sîrbu

Redactori: Corina Ungureanu cungureanu@liternet.ro, Radu-Ilarion Munteanu rimunteanu@liternet.ro
Tehnoredactare: Toma Velici
Corectură: Geta Rossier
Copertă: © 2004 Mihaela Şchiopu
Editor format.pdf Acrobat Reader: Iulia Cojocariu

Text: © 2004 Elisabeta Sîrbu pentru I. D. Sîrbu
Toate drepturile rezervate.

© 2004 Editura LiterNet pentru versiunea .pdf Acrobat Reader
Este permisă difuzarea liberă a acestei cărţi în acest format în condiţiile în care nu i se aduce nici o modificare şi nu se realizează profit în urma acestei difuzări. Orice modificare sau comercializare a acestei versiuni fără acordul prealabil, în scris, al Editurii LiterNet este interzisă.

Adio, Europa! 2 vol - ISBN: 973-8475-59-7
ISBN vol. II: 973-8475-61-9

Editura LiterNet
http://editura.liternet.ro
office@liternet.ro

CUPRINS

CAPITOLUL I 3
CAPITOLUL AL II-LEA 44
CAPITOLUL AL III-LEA 104
CAPITOLUL AL IV-LEA 129
CAPITOLUL AL V-LEA 151
CAPITOLUL AL VI-LEA 179
CAPITOLUL AL VII-LEA 212
CAPITOLUL AL VIII-LEA 237
Craiova, sept. 1985 276

CAPITOLUL I

Profesorul Candid, fără soţia sa, pleacă în delegaţie de familie. Cine e şoferul camionului şi cum decurg afacerile cu ouăle bulgăreşti stricate. Aflăm astfel care e diferenţa între un ţigan şmecher şi un colonel cinstit şi cum a scăpat de diavolul misticismului soţia tovarăşului Popescu. Ce este, ce ar trebui să fie victimologia, ce este, ce n-ar trebui să fie dialectica. Ecumenismul unui cinstit şofer de cursă lungă. Camionul nostru este urmărit. Cum se poate sfârşi apologia unui Socrate al zilelor noastre. Misterioasa apariţie – din pământ, din iarbă verde – a unui distins pescar amator. Care se dovedeşte a fi o veche cunoştinţă a eroului nostru.

Cerc se-nchide, cerc se deschide. Obsesia morfologică a culturii noastre, care sufleteşte (ca stare şi alinare afectivă) poate că se ondulează în spaţiul deal-vale, bine-rău, noroc-nenoroc, ca destin şi fiinţă, ca rost şi devenire spre moarte, are cu siguranţă drept emblemă şi simbol spirala orizontală ce se închide într-un singur punct. Ţine Olimpia acasă, în bucătăria ei, câteva blide de Oboga, frumos smălţuite: singura decoraţie a acestor farfurii bine arse este o linie subţire ce se închide într-o spirală de o mare discreţie şi fineţe. De departe, pare că e vorba de cercuri concentrice. Dar nu: ceea ce ni se arată ca o învârtire de nevăzute planete în jurul unui buric sacru nu este decât fie ieşirea din neantul acestui punct misterios şi alergarea calmă spre neantul infinit şi înscrierea pe o melcoidă înşurubare, din ce în ce mai mică, spre miezul unde oboseşte penelul olarului sau răbdarea Deusului oţios. Din paleolitic, această spirală e prezentă, mereu prezentă: şarpele frumos încolăcit, dar al cărui cap nu se vede şi nici coada, sentimentul paralel al fatalităţii ce ne învârte în cerc, dându-ne iluzia veşnicei întoarceri, dar de fapt mânându-ne pe o subţire cărare spre nu ştim unde... Ciudat, în tot acest timp Isarlâk, ca simplu punct licurici în haos, m-am învârtit, cu Limpi de mână (ea fiind lumina mea de licurici), în cercuri concentrice în jurul dragostei noastre (care, vorba Profetului, nu este decât Singurătate şi Moarte); abia acum, spre sfârşitul acestei metafizice tiribombe, dându-mi seama că nu de cerc e vorba, ci de o spirală ce se tot strâmtează, în căutarea geometrică a punctului final, realizam, cu ridicolă şi dureroasă luciditate, că nici unul din noi nu a ieşit din cetate, că nici prin gând nu ne-a trecut să

ne schimbăm traiectoria... Inerţie, lene, fatalitate? Frâne mintale, impotente de voinţă sau imaginaţie? Cine ştie...

Eram îmbrăcat „ca de excursie". Pielea mea se bucura de cămaşa în carouri şi jerseul „sare cu piper" (pe care Olimpia mi-l croşetase în primele luni ale convieţuirii noastre); de bascheţii noi în care îmi simţeam picioarele amintindu-şi de vremea când, alergător de mare viteză fiind, ajunsesem extremă dreaptă într-o echipă de fotbal la care se închinau magic toţi minerii din valea unde am văzut lumina zilei.

Aşteptam o anume maşină de ocazie, aranjată de năzdrăvanul nostru nepot, Mărin: ea nu sosea, ceva intervenise în ultima clipă. Limpi dăduse telefon unde trebuie; întârzie, soţul e la spital, trebuie să-l aducă acasă; în aşteptare, îmi dădea toate sfaturile posibile, insistând mai ales asupra celor legate de cretina mea naivitate şi încredere în oameni. „Să nu faci confidenţe nimănui pe drum, îmi spunea ea, să nu te miri de nimic, să asculţi de Moşu nostru, dacă ne-a chemat ştie el de ce şi cu ce scop; să-i povesteşti păţania noastră cu Tutilă-Naşul, dar să nu exagerezi nimic, nu e cazul să-i cerem ajutorul. Deocamdată. Să-i spui că mi-e dor de el, că-l visez des, că Anca şi Petrică îi seamănă. Să aibă grijă de grădină, tuşa Sofia e bolnavă, tuşa Măria bate mănăstirile, e cam zăludă, dar încolo ar fi sănătoasă, ne-ngroapă pe toţi..."

Acum tăceam. Mărin era fugit după altă maşină, stăteam amândoi sub un castan (în beţivă înfiorare), nu vorbeam, ne ţineam numai de braţ, ferindu-ne să ne privim. Simţeam o strângere în jurul inimii – Limpi avea privirea ei de Ţarigrad – simţeam prin pori, prin străfundul ochilor, grijile pe care mi le ascundea (Grijile, la noi, fiind de totdeauna soliile unui pericol ascuns.) Cu mâna ei prelungă („theotocopulă", îi spuneam, când voiam s-o enervez), cu profilul ei de bazilee crescută în mănăstiri şi miracole, cu ochelarii ei de cobră sacră, mi se părea tânără, foarte tânără. Şi foarte tristă. Ea era Rostul meu, îmi ţinea loc de bibliotecă, editură, catedră universitară, îmi mângâia ghipsul (ce abia se zărea sub mâneca *rabattue* a jerseului), priveam amândoi gureşele vrăbii – şi un strop de veşnicie veche, romantică şi desuetă, se strecura, precum culorile prăfuite ale unui pastel anonim, în câmpul liric al duo-ului nostru. Auzeam pe dinăuntru concertul pentru violoncel şi orchestră al acelui rus, Şostakovici, pe care îl iubeam amândoi. Strada, pe care aşteptam maşina ce trebuia să mă ducă spre satul ei de baştină, era una de margine, pietruită numai, încadrată de case vechi, scorojite, amintind un secol de haotică balcanie, antigeometrică, antifaustică,

antistatală. În dezordinea nici unei alinieri, întrezăream semnul unei indiscipline ţâfnoase şi rebele. „Vocaţia noastră, o spunea Napocos cu mulţi ani în urmă, este prin excelenţă anticivilizatorie, funciar şi fatal organic-culturală ".

– Păcat ! continua cu voce tare. Păcat că dintr-o târzie primăvară, în care am putut întrevedea cât de talentaţi şi de greco-latini suntem, istoria asta afurisită ne-a săltat direct într-o pre iarnă urâtă şi fără de sfârşit: din *Spätfrühling*, ar zice Spengler, direct în *Vonwinter,* furându-ni-se un *Sommer,* de care are nevoie orice împlinire...

Limpi râse uşor, îmi sărută urechea buclucaşă (fiind eu mereu „într-o ureche"), apoi îmi arătă o figură bizară ce se rostogolea în direcţia noastră.

– Iată-ne Sommerul, îmi şopti. Fii atent, nu scoţi o vorbă: în problemele de familie şi politică, eu sunt cea care informează şi dezinformează...

Sommerul ce venea alergând (deşi era rotofei şi bătrânior) nu semăna, bine-înţeles, cu cel cu care Limpi tăinuise în grădina edenică a bisericii Sfântu Gheorghe. Aceluia i se refuzase paşaportul, era un iudeu tragic, păgubos: cânta din vioară între un cocoş ridicol şi un măgar roşu, tot ridicol. (Ce mi-e Vitebskul, ce mi-e Isarlâkul! Ghetourile toate seamănă între ele). Cel ce venea tropotind spre noi era şi nu era un Sommer; după părerea mea, era dublura celuilalt: părea fericit, gesticula ca un om ce mulţumeşte unor nevăzute stihii pentru darurile sau aplauzele ce le primea. Auzeam gâfâitul lui, abia când se mai apropia puturăm să-i zărim şi nişte lacrimi grele ce păreau a fi cauzate de cu totul altceva decât râsul macabru sau plânsul levit.

Frână brusc. Ne privi ca pe nişte străini: trecu apoi, în diagonală, pe celălalt trotuar.

– Nu ţi-e bine, domnule Sommer? îl apostrofă Limpi, surprinsă şi îngrijorată de gestul lui.

– *Wi iz ghit far idn?* ne răspunde el în limba lui. Unde e bine pentru un evreu? Apoi, îndepărtându-se grăbit, ne strigă fără să se întoarcă: „Feriţi-vă de pescari!" şi dispăru după colţ.

– E nebun, am zis eu: dar nu eram deloc convins.

– E înnebunit, îmi spuse Limpi. Ce-o fi vrut să zică cu acel: „feriţi-vă de pescari!"?

Un camion de greu tonaj, bine întreţinut, venea cu viteza întâi spre noi. Cabina şoferului părea o expoziţie naţională de kitsch-uri şofereşti, multicolore. (,,Primul lucru pe care îl face un ţăran, îmi explicase mie Limpi, odată ajuns muncitor, la oraş sau la sat, este să-şi vopsească ţipător toată faţada casei: în timp ce la «vatra» lui de acasă a lăsat în urmă o arhitectură de o sobrietate clasică, filtrată de milenii,

alb, albastru, lemn cioplit, icoane pe sticlă, scoarţe ultra rafinate, de îndată ce se vede «în câmpul muncii» – să fim înţeleşi, cuvântul «câmp», aici, vine de la câmpul magnetic, cu acele pilituri de fier ce se aliniază sub presiunea magnetului, şi nu de la câmpul cu flori şi fluturi –, ca întors pe dos, începe să vopsească, să împodobească, să se înţigăneze în toate, cu o viteză ce pare aproape o vrăjitorie.") Şoferul era nebărbierit, uns, fuma în neştire: încolo, tipul de tată cumsecade şi sever, cu privire francă, un profil de monedă, ochi obişnuiţi să vadă şi să gândească. De lângă el, ca o agilă zvârlugă, sări nepotul nostru, Mărin.

– Gata, aranjai. Vă trecui şi în foaia de parcurs. Nea Bura are drum spre Ponoare, are să vă lase nu departe de casa Moşului. Nu trebuie să-i plătiţi, e prietenul meu, lucrează în trustul nostru, om de comitet, nici o grijă. Desagii ăştia – trimit şi eu ce pot bătrânilor noştri –, de la şoseaua unde vă lasă Bura are să vi-i care un unchiaş al meu. E niţel şui. Îl cheamă Vasile. Stă în colţ la şosea, aşteptându-l acolo pe bunul Dumnezeu...

Mă urcai lângă şofer. Mărin încerca să-mi explice unde e casa Moşului, Limpi îi spunea „n-are rost, o ştie pe dinafară, i-am desenat şi o hartă: a nimerit el cu oiştea-n Stalingrad şi cu nuca-n Gherla, cum n-are să nimerească tumna la casa unde fusăi ridicată la grindă..."

Maşina porni. Deodată, întorcându-mă să le fac, lui Mărin şi Olimpiei, cuvenitele semne de rămas bun, mă trăsni, dinspre întuneric, un fel de durere nervoasă în plex. Se rupea ceva în mine: Limpi mi se părea că pluteşte pe o apă mare, că se pierde topindu-se, înecându-se. În cabină mirosea puternic a păcură arsă, plopii ce ne încadrau drumul nu-mi spuneau nimic. Culorile dispăruseră, prin parbriz vedeam derulându-se un anost film în alb-negru, o şosea abstractă şi stupidă ca orice nebunie. Toată viaţa noastră ne-am mişcat în cerc, în spirală, în jurul nefericirii şi al casei noastre; iată-mă acum proiectat în afară, ca un Sputnik rebel, plecat haihui să exploreze şi ce e dincolo de planeta albastră.

Imense cartiere de blocuri absolut identice, neterminate şi deja îmbătrânite, îmi transmiteau sentimentul coşmaresc al unei lumi ce se încazarmează definitiv. Iată o masă de oameni – de furnici, de lăcuste sau omizi – stând claie-grămadă, unul lângă celălalt, unul peste celălalt, şi totuşi atât de străini unul faţă de ceilalţi, în satul vechi, din care ni se trag categoriile fizice şi metafizice, îmi spunea Limpi, fiecare om ştia totul despre toţi: satul era o fiinţă organică, vie şi nepieritoare, graţie tradiţiei, ritualurilor, învecinării; în blocurile noi, nimeni nu

cunoştea nimic despre cei cu care îşi împarte raţia de spaţiu pe verticală şi orizontală. Ştim că fiecare scară îşi are „plombele" sale, dar habar nu avem cine sunt aceştia. Ne trăim viaţa ca şi când am fi în pustiu sau la munte, legea ce ni se impune nu este biblica iubire a aproapelui, ci ignorarea şi suspectarea până şi a prea-aproapelui. Dacă vecina noastră de palier, pe care nici nu ştim cum o cheamă şi unde lucrează, vine de două ori să ne ceară politicos o lingură de bicarbonat sau un chibrit, a treia oară nu-i deschidem, prin uşa doar crăpată îi spunem ritos că suferim de nervi şi insomnii, că să ne ierte, dar o rugăm să nu ne mai deranjeze...

Şi totuşi, latini fiind, nu putem trăi fără să povestim. Şoferul Bura, după ce mă cântări de mai multe ori (cu acel ochi al psihologului de cursă lungă), îşi dăduse seama că sunt un nenea cumsecade, blând, mintos, de modă veche. Necuplat cu centrala. Mă bătu pe umeri vesel (asta înseamnă că trecui cu bine examenul său de admitere), îşi aprinse cu o singură mână o Mărăşească umezită cu limba şi-mi zise cu mare încântare:

– Ce crezi că transportăm, iubite domnule profesor? N-ai să ghiceşti. Camionul acesta e de cinci tone, noi plimbăm de pomană cinci mii de ouă. Le plimb de un an, afacerea e rentabilă, câştig o sută de lei peste salariu la fiecare drum: başca ce-mi pică în foaia de parcurs. Soţia mea, când vin, tot la trei zile să mă culc acasă, plânge şi se vaită: „Bărbate, bărbate, îmi zice, când ai să scapi tu de ouăle astea bulgăreşti? Ai doi copii, dacă te prind, dacă se prinde cineva, Gherla te mănâncă..." Am toate actele în regulă, lucrez la ordinul şefilor mei, tot ce fac se încadrează şi în lege, şi în decret. Toată lumea e mulţumită, de pe urma drumurilor mele se căpătuiesc şi nişte şmecheri, cu iscălituri şi ştampile oficiale grele...

– Nu înţeleg: ce e cu ouăle acestea ?

– Povestindu-vă toată tărăşenia, că nu-mi fac decât datoria faţă de adevăr: mă justific faţă de mine însumi, sperând că, doar-doar, într-o bună zi, vreun deştept mai cu ciont se va prinde şi va striga undeva, într-o şedinţă mai babană: „Huo! Fraţilor, ne furăm singuri căciula!..." Iată cum s-a pornit vicleimul acesta. Sus de tot, unui ministru, mare iubitor al satelor noastre, i-a venit următoarea idee: să nu se mai vândă nici unui ţăran ciment, cărămidă sau tablă de acoperit casele, decât dacă respectivul prezintă dovada că e la punct cu zilele-lumină şi cu norma la CAP, dacă are dovadă că a făcut contractări de animale cu statul şi dacă – fii atent, domnule profesor – a achitat jumătate din costul cumpărăturii cu ouă din cuibarele sale individuale. Cu ouă deci, ce trebuie să fie predate

direct la cooperativa din satul respectiv. Să zicem că dumneata eşti un ţăran căruia îi plouă în casă. Zici: „Femeie, trebuie să cumpărăm de la stat o sută de metri pătraţi de tablă zincată. “ Buun! Te duci la preşedinte, îl ungi cu ceva, el îţi eliberează dovada că ai executat toate zilele-muncă, fiind şi fruntaş pe brigadă. Te duci apoi la primărie, împingi şi acolo ce trebuie şi-ţi scoţi o altă dovadă cum că te-ai înscris cu doi viţei, o mie de litri lapte gras şi douăsprezece oi mature. Cu aceste dovezi vii la oraş, la tovarăşul Pandelică: acesta, dacă e bine dispus şi dacă ştii să-i cânţi imnul făcând cu ochiul casierului, achiţi frumos şi legal costul a cinci mii de ouă, plus transportul, plus regia, plus asigurarea ADAS. Aici, intru eu pe fir: mă cheamă tovarăşul Ionete, îmi înmânează foaia de transport, indicându-mi satul şi cooperativa din judeţ unde, chipurile, ţăranul doritor de tinichea va achita cele cinci mii de ouă, obţinând astfel chitanţa cu care, în sfârşit, poate cumpăra ce-i trebuie... Dar asta e deja o altă aventură. Eu merg cu ouăle achitate de ţăranul fruntaş Stan Păpuşă, le predau la cooperativă, nu le numără nici dracul, deşi ele sunt ambalate perfect, în cuibare de plastic, câte douăzeci pe fiecare platou. Facem formele de primire, apoi mi se dă un ordin să vărs aceste ouă la depozitul central, în contul normei respectivei cooperative săteşti. Le aduc înapoi, neatinse: nici nu le descarc, stau o noapte acasă, apoi aceleaşi ouă le car în alt sat, la altă cooperativă, şi aşa mai departe. Treaba merge, norma se împlineşte, noi cu drag muncim. Toată lumea e mulţumită: statul vinde nişte ouă rebutate, cooperativa sătească îşi face norma de achiziţii de ouă de la gospodăriile individuale, depozitul nostru central vinde şi primeşte marfa, maşina mea circulă cu un beneficiu de sută la sută: pe parcurs, cel puţin zece funcţionari de tranziţie îşi primesc fiecare bacşişul legal. „Salariul social” – aşa se cheamă mai nou câştigul ilegal, cu acte legale. Eu, simplu executant, iau o sută de lei la dus, altă sută la întors, nu ar trebui să mă doară capul. Totul e o hoţie în lanţ, totul e, totuşi, o hoţie legală, necesară, altfel nu se poate ajunge la materialele de construcţie.

– Nu cumva ţăranul căruia îi plouă în casă plăteşte el toată gogoneaţa asta?

– Nu prea. Ţăranii nu au bani, ei îşi repară casele cum pot. De obicei, în spatele aşa-zisului ţăran cooperator stă ascuns cineva care are bani cu ghiotura. Acesta îl cumpără şi pe ţăran, care, mai pe nimic (de multe ori, însuşi titularul operaţiunii habar nu are că a făcut cerere să-şi repare casa), îşi vinde numele, curtea, actele cuiva care, clădindu-şi vilă maură, îl finanţează gras. Eu umblu mult: sărăcia generală e uriaşă, la sate sunt bătrâni care se sting de

foame, trei sferturi din ţărănimea care mai este trăieşte din maximum cinci sute de lei pe lună. Şi nici atât. Şi totuşi, în timp ce vechile case şi gospodării se năruie şi se destramă, vilele de lux se ridică una după alta, din te miri ce şi plătite peşin de te miri cine. Cărămidă a-ntâia, var şi ciment ca pe vremea strămoşilor, lemn şi tocărie numai de esenţă tare... Înăuntru, covoare, mobilă sculptată, florentină, oglinzi de Veneţia, cristale şi picturi de litoral. Bucătării nemţeşti, trei aragazuri şi o bucătărie de vară pentru rudele sărace. Gard de fier forjat, marchize curcubee din sticlă colorată adusă de sârbi prin contrabandă. Garaje, două... Există o ţară care moare de foame şi frig pentru că nu are, şi altă ţară care moare de griji şi camuflaj pentru cât de mult are. Unii fură, alţii îndură. Unii se spetesc, alţii se căpătuiesc. Eu cred că procentul celor cărora la noi le merge foarte bine, al celor îmbogăţiţi la nivelul nostru, este egal cu procentul de burjui din orice ţară capitalistă. Cu singura deosebire: că ăia se îmbogăţesc în cadrul unor legi, sub ochii statului şi ai poporului, pe când la noi, cei care adună, adună în afară de legi, pe ascuns, sub ochiul chior sau chiorât al autorităţilor. Cunosc o cârciumăreasă de ţară – mai trag la ea când nu mi-e somn –, are în dulap cinci mantouri de piei rare: vulpi albastre, nurci, tigri siberieni, castori de Alaska. Nefericirea ei e că nu are nici când şi nici unde le îmbrăca – aşa cum nici proprietarii necunoscuţi ai acestor vile pustii nu au, deocamdată, nici interesul şi nici curajul să se mute într-însele şi să se bucure de ele. Duşmanii proprietăţii aşteaptă nişte vremuri care să le garanteze proprietatea.

– Şi cu ouăle ce le cari mereu, ce se întâmplă ? Nu se strică ?

Bura băgă mâna liberă în sertarul cu acte ale camionului şi scoase el acolo, un ou frumos şi întreg.

– Iată stampila bulgărească, iată oul, auzi-l cum sună pe dinăuntru. De vechi ce este, gălbenuşul a ajuns bilă de oţel, ai putea să-l foloseşti la o fabrică de rulmenţi. Ouăle acestea, exportate de bulgari în Grecia, au fost refuzate de greci. Nu ştiu cum bulgarii sau grecii le-au băgat pe gât a lor noştri – şi un vapor ce se întorcea din Salonic sau Pireu, între alte lucruri folositoare, ne-a căpătuit şi cu un milion de ouă bulgăreşti, stricate de pe atunci. Trustul central a împărţit paguba pe centrale de regiuni, acestea au repartizat-o pe depozite de judeţe. Fiecare şef de depozit s-a descurcat cum a putut. Eu – fiind un vechi şi cinstit membru de partid, făcând şi parte din comitetul oamenilor muncii, m-am ridicat la cuvânt, protestând împotriva plimbatului birocratic al acestor ouă stricate. Am fost repezit, pus la punct, şeful mi-a spus să mă

gândesc la copiii mei, la maşina mea, la economia de carburanţi şi la rentabilitatea camionului meu pe kilometrul de tonă transportată. Există raţiuni de stat care ne obligă să facem să circule aceste ouă clocite. Circulă ele, circulă şi banii, relaţia între oraş şi sat devine mai activă, oul e valuta forte a satelor noastre; comerţul socialist îşi are ciudăţeniile sale, nu e cazul să descoperim noi, acum şi aici, cine a fost deşteptul cu capul în nori care şi-a putut imagina că un ţăran cinstit, doritor de a-şi acoperi casa cu tablă zincată, poate să predea deodată la cooperativă cinci mii de ouă, produse proaspăt de cele zece găini chioare ce le mai are în gospodăria sa. Absolut toată lumea ştie că am pus mâna pe un traseu rentabil şi sigur – nimeni, dar absolut nimeni nu are interesul să pună capăt acestui scrânciob al nebunilor. Avem comenzi pe o lună înainte (judeţul e mare), şeful meu se gândeşte cum să procure de undeva nişte ouă rebutate, aş deveni şi mai rentabil dacă mi s-ar ataşa o remorcă...

– Permite-mi, frate Bura, să te întreb totuşi ceva: ce se întâmplă cu un ţăran-ţăran care are într-adevăr nevoie de tablă, cărămidă, var sau ciment ? Fără să fie afacerist, fără să aibă în spate un milionar care să-l finanţeze!

– Sunteţi unchiul lui Mărin, el mi-e vechi prieten, am jucat la nunta lui. Vă spun. Sunt copil de ţăran, am şi eu pe acilea, nu departe, o casă veche cu doi bătrâni neputincioşi în ea. Casa se cam dărâmă, părinţilor mei le dau cinci sute de lei pe lună (tata are o pensie de şaptezeci şi nouă de lei, vă jur: costul unei pâini şi al unui kilogram de salam). Când apuc, le mai duc câte un sac de mălai, ulei, zahăr, paste făinoase. Şi lapte praf: laptele la ţară, ca şi pâinea, au ajuns produse exotice ca lămâia sau piperul. Dacă tata vrea să-şi acopere casa veche – chiar dacă ar obţine dovezile acelea foarte scumpe –, nu are de unde să plătească povestea asta cu cele cinci mii de ouă predate la cooperativă. El are doar două soluţii: ori vine, plin de bani, la intrarea în depozitul din Isarlâk şi acolo găseşte tot ce-i doreşte inima, ori se aranjează pe lângă o uniformă cu epoleţi grei şi, sub aripa legală a acestuia, cumpără la negru tot ce-i trebuie.

– Iartă-mă, nu am înţeles nimic. Sunt greu de cap.

– Sigur, pentru un om neumblat e greu să înţeleagă. Ascultaţi-mă atent, imediat vă voi lămuri, în jurul Isarlâkului sunt pe puţin 30-40 000 de ţigani hoţi şi deştepţi. Ăştia nu lucrează, nu semnează în nici o condică. Nici nu defilează, nici nu cotizează, dacă eu, ca membru de partid, aş fi „cel mai bun dintre cei mai buni”, pe el îl doare în cot, dacă e considerat a fi „cel mai rău dintre cei mai răi.” Ţiganii ăştia, deşi sunt plini de bani şi de aur, stau intenţionat în colibe şi bordeie,

într-o murdărie şi o mizerie vecine cu ciuma. Se lăţeşte oraşul, se trag şi ei mai spre luncă, la margine. Pe la spate, provoacă" ei o comisie care să vină să vadă cât de mizerabil trăiesc. Vin cinci iscălituri grele, stabilesc că sunt o ruşine a secolului, că sunt inadmisibile murdăria şi mizeria în care locuiesc, ca animalele în sclavagism. Li se trasează planul de urbanizare, sunt obligaţi să-şi clădească strada, canalizare, case: să devină, cu alte cuvinte, proprietari de case aliniate şi numerotate. Buun ! Pe chestia asta, ţiganul merge la depozit şi acolo, având şi el buletin de oraş, plus autorizaţie de construcţie, cumpără cu bani peşin tot ce crede că se cere pe piaţă. Nu ridică marfa – achită doar preţul şi reţine bonul de la casierie. Apoi iese în faţa depozitului îşi aprinde un Kent şi, ca un boier ce este, aşteaptă. Vine tatăl meu, cu banii munciţi de mine, cu căruţa împrumutată de la un vecin, vine şi-i zice: „Am nevoie de cinci mii de cărămizi şi de o sută de metri pătraţi de tablă !". Ţiganii – sunt vreo zece-douăzeci, lucrează împreună ca un trust – se înţeleg între ei care anume să-l servească, cu cât, în ce condiţii. Tata plăteşte cu patru lei cărămida pe care, să zicem, ţiganul o ia, la preţ oficial, cu un leu bucata. Şi e şi bucuros de afacere. Nu râdeţi, acesta-i adevărul! Pe deasupra, cu caii şi căruţa lui, înainte de a pleca spre satul său, la 30 de kilometri departe de oraş, conform contractului de la poartă, mai face două drumuri pentru nevoile locale ale nobilului intermediar. Ţiganul câştigă, dintr-o lovitură, cât câştigăm eu şi nevastă-mea în trei luni, iar tata, care are două răni din al doilea război mondial, fiind şi fiul unuia ce muri eroic la Oituz, fiindcă nu are buletin de oraş şi nici ouă de ţară, devine clientul supus şi căruţaşul benevol al unui Căbulea cu cercei în ureche. Care nu-şi face casă nouă: nu e el prost! Are acum bani să plătească o nouă comisie de urbanizare care să vină şi să... De ce vă miraţi? V-a dat Mărin o desagă plină de pâini; deci dumneavoastră, care nu sunteţi ţăran, duceţi pâine unor ţărani, urmaşi ai pandurilor marelui Tudor. Cum stăm, domnule profesor, cu „tagma jefuitorilor"? Cine mai este astăzi „norodul"?... Şi treaba asta de v-am spus-o eu o ştiu şi cei de la depozit, şi cei de la primărie, şi cei din comisia de urbanizare a mahalalelor cu ţigani. Mandea îi are pe toţi în şalvarii săi de catifea; o mână spală pe alta, obrazul nu contează; revoluţie înseamnă lichidarea diferenţei dintre sat şi oraş, dintre cei care produc pâinea şi cei care o împart.

– Şi cu epoleţii aceia cum merge treaba ?

– E ceva mai complicat. Trebuie să ai relaţii, să ştii prinde locul şi momentul. Să zicem că tovarăşul colonel X – un tovarăş cinstit, cumsecade, toată lumea

îl admiră şi îl stimează – se gândeşte la un moment dat că i se apropie pensionarea şi că – asemeni majorităţii colegilor săi – e cazul să-şi construiască din economii, undeva, departe de locul său de muncă, o vilişoară cu opt sau zece cămăruţe. Că are şi două fete-cucuiete şi un fiu-gagiu, i-a făcut cu diplome, acum e cazul să le ofere şi o vilă, să aibă unde-şi face nunţile şi revelioanele. Nu ? Buuun ! Tovarăşul colonel obţine, pe preţ de cost legal, ce vrea, cât vrea, când vrea. El poate dovedi oricând, cu bonuri ultra corecte, că a plătit până şi ultimul cui cu bani câştigaţi cinstit, plus transporturile, plus manopera. Tot, tot, tot. Dar nimeni nu are cum să-i numere cărămizile (pe care le ia în rate, timp de un an sau doi), şi el cumpără, din toate materialele, o cantitate dublă: ziua sosesc ca-mioanele militare şi descarcă materiale de cea mai bună calitate, începe construcţia, materialele sosesc mereu, cine are chef sau interes să observe că ginerele sau cumnatul său, care se ocupă direct de vilă (tovarăşul colonel fiind „prins” în diferite acţiuni de urmărire şi control), plasează noaptea jumătate din var, ţiglă, grinzi, cu preţuri la negru, la diferiţi şmecheri sau gestionari intermediari ? Vila se ridică aproape gratuit, face şi pui, nimeni nu s-a ruinat; afacerile sunt afaceri de când lumea, unde nu există piaţă liberă, ea se naşte noaptea, cererea fiind mare şi oferta foarte mică. Aţi văzut clădirea noului Teatru Naţional? Are în ea cincizeci de vagoane de marmură Ruşchiţa. Ei bine, aflaţi că, paralel cu acest monument socialist, în oraş, după nişte duzi discreţi, s-au mai ridicat vreo trei căsuţe. Perle, nu altceva! Acum se înalţă o sală uriaşă de gimnastică: cu ochii închişi îţi garantez că un contabil şi un preşedinte sportivist îşi fac casă cu garaj, nu departe de clădirea mumă. Statul e o cloşcă hoaţă, din ouă luate cu japca scoate hoţi, paraziţi şi puşlamale. Un om cinstit, astăzi, redus la leafa lui, moare de foame: mie mi-e milă de cei ce sunt nevoiţi să fure, dar mi se rupe inima gândindu-mă la cei ce, ne având ce fura, sunt nevoiţi să trăiască din leafă, la cozi, rozând tacâmuri de pui şi fierbând oase afumate...

Mă simţeam bine în cabina şoferului Bura, parcă o auzeam pe Limpi cădelniţându-şi revoltele în bucătărie. Eram ca acasă. Maşina plutea lin: intrând în poveste şi în destăinuiri, simţeam cum ies din timpul călătoriei şi mă mut în spaţiul interior al durerilor de sub aparenţe.

– Domnule profesor, vă cunosc din auzite, de la Mărin şi Florica. Am doi copii: pe aia mică, are cinci ani, o cheamă Laura, băiatul, premiant a-ntâia, îmi seamănă mie la chip, dar are mintea iute şi ageră a maică-sii, e în clasa a cincea. Copiii ăştia sunt lumina

ochilor noştri, pentru ei ne zdrobim şi eu, şi nevastă-mea. Vreau să le las un nume curat, un dosar curat, să-şi facă şi ei loc în lumea de mâine fără să le fie ruşine de noi. Dar e greu, foarte greu: cum v-am spus, eu mă consider un comunist cinstit, un muncitor fruntaş, până acum nu s-a uitat nimeni la mine cruciş sau curmeziş. Camionul ăsta e fals, actele mele sunt legale, dar false, ouăle ce le car sunt stricate, magazinerii care le schimbă între ei sunt nişte bandiţi clasa întâi. Nici dumneavoastră nu sunteţi un însoţitor, nici schimbul ăsta între sat şi oraş nu e deloc cinstit. Dosarul meu curat se poate foarte uşor transforma într-un dosar penal... Am fost şef de atelier la o staţie de reparaţii auto: puteam să ajung director acolo, dacă nu eram un transilvan tâmpit şi nu mă chema Bura Brutus. Se făceau acolo nişte afaceri de mă durea mintea: de milioane, vă jur. Dacă intram în horă, ca simplu mecanic, aş fi putut să merg acasă în fiecare zi cu cinci sute de lei, şpagă cinstită. Dar întrevăzusem şi ce afaceri se fac mai sus, banii ăştia îmi erau lăsaţi ca să nu văd, să nu aud şi – mai ales – să nu-mi dau drumul la gură. N-am putut. Sunt prea slab ca să încep o răscoală: primii care m-ar fi linşat ar fi fost exact proletarii cu care lucram la bandă: să continuu a fi şoarece blând în caşcaval. Nu puteam! Tata e greco-catolic, cântă în strană ortodoxă, dar e un om luminat şi curat. Bunicul meu ştia latineşte, a murit la Oituz, nu pentru ţară, ci pentru ţarină: pentru împroprietărirea promisă... Eu am zece clase nenorocite: am prins vremea când se terminase cu limba rusă obligatorie, dar încă nu aveam curaj pentru latina noastră vulgară, de Carpaţi şi Istru. Istoria am ciugulit-o citind, politica aşişderea, dar ascultând. Stau la volanul ăsta, am reflexe bune, nu beau decât de sărbătorile mari. Stau şi mă gândesc: ce e de făcut? Un pas înainte, doi paşi înapoi? Înainte, încotro? Înapoi, cum? Socialismul ăsta, aşa cum l-am dat noi în folosinţă, pare foarte mare şi frumos văzut din afară; pare şi măreţ şi dumnezeiesc, privit de sus, din avion sau din elicopter. Dar e o casă în care poporului îi e şi frig, şi foame, şi frică, în care nu se vede nimic înainte: uitând de unde am plecat, cum am plecat, ce vorbe am spus, ce vorbe şi promisiuni am aplaudat în acei ani în care s-au pus temeliile acestui ocean de betoane, maşini, fabrici şi uzine. Pe mine, să ştiţi, nu mă sperie atât faptul că lucrăm după ureche, neştiind dreapta ce face stânga, asta s-ar mai putea îndrepta. Pe mine mă îngrozeşte altceva: am din ce în ce mai puternic spaima că au fost decuplate toate inteligenţele, experienţa şi buna-credinţă a celor care ar putea să aibă iniţiativă spunând adevărul, demonstrând realitatea, prezentând cifre concrete. Azi, nici un

inginer, nici un economist, nici măcar un maistru bătrân nu mai au cuvânt: ordinele vin de sus, cifrele, planurile, decretele tot de acolo. La nivelul uzinei sau al întreprinderii, directorul, contabilul, inginerii-şefi şi muncitorii de bază se adună să tăinuiască: „Pe unde scoatem, fraţilor, cămaşa, ca să putem da salarii la sfârşitul lunii ?". La aceste consfătuiri vin şi cei doi „băieţi" din serviciul de pază şi informaţii: ei răspund de liniştea şi neliniştea uzinei, ei cu cine să ţină ? Cu cei care cer ce nu se poate face sau cu cei care fac cât pot fără să crâcnească!? E teribil de greu, luptăm pentru statul nostru împotriva statului nostru. Eu, în gândul meu, ziceam: ar trebui să ne întoarcem la Marx, să începem lupta de clasă de la început, să lichidăm cu cele trei straturi sociale parazite: activiştii care nu se pricep la nimic, dar se bagă în toate, birocraţia care se umflă ca o pecingine şi onorata agie, care e plătită ca eu să nu pot sta de vorbă exact cu cei care despart poporul de conducere, statul de popor şi clasa muncitoare de reprezentanţii săi. Să începem deci o nouă luptă de clasă, pe baze mai morale, mai libere, realizând un socialism de care să nu ne fie ruşine. Nu grozav, nu cel mai fantastic din lume, doar unul în care să nu ne fie frică să spunem adevărul despre noi şi munca noastră. Domnule profesor, nu mai e posibil ! Suntem atât de centralizaţi, încât, dacă eu tuşesc la banda mea, doi mineri din Maramú sau Tatra nu-şi pot face norma. Este ca şi când aş vrea să repar această maşină a mea, schimbându-i motorul şi roţile, dar din mers, fără să opresc, şi fără să am voie să spun că vechiul motor era o ruşine, cel care l-a cumpărat a fost un ageamiu escroc. A trecut ora chefului uriaşelor investiţii, acum vine oberchelnerul cu plata. Cu plata în dolari... Şi abia acum ne dăm seama că am fost cumplit de păcăliţi. La nivel mondial păcăliţi. Am fost atraşi într-o cursă a vanităţii şi grandomaniei-fără-acoperire, nici pricepere, nici în cinste şi nici în bani. Bancherii îşi freacă mâinile de bucurie: „Iată, zic ei, am dovedit practic că, fără inteligenţa noastră, miliardele de dolari duc la ruină şi pagubă fără sfârşit"; îşi freacă mâinile, scăpărând de fericire, şi boşorogii din Kremlin: „Iacă, îşi zic şi ei, cum arată un socialism independent, geto-tracic, naţionalist în formă, maoist în conţinut, fără nici un consilier al nostru, iată unde au ajuns: din cea mai bogată ţară a Europei, acum ne cerşesc la uşă exact din acele materii prime din care, înainte, exportau". Astfel, Suleimanul nostru e sprijinit cu bani şi onoruri din Apus, cu încurajări şi „dă-i-nainte" din Răsărit: minunile genialităţii sale bucură pe toţi şacalii din lume; poporul nu contează, de el să aibă grijă bunul Dumnezeu... Dar şi bunul Dumnezeu – de-ar fi să

mi-L închipui făcând în ceruri analiza muncii noastre – nu ar putea să zică decât: „Fraţilor, îmi pare rău de voi, aţi avut o ţară frumoasă şi binecuvântată, v-am repartizat inteligenţe alese, limbă dulce, iată ce aţi făcut din ea: ţiganii şi-au mâncat biserica – era din mămăligă –, voi v-aţi mâncat ţara *trecând-o sub tăcere,* mai rău, *făcând-o de râsul lumii.* Cred că e cazul să vă las repetenţi la Istorie, vă iau ţara, vă iau limba, vă şterg de pe lista popoarelor creştine vrednice..."

– Să nu exagerăm, frate Brutus! Ai doi copii frumoşi, viaţa merge înainte, Dumnezeu, pe cine îl iubeşte nu-l părăseşte.

– Îmi descarc inima, domnule profesor. Ştiu cu cine vorbesc, nu vreau să pierd ocazia de a spune cam ce foc mă arde pe dinăuntru. Pe mine şi numai pe mine. După capul meu, eu cred că socialism înseamnă – sau ar trebui să însemne – trei lucruri. Unu: omul e scop, şi toate celelalte, economia, industria şi chiar politica, sunt simple mijloace; doi: trebuie să asigurăm egalitatea de şanse în viaţă pentru toţi fii patriei, indiferent de cine le este tatăl, muma sau Naşul protector, indiferent dacă sunt sau nu sunt membri de partid; şi trei: trebuie să existe şi să funcţioneze un control de către popor al puterii de stat şi partid: prin presă, cuvânt slobod la şedinţe, prin libertatea conştiinţei oamenilor de specialitate, a cărturarilor cinstiţi, a oamenilor de rând care trăiesc numai din salariu, stând la cozi şi semnând condica în fiecare dimineaţă... Or, nici una din aceste condiţii nu este respectată astăzi: toată lumea rabdă şi tace. Statul a devenit un tiran multilateral exploatator, chiar şi copiii de zece ani ştiu că, de pildă, şcoala pentru unii e mumă şi pentru alţii ciumă... suntem cuprinşi de o grea boală a sufletelor, ne prostim, ne înrăim, coborând în rândul sclavilor mulţi, al animalelor de tracţiune. Nu mai trăim, funcţionăm, nu mai gândim, aplaudăm, nu mai vorbim, urlăm lozinci şi agităm steguleţe. Când s-a rupt şira spinării noastre? Cine a calculat această ocupare, în etape, a sufletelor noastre, prin mijloace locale, cu forţe şi iniţiative pur naţionale? Cine, când, unde? Fiindcă e clar: tot răul ăsta e planificat şi gândit undeva, se aplică tactic şi strategic, decretele ce ne gâtuie sosesc într-o anumită ordine, distrug ca bombardierele, după o hartă şi conform legilor războiului total. Televizorul este un adevărat chin şi pentru obraz şi pentru inimă, ziarele au ajuns simple foi uzinale, şcoala e o batjocură şi o crimă împotriva copilăriei şi a copiilor. Cărturari luminaţi nu cred să mai existe; şi, dacă există, ei stau ascunşi în găuri de şarpe, tac, se roagă, aşteaptă şi ei **Armaghedonul** atomic. Fiul meu – îl cheamă Brutus,

asta a fost voinţa tatălui meu – este, cum v-am spus, primul în clasa lui. Vine acasă şi-mi spune: „În clasă nu facem nimic, profesorii, când vin, vin şi cască...” Din cincizeci de lecţii de geografie, de pildă, au făcut exact cinci lecţii. Şi suntem în mai, la sfârşitul anului şcolar. Pierd vremea la cules de struguri, la adunat hârtii şi sticle, flori de tei şi frunze de dud... Cei cu dare de mână au profesori particulari: la fizică, la matematici, la engleză, în trei ani, cel mediocru, dar cu profesor particular, oricum va şti mai mult decât fiul meu, care învaţă singur. Şi apoi, la examenele de treaptă, cine trece? Întâi copiii ştabilor, ai secretarilor şi coloneilor: ca taţii respectivi să tacă din gură. Apoi trec copiii preparaţi particular de chiar titularii catedrelor în cauză. Eu îţi trec elevul preparat de tine, tu mi-l treci pe-al meu – aceasta-i lozinca ce domină mafia profesorilor, care nici ei nu pot trăi numai din salarii... Am vrut să mă duc la şcoală, să dau cu pumnul în masă şi să strig: „Să dispară învăţământul particular! Să dispară profesorii care se lasă mituiţi la examene şi care vin în clasă numai ca să se odihnească! Câţi fii de muncitori, câţi fii de ţărani aveţi în acest liceu de elită? Câţi? Cum e posibil ca nici un copil de ţăran să nu mai reuşească la admitere, nici măcar la limba română? Cine a făcut şi a păstrat limba asta, la care noi acum nu mai avem acces?...” Dar nevastă-mea mă linişteşte, vine şi-mi spune: „Bine, du-te şi zbiară! Primii care îţi vor da în cap vor fi exact ştabii puterii populare: au uitat de satul din care s-au ridicat, au şi ei copii, pe care-i pregătesc particular pentru puţinele locuri ce le vor de pe acum asigurate. Cum a început Revoluţia? Nu cu lozinca: «Să promovăm numai origini sociale sănătoase, copii de muncitori şi ţărani săraci?» Aşa a început. Tatăl tău a fost declarat mijlocaş, a îndurat destul, tu nu ai putut merge la facultate fiindcă nu ai avut o origine destul de sănătoasă...” Atunci, o întreb, „Ce e de făcut?” „Simplu, zice ea: tăcem, ne rupem de la gură şi angajăm doi profesori pentru Brutus. Cu cincizeci de lei ora, asta ar fi circa o mie de lei pe lună. Pe Laura o dăm să înveţe cu Petrică a lui Marin pe franţuzeşte. Ne costă mai nimic şi facem şi noi o treabă de cultură burgheză, sănătoasă, principială. Franţa e maica noastră vie în Europa, nu? Maică vitregă, urmaşa Romei, doar că-şi ţine nasul pe sus, să nu-i miroasă a Revoluţie şi a Comuna de la Paris...”

– Frate Brutus, te ascult cu mare interes, dar permite-mi să mă mir de un singur lucru: subliniez mereu că eşti şi rămâi un comunist cinstit. Eu cred că nu eşti decât un tată cinstit şi un patriot de modă veche.

– Ba, cred că nu aveţi dreptate. Eu fac – viaţa şi practica de fiecare zi m-au obligat să fac – o deosebire

mare între a fi comunist şi a fi un simplu, oarecare membru de partid. Un comunist, astăzi, la noi, în condiţiile istorice şi geografice date, este orice om din popor care se întreabă dezinteresat, liber, cum ar putea, cum s-ar putea îndrepta situaţia actuală. Cum putem schimba motorul şi roţile, fără să oprim boii din mers? Nu văd nici eu, şi nici ortacii mei, mai deştepţi ca mine, nici o posibilitate de revenire la situaţia dinainte. Nu mai putem face o nouă împroprietărire a ţăranilor pentru simplul motiv că nu mai avem ţărani. Şi, chiar dacă i-am avea, nimeni la noi nu mai are încredere în vreun decret, reformă sau nouă revoluţie agrară. Ce se dă azi cu o mână se ia mâine cu trei mâini şi cu un pistol în ceafă: decretul de azi e antidecretul de mâine, stimulările şi încurajările de azi sunt cotele şi contractările de mâine. Toţi „revoluţionarii" de la Înalta Poartă a iubitului nostru Suleiman sunt dispuşi să reformeze tot ce vrei. Cu o singură condiţie: să nu se schimbe nimic (asta a spus-o şi Caragiale) şi, în plus, să nu li se clintească nici o perină de sub fundul veşnicei lor rămâneri la putere... De aceea, vedeţi, fac eu această deosebire preţioasă între un „comunist" şi un membru de partid oarecare. Fiindcă membrii de partid, la noi, au ajuns o simplă turmă care cotizează, votează în unanimitate, tace disciplinar. Iar cei din conducere – rodul unei răzbunătoare antiselecţii, făcută de prima generaţie sosită călare pe tancuri, direct din pipa genialissimului – din revoluţionari de şedinţă ce au fost au devenit, peste noapte, mari politicieni mondiali şi, peste alte câteva nopţi negre, doctori în economie, planificare, cultură, construind aiurea, mult, multe, la dimensiuni gigantice, numai de dragul cifrelor şi tonelor pe cap de locuitor... Practica – după părerea mea, domnule profesor – ar trebui să fie examenul hotărâtor al oricărei teorii: la noi, practica a ajuns trecerea forţată – cu pile, minciuni, ameninţări – a examenului de către nişte teorii de zece ori repetente şi în care nu mai cred nici curcile din ţara socialismului biruitor... Trebuie să înţelegem – o dată pentru totdeauna, până nu e prea târziu – că revoluţia nu este decât placenta cu care s-a născut fătul acestei lumi, pe care o visăm mai bună şi mai dreaptă. Dar ruşii au greşit-o de la început. Ce au făcut? Au declarat placenta ca fiind minunea secolului şi au pus fătul să crească, să muncească şi să moară pentru ca... Nouă nu ni se potriveşte cămaşa asta: ne strânge, ne sufocă. Suntem un popor de sclavi, de iobagi, blândeţea şi răbdarea, blestemele şi nădejdea au fost armele noastre. Am fost crescuţi nu de voievozi şi politicieni luminaţi, cum se vântură mai nou, am fost crescuţi şi educaţi de vite blânde, de oi, cai, boi şi vaci, într-o ogradă a bunului Dumnezeu,

lângă o vatră şi o candelă. Ni s-au luat vitele, ograda, candela. Acum, cu mâinile şi sufletele goale, reparăm nişte tractoare şi nişte buldozere în care nu credem şi pe care le şi urâm de moarte...

Nu ceea ce îmi spunea, ci clocotul cu care îmi vorbea acest muncitor mă făcea să mă întorc înapoi, în tinereţea mea. În acei ani de îndoială şi disperare, moarte şi speranţă, revoltă şi filosofie, în care, alături de alţi o sută şi ceva de mii de deţinuţi politici nevinovaţi, alcătuiam corul neauzit dintr-o tragedie ignorată, deşi foarte europeană, tipic europeană. Bura semăna cu mine. Semăna, în oglinda absurdă a secolului, cu imaginea tuturor dezmoşteniţilor acestui pământ amărât şi urgisit. Nu mai călătoream în cabina unui camion al celei mai înaintate birocraţii din lume, nici pe o şosea ce lega foametea şi teama celor de la oraşe de teama şi foametea celor de la sate. Mă reîntorceam într-o celulă septică, verde, ciment şi zăbrele: iată-mă, după lungi ani de singurătate, Dumnezeu mi-a trimis un frate tânăr, deştept şi energic, capabil să-mi reîmprospăteze, cu buna sa credinţă, sângele şi mintea mea obosită de moarte după măcinatul în gol al gândurilor neghină. Eu aveam aproape de şaizeci de ani, el era abia trecut de treizeci: putea fi fiul meu; într-un anume fel, *era* fiul meu. Istoria se mişcă în cerc, fără imaginaţie, fără inovaţii şi invenţii, ne întoarcem mereu şi mereu la aceleaşi întrebări. Dar Bura ăsta mi se părea a fi mult mai aproape de Adevăr decât mine: fiindcă suferea în întuneric, fără bibliografie, fără cunoştinţe de etică sau filozofie a istoriei. Ceea ce-mi spunea el era glasul celor morţi, dar şi durerea surdă a celor vii, vaietul pământului şi al cerului nostru murdărit şi înşelat.

– Îmi dau seama, îşi continuă Bura monologul, că acest tunel politic prin care trecem – şi din care nu ştiu de vom ieşi vreodată, dacă nu cumva acesta este chiar comunismul real ce ne aşteaptă – a constituit, totuşi, pentru poporul nostru (comod, superficial şi cam înclinat spre visare şi trăncăneală) o imensă şcoală cetăţenească. Şefii noştri au intrat de treizeci şi cinci de ani într-o şedinţă şi nu au mai ieşit din ea, noi am intrat într-o şcoală de ucenicie a conştiinţelor: pedagogii noştri nu sunt portretele marilor dascăli, ci pistolul şi cravaşa, piciorul în fund şi căluşul în gură. Nu ştim ce e bunăstarea – dar ştim acum, cunoaştem pe pielea noastră, toate fazele mizeriei, lipsurilor, strângerii curelei; nu ştim ce floare ar fi libertatea, dar am trecut prin toate furcile iadului, am cunoscut şi dictatura, teroarea, teama, tiraniile şi despotismele de tip asiatic şi african. Am mâncat şi pâinea lui Hitler, şi pe cea a lui Stalin, Mao şi Hruşciov: acum experimentăm, spre fericirea şi uimirea tuturor delegaţiilor

ce ne vizitează ţara, sistemul umanismului Amin-Dada şi al autogestionării de tip Bokassa. Suntem arşi cu toate ciorbele, suflăm şi peste cartela de pâine a copiilor noştri. Francezii au avut şi ei o revoluţie, o mare revoluţie: după numai zece ani, republica lor avea în frunte un împărat. Genial. Glorios. Şi noi ne-am făcut şi prefăcut că facem o revoluţie, am declarat o republică – şi acum avem în frunte un sultan, genial, glorios, atotştiutor, infailibil şi sfânt. În prima fază am cucerit puterea în toate sectoarele vieţii sociale. Acum, în a doua fază, trebuie să tremurăm şi în somn ca nu cumva ceva din această putere să se schimbe sau să se coboare din nori spre realele dureri ale poporului. Am construit un uriaş totem (revoluţia-placentă), acum, pe fiul său cel mai iubit îl declarăm tabu, dansăm şi chiuim în jurul său, recităm poezii şi cântăm la imnuri, într-un fel de isterie de sus, vecină cu iadul şi cu lazaretele nebunilor incurabili. Ce rost ar avea să mai mergem la această stăpânire cu o cerere sau o propunere? Sau să afişăm pe uşa grea a marelui divan: „să nu mai minţim, să nu ne mai lăudăm, să facem inventarul adevărurilor, să nu mai linguşim, să nu mai aplaudăm, să înceapă dialogul cinstit cu poporul, să înceteze nepotismele, favoritismele, lăfăiala ciocoiască a noilor fanarioţi...” Şi aşa mai departe. Nu are nici un rost. Fără să ne adunăm, fără să ne tăinuim, am devenit totuşi un organism îndurerat care se apără. Conştienţi de adâncimea rănii şi de inutilitatea vărsării de sânge, reacţionăm ca un furnicar răvăşit. Transmitem din gură în gură: nici o grevă muncitorească, nici o răscoală ţărănească! Fiindcă ştim, de la paznicii lor, că le arde buza după o grevă cât de mică, după o răscoală cât de neînsemnată. Ar începe arestările, procesele: iată cine sunt vinovaţii pentru dezastrul nostru economic. Iată agenţii CIA, iată slugile imperialismului reacţionar. Nu. Lecţia asta am învăţat-o, la materia asta noi suntem doctori. Toate gurile care au vrut să vorbească au fost brutal reduse la tăcere: şi asta chiar după primul cincinal-lumină. Toate minţile cinstite, care voiau să arate că e absurd, că fabrica asta sau aia sunt prost aşezate, niciodată, chiar de ar lucra îngeri în ele, nu vor putea ajunge rentabile. Toată inteligenţa şi priceperea poporului au fost gâtuite. Acum *popor* nu mai putem numi decât ceea ce a mai rămas după ce am pierdut tot, absolut tot. Acum, noi aşa zicem: să lăsăm Materia să protesteze, să demonstreze şi să se revolte. Petrolul, cărbunele, oţelul; grâul, porumbul, şeptelul; importul şi exportul, investiţiile şi rentabilitatea. Noi am fost disciplinaţi, am lucrat, ne-am supus în tăcere: nu am murmurat, nu am plâns. Dacă totuşi s-a greşit, dacă

am ajuns la un pas de catastrofă, atunci să nu se arunce vina asupra poporului muncitor, a ţărănimii, a cărturarilor sau inginerilor cinstiţi... Nu? Aşa vorbesc unii, aşa gândesc şi eu uneori. Dar iarăşi viu de acasă şi spun: „A cui e ţara asta? A lor sau a copiilor noştri?" Mă înţelegi, domnule profesor? Aud cum, unul câte unul, ştabii cei mari, pe şest, discret, îşi trimit odraslele spre alte ţări, mai calde. Exact spre acele ţări pe care înjurându-le au făcut carieră arlus, jdanovie sau leontism răut. Pleacă fiii şi soţiile procurorilor, miniştrilor, academicienilor, artiştilor poporului... Noi rămânem. Nu cumva, într-o frumoasă zi de 7 Noiembrie, înaltul divan, retrăgându-se într-o plenară sultanală extraordinară, va reapărea la tribună, *in corpore*, salutându-ne cu „zdrastvuite, daraghie tavarşci" şi vorbindu-ne într-o curgătoare limbă volga-don? Şi atunci noi ce vom face, ce vom mai face, după ce argumente materialist-dialectice ne vom ascunde? Domnule profesor, îmi vine să plâng, să urlu: strămoşii mei au venit aici din părţile Haţegului, fugind de urgisirile de după răscoala lui Horea. Am nimerit în ţara Vladimirescului. Bunicu-meu învăţase latineşte la Blaj, el ne-a lăsat vorba asta: „a fi latin înseamnă a fi european şi a nu fi asiatic. A fi european înseamnă a păzi *dreptul roman* – adică familie, proprietate, re-publică – *plus morala creştină:* să nu minţi, să nu furi, să nu ucizi, dar mai ales să nu te închini unor dumnezei ciopliţi din politică sau din curvărăsia marilor puteri. Horea a strigat: „Nemeşi să nu mai fie, şi nici iobagi!" Tudor a strigat: „Patria este norodul şi nu tagma jefuitorilor!" Bălcescu a strigat: „Nu vă îndepărtaţi de popor că rătăciţi!" Şi, în mijlocul acestui triunghi de adevăruri sângerânde, noi vom pieri ca vasele în triunghiul Bermudelor. Daa!... Dar culmea disperării mele ştiţi care este? Stau nopţile singur, mai stau la taină şi cu câţiva sufletişti ca mine, întorcând situaţia internaţională pe toate feţele; ştiţi la ce concluzie ajungem, mereu şi mereu? Teoretic şi practic, în situaţia în care suntem, cu scheletul agro-industrial ce-l avem implantat, numai ruşii ne pot scoate din rahat (tocmai fiindcă e rahatul lor), numai un partid muncitoresc şi ţărănesc poate să repare căruţa. Mai mult decât atât: o singură instituţie din ţara asta, cea mai groaznică instituţie, poate, dacă i se va cere într-o bună zi, să facă o listă cu oamenii cinstiţi şi capabili pe care îi mai avem. Nu primăria, nici biserica, nici universitatea şi nici serviciul de cadre al divanului: ci tainica agie, care, ştiind totul despre toţi, fiind şi vulcanul, şi lava de frică ce ne stăpâneşte, ea este şi singura putere care ar putea, la un moment dat – având lista capetelor ce gândesc şi a caracterelor mânjite de putere – să alcătuiască şi să iniţieze un

inventar general al binelui şi răului nostru, în toate domeniile: de la vlădică la opincă şi de la oţel la şeptel.

– Ar fi groaznic: lupul va număra oile şi va numi ciobanii!

– Domnule profesor, eu sunt un biet şofer, jur că nu vă mint: eu mă duc, nu rareori, la biserică, în mare taină, aprind lumânări pentru morţii mei şi mă rog aşa: „Doamne Iisuse Hristoase, ajută-mă să rămân un muncitor cinstit. Tu eşti Adevărul, Calea şi Viaţa: am pierdut Calea, am pierdut şi Adevărul – arată-mi acum încotro s-o iau, în ce mai nădăjduiesc, ca să nu-mi pierd sufletul şi să mă pot uita în ochii copiilor mei..."

– Te cheamă Brutus: frumos nume!

– Ştiu cine a fost Brutus. Am citit viaţa lui Cezar. Dar nu am reuşit să aflu de unde vine numele ăstălalt: Bura!

– Să ştii, mă trag de aproape de Ţara Haţegului, de unde au coborât strămoşii tăi. Am avut colegi care s-au chemat Bura, am avut şi studenţi, în Genopolis, care aveau acest nume. Şi în mina în care am lucrat, după puşcărie, erau câţiva Burani sau Bura... Am fost nevoit să caut în dicţionare – şi am găsit.

– Am simţit eu că... Vă rog să-mi spuneţi: mor de curiozitate !

– Bura, scris cu un singur „r", înseamnă „coarnele plugului", partea plugului pe care apeşi ca fierul să intre adânc în brazdă. Burra, scris cu doi „r", înseamnă „ţesătură miţoasă sau cojoc întors pe dos". A existat şi o seminţie a „buraţilor", iar în evul mediu, nemeşii unguri numeau *buraţi* pe muntenii care, întorcându-şi cojoacele, porneau la răscoală. Dacă te interesează părerea mea, eu cred, frate Bura, că tu eşti din neamul vechi al buraţilor din Haţeg, ai mereu cojocul întors spre mânie şi dreptate, ar trebui să-ţi scrii numele cu doi „r".

– Dacă nu aş avea volanul în mână, v-aş săruta. Îmi voi săruta fiul şi vă jur că-i voi angaja un profesor particular: dar nu de engleză, nici de rusă, ci de latină. Jur!

– Numai să mai găseşti unul: tare mă tem că...

Omul trase camionul la o parte, îşi suflă nasul, îşi şterse ochii. Deschise apoi uşa cabinei şi ieşi afară.

Ieşii şi eu. Ne opriserăm pe o dâlmă, sub noi zăream o apă leneşă, curgând lutos şi murdar, printre pâlcuri de pădure. Dealuri, cât vedeai în zare, în plină floare. În aerul tremurat al amiezii, puteam privi până departe în zare: acolo, ca o streaşină vânătă, încercănată de piscuri acoperite şi acum de conuri albastre de zăpadă, se zărea lanţul greu al munţilor. Bucuria reîntâlnirii cu ei fu atât de puternică, încât mi se înmuiară picioarele. Mă aşezai pe malul râpei. În copilărie, tatăl meu, când se pregătea să-mi tragă

câteva curele pedagogice, începea cu vorba: „Aleluia şi Parângu cui te-a făcut!" Am crescut sub munte, toată copilăria mea e legată de o Vale (a Plângerii) înconjurată de munţi semeţi: Retezatul, Parângul, Vulcanul, Şurianul, Pătru... Lupta cu muntele a fost pâinea de miner a tatălui meu; dragostea de munte a fost religia mamei mele. Pentru mine, pusta şi bărăganele au fost totdeauna peisaje absurde, de pedeapsă sau rătăcire. Acum, după atâţia ani în care nu am mai ieşit din oraş, iată, mă izbea în inimă lanţul acela de piatră. Totdeauna mi-a plăcut să afirm că şira spinării noastre morale nu este şesul, nici Marea sau Istrul, ci Muntele: el e prima şi ultima cetate a rostului şi trăiniciei, curăţiei şi cinstei noastre originare, în munţi nu au ajuns nici hunii, nici turcii şi nici ruşii sau urmaşii lor, neofanarioţii noii ordini europene...

Peisajul se legăna uşor, culmile ondulau ca valurile unei mări leneşe. Plaiuri, livezi, măguri. Nu zăream satele – ele erau pitite în umbra Măriei Sale. Aerul era ceţos, vibra, păsări planau în înălţimea albastră. Un tren ca o jucărie trecea departe; fluiera electric, dar asta nu putea tulbura simfonia acestei infantile contemplaţii.

Brutus mă strigă. Avea o voce tânără, părea înveselit. Norul lui trecuse, lacrimile nu fuseseră decât preaplinul inimii sale de bărbat viteaz. Atât şi nimic mai mult. Îmi reluai locul în cabină – tăcut, cuminte –, lăsându-i lui dreptul să deschidă tema viitoarei noastre conversaţii:

– Domnule profesor, nevastă-mea are o vorbă: necazul fără haz e ca pâinea fără sare. Mie mi-a plăcut totdeauna de moţul acela care, când i s-a prăvălit căruţa cu toate doniţele şi ciubărele sale, munca şi pâinea lui pe un an, după ce s-a uitat cum i se rostogolesc pe coastă minunile albe ale meşteşugului său, a exclamat oftând: „Paguba fuse cum fuse, da-mi plăcu şi cum se duse!"... Aflând ea, Carmina, nevastă-mea, care nu e proastă deloc, cum că mă cam duc prin biserici şi mă rog pe ascuns pentru carnetul meu roşu, ca să-şi bată un pic joc de mine (dar ca să mă şi mângâie în felul ei şiret şi afurisit), îmi povesti într-o zi ce a păţit ateul Popescu cu nevasta lui. Istoria o ştia de la coafeză, deci dintr-o sursă de mare încredere. Pe acest Popescu, eu, în tinereţile mele, l-am cunoscut: îmi fusese comandant de companie, ne punea să cântăm: „Ofiţerii *ştie* multe / Ei ne-nvaţă şi pe noi..." A părăsit armata, s-a întors la şaibă şi a început o nouă carieră. Era el un prost, dar era un prost deştept, simţise de unde bat acum vânturile. La toate şedinţele de partid şi sindicale, se ridica şi spunea, indiferent de ordinea de zi, mereu acelaşi lucru. Ce? Doar atât: „Tovarăşi, eu toate le înţeleg, toate le

aprob, dar vă întreb un singur lucru: când vom ajunge să lichidăm cu rămăşiţele noastre mistice şi religioase?" Azi aşa, mâine aşa, într-o bună zi nu s-a mai râs de el, nu tu remarcat de „cineva": apoi săltat, mai târziu promovat şi, în cele din urmă, ca o încununare a unei frumoase cariere de agitator, fu numit inspector cu ateismul de lângă sfânta noastră Mitropolie. Lua masa cu Mitropolitul, bea cu el, călătorea cu maşina acestuia pe la toate mănăstirile şi hramurile. Când Înalt Preasfinţitul se închina înainte de ospeţe şi mese, el stătea cuvios, cu capul plecat, conform instrucţiunilor primite: respecta rămăşiţele mistice, ca să fie şi el respectat în postul său antimistic. Avea acest Popescu o nevastă smucită, plină de ifose şi nazuri, tip de ţaţă ajunsă să se coafeze şi să-şi cumpere covoare persane ţesute la mănăstiri. Era ea oafă şi ţanţoşă, dar avea, înlăuntrul ei, şi o fudulie încăpăţânată de şatră sau bordei. Ea – pe baza relaţiilor religioase ale soţului – fu numită de „organe" cu acte în toată regula, un fel de secretară cu vigilenţa la căminul arhiepiscopal „Renaşterea", unde trag popii de la ţară şi maicile de la mănăstiri, când vin în delegaţii la Sfânta Mitropolie. Toate au mers bine şi gras câţiva ani frumoşi. Dar apoi, într-o noapte, ateul Popescu se pomeni că nevastă-sa, ascunzându-se de el, bate mătănii şi bolboroseşte rugăciuni în bucătărie, sub o icoană secretă. Descusând-o energic, ea mărturisi, ca şi vechii martiri, că „crede" şi că s-a „convertit". Credea de-adevăratelea. Vă daţi seama, pentru inspectorul Popescu o mai mare nenorocire nici că se putea! Îşi vedea, bietul om, şi postul, şi dosarul, şi pensia pulverizându-se, nu printr-un oarecare vot de blam cu avertisment, ci chiar printr-o pierdere a calităţii de membru, desfacerea contractului de muncă, ştergerea sa din listele de onoare ale agitatorilor activişti. Ce era să facă? A început cu munca de lămurire, cu Engels, Feuerbach, Saul Apostol, Al. Tănase: tămâie. Nimic. A adus profesori universitari să o lămurească ştiinţific: fără nici un rezultat. Femeia se ţinea tare pe poziţie: materia e materie, istoria e istorie, Dumnezeu e Dumnezeu. Ea respectă materia (e doar meseria soţului ei), ea se închină şi în faţa istoriei sau a evoluţiei maimuţelor, dar de Dumnezeu nu se lasă. Vine moartea, vine judecata de apoi, ea nu vrea să ardă în focul continuu din iad. Dacă e nevoie, se călugăreşte, dacă nu e nevoie, îşi dă numai demisia din vigilenţă şi intră vânzătoare la aprozar. Nu contează: sufletul să nu şi-l piardă. A trăit în păcat, lângă un slujitor al diavolului, măcar acum, în ceasul din urmă, să-şi vadă de mântuire şi de pocăinţă... Nu se ştie cine i-a dat următorul sfat disperatului Popescu: să-l cheme pe celebrul popă Spiridon. Să-i

citească acesta nevestisii, sub patrafir, nişte acatiste de dezlegare... Popa Spiridon nu a refuzat invitaţia, dar, având în vedere funcţia soţului credincioasei, a cerut să aibă învoirea Înalt Preasfinţitului. Mitropolitul, după lungi şi complicate tratative cu patriarhia, i-a dat lui Spiridon voie să citească acatistele. Şi popa le-a citit, noaptea, de faţă fiind atât feţe bisericeşti, cât mai ales alte feţe. Plus Popescu, victima. Nenorocita femeie fu dezlegată de demonii credinţei... Nu râdeţi, ateul Popescu însuşi, în lacrimi, a îngenuncheat şi a strigat: „Minune, minune!". Totul e posibil în teologie şi politică. Acest popă Spiridon – ştie toată lumea vârstnică din Isarlâk – a fost cel care a acceptat să-i ţină predică de veşnică pomenire, după slujba de moarte, lui Iosif Visarionovici. A zis aşa: „îl pomenim şi ne rugăm pentru mântuirea sufletului său, pentru că, în felul său diavolesc, a fost totuşi un foarte bun creş-tin. Da un antisemit e un bun evreu fiindcă întreţine în poporul iudeu flacăra rezistenţei şi a credinţei: şi un reacţionar trebuie să fie considerat a fi un bun comunist, fiindcă justifică lefurile şi primele lucrătorilor din aparatul de represiune: astfel şi Stalin a fost un bun creştin, fiindcă a urgisit creştinătatea. Sufletul lui nu va fi judecat după canoanele bisericii noastre, ci după canoanele dialecticii din istorie. Din punctul de vedere al acestei dialectici, totul este posibil, chiar şi sufletul lui Iosif Visarionovici poate fi reconsiderat în ceruri, iertat şi mântuit..." Şi soţia lui Popescu, zicea acelaşi popă Spiridon, e posedată de un diavol dialectic. Ca mulţi alţii care vorbesc numai de bine, dar fac numai tot răul, aşa şi biata femeie este şi nu este o credincioasă. Un comunist ateu nu poate intra să se roage într-o biserică creştină decât dacă se roagă dialectic. Ce balaur sfânt e şi această dialectică, nici nu îndrăznesc să aflu: uite popa, nu e popa, când o aud la şedinţe – astăzi tot ce facem, facem conform unei dialectici ştiinţifice planificate, negaţia negaţiei, foamea e bunăstare, iar frigul e un salt spre o nouă culme – mie mi se întoarce stomacul, fac furuncule pe conştiinţă. Eu văd că pâinea de azi e mai bună decât cea de mâine; ştiu că şeful numit azi e mai prost decât şeful destituit ieri, dar mult mai deştept decât prostul care îl va înlocui mâine. Şi aşa mai departe... Cresc statisticile şi realizările la televizor şi în ziare, iar nivelul nostru de trai o fi crescând el „dialectic", dar de fapt coboară sub nivelul anilor de greu război... În mintea mea, Burra (scris cu doi „r") se ceartă mereu cu Brutus. Dar fără nici un rezultat. Domnule profesor, jur pe copiii mei că nu vă exagerez, eu de câte ori mă gândesc la patrie şi popor, am nişte dureri sfâşietoare sub stomac. Pe mine mă doare fizic dragostea asta dialectică, mă doare şi nu-mi trece nici când beau, nici

când mă rog, nici când fac dragoste... Carmina zice că semăn cu măgarul lui Nastratin: acela cu o ureche auzea adevărul, cu cealaltă auzea minciuna, ce era în capul lui e şi în capul vizirilor noştri...

Nu-l mai ascultam: andantele duios al peisajului contra-punctat de melosul latin al bravului soldat Brutus (fratele meu mai mic) se retrase brusc după sârmele ghimpate ale fricii, în presimţirile mele, auzii zbârnâind soneria noastră, când sosea cine nu trebuia la uşă:

– Brutus, îl întrebai brusc, spune-mi sincer: ai văzut vreodată un drac? Nu în cărţi sau la biserici, ci aşa, pe stradă, la volan, în biroul directorului tău?

– Hă, hă, râse Bura, poveste veche: am văzut şi văd. Vede şi Mărin, a început să vadă şi nevastă-mea. Draci de tot felul: verzi, roşii, violeţi: cu coarne, coadă, veseli, plângăreţi, giumbuşlucari...

– De când am plecat ţi s-a arătat vreunul?

– Nu. Dar ştiu la ce vă referiţi. Nu am dorit să vă sperii, nici să vă stric plăcerea acestui drum, dar lucru neobişnuit, am trecut pe lângă trei sergenţi de circulaţie, ar fi trebuit să mă oprească, să-mi ceară actele, să-mi dea ocazia să le ofer aceste cincizeci de ouă proaspete pe care le depun de fiecare dată ca peşcheş, la ieşirile din oraş, raia, judeţ: nimic. Toţi s-au uitat la numărul camionului, apoi – am văzut asta prin oglinda retrovizoare – m-au anunţat cuiva prin radioul lor portativ. Suntem urmăriţi. Nu cred că eu sunt cel în cauză: fac drumul acesta tot la trei zile, am acte în regulă, plătesc şpaga stabilită, mă şi tutuiesc cu toţi gaborii de pe parcurs. Eu cred **că cel** filat sunteţi dumneavoastră, iar cel care a pus să fiţi urmărit e şi mare, şi tare... V-o spun ca să fiţi pregătit.

Ce era să-i zic? Rostii tare strigarea lui Dante: *Papé Satan, papé Satan, aleppe!* Mi se făcu un pic de frig, ninsoarea în plină vară devenise probabilă. Teama se instala în fotoliul bătrânesc din parasinipatie, anotimpul interior anunţa furtuni şi vreme rea. În faţa ochilor mei, conform scenariului arhetipal, se derula amintirea unui lung şir de robi, târându-şi, prin noroi şi lapoviţă, pahod-na-Sibirul ultimei eliberări. Copacii, crângurile, zăvoaiele pe lângă care treceam îşi pierdură culoarea de voioasă primăvară. Sfărâmasem în palme, privindu-mi munţii, câteva fire de izmă creaţă: acum, aceste palme miroseau a cauciuc ars, a cârpe putrede, a teamă sub capac.

– E ora două, îmi zise Burra: peste un ceas vă depun la răscruce.

Nu-i răspunsei. Mă simţeam vinovat. Mai mult: *înfricat.* Deşi eu aş fi fost autorul (anonim) al unei încercări de clasificare deontică a Fricii – întreprinsă în primii ani de celulă, cu mijloace, bine-nţeles, simple,

de artizanat filozofic – acum, în această plutitoare cabină de camion, simţeam că ceea ce denumisem atunci Metafrică (frica de păcat, frica de damnare, frica de Dumnezeu răzbunătorul) se amesteca, la nivelul animalic al instinctului de apărare (prin fugă, ascundere, intrare sub pământ) cu toate celelalte forme de apărare, grijă, spaimă, fior, întuneric, groază etc. Toate acestea figurau, metodologic clasificate, în tabelele alcătuite de mine, între Frica cea mai de jos (frica de bătaie, de foame, de moarte câinească) şi Frica de sus, compusă din elemente de revelaţie, credinţă şi iniţiere. Numai în singurătate şi meditaţie – pustnică sau penitenciară – diferitele densităţi de Frică se aranjează singure, pe straturi, tensiuni şi gravităţi, putând fi diferenţiate sau lucid combătute, *similia similibus, contraria contraribus.* Dar până şi mongoloizii noştri paznici, cu timpul, şi-au dat seama că, închis pentru multă vreme, un om devine sau un simplu animal de pivniţă şi întuneric, sau, în cele mai multe cazuri, se mântuie evoluând spre un fel de sfinţenie *sui-generis,* vecină cu senina idioţie, dar şi cu stihiile valorilor-scop. Cel care îşi organizează Frica, oriunde ar fi, începe să primească ajutoare de sus. Nu mai este singur. Din contră, se adevereşte, prin antagonism şi paradox, dictonul franţuzesc care zice: *un homme seul est toujours en mauvaise compagnie*. Deci, într-o companie periculoasă, dar periculoasă pentru cei care te-au închis şi care te vor ucide sufleteşte. (Pentru acest motiv cei mai înfricaţi cetăţeni de afară nu sunt cei care au făcut foarte mulţi ani de puşcărie, ci cei care, după numai trei luni de frângeri în anchetă şi un an de semirodaj celular, ies însemnaţi pe toată viaţa: tremură ca frunza şi, după treizeci de ani, se înverzesc când li se sună la uşă). Dar asta se întâmplă şi când eşti scos la munca faraonică (dig, canal, stuf etc.): vasul cu diferite straturi de frică se răstoarnă, se amestecă. Trebuie un anume exerciţiu de concentrare ca să menţii ordinea şi ierarhia în câmpul confuz al spaimelor de tot felul. În primele zile după ieşirea mea din detenţie, simpla apariţie a unui şobolan sau coropişniţă stârnea în sistemul meu de alarmă o simbolică evocare a ideii de iad sau judecată de apoi. „Acolo", totul era ceresc de simplu, îmi amintesc: se apropia cravaşa sau vergeaua de oţel de carnea feselor mele, eu închideam ochii şi mă rugam pentru Fiinţa noastră, pentru Fiinţele lumii întregi: curelele grele ce rupeau mizera mea carcasă mi se păreau un modest obol dat pentru mântuirea mea, ca creatură, de răul suferinţei şi de ruşinea de a fi om. Ideea de *neant* şi de *absurd* stau la baza fricii originare. Ele nu pot fi combătute decât prin suferinţă. Durerea fizică e doar un sindrom al suferinţei

ontologice. Doar în Hristos durerea de a fi om se confundă cu suferinţa pentru această omenire. Cele trei trepte din Decaruga mea corespundeau pragmatic celor trei trepte de Frică. Consideram, pe acea vreme, orice rugăciune ca un act de sacrificiu şi taină, prin care ardeam sau dizolvam în absolut indiferenţa cronică, ascunsă, cauzată numai în parte de fricile acute ale zilei şi nopţilor de lagăr sau celular. Ce este religia – în cea mai simplă şi mai de jos definiţie a ei – decât nevoia omului de a găsi un protector în lupta cu nenorocirile sale? Ce este frica mea de acum (ce splendide sunt pădurile, ce sublimi sunt munţii albaştri din zare!) decât presimţirea unei nenorociri ce pluteşte ca un vultur peste neputinţa noastră de târâtoare rănite? Gândul că hienele pândesc soarta noastră, planificându-ne prăbuşirea mândriei şi liniştii, mă îngrozea. Nu vrem nimic, nu cerem nimic: dorim să fim lăsaţi în pace, vrem doar cartela noastră de pesimuşi, mica noastră libertate de sclavi anonimi, mărunta fericire de a ne iubi, ignorând şi istoria, şi prestigiul ţării, şi construirea cu un ceas mai devreme... (Mereu o văd pe Limpi încolţită de câini-lupi, îi zăresc ochii mari cu care îmi ştie rănile toate, ochii cu care se roagă pentru mine, pentru Anca şi Petrică, pentru toată lumea, în afară de ea). De fapt, întreagă această deontologie a Fricii (ca semn şi semnificaţie a suferinţei lumii) nu era decât capitolul introductiv al acelui op (nescris, dar gândit în amănunte) pe care, cu umilinţă şi pioşenie, l-am intitulat: *Prolegomenă la o viitoare VICTIMOLOGIE*. În lunile (sau în anul) slobozirii mele din mină şi trimiterii mele în „domiciliu” spre Isarlâk, fiind grav bolnav, cu febre şi halucinaţii rebele, fiind şi obsedat că voi muri foarte curând, am pus pe hârtie, cum am putut, capitolele care „acolo” mi se păreau a fi ca şi scrise – logic şi sistematic perfect puse la punct. A ieşit, desigur, o lucrare *in nuce*: ceva haotic, un fel de râu mânios, spărgând platoşele de gheaţă ale unei ierni interioare ce nu se mai termina. Nu cred că Limpi a putut citi scrijeliturile acelea: le-a luat şi mi-a spus: „Le trimit la Moşu, el e singurul în stare să le citească şi, eventual, să ţi le transcrie pe curat”. Pe urmă, vindecându-mă, am uitat total de această „prolegomenă” a mea. Uneori, vindecarea nu înseamnă *vindicare* şi uitare şi iertare a tot şi toate...

Treceam printr-un sat oarecare. O babă la o fântână cu roată, două fetiţe jucând şotron, un unchieş păzind o capră (sau invers), trei tractorişti ameţiţi, lângă trei remorci pline de bălegar. Un popă în „tenişi”, trei leliţe desculţe, vesele foarte. Case fără fum, ogrăzi pustii, sat fără câini... (Burra mustăcea fumând, motorul camionului ne acompania tăcerile).

...Desigur, iniţial, acest tratat de victimologie ar fi fost destinat să fie o simplă replică teoretică la ceea ce îndeobşte numim criminologie. Dacă prin criminologie se înţelege disciplina care studiază cauzele şi urmările unei crime, adică metodele prin care e descoperit, dovedit şi pedepsit, conform legilor, un om ce a comis o crimă, prin victimologie eu înţelegeam să studiez cauzele şi urmările faptului de a deveni, a fi şi a rămâne o victimă nevinovată (a legilor, a istoriei, a nebuniei celor care dictează şi legile, şi istoria): deci urmărirea, descoperirea şi absolvirea de anonimat a acelor victime ale căror criminali se plimbă sănătoşi, dorm liniştiţi, primesc în tribună defilarea copiilor fostelor victime sau a taţilor viitoarelor victime. La început totul mi s-a părut foarte clar şi simplu. Studiul din primul capitol, ocupându-se de injustiţie ca de un atribut obligatoriu mai ales al acelora care iau puterea în numele unei noi dreptăţi, lucrurile s-au complicat, conceptul de „victimă" s-a extins considerabil, în afara victimelor juridice (de la care am pornit), am descoperit victime sociale (sclavii, soldaţii, proletarii voluntari fără voie etc.), victime ale Naturii (păduri, ape, holde ucise din prostie sau simplă obsesie utopică) şi chiar victime ideatice, axiologice: cuvinte, idei, valori – ucise nevinovat sau compromise în aşa hal încât nici în visata mea absurdă clinică din Genopolis, de „terapie lexicală", nu ar mai fi putut fi nici măcar recondiţionate. Tratatul cuprindea şi o geografie victimologică – şi chiar un fel de listă a popoarelor ce urmau a deveni „victime" ale politicii marilor puteri. (Poporul nostru – ciudat – pe acea vreme nu figura pe această listă, care-i avea în frunte pe bieţii ruşi şi chinezi...) Acel comic *Manual al bunului puşcăriaş* era un simplu catehism ironic, derivat din tristeţea noastră de victime istorice permanente. Noi, cei închişi, nu aveam nevoie de el, fiecare deţinut inteligent, dar mai ales ţăranii şi studenţii, puteau fi consideraţi *ab initio* doctori în victimologie. Manualul era destinat – declaram noi în scârbă şi neputinţă – „pentru uzul filozofilor poststalinişti şi al tovarăşilor lor de drum din cretinul şi iresponsabilul Occident" (Occident fiind egal cu Accident). O prostie, bine-nţeles, un capriciu defulant, o simplă baladă siberiană compusă la gurile Istrului, pentru uşurarea şi înveselirea inimilor celor care ştiau că aici e Finis Terra tuturor iluziilor şi speranţelor politice.

– *Papé Satan, papé Satan, aleppe!* îmi spuse râzând tânărul meu companion, Burra. Expresia asta, să ştiţi, am mai auzit-o. Dar nimeni nu a ştiut sau nu a vrut să-mi explice cam ce înseamnă, în ce limbă este. Dacă cheamă sau goneşte diavolul...

– Nici eu, i-am spus, nu ştiu ce înseamnă: îl

rostesc de câte ori simt că se apropie de mine vreunul din djugaşii agiei noastre.

– Am înţeles... Umblu mult, domnule profesor, îmi place să circul, să întâlnesc fel de fel de oameni... Mă simt foarte vinovat faţă de satul nostru, faţă de ce a mai rămas din vechiul nostru sat. Totul e în comă, azi-mâine dispare complet. Rămân în loc complexele agricole, colhozurile, gospodăriile de stat. Acum, se aude, e vorba să-i fixeze pe tineri, să nu poată pleca la şcoli mai mari, să rămână în sat. Te-ai născut la sat, mori tot în sat... Dar nu asta voiam eu să vă spun. M-aţi întrebat de draci: cred că există, i-am şi văzut. Sau a fost ca şi când i-aş fi văzut. Satele acestea răscolite de reforme, chiar şi cele care se declară a fi milionare, să ştiţi, sunt pline de secte religioase. Biserica noastră ortodoxă doarme: somn vinovat, laş şi păcătos doarme. Oamenii sunt nevoiţi să-şi caute singuri mântuirea şi mângâierile prin credinţă. Potopul acesta de nenorociri şi nedreptăţi fără sfârşit trebuie explicat cumva: fiecare om simte nevoia să citească *Biblia* în felul său, dar nu singur, ci împreună cu câţiva apropiaţi, care îi seamănă şi cu care se adună ca să cânte, să tălmăcească şi să se roage. Fiecare sectă e cu nebunii şi nebunia lor, fiecare se crede singura adevărată deţinătoare a întregului şi ultimului adevăr: îi ascult, tocmai fiindcă seamănă în fanatism cu politicienii totalitarişti, nu-i pot crede şi nici urmări. Cine a trecut prin plictiseala încuiată şi liturgică a şedinţelor de partid devine imun faţă de orice convingere definitivă. Dar există în mai toate sectele un fel de „adevăr" de bază, o obsesie ce mă pune serios pe gânduri. Am cunoscut şi preoţi bătrâni şi monahi învăţaţi care, şi ei, credeau în această ultimă împărăţie a răului.

– Ultimă împărăţie a răului!? Ce înseamnă asta?

– Am întrebat, mi s-a explicat. Se spune că, dintru începuturi, Lucifer a fost egal în putere cu bunul Dumnezeu. Împreună au făcut lumea: Lucifer a făcut cele ce se văd, pământul, corpurile, fiarele – Dumnezeu a creat mişcarea, viaţa, energia, sufletele. Pe urmă, ca oricare alţi asociaţi, s-au certat rău de tot: Dumnezeu a învins, l-a prăvălit pe Lucifer în iad şi a început să guverneze singur, după legea lui veche. Dar nu a reuşit: partea de lume făcută de diavol tot de diavol asculta. A avut atunci loc un fel de împăcare, fiecare din părţi acceptând prezenţa celeilalte: Dumnezeu, prin profeţii şi îngerii săi, îndemna la bine: dracul, prin militarii şi intelectualii săi, la rele: după acest hăis-şi-cea, lumea a intrat într-o zodie de sălbăticii, războaie şi revoluţii, care păreau să nu mai aibă sfârşit. Atunci s-a hotărât a treia conferinţă de pace. Dumnezeu acceptând o nouă ordine mondială,

în urma imensului progres ştiinţific – Lucifer fiind primul doctor docent în fizică nucleară –, s-a căzut de acord ca fiecare din părţile ce au investit să domine cu rândul câte trei mii de ani cereşti în socoteala istorică, pământeană. Important este că la tragerea la sorţi a ieşit Lucifer. El a început seria stăpânirilor alternative. Dar bunul Dumnezeu, aflând că zarurile fuseseră măsluite, s-a supărat foc şi *s-a mutat definitiv* în altă lume. Grădina lui e mare, are de unde alege... Acum, aici, a început cea mai pură şi fără de concurenţă înstăpânire a diavolului. El a inventat politica, imperialismul, lupta pentru pace şi progres. Religia sa oficială e materialismul, care domină la ambele popoare alese: şi la ruşi, şi la americani. Scopul său e distrugerea cât mai rapidă a acestei lumi, care nu-l mai interesează: Lucifer e sătul de putere, s-a şi plictisit de lumea asta creştină, vrea s-o lichideze ca să se poată muta alături de Dumnezeu: acolo e rostul său, acolo se simte el şi dialectic, şi istoric...

– Foarte interesant, am zis, dar parcă am citit undeva această poveste.

– Desigur. Cei cu care discut eu spun şi ei că vechea noastră credinţă, primul nostru creştinism, era plin de legenda asta cu facerea lumii de către doi stăpâni egali în forţă şi planificare. Dar am auzit şi o versiune mai cumplită a acestei legende: unii din credincioşi – ucenici în biblii şi scripturi – cred că Dumnezeul nostru nu ar fi fost decât un fel de mic Dumnezeu, un fel de Dumnezeu-adjunct, trimis în delegaţie pe un lot experimental de către un şef mai mare, dar nu cel mai mare. Nereuşind a implanta dragostea şi dreptatea pe planeta noastră – deşi e cea mai frumoasă planetă din inventarul ceresc –, bunul nostru Dumnezeu a fost rechemat. Şi-a lăsat El Fiul ca să încerce să salveze ce se mai putea salva – dar şi Fiul acesta, prins fără acte, fără ocupaţie şi domiciliu fix, a fost condamnat din nou, de astă dată la muncă silnică de dulgher: face cruci pentru alţii, are normă, trăieşte mizer ca orice om al muncii... Asta, după unii. După alţii, ar fi avut loc, din cauza Marii Revoluţii din Octombrie, o ceartă teribilă între Dumnezeul *Vechiului Testament* şi Cel al *Noului Testament:* Iehova s-a refugiat în America, Dumnezeul nostru a intrat sub pământ, se ascunde pe undeva pe aici, în Răsărit. Iar Domnul nostru Iisus Hristos, refuzând să urce la ceruri, din mila lui pentru noi, rătăceşte între Riga şi Sofia, mângâind sufletele celor care au fost vânduţi la Yalta... Americanii nu mai vin, hunii nu mai pleacă, asta-i situaţia. Acum, îmi spuneau mie nişte predicatori care sunt doctori în apocalipse şi alte grozăvii, orice făptură omenească, aici, trebuie să se îngrijească singură – fără biserică, fără popi sau cărţi

sfinte – de mântuirea sufletului său. Fiindcă există oameni şi popoare care pier, oameni şi popoare care sunt sinucise (adică împinse să-şi facă singure seama) şi oameni şi popoare care mor frumos. Cine moare rămâne pe listă, are şanse de mântuire: cine piere e scăzut din inventar, ca un rebut, ca un furnicar prost. Tristeţea, jăluirea, alcoolul, acapararea de bunuri şi titluri sunt forme în care suntem sinucişi. Adică, murim de mâna şi prostia noastră, dar nu din cauza sau de bunăvoia noastră. Iadul de tip nou se construieşte aici, cu materialul clienţilor, prin muncă voluntar-patriotică: în iadul cel vechi nu mai sunt locuri. Îndemonirea lumii e în plin marş: cerul şi aerul se vor înlocui prin frică, pădurile şi apele se vor murdări şi vor fi sufocate de numărul uriaş al maşinilor; focul de sus e gata pregătit, lumea va pieri sigur, ferice de cei care vor avea norocul să moară ca oamenii, nu ca şobolanii. Nimeni, la noi, nu mai crede în vreo înviere, chiar şi judecătorii de apoi sunt mituiţi şi manevraţi. Şi apoi, ce rost ar mai avea? Dumnezeu a pierdut lupta, s-a lăsat păcălit şi minţit: noi, de pildă, ne-am pomenit atei şi comunişti după o singură iscăliturăa unor şefi de state creştine, morale, democratice. Înainte de vreme, un om putea să-şi vândă sufletul făcând un târg cu diavolul: dar asta pe baza unui contract cinstit, târguit conform legilor cererii şi ofertei. Dar noi? Noi am fost împinşi cu grămada, fără să fim întrebaţi, cu neveste şi copii, cu căţel şi purcel, ţări întregi, uriaşe colective de suflete creştineşti, am trecut cu forţa, cântând şi agitând steguleţe, în lagărul ateu al socialismului biruitor. De aceea, sectanţii, după a mea părere, pe undeva au şi ei dreptate. Nu? Sfânta noastră pravoslavnică biserică e până-n gât în noroi şi putreziciune: popii s-au ticăloşit, predicile lor sunt scrise de cel rău, doar fumul tămâii şi ochiul icoanelor mai păstrează câte ceva din taina şi puterea vechii credinţe. Trei sferturi din ţărănimea mizeră a satelor colectivizate, din proletariatul socialist al betonvilurilor noastre citeşte pe ascuns, fiecare cum poate, *Biblia*. Şi o comentează conform celor văzute şi trăite de ei. Nu numai noi zărim diavoli şi draci în drumul nostru: şi ei văd. Mai mult decât atât: ei ştiu să recunoască, aproape cu precizie, care sunt etapele prin care un om se poate transforma, chiar fără să-şi dea seama, într-un drac activ, cu uniformă şi soldă.

– Nu cred!

– Nici eu nu am crezut. Iată, mi-a explicat mie unul, Sofran, ăsta ştie şi greceşte şi latineşte, deşi e un simplu mulgător: în primul rând, după ce ai intrat în turbincă, ţi se şterg, îţi dispar liniile din palma stângă. Apoi, nu te mai uiţi în oglindă – şi, chiar de te uiţi, nu

te mai vezi clar. Nu mai ai imagine. Şi la urmă, după ce te saturi de putere şi vezi peste tot portretul tău mărit de alţii, începi să crezi sincer că eşti un fel de mic Dumnezeu, că nu greşeşti niciodată şi că numai prin meritele genialităţii tale ai ajuns un fel de buric al pământului. După faza asta vin cruzimea, crima, pieirea. La unii. La alţii...

– La alţii?

– Pe alţii, după ce se satură de avere şi de putere, îi apucă deodată o imensă nevoie de dragoste. Dracul le-a dat tot ce şi-au dorit, ce n-a visat nici mama lor – acum nu doresc decât să fie iubiţi. De copii, de tineret, de poporul întreg. Chiar dacă sunt simpli primari sau secretari de raia, doresc să fie ascultaţi şi crezuţi. Ţin discursuri din ce în ce mai lungi, îşi doresc pieţe din ce în ce mai largi, se sfarmă să fie aplaudaţi, urmaţi, admiraţi: pentru bunătatea, dreptatea, frumuseţea şi înălţimea cerească a gândului lor... Aici, mi se pare mie, are loc cea mai mare bătaie de joc a Diavolului-Lucifer. Începe să-l imite pe Dumnezeu, împrumutându-i imnurile, vorbele, idealurile. Dar are loc şi o răsturnare a planului iniţial: în timp ce adevăraţii credincioşi creştini, fiind soldaţi ai unui Dumnezeu urgisit şi gonit de peste tot, fraţi ai lui Hristos întru pătimire şi răstignire (în lagăre, închisori, cazărmi), văd în faţă numai sfârşitul acestei lumi şi mântuirea doar a unui număr foarte mic de „aleşi", comuniştii văd înainte un viitor luminos, un paradis al păcii şi dreptăţii, într-o internaţională în care ne vom pupa cu toţii, liberi şi sătui...

– Am înţeles. Acum, tare aş vrea să ştiu: în ce crede comunistul Burra Brutus?

Burra râse tinereşte, mă bătu peste genunchi, îşi aprinse o nouă mărăşească.

– Nu-mi plac concluziile, domnule profesor. Totdeauna mi-a fost frică să zic: iată, în asta cred, în asta nu cred, din drumul ăsta nu mă abat nici dacă mă duceţi la spânzurătoare... Convingerile definitive sunt cauza tuturor relelor. Noi trebuie să luptăm ca oamenii să poată avea convingeri, dar să combatem orice convingere ce vine cu bâta şi anasâna, de sus, odată pentru totdeauna. Eu – la vârsta asta a experienţelor şi gândurilor mele – consider că Răul şi Binele nu alcătuiesc două tabere: cunosc predicatori şi preoţi învăţaţi care de ar avea o sabie ar tăia şi spânzura mai rău decât tătucul Stalin; şi cunosc activişti şi chiar berze albastre care se roagă în taină şi care, tocmai fiindcă trăiesc în mijlocul mlaştinii, întreţinând mlaştina, ascund în suflet un mugur cinstit de ruşine şi remuşcare. De aceea eu, cu mintea mea cea de pe urmă, cu mintea mea de Brutus haţegan în veşnică bejenie, nu pot decât să vă repet ceea ce v-am spus şi la

începutul călătoriei noastre: am încredere în steaua celor fără de noroc, sper că, prin ajutorul bunului Dumnezeu şi al oamenilor cinstiţi şi curaţi, căruţa socialismului nostru falimentar să poată fi reparată din mers şi că, fără să oprim mersul Istoriei, să reuşim a schimba motorul, plus cele patru roţi, să-i punem alte frâne, alt schimbător de viteze, alt ambreiaj. Sufleteşte, vă jur, chiar dacă mă îngrozeşte uriaşa putere şi pohta de luptă a Armatei Roşii, nu fug cu speranţele înspre stricăciunea confuză şi egoismul laş al societăţilor occidentale. Nu. Sub imensa suferinţă a Rusiei – şi în materie de suferinţă Rusia este în fruntea popoarelor, China, urmând-o îndeaproape – trebuie să existe un jar de credinţă şi o cenuşă de nădejde. Ce pot să aştept de la nişte popoare ce nu au cunoscut nici frica de arestări, nici puşcăria, nici moartea anonimă în lagăre sau închisori? Nimic, doar milă creştinească dispreţuitoare şi încurajări de sus şi de departe. Pentru ei am fost totdeauna carne pentru tun, acum aşteaptă să devenim carne pentru presa lor setoasă după sângele nostru. Nu s-a găsit nimeni acolo, în acel luminat Occident antitotalitarist, care să scrie măcar un rând despre cei peste un milion de soldaţi ai noştri morţi în cel de-al doilea război mondial. Noi suntem singurul popor din Europa asta nenorocită care, fără să fim fascişti, am combătut cu armele imperialismul roşu; fără să fim bolşevici, tot cu armele, am combătut şi imperialismul fascist al Germaniei. Am lăsat şase sute de mii de morţi în stepele Rusiei, trei sute de mii de alţi morţi în pustele Ungariei şi munţii Cehiei. Băieţi unul şi unul: floarea cinstei şi tinereţii noastre – fiindcă lichelele şi afaceriştii au avut grijă să se aranjeze în spate, la diferite manutanţe. După jertfa asta, au urmat trei valuri de arestări: câteva sute de mii de alţi bărbaţi aleşi, ţărani şi cărturari, socialişti şi ţărănişti, greco-catolici şi protestanţi, au umplut puşcăriile şi lagărele, în munţii noştri, până în 196l, nişte disperaţi au murit luptând împotriva hidrei; au început-o cu hidra fascistă, au continuat-o cu cea roşie. Fiecare din aceste hidre ne-a tăiat câte o bucată din trupul ţării. Poporul nostru a cunoscut pe masa de operaţie, fără anestezic, şi fascismul, şi comunismul. Noi ştiam din 1946 că nu există între ele decât o diferenţă a uniformelor şi a formelor de fanatism orb şi surd. Francezilor, care se cred deştepţii Europei, le-au trebuit treizeci de ani ca să se trezească din ameţeala lor stângistă, nemţii şi azi sunt paralizaţi de confuzii şi vinovăţie; noi am fost un popor de 18 milioane de semidezvoltaţi, din care, fără să câştigăm nici măcar o pagină în istoria Europei, am sacrificat opt la sută, un milion şi jumătate de bărbaţi tineri, de ţărani sperând

o împroprietărire, cărturari sperând reforme sociale şi progres moral, de preoţi sperând o biserică trezită din somnul slavon sau grecesc. Ca laptele care a fost de trei ori fiert şi strecurat, am devenit acum o masă de inimi rănite şi de disperaţi fără orizont. Ca ariciul, ne-am făcut rotunzi, tăcuţi, impenetrabili. Vom pieri de foame, de frig, de uitare. De scârba de a trăi. De urâtul din această lume părăsită de Dumnezeu, plină de lucruri şi planuri fără de nici un Dumnezeu...

– Ai doi copii, Burra Brutus! Nu ai voie să disperi!

– Aşa este. Nici nu disper, îmi vomez otrăvurile, atât. Nu cred în strămoşii mei viteji, mă doare în cot de vitejia antiotomană a voievozilor noştri. Eu sunt mândru că aparţin unui popor care nu a dat nici un sfânt în calendar, nu a avut războaie religioase, nu a ars necredincioşi pe ruguri, nu a organizat pogromuri antisemite, nu a răspândit cu sabia vreo credinţă sau alta. De noi niciodată nimănui nu i-a fost frică: noi totdeauna ne-am apărat. De aceea ar trebui să se ridice o statuie acelor ofiţeri şi ostaşi ai noştri care au fost împuşcaţi fiindcă au refuzat să treacă, în 1941, cu arma în mână, peste Nistru. Numai într-un secol şi jumătate, de la 1711, Stănileşti, şi până în 1856, războiul Crimeii, au trecut peste trupul vlăguit al acestei ţări opt uriaşe războaie şi douăzeci şi două de năvăliri şi invazii. Cu tot alaiul lor de jafuri, crime şi umiliri. De Sylvania noastră ce să mai vorbim: de la plecarea lui Aurelian, anul 27l, până în 1918, am trăit o Yaltă continuă. Goţii, hunii, gepizii, avarii, pecenegii, ungurii, tătarii, turcii, ruşii, turcii, austriecii, ruşii etcetera. Suntem, domnule profesor, doctori docenţi în apărare pasivă, artişti emeriţi în supra-sub-vieţuire. Urlăm ca lupii, deşi suntem blânzi ca nişte oi, nu dorim decât să fim lăsaţi în pace, în rostul şi lângă vatra noastră latin-vulgară. Fraţii noştri bulgari se mândresc cu circa cincizeci de partizani comunişti, eroi ai partidului lor: la fel şi fraţii noştri sârbi sau unguri. Noi nu putem arăta portretul nici unui ilegalist mai acătării. Cei doi sau trei „eroi” ai marxism-leninismului nostru au murit ucişi de rivalii lor de partid: istoria partidului comunist din ţara noastră este trista poveste a unor bieţi neurastenici exaltaţi, străini pripăşiţi; străini şi de etnia, şi de tradiţia ţărănească a pământului nostru, străini şi de firea tolerantă a poporului, liberală şi critică până şi cu duşmanii săi de moarte. Dar la ora ce o trăim acum, tradiţionala noastră apărare prin pasivitate şi elasticitate a devenit deosebit de grea, de complicată. Riscantă chiar. Nu mai e vorba să ne apărăm sărăcia, şi nevoile, şi neamul împotriva unor zapcii, ceauşi şi arnăuţi sălbatici şi cruzi: la puterea militară a ocupanţilor se adaugă toată presa, învăţământul,

televizorul, radioul, şedinţele, mitingurile, cântecele şi dansurile noastre toate. Duşmanul nu se mai mulţumeşte cu roadele muncii mele, cu roadele pământului strămoşesc: el vrea şi sufletul meu, şi sufletul copiilor mei, şi sufletul întregului meu trecut istoric. Vrea şi limba mea, şi proverbele mele, şi icoanele, şi rugăciunile ce le am ascunse undeva. Soţia mea îmi învaţă copiii să se roage în taină: eu sunt obligat să-i explic lui Brutus al meu unde şi de ce minte profesorul său de istorie sau economie politică, de ce s-a rupt poporul de cei care îl conduc, de ce discursurile ce le aude la şcoală sau la televiziune sunt numai apă de ploaie. Adevărul e de partea celor care tac şi suferă, tac şi rabdă... În ziua în care tovarăşii mei comunişti vor începe, nesiliţi de nimeni, să cânte „Hai la lupta cea mare, rob cu rob să ne unim", uitându-se nu în ochii sătui de putere ai celor din tribune, *ci în ochii nemembrilor de partid,* din ziua aceea voi şti că începem să ieşim din tunel, din peşteri, din această noapte fără dimineaţă. Contabilul nostru are o vorbă idioată: „din jale se-ntrupează electricitatea!". Eu zic: din jale se va-ntrupa şi libertatea. Dracii pe care îi vedem, îndemoniţii ce stăpânesc lumea noastră vor dispărea ca ceara în faţa focului...În privinţa asta, eu cred tot mai mult în ce-mi spune acel Sofron, care o fi el nebun şi biblic, dar carte ştie şi profet este. „În umbra oricărui portret se ascunde moartea!". Asta e! Tactica noastră de supravieţuire, o spune tot el, pocăitul şi sâmbetistul de Sofron, este supunerea, tăcerea, răbdarea. Ca ceaţa care e peste tot, dar care nu poate fi nici bătută, nici combătută. Nici împuşcată. Răul trebuie dus la exasperare, la disoluţie. El nu poate fi nici schimbat, nici îmblânzit: poate fi doar lăsat să se umfle, să se umfle – într-o bună zi ori va crăpa, ori se va ridica la ceruri. O armată imensă de propagandişti, înarmaţi cu broşuri, cărţi şi puteri fără limite, stau în faţa unui popor tăcut, care îi ascultă, îi aplaudă, îi şi felicită: ca apoi, ca raţa ce a trecut prin apă, să se întoarcă acasă, la aşteptare, blesteme şi rugăciuni. Va veni o zi când diavolului-şef nu are să-i mai placă lumea asta: va propune convorbiri de pace cu binele, adevărul, cu dreptatea celor mici şi slabi. Portretele au cea mai scurtă istorie, ele se mănâncă între ele, cu cât sunt mai mari şi mai numeroase, cu atât ideea ce o reprezintă e mai aproape de scârbă şi comă. Timpul nu mai e în mâna politicienilor, e în mâna cerului, nu ştim pentru cine lucrează. O minune trebuie să se întâmple: ori la ruşi, ori la americani, ori la această curvă de Europa. Lumea e sătulă de militari şi economişti. Lumea e mai ales sătulă de vorbe. De minciuni. De speranţe deşarte. Sau pierim de gât cu adversarul nostru, sau

după această lungă răstignire îl vom întâlni pe acel Hristos al săracilor, care se ascunde undeva printre noi. El va şti să ne arate – fără popi, fără biserici de stat, fără teologi sau predicatori fanatici – care ar fi cărarea morală, simplă, ce va putea să ne ducă înapoi, la împăcarea cu Dumnezeu, cu pământul-mumă, cu cerul-tată şi cu limba curată a inimilor noastre curate.

– Amin!... Eşti foarte înţelept, Burra!

– Nici vorbă. Sunt citit, mai citit decât media şoferilor şi mecanicilor de categoria mea. Sindicatul nostru a întreprins un fel de anchetă socială, să vadă cine şi cât citeşte. Ce s-a constatat? Că cel mai mult citesc muncitorii, mai ales cei care nu sunt membri şi nu au munci de răspundere; ei ştiu şi politică, şi marxism, şi radio, şi istorie, şi antimarxism. Contabilii, inginerii, doctorii – cu mici excepţii – nu citesc decât romane poliţiste sau miliţiste. Directorii, activiştii mari, ştabii din conducere nu citesc absolut nimic. Nu citesc nici măcar presa pe care o scriu, chipurile, şi o controlează. În această lume întoarsă pe dos, zău dacă îndrăznesc să presupun cam cât citeşte Reagan sau Suleimanul nostru: mi-e frică să nu-mi sară Dieselul ăsta în aer din cauza râsului şi a veseliei. Cititul, astăzi, este luxul celor exploataţi şi nefericiţi: al celor cu lefuri foarte mici şi cu timpul liber neocupat nici de sarcini, nici de cârciumi sau biserică. Filosofii zilelor noastre sunt portarii de noapte – portarul nostru citeşte Hegel cu un creion roşu în mână –, paznicii de câmp, pădurarii. Magazinerii, pensionaţii de boală, fecioarele ce nu au reuşit la admitere în facultate, acarii, vânzătoarele de tablouri contemporane. Ciobanii citesc Thomas Mann şi Dostoievski, sunt ştiutori de Scriptură şi folclor, vă daţi seama cam cum îi ascultă ei pe inspectorii culturali ce vin să le facă agitaţie pentru şeptel şi ateism? După părerea mea, numai sărăcia şi urgisirea nasc cultură şi înţelepciune. Îmbuibarea, şefia şi maşina la scară duc la stricăciune, nervi, nevoia de curve şi de droguri. Nu ca să mă laud, dar v-aş pofti la mine, să vă arăt mica mea bibliotecă. Nu e grozavă – să tot fie o mie de volume –, dar astea sunt citite şi subliniate. Ce ziceţi? Mărin mă invidiază, el, cu meseria lui, e nevoit să ajungă la cultură citind în ochii şi buzunarele găurite ale clienţilor săi. Eu, din contră: poftim, mâine trag pe dreapta, mănânc ce apuc şi termin cartea asta, care nu e a mea. E împrumutată de la o bibliotecă. *Condiţia umană*. Aţi auzit de ea?

– Am citit-o. Demult. Singurul lucru pe care l-am reţinut a fost regretul că la noi nimeni nu a avut la îndemână o pastilă de cianură. În clipa în care nu mai avea de ales...

– Nu vă înţeleg.

– Citeşte cartea asta, Burra Brutus: ea a fost, după

război, biblia falsă a unei generaţii false. Dar îţi doresc din inimă să nu ajungi vreodată să simţi nevoia de a-ţi procura o pastilă de libertate prin moarte.

– De moarte şi de murire nu mi-e frică. De nimicire, de pieire, de desfiinţare mi-e frică. Ochii mei sunt aţintiţi asupra stăpânilor lumii noastre: au avut toată puterea, au dispus de toate mijloacele de conducere şi iată-i acum, sunt mai goi şi mai disperaţi ca oricând. Le fuge pământul de sub picioare. Istoria îi va obliga să dea mâna unii cu alţii, fiindcă pământul acesta face parte din trupurile noastre. Minciunile se adună şi strică mersul norilor, aduc secete şi inundaţii... Toate romanele cu comunişti îi arată după ce s-au convins şi încep să umble cu pistoale şi bombe. Nu-mi plac. Eu caut o carte sinceră în care să mi se arate drumul ce duce la convingere: cum ajunge un om să rămână comunist, chiar şi după ce e numit director. Sau colonel. Sau academician. Cum împacă el în sufletul său capra cu varza şi pe amândouă cu lupul din Kremlin, care nu ştie de glumă. Când rămân singur în cabina asta a mea, invit la o discuţie pe câte unul din marii şefi ai lumii noastre. Profit de ocazie şi le spun verde în faţă adevărul ce e ascuns în popor. Mă cert cu Brejnev, cu Reagan, cu socialiştii francezi, cu laburiştii britanici. Cu acel vechi, dar iresponsabil preşedinte al Internaţionalei socialiste, mare prieten cu babalâcii din Kremlin, Willy Brandt, care nu are curajul să-i întrebe pe marii săi prieteni întru Ostpolitik: cam ce s-a întâmplat cu social-democraţii din ţările ocupate de ruşi? Cum au dispărut ei peste noapte, fără urmă ? Unde le sunt mormintele? Îi adun câteodată pe toţi laolaltă şi le spun verde în faţă: „Fraţilor, voi nu vedeţi că suntem cu toţii în gura balaurului, poate că am şi fost înghiţiţi, dar încă nu a apărut decretul cu... Măi fraţilor, avem aceeaşi istorie, aceeaşi soartă, nu vă mai faceţi că nu vedeţi tăvălugul. Papa şi Patriarhul nostru, ce rost mai are să vă înfruntaţi, ca smintiţii pentru câteva dogme ce ne separă? Hristos e unul, creştinismul trebuie să fie tot unul. În lagăre şi închisori nu au mai existat religii, au existat doar creştini fără confesiune. Măi Reagan, îi strig eu aici, fii atent, al treilea război mondial a început de mult! Ruşii nu au pierdut niciodată, ei nu s-au retras de nicăieri: nici nu pot da îndărăt, maşina lor nu are marşarier. Puterea le stă în încăpăţânarea de a merge înainte, mereu înainte, indiferent cu ce riscuri şi jertfe...!”. Îmi ţin astfel singur hangul, mă mai răcoresc, simt şi eu că sunt un european liber, cu păreri, cu glagorie... Pe cel mai iubit fiu al poporului nostru nu-l convoc niciodată. El s-a ridicat atât de sus, peste şapte rânduri de nori din tămâie şi slavă, încât trebuie lăsat de-acum să plutească, să domnească, să se autosfinţească. Nu mai

e om: e capodoperă, e zmeul-zmeilor, buricul pământului, marele cârmaci al cârmuiţilor. E zeu şi Dumnezeu. Atotştiutor şi infailibil. Asta ne-a fost soarta: mie, ca un comunist ce sunt, mi-a dat o lecţie definitivă. Ce se va alege de partid, cu care se confundă, cu istoria şi poporul, pe care i-a înghiţit în numele lui, asta e o problemă la care nu mă gândesc decât când mă dor măselele. Sau când e secetă lungă, iarna... Fiţi atent, domnule profesor: urmărirea camionului nostru continuă. Dacă vom fi luaţi la trei-păzeşte, să rămânem înţeleşi: am discutat tot timpul despre motoare, eu v-am explicat care e diferenţa între un motor obişnuit şi un Diesel. E clar?

Simţeam şi eu apropierea perfidă a pericolului. Nu mirosea a copite arse, nici a smoală fierbinte: peisajul continua să fie dureros de blând şi de valah: vâlcele, răzoare, măguri, dâlme cu livezi sau padine gata de prima coasă. Nori de vată, câmpuri încolţite, ici-colo turme de oi sau cirezi de vite. Babe, ţigani, bufete unde beau tractorişti şi brigadieri nebărbieriţi de o lună. Ţară, Patrie. Dragă... Dar, dincolo de bucuria „fenomenală" a ochiului, simţeam cârceii de spaimă ai „numenului". Eram urmăriţi. Sergenţii pe lângă care treceam ne notau numărul maşinii, apoi comunicau prin radioul lor portativ. Parasimpaticul meu era în alarmă mută, glanda pineală sau cea suprarenală secreta un plus de adrenalină. Ghipsul de la mâna mea stângă îmi amintea titlul primului roman rusesc citit după război: *Şi a fost ziua a doua!* Discursul senatorului roman de la volan plutea încă în cabină, îl şi vedeam bătut la maşină ca act de acuzaţie: „Pentru uneltire şi complot împotriva ordinii sociale..." Sufletele noastre brave, deşi fericite pentru această omenească întâlnire, se pregăteau pentru a înfrunta duşmanul necunoscut. El putea veni de oriunde: din aer, de sub pământ, din direcţia tuturor punctelor cardinale. Nu zăream dracul cel arămiu, care, la mine, premerge spaimelor legate de berze şi anchete; în schimb simţeam iarăşi în stomac, în plexul solar, acea dureroasă încolăcire de presimţiri, memorie şi frică ce anunţă, de obicei, marile nenorociri. Ochii Olimpiei nu-i zăream: o vedeam doar cu spatele spre mine, departe, pierzându-se, ca o siluetă străină, în ceaţa unei alei pustii, străjuită de plopi în vâlvătaie.

Motorul duduia prietenos, ca vântul treceam printre zăvoaie cu arini şi dealuri cu vii abia plantate. Priveam cu coada ochiului spre profilul energic al bărbatului de lângă mine. Burra Brutus. Burra cu doi „r". Părea îngândurat. Dacă eu mă gândeam la Olimpia, el, sigur, îşi strângea în braţe copiii. Semăna cu cineva, nu-mi dădeam seama cu cine. Poate cu mine – aşa cum eram pe vremea când refuzam să defilez. Respira

forţă şi luciditate. Şi un fel de duioşie critică faţă de idei şi istorie, ce mă surprindea şi mă încânta.

– Hopa! strigă el deodată, uite popa: să ne facem cruce, domnule profesor, începe sârba miresei.

Doi sergenţi încurelaţi ne făceau de departe semne să tragem spre dreapta. Am tras, am oprit. Burra deschise uşa cabinei şi dădu drumul caterincii sale de şofer umblat şi păţit:

– Oo, să-mi trăieşti, tovarăşe sergent Ciulică ! Bine că ne-ntâlnirăm: mătuşa din Isarlâk îţi trimite nişte ouă proaspete pentru cozonaci. Uite-le aici, avui grijă să nu se spargă...

Sergentul Ciulică, roşu la faţă ca un harbuz, sănătos şi sigur de sine, nu schiţă nici măcar un zâmbet. Făcu un semn celuilalt sergent. Acesta – mânios şi scrâşnind din dinţi – veni, luă cele cincizeci de ouă (proaspete), le puse cu grijă pe capota maşinii miliţiei, apoi ca un tunet, strigă de răsunară zările:

– Încerci să mituieşti organele? Dă-te jos, banditule! Burra îngăimă ceva nedesluşit. Fusese luat pe neaşteptate. Eu bănuiam că, dacă a fost făcut „bandit", însemna că arestarea lui e foarte probabilă.

Într-adevăr, doi „tovarăşi" în civil (îmbrăcaţi elegant ca pentru teatru sau concert filarmonic) ieşiră din pădurea de la marginea şoselei şi, fără să scoată o vorbă, îl încadrară strâns pe Burra Brutus. Acesta ţipă: „De ce cătuşe? Nu aveţi dreptul! Constituţia ţării mă apără. Drepturile omului..." Răsunară câteva palme profesioniste, zdravene, câteva ghionturi bușite. Vedeam gura lui Brutus spuzindu-se de sânge. Scuipă, îmi aruncă o privire în care era *totul*. TOTUL. O privire de sinteză, în care Ciuma se prea curvea cu Condiţia Umană, iar Contractul Social şi Capitalul cu Fiinţa şi Neantul. Ostpolitik. Coexistenţa paşnică. Neameninţarea cu forţa Nefolosirea forţei. Helsinki. Madrid. Îl loveau cumplit, fără milă. Căzut pe jos, Bura cânta în ultimă disperare: „Hai la lupta cea mare, rob cu rob...".

Şi în clipa asta, împietrit de uimire şi spaimă cum eram, auzii vocea mieroasă a sergentului Ciulică:

– Dumneavoastră sunteţi profesorul Deziderius Candid?

– Da, am răspuns, eu aş fi... Vă rog să-mi explicaţi: de ce l-aţi bătut pe şoferul Bura? Este un om cumsecade. Un comunist cinstit, vă jur că...

– Lăsaţi-l pe Bura, el e în mâini bune. Pe dumneavoastră vă aşteaptă de-acum o altă maşină. Poftiţi jos. Luaţi-vă şi desagii...

Coborâi. Bura nu mai urla, gemea doar: nu voia să intre în maşină. Unul din sergenţi îl lovea cu un matrac negru şi gros. Voiam să strig şi eu ceva, să mă reped în ajutorul lui. Nu puteam: eram paralizat – în oasele

mele re-educate funcţiona încă acea pasivitate de lagăr, cât apatia neputinţei, reflexul confundării obligatorii a solidarităţii cu solitudinea. Aerul de pădure se prelingea înspre un azur de cer total străin şi indiferent. Vedeam dracii mărunţi coborând veseli de pe pereţii bisericii Sfântului Gheorghe cel fals, o simţeam pe Limpi, desculţă, umblând prin Troia în flăcări, după lumânări la negru. Bura continua să-şi cânte Internaţionala sa de burat fără leac. Sergentul din faţa mea îmi zâmbea semioficial. Cu al său foarte alb baston de circulaţie, îmi arăta o maşină de culoarea vânătă a prunelor bistriţe, dinspre care, ca un mesager al zeilor necunoscuţi, venea zâmbind spre mine... un prea distins domn. Care-mi făcea semne prietenoase, de parcă ne-am fi cunoscut de când lumea. Să fi avut în jur de 45-50 de ani – dar arăta sănătos, prosper. Jovial şi bucuros. (E tipul, îmi ziceam, care ieri a fost bancher, azi e directorul muzeului sau circului de stat, mâine poate ajunge oricând un temut bookmaker al bursei pe Wallstreet.) Greşeam, totuşi: nu avea în privirea sa nici un clin de falsitate, nu-i citeam pe faţă nici o linie sau unghi de suspectă perfidie sau teatru cu tendinţă. Din contra. Venea spre mine bucurându-se, cu braţele deschise ca pentru o caldă şi cinstită îmbrăţişare.

Dar într-o mână avea un minciog, în cealaltă un set de beţe de bambus. Era îmbrăcat ca un pescar uzat, cu cizme murdare, cu haine mototolite, bătute de ploi şi ninsori, cu o pălărie de vagabond vesel, ce-i acoperea hoţeşte o chelie de savant în ştiinţe exacte sau economie. Era el un pescar, dar nu un pescar oarecare: părea a fi un ministru de finanţe ce are patima undiţei şi, ca atare, îşi ia foarte în serios acest *hobby* devenit deosebit de aristocratic. Sergentul îl salută ca pe un general, în mintea mea mijea surpriza unei aduceri aminte. Parcă-l mai văzusem undeva, parcă ştiam cine este...

– Stimate şi iubite domnule profesor Candid – îl auzii declinând titulatura mea din Genopolis –, ce plăcere, ce bucurie să vă întâlnesc !

Fisa îmi căzu. Era fostul meu student din ultimul meu an din învăţământul universitar. Îl chema Marcus Winter şi era – de departe – una dintre cele mai remarcabile inteligenţe, o mare şi promiţătoare capacitate logică şi speculativă, mai ales în acei ani tulburi în care începuse deja năvala masivă de pui de cioară, pe care – vorba bunului meu coleg, Deroşca – trebuia noi să-i transformăm, repede şi ieftin, în tot atâţia vulturi revoluţionari, vigilenţi şi omniştienţi.

Ne îmbrăţişarăm. Sergentul zâmbea complice. Bura dispăruse definitiv în maşina miliţiei. Frica mea anabazică se mută în do majorul unei sonate pentru

un fost student şi o orchestră de întrebări. Sergentul se oferi să-mi care desagii spre maşina Mercedes-Benz. Winter, luându-mă prieteneşte de braţ, mă întrebă emoţionat:

– Vă mai aduceţi aminte de mine?

– Cum să nu? îi răspunsei. Eşti studentul din anul doi, Marcus Winter, ai ţinut şi susţinut o teză valoroasă la seminarul meu, cu titlul – cred că ţi-l voi cita corect – *Consideraţii asupra idealismului naiv al terminologici materialiste.* Greşesc?

– Deloc. Aveţi o memorie de invidiat. Mă şi sperie memoria ce o aveţi. Nu vă faceţi griji în legătură cu şoferul acela: nu are nici o legătură cu dumneavoastră. O simplă coincidenţă, vă asigur. Poftiţi în maşina mea. Luaţi loc, am sarcina de a vă duce eu mai departe!

– Îl cunoaşteţi pe ortograful Sommer? îl întrebai, uitându-mă fix în ochii lui limpezi şi inteligenţi.

– Da, îmi răspunse fără nici o ezitare: este un văr bun al soţiei mele, un văr ingrat şi încăpăţânat, totuşi o rudă la care ţin foarte mult. Aşa cum ţin şi la fostul meu profesor de fostă filozofie.

În maşină mirosea a igienă şi nivel de trai american. Lux, calm şi voluptate. Eram confuz, speriat; un drac violet ce dormea (sau se prefăcea că doarme) pe bancheta din spate îmi amintea „realiile" şi „nominaliile" condiţiei mele de zoon antipolitic şi parasocial. În timp ce „colegul" Winter depunea în portbagaj desagii mei plini cu pâini (şi alte bunuri de larg consum), eu, copleşit de perfecţiunea şi aranjamentul tehnic al interiorului acestei maşini, pentru mine ultramodernă, încercam să fac pace în mine, consultându-mi barometrele de siguranţă, frână şi autocontrol, dar compunându-mi, în acelaşi timp, şi o faţă calmă şi credibilă înaintea acestui pescar misterios pe care, oricât efort aş fi făcut, nu puteam nicicum să mi-l imaginez, stând liniştit pe malul unui iaz, râu sau baltă, pândind printre trestii apariţia norocoasă a unui crap, ştiucă sau lipan. „Pune, Doamne, pază memoriei mele!", am zis pe dinăuntru, în timp ce binecuvântai popeşte şi pe demonul din spatele meu, ce mi se năzărea că toarce ca o pisică sătulă de oameni şi omenire. Încet-încet îmi regăsii obrazul neutru de intelectual neutru, într-o situaţie ce o doream cât mai neutră posibil. În clipa în care domnul Marcus Winter se aşeză la volan, cu blândeţe, dar şi cu oarecare premeditată fermitate, îi prinsei mâna dantelat înmănuşată, oprindu-l să pornească motorul.

– Iubite colega, îi spusei, în numele amintirilor noastre comune, cred că am dreptul să-ţi cer anumite explicaţii; cine eşti matale acum, ce sarcini ai în legătură cu persoana mea, în serviciul cui lucrezi, de

unde ai aflat că exist, de ce m-ai aşteptat aici, de ce nu ai apărut direct în Isarlâk etcetera, etcetera...

Studentul Winter mă privi cu mirare şi dragoste: râse puţin, apoi, de parcă aş fi fost bunicul său senil şi cu gută artritică, mă linişti bătându-mă pe umeri, filantrop şi înţelegător.

– Domnule profesor, vă datorez, câteva preţioase concepte: trup, suflet, spirit; individ, persoană, personalitate; eu, supra-eu, sine; temperament, fire, caracter; social, politic, moral; aparenţă, esenţă, substanţă; viaţă, trăire, fiinţă; valoare-mijloc, valoare-scop, valoare-sacră; imanent, transcendent, absolut; materialism, idealism, criticism; capitalism, socialism, lichelism; relativ, absolut, schimbător; normă, lege, principiu; principiu, axiomă, dogmă; rahat, savant, dictator; cretin, oligofren, ideolog... Şi aşa mai departe. Le-am înşirat alandala, fără nici o „sistemă", anume ca să vă enervez. Fiindcă, vă jur, pe acele vremuri, numai când eraţi foarte mânios reuşeaţi să ne convingeţi...

Gata, eram acasă, mă scăldam în fluviul meu. Apăsă pe un buton sidefiu şi în faţa mea se desfăşură un mic bar ascuns. Plin de sticle capitaliste, vesele şi promiţătoare. Alune americane sărate, ţigări de foi uşoare, felii de lămâi şi cuburi de gheaţă transparentă. Visam. Winter îmi turnă un pahar de whisky, un alt pahar de suc de roşii. Câinele violet din spate dispăru subit – în schimb, o muzică preclasică, oboi şi clavecin, ca un tul nevăzut, mă mută în altă lume.

(Pentru o clipă, îmi reveni în minte o spaimă veche, absurdă, fără nici o legătură cu situaţia de acum. Pe vremuri, un coleg m-a adus să-mi arate muzeul de arheologie la care lucra: el, având treabă, mă părăsi în grădina din spate a muzeului, unde erau expuse sau îngrămădite alandala vechile sarcofage etrusce, tracice, romane şi protocreştine. Sute de sarcofage, de stele funerare, de ex-voto-uri. Am rătăcit printre ele, aşteptându-mi amicul ce întârzia. Eram tânăr, toate aceste pietre funerare mă lăsau rece. Totuşi, tot plimbându-mă în cerc în acea grădină ascunsă, deodată mi s-a părut că m-am pierdut, că nu mai pot găsi ieşirea din acest cimitir străvechi. Prietenul meu mă uitase, mă înecam, am simţit nevoia să strig după ajutor. Peste tot erau numai ziduri şi morminte, morminte în ziduri, şiruri de pietre tombale înverzite şi urâte, pline de figuri vagi, şterse de ploi şi vreme ca de sifilis... Eram disperat, căutam ieşirea sau măcar zidul înalt ce separa această grădină-depozit de parcul oraşului. Dar nu reuşeam să ies dintre sarcofage; nu existau cărări, mi se părea că visez şi că nu mă pot trezi, că nu am murit, dar am fost adus aici dintr-o greşeală. Atunci, pe un smoc de iarbă uscată,

zării doi iepuri albi, de casă. Se acuplau paşnic, zvâcnit, iepureşte. Deodată, m-am simţit salvat. Ca şi când mi-ar fi căzut un văl de pe ochi, am găsit repede poarta cimitirului, drumul spre parc şi oameni...)

În cinstea noţiunilor înşirate, am acceptat băutura. Ca tânăr dascăl, lipsit de frică şi experienţă, încercam pe atunci să vindec, să curăţ, să salvez conceptele grave ce păreau a fi atinse de diferite boli ascunse şi murdare*. O, tempora...* Clinica mea de lexicologie patologică. Seminarul meu de ortoepie, bazat pe tăcere şi desen geometric. Dicţionarul meu de cuvinte compromise, ucise sau îngropate de vii. Egalitate, Libertate, Dreptate, considerate ca mitraliere şi bombardiere în slujba unui nou ev mediu sclavagist... Şi acum, acest martor din trecut: Marcus Winter. Alunecam ca un planor celest, mi se părea că pădurile şi preluncile ce le traversam, urcând pantele asfaltate ale muntelui bătrân din faţă, sunt *aquis submersus:* parcă înotam în vis, căutând sub salcia copilăriei mele sălbatice racul ascuns sub mâl, racul de care mi-era atât de frică, dar pe care, totuşi, îl urmăream cu ciudă şi înverşunare. Mă simţeam la marginea fiinţei mele, păream a fi tangent, într-un singur punct, cu realitatea, cu istoria: şi acest punct nu eram eu, ci fostul meu student. Într-o şaretă fantomă, mă ducea departe de Burra şi Limpi, departe de lâncedele griji sarlâce, spre un munte necunoscut. Necunoscut şi, probabil, magic.

CAPITOLUL AL II-LEA

În care aflăm cât de mică şi de amărâtă e lumea în care trăim. Studentul Winter se dovedeşte a fi un personaj teribil de important. În purgatoriu ne povestim păcatele. Nimeni nu e curat, toţi suntem vinovaţi. Câteva mici secrete ale inchiziţiei din epoca electronică. Unde a greşit Olimpia? De ce e Marx un utopist mistic? Winter despre hegira saxonă. O clasificare a berzelor albastre şi un manifest antimatematic. Chiar şi un victimolog poate fi un criminal. Un fier de plug pleacă spre Roma eternă. Despre cea de-a doua umbră a fiecăruia dintre noi. Adio, Europa!

Conform bunelor tradiţii orientale, domnul Winter îşi începu „saga" prin câteva mărturisiri de-a dreptul uluitoare.

– Iubite domnule profesor, îmi spuse el, înainte de a începe să-mi declin identităţile şi misiunea ce o am pe lângă distinsa dumneavoastră persoană, ţin să vă mărturisesc cu toată sinceritatea că am stat circa două ore în această maşină a mea, aşteptându-vă. Am stat şi m-am gândit: ce atitudine să iau, cât să vă spun, cât să nu vă spun... Pe urmă, intuindu-vă perfect, având şi o veche şi nestinsă dragoste pentru tragic-ridicola dumneavoastră personalitate, ştiind prin ce aţi trecut, bănuind prin ce veţi mai trece, am hotărât, nu fără foarte mari riscuri, eu însumi fiind la ora asta într-o foarte periculoasă situaţie, să vă vorbesc cât se poate de deschis. Să-mi fac datoria de om faţă de mine însumi, faţă de cei care m-au trimis în calea dumneavoastră, dar mai ales faţă de doamna Olimpia, pe care o admir şi pe care aş dori din inimă s-o pot feri de pericolele ce o pândesc de aproape...

– Nu înţeleg nimic, dragă Winter!

– Am fost obligat să părăsesc filozofia în acelaşi timp cu dumneavoastră. Ca să-mi salvez pielea, m-am mutat în Capitală, unde am reuşit să mă înscriu la Politehnică. Acum sunt inginer; specialitatea: electronică. Am şi un doctorat, plus o jumătate de normă de conferenţiar la Facultatea de Electronică şi Automatică.

– Foarte frumos, foarte interesant. Doar că...

– ... Doar că nu înţelegeţi ce legătură au toate aceste titluri ale mele cu situaţia dumneavoastră de acum.

– Exact. Aştept explicaţia dumitale, colega!

– Domnule profesor, din motive pe care voi avea

grijă să vi le explic mai târziu, am fost nevoit să intru în serviciul tehnic al temutei noastre agii. (Aţi pălit: nu-i nimic, are să vă treacă!) Nu am grad militar: sunt un angajat civil de înaltă calificare: răspund de întregul aparataj electronic de control, pândă şi spionaj intern al acestui serviciu secret. Ascultarea convorbirilor, înregistrarea tainică a unor discuţii particulare, plasarea unor microfoane ascunse, comunicări prin radio, fotografieri şi filmări ascunse. Cu alte cuvinte întregul aparataj nipon şi refegist de urmărire şi fotografiere la distanţă, ca şi întregul sistem de spionare auriculară a unor convorbiri oficiale sau particulare – toate aceste „foarte murdare" şi teribil de secrete acţiuni ale birourilor noastre de vigilenţă, informaţii şi contrainformaţii stau sub directa mea comandă şi grijă. Eu am fost acela care, dintr-o nevăzută cămăruţă, am înregistrat atât magistrala dumneavoastră conferinţă despre Marx şi utopie, cât şi discuţiile ce au urmat după aceea... Am fost atât de încântat şi de fericit auzindu-vă vorbind după atâţia ani şi totuşi la fel, încât mi-au dat lacrimile. Credeţi-mă !

Am gustat din sucul de roşii: era – sau mi se părea – foarte amar. Drumul nostru urca printre pâlcuri de pădure. Mesteceni albi îşi alternau gracilele siluete cu goruni tineri; capre şi oi, în grupuri mici, păşteau răsfirate pe coaste şi în dumbrăvi. Un pianissimo concert pentru flaut, pian şi orchestră se auzea abia şoptit, ca din altă lume. Winter conducea prudent, urmărindu-mă în acelaşi timp. Zâmbea. Ar fi trebuit să fiu alarmat, dar, spre mirarea mea, nici un impuls de pericol nu se anunţa în măduvele mele, nu întrezăream în jur nici unul din acele semne sau însemne ce premerg emoţiilor mele legate de agie, anchetă, turnători sau torţionari. Winter avea o privire curată, liniile feţei lui exprimau o bonomie sinceră şi amicală. Nici o cută, nici o umbră nu-mi semnalau falsul, pericolul, trădarea...

– Aţi rămas buimăcit, îmi spuse. Văd – şi vă înţeleg perfect. Dar toate se vor lămuri la timp. La această sumară autobiografie trebuie să adaug faptul că sunt căsătorit cu sora mai mică a unei doamne Iuditha Deutsch, o doctoriţă evreică, emigrată de peste zece ani în Franţa. La nunta mea – dumneavoastră încă nu ieşiseraţi din lagăr – a participat şi domnişoara Olimpia Ţăranu, actuala dumneavoastră soţie. Priviţi aici, v-am pregătit o fotografie din acei ani... Pe mine şi pe soţia dumneavoastră ne puteţi recunoaşte uşor: pe soţia mea şi sora ei le puteţi deduce. Eram foarte fericit. Sosisem în Isarlâk cu o repartizare republicană, îmi luasem diploma de inginer electronist cu media l0. Reuşisem să intru şi în partid. Voiam să uit trecutul

meu şi al familiei mele, să încep aici, departe de etnia şi tradiţia neamului meu saxon, o viaţă nouă: fără filozofie, fără lexicologie patologică... Nu am avut noroc!

Mă uitam la fotografie. Limpi, alături de o doamnă mai în vârstă, dar deosebit de frumoasă şi expresivă, strălucea într-un fel de nimb de tinereţe şi vioiciune ce o făceau să semene cu portretele englezoaicelor din secolul trecut. Winter – cu un promiţător început de chelie – părea a fi arhetipul neamţului familist, definitiv şi pe viaţă îndrăgostit de mireasa lui, calină, filigrană, topită şi ea de emoţie şi devoţiune.

– Domnule Winter, deşi îmi este cumplit de greu şi de penibil, mă simt totuşi obligat să-ţi vorbesc cu toată sinceritatea. Mi-ai fost student – pentru amărâta mea de viaţă, acei primi şi ultimi ani ai mei de catedră şi libertate reprezintă un fel de nucleu interior de energie şi mândrie. Nu am minţit, nu am trădat, nu m-am lepădat de profesorii şi clasicii profesiunii mele. Soarta mea – mi-am zis-o totdeauna – a fost oarecum similară cu soarta filozofiei şi a disciplinelor umaniste: în acest tragic Untergang pe care îl trăieşte toată Europa în prezent, eu nu sunt decât o biată furnică ce a supravieţuit, printr-o minune, imensei glaciaţiuni ce a urmat după cel de-al doilea război mondial. Tatăl dumitale – care m-a onorat cu prietenia sa – domnul doctor Otto Winter, a fost unul dintre marii noştri muzeologi şi etnografi din Cibiniumul de altădată. A fost cunoscut ca antifascist şi ca un antimilitarist de grea autoritate, în consecinţă, dumneata, domnule coleg, şi ca familie, şi ca studii (mă refer la cei doi sau trei ani de filozofie pe care i-ai făcut în Genopolis), ar trebui să ai la bază câteva noţiuni de morală elementară – nu creştină, nici politică –, eu mă refer la morala universal valabilă care interzice oricărei conştiinţe ce se mai respectă să devină instrument sau mijloc al acestui cumplit şi criminal Rău care este agia ce-o serveşti. Am fost împreună când am hotărât să nu iscălim – nici profesorii şi nici studenţii – acel silnic act prin care ni se cerea, mimându-se un fel de plebiscit, desfiinţarea bisericii greco-catolice. Şi a Blasiuşului ca istorie şi bibliotecă... Tot împreună am protestat împotriva epurării bibliotecilor, împotriva desfiinţării Institutului de sociologie şi etnografie... Nu l-am recunoscut pe noul rector, fiindcă fusese un notoriu trădător fascist... Am avut, aşadar, tăria de caracter de a ne exprima opiniile, riscând şi plătind pentru aceste gesturi de curaj şi morală. Atunci, iartă-mă, cum vrei să înţeleg şi să-mi explic faptul că, la această oră, dumneata, unul din cei mai străluciţi studenţi de atunci ai Facultăţii de Filozofie, îmi declini

aici nişte funcţii ce mă fac să intru în pământ de groază şi ruşine... Sper că am fost destul de clar!

– Foarte clar!

Maşina coti spre dreapta şi, părăsind şoseaua asfaltată, intră în luminişul necosit al unei păduri de stejar. Mirosea plăcut, se vedea până departe. Munţii vineţi îi întrezăream printr-un fel de pâclă ce începea după acest deal înalt, presărat cu case, vii, livezi. Winter îmi arătă un loc unde puteam să stăm comod. Ţara o aveam la picioare: ca un covor ţărănesc, se întindea până în zare, spre răsărit. Pe un trepied magic apărură toate bunătăţile din bar. Prin uşa deschisă a maşinii, ca un parfum, se filtra discret un concert preclasic absolut dumnezeiesc.

– Domnule profesor, îmi spuse Winter după ce ne aşezarăm, trebuie să ştiţi, înainte de toate, că eu am fost acela care a insistat de a vă opri din acest drum la care aţi pornit. La agie nu se ştie că v-am fost student: cel puţin cei cu care lucrez, azi nu ştiu acest lucru. Şi nici nu-i interesează. Nu se ştie nici faptul că soţia dumneavoastră e o prietenă a familiei soţiei mele. De altfel, de când a plecat Iuditha, sora soţiei mele, cu doamna Olimpia abia dacă ne-am văzut de două sau trei ori. Pe stradă, din întâmplare. Aşa încât, în clipa în care s-a pus problema să fiţi urmărit şi întors din drum (se credea că veţi pleca împreună cu soţia dumneavoastră), eu, având nişte calcule foarte personale, m-am oferit în mod voluntar: „Tot merg la pescuit, am zis, lăsaţi-mă pe mine să-i abordez!”. Şi, când am fost întrebat de ce mă interesaţi, ca persoană, în mod special, le-am spus: „I-am urmărit expunerea despre Marx, mi se pare a fi un tip de cărturar aparţinând unei specii din care nu mai avem altul în Isarlâk!”. S-a râs şi mi s-a aprobat această misiune...

– Misiune? Ce fel de misiune?

– Domnule profesor, propun să începem cu treburile „oficiale”. Lăsăm povestea cu morala mea pentru o explicaţie pe care am să v-o ofer după ce vă veţi lămuri singur că vă vreau binele.

– Chiar dacă îmi vrei binele, domnule Winter, zău dacă văd cum m-ai putea ajuta. Uite această mână în ghips: cei care m-au zvântut în bătaie mi-au vrut şi ei, probabil, numai binele.

Ordinul de a fi maltratat îl adusese şeful dumitale direct, băscolonelul Osmanescu.

– Vă înşelaţi. Domnule profesor, dumneavoastră aţi comis o mică, dar foarte delicată greşeală. Aţi arătat cu degetul şi aţi ţipat tare: „Karl Marx nu e un scriitor de utopii ştiinţifico-fantastice, el este şi rămâne marele clasic al revoluţiei mondiale!” Osmanescu a greşit şi el: dorind să-l înfunde pe profesorul Tutilă Doi, a organizat acea conferinţă. La

care aţi strălucit prin informaţie, precizie, europenism – iar doamna Olimpia s-a remarcat a fi o diplomată dotată cu un simţ politic total ieşit din comun. De aici de la această conferinţă, a început un fel de nebunie locală, plenare după plenare, rotiri de cadre şi tăieri de capete mărunte. Problema Karl Marx şi cea a posterităţii sau actualităţii sale depăşeşte graniţele unui mărunt târg universitar din Balcanii traco-getici. Aşa încât – spre a nu fi încolţiţi de anume bănuieli ale Sublimei Porţi – personal Magnificul nostru sultan Suleiman l-a trimis în Isarlâk pe başvizirul său ideologic, Tutilă Unu. Care a sosit alaltăieri seară şi care a şi luat în mână operaţia de stingere rapidă a incendiului.

– Nu-ţi înţeleg limbajul. Ce înseamnă „incendiu" în lumea dumneavoastră?

– Oo, poate termenul folosit e prea pompieresc. Aflaţi, domnule profesor, că agia noastră, în cercurile comuniste din lumea întreagă, este recunoscută a fi cea mai eficace, cea mai vigilentă, cea mai totală. Organizarea ei fantastică a fost consecinţa faptului că ţara asta e locuită de singurul popor latin cucerit de expansiunea stalinistă. Un popor şiret, elastic, păţit – teribil de antrenat în a dejuca orice ocupaţie străină. Pornit în permanenţă pe râs şi băşcălie, haz de necaz, dar şi pe prefăcătorie şi trădare... O armată de un milion de ostaşi majoritatea ţărani şi învăţători – au bătut cătunele Imperiului de sud: ştiau totul despre colhozuri, ţărani şi viitorul luminos... În primii zece-cincisprezece ani, puterea Sublimei Porţi s-a folosit la noi, ca unelte de ocupaţie, pedepsire şi îndoctrinare, de două etnii nefericite: de evreii îngroziţi de fascism, abia ieşiţi din holocaust, mai ales de cei naivi sau fanatici, agăţându-se de Marx şi Lenin ca de o barcă de pe „Titanic", şi de ungurii, complexaţi de abuzurile antisemite şi expansioniste, treziţi la realitate, după visul unei Hungaria Magna, de către proletariat şi comisarii lui roşii, sperând o salvare a lor naţională prin zelul şi hiperzelul cu care cei rămaşi în afara ţării lor mume au devenit jandarmii şi agenţii noii ordini. Dumneavoastră nu aveaţi ilegalişti, nici proletariat de extremă stângă, nici studenţime anarho-revoluţionară: evreii şi ungurii aveau. Aveau şi legături cu Kominternul, aveau o tradiţie a revoluţiei, fie de piaţă, fie de eprubetă. Aşa că Stalin – care a fost un geniu în felul său, crud şi asiatic – s-a folosit de ei peste tot unde a putut. De îndată ce puterea Aparatului s-a constituit, în toate republicile democrat-populare, evreii au fost invitaţi să se retragă şi îndemnaţi să plece. Cât mai repede, cât mai departe, şi cât mai fără de memorie sau remuşcări. Iar ungurilor li s-a pus în faţă naţionalismul milenar al autohtonilor,

al celor naivi şi proşti mai ales. La ora asta – tocmai fiindcă nu avem nici un soldat sovietic şi nici un tanc roşu pe teritoriul ţării noastre – suntem obligaţi să dispunem de cel mai formidabil sistem de pază şi ocupaţie internă. Nu mai avem nevoie de procese sau lagăre de exterminare: s-a pus la punct un aparat de control al poporului, încât, vorba lui Osmanescu, „şi muştele în zbor pot fi urmărite şi ascultate cum bâzâie!".

– Bănuiam. Cunosc această „perfecţiune" pe propria-mi piele. Acum, dacă îmi permiţi, te-aş ruga să te întorci la „incendiul" de care ai amintit.

– Da. Iertaţi-mi divagaţiunile. Sunt foarte mulţi ani în care am învăţat să tac, să tac, să tac. Acceptând ca singurul mijloc de a rămâne viu în viaţă (nu e un pleonasm, vă asigur), acel să zicem, mafiot principiu şi lege care se cheamă „Omertá". N-am văzut nimic, nu ştiu nimic, nu spun nimic nici dacă mă jupuiţi de viu. Dar aici nu este vorba ca eu să vă destăinui dumneavoastră nişte grave secrete de stat. Nu. Tot ce vă spun este o simplă introducere: doresc să vă apropii de atmosfera specifică. Nu de raţiunea logică a faptelor, ci de raţiunea-iraţională sub care aţi căzut din nenorocire. Unul din sacrosanctele principii ale agiei noastre sună astfel: „Este mult mai uşor să stingi, rând pe rând, un milion de chibrite aprinse, decât să alergi să stingi o pădure, mină, facultate sau uzină care a luat foc peste noapte!"...Polonezii – aţi auzit, sper – nu au fost vigilenţi la timp, acum au în faţă nu chibrite ce se aprind separat, ca la noi, ci colective şi organizaţii în marş şi ofensivă. Dumneavoastră aţi aprins un chibrit rar şi teribil de periculos: se numeşte Karl Marx. Soţia dumneavoastră, în plină şedinţă plenară de paşalâc, a declarat în gura mare că ea vrea să citească *Manifestul comunist*, că vrea să ştie ce e cu dictatura proletariatului şi cu revoluţia noastră, dând a înţelege că nu înţelege de ce suntem o republică în momentul în care Marx e o simplă statuie de ghips urgisită, în schimb avem un sultan genialissim, atotştiutor şi atotputernic. Desigur, ea nu a făcut greşeli în apărarea ei şi a cauzei casei sale, dar ecoul, ecoul politic al discursului ei a fost uriaş, cutremurător...

– Am aflat asta. Ce e cu acest Tutilă Unu?

– Este un vizir foarte puternic, foarte inteligent şi extrem de temut... El – după a mea părere – a fost trimis în Isarlâk în mod special, ca să restabilească ordinea, pedepsind fără milă pe cei care au stârnit această furtună ideologică – total inutilă, inoportună şi chiar periculoasă pentru înaltul Divan – dar, mai ales, să lămurească definitiv şi categoric cadrele noii conduceri în legătură cu locul pe care-l mai ocupă

Marx în ideologia oficială a slăvitului nostru sultanat... Nu l-am cunoscut până acum – doar de două zile lucrez cu el. Este, vă asigur, o forţă. Conform noii mode kremline, nu-şi maschează dispreţul politic şi intelectual faţă de „stilul" Nabucodonosorului nostru, pe sultana validée o numeşte, fără frică, „salata asta de renume mondial". Are, pare-se, un dispreţ profund faţă de poporul de jos, faţă de lipsurile sale alimentare. Se comportă şi vorbeşte de parcă ar fi mesagerul viitorului secol – un fel de ambasador al unei mari puteri, trimis în control la nişte subdezvoltaţi, cretini, laşi şi incapabili. Dar de născut s-a născut pe aceste meleaguri, aşa încât nu e scutit de defectele tribului său. A sărit să-şi salveze fratele, agitatorul futurolog, deşi acesta era până-n gât în rahat. L-a mazilit pe Caftangiu, cât şi pe fostul bimbaşă, Ilderim. A ars şi a ras în jurul său. Metoda asta, la noi, în agie, se cheamă „a defrişa": adică a curaţi locul spre a se pune în evidenţă rana ce va trebui operată sau ţapii ce urmează a fi jertfiţi.

– Ce legătură are acest Tutilă Unu cu mine şi cu soţia mea?

– Aici voiam să ajungem: domnule profesor, tovarăşul Tutilă este văr cu doamna Olimpia. Asta ar fi prima premisă. El a ascultat banda pe care v-am înregistrat conferinţa ţinută în subsolul vilei noastre conspirative. E peste măsură de furios. Vă urăşte de moarte, asta a fost impresia mea, şi eu cred că vă urăşte fiindcă doamna Olimpia şi Moşul la care vă duceţi acum ar putea să păteze cumva dosarul său de familie. Nu ştiu. De un singur lucru vreau să vă conving: acest Tutilă Unu trebuie să fie crud şi necruţător, să taie în carne vie aici, să radă din rădăcini răul ce s-a urnit. Numai astfel va învinge bănuielile Înaltei Porţi, bănuielile din Isarlâk, dar mai ales întrebările ce se ridică sus de tot, în Olimpul sublim al boşorogilor din Kremlin, ce conduc şi re-gizează scenariul de independenţă şi naţionalism care se joacă – mai bine zis: se experimentează – în ţara noastră, cu poporul nostru. Karl Marx este piatra unghiulară a comunismului internaţionalist, în jurul acestui nume se mişcă planetele politicii mondiale, atât la Pekin, cât şi la Havana. Într-un moment dificil de manevră integraţionistă, la capătul unei faze de destindere şi la începutul unei foarte aspre faze de îngheţ şi strângere a rândurilor, întrebările pe care le-aţi stârnit dumneavoastră, semnele de întrebare ridicate de doamna Olimpia au primit, prin natura sistemului nostru hipercentralizat, un răsunet şi o pondere ideologică deosebit de gravă: dacă e să fim realişti, astăzi, în lumea întreagă, doar două sau trei persoane uriaşe, din Kremlin sau China, îşi pot permite

întrebarea: „Mai este Marx un clasic pe care îl urmăm sau a devenit, peste noapte, o simplă statuie de ghips pe care, pur şi formal, o aplaudăm din când în când?”.

– Am înţeles. Continuă, te rog!

– Premisa a doua: tovarăşul Tutilă Unu s-a arătat deosebit de interesat de autobiografiile succesive din dosarul doamnei Olimpia. Se pare că ar fi căutat un anume amănunt, o referire oarecare la el sau la familia lui. Or – dându-mi ordin să fac copii xerox după ele – am avut ocazia să citesc atât vechile ei autobiografii, de pe vremea când era o simplă utecistă, cât şi cele mai noi, care i s-au cerut acum, în vederea numirii ei ca directoare, adică în aparatul de stat. Nicăieri nu aminteşte, cu nici un cuvânt măcar, de apartenenţa ei la clanul Tutilă. Totuşi, parcă o anume frază din litania de înjurături cu care doamna dumneavoastră l-a beştelit pe poetul Omar Kaimakov, în faţa blocului, l-ar fi interesat mai mult. Iată, am aici, transcrisă, fraza la care vizirul Tutilă a tresărit şi a mârâit cu ură, dar şi satisfăcut: „...Să-i spui ăluia, cu doctorat în peşcheşuri şi cacealmale că-l am acum în buzunarul şorţului de la bucătărie. Am să-l învăţ eu ce înseamnă oportunism, deviaţionism etcetera.”...Un secret există. Nu ştiu care, dar de un lucru sunt sigur: Tutilă Unu vă urăşte – şi vă urăşte fiindcă se teme de ceva. Pare a fi hotărât ca – o dată cu furtuna iscată de scandalul Karl Marx – să lichideze definitiv şi cu „problema” Olimpia Ţăranu. Staţi, nu mă întrerupeţi. Aseară a sosit informaţia că un oarecare Tudor Tutilă, unchiul fraţilor Tutilă, s-ar fi sinucis. Vestea l-a bucurat mult, dar, aflând că doamna Olimpia şi cu dumneavoastră vă pregătiţi să veniţi de urgenţă la Ponoare, l-a pus în mare alarmă. S-a hotărât ca responsabilul de la „Mignon”, Mărin, să fie filat de aproape, să fie urmărită maşina cu care aţi călătorit, iar mie, care mă oferisem voluntar pentru treaba asta, mi s-a trasat sarcina să vă sperii bine de tot, apoi să vă întorc din drum, împiedicându-vă cu orice preţ să vă întâlniţi cu acel bunic pe care, în actele noastre, şi noi îl numim „Moşul”: deşi el se cheamă Pătru Ţăranu, de şaptezeci şi şase de ani, fost deţinut politic, necolectivist, nesectant, dar periculos agitator şi contrabandist. Cu mari relaţii în toată ţara, fiind şi foarte bine informat din punct de vedere politic şi ideologic. În ultima clipă s-a văzut că doamna Olimpia nu vă însoţeşte. În consecinţă, am primit sarcina de a vă speria numai pe dumneavoastră. Asta şi fac acum. În felul meu, conform iniţiativei mele particulare.

Omul mă privea zâmbind, cu un fel de milă din care nu lipsea o undă de înţelegere şi solidaritate. Situaţia creată era totuşi falsă. Mă simţeam ca la percheziţie, în puşcărie: sergentul care îmi găsise

vârful de creion şi cuţitaşul de tablă (comorile mele ascunse) mi le restituia respectuos, zâmbind şi în numele iubirii aproapelui. Stupid. Ireal.

– Domnule Winter, iartă-mă, ceva nu mi se pare a fi în ordine. Am impresia că dumneata vrei să-mi ţii şi sula în coastă, dar să fii şi cu sufletul matale în rai. Vrei să salvezi capra, să cruţi varza, dar rămânând totuşi în slujba lupului flămând. Nu ştiu cu cine stau de vorbă acum: cu studentul Winter, fiul lui Otto Winter, sau cu inginerul Winter, şef peste telefoanele, microfoanele, megafoanele secrete ale criminalei noastre agii. În misiune specială, travestit în pescar amator. Unui fost student al meu pot să-i pun această întrebare, la care eu, în condiţii cumplit de grele, nu am încetat a răspunde, repetându-mi-o mereu: „În serviciul cui funcţionează conştiinţa dumitale? A Răului, a Binelui? Sau se scaldă hibrid şi pragmatic între Iad şi Rai, în purgatoriul omului «de specialitate»? Al inginerului care inventează o armă criminală, o şi realizează tehnic, dar nu-l interesează nici cine i-a comandat-o, nici cine o va folosi şi împotriva cui?...”

– Domnule profesor, doar v-am spus: am stat trei ore în drum, aşteptându-vă. Recapitulând tot ce ştiam despre dumneavoastră, tot ce simţeam în legătură cu dumneavoastră. De aseară – de când am acceptat să intru voluntar în acest, să-i zicem, conflict de familie – am ştiut şi ce mă aşteaptă, şi ce urmăresc. Oricât ar părea de absurd – faţă de dumneavoastră personal, faţă de filosofia pe care am învăţat-o în umbra dumneavoastră, conştiinţa mea este foarte curată. Subliniez: curată, eroică şi, aş adăuga... deosebit de tristă şi de deznădăjduită. Dar despre această interioară nefericire a mea vom vorbi ceva mai târziu. Acum vă propun să separăm dosarele: întâi eu voi spune ceea ce ar fi trebuit să vă spun dacă eram un simplu agent în misiune de timorare. Apoi, tot eu am să vă spun care e părerea mea, de fost student al dumneavoastră şi veţi hotărî singur ce aveţi de făcut – iar eu, ca desert, am să vă povestesc cum de am ajuns să lucrez exact unde lucrez. Acceptaţi?

– Ce altceva pot să fac? Poftim: am separat dosarele. Ce conţine primul? Cel cu sperietura.

– Da. Trebuia să vă aştept, să vă provoc un şoc teatral prin arestarea şi „cafteala” nemiloasă a şoferului Bura Brutus. Asta ca uvertură. După aceea, ritos, zicând că vă respect, vă admir şi vă vreau numai binele, trebuia să vă sfătuiesc să vă întoarceţi acasă. Nu e cazul să fiţi amestecat în ancheta din Ponoare. Dacă aţi fi ezitat, trebuia să vă spun că nepotul dumneavoastră, denunţat de ortograful Sommer, se găseşte în anchetă şi că e în pericol de a fi arestat şi dat pe mâna procuraturii...

Dumnezeule!

– Staţi, că nu am terminat, în cazul că v-aţi fi încăpăţânat a merge la Moşul dumneavoastră, trebuia să vă arăt asta... Poftim !

Din traista ce o aveam în portbagaj, domnul Winter, ca un scamator priceput, extrase o pâine. Una din cele cinci pâini pe care mi le dăduse Mărin să le duc cu mine. Din coltucul ce părea a fi început de un şoarece sau şobolan, îmi scoase un fel de inel-mosor, de mărimea unei monede de cinci lei. Dar mai gros şi deosebit de sofisticat.

– Ce e asta? întrebai, dar începusem să bănuiesc ce poate fi...

– Un microfon. Japonez. Cu acesta trebuia să vă şantajez, spunându-vă că prin el a fost înregistrată întreaga discuţie ce aţi avut-o cu şoferul Bura. Care e un mare trăncănitor. Deci un foarte util provocator.

– Groaznic!

– Mai trebuia să vă arăt acest paşaport – poftim, vi-l arăt – pe numele bunicului dumneavoastră, făcut la cererea lui, prin care, având şi toate vizele necesare, şi biletul până la Viena, Moşul ar fi fost sfătuit şi îndemnat de binevoitorul său nepot, başvizirul Tutilă Unu, să plece cât mai repede. Până nu se răzgândesc cei de la paşapoarte. Se ştie că a mai făcut două drumuri în străinătate. Este rugat ca, de astă dată, să meargă cu acte în regulă, cu trenul, prin Curtici... Dacă refuză, aşa cum a făcut-o de mai multe ori, atunci îi vom spune că nepoata lui favorită, Olimpia, va fi acuzată de complicitate şi de omisiune de denunţ pentru călătoriile anterioare... Acesta ar fi dosarul unu. Cel oficial, adică scenariul pe baza căruia dumneavoastră aţi fi fost readus în Isarlâk, Moşul ar fi fost pus să plece cu trenul, prin Curtici, doamna Olimpia ar fi fost anihilată ca memorie şi rudă.

– Am înţeles. Acum, fii amabil si-mi desfăşoară dosarul doi. Care, dacă nu mă înşel, conţine punctul dumitale personal de vedere...

– Exact. Mi-am făcut toate calculele, mi-am luat toate măsurile, acum sunt în situaţia de a vă ajuta concret. Spunându-vă adevărul!

Mă înveselii subit.

– Adevărul!? Ce splendid cuvânt! Domnule Winter, trebuie să recunoşti că, lângă acest microfon ascuns într-o pâine, după bătăile ce le îndură fratele Bura, sub ameninţările ce plouă peste noi toţi, cuvântul acesta îmi apare ca un înger zugrăvit pe poarta de intrare a iadului. Nu crezi?

– Aşa este... Fără să doresc a deveni un avocat al diavolului, permiteţi-mi totuşi a vă atrage atenţia că dumneavoastră operaţi cu judecăţi de valoare într-o lume în care nu există valori-fosile, teorii ale unor

valori definitiv îngropate, criterii de valorificare învechite şi chiar criminale... Dumneavoastră aţi stat zece ani în puşcărie pe nedrept: eu stau de zece ani în serviciul celor care v-au închis, tot pe nedrept. E cazul să recunoaştem amândoi, în mod onest, că acest hibrid al Timpului Absolut, *Istoria s-a separat definitiv de Morală şi Drept.* Aşa cum spaţiul socio-uman s-a separat de spaţiul infinit, matematic. În timp, lucrurile şi evenimentele se succed unul după celălalt: în spaţiu, ele sunt aşezate unul lângă celălalt. Pe vremea studiilor noastre idealist-critice, timpul era ireversibil; spaţiul, din contră, era reversibil. Or, iertaţi-mi îndrăzneala teoretică, astăzi totul mi se pare inversat. Este limpede pentru orice ochi atent că, de pildă, inchiziţia, cnutul, fascismul, comunismul, terorismul... sunt foarte prezente, coexistă unul prin celălalt, unul pentru celălalt. La noi, aici, acest blestemat *éternel retour* se simte şi mai acut, aproape ţipător la cer: hunii n-au plecat, au venit şi turcii, şi pecenegii – aşteptăm şi năvălirea oştilor ţariste prietene. Migraţiunea popoarelor e în plin curs: saxonii mei, din cele şapte cetăţi de graniţă antitătare, îşi încarcă civilizaţia şi istoria în căruţele cu care au sosit şi se fofilează spre Occident; tătarii de care au apărat Occidentul sunt acum, din cauza cretinităţii şi inconştienţei acestui Occident, în inima Berlinului... În Boemia sosesc muncitori chmeri, în Germania sunt câteva milioane de turci, care vor să rămână. Ca şi maghrebinii din Africa în Franţa, ca şi negrii sau indienii din Anglia fostelor colonii. *L'éternel retour* ne învaţă că prostia, cruzimea, pofta de putere şi patima pentru bunuri şi valori „mai" veşnice sunt mai categorice decât adevărul, binele, frumosul... Numai în spaţiu nu există întoarcere: căutaţi-vă satul natal, peisajul din copilărie, pădurile de altădată. Obrazul ţării, imaginea sa metadimensională: nu o veţi mai găsi. Entropia, ca un cancer, macerează mai ales valorile legate de veşnicie şi de transcendent. Căutaţi-vă culturile ce le credeam sacre, pe cea greacă, iudaică, creştină, luministă, liberal-socialistă etc. Nu veţi mai găsi decât sisteme economice noofage şi thanatomorfe. Aici unde stăm, suntem acum ca doi bătrâni din Efes sau Corint, ascultăm cântul unei mierle şi ne întrebăm: unde e Elada noastră, unde e biblioteca din Alexandria, cine va prelua torţa cunoaşterii binelui şi răului, din faţa acestor barbari care au pornit să cucerească nu numai lumea, dar însăşi lumina acestei lumi?...

– Ai dreptate. Să ne întoarcem la adevăr... La adevărul mic, imediat. Pentru mine, domnule inginer Winter, ca fost puşcăriaş (acest titlu e mult mai greu şi mai durabil decât cel de „fost universitar"), adevărul

acela mărunt şi imediat se rezumă la trei teribil de realist-socialiste noţiuni obiective: cătuşele la mâini, gratiile la celulă şi cravaşa domnului anchetator sau paznic... Acum e rândul matale să defineşti adevărul mic al lumii din care soseşti: ca sol de pace, cu o năframă-n vârf de băţ...

– Sunt pregătit. Am cap de neamţ, tot ce fac, fac bine şi temeinic. Chiar şi răul. În consecinţă, iată definiţia adevărului mic din lumea gigantică a agiei noastre: „Adevăr este tot ce nu trebuie să ştie şi să descopere duşmanul nostru!". Punct. Revelaţia filosofică uriaşă ce mi-a fost dat s-o trăiesc în lumea asta cumplită în care am văzut lumina zilei, nu din vina mea – subliniez: *nu din vina mea* –, constă în următoarea aserţiune: este posibilă şi chiar foarte viabilă o lume modernă şi contemporană fără morală, fără cultură, fără popor şi chiar fără Dumnezeu. Fără adevăr şi fără libertate, într-o ipseitate a puterii ca scop şi mijloc. Faptul că se poate trăi în afara gravitaţiei, dincolo de atmosferă, mi se pare o surpriză tehnică absolut minoră în raport cu miracolul unei lumi bazate pe minciună, kitsch, incompetenţă, spionaj şi frică. Că în această lume toţi oamenii sunt cumplit de nefericiţi şi bolnavi de sfârşeală, lehamite şi plictis (în frunte, mai ales, cu casta intangibililor din divan şi agie), asta nu mai are nici o importanţă. Aparatul funcţionează, e sănătos, optimist, în plină şi eficace expansiune. Adevărurile toate – şi cele mărunte, şi cele mai mari, şi ultimele adevăruri – sunt ţinute ascunse, într-un fel de trezorerie secretă: din când în când, la rare răstimpuri, cu mare fereală şi zgârcenie, se dă autorizaţie pentru scoaterea la lumină a câte unui mic adevăr (pe care lumea de jos îl ştie de mult pe pielea ei); umblarea la tezaurul ascuns e un privilegiu pe care îl au doar marii pontifi, unii sultani sau ţari, niciodată vreunul din cărturari sau oamenii din popor. Or, vedeţi dumneavoastră, de câteva decenii şi mai bine, marxismul şi tezele sale originare sunt lingouri date la retopit. Marx, ca nume şi simbol, rămâne metodistul sacrosanct al luării puterii, dar prin firea şi natura acestei puteri, imediat după aceea, puterea însăşi îl transformă în stafie şi rebut: apar noii doctori în filosofie, trăncănitorii educaţiei politice şi ideologice, acestora le e de-a dreptul penibil, dacă nu chiar imposibil, să se apropie de lucrările sale originale. Veţi înţelege de ce scoaterea publică din mistica trezorerie a unor concepte lăsate acolo anume ca să putrezească şi să fie uitate definitiv şi de marxiştii de profesie înseamnă pentru dispeceratul politic al ţării, şi chiar al întregului lagăr din care facem parte, un act de sacrilegiu şi alarmă. Lumea a treia e cu ochii pe noi, ea se află în faza fericită în care

nu are de pierdut decât lanţurile, pe când noi suntem după Geneză, ne zbatem – vorba naşului dumneavoastră, Tutilă Doi – să rentabilizăm şi lanţurile ai căror producători, proprietari şi beneficiari am ajuns, în sfârşit... Marx este un simplu mit. Dar un mit teribil de rentabil, atât pentru capitalişti, cât şi pentru marea împărăţie a socialismului biruitor şi chiar real. Unii înjură capitalismul imperialist, dar li se scurg ochii după capital, alţii defăimează socialismul, dar li se scurg ochii după disciplina şi unitatea proletariatului înarmat, îndoctrinat şi pornit să cucerească întreaga lume... După a mea părere, cei care din ignoranţă sau prostie l-au plasat pe Marx între clasicii literaturii S.F. i-au făcut o mare cinste. Pe care nici nu ştiu dacă o merită...

– Nu te înţeleg. Explică-te!

– Cu plăcere. Vă rog să serviţi: eu, prin specificul secretos al muncii mele, nu am voie nici să fumez, nici să beau... Domnule profesor, cum v-am spus, v-am admirat sincer pentru claritatea şi logica impecabilă cu care, la acea conferinţă, v-aţi expus punctul de vedere. Aţi explicat unor viermi ce înseamnă zborul, unor şobolani de scurtă istorie ce înseamnă să fii Spartacus la Roma. Personal însă, din motive de singurătate şi melancolie eshatologică, citesc cu pasiune literatură ştiinţifico-fantastică. Am acces la cele mai rare cărţi, chiar şi la cele mai periculoase din punct de vedere politic. Mi-aş permite să vă amintesc câteva nume. În afară de Ray Bradbury, care este foarte creştin, şi Isaac Asimov, care nu e decât un rabin moralizator, aş mai cita numele unui Arthur Clarke, Robert Heinlein, Alfred van Vogt; dintre francezii noului val, pe R. Laferty şi P. Curval. Vă asigur că toţi aceşti mari visători sunt în fond nişte bravi predicatori ai conştiinţei: încearcă fiecare să se substituie acelei morale ce nu a funcţionat şi continuă să fie absentă din marile laboratoare în care s-au pus la punct tehnicile robotizării şi distrugerii lumii noastre. Karl Marx a fost un simplu utopist, ucenicul vrăjitor al lui Hegel, a pus în mişcare o uriaşă maşină socială de ură, crimă şi minciuni, desfiinţând morala, înlocuind-o, fără să vrea, cu religia fricii, cu raţionamentul pistolului şi cu glosolalia ţarilor şi sultănaşilor când roşii, când verzi. În raport cu el, întreaga literatură S.F. mi se pare o naivă şi angelică încercare de a reabilita cât de cât termenul acesta criminal şi demonic: „ştiinţa”, aşa cum este el folosit de dictatori, militari şi mai ales de serviciile tuturor agiilor din lume...

– Mă bucur să aud asta. Continuă!

Iarba era proaspătă, copacii din faţă îşi legănau uşor vârfurile mângâiate de briza răcoroasă a muntelui. Două capre slobode ne priveau de sus cu un

fel de mirată şi comică nedumerire. Ciuguleam alunele Carter, gustam cu plăcere din sucul de roşii stropit cu gin irlandez Mă simţeam bine (la suprafaţa apelor mele), chiar dacă, la diferite straturi de adâncimi şi presimţiri, ca nişte gheare ale beznei, mă muşcau din când în când câinii roşii ai fricii şi întunericului. Mi se părea că mă înscrisesem pe voluta sacră a unui drum serpentin, cineva îmi aducea în faţă martorii doctei mele ignoranţe, obligându-mă să iau act exact de acele realităţi pe care ori le-am evitat până acum, ori le-am judecat superficial şi de departe. Acest Winter sosea din trecutul meu, fiind în acelaşi timp şi agentul destinului ce mă pândea la colţ, în viitorul cel mai apropiat. Mi se părea calm, curat, tăios ca un cristal de cuarţ. Sincer. Nici un unghi fals, nici o dungă suspectă în ochii lui, nici o umbră rea în spatele zâmbetului său discret şi trist.

– Domnule profesor, îl auzii continuându-şi argumentaţia, în biblioteca mea, autorii serioşi de S.F. sunt încadraţi de marii mistici şi teologi, creştini, arabi sau budişti. Meister Eckart şi Jacob Bohme, Harnack, Guardini, Barth şi Maritain sunt cheile cu care încerc să deschid şi să înţeleg toţi aceşti autori bântuiţi de roboţi, monştri, războaie stelare, evadări din spaţiu şi timp. După epoca acelor copilăreşti descoperiri din secolul trecut, la ora asta trăim, în ştiinţă mai ales, o avalanşă de surprize şi revelaţii de-a dreptul mistice, metafizice. Da. Fizicienii şi biologii stau în faţa unui univers copleşit de mistere – ceea ce aflăm şi măsurăm noi din acest ocean imens de taine nu sunt decât tot atâtea revelaţii teofanice, cutremurătoare. Dacă adaug şi istoria la această uriaşă desfăşurare a ştiinţei, istoria redevenită sub ochii noştri destin sau providenţă divină, atunci sunt obligat a recunoaşte cinstit că, după a mea ultimă şi severă convingere, absolut raţională, Marea Revoluţie din Octombrie, cuptoarele de la Auschwitz şi gulagurile staliniste, tratatul de la Yalta, inventarea bombei cu hidrogen şi zborurile conduse de computere, toate acestea laolaltă trebuie să fie considerate ca fiind tot atâtea ultimatumuri metafizice trimise de Divinitate, spre a ne face să înţelegem acel CEVA ce refuzăm cu încăpăţânare a înţelege. Gravitaţia, căldura, magnetismul, radiaţia nucleară sunt, deocamdată, sursele cele mai banale de energie. Toate fiind nişte uriaşe necunoscute *in sich*. Teoria generală a câmpurilor se întinde tot mai mult spre psihicul plantelor, animalelor, oamenilor, legile probabilităţii cad una după alta, întreaga logică se mută spre simbolică, în timp ce raţiunea pură cedează teren credinţei, revelaţiei, intuiţiei extrasenzoriale. În funcţia ce o am în cadrul oribilei mele specialităţi, dacă trec peste gândul păcatului cotidian obligatoriu,

uneori, în momentele mele binecuvântate, am sentimentul că sunt un favorizat cardiolog: am în posesia mea un stetoscop unic, prin care eu pot asculta cum bate, cum bate tot mai slab şi mai sincopat, inima acestei biete ţări, sufletul ascuns al poporului care-mi oferă salariul şi pâinea copiilor... Mai mult decât atât: domnule profesor, sunteţi primul om din această afurisită lume căruia vreau să-i mărturisesc – cu riscul de a mă emoţiona până la lacrimă – că uneori, în anumite seri transparente, am certitudinea interioară, intimă, dar transcendentă, că o inteligenţă transmundană are branşată peste toate sistemele noastre de pândă şi spionaj sistemele sale proprii de informatică. Da, da: cineva, dispunând de un analizor colosal, ne studiază, ne urmăreşte, ne provoacă experimental... Nu mă refer la faptul că uneori ni se încurcă firele, frecvenţele, că au loc, fără nici un motiv tehnic, inteligibil, suspansuri, pauze şi blocaje bizare în întregul nostru aparataj; nici la fenomenul, cunoscut de toţi colegii mei de specialitate, prin care se şterg benzi de magnetofon, se voalează fotografii, xerograme, primindu-se mesaje confuze, absurde, dar toate în cheia cifrului nostru ultrasecret: toate acestea sunt, să zicem, cuantumul de dezordine ce apare oriunde se adună pe un spaţiu prea mic un cumul prea mare de informaţii şi decizii. Şi automatele din abatoare sau din fabricile de conserve cunosc asemenea mistice intervenţii. Eu aş dori să vă spun altceva: că simt prezenţa difuză, teribilă, şireată, dar finalistă, a Spiritului, a Ideii hegeliene. Îi spun aşa fiindcă îmi place să cred că întreg acest secol de jalnică antifilosofie nu este decât o răzbunare hegeliană, o lecţie şi o pedeapsă prin care un adevărat geniu în metafizică şi logică demonstrează, prin popoare şi istorie, că Ideea este cea care organizează Materia (şi chiar pe materialişti), în vederea ajungerii la libertate şi la spiritul acela universal, într-un anume fel, omenirea a ajuns propriul său cobai, istoria nu este decât un simplu experiment dialectic, crimele şi minciunile folosite sunt reactivii şi catalizatorii necesari, cele două mari puteri nu sunt decât o teză în faţa unei antiteze. Noi facem şi dregem, ne considerăm demiurgi şi teocizi, când de fapt nu suntem decât o jalnică etapă dintr-o parabolă morală ce ni se desen-animează sub ochi, fără să o înţelegem. Din tot acest film sau comedie tragic-ridicolă – după un scenariu scris de Altcineva, în Altă parte – noi ar fi trebuit să învăţăm băbeşte că nu se poate o omenire fără adevăr şi un minimum de libertate, că dragostea e forţa ce mână stelele şi apropie pe oameni, că din clipa în care încălcăm legea morală din noi, imperativul divin şi demofilia prin

dreptate şi egalitate (ca principii spre care să tindem mereu), atunci Cineva, din Metacentrala lumii, se supără, ne retrage investiţiile, ne izolează şi ne împinge spre întuneric şi dispariţie... Frământam în palme câteva fire de izmă creaţă: caprele, dându-şi seama că suntem total inofensivi, s-au apropiat şi s-au aşezat să rumege nu departe de noi: simţeam răcoarea dulce a pământului, bucuria de primăvară a ierburilor: auzeam de dinăuntru un concert pentru violoncel şi orchestră, pentru filosofie şi istorie. Nu voiam să-mi întrerup studentul: nu la îndoielile mele răspundea el acum.

– Desigur, simt în ochii dumneavoastră întrebarea: „Dar ce cauţi tu, Winter, pe galera asta?". *That is the question*. Iubite domnule profesor doctor Desiderius Candid, prin voia zeilor şi a stăpânilor lor mandatari, eu, la ora asta, nu sunt decât un modest laborant care urmăreşte şi studiază tehnic gradul de laşizare, latronizare, înfricare, descurajare şi prostire în masă ştiinţific ante-calculată a acestui popor condamnat la lentă, dar sigură pieire. Altfel aş fi un simplu inginer, fac ce fac toţi inginerii din această nebună civilizaţie. Un politician îmi dă ordine să caut, să inventez, să aplic: un politruc şi un militar iau rezultatele inteligenţei mele şi fac cu ele ce vor. Trăim într-o lume schizofrenică, maniacală: ştiinţa nu mai e de mult în serviciul naturii sau al omului: în această *split society,* diferenţa între cultură şi societate s-a şters demult. La lecţiile dumneavoastră, mi-a plăcut să aud că în cultura tânără a germanilor şi în cea şi mai tânără a valahilor se face o diferenţă – total antilatină şi antislavonă – între cultură şi civilizaţie. Civilizaţia, spuneaţi dumneavoastră (citându-i, probabil, pe Frobenius, Spengler, Blaga), ar fi *summa* valorilor şi bunurilor obţinute de om în lupta sa cu mediul înconjurător – în timp ce cultura ar fi *summa* valorilor şi bunurilor create de om prin lupta sa interioară cu sine însuşi. Frumos, clasic, totul sună ca o romanţă de pe vremea bunicilor noastre. Astăzi, la noi cel puţin, întreaga cultură şi civilizaţie s-au confundat, sintetizându-se într-un singur concept: cel de *politică.* Acesta, credeţi-mă, este nici mai mult nici mai puţin decât *summa* mijloacelor teoretice şi practice prin care omul poate să distrugă tot ce a adăugat Naturii şi tot ce a creat prin şi pentru sufletul său. *Mamuta stultitae, Sollen*-ul paranoic, imperativul categoric al tuturor efemerelor dictaturi salvamunde – iată politica, această curvă cu care suntem căsătoriţi, după ce ne-am gonit din casă religia şi filosofia întru care ne-am născut şi am ajuns oameni-oameni. Îmi detest şi îmi ador meseria, cu o mână ajut crima ce se pregăteşte, cu cealaltă scriu scrisori către bunul Dumnezeu. Eu nu

bat, nu ucid, nu anchetez: pregătesc doar materialele anexe. Ce este orice observaţie ştiinţifică? O pândă continuă. Ce este orice experiment ştiinţific? Un secret obţinut prin torturarea barbară a subiectului sau obiectului cercetat. Cobaii, iepurii, atomii şi celulele biosului încep să se revolte: natura e obligată să se apere de oamenii de ştiinţă, aceştia nefiind decât avangarda morţii ce urmează. Numai în cazul Naturii, *Verteidigung* este într-adevăr *Angriff. Naturgheschichte* a devenit *Weltgeschichte,* şi *Weltgeschichte,* o spune Hegel însuşi, este *Weltgerichte.* Acum pândit este omul şi torturată ştiinţific a ajuns conştiinţa lui. Cred că 90% din toate marile invenţii ale secolului nostru servesc fie la spionarea reciprocă, fie la un viitor holocaust, în care, conform unei raţiuni apocaliptice, omul, ca fostă fiinţă cu har şi acces la graţie, să poată fi eliminat, ca un cobai rebutat şi incurabil infectat... Mi-a fost dat să aud nu o dată în jurul meu argumente de felul următor: „bătaia e o metodă ştiinţifică verificată, primitivă, dar foarte eficace, crima e un simplu mijloc de a elimina riscurile viitoare. Aşa cum există un cuantum de accidente rutiere, de oameni ucişi de maşini, aşa e normal să existe şi un număr de accidente juridice, de oameni ucişi nu de o maşină, ci de un aparat. Între un şofer beat de alcool, viteză sau disperare şi un colonel beat de putere şi vanitate nu există decât o diferenţă de vagă nuanţă...” Ce ziceţi?

Nu i-am răspuns. Diferenţa ar fi între faptul că un şofer răspunde cu capul în faţa legilor, pe când colonelul... Mă mulţumii să-i arăt ghipsul de la mână şi câteva vânătăi ce le mai simţeam pe gâtul meu.

– Ştiu, îmi spuse Winter... Pentru asta am dorit să vă vorbesc. Şi să vă ajut. Ştiu că argumentele mele sunt teribil de asemănătoare cu cele ale doctorilor fascişti care au acceptat, în numele ştiinţei, să lucreze, experimentând asupra deţinuţilor vii din lagărele de exterminare. Lumea întreagă e un imens lagăr în care, credeţi-mă, se experimentează, politic şi militar, dispariţia ei. Totală sau parţială. Amputarea e admisă, ca eventualitate; dar, oare, moartea nu e şi ea o totală amputare? Tatăl meu a fost un notoriu cărturar saxon, antifascist, antihitlerist; eu, în tinereţile mele, alături de dumneavoastră, am fost un brav antistalinist, un democreştin, moral şi protestant: teză, antiteză, sinteză. Soţia mea este evreică, m-am simţit totdeauna vinovat faţă de evrei, am uşurat plecarea multora. Soţia mea e deja în Germania, la sora ei mai mică. Cu amândoi copiii mei. Eu sunt încolţit, de trei zile am înaintat cererea mea de plecare definitivă. Dar am înaintat-o la Înalta Poartă, nu în Isarlâk: de-acum, sunt în afara legii. E numai o chestie de zile sau de ore

până când voi fi chemat să mi se repete, urlând, că deţin grave secrete de stat. Dar am luat măsuri, maşina asta frumoasă şi nouă nu mai e a mea, poate că e preţul trecerii mele spre Occident... Spre acel occident de la care toată lumea aşteaptă o minune, neştiind că el însuşi este un provizorat întâmplător, amăgitor şi în criză. Şomajul, drogurile, deruta ideologică, vacuumul moral, lipsa totală de mari spaţii pentru marile probleme, pălăvrăgeala în gol şi filosofarea pe pielea altor popoare – toate acestea le văd acum, de aici, *sine ira et studio*. Tineretul nostru este supus, la noi, unui sistem ucigător de învăţământ industrial, total ineficace, cu sinistre consecinţe psihonevrotice pe multe generaţii înainte: un fel de *bourrage de crâne et lavage de cerveau;* tineretul din Apus (credeţi-mă, vorbesc în cunoştinţă de cauză), pierzând total încrederea în familie, şcoală, biserică, societate, trăieşte reversul medaliei: un fel de scârbă şi gol al existenţei, o panică a neantului în faţa înarmărilor, poluării, anarhiilor de tot felul... În anul trecut, Yolanda, sora Iudithei, şi-a pierdut unicul fiu, pe Gunther. Elev inteligent şi pur, frumos ca un înger şi chinuit ca un damnat. Nu împlinise şaptesprezece ani. Într-o seară a luat-o de mână pe „prietena" lui, o fecioară din grupul lor, de aceeaşi vârstă cu el şi, împreună, fără frică sau ezitare, s-au aruncat de la etajul zece al unei clădiri. Nedrogaţi fiind – copii de familii bune, cu părinţi avuţi, cu camere separate, pline de muzică disperată şi de lecturi S.F. Gunther i-a scris doar mamei sale (pe tatăl său, profesor de fizică, îl dispreţuia, numindu-l un „sclav al crimei"), pe reversul unei recipise de curăţătorie: „Vă iert, Mutti. Murim ca să vă arătăm câtă scârbă ne faceţi. Daţi-vă conştiinţele la curăţat. Aşa cum sunteţi acum, mirosiţi deja a cadavre uralo-atlantice!".

– Groaznic. Stupid şi groaznic.

– Îndurăm ceea ce singuri, cu mâna noastră, ne-am făcut-o. Dar copiii noştri – neputincioşi în faţa ideologiilor ce-i iau în stăpânire, neputincioşi în faţa problemelor acestei lumi pornite să se arunce în moarte de la etajul ultim al civilizaţiei sale – stau derutaţi, nevrozaţi, hipnotizaţi. Nu au decât două drumuri: ori se pustiesc interior, devenind lichele STAS şi soldaţi robotizaţi, ori refuză societatea, scufundându-se în alcool, drog, anarhie sau mistică parareligioasă...

– Atunci de ce pleci?

– Nu plec: fug. Mă simt gonit de aici cu un picior în spate. Strămoşii mei au sosit în Silvania prin secolele XII-XIII. Au clădit cetăţi, au fost nişte meşteşugari şi ţărani harnici, plasaţi între imperii războinice. Nu au dat soldaţi, nu s-au amestecat în

politică: au ţinut cumpăna între turci şi unguri, habsburgi şi turci, mai târziu între valahii majoritari, dar „toleraţi", şi ungurii nobilitari şi protestanţi. Strămoşii tatălui meu au înfiinţat prima tipografie de pe aceste meleaguri: prima *Carte de rugăciuni* în limba autohtonilor, cu litere slavone, s-a tipărit de către strămoşii mei. Prima fabrică de hârtie am construit-o tot noi. Nu am fost un factor de mare cultură, dar am fost şi am rămas o etnie civilizatoare prin excelenţă. Nu am avut universităţi, dar am avut şcoli, am tipărit cărţi, am întărit cetăţile şi satele noastre independente, am adus orga în bisericile noastre. Nu am purtat arme, nu am suportat o nobilime. Burgurile noastre au fost feudale, dar burgheze: conduse de un sfat ales şi întreţinute de bresle meşteşugăreşti. Am rezistat cu greu ispitelor germanizante ale Sfântului imperiu habsburgic, trecând la protestantism. Am rezistat şi ispitelor principilor unguri sau valahi, arătându-le cartea drepturilor acordată nouă de regii unguri, Geza şi Andrei al II-lea, atunci când ne-au chemat să apărăm colţul Carpaţilor. Între cele două războaie – ca un semn de înţelegere şi concesie – regii voştri nemţi ne-au dat voie să facem armata în regimul „călăraşi cu schimbul", adică trei luni instrucţie formală plus o „taxă de cal" ce ne scutea de serviciul de cazarmă şi de concentrări. Ne-am împăcat excelent. bucurându-ne de toate libertăţile: noi eram mândri de cetăţile, gospodăriile, manufacturile şi fabricile noastre – voi veneaţi dintr-un cumplit ev mediu de şerbie şi iobăgie însângerată, cu o limbă proaspătă şi un folclor teribil, cu o poftă de intrare în Europa de-a dreptul copleşitoare. În Silvania, poarta asta spre civilizaţia occidentală, prin agricultură şi industrii mici, dar foarte rentabile, am fost noi. În timp ce intelectualitatea vechiului regat se îndrepta spre spiritul francez sau italian, cărturarii voştri silvani, prin noi, au luat contact cu spiritul luminismului şi cu *Sturm und Drang*-ul Germaniei şi Austriei. Ceva fundamental ne unea: noi eram marginalii Europei germane, voi eraţi marginalii Europei latine... Limba noastră este mai aproape de cea engleză decât de cea germană, regiunea din care am venit – nordul Germaniei, Luxemburg, Holstein – fusese şi baza de plecare a expediţiei saxone a lui Wilhelm Cuceritorul. Tatăl meu – pe care l-aţi cunoscut bine – cu oarecare umor istoric, în timpul războiului, zicea: „Noi, saxonii din Silvania, suntem aşezaţi sufleteşte între anglo-saxonii care se apără şi teufel-saxonii care atacă...!". Suntem singura etnie germană veche care ne-am păstrat portul, graiul şi obiceiurile de la începutul acestui mileniu. Secolul ultim ne-a obligat să facem politică – şi politica noastră a fost o nenorocire,

un dezastru. De altfel şi azi. În Apus, am auzit vorba asta: „Dacă pe vremuri bunul Dumnezeu a creat armata italiană ca să aibă şi bieţii austrieci pe cine bate, mai nou, tot bunul Dumnezeu a creat diplomaţia americană ca să aibă şi nemţii de azi pe cine concura în gafe şi confuzii!...”. Saşii şi şvabii nu pleacă de aici: ei fug din faţa unei barbarii moderne pe care nu o înţeleg şi în care nu văd decât o formă perfidă de sclavagism feudal, de tip turcesc sau rusesc. Cei care au pornit cu acest fluviu al disperării – coboară un gheţar, lavinele sunt împinse spre margini – nu mai găsesc în ţara lor de baştină nici limba lor maternă, nici traiul lor comunitar, nici spiritul mândriei morale şi economice a Dorfului şi Burgului pe care, la cel mai înalt nivel est-european, l-au predat unor colonişti ţigani, lumpenvagabonzilor adunaţi de la marginea satelor şi oraşelor industriale socialiste... Am fost în Federala Germană, am cunoscut direct tragica tristeţe a dezrădăcinării celor din neamul meu. Cei şapte sau opt sute de ani petrecuţi într-un anume peisaj sufletesc, spiritual, nu se pot şterge cu una, cu două. Exilul, pentru nişte ţărani şi orăşeni saxoni, nu e o simplă transhumanţă, ci o operaţie chirurgicală dureroasă şi lungă, făcută fără anestezic: un fel de amputare silnică a spaţiului şi timpului interior, o mutaţie ontologică din stabilitate şi rost în nomadismul industrial, dispersarea matricei comunitare în *meltingpot*-ul nediferenţiat al unui stat german hibrid şi nesigur. Acolo se adună de sărbători, venind de la mari distanţe: nu mai vorbesc săseşte – nu că au uitat, dar limba asta îi doare, copiii lor nu o mai cunosc – ca să se simtă solidari şi aproape, se îmbată cu ţuică, cu vin de Târnave, plâng apoi şi cântă doine ciobăneşti... Germania de astăzi nu are nimic cu Germania din visele noastre... Se pare că sub ruinele celui de-al doilea război mondial a fost îngropat şi rostul spiritual al spiritului german ca Spirit, şi nu ca populaţie, întindere, economie...

– Frate Winter, strămoşii mamei mele au venit în Banat pe vremea Măriei Tereza, din Boemia: Germania ar fi şi pentru mine un fel de mătuşă. Sau mamă vitregă. Ce zici?

– Nu am cunoscut acest amănunt din originea dumneavoastră foarte sănătoasă... Cum vă spuneam, pe vremea tatălui meu – care definea Europa ca un fel de Silvanie în care trei mari seminţii, latinii, germanii şi slavii trebuie să se unească şi să se completeze reciproc – consideram, pe linia total antinaţionalistă a clasicilor romantismului german, că această tânără cultură, care a dat filosofiei şi literelor, artelor şi muzicii câteva genii universale, are misiunea divină de a împăca, din mijlocul geografic unde a fost aşezată

de bunul Dumnezeu, latinitatea cu lumea slavonă, nordul cu sudul, catolicismul cu protestantismul, spiritul cartezian cu spiritul faustic, empirismul anglo-saxon cu liberalismul anarhic şi dogmatic italo-hispanic. Politica ne-a tâmpit, naţionalismul ne-a îmbătat, totalitarismul ne-a orbit. Am pierdut două războaie mondiale şi purtăm pe conştiinţă întreaga împărţire a lumii de astăzi. Ne-am pocăit, ne-am pus cenuşă-n cap, umblăm în vârful picioarelor ca să nu trezim memoria popoarelor mici sau mari. Acum – îmi spuneau mie nişte confraţi ai mei, din München şi Freiburg – germanii de azi sunt nişte evrei fără umor, nişte americani din flori, nişte foşti ostrogoţi porniţi pe căpătuială şi lux. O vinovăţie funciară îi imobilizează, se avântă în muncă şi afaceri ca să uite, ca să se justifice, în afară. Din severa disciplină prusacă, militărească, au trecut direct într-o absurdă şi potrivnică *antiautoritare Pädagogik,* creînd o şcoală din care nu ies nişte cetăţeni liberi şi democraţi şi nici tineri umanizaţi prin umanism benevol: nu! Ies nişte uriaşi sănătoşi, semiluminaţi, care, după ce fac, liber şi ieftin, înconjurul turistic al lumii şi, tot liber şi foarte ieftin, înconjurul sexului lor eliberat, devin, majoritatea, candidaţi la derută, anarhie şi un fel de sinucidere în mediocritatea de consum şi consumaţie... De Germania Borusă nu vă spun nimic: am fost şi acolo. Această Germanie, cap de pod asiatic, a fost creată de istorie spre a dovedi naivilor şi proştilor din lumea întreagă elementarul, dar cumplitul adevăr că stalinizarea prinde chiar şi la cele mai evoluate popoare, că rusificarea lentă şi lungă nu e un accident, ci o metodă „ştiinţifică", experimentată şi pusă la punct atât în Caucaz, cât şi în inima Prusiei lui Kant şi Frederic cel Mare... Nu pot să uit cum, la una din lecţiile sau discuţiile noastre de seminar, ne-aţi povestit că, pe vremea lui Kant şi Fichte, cărţile de filosofie apăreau şi în broşuri, ca nişte foiletoane, pe capitole, cu menţiunea: „urmarea în numărul viitor". Şi că, în multe din oraşele electoratelor germane, lumea bună aştepta în grupuri, seara, sosirea... poştalionului ce le aducea teancul de fascicule, de pildă cu *Critica oricărei revelaţii* de Fichte. Aşteptau, discutând cu frenezie şi patos, să vadă cum va rezolva filosoful din Jena sau Königsberg antinomiile de teoria cunoaşterii sau metafizică... Îmi vine să plâng şi să râd gândindu-mă că aici, în această finisterra europeană, se păstrează încă, la modul cel mai autentic, o anume idee romantică despre Franţa (care nu mai există aşa la ea acasă), şi o altă idee, tot romantică, despre ce a fost, ce ar trebui să fie Spiritul german, ca gândire, limbă, creaţie şi mesaj numenal... Acum, stând cu dumneavoastră împreună, pe o iarbă valahă, cu

picioarele în râul Vavilonului istoriei, ce nu iartă nimic şi pe nimeni, meditaţiile mele toate – cele din timpul liber, antiinginerесc – se învârt tot în jurul ideii de Revelaţie. *Offenbarung.* Catolicii scolastici susţineau revelaţia naturală (cea care iese din minunile Creaţiunii) şi revelaţia supranaturală (cea pe care Dumnezeu, sub formă de Spirit sau Graţie, ca pe o lumină de sus, ne-o trimite în clipele sfinte): la acestea, protestanţii mei evanghelici au adăugat revelaţia prin lecturarea intensă şi arzătoare a *Bibliei*. Eu cred – date fiind cele ce se întâmplă în lume – că va trebui să admitem şi revelaţiile de tip mozaic şi islamic: adică revelaţiile oferite de evenimente, istorie, revoluţii şi războaie. Deschid ochii mari, mă cutremur şi mă întorc la formula hegeliană în care cred ca în Hristos: *Weltgeschichte ist Weltgerichte.* Are loc pregătirea metafizică a unui proces divin, intentat împotriva unei omeniri stupide şi criminale. Dosarul se umple de mărturii, soarta fiecăruia din noi alcătuieşte câte o foaie din actele procuraturii transcendentale, indiferent dacă vom servi ca martori ai apărării sau ai acuzării. Sau ca simple victime nevinovate.

– Nu cred că e chiar indiferent ce fel de martor eşti!... Personal, iubite coleg, sper să fiu citat ca victimă şi nu ca aparat represiv.

– Linişte, domnule profesor: linişte, memorie şi luciditate. *Volens nolens,* ne scăldăm în apele aceluiaşi fluviu murdar. Ca foşti filosofi de profesie, trebuie să ne recunoaştem ratarea. Nu a noastră numai, ci chiar a disciplinelor academice cărora le-am închinat anii şi conştiinţele noastre curate şi tinere. Priviţi peste harta gândirii europene de astăzi, nu se poate să nu exclamaţi, asemenea profeţilor din Babilon: „Adio, filosofie! Adio, raţiune şi meditaţie: au murit marile sisteme, nu se mai nasc mari gânditori!”... Suntem după potop. La modă acum, în tot Occidentul, chiar şi la germanii păţiţi sunt profesorii sterili şi sceptici, politologii sofişti, capabili să treacă, nonşalant şi cu tupeu, dintr-o extremă în alta. Lichele cu bibliografie la zi, căcănari deştepţi, histrioni ai sofismelor de tot felul. Maniaci ai răz-gândirii, gândacii de bucătărie scăpaţi de seismul Yalta, cameleonii existenţialişti ai fundului în mai multe luntre eventuale. Curvele din acest *bordel de Dieux* care este Europa politică de azi nu vor să afle şi să afirme că axa lumii şi luminii trece prin şira spinării care nu e nici de dreapta şi nici de stânga: în secolele XVII, XVIII şi chiar XIX, gândirea filosofică devansa societatea şi istoria, mergea în frunte, arătând drumul sau drumurile. Astăzi gânditorii, chiar şi cei mai serioşi şi cinstiţi, sosesc cu luciditatea şi melancolia lor la căpătâiul unui muribund: vin în ceasul de pe urmă, vin să ne spună frumos şi clar că

nu mai există nici o speranţă, nici un rost, nici o valoare nemuritoare; că totul e Absurd, că suntem drumul cel mai scurt şi mai cretin dintre două neanturi, unul din care nu ştim de ce am apărut şi altul în care nu ştim cum vom dispărea. În loc să ne mângâie sau să ne încurajeze, ne demonstrează logic, poetic, magic faptul că, din păcate, Marx a greşit, Lenin a exagerat, cerul e gol şi Hristos nu a fost decât un biet iudeu nenorocit, total lipsit de umor şi simţ politic...

– Domnule Winter, eu zic să lăsăm Galileea. Să ne întoarcem la oile şi câinii noştri. În ceea ce priveşte filosofia europeană de astăzi, cred că putem fi de aceeaşi părere: mai ales că nu o cunoşteam decât din auzite şi prin intermediari. M-ar interesa mai degrabă părerea ce o ai, ca tehnician al temutei noastre agii, despre instituţia ce o deserveşti... Dacă noi, ştiind că Burra şi Mărin, la ora asta, sunt bătuţi măr pentru ca eu şi Olimpia să fim speriaţi de moarte, atunci, vorbind noi în general despre generalităţile Abendlandurilor, nu facem decât să-i imităm pe filosofii ce-şi bat joc de ghinionul nostru geografic şi istoric. În consecinţă, fă-mi favoarea şi-mi spune ce crezi despre berzele albastre ce păzesc imensa noastră leprozerie neoturcă.

– Domnule profesor, nimeni nu va putea pătrunde vreodată toate tainele acestei mistice instituţii. Ea este vecină, la extreme, atât cu Diavolul, cât şi cu bunul Dumnezeu. Aşa cum văd şi înţeleg eu lucrurile, dinlăuntrul strâmt în care lucrez, eu consider agia ca o confrerie monahală – un fel de templieri sau ioaniţi – în slujba unei fanatice religii atee, dar cu foarte mulţi sfinţi şi dumnezei mărunţi şi de conjunctură. Cine intră nu mai poate să iasă, cine e prins cu un deget îşi va oferi singur, mai târziu, şi mâna, şi soţia, şi copiii. Este vorba de o stare de posesiune ce nu poate fi explicată raţional. Cei tineri recrutaţi trăiesc doi-trei ani de iluzii şi crize: speră să-şi facă cinstit datoria, să rămână buni patrioţi şi foarte buni fii, soţi şi taţi. Nu se poate! încet-încet, prin firea magică, hipnotică, demonică a situaţiilor, se divizează în trei categorii foarte distincte: *apterii* sau pinguinii, cei cărora li s-au atrofiat sau tăiat numai aripile, *eunucii,* cei care sunt ostatici prin esenţialul lor, şi *rurii.* Vă explic imediat. Nu eu am inventat acest termen, el derivă din R.U.R. (Raţional Universal Robot), fiind titlul şi tema unei piese ştiinţifico-fantastice scrise de un ceh, pe nume Karel Čapek. Ei bine, rurii, circa 30% din efectivele noastre, reprezintă, din punct de vedere moral şi psihologic, tot ce poate fi mai crud, nemilos, inuman din câte au visat utopiştii de altădată. Eu cred că e vorba de o specie total nouă, de un salt calitativ cu

semnul minus în cadrul speciei noastre. După marile epurări şi procese din capitala Sublimei Porţi, după oceanul de crime săvârşite în lagărele de exterminare fasciste, după imensele maree de represiune ce au urmat după ultimul război, nu se poate să nu ne gândim că ar fi cazul să ne schimbăm radical tot ce ştim despre om şi condiţia sa, în cadrul psihologiilor şi sociologiilor clasice. Rurii sunt soldaţii fanatici ai unui absurd ce se lipseşte de justificări: puterea, la ei, e un fel de orbire, surzire, castrare mintală; un adevărat rur, chiar dacă ajunge într-o mănăstire franciscană, nu mai poate fi recuperat nicicum. Armata din care fac ei parte nu va da niciodată o luptă pe faţă, de aceea nici nu pot pierde. De altfel, imaginaţi-vă, domnule profesor, o instituţie ai cărei membri nu se tem de absolut nimeni şi nu răspund niciodată în faţa legilor sau a poporului: nici de divan nu se tem (puterea divanului derivă din ei, şi nu invers), nici de posteritate: se tem doar între ei, conform statutului oricărei societăţi crude şi secrete, în care, în mod obligatoriu, fiecare e suspectat şi fiecare suspectează la rândul său: fiecare răspândeşte frica, fiind el însuşi înfricat, comite crima neştiindu-se precis niciodată dacă el, autorul, este o victimă sau numai un călău de serviciu, de specială încredere a superiorilor săi. O singură lege mi se pare că trebuie s-o reţinem noi, amândoi, acum: şi anume că această teribilă instituţie, compusă din diferite grade de posedaţi, se conformează unui principiu hamurabian ce sună cam aşa: „la noi, nimic şi nimeni nu e iertat sau uitat!”.

– Deci Tutilă Unu şi Osmanescu ar fi nişte ruri?

– Tutilă Unu este un super-rur, un ideolog-şef al rurismului, dacă ne putem exprima astfel. Osmanescu nu e decât un biet eunuc, fără nici o şansă de devenire. Fiindcă trebuie să ştiţi: un bun câine de vânătoare sau urmărire este rezultatul unei rase şi al unui dresaj adecvat; un rur este un miracol. El se revelează, se developează, se schimbă la faţă şi la suflet într-o singură clipă, săltându-se singur dintr-o specie în alta. Nu-mi pot imagina cum – dintr-un popor atât de bleg, de blând şi milos – se pot naşte nişte torţionari de o perfecţiune apropiată de cristal sau tigru. Câmpul puterii îşi are surprizele sale. Fiara din om nu a pierit: din contră, a luat diferite forme, mult mai reuşite fizic şi psihic şi, în plus, multilateral sofisticate. Râul e creator, are fantezie, spirit de invenţie şi chiar geniu în metodologia sa. Fiind climat, mijloc şi scop, având la îndemână şi *la longue durée,* precum şi totalitatea aparatajelor tehnice şi a mass-mediilor monopolizate, cei care sunt în serviciul său nu trebuie să se grăbească, să poată concepe planuri psihologice pe decenii înainte, putând lucra

fără frică sub nasul Europei, folosind chiar din plin toată imaginaţia sadică şi criminalistică din filmele, romanele de spionaj şi groază cu care e împănată piaţa cititorului mediocru din întreaga lume capitalistă. Eu sunt convins că la academiile de spionaj din Caucaz sau Urali se râde cu hohote când se citesc serialele, să zicem, de tipul James Bond. Se râde – dar se şi fişează orice inovaţie, idee, metodă sau *gadget* nou. Democraţiile îşi au meritele lor necontestate, legate de pace, producţie, eficacitate, libertăţi civile: dar suferă de trei uriaşe defecte, şi anume: sunt incapabile de iniţiativă şi agresivitate directă, se dovedesc a fi total neputincioase în faţa spionajului şi atentatelor străine şi, ceea ce eu cred a fi mai grav, aceste state democrate, în frunte cu Statele Unite ale Americii, sunt de-a dreptul îmbibate de literatura (foarte citită, distractivă, de amuzament şi deconectare) alcătuită din milioanele de romane poliţiste, de spionaj, de crimă şi aventură în slujba crimei: se creează astfel, în propriul popor, frica inconştientă faţă de imensa putere şi cruzime a inamicului, se naşte în unii indivizi, mai slabi de înger, dorinţa de a încerca aventura vieţii de spion pe cont propriu şi contra propriei patrii şi mai ales, are loc, pe nesimţite şi în masă, dizolvarea distanţei *morale* ce desparte cele două tabere şi cauze, în aceste literaturi nediscutându-se deloc idei şi filosofii, ci arătându-se doar metode de luptă, torţionare, tragere pe sfoară, crime făcute cu sânge rece. Or, din acest punct de vedere, distanţa dintre o cauză bună şi una rea dispare, se relativizează...

– Mă tem, dragă Winter, că ai foarte mare dreptate... Mă gândesc şi la efectul de şoc paradoxal: adică, la frecventele cazuri în care, după ce s-au citit un milion de romane de spionaj hiperinteligent, marele public cititor află deodată, din ziare şi radio, că, de pildă, în familia regală engleză a fost descoperit un spion sovietic care acţiona de peste zece ani, că adjunctul forţelor armate din RFG ar fi suspectat de, în sfârşit, izbucneşte şi scandalul prin care se descoperă că şeful cifrului din Pentagon, împreună cu nevasta şi fiul său, lucra, în pace şi onor, pentru serviciul secret al inamicului... de cincisprezece ani. În mod gratuit, mulţumindu-se cu leafa în dolari ce le-o servea exact statul pe care-l trădau, fără să aibă nici cea mai mică convingere, ideologie sau ură de clasă... Şocul unei asemenea idioţii nu mai e literatură, e război psihologic câştigat, şi nu m-aş mira să aflu într-o zi că toate sau majoritatea acestor edituri de romane-fluviu de spionaj şi luptă antidrog şi antianarhiste să fie discret finanţate în ruble convertibile...

– Nu ştiu. V-am transmis toate aceste pesimiste

observaţii ale mele numai şi numai fiindcă eu însumi mă găsesc într-o situaţie grea şi fiindcă, spunându-mi-le tare, aplic de fapt metoda mea personală prin care lupt din răsputeri spre a putea rămâne un simplu apter, o biată gânganie electronistă, rătăcită în cuşca unor demoni atotputernici şi fără milă... Dar, dincolo de acest clasament tipologic, fatal în orice instituţie închisă, credeţi-mă, agia noastră este un minister foarte eficace, harnic şi punctual, în care se râde şi se glumeşte, fiind posibile prietenii şi camaraderii de bună calitate. La noi e cald, e bine: avem mâncare şi băutură, avem şi femei, şi maşini, ni se oferă cele mai bune locuinţe, soţiile şi copiii noştri au viitorul asigurat, ni se oferă cea mai paşnică şi fără de griji retragere în pensie sau moarte...

– Mmmda! Noi, în puşcărie, îi clasificam tot în trei categorii, dar altfel: în birocraţi, brute simple şi călăi. Desigur, astăzi văd această malefică raritate în mod spectral desfăcută în elementele sale teofanice sau demonologice... Am trecut prea uşor peste fenomenul inchiziţiei, al vânătorilor de vrăjitoare, al camerelor de tortură din castelele medievale. Religia poate deveni criminală în clipa în care fanatismul o transformă în politică şi agresiune fizică sau sufletească... Dar faptul că se pot naşte monştri morali dintr-o simplă eprubetă a puterii totalitare mă obligă să mă gândesc la un fel de clonare a răului, la o terato-geneză sau teratologie mistică, demoniacă: mai ales că monstruozitatea celor pe care i-am cunoscut nu era fizică, ci pur sufletească, sadică, la maximum conştientă social, deşi la maximum inconştientă metafizic. Natura – sau câmpul acesta al puterii nelimitate – creează minuni: această nouă specie de hominieni, care astăzi bat în numele unui dictator, mâine ucigând în numele contrariului acestuia, azi sunt în slujba dictaturii proletariatului, mâine doar în slujba dictatorului ce şterge până şi cuvântul „proletar”, având dreptul de „veto” la orice dosar, avansare, paşaport, angajare de serviciu – ei bine, nu se poate ca această categorie de antropoizi să nu sufere pe undeva, adânc de tot, trebuind să plătească impozitul biologic şi moral pentru favorul de a fi o nouă specie. Nu crezi?

– Fără îndoială. La începuturi – pe vremea lui Troţki şi Dzerjinski – ei derivau din puterea revoluţiei: astăzi, întreaga putere politică derivă din ei: magia este instituţia mistică ce face legătura între divan şi popor, izolând şi păzind atât pe îndivăniţi, cât mai ales pe poporeni. Consider – ca un observator neimplicat direct – că au loc, într-adevăr, anumite bizare fenomene, nişte indirecte – cum ziceţi dumneavoastră – „impozite”, ce se plătesc statistic de către băieţii noştri. Nu mă refer la atrofierea afectivă: ea e generală

azi în rândul tineretului: li se cer într-una, pe toate căile de comunicare şi învăţământ, numai dragoste, jertfă, eroism, încredere oarbă în cârmaci: e normal să li se extirpe din copilărie orice sentiment prin care să poată iubi, crede sau dărui. Dar la băieţii noştri această raclare afectivă e oarecum cerebrală: ei nu se pot pune în situaţia altora, nu cunosc mila sau căinţa, sunt incapabili de a face conexiuni subiective cu legile, cu morala sau cu familia din care provin. Eu cred că ajung frigizi, incapabili de dragoste, chiar şi actul sexual devenind o simplă onanie în doi. Numărul de impotenţi, de sadici, de alcoolici-pe-ascuns e la fel de mare ca şi la şedinţomaniacii din divan. De aici, probabil, numărul mare de copii mongoloizi, oligofreni sau handicapaţi. Chiar şi copiii reuşiţi fizic se nasc cu o privire specială, învăţătoarele îi depistează din primele zile de şcoală. Cred sincer, domnule profesor, că legea morală din univers e o lege fizică, reală, avându-şi regulile, forţa, dar şi şiretenia şi răzbunările sale necruţătoare. Pe vremea idealismului nostru liberal, îmi aduc aminte, noi consideram trei categorii de oameni ca fiind, din punct de vedere ontologic, nişte sacrificaţi: actorii, călugării şi ofiţerii... Astăzi, aceştia sunt reabilitaţi: ei trebuie să fie înlocuiţi prin apterii, eunucii şi rurii de care v-am vorbit. Puterea este o radiaţie, mai perfidă şi mai periculoasă decât cea a uraniului: nu degeaba primii şefi au fost vrăjitorii din peşteri. Iar puterea politică nelimitată, dincolo de implicaţiile sale politico-sociale, este, cred eu, o gravă abatere de la un principiu cosmic de echilibru şi geometrie transcendentală. Un „Y” în plus este pe cale să se înscrie în genele cromozomice ale unei părţi bune din omenire. Acest „Y” duce la cruzime, cinism, crimă, război sfânt, dar şi la un fel de sinucidere, prin ură şi singurătate, prin izolare de oameni şi valori.

– Domnule Winter, mi se pare ciudat că vorbeşti de „ei” de parcă nu ai face corp comun cu „ei”! Acest microfon plasat într-o pâine...

– Acest microfon e fals. E surd. Şi apoi, v-am mai spus, ne scăldăm în acelaşi fluviu. Iată, se apropie de noi acea veste groaznică prin care, de astă dată, eu devin o victimă şi dumneavoastră, fără voie, un martor al acuzării mele... Nu vă miraţi: *praxis*-ul vieţii m-a învăţat că prostia, lichelismul şi laşitatea nu pot fi izolate: chiar dacă te închizi în cea mai mândră din singurătăţile caracterelor eroice, aerul şi apa, pâinea şi undele hertziene vor ajunge, cu timpul, să te cuprindă şi să te cucerească. Pe dinăuntru, indirect, după decenii de igrasie şi mucegai ambient...

Winter râdea – ce veselie stranie, îmi ziceam – arătându-mi oarecum amuzat un jeep militar ce se apropia încet de noi.

– Îi vedeţi? îmi şopti la ureche. Să ştiţi că de astă dată nu pe dumneavoastră vă caută, ci pe mine. Îi aşteptam oarecum – deşi nu credeam că mica mea surpriză, lăsată să explodeze cu întârziere în Isarlâk, va fi descoperită atât de repede. Ori unchiul Sommer, ori eu am greşit pe undeva... Aa, aceştia nu sunt ofiţeri de rang, sunt doar doi bieţi pinguini de margine. Lăsaţi-i pe seama mea, nu scoateţi nici o vorbă, îi expediez repede. Dar mai am timp să vă spun... domnule profesor Deziderius Candid, totalitarismele de astăzi nu mai sunt de mult fenomene pur istorice: Hitler şi Stalin au fost ultimii dictatori din istorie: după ei a început era cosmică, am ieşit din istorie, din întâmplare şi schimbări, şi am intrat în Destinul cel mare. Suntem în plină glaciaţiune, se schimbă polii magnetici, are loc o astrofizica şi astrochimică schimbare a metabolismelor de cunoaştere şi caracter ale întregii specii umane... Lunga durată e o armă mai puternică decât orice religie sau ideologie.

Ne ridicarăm în picioare. Din maşina militară coborâră doi indivizi. Nu gorile, mai degrabă doi babuini în căutare de lucru. Umorul Olimpiei îmi dădea târcoale. Ea i-ar fi caracterizat imediat în felul următor: primul, în uniformă, este o simplă gogoaşă umflată-n oţet, celălalt, civilul, o chiftea din acelea din care se găsesc doar în bufetul gării din Piatra-Olt. Călcau prin iarba înaltă, plină de flori a luminişului de parcă ar fi fost desculţi pe o plajă de sticle de bere sparte.

Uniforma cu grad de plutonier-major ne salută în silă. Cu vocea impersonală a organelor de control, ne ceru actele. Celălalt, civilul, chiftea bună-n grad, zgârmă dintr-un buzunar un mic aparat fotografic. Winter îi făcu semn să stea pe loc: apoi, văzând că mă reped să-mi dau buletinul spre legitimare, mă opri din avânt, scoase din buzunarul de la piept un simplu ecuson (cu ciungă albastră), îl arătă şi întrebă:

– Ajunge?

Uniforma luă poziţie de drepţi şi salută ţipând:

– Să trăiţi, am înţeles. Dar, adăugă el cu un ton ceva mai pristandic, datoria e datorie.

Winter nu-l băgă în seamă. Mă luă de braţ şi mă aranjă să stau pe parbrizul din faţă al maşinii sale. El luă loc simetric cu mine.

– Tovarăşe, îi spuse civilului, ai ordin să faci două fotografii: una cu noi doi stând de vorbă pe iarbă, alta cu maşina mea, în care să se vadă şi marca, şi numărul de înregistrare. Iată-ne aranjaţi aşa cum trebuie: vei face o singură fotografie. Economia de peliculă ne priveşte pe amândoi.

Tipul păli niţel. Reţinându-şi mânia, încercă să ne arate dinţii, într-un fel de zâmbet King-Kong. Ne

fotografie cu grijă, îngenunchind. Caprele, speriate, o luară la goană prin făget. Plutonierul salută din nou, apoi, milităreşte, strigă către maşina rămasă în şosea.

– Soldat Candid!

Uluit, trăsnit de surpriză văzui cum din spatele jeepului se desprinde un fel de Făt-Frumos tuns chilug şi cremenii de disciplină. Aducea în mână o coroană mică, sobră: frunze artificiale de lauri, împrejmuind un miez de garoafe roşii de toată splendoarea. Soldatul, descoperit, se opri speriat în faţa noastră. Urlă: „Să trăiţi!", întinzându-ne milităreşte coroana funerară.

–Tovarăşe inginer, rosti civilul fotograf, sunteţi rugat să daţi această coroană „persoanei" care merge la înmormântare. Este din partea... Se opri cu teamă. Apoi, arătându-ne cele două fâşii de hârtie creponată se mulţumi să ne spună: scrie aici din partea cui este!

Mă uitam în ochii frumoşi ai soldatului ce avea acelaşi nume cu mine. Ca în vis, făcui doi paşi spre el şi preluai coroana pe care o ţinea rigid, de parcă ar fi fost o ladă cu explozive. Citii tare dedicaţiile: „Iubitului nostru unchi Tudor Tutilă – scria pe una din laturi – omagiul îndurerat al nepoţilor săi, Ilie şi Grigore".

Aşezai coroana pe capota maşinii noastre. Winter râdea cu lacrimi. Uniforma ne întinse o foaie să o semnăm. Semnarăm amândoi, îmi făcui cruce. Soldatul Candid îşi făcu şi el. Civilul îl săgeta cu o privire ucigătoare, cel în uniformă căută să-l scuze:

– Iertaţi-l, ne spuse, miroase încă a lapte. Lăsaţi, că-l dezvăţăm noi şi de crucea crucii mamei lui...

– Să trăiţi, urlă soldatul Candid, vă raportez că am avut ordin să fac cruce. De la tovarăşul...

– Gura! Dacă ai avut ordin e în ordine. Fuga marş înapoi.

Plutonierul gogoaşă, împreună cu fotograful cel palid, după ce ne salutară regulamentar, fără să ne mai spună vreo vorbă, se retraseră şi ei spre jeepul lor. Demarară repede, dar în loc s-o ia înapoi, spre Isarlâk, o luară înainte, în direcţia drumului nostru.

Winter îmi umplu paharul cu suc, mi-l stropi reglementar cu ginul irlandez cuvenit. Priveam amândoi coroana mortuară, ştiind cine sunt îndureraţii nepoţi Ilie şi Grigore. Totul părea a lua aspectul unei farse, care începea să ne depăşească.

– Ce înseamnă toate acestea, domnule coleg, în limbajul dumitale codificat? îl întrebai pe studentul Winter.

– Daţi-mi răgazul să mă gândesc. Să analizez...

– Ce să analizezi? Ce se întâmplă dacă eu refuz să duc această coroană ? În definitiv, nu sunt nici ţârcovnicul şi nici cioclul familiei Tutilă.

Nu-mi răspunse. Controla atent osatura coroanei: nu era nimic ascuns în ea. Se uită spre mine, oftă, oftă.

Caprele noastre, ieşind din hăţişuri, se apropiară călcând graţios, fără frică. Ne priviră, se întrebară. Se liniştiră. Le-am mângâiat cu dragoste: mi se păreau a fi trimisele paşnice ale unui zeu Pan care avea şi el dreptul să ne verifice înainte de a ne primi în împărăţia lui.

– În ce mă priveşte, lucrurile îmi par foarte clare: dar, în cazul călătoriei dumneavoastră, se pare că a intervenit o necunoscută periculoasă. Sommer? Doamna Olimpia? Osanescu? Nu ştiu. Adevărul este că Tutilă Unu era informat că şi doamna Olimpia va pleca la această întâlnire cu Moşul ei. Se temea – asta e impresia mea – de această întâlnire. Mi-a dat ordin s-o împiedic cu orice preţ... Dar, trimiţând această coroană, toată misiunea mea cade baltă. De ce? Mai mult, sunteţi rugaţi, în calitate de rudă, să depuneţi această coroană pe mormântul unui unchi care s-a sinucis. Şi a cărui moarte i-a bucurat nespus de mult. De ce vă roagă acum pe dumneavoastră şi nu pe mine? Ce rost are, sau ce ascunde acest gest familial, când ordinul de înhumare rapidă s-a dat în faţa mea, la telefon!?

Îmi pierdui răbdarea. Winter mă atrăgea spre o altă dramă, care nu mă interesa.

– Iubite colega, îi spusei înţepat şi ritos, m-am bucurat să te reîntâlnesc după atâţia ani; nu m-am bucurat aflând unde şi cam la ce lucrezi. Nu mă amestec în ciorba stăpânirii: eu sunt de partea lui Burra, care a fost bătut sub ochii mei, de partea lui Mărin, nepotul meu, de partea Moşului, care e stâlpul familiei întregi. Sunt plin de vânătăi, mâna mea stângă – o vezi? – e în ghips. Soţia mea se apără cu întreaga ei minte şi pricepere împotriva unei viituri ce ne ameninţă şi casa, şi liniştea, şi cinstea, şi înţelepciunea noastră de pesimişti incurabili... Aşa încât te rog să mă duci la ţintă, acolo unde trebuia să mă lase „fratele" meu, şoferul Burra Brutus. Dacă refuzi, plec pe jos, mă lipsesc de maşina dumitale... am zis!

Winter ridică braţele spre cer – apoi mă apucă de amândoi umerii: părea disperat, speriat, ochii îi jucau în lacrimi. Şi totuşi, în culoarea verde a privirii sale, citeam un fel de milă şi jale neobişnuită.

– Vai, vai, domnule profesor, îl auzii, cum de nu înţelegeţi nici acum că avem aceeaşi soartă? Eu am venit la dumneavoastră cu toate cărţile pe faţă: jur pe viaţa copiilor mei. De când aţi fost pus sub urmărire, am căutat să fac tot ce se poate ca să vă ajut. Recunosc: în sinea mea, speram să pun mâna pe o nelegiuire rea, pe o crimă veche, spre a o folosi, la nevoie, ca şantaj pentru obţinerea plecării mele definitive. Soţia mea şi cei doi copii ai mei nu sunt în vizită în Germania, ci au rămas definitiv acolo, şi asta

la ordinul meu... Din ura pe care o declanşa simplul nume al soţiei dumneavoastră am dedus că între ea, bunicul ei şi acest sinucigaş unchi la al cărui mormânt aţi fost chemat, pe de o parte, şi clanul Tutilă, pe de alta, se ascunde, ca în toate marile familii, un cadavru misterios. Când personal başvizirul Tutilă Unu mi-a dat ordin să plasez în pieptul statuii lui Marx un microfon, ca să înregistrăm ce vă spuneţi în timp ce eraţi închişi în subsolul teatrului, am înţeles că treaba e gravă şi că sunt pe drumul cel bun.

– Dumnezeule! Un microfon în...

– Da! În general, serviciile noastre de urmărire folosesc tehnicile electronice cele mai sofisticate pentru trei categorii de indivizi: străinii suspecţi (toţi străinii sunt suspecţi), ştabii în funcţii politice sau militare grele şi afaceriştii din comerţul exterior, valutar. Pentru aceştia nu ne zgârcim în a folosi aparatura cea mai scumpă. Pentru poporul de rând, ne mulţumim cu informatorii, turnătorii, provocatorii voluntari, din care, după trei decenii de înseminare ştiinţifică, avem la ora asta mai mult decât e necesar... Era normal ca, în clipa în care mi s-a ordonat să vă plasez un extrafin microfon, să-mi dau seama că nu e vorba de secrete legate de panificaţie sau de producţia de sucuri şi marmelade. Dosarul dumneavoastră penal e de-a dreptul penibil de inocent: *omisiune de denunţ*. Iar cel de cadre al soţiei dumneavoastră poate servi de model pentru o piesă de teatru cu titlul *O eroină a muncii dezinteresate.* Atunci ce rost avea să vi se acorde un scenariu atât de absurd ca atragerea şi închiderea în pivniţele teatrului şi înregistrarea convorbirii ce aţi avut-o acolo, lângă bustul evacuat!?... Am avut – şi aţi a avut noroc că marele vizir Tutilă, fiind grăbit să plece spre braţele calde ale doamnei Carmen Caftangiu, m-a lăsat singur în camera de ascultare de deasupra magaziei în cauză. Dimineaţa i-am spus başvizirului că, spre marele meu regret, din cauza unor pereţi şi conducte, înregistrarea nu a reuşit. Banda pe care le-am prezentat-o era un mârâit bruiat, nu se putea înţelege nimic. Banda cu înregistrarea curată a convorbirii dumneavoastră o am aici: o ştiu aproape pe dinafară. Nu vă pot spune cât de emoţionat am fost auzindu-vă şi ce sentimente aţi răscolit în mine.

– Domnule Winter, îi spusei îngrozit şi înfuriat de cele auzite, sper că nu ai de gând să mă şantajezi cu această bandă de spionaj murdar?

Simţeam fizic un fel de lespede de piatră rece aşezându-se peste întreaga-mi memorie: vedeam ochii înlăcrimaţi ai Olimpiei, simţeam în nări mirosul de şobolani şi naftalină al acelei celule-capcană. Winter se uita la mine ca la o stafie, tremura, mi se

părea că e şi el gata să izbucnească în plâns sau în revoltă.

– Să stăm jos, domnule profesor. Să încercăm să rămânem calmi. Avem timp. De aici, cu maşina mea, într-o jumătate de oră vă depun direct în căruţa lui nea Vasile, care, sigur, vă aşteaptă. Cu el, într-o oră, puteţi fi sus, la casa Moşului. care vă aşteaptă şi el. Aş fi putut să mă spăl ca Pilat pe mâini şi să îmi văd nepăsător de meseria mea: am de mult convingerea că nu are nici un rost să lupt împotriva ignoranţei, înfumurării şi – iertaţi-mi tăria vorbelor – a stupizeniei dumneavoastră total anacronice şi naive. Dar, cum vă spuneam, eu însumi mă găsesc într-o înfundătură disperată, corneliană: dragoste sau datorie... În sfârşit, asta mă priveşte pe mine. Pe dumneavoastră vă implor să nu vă înfuriaţi: imaginaţi-vă că am chemat-o şi pe doamna Olimpia, ca martoră obiectivă, la această, să-i zicem, confesiune sau mărturisire a mea. O voi face cu inima grea – dar fără nici o urmă de resentiment sau dorinţă de răzbunare...

Am simţit lângă mine trupul cald şi blând al uneia din caprele noastre gazde. O mângâiai între corniţe, simţind cum mi se topesc umorile mâniei. Winter, răscolit şi stăpânindu-se cu greu, mesteca nervos în dinţi o coadă de măcriş, privea departe şi ofta; privea probabil departe ca să poată vedea adânc înapoi în timp.

– Domnule profesor, începu el cu un glas stins, uşor răguşit de emoţie sau de efortul de a se stăpâni, va trebui să ne întoarcem amândoi în Genopolisul anului 49: aş zice, la ultimele zile în care ne-am mai întâlnit, fiindcă Facultatea de Filosofie fusese desfiinţată, corpul profesoral vechi a fost dispersat, studenţii risipindu-se fiecare pe unde a putut. Lozinca era : *Sauve qui peut!* Politic, eram încă, în felul nostru idiot şi romantic, convinşi că, la viitoarele alegeri libere ce ne-au fost promise de aliaţii occidentali, se va vedea de partea cui este poporul... Credeam în loialitatea vorbelor despre democraţie, autodeterminare, drepturile omului etcetera. Domnul Harriman, întorcându-se de la Moscova, ne-a garantat respectarea drepturilor politice, îndemnându-ne să le cerem şi să le pretindem de la ruşii cu care el căzuse de acord. Minţea. Ştia ce ne aşteaptă, dar spera că revolta de stradă a popoarelor va corecta orbirea şi laşitatea idioată a lui Roosevelt şi Churchill. Colegii noştri evrei, pe linia comunităţii lor, fuseseră prompt informaţi de confraţii lor din New York că ocupaţia rusă va dura cel puţin cincizeci de ani. Noi nu-i credeam, nu-i puteam crede. Eram după un război pe care-l câştigasem pe jumătate, lumea întreagă era împărţită în jumătăţi, Coreea, Germania, Berlinul,

Vietnamul, Europa etc... Nu ne puteam închipui că un asemenea provizorat poate fi tolerat de foarte civilizaţii şi puternicii noştri protectori apuseni. Ne uitam la tancurile cu portretul lui Stalin, la lozincile ce apăruseră ca din altă lume, la forma primitivă şi barbară a marxismului în care cu toţii credeam, şi ne ziceam: „aşa ceva nu există!". (Exact aşa a zis şi acel cioban care – uitându-se o zi întreabă la o girafă – a ajuns la concluzia că sau a băut, sau şi-a pierdut minţile.) Poporul de jos şi chiar şi cei mai informaţi dintre cărturari credeau stupid şi absurd în „venirea americanilor". Americanii intrau în zodia Mc Carthy, francezii mai ales, dar şi englezii şi italienii, din frică sau vinovăţie, se descopereau a fi cu toţii leşinaţi de admiraţie nu faţă de cei care au debarcat în Normandia sau Sicilia, ci faţă de magica, salvamunda Armată Roşie... Englezii se dezmembrau, Churchill începuse să picteze şi să-şi scrie memoriile... La noi au fost inaugurate primele procese intentate vechilor orânduiri: partidelor istorice, bisericii catolice, presei tradiţionale. Legionarii au fost primiţi în partid.

– Dragă Winter, te implor, nu-mi face acum istoria acelor ani: crede-mă, am avut timpul necesar să mi-o recapitulez, nu o dată... Povestirea originilor e o boală mitologica, grecească. Toate nenorocirile lumii de jos se trag din încleştarea unor Titani: la noi, doi fraţi taie capul celui de-al treilea numai fiindcă e mai frumos şi mai mic. Apoi, ascund acest cap într-o purpură roşie şi încep împărţirea turmei... Misterele orfice, ca şi cele yaltice, încep cu o crimă comisă sus de tot, de către nişte zei egoişti şi ambiţioşi...

– Sunt neamţ, domnule profesor, şi nemţii de astăzi se întreabă cutremuraţi: „Cum a fost posibil un Hitler?". Francezii se întreabă şi ei: „Cum a fost posibil un Pétain?". Chinezii încep şi ei să se întrebe: „Cum a fost posibil un Mao?". Numai ruşii, acasă la ei nu se vor întreba niciodată: „Cum a fost posibil un Stalin?" – fiindcă Stalin s-a identificat cu istoria lor, fiindcă Stalin este calitatea şi defectul lor *maîtresse,* fiindcă din Stalin nu există scăpare decât fie în victoria totală, fie în neantul sau apocalipsa sfârşitului de lume... Şi tare mă tem că şi la noi va fi foarte greu să ne explicăm, într-o frumoasă zi de început de nouă epocă sau eră, „cum a fost posibil un Suleiman atât de total magnific!?"... Nu vă enervaţi, îmi fac încălzirea celulelor, nu mi-e deloc uşor să umblu la dosarul acesta şi tragic, şi ridicol, şi ireversibil...

– Winter, iubitule, ca vechi şi încercat puşcăriaş trebuie să neg acum ceea ce ţi-am spus ca profesor odinioară: istoria, dragul meu, o fac şi o scriu învingătorii cei mari: la ideile şi sintezele generale nu au dreptul decât tot marile popoare şi marile puteri,

iar întrebări grave nu sunt permise decât muribunzilor: şi, eventual, celor ca dumneata, care, de vei reuşi să treci „dincolo”, îţi vei putea scrie memoriile de om cinstit şi lucid. Noi doi, acum, dacă e posibil să fim practici şi oneşti, eu zic să ne arătăm reciproc rănile primite. Ale mele se văd, se ştiu – eu însumi, în întregime, sunt o rană deschisă şi nevindecabilă. Acum e rândul dumitale, Herr Winter, să-mi arăţi vreun ghips sau vreo vânătaie ascunsă... Winter se înveseli subit, se ridică şi se duse la maşină. Se întoarse cu o mapă de plastic. Albastră. O desfăcu şi, dintre multele hârtii de acolo, scoase câteva coli îngălbenite.

– Pe tatăl meu, îmi spuse, l-aţi cunoscut. Fiind un om de seamă în cadrul grupului etnic german, a fost printre puţinii care s-a ridicat şi a luptat împotriva fascizării saxonilor, împotriva înrolării tineretului nostru în Wermachtul german. Avea excelente relaţii cu şefii unor partide istorice, a reuşit să obţină ca tinerii care nu voiau să treacă în armata germană să fie reţinuţi – camuflaţi sub nume uşor schimbate – în cadrele de rezervă ale armatei locului. Aceşti saxoni au scăpat cu viaţă – fiindcă cei pe care hitleriştii i-au încorporat în ’43, instruindu-i în mare grabă, doar în trei luni, au pierit stupid în Serbia sau Polonia. Am avut două surori: cea mare, Helga, a fost deportată în Rusia în ianuarie 1945... Cea mică, Ursula, a scăpat atunci: e măritată în Köln şi e gazda nevestei şi a copiilor mei. Tata, imediat după terminarea războiului, a avut doi sau trei ani de reabilitare totală, pe baza atitudinii sale antihitleriste din timpul războiului. Pe baza aceasta am putut eu să mă înscriu la Facultatea de Filosofie din Genopolis, unde v-am audiat şi pe dumneavoastră, care eraţi, pe atunci, cel mai tânăr, dar şi cel mai bătăuş conferenţiar al acelor ani de cumpănă şi rinocerizare. Helga nu s-a întors din Rusia. Era cea mai deşteaptă din familie, ea a fost adevărata mea mamă. A rămas acolo, s-a măritat cu un fel de nacealnic rus, pe nume Serghei Hlebanov, s-a mutat în Urali, are cinci copii şi eu cred că, în felul ei, e fericită. Şi realizată. Ne-a scris că nu vrea să vină să ne vadă şi nici nu doreşte ca vreunul din noi să o caute în noua ei patrie. Adresa nu ne-a indicat-o... Când au început deportările în Bărăgan, am fost şi noi evacuaţi, deşi nu eram ţărani. Tata a murit acolo, după trei ani; dar, prin relaţiile ce le mai avea, a reuşit să mă înscrie la Facultatea de Electronică a Politehnicii. Ursula, teribil de descurcăreaţă, a reuşit să scape de Bărăgan, s-a întors acasă, devenind, la optsprezece ani ai ei, linotipistă în tipografia noastră naţionalizată. Ea m-a menţinut la facultate vânzând noilor stăpâni covoarele, argintăria, tablourile şi cărţile din moştenirea părintească ce a scăpat de potop. S-a măritat cu un coleg al

meu, fiu de mare ştab – astfel a fost printre primii care au reuşit să „rămână” în Germania...Povestea aceasta seamănă cu toate poveştile neamului meu: fiecare familie este o tragedie, fiecare biografie în parte o rană necicatrizată. Foarte atent ascunsă şi negată.

– Îmi vine să râd, Winter. Ne-am întors în evul mediu timpuriu. Orice ţară şi orice popor care greşea fie faţă de Papă, fie faţă de împărat, era declarată *expositio in praedam.* Liberă de a fi prădată. Doar că prădătorii de azi erau şi ei nişte foşti prădaţi de ieri. Filosofia istoriei noastre de azi trebuie să înceapă cu analiza spectrală a instituţiei talciocului şi a consignaţiei. Ca filosofi de pe tuşă, noi doi, acum, suntem tot nişte valori de talcioc, nici dracu nu ne mai bagă în seamă: singura noastră mângâiere ar fi gândul acela sinistru că va sosi şi vremea când acest ocean de barbarie şi cruzime „ştiinţifică” îi va cuprinde şi pe politologii diagnosticieni de la Sorbona, Oxford sau Harvard...

Winter mă bătu protector pe umeri. Nu mai părea a fi fostul meu student.

– Domnule profesor Candid, îmi zise, am putea discuta la nesfârşit această problemă: dacă suntem victimele unei utopii, pionierii viitoarei ordini mondiale sau simpli martori într-un proces metafizic în care se judecă Istoria, prin crimele Omului către Omenire şi Lume. Nu vreau să ne asemănăm acelor diplomaţi ai perpetuu-absurdului care discută, timp de un deceniu, despre viitoarele discuţii la care se va hotărî forma mesei la care se vor aşeza cei ce vor începe discuţiile despre... M-aţi acuzat de trădare, mi-aţi spus verde în faţă că pentru un om ce a trecut printr-o facultate de filosofie cinstită nu există nici o scuză de a fi angajatul celei mai amorale instituţii din întreaga civilizaţie, capitalistă sau socialistă, din lume... Fără să vrem sau să dorim am ajuns să jucăm alături în această ciuleandră a dracului. Eu vin acum şi – jurând pe cei opt sute de ani de istorie şi civilizaţie ai neamului meu – vă spun, citându-vi-l pe Dostoievski: „Toţi suntem vinovaţi pentru totul!”.

– Nu înţeleg!

– Iată un act din mapa aceasta. Dar, înainte de a vi-l arăta, îmi voi permite să vă reamintesc ultima noastră întâlnire.

– O ţin minte. Am râs foarte mult. Dar nu mai ştiu de ce...

– Exact. Am să vă reamintesc eu de ce am râs atunci. Mi-aţi dat să bat la maşină un fel de scrisoare-pamflet adresată Seminarului de Matematici şi Fizică, condus administrativ de prietenul dumneavoastră, psihologul Fronius. Ajuns decan. Istoria, domnule profesor, pentru micile popoare sau

măruntele instituţii de cultură ale acestora, nu este decât o succesiune de înmormântări. Filosofia a înlăturat teologia cu ajutorul ştiinţelor: acum, matematicile, aliindu-se cu fizica, au eliminat vechea filosofie, înlocuind-o temporar cu ideologia. Aştept ca fizica să elimine matematicile şi politica să elimine ideologia – urmând ca tehnologia şi economiile politice să rămână stăpâne pe întreaga gândire teoretică.

– Deci – iartă-mă că nu pot fi atent la înmormântările ce mi le înşiri – ţi-am dat să baţi la maşină o scrisoare-pamflet către Fronius. Care, având un trecut cam verde şi cu diagonală, a trecut repede de partea învingătorilor, conform dictonului popular „Orice pătlăgea verde, după ce se coace, devine roşie şi abia după aceea începe să putrezească!”. Ce s-a întâmplat cu acea scrisoare? Nu-mi mai aduc aminte.

– E normal: vă pregăteaţi să plecaţi în Munţii Apuseni: începuse agonia filosofiei...

– Am fost nevoit să accept un post de simplu profesor de istorie şi naturale la un mic gimnaziu dintr-un vechi orăşel minier, în timpul liber, am studiat la faţa locului istoria veşnicei noastre iobăgii...

– Când aţi revenit, ca profesor de liceu, în Genopolis, nu m-aţi mai găsit.

– Aşa este. Dar m-am interesat! Mi s-a spus că ai plecat definitiv spre sud. Sau în capitală, nu mai ţin minte... Aşadar, ce s-a întâmplat cu...?

– Am bătut la maşina mea de scris textul scrisorii dumneavoastră. Apoi m-am dus cu el la tovarăşul decan Fronius. L-a citit. A râs uşor, mânzeşte şi a căzut pe gânduri. M-a trimis cu scrisoarea la marele comisar al universităţii, celebrul Saul Apostol. Acesta nu a mai râs, mi-a luat adresa, datele şi a zis: „În sfârşit!”. Peste o săptămână am fost arestat. Camera mi-a fost răvăşită: s-au găsit manuscrisul dumneavoastră, maşina mea de scris... Eu am mărturisit că sunt autorul acestui text, pe care l-am scris cu naiva intenţie de a-i face să râdă pe profesorii şi colegii de la Matematici. Am fost tuns, bătut straşnic şi pus să curăţ latrinele de la poliţie. Arestările în poporul de jos încă nu începuseră. După trei luni mi-au dat drumul, cu condiţia să părăsesc definitiv oraşul şi facultatea...

– Nu ai spus că eu sunt autorul acelui pamflet?

– Domnule profesor, înaintea dumneavoastră, am comis şi eu „omisiunea mea de denunţ“. Eram fiul tatălui meu şi studentul dumneavoastră. Vă aduceţi aminte, vorbeaţi despre soarta popoarelor mici, ziceaţi, vă citez acum: „Fiii unor asemenea popoare trebuie să fie viteji în tinereţe, eroi la maturitate şi neapărat victime sau martiri la bătrâneţe! Fiii marilor

popoare au favoarea de a fi... exact invers...” Aveam, aşadar, ocazia de a fi viteaz. Am fost viteaz! Norocul meu că nu am fost luat prea în serios a constat şi în faptul că ugro-sciţii de atunci nu prea înţelegeau cele scrise: iar exemplarele pe care – din proprie iniţiativă – ca Luther, le-am afişat pe poarta cea mare a Universităţii au dispărut fără urmă... Iată, aici am manuscrisul dumneavoastră, pe care l-am păstrat ca pe o scumpă relicvă: iată şi copia făcută de mine la maşină: figurează şi azi în dosarul meu de cadre.

Luai coala galbenă, îmi scosei ochelarii de citit. Da!... Era scrisul meu din tinereţe, scrisul meu afurisit, neînfricat, impetuos...

– Să-l citim, îmi propuse zâmbind studentul Winter. Pe acea vreme am râs cu hohote de aceste ironice băşcălii academice. După treizeci şi ceva de ani s-ar putea ca ele să sune cu totul altfel...

Am început să citesc: întâi mai încet, apoi din ce în ce mai amuzat de textul acesta, de care uitasem cu desăvârşire. Caprele noastre – afabile gazde în acest luminiş plin de margarete şi cicoare albastră – îşi întrerupseră rumegatul paşnic şi ne ascultau cu o seriozitate uimită, din altă lume.

Iată cum suna manifestul meu de atunci:

Domnule Decan,

dorind să contribuim cu modestele noastre lumini filosofice (cuvântul „filosofice” era subliniat cu o linie neagră de doliu), vă trimitem alăturat câteva sugestii concrete spre a fi citite şi, eventual, analizate în plenul primului Seminar reunit al ştiinţelor pozitive, Matematica şi Fizica. Dat fiind faptul că tema acestui Seminar al ocupanţilor şi al fostei Facultăţi de Filosofie ar fi legarea teoriei de practică, propunerile noastre se înscriu perfect în această ordine de idei.

Iată deci ce sugerăm noi să fie introdus în planul dumneavoastră de perspectivă:

1. Realizarea unui tensiometru pentru stabilirea exactă a gradului de plictis, oboseală şi disperare.

2. Aparat pentru măsurarea uzurii unor noţiuni nobile.

3. Sistem de recondiţionare, cu mijloace locale, a unor idealuri compromise, falsificate sau ratate.

4. Punerea la punct a tehnologiei pentru realizarea sudurii intenţiilor de fapte şi a vorbelor de realitatea înconjurătoare.

435

5. Radioscopia publică a datelor statistice, a laudelor şi a promisiunilor.

6. Sistem de detectare a pierderilor de caracter

sau a scurgerilor inutile de conştiinţă.

7. Transformatorul agitaţiei vizuale în entuziasm ştiinţific, prin evitarea consumului de morală autohtonă, aceasta fiind materie-lingou ce intră în datoriile noastre de război.

8. Studiu privind forţa magnetică a fotoliilor rect-orale.

9. Calculul integral al raportului macrosocial dintre lichelism şi prostie.

l0. Proiectarea unui telescop pentru fotografierea la distanţă a speranţelor.

11. Realizarea sintetică a unui cristal capabil să facă spectroscopia utopiilor.

12. Stabilirea, conform greutăţii specifice, a locului pe care îl ocupă minciuna în tabloul lui Mendeleev.

13. Aplicarea lui mv^2 în problema nepotismului.

14. Ionizarea (eventual marcarea atomică) a particulelor de vanitate şi egoism.

15. Sirenă publică automată pentru semnalarea furturilor în ştiinţă, cultură, economie etc...

16. Sistem de accelerare a procesului de putrezire a unor valori veşnice, reacţionare.

17. Cardiograma sincretică a ANIMEI poporului de jos.

18. Refrigerator atomic pentru combaterea radiaţiilor noemice ale Cuvântului, ca Logos primar.

19. Analizor dinamic al dogmelor, ca forţe antagoniste, în lupta neantagonistă dintre ştiinţă şi religie.

20. Racordarea vitezei Fricii de la viteza sunetului la viteza Luminii.

21. Fotografierea cu raze X sau Y a conceptelor de divinitate şi libertate, în vederea demascării lor ca agenţi ai lagărului imperialist.

Etc...

În speranţa că modestele noastre sugestii vor contribui la praxis-ul revoluţiei tehnico-ştiinţifice, vă rugăm cu respect a le lua în considerare, amintindu-le şi în procesul-pur-verbal al seminarului. Colectivul de profesori de filosofie, rămas pe drumuri, se angajează oricând să vă vină în ajutor: ca simpli zilieri-umanişti, ca iobagi ai ideilor generale sau ca prizonieri în lagărul în care lumina vine de unde vine.

Un grup de tovarăşi.

Am izbucnit în râs. Şi eu, şi Winter. Am râs ca în purgatoriu, singurul loc unde râs-cu-plânsul nostru est-european poate funcţiona în voie. Prietenele noastre caprine ne priveau nedumerite: vexate chiar. Râsul nostru total părea a fi o notă falsă în armonia

rustică a crângurilor şi livezilor ce se aşterneau la picioarele noastre.

– Doamne, exclamai plin de încântare, cât de tineri eram! Nu ai impresia, dragă Winter, că aceste nevinovate băşcălii didactice, *mutatis mutandis,* pot fi actuale chiar şi azi, după trei decenii?

– Domnule profesor, nu cred şi nu mă interesează. Pentru noi, Istoria s-a terminat la Yalta: a înţepenit, a damblagit şi se pregăteşte de moarte prin scleroză în plăci Accidia. Nu mai sunt posibile mari răsturnări, mari evenimente: revoluţia înseamnă stare pe loc, evoluţia înseamnă involuţie, progresul nu ar fi decât starea uterină prin care ne pregătim pentru o nouă naştere, într-o şi mai nouă barbarie, civilizată, computerizată, mediocretinizată... Dar să lăsăm prostiile serioase, pentru noi doi aceste amintiri sunt un lux nepermis. După cum vedeţi, nu v-am denunţat. Am fost un tânăr viteaz, de nădejde şi onoare. Am suportat bătăile, tunsul, am curăţit latrinele gealaţilor cu conştiinţa curată că numai astfel voi putea rămâne curat... Nu am avut dreptate! Pentru bucata asta de hârtie, scrisă de dumneavoastră, dar ataşată pe vecie de dosarul meu, eu am ajuns, *volens-nolens,* acolo unde sunt şi astăzi...

– Nu înţeleg. Mi se pare absurd.

– Vă voi povesti. Cât se poate mai scurt. Fiind exmatriculat din Facultatea de Filosofie, însemna, *selbstverstandig,* să nu mai pot fi admis în nici o altă facultate din republică. Tatăl meu era încă „cineva" în Cibinium, cu toate că sora mea Helga fusese deportată. Avea legături trainice şi vechi cu comunitatea evreiască din oraşul de jos, aşa că nu i-a fost prea greu să-mi obţină, în ultima clipă, nişte acte ce dovedeau că sunt evreu sadea. După cum poate ştiţi, din Silvania de sud, unde dominau autohtonii valahi şi saxonii cei mai bogaţi, nu a fost deportat nici un evreu. Mai mult decât atât: în timp ce din nordul ocupat de fascismul ugro-altaic au fost duşi la moarte peste două sute de mii de evrei, majoritatea cărturari şi comercianţi asimilaţi, la noi a fost pace şi linişte: în afară de „dezonoarea" de a nu fi admişi ca soldaţi spre a fi duşi astfel spre stepele morţii anonime, copiii evreilor au stat acasă, în biblioteci, au luat lecţii de pian, limbi străine, putând studia în voie marxism-leninismul. Astfel se explică faptul că, după răsăritul luminii de la răsărit, ei au putut constitui cea mai unitară şi mai serioasă rezervă de cadre de conducere: miniştri, comisari, directori generali, generali-directori, ideologi, poeţi şi dramaturgi ai noii ordini europene... Deci, tata mi-a procurat acte de evreu sărac, rabinul însuşi a intervenit, prin relaţiile sale, ca să fiu primit la Politehnică: fără trecut, fără

frica de a fi considerat neamţ.

– Perfect. Găsesc că tatăl tău a procedat foarte bine.

– El a murit într-un chip foarte trist, undeva, lângă o baltă a Istrului. Nu am putut veni la înmormântarea lui, puteam fi identificat... Ursula s-a îngrijit de toate. A murit apoi şi rabinul care-i era prieten, singurul care ar fi putut, la o adică, să-mi certifice identitatea. Ursula îmi trimitea regulat câte o mie de lei pe lună. Am obţinut şi bursă de merit. Am făcut carte serioasă. În ultimul an, am cunoscut-o pe soţia mea, Yolanda, nepoata domnului Sommer. Pe acea vreme, domnul Sommer era tovarăşul Sommer, un fel de director general peste toate tipografiile şi tipăriturile din paşalâc. Am iubit-o pe Yolanda, din dragoste m-am căsătorit cu ea. Nu a fost uşor, dar până la urmă familia ei mi-a iertat originea ariană, germană. M-am mutat în Isarlâk, zicându-mi: să începem o viaţă nouă, departe de saxoni şi de Siebenbürgen. Am primit un post excelent, la o fabrică de maşini electrice. M-am şi remarcat imediat. În timpul unei concentrări, am fost trecut, pe nesimţite, la o centrală radar a armatei. De aici, într-o frumoasă zi, m-am pomenit „detaşat" la un serviciu special: să execut nişte instalaţii noi, ultrasecrete. Am executat. Yolanda era gravidă, unchii şi protectorii mei nu mai erau ştabi. Dinspre Urali bătea acum un discret crivăţ antisemit. O generaţie nouă, autohtonă, de foşti ţărani, acum activişti fălcoşi, pătraţi şi încuiaţi, îşi cereau dreptul la *numerus clausus.* După trei luni de „detaşare", am cerut să mă întorc la uzina mea de bază. Devenisem, conştient şi sigur de ceea ce, înainte, bănuisem doar: că lucram în serviciul temutei noastre agii. Mi s-a spus: să stau liniştit, cererea mea de reîntoarcere nu poate fi aprobată. De ce? am întrebat eu. Deţineţi acum grave secrete de stat, mi s-a răspuns. Am făcut un scandal de pomină, am mers în audienţa, am scris memorii: nici un răspuns. Atunci – de acord cu soţia mea, care, între timp, îmi născuse fiul mult dorit – am refuzat să mai lucrez. M-au lăsat, m-au lăsat, dar, într-o zi, când am ţipat cât am putut pe acele coridoare ale subsolului electronic, doi gealaţi surdomuţi mi-au administrat o foarte „ştiinţifică" bătaie. Fără să-mi rupă vreun os, fără să-mi atingă grav vreun organ important, m-au făcut – cum se zice în limbaj profesionist – „tocană de iepure cu măsline". Am zăcut la infirmerie câteva zile. Câteva foarte grele zile...

– Groaznic, dragă Winter!

– Trebuia să-mi spuneţi aşa: „şi tu, fiul meu...?" Acum, vă rog să fiţi atent. A patra sau a cincea zi (în care fusesem lăsat să mă fezandez în suc propriu,

tamponându-mi cu apă de plumb vânătăile câştigate), se prezentară la mine trei grade înalte, în uniforme de „berze albastre". Plus un procuror în civil. Calmi, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat, fără nici o mânie sau precipitare, mi s-au arătat, pe rând, mai multe declaraţii: a sorei mele Ursula, ale celor doi unchi Sommer, a celui mai credincios al meu coleg de facultate. Am refuzat să le citesc declaraţiile, strigând: „am declarat, înainte de a-mi depune dosarul de primire în partid, toate aceste amănunte: că sunt saxon, că am fost dat afară din Facultatea de Filosofie din cauza unui pamflet, că mi-am făcut acte de evreu sărac..." Coloneii continuau să-mi zâmbească cu dragoste. „Secretarul facultăţii, mi-a spus unul din ei, poate fi convins oricând să ne dea o declaraţie că nu a ştiut nimic, că a fost indus în eroare". „Dar, am ţipat eu, ce urmăriţi cu această brutală forţare a mea? Tata a fost un antifascist cunoscut, eu am fost un antistalinist cinstit, nu am ce căuta în această instituţie, pe care o consider şi fascistă, şi stalinistă!".

Winter tăcu. Era aprins la faţă, simţeam cât de dureroase şi încă vii sunt aceste aduceri aminte. Când scapi din Sodoma sau Gomora, nu ai voie să te uiţi înapoi, nu e bine să-ţi reaminteşti. Era linişte în jurul nostru, aerul de primăvăratică amiază vibra duios; simţeam în nări mirosul reavăn al pământului cald, aroma ierburilor grase, boarea zăpezilor din munţii albaştri, îndepărtaţi. Industria poluează Spaţiul curăţiei noastre, istoria murdăreşte Timpul ce ni s-a repartizat la naştere, prin Providenţă. Spaţiul e îndurerat. Timpul poate fi bolnav de cancer sau sifilis. Nu ştiu care din aceste două dimensiuni ale lumii suferă mai mult, mai jalnic, mai fără de speranţă...

Winter ofta, continuând să-şi răsfoiască dosarul său albastru.

– Îmi este greu să continuu, îmi spuse. Domnule profesor, eram foarte speriat îmi dădeam seama că ei sunt pregătiţi prin ceea ce ştiu, iar eu eram vinovat prin ceea ce nu ştiam şi ascundeam, neştiind ce ştiu ei. Eterna poveste: orice anchetă începe cu o bătaie şi sfârşeşte cu o anamneză totală. M-au lăsat să-i blestem, să mă lepăd de ei. Nu le păsa, nu păreau deloc jigniţi sau mâniaţi. Din contră. Unul din ei – probabil comandantul secţiei – mă servi cu un pahar cu apă şi o ţigară. Apoi, râzând cu toţii, îmi puseră în faţă... ce credeţi? O declaraţie a dumneavoastră!

– A mea? Imposibil, în anii aceia eu eram în al doilea cincinal de detenţie politică...

– Şi totuşi... Era vorba de un *memoriu* sau o *declaraţie* prin care dumneavoastră, deţinut, condamnat la zece ani pentru agitaţie şi defăimare, scriaţi, *cum manu propria,* de undeva dintr-un lagăr

de muncă, direct către procurorul general al paşalâkului nostru liber. Declaraţi solemn că, în infirmeria de febră tifoidă din lagăr, a murit în braţele dumneavoastră un deţinut arestat şi condamnat în 1949. Fiindcă scrisese şi publicase vreo zece articole semnate N. Paloş în cotidianul ţărănist, reacţionar, „Patria“, din Genopolis. Dumneavoastră declaraţi că acele articole au fost scrise de dumneavoastră şi că pseudonimul N. Paloş l-aţi ales la întâmplare, din prudenţă şi pedanterie gazetărească. Presa, ziceaţi dumneavoastră, trebuie să fie un paloş, dar nu unul care taie. Deci un Nepaloş. Mai spuneaţi acolo că, din păcate, redactorii acelui nenorocit, ultim ziar de opoziţie, au murit cu toţii prin lagăre – dar că, acum vă citez exact, „studentul meu Marcus Winter poate dovedi oricând că nu învăţătorul Nicula Paloş este autorul acelor articole”; deoarece, pe acea vreme, el, studentul Winter Marcus, vă servea de dactilograf şi curier pentru aceste nenorocite articole. Cereaţi reabilitarea nevinovatului Nicula Paloş şi judecarea dumneavoastră...

Părea că cerul se dărâmă peste capul meu.

– Dumnezeule, exclamai, aşa este...

– Iată aici, domnule profesor Deziderius Candid, *alias* N. Paloş, copia declaraţiei dumneavoastră olografe. Figurează atât în dosarul dumneavoastră penal, cât şi în cel de cadre al meu. De mâine va figura şi în dosarul soţiei dumneavoastră, vă asigur. Mai aflaţi că, în graba şi grămada arestărilor din anii ’50, ca să fie sigure, organele de atunci au arestat nu un singur N. Paloş, ci vreo trei sau patru: Nicolae, Nichifor, Năstase – nu se mai ştie... Cazul în sine era închis, clasat. Declaraţia dumneavoastră nu era decât o stupidă şi cretină râcâire a fundului unui cazan ars şi aruncat la gunoi... Colonelul care mă ancheta mi-a spus-o cu toată francheţea: „Neamule, nu ne interesează Facultatea ta de Filosofie, nici faptul că eşti jidan sau saxon: dar avem nevoie de tine aici, fiindcă în treaba asta a noastră nu putem amesteca pe unul dintre ai noştri. Ne trebuie un neamţ cinstit, priceput, fără vicii, fără ambiţii sau putere politică specială. Nu putem angaja pe vreunul din tribul nostru: ori ne vinde, ori se vinde. Ne trebuie aşadar, un neamţ fără rude sau obligaţii, fără mamă, fără tată, fără neamuri sau trecut în acest Isarlâk alutan. Acum, chiar că nu mai avem de ales: dacă dăm drumul memoriului acestui nebun şi idiot profesor-deţinut, e limpede că pe el trebuie să-l ucidem, fiind martorul în viaţă al unei grave erori judiciare a noastre, iar pe tine, dragă Winter, trebuie să te izolăm, fără proces, pe toată viaţa... Dar, dacă accepţi să lucrezi în continuare pentru noi, ca inginer civil, colaborator extern de

specialitate, anulăm idioţenia aceasta, uităm de acel profesor al tău, uităm şi de toţi Paloşii ce au căzut în această cursă de şoareci...

Winter îmi puse în palme copia memoriului meu. Se ridică şi se duse la maşina lui. Umplu ras două pahare de plastic: unul mi-l întinse mie, cu celălalt se retrase mai încolo, spre şanţul şoselei. Rămăsei singur, cu votca şi amintirile mele... Care nu iartă. Cu stafiile trecutului meu. Winter avusese dreptate spunându-mi: „Nimeni nu e nevinovat: toţi suntem vinovaţi pentru totul!".

M-am dus lângă el. Privind în pământ, mângâind capul cornutei ce mă urma ca o umbră, începui să depăn mărturisirea păcatului meu de moarte. A păcatului despre care nu-i vorbisem nici sorei mele, nici Olimpiei. Doar în rugăciunile mele de taină îl aminteam, în speranţa că duhul părinţilor mei curaţi şi buni vor interveni în ceruri pentru a se şterge din cazierul conştiinţei mele acest păcat pe care l-am comis fără de voia mea, fără ştiinţă sau intenţie.

– Frate Winter, va trebui să suporţi confesiunea mea de durere şi groază. Omul acela, Nicula Paloş, a murit într-adevăr în braţele mele. Fusesem internat în acea infirmerie ca să mor: eram distrofic în ultimul grad, făcusem şi febră. Ca într-un coşmar, îmi aduc totuşi aminte de tot ce mi s-a întâmplat acolo. Un coleg al meu, poet, tuberculos în *finish,* mi-a spus într-o seară: „Este aici şi un ziarist din Genopolisul tău: îşi ştie pe dinafară toate articolele pentru care a fost arestat şi pe care le-a publicat în „Patria", în 1946. Are doisprezece ani de puşcărie făcuţi, ar mai avea trei ani până la expirarea pedepsei..." Aşa am ajuns în camera mortuară a acelei infirmerii de lagăr. Pe jos foiau şoarecii de câmp, pe sus se vedea acoperişul de stuf al barăcii. M-am aranjat să dorm în pat cu el. Era foarte slăbit, foarte îmbătrânit, îl văd şi acum în faţa ochilor: fără dinţi, fără degetele de la o mână, cu faţa şi gâtul pline de nişte bube ce puroiau. Cu greu mai reuşeam să-i vâr pe gât câteva linguri de arpacaş sau paste fierte... Nu am putut afla nimic despre familia lui, despre satul sau oraşul din care se trăgea. Nimic. De câte ori îşi revenea din halucinaţiile de febră, se comporta lucid şi clar: pentru o oră-două îmi recita fragmente întregi din articolele *mele.* Răsunau ridicol în baraca aceea de muribunzi, răsunau tragic în conştiinţa şi memoria mea. Ca un martir în delir, de fiecare dată ne declara strigând: „Aceste articole sunt opera mea. Nimeni în ţara asta nu a scris mai curajos şi mai drept decât mine, nimeni nu a pătimit pentru scrisul său, ca mine... Mor, dar mor cu mândria că nu

am trăit degeaba!..."[1] Şi continua să recite ore întregi din acele articole. Nu-şi mai amintea nimic din viaţa lui, orice îl întrebam, el numai şi numai de articolele sale putea să-mi povestească. Bănuiesc că, în timpul crud al unor anchete din acei ani „de reeducare", tânărul învăţător Nicula Paloş fusese obligat nu numai să recunoască faptul că este autorul lor, dar să le şi înveţe pe dinafară. Pe urmă, soarta lui identificându-se cu aceste articole ale vitejiei sale politice, încet-încet, au devenit realmente ale lui, el asumându-şi în întregime şi conţinutul lor. De fapt, el era autorul adevărat: a scris aceste articole pe cruce, cu sângele lui, nu?... A murit după o săptămână sau două. Cu mare greutate şi înfruntând dispreţul colegilor mei de suferinţă, am cerut să merg voluntar să-l îngrop. Eram trei ciocli: am învelit patru cadavre în rogojini pe care le-am legat cu sârmă, ca pe nişte baloturi. Capetele şi picioarele morţilor rămăseseră în afară. Cu căruţa bucătăriei, însoţiţi de doi pistolari din pază şi de un sergent albastru neînarmat, după stingere, am plecat spre baltă. Am mers vreo două ore. Nu pot să uit culoarea cerului din noaptea aceea: vânăt-indigo, cu câţiva nori mai negri străluminaţi de o lună ce nu se arăta. Căruţa înainta cu greu, roţile se înfundau în nisipul umed. Împingeam din spate. Capul sărmanului N. Paloş era lângă umărul meu. Puteam să mângâi craniul său de ocnaş, să-i sărut fruntea de victimă-martir. Părea senin, mi se părea fericit, împăcat. Nobil. Curat. Mântuit... Am ajuns la acel aşa-zis cimitir. Un simplu luminiş nisipos, acoperit de bălării. Luna răsărise. Puturăm astfel să zărim vreo treizeci-patruzeci de beţe de lemn pe care erau înscrise, cu creion chimic, nişte numere matricole. Am săpat o groapă. După un metru am dat de apă. Am mai săpat şi în apă cât am putut. Mi s-a făcut rău: am lăsat ca ceilalţi confraţi ai mei de muncă voluntară (acei deţinuţi politici ce acceptă să execute asemenea înhumări, ce revin de obicei deţinuţilor de drept comun, au dreptul dimineaţa, la întoarcere, la un foarte preţios „turtoi" suplimentar) să îndeplinească restul. Baloturile rotunde de rogojini fură azvârlite în apa din fundul gropii comune. Aud şi acum clipocitul mâlos al acestei ape pline de nisip, lipitori şi alge. Apoi, cu lopeţile noastre, foarte repede, acoperirăm groapa, bătucind pământul. Sergentul înfipse la

[1] Autorul ţine să precizeze că toate amănuntele legate de puşcărie, mină sau război, din această carte de confesiuni sunt absolut autentice. De pildă, cazul N. Paloş. Acesta a murit într-adevăr în braţele sale, în primăvara anului 1960, în lagărul din Salcia.

capătul acestui mormânt un singur ţăruş: pe care erau patru numere matricole de mărimea miilor sau zecilor de mii. Nu aveam cum citi şi ghici care era numărul ce corespundea fiinţei victimei mele. Nici nu are vreo importanţă, nu-i aşa? După cum arătau scorburile sălciilor din apropierea acestui ţintirim de tip nou, îmi dădeam seama că Istrul, aici, se revarsă în fiecare primăvară, ştergând cuminte orice urmă, orice nume sau număr...

– Nu trebuia nicicum să daţi declaraţia asta nenorocită: ce rost avea? Nici nu mai eraţi autorul acelor articole: pe cine voiaţi să reabilitaţi?

– Nu am decât scuza că am făcut-o în urma unei cumplite crize de conştiinţă. Dacă nu scriam acel memoriu – îmi spuneau acei doi sau trei prieteni de suflet cărora le povestisem aventura mea din infirmerie –, ar fi trebuit să mă sinucid. Făcându-mi harakiri în faţa comandantului lagărului sau dându-mi foc cumva într-o zi de mare sărbătoare politică... În noaptea aceea în care l-am înmormântat pe acest sublim gazetar al neamului meu, mi-am dat seama de un lucru: sunt şi rămân ale noastre numai operele şi faptele pentru care murim. Numai ţara pentru care murim e ţara noastră, numai onoarea pentru care murim este onoarea noastră...

Mă înmuiasem tot, îmi dăduseră lacrimile.

– Nu trebuie să plângeţi, domnule profesor. Fiecare din noi am plătit. Şi vom plăti. Dând Cezarului ce este al lui Dumnezeu, supravieţuind prin subexistenţă, făcându-ne frate cu dracul nu ca să trecem puntea, ci numai şi numai ca să putem spera că mai există cuvântul Punte. Să nu credeţi că v-am citit aceste acte din dosarul nostru comun cu intenţia de a vă umili sau acuza. Doamne fereşte! Suntem în aceeaşi barcă, găurită şi putredă, va trebui să ne ajutăm să ne salvăm reciproc măcar ceva din sufletele noastre.

– Ştiu. Te voi asculta cu atenţie, voi face tot ce-mi ceri. Dar aş dori, pentru împlinirea acestui ceas greu, să-mi dai voie să-ţi povestesc ceea ce îi povestesc şi scumpei mele soţii ori de câte ori, bând eu din votca lacrimilor mele neuitabile, evitând să amintesc numele lui N. Paloş, fac totuşi un fel de *mea culpa, mea maxima culpa.* Fiindcă în lumea noastră de aici absolut totul se plăteşte, dar în valută „de dincolo”... Paloş al nostru a murit în primăvara anului de exterminare 1960. În vara ce a urmat, am lucrat la digul morţii, în condiţii de felahi egipteni. Dar soarele a fost bun, hrana s-a mai înviorat, în toamnă, cei tineri eram oarecum refăcuţi fizic. Am fost duşi, în loturi de câte o mie cinci sute de deţinuţi, în bacuri, sub pavilion francez, la tăiat de stuf în delta sălbatică a Istrului. Am călătorit câteva zile, în condiţii de iad, claie-grămadă.

O scară verticală ne lega de chepengul de sus. Am ajuns, în plin crivăţ şi ger, la una din nenumăratele insule acoperite cât vedeai cu ochii de trestii galbene, groase cât degetul cel mare şi înalte de peste patru sau cinci metri... Acolo, pe gheaţă, încălţaţi în opinci făcute din anvelope vechi, legate cu sârmă, înfofoliţi în cârpe, înarmaţi cu tarpane (nişte seceri cu coada de aproape un metru), tăiam trestia, o legam în snopi grei, pe care îi duceam pe umeri, uneori, şi până la un kilometru distanţă, prin mirişteа desfundată şi tăioasă ca sticla, până la grindul unde un nacealnic lipovean şi un sergent urgisit de soartă ne numărau şi ne calculau norma pe ziua respectivă. Opt snopi de fiecare deţinut, de tăiat, legat şi cărat la grind. Imposibil de realizat: la fiecare cinci tăietori, unul, în urma lor, lega snopii. Trebuia să fie foarte puternic şi abil, să execute această legătură în aşa fel, încât snopul luat pe umăr, ţinut în echilibru cu tarpanul, dar cu pămătuful spicelor plutind în mocirla sau gheaţa spartă a mirişтii, să nu se desfacă pe drum. Mâncam doar dimineaţa, pe întuneric, în cală, jos – şi seara, tot acolo şi tot pe întuneric. Pereţii bacului şiroiau de umezeală, mirosea a rugină, mâl, tineta unică era mereu ocupată de cei care aveau diaree. Deveniserăm nişte fiare. De la 5 decembrie până la 15 martie – atâta durează sezonul la tăiat – nimeni nu s-a spălat, nimeni nu s-a bărbierit. Eram opt brigăzi în fiecare bac, deci cam patru sau cinci sute de deţinuţi, dormind în cele trei cale ale acestui şlep de grâne de pe vremea împăratului Franz-Joseph. În fiecare seară, după numărătoare, câte trei de fiecare brigadă eram bătuţi la cur de miliţienii din pază. Pentru norma neîndeplinită. Te culcai cu gâtul pe pragul barăcii lor de pe covertă, tu îţi scoteai pantalonii, izmenele, ei, cu o vargă de fier elastic sau cu capătul centurii cu cataramă, îţi dădeau la fund cele zece, cincisprezece sau douăzeci şi cinci de lovituri „reglementare”. Nu le puteai număra, după a cincea lovitură, totul devine o durere continuă a întregului trup, nu mai simţi când izbeşte cureaua. Uneori aveai voie să ţipi, alteori nu: ţipătul era un favor, depindea de bunăvoinţa din acea seară a călăului tău... Desigur, am stabilit mai târziu, toate aceste frumoase etape ale luptei de clasă se întâmplau în anul în care delegaţii patriei noastre dragi, la ONU, protestau energic împotriva folosirii muncii forţate în unele ţări neocolonialiste. Nemţii ridicau zidul Berlinului, iar domnii filosofi de la Paris li se închinau lui Ilya Ehrenburg şi Şolohov... Iartă-mă, iar m-am rătăcit: paranteza e un blestem al generaţiei mele, mereu şi mereu rătăcim în acest sinistru labirint care e Istoria şi în care, cu spatele înainte, dezarmaţi şi subnutriţi, înaintăm spre minotaur, fără să ştim când şi unde îl

vom întâlni, cum îi vom cere iertare, lingându-l în fund, cum şi unde ne vom reîntoarce după aceea. Fiindcă Ariadna a dispărut, firul ei nu mai există: trăim, vorba poetului mort de beat, într-un ev aprins, întregul nostru trecut e concentrat în ziua de azi – şi chiar această zi de azi nu este decât frica şi groaza de ziua de mâine. Când, sigur, va fi mult mai rău... Nimerisem acolo, în patul trei de sus, împreună cu un şvab, pe nume Johannes Schmidt. Avea circa douăzeci şi şapte de ani, era foarte puternic, foarte tăcut, funcţiona ca o maşină. Fusese arestat când avea cincisprezece sau şaisprezece ani, ca elev; apucase mina de plumb, canalul morţii, câteva reeducări bestiale. Trebuia să dorm în pat cu el. Am simţit din prima zi că mă urăşte. Toate încercările mele de a-i vorbi, de a-l apropia eşuară, îmi dădea brânci de sus, cădeam printre paturi ca un sac de bostani, îmi arunca obielele puse la uscat, scuipa peste turtoiul meu. Urlam la el, îl blestemam, degeaba. Brigadierul – şeful... de salon", îl chema tot Tutilă, fusese ofiţer deblocat, pâinea lui Dumnezeu, lui îi datorez, faptul că am scăpat cu viaţă în iarna aceea de stuf mortal – nu voia şi nu putea să intervină: îl cunoştea pe Schmidt din alte lagăre, zicea: „Aţi avut ghinion, aşa e el, puşcăria l-a sălbăticii, are să-i treacă !". Dar după o săptămână sau două am simţit că sunt în pericol: eram şi eu după destui ani de grea detenţie ca să nu ştiu că, dacă un camarad de celulă sau baracă vrea să te ucidă, te poate ucide uşor, fără să i se poată imputa ceva. Mori de foame, de frig sau de epuizare... Într-o seară îmi pusesem gamela cu terci şi marmeladă sus, pe partea mea de pat. Eu îmi scoteam opincile, obielele, ciuleii: cu grijă, pe rând, ca să le pun să se usuce, cât de cât, să le pot găsi dimineaţa, pe bâjbâite... Schmidt – care funcţiona ca un ceasornic, chiar şi aici – era de mult descălţat, întins pe pat. De acolo, sub ochii tuturor celor din jur (eram ca furnicile într-un furnicar), îmi întoarse gamela cu mâncare în cap... Se făcu tăcere. Am crezut că explodez de mânie, sângele mi se urcă la cap. L-am tras de picioare în jos. Urlam tot ce-mi ieşea pe gură: „Neamţ cretin, fascist ordinar, fiară rasistă, nu mă mir că aţi pierdut războiul!"... Nu am apucat să dau în el decât o singură dată. Faţă de forţa şi tinereţea lui, eram un simplu vierme biped. Schmidt – fără să strige, fără să scoată un singur cuvânt, cu o faţă pe care nu tremura nici un muşchi, cu nişte ochi albaştri, reci, de parcă ar fi fost din sticlă – m-a bătut de m-a rupt. M-a bătut cu pumnii, reglementar, ca într-un meci de box – dar m-a bătut atât de rău, încât am rămas, plin de sânge, întins pe jos. Nimeni nu a îndrăznit să vină în ajutorul meu. Cineva, mai târziu, mi-a adus o pătură şi o cană cu

apă. Am dormit pe fierul duşumelei, pe paiele pline de noroi ale calei trei. Dimineaţa, din milă, brigadierul Tutilă m-a repartizat la curăţat de cartofi. Seara, am fost mutat departe de duşmanul meu, în alt pat: lângă un tânăr arhitect care voise să se călugărească, se şi dusese la Rarău, dar acolo... În sfârşit, au trecut aşa câteva săptămâni. Inteligenţa şi bunătatea mea funcţionau normal, începusem să fiu cunoscut şi recunoscut în jurul meu. Într-o seară, având eu o criză de lacrimi, am povestit celor din jurul meu cum l-am omorât, fără să ştiu, pe învăţătorul Nicula Paloş. Era o poveste ca toate poveştile, era cazul meu, cei din jur m-au ascultat cu respect şi în mare tăcere... Cred că era o zi de odihnă, poate chiar seara de revelion, nu mai ţin minte. Când mi-am terminat mărturisirea, rostindu-mi apoi tare una din rugăciunile de iertare, a venit la mine Johannes Schmidt. Mi-a dat turtoiul lui – ceea ce însemna maximul de dar ce exista în acea sublume a noastră. Apoi mi-a zis aşa: „Nu vă cer iertare, fiindcă nu are rost. V-am urât de moarte şi v-am bătut din răzbunare, numai şi numai fiindcă am auzit pe aici că unii vă strigau «domnule profesor». Da. Aflaţi că eu am fost elev, în Timişoara. Aveam paisprezece ani. Un diriginte al nostru – în care noi credeam ca în Dumnezeu – ne-a organizat, în cadrul Hitlerjugend-ului din liceul nostru german, în echipe de luptă şi sabotaj. Ruşii înaintau, nemţii se pregăteau pentru un fel de război de gherilă. Ne-a învăţat să tăiem cabluri de telefon, să aruncăm în aer linii de cale ferată. Dar războiul a trecut peste noi ca un tăvălug. Eram copil, uitasem de acel diriginte erou. În 1947, ne-a convocat pe ascuns. Să ne comunice ceva important. Ne-am adunat în pivniţa liceului. Eram acum în clasa a opta, deci aveam aproape şaisprezece ani. Acolo, în locul idolului nostru, dirigintele politic, a sosit miliţia. Am fost arestaţi. După şase luni, ni s-a făcut un fel de proces public, în sala de festivităţi a liceului. Colegii liberi scandau în cor: «Moarte lor, moarte lor, moarte trădătorilor!». Ca unic martor al acuzării a apărut el, profesorul nostru. Ne-a demascat, cerând pentru noi pedepse exemplare. De atunci au trecut doisprezece ani. Am auzit că acest profesor de literatură a ajuns director, inspector: scrie şi poezii, fotografia lui a apărut în ziare. Din clasa mea de treizeci şi cinci de elevi, am supravieţuit doar cinci sau şase. Eu mai am trei ani şi-mi termin condamnarea...”

Tăcui. Winter privea în pământ. Nu făcuse puşcărie, îl simţeam totuşi vibrând pe lungimea mea de undă.

– Domnule profesor, îmi spuse cu voce sugrumată şi joasă, se vede că ne apropiem de judecata de apoi: ne povestim păcatele. Acum ascultaţi şi o *addenda* la

propria-mi autobiografie. Pe care am evitat să v-o spun... Când au fost ridicaţi tinerii saxoni spre a fi deportaţi în Rusia – asta s-a întâmplat la începutul lunii ianuarie în 1945 – am fost şi eu ridicat împreună cu Helga. Ursula nu împlinise paisprezece ani, ea fusese cruţată. Tata, disperat, a reuşit să convingă pe nu ştiu cine din gară să mă scape. În timp ce trenul nostru de robie era gata de plecare, cineva a deschis uşa bou-vagonului în care eram înghesuiţi, strigându-mă pe nume. Am ieşit, un impiegat în uniformă de ceferist mi-a spus să fug cât pot, printre linii. Aşa am scăpat eu de deportare. Făcându-se însă o nouă numărătoare – fiindcă cei din vagonul meu au început să strige, primii, isteric: „Fuge, a evadat!" – comandantul rus al transportului a prins pe peronul gării un elev de liceu rătăcit pe acolo. Fiu de feroviar, îl chema Marcu, la fel ca pe mine, Marcu Aurelian. A fost vârât în vagonul meu. Îi cunosc povestea, în lagărul din Ucraina a stat un an, după care a vrut să evadeze. A fost prins şi mutat între deţinuţii sovietici. A mai încercat de două ori să evadeze: a fost de fiecare dată prins şi, până la urmă, adunase o condamnare politică de douăzeci şi cinci de ani. A scăpat după congresul lui Hruşciov, fiind graţiat. Putea să rămână în ţara lui de adopţiune, aşa cum a rămas Helga. Avea acum douăzeci şi opt de ani, făcuse treisprezece ani de lagăr greu, lângă Cercul Polar, voia să revină în patria natală. A revenit. Aici, fără să-şi poată vedea părinţii, a fost arestat chiar la graniţă şi condamnat la încă opt ani. A scăpat abia în 1964. La treizeci şi cinci de ani, după nouăsprezece ani de puşcărie... A emigrat în R.F.G. Sora mea a dat de urma lui. Visul meu este să-l pot găsi, să îngenunchez ruseşte în faţa lui şi să...

– N-are nici un rost, Winter: fiecare om cu crucea lui. Ifigenia trebuie sacrificată fiindcă Elena e curvă şi Menelau un dobitoc încornorat. Zeii au fost totdeauna de partea războinicilor. Crima e parte integrantă din fiziologia istoriei.

– Aşa este. Probabil. Uneori mă gândesc: dacă poeţii care refuză să scrie poezii patriotice sau partinice nu trebuie să le fie recunoscători celor care acceptă să scrie aşa ceva, nu? Fiindcă cineva trebuie să le scrie. Oamenii cu conştiinţa curată sunt paraziţii sociali şi morali ai turnătorilor şi lichelelor ce fac treaba asta, fără de care societatea noastră nu funcţionează. Nu cumva albeaţa îngerilor din ceruri se bazează pe întunericul şi murdăria celor din iad? Cumnatul meu poate face fizică electronică fiindcă eu, aici, îi ţin spatele. Dar acestea sunt paranteze stupide, inutile şi de margine. Mai important ar fi să adaug la povestea elevului Marcu Aurelian încă un mic amănunt: venise în gară să-i aducă de mâncare tatălui

său, care era impiegat. Exact impiegatul care m-a făcut scăpat din vagon. Asta am aflat-o mai târziu: tata, înainte de a muri, acolo, în Bărăgan, i-a mărturisit-o sorii mele, Ursula... Dar şi sora asta a mea are o poveste...

– Winter, soţia mea, când ne permitem luxul de a visa la viitor – un viitor mai puţin luminos, dar mai plin de adevăruri şi omenie –, crede că va trebui să-l începem cu şapte ani slabi, în care toată lumea să-şi povestească totul despre sine. Nu unii altora – fiindcă aşa ceva nu mai e posibil niciodată de-acum încolo –, ci să povestim singuri văzduhului, norilor, păsărilor călătoare. Olimpia mea, având ea nişte rădăcini sfinte în arhimagia acestui pământ, e ferm convinsă că nici o poveste de durere sau caznă *nu piere.* Undele hertziene sunt arhipline de emisiunile tuturor puternicilor acestei lumi: nu se poate, îmi spune Olimpia, nu se poate ca pentru sufletele celor mulţi şi obidiţi să nu fie rezervată în eter o undă sfântă pe care, ca într-un limb al memoriei celor anonimi, să nu se păstreze nesfârşitele, măruntele, dar cutremurătoarele lor mărturisiri de păcat sau pocăinţă... De altfel, tot de la ea ştiu, pe aici, pe acest colţ de pământ, având cea mai mare cantitate de ticăloşie şi neruşinare pe cap de locuitor, a înfrunzit şi înflorit o ciudată credinţă: tot mai mulţi oameni – chiar şi din cei cu formaţie materialist-ştiinţifică – încep să se convingă, să creadă că între cuvinte şi păduri, între păcate şi vite există o legătură ascunsă: inundaţiile şi cutremurele sunt cauzate în primul rând de miliardele de minciuni şi idioţii, de falsuri şi trâmbiţări ce poluează mai rău ca ploile acide. Laudele şi bestialităţile se adună ca norii, aplauzele şi uralele fac să tremure coaja de ou pe care trăim... Ne întoarcem, dragă colega, la presocratici: pământul e un organism viu, un organism sensibil şi inteligent: legea sa sunt dragostea, echilibrul şi bunul-simţ: cine încalcă legile sale morale, logice sau gramaticale stârneşte mânia cerului şi răzbunările din adâncuri... De ce crezi că s-au ataşat aceste două capre de noi? Simt „câmpul" de Adevăr şi Suferinţe ce s-a creat în jurul nostru. Uită-te la frunze, la păsări, la norii aceia: ne ascultă, ne înţeleg, ne leagănă. Eu îmi închipui Iadul ca *un loc unde se tace,* unde e interzis să povesteşti, să-ţi aduci aminte. Pentru mine şi Olimpia mea, Raiul de după judecată nu poate fi decât un loc unde, în pace şi curăţie, ne vom putea depăna istoriile măruntelor noastre deşertăciuni. Cartea asta arabă, *1001 de nopţi,* mai aproape de sufletul nostru acum decât *Divina comedie:* fiindcă iadul prin care trecem, coborând mereu, e fără de speranţă, dar este şi fără de memorie. A trebuit să ne raclăm sufletele de grozăviile trăite în timpul războiului cald, ca să facem

loc grozăviilor şi mai cumplite din timpul războiului rece ce a urmat. A trebuit apoi să uităm şi acest obsedant scenariu, ca să putem face faţă noului val de minciuni şi înscenări: crimei de mistificare a istoriei, naţionalismului, folclorului şi tradiţiei noastre. Noi trăim acum a treia scopire a trupului şi sufletului ţării. Francezii, de pildă, trăiesc şi azi din liliputana lor dramă, retrăiesc „literar şi filosofic", drama cartelelor de alimente la Paris şi tragedia scufundării flotei lor la Toulon. Să nu te miri atunci că-ţi spun: uneori, în momentele mele de solidaritate europeană, simt o poftă nebună de a trage câteva picioare în fundul unor diplomaţi itineranţi, din aceia care cred că politica paşilor foarte mici (şi pe vârfuri) poate să ne ajute să transformăm în paprikaş sau salam polonez acest imens rahat în care ne-au vârât pentru cel puţin un secol. Să-i ia dracul, nu aduce veacul ce aduce ceasul, noi am trecut prin tifos şi ciumă, lepră şi schizofrenie, ei abia acum învaţă, din cărţi şi ziare, cum să se teamă de gripă şi să-şi scuipe-n sân de frică... Europa e laşă, o consider condamnată la afganizare, cinci milioane de ruri, viteji şi perfect îndoctrinaţi, hrăniţi cu pâine americană, unt francez şi cârnaţi germani, sunt gata să vină s-o elibereze... S-o alfabetizeze şi s-o înveţe care e diferenţa între egoism şi comunism, între ideologie şi idiologie... Porcii. Inconştienţii. Sinucigaşii !

Winter râdea amuzat, furia mea de acum îi amintea, probabil, sibilinicele mele vituperări de pe vremea când mă ascundeam sub pseudonimul N. Paloş.

– Domnule profesor, îmi spuse, rar mi-a fost dat să aud o mai acerbă şi mai convingătoare declaraţie pentru o Europă Unită!

Băurăm uşor. Pentru Europa noastră laşă şi preacurvă, ai cărei fii eram mai ales prin defectele noastre. Mânia şi răul, ca aburii după ploaie, se ridicară spre cer. Un câine vagabond, prietenos şi puşlama ne privea cerşind din ochi. Caprele se ridicară, îl goniră, apoi se întoarseră lângă umerii noştri. Winter îmi aduse două benzi de magnetofon, scoase a treia bandă din buzunarul cămăşii sale. Îmi făcu semn să nu mă sperii. Le împachetă într-o cutie de metal, pe care o împrejmui cu leucoplast. Cutia mi-o puse în mână...

– Domnule profesor, a sosit şi clipa adevărului meu. Dacă despre problemele de conştiinţă se poate povesti lung şi cu multe paranteze, despre salvarea vieţilor noastre ameninţate trebuie să vorbim şi să hotărâm scurt şi precis.

– Te ascult. Am toată încrederea în cinstea ta!

– Întâi: şi eu, de mult, nu am decât un singur gând, să scap de tineta asta! În cazul meu, asta

înseamnă să scap de ţara asta şi să plec lângă nevastă şi cei doi copii ai mei. Am tatonat discret: în Israel nu mă primesc (s-a interesat nevastă-mea, ştie ea ce-mi spune) fiindcă sunt un fals evreu; în Germania nu pot fi admis, fiindcă am „dezertat" din etnia mea, am acolo destui consăteni care nu-mi iartă nici felul în care mi-am făcut facultatea, nici pe cine am luat de nevastă şi mai ales ce meserie am acum, aici. Dinspre Siberia bate un vânt rece, când antisemit, când antigerman, miroase oricum a dosar şi a demascare. Mi se spune tot mai des „Marcel" sau „bă Marcelică": Osmanescu, nu demult, fiind beat, a dorit să-i arăt dacă sunt sau nu tăiat împrejur... Deci: *cogito – ergo* vreau şi trebuie să plec. Speram că, pornind pe linia cazului Tutilă Unu şi Tutilă Doi, să reuşesc a pune mâna pe o mârşăvie veche prin care să pot şantaja unde trebuie. Prea s-au bucurat aflând de unchiul lor – care a fost „sinucis", după a mea părere. Au vrut să vă oprească a vă întâlni cu Moşul. De ce? Iată paşaportul pe care-l trimit acestui bătrân. Despre el se ştie precis că de două ori până acum, cu ajutorul, se crede, al unor contrabandişti ţigani din Serbia, a trecut dincolo. A fost la Viena, a fost la Paris. Acum doreşte să meargă la Roma. Ca să moară acolo. Paşaportul acesta oficial, să ştiţi, are o mică hibă calculată: dacă merge cu trenul la Curtici, pentru această ştampilă seacă, greşit aplicată, e coborât din tren şi arestat. Discret, conform reţetei clasice: a plecat din ţară, dar nu a ajuns nicăieri. Pricepeţi? Deci eu zic aşa: să-i daţi paşaportul, el să se prefacă încântat că l-a primit, dar îl sfătuiesc, spre binele celor care rămân aici, să plece şi să circule tot pe liniile sale ţigăneşti. Şi, dacă poate, îl rog, în numele prieteniei mele cu dumneavoastră şi cu doamna Olimpia, să ducă această cutie soţiei mele. Adresa ei e scrisă aici. Ea va şti ce trebuie să facă cu aceste benzi, de va fi cazul.

– Ce conţine această cutie? Ce rost au nişte benzi, dincolo?

– Veţi afla. O bandă e cu conferinţa dumneavoastră despre Marx şi literatura ştiinţifico-fantastică, urmată de toate discuţiile din noaptea aceea. A doua e înregistrarea a ce aţi vorbit cu doamna dumneavoastră în cavele teatrului, acum două zile... Acestea trebuie aduse la cunoştinţa opiniei publice europene, în caz, că păţiţi ceva. *Fiindcă sunteţi în mare pericol:* vă asigur că acest Tutilă Unu e necruţător şi crud ca un rege din Babilon... Banda cu ce am vorbit noi doi aici, în acest luminiş al acestor sacre capre, mă priveşte pe mine: mai precis, priveşte soarta copiilor şi a numelui ce-l poartă. Soţia mea posedă deja acolo fotocopiile acelui manifest trimis seminarului de matematici, cauza primei mele

nenorociri politice. I-am transmis şi copiile celor zece sau douăzeci de articole semnate N. Paloş, însoţite de memoriul dumneavoastră idiot: în felul acesta eu, de departe, de aici, pot întruni acolo o comisie de anchetă care, chiar dacă nu-mi acordă azil politic mie, măcar curăţă de învinuiri şi pâri murdare numele soţiei şi copiilor mei. E clar, domnule profesor?

– Prea clar. Mă tem însă că dracul nu doarme. El poate interveni neprevăzut în acest silogism cam poliţienesc. Nu ştiu dacă Moşul va mai putea să treacă dincolo; nu ştiu dacă soţia mea nu întreprinde acum acolo, în Isarlâk, câteva mişcări de şah care să anuleze tot ce tăinuim noi aici!

– Aveţi dreptate. Există un coeficient de risc şi eroare. Dar nu avem încotro. Nici eu şi nici dumneavoastră. Aparatul e în mers, dosarele noastre – chiar dacă, deocamdată, nu sunt legate între ele – se găsesc alături, pe masa başvizirului. Unchiul meu Sommer are misiunea să-i explice şi s-o liniştească pe doamna Olimpia: fiul său e ascuns în baraca mea de pescar. Moşul dumneavoastră, deşi e trecut de şaptezeci şi cinci de ani, nu e omul care să se teamă sau să se răzgândească. A făcut la notariat un act de donaţie pe numele nepoatei sale Florica şi a soţului acesteia, Mărin. Le lasă moştenire casa şi grădina ce o are în vârful Ponoarelor. A declarat în gura mare la notariat, ştiind că tot ce va spune se va transmite unde trebuie, că a îngropat un fier de plug vechi la Viena, altul lângă Arcul de Triumf, la Paris: acum mai are unul, ultimul, pe care trebuie neapărat să-l îngroape la Roma, între Columnă şi Vatican.

– Olimpia nu mi-a vorbit niciodată de aceste minuni ale Moşului.

– A avut motivele ei... La noi se râde de nebunia lui, totuşi, până acum, nimeni nu a îndrăznit să-l ancheteze. Probabil că din cauza acelui Mr. Tutilă, pe care tare aş fi vrut să-l fi cunoscut şi eu. Se ştie că Moşul e niţel sărit, dar se ştie că nu minte: mai mult se bănuieşte că aceste simbolice pelerinaje ascund un grav miez, politic...

– Care?

– Nu ştiu sigur. Bănuiesc numai. Poate că e vorba de un fel de... ancorare a ţării: a ţării sale, care a intrat în derivă şi alunecă acum, încet, clar sigur, spre Balcani, spre Asia Mică, spre Asia Mare, spre Africa, spre Afganistan... Cele trei capitale ar fi rezumatul european al istoriei noastre naţionale: un fier de plug pentru Silvania, la Viena, un fier pentru Pacea din Versailles şi al treilea, cel mai disperat, pentru eterna Romă, maica limbii şi spiritului santinelei uitate în răsărit...

– Cam ridicol, nu crezi?

– Nu avem voie să-l judecăm. El face ceva, în timp ce noi nu facem nimic. Sublimul e frate cu ridicolul – numai Dumnezeu poate judeca simbolurile tragice. Din punctul lui de vedere – vreau să zic, din punctul de vedere al unui ţăran bătrân, dar foarte luminat –, contemplarea de sinteză a soartei neamului său, a ţării sale, nu poate fi decât cumplit de deznădăjduitoare. Nu mai avem cărturari cinstiţi, nici presă şi nici învăţământ în care şi prin care să creştem nişte generaţii de viitor, cu viitor. Folclorul şi istoria naţională au fost falsificate şi uzate până dincolo de ruşine şi crimă, întregul sistem agro-industrial, construit cu atâta trudă, zgomot şi împrumuturi încă neplătite, se dovedeşte a fi o imensă harababură, un colos paranoic de sminteală, risipă şi nerentabilitate. Isarlâkul nostru e un exemplu tipic: un imens sat, devenit industrial şi universitar, peste care s-a clădit un oraş-dormitor din beton. Şi peste întreagă această mamută bună intenţie păguboasă domneşte un singur portret: cel al magnificului nostru sultan. Un imens aparat îl apără, nu de duşmani, ci de adevăr şi de confruntare cu poporul. După degradarea în trei decenii a caracterelor, acum a început rapida destrămare a instituţiilor celor mai vechi şi mai solide. Calitatea vieţii a scăzut, se apropie în toate de nivelul epocii fanariote. Chiar şi poporul, ca factor biosocial, se urâţeşte, se prosteşte, se ţigăneşte alarmant de rapid şi larg. Avem bacalaureaţi care nu ştiu scrie, doctori în filosofie care nu ştiu citi: o falsă elită a parvenirii şi a puterii se lăfăie în cinism şi indiferenţă, având binecuvântarea calculată a occidentalilor şi toleranţa şi mai calculată a celor de la Sublima Poartă. Acolo sus, pare-se, într-un birou special ce se ocupă de „îmblânzirea şi integrarea" acestei bârne latine în oceanul slavon al marelui frate, nişte funcţionari deştepţi şi specializaţi îşi freacă mâinile cu satisfacţie: s-a descoperit, printr-o simplă întâmplare, metoda cea mai eficace şi mai rapidă de a desfiinţa şi nimici sufletul unui popor advers şi hiperîncăpăţânat. Iată reţeta: se numeşte în fruntea lui un dictator fără rădăcini, nici ţăran, nici muncitor, nici cărturar, în schimb ignorant şi fanfaron, i se acordă puteri depline, faraonice, apoi este lăsat să facă ce îl taie capul, înconjurându-l de linguşitori şi lătrători fără nici o conştiinţă sau milă faţă de popor. Puterea absolută, combinată cu ignoranţa şi îngâmfarea pustie, ca un smog uriaş, va începe să apese, să turtească şi să degradeze totul. Ceea ce nu au reuşit cinci mii de consilieri supra-pregătiţi realizează, fără cheltuieli sau amestec din afară, prostia autohtonă, în timpul cel mai scurt şi cu acte internaţionale în regulă. La ora asta, trăim într-un stat în care au dispărut şi poporul, şi

societatea. Chiar şi naţiunea, ca unitate şi continuitate. Avem o populaţie şi un popor, o masă amorfă şi nu o societate cu conştiinţă de sine. Un imens aparat izolează toate conştiinţele, fiind prezent până şi în bucătării sau dormitoare. Nu mai avem nici ţărănime, nici muncitorime, nici intelectuali, nici biserică, nici sindicate, nici armată, nici măcar câţiva comunişti lucizi, sinceri enoriaşi ai acestei babilonice pseudoreligii. Un geniu multilateral lăbărţat ne dă lumina în toate sectoarele, între el şi popor suntem noi, braţul cel lung al Revoluţiei. Dar nimeni de la noi – în afară de nişte vulturi pleşuvi de mare înălţime, ca, de pilda, acest başvizir Tutilă Unu – nu poate să răspundă la o întrebare atât de simplă ca următoarea: „Noi, braţul lung din această ţară, în slujba cui suntem acum? În slujba poporului care ne dă pâinea şi grasele salarii, sau în slujba unui tiran – tiran de tranziţie, care se crede infailibil şi buric al politicii mondiale?”. Nimeni nu poate răspunde la o asemenea întrebare, nici măcar nu îndrăzneşte a schiţa silueta vreunei îndoieli. Aparatul merge perfect, funcţionează eficace, poate că gradul de sărăcie şi întunecime la care am ajuns este exact formula viitorului fericit, reţeta rezervată pentru multe alte popoare şi state ce vor fi eliberate şi integrate...

– Groaznic, Winter! Ceea ce-mi spui e de-a dreptul apocaliptic!

– Nu luaţi în seamă vorbele mele: sunt speriat, urmărit, eu nu mai am nici o ţară în care să pot îngropa fierul de plug al familiei mele.

– Burra şi Marin, la ora asta, sunt „fezandaţi”. Olimpia se plimbă pe marginea unui vulcan; eu nu ştiu ce hram port, ce mesaj duc, ce trebuie să mai spun sau să fac ca să abat fulgerele acestei frumoase zile de primăvară.

– Aţi uitat de Sommer, căruia i s-a refuzat paşaportul din cauza mea, numai a mea. Da! Fiul său, Itzac – mort probabil de frică, frig şi ţânţari –, mă aşteaptă în cabana mea de pescar. Ca Iosif în fundul fântânii unde l-au aruncat fraţii săi.

– Să ne gândim la o soluţie.

– Acum e ora două, îmi zise Winter, e timpul să plecăm. În treizeci de minute vă depun la poalele Muntelui de Aramă: de acolo vă va lua Baci Vasile cu căruţa lui. Vă sfătuiesc să nu-l contraziceţi, să-l îngânaţi numai...

Ca într-o capsulă de zbor cosmic, mă simţeam acum, alături de confratele Winter, asemeni unui mic Faust, îngrozit şi neştiutor, urcând, nu coborând, spre misterioasele „mume”. Dureroasa frumuseţe a plaiurilor şi pădurilor, vibraţia luminii printre arbori, cântul mut al spaţiului (simfonie mai mult decât

clasică) mă făceau să mă simt ca un atom, ca o monadă, ca un strop de spumă pe creasta unui val oceanic, ca un fir de nisip ridicat de mânia unui simun în Sahara. Spirala cercului meu se închidea: acum simţeam asta limpede. Când ne naştem, plecăm pe orbită înspre deschidere şi ieşire, acum, că ne apropiem de moarte, voluta se strâmtează mereu, spre interior, în acel negru punct în care, odată ajunşi, poate că vom afla Totul sau Nimicul.

Winter tăcea încruntat: trebuia să rup această linişte rea.

– Ai observat, îi spusei, modul politicos în care cele două capre gazde, ne-au condus la maşină, mirându-se şi regretând că plecăm? Consider prezenţa lor un semn magic de bună veste... Numai în ochii unui animal blând mai poţi zări adâncimea şi puritatea iniţială a Genezei. Sau a paradisului definitiv pierdut.

– Domnule profesor, îmi răspunse studentul meu, vă invidiez pentru natura angelică ce o aveţi. Eu nu pot să mă gândesc decât la acel *morsus diaboli,* muşcătura diavolului, concept pe care l-am învăţat de la dumneavoastră; asta pe vremea când, sub forma ironică a unei pseudodemonologii, încercaţi să ne explicaţi structurile istoriei şi politicii lumii noastre, postbelice, revoluţionare şi progresiste. Vă aduceţi aminte? Spuneaţi atunci că semnul după care ne vom putea da seama că am intrat definitiv în posesia diavolului se va ivi atunci când, fără să ne uităm în oglindă (în care s-ar putea să nu ne mai zărim), în plină lumină a sfântului Soare, vom constata, cu uimire şi groază că avem... două umbre.

– Două umbre? Am uitat.

– Da. Două umbre. Una va fi cea de la soare: conform legilor optice cunoscute. Dar cealaltă umbră – pe care nu o vom pierde nici în întuneric şi nici în somn – va însemna un fel de marcaj al morţii, un semn că puterea politică ce o slujim aici este o forţă a unei armate de „dincolo"; în viaţă fiind, am devenit un fel de strigoi sau năluci, un număr de inventar în iad sau în rai, făcând tranziţia între cei damnaţi şi cei mântuiţi. Nu ştiu, ştiu atât: că eu simt această a doua umbră a mea.

– Eu nu o simt. Deocamdată.

–...O simt şi – cât pot – o studiez. Nu este – cum am crezut la început – consecinţa diferitelor forme de frică, filtrate şi cristalizate: nu. Văd, ca şi dumneavoastră, demoni şi diavoli, nu mă îngrozesc, mă amuză chiar. Dar umbra asta secundă îmi dă sentimentul pe care îl încerc doar atunci când, tot trebăluind la sistemele mele de pândă şi ascultare, realizez, am impresia, uneori chiar certitudinea, că un serviciu sau dispecerat străin, metafizic, este branşat

peste toate sistemele noastre de cercetare, spionaj sau crimă. Umbra mea dublă nu poate fi, îmi zic, decât semnul că am devenit un funcţionar plătit al diavolului, unul din oamenii de ştiinţă, din inginerii ce fac parte din armata sa de invazie a lumii şi a valorilor ei. Ca un primitiv din jungla africană, mă tem de forţa unei cumplite vrăjitorii. Fiindcă faza asta, „a dublei umbre", spuneaţi dumneavoastră prin 48, nu este ultima fază de neagră magie. Se poate întâmpla ca într-o zi să devenim muţi. Bâlbâiţi, tot mai bâlbâiţi, primitivi, reduşi la câteva interjecţii, găgăuţi, şi la urmă muţi de tot. Să constatăm, încetul cu încetul, că literele din cărţi se şterg, că tablourile şi fotografiile se voalează, că ochiul nu mai vede decât la câţiva paşi înainte, şi doar în alb-negru: iar urechea nu mai distinge decât două note: Si-Fa. Nota de spaimă şi alarmă a ciocârliei. Limba, spiritul, lumina, graţia divină se retrag din noi, se retrag din natură şi din materie. Hegel, romanticul Hegel, credea că *alles was zerfallt, vergeht zu Recht.* Ce naivitate ! După revoluţie, tot ce se destramă nu duce spre justiţie sau dreptate, ci spre moarte şi pustiire a totul.

– Sau spre bunul Dumnezeu !

– Nu cred. Ruşii au fost cel mai credincios popor din Europa veche: mult mai credincioşi şi umili-creştini decât spaniolii sau germanii. Dacă în 1945, după victoria lor împotriva hidrei fasciste, la cârma Rusiei ar fi fost nişte slavofili temători şi mistici, nişte ţărani sau cărturari de tipul Tolstoi, Mâşkin sau Alioşa Karamazov, ruşii ar fi putut să depună armele, să se îmbrace în rubaşca lor tradiţională şi, desculţi, ca nişte pelerini ai dragostei şi iertării prin Hristos şi Maica Fecioara, ar fi putut să vină, un puhoi de suflete blânde şi frăţeşti, cântând *gospadi pomilui,* spre Europa putredă, compromisă şi absolut derutată. Ar fi fost primiţi peste tot cu braţele deschise, ar fi avut loc un proces de unificare prin credinţă, simplitate, sărăcie, ar fi căzut şi zidurile Parisului, şi zidurile Constantinopolului, la simplul cânt al celor pocăiţi după crimele şi îndemonirile din ultimul holocaust... Dar Dumnezeu a vrut altfel, nu a fost cu ei: ruşii au orbit, victoria i-a îmbătat de putere şi sete de putere: au uitat că sufletul lor pravoslavnic, că talentul lor de a putea suferi şi pentru alţii, în numele altora, constituia o putere mult mai mare decât armata lor roşie...

– Dragă Winter, te implor: tot ce-mi spui se adaugă coşmarurilor mele cotidiene. Prostia aulică a lumii a atins de mult doza sa letală: nu-mi vorbi de ruşi, simt îmbrăţişarea lor ucrainã, ştiu că din îmbrăţişarea aceasta nu există scăpare. Avem atâtea probleme de rezolvat! Fraţii noştri ugro-avari au fost viteji în 1956, au fost zdrobiţi de tancuri; fraţii noştri

husiţi din Boemia şi Moravia au fost eroi în 1968, au fost şi ei nimiciţi; fraţii noştri mazuri şi poleaci sunt eroi, vor fi şi ei destrămaţi şi anihilaţi prin osmoză, diversiune, *divide et impera,* boruşii sunt demult templierii şi ioaniţii Sublimei Porţi; iar noi, considerându-ne artişti în arta de a dribla orice ocupaţie străină, am vrut să păcălim îngâmfarea sultanală şi iată-ne ajunşi la conduita unui trib primitiv dansând idiot în jurul unui totem-tabu al propriei noastre independenţe... Nu mai pot. Am nervii slabi. Rezist la bătaie, la pălmuire şi scuipat – dar nu mai rezist la idei generale.

– Iertaţi-mă, domnule profesor: aveţi perfectă dreptate. Am trântit câteva uşi, mi s-au deschis şi mie câteva ferestre. Ştiu că pasărea Minervei ţipă de mult: „E prea târziu, prea târziu!". Ca inginer, aparţin de ficaţii tovarăşului Prometeu; ca om, mă apăr cât pot de vulturii pedepsei zeilor neiertători... Vă pun muzică – iar eu voi încerca, fără calculator şi fără tabele de logaritmi, să extrag rădăcina cubică dintr-un rahat cât Olimpul... Pentru mine, criza *entweder-oder* s-a terminat. Curând, vreau – nu vreau, va trebui să mă ridic peste bine şi rău...

Vivaldi... Am închis ochii şi am rostit pe dinăuntru rugăciunea mea de liniştire. Muzica mă învăluia, fiecare acord mă elibera din lanţuri, înălţându-mă. Înainte de detenţie nu frecventasem astfel muzica preclasică sau barocă, îmi plăcea – dar mi se părea monotonă şi „făcută" după prea rigide canoane. Dar acum, mai ales alături de Olimpia, am înţeles dintr-o dată că întreaga muzică, până la Wagner, este o continuă şi cutremurătoare rugăciune. O vorbire spre Dumnezeu, o confesiune a tuturor durerilor şi deznădejdilor noastre. Cea mai pură meditaţie, cel mai perfect silogism de teodicee sau teodorie... De câte ori prindeam la radio o asemenea cerească suferinţă (Corelli, Monteverdi, Vivaldi, Scarlatti, Bach, Handel, Mozart, Beethoven), ne aşezam cu Olimpia pe canapeaua ei de zestre şi ascultam în tăcere, cu spinările drepte, ţinându-ne totdeauna de mână. Şi acum, ascultând violoncelul acestui Vivaldi, simţeam în palme mâna ei de stareţă bizantină, mâna ei de icoană şi candelă. Preoţii au compromis rugăciunile, poeţii şi politrucii au compromis Cuvântul, mass-mediile au compromis cuvintele şi imaginea lor. Muzica e o artă fără cuvânt, cea veche a scăpat de mâlurile secolelor ştiinţifice. În camera noastră, de pesimuşi fără copii şi fără de nici o speranţă, până şi menuetele şi gavotele epocii luminilor ni se păreau a fi imnuri şi ode îngereşti, înălţate de suflete de copii către un cer încă iubitor şi iertător de oameni...

– Sosim îndată, domnule profesor. Iată ce am

gândit: vizita celor doi pinguini, coroana asta pentru unchiul Tutilă, fotografierea maşinii noastre sunt semne că în Isarlâk s-a schimbat ceva din calculul iniţial, în ceea ce mă priveşte, eu nu prea am de ales: pe Itzac Sommer, dacă mă mai aşteaptă în cabană, am să-l trimit sus, la Moşul dumneavoastră: el ştie cine e tatăl acestui copil, mă ştie şi pe mine. Îl rog să-i dea adăpost câteva zile.

– Dar dacă Moşul pleacă în acel pelerinaj la Roma? Fiindcă nu-i exclus, nu-i aşa?

– M-am gândit şi la asta. Atunci – în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Spirit – îl rog să-l ia cu el. Iar pe dumneavoastră, ca pe un naş şi tutore involuntar al destinului meu, v-aş implora să-i predaţi cutia cu benzile de înregistrare. Numele soţiei şi copiilor mei depinde de această dovadă vie...

– Poate că şi numele tău? Nu crezi?

Winter frână brusc şi opri. Pălise, tremura. Ochii cu care se uita la mine, fără să fie plini de lacrimi, mi s-au părut neobişnuit de umezi şi de sticloşi.

– Dumneavoastră mi-aţi spus astăzi: „Numai onoarea pentru care eşti în stare să mori e adevărată onoare!". Domnule profesor, urmează acum ultima verigă din raţionamentul tragic al vieţii mele... După cum v-am spus, am depus cerere de renunţare la cetăţenie şi de plecare definitivă în R.F.G., alături de soţia şi copiii mei. Ieri-seara, mult mai repede decât mă aşteptam, Tutilă Unu a venit la mine şi – ca unui coleg la care ţine mult – mi-a spus: „Ţi-am aprobat cererea: eşti transferat la ambasada noastră din Koln, în acelaşi post, aceeaşi funcţie, doar cu câteva obligaţii locale speciale... Vei fi aproape de familie, te vom ajuta să-ţi obţii cetăţenia germană, ne şi convine. Aşa că felicitări: dincolo de asta nu-ţi mai poţi dori nimic. Doar ne cunoşti!".

– Groaznic!

– Îmi procurasem – numai eu ştiu cum – această splendidă maşină, în speranţa că prin ea voi putea mitui pe cineva înalt din serviciul nostru de emigrare. Speranţa asta a încetat din clipa în care şi eu, şi maşina mea, am fost puşi sub severă urmărire... Chiar dacă, prin absurd, aş reuşi să trec înot Istrul acesta nenorocit, mâna cea lungă mă poate distruge total oriunde aş încerca să încep o viaţă nouă. Compromiţându-mă, murdărindu-mă, demascându-mă ca agent dublu sau ca triplu escroc internaţional.

– Înţeleg. Doamne, dar atunci...

– *Pfeiler, Saulen, Kann man brechen! Aher nicht ein freies Herz!".* Poate că umbra a doua nu era decât a doua aripă: cea care îmi lipsea ca să pot zbura. Nu? Uitaţi-vă, vine nea Vasile spre noi. Daţi-i tutunul

acesta, sticla de vodcă, bateriile. Reprezintă vama ce i-o plătesc pentru duminicile mele la pescuit... Să nu ne mai privim în ochi: tot ce a fost de spus s-a spus: de-acum să ne gândim numai la cei pe care-i iubim, la cei pentru care merită să murim frumos. Vă spun adio, iubite domnule conferenţiar doctor Deziderius Candid. Acum sper că v-aţi convins: „Toţi suntem vinovaţi, pentru tot!".

– Dar încotro, Winter? Încotro şi de ce?

– Am pornit la pescuit, merg la pescuit. Este singurul loc unde poţi învăţa ceva despre viermi şi rostul lor în această lume.

Coborî repede, îmi puse în braţe bagajele mele, mă îmbrăţişă, mă sărută pe frunte. Făcu un semn de prietenie şi adio către ţăranul ce se apropia de noi; apoi, fără să se întoarcă, ca un om cuprins de o grabă mânioasă, demară în trombă şi pieri ca o nălucă din ochii noştri.

Nea Vasile mă privi, mă analiză ca pe o gânganie.

– Venişi, îmi zise.

– Venii.

– Tu ăi fi soţul Olimpiei noastre?

– Eu!

– Se aude că ai fost profesor!

– Sunt. Un fost profesor. Sper că ai încredere în mine.

– Am. Eşti bărbatul Olimpiei. Olimpia lumina ochilor Moşului. Eu cu Moşul am fi nişte neamuri. Am stat cu el şi la Gherlă. Vreo cinci ani. Iar Mărin, ăl de-o luă pe Florica voastră, mi-e nepot de soră. Aşa că...

CAPITOLUL AL III-LEA

Profesorul Candid întâlneşte un cal şarg ce-i aminteşte de o tinereţe pierdută într-un război pierdut. Aflăm de ce se sting cătunele, de ce se pustiesc stânile din muncele. Nea Vasile, deşi ar fi un politician înnăscut, simte serile nevoia de a citi din Biblie. Ce crede Moşul nostru despre ţară, istorie, de ce vrea să plece la Roma. Cine sunt lipitorile stelelor noastre. Nea Vasile, cu cât urcă mai sus pe munte, cu atât coboară mai jos, în iadul deznădejdilor fără de leac. Profesorul nostru – nu degeaba îl cheamă Candid – continuă să creadă într-o oră a adevărului ce va trebui să vină. Altfel...

Cine a cunoscut frica de bătaie a scăpat – cred eu – definitiv şi de frica de a muri. Personal, mult mai deseori m-am rugat Celui de Sus să mă ajute să mor decât să rămân în viaţă. Am văzut oameni – tineri puternici – murind numai fiindcă doreau cumplit să moară. Mă îndoiesc că „angoasele existenţiale" (noi le naştem, occidentalii le botează) sunt cauzate de anume dereglări ale sistemului nostru neuropsihic: mai degrabă aş fi înclinat să presupun că, aşa cum anumite cristale sau metale, când trec printr-un fascicul special de radiaţii sau printr-un câmp încărcat de electricitate, primesc anumite calităţi speciale (se adună sau se destramă), calităţi pe care le pierd de îndată ce ies din mediul respectiv, tot aşa şi fiinţele umane au locuri, ceasuri, situaţii când devin mnemoactive şi moirante. Îşi amintesc brusc, văzându-şi înainte soarta ce le aşteaptă. A povesti – aşa cum au făcut-o Burra şi Winter – ar fi singura metodă *(menschilches, alzu menschliches)* prin care dăm viaţă prezentului mort; prin care legăm trecutul de viitor, transformând curgerea şi devenirea timpului în luciditate şi stare pe loc. „Să povestim, să povestim, fără de încetare să povestim!" – acesta era ordinul seniorilor din celulă, pivniţă sau baracă. Povestirea, ca act de memorie şi creaţie, constituie singurul mediu prin care, folosind lăuta bătrână a limbii materne, dizolvam graniţele dintre vis şi realitate, dintre frică şi pieire, dintre *je* şi *moi,* eu şi mine. În timpul povestirii, viziunea sfârşitului tău nu mai este, nu o mai realizezi decât sub forma unei abstracte săgeţi ce vine, fără zgomot, din spate; sau a unei singure raze albastre, reci, ce trece ca un laser ceresc prin şira spinării tale.

Baci Vasile, având câteva treburi de aranjat în ograda lui de „individualist autogestionar", îmi arătă, la vreo sută de paşi, o silişte în pantă, în care, între câţiva nuci şi peri sălbatici, se vedea un căluţ şarg

păscând. „Îl cheamă Luţu", îmi spuse – şi în clipa aceea am simţit fiorul unei amintiri trecându-mi prin inimă.

M-am dus în livadă, m-am apropiat de el, vorbindu-i: „Luţule, Luţule, i-am spus cu dragoste, vai! Cât am dorit să-ţi cer iertare!...". Calul nu se feri de mine, mă lăsă să-l mângâi, să-l sărut: să-mi culc capul meu de soldat bătrân pe coama lui caldă şi curată.

...La cei nouăspreze ani ai mei, printr-o nebunie sportivă, am ajuns unul dintre cei mai buni planorişti ai ţării. Eram convins cu întreg trupul şi mintea mea de atunci că nu există în lume plăcere mai sublimă decât aceea de a te desprinde de pământ şi, fără motor, ca un vultur, speculând curenţii de ascensiune, să te înalţi, câştigând înălţime, coborând totuşi pe spirale fine, de mare artă şi intuiţie. Singur, la opt sute de metri, visam să prind odată o coloană de aer cald care să mă urce la două mii de metri: aş fi încercat să trec munţi, ocolind văile, folosind pantele unde curenţii nu te sug, ci te înalţă. Nu am reuşit să trec peste o mie de metri – dar am stabilit în vara lui 1939, un mic record de 48 minute de zbor planat, cu un Wrona polonez, fără carcasă. Vreau să spun că, de pildă revelaţia primei femei cu care te culci, după câţiva ani de internat şi poluţii stupide şi murdare, este fără nici o îndoială, o cutremurătoare senzaţie de bucurie. O ontologică mutaţie a trupului şi fiinţei tale spre femeie şi patimă. Dar – să mă ierte psihanaliştii, aceşti preoţi ai unei religii bazate pe lipsa de ruşine şi pe masochismul despuierii „ştiinţifice" – această fantastică revelaţie a primului act sexual nu se poate compara, ca eliberare şi fericire, cu senzaţia pe care o încerci când, fără motor, subliniez, *fără motor,* te desprinzi de lut şi începi să pluteşti. Ca o pasăre, ca un vultur, ca un zeu atotputernic.

...Am fost, bine-nţeles, conform stupidităţii militarilor de totdeauna, când a început războiul, repartizat... la un regiment de artilerie călăreaţă. Învăţasem să călăresc pe diferite gloabe cazone, indiferente, resemnate. Relaţia dintre un cal şi un călăreţ este o relaţie de încredere şi dragoste reciprocă. Caii de regiment – ca şi bărcile de închiriat, ca şi actorii ce joacă prea mult şi orice – devin cai cu adevărat abia în clipa în care un soldat-om îi îndrăgeşte şi-i preferă. Ca sergent-furier, am fost trimis la rechiziţii de cai în ţara Bârsei. La Rupea (n-am să pot uita niciodată), în piaţă, l-am zărit prima dată pe Luţu al meu. Era tot şarg, ca şi acesta de acum. Doi copii – un băieţel de doisprezece ani şi o fetiţă ceva mai mică – nu se puteau dezlipi de el. Când a fost luat şi dus să i se ardă în copita din faţă numărul regimentului care îl rechiziţionase, copiii au venit la

mine. Îl aduceau de frâu. Băiatul, scotocind în chimirul său, încercă stângaci să-mi strecoare în palmă o monedă de cincizeci de lei. Cred că era toată averea lui. „De ce?", am întrebat eu, ca un prost ce eram. „Păi, îmi spuse băiatul, ca să aveţi grijă de el: îl cheamă Luţu. Luaţi-l dumneavoastră, e cel mai bun cal din lume!"... Nu a fost uşor, dar până la urmă am dat de Luţu în imensitatea de oameni şi cai ce se pregăteau pentru front L-am repartizat la grupa mea de cercetare. Luţu m-a învăţat să călăresc cu adevărat, Luţu m-a iniţiat în acea omenie pe care o simţi numai în apropierea unui animal cu care devii un singur trup şi un singur suflet. Îl hrăneam cu mâna mea, îi vorbeam ca unui frate, învăţasem să-l potcovesc singur. Au fost zile în care a trebuit să fur sau să delapidez pentru el: am făcut-o. Un locotenent, pe nume Veneta Oskar, a vrut să mi-l ia. Nu era cal de galop, nici de obstacole: dar la trap ţinea extraordinar, singur îşi fixa perioadele de efort şi odihnă. Lui Oskar ăsta – care, în civil, era ceva avocat sau notar – i-am spus între patru ochi: „Dacă mi-l luaţi, nu vă garantez că un glonte rusesc rătăcit nu are să vă nimerească în ceafă: eu fiind lângă dumneavoastră...". A renunţat. În timpul acelei napoleoniene retrageri din stepa calmucă – de fapt nu ştia nimeni dacă ne retragem, dacă înaintăm, dacă fugim de ruşi sau mergem spre ei ca să ne predăm – în sfârşit, în acele trei luni de iad alb, Luţu mi-a salvat viaţa de mai multe ori. Nelăsându-mă să adorm în zăpadă. Lingându-mă pe faţă când simţea că încep să visez roz. O dată, intrând cu el într-un grajd ţărănesc părăsit, s-a prăbuşit podeaua cu noi. Am căzut într-o pivniţă ascunsă, plină de butoaie cu murături. Unitatea mea pleca dimineaţa, eu am refuzat ordinul comandantului (un prost: şi fricos şi hoţ) de a împuşca calul pe care nu puteam nicicum să-l scot dintr-o pivniţă, adâncă de trei metri, fără trepte sau rampă. Am rămas lângă Luţu. Norocul nostru a fost că duşumeaua grajdului s-a rupt în rate, butoaiele de castraveţi şi „pomidori" muraţi ne-au amortizat căderea. Am făcut rost de un târnăcop şi – singur. nemâncat, nedormit – am săpat trepte în pământul ce scăpăra de îngheţat ce era. L-am scos pe Luţu: după trei zile, am ajuns din urmă o unitate de-a noastră. Dar nu pe a noastră. Căderea asta şi rămânerea mea în urmă mi-au salvat viaţa, fiindcă bateria mea anticar a nimerit într-o ambuscadă a siberienilor şi a fost nimicită total... Aş putea povesti zile şi nopţi despre Luţu al meu: mult mai multe şi mai nobile întâmplări decât despre colegii mei de la Litere... Dar numai copiii şi soldaţii bătrâni mai ştiu astăzi ce înseamnă un cal bun, ce înseamnă să pui şaua şi să încaleci o fiinţă care ţi-e ca un frate, între ale cărei picioare, când e

culcată, poţi să dormi, pe minus treizeci de grade, cu spatele lipit de burta ei caldă. Care îţi mănâncă din palmă, care îţi recunoaşte vocea sau fluieratul din o mie de alţi răcani... Calul nu e inteligent ca un câine, e altfel: are nobleţea şi resemnarea sa stoică, o formă de istoricitate vecină cu sfinţenia şi martiriul. Prostia unor ofiţeri de cavalerie nu e decât una din dovezile că omul numai în anumite condiţii de bunătate şi înţelegere poate să comunice cu calul său, pe aceeaşi lungime de undă. Luţu, bineînţeles, nu înţelegea cuvintele mele, dar simţea că îl iubesc, că-i sunt frate şi că aş fi în stare să mă bat pentru el. Mă uitam ore întregi în ochii lui ca într-o fântână adâncă, încercând să ghicesc ce e dincolo, cum se explică dragostea noastră, în afară de orice psihologie sau teologie. Uneori, în visele mele de oboseală sau ger, îi vedeam pe cei doi copilaşi de care-l despărţisem acolo, în piaţa din Rupea. Îmi imaginam livada în care, ca mânz, zburdase: gustul sălciu al laptelui mumei, „potcoava-i de-argint ce doarme încă în Munţii Apuseni". Am văzut nesfârşite desene şi picturi sau zugrăveli despre rai şi iad: nicăieri nu am zărit un cal. Unde o fi calul Sfântului Gheorghe sau al Sfântului Martin? Unde sunt sufletele sau umbrele milioanelor de cai ucişi în toate războaiele, pentru toţi tiranii, cauzele, convingerile sau valorile noastre ferme? Nu ştim. Poate că vechii indieni din America de Nord cunosc câte ceva despre acele *green paturages* în care se mută vânătorii viteji împreună cu caii lor...

Şi a sosit clipa în care şi noua mea unitate fu încercuită din toate părţile. Ştiam că într-o zi, maximum două, va trebui să ne predăm. Am zis: să încerc, singur, o ieşire. Să profit de faptul că ştiu şi ruseşte, şi nemţeşte, schimbând mantaua şi casca, să încerc a mă strecura printre fronturi, ca o nălucă. Drumul pe care, de săptămâni întregi, ne târam în agonia acelui coşmaresc dezastru era încadrat de leşurile cailor morţi (de frig, de foame, de glonţ). Dar ciudat (vedeam şi acum în faţa ochilor acele cadavre îngheţate, golite de măruntaie prin bunăvoinţa lupilor de stepă), ceea ce era fantastic, de neuitat, sublim în felul său, mi s-a părut că nici un cal (în afară de cei împuşcaţi) nu murea întins. Nu ! Ci cabrat, cu gâtul, greabănul, capul încordate în sus. Într-o ultimă crispare – înainte de a-şi da sufletul, trupul încerca o ultimă ridicare. Şi în această postură nobilă şi tragică îi înţepenea moartea, gerul îi îngheţa după. Ochii le erau scoşi de păsările răpitoare, dar carnea trupului le era tare ca cremenea. Ciocănită, suna ca marmura. Pe sute de kilometri, zeci de mii de asemenea cai îngheţaţi, în posturi de statuarie sculpturală ce ar fi putut să facă concurenţă, mai mult: să facă să pălească toate frizele

de pe toate Parthenoanele lumii. Nu existau doi cai să moară la fel. Fiecare, în clipa ultimei zvâcniri, îşi realiza forma de supremă frumuseţe şi mândrie... Mi-am luat calul de dârlogi şi l-am dus departe de acest drum al morţii. I-am scos şaua, frâul. Voiam să-i las pătura, apoi m-am gândit că... I-am luat-o! Am încercat să-i explic lui Luţu ce şi cum, i-am cerut şi iertare, dar eram şi foarte grăbit şi foarte speriat. Nu se uita la mine, stătea cu capul înălţat, cu gura larg deschisă. Poate că mă blestema în clipa aceea. Pe mine şi tot neamul omenesc. A rămas în lumina albastră a zăpezii proiectat ca o stafie pe orizontul de plumb al stepei. Eram departe de el, la câteva sute de metri, când l-am auzit nechezând. Îmi tremura inima, plângeam în hohote şi totuşi... nu m-am întors. Nu am avut curajul să îl mai văd o dată...

(„Istoria, îl auzeam pe Sergiu dăscălindu-mă în baraca de tifici în care ajunsesem la douăzeci de ani după ce-l trădasem pe Luţu, istoria a început probabil o dată cu încălecarea primului cal – şi se va termina în faza în care caii vor fi înlocuiţi de tancuri, avioane, rachete. Infinitele câmpuri de bătălie, pline de patetice cadavre, au fost uitate. Nimeni nu a învăţat nimic din istorie – toate aceste cumplite suferinţe au fost şi rămân uitate. Ca şi suferinţa noastră politică de acum. Dacă ai putea să te ridici în aer, ca un arab retrograd pe covorul său fermecat, ai putea vedea, nu departe de leprozeria noastră, aproape de ţărmul mării, un câmp cu iarbă tăioasă, de culoarea şi gustul iodului, în acel câmp stau şi aşteaptă, în tăcere şi resemnare, câteva sute de gloabe şi mârţoage, ultimii cai ai acestui tărâm scitic străvechi. Ei, aceşti foşti cai de ogradă şi gospodărie ţărănească, au aparţinut unei agriculturi tradiţionale. În numele tractorului ce va veni, ei au fost aduşi aici spre a constitui hrana noastră pentru lunile ce vin. Omul e singurul animal ce îşi consumă propriul trecut: *les peuples heureux n'ont pas d'histoire,* noi având istorie şi istoricieni, scriem cărţi pe care apoi le ardem, clădim biserici pe care apoi le dărâmăm, facem războaie călare pe caii pe care apoi îi mâncăm. Deşi caii se împuşcă, nu-i aşa? – află că aceste biete victime ale luptei de clasă sunt hingherite de un ţigan ultraviolet (pre nume Iamandi, dacă vrei să ştii). Cum? Simplu şi groaznic: o roată (te rog să reţii istoricitatea acestui cuvânt, roată), deci, pe o roată şi o osie de fost afet de tun, servind de scripete, victima, indiferent de originea sa socială, de meritele sau trecutul său, este spânzurată cu o funie şi trasă în sus ca să rămână înţepenită în două picioare. În poziţia aceasta, ochiul înghite tot cerul. Toate celulele din acest imens şi splendid pachet de proteine urlă de durere şi se roagă în limba lor, fără cuvinte. Atunci, cu un baros, călăul

vine pe la spate – totdeauna pe la spate – şi îl izbeşte în creştet. Calul nu moare, ameţeşte numai: cu un cuţit lung i se deschide vena jugulară. Sângele ţâşneşte până la trei metri, câini vagabonzi vin în haită să-l hăpăie, mârâind fericiţi. Între privirea din ochii acestui animal, sacru, dar inconştient, şi privirea călăului care, rânjind, îşi şterge cuţitul în părul coamei lui, la această oră a poziţiei noastre în cosmos, se înscrie şi paralaxa poziţiei noastre morale în lume, faţă de lume. Care din noi este animalul, ce înţelegem printr-o bestie, cu ce drept ne considerăm scopul Creaţiunii, încoronarea efortului de desăvârşire al naturii prin religie, morală, metafizică?...).

Luţu acesta al lui nea Vasile (nu avea mai mult de patru sau cinci ani) mă privea mirat: fără frică, doar cu un uşor tremur de răbdare şi ironie al buzelor negre. Îl luai de căpăstru şi-l trăsei după mine. Se lăsă. Caii simt omul umblat la cai. Nea Vasile, cu hamurile în mâini, îmi făcea semne să vin.

Înhămarăm în tăcere.

– Cum ai zis că-l cheamă? întrebai mai târziu.

– Luţu. Cum să-l cheme altfel?

– De ce nu-i potcovit? insistai eu, oarecum mirat de copitele cam sparte ale lui Luţu.

– De unde potcoave? Caielele se aduc prin contrabandă de la sârbi, tocmai din Bosnia. Pentru un kilogram de caiele cer zece kilograme de sare de bucătărie. Ce fac ţiganii şătrari nu e bun, nu ţine. Nu avem fier moale, nici covăcii cum trebuie. La Bouţari şi Teregova ar fi singurele potcovării bune: dar e departe, drum de două zile peste munte. O potcoavă te costă cât un dinte de aur la un dentist particular. Nu face... aşa că îl port pe Luţu fără potcoave, ca pe vremea hunilor.

Coroana funerară a Tutililor o legarăm de hulubă. Loitre la căruţă nu aveam, doar o ladă în faţă, pe care stăteam. Roţile erau subţiri, ca de trăsură.

– Nu trecem prin sat, nu are rost să fiţi prea văzut. Dacă ne întâlnim cu miliţianul, îi spuneţi că aţi venit la înmormântare. Deşi, la ora asta, eu cred că înmormântarea s-a terminat.

– Coroana asta, am ţinut să precizez, nu e din partea noastră: e trimisă de fraţii Tutilă.

– Câinii! Întâi îi dai în cap, apoi îi plângi la înmormântare!

Bătrânul râdea amărât, clătinându-şi capul albit.

– Nu-nţeleg! îi spusei.

– Cine înţelege? Tutilă ăsta era el smucit şi năpădit, dar nu era deloc omul care să se spânzure. Singur, nesilit de nimeni. Fiind un vechi baptist, ştia la *Biblie* cât zece popi de-ai noştri. E adevărat, în ultima vreme scria cam prea multe scrisori: nu se ştie cui, nu

se ştie de ce. Scrisori lungi, pe care le expedia, prin diferiţi „fraţi" de-ai săi din oficii îndepărtate de satul şi de casa sa... Eu cred că moartea de la aceste scrisori i se trage. Alaltăieri noaptea i-a fost aprinsă o căpiţă de otavă din grădină: oamenii – şi miliţia care, ca prin minune, nu se culcase deloc – alergară să vadă ce e. L-au găsit în şură, şi tăiat la gât cu briciul, şi spânzurat de grindă: cam mult pentru un „student" în *Biblie,* nu crezi? Şi, după miliţieni, pe loc a apărut şi procurorul de serviciu, cu ordin să-l îngropăm repede, repede. Am vrut să trimitem telegrame, nu s-au primit. Telegrama prin care vă chema Moşul nu amintea nimic de înmormântare...

– Cred că nici nu ne priveşte drama asta a familiei Tutilă!

– Nu se ştie. Tatăl ăstora doi, de trimiseră coroana asta de erou al muncii, a murit în '55, împuşcat de nu se ştie cine. Moşul era lângă el, o ţinea în braţe pe Olimpia, care era moartă de spaimă. În aceeaşi noapte s-a dat foc şi morii în care trebăluia cu încăpăţânare tatăl fetei.

– Cum, socrul meu nu a murit în război?

– A murit el în război, conform actelor: dar s-a întors viu şi a stat ascuns, conform obiceiului pământului. După război, nu ştiu ce i-a apucat, şi pe el, şi pe Moşu, şi-au pus în cap să refacă o moară de-a lor veche şi o piuă de bătut pănuri şi cergi. Erau amândoi buni lemnari, buni pietrari. Degeaba. Ion Ţăranu, tatăl Olimpiei, a murit împuşcat în moara lui neterminată şi a ars după aceea cu moară cu tot. Noi credem că cei doi copilandri ce-au tras în căruţa în care l-au ucis pe Gore Tutilă şi l-au rănit pe Moşu Pătru au fost chiar cei doi puşcaşi cărora le dăduse Ion drumul în moară. Fiindcă-i cunoştea, nu? Altfel nu le deschidea în miezul nopţii. Probabil, încercând să-i dezarmeze, a fost împuşcat – apoi, ca să nu rămână nici o urmă, s-a dat foc şi morii...

– Dar cercetările ce-au stabilit?

– Nimic. Singurul care ştia cine a tras a fost exact ăl de murise împuşcat, tatăl acestor doi fraţi Tutilă. Şi fratele acestuia, ăl de-l înmormântarăm astăzi. Dar un jurământ greu, creştinesc, s-a rostit undeva, cândva. Olimpia şi Moşu sunt amestecaţi în acest vechi jurământ. Cercetare nu s-a mai făcut, deşi tot satul ştia că Tutilii amândoi *ştiau* că se va trage în oameni. Dar au zis: dacă mergem şi noi, atunci nu au să îndrăznească.

– Cine? De ce?

– Asta-i întrebarea cea grea. Cine? De ce? Nu ştie nimeni. Tudor Tutilă a stat un an în anchetă, nu au putut scoate nimic de la el. Moşu a bătut şi el drumul jilavelor şi gherlelor, pe el cred că nici nu l-au întrebat

de partizanii aceia cam verzi şi neumblaţi nici cu puşca, nici cu ideologia. Amândoi băieţii mortului de atunci au făcut repede carieră militară. S-au văzut ofiţeri, ştabi, berze albastre: am auzit că acum taie şi spânzură, având fiecare din ei câte o grea iscălitură sub nişte epoleţi ce nu se văd, dar se simt. Asta-i viaţa...

Nu am fost niciodată cititor pasionat de romane poliţiste. Chiar dacă îl iubeam pe Maigret şi eram încântat de inteligenţa iscoditoare a domnişoarei Marple, asta era ceva cu totul întâmplător, legat, probabil, de formaţia mea logic-raţională, moral-justiţiară, în cadrul obsesiilor de criminologie şi victimologie din timpul detenţiilor mele prea lungi. Dar acum, fără voia mea, eram obligat să fac o legătură între teama Tutililor şi moartea, cel puţin bizară, a acestui martor baptist al unei crime, probabil, paricide... Am gonit corbii imaginaţiei mele deductive: mă numeam Candid şi – în conformitate cu hotărârea stelelor şi diviziunea răspunderilor în familie – consideram că era treaba năzdrăvanei mele consoarte să lege şi să dezlege aceste probleme îngrozitoare, dintr-o epocă în care crima, sub o formă sau alta, era prezentă în fiecare casă, instituţie, profesiune.

Privite de sus – de la înălţimile prăpăstioase unde se mai citeşte Marx sau Lenin – câteva sute de mii de ţărani, total nevinovaţi, ucişi într-o anume revoluţie artificială, provocată şi regizată din afară, nu înseamnă mai nimic: inerente erori sau orori ale unei faze obligatorii, de tranziţie. Nimeni nu se gândeşte că în spatele acestor cifre de moarte se găsesc familii, vite, şuri, grădini şi ogoare pătimite. Ţăranii – care astăzi se uită nepăsători şi indiferenţi când se îngroapă cincizeci de viţei morţi de foame din cauza unei erori de planificare sau de birocraţie în gol – pe acea vreme erau în stare să facă zece kilometri pe jos, cu o găleată în mână, numai şi numai ca să-şi adape calul ce le fusese luat cu japca şi care stătea într-un ţarc, crăpând de foame şi de sete, înainte de a fi dus la canal, să servească de hrană robilor de acolo; sau de acei gospodari care, după ce au fost siliţi să asiste la arderea în grămadă a căruţelor lor, scociorau prin cenuşa rămasă, căutând să ducă acasă, în semn de amintire, un cerc de roată sau un fier de tânjală... Toate aceste mici, dar cumplite fapte alcătuiesc acea istorie reală, criminal dialectică, pe care o ignoră absolut toţi politologii şi istoriografii de profesie... Abia am păşit pe cărarea ce urcă spre copilăria Olimpiei, în numai câteva minute, acest nea Vasile mi-a schiţat capitolele încă neterminate ale unei tragedii în serial a atrizilor locului. Bibliotecile ne pot revela monstruozităţile barbariei – ca minciună,

prostie sau catastrofă teoretică –, adevărata tragedie trebuie citită în ochii acestui nea Vasile, în uliţa asta pustie, de sat fără câini, de case vechi turtite umil sub cer, ascunse după câţiva copaci bătrâni, cu coşuri din care nu ieşea nici un fum, cu garduri dărăpănate, fântâni fără lanţ, geamuri şi uşi bătute în cuie...

– Vatra satului Olimpiei e mai încolo, peste dealul acela, îmi explica bătrânul căruţaş. Am fi fost şase cătune, ca puii de sub o cloşcă. Patru din aceste aşezări de oieri şi crescători de vite s-au pustiit. Nu mai găseşti nici un suflet prin ele. Copiii s-au tras spre şantiere, fabrici, lefuri, la oraşe. Bătrânii s-au stins unul după altul: de foame, de frig, de uitare sau bătrâneţe. Au dispărut fără urmă sate întregi: oamenii şi-au luat lumea în cap, s-au băjenit singuri, au intrat în munte şi au pierit. Sunt zece munţi aici, cât vezi cu ochii în zare: ar putea fi pe ele sute de stâni, sălaşuri, caşării. Nu sunt. Nimic nu se poate începe şi nici sfârşi cu „ăştia". Se adună, să zicem, cinci ciobani pricepuţi, cu o mie de oi bune. Fac contract: li se fixează câtă brânză, lână, carne şi câţi miei trebuie să predea anual. Bun! Peste o săptămână vin cinci mahări de la centru, le numără oile, le fixează păşunea, chiria, le aduc broşuri şi un responsabil direct. Apoi vin alţii, care le măresc cota de brânză, de lână, de carne. Sosesc ordine ca ciobanii să cosească şi să facă stoguri de fân „în timpul liber": unul din ciobani e trimis la cursuri sau la schimb de experienţă. Vin acum şi organele, flămânde, de stat: pentru nişte brânză, pentru un miel pe sub mână, pentru un chef haiducesc cu ştabi de la Înalta Poartă. După trei ani, ciobanii constată că au muncit de s-au spetit, sunt datori faţă de stat, nu au bani pentru iernat: fânul s-a scumpit, brânza o ia statul cu 20 lei şi o vinde (dar oare cui o vinde?) cu 80 de lei kilogramul. Oamenii se deşteaptă, scapă de oi, lichidează stâna şi se trage fiecare unde poate, la minimum de muncă şi răspundere, trăind din văzduh sau mici afaceri, iernând ca ursul într-un fel de somnie şi nepăsare fără de rost sau capăt. Există şi ciobani cărora le merge foarte bine: mai există. Dar ăştia fac haiducie, arată trei ciopoare de oi declarate, dar au alte cinci ascunse în văgăuni sau plaiuri numai de ei ştiute. Lucrează mână-n mână cu diferiţi şmecheri de la stăpânire, ung unde trebuie, joacă ciuleandra în jurul puşcăriei ce-i aşteaptă dacă vor fi prinşi şi demascaţi...

– Baci Vasile, îi spusei, aici nu e regiune colectivizată. E munte sărac, eu mă mir că stăpânirea nu a înţeles nici după treizeci de ani că...

– Ba a înţeles ea foarte bine ce trebuia să înţeleagă. Dar nu poate, nu vrea şi nu îndrăzneşte. De trei lucruri se păzeşte ca de foc: să nu se

îmbogăţească cineva muncind cinstit, să nu vândă nimeni direct la populaţie şi, mai ales, să nu renască în oameni dorul sau revolta după pământul şi vitele pierdute. Mai bine să moară satul decât să ţipe vreunul „Noi vrem pământ!”. Se tem degeaba. Ciobanii bătrâni se sting, oieritul şi creşterea vitelor mari nu sunt meserii ce se învaţă la oraş, cu creta în mână. Munţii se pustiesc, păşunile vechi se umplu de rogoz şi pir. Brazii se taie, coastele se spală, rămân munţii în curu gol, iar văile se seacă de ape. Au adus nişte tise canadiene: ziceau că acestea cresc nu într-o sută de ani, ca bradul nostru; ci numai în zece: le-au plantat cu soldaţii, cu elevii în practică; nu s-a prins nici una. Dar nici nu a apărut vreunul din deştepţii pe care i-am trimis în Canada: Doamne fereşte! Munţii contează în scripte ca fiind împăduriţi, se şi fac planuri ca şi alţi munţi să le urmeze exemplul. Pădurarul nostru se închină la şapte icoane, dă bani la mănăstiri pentru acatiste, ca să nu se descopere, cât e el în viaţă, povestea asta cu tisele canadiene... Şi eu am, trecute în plan, pe hârtie, zece oi, o vacă şi doi viţei. Plus cincizeci de găini ouătoare. În realitate am numai opt raţe care se hrănesc singure, la baltă.

– Şi cum ai să te descurci când ţi le vor cere la Centrul de achiziţii?

– Asta-i bună! Eu să mă descurc? Ei să se descurce! Pe hârtie totul e posibil: ce se ouă şi se fată în scripte tot în scripte se şi consumă. Conform planurilor şi cifrelor, noi suntem un popor gras, consumăm trei mii de calorii pe zi: conform realităţii, murim de foame şi de frig. Şi de urât. De trei ani ni s-a tăiat electricitatea, gaz lampant nu există. Seara citesc la opaiţ de ulei – numai duminicile îmi permit să aprind o lumânare de ceară. Copiii m-au cam uitat, dau pe aici doar când mişcă viermele în măr. Eu şi baba mea mâncăm ştevie şi urzici: am o râşniţă veche de piatră, macin nişte boabe când nu avem pâine de la oraş, ne facem terci din păsat. Baterii de radio îmi trimite Mărin, ascult ştirile, comentariile, sunt fericit: lumea se duce de râpă, moartea, cu o coasă în mână, umblă prin Geneva şi Helsinki, dar chiuie şi taie tot mai des şi mai mult. Mai o înmormântare la Kremlin, mai un scandal de spionaj la Washington: fug comisarii poporului şi scriu cărţi contra. Fug şi copiii ştabilor, fug şi nemţii, şi evreii, noi ne mirăm că nu fuge exact acela care umblă în caleşti regale. După diplome de doctor şi savant de renume... Uite acolo, vezi casa aceea cu ţiglă? Acolo stătea o babă sfântă, cea mai mare cusătoare de ii şi catrinţe din tot judeţul. O chema Ana Stanca, împlinise optzeci de ani, şi-a chemat copiii, nepoţii şi strănepoţii la aniversarea ei. S-a umplut uliţa de maşini elegante, de domni în haine

frumoase, de ofiţeri şi matracuce ondulate şi pline de inele. Înaltă şi nouă ciocoime, domnule! Baba a dat o masă pe cinste. A hrănit trei generaţii de oameni de tip nou. Cu şcoli, cu titluri sau grade. Viziri, ceauşi, paşvani, seimeni, calemgii de bazar sau divan. Plus soţiile şi odraslele acestora. La chef, s-au încăierat pe moştenirea babei Ana. Că avea, această fostă învăţătoare a mea, o casă plină de cusături rare şi scumpe: velinţi, scoarţe, ştergare. Oale şi icoane. Pături din aba şi dimie, o colecţie de cojoace şi şube vechi, piese de muzeu, nu altceva. Ca porcii, domnule, au spart casa şi au jefuit care cum a putut. Ca în codru, sub ochii întregului sat. Înjurându-se ca la uşa cortului, neamurile, bătându-se între ele, au smuls totul şi au cărat cât au putut, umplându-şi port-bagajele maşinilor. Am văzut totul cu ochii mei, vă jur: aşa ceva a trebuit să fie când au intrat turcii în sfânta cetate a Constantinopolului... Au spart geamurile şi cuietorile de la cele trei lăzi de zestre pe care baba Ana, patrioată de tip vechi, voia să le lase pentru muzeul satului... Au plecat apoi furioşi, certaţi, călcând câinii şi raţele ce le ieşeau în drum. Nici n-au aşteptat să sosească popa să citească molitva de datină: ei au venit, au jefuit, au plecat în pustietatea păgâniei lor, să-şi agaţe pe pereţi truda şi agoniseala sfântă a babei noastre.

– Şi baba Ana?

– Nu a zis nimic. Nu a blestemat, nu s-a plâns nimănui. Avea o ladă de nuc, pictată frumos, puteai s-o duci la biserică... Şi-a aprins două lumânări la cap şi s-a culcat frumos în lada golită. A închis ochii şi a început să se roage. Au vrut femeile s-o scoată, s-o hrănească, s-o culce undeva: nu a fost chip. Baba se hotărâse să moară... Şi a şi murit. Frumos, în tăcere, după cuviinţă. Aşa o moarte îmi doresc şi eu.

Traversarăm un crâng, apoi o livadă de pruni, în floare târzie. Drumul urca uşor pe o coastă de deal molcom. Soarele strălucea blând, mirosea puternic a floare de soc, a muguri de sadină şi a ciuperci sălbatice. Măceşi şi aluni încadrau, în dreapta şi în stânga, drumul acesta de pietre albe şi lut de culoarea şocolatei uitate. Păsări mici, cu pene foarte colorate, îşi construiau socialismul lor de familie şi de numai un an. Viermi şi miriapozi păroşi, târându-se leneşi pe frunzele late de podbal şi brusture, îmi aminteau senzaţiile de cunoaştere şi aventură încercate în teribil de libera şi fericita mea copilărie. Vibra cântul muntelui în sângele meu, plămânii şi sufletul mi se umpleau de slava ascunsă şi indiferentă a înălţimilor. Zeama zăpezilor în topire o simţeam în nări. Acolo sus, unde străluceşte cornul alb al Cernelor, trebuie să fie acum epoca ghioceilor şi a brânduşelor violete.

Sub o troiţă sfărâmată, cârpită cu tinichea, un moşneag guşat ne făcea semne de bucurie. Nea Vasile rupse o bucată din pâinea lui, tăie şi o felie de slănină:

– Aveţi zece lei? mă întrebă.

– Bine-nţeles.

– Să-i dăm: e omul lui Dumnezeu, orbul satului. Dar vede, totuşi. Nu ştim unde doarme, ce mănâncă, trăieşte ca păsările cerului. Din nimic. Auziţi-l numai cum îmi va răspunde. Pe aici, indiferent cine trece, el are o singură formă de conversaţie.

– Să-mi trăieşti, Ursule, şi la mai mare! strigă către orbul care ne saluta cu bâta sa de corn.

Să trăieşti, Vasile, şi să nu mori înainte de a muri!

Ia să-mi spui tu mie (nea Vasile îmi dete un ghiont), el, el mai bântuie?

– Bântuie ! îi răspunse Vasile.

– Se umflă?

– Se umflu!

– Crapă?

– Crapă!

– Nu crapă, mă Vasile; broasca, de ajunge bou, bou rămâne: acum să aşteptăm să vedem cam ce se va întâmpla cu viţelul...

– Noi să fim sănătoşi, baci Ursule, şi să auzim şi de bine.

– Bogdaproste!

Luţu nechează vesel. Vasile îmi arătă un nor întunecat ce părea a se apropia dinspre răsărit. Apoi, fără nici o legătură, începu să-mi povestească (mie sau lui Luţu?) despre moartea lui.

– Nu zic că mi-e frică: dar nu mă simt încă terminat şi nici pregătit. Serile îmi vine să mă rog cu voce tare şi atunci îmi dau seama că nu ştiu decât *Tatăl nostru.* Şi câteva pricesne prinse cu urechea. Popi de-ai noştri nu mai vin nici măcar la biserica din Vatra Ponoarelor, darămite la schiturile noastre zvârlite, prin văgăuni sau pe creste: ei zic că nu e rentabil. Câteva babe sărace, doi-trei moşnegi neputincioşi – ăştia, de se uită la ei, Domnul nostru Iisus îi şi mântuie pe loc. Din milă, din respect. Bătrâna noastră biserică a fost ea bună pe vremea când satul era sat şi oamenii erau oameni, fiindcă se gospodăreau singuri, muncind din greu. Atunci ne stătea bine în biserică, mai ales de sărbători: ca brazii stăteam acolo, nu ne interesa nici ce spune popa, nici ce face popa: eram în sălaşul Domnului, noi, robii săi de totdeauna. Păstram cu sfinţenie obiceiurile, posturile (cu mici abateri creştineşti); nunta era nuntă şi botezurile erau botezuri. Nemaivorbind de măreţia împărătească a înmormântărilor şi pomenirilor după moarte. De Crăciun, de Paşti, de Rusalii – ne îmbătăm cum se cuvine, nu ne urmărea nici gândul rău al diavolului,

nici spaima judecăţii de apoi; ia-ne, Doamne, aşa cum suntem, ca frunzele, ca iarba câmpului, ca păsările cerului; ce rost are să te cerţi cu unul sau altul, pentru o taină sau alta? Nu? Certurile între teologi sunt ca şi certurile între politicieni: nu se termină, nu duc la nimic, bucură făloşenia popilor, dar întunecă şi întristează faţa Celui Răstignit. Dar acum, dacă sărbătorile au dispărut şi dacă postul nu mai e post, ci decret şi pedeapsă de stat, dacă nu-ţi vin copiii nici de zilele mari, dacă popa, când vine, citeşte o predică despre clasa muncitoare, progres şi canalul către mare, atunci te apucă aşa, pe vreme de ploaie sau negură, un dor după *Biblie.* Noi nu avem *Biblii,* nici nu am fost obişnuiţi să avem, umilinţa şi rânduiala întru răbdare şi cumsecădenie au ţinut loc şi de rugăciune, şi de nădejde în marea trecere spre hodini. Nu prea credem noi în rai sau în iad; dar în poveşti credem, ele sunt bune ca să ne alunge spaimele şi să ne vindece de soamnele urâte şi rele. Nu? Acum am ajuns ca nu mă mai pot lipsi să nu citesc seara, la opaiţ sau la lumânare, un psalm sau vreo apocalipsă. Mi-e dor de povestirile cu înrobirile poporului iudeu în Eghipet, în Babilon, sub romani. Caut şi mă zbat să găsesc şi să-mi cumpăr neapărat o *Biblie*: cum o fi, poate fi şi penticostală, iehovistă sau baptistă, numai *Biblie* să fie. Nu am găsit, aşa că am hotărât să trec la pocăiţi: o să am nişte fraţi, nişte surori, mă botez şi eu, şi Sofia mea şi gata. Voce să cânt nu am, nici de predicat nu voi ajunge să predic. Dar voi obţine o *Biblie* şi câteva broşuri (dracu să mă pieptene, când zic „broşură" îmi vine să-mi dau jos cioarecii ăştia americani); îmi vând icoanele – de ce să mi le fure copiii, care nu cred în nimic în lumea asta, nici în ziua de ieri, nici în cea de mâine? – şi încep să fac însemnări într-un caiet. Cum a fost cu Iacob şi îngerul ăla, cu Iosif şi vacile lui, cu Nabucodonosor, care a înnebunit fiindcă era prea mare şi prea genial...

Horum, rerum... Urcam încet pe un drum pietruit, cu dale late, aşezate temeinic şi cu rânduială. Vechiul drum pe care au trecut cândva legiunile romane. Egiptenii au inventat sufletul, încercând să-l facă nemuritor: grecii au inventat spiritul, fiindcă se ştiau foarte muritori, romanii au inventat istoria, fiindcă, muritori fiind, voiau să rămână nemuritori... Baci Vasile semăna puţin cu Seneca, doar că refuza, deocamdată, să-şi taie venele la ordin de sus. Nu se temea de Nero, avea zece raţe, o râşniţă neolitică, trăia ca să vadă şi să înţeleagă. Până când, şi cum, şi de ce? Toţi cei care ne-am pierdut încrederea în istorie şi umanitate, ca să nu alunecăm în apatia îndobitocirii şi a letargiei vieţii cotidiene, a trebuit să ne întoarcem cu faţa către Dumnezeu. Continuăm a face politica

noastră de rezistenţă personală (dar o politică internaţională, mondială chiar), însă o facem în direct dialog cu El. Am ieşit din biserică pentru ca să putem rămâne creştini. Acum, nu spre o anume religie ne întoarcem, nici spre popi, predicatori sau profeţi, ci spre bunul Dumnezeu al protocreştinismului nostru ţărănesc, primitiv, simplu: pe El îl luăm ca martor, confrate, şef de lot, Tată şi judecător al nenorocirii în care am căzut şi din care nu vedem nici un fel de ieşire.

– S-au ticăloşit oamenii, îşi continua plângerea fratele Vasile, s-au prostit şi s-au urâţit. În satul de unde e Olimpia ta, avem o şcoală mare, cu vreo treizeci de dascăli. Doamne, toţi sunt tineri şi totuşi arată ca nişte fiare: murdari, duhnind a băutură, cu priviri de mistreţi încolţiţi. Pe vremea mea, aveam un învăţător şi o învăţătoare: ne învăţau să citim, să scriem şi să cântăm. Aceştia de ies acum din şcoli se duc la armată şi acolo trebuie să-i alfabetizeze. Urăsc şi cartea, şi istoria, şi poezia: urăsc tot, nu au cheag nici în ce vorbesc, nici în ce fac...O singură familie domneşte în Vatra Ponoarelor: el e preşedinte, ea e directoare de liceu, cumnaţii sunt directori la CAP, finii şi verii sunt responsabili şi magazineri. Familia asta taie şi spânzură: alături, în alt sat, e o altă familie, înrudită cu ai noştri. Şi amândouă, ca verigile unui lanţ, sunt „neamuri” cu conducerea de la judeţ şi chiar de la anumite ministere. Aceştia o duc ca-n rai, v-o spun eu, fanarioţii şi tovarăşii sovrom au fost nişte îngeri pe lângă ei. Au paza lor, servitorii lor, lingăii lor. Legea lor... Astăzi fac o revoluţie dărâmându-ne grajdurile, şurile, sălaşele; mâine tot ei încep o nouă revoluţie, obligându-ne să reclădim gospodăria, şura, grajdul. Poimâine, de se vor răzgândi cei de la Înalta Stăpânire, la o nouă împărţire a pământurilor, la o nouă revoluţie agrară (prin care să reuşim să ne ajungem din urmă, adică măcar acolo unde eram înainte de război), tot membrii acestor familii vor avea listele, pâinea şi cuţitul... Statul s-a despărţit definitiv de popor. Între acest stat de nebuni şi fricoşi, de intelectuali şi specialişti de tip nou, şi poporul păcălit, înşelat, deznădăjduit, se află o pătură de lipitori şi ploşniţe grase, de cumnăţii şi năşii, unsă cu toate unsorile, capabilă de orice crimă sau trădare, numai şi numai ca să-şi păstreze averile şi puterile, care sunt moştenirea pentru copiii şi copiii copiilor lor... Preşedinta din Ponoare o spune fără ruşine în gura mare: „Am dat douăzeci de mii de lei ca fata cea mică să treacă la treaptă în Isarlâk, voi da patruzeci de mii de lei când va fi să treacă şi de treapta a doua pentru băiat, am gata o maşină «Dacia», o dau la cheie, ca să reuşească la admitere în facultate...”. Între timp,

dascălii se înecă în murdărie şi beţii fără rost, popii, câţi mai sunt, devin propagandişti atei şi turnători voluntari; nimeni nu mai vrea copii: cine mai are, caută să scape de ei trimiţându-i la moara fără de noroc a şantierelor, uzinelor, minelor noastre din ce în ce mai mari şi mai nerentabile. Domnule profesor, între popor şi partid, între agricultură şi industrie a avut loc un lung şi afurisit război: un război de treizeci de ani. Acum se vede: din acest război, satul şi agricultura au ieşit biruitoare. Dar cu ce preţ? Pierind, destrămându-se, murind. Am vrut la început să îmblânzim fiara, aruncându-i în cale câte o bucată din carnea noastră; am încercat să păcălim fiara, umflând-o, cântând-o, lăudându-o, doar, doar o crăpa de atâta glorie şi victorie. Nu a crăpat. Acum, ţara stă faţă în faţă cu o stăpânire sălbatică şi străină total: înnebunită, fiindcă nu i-au ieşit socotelile şi fiindcă, jur-împrejur, se arată stăpâniri socialiste care, deşi au fost în urma noastră toate, acum trăiesc chivernisit, nu cerşesc, nu bat toba şi nici nu cântă laude până la leşin. Cu cât tăcem şi răbdăm mai mult, cu atât ura şi dispreţul stăpânirii cresc. Ne tratează ca pe nişte slugi puturoase, ca pe nişte câini vagabonzi: ne numără capetele, vitele, ovarele muierilor, tineretul taurin sau cel brigadieresc...

Nea Vasile mă privi peste umăr, cu oarecare îndoială.

– Să nu vă supăraţi, domnule profesor, că îmi trăncănesc acatistele mele de om sărac şi iobag fără de noroc: asta o fac şi când sunt singur cu Luţu al meu. Facem politică în doi: eu îi spun, el dă din cap, se îndoieşte, eu iar îi spun – şi uite aşa trece anul, trece veacul, ne apropiem şi noi de judecata ceasului greu, de cumpăna vieţii noastre... Hai să coborâm acum, urcuşul e ceva mai greu. Trecem printr-o pădure de paltini. La anul va fi tăiată – , vindem lemnul la nemţi ca să-şi facă viori şi piane. Noi să ne scoatem pălăriile, o pădure din asta condamnată la export merită s-o cinstim ca pe o sfântă muceniţă...

Ne descoperirăm. Pădurea era rară, înaltă, dreaptă, încremenită într-un fel de solemnitate sacră, plină de tăcere, vibraţie, ascunsă rugăciune. „Cântă pe dinăuntru" – mi-am zis, aducându-mi aminte de Olimpia, care ne considera că suntem un popor de copaci. Parcă o auzeam: „Am stat o mie de ani în picioare, ascultând vânturile năvălirilor barbare, molfăitul slujbelor într-o limbă ce nu o înţelegeam. Ne-am obişnuit să răbdăm, să aşteptăm, să nu ne revoltăm. Bizantinismul nostru foarte latin se baza pe capacitatea noastră de a ieşi din istorie, de a trăi vegetal, în limitele timpului mic, organic. De îndată ce ne-am părăsit cochiliile noastre de melci ai pădurilor

şi pajurilor, încercând şi noi să intrăm în Europa, trecând, de la fluier şi doină, la Bach şi Beethoven, a dat peste noi iarna asta hunică, barbară: în loc să cântăm în catedrale şi universităţi, pe mai multe voci, în contrapunct şi polifonie, am fost încolonaţi, cătăniţi şi obligaţi să cântăm în cor o singură cântare, având un singur dirijor, şi acela afon, genial şi erou între eroi..."

– Eu cred, îl auzii pe baci Vasile, că şi în viaţa plantelor, a copacilor mai ales, a avut loc o schimbare de rost. Până acum, copacii tindeau spre cer, scopul lor era să atingă maximumul de înălţime, cu maximumul de frunze şi lumină. Mai nou, pare-se, noima creşterii lor s-a schimbat. Scopul nu mai e în coroană, ci în rădăcini. Acestea să fie cât mai puternice, cât mai adânc înfipte în pământ. Copacul se va tăia, se va vinde, codrul se va pustii, dar rădăcinile, ele între ele, mai grăiesc, amintindu-şi. Un copac, domnule profesor, moare de trei ori: întâi când îl retează ferăstrăul mecanic, apoi, agonizează îndelung până-i putrezesc frunzele, crengile. Abia când i se topesc în humă rădăcinile toate (care pot să rămână vii şi zece ani după tăierea pădurii), atunci putem zice că acel copac a murit de tot şi cu totul... Ei, asta-i viaţa: securea nu iartă, nu ştie de milă. Numără şi calculează. Eu, când aud cuvântul „celuloză", mă îngrozesc şi mă închin: văd frumoasele noastre păduri, codrii noştri toţi transformaţi în directive şi discursuri, văd munţi întregi pierind în deşertăciunea a ceea ce se scrie azi ca să poată fi uitat mâine...

– Baci Vasile, iartă-mă, tare aş vrea să ştiu: ce spune Moşul nostru la toate aceste necazuri?

– Nu ştiu. Nu l-am văzut de mult.

– Cum aşa?

– Trăieşte ca un călugăr... Deşi, cred eu, în felul său, e foarte bogat. Cu albinele lui, ca vestit doctor de albine, e cunoscut în toată ţara. Are undeva o presă de făcut lumânări de ceară, dar nimeni nu ştie unde este, ce face el cu lumânările sale. Casa îi e încăpută: grădină de rai, livadă cu pruni încă tineri, păşune pentru două vite mari. Fiind apicultor, e scutit de multe angarale. Umblă prin ţară, adună cărţi, veşti, nădejdi. Uneori se urcă în munţi şi umblă cântând şi blestemând pe creste. Alteori, de zile mari, se duce într-o preluncă a lui; acolo, aşezat pe o buturugă, vorbeşte copacilor, păsărilor. Nu e nebun, să ştii! E numai foarte, foarte îndurerat. Odată, asta în urmă cu câţiva ani, mi-a spus că o aşteaptă pe Olimpia, să vină să-i lucreze grădina, şi pe soţul ei, să vină să-i cerceteze cărţile. Că are trei odăi pline. Altă dată mi-a dat a înţelege că se va muta la Marin şi Florica: nu mai putea de dorul copiilor... Acum, după câte se aude, se

pregăteşte pentru cel de-al treilea drum al său. La Roma. Vrea să îngroape acolo un fier de plug vechi. Dar vrea, mi se pare, să înainteze acolo şi o plângere: către bunul Dumnezeu...

– De ce acolo? E catolic?

– Nu ştiu. Dar caută un stâlp de care să se sprijine. El spune că biserica noastră ortodoxă e în curs de pieire, şi-a pierdut sfinţenia, e doar un schelet fără suflet. Noi trebuie să ne salvăm limba, trebuie să rămânem legaţi de Europa, trebuie să ne refacem legăturile cu popoarele care ne sunt surori şi fraţi: biserica Romei, mi-a spus el, are cea mai lungă şi mai grea istorie a păcatelor legate de putere, războaie, deşertăciuni. Ea a învăţat – este singura biserică din Europa care a învăţat pe viu, din greşelile sale – marea lecţie a iertării, toleranţei, înfrăţirii întru Hristos. Noi va trebui să re-învăţăm latineşte, va trebui să uităm sodomele Bizanţului, ispitirile Kievului, amăgirea muntelui Athos. Trebuie să ieşim din Balcani, chiar de va fi să ardem trei sute de ani de tradiţii şi mândrii ortodoxe. Cum să sperăm într-o înţelegere a marilor puteri, într-o unire a statelor europene, dacă doi capi de biserică apostolicească nu se pot înţelege nici măcar în ceea ce priveşte sărbătorirea Paştelui în aceeaşi duminică?... Credinţa începe cu dragostea întru Hristos şi cu nădejdea în mântuire: certurile popilor şi învăţaţilor vin după aceea: ele nu curăţă şi nu limpezesc nimic, aduc numai vrajbă, invidie, duşmănii şi zavistii. Mai ales acum, când oceanul de ateism şi barbarie, ce vine o dată cu progresul tehnic şi ideologic, ameninţă în egală măsură atât Răsăritul, cât şi Apusul.

– Asta e şi părerea mea !

– Tocmai!... Moşul vrea să-i ducă Papei o „decarugă": adică zece rugăciuni ce s-au născut în robiile puşcăriilor noastre. Ca să se ştie unde trebuie că am trecut prin sabie şi foc şi că ne-am întors la primele zile şi primele secole de după Hristos. Credinţa noastră, câtă a mai rămas, va trebui să coboare, de acum încolo, sub pământ, în catacombele de pe vremea lui Nero şi Domiţian. Martirii ard pe ruguri nevăzute, sunt sfâşiaţi de fiare noi, în circuri şi pieţe din ce în ce mai mari. Nu s-au stins cuptoarele din Auschwitz, Buchenwald, Dachau: mii de alte cuptoare le-au luat locul, în ele se arde CUVÂNTUL. În ele se transformă în cenuşă, fum şi scrum întreaga morală a lumii noastre şi greceşti, şi latine, şi iudaice, şi germanice, şi slavone. Oradour şi Lidice sunt numai începutul raderii de pe faţa pământului a unor nevinovate aşezări umane: acum, judeţe întregi sunt răscolite de buldozere, care, ca nişte fiare ale apocalipsei, transformă obrazul ţării în rană şi deşert.

Peste trei decenii, copiii noştri se vor întreba: „Cum aţi putut face o asemenea crimă?”. Noi nu vom putea să le răspundem decât aşa: „Am scos cărbuni slabi ca să facem electricitate scumpă; cu această electricitate am mânat uriaşele combine cu care scoteam cărbuni slabi spre a-i arde scump şi aşa mai departe...”.

– Mă doare tot ce-mi spui, nea Vasile!

– Nu eu îţi vorbesc, domnule profesor: eu nu fac decât să-ţi spun ce cred eu că ar spune Moşul când priveşte spre ţara de jos, unde mârâie şi muşcă ţărâna acele uriaşe excavatoare nemţeşti... Nu e el singurul care stă şi priveşte pustiirea şi murdărirea ţării. Se adună uneori, de zile mari, până la zece bătrâni, din toate părţile patriei. Aceştia sunt ultimii înţelepţi – cei care trag linia şi adună, măsurând apele potopului, bătăile inimii pământului. Se îmbracă toţi în haine albe de ţărani bătrâni, stau ca în strană, fiecare îşi deapănă propria litanie. Unii cred că totul e pierdut, chiar şi sufletul, chiar şi bunul Dumnezeu; alţii, din contră, sunt de părere că Cerul a fost bun şi înţelegător cu firea şi greşelile noastre, obligându-ne la trei rânduri de îngheţuri şi la alte trei rânduri de dezgheţuri. Exploatarea cea mai fanariotă, cruzimea cea mai hunică, ruşinea cea mai umilitoare – iată treptele prin care am învăţat să gândim politic şi să simţim religios. Fiecare ţăran, zic unii din aceşti bătrâni înţelepţi, a absolvit înalta şcoală a sclaviei, în care se predă despre libertate şi dreptate; ultimului conţopist de oraş sau de ţară, când se uită în ochii copiilor săi, îi vine să îngenuncheze şi să ceară ajutor din ceruri. Ultimul tractorist, în pană de motorină, ascultă radioul trei ore pe zi, ştie politică, vede politică mai clar decât o văd miniştrii Europei, adunaţi să se certe pentru preţul untului, piaţa vinurilor sau pescuitul heringilor. Ce putem aştepta noi de la ghiftuiţi care, din cauza umbrelei atomice americane, nu văd decât paiul din ochii noştri speriaţi? Ei ştiu totul despre noi, au scris biblioteci întregi despre robia noastră, dar sunt incapabili să înţeleagă şi să simtă că nenorocirea prin care trecem noi e o rană a trupului din care şi ei fac parte: noi suntem buboiul, infecţia şi febra sunt în altă parte, răul din lume nu e separabil, vaccinul împotriva prostiei şi cruzimii încă nu s-a inventat....”Urâciunea pustiirii”, zice Moşul, după Matei, capitolul 24, versetul 15. Noi aici ne sufocăm sub clopotul acesta de sminteală şi minciună, fără de nici o speranţă nici dinspre răsărit, nici dinspre apus. Am fost înghiţiţi, să rămânem înghiţiţi; în Cambodgia şi Eritreea e şi mai rău. Vom muri, domnule profesor, şi nici măcar nu vom muri frumos: vom pieri, ne vom stinge, praf şi pulbere; cântând şi aplaudând ne vom scufunda în nisipul mişcător al acestei erori care, neoprită la timp,

a devenit o gravă greşeală: acum suntem după o catastrofă şi înainte de dezastru. Cum să mai cred că din sărăcia asta, cu zurgălăi şi trompete, va putea creşte un nufăr alb de speranţă bună? Cum să mai visez, că va veni o dimineaţă în care vom face inventarul cinstit al minciunilor şi greşelilor comise, ca să vedem ce adevăruri şi ce virtuţi mai pot fi salvate pentru urmaşii noştri!? Totul a fost spus şi murdărit; totul a fost spus şi aplaudat; Hristos de ar veni să ne arate rănile sale, l-am crede provocator, l – am preda legat primului sectorist de serviciu...

– Nea Vasile, i-am spus uimit, acum parcă îmi vorbeşti altfel şi în altă limbă decât atunci când ne-am întâlnit.

– Nu te mira, domnule profesor. Urcăm, în serpentină, pe munte, jos e tărâmul înjurăturilor, blestemelor, ticăloşiilor. Pe măsură ce câştigăm în înălţime, aerul se schimbă, gândurile se schimbă şi ele. Nu grăim numai dinăuntrul nostru, grăim şi după suflarea pământului, lumina pădurii, slava cerului, care aici e mai aproape. Urc deseori acest drum: totdeauna, la acest loc, lângă această mândră pădure de paltini, îmi vin aceleaşi gânduri, aceleaşi vorbe, aceleaşi lacrimi... Ce pot să fac? Sunt un biet căruţaş sărac, mă bucur că trăiesc la poalele Moşului, prin el şi grădina lui. Vei vedea-o, vei înţelege atunci...

– Moşul... e şi el disperat? Fără de nădejde?

– Nu ştiu... Într-o zi, de pildă mi-a spus: Vasile, află că şi pământul e obosit. Florile sunt mai sărace în culoare, în nectar. Frunzele se nasc obosite, parcă ştiu din mugure ce este toamna, când va fi iarna. Albinele mele au momente de delăsare, lene, lehamite. Nu e vorba de vreo boală. E un semn. Sfârşeala nu a cuprins numai oamenii, ci şi întreaga fire, poate şi stihiile toate. O albină care trece pe sub un fir de înaltă tensiune, pe lângă un megafon sau cap de primar propagandist, cade ca trăsnită, fără nici o explicaţie ştiinţifică... Natura, mi-a spus Moşul, s-a săturat de oameni; vrea să scape de specia asta de floare ucigaşă şi sinucigaşă... Poate că şi Dumnezeu, privind de sus minunea asta care a fost pământul nostru cu toate darurile sale, îşi întoarce acum privirea către fiarele pădurilor, către muşte şi scoici. Avem semne că nici Iadul nu e mulţumit de modul în care îi realizăm planificările. Nu i-a reuşit nici „Omul Nou”, în care s-a pus atâta nădejde. Pleavă şi vorbe-n vânt. Am văzut draci ruşinându-se, am văzut drac plângându-ne de milă.

– Şi eu, adăugai cu gâtul sufocat de emoţii.

– Zice Moşul: suntem un popor de ţărani, de soldaţi latini lăsaţi la vatră. Bizantinizaţi de slavoni, luminaţi şi exploataţi de greci fanarioţi, sub ocupaţie

turcească, având, mai târziu, un rege prusac, o boierime franţuzită, pândiţi fiind mereu de câteva imperii muribunde, toate dornice să ne „elibereze", să ne mântuiască, înghiţindu-ne de vii şi cât mai repede. Am ieşit din sclavie şi iobăgie ieri, ca astăzi să fim sclavii şi iobagii zilei-lumină: din plin ev mediu feudalist, am căzut direct în era electronică, cu toată slava şi otrava sa... De ce să ne mirăm că nu ne mai rezistă inima la atâtea suprasarcini? Nu am apucat să ne formăm o burghezie conştientă şi mândră, aristocraţia ce am avut-o a fost fie străină, fie înstrăinată, a pierit din primii ani de represiune, sindicate nu am avut niciodată, decât în câteva centre industriale vechi, unde agia a avut grijă să facă repede transfuziile de sânge necesare, aducând ţărani flămânzi, gata de orice pentru o bucată de pâine şi o cartelă mai grasă. Biserica noastră s-a condamnat la autoadormire, episcopii şi mitropoliţii călătoresc şi se îmbuibă, popii de rând sunt mai hrăpăreţi şi mai flămânzi decât ultimul cârciumar sătesc pentru tractorişti şi mulgători. Naţionalismul nostru de popor tânăr şi viteaz a fost compromis şi sufocat de hipernaţionalismul oficial al sultanului şi al haremului său de eunuci: folclorul a pierit din uz, şi abuz, ce trebuia să cântăm şi să jucăm doar la sărbătorile noastre, cântăm şi jucăm la toate sărbătoririle lor. Care nu se mai termină, în veci pururea. Ele se vor sfârşi abia în ziua în care ultimul ţăran, în ultimul său costum, îşi va da duhul pe o scenă de festival sau aniversare glorioasă... Da, domnule profesor: satul nostru a câştigat războiul său de treizeci de ani: aşa este. Dar sufletul său a pierit în acest război, întoarcere nu există, s-a tăiat definitiv ombilicul ce ne lega de muma noastră, pământul. Există acum erbicide, insecticide, fungicide: de ce să nu vorbim şi de sufleticide?

Eram în drum spre Emaus: acest Vasile gândea şi vorbea ca şi Olimpia mea. Mi s-a întâmplat să urc în tren şi să călătoresc câteva ore alături de un doctor docent şi, la coborâre, să îmi dau seama că e şi prost, şi limitat, şi mai ales fricos. Nu mi s-a întâmplat însă ca să pornesc la drum cu un ţăran simplu şi de margine – şi pe parcurs să nu îmi dau seama că el, de fapt, e un fel de profet al lucidităţii şi plângerilor noastre.

– Învăţământul, zice Moşul, e o moară în care se stâlcesc caractere şi se-nvaţă supunerea, linguşirea şi turnarea aproapelui. Presa toată e o tortură a minţii şi inimilor: acelaşi megafon, ce urlă aceleaşi laude despre aceeaşi minune. Care nu există... Între popor şi stăpânire s-a căscat o prăpastie de netrecut: statul e susţinut de Sublima Poartă din punct de vedere politic

şi de capitalismul bancar din punct de vedere economic. Diplomaţia laşă şi înfricată a Europei încearcă a amăgi cu vorbe şi miere foamea mondială a ursului... Poporul e părăsit, fiecare se salvează singur, cum poate, furând şi minţind. Dacă se adună trei, unul e informator: dacă se adună zece, trei din ei vor fi duşi la agie şi bătuţi la sânge spre a se curma din rădăcini orice gând de adunare sau mârâială. Toate acestea le vedem, le ştim: ele bat la ochi. Şi totuşi, savanţii şi diplomaţii occidentali vin în roiuri să ne felicite şi să ne ofere decoraţii şi onoruri...

– Acestea sunt părerile Moşului, întrebai cu teamă, sau sunt gândurile ce le-ai copt în timpul drumurilor tale, baci Vasile?

– Ce importanţă mai are? Ceea ce spun eu spune şi Moşul, spun şi muntele, şi pădurea asta ce va fi tăiată, şi oile ce vor trebui, la anul, să-şi dubleze cantitatea de lână contractată... Adevărul nu poate fi ascuns: el trebuie spus – cu vremea toate aceste adevăruri orfane vor reuşi să se adune şi să se rostească undeva sus, într-un parlament cinstit al soartei noastre. Şi dacă nu se vor rosti în lumea asta, măcar să se rostească la judecata de apoi a popoarelor, a puternicilor acestei lumi... Moşul, de vreo zece ani şi mai bine, e ferm convins că în spatele acestei gălăgii de independenţă şi neamestec în treburile interne se găseşte ascuns un plan teribil şi mortal de nimicire a noastră. Da! E absolut clar, zice el, că cineva, în umbra nevăzută a stăpânirii noastre de la Înalta Poartă, ascuns după vorbele mari şi spumele la gură ale propagandiştilor noştri ultranaţionalişti, urmăreşte cu precizie şi calm trei scopuri importante, întâi, prin ofiţerii, berzele albastre, vameşii de la hotare, oberchelnerii din hoteluri şi ghizii de la turism, ei vor să întunece şi să murdărească faima noastră veche, de popor inteligent, ospitalier, tolerant, deschis faţă de lume, doritor de a fi european, în Europa... Cei ce ne vizitează acum, încet dar sigur, încep să se convingă, pe pielea şi punga lor, că suntem un popor hain, bişniţar, poliţienesc, tâmpit şi atât de murdar şi imoral, încât e o minune că limba noastră mai seamănă cu italiana şi franceza... Pricepi? Apoi, există un alt plan, tot „ştiinţific”, mult mai al dracului: să ni se ia gustul de viaţă. Să ne sature de lume, să ne facă să dorim singuri şi moartea, şi pieirea. Da! Excesul de politică a ucis politica din conştiinţa oamenilor, excesul de muncă a distrus pofta de muncă. Nu mai trăim, funcţionăm doar, aşteptând pensia, aşteptând moartea, nemaisperând în nici o minune, nici o înviere, nici o eventuală reformă a reformelor existente. Toate cuvintele sunt obosite, rebutate: chiar dacă am tăcea un secol de acum încolo, nu vom putea face ca

pământul acesta să uite nebunia aplauzelor şi uralelor la care am ajuns prin dresaj, selecţie şi frică. Mai mult decât atât: a devenit clar pentru orice om încă gânditor că presa, radioul, televiziunea noastră sunt nişte instrumente de tortură şi înnebunire artificială, în schimb, serile, antenele noastre de la oraşe sunt îndreptate spre capitalele vecine: în singurătatea familiei, funcţionează activ doar distracţia vecinilor, în limba şi legea lor. Ce au apărat taţii şi bunicii noştri în primul război mondial se pierde acum, încet, dar sigur, din cauză că la televiziunea noastră nimeni nu găseşte nimic, în afară de laude, imnuri, statistici şi planuri pentru încă o eră înainte, de culme a culmilor... Ce suntem noi astăzi? Moşul zice că suntem un fel de Afganistan cucerit nu de o armată din afară, ci de o armă din lăuntru, descoperită şi aplicată de cei care experimentează cu sufletele popoarelor înrobite. În Afganistan se mai dau lupte, războiul acolo încă nu e decis. Dar la noi, acest amestec de nebunie, prostie şi frică a reuşit a fi vaccinat în mai toate inimile: Dumnezeu se ascunde, se face că nu există, că nu-i pasă, iar noi din lupi din codru am devenit câini de pază, lingând mâna înmănuşată a stăpânilor. Din ţărani liberi, iată-ne şerbi, iobagi, sclavi, cerşind pâinea ce noi o producem şi trăind după mila celor ce ne-au jefuit de tot ce aveam...

– Eşti foarte necăjit, baci Vasile: poate că... poate că tocmai din această biblică robie să se nască ziua de mâine a copiilor noştri. Olimpia crede că noi suntem imuni faţă de politică, faţă de istorie: chiar şi faţă de răul din noi sau din jurul nostru. Am trăit două mii de ani sub barbari: cum puteam, în o sută de ani numai, să învăţăm lecţia democraţiei, a libertăţii şi drepturilor omului? Am pierdut şi am câştigat cel de-al doilea război mondial, irosind peste un milion de bărbaţi tineri, curaţi şi curajoşi. Apoi, am căzut direct în iadul asiatic al „revoluţiei" staliniste; în şapte valuri de epurări şi arestări, am mai distrus trei generaţii de cărturari, specialişti, ţărani liberi. Acum am trecut pe teatrul acesta sultanal, devenind prima republică monarhică, absolută şi ereditară. Crezi că vreo iotă din inima noastră s-a schimbat? Eu pot să jur că absolut nimeni nu crede în nimic, că absolut nimeni nu e cât de cât fericit sau mulţumit: nici măcar familiile sau elanurile ce deţin puterea în umbra Portretului nu creşte nici iarbă şi nici o floare de speranţă. Ziua de mâine nu există, toţi cei puternici se culcă cu grija că mâine vor putea fi maziliţi. Crede-mă: la vecinii noştri mai auzi discuţii, întrebări, certuri; există acolo marxişti cinstiţi, marxişti deznădăjduiţi, marxişti înşelaţi: la noi nu există decât câţiva fricoşi trăncănitori şi câteva lichele semidocte ce suplinesc

„ştiinţa” în întreg alaiul acesta bisericesc de socialism „ştiinţific”. Cu icoane, cu liturghii: cu eretici, cu rai, cu iad, cu lauda zilnică a Atotputernicului şi a Atotştiutorului. Cu canoane, post şi auto-biciuire continuă... Am citit undeva, chinezii vechi spuneau că un imperiu care e pe cale de distrugere şi pieire se poate recunoaşte după următoarele semne: are prea multe legi; aceste legi se bat cap în cap; aceste capete sunt fără de cap; iar Capul nu face decât să tot dea la legi, prin care să fie apărat capul de prea multele legi care se bat cap în cap, fiindcă trebuie să scoată şi o lege împotriva multelor legi... şi aşa mai departe.

– Îmi plac chinezii ăştia, râse Vasile. Au dreptate.

– Fiindcă au şi o lungă experienţă în materie de împărăţie şi teroare... Dar, revenind la noi, nu crezi, nea Vasile, că dacă, aşa cum am văzut. *Binele* a fost nimicit de *Mai Binele* pe care l-a zămislit, nu cumva şi *Răul* va putea fi distrus prin *Mai Răul* ce s-a ridicat deasupra? Aud mereu în jurul meu: la serviciu, ne stradă, la cârciumă: „cu cât e mai rău, cu atât e mai bine!” În puşcărie, când sergenţii deveneau blânzi şi nepăsători, ştiam că puşcăria s-a aşezat şi va fi lungă; abia când începeau să bată sau să schingiuiască, ştiam că afară ceva se va schimba curând. Noi nu mai putem să ne vedem viitorul uitându-ne în gura savanţilor şi vizirilor de conjunctură, ci în privirea deznădăjduită a copiilor, în umbra a doua ce a apărut pe lângă vânduţii şi renegaţii puterii, în bâlbâială propagandiştilor care nu mai ştiu nici ei pe unde să-şi scoată cămaşa Rezerve de inimă şi caracter nu mai există decât în cei exploataţi, minţiţi, înfometaţi: în cei care suferă. Toată ţara e o rană, un buboi purulent. Ai spus-o chiar dumneata, nea Vasile. Despre o fabrică care nu ajunge să producă la toţi parametrii se spune că e în fază experimentală; despre o fabrică ce nu e rentabilă nici când produce la maximum se zice că e o investiţie rebutată: ce se va spune despre un sistem ce nu funcţionează decât la un singur parametru care nu e rentabil şi care, împotriva tuturor aşteptărilor, ne-a adus la sapă de lemn? Va sosi adevărul, cu ora lui cumplită: un bilanţ real va trebui făcut. Cine îl va face?

– Nu se va mai face nici un bilanţ! Niciodată!

– Bilanţul a şi început. Prin cartele şi economii: prin foametea şi venalitatea flămândă a slujbaşilor. Desigur, la noi va fi foarte greu. În Ungaria, Cehoslovacia, Polonia au avut loc diferite forme de cutremur şi lupte pentru schimbare: totul a fost sufocat în faşă. Mă întreb, la noi aşa ceva va mai fi vreodată posibil? La noi totul e atât de legat şi confundat cu persoana sacrosanctă a Magnificului – care e personal autorul absolut al tuturor reformelor, legilor, decretelor –, încât, la o analiză istorică, va mai

putea fi ales grâul de neghină? Nu ştiu dacă după acest bilanţ va mai rămâne în picioare un partid, un schelet al forţei conducătoare, în ţara asta! Cine se poate considera comunist cinstit, dacă în toţi anii aceştia a tăcut şi a aplaudat, chiar dacă, în inima sa, a rămas cinstit şi lucid? Cine? Şi totuşi, abia atunci se va vedea, nea Vasile, că ţara asta e plină de oameni cu carte, de gânditori, de ingineri şi dascăli adevăraţi... Fiindcă, trebuie să o recunoaştem: în aceşti treizeci şi cinci de ani ultimi, am avut pumnul în gură şi baioneta în fund, nu ne-am putut bucura de libertatea cuvântului şi a întrunirilor: dar, ca niciodată în istoria noastră, *am gândit.* Au gândit muncitorii, minerii, ţăranii, boierii, dascălii şi economiştii daţi la o parte: am gândit pe viu, în contra, cu riscuri, am gândit fără să ne adunăm, am gândit totuşi în acelaşi fel, aceleaşi dureri, cu aceleaşi speranţe şi deznădăjduiri. O singură scânteie istorică, picată din cer, şi întreg tineretul ăsta pe care îl credem bovin şi cretinizat, ca la o minune, va începe să pronunţe corect marile cuvinte ale mândriei de a fi Om, om liber, om curat şi, mai ales, fiu al unui popor călcat în picioare...

– Să fie precum spui! Dar eu nu cred. Noi, ca popor, vom pieri. Cu ochii deschişi, plini de lumină şi cunoaştere: dar cu disperarea aceea a pensionarilor, ţăranilor, babelor Ana, a foştilor generali de altădată, care, în clipa trecerii dincolo, îşi dau seama că nu ştiu pentru ce au trăit, în ce au crezut, ce lasă în urmă şi, mai ales, cui. Moşul spune că suntem asemenea acelor popoare băştinaşe, maya, azteci, incaşi, care, la sosirea barbarilor lor eliberatori, *au murit de scârbă*. Da, de scârbă. Aşa vom muri şi noi: de scârba de trecut, de scârba de prezent, de scârba de viitorul luminos ce ne mai aşteaptă. Am fost dăruiţi de bunul Dumnezeu cu o mare poftă de viaţă, o nemaipomenită bucurie pentru tot ce e soare, floare, dragoste, cântec şi voie bună. Ei bine, totul s-a terminat, untdelemnul neamului l-am risipit în aşteptare şi luptă cu dracul – acum nu mai ardem decât cu dorinţa ca moartea noastră să fie cândva răzbunată... Moşul ne spunea: există popoare care s-au născut din Timp şi întru Timp: cum au fost egiptenii, indienii, chinezii vechi. Există şi popoare care s-au născut din Spaţiu şi întru Spaţiu: cum sunt hunii, ruşii, arabii. Există şi popoare intermediare, de tranziţie între timp şi spaţiu, cum au fost grecii, romanii, europenii în general. Noi, ne spunea el, suntem născuţi prin şi pentru pământ, prin şi pentru peisaj. Care înseamnă şi verdeaţă, şi vite, şi ape, şi ogor, şi codri, şi plaiuri: dar înseamnă şi anotimpuri, iarnă, vară, tinereţe, bătrâneţe. Naştere şi moarte, rostul şi hodina de oale şi ulcele ale lutului sfânt. Acum, după cum prea bine ştii, peste 75 % din

cei tineri, de la o zi la alta, copii fiind încă, au plecat să se închidă în cazărmi, fabrici, mine, şantiere. Tot ce a fost pământ a devenit altceva, un fel de materie primă, o industrie oarecare. Tot ce a fost peisaj, lumină şi rost s-a ars, s-a risipit. Ştiu că satul vechi era primitiv, plin de înapoiere şi sărăcii: dar era al nostru, creştea din noi, cu noi deodată. Acum ne e străin, vedem cum se taie pădurile, cum se strică vitele, cum se murdăresc apele: dincolo de zare sunt două judeţe făcute scrum şi cenuşă. Oraşele mi se par nişte babilonuri din foamete, înghesuială şi teama de şi mai rău. Murim, domnule profesor, fiindcă ni s-a terminat ţara, fiindcă ne părăseşte limba, fiindcă nu am fost vrednici să murim de gât cu primul fes agitator care a declarat: „Noi suntem cei mai buni dintre cei mai buni – iar eu sunt cel mai iubit fiu al acestui popor!”. Avem soarta pe care o meritǎm: cămaşa noastră curată o poartă acum nişte şmecheri tâlhari tâlhăriţi, soarta ei se va juca la zaruri de către soldaţii marelui frate... Hoo, Luţule, stai pe loc, să-i arăt acestui domn profesor care vrea să ajungă la Moşu, locul unde ne închinăm noi, ori de câte ori avem drum pe aici sau vreo sărbătoare de aducere aminte.

CAPITOLUL AL IV-LEA

Ce înseamnă un piron bătut în trupul unui paltin tânăr? Cum învaţă ursul nostru să joace în lanţuri. În luminişul pădurii soseşte o zână însoţită de ienicerii stăpânirii. O pomană de mort, o despărţire şi un şarpe de aramă. Profesorul Candid nu mai ştie dacă e la începutul sau la sfârşitul drumului său. O madonă gitană ce alăptează. Focul din peşteră şi întâlnirea cu un foarte tânăr şi original violonist. Profesorul Candid se îmbată, încercând o introducere dăscălească în misterele Cabalei. Adoarme buştean şi are un vis cu totul neobişnuit.

Lăsarăm căruţa în poiană, deshămându-l pe Luţu ca să poată paşte în voie. Călcând cu grijă peste covorul de ferigi verzi şi frunze putrede, îl urmai pe Virgiliu al meu în pădurea tainică de alături. Pământul era moale, toate mirosurile copilăriei mele fericite mă îmbrăţişară. Lumina se cernea de sus ca într-o catedrală de sticlă. Cât vedeai cu ochii, peste tot, tulpini înalte de culoarea platinei. Vânt nu bătea, păsări nu se auzeau.

Vasile se opri în faţa unui paltin masiv şi gros.

– Uită-te bine, domnule profesor, şi ia aminte, în urmă cu o jumătate de secol, pe vremea când acest paltin era încă un băieţandru destul de tânăr, un nebun sau un disperat, cine ştie de ce, a bătut în carnea copacului un piron de fier gros şi lung. Îl vezi? Ei bine, pironul nu a putut fi eliminat, copacul l-a închis în el, ca pe o rană. Observi ce cumplită umflătură e în jurul cuiului? Un pădurar mi-a explicat că fiecare fibră din acest copac e, încă şi azi, strâmbată de durere. Până şi frunzele de sus ştiu de acest piron, celulele lor poartă însemnul acestei răni... Mai mult: uită-te în jur: fără să fi fost atinşi, majoritatea paltinilor din vecini, din milă sau din frăţietate, au fiecare câte o umflătură asemănătoare, la aceeaşi înălţime. Lemnul acestor copaci nu va fi admis la export, fibra lor nu e armonioasă, adică prelungă şi egală: s-ar putea ca tocmai aceşti paltini să fie scutiţi de tăiere – aşa cum e foarte probabil ca ei să fie făcuţi butuci pentru şemineul din vila de vânătoare a vreunui ştab. Care ştab nici el nu este altceva decât un piron înfipt în trupul altui copac nenorocit... Moşul vine des pe aici: am pus sub cui o icoană veche a Maicii Precista, frumos acoperită de şindrilă, ca într-un mic altar. A fost furată. Cine ştie pe ce perete de necredincios străluceşte acum icoana noastră. De sub

paltin a răsărit un fir de izvor: uite-l, dăm frunzele la o parte, iată ţâra de apă. Am un jgheab mic, ascuns pe aici: poftim, te invit să guşti din apa asta. E sfântă, te asigur.

Prinsei în căuşul palmelor dâra de argint, băui. De trei ori. Era foarte rece, curată şi cremene. Avea cu totul alt gust decât apele ce le beam în Isarlâk, în mină sau prin lagăre. Nea Vasile mă privea sever, mi se părea că seamănă cu cineva din conştiinţa mea, nu puteam să-mi dau seama cu cine. Tăcerea pădurii mă înfiora. Simţeam prin piele un freamăt străin. Parcă aş fi ajuns, ignorant şi nechemat, în faţa unei mandale indiene, fiind total incapabil să percep mulţimea de simboluri ce mi se ofereau deodată. Plecasem azi-dimineaţă cu gândul la acea mistică spirală ce-i obsedează pe olarii noştri: iată-mă ajuns în faţa acestui paltin, victimă nevinovată a unui piron străin şi absurd.

Toamna, îmi povestea călăuza mea, când încep frunzele nunta lor de culori moarte, acest paltin nu îngălbeneşte şi nici nu îşi înroşeşte coroana de frunze. Podoaba ei verde trece de la culoarea lucitoare a argintului la cea vânătă a cerului mânios.

Când cade, frunza îi e neagră ca smoala... Am stat o dată o zi întreagă sub el: nici o pasăre nu vine să se odihnească pe ramurile lui, nici o veveriţă nu-i gustă mugurii. Seminţele-i cad de sus, învârtindu-se în vânt ca aripile unui elicopter. Am semănat la un loc bun şi gras câteva din aceste seminţe: au încolţit, dar răsadurile acestea erau chircite, bolnave, fără vlagă...

Priveam cu atenţia mea „primitivă“ la acest piron încercuit cu un fel de cicatrice în formă de crater convulsiv. Fără îndoială, ceea ce vedeam – copacul, cuiul, rana – îmi transmitea ceva. Dar nu-mi dam seama ce anume. O stare de vrajă şi scufundare în vis, asemănătoare cu cea de acum, nu avusesem din copilărie, privind ore întregi focul aprins de tata când înnoptam în pădure sau când, plecat după alune, rămâneam căţărat pe o stâncă, urmărind curgerea înspumată, jucăuşă, dar fermecată, a râului ieşit dintre stâncile strâmtorii. Poate că şi apa de atunci nu era o apă oarecare. Bătrâneţea minţii mele, scăpată de raţionalismul pur logic, pozitivist sau discursiv, m-a învrednicit să simt şi să intuiesc teribila şi infinita noomorfie a tot ce mă înconjura. Nimic în simboluri – de seminţe, oglinzi, văluri – prin care spiritul şi Marele Anonim îşi ascund tainele, tocmai ca să poată să ni le ofere, să ni le apropie, să ni le reveleze. Aceasta era teoria marelui meu profesor, Napocos – dar puteau fi şi intuiţiile primare ale Moşului acestor locuri. „Cineva vrea să ne urâţească, a spus acesta, să ne facă răi, mişei, canalii... Acelaşi cineva doreşte să ne curme

pofta de viaţă, dorul după bucuriile legate de frumuseţea şi bunătatea pământului nostru mumă...".

...Vorbind cu Limpi despre aceste stări rare – contemplarea unui foc în pădure, a unui râu de munte, urmărirea unor nori, culcat pe spate, într-o pajişte de sânziene –, ea numea toate acestea „bucuriile sacre"... „Pentru mine, îmi povestea ea, în copilărie, bucuria cea mai simplă ce o încercam – o bucurie totuşi nemărginită şi fără de asemănare – consta în mirosul de pâine scoasă din cuptor, în mâna Moşului care sălta din stup un fagure şi-mi da un colţ din el, în cositul trifoiului pe rouă, dimineaţa, în prinderea cu mâna a unui păstrăv albăstrui, în dormitul pe şubă în podul cu fân, în şuşuitul laptelui în şiştar, în botul umed al viţeilor şi în strugurii mâncaţi cu pâine caldă de secară şi cu caş alb...".

Ne întoarcem în panteismul păgân, Dumnezeu este în toate, fiecare frunză şi fiecare fir de nisip îi ascunde mărirea şi bunătatea... Viaţa mea a însemnat politică, fără voia mea, politică şi numai politică: pentru noi, politica a devenit într-adevăr sinonimă cu destinul – iar destinul, vede-se, cu cât ne apropiem de moartea noastră (sau de moartea Lumii), nu este decât banala şi bătrâna Providenţă divină... Ei bine! Providenţa e acest piron bătut într-un copac tânăr şi frumos... (Care cui, conform dialecticii istorice, poate oricând să-şi aroge dreptul de a se considera scopul în sine al copacului, raţiunea devenirii sale istorice, împlinirea teologică a rostului său în pădure, ţară, cosmos.).

– Nea Vasile, spune-mi, te rog, cum se cheamă locul acesta unde ne găsim? îl iscodii fără să-i caut privirea.

– Ar fi trebuit să i se spună Păltiniş: dar – nici eu nu ştiu de ce – toată lumea îi spune La Cerime... Pădurea e mare, de mii de hectare, ea se continuă în sus cu brazi şi jnepeni. Mistreţii pe aici umblă în ciopoare. Nimeni nu are puşcă, pădurarii răspund de fiecare glonţ. Urşii nu coboară decât primăvara, dând atunci iama în căprioarele slăbite sau în oile neplecate la şes, la iernat. Moşul crede în urşi, în vraja ochiului lor galben. Ţiganii îi cumpără de mici, îi învaţă să joace silindu-i să stea cu nasul prins în inelul unui lanţ, pe o tipsie fierbinte. Aşa joacă ursul nostru strămoşesc! Cei care-l văd prin iarmaroace nu ştiu ce înseamnă lanţul ursarului, al marelui Ursar, şi nici tălpile arse cu care-şi ţopăie biata fiară bătuta sa blestemată... Mie îmi plac urşii fiindcă sunt mândri şi tăcuţi, îmi plac şi lupii, cât timp vânează singuri; de îndată ce se adună în haită flămândă, iarna, cu un şef în frunte, devin fiare: barbari năvălitori, huni. Am văzut un urs căzut într-un fel de puţ săpat de geologi: două zile a tot

încercat să iasă, nu mi-am putut închipui o luptă mai supraomenească ca a acestui urs ce voia să scape din prinsoare. I-am aruncat bucăţi de carne, i-am coborât un ciubăr cu apă. Nu s-a atins de nimic. Am meşterit o scară solidă, de vreo cinci metri, i-am aşezat-o sub nas, lăsându-l singur, ca să poată ieşi fără să simtă miros de om. Nimic. Se întâmplase ceva cu el, în el: Moşul zice că există în fiare – poate şi în oameni – un fel de fruntărie, de margine a voinţei şi luptei. Dacă se întâmplă să coboare sub acest nivel al speranţei, fiara moare fără să mai schiţeze cel mai mic efort spre scăpare. Ursul nostru, de care îţi vorbesc, avea mâncare, avea apă, avea şi o scară pe care ar fi putut să se sloboade. Nu a făcut-o: era a treia zi după scripturi, i se terminase pofta de viaţă – în imensa sa putere a fost înstăpânit duhul morţii...

– De ce îmi povesteşti toate acestea, baci Vasile?

– Nu ştiu... Aici tot ce povesteşti trimite spre durerea acestui paltin şi spre semnul său de suferinţă... Pironul aceluia şi Moşu, şi ciobanii care trec pe aici, cu toţii îi spun... YALTA. Da!

Mă cutremurai. Venea dinspre pădure un vânt iute, mirosind a ciuperci sălbatice şi a ierburi tari: de sus, ca printr-un vitraliu, cădeau oblic razele roşcate ale înserării. Izvorul de la picioarele noastre îşi picura veşnicia prin jgheabul din coajă de salcie. Pironul acela mă chema! Pironul acela se chema... nu se putea să se cheme altfel. Mă simţeam invitat la o cină a tainei – *preumbula fide* – eram atras încoace ca de un magnet puternic, dar nu ştiam de ce şi de cine... Istoria – spuneam pe vremea când încă nu mă îngrozea Dostoievski – este o grea anchetă: că e urmată de o judecată, apoi de o lungă pedepsire-ispăşire. S-a terminat cu sfinţii, savanţii, cărturarii martiri: de la Yalta încoace, popoare întregi, total nevinovate, sunt judecate, condamnate şi ucise prin ardere lentă şi decapitare în rate... Suntem răstigniţi între două mari puteri, la fel de barbare, la fel de incapabile de a-i înţelege pe alţii. Mai cumplit decât gândul unui sfârşit atomic al acestei lumi este această realitate a sfârşirii sub un clopot de sticlă al minciunii, prostiei şi neputinţei. Nu ne mai sperie un cataclism nuclear, el e drama şi problema *lor:* pe noi ne doare şi ne macină această continuă murire înainte de moarte.

– De sfinţii Petru şi Pavel, ziua Moşului, ne adunăm aici cei vreo zece bătrâni ai acestor munţi care mai suntem în viaţă... Închinăm spre lume bând rachiu de coarne şi vin de zmeură. De fiecare dată, cu blândeţe, fără mânie, îi evocăm pe domnii Churchill şi Roosevelt. Imensa, strigătoarea la cer, criminala lor inconştienţă şi frică... Să începi un război fiindcă nemţii au intrat în Danzig – să termini acest război

zdrobindu-ţi duşmanul, ca apoi, între o votcă şi un whisky, să oferi Asiei – celuilalt fascism – şi Polonia, şi Cehoslovacia, şi Ţările Baltice... De ce să ne plângem de prostia dictatoraşilor noştri stalinişti? Totul a început la Yalta, cu Yalta – şi Yalta trebuie să rămână în memoria popoarelor ca cel mai cretin, iresponsabil şi criminal act diplomatic din întreaga istorie... Chiar dacă ea nu e decât un nume dat unei nenorociri ce a avut loc între Teheran şi Potsdam – Yalta, pentru soarta Europei şi a lumii, este mai mult decât a fost căderea Constantinopolului sub turci sau a Romei sub goţii barbari. Yalta este mai mult decât o eroare diplomatică, mai mult decât o uriaşă greşeală politică sau catastrofă pentru popoarele şi principiile jertfite: Yalta este un mare păcat, domnule profesor; un păcat faţă de cer, faţă de pământ, faţă de toate secolele şi gânditorii lor dinainte, dar şi faţă de toate valorile şi credinţele ce au supravieţuit fascismului în sufletele bietelor victime. Yalta este acest cui al morţii: toate rugăciunile şi blestemele noastre, soarta şi pâinea amară a copiilor noştri, întunecimea ce se lasă şi murdăririle ce se întind, toate se trag din sălbăticia crudă a acelei clipe când un prim-ministru englez ce nu ştia mai nimic despre noi, uitând că suntem singurul popor care a luptat cinstit împotriva ambelor hidre nu numai fiindcă fiecare a smuls o bucată din carnea ţării noastre, dar şi fiindcă, din instinctivă experienţă istorică, nu făceam nici o deosebire între Hitler şi Stalin, între fascism şi contrariul său, într-un moment de cinică, demonică cruzime, a scrijelit pe un petec de hârtie câteva rânduri, oferindu-i Marelui Frate de la Răsărit ţara noastră întreagă, istoria, morţii şi vii noştri, fără nici o condiţie, fără nici o garanţie. Şi pentru totdeauna... Nu blestemăm, nu cerem ca sângele celor ucişi în lagăre şi puşcării să cadă asupra neamului lor. Nu! Moşul spune că suferinţa lungă ne scoate din istorie şi ne mută în *Vechiul Testament:* Hristos e cu noi, aici, suntem convinşi că El rătăceşte pe malul puturos al apelor noastre, printre munţii de cenuşă ai termocentralelor, pe coastele despădurite ale munţilor. Vine El şi aici, fii sigur: pironul acesta e înfipt şi în carnea Lui. De aceea i se spune locului acestuia „Cerime”... Nu m-aş mira să văd oasele bătrânilor noştri înviind şi venind să se închine sub acest paltin sfânt sau zâne albe dansând molcom şi dureros, înainte ca ferăstraiele mecanice să înceapă a intra în carnea albă a acestor Feţi-Frumoşi...

Toată viaţa mi-am trăit-o în paranteză: nu am fost decât un nenorocit de suplinitor al propriei mele fiinţe. De ce să mă plâng acum? Nu fac oare parte dintr-un popor de suplinitori, într-o perioadă istorică în care şi drumul, şi strigătul de „prezent!”, şi catedra

duhului meu au fost ocupate şi împlinite de alţii? Generaţia mea nu a avut dreptul la „definitivat”, provizoratul a dat materia primă pentru această „lungă durată” de care îmi vorbea Winter. Acum, la sfârşitul cărării, îmi dădeam seama că nu lăsasem nimic în urma mea: am trăit în anestezia unei paranteze, în cofrajul de ghips al frângerii şirei spinării. Chipul călăuzei mele mă privea ca din altă lume, simţeam cum un ic bătut în conştiinţa mea desparte brutal trupul de spirit, aparenţa de esenţa sa ascunsă. Mi se părea că o parte din umbra mea se desface din mine şi pleacă fără întoarcere, că cel care rămâne este numai fosila a ceea ce ar fi trebuit să fiu. Lumina de orgă vegetală a pădurii mă durea acum ca o reîntoarcere dintr-un război şi stupid, şi pierdut.

– Ce este, domnule profesor? îl auzii pe nea Vasile. Sunteţi palid, tremuraţi. Vă e rău?

– Nu ştiu ce am, dar, deodată, mi-am dat seama că Moşul spre care mergem nu este acel ţăran cu care mi-am împărţit celula timp de mai mulţi ani. E altul...

– Aşa este. E altul... Dar asta nu are nici o importanţă. Toţi ţăranii bătrâni seamănă între ei. Toţi puşcăriaşii la fel... Uitaţi-vă la mine! Dacă va muri Moşul, după legile acestor locuri, ca vârstă, eu ar trebui să-i iau locul. Dar pot? Sunt eu vrednic de aşa ceva?

– Mai simt, continuai să-i spun fără să-l ascult, că nu voi reuşi să ajung până la el. Nimic nu mi-a reuşit în viaţă, toate drumurile mele au fost curmate la jumătate, eu sunt cel care pleacă mereu de undeva ca să nu ajungă nicăieri... Iartă-mă, baci Vasile, vorbesc cum nu trebuie. Dar a început să mă doară mâna asta ruptă, mi se pare că am şi puţină febră, îmi vine să plâng. Fără nici un motiv.

– Mai bea o gură din apa asta. Ai să te linişteşti. Băui. Mă liniştii.

– Umbra mumei mele, îi spusei, o simt aproape, înseamnă că mă pândeşte un pericol, undeva. Poate că a sosit ziua în care începem să cunoaştem ceea ce am ştiut numai şi să înţelegem ceea ce am cunoscut doar! Cât am lucrat în mină, am înţeles că de trei lucruri trebuie să am grijă: de lampă, să nu se stingă, de secure, să n-o pierd, de şobolanul meu, să nu-l supăr. Când mă aşezam să mănânc, prima îmbucătură i-o aruncam lui. Ştiam – mai bine zis, credeam – că, în caz de mare pericol, acest şobolan al meu mă va anunţa din timp să fug ca să-mi scap viaţa. Unii mineri bătrâni afirmau că numărul şobolanilor trebuie să fie egal cu numărul minerilor din subterane: poate că relaţia asta de destin între om şi şobolan, în condiţii de întuneric şi cărbune, reprezintă condiţia simbolică a Europei noastre de astăzi... Zdrăngăne brutal uşa de la celulă.

Tu tremuri. O voce rea îţi şopteşte: „Pune-ţi ochelarii! Repede!”. Îţi pui ochelarii. Apoi, cu tineta ta în mâini, ca un orb, condus de mâna sergentului, în ghete fără şireturi, cu pantaloni fără curea, eşti însoţit la toaletă. Abia în closet ai voie să-ţi scoţi ochelarii... Baci Vasile, nu există nici o legătură între şobolanul cu care m-am împrietenit în mină şi ochelarii aceia de tinichea cu care eram târât pe coridoare spre nesfârşitele mele anchete. Dar, ciudat! Sub acei ochelari am înţeles de fapt ce înseamnă acest piron pe care mi l-ai arătat acum şi ce soartă ne aşteaptă dacă ne pierdem lampa, dacă ne uităm securea sau supărăm şobolanul ce se substituie îngerului păzitor la care avem dreptul... Acum, la umbra tristă a mamei mele, s-a adăugat şi faţa mâhnită a tatălui meu...

– Destul! Lasă-ţi gândurile rele, uită-ţi grijile şi teama. Auzi? Cineva cântă în codru. Ia să vedem pe cine vom întâlni!

De sus, din marginea tăpşanului unde lăsaserăm pe Luţu păscând, se vedea coborând – ca într-un fel de ceremonie de sărbătoare veche şi neînţeleasă – o fată subţire, înaltă şi învoaltă ca un lujer. Pe cap purta un coş acoperit, în mână aducea o cofă. În spatele ei, cu capela scoasă, venea un soldat tuns, cu pistolul în bandulieră. Cânta cât îl ţinea gura *Peste deal la nana-n vale.* În urma lor, mârâind şi hurducându-se, se vedea o motocicletă militară cu ataş.

– Ăştia vin de sus, de la casa Moşului, îmi spuse nea Vasile. Să ne facem cruce şi să zicem: „Doamne apără şi ne păzeşte!”... Veştile bune nu sosesc în uniformă şi cu pistol.

Fata ce păşea în fruntea acestei ciudate coloane era îmbrăcată ca pentru horă de mare sărbătoare. Purta opincuţe de balerină, ie înflorată şi salbă grea de galbeni turceşti. Părul şi-l avea pieptănat în melc pe urechi. Când i-am prins zâmbetul (şi ce era după acest zâmbet), mi s-a părut că o cheamă neapărat

Olimpia. Şi am început să bănuiesc că acel soldat – ce încetase să mai cânte – trebuia, neapărat, să nu fie altul decât soldatul Candid, cel care îmi înmânase în şosea coroana funerară a Tutililor. O privea pe fată ca vrăjit. Aceasta se ştia frumoasă, părea că nici nu-i pasă de cine o urmează, cobora dealul din stânga drumului nostru, plutind graţioasă printre ierburile înalte şi tufele de sânger şi corn în plină floare. Numai un neam de muntence, obişnuite cu încălţări fără călcâie, purtând pe cap greutăţi în echilibru fragil, putea să aibă acest mers reţinut, lin şi, în acelaşi timp, mândru, sfidător chiar. Soldatul ce o însoţea părea pierdut; avea privirea martirilor ce abia aşteaptă să fie arşi pe rug. Miliţianul şi civilul de pe motocicletă erau plini de praf, ochii le erau roşii de oboseală. Îl chemară

pe nea Vasile nu strigându-l, ci conform stilului oficial: „Băă, boşorogul ăla cu căruţa!”... Eu rămăsei lângă Luţu, aşteptând zâna ce venea spre mine zâmbind ca o minune.

– Sărut mâna, unchiule Candid, o auzii când fu aproape de mine.

Îşi coborî coşul de pe cap şi-mi întinse faţa s-o sărut.

– Te cheamă Olimpia, îi spusei, sărutându-i fruntea frumoasă.

Fata roşi puţin, se lumină apoi iarăşi: semăna cu sufletul Olimpiei, îmi ziceam, dar ochii îi erau mai degrabă ai Florichii şi ai Ancăi.

– Nu, zise ea, întorcându-se niţeluş şi către flăcăul din spatele ei: mă cheamă Petruţa. Dar tuşa Olimpia m-a botezat, ea mi-a tăiat şi moţul şi m-a ridicat, în fiecare an, cât am fost mică, la grindă.

– Am înţeles, Petruţa. Ce veşti îmi aduci?

– Întâi, trebuie să ştiţi că în coşul acesta este pomana ce a dat-o Moşul nostru pentru sufletul unchiului Tudor Tutilă. Va trebui s-o gustaţi aici. Al doilea... Dar cred că e mai bine să auziţi ordinele ce s-au primit direct de la... „dorobanţu” acesta.

„Dorobanţu” roşi la rândul lui. Privirea fetei îl desfiinţa, îşi puse repede capela, îşi aranjă ţinuta şi, făcând doi paşi înainte, mă salută cătăneşte:

– Să trăiţi, tovarăşe profesor, sunt soldatul în termen...

– Lasă asta, îi spusei cu blândeţe. Spune ce ordine ai pentru mine!

– Tovarăşe profesor, iată consemnul primit: nu aveţi voie să vă întâlniţi cu bunicul dumneavoastră, zis Moşul. Nu aveţi voie să-l mai căutaţi acasă la el şi nici în altă parte. Paşaportul ce vi l-a predat tovarăşul inginer mi-l daţi mie, i-l voi preda eu. Trebuie să vă întoarceţi acasă: dar singur, pe alt drum, mergând pe jos până la cea mai apropiată gară. Îmi daţi buletinul. Îl veţi găsi acasă, la întoarcere.

– Atât? întrebai cu oarecare veselie. Deşi eram descumpănit.

– Atât, răspunse soldatul Candid. Personal, îmi şopti el, vă rog să mă iertaţi. Tata e profesor de matematici în Apullum, dar v-a fost student la filosofie în Genopolis. Aşa că... vă rog să mă iertaţi. Am dat admiterea la Filologie, am căzut, îmi fac stagiul militar, sunt în misiune comandată...

– Foarte bine: te-nţeleg! Ce zici, Petruţa?

– Eu zic aşa, unchiule: să ne închinăm şi să ne aşezăm pentru pomana asta. Dumnezeu să-l odihnească!

– Să-l odihnească.

Am dat paşaportul, buletinul. Soldatul le luă şi le

duse celor cu motocicleta. Aceştia îl percheziţionau pe nea Vasile, care părea că râde de gâdilitură. Fu cercetată şi desaga mea din căruţă. Mă temeam îngrozitor: aşteptam să apară de după Luţu dracul violet al fricii mele. Nu apăru. Petruţa îmi ghici gândurile...

– De dumneata nu se vor atinge: au ordin.

Profitai de absenţa soldatului şi strecurai în ia Petruţei cutia neagră cu benzile inginerului Winter, explicându-i repede, telegrafic, ce şi cum. Fata înţelese, îmi făcu semn din ochi că totul e în regulă. Nu părea nici speriată şi nici surprinsă.

– Dar spune-mi, Petruţa, Moşul chiar vrea să plece?

– Da. Pleacă sigur. La noapte chiar. Ţiganii lui au şi sosit, sunt ascunşi prin codru, la locurile ştiute. Fiţi atent acum: *Moşul vă aşteaptă pe amândoi!* Voia să vă ia cu el. Trebuie să plecaţi – nu ştiu de ce –, dar mi-a legat de suflet să vă spun: cum ajungeţi înapoi în Isarlâk, o luaţi pe tuşa şi plecaţi repede, noaptea, cu trenul sau cu ce găsiţi. Sunteţi în mare pericol, mi-a zis Moşul. El vă aşteaptă până joi la locul şi adresa ce le ştie tuşa. Joi noaptea va trece cu şatra la sârbi. Vă roagă să predaţi aceste două CEC-uri lui Marin. Şi să-i spuneţi acestuia că-l va lua cu el şi pe fiul lui Sommer. Dar asta să se afle abia după câteva săptămâni de la plecarea lui. Nici tatăl copilului nu trebuie să ştie...

Percheziţia se termină. Cu bine. Nea Vasile – nemaiavând voie să vină aproape de noi – îşi aşternu pomana sub botul motocicletei. Petruţa le aranjă masa, le aprinse şi o lumânare. Ţuica din traista lui Mărin fu întinsă către cei doi curcani. Aceştia – uşuraţi că totul a decurs bine – îşi scoaseră hainele, se închinară şi gustară zdravăn. Soldatul Candid primi misiunea să mănânce la masa noastră.

– Să fie şi de sufletul celor fără de suflet! îmi strigă nea Vasile.

– Să fie! îi răspunsei.

Petruţa ne aprinse lumânarea din colac. Ne servi cu mâna ei: pe frunză de arţar, friptură de miel, ouă tari, costiţă de purcel în usturoi. Pâine în ţăst şi colaci de ţară. Descoperi apoi o oală de lut, încă destul de caldă, plină de sarmale mici în suc de roşii şi smântână. Colivă din grâu ales aveam fiecare într-o farfurioară nouă, foarte frumoasă. Spirala lipsea în desenul ei, în schimb observai cocoşii şi păunii încadraţi de o ghirlandă de flori roşii şi albastre. Nici busuiocul nu lipsea, scos dintr-o sticluţă cu apă sfinţită. Petruţa mă îmbie să gust băutura din cofă.

– Ce fel de băutură e? o întrebai pe fată, care totuşi, semăna mult cu Olimpia.

– Băutura e a Moşului: rachiu de coarne şi afine,

îndulcit cu miere şi suc de zmeură... Nu îmbată, dar te face să uiţi de lume şi necazuri.

Fata gusta numai, oferea în tăcere. Oficial. O altă ordine a lumii se refăcea prin pomana asta. Un mileniu de civilizaţie păstorească, aşezată pe rosturi şi organică bună simţire a graniţelor dintre oameni şi stihii, dintre timpul de aici şi veşnicia cuminte şi tăcută de dincolo. Petruţa mirosea a fată frumoasă şi curată: simţeam în ochii soldatului efluviile ei de vrajă şi farmec... Nu vorbeam. Nu era nevoie. Băutura Moşului mi se părea dumnezeiască, eram şi foarte flămând. Grijile şi negrele gânduri le aveam toate aruncate în pivniţă: scăpasem pe ziua asta şi de anchetă, şi de percheziţie, şi de bătaie – mă simţeam fericit şi liber. Ştiam, bine-nţeles, că dincolo de bucuria simplă a acestei pomeni se îngrămădeau undeva, în convulsie, noduri de vipere şi ascunse cătuşe ce mă aşteptau. Dar, în acelaşi timp, simţeam că ies din zarea trupului meu şi calc uşor spre taina de rugă şi revelaţie a Soartei mele. Olimpia îmi zâmbea, de-acum va trebui să credem şi în minuni. Grădina aceea a bătrâneţilor noastre, despre care visasem de atâtea ori (grădina lui Philemon şi Baucis, în versiune posthunică), nu o mai puteam atinge. Va trebui să plecăm, să fugim, să dispărem – Eghipetul şi Marea Roşie ne aşteaptă... Totul strălucea în jurul meu, cerul şi pădurea păreau a fi nesfârşite – şi totuşi gândul că sunt închis, că tot ce mi se întâmplă se întâmplă înăuntrul unei celule de beton verde nu mă părăsea. Vioara cânta o arie lentă, gregoriană, violoncelul şi pianul îmi aduceau aminte, prin contrapunct, de grijile şi spaimele amânate. Olimpia, Burra, Winter... Ca totul să fie aşa cum trebuie, două capre frumoase, însoţite de astă dată de iezii lor, trei la număr, sosiră şi ele în prelunca unde ne ospătam. Se opriră la cuviincioasă distanţă, privindu-ne, întrebându-ne. Petruţa merse şi le oferi din palme fărâme de cozonac dulce. Iezii se lăsară prinşi în braţele ei. Ni-i aduse. Primii un ied, soldatul Candid un altul. Cineva hăhăia în spatele nostru, nea Vasile cânta ca în strană „În veci pomenirea lui!”... Eu sărutam, tăbărât de emoţie, fruntea cârlionţată a ieduţului. O mierlă ascunsă schiţă un tril, o toacă de seară se auzea foarte de departe.

– Dumnezeu să primească pomana asta, am zis. Să-i fie ţărâna uşoară. Acum, dragă Petruţa, dragă Candid, vreau să ştiu eu încotro va trebui s-o iau. Se lasă seara...

Se apropie de noi civilul de pe motocicletă. Se opri la câţiva paşi – avea gura plină de mâncare, faţa aprinsă de ţuica trăsnitoare ce o băuse...

– Tovarăşe, îmi zise fără să se uite în ochii mei, ordinul e ordin: dumneavoastră plecaţi pe jos.

– Asta am înţeles-o, i-am răspuns, dar eu sunt străin pe aici, nu cunosc drumurile, habar nu am încotro s-o iau.

– Unchiule, zise Petruţa, am să te conduc eu până la drumul celălalt.

– Se aprobă, zise civilul, dar soldatul are să vă însoţească până la drumul de ţară ce duce spre cea mai apropiată gară. Nu aveţi voie să vorbiţi cu nimeni: îi uitaţi pe Burra Brutus şi pe inginerul Winter. Dacă întâlniţi alţi moşnegi în drum spre Ponoare, îi ocoliţi. Dacă vă ies în drum ţigani şătrari, anunţaţi primul post de miliţie. E clar?

– Foarte clar, am zis eu. Totuşi, acum şi aici, aş dori să-mi iau rămas bun de la nea Vasile. Să-i mulţumesc pentru...

– Nu e nevoie.

– Şi aş dori să-i transmit Moşului, prin fata asta, două vorbe.

– Ce vorbe?

– Că îl iubim. Că ne e dor de el. Că visăm, şi eu, şi Olimpia, să ne sfârşim bătrâneţile în casa şi grădina lui. Că ne pare rău pentru tot ce s-a întâmplat, pentru tot ce se va mai întâmpla. Că...

– Ajunge! Are el alte griji acum. Soldat, zise el adresându-se tânărului Candid, îi conduci până la răscruce. Nu-i laşi să vorbească de-ale lor. Nici să schimbe niscaiva scrisori. E clar? Apoi te întorci, raportezi şi reintri în dispozitiv.

– Am înţeles! strigă santinela noastră, salutând ca la raport.

– Domnule profesor, îl auzii strigând pe nea Vasile, totul e în ordine. Am fost rechiziţionat cu Luţu cu tot: au sosit două din moştenitoarele casei lui Tudor Tutilă, mortul. Se face împărţirea bunurilor sale...

– Gata, strigă civilul, ajunge!

– I-am spus ca să nu creadă cumva că a izbucnit cel de-al treilea război mondial. O sărut pe Olimpia. Şi pe Mărin, şi copiii amândoi, mai strigă nea Vasile al meu, după care, închinându-se până la pământ, îşi făcu o cruce mare, rusească.

Slobozii iedul ce-l ţineam în braţe, îmi luai rămas bun de la Luţu cel şarg. Fata adună totul în coşul ei, eu mă încărcai cu desaga adusă din Isarlâk. Pornirăm, tăind păşunea înspre răsărit. Cerul era liniştit, se simţea frigul uşor al amurgului. Bătea şi un început de vânt, mirosind a zăpadă şi a miei. Candid-junior îmi preluă desagii. Fata îi mulţumi din ochi. Încercam să fac adunarea, scăderea, nu reuşeam: o parte din mintea mea a rămas acolo, la izvorul de sub acel paltin îndurerat. Călcam uşor, nu mă simţeam obosit: dacă aş fi fost desculţ, aş fi simţit prin tălpi blânda sărutare

a ţărânii şi ierburilor.

De îndată ce ieşirăm din raza privirilor celor de pe motocicletă, soldatul Candid rămase în urmă şi ne spuse:

– Puteţi vorbi, eu am să fluier!

Fata râse uşor, îl trase de braţ, silind-l să rămână la mijloc, între noi doi.

– Dorobanţule viteaz, îi spuse, nu avem nici un secret... Unchiul meu se va întoarce în oraş. Moşul e păzit de parcă ar fi cel puţin un prim-secretar. Mătuşile mele vă aşteaptă cu masa pusă. Va fi chef greu la noi, pe tine te sfătuiesc să te duci cu paşaportul Moşului şi cu buletinul unchiului la şefii tăi din sat. Şi să nu te întorci.

Soldatul tăcea, se gândea. Apoi, hotărându-se brusc, mi se adresă privindu-mă drept în ochi:

– Să ştiţi: cel căutat acum e inginerul Winter. Se crede că i-aţi dat întâlnire sus, la Moşu... El şi un nenorocit de elev, cântăreţ din vioară. Nu i-am reţinut numele...

– Bine, dar inginerul Winter era în serviciul...

– Şi-a dat foc casei ce o avea în Isarlâk, iar acum o jumătate de oră i-am găsit şi cabana, şi maşina în flăcări... Cred că şi-a pierdut minţile.

– A fost prins?

– Nu. Credem că s-a sinucis, i se caută cadavrul. Dar, după câte ştiu eu, până acum nu a fost găsit.

– ...

Ocolirăm o dâlmă presărată de stânci calcaroase. Apoi începurăm să coborâm printr-un hăţiş sălbatic de lilieci şi mesteceni. Şi seara, şi ploaia se apropiau. Nu tuna, nu fulgera, dar vântul se înăsprise şi un fel de ceaţă umedă, grăbită, ne cuprinse din spate. Petruţa mă strângea de braţ, simţeam că bănuieşte ce e în inima mea.

– Un bob zăbavă, unchiule! îmi spuse. Ştiu că eşti foarte obosit!

Eram. Trecurăm prin şaua unei poieni. Parcă se vedea o cărare, parcă era numai amintirea unei cărări. Primii stropi reci ne atinseră. Candid îşi scoase foaia de cort, o desfăşură şi o puse pe umerii Petruţei.

– Unchiule, vezi schitul acela dărăpănat? Acolo, fără frică, poţi înnopta. Iar dincolo de cimitirul lui, vei da de un drumeag bun. Asta, mâine dimineaţă. O vei ţine tot spre soare răsare, întrebând pe cine vei întâlni de gara Motru. Îţi iau desaga, aşa cred eu că e mai bine. Îţi las o traistă cu merinde, ai aici mâncare pentru trei zile. Şi băutura ţi-o las: fără ea, cu grijile ce le ai, nu vei putea adormi.

– Ce să-i spun mătuşii tale, Petruţa?

– Că port salba ei. Că o voi purta şi la nunta mea, de va fi să-mi găsesc om pe potrivă. Iar de va fi să mă

călugăresc – avem o rudă măicuţă la Govora –, atunci voi transmite salba asta Ancăi a Floricăi. Te sărut frumos, unchiule, şi să nu uiţi că Moşul vă aşteaptă. Pe amândoi. Neapărat.

Am sărutat-o pe obraji, am dat mâna cu soldatul, care ţinu să-mi spună că nu şi-a făcut decât datoria. Rămăsei în cărare, uitându-mă după ei: îmi făceau semne, strigându-mi tinereşte: „Drum bun, drumuri bune, sărutări la toate neamurile!".

Apoi, deodată, mă simţii teribil de singur. Amărât şi singur. În faţa acestui peisaj dumnezeiesc, îmi dădeam seama că sunt şi nenorocit, şi ridicol. Am trăit stupid, trădând fără să vreau, minţind cu cea mai bună credinţă. Sufleteşte, mă simţeam pierdut şi ca om, şi ca european. O vedeam pe Limpi, pe sibila Olimpia, vărsând în votca mea rusească diagnosticul ei necruţător: „Şcoala burgheză te-a învăţat, proletarule, ce este lupta de clasă, literatura şi libertatea. Ei te-au îndemnat la revoluţie, democraţia burgheză te-a educat să fii antifascist şi antinaţionalist, universitatea burgheză te-a iniţiat în Hegel şi Marx, ca apoi, la vederea primului pistol eliberator, să ridici mâinile, şi să strigi: "Am greşit, am fost minţit, am fost trădat!» – şi, după prima revoluţie culturală a noii burghezii instalate la putere, să fii decapitat şi îngropat sub dosarul propriilor convingeri şi bune speranţe. Acum ce eşti? Un amărât şi păgubos euro-moralist catolic, în veşnică ilegalitate: împleteşti, cu mâna-ţi proprie, din economiile tale de caracter şi omenie, funia cu care vom fi spânzuraţi amândoi...".

Un şarpe de culoarea aramei se târa leneş prin iarbă în faţa mea.

Cunoşteam şerpii – în copilărie învăţasem să-i prind de gât, să nu-mi fie frică de limba lor şi nici de zvârcolirea rece a trupului încolăcit de braţul meu. Dar acum vederea acestei vipere mi se părea a fi un semn, o solie. În prima zi când am ajuns în baraca leprozeriei, Sergiu îmi ţinu un mic ison de bun venit: „Insula aceasta a Şerpilor este mai mult decât un tărâm, mai mult decât un lim sau un cerc dantesc: fiind o simili-lume, pentru tine ea va deveni Lumea: atât cât este şi cât merită să fie. Ca un şarpe te vei târî sub privirea rece a berzelor albastre din pază, cu burta lipită de lut. Astfel, cu treizeci de ani înainte de colegii tăi din Sorbona, Oxford sau Harvard, vei re-învăţa alfa şi aleful oricărei filosofii, prolegomena tuturor sistemelor încă posibile în această lume. Un cap în formă de triunghi, odihnindu-se pe trupul unei perfecte şi vii spirale, sub incidenţa verticală, egipteană, a unei singure raze de soare: iată tema pentru meditaţiile tale de început. *Prima ratio mundi,* şarpele este o hierofanie, o linie geometrică ce se

mişcă, asemeni Spiritului viu, dar ascuns, spre infinit. Prin simplicitate, prin androginie, el este contrarul, antipodul Omului: prin mister şi relevaţie, el trebuie considerat un paznic al Pomului, o metaforă – fruct al ultimei înţelepciuni... Mai târziu, de vom ajunge la ţărmurile Pontului Euxin, va trebui să-l imaginăm venind dinspre Caucaz sub forma unui şarpe uriaş, având un cap de oaie şi o severă privire de judecător al divinităţii...".

Un şarpe de aramă se târa leneş prin faţa mea (Sergiu era mort de mult), el îmi arăta ceva, un sens, o direcţie, dar ce? Dar ce? Nu eram pur, nu percepeam mesajul său. Mi-era şi frică.

Scosei din traista dungată a Petruţei cofa cu rachiul dulce al Moşului. Băui, mai băui, trebuia să uit. Trebuia să înlătur din conştiinţa şi memoria mea capetele de acuzare ce se adunaseră în decursul acestui drum, spre a putea sta neînfricat în faţa viitorului imediat. Sângele meu avea nevoie de acest rachiu, ca să pot uita Yaltele mele pur personale: N. Paloş, Winter, Schmidt şi multe alte dureroase etape din acest bilanţ. Nu există sens acolo unde nu există un scop. Mă întrebam deci: care a fost sensul ascuns al călătoriei mele? Fiindcă scopul ei mi se părea din ce în ce mai confuz şi tainic. Călcam spre viitorul meu, începuse, pentru mine, ora ispăşirii şi a pedepsei? *Ahnen, suchen, sehnen: aetenitas non est sine fine succesio, sed nunc stans; inter nunc et tunc nullam esse differentiam...* Poate! Am părăsit filosofia spre a putea rămâne liber; am părăsit politica spre a putea rămâne un Om; am părăsit orice poftă de putere şi poziţie socială, ca să pot rămâne bun şi cinstit; voi părăsi această lume şi omenire, spre a deveni orice în afară de om?... Va veni o toamnă, domnule profesor Candid, când această îngâmfată, stupidă şi iresponsabil-egoistă Europă nu va mai număra bobocii valorilor şi culturii sale multimilenare, ci va culege roadele trădărilor, afacerilor, concesiilor, indiferenţei laşe şi scârbei distanţate cu care a privit spre jalnic neputincioasa noastră zvârcolire. Nu vreau să mai trăiesc până atunci. Pe pielea noastră s-a experimentat până la ce limite pot coborî frica, crima, umilirea – pe pielea lor se va vedea cât de fricoşi, milogi şi concesivi, de trădători şi trădaţi vor fi fiii liberalismului creştin şi nepoţii Declaraţiei Drepturilor Omului. Un singur om nu poate înjuga pe aproapele său: pentru aceasta e nevoie de un stat. Cu ajutorul lor moral şi financiar, avem un stat care nu e nici naţiune, nici societate. O idee schizo-mesianică s-a transformat, sub ochii întregii intelighenţe europene, într-o utopie poliţienească înarmată până în dinţi, pentru ca acum, iată, în locul unui minimum de

bunăstare şi libertate, deasupra întunericului, spaimei şi foametei, să fie ridicat, sărbătorit şi beatificat un simplu Portret însoţit de toate cele 666 de superlative ale lui. Ultimele capete ce ar fi fost capabile de a analiza, sintetiza şi spune cu curaj cele câteva adevăruri generale de diagnostic şi pronostic au dispărut fără urmă şi urmaşi. Ţăranii intră în pământ, peisajul se retrage în pustiu, folclorul şi limba, murdărite şi jignite, seacă şi se compromit. Tinerii noştri bravi (ca şi cei din Occidentul lor, de altfel) nu cred în absolut nimic: cuvintele „politică", sau „convingere", sau „viitor" îi lasă indiferenţi ca pe nişte scoici golite de furnici. Ce mai poate însemna un şarpe de aramă, în această lume sfâşiată de erori, orori şi simboluri preacurvite? Aztecii au murit de scârbă, îmi spunea al meu Voltaire-Vasile, noi vom pieri scufundaţi sub mareea necruţătoare a barbariei oceanului asiatic. Opera mea de o viaţă se reduce acum la câteva rugăciuni de mântuire şi moarte. Nu pot să nu-l invidiez, pe nebunul de Caftangiu, care, acolo, în celula lui de culturnic mazilit, a formulat măcar o schiţă de reguli sau porunci pentru un eventual viitor *risorgimento.*

– Să nu mai minţim.

– Să nu ne mai lăudăm.

– Să nu mai aplaudăm (nici la teatru, nici la circ).

– Să cerem iertare pământului, cerului, vietăţilor toate, pentru Crima ce am făcut-o împotriva firii şi a Creaţiunii.

– Să ne iertăm duşmanii.

– Să ne fie milă de paznicii şi turnătorii noştri.

– Să declarăm lauda injurie penală, iar linguşirea celor puternici ca un act de infamie şi sacrilegiu: chiar şi lauda bunului Dumnezeu trebuie suspendată pentru un secol.

– Să considerăm răul ca un simplu ban de dajdie.

– Să ardem în piaţă portretele şi dosarele toate.

– Să interzicem pe o sută de ani cuvintele „erou", „revoluţionar", „fiu al poporului" etc.

– Să începem prin a reconstrui încrederea în noi înşine, dragostea faţă de popor, încrederea în cultură şi ştiinţă.

– Să începem printr-un cincinal al tăcerii, căinţei şi ruşinării.

– Să continuăm cu unul al adevărurilor toate, strigate în gura mare, către întreaga lume.

– Să ne povestim viaţa aşa cum a fost, aşa cum nu ar ti trebuit să fie.

– Să-nvăţăm dascălii să înveţe, să reconstruim copilăria şi tinereţea, ca vârste ale visului şi gândului liber, dar temător de Dumnezeu şi de urmaşi.

– Să refacem curăţia apelor, munţilor şi vorbelor

noastre.

– Să aşteptăm Biserica lui Hristos, până atunci fiecare să se roage singur Dumnezeului pe care l-a găsit şi pe care îl merită.

– Să nu acceptăm de a fi noi înşine cortina ce desparte, între Riga şi Sofia, Europa amăgirilor de Europa dezamăgirilor...

– Proletari din lumea-ntreagă, precum în cer aşa şi pe pământ; pâinea noastră cea de toate zilele; şi nu ne mai duce pe noi în ispită; precum şi noi iertăm greşiţilor noştri; în vecii vecilor, amin!

Şarpele meu aluneca încet, ca o cântare şoptită şi smerită. Sub deal, pe drumul ce mă aştepta mâine, urcau acum ciopoare de oi. Se auzea talanga berbecului, lătratul răguşit al unor câini-bărbaţi. Ca întotdeauna înaintea nopţii, o mierlă sau un scatiu de stâncă înălţa delicatul său acatist de vecernie.

În lumina vânătă a înserării, prin burniţa de ploaie şi ceaţă, schitul ce mă aştepta părea un moşneag în ruină: clopotniţa mică, crucea ei firavă atârnau într-o parte, gata să cadă. Şindrila acoperişului era spartă pe alocuri, geamurile păreau oarbe. Doar trupul de lemn greu, tăiat cu toporul, se încheia măiastru în coadă de rândunică. Naos, pronaos; navă, arcă, staul sfânt: schivnicie smerită de sihastru blând, bun, smerit; puţin analfabet, puţin sfânt, puţin nebun. Dar cu har şi lumină... În jur, cruci de piatră groasă, spălate de ploi, cruci mai noi de lemn, căzute de mult de pe verticala iniţială. Cimitirul, biserica, totul era în părăsire, în scufundare. Pădurea, respectuoasă la noi, nu năvălea să îngroape în liane şi licheni locul acesta străbun. Presiunea spre dispariţie venea de sus, ca un ordin: aici timpul lucra liber, în ritmul carilor de lemn şi al viermilor de sub pământ. (Şarpele meu dispăru sub calcarele albe ale treptelor.)

Mă închinai cuviincios, descoperindu-mă. Apoi intrai. A trebuit să calc peste un prag înalt. Duşumeaua de pământ bătut a pronaosului părea scufundată sub nivelul ierburilor de afară. Ochii mi se obişnuiră greu cu lumina confuză dinăuntru. Pereţii scorojiţi, spălaţi sau jupuiţi de vreme şi vremuri, îmi arătau vagi contururi de sfinţi şi ctitori bizantini: o coroană de voievod, o mână subţire de domniţă, un chivot plutind în creta vagă a peretelui. Dinspre catapeteasmă, de sus, mă privea un Mântuitor din care nu se vedeau decât aureola, ochii şi mâna ce mă binecuvânta sau mă ameninţa. Cele douăsprezece icoane din dreapta şi stânga Domnului Iisus erau oarbe... Fuseseră furate, conform moravurilor actuale. Cine ştie în ce exil silit, în ce casă de ştab sau misit din Marsilia sau San Francisco străluceau ele, în colţul „capturilor” din lumea celor subdezvoltaţi.

Lumina cădea blând, de sus, prin crăpăturile acoperişului, dar venea şi de la o lumânare mare ce ardea în mijlocul naosului. Încremenii. Nu mă aşteptam să găsesc pe cineva aici.

O ţigancă nu prea tânără, aşezată pe jos, îşi alăpta pruncul gol. În jurul ei, alţi copii mâncau exact ce mâncasem şi eu ca pomană pentru sufletul celui mort. Am vrut să zic "Bună seara!". Nu am putut. Ceva îmi strângea gâtul, inima. (Odată, de mult, tăind eu la stuf, am dat peste o vulpe de baltă ce-şi alăpta puii. Ea nu s-a mişcat, eu am fost acela care, cu tarpanul în mână, am înţepenit. Nu de frică, nici din milă: din cu totul alte cauze, pe care nici nu încerc să le explic cuiva.) Ţiganca se uita spre mine fără să scoată o vorbă, fără să schiţeze cel mai neînsemnat gest. Faţa rotundă a pruncului, care scăpase din gură sânul ce-l alăpta, era stropită de laptele gras ce continua să se scurgă. Ceilalţi puradei, ca într-un film fără sonor, continuau să mănânce cu mâna din blide aşezate pe jos, în neorânduială. Dinspre altar veni spre mine o fetiţă: era foarte neagră şi foarte frumoasă. Să fi avut şase-şapte ani. îmbrăcată deosebit de curat, într-o cămaşă de in lungă, împodobită cu arnici şi râuri. Îmi întinse mâna ca pentru cerşit, privindu-mă fix cu ochii ei de măslină lucitoare.

– Ce să-ţi dau? întrebai, arătându-i traista cu merinde şi banii ce-i aveam în buzunarul de sus al cămăşii mele, sub jerseu.

Fetiţa alese o hârtie de 25 lei. O dădu mamei ei, care îmi făcu semn să plec, să dispar repede, repede. Fetiţa ridică de jos o pătură de lână miţoasă, mi-o puse în braţe, apoi, luându-mă de mână, mută ca o arătare dintr-un vis, mă trase afară din schit. Ocolirăm pereţii de lemn gros, luând-o apoi către pădurea de jos. Merserăm repede, destul de mult, fără cărare, în penumbra de seară a fagilor bătrâni, târşindu-ne picioarele prin covorul gros de frunze moarte şi brebenei sau ferigi abia răsărite...

Fetiţa din faţa-mi culegea de pe jos vreascuri uscate, îmi făcu semn să adun şi eu cât pot. Trecurăm apoi peste o rovină de pietre grele, acoperite cu muşchi în toate culorile. Un pârâu tăcut se prăvălea printr-o albie de grohot şi nisip strălucitor ca argintul. Ştiam că aceşti munţi sunt calcaroşi – sub ei se ascund, încă neexplorate, cele mai lungi peşteri din ţară. Pe aici cuvântul „ponor" înseamnă un loc unde un tavan de peşteră se prăbuşise cândva, formând un fel de crater ciudat. Urcarăm niţel, abătându-ne de la vadul pârâului, înaintând pe sub un fel de tunel verde-închis, format din rădăcini ca nişte funii groase de corabie. Muşchiul umed pe care călcam părea să foşgăie de şerpăciuni: nu erau decât sute de broscuţe

verzi şi o mulţime de melci umezi, ieşiţi, o dată cu lăsarea serii, la păscutul sau împerecherea lor de primăvară. O stâncă uriaşă, roşie şi albă, vânătă şi galbenă, stătea gata parcă să se prăvălească peste noi. Câteva smocuri de iarbă fină, doi-trei lilieci şi mesteceni pitiţi se vedeau căţăraţi pe această deznădăjduită stâncărie verticală. O gură de peşteră cât o uşă boltită se putea zări sub peretele ameninţător. Nisipul pe care călcam era alb, strălucitor, probabil mică şi sidef măcinat şi cernut de vânturi şi ape. Înăuntrul peşterii, la numai trei metri de la intrare, ardea un foc mărunt: fumul trăgea spre interior. Lăsarăm jos lemnele adunate, traista şi pătura. Fetiţa îngenunche şi începu să sufle în jăraticul aproape stins. Acum îmi dădeam seama că e surdomută: toată frumuseţea şi inteligenţa ei erau concentrate în ochii aceia negri, plini de adâncime şi cuminţenie.

De lângă unul din stâlpii peşterii se desprinse o umbră. Se apropie. Aşa cum era îmbrăcată, semăna cu un prinţ persan, rătăcit, coborât dintr-o veche miniatură direct într-o şatră de ţigani nomazi bogaţi. Avea ochi frumoşi, o piele albă, un păr creţ, bogat şi cam rebel. Şalvarii maronii erau bufanţi, cămaşă albastră în creţuri şi pieptarul negru, bogat împodobit cu nasturi strălucitori, de argint sau de alamă, înroşindu-se puţin, dar privindu-mă ferm, fără frică sau surpriză, îmi întinse o mână fină. De violonist.

– Mă numesc Itzac Sommer, îmi spuse, şi sunt – mai bine zis: am fost – elev în ultima clasă de liceu.

– Mă numesc Desiderius Candid, i-am spus eu, şi sunt – mai bine zis: am fost profesor...

Ţigăncuşa ne făcu semn să vorbim ceva mai încet. Ne explică, gesticulând în limba ei absolut ininteligibilă, că aici suntem în siguranţă, putem mânca şi dormi liniştiţi, nu trebuie să ne fie frică de nimeni. Apoi, fără să ne lase s-o conducem, dispăru ca o nălucă.

– Uniforma mea, ţinu să-mi explice tânărul Sommer, am îngropat-o aici. Ce ziceţi de costumaţia asta? A fost ideea Petruţei. Care este de departe cea mai frumoasă fată din câte am văzut eu în viaţa mea.

Întinserăm masa. Itzac avea şi poftă de mâncare, şi poftă de vorbă, în foarte scurt timp, aflai astfel – în timp ce-mi beam în şlucuri rare şi cugetate băutura de pomană a acestei zile de sâmbătă cu totul ieşită din comun – o mulţime de amănunte despre tânărul meu companion de peşteră. Că îşi iubeşte, dar îşi şi detestă tatăl, care nu e nicidecum atât de deştept pe cât vrea să pară; că rămâne convins până la moarte că marxismul este unica salvare a lumii şi singura soluţie pentru toate crizele existente, dar că el, ca evreu, nu

poate avea nimic comun cu proletariatul mondial şi nici cu artele ce se practică în societăţile revoluţionare: are zile când ar dori să recite poezii în Piaţa Roşie – dar mult mai des se visează concertând la Covent Garden sau Metropolitan, din Bach, Vivaldi, Alban Berg, Anatol Vieru... Evreii sunt un popor ales, dar se pare că numai pentru ghinioane şi pagube. Nu demult a primit o scrisoare în englezeşte de la un văr al său, care, să-mi închipui, după cinci ani de stat în Israel, s-a hotărât să se întoarcă înapoi în Ucraina Zicea: acolo, adică în Ucraina, dacă te aranjezi cât de cât, nu te mai doare capul: trăieşti prost, dar trăieşti fără griji şi mari răspunderi. Pe când aici, în libertate, toată ziua nu faci decât să alergi şi să te zbaţi ca să ai frigiderul plin şi ceva economii în valută la bancă... Trebuie să admiteţi, domnule profesor, îmi spunea elevul Sommer, că de fapt evreii ar fi trebuit să fie consideraţi ca fiind adevăraţii câştigători ai celui de-al doilea război mondial, ei ar fi trebuit să construiască podul cultural şi moral între comisarii marxişti din Kremlin şi bancherii de pe Wall Street, deţinătorii plus valorilor imperialiste: nu au reuşit, i-au încurcat şi pe unii, şi pe alţii. Acum, dintr-un mare popor de gânditori şi artişti, cu vocaţie internaţionalistă, suntem pe cale să devenim un mic popor oarecare, războinic şi naţionalist: fugim dintre alutanii toleranţi şi filosemiţi înspre un Ierusalim plin de fanatici, bombe şi confuzii politice şi religioase. I-am spus tatălui meu nu o dată: „Eşti un evreu sărac care te visezi milionar, fugi dintr-un ghetou de familie spre un ghetou plin de arabi, nu mai crezi în nimic, ai ajuns un habotnic al îndoielilor de tot felul...”. Am fost nefericit, continuă să-mi mărturisească frumosul Itzac, fiindu-mi frică în şcoală că nu voi ajunge premiant: am fost mai departe nefericit fiindcă nu eram sigur că sunt un mare talent muzical: acum sunt nefericit fiindcă vreau să ajung neapărat un geniu: nici mai mult şi nici mai puţin. Ideea de genialitate este obsesia tuturor Sommerilor din lume...

– Şi dacă nu vei ajunge un geniu?

– Ştiu de pe acum că nu voi ajunge. Atunci, cu siguranţă, voi regreta că nu am rămas în Isarlâk, profesor de muzică balcanică sau, şi mai rău, cantor într-o sinagogă din Amsterdam. Am o voce extraordinară. Vioara mea, din păcate, nu o voi putea lua cu mine. Am să vă rog să o duceţi înapoi la tatăl meu...

După care cuvinte începu să plângă cumplit. Eram destul de ajuns în faza sentimentală a zilei şi ameţelii mele: luându-l în braţe, plânsei şi eu, având o raţie suplimentară de lacrimi pe luna asta. Apoi, ca să schimb atmosfera (şi fiindcă simţeam nevoia să fiu

profesor, *l'esprit est toujours professeur,* nu-i aşa, domnule Paul Valery?), începui prin a-i şterge lacrimile şi a-l ruga să guste din miedul Moşului. Explicându-i, ca de la catedră, că alcoolul băut cu măsură înseamnă sinteza, în trupul omului, a principiului *apei şi focului.* Îi arătai apoi peştera – şi mă pomenii povestindu-i. Mai întâi despre Platon, demonstrându-i cam cum arată umbrele noastre pe stâlpii de stalactite atunci când ne întoarcem cu spatele către afară sau către lumina focului... A înţeles. I-am povestit că şi Dionysos – care este un fel de zeu-patron al acestor regiuni dorice – s-a înlănţuit într-o peşteră, ca apoi, tot singur, să se desfacă cu greu din propriile lanţuri. Acesta e simbolul artei, care înlănţuie, dar şi eliberează. Ca şi beţia, ca şi credinţa, ca orice convingere definitivă. Şi Platon, şi Pitagora – şi Zoroastru, şi Lao-tse – considerau omul ca fiind prizonier într-o peşteră de unde nu poate fi eliberat decât prin NOUS, adică prin gândire, prin meditaţie spirituală... Orfeu, cântăreţul din liră, a coborât şi el într-o peşteră ca să o salveze pe iubita sa, Euridice. A reuşit – era un mare artist –, dar la întoarcere a întors capul. Nu avea voie: când ieşi din tărâmul umbrelor, nu ai voie să te mai uiţi înapoi. După a mea părere, îi spusei atentului meu ucenic (mă asculta ciupind uşor corzile viorii de care se despărţea acum), Orfeu este mai degrabă simbolul eroismului pe jumătate făcut: el reuşeşte să îmblânzească răul, să-l suspende, să-l amâne chiar, dar e incapabil să facă acel sacrificiu prin care să distrugă definitiv acel rău. Euridice este victima unui artist fricos, limitat: foarte talentat, genial cântăreţ, dar incapabil să lupte şi să rabde...

– Toate acestea, îmi spuse Itzac, sunt simple poveşti. Poveşti de speriat sau de adormit copiii.

– Toate acestea, dragul meu, i-am răspuns, aparţin mitologiei. Şi mitologia este începutul şi sfârşitul oricărei religii, ştiinţe sau arte. Peştera asta, de pildă, poate fi considerată a fi „buricul pământului", *le nombril cosmique,* fiindcă totdeauna stăm în centrul unui cerc a cărui circumferinţă e pretutindeni şi mijlocul nicăieri... Iată, acolo, în fund, e un stâlp: el simbolizează axa lumii. Bolta acestei peşteri e cerul înstelat, sub tălpile noastre se ascund tainele purgatoriului şi iadului. Lao-tse s-a născut într-o peşteră, Pitagora a meditat într-o peşteră, Iisus s-a născut şi, mai apoi, a fost înmormântat într-o peşteră. De aici El – şi mulţi alţi mari iniţiaţi – au coborât în infern, ca apoi, de acolo, să găsească drumul spre absolut, spre supremul Bine...

– Nu cred în Dumnezeu! Nu cred, fiindcă mi-e frică. Frică, anume, că are să-mi fie frică de El.

– Ascultă: Cain, după ce l-a omorât pe Abel, s-a

ascuns undeva sub pământ. Iacob, când a fost cuprins de frică, fugind de răzbunarea fratelui său înşelat, Esau, si-a găsit liniştea ridicând un stâlp din piatră. Rezemat de acel stâlp-început-de-templu, căruia i-a spus Betel, a visat scara spre cer pe care urcau şi coborau îngerii. Acolo a primit şi numele de Israel – şi tot acolo, de acolo, au început şi frica, şi fuga, şi înstrăinarea sa şi a neamului său.

– Am oroare de acest cuvânt: *străin.* Pentru asta vreau să plec!

– Străin, dragul meu, înseamnă orice om care îşi are dragostea, speranţele şi credinţa în altă parte decât unde este el. Şi eu sunt străin, şi soţia mea e o străină, şi poporul acestor munţi (ai nenorocitului aceluia de Orfeu) este străin, deşi s-a născut şi a trăit nemişcat, două milenii, în acelaşi loc. Pământul întreg a devenit o Vale a Plângerilor: numărul victimelor e copleşitor, zornăitul lanţurilor acoperă veselia sătulă a celor care, sacrificându-ne pe noi, în umbra zidului format din trupurile şi destinele noastre, mănâncă, huzuresc şi se alintă. Lux, calm, voluptate – libertate, justiţie, cultură, iată cojile de seminţe pe care le scuipă în direcţia tăcerii noastre. Tinere domn, fiindcă te iubesc şi fiindcă mâine sau la noapte vei reuşi să pleci din această peşteră, permite-mi să-ţi povestesc tragica legendă a arhitectului Trophonius. Cel ce-a tăiat capul nefericitului său frate, care-l prinsese asupra unui furt murdar. Trophonius fusese însărcinat să construiască, împreună cu fratele său Agained, templul lui Apollo din Delfi. După ce l-au terminat, regele Hyrieus i-a pus, în mare taină, să adauge templului o clădire în care să-şi păstreze comorile. Trophonius, uitându-şi jurămintele, sapă o peşteră sub tezaurul regelui, cu gândul să-l jefuiască. Fratele său fiind prins, Trophonius, ca să nu i se afle hoţia, îi tăie capul nevinovatului său frate... De aici, scumpe colega, complexul zis al lui Trophonius. În inconştientul unor popoare există ascuns păcatul de moarte al uciderii fratelui: nu din motive religioase, ca la Cain, ci din motive materialist-politice. O peşteră, aşadar, înseamnă şi drumul înapoi spre origini, *regressus ad uterum,* dar şi inevitabila cale spre păcatul originar al trădării fratelui. De aici, numai trecând prin iad, prin Şeol sau Luz, se mai poate ajunge la mântuire sau la Dumnezeu...

– Ce este Dumnezeu?

Băusem, eram cuprins de un fel de frenezie bizară, trezie şi halucinaţie, luciditate şi beţie, raţionalitate acută dublată de ameţeala unei hipnolexii neobişnuite. Tânărul violonist nu mă întrebase: „Cine este Dumnezeu?", ci: „Ce este Dumnezeu?"... M-am pomenit spunându-i: „Dumnezeu este cel ce este!

Numele lui nu poate fi pronunţat!”... După care continuai să-i vorbesc, îngenuncheat în nisipul alb al peşterii.

– Numele lui, domnule elev, se poate scrie în patru feluri: JHVH, şi se pronunţă Jehovah; AHIH, şi se pronunţă Eiieie; şi AGLA, şi se pronunţă aşa cum se scrie, Agla.

I-am desenat cu degetul meu arătător, în nisipul umed, litera Alef, explicându-i cum am putut că litera aceasta nu e nici sunet şi nici concept. Este un simbol, o expresie a silepsei, a ştiinţei şi asintezei prime şi ultime: Alef are un braţ care ne arată pământul şi un alt braţ, simetric, prin care ni se indică cerul. În el se ascund cele trei persoane dintr-un singur Dumnezeu, lumina astrală emisă de suprema voinţă.

– Mie, îi spusei lui Itzac Sommer, din motive pur biografice, îmi place să văd în această sacră literă ideea unui şarpe tăiat în două de o săgeată... Şi, după ce o privesc mult şi cu încordare, încep să simt aievea că ceea ce este sus este şi jos, ceea ce este în mine e şi în afară de mine; că ceea ce taie în două uneşte şi învie...

Nu ştiu când am adormit, cum am adormit. Somnul nu m-a cuprins ca o apă sau ca o beznă ce se lasă: el m-a trăsnit ca un toiag, de la spate, în timp ce încercam (fără să am dreptul) să desenez pe nisipul luminat de flăcări capul triunghiular al şarpelui de aramă: baza cea mare, ziceam, e lumea noastră de aici, latura din stânga e întunericul, cea din dreapta e lumina, ele se întâlnesc, dar nu ştim unde şi cum. Latura din stânga e binele care e răul, latura din dreapta e răul care e binele; ele se întâlnesc sus, în capul unghiului, unde uneori se poate vedea un ochi... Am căzut ca doborât de un fulger cerebral, adormind într-adevăr „buştean”. Întâi am plutit nepăsător pe apa neagră a unei spaime. Capul tăiat al fratelui meu era expus turceşte în piaţa din faţa panificaţiei din Isarlâk. Eram în zeghe, eram vinovat, eram urmărit. Nu aveam buletin, uitasem numele grotei, numele muntelui, numele soţiei mele. Barca mea nu avea vâsle. Apoi, deodată, coşmarul deveni vis: un vis de o claritate şi o intensitate teribilă. Deşi aveam ochelarii negri de anchetă pe ochi, vedeam totuşi. Eram îmbrăcat în zeghea mea de puşcăriaş; în picioare aveam opincile de stuf, în sarsanaua zdrenţoasă aveam un fier de plug vechi, pe care, cu mare greutate, reuşisem să-l ascund la percheziţie. Scăpasem de a treia poartă, nu se mai auzeau nici sirenele de alarmă, nici câinii de pază lătrând. Astfel – şi fericit că scăpasem, şi îngrozit că pot fi ajuns din urmă –, mă pomenii deodată în uşa sălii de lectură a profesorilor mei din Genopolis...

CAPITOLUL AL V-LEA

Ajuns acasă, profesorul Candid, înainte de a bate la uşă, se aşează pe treptele blocului său şi se întreabă în limba rusă: „Kto vinovnâi?". După o baie bună, îi istoriseşte îngrijoratei sale soţii toate avatarurile nereuşitei sale călătorii. Se fac colaci, se bea ţuică – apoi profesorul începe să-i vorbească Olimpiei despre visul ce l-a avut în peşteră. Are loc evacuarea unor daimonici htonici. Eroul nostru este judecat de clasicii neamului său. Napocos aduce indirecte elogii lui Suleiman Magnificul. Savanţii din catacombe scriu diferite supplexuri către bunul Dumnezeu. Sub chipul unui patriarh muscal, apare însuşi el, marele Karlie. Care e plin de sfaturi înţelepte, dar moare de frică. Olimpia adoarme.

Patria – gândeam, în timp ce urcam sfârşit de oboseală treptele blocului meu – ar trebui să fie locul la care te întorci indiferent de unde. Casa, „acasa" ta, cred că este vizuina singurătăţii tale imanent-transcendente, din care nu pleci decât izgonit, mort, prin naţionalizare sau demolare. Am avut eu o patrie? De la douăzeci şi unu de ani sunt un paria marginalizat, un semicetăţean abia tolerat, un incurabil pesimuş al acestui secol suferind de histrionie paranoică şi al acestui colţ de lume condamnat la nanism prin gigantomanie.

Eram de zece ore pe drum. Ca într-o halucinatorie somnambulie am coborât de pe munte; am rătăcit toată dimineaţa printre nenumăratele conuri selenare de cenuşă şi şisturi, am ajuns într-o gară, dar nu la Motru. Altă gară. Aici am fost legitimat, nu aveam buletin, a trebuit să dau o lungă declaraţie, în trei exemplare. Fără indigo...

De la gara oraşului, am venit pe jos, fiindu-mi frică să mă mai urc în vreun autobuz. Acum, pe scările blocului meu, îmi venea să plâng. De altfel, în timpul acestui dementţial drum (memoria mea refuzând să funcţioneze normal), mi-am tot zis pe ruseşte: *Ia vinovnâi!* Sunt vinovat, sunt singurul vinovat...

Stupid, suprarealist. Imediat după intrarea trupelor eliberatoare în Cibiniumul meu universitar de atunci, eu, încă în uniformă de sergent al nenorocitei noastre armate, am fost detaşat ca interpret pe lângă comandanţii unei şcoli de ofiţeri de front care se instalase în fostul nostru cămin studenţesc. Aici, m-am împrietenit la toartă cu un frumos şi inteligent *starşii leitinant*. Îl chema Vadim Nekrasov, el zicea că e

inginer, dar eu cred că era un simplu student în Litere şi cântăreţ din gură şi balalaică... Discutam, bine-nţeles. Fiecare în stilul şi neamul său. Vocabularul meu fiind destul de modest, cât ştiam eu ruseşte corespundea exact nevoilor de filosofie şi ideologie ale confratelui meu. Era înalt, blond, cu ochii aceia fermecători, de vareg nordic, plini de tristeţe şi mister, dar şi de mânie şi cruzime rece... Nici eu, nici el nu eram băutori, aşa că la beţiile cumplite ale celorlalţi ofiţeri noi doi făceam corp aparte. Discutam. Corect, pe linie: el ducea cu mine muncă de lămurire, eu, cum era şi normal, mă prefăceam că-l înţeleg, că îl aprob şi, plin de uimire, mă şi luminez, brusc, ieşind din educaţia mea burjuie. (Olimpia ar zice: „Asta e arta de a face pe imbecilul atunci când stai de vorbă cu un idiot!"). Într-o zi, mergând amândoi la closetul căminului, el vorbindu-mi despre fericirea ce se va aşterne de-acum peste întreaga omenire, eu, student european de modă veche, uitai pentru o clipă cu cine vorbesc şi, fără nici o intenţie rea sau ironică, i-am aruncat peste umăr o simplă îndoială de moment: *şto eto takoie sceastie?* Ce e aia fericire?

Deodată, ca izbit în frunte, blândul meu prinţ Mâşkin, cuprins de o furie rogojină totală, mă apucă de gât şi începu să dea cu capul meu de toţi pereţii latrinei. Nu apucasem să mă închei la pantaloni, aşa că atacul lui m-a prins complet nepregătit. Era desfigurat de furie, striga şi mă lovea cu toată forţa lui: „Va să zică nu vrei să fii fericit? Va să zică refuzi fericirea? Las' că te-nvăţ eu să fii fericit, banditule, huliganule, contrarevoluţionarule!...". Dar nu aici se termină această dialectică poveste! Eram în pat, oblojindu-mi sufletul şi vânătăile. Trecuseră câteva zile de la scena din WC. În uşa cămăruţei mele din subsolul căminului apăru, cu un aer spăşit, jalnic, prietenul meu Vadim Nikolaevici Nekrasov. Arăta ca un sfânt, trecut prin post lung şi pocăinţă totală, îmi puse pe pat comorile sale toate: hleba, tabacioc, un ceas elveţian, o trusă de manichiură. Îngenunchind lângă mine îmi apucă mâna, zicându-mi cu glas lăcrămat: *Izvinite minea, Vaniuşa, ia nevinovnâi, ia nevinovnâi!* (După mulţi ani de zile, alt rus, în puşcărie, mi-a explicat că, de fapt, acel Vadim, bătându-mă şi demascându-mă, mi-a salvat viaţa: toată scena din closet a fost planificată deliberat, probabil pentru că, faţă de ofiţerul politic ce ne urmărea amiciţia, să se execute un fel de ritual de vigilenţă şi definire a poziţiilor de clasă pe care ne găseam. Nu ştiu, nu înţeleg, *ia nevinovnâi, ia nicevo ne panimaiu*.).

Într-o seară, la o palincă minerească, îi povestii tatălui meu (vechi sindicalist social-democrat) ce am păţit eu cu bunul meu prieten Vadim când am discutat

despre fericire. Tata, după ce mă ascultă atent, o chemă din bucătărie pe mama. „Ascultă, îmi zise, să vezi ce am păţit noi cu rusul nostru. E foarte probabil, ţinu tata să-mi explice, că divizia ce a trecut prin regiunea noastră minieră să fi fost prelucrată în mod special, spunându-li-se soldaţilor că aici trăieşte şi munceşte un detaşament foarte masiv de clasă muncitoare. Exploatată capitalist. Proletariat sută la sută. Ruşii, într-adevăr, s-au comportat nu ca o armată de ocupaţie, ci ca nişte îngeri sosiţi din cer să ne arate drumul spre rai. La noi, în fiecare seară – uneori şi la amiazi – apărea un sergent tânăr, foarte cumsecade şi politicos. Ne aducea, într-o vadră de tinichea, mâncare de la cazanul lor. Foarte bună mâncare: erau aprovizionaţi de cooperativele noastre. Dar noi îl refuzam mereu, nu ne plăcea să mâncăm din vadra aceea de tinichea neagră. Într-o zi, mamei tale îi pică fisa: «Ioane, îmi spuse, să ştii că rusul ăsta crede că noi răbdăm de foame!». «Să ştii că asta-i! îi spusei. Cine ştie ce crede el despre noi!»“. A doua zi, l-am aşteptat cu masa aşternută în pridvor. Era o zi frumoasă de septembrie. I-am servit trei feluri de mâncare, plus prăjituri, plus cafea cu lapte. Nici un fel de băutură însă. Apoi, mama ta, ştiind ea destul de bine sârbeşte şi ceheşte, cum a putut, l-a purtat prin toată casa, deschizându-i toate dulapurile noastre pline cu haine, cu albituri, arătându-i cămara doldora de dulceţuri şi compoturi, maşina de cusut „Singer”, serviciile de masă, alămurile din bucătărie. Eu, continuă tata să-mi povestească, nu am vrut să mă las mai prejos: l-am dus în grădină şi i-am arătat micul meu atelier în care «fuşăream» de toate: de la reparaţii de ceasornice, lacăte, biciclete, până la toată tinichigeria necesară la o casă... Apoi îi arătarăm împreună şopronul plin de lemne, cămara plină de cărbuni, coteţul în care aveam doi grăsuni, unul pentru untură, celălalt pentru şuncă şi afumături. Aveam şi zece găini şi o raţă cu boboci măricei... Mama îi tot explica, eu încercam mereu să-i spun că la noi e altfel decât la ei: eu nu sunt un proletar, sunt un miner sărac. Proletar la noi înseamnă orice muncitor care nu e sindicalizat. *Profsaiuznik.*

Lupta noastră începe de la acest nivel în sus. *Ia ne proletar, ia profsaiuznikii şahtior...* Nu voia să creadă. Atunci mama i-a scos din dulap câteva portrete ce le aveam ascunse acolo pentru ziua de l Mai. Marx, Jean Jaurès şi Kautski. Şi aveam şi un steag al sindicatului roşu, având în loc de seceră şi ciocan simbolul Internaţionalei a II-a, două mâini strânse prieteneşte. La vederea portretelor şi a steagului, rusul nostru se prăbuşi pe scara verandei şi începu să plângă. Să plângă tare de tot: *Kto vinovnâi kto vinovnâi?,* spunea

şi-i curgeau lacrimile gârlă...".

Şi mie, aducându-mi aminte de aceste ridicole întâmplări din trecut, îmi venea să râd şi să plâng. „Nici ei atunci, nici noi acum nu puteam fi decât aşa cum eram. Decât aşa cum suntem. Cine e vinovat? Istoria, geografia, Yalta şi Helsinki, dracul sau bunul Dumnezeu?"...În situaţia de-a dreptul tragică în care mă găseam, cum de mi-am amintit tocmai de aceste mărunte istorioare ruseşti? Cine poate să înţeleagă toate meandrele şi contorsiunile interioare ale memoriei? Mă aşezai pe ultima treaptă a scării noastre: nu aveam cheile de la uşă, nu ştiam dacă le pierdusem sau nu le luasem cu mine la plecare. Mi-era frică să dau ochi cu Olimpia. Ce să-i spun? Că Bura a fost bătut, că Winter a dispărut sau s-a sinucis, că nu am putut ajunge la Moşul nostru... Că aveam totuşi ordin de sus, de la el, să fugim din Isarlâk, să plecăm cu primul tren spre graniţă, la vama cucului, pe unde se strecoară şătrarii contrabandişti ai bunicului nostru?

Olimpia ieşi fără să sun la uşă. Mă simţise. Avea mâinile pline de făină. Mă luă ca pe un copil bolnav, spunându-mi: „Vino, te aşteptam. M-am apucat să fac colaci. Mâine e ziua sfântului mucenic Desiderie, am zis să mergem la biserică şi să ne pomenim părinţii!".

Nu m-a întrebat de ce lăcrămam. Auzise de Winter. Fără să o întreb, îmi spuse să nu-mi fac griji: Bura şi Marin au scăpat, cu scărmăneală şi vânătăi, dar întregi şi sănătoşi. Nu spun nimic, s-au închis în beci. Beau amândoi de sfârşitul lumii: beau vinul de Paşti şi cântă „Trăiască regele!".

– *Ia vinovnâi,* îi spuneam Olimpiei: Eu sunt singurul vinovat.

Mi-a luat traista şi pătura ce o adusesem. Şi cutia cu vioara tânărului Sommer. Dimineaţa, când mă trezisem, eram singur în acea frumoasă peşteră. Focul ardea totuşi: pătura Petruţei fusese schimbată într-o scoarţă nouă, deosebit de frumoasă. Şi traista era alta. Olimpia, când a văzut-o, a început să plângă cu noduri: pentru ea toate lucrurile aduse erau semne; pentru mine numai vioara elevului Sommer constituia dovada că nu totul a fost un vis, că nu am fost atât de beat sau de vrăjit, încât să nu ştiu pe ce unde trăiesc...

Olimpia îmi păstrase în vană apă caldă. Nu era ea prea fierbinte, era totuşi destul de caldă ca să pot fi îmbăiat. Din cauza ghipsului de la mână, nu puteam să mă spăl singur. M-a îmbăiat ea cu grijă, mângâindu-mă şi sărutându-mi urmele bătăii. Mi-a dat apoi o cămaşă de noapte nouă, culcându-mă în pat, sub icoane. În timp ce mă ospătam cu ce îmi adusese ea pe o tavă (bând şi din ţuica ce o găsirăm în traista cu care mă întorsesem), începui să-i povestesc de-a fir în păr toată calvaria neizbutitei mele călătorii.

Cum a fost cu Bura în maşină şi ce am discutat cu el; cum am fost urmăriţi, din sergent în sergent, de-a lungul drumului nostru; ce s-a întâmplat când am fost opriţi, arestarea lui Bura şi întâlnirea cu pescarul Winter. Fără să adaug comentariile mele, i-am relatat tot ce am auzit de la acest fost student al meu – şi povestea cu manifestul antimatematic şi cu memoriul scris după moartea nefericitului N. Paloş, tot, tot, tot. I-am spus şi de calul Luţu, şi de nea Vasile, care m-a dus să-mi arate acel paltin rănit; despre Petruţa şi soldatul Candid, care mi-au adus pomana, despre sergentul şi agenţii care m-au legitimat şi mi-au luat buletinul; despre schitul părăsit, cu ţiganca ce alăpta; despre şarpele de aramă ce l-am zărit în iarbă şi despre fetiţa neagră, surdomută, ce m-a condus până la peştera unde mă aşteptau tânărul Itzac şi vioara asta a lui... Cum am adormit acolo şi cum m-am trezit cu altă pătură şi altă traistă. Cum am parcurs peste douăzeci de kilometri până la o gară unde am fost legitimat şi a trebuit să dau o declaraţie scrisă. Nu ştiam unde mi-am pierdut ochelarii, cheile: nu am fost beat, nu am plâns şi nici nu am zbierat la cineva pe drum. Ce facem, ce facem? Părerea mea este să ascultăm de sfatul Moşului şi să plecăm cu primul tren. Ne aşteaptă, la locul ştiut, până joi seara... Dar poate că l-au arestat şi pe el: toată zona aceea mi s-a părut împânzită de agenţi şi de miliţieni. De el nu se ating, te asigur. Altceva urmăresc ei!

– Ce? întrebai crispat şi disperat, ce? Mă mişc într-un vârtej, dar nu ştiu ce ciuleandră a dracului joc. Se întâmplă în jurul meu nişte lucruri cumplite, eu, ca Duhul Sfânt, umblu peste ape şi beau ţuică fără să ştiu cine se îneacă, de ce se îneacă, în ce fel am ajuns să fim epicentrul unui cutremur. Casei noastre i s-a dat foc, noi stăm şi ne sfătuim oftând, fără să putem face nimic care să ne scoată la liman şi linişte. Care e secretul de car se teme Tutilă, ce crimă s-a produs în urmă cu nu ştiu câte decenii, la care şi tu, şi Mosu, aţi fost martori? De ce trebuie să dispărem cu toţii, neapărat? A murit unchiul Tudor Tutilă, adventistul, acum gata, s-a spart digul, s-a dat alarma pe garnizoană, ne cărăbănim fiecare unde vedem cu ochii! Nu înţeleg, Limpi, nu înţeleg! Nu-mi plac ochii cu care te uiţi acum la mine, sunt un milion de lacrimi după acest zâmbet al tău, în care, pentru prima oară, văd limpede nişte perdele de frică şi străinătate. A pornit avalanşa, vin apele-n puhoi?... Nu sunt un viteaz şi nici un erou de zile mari – dar pot oricând să mor pentru a te salva. Jur! Dacă trebuie să dispară cineva, eu sunt cel mai inutil, mai fără de rost în lume: dispar – şi pun capăt la această idioată şi dementă horă a diavolului...

– Taci! îmi spuse Limpi, totul e aşa cum trebuie să fie. Mâine e înmormântarea poetului patriotic Omar Kaimakov. E nevoie să fiu prezentă la funeralii. Neapărat. Am toate motivele să sper că voi avea ocazia să dau ochi cu vărul meu Tutilă Unu: numai cinci minute să pot sta de vorbă cu el între patru ochi – şi limpezesc cerul nostru pentru cel puţin un sfert de veac. Ai înţeles? Dacă nu reuşesc, atunci ne facem boccelele, ne luăm diplomele, icoanele, dicţionarele şi o întindem ţigăneşte peste Istru... Îţi promit! Acum lasă-mă să-mi frământ colacii: nu veni să vezi cum plâng peste aluatul lor...

Suferinţa e un drog: cu acest drog a început, în istorie, scandalul morţii. Am pus radioul să cânte: „Nu mă doare-ntotdeauna, numai când răsare luna". Cu gândul mă reîntorceam în celulă, aşteptam să vină sergentul, să-mi aducă ochelarii negri, să mă ducă orbeşte spre ancheta asta ce nu se mai sfârşeşte. Europa din noi, cu toate categoriile ei de dreptate şi luciditate, a murit: Asia dictează în fiecare din conştiinţe. Mai mult decât injustiţia, foamea sau bătaia, starea aceasta de neputinţă, de iremediabil şi ireversibil mi se pare a fi răul cel mai rău. „Lumea e fără vreo soluţie posibilă – îmi spunea budistul Sergiu –, poate că tocmai această totală lipsă de soluţii salvatoare va constitui, în ultimul ceas, salvarea noastră «în sine»!...". Timpul – timpurile; vremea – vremurile; soarta – sorţile. Dumnezeu a vrut să fim puţini, să fim slabi, să fim aici, să fim în permanenţă sclavii unei ocupaţii eliberatoare... De ce am tradus, pe vremuri, scrisoarea lui Fenelon către Ludovic al XVI-lea? De ce am înscris în seminarul meu lozinca lui Montesquieu: „Patria poate să-mi ceară să mor pentru ea, nu poate să-mi ceară să mint!"... *O, tempora!* Pentru mine Patria este de mult doar fiinţa sacră a Olimpiei: ea şi nimic altceva sau altcineva. Vine tăvălugul? Sau a şi trecut peste noi? *Finis incepit non in tempore, sed cum tempore.* Când s-a rostit prima dată *zoon politikon*, a început şi zoologia noastră de astăzi: cel care a descoperit prima scânteie electrică a descoperit, implicit, şi bomba cu hidrogen, iar cei care au iscălit tratatele ce ne-au înveşnicit în după-cortina asta au iscălit şi coada de la pâine, şi ghipsul de la mâna mea, şi lacrimile cu care Olimpia îşi frământă colacii de pomană. (A cui pomană?) Mi-am început cariera politică alcătuindu-mi mai întâi epitaful: *„Trecătorule* – va trebui să scrie pe crucea mea –, *nu mă judeca după cele ce le-am făcut, ci după cele ce-am refuzat a le face!".* (Preţios, universitar kantian – acest grotesc şi total anacronic epitaf, când i-l aminteam Olimpiei, se înfuria grozav, invitându-mă în cimitirul din Săpânţa, unde, după unele zvonuri, ar

exista un epitaf celebru, pe mormântul unui fost... Fost, care suna aşa: *„Curva-i curvă până moare – şi marxistu până-l doare!”.* Ăsta zic şi eu că merită să fie citit şi crezut, un asemenea stih bucură şi îngerii, şi dracii, fără deosebire.). Am cunoscut un ţăran doctor în claustrologie, făcuse peste zece ani, era din lotul celebrului „bandit” Blidariu, din Munţii Codrului, Maramureş. Blidariu nu a fost prins niciodată. Soţia acestui Ilie Brad, fost pădurar în acei munţi, se spunea că era de o rară frumuseţe. O pădureancă zdumpeşă, moacră şi mintoasă. Pe Ilie Brad, când l-am cunoscut eu (în timpul primelor mele anchete), îl chemau mereu, în fiecare an, să-l convingă să-l vândă pe Blidariu, ale cărui ascunzători şi sălaşuri doar el le ştia. Era ameninţat cu moartea, era chinuit, ispitit şi iar chinuit prin toate metodele „ştiinţifice” de atunci ca să accepte „colaborarea”... Când l-am cunoscut eu, se şi obişnuise cu ritualul acestor nesfârşite anchete. Dar se şi săturase. I-a fost adusă soţia, i s-a promis că va fi eliberat, va primi înapoi şi casa de sub codru, şi postul de la ocolul silvic. Femeia plângea, era şi ea la capătul puterilor: „N-o faci tu, i-a spus la o confruntare, am s-o fac eu! Avem doi copii!”. (Blidariu era fratele soţiei sale, dar asta n-o ştiau anchetatorii.) Acest Brad Ilie, stând lângă mine mai multe luni, fiind şi un formidabil povestitor de puşcărie, m-a iniţiat în toate dedesubturile artei de a supravieţui cinstit (nu cu orice preţ). Venea vânăt de la anchetă, fuma un chiştoc ascuns undeva şi începea să depene amintiri – reale sau închipuite, nu ştiu – despre pădurea, satul, anii săi de război şi partizanat – şi antifascist, şi anticomunist. Povestea ore întregi, îl ascultam fără să respirăm. „Ca să nu mori fără urmă, îmi spunea, trebuie să-ţi povesteşti mereu şi mereu naşterea, părinţii, copilăria, tot, tot, tot. Numai amintindu-ţi poţi să înşeli pieirea. Cu moartea pre moarte povestind...”. Într-o zi, mi-a venit şi mie rândul să ţin o “conferinţă”, am vorbit despre epitafuri, dând şi câteva exemple mai celebre. A doua zi dimineaţa, Ilie Brad (care era un om mărunt, semăna cu un arici), fiind el în ultima sa fază de dizenterie, veni la mine şi, vorbindu-mi în şoaptă ca să nu audă ceilalţi deţinuţi din celulă, mă rugă să ascult şi să memorez epitaful ce şi l-a compus peste noapte. Dacă scap viu, să mă duc neapărat în satul lui, să i-l scriu pe cruce. Acolo, să fie... Epitaful lui suna astfel:

Aici doarme Brad Ilie.
N-a fost brad, a fost Ilie,
Nici n-a fost, a vrut să fie,
Dar, fiind om de omenie,
A intrat în puşcărie
Şi-a murit de diarie
Ţărâna uşoară-i fie!

Peste vreo trei ani, în altă închisoare, am dat peste un grup de vreo cincisprezece ţărani din acelaşi „lot Blidariu". Erau de-abia de un an închişi: pentru „omisiune de denunţ", îşi făceau după-mesele rugăciunea, murmurându-şi laolaltă rozariul greco-catolic, în latineşte. Eram deosebit de emoţionat auzindu-i, niciodată nu mi-am închipuit cât de frumos şi de acasă sună limba latină în gura acestor urşi munteni, aproape analfabeţi, dar blânzi şi resemnaţi. M-am împrietenit cu ei. Le-am povestit de Ilie Brad şi de epitaful său. Îl ştiau, auziseră. Apoi, punându-mă să jur, mi-au spus că femeia lui Brad, pre nume Lodovica, s-a fost înţeles cu urmăritorii lui Blidariu (dar şi cu Blidariu) să-l dea prins. Şi l-a dat. Ea, cu mâna ei l-a împuşcat, în pridvorul casei lor din pădure. Au fost chemaţi ca să-i vadă cadavrul, să-l recunoască. L-au văzut, l-au recunoscut. „Numai că, dragă domnule profesor, află că mortul pe care îl împuşcase Lodovica era oricine în lumea asta, în afară de Blidariu!"... Nimeni nu ştia unde şi când a murit Ilie Brad, nimeni nu are să afle vreodată unde şi cum a dispărut în lume marele Blidariu. Acum, nu ştiu nici eu de ce, îmi dădeam seama că Ilie Brad semăna cu nea Vasile... Eram pe acea vreme în primul meu an de anchetă, începusem să bănuiesc că unul din „bunii mei prieteni" (pe care, liber fiind încă, îl apărasem cu patos şi vitejie în procesul său) devenise ceea ce se numea un „ciripitor" voluntar. Îl mutau din celulă în celulă ca să tragă de limbă şi să raporteze „sus" ce se vorbea între deţinuţii de jos. Nu eram sigur de temeinicia acestui zvon, îl iubeam, aveam mare încredere în el. Ilie Brad „mi l-a dovedit". Cum? Foarte simplu. M-am mirat când acest prieten al meu (şi martor în procesul meu) apăru, deodată, exact în celula în care eram. De obicei, se avea grijă ca cei implicaţi în acelaşi proces să fie izolaţi unii de alţii. Dar el, amicul meu de destin şi Litere, apăru: ne-am sărutat, am şi lăcrămat niţeluş (nu ne văzusem de aproape un an), dar am simţit în ochii lui câteva unghiuri false: vorbea mai zelos, repezit, accentele mi se păreau forţate. Brad – cunoscând îndoielile mele – îmi făcu semn cu ochiul să tac, să-l las pe el să-l „cântărească... Timp de patru zile am stat fără să se întâmple nimic. Am discutat fleacuri, generalităţi inofensive, ferindu-mă de orice amănunt ce putea fi o informaţie incriminatorie... Peste patru zile, i s-au adus ochelarii negri şi fu dus la anchetă. El! Deşi procesul lui era terminat, după câte ştiam. S-a întors după numai trei ore: tăcea, părea confuz şi foarte supărat. Minţea şi se minţea. L-am lăsat în pace. A doua zi, după această aşa-zisă anchetă a lui, furăm scoşi cu toţii, conform ritualului de dimineaţă, la toaletă. Brad se ţinea lângă el,

aproape. Când ne-am întors de la closet, Brad m-a tras deoparte şi mi-a vândut pontul: „Este turnător! Sigur!”. Am rămas uluit: „Cum ai putut să afli?” îl întrebai. „Simplu de tot, îmi zise, orice bătrân puşcăriaş ştie asta. Când sunt chemaţi «sus», ciripitorilor de celulă li se serveşte o gustare grasă: slănină, şuncă, telemea, măsline. Asta e plata în natură pentru serviciile aduse. Ei bine, aceşti turnători, când se cacă, nu ai decât să le adulmeci căcatul: miroase altfel decât al nostru, al celor ce mâncăm doar ce primim de la acelaşi cazan. *Al lor pute!* Pricepi? Asta e limpede pentru orice nas cinstit. Or, prietenul tău, ieri a fost ospătat la anchetă. Sigur. Pricepi? Fereşte-te de el, dacă simte că l-ai mirosit are să fie şi mai periculos...”.

De ce mă urmăreau aceste absolut stupide amintiri, tocmai acum, când trebuia să ne hotărâm să plecăm pentru totdeauna? Minerii, când sunt pe moarte, îşi cer lampa, vorbesc de abataj, de ortacii morţi; soldaţii se întorc în tranşee, marinarii pe vasul tinereţilor lor. Ulise, cred eu, înainte de a se stinge, pensionar liniştit în Ithaca, s-a visat tot sub zidurile Troiei veşnice... Eu, în momentele mele grele, îmi evoc Troia mea, anii de detenţie. De parcă aş dori să gonesc gândul că există vreo posibilitate de a ieşi şi de a scăpa de viaţa asta, care nu a fost decât o continuă şi neterminată ispăşire. Beau rachiu dulce şi plâng ca şi rusul acela de pe treptele ceardacului casei mele părinteşti. Mi-e dor de Luţu şi de camarazii mei în veşnică retragere, mă întorc spre anii în care am învăţat să trăiesc, în post şi rugăciune, alături de nenumăraţi ţărani şi cărturari, care, cu toţii, nu aveau decât două convingeri, ambele false: că nu se poate trăi într-o lume bazată pe minciună, crimă şi hoţie, şi că americanii, mai devreme sau mai târziu, vor veni ei să ne deschidă uşile puşcăriilor în care, fără să vrea, ne-au băgat la sfârşitul războiului... Era să fiu linşat într-una din zilele de iarnă ale anului 60, când, ţinând o prelegere savantă despre situaţia internaţională, am tras concluzia, logică şi realistă, cum că americanii nu numai că nu au de gând să vină, dar, din păcate, în actuala situaţie mondială, nici nu sunt în stare să facă cel mai mic gest agresiv la adresa pactului de la Varşovia... Au sărit pe mine, desfiguraţi de ură şi disperare, toţi veteranii acelei camere din Gherla. Mă loveau, strigau cât puteau: „Eşti un provocator, un de-fetist trimis anume ca să ne descurajezi !” etc... Am avut mare noroc cu moş Alerte (nu ştiu nici azi de ce i se spunea aşa, nu era nici moş, nici francez de origine; avea aproximativ vârsta mea, doar că părul îi era albit şi faţa mai brăzdată de ocnă: fusese macaragiu într-un port istriot, a primit şapte ani fiindcă îl citise şi îl

citase pe acel mare naiv predecesor al său, comunistul Panait Istrati, care a scris şi o carte, cea mai interzisă carte din literatura noastră: *Spovedania unui învins*), cum spun, am avut noroc cu acest moş Alerte, care m-a salvat de linşaj politic în celula 83... Tot el, după ce lumea s-a liniştit, mi-a explicat băbeşte, ca unui idiot ce eram, că „americanii", în puşcărie, nu înseamnă nici Eisenhower, nici Kennedy, nici Pentagonul şi nici C.I.A.-ul sau bancherii de pe Wallstreet. În puşcărie, „americanii", adică acest cuvânt, reprezintă un simbol prin care se întreţine o speranţă. Nu se poate trăi de-a lungul a decenii întregi de puşcărie şi lagăr fără să ai, la modul cel mai fantasmagoric şi obsesiv, o cât de vagă speranţă că Istoria ne va da dreptate şi că adevărata eliberare – cândva, cumva – are să aibă loc. Aşa încât, dacă un cărturar proaspăt venit de afară spune şi argumentează cu sinceritate şi bun-simţ că americanii nu mai vin, e ca şi când ar afirma că Dumnezeu a murit şi că Istoria, asemeni unui ceas stricat, merge îndărăt, spre sclavagism, peşteră, demofagie... Acest moş Alerte (a murit de febră tifoidă cu o lună înainte de marele decret din 1964), în 1956, îşi împlinise cei şapte ani de primă condamnare. Fusese eliberat, omul s-a întors acasă... „Era iarnă, ne povestea el, se făcuse seară când am ajuns eu în mahalaua casei mele... Nu am trecut pe uliţi, ziceam să nu mă vadă lumea aşa cum arătam: neras, tuns, în zdrenţe... Am luat-o prin grădini, am ajuns prin curtea din spatele casei, sub geamul bucătăriei mele. Ardea lampa în casă. Am zărit-o pe nevastă-mea: era veselă, măcina sau mesteca ceva. La masă era un bărbat străin, în cămaşă albă, ca acasă la el. Juca table cu fiul meu, fetiţa mea chibiţa, cu toţii păreau deosebit de luminoşi şi de fără griji. Am stat mult şi i-am privit – şi am înţeles până la urmă că, pentru ei, sunt un mort. Şi că aş fi un criminal să vin acum, ca o umbră blestemată, să le tulbur viaţa pe care cine ştie cât de greu şi-au refăcut-o. Morţii cu morţii, mi-am zis, ce rost are să încerc a înnoda o funie de mult putrezită?... Am stat mai mult de un ceas sub geamul luminat al bucătăriei mele, am văzut tot, am înţeles tot. Cu primul tren de noapte m-am întors în gara cea mare din Capitală. Acolo, am strigat cât am putut de tare ce trebuia să strig. Pentru agitaţie şi recidivă, am primit alţi şapte ani – şi iacătă-mă-s!"... Acesta fusese moş Alerte. Dumnezeu să-l odihnească, prin el am învăţat că cine a murit o dată trebuie să rămână mort. Învierea e o taină uriaşă, Hristos însuşi, după părerea puşcăriaşilor, se întoarce mereu şi mereu nu la nunta din Cana Galileii, nici la Cina sa de Taină, ci pe Golgota, între cei doi osândiţi de drept comun... Locul de înveşnicire al unui deţinut

politic nu este la academie sau la Paris, ci în spaţiul martiriului său: în clipa morţii, o strigi pe mama care te-a născut (şi care singură ea te-a aşteptat până la moartea ei), ea te va lua de mână şi te va conduce acolo unde ai fost mai aproape de Dumnezeu şi de durerea lumii sale...

Din uşa dormitorului nostru, Limpi mă privea zâmbind:

– E cazul să vorbeşti ceva mai tare, îmi spuse.

Scăpam pe tangenta unei paranteze, nu avea rost s-o car cu mine înapoi spre jilavele, gherle, periprave...

– Iubito, i-am spus, a venit de mult un înger şi a strigat: „Timpul nu va mai fi!”. A venit apoi un profet, a dat cu pumnul în masă şi a strigat şi el: ”Statul nu va mai fi!”. Acum zece milioane de savanţi daţi dracului plus alte zece milioane de agitatori atei pregătesc „ştiinţific” ultimul ţipăt: „Lumea nu va mai fi!”. În ceea ce priveşte poporul din care facem noi doi parte, dulcea mea soţie, fiind el contemporan cu fluturii şi cu Dumnezeu, a învăţat să fie frate cu dracul până trece peste sora punte. În timpul celor douăsprezece năvăliri şi ocupaţii barbare, a învăţat perfect cum se iese şi din Timp, şi din Istorie, şi din Lume. Au sosit turcii aceştia de tip nou, acum ştim lecţia: ca melcii ne retragem în cochilie, trăind din mai nimic.

– Da, îmi răspunse Limpi, dar tot de la tine ştiu că vechii barbari nu ne cercau sufletul. Or, cu noii noştri auto-ocupanţi, am intrat în entropia sufletelor. Trebuie să pierim şi ca memorie, şi ca istorie. Ca nişte viermi ce suntem, nu ne mai rămâne decât poetica speranţă că într-o zi vom fi iar fluturi, într-o altă lume şi altă istorie...

– Limpi, sunt îngeri în apropierea noastră. Nu am băut şi paharul meu e gol. Sergiu, înainte de a muri, mi-a spus aşa: una este nemurirea, alta este Moartea. După ce încetează metabolismul nostru de mamifere gânditoare, are loc trecerea Pragului. Acolo vom da de o poartă. Poarta aceea va fi Moartea. Adică tot ce ni s-a ascuns, tot ce nu am ştiut, tot ce nu am putut fi sau avea în viaţa noastră de viermi. Pricepi? Moartea este cea de-a patra dimensiune a lumii, şi nu timpul, aşa cum susţinea Einstein. Poate că, glumea bietul Sergiu, imediat după ce trupul nostru va înceta să mai sufle vreo vorbă, o imensă mirare, o fantastică uimire ne va cuprinde: totul va fi simplu, limpede, logic şi teologic. Nu este exclus, susţinea el (care îl detesta pe Freud şi toată psihanaliza, cu excepţia lui Jung), ca, după o scurtă reciclare ideologică, să primim hrană rece de drum, plus câteva delicate aparate de des-cifrare a viselor, şi să fim trimişi, simpli spioni ai inconştientului acestei lumi nebune şi angoasate, să

bântuim, ca stafii, prin sufletele omenirii muribunde, comunicând centrului de „Sus" tot ce aflăm din coşmarurile, obsesiile sau spaimele bieţilor muritori de rând. Mie – fiindcă am câteva păcate legate de politică şi ideologie – mi se va da sarcina să curăţ latrinele ştiinţifico-futurologice ale unor comisari ca Tutilă Doi şi Osmanescu. Ţie şi lui Sommer-răzgânditul, fiindcă aţi defilat cu steguleţe sub primele portrete ale primului genialissim, bănuiesc că vi se va face onoarea de a lucra la depozitul de speranţe şi idei rebutate. Acolo – uite, beau un pahar pentru această optimistă imagine –, acolo îl veţi putea vedea pe Socrate bătându-l la fund pe autorul *Republicii,* pe Hegel trăgându-l de urechi pe ucenicul său Marx (arătându-i cu creta pe tablă cât a fost de idiot, credul şi naiv), pe Papa de la Roma primind spovedaniile spăşite ale lui Lenin şi Stalin... Va fi amuzant, te asigur! Din ceruri, vom asista la arderea în pieţe a tuturor portretelor actuale, din ordinul viitorului Portret al Şefului Comitetului de Salvare Publică; cazărmile noastre dogmatice vor deveni mănăstirile renaşterii şi mântuirii noastre; berzele albastre ale prezentului se vor transforma într-o Armată a Salvării, vor începe arestările şi torţionarea celor care vor mai pronunţa cuvântul „revoluţie", în loc să folosească adevărata sa citire, de la coadă la cap, adică „Eiţulover"... Revoluţia a rimat cu producţie şi evoluţie, dar a ratat tocmai din cauza lipsei de producţie şi de evoluţie; Eiţulover va începe să rimeze cu revolver, mai târziu vor veni poeţii să-i găsească şi alte magnifice rime...

– Bărbate, îmi răspunse Olimpia, sunt nevoită să curm cu de-a sila potopul gurii tale păcătoase. Din tot ce ai spus până acum, eu am rămas cu gândul doar la o idee: aceea că tu simţi zburând în jurul nostru nişte nevăzuţi îngeri. Şi eu simt aşa. De când ai plecat, am ştiut că nu vei ajunge la Moşul nostru: te-am bănuit umblând brambura, în cerc, în căutarea cărării pierdute. Zeci de semne mi s-au arătat: ochiul mi s-a zbătut, am scăpat chiupul cu sare, am spart o sticlă cu oţet. Am vrut să aprind candela sub icoane şi m-am pomenit aprinzând lumânări în bucătărie şi cămară. Tot timpul căutam ceva şi nu ştiam ce. Un porumbel a intrat pe geam, a vrut apoi să iasă, s-a speriat, a intrat în oglindă. N-a spart-o, a rupt numai calendarul mitropolitan. Azi-noapte am visat-o pe Iuditha, dansa Conga cu nişte cazaci beţi... Apoi m-am hotărât să fac colaci: mă gândeam că la catolici acum trebuie să fie ziua sfântului Desiderius, cel păgubos, protectorul celor fără de noroc.

– Va să zică te-ai apucat să faci colaci. Pentru cine?

– Pentru nimeni. Aveam făină, Florica mi-a adus

drojdie. Colacii, cozonacii, prăjiturile şi tortul reprezintă etapele de civilizaţie ale oricărei gospodine. Eu nu am reuşit să trec de colaci. Colaci ştiu să fac, colaci fac!... Aluatul s-a copt frumos, eu stăteam în bucătărie şi mă visam cu tine în grădina Moşului. Urmărind acolo cum îşi construiesc lăstunii cuiburile lor de viaţă veche. Cum zburdă iezii peste mormintele din cimitir, cum se adună moşnegii cătunelor, ca nişte apostoli în alb, la pomana unchiului Tudor Tutilă. A unchiului meu, care nu a trădat niciodată, care a ştiut să tacă, să tacă, impunându-ne şi nouă tăcerea lui; care a murit aşa cum a murit: crezându-se frate cu prorocul Ezechiel, în robie babiloniană fără de sfârşit. Nu l-ai cunoscut, păcat, abia prin el poţi înţelege cât de mare a putut fi puterea credinţei la nişte ţărani umili şi cu frica de Dumnezeu... Dacă nu începea să-şi scrie şi să-şi trimită epistolele îndemnând la pocăinţă, în ceasul din urmă, corintienilor şi efesienilor din familia lui, mai trăia şi astăzi...

– Olimpia, mereu te abaţi de la esenţial. Altceva voiai tu să-mi spui!

– Ascultă şi taci. Înainte de a băga colacii în cuptor, deodată m-am gândit: „Nu am... *pristolnic”.* Dacă am făcut colaci, ei trebuie să fie însemnaţi cu pristolnicul casei mele.

– Iartă-mă, nu ştiu ce e acela „pristolnic!”

– Moşu îi spunea şi „sigiliu”. E un fel de ştampilă din lemn alb şi tare, cu care se însemnează colacii de jertfă, de pomană sau de sărbătoare. Fiecare familie îşi are pristolnicul ei, care e păstrat în casa celui mai bătrân. Al nostru era la Moşu. Ştampila reprezenta un simplu cerc în care se înscria o cruce, iar în cele patru sferturi ale cercului era câte o literă grecească, veche: Iisus Hristos, Regele Iudeilor... Alte case aveau alte forme sau inscripţii. Pristolnicul e un obiect sfânt, copiii nu au voie să-l atingă, stă ascuns undeva lângă icoană. Când moare cel care-l deţine, e transmis celui care se consideră a deveni şeful familiei.

– Am înţeles!

– Am băgat colacii la cuptor, păzindu-i să nu se ardă. S-au rumenit frumos. Vino să-i vezi, merită!

Am urmat-o în bucătărie. Pe masa acoperită cu o faţă albă, scrobită, era un colac mare, ca o cunună toarsă, în jurul ei, doisprezece colăcei mărunţi, plini. Miroseau a sărbătoare, a bucurie.

– Foarte frumos, am zis. Sunt ca o constelaţie.

– Stai!... Când i-am scos din cuptor şi i-am aşezat aici, aşa cum îi vezi, mi-am amintit iarăşi de pristolnic. Avusesem eu grijă să însemn fiecare colac cu treimea degetelor cu care mă închin, dar asta e altceva: nu e pristolnic... Şi atunci, ca împinsă de la spate, începui să cotrobăi în traista cu care îmi sosiseşi din peştera

aceea. Şi am găsit, în fundul trăistii, pristolnicul. Uite-l. E cel al casei mele. Eu cred că Moşul ni l-a trimis anume, ca pecete a hotărârilor sale...

Pristolnicul arăta ca un mâner de sabie, foarte frumos lucrat Cred că din lemn de corn. La capăt avea într-adevăr însemnul sacru: un cerc şi o cruce despărţind, în colţuri, patru litere greceşti. Limpi îl ţinea în amândouă palmele ei, privindu-mă, cu uimire, dar şi cu puţin fior sau spaimă.

– Mă întreb: ce o fi însemnând asta? Îşi ia Bunul rămas bun de la noi? Pleacă fără întoarcere? Nu crede că-l vom urma?

– La vârsta lui, e normal să se gândească la orice. Nu totul trebuie explicat. Ne mişcăm în câmpuri de determinare total diferite: din faptele, gesturile, vorbele noastre, doar o mică parte, o infimă parte se poate explica pe baza logicii sau a principiilor cauzalităţii. Nu există – după a mea părere – coincidenţe întâmplătoare, totul în lume e sens şi semnificaţie, doar că minţii şi simţurilor noastre de zi le scapă esenţa şi etica celor mai multe din întâmplările prin care trecem...

– Am găsit alături şi două CEC-uri pe numele lui Marin şi Florica. Şi două lumânări de ceară verde.

–... şi o sticla de ţuică bătrână, şi o doniţă de miere proaspătă... S-a gândit la toată lumea... Dar vezi, seara, când am dormit, CEC-urile erau în buzunarul hainei mele.

– Petruţa! Eu aşa cred. A venit să-l trezească pe Sommer cel mic, tu dormeai somnul tău adânc, a aranjat ea totul aşa cum i-a spus Moşul... iată şi ochelarii tăi, iată şi buletinul pe care, zici tu, ţi l-au luat miliţienii în pădure.

– Olimpia, eu nu mă mai mir de nimic. Ne mişcăm pe nişte orbite necunoscute, nu mai e cazul să ne punem prea multe întrebări. Nu are rost să plângi, draga mea: *Wir sind in der Gnade,* îmi spunea mama, când disperarea bătea la uşa noastră. Suntem în Graţie. Olimpia, totul în jurul nostru trimite şi povesteşte. Drumul meu a avut, probabil, un rost adânc, fiindcă mă simt acum ca un pelerin întors de la locurile sfinte. Chiar dacă nu am ajuns până unde aş fi vrut să ajung... Lasă tu lacrimile, de acum încolo eu sunt oarecum liniştit: totul s-a hotărât undeva. Noi să rămânem noi, să nu ne temem de nimeni şi nimic, cărarea destinului hărăzit va veni singură la picioarele noastre. Vino, vreau neapărat să-ţi povestesc visul meu din peşteră. Nu a fost un vis oarecare, dovadă că îl văd şi acum în faţa ochilor. Fiecare imagine, fiecare cuvânt ce s-a rostit, a rămas ca ars în memoria mea. Nici chiar visul ce l-am avut înainte de arestarea mea – un vis teribil, te asigur – nu se poate compara cu

intensitatea şi limpezimea visului ce l-am avut, azi-noapte, în peşteră.

– E seară. Candid, stai puţin, mă dezbrac, fac un duş rece şi vin lângă tine. Mâine vom avea o zi grea. Trebuie să dormim liniştiţi şi mărturisiţi. Vezi vreun drac pe aproape?

– Nici unul. Dar în visul meu au apărut câţiva.

– Nu te grăbi să-mi spui. Aşteaptă să mă spăl. Eu nu am dormit toată noaptea. Am simţit că rătăceşti, că ceva nu e în regulă cu această chemare, cu această strigare a Moşului...

Am auzit duşul curgând. Prin geam vedeam lumina obosită a serii, norii roşietici dinspre apusul soarelui. Bătea un pic de vânt, coamele pomilor se îndoiau, dar furtuna rămânea departe, undeva înspre bălţile bărăgane ale Istrului. Limpi ieşi din baie, era în cămaşa ei de noapte ţărănească, îmi făcu semn să mă închin. Ea aduse din bucătărie un căţui cu cărbune şi afumă cu tămâie încăperea. Aprinserăm lumânările Moşului şi luminiţa candelei, traserăm perdelele la geamuri. Când o simţii cuibărindu-se lângă mine, friguroasă şi slabă ca o pasăre beteagă, o cuprinsei cu braţele. Simţeam mirosul curat al părului ei de fată cuminte, trupul acesta iubit vibra acum alături ca o alăută. Cele trei singurătăţi – ale fiecăruia din noi, ale singurătăţii în doi şi ale singurătăţii spaimelor noastre faţă de întunericul spaţiului şi timpului de afară –, toate se uniră şi se topiră în bucuria acestei armonii de seară. Bunul Dumnezeu ne era aproape, lumânările de ceară verde ale Moşului ardeau aromat sub icoana Maicii Domnului. Silueta bronzosului profet dispăruse. Eram la fel de izolaţi şi de speriaţi ca şi în noaptea aceea petrecută în pivniţele teatrului; totuşi, acum eram acasă la noi, sub icoanele noastre, împreună. Gustând încet şi rar din rachiul de coarne şi afine, simţeam prăbuşindu-se, fără zgomot, marile împărăţii, auzeam, ca o orchestră îndepărtată, cascada crudă şi nemiloasă a timpului, vedeam în faţa mea un pustiu biblic spre care – fără să avem voie a ne întoarce capul – trebuia să ne îndreptăm grăbiţi şi speriaţi. Era momentul propice, puteam să încep a coborî pe treptele negre ale amintirii visului din noaptea trecută.

– Draga mea, îmi începui eu halimaua, cred că, după ce am adormit, somnul meu a fost ca al unei broaşte sau al unui rac în mâlul gros şi cald dintr-o baltă fericită. Apoi, nu ştiu cum, m-am pomenit în barca fără vâsle a lui Böcklin. Singur. Eram în picioare, aşteptam să zăresc insula cu cedri. Apa era de culoarea cernelei, o bănuiam plină de monştri ascunşi. Bine-nţeles, eram în zeghe. Fugisem de undeva, eram urmărit. Mă temeam. Văzusem în piaţa catedralei din

Genopolis sau în piaţeta din faţa Vinalcoolului din Isarlâk, nu sunt sigur, capul meu sau al fratelui meu înfipt turceşte într-o ţeapă, în jur, lumea dansa, eu te căutam prin mulţime, eram fericit că sunt încă viu, că nimeni nu observă zeghea mea de puşcăriaş. Apoi, scoţându-mi ochelarii negri, împins din spate de doi sergenţi ce păreau a fi gemeni, mă pomenii într-o mănăstire scobită în muntele galben de nisip sau sare. Da. O subterană sală de lectură. Părea a fi biblioteca noastră din Genopolis, doar că mi se părea imensă, înconjurată de firide săpate în pereţii muntelui, ceva asemănător cu aşezările călugărilor anahoreţi din pustiul Capadociei. În fiecare din aceste firide lucra câte un învăţat, întreaga galerie de severe portrete ale clasicilor istoriei, filologiei şi literelor Renaşterii noastre naţionale şi spirituale, întreaga şcoală silvană şi moldavă de cronicari erau acolo: toţi erau deosebit de activi, manevrau codexuri, cărţi, manuscrise. Şi râdeau, râdeau, păreau cuprinşi de o veselie ciudată, ca şi când tot ce vedeau şi citeau ei în lumea lor ar fi fost deosebit de comic şi de vesel. Pe lângă ei – ca simple ajutoare, bibliotecari-arhivari sau curieri de serviciu – circulau nişte spirite hibride: demoni frumoşi, dar cu aripi negre, de îngeri negri, având totuşi priviri curate de poeţi sau muzicanţi fără de păcat: erau draci – dar aveau ochi albaştri şi se purtau ca nişte îngeri preacuraţi. Cei care m-au adus şi m-au lăsat în capul mesei de lectură din mijlocul sălii, după ce mi-au scos cătuşele, au dispărut mârâind, de-a buşilea.

Am rămas singur. Mă simţeam foarte nefericit: în lumina obscură a acelei ciudate peşteri, am putut constata că, de astă dată, fără nici un dubiu, eu însumi aveam două umbre. Una era umbra mea naturală, cealaltă însă era o altă umbră, străină, pe care nu o mai întâlnisem şi pentru care mă simţeam foarte vinovat şi umilit.

Atunci, din forfota acelor cărturari ocupaţi cu munca şi cu veselia lor, se întoarse spre mine o umbră înaltă, severă, cu ochi pătrunzători. L-am recunoscut de îndată: era fostul meu magistru în filosofie, marele Napocos, despre care ţi-am vorbit de atâtea ori. Mă arătă cu degetul şi spuse râzând:

„Ia uitaţi-vă cine ne-a sosit! Profesorul Desiderius Candid!”

Un înger-drac de serviciu se apropie de mine, mă privi lung în ochi, apoi, fără mânie, ca şi când ar fi pronunţat un diagnostic, zise:

„Vrea să treacă graniţa. E pus pe fugă.”

Brusc, râsetele încetară. Napocos se luă de cap, părea foarte supărat, ochii lui mă sfredeleau cu milă şi deznădejde, îngerul cu coadă şi coarne mă

percheziţiona cu mâinile sale frumoase, albe şi foarte pricepute.

„Iată ce avea ascuns în traistă: un fier de plug vechi."

Napocos luă fierul din mâna paznicului meu. Se uită la el, se mai lumină. Mă întrebă fără mânie, zâmbindu-mi uşor:

„Unde voiai să fugi cu acest fier de plug?"

„La Roma", îi răspunsei... Totdeauna mi-a fost frică de anchetatori, torţionari, procurori, dar la judecată, în faţa instanţelor, învingându-mi orice frică sau prudenţă, m-am comportat totdeauna demn şi curajos. Privindu-l pe dascălul tinereţilor mele, îmi reveni curajul de zile mari şi reuşii să mă uit drept în ochii lui spunându-i:

„Am dus un fier de plug la Viena şi l-am îngropat acolo. Altul l-am dus la Champs Elysées, lângă Arcul de Triumf. Acesta ar fi ultimul – vreau să-l îngrop în Forul Roman, cât mai aproape de Vatican..."

„Cu ce scop? Explică-ne!"

„Ţara mea, le spusei, lunecă într-o derivă mortală: se şi scufundă, se şi îndepărtează de Europa-Mumă. Prin Balcani,

Bizanţ, ne paşte pericolul de a ne topi în îmbrăţişarea barbară a Asiei: a împărăţiei asiro-babiloniene sau a pustiurilor lui Gingis-han. Cu aceste fiare de plug aş dori să ancorez, ţara mea de Europa: cele trei capitale reprezintă stâlpii devenirii noastre istorice..."

Un râset de zile mari însoţi declaraţia mea. Mă simţeam jignit, am ţinut să argumentez:

„Vă cunosc, nu vă pot acuza de lipsă de dragoste pentru ţară. Dar aţi murit de mult, nu cred că mai înţelegeţi ceva din ce se întâmplă astăzi la noi... (Continuau să râdă cu hohote!) Suntem pe cale de a ne stinge, de a pieri. Familia s-a destrămat, şcoala a devenit contrarul ei, biserica noastră s-a curvit. Satul a intrat în pământ, ţărănimea s-a dus spre oraşe. O imensă ceaţă de urât şi de prostie ne îneacă zi de zi. Nu mai ştim nici râde, nici zâmbi. Cărturari adevăraţi nu mai există: şi dacă există, ei sunt ascunşi în găuri de şarpe sau de şobolan. Mila, căinţa, dragostea, ca sentimente umane, bunul-simţ, măsura, raţiunea, ca principii de guvernare şi coexistenţă, toate au dispărut Am devenit un popor de nevertebrate, de actori fără voie, de aplaudători în veşnicie. Presa a murit sau e o ruşine; cultura s-a redus la un simplu portret pe care trebuie să-l adorăm şi căruia, zilnic, îi aducem jertfe, ca lui Baal sau Osiris. Peste o ţară primitivă şi subdezvoltată – dar curată, plină de frumuseţe şi spirit – s-a fost zidit un Babel-agroindustrial, un colos de fier şi beton, peste care, cu o faraonică încăpăţânare

utopică, s-au instalat minciuna, nepriceperea şi hoţia organizată. Debandada şi harababura de stat. Deasupra acestei piramide reale, străluceşte Portretul Lui... Pentru acestea – şi multe altele – m-am gândit că e bine să ne ancorăm în trupul Europei, din care şi pentru care ne-am născut şi ca popor şi ca speranţă..."

Olimpia mă asculta, sprijinită în coate, cu ochii măriţi, ca vrăjită. Pentru ea, tot ce povesteam avea şi alte înţelesuri decât ceea ce reieşea direct din visul meu.

– Când am terminat cele ce le aveam de spus, s-a aşternut peste întreaga bibliotecă o grea tăcere. Napocos nu mai era încruntat şi mânios, îmi zâmbea ca pe vremuri: cu simpatie, de sus, ca un mare înţelept ce ascultă bâlbâielile unui ucenic al său. Apoi, printr-un semn cu mâna, ceru să se facă linişte. Politicos, mă invită să mă aşez. Era un fel de scaun foarte înalt, din acelea care se folosesc pentru a se putea consulta cărţile ce se găsesc în rafturile cele mai de sus. Mă urcai pe scăriţă şi mă aşezai. Se aşezară şi ceilalţi din conclav. Ca o furtună, prin această imensă sală trecu Osmanescu, în uniformă, urmat de o întreagă haită de câini-lupi şi pistolari. Toată lumea încremeni, devenind simple portrete înrămate. Eu la fel. Patrula de control trecu, se părea că nu ne vedea. Trăgeau cu pistoalele în cărţi, biciuiau cu cravaşele busturile de ghips ale clasicilor, după care, lătrând comenzile militare, se îndepărtară ca o vijelie de vară...

„Dragă colega, îmi spuse Napocos, am dezlegare de la superiorii mei să-ţi destăinui câteva adevăruri într-adevăr adevărate. Voi începe prin a-ţi atrage atenţia că expunerea ce ai susţinut-o aici suferă, din păcate, la bază, de trei foarte lumeşti erori. Da! Prima eroare, cea mai candidă de fapt, constă în faptul că vorbeşti urât şi defăimezi rolul fizic şi metafizic pe care îl are – şi îl va mai avea – genialul nostru Suleiman. Văd că eşti surprins! Nu-i nimic, te vom lămuri îndată. Află, iubite domnule profesor, că aici eşti în uriaşa Academie de Salvare a Lumii. A.S.L. Noi suntem doar secţia valahă a acestei academii. Nu ne mai ocupăm nici de filosofie, nici de filologie sau istorie. Nu! Uită-te aici, suntem la cea de a 665-a versiune a ceea ce, de o mie de ani, am fost nevoiţi să numim *Supplex Libellus Valachorum...* Bine-nţeles, nu mai adresăm aceste memorii nici sultanului din Istanbul, nici ţarului tuturor ruşilor, nici măcar Kaiser-König-ului din Viena. Prin interpuşii noştri, sfinţii martiri ai neamului nostru, le trimitem direct la cancelariatul bunului Dumnezeu..."

„Magistre Napocos, îl întrerupsei cu sfială, eu însumi, în această traistă de cioban, duc un asemenea

Supplex la Roma. În speranţa ca, prin Papa de acolo, să-l pot trimite să fie citit şi analizat undeva mai sus: în ceruri..."

„Ştiam, îmi spuse Napocos. De aceea eşti acum aici. Ascultă. Prea mare putere nu avem. Dumnezeu, din raţiuni care ne scapă, este hotărât să distrugă această lume. S-a săturat de ea. Cu puterea ce o are, va începe oricând o nouă Creaţiune: pe alte baze, cu alte fiinţe, alte valori şi alte legi... Omul s-a dovedit a fi o bestie ucigaşă, total antimorală şi anticerească. Popii şi-au trădat bisericile, însuşi Fiul lui Dumnezeu umblă rătăcitor şi străin prin pustiurile de cenuşă ale necredinţei şi crimei. Filosofii au devenit ideologi, moraliştii sunt politruci, învăţaţii ştiinţelor pozitive sunt simple, inconştiente unelte de poluare, spionaj şi crime în masă. Lumea e condusă de ingineri şi economişti, aceştia sunt atleţii entropiei în toate şi a totul: graţie lor şi armatelor ce le stau la dispoziţie, totul e agresivitate; instinctul morţii e înstăpânit până şi în frunze şi în jocul nevinovat al copiilor. Totul cere Moarte! Industriile, ideologiile, religiile; micile şi marile puteri, micile şi marile sisteme politice; apele, munţii, oceanele, aerul – cosmosul chiar – sunt otrăvite şi în pericol de moarte. Chiar dacă am reuşi – ceea ce nu cred – să impunem, prin absurd, la Washington să fie ales preşedinte Sfântul Duh, iar la Moscova secretar general şi generalissim. Domnul nostru Iisus Hristos, sau Budha, sau Mahomed – nici aceşti sfinţi giganţi nu ar mai putea opri aparatul de moarte ce a fost creat ca să arunce în neant această frumoasă Terra... Spre norocul nostru, numărătoarea inversă încă nu a început. Iadul însuşi – deşi a câştigat, în ultimele secole, toate pariurile, de tipul Iov cu Cerul – e total nemulţumit de această victorie a sa. Dar ce poate să mai facă? Ce rost mai are Răul, ca principiu, într-o lume în care minciuna, crima, ura şi trădarea aproapelui nu mai sunt păcate rezultate din ispitiri sau vânzări ale sufletului, ci norme de stat şi principii de luptă şi progres?... Ei bine, în această situaţie, noi cei de aici, cunoscându-ne poporul, am făcut toate aceste intervenţii posibile – şi în Rai şi în Iad – ca la conducerea ţărişoarei noastre să ajungă el, Suleimun: Magnificul, Genialul, Infailibilul, Eroul între eroi. Cel mai iubit fiu al poporului... Nu te mira, nu scrâşni din dinţi: raţiunile cereşti văd mai departe şi mai adânc. Dacă se alegea – după teroarea mortală a primelor decenii – un conducător liberal, deştept, iubitor de popor şi sensibil la cultură europeană, noi, ca scăpaţi din chingi şi puşcării, ne-am fi pus pe trai bun şi concesii cu nemiluita. Avem o înclinaţie levantină spre lene, chiul şi mică hoţie: jucăm teatru cu artă şi plăcere, învăţăm repede şi superficial, ţinem mai mult

la comoditatea şi şmecheria cotidiană, decât la principii şi la drept. Cu un stăpân deschis şi tolerant, am fi devenit repede un popor supus, concesiv, resemnat, scufundându-ne, chiar mai repede decât fraţii noştri ruşi, în purgatoriul amorf al desfiinţării prin indiferentism şi abulie politică şi socială... Dar, spre marele şi fericitul nostru noroc, Suleiman, aşa cum este, un faraon schizo-paranoic, a reuşit un lucru nemaipomenit: la ora asta absolut nimeni nu e fericit sau mulţumit măcar, nimeni nu se simte în siguranţă, nimeni nu e satisfăcut de ceea ce face, nici pâinea pe ziua de mâine a copiilor, nici dosarul meseriei sale nu e sigur şi garantat. Până şi cei mai supuşi colaboratori ai săi tremură în taină şi aşteaptă o schimbare. Nimeni, dar absolut nimeni nu mai crede o iotă din ceea ce se cheamă ideologie, program, revoluţie etc. În ţările din jurul nostru mai găseşti măcar zece la sută comunişti curaţi şi cinstiţi. Convinşi, cât de cât. La noi a devenit imposibil să mai fii comunist, iar cinstea, conştiinţa constituie o problemă de teatru şi o simplă obligaţie de serviciu şi de carnaval bizantin comun. Nu mai suntem o societate, nici un popor, suntem un stat monarhic absolut, o satrapie orientală, liturgică şi cântăreaţă. Noi, aici, avem posibilitatea de a intercepta durerea şi jeluirile poporului întreg. Ei bine, află, iubite Colega, că, graţie politicii interne a acestui fatidic tiran, suntem astăzi uniţi cum nu am fost niciodată: întregul popor este o singură fiinţă, un trup rănit de moarte, ce se roagă în cor pentru mântuirea sa. Până şi cravaşele, cizmele, pistoalele sunt sătule şi se roagă: nu mai vorbesc de durerea apelor, pământului, munţilor, pădurilor... Totul e treaz, fiecare celulă vie, fiind lovită, gândeşte politic, prin negaţie şi refuz. Am reuşit astfel să atingem un grad înalt, un nivel valoros, neaşteptat, de luciditate, vinovăţie şi răspundere. Mai mult decât atât: graţie acestei dementiale şi psihocide lăbărţări a terminologiei politice în toate şi în tot, o serie de concepte-cheie au fost total compromise şi ucise: înecate în rahat şi trăncăneală. «Revoluţie», «socialism», «partid», «popor», «progres», «egalitate» etc... îţi dai seama? Suleiman e om, *ergo* este muritor: cel care îi va urma va trebui să-i facă lista greşelilor, abaterilor, încălcărilor... Crezi că vreuna din aceste hipercompromise vorbe mari se va mai putea vreodată pronunţa de la tribună? Crezi că un nou Portret va putea să mai apară pe frontispiciile clădirilor? Noi ne-am făcut norma de aplauze, idioţie şi duplicitate pe cel puţin un secol înainte. Ştim acum, graţie Suleimanului nostru iubit, că nu cruzimea, teroarea, foametea şi turnătorii sunt răul cel mai mare: nu! Noi ne scăldăm în ridicol, ruşine, în ultimul grad de umilire patriotică, naţională. Suntem zilnic scuipaţi, minţiţi,

acoperiţi de ruşine de sus până jos. Un simplu miting sau o vizită de lucru echivalează – ca exemplu de umilinţă şi dispreţ suveran – cu un întreg secol de robie babiloneană sau ocupaţie turco-rusă. Doza letală de teroare şi tâmpire a fost depăşită: sub cenuşa vulcanică a acestui potop de ignoranţă, prostie şi bramburească cezarică, se reface bunul-simţ latin al căii de mijloc, spiritul critic al raţiunii şi pure şi practice, puterea de judecată a fiecărui individ, indiferent dacă este un simplu grăjdar la taurine, chimist în capitală sau director în ministerul nu ştiu care. Vedem cu toţii: are loc o coborâre în catacombe, limba şi sufletul poporului – cât s-a mai putut salva – se închid în cochilie într-un somn letargic, care poate să fie mortal. Dar noi ştim ce ştim, vedem lucrurile mai în mare. Omenirea a ieşit, iubite colega, din faza ei de Istorie prin evenimente, schimbări, evoluţii, reforme, sau revoluţii: cu Istoria de tip vechi s-a terminat din clipa în care viitorul înseamnă «a fi sau a nu fi» al întregii omeniri, al vieţii şi chiar al materiei planetei noastre. Suntem obligaţi să ne considerăm ieşiţi din Timpul oamenilor şi intraţi în Destin sau Providenţă. Adică, în Timpul bunului Dumnezeu. Secolul acesta al XX-lea, a fost cel mai sângeros, stupid şi criminal: cu toate nemaipomenitele progrese în electronică, armament şi comunicaţii. Cu tot răul său, acest secol a reuşit, totuşi, să lichideze – prin sudoarea frunţilor şi durerea biciului – câteva mituri sau utopii absolut nocive sau antimorale.

S-a terminat cu politica, ideologia, partidele politice: chiar şi opoziţia maniheică între sistemele democrat-capitalisto-liberale şi cele socialist-dictatorial-totalitare începe să dispară. Din punct de vedere moral şi metafizic, cuantumul de crime, abuzuri şi iresponsabilitate comise în numele libertăţii devine sensibil egal cu cel al crimelor şi absurdităţilor comise în numele revoluţiei mondiale. Cei doi giganţi – la fel de egoişti, de materialişti şi chiar atei – tot înfruntându-se ca doi cocoşi ai apocalipsei, au ajuns să semene între ei: şi în limbaj şi ca nivel, şi la metode. Poporul de jos, sărăcimea lumii, valorile veşnice ale acestei lumi nu au prea mult de sperat nici de la unii, nici de la alţii. Tineretul de «dincolo» e îndobitocit de libertate şi confuzii; cel de aici, de disciplină, lozinci şi dogmatism. Şi unii, şi alţii *urăsc,* abia aşteaptă ora H, când vor putea, în sfârşit, să se descarce ucigând. În faţa acestei înfruntări fără de speranţă, este cât se poate de firesc ca singurele popoare care au învăţat ceva, care s-au ales cu un câştig uman şi divin din cataclismul istoric al acestei false păci înarmate, să fie exact acelea care au suferit cel mai mult şi mai pe nedrept. Suferinţa e o zestre, e

o şcoală, e un semn pe frunte. Umilirea, lipsa de speranţă, absurdul şi prostia fără de limite şi control valorează cât o reformă şi o contrareformă la un loc. Pentru noi, de pildă, anii de lumină ai Magnificului fac mai mult, ca filosofie şi drept constituţional, decât toată epoca lui Caligula, Nero, Gingis-han sau Hitler. Aceia ne luau numai viaţa: acesta de acum ne vrea sufletul, dragostea, entuziasmul nostru şi al copiilor noştri, *in saecula saeculorum...* El, ca un meteor, a luat-o în sus, poporul ca o cârtiţă jumulită, în jos. Schizofrenia e gata: noi suntem în plin comunism real, fiindcă sper, sper că eşti de acord cu noi că, de fapt, acesta este comunismul. Real, subreal, suprareal. Da!"

– Iartă-mă că te întrerup, îmi şopti Limpi la ureche, toate aceste lucruri ţi le-a spus Napocos al tău sau crezi tu că ar fi putut să ţi le spună dacă ar mai fi trăit şi v-aţi fi putut întâlni la un pahar de vodcă în cârciuma ta ostrogotă sau în grădina aceea botanică din Genopolis...?

– Limpi, iubita mea, îi spusei, am eu momente când fantazez, alte momente când sunt un simplu emiţător de idei acumulate de mult prin lecturi sau tăceri îndelungate. Dar de astă dată e vorba de un vis: de un vis total, înscris în memoria mea ca pe o tăbliţă de ceară sau foaie de plumb. Există artişti care *văd* idei, muzicieni care *aud* idei, mie mi se întâmplă deseori să *visez* idei. Recunosc. Crede-mă însă că, din respect pentru ora asta a noastră, din sacrul respect pentru memoria marelui meu dascăl care a fost genialul şi martirul Napocos, nu mi-aş putea permite nici să mint, nici să improvizez sau să mă substitui fiinţei sale transcendentale. Spiritul său e şi acum undeva aproape de noi, ne aude, ne verifică. Nu mă tem eu de agie cât mă tem de galeria aceea de portrete grave ce-l înconjura, întregul meu neam de şerbi şi iobagi, de proletari şi ţărani pălmaşi, era concentrat în figurile acelea. Tu nu ştii ce înseamnă pentru noi un *Supplex Libellus?* Nu ceream drepturi la pământ, la legi egale, la reprezentare în stăpânirea de sus: nu. Ci doar dreptul de a fi recunoscuţi că *suntem,* că asistăm, că reprezentăm 80 la sută din populaţie, chiar dacă nu avem şcoli, burghezie, nobilime sau cler... Timp de aproape un mileniu, până în pragul acestui secol, noi nu am avut buletin etnic: eram consideraţi nişte animale de jug, mult mai dispreţuite şi mai exploatate decât au fost sclavii negri de pe plantaţiile sudicilor americani...

– Ştiu, ştiu. Te cred. Spune mai departe. Ce ţi-a mai spus Napocos?

– Eram mut, nu-i puteam replica. Se părea că nici nu eram acolo ca să vorbesc, ci ca să ascult... Unul din îngerii hibrizi care mă păzea cu blândeţe îmi scoase

tot ce mai aveam în traistă pe lângă fierul acela de plug: manuscrise. Pentru care tremuram de frică. *Decaruga* mea, *Introducerea în victimologie, Manualul* acela al *bunului puşcăriaş,* în versuri, pentru uzul euro-comuniştilor... Erau cunoscute, din râsetele conclavului mi-am dat seama că sunt şi ridicol, şi total în urmă cu politica ce se urmăreşte în ceruri.

„Dragă domnule coleg, îmi spuse Napocos, cunoaştem de mult aceste lucrări, am şi colaborat pe vremuri la alcătuirea lor... Nu râdem de buna dumitale credinţă – Doamne fereşte! –, ci de inconştienţa şi ignoranţa ce o dovedeşti în materie de cunoaştere şi metodă. Mă uit la acest fier de plug şi mă întreb: de ce-l duci la Roma? Mai poate Europa asta salva pe cineva? Iubite prietene, cu riscul să-ţi dărâm şi ultima fărâmă de speranţă, trebuie să-ţi spun că această măreaţă, cultă şi civilizată Europă abia-şi mai ţine propriile izmene. Profitând de catatonia strategică a celor doi giganţi. Europa – acest muzeu al tuturor iluziilor, utopiilor şi ideilor salvamunde – nu mai este decât o imensă tarabă de comercianţi şi mici politicieni venali care, cu toate că dispun de gigantice biblioteci şi planetare informaţii, din lipsă de curaj şi morală, sunt total incapabili să se ridice peste interesele lor, total şi meschin egoiste. Dacă vor fi lăsaţi în pace, crede-mă, şi peste o sută de ani, vor continua să se certe în parlamentele lor de băcani şi zarzavagii pentru pieţe, preţuri, alianţe şi mici sfere de influenţă. Iară să facă cel mai mic pas înainte spre o unire politică sau spre a deveni, între cei doi balauri, a treia putere diplomatică a lumii... Nu pot. Familia, şcoala, biserica şi statul lor sunt bolnave: de libertate, consum, egocentrism, memorie istorică. Maşina, curva şi contul la bancă – iată miturile ce înlocuiesc, la aceşti urmaşi ai Renaşterii şi Luminismului, luciditatea, căinţa, mila de aproapele. Crede-mă, dragă Candid, noi avem aici legături apropiate cu fraţii noştri unguri, cehi, polonezi: cu toţii suntem de acord că după Yalta şi Helsinki, care ne-au condamnat şi îngropat aproape pe vecie, nu au profitat nici americanii şi, mai nou, se vede, nici ruşii, ci fraţii noştri europeni. Acum pândesc africanizarea economiilor noastre, ce va avea loc sub privirea atentă şi competentă a presei şi libertăţii lor de informare. Deja se simt o rasă superioară, deja au gata formulele prin care ne vor face singurii vinovaţi, deoarece suntem laşi, deoarece aparţinem biogenetic unor seminţii condamnate la sclavie. Ar fi foarte nefericiţi, crede-mă, dacă într-o absurdă zi, nişte marţieni naivi şi milostivi ar sosi şi ar organiza la noi alegeri libere, anulând Yaltele şi Teheranurile toate. Nu observi? Peste tot, la toate conferinţele lor demagogice, vorbesc de respectarea drepturilor

omului, fără ca vreunul din ei să scape o vorbă cât de şoptită, despre dreptul la autodeterminare liberă al popoarelor. Europa e laşă, e bătrână: cuprinsă de acel instinct al morţii ce se manifestă în arta, literatura şi tineretul ei. Invadate de această magnetică atracţie spre crimă, teroare, moarte, cruzime... Toate valorile şi instituţiile Europei vechi au murit sau au intrat în biblioteci şi muzee. Nici un englez francez sau neamţ nu se va scula de la masa sa bogată (chiar dacă e şomer sau socialist convins) nu ca să vină să lupte pentru eliberarea noastră, dar nici pentru a ne întinde, pur şi simplu, un băţ nouă, celor ce ne scufundăm, lent şi sigur, într-o mocirlă de care nici bieţii ruşi nu mai sunt vinovaţi... Noi nu avem în ţara noastră – cu excepţia familiei sultanale – nici un marxist convins. La ei sunt cu milioanele: au şi arme, şi tipografii, şi gata pregătite spânzurătorile sau ghilotinele viitorului lor luminos. Aşa încât, iubite domnule coleg, eu zic: lasă aici acest fier de plug. Avem în gând – noi, reprezentanţii popoarelor sacrificate la Yalta – să înaintăm celor în drept un ultim plan al nostru. De salvare *in extremis* a acestei preacurve Europe de care aparţinem şi cu sufletul, şi cu trupul nostru. Da, un plan gândit îndelung, rupt din inimă, un plan de mare risc şi deznădejde. Dar, din păcate, singurul care ar putea provoca o trezire generală a conştiinţelor. Malraux a spus: «Scopul oricărei eliberări este ca poporul respectiv să înveţe pe pielea lui ce înseamnă adevărata ocupaţie!». Aşa încât nu ar fi exclus ca, într-un viitor nu prea îndepărtat, să propunem SUS DE TOT *o ocupaţie eliberatoare de cel puţin zece ani.* Asta înainte de sfârşitul acestui secol, bine-nţeles. Ar fi, după a noastră severă părere, singura modalitate prin care am putea face ca instituţiile spirituale ale Europei să poată prinde conştiinţă de sine. Bisericile s-ar umple până la refuz, burtăverzimea lor ar începe să gândească dezinteresat şi în mare, elitele lor intelectuale, stând la coadă şi tremurând de frică pentru dosarul lor de cadre, ar pricepe, în sfârşit, că Răul nu e divizibil şi că sifilisul vecinului de continent se poate lua şi prin megafon... Europa nu a cunoscut nici o ocupaţie îndelung barbară: a avut parte de dictaturi, de deportări şi lagăre, dar nu a trăit – şi nici nu-şi poate imagina – cam cum este un totalitarism total şi asiatic. Imaginea a ce este, de fapt, lumea noastră de astăzi ca ideologii, dogmatisme, idiologii şi religii politice nu o putem avea decât privind spre Liban sau Cambodgia. Din punctul de vedere al confuziilor politice, morale şi religioase – Europa noastră de azi nu este decât un fel de Liban încă nedevelopat. *Quod capita, tot nonsensu*. Zece ani de ocupaţie, cu respectivul tacâm de colectivizări şi

naţionalizări cu forţa, de lagăre şi berze albastre atotputernice, ar putea să-i facă să învie din acest materialism dulceag şi scârbos în care se scaldă azi parlamentarii şi gazetarii lor. Gazetarii care le spun parlamentarilor ce ar trebui să facă şi parlamentarii care le spun gazetarilor cam ce ar trebui să scrie...".

– Ideea asta – iartă-mă – am mai auzit-o: mi-ai vorbit de ea odată, într-o seară de ploaie sau lapoviţă.

– Poate! Coincidenţa e cu atât mai cutremurătoare. Poate că anumite vise nu sunt decât repetarea în inconştient a unor obsesii sau incertitudini din viaţă.

– Asta a fost totul?

– Nu!... Napocos a mai adăugat: „Europa este matricea noastră morală şi istorică – ea ar fi şi baza tuturor sistemelor sociale ce se bazează pe naţiuni, ideologii, partide şi lupte de clasă, castă sau rasă. Dacă va fi ocupată şi va începe şi acolo, ca la noi, castrarea spiritelor şi dărâmarea a tot ce e morală, proprietate şi contract social, atunci, cine ştie, poate că, îngrozită de moarte în îmbrăţişarea de dragoste a Asiei crude şi neiertătoare, creierele sale, capabile de mari sinteze şi soluţii, vor elabora acea a treia, a patra, a nu ştiu câta cale, prin care să se pună capăt înfruntării stupide şi mortale între capitalismul de tip american (care nu poate servi de model nici măcar europenilor) şi socialismul de tip stalinist (care e detestat până şi în Piaţa Roşie, unde se defilează de şaizeci de ani)... Secolul viitor nu poate să nu ţină seamă că politica de toate genurile şi ideologiile de toate extremele sunt total compromise şi inoperante. Nici soluţia micilor state naţionale, nici cea a marilor confederaţii de etnii şi culturi nu poate funcţiona. Familia, Biserica, Statul trebuie să-şi găsească o altă fundamentare decât puterea poliţienească a comuniştilor sau trăncăneala de tarabă şi presă a politicienilor de mijloc. Europa există, ea trebuie doar trezită din somnul acesta de impotenţă şi egoism de piaţă: dacă va scăpa de umbra dolarului şi concurenţa yenului, numai mizeria rublei are să o poată învăţa să fie cinstită cu ea însăşi. Şi cu valorile ei, pentru care, deocamdată, murim noi, unul câte unul, suferind de «nevroza asta vegetativă» ce a cuprins, ca o ciupercă otrăvitoare, toate sufletele noastre".

– Întoarce-te, bărbate, la visul tău. Lasă tu calea asta europeană – ea nu mai e posibilă pe acest pământ, cu această omenire. Crede-mă! Dumnezeu e supărat, iadul e speriat: vrea tratative, ca la Geneva, cu Cerul. Asta îmi place grozav. Înseamnă că diavolii şi drăcuşorii pe care-i vezi tu mereu nu sunt nişte trimişi ai răului: din contră, ei ar fi emisarii unei împăcări, nişte biete suflete, trimise pe teren să vadă la faţa

locului ce se mai poale salva din recolta compromisă. Asta mi se pare fantastic: fantastic şi ştiinţific! Iadul care e total nemulţumit de faptul că Răul său a învins peste tot. Acum ar dori să salveze câte ceva din lumea asta, totuşi. Ca şi ofiţerii lui Osmanescu: stau de treizeci de ani pe capul directorilor şi inginerilor din fabrici, dar acum, când aceste uzine şi fabrici se declară falimentare, îşi suflecă mânecile şi se declară gata să pună mâna să lucreze, ca treaba să meargă cât de cât. Pocăinţa cravaşei, mintea cea de pe urmă a pistolului: răzgândirea fiilor răzgândiţilor, a celor care susţineau, pe vremea tinereţilor mele, că disciplina în muncă e mai importantă decât munca însăşi... Spune mai departe, te ascult ca pe un profet!

– Visul mi s-a tulburat. S-a ivit un fel de furtună, sau alarmă, sau ceaţă. Savanţii şcolii mele latiniste, luându-şi grăbiţi manuscrisele supplexurilor lor, cuprinşi parcă de o streche subită, s-au bulucit spre ascunzătorile din peşteră. Ca furnicile, ca vrăbiile. A răsunat apoi un cor bisericesc, bizantin. Eram undeva departe în stepă, voiam totuşi să plec la Roma. Un cal şarg mă aştepta într-o pădure de paltini doborâţi de furtună. Atunci, lângă izvorul de lângă troiţă, îl zării pe însuşi Patriarhul Pimen. În toată splendoarea odăjdiilor sale. Mie nu-mi spune nimic acest nume, Pimen, în vis totuşi, se părea că ar fi o veche şi gravă cunoştinţă a mea. Călca popeşte spre mine, nişte îngeri-draci hibrizi, cu voci joase, slavone, veneau cântând şi cădelniţând în urma lui. Patriarhul mă binecuvânta popeşte, apoi mă sărută zdravăn, pe gură, aşa cum sărută numai ruşii vechi. Râdea, îmi făcea şmechereşte cu ochiul. Corul cânta acum: *Kto ivo zmit, civo on margait...!?,* un vesel cântec ţărănesc, pe care-l ştiu din Ucraina anilor de război. Mi-a luat fierul de plug, l-a binecuvântat şi a zis: „Ţărani din toată lumea, uniţi-vă!”. Atunci mi-am dat seama că Patriarhul acesta este chiar statuia noastră de bronz. Corul dispăru la un semn al său. Cum am rămas singuri, începu să-mi vorbească... nemţeşte.

– Nemţeşte! Nu i-a fost ruşine. Şi ce ţi-a spus?

– Mi-a spus aşa: „Iubite colega, eşti un membru vechi, ilegalist, din adevărata gardă de adevăraţi comunişti, iată ordinul meu: nu te mai duci la Roma unu, nici la Roma doi, ci direct la Roma trei. La Leningrad. Rusia este ţara Providenţelor, îmi pare rău că nu am prevăzut asta cât am trăit. Ruşii sunt singurul popor ales. Doar că deocamdată nu ştim pentru ce: pentru mântuirea sau pentru pieirea omenirii? Te duci şi îngenunchezi în faţa Palatului de Iarnă. Şi începi să strigi cât poţi de tare: Marx mi-a spus că voi sunteţi singurul popor din lume, singura putere şi singurul stat care poate, peste noapte, opera

o întoarcere de 180 de grade în politica mondială. Iată ce vă propune Karl Marx: întoarceţi-vă la propriul vostru popor! Lăsaţi dracului ideea asta cu salvarea şi ocuparea lumii întregi. Ea nu se poate face prin tancuri, agenţi şi lozinci. Întemeiaţi o uriaşă Academie de Ştiinţe Morale, introduceţi Morala în învăţământ, la toate gradele: nici morală creştină blândă, nici morală habotnică comunistă – ci o morală ce a rezultat ca sinteză după acest secol de educaţie, instrucţie şi dresaj total nereuşite şi compromise în ochii poporului. Transformaţi omul vostru nou – care e beţiv şi leneş, indiferent şi apolitic – într-un om vechi, simplu, blând şi bun. Harnic şi cinstit. Mujicul rus face legătura între pământ şi cer, între bază şi suprastructură, între Asia şi America. Un sfert de secol de cer. Atât. Cinci cincinale de morală proletară socialistă veche, de mică libertate, mică proprietate, modestă slavofilie, discretă redescoperire a unui mare suflet european pierdut. Mai spune-le, tot strigând, că, dacă vor reuşi cu această revoluţie morală internă, lumea întreagă li se va închina ca la o minune. Iar America – cât e ea de pragmatică şi de tehnologică – va rămâne cu gura căscată, fără argumente. Toţi predicatorii săi baptişti sau presbiterieni vor trece la această antiortodoxie cu samovar, cazacioc şi Puşkin...". Bustul nostru, dragă Limpi, era foarte trist, plângea, eu îi ştergeam lacrimile. Nu prea părea convins de ceea ce-mi spunea. Eu, totuşi, disciplinat cum mă ştii, i-am promis că voi face exact ce m-a sfătuit el. „Ce să cauţi, tovarăşe, îmi spunea el lăcrămând, la Roma? Vaticanul Doi? Limba latină scoasă din liturghie? Popi catolici dansând rock şi cerând dreptul la căsătorie şi homosexualism? Pe Papa, care nu ştie – deşi cunoaşte perfect opera mea – nici *excathedra,* să împace varza săracilor cu cupra bogaţilor şi lupii cruzi ai militarilor din întreaga lume?...". I-am dat să bea din sticla mea. L-am liniştit, apoi, cu sfială, i-am propus: oare nu ar fi mai bine să meargă personal la Leningrad? El e cineva, e Karl Marx, un clasic iubit şi admirat. Pe când eu? Un *niemand* cu bube-n cap şi tinichele de coadă... S-a speriat teribil. „Pentru nimic în lume, colega! Mi-e frică de ei! Aş putea să fiu arestat, anchetat sau bătut. Nu am cea mai mică vocaţie pentru durere, suferinţă sau lagăr. Zău! Ai uitat vorba sfântului Augustin: *«Was ist ein Staat ohne Gerechtigkeit? Eine Räuberbande!...»".* Eram uluit, draga mea, nu mi-l puteam închipui pe Marx citându-l pe autorul acelei cereşti prime utopii creştine: *Civitas Dei.* În clipa în care încercam să-l scap de tremurături şi frică, câmpul în care eram se umplu de ţigani. O tânără cu sânii goi, neagră ca o etiopiană, se proţăpi în faţa noastră. Ne înjura şi ne scuipa, în

limba ei, bine-nţeles. Apoi, în glumă sau batjocură, îşi apăsa sânii ei bogaţi şi ne stropi cu lapte de sus până jos. Un urs apăru dansând, voia să ne îmbrăţişeze sau să ne lingă. Osmanescu îl ţinea în lanţ. Ne speriarăm de moarte şi eu, şi Karlie, dispărurăm sub masă. Eu aş fi vrut să strig după ajutor, poate că am şi strigat, dar...

Nu am mai continuat să povestesc. Iubita mea adormise. Ar mai fi urmat să-i spun că până la urmă – ca în toate visele mele – am ajuns iar în faţa unei instanţe militare. Eram în cătuşe, cu picioarele în lanţuri, ca la vieţaşi. Cineva în spate – o voce de femeie, poate mama, poate chiar Olimpia – îmi tot şoptea la ureche: „Prostule, învaţă să mori, învaţă să mori, altfel nu vei scăpa niciodată de frică!".

În cameră totul plutea în calda penumbră a candelei. Faţa iubitei mele era liniştită, deosebit de frumoasă şi de copilărească. Părea a fi desenată de un monah cu har; Olimpia, culcată pe braţul meu valid, mi se părea un miracol de dragoste, lumină şi bunătate. Ştiam acum că ea este singurul dar al vieţii mele, singura mea operă de artă şi filosofie. Poate că bunul Dumnezeu, ascultându-mi rugăciunile, revoltele şi jeluirile, a dorit să mă răsplătească în felul său. Olimpia era spiritul meu obiectivat, îngerul alb pe care l-am căutat toată viaţa ca să-l rog să mă ajute să lupt cu celălalt înger, cel negru, cel al melancoliilor mele fără de sfârşit şi fără de leac...

CAPITOLUL AL VI-LEA

Asistăm la funeraliile oficiale ale marelui poet patriotic, Omar Kaimakov. Domnul Sommer – mare maestru de ceremonii – îmi explică dedesubturile diplomatice ale acestui tragic protocol. Dintr-o maşină ministerială descinde cea mai frumoasă femeie a Municipiului – ceea ce-i dă Olimpiei ocazia să se pupe în public cu un bimbaşă cu trei tuiuri. Soţia poetului Omar comite o gravă gafă politică. Osmanescu apare în civil sub chip de amorez nefericit. Profesorul Candid acceptă să răspundă unei suspecte invitaţii şi, în drum spre o secretă şedinţă, are ocazia unei interesante conversaţii cu celebrul autor al Monadologiei, marele filosof, savant şi diplomat, domnul Gottfried Wilhelm Leibniz.

În părculeţul „English", cânta după ureche fanfara Şcolii Militare de Amenzi şi Circulaţie. Uniforme noi-nouţe, cu găitane şi lampasuri Napoleon al III-lea. Ştiau că e vorba de un mare mort, dar neavând în repertoriul lor decât marşuri tinereşti şi imne de viaţă nouă, executau jalnic, anarmonic şi total neconvinşi melodia cunoscutei elegii liceale *A ruginit frunza din vii...*

Strada era plină de curioşi, de miliţieni şi lume. Grupuri de semiştabi şi minioptimaţi aşteptau tăcuţi, solemni şi nu prea, în faţa intrării la fosta Casă a Ziariştilor, unde era depus catafalcul poetului mort la datorie. Soseau delegaţii – de femei, de copii – care aduceau flori. O fotografie – mărită şi înrămată în mare grabă – a răposatului (zâmbind ambiguu şi oarecum din altă lume) era fixată îndoliat deasupra intrării. Steagul clădirii fusese coborât în bernă. Agenţi în civil păzeau la colţuri, legitimând suspecţii. Circulaţia pe străzile anexe era oprită, vânzarea spirtoaselor, la restaurantul apropiat fu suspendată (celor care nu consumau şi mâncare) până la trecerea cortegiului.

Sommer – de astă dată îmbrăcat deosebit de ciudat, de aproape părea un dirijor de orchestră simfonică, de departe un fel de oberchelner la o aristocratică nuntă cu dar – era foarte agitat şi transpirat. Părea factotumul acestei solemnităţi. Ofta, înjura, înălţa rugi spre cer ca totul să iasă bine.

„Mi-a spus madam Caftangiu – ne mărturisise cu obidă – că, dacă nu iese totul ca la carte, îmi rupe şi gâtul, îl elimină pe Itzac din toate şcolile şi ne anulează şi formularul trei de plecare definitivă... Aşa

că vedeţi: acest mort, care în viaţă a fost un simplu trepăduş versificator, acum, datorită unor schimbări în clima şi constelaţia municipiului, a devenit erou post-mortem, de el depind acum şi soarta mea, şi soarta bietului meu fiu, despre care nu ştiu nimic...".

Limpi nici nu-l asculta, în taiorul negru împrumutat de dimineaţă de la Jenny, arăta ca o englezoaică plictisită şi de imperiu, şi de Shakespeare. Mi se părea tuflită, descurajată, lipsită total de umorul ei de stradă şi de zvâcul ei de societate, privea în ochii mei de parcă ar fi vrut să-mi spună că noi doi vom plăti toate angaralele acestei costisitoare înmormântări.

Nu intrarăm în sala funebră. Aşteptam.

– Fii atent, Candid, îmi şopti consoarta-mi, totul, dar absolut totul, pentru noi doi, depinde acum de întâlnirea mea cu această madam Caftangiu. Născută Carmen Rigo. Mă rog lui Dumnezeu să mă recunoască, să mă lase s-o pup, s-o iau de braţe. Înăuntru e văduva Omarului: ultima nepoată a ultimilor ţărani ucişi în ultima răscoală, îţi dai seama? Mi-a spus Sommer că femeia asta e atât de proastă şi de vanitoasă, încât poate compromite nu un dosar ca al meu, poate compromite un regim, un secol, o întreagă civilizaţie. Mizez totul pe această prostie a ei, mizez şi pe calculele computerului ovarian Carmen, mizez pe sfântul Sisoe, protectorul beţivilor şi al soţiilor bătute de soartă...

Eram vinovat, tăceam. Muzica viitorilor curcani se jeluia în trei game diferite: suna aproape modern, afon, dodecafon, cacofon. Parcă în disperare, cădeau în parc frunzele tinere de arţar, stolurile de vrăbii goneau în direcţia gării şi a abatorului. Pustii sunt holde şi câmpii, pustii şi horele din sat... toboşarii, mai tineri şi mai neînţărcaţi, băteau aiurea, dirim-dirain, dirijorul fanfarei plecase nu se ştie unde, totul suna ca o meterhanea turcească, făcută să bage, înainte de luptă, frica în armiile câinilor necredincioşi... Sosi şi camionul funebru, cu laturile lăzii din spate lăsate. Era acoperit de covoare vesele, mai mult ţigăneşti decât naţionale.

Fotografia mare a Poetului fu agăţată de spatele cabinei şoferului. Acesta – tânăr, uns, scos probabil direct din producţie – sugea zdravăn dintr-o sticlă verde: avea dezlegarea, va trebui să ducă mortul cu viteza întâi, pe uliţe golite de circulaţie. Se fuma, se discuta numai în şoaptă.

Din când în când, dinăuntrul clădirii, răzbătea până la noi un urlet de femeie puternică: nu bocet sau plâns, ci un urlet de mezzo-soprană tragică: „Vai, vai, soarele meu, ce făcuşi de mă lăsaşi!?"... „Auzi, ce voce are?, îmi atrase atenţia Olimpia. E de groază, nu

altceva!”. Rude, în doliu aproximativ (de categoria învăţători fără definitivat sau funcţionare la poştă) se agitau semiţărăneşte să facă şi să dreagă... Ţigani cerşetori – care fac parte integrantă din liota oricărei înmormântări balcanice lipseau total: aşteptau, probabil, în alte părţi ale itinerariului funebru.

Chiar mă gândeam: ciudat, în această parte a lumii, naşterea şi moartea sunt ceremoniale pe care le săvârşesc, prin tradiţie, exclusiv femeile. Bărbaţii, nici chiar la ţară, nu mai îndeplineau nici o funcţie magică sau religioasă. O înmormântare, mai ales la sate, dacă se face „ca lumea”, costă cât trei nunţi. Ritualul e teribil de dificil şi de complicat, fiecare gest, vorbă, floare sau lumânare sunt însoţite de un protocol păgân, de-a dreptul dementţial de sever şi rigid. Dar toate aceste amănunte de pomană, pomenire, veghe, bocet, ducere şi aşezare în mormânt constituie totuşi un ritual liturgic al plecării, în care accentul nu cade pe durerea rudelor, ci pe actul morţii, pe „marea trecere”, din acest tărâm în celălalt.

Durerea, plânsul, ţipetele şi bocetele, toate sunt codificate canonic, majoritatea gesturilor rituale sunt săvârşite de vecine sau babe profesionalizate. Rudele mortului asistă la un spectacol al durerii, pe care îl doresc cât mai teatral, cât mai zgomotos, direct proporţional cu posibilităţile lor de plată, în bani sau bucate. Durerea adevărată (dacă există?), cea de mamă, soră, frate, soţie, este ascunsă cu grijă, ea va avea dreptul la un mic recital (şi acela conform unor vechi şi stabilite obiceiuri) abia după terminarea înmormântării: şi atunci, foarte discret, de după uşă, doar în prezenţa unor vecini sau rude apropiate.

Orice improvizaţie personală sau pur subiectivă este considerată o lipsă de politeţe şi de bună creştere, înmormântarea nu este un act de despărţire, ci un *dar* – un ultim, foarte scump dar – pe care cei rămaşi în viaţă îl fac celui ce pleacă unde pleacă. Acest dar trebuie văzut şi auzit: de cât mai multă lume, în cele mai mici amănunte... Pomenile, parastasele continuă mult după aceea: la şase săptămâni, la un an, la trei şi la şapte ani. Cu vase şi ştergare date peste gard, cu colivă şi colaci împărţiţi la vecini, cu bani mărunţi aruncaţi pe poteca cimitirului sau în tinda bisericii.

Toate aceste insolite gânduri îmi veneau numai şi numai din cauza irealei fanfare (ce răsuna ca o răzbunare ironică), a şoferului deja beat, a ţipetelor fortissime ce răzbăteau din sala mortuară. Ce simplu e totul (simplu şi câinesc, totuşi) la o înmormântare într-o uriaşă capitală: o scurtă şedinţă, cu public puţin – cu muzică discretă, bine aleasă – după care, ca printr-un canal de scurgere sau trapă medievală, se

elimină repede şi discret întreg cuantumul de hidrocarburi pe care îl mai conţin numele, gradul şi valoarea celui decedat. Un pur proces de entropie, de ardere în gol, de dispariţie fără urme.

Ritualul de la ţară, gândeam, e totuşi un act solemn şi profund religios (chiar dacă formele înlocuiesc conţinuturile de afect şi credinţă), un act aproape magic, păgân, prin care trupul celui mort se restituie, cu forme în regulă, mumei htonice care e pământul, lutul din care ne şi naştem. Ţărâna – acest substitut al micului infinit, al cosmosului mărunt – e alcătuit din nişte praguri blajine, la ai noştri absolut indiferente atât faţă de frumuseţea şi vraja de basm a unui Rai posibil, cât şi faţă de ameninţările acelui iad caricatural, care nu sperie decât copiii şi călugării slabi de minte. Viaţa aceasta e umbră şi vis: umbră şi vis rămânem şi după ce trecem pragul, totul e să ne găsim liniştea acolo, în tărâmul intermediar al blajinilor, care, după a mea părere, nu este decât forma primitiv creştină a Umbrelor sau Eroilor din străvechea mitologie elenică şi latină.

– Acum e acum, o auzii pe Olimpia. Stai aici, fă trei cruci cu limba în cerul gurii tale!

La vreo zece metri de unde aşteptam, o maşină neagră, strălucitoare, trase lângă trotuar. Avea număr galben: galben şi mic. De Istanbul. Şoferul, distins, purtând cravată şi mănuşi de piele fină, coborî calm. Ţinea într-o mână un imens buchet de garoafe roşii: splendide, oficiale. Deschise uşa din spate a limuzinei. Toţi ochii – cât cepele – priveau hipnotic spre această neagră maşină, sosită din înălţimile negre ale Înaltei Porţi... Din ea, asemeni unei celebre actriţe din Paris sau Hollywood, cu gesturi elegante, prelungi, curgânde, coborî o frumuseţe coaptă, scăpărătoare, vampoasă: madam Carmen Caftangiu.

Îmbrăcată ultraelegant – tot ce avea pe ea vorbea în trei limbi străine. Şi graseiat. Taiorul negru (dar fantezi) era prin culoare numai o concesie făcută evenimentului de doliu. Pantalonii scăpărători aveau culoarea galbenă, suavă, a florilor de nufăr. Fularul vaporos, roşu ecarlat, părea a pune accentul politic just pe întreaga compoziţie vestimentară. Doamna Carmen avea în priviri şi mişcări siguranţa victorioşilor de totdeauna şi de pretutindeni: poseda şi arbora, cu un fel de calculată nepăsare şi distanţă, zâmbetul vag al totalei superiorităţi (de rasă, casă, carieră, sex etc.), aerul dărâmat de mare doamnă a norocului şi puterii... De altfel, această nordică zeitate gitană era posesoarea lucidă a unor picioare competitive pe orice piaţă din lume şi a unor sâni de dansatoare indiană, ce păreau a decortica şi umili întreaga masculinitate, care o privea pierdută, hămesită, în total şi animalic extaz...

Limpi îmi dete un ghiont ca să mă trezească din ameţeală.

– Ca să-ţi treacă miruiula, ia spune-mi repede, bărbate, cum se chema râul acela de-l trecu strămoşul nostru care se juca cu zarurile?

– Rubiconul, rostii corect, ca un elev scos la tablă. Limpi îmi întinse mâna să i-o sărut. Ştiam ce înseamnă asta.

– Adio, genopolitanule, voi încerca să trec Rubiconul. Şi chiar... Rubicoana.

În chiar clipa asta – după ce de multe zile fusesem lăsat în pace –, deodată, de unde, de neunde, îmi apărură în faţă doi draci vineţi, decupaţi parcă din hârtia vag albăstruie a cerului prăfuit şi sastisit. Stăteau amândoi pe cornişa primăriei, cu bărbia rezemată în palme şi, îngânduraţi, trişti, a multe ştiutori, o urmăreau pe soţia mea.

Nu erau, de altfel, singurii care făceau asta: gestul ei, de a se rupe de lângă mine şi de a porni direct, fără grabă, fără nici o emoţie, în mână cu o umbreluţă ascuţită, lungă ca o sabie, spre maşina aceea fantomă (număr mic, galben, de capitală), sparse încremenirea provocată de ieşirea frumoasei doamnei Caftangiu, a cărei mână, sărutată probabil îndelung, întârzia încă în interiorul perdelat al canapelelor de culoarea vinului bourbon.

Lângă mine apăru, răvăşit, transpirat, tremurând de frică, varianta cea mai nenorocită a ideii de Sommer în Isarlâk. Limpi a mea înainta frumos, liniştit, auzeam rotiţele creierului ei în inima mea, pregătind cucul ce trebuia să cânte în ceasul cel mare al soartei noastre... Se făcu că nu o vede pe madam Caftangiu, care o băgă de seamă, dar se uita la ea ca la un aperitiv necomandat. Limpi, cu vârful umbrelei sale englezeşti, ciocăni zâmbind în geamul perdelat al maşinii. Apăru un cap, ea râse, se bucură din toată inima. (Mare actriţă!)

– Păi bine, vărule, aşa ne e vorba? rosti ea în stilul cel mai pur sarlâk. Doar n-o să mă pup cu şoferul! După atâţia ani!

Uşa dinspre trotuar se deschise. Un domn foarte bine – uşor rubicond, uşor chel, uşor vârstnic – dar foarte bine, distins şi degajat, ieşi din maşină. Doamna Carmen luă buchetul de garoafe din mâna şoferului, care o cam măsura gorilic pe Limpi. Sommer ofta, tremura: „Minune, minune! îl auzeam. Dacă o şi sărută, de faţă cu tot municipiul, suntem aproape salvaţi…”. Gândesc totdeauna încet, nu realizez aşadar, gravitatea momentului. Dracii de pe acoperişuri mă indispuneau: aveau privirea şi calmul înţelept al pietrelor gotice, nu se mirau, nu comentau, păreau că sugativează doar timpul şi soarta oamenilor, oprind pe

loc, pentru o clipă, curgerea şi devenirea.

Dar „minunea” se întâmpla. Acolo. De faţă cu toţi ipistaţii, scribii, demiştabii, calemgiii, burtăver-zimea şi caprovarza târgului: domnul acela măreţ, ce radia forţă şi putere, plus înalte relaţii în Divan şi faţă de înalta Familie (fiind, zice-se, consilierul de taină al însuşi Magnificului Suleiman), ei bine, domnul acela o luă în braţe pe Olimpia mea, pupând-o pe amândoi obrajii (cam demagogic şi zgomotos) şi arătând lumii întregi că se bucură şi râde. Apoi, ca să audă lumea, în cel mai pur dialect de Capitală, rosti zâmbind drăgăstos şi sobru:

– Dragă verişoară, dragă Olimpia, vai, ce surpriză plăcută! Mă bucur mult că te-am întâlnit. Arăţi minunat. Vino să te prezint unei tovarăşe care doreşte de mult să te cunoască...

Limpi fu prezentată Doamnei Carmen. Aceasta (şi mai mare actriţă) se bucură nespus, de parcă nevastă-mea ar fi fost exact cadoul ce şi-l dorea ea de multă vreme. Se pupară muiereşte, perfid, cosmetic, îşi rostiră reciproce drăgălăşenii. Râseră toţi trei: o glumă, altă glumă. Şoferul ştergea parbrizul, întreaga adunare îşi ţinea respiraţia.

Sommer mi se părea că plânge. Sau se scutură, ca de friguri. Dracii mei – după un gest ultim de lehamite şi scârbă – pieiră în văzduh. Tutilă Unu îşi luă rămas bun de la cele două cucoane, sărută mâna doamnei Carmen, sărută obrajii împurpuraţi ai Olimpiei. Apoi, ca ştab de lungă şi grea experienţă, zvârli spre public un vag, dar simpatic salut de tribună. Ca tâmpiţii, garabeţii şi fufele de serviciu, uitând de înmormântare, începură să bată din palme şi chiar să strige: „Ura, trăiască!” Muzica, înveselită şi ea, plesni un marş brigadieresc.

De braţ, cele două femei o luară spre salonul mortuar. Maşina Tutilului demară fără zgomot şi dispăru iute în direcţia centrului civic.

Sommer mă trase după el.

– Vino, domnule profesor, trebuie să vedem dacă doamna Olimpia va reuşi ceea ce am pus la cale amândoi... E foarte important, văduva poetului e proastă ca o grenadă, ea trebuie dezamorsată înainte ca...

Mă înfuriai.

– Domnule Sommer, îi spusei, nu sunt nici Haplea şi nici Bulă. Dacă nu-mi explici despre ce grenadă e vorba, nu mă mişc de sub acest copac.

Se uita la mine, cu ochii lui trimilenari, de parcă pentru prima oară în viaţa lui ar fi zarit un specimen ca mine.

– *Heureux pays*[2], exclamă el, apoi, râzând ca de o glumă veche, mă luă de braţ şi-mi explică: Domnule profesor, vă aduceţi aminte că există câteva declaraţii legate de ultima noapte de beţie a acestui poet pe care îl înmormântăm acum oficial. Osmanescu, deşi e pe ducă, ascultă încă de ordinele doamnei Caftangiu, care, ca protectoare semioficială a Artelor şi Poeziei, a crezut de cuviinţă să ia în propriile mâini soarta post-mortem a cazului Omar. Dovedea astfel şi faptul că puterea ei politică nu are nici o legătură cu greşelile soţului ei şi cu internarea, provizorie (dar definitivă) a acestuia la nebuni. Doamna Carmen e în duşmănie de moarte cu Naşul dumneavoastră, dar şi în alianţă eu el, mai ales în urma acelei nopţi în care între fostul ei amant şi fostul gâde al fostului ei soţ a avut loc, în casa şi la masa dumneavoastră, un fel de schimb de dosare, poate chiar un tratat de neagresiune şi ajutor reciproc avantajos. Ea, doamna Caftangiu, e convinsă că toate manevrele anticaftangiu sunt opera doamnei Olimpia. Din care cauză o şi urăşte de moarte, deşi se teme de ea şi de faima inteligenţei ei politice... Staţi, nu mă întrerupeţi. Vreţi să mă întrebaţi: „Ce are ea cu soţia mea, ce i-am făcut noi? Abia acum câteva minute şi-au dat mâna pentru prima oară!" Asta vreţi să mă întrebaţi, nu-i aşa? Domnule profesor, la femei duşmăniile nu vin ca ploile, numai de sus, din cer: la ele există şi duşmănii de pivniţă, de tunel, de peşteră subterană, în sfârşit, asta e o poveste mai veche, nu am dezlegare să v-o spun: o s-o aflaţi într-o frumoasă zi – şi, dacă nu, cu atât mai bine... Deci ce ne-am gândit noi, eu şi doamna Limpi? Pentru orice eventualitate, acum, cu ocazia acestei înmormântări, trebuie cumva s-o facem de râs, s-o compromitem pe pupăza asta care e văduva poetului...

– Vai, dar asta mi se pare de-a dreptul...

– Vi se pare numai! Am o lungă experienţă în materie de văduve şi poeţi... Absolut toţi poeţii – dacă citeşti atent marile biografii literare de după Goethe – au fost compromişi de soţiile lor. Fie că acestea au început să scrie memorii, fie că s-au crezut, dintr-o

[2] Heureux pays, ar fi replica anecdotică celebră a unui celebru psihiatru francez din Paris, la care a fost dus un... fost prim-ministru al nostru, care, într-o bună zi, în plină şedinţă de Cameră (1911), ar fi început să cânte ca un cocoş, ascunzându-se sub bănci. Examinându-l, atent, profesorul a declarat: „Domnul acesta e nebun: şi a fost nebun toată viaţa. Ce funcţie a îndeplinit la dumneavoastră?". „Prim-ministru: în mai multe legislaturi", i-au spus jenaţi însoţitorii bolnavului. Atunci profesorul a exclamat: „Heureux pays!"

dată, moştenitoarele, în afară de drepturile de autor, şi ale talentului celui decedat... Vechii regi orientali ştiau ei de ce îşi obligau numeroasele soţii să-i urmeze în mausoleu. Istoria tragică a Imperiului Bizantin este istoria puterii soţiilor şi văduvelor împăraţilor în cauză... Adevărul este, domn profesor, că o femeie într-adevăr deşteaptă nu rezistă să vieţuiască lângă un poet, această categorie de artişti, după cum prea bine ştiţi, cu mici dar sfinte excepţii, în afara talentului lor de a visa şi scrie patriotic, sunt, în genere, nişte caractere imposibile: laşi, poltroni, vanitoşi, dictatoriali, egoişti, turnători, căcănari... Numai o femeie naivă şi foarte proastă – sau curvă, sau ca o viperă – poate să stea lângă un asemenea monument de talent, vanitate şi rahat. Nu?... Acum, după cum veţi auzi, opera inexistentă a acestui vag versificator local va fi exaltată de cei trei vorbitori oficiali. Va fi numit poetul eroismului sarlâk, eroul poeziei alutane veşnice şi nemuritoare... Toate aceste laude pot înnebuni şi o femeie de bun-simţ – darmite una care se consideră ea însăşi un monument istoric, susţinând a fi ultima descendentă a ultimilor răsculaţi de pe aceste viteze meleaguri ale robiei... Cunosc toate aceste lucruri fiindcă – după ce, pe vremuri, compuneam istorice discursuri de înalt divan – acum, prin ironia soartei, eu am comandat şi corectat toate discursurile de azi, sub directa îndrumare a doamnei Caftangiu, ştiind precis ce tunuri sunt puse la bătaie şi cam încotro ar fi îndreptate obuzele. Doi procurori militari, în civil, au fost invitaţi să participe la această înmormântare. Da, da! Doamna Carmen, mare iubitoare de poezie locală, a acceptat sugestia mea ca, după ce se vor termina discursurile delegaţilor oficiali – ai asociaţiei poeţilor amatori, ai asociaţiei poeţilor universitari, ai asociaţiei ziariştilor locali şi colaboratori externi ai staţiei de Radio şi Radioficare, ai cenaclului „Frunză verde", ai cenaclului „Eroi am fost" şi ai cenaclului „Ştiinţa şi pacea" – cineva, o doamnă distinsă, să citească, în semn de adio, un poem din opera antumă a poetului... Acum, mergem înăuntru, e bine să fiţi văzut, aţi devenit prinţ consort, trebuie s-o ajutaţi pe soţia dumneavoastră măcar cu prezenţa, mai ales acum, când totul se joacă pe o singură carte...

– Nu înţeleg, nu înţeleg...

Îmi venea să urlu, aş fi dat o împărăţie pentru o cinzeacă de rom cubanez, în cea mai sordidă din cârciumile imensului imperiu al logicii dialectice.

– Să vă explic, continuă vrednicul meu ghid, se vede pe faţa dumneavoastră că habar nu aveţi de cutumele locale legate de marile evenimente din viaţă. Orice botez sau nuntă se face în două trepte: ateu, cu tovarăşii şi colegii de birou – şi creştin, pe ascuns, cu

babele şi mătuşile din familion. Duplicitatea aceasta e cât se poate de naturală: şi la ONU, una se predică la tribună, alta se vorbeşte pe coridoare. Oficialităţile sunt mulţumite, se şi bucură că aparenţele de ateism şi materialism sunt respectate şi salvate; familia şi biserica sunt şi ele bucuroase, fiindcă, pentru orice eventualitate, s-au comis şi formele legale ca actul respectiv să poată fi considerat religios, tradiţional, autentic... În cazul acestei speciale înmormântări de azi, avem de-a face cu o rachetă în trei trepte: aici, înlăuntru, va avea loc festivitatea oficială, atee, politică: înmormântarea municipală a unui poet municipal, just şi credincios cauzei. Buun! Pe drum, se va alcătui cortegiul de colegi, amici, rude îndepărtate, pensionari pasionaţi pentru înhumarea altora, care îl vor conduce semioficial, din semiobligaţie sau semiduşmănie, până la cimitir. Acolo, vei vedea, ca din pământ vor apărea doi popi negricioşi, cu toate cele necesare. Poetul, înainte de a trece *ad patres*, va avea parte de molitvele şi acatistele cele mai ortodoxe, chiar dacă au fost servite cumva în grabă, clandestin şi după ora de închidere... Cum se descurcă sufletul pe parcursul acestor prefăcătorii etatizate, cum se descurcă El însuşi, bunul Dumnezeu, în faţa unor forme atât de... cum să le spun?... de antagonist-dialectice, rămâne un mister... Noi doi să ne strecurăm mai spre faţă, acesta e penultimul discurs din protocolul oficial, ce e mai important abia urmează. Dacă avem noroc, dacă va vrea bunul Dumnezeu, care, deşi a urmat nesfârşite cursuri de cazuistică teologică şi dogmatică, de astă dată va trebui să se iniţieze şi într-o harababură de sfori, lucrături şi braconaj politic de toată frumuseţea...

Văduva, roşie la faţă, copleşită de emoţii şi onoruri, stătea mândră ca o cariatidă războinică, între Olimpia şi doamna Carmen. Era tot ce putea fi mai înalt şi mai distins pentru o soţie care, spun gurile rele, avea cel mai profund dispreţ pentru eroul expus glorificării ultime. Îl şi bătea deseori, reclamându-l apoi la sindicat, cadre şi primărie. Între beţiile ruseşti ale lui Omar şi răutatea acestei Gorgone de cartier, exista o legătură: dar cine putea şti care din ei era cauza şi care efectul: bea bietul Omar fiindcă Matilda era o scorpie sau Matilda devenise o scorpie fiindcă Omar nu mai termina cu beţiile sale?...

Vorbea acum, înlăcrămat şi sfâşietor, un reprezentant al foicicăi locale. Omar era prezentat ca un fel de principe al scrisului la comandă, ca un soldat credincios şi viteaz al artei angajate. A răspuns tuturor chemărilor, nu a absentat de la nici o sărbătoare, de la nici un ciclu, de la nici o campanie. Versurile sale, închinate, mereu şi mereu, exclusiv şi inclusiv,

genialităţii ultime şi totale a Magnificului nostru Sultan, au adus un aer nou, avântat, mobilizator în viaţa culturală, economică şi industrială a urbei, raialei şi chiar a întregului nostru paşalâc, liber şi independent... Văduva plângea cu măsură, o simţeam că se umflă, se umflă, creşte ca un aluat, ca aracul de fasole din poveste... Bietul Omar – ca să-l pot vedea a trebuit să mă înghesui mai înspre catafalc – arăta senin şi chiar frumos: mi se părea împăcat, liniştit, chiar dacă un zâmbet de răutate şi păcăleală îi mai persista pe faţa-i palidă, aproape pământie.

Sommerul nostru, ajuns în faţă (serviabil, săritor, foarte cocoşat şi mărunt, nemaisemănând cu nici unul din Sommerii cunoscuţi) preda nişte foi albe frumoasei doamne Caftangiu. Văduva Matilda avea şi ea pregătite nişte foi pe care le scosese la iveală din poşeta ei neagră şi grea... Avu loc un fel de sfat tainic, Limpi fu consultată, de la egal la egal... Apoi, în timp ce întristata adunare pândea crispată şi curioasă desfăşurarea ceremoniei (mulţi din ei ştiind sau bănuind că un focos cu întârziere fusese plasat undeva), madam Carmen, şefă necontestată şi de protocol, şi de cenacluri, făcu un pas spre cel mort şi, asemeni marilor preotese de odinioară, cu o voce carmen, uşor tabagică, dar fermă şi tranşantă, grăi:

– Întristată adunare! Iată-l, ce frunte frumoasă avea, iată ce împăcat pare acum. Un mare poet, un mare patriot ne-a părăsit pentru totdeauna. Dintre sute de catarge tocmai el a trebuit să cadă pradă furtunilor ce frământă astăzi atât Istoria, cât şi conştiinţele noastre de cetăţeni şi chiar de contemporani ai săi. Opera sa constituie un exemplu de fidelitate şi actualitate, ea va rămâne înscrisă în memoria veşnică a acestui pământ ce ştie să nu uite. Personal, vă mărturisesc cu mare emoţie: versurile sale îmi vor lipsi, pentru mine poezia şi cântecele sale alcătuiau raţia de vis şi vrajă de care aveau atâta nevoie şi sufletul meu, şi sufletul prietenilor şi apropiaţilor mei. Cuvintele mele, acum şi aici, nu mai au nici greutate şi nici rost. Iat-o lângă mine pe tovarăşa de drum şi viaţă a marelui poet: ea însăşi o luptătoare în primele rânduri... Pentru a încheia cum se cuvine această tristă adunare, am ales un poem – cel mai celebru şi cel mai reprezentativ – aş zice, ca şi Matilda noastră iubită şi tristă, poemul tipic al vieţii sale. Îl predau, cu mâini tremurânde, tovarăşei, rugând-o să-şi învingă lacrimile şi să ne citească, aşa cum numai ea ştie să citească, în semn de adio şi la revedere, acest poem ultim...

Tovarăşi, să păstrăm un moment de reculegere, sufletul poetului e undeva pe aproape...

Păstrarăm, cutremuraţi, un moment de tăcere.

Sufletul poetului era, într-adevăr, undeva foarte aproape.

Matilda, calmă, pe soartă stăpână, îşi scoase apoi pălăria de doliu cu voal: sub faldurile negre de mătase, bănuiam un trup de luptătoare categoria grea. Nasul vag grecesc trăda voinţă, încăpăţânare şi trai nebun; ochii îmi spuneau că dincolo de ei, e pusă în mişcare o maşină cu ceas şi dinamită.

Sommer, revenit la locul său lângă mine, mă strângea de braţ, tremurând ca un pui de vrabie căzut din cuib. Fanfara, în parcul de afară, cârmi brusc şi se opri ca tăiată cu foarfecă.

– Fraţilor, începu trista văduvă, cu o voce de Hecubă obişnuită să blesteme şi să înjure, iubiţi prieteni, înainte de a vă citi poezia preferată, nu pot, nu pot să-mi ascund supărarea şi mânia. Soţul meu nu a murit natural, aşa cum moare un soţ normal: *soţul meu a fost ucis!* Acesta e adevărul – şi trebuie să-l spun aici, ca să ştie toţi şi ca să se facă dreptate...

Îngheţai. Limpi era şi ea palidă-verzuie: simţeam că acum va fi rostit numele meu. Îi pusesem, în seara aceea de pomină, cuţitul la gât, l-am ţinut sub călcâie ca pe un porc la înjunghiere – era limpede, eu şi numai eu eram vinovatul criminal, care...

– Am aici, rosti tunător văduva, care părea că nu plânsese niciodată în viaţa ei, am aici, în taşca mea, cel puţin cincizeci de cereri ale răposatului: pentru gaze, aragaze, lemne, acces la pivniţă, mărirea pensiei, dreptul la cantina specială: *toate respinse.* Dar nu, nu acestea alcătuiesc durerea noastră cea mai mare. Nu! Suferinţa care i-a dărâmat inima, durerea care îl mâna spre băutură şi cârciumi cu golani, a fost provocată de directorul de editură, aici de faţă, care – ruşine să-i fie! –, o spun cu curaj, în numele mortului meu drag, de zece ani împliniţi refuză, mereu şi mereu, ducându-l totuşi cu mâia şi cu vorba, să-i publice volumaşul de versuri nepatriotice. Deşi a băut nesfârşite chenzine şi pensii cu întreg colectivul editurii, în afară de promisiuni mincinoase, soţul meu nu a primit nimic concret. Aceasta a fost rana inimii sale, din cauza asta s-a tot ofticat. Aş fi dorit, ar fi meritat ca măcar acum să-i fi putut pune pe piept volumul intitulat: *Sens interzis: înapoi, tovarăşi!,* dar nu a vrut hoţul şi afurisitul de director al editurii. Nu am nimerit clanţa sau uşa la care să-i batem, nu am cunoscut limba în care să-i cărăm plocoanele la care se aştepta...

Roşu la faţă, furios, directorul editurii se trase spre uşă. Nu era cazul să răspundă aici şi acum. Madam Caftangiu, simţind cotitura primejdioasă a şedinţei, cu tact, o trase deoparte de mânecă pe înfuriata soţie, şoptindu-i la ureche câteva cuvinte ce

părură a o îmblânzi pe loc. Matilda îi sărută mâna repezit, apoi se întoarse spre public şi începu un fel de plâns. Fără lacrimi, sec, *wohltemperiert.* De astă dată, vorbind, se adresa direct celui întins în catafalc.

– Am primit de la cine trebuia promisiunea, mult aşteptata promisiune, că volumul tău, iubite Omar, va fi publicat în viitorul semestru, în întregime şi fără corecturi. Acum, cu inima uşurată, pot să citesc acest poem, intitulat atât de frumos: *Binefăcătorule!* Iubite al meu soţ, ai avut multe şi urâte păcate, dar eu ţi le-am iertat, fiindcă erai blând şi talentat. Poemul acesta l-ai scris, la statul meu, într-o iarnă friguroasă – ai şi primit o căruţă de lemne pentru el. Acum, aici, citindu-ţi-l, dragă puiuţule, sunt convinsă că vom obţine şi pensia de care avem atâta nevoie...

Urmă recitarea poemului. Care era un simplu „colind modern". Nu înţelegeam de ce îşi freacă Sommer mulţumit mâinile de ortograf şi caligraf, nu întrevedeam nici sensul zâmbetului victorios cu care mă onora soţia mea. De parcă i-ar fi reuşit plăcinta cu mere, de parcă ar fi câştigat la loto. Lumea se amuza, nu mai eram la o înmormântare, eram la o chermeză din ce în ce mai veselă şi mai haioasă.

Poetul, în poemul său, se plângea de frig, de singurătate, de iarna ce bate la uşa lumii întregi... Ce era suspect în asta? E adevărat, fiecare strofă, sub formă de glosă populară sau bocet economic, se termina cu două versuri, ca un refren: „Veler, Doamne, velerim, / Să trăiască Ilderim!".

Dintr-o dată, solemnitatea se sparse... Oficialităţile, ca la un cuvânt de ordine, se retraseră în tăcere, zâmbind cu subînţelesuri. (Mazilirea Ilderimului era un fapt cunoscut de toţi, în afară de biata soţie a *Sensului interzis*...) Fanfara elevilor miliţieni primi şi ea ordin să înceteze şi să plece de urgenţă la internat. Văduva, bine-nţeles, nu pricepea nimic, credea că aşa e obiceiul... Câteva rude şi vecini îl săltară pe poet şi-l scoaseră afară. Fu aşezat în camionul deschis, sub propriul portret, între coroane cu flori şi inscripţii aurite. Convoiul porni, mizer, abia dacă erau vreo două duzini de oameni care să formeze cortegiul funerar al tristului Omar. Acesta, cu faţa spre cer, în coşciugul dăruit de primărie, privea vesel, tot mai vesel spre norii ce ameninţau cu ploaie. După două sute de metri, fanfara ţiganilor pensionari se alinie, conform tradiţiei de mahala şi balcanic, convoiului funerar.

Din cinci alămuri dogite, în ritmul unei tobe sparte, răsună jalnic, teribil de duios şi de convingător, *lamento*-ul funebru al unei celebre romanţe ungureşti, adaptate aici, în lipsă de Brahms sau Beethoven... Ţiganii mărunţei, cel puţin o sută, urmăreau convoiul

pe margini, cu respect şi calcul: împărţirea colacilor şi a batistelor cu monede se făcea mai târziu, în cimitir. Steagul îndoliat de pe Casa Ziariştilor fu îndepărtat repede. Viaţa se grăbea să reintre în normal: avusese loc o gafă, ea trebuia uitată, ştearsă, anulată: mersul înainte nu se poate împiedica de ciotul unui fost poet, fals patriot, semicetăţean, fără nivel, fără greutate, fără spirit de justă orientare politică.

În colţul părculeţului, Limpi şi Carmen, ca două bune prietene, discutau râzând. Sommer, chemat la ordin, părea a se scuza: „Eu nu am nici un amestec, eu la poezie nu mă pricep, etc...” Dar râdea şi el – veselia asta a lui, ca şi nepăsarea superioară a publicului ce o saluta pe Carmen cu complice înţelegere şi admiraţie, mi se păreau mie a fi fatale pentru soarta pensiei de care avea atâta nevoie biata Matilda. Chiar şi şansa viitorului volum de versuri nepatriotice mi se părea foarte îndoielnică. Titlul eventualului volum mă încânta, mă făcea curios: *Sens interzis: înapoi, tovarăşi!* Suna ca un manifest, ca un testament de fost luptător pe baricadele rezistenţei. Va trebui să procur manuscrisul şi să-l citesc. Cine ştie? Trăim într-o lume sucită, surprizele de caracter (mai ales de caracter) sunt uriaşe, total imprevizibile, în fiecare din sertarele poeţilor oficiali se ascunde unul sau mai multe volume de frondă, destinate unui viitor alibi moral şi estetic. Am cunoscut dramaturgi care scriau seriale cu oţelari şi inovatori în muncă – şi paralel îşi pregăteau o întreagă bibliografie boierească, conservatoare, bizantină. În lagăr am întâlnit mulţi foşti procurori, anchetatori sau torţionari (în afara celor trimişi anume ca să ne chinuiască); majoritatea acestor atleţi ai programelor politice, în climatul de meditaţie şi rugăciune al celulei sau al barăcii, deveneau cei mai habotnici mistici sau sectanţi, în fiecare procuror doarme un călugăr blând şi franciscan, poate că sufletul bieţilor noştri anchetatori nu era decât negativul maniheic al vocaţiei lor pentru post şi rugăciune. Omar acesta e un caz tipic: scria cât se poate de murdar, de proxenet, neavând cea mai mică jenă faţă de cuvânt sau metaforă, dar în taină, acasă (când era treaz, probabil), comitea *Sensuri interzise, tovarăşi.* Am numit, pe vremuri, starea asta de dedublare şi ianusism total „stare de inversitate”, dar o consideram o boală, un fenomen de patologie morală şi socială. Acum însă încep să mă îndoiesc: tare mă tem că, după un demisecol în care „una am fumat şi alta am vorbit sau scris”, starea asta de inversitate să nu devină o trăsătură categorială pentru poporul nostru şi vecinii săi: poate că ea, inversitatea asta, va deveni unica formulă de supravieţuire în evul luminos ce ne aşteaptă şi care abia a început. Cine ştie, cine

poate să ştie?

Zărindu-mă, Limpi îmi făcu semn să mă apropii. Arborai zâmbetul meu genopolitan, sobru şi indiferent. Nu fără oarecare masculină emoţie, sărutai mâna păcătoasă a acestei splendide farmazoane care era madam Caftangiu. Mă scrută atentă, profesional, de parcă, numai cu ochii, ar fi fost în stare să-mi facă analizele toate. O priveam şi eu, distrat, din altă lume, cu uitătura profesorului care ştie să treacă în rândul obiectelor pe cine vrea, când vrea. Limpi asista amuzată la acest tăcut meci între trup şi spirit (să zicem!) sau, cum ar fi spus-o ea mai plastic, între o felină sătulă de carne şi un iepure sătul de viaţă. Mirosea Carmen asta ca o ambasadoare din lumea a treia, era plină de ghiuluri şi alte aurării grele şi arătoase. Unghiile ei mă îngrozeau: unghii lungi, ascuţite, de vrăjitoare sucubă. Buzele, impecabile ca formă şi ruj, exprimau cruzime, hotărâre, cinism. Părea, luată în întregimea perfecţiunii ei de muiere şi fiară, o perfectă maşină de devorat bărbaţi, cariere, titluri şi bani...

– Încântată, iubite domnule profesor, îmi spuse cu o voce nazală, catifelată. Vă cunoşteam din auzite, de mult doream să vă întâlnesc... Doamna Olimpia – pe care am s-o rog să-mi permită să-i spun Limpi, nu-i aşa, „dragă"? E timpul să devenim cât de cât prietene –, cum zic, Limpi a dumneavoastră (mi se pare a fi, după a mea părere, cea mai deşteaptă tovarăşă din acest târg împuţit) mi-a vorbit de dumneata... Aţi fost universitar, aţi fost genopolitan, aţi fost mazilit vreo zece ani, acum începeţi o viaţă nouă aici, în urbea noastră...

– Vai, stimată doamnă, exclamai ca în salon, mă îndoiesc că toate aceste preţioase şi precise informaţii le-aţi putut afla de la soţia mea în scurtul timp cât aţi conversat cu ea: eu cred că-mi cunoaşteţi dosarul.

– He-he-he, nimic nu e exclus, domnul meu: sunteţi "un fost", eu însămi acum am devenit „o fostă"; e normal să ne uităm mai atent unul la dosarul celuilalt. Schimb util de experienţă, nu!? Singură, Limpi, drăguţa de ea, este o „viitoare" : e în plină ascensiune politică, are să facă o frumoasă carieră. Am ochi, crede-mă!

Începută în gama asta, discuţia nu putea evolua decât ca un ciripit răutăcios între nişte gaiţe prudente şi ipocrite. Ar fi trebuit să tac, să nu scot o vorbă: să las tăcerea să vorbească mai bine decât mine: să mă uit numai la ea, ca la un specimen rarisim: în definitiv, era fosta soţie a preşului culturnic, fosta amantă *en titre* a şefului „băieţilor" care m-au zvântat în bătaie, fosta duşmană de moarte (după afirmaţiile misterioase ale lui Sommer) a Olimpiei mele... Dar eu eram un

domn politicos, incapabil de a trece peste formele de civilitate *(par délicatesse, j'ai perdu ma vie),* deşi simţeam că, angajându-mă în patati-patata-ul acesta, intram automat într-un joc de societate în care eu eram un ageamiu şi ea, Carmen, o campioană emerită. Limpi simţi periculoasa-mi lunecare, nu-şi pierdu deloc capul, după felul în care îşi lărgi zâmbetul, ştiam din experienţă că urma acum un atac de şoim viteaz.

– Candid, îmi spuse ea mieroasă, eşti naiv din naştere, nu aş dori să te văd prins în pânzele periculoase ale acestei fermecătoare vrăjitoare... De altfel, ar fi şi inutil: buna mea Carmen – îmi permiţi să-ţi spun pe nume, acum, cât de cât, suntem rude prin alianţă, nu-i aşa!? – are inima ocupată. Ce te uiţi aşa, bărbate? În târgul ăsta împuţit, cum bine ai auzit, nu există secrete decât pentru cei proşti. Nu e cazul meu sau al noii mele prietene – astfel că trebuie să-ţi spun, spre a evita să comiţi anumite gafe – află că femeia asta, frumoasă ca o zeiţă asiriană, a înaintat divorţ fostului ei soţ, care e nebun şi chiar înnebunit definitiv...

–Limpi, şopti pudică fosta doamnă Caftangiu, lasă amănuntele.

– Ce amănunte? Astea nu sunt amănunte, dragă. Astea sunt – în viaţa Isarlâkului nostru nenorocit – evenimente istorice: trecerea Rubiconului, cucerirea Constantinopolului, dărâmarea Bastiliei... Da! Mai mult decât atât: i-a dat papucii uriaşului aceluia de-i ziceam noi Osmanescu. Să plece, să dispară, să nu se mai întoarcă... Şi – iartă-mă, Carmen, trebuie să-i spun, din mândrie, din patriotism de familie, dacă nu-i spun, crapă în mine fierea mea de ţărancă proastă – ei da, bărbate, ţin-te de cureaua pe care ţi-au retezat-o tătarii, află că vărul nostru Tutilă, nu Naşul, ci ăl marele, bulibaşă la Înalta Poartă, consilier a trei miniştere şi a doi prim-vicepreşedinţi, s-a – cum s-o spun, dragă, mai elegant, mai politic, mai just? – s-a „încurcat", într-un mod fatal, clar nu întâmplător, cu această frumoasă şi liberă doamnă... Prin asta, ea îmi devine un fel de „văruşană de stânga", prin asta şi dosarul tău ajunge unul mai de familie, prin asta – nu-i aşa, dragă Carmen? – facem şi noi un pas înainte şi în sus, spre sferele şi vilele mai înalte, mai cu iedere, nimfe şi garaje...

Lovitura era brutală, la moacă, de sus şi dată aproape fără milă. Eram interzis, Limpi continua să zâmbească, să se simtă ca la ea acasă în bucătărie, arătând lumii întregi o dantură de o frumuseţe primitivă, copilărească. Carmen – cremene încercată – se clătină o clipă, surprinsă, dar se regăsi repede, repede: ţoc-ţoc, o pupă pe Limpi, cu dragoste şi admiraţie.

– Îmi plăcuşi, soro, o luă ea pe scurtătura perfidă a perfectului simplu hiperlocal, auzii eu de faima guşii tale, iaca o şi văzui în blid, cu muştar şi ardei iute alături... O femeie care e numai cinstită vânează şi viespile cu limba. Când le aflaşi toate aceste secrete nu ştiu: dar de spus, văzui, le spusăşi de parcă ar fi fost seminţe de scuipat în târgul de hram.

– O-le-le, exclamă a mea soţie, nu cumva te şifonaşi, cumnată? Abia ne cunoscurăm şi ne şi încurcarăm caierele. Drăguţo, eu nu vrui decât să-l descânt de sperietură pe bărbatu ista al meu: e neumblat la icoane, neumblat la pupezoaice. Vine de unde vine, doar ştii, pe acolo soţii se vânează cu hârtia de prins muşte. Altă lume, soro!

Doi spadasini nu trebuie să se bată o oră ca să îşi dea seama fiecare de valoarea celuilalt: sunt suficiente câteva schimburi de floretă, o fentă, două. Carmen nu era nici păpuşă de galantar, nici canişă de salon. Era o curvă dulce, o eroină în câmpul muncii ei, o maestră emerită în amoruri şi sforării, o curtezană socialistă de înalt nivel, plină de medalii şi distincţii. Ca şi păcătoasele din evul mediu, ştia să se ofere fără să consimtă şi să consimtă fără să se ofere. Se despărţea de bărbaţi ca de nişte cutii de conserve golite, ştia să-şi folosească nurii la toţi indicii şi parametrii şi cu economii de energie sau caracter. Fără să aibă, deocamdată, o funcţie propriu-zisă, învârtea şi acum, după zgomotoasa cădere a soţului ei, treburile publice, de parcă ar fi fost savanta sultană a Magnificului local. De altfel, asta coincidea cu convingerea mea – să-i zicem „futurologică". Preziceam, într-o discuţie ce o avusesem, la un vin, cu fostul nostru Naş, cum că, în decurs de un secol, automat, treburile economice şi industriale vor trece în mâna militarilor, iar treburile politiceşti, dinăuntru şi din afară, în mâna femeilor. Aparatul divanolog se rugineşte, se tâmpeşte, îşi pierde şi coaiele, şi vâna. Să stai câteva decenii într-un fotoliu şi să tot aplauzi, să tot aprobi, cu groaza că ochiul vanitos al Marelui te ghiceşte, te vede, îţi face vânt – asta e o meserie ce simplifică şi eunuchează mai rău decât o lobotomie. În acest timp, femeile, sosite proaspăt din piaţă şi realitate în politică şi putere, au imense rezerve de gândire şi diplomaţie, în inimă, ovare, fund. Nu sunt fricoase, cunosc slăbiciunile celor puternici, au limba proaspătă şi le umblă mintea. Câtă o au: s-a dovedit că, pentru conducerea inteligentă a unui Stat, mai de folos este experienţa cinstită a unei bucătărese (Lenin), decât cultura cicopledică a unui filosof, cizmar sau zugrav genialissim.

Muzica ţiganilor funebri ce-l însoţeau spre veşnicie pe poetul Omar Caimac (ca şi pe păguboasa

sa soţie Matilda) se auzea acum de departe, ca o părere numai. Prin aerul acestei primăveri târzii şi suspecte treceau, înspre satele din centura rurală (în plină campanie de irigat şi prăşit manual), păsări flămânde, în stoluri negre, croncănind a secetă şi boală lungă. Imensul portret al Magnificului, nemişcat, indiferent faţă de timp, istorie, moarte, îmi zâmbea sever din înălţimea sa cerească. Duzina de gazetari locali, angajaţii foicicăi politice locale, scăpaţi de sarcina de a-l însoţi pe fostul director onorific al aşa-zisei lor case-club-cantine, o luară *in corpore* spre restaurantul „Minerva", unde îi aştepta duzina de fotbalişti, singura categorie de celebrităţi locale cu care se putea bârfi şi chiar discuta fără frică de urmări sau urmăriri. Limpi – acum că îşi scosese ochelarii de serviciu – îmi apărea ca o siluetă vaporoasă, tristă, prăfuită, dintr-un Renoir sau Manet, încremenită în veşnicia tremurată a unei epoci cochete, pline de întrebări şi de bun-simţ. Frumoasa Carmen o ţinea de braţ, puternică, autoritară, de parcă acum ar fi prins-o fără buletin, cu mâna-n sac, şi o ducea fără scandal la prima circumscripţie. Mi se părea numai (ghipsul de la mâna stângă îmi amintea mereu cât de fragile sunt oasele umane, cât de uşor se poate înghipsa un om, o idee, un vis), cum zic, mi se părea numai că demoniaca soţie a Caftangiului se certa cu soţia mea. Mă înşelam. Brâu de origine socială egală, de studii aproape egale, de inteligenţă şi zvâc muieresc egal: diferenţa dintre ele consta în morală (dar ce importanţă mai are astăzi acest mic apendice filosofico-religios?), în forma de investiţie a elanului vital şi mai ales în vârstă: soţia mea era cu un secol mai tânără decât fanarioata asta „Paris-Match", şi cu un alt secol mai bătrână decât acadeaua asta rarisimă şi belalie, adamantină rezultantă a unui amestec reuşit de mahala levantină şi şatră arvunită de gagii plini de aur, având o milenară experienţă în adaptare, înşelare, furt şi vrajă. Nu se certau: din contră – spre uimirea mea –, după prologul agresiv cu care se intrase în scenă, conversaţia continua acum cu vorbe amiabile, galante, cu schimburi de păreri aproape prieteneşti. În materie de psihologie socială, eu eram, din păcate, tributar cunoştinţelor mele de Popa Prostu, în timp ce aceste superbe actriţe şi preotese jucau un bridge savant, elenistico-bizantin.

– Iubite domnule Candid, mi se adresă Salomeea locală, cunosc în amănunt ce aţi păţit în seara aceea de pomină, cu nenorocitul acesta de Omar. Ţineam la el nu atât pentru poeziile sale, care nu mă interesau deloc, cât pentru candoarea cu care recunoştea cinstit că e lichea, turnător, lingău... Ştiu că sunteţi un mare cărturar – lasă, dragă Limpi, să nu crezi că viaţa ta e

chiar atât de necunoscută, în târgul ăsta circulă o vorbă după care „tainele mănâncă la bucătărie şi secretele se culcă în harem", aşa că îmi permiţi să continuu – ştiu, aşadar, că sunteţi un genopolitan tobă de carte, rătăcit printre noi din cauza unor ani grei de puşcărie intelectuală. Tocmai de aceea doream să vă întreb: cum se explică acest fenomen contemporan, legat de laşitatea şi lipsa de caracter a slujitorilor poeziei? În secolul trecut, dacă nu mă înşel, poeţii noştri au dat un număr considerabil de eroi, de capete tăiate, de exilaţi şi reacţionari revoluţionari, consecvenţi şi de mare caracter. Nu? Şi astăzi...

Limpi, numai cu o lamă din privirea ei, îmi acordă *feu vert.* Asta, în limbajul nostru de familie însemna: „Caterincă liberă cu cât mai multe neologisme grele şi răsunătoare...". Era momentul, probabil, în care trebuia să uluiesc fără să umilesc şi să-mi folosesc cultura şi memoria nu ca pe o jerbă de idei, ci ca pe o coadă de păun ce se deschide de dragul plăcerii în sine a cozii. În consecinţă, pornii motorul discursiv, improvizând cu neruşinare şi totală lipsă de control sau rigoare ştiinţifică.

– Frumoasă doamnă Carmen, îi răspunsei galant (parcă ne îmbarcam spre o Cythera nouă, rococo în formă, dar tot socialistă în conţinut), există câteva ironii transcendentale, metafizice şi chiar... epistemologice. (Limpi se cutremură de plăcere şi voie bună.) Acestea trebuie să ne dea de gândit. De pildă: popoarele cele mai inteligente – nu mă gândesc la Franţa, Doamne fereşte! – sunt şi cele mai laşe, mai oligopolitice. Popii, la noi, deşi se bucură de graţie divină şi sacralitate, mănâncă rahat cu linguroiul, uită să citească, îl confundă cu plăcere pe Allah cu Ilderim şi pe sfântul Petru sau Nicolae cu Moise şi Marx. Mi se pare tot o ironie cerească şi faptul că – cer scuze, spun ce-mi sare în minte, sunteţi o femeie deosebit de inteligentă – faptul că organul cu care facem pipi este organul cu care ar trebui să facem copii. Am spus toate acestea, stimată doamnă, ca simplă introducere: am, după cum ştiţi, zece ani de universitate bătuţi pe muche şi tot zece ani de altă universitate bătuţi la fund... În tot timpul acestor decenii pierdute, m-am tot gândit: cum e posibil ca talentul acesta – ceresc, sacru, apolinico-pegasian – să trebuiască a coincide cu un cuantum obligatoriu de micime, laşitate, delaţiune şi curlingism. Cu excepţia poeţilor tineri salvaţi prin sărăcie, filosofie, sifilis sau alcool, astăzi considerabila masă a poeţilor oficiali e sinonimă cu gradul cel mai coborât de frică, vanitate şi slugărnicie. Soţia mea, cu care nu o dată (în bucătărie, niciodată în dormitor) am dezbătut această rău mirositoare problemă naţională, este de părere – are ea o teorie personală despre

Limbă, ca o natură independentă de Om –, mai mult, crede că, spre deosebire de trecut, astăzi poeţii sunt folosiţi de Măria sa Limba în războiul pe care aceasta îl dă cu imensa prostie omenească aflată în apocaliptică ofensivă. Ca pe nişte inconştienţi paraşutişti, ea îi aruncă în spatele inamicului, spre a provoca, acolo, derută, confuzie, defetism... La un moment dat, întâlnind eu câteva uriaşe talente, dar total încăcănate de frică şi de instinctul acela de supravieţuire cu orice preţ, am înclinat să cred că însuşi organul lor de foraj – în sus sau în jos, nu are importanţă – este acelaşi organ, acelaşi sfredel cu care „organele" noastre de înspăimire deschid lacătele spre secretele noastre biografice. Am văzut cu ochii mei un poet, uriaş teolog, târându-se ca un vierme, lepădându-se de Dumnezeu, pentru un blid de arpacaş: şi asta în faţa a trei mii de ţărani aproape analfabeţi, dar care stăteau drepţi şi mândri ca nişte cavaleri în zale; mi-a fost dat să am de-a face şi cu un poet mallarméano-valérian care cocheta cu înălţimile lui Goethe şi Hölderlin şi care, la cea mai mică sperietură a sa, singur şi aproape nesilit, se oferea să scrie, foarte caligrafic şi într-o frumoasă limbă literară, diferite denunţuri, pâri, circumlepădări. Există, frumoasă doamnă, o teorie romantică – cred că tot de origine faustică – în legătură cu aşa-zisul *amoralism,* obligatoriu pentru orice geniu. Ce oroare! Singurul poet-geniu, într-adevăr geniu, pe care l-am întâlnit era ca un copil-înger, un fel de Lucifer paradiziac, atât de cinstit şi de pur, că refuza să scrie o cerere pentru lemne de foc numai şi numai fiindcă nu voia ca primăria să-i aibă iscălitura.

– Şi cum vă explicaţi, mă iscodi Carmen, această *amoralitate* a poeţilor oficiali?

– Doamnă, amoralitatea merge mână-n mână cu a-gândirea, cu ne-gândirea sau ana-gândirea, cu acel „ne facem de parcă am...". Noi am pierdut şi războiul şi pacea: datoriile le-am plătit prin aur, petrol şi... caractere. Da, doamnă. Am sacrificat o imensă cantitate din rezervele naţionale de caracter, fără să ne gândim la viitor. Ce bine era să fi avut depuse la o bancă, sub pământ, cel puţin o sută de mii de asemenea caractere: oameni de cuvânt de faptă, de gând curat şi dezinteresat. Aurul şi petrolul se mai pot înlocui, caracterele unui popor sunt bob numărat, odată risipite sau arse, ele reprezintă un gol ce se resimte în absolut toate domeniile. Limba noastră, literatura noastră, acum şi în această condiţie istorică, nu poate funcţiona frumos decât dacă se respectă legile adevărului, dreptăţii, binelui faţă de popor... Fără caracter apar genii ale limbii goale, versificatori sau prozatori, dârele nu sunt decât nişte genii pustii şi

pustiitoare. Olimpia mea spune că toată literatura lumii de azi nu este decât o simplă gimnastică a Limbii: trecem printr-un tunel lung, limba trebuie să-şi menţină condiţia fizică, face gimnastică, la aparate, mode, curente şi anticurente, sintaxa trebuie să rămână elastică şi vivace, poate ieşim – şi atunci va trebui să ne scriem capodoperele restante. Eu nu sunt de părerea ei. Mai degrabă, stimată doamnă, aş fi tentat să văd în aceşti poeţi ai conjuncturii şi oportunismului laş nişte pionieri ai zilelor de mâine. Da. Observ, nu fără oarecare spaimă, că muzicanţii şi pictorii îi talonează îndeaproape. Mai mult decât atât, bravii noştri savanţi, chimişti, fizicieni, biologi, medici: dacă într-o bună zi, să presupunem, preaînţeleptul nostru Suprem ar da un decret să umblăm, de pildă, în patru labe (fiind asta mai economic şi mai competitiv pe piaţa mondială), pe loc s-ar găsi o sută de savanţi doctori-docenţi gata să argumenteze „ştiinţific" (filosofic, istoric, preistoric) cum că acest fel de umblare e nu numai foarte sănătos, economic, dar şi, pe departe, mai autentic, mai autohton, mai strămoşesc decât bipedismul care ne-a adus unde suntem. Nu?

Limpi se încruntă, depăşisem ştacheta, o corectură se impunea.

– Da, adăugă ea râzând, doar că aceste ultime idioţii pe care vi le debitează iubitul meu soţ sunt exact ideile pe care le-a discutat azi-noapte, beat fiind, pe balconul casei, cu cine crezi?... Cu statuia fostului tău soţ. Nu te mira, între orele douăsprezece şi unu noaptea toate statuile vorbesc: dacă le creezi condiţii şi dacă au parteneri demni de mândria lor...

Dar doamna Carmen nu mai părea a fi atentă la discursul nostru. Privea înspre părculeţ, dincolo de trotuarul pe care ne plimbam şi aşteptam. (Ce aşteptam? Pe cine aşteptam? Habar nu aveam!)

De lângă vechea vespasiană (construită în cinstea primului rege neamţ din lunga noastră ocupaţie otomană), pe aleea mărginită de tufe dese de sadină, venea spre noi un domn (părea o figură cunoscută) îmbrăcat într-un costum alb, de buret englezesc, splendid, într-o mână avea un buchet de pale flori de seră, cu cealaltă mână ţinea în lesă un uriaş câine-lup. Am vorbit de umblatul în patru labe, iată lupul la uşă. Câinii aceştia teribili – cu limba lor roşie, subţire, cu ochii lor galbeni în care nu sclipeau decât disciplină, supunere şi cruzime la comandă – mă transportau înapoi la umbra anilor de lagăr, sub miradoarele de sârmă ghimpată. Domnul care-l aducea (sau care era adus) avea şi el culoarea vagă a florilor: verde-pal (şi roz şi pur), schimba feţe-feţe, părea mic şi speriat, ca un licean corigent, venit pe ascuns, cu inima între

dinţi, s-o întâmpine pe Diva cea mai crudă din oraş. Era, totuşi, marele Osmanescu. Nu colonelul-comandant, nu şeful agiei locale, nu stăpânul fără margini peste marginile lumii noastre, ci un biet Gică, mărunt, umilit, fiert în suc propriu. Nu părea să realizeze prezenţa mea şi a Olimpiei: avea ochi (şi ce ochi!) numai pentru mesalina Carmen. Care se uita la el ca la un câine râios, şi la câine ca la un amor defunct.

– Carmen, oftă cu buze palide, cu privire îndurerată, ţi-am adus tot ce am mai scump: pe Nero. Şi florile tale preferate...

Întinse buchetul înfăşurat în fină hârtie de mătase. Carmen – mare tragediană – îl privi, îl privi lung şi rece. Ştia să privească, ştia să fie şi rece. Tăcea. Nu-şi întinse mâna înmănuşată să primească florile favorite. Câinele latră prietenos, uman.

– E prea târziu, şopti ea după o vreme. Trebuie să înţelegi că e prea târziu!

– Primeşte-l măcar pe Nero: doreai atât de mult să ţi-l dăruiesc.

– Gicule, repet: e prea târziu! Pot să uit, pot să iert, dar de la tine nu mai primesc – nu mai pot să primesc – absolut nimic.

În clipa asta, Limpi îmi făcu semn: „Hai s-o ştergem!”... Aici avea loc o scenă de „familie”. Dar, deodată, furăm şi noi ţintuiţi locului. Osmanescu, explodând ca un vulcan, aruncă buchetul de flori în mijlocul drumului, izbi cu furie în coaste pe foarte disciplinatul Nero (care chelălăi sinistru) şi începu să vocifereze:

– Vrei să îngenunchez? strigă ca scos din minţi. Asta vrei? Vrei să urlu în faţa opiniei publice ataşamentul meu sincer faţă de tine? Carmen, simt pentru prima oară în viaţa mea că-mi pierd minţile!

– Să fim serioşi, Gicule: m-ai furat, m-ai minţit, l-ai nenorocit pe bietul Caftangiu; eşti foarte însurat cu o Ilderimă care te ţine în lesă. Eşti cadru militar, ai în spatele tău un munte de crime ce se pot reconsidera oricând. Dacă îngenunchezi, am să râd, doamna Olimpia are să te aplaude, dar nu vei obţine nimic, în afară de faptul că-ţi vei pierde şi gradul după ce ţi-ai pierdut funcţia. Eu nu vreau să te distrug! Vreau să te pedepsesc numai...

Osmanescu era palid, verde, tremura tot: îşi ştergea faţa transpirată. Mi se părea că-i aud scrâşnetul dinţilor, furia şi neputinţa pălmuindu-i alternativ fesele mândriei pierdute. Mai izbi o dată zdravăn – ca să-şi descarce nervii – în coastele obedientului Nero. Acum observai – şi eu, şi cele două femei – că sub pantalonii impecabili, albi, anglo-saxoni, Osmanescu nu purta pantofi, ci o pereche de cizme

fine, de culoarea şocolatei cu lapte (dispărute din comerţ).

De astă dată, Carmen îşi săltă şi ea capacul de la muştar.

– Ascultă, tovarăşe, îi spuse, rostind cuvintele ca la tribunal, acest Nero, pe care vrei să mi-l dăruieşti, nu este al tău: este al Statului şi al poporului care îţi plăteşte şi leafa şi gratificaţiile. Eu nu primesc bunuri delapidate, domnule! Şi, dacă îţi mai permiţi să loveşti în acest câine, *în faţa noastră* (gata, eram implicaţi, făceam front comun cu Carmen şi Nero), îţi jur pe ce am eu mai sfânt că te trimit nu în baltă, la vărgaţii tăi, ci în zootehnie. Ca simplu scopitor de taurine.

Osmanescu se îndreptă, se reculese. Mângâie capul câinelui. Recunoscător, acesta i se lipea cu dragoste de cizme.

– Carmen, întrebă zâmbind cu oarecare civilă tristeţe, spune-mi ce ai tu sfânt în viaţa ta?

– Dar tu? îl repezi ea.

– Eu? Eu rămân fidel cauzei, jurământului depus: revoluţiei şi clasei muncitoare. Dacă vrei să ştii.

Carmen se-nveseli, începu să râdă, să râdă din ce în ce mai tare. Limpi râdea şi ea, probabil că acest râs era util şi binevenit.

– Adusăşi memoriul? îl întrebă ea pe Osmanescu, devenit subit un cu totul alt om.

– Da! Uite-l. Te rog, te implor, înaintează-i-l chiar azi: mâine s-ar putea să fie prea târziu. Eu, îţi jur, anulez, dosarul lui Caftangiu. (Un plic albastru trecu repede din mâinile lui Gică în poşeta crocodil a doamnei Caftangiu.)

– Gicule, îi spuse Carmen, tu nu anulezi şi nu mai aprobi nimic, ai înţeles? Şi acum, şterge-o! Ia şi javra. Aşa. Să nu te mai prind să dai târcoale casei mele că te fac arşice, auzi!?

– Soarta mea e în mâinile tale, Carmen, rosti patetic Osmanescu. Nu mă uita. Roata morii se-nvârteşte...

– Aia a mă-tii se-nvârteşte, rosti printre frumoasele ei buze prietena noastră, pe când se uita după elegantul bărbat ce se îndepărta din viaţa ei (şi a noastră).

Câinele părea abătut, pleoştit, privea în urmă, spre noi, de parcă ar fi vrut să ne spună: „Să vă fie ruşine, mi-aţi nenorocit stăpânul!”. Fanfara se auzea iar: dar aceasta era altă fanfară, după alt mort, din alt cartier.

Ca un suspin de nevinovată fecioară, maşina neagră a lui Tutilă Unu trase lângă noi. Şoferul ieşi, ne salută rece. Îi întinse doamnei Carmen un bilet pe care aceasta îl citi zâmbindu-ne complice.

În zare se vălătuceau nori vineţi, grei. Fulgera.

Caftangioaica îi explica acum Olimpiei mele că ea ar vrea, că ar trebui să intervină pentru nenorocitul de Osmanescu. Conştiinţa însă nu o lăsa. Cere de la Tutilă – care are atâtea pe cap că e aproape o minune că nu i se arde motorul – postul de ataşat cultural, care e liber şi la Atena şi la Köln. Dar... există un „dar”! Nu e vorba de pregătire: Osmanescu este el un dur şi un categoric, dar, în felul său, e harnic şi multilateral. După atâţia ani de chin şi sacrificiu în acest târg împuţit, ar merita un post odihnitor, în cultură şi capitalism. Din păcate, Tutilă, cu toate că dispune de o cartelă de putere şi decizie uriaşă, nu-şi poate permite să abuzeze: i-a asigurat fratelui său (care e o hahaleră, un păduche şi un munte de incultură şi parvenitism) un post gras şi comod, departe de fulgerele Magnificului şi ale Sultanei sale: la Roma, director al Academiei de acolo, se va simţi între mafioţi ca la el acasă...

Priveam norii violeţi ce se apropiau. Despre istorie, bunul meu amic şi coleg din Genopolis, cardiologul (fără renume mondial) Colas Boyer susţinea – glumind bine-nţeles – că ea ar fi o succesiune de sistole şi diastole euforice, în ritmică alternanţă. Părinţii noştri, după primul război mondial, au avut parte de câteva euforii patriotice şi sindicale – noi, generaţia celui de-al doilea război mondial (care război nu s-a terminat nici astăzi, după aproape patruzeci de ani de pace ţinută în congelator), am prins doar faza de angoasă a sistolei: dacă nu va interveni vreun infarct fatal (atomic, marxist, islamic etc.), nu este exclus ca generaţia viitorului mileniu să cunoască, şi la noi, o diastolă ceva mai liberă... Dar nu cred, nu mai cred. Inima lumii e suprasolicitată, fumăm prea mult, ne-mbătăm prea des: cu asemenea regimuri, orice inimă normală se satură, dă în primire, se bucură chiar că poate exploda.

Şoferul ştergea grijuliu şi delicat (nu ca un mecanic, ci ca un cosmetician) geamul parbrizului. Mă privea. Verde. Rece. Ştiinţific... Cunoşteam această privire şi cu şira spinării, şi cu noada mea de australopitec. Individul mă trecea prin filtru, mă îmbrăca în frică, încerca să mă transforme în simplu obiect de rebut. Dincolo de această brizantă scrutare neutră (de lupă ce se uită la un păduche de mult întors pe spate), se ascundea un creier uman – dendrite, axoni, neuroni –, o întreagă uzină informaţională, prelucrătoare şi policinic brutală, crudă şi irresponsabilă. Din cauza acestor ochi verzi mi-am adus eu aminte de diastolele doctorului Boyer; din cauza lor, norii ce se apropiau, liota de ţigănuşii ce fugeau cu prada a două pâini furate dintr-o sacoşă de pensionar milog, suspecta şi total ipocrita conversaţie dintre cele

două femei de lângă maşina neagră a dragomanului Tutilă Unu – toate, dar absolut toate, mă lăsau rece, străin, părăsit, ca în vis, într-o gară a memoriei. Şoferul continua să mă privească cu ochii lui de cravaşă licenţiată în drept; calitatea de rece cruzime a acestei profesionale scrutări îl plasa, ca grad şi putere, foarte aproape de puterea mistică a celui pe care îl slujea ca şofer. Devenisem – mai ales de când reuşisem să mă întorc viu şi lucid din leprozeria celor zece ani de celulă şi moarte – un aparat seismic de depistare la distanţă a oricărei, a celei mai ascunse berze albastre în civil. Călătoream foarte rar, dar, pe peronul gării sau trecând prin vagoane în căutarea unui loc liber, puteam număra cu precizie pe toţi gealaţii în delegaţie, filaj sau simplă transhumanţă de familie. Aveam un clopot în hipotalamus, un radar al spaimei, un dispecerat al pericolului, care mă avertiza, ca pe un animal în junglă, că aligatorul e aproape, că tigrul e flămând, pândeşte, că şarpele cobra e lângă piciorul meu desculţ, să nu fac o mişcare greşită, să nu-l privesc în ochi (aşa cum îl citesc eu, mă citeşte şi el) – dar, mai ales, să-mi arborez cu *artă* mimica mea de nătâng şi nevinovat nenea cumsecade, aerul că nu l-am observat, nu l-am recunoscut; îmi văd de viaţa şi de derierul meu, nu sunt inteligent, nu gândesc, nu am memorie, nu am trecut, sunt nimeni...

Totuşi, totuşi...

Eram în cerc, nu puteam ieşi din cerc: fără fir, fără destin, ca doi dobitoci mânaţi din spate, înaintam orbeşte prin labirint. Ne jucam cu cutia Pandorei, în care, acum toată lumea ştia, nu erau grozăviile şi relele lumii, ci cauzele acestora: formele mincinoase şi otrăvite ale imensei prostii şi laşităţi umane. Am fi fost în plină vară, ar fi trebuit să ne gândim la munţi, iezere, cabane sau la acel litoral de aur pe care, din cauza sărăciei, nici eu şi nici Limpi, din păcate, nu apucasem să-l vedem până acum. Degeaba, cercul nostru se strâmta, se înălţa ca un zid „ostrog", definitivându-se... O dată, în copilărie, tata (încurajându-mă să nu-mi fie frică) mă urcă într-o tiribombă nemţească de iarmaroc. Mi-era frică – totuşi, plutirea aceea mi se părea ceva ceresc, nimic nu se poate asemăna cu zborul, chiar dacă e în cerc, chiar dacă eşti prins cu un lanţ. Nu ştiu ce s-a întâmplat – s-a stricat motorul vârtelniţei sau a plecat la birt mecanicul, uitându-ne –, destul că, deodată, am simţit că timpul normal de plutire trecuse, că de-acum zburăm fără oprire, prizonieri înlănţuiţi. Tata, jos, urla mânios, copiii din scăunelele învârtite ţipau îngroziţi. Am crezut că mor, spaima acelei învârtiri în cerc devenise o fiară, voiam să-mi desfac lănţugul de la brâu să mă arunc spre tata, fiindcă muream de frică,

de disperare şi de frică...

Un fulger mut tăie orizontul. Numai zâmbete, cucoanele se apropiară de „celula" mea, cu aerul graţios al unor cochete muze.

– Domnule profesor, ciripi glamuroasa Carmen, spune-mi, dar cu toată sinceritatea, dumneata crezi în Dumnezeu?

– Cred, stimată doamnă, îi răspunsei zâmbind.

– De ce?

– Fiindcă există!

– De unde ştii?

– Mi-a spus mama! Şi mama nu m-a minţit niciodată...

– Bine, dar s-ar putea ca mama dumitale să fi fost o femeie simplă, o ţărancă, o bigotă oarecare...

– Aşa este, i-am spus: mama a fost o ţărancă aproape analfabetă. Dar adevărul acesta despre Dumnezeu mi l-a spus la mulţi ani după moartea ei, aşa că...

– Dragă Carmen, interveni Olimpia, nu te lăsa păcălită: citeşte Mauriac sau Julien Green: vei găsi acolo argumentul acesta cu mama şi bunul Dumnezeu...

– Oricum, oftă Carmen, sunteţi amândoi delicioşi şi unici în felul vostru. Eram atât de curioasă să vă cunosc! Împreună cu Ilya (nu Ilie, bine-nţeles!), am avut plăcerea fantastică – jur, nu exagerez deloc – de a asculta banda pe care tolomacul de Osmanescu a înregistrat magistrala dumneavoastră conferinţă. Despre Marx. Să ştiţi, el voia să vă înfunde, iată că banda aceea este marele dumneavoastră noroc. Dar despre asta vom mai avea timp să discutăm. Ilya vrea neapărat să vă cunoască, nu numai fiindcă sunteţi soţul iubitei sale verişoare, ci mai ales fiindcă, mi se pare, ar avea un plan în legătură cu ştiinţa şi inteligenţa dumneavoastră total nefolosită. Cu toate că e alutan get-beget, admiră Genopolisul; pare el turcoman, dar nu e. Deşi îl cunosc mai de aproape abia de două zile, am despre el, ca bărbat şi ca mare ştab, cea mai înaltă părere. Sunt multe lucruri în lume la care nu mă pricep, dar la oameni şi cariere pot să dau doctoratul... Limpi, draga de ea, este de aceeaşi părere cu mine: de acum Naşul dumneavoastră – o simplă căzătură, o lighioană de conjunctură, un parvenit vulgar – va intra în umbră, într-un fel de refacere a dosarului, departe de fotolii şi duşmani; abia după aceea, ras, tuns şi frizat, va putea fi trimis la academia aceea macaronară. De acum, adevăratul vostru protector – mi se pare vulgar să-i spuneţi „Naşule" – va fi bunul nostru Ilya... Ce spui, Limpi? Nu-i aşa că rezum corect situaţia voastră?

Limpi părea obosită. Mă privea cu blândă milă, cu

resemnată, ironică disperare. Zâmbea de departe, foarte vag, foarte altcumva. Ghiceam după cortina umedă a privirii ei, nori negri, căderi de ape, ceţuri şi păduri barbar retezate.

– Bărbate, îmi spuse pieptănând cu degetele ei de preoteasă bizantină părul meu alb răvăşit de vânt, iubite bărbate, această frumoasă şi inteligentă prietenă a mea are perfectă dreptate. A murit Tutilă Doi, trăiască Tutilă Unu. Naşul nostru a fost o curvă, tu eşti un savant marxist, eu voi fi ce voi fi în consecinţa râsului tău inteligent. Nu prea avem de ales. Deşi pentru nimic în lume n-aş fi vrut să mă despart azi de tine, zarurile Rubiconului au vrut altfel. Eu voi merge cu Carmen – să-i văd locuinţa, să aranjăm nişte ploi, să tragem câteva sfori muierine: tu, la invitaţia specială a vărului meu Ilie, ca semn de mare favoare, vei asista la o şedinţă specială, la cel mai intim şi înalt nivel...

Apoi, ca într-o gară, cu ochii închişi, mă sărută frumos, şoptindu-mi la ureche: "Nu uita ce ai visat: *să nu-ţi fie frică de nimeni şi de nimic!".*

Mă simţeam foarte lovit. În două tăiat. Din cer trăsnit, întâi am vrut să urlu ca în faţa Tebei: „Ce să caut *eu* la o şedinţă? Specială!". Şoferul mă privea ca un chirurg, Carmen îmi zâmbea ca unui soldat viteaz Limpi îmi flutura o batistă de adio, într-o gară stupidă, de război pierdut.

Voisem să-i spun:

– Dragă soţie, scumpă soţie, am mâna stângă în ghips. Conştiinţa, aşişderea. Ziua de azi nu a fost uşoară, nici obişnuită. Nervii mei de puşcăriaş ar avea nevoie acum de o anume cârciumă ostrogotă şi de o porţie dublă de votcă mesianică. Stimată doamnă Carmen, spre a evita orice fel de confuzie, aş dori să precizez, sub aceşti nori mânioşi ce se apropie, că sunteţi şi dumneavoastră, şi prea venerabilul nostru Ilya total greşit informaţi: nu sunt, nu mai sunt profesor; nu sunt, nu mai sunt specialist; nu am, nu mai am nici o bibliotecă. Am îngropat tot ce am învăţat cândva, cultura mea este cam cât mi-a rămas după ce am uitat aproape tot. Cărţile ce le-am scris pe vremuri au fost date la topit. Nici nu mă interesează. Cărţile pe care aş fi voit să le mai scriu se ofilesc în capul meu senil ca frunzele căzute din pom înainte de a fi zărit floarea sau fructul pentru care am înmugurit... Aceste cărţi nescrise, visate numai, am obiceiul să i le povestesc numai la băutură acestei triste şi înlăcrimate muceniţe care este soţia mea. Doar pentru sufletul ei, în fundul sticlei, mai păstrez câteva cioburi de filosofie şi istorie veche. Astfel stând lucrurile, credeţi-mă, nu vreau, nu văd rostul...

Rămăsesem de mult singur pe acel trotuar.

Siluetele doamnelor se îndepărtau grăbite. Vijelia izbucni ca un baraj de artilerie grea. Se îndoiau copacii de vânt: vorbisem cu cineva, gândisem numai? Nu ştiu. O mână fermă îmi strânse braţul valid. O privire şi mai fermă îmi indică uşa deschisă a maşinii. Oraşul se întunecă brusc. Ca în străfulgerarea unei clipe, văzui defilând cavalerii lui Dürer şi Cornelius: coşmarul se instala prin răscolirea din fundul cazanului ars a unor imagini simbolice legate de Hieronymus Bosch, Battista Dosso, Bomarzo. De insula lui Euthanasius, îngerul negru al lui Barlach, ţipătul lui Munch.

Mă simţeam un ciorap murdar şi găurit pe care o mână de cavaler al apocalipsei îl întoarce justiţiar pe dos. Mi se majuscula brusc stomacul, clepsidra, barometrul fricii. Semnul zodiacal – Racul, Cancerul – îl vedeam desenat aievea pe cerul mânios, în *Untergang.* Mutam crucea de pe un umăr pe celălalt (Iosif din Arimateea fiind de mult mort la Canal sau în baraca aceea a bietului N. Paloş). Coboram în picaj, spre minus-cunoaştere, zero-voinţă, antisimţire. Un şarpe verde-arămiu se descolăcea leneş de sub pavăza unei Minerve drogate, căzută ţigăneşte într-un şanţ balcanic. Aleluia!

Cucoanele nu se mai zăreau. Candela Olimpia se stingea. Ochii de linx ai şoferului mă decorticau fără milă. De durere, închisei ochii spre lume. Într-un amurg, vedeam pe dinăuntru un peisaj-mumă: pe lângă o moară de lemn, cărare de argint spre codru, spre muntele vânăt. În şube imense, călări, ciobani tăcuţi, cu câini bărbaţi, urcau în contrapunct spre plaiuri şi stâne. Femei subţiri, torcând din mers, trec desculţe prin apa rece a pârâului. O mierlă beată cântă în văzduh, cineva mă duce să-mi arate un viţel nou-născut. Vecernie, clopote, trei babe se închină în poarta larg deschisă a ţintirimului vechi. Copilărie. Teamă. Fior, miracol, graţie... Timp pur, angelic, vegetal – timpul seminţei ce nu ştie ce înseamnă încolţire, înflorire, seceră.

Abulic, hipnotizat, împins din spate, intrai, total zăpăcit, în neagra maşină ce mă aştepta.

L-am recunoscut imediat. Nu era domnul Sommer Unu, cel cu care am râs şi am băut whisky, deşi parcă îi semăna. Avea perucă, era pudrat, purta un jabou din fine dantele neerlandeze. Priza tabac. Zâmbea.

Fără nici o îndoială, era însuşi domnul Gottfried Wilhelm Leibniz

Mă salută ceremonios.

– *Habe die Ehre, Herr Professor Candid*!

– *Guten Tag*, îi răspunsei timid: *na, so eine angenehme Uberraschung*!

Domnul Leibniz mă bătu prieteneşte pe umăr – apoi, în cea mai pură *verba genopolitanensis,* îmi

răspunse râzând:

– Iubite colega, domnia ta ai spus: „Nu aduce ceasul ce aduce veacul”. Ha-ha-ha! Doream de mult să te mai întâlnesc. Apoi, oarecum complice şi misterios, îmi şopti la ureche: Am ordin, am sarcina să te lămuresc. Îţi dau un sfat colegial: taci şi ascultă, fiindcă şi ăştia din faţă (într-adevăr, şoferul meu se sciziparitase) tac şi ascultă.

Aş fi avut chef să-i trag nişte palme (ştiam eu pentru ce), dar ciudăţenia şi dramatismul momentului mă depăşeau. Cum era normal, căutai şi-mi găsii repede vocea de intelectual ipocrit şi laş; îi zâmbii, he-he-he, îl bătui pe genunchii de mătase mov şi, tare, ca să audă clar şi viperele gemene din faţă, îi spusei următoarele:

– Magistre, mă închin. Cu deosebit respect vă voi asculta, ca pe un trimis din ceruri. Recunosc, tânăr fiind, mi-am permis a râde, la un curs al meu, de „armonia prestabilită”, mai ales de aserţiunea aceea proto-optimistă prin care, în *Theodiceea,* susţineţi că lumea asta, aşa cum este, cu toate crimele, relele, suferinţele ei, este totuşi cea mai bună din toate lumile posibile. Dar, ca un fel de compensaţie, ţin a vă declara că termenul dumneavoastră de „monadă” – pe care l-aţi împrumutat de la Pitagora, Cusanus, Giordano Bruno – l-am însuşit corect, folosindu-l mult şi cu folos.

– Ştiu, ştiu, ştiu: ţi-am citit dosarul, îţi cunosc lista de lucrări, am răsfoit cărţile ce ţi-au fost date la topit... Nu asta interesează acum, iubite colega. Filosofia, după cum bine ştii, nu a fost independentă decât pe vremea când era abia o copilă, în Elada. Şi nici atunci. Platon a pus-o în serviciul Republicii sale, Aristotel în serviciul Cetăţii. După toate acestea, a ajuns, pe rând, *ancilla theologiae* în evul mediu, *ancilla scientiae* în secolul luminilor, *ancilla* statului prusac pe vremea lui Hegel, *ancilla revolutiae* prin marele, prin gigantica monadă care a fost prietenul dumitale Karlie Marx. De acum, trebuie să ne resemnăm şi să înţelegem: trecem, cu arme şi bagaje, în serviciul celei mai înaintate ideologii. Toate noţiunile tuturor sistemelor preexistente, trebuie să le considerăm a fi simple materii prime, disparate, ce îşi aşteaptă recondiţionarea, refolosirea şi revalorificarea (conform planului celor trei „R”), printr-un al patrulea „R”, pe care va trebui să ţi-l însuşeşti, şi anume prin *reinterpretarea lor.*

Maşina părea să plutească, nu simţeam deloc hurducăturile asfaltelor noastre în veşnică peticire. Whiskyul ce îl bea direct din sticla „Black and White” pe care mi-o întindea, fără nici un fason, colocutorul meu Gottfried avu darul să-mi topească *simţul hinc et*

nunc-ul; discutam academic, degajat şi bine dispus – raţionamentele deosebit de interesante – de interesante şi de actuale – ale distinsului autor al monadologiei. Mă şi miram că nu vorbim în latină, devenisem un pic de Cantemir, acel tragic şi tipic savant valah care, studiind la Istanbul, servind Sublima Poartă, scria în taină, latineşte, cărţi despre sfârşitul Imperiului Otoman. A pierit, ca orice savant (aşezat cu tot ce ştie între două mari imperii ce se înfruntă şi se înfruptă), anonim şi trist, în îmbrăţişarea sălbatică, dar cu perucă, a Marelui Frate din Răsărit. Care l-a sufocat cu dragostea sa, castrându-l definitiv de toate visele sale europene, luministe, de independenţă moldavă. Trădând pe trădători, trădase trădarea – aşa că – negaţia negaţiei – a sfârşit-o ca un simplu curtean. Nu a apucat să meargă nici la Berlin, nici la Hanovra, ca să-l întâlnească acolo pe cel mai celebru filosof al Europei de atunci, Leibniz. Europa este un simplu apendice al Asiei, poate că drumurile ei toate duc spre Roma, destinul ei, în schimb, e destinul oricărui apendice: acela de a fi înghiţit de imensitatea pohtelor, miliardimea noroadelor, oceanul de spaţiu, timp şi cruzime al Asiei, căreia nu-i pasă de Istorie, nici de valori sau *kalokagathie,* cu atât mai puţin de profeţii noştri cu barbă, bărbişon sau numai cu mustaţă...

– *Ergo,* îl auzii ca prin vis pe ilustrisimul domn Leibniz, acestea fiind premisele imperative, axiomatice, vei înţelege de ce am acceptat să se opereze mici schimbări în sistemul meu. Nu sunt dureroase: doar penibile, dar, tot răul spre bine, crede-mă, aceste retuşuri ale conceptelor şi raţionamentelor mele vor folosi, mi s-a spus, dacă nu la îmbunătăţirea lumii, în orice caz la mai buna sa interpretare şi înţelegere...

– Magistre, intervenii politicos, îngăduiţi-mi să vă întreb: care ar fi motivul ce v-a determinat să mă alegeţi pe mine, tocmai pe mine, pentru a vă comunica gândirea – pe care o cunosc – şi răs-gândirea care, în situaţia mea actuală, nu mă interesează absolut deloc... Am părăsit filosofia, fiind părăsit de ea: nu aş vrea să-i pătez numele, să-i trădez memoria...

Roşu la faţă, trăgând o duşcă zdravănă din pragmatismul scoţian, domnul Leibniz, înveselit, îmi trase cu ochiul, complice, şmechereşte. Apoi, începu să râdă, să tuşească teatral, arătându-mi totuşi, ca un abil scamator, un delicat microfon ascuns sub scrumieră şi dându-mi a înţelege că tot ce vorbim noi doi se cam înregistrează undeva. Dar era – fără îndoială – un mare actor. Râsul îi era autentic.

(Acum, iarăşi, îmi venea să cred că îl cheamă altfel – râsul acesta al lui semăna fantastic cu râsul acela cu care îmi dărâmase bucătăria, când voise să

imite hăhăiala mea idioată din faţa afişului roz; dracul să le ia pe toate, totul în noi şi în jurul nostru nu este decât o imensă harababură tragicomică, ne întoarcem de unde am plecat: Noe s-a îmbătat. Iov s-a resemnat, Cain continuă să danseze, râzând diplomatic, în jurul cadavrului fratelui ucis.)

– Ha-ha-ha, continua să râdă peruca parfumată de lângă mine, nu te numeşti dumneata Desiderius Candid? Ba da. Deci îmi eşti şi un *nomen,* şi un *omen* predestinat... Ai râs, imediat după ultimul război, împreună cu ştirbul acela de Voltaire, într-o sală arhiplină de studenţi, de un fragment teribil de valoros din opera mea. Atunci am suferit, te-am urât şi detestat, jurasem să mă răzbun. Nu a fost nevoie. Iată că Istoria – o pot considera ca o justiţie imanentă, prestabilită – a venit în ajutorul meu. Eu am afirmat că Dumnezeu nu are de ales: *ori lumea asta, ori neantul. Ergo,* lumea asta, fiind unică, este şi cea mai bună... Astăzi, cel care caută un nou cod de principii, pentru o morală şi o metafizică nouă, a ajuns la concluzia că *Monadologia* mea optimistă este cea mai potrivită şi mai actualizabilă. Deci: ori eu, ori neantul...

– Nu înţeleg, magistre: logica dumneavoastră mă depăşeşte!

– Perfect. S-o luăm băbeşte. Exact acum trei sute de ani, am scris şi am zis (citez din memorie: fii atent, e vorba de concluzia majoră a gândirii mele, deci): „...trebuie ştiut – am afirmat eu atunci – că, din cele spuse, urmează că lumea este perfectă în mod fizic sau, dacă vrem mai mult, metafizic... dar şi că ea este foarte perfectă din punct de vedere moral, prin faptul că perfecţiunea morală este o perfecţiune fizică (astăzi i-am spune „materială") chiar şi pentru suflete în ele însele. Astfel – te rog să înregistrezi în memorie, subliniate, aceste paradigme – *lumea nu este numai maşina cea mai admirabilă, dar ea este şi cea mai bună republică în care este prevăzută* (astăzi am zice: „planificată") *toată fericirea şi toată* bucuria posibilă...". Am încheiat citatul. Eu argumentam perfect şi împotriva acelora care îmi înşirau crimele, nedreptăţile, suferinţele ce există în această lume. Ziceam: sunt simple etape necesare (vai, cât de „actual" vorbeam!), fragmente neimportante căzute din întreg, aspectele lumii văzute în mic, de jos, ca de un vierme ce nu poate cuprinde sublimul cerului şi al perfecţiunii supreme. Da, domnule Candid: invitam lumea să creadă în contrarul răului, răul fiind trecător, relativ, neesenţial...

Iarăşi îmi făcu cu ochiul, iarăşi, prin gesturi lubrice, îmi dădea să înţeleg că se... asta pe microfonul şi megafonul cerberilor noştri.

– Din câte am înţeles, e vorba de mici reajustări

ale tezelor dumneavoastră – i-am spus, refuzând de astă dată să mai trag o duşcă din otrava aceea pozitivistă. Sunt curios să le cunosc!

Ceea ce a urmat se înscrie într-o viziune Dali despre filosofie şi lume. Unul dintre siamezii noştri din faţă, nu ştiu cum, deveni lup; îl şi cunoşteam, mă şi cunoştea, îl chema, desigur, Nero. Leibniz se descheie la toţi bumbii săi de argint, îşi scoase peruca (era foarte cald în duba noastră), apoi, dintr-o cutie de mahon, extrase cu grijă un mic flaut roz. Maşina aluneca asemeni unui planor ideal: fără zgomot, fără frâne sau schimbări de viteză...

Execută, cu o remarcabilă acurateţe, un gingaş menuet berlinez Osterlinez. Îmi arătă că şi mâna lui, din păcate, era tot în ghips. Câinele era întors cu faţa spre noi, respira scurt, avea limba roşie, fină, subţire ca o frunză. Cerul gurii îi era negru. Flautistul mă privea cu oarecare dragoste, mă şi săruta din când în când, zgomotos, zicându-mi: *Ia liubliu tibea, Cândid!* Apoi, aşezându-şi înapoi în cutie instrumentul rococo, începu să-mi vorbească nemţeşte, în Mittelhochedeutsch: dar limpede, şcolăreşte, ca unui idiot care abia acum descifrează azbuchile filosofiei.

– Aşadar, îmi spuse, totul e simplu, clar, funcţional: am redus întregul meu sistem la câteva pilule. Ele sunt rezultatul unei distilări de progres dialectic făcut în trei secole: puse în apă de ploaie, aceste pilule ale mele se dizolvă şi, la nevoie, refac lumea. *Primo:* monada mea (nu mai e nevoie s-o definesc) devine individul social. Ea monada, avea iniţial două calităţi de forţă: percepţia şi apetiţiunea. Acum, monada noastră nouă va avea tot două calităţi: *apercepţia* şi *devoţiunea.* Sesizezi diferenţa, sper! *Secundo:* armonia prestabilită devine armonie central planificată. De ce? Fiindcă, *tertio,* însuşi Dumnezeu (către care convergeau toate speculaţiile mele originare) a devenit, prin „legitatea" istorică a evoluţiei, Supremul Secretar şi Sublimul Preşedinte al Republicilor în general şi al Republicii noastre în special. Fiind atotştiutor, el a ales pentru noi această lume, care nu poate fi decât cea mai bună, dreaptă şi demnă din toate lumile posibile. E limpede, nu? Lipsurile şi antagonismele care mai persistă trebuie considerate fleacuri trecătoare, fiecare monadă ce aplaudă trebuie să vadă lumea în care trăieşte exact aşa cum o vede de sus, din elicopter, Sublimul nostru Părinte. Toate existenţele formează astfel – de la monada cea mai simplă, omul trecând prin animal (care e mai liber şi uneori mai luminat), până spre savanţii de renume mondial şi chiar la filosofi (aceştia din urmă, în curs de planificată dispariţie) – o ierarhie. Eu sunt creatorul modern al ideii de ierarhie, după

Platon, Plotin, Toma d'Aquino. Iar ideea asta de ierarhie e tot ce poate fi mai util şi eficace pentru ca, încet-încet, să înlocuiască mitul de aur al omenirii, egalitatea. În judecata mea nu există cerc vicios, există numai încercuiţi şi încercuitori viciaţi: terţul nu e exclus, e inclus: iată, de pildă, acest Nero, fără de care nu se poate. Pricepi? Rămâne, din vechea logică, principiul raţiunii suficiente. Marele principiu. Ei bine, îţi aduci aminte, eu spuneam că monadele de jos, cele întunecate sau clarobscure, aveau nevoie totuşi de o raţiune de a fi, de o raţiune cât de cât suficientă: simţeam nevoia unei Monade Supreme care să nu aibă nevoie de altă raţiune, să-şi fie sie înseşi suficientă. De la Ea ca de la un Alterdeus – Abgott –, prin iradiere, graţie şi decrete, ne vine întreaga lumină, întreaga noastră Raţiune Suficientă. Pricepi? Ne vine! N-o avem, n-o căutăm, vine singură, de sus, chiar când nu o mai doreşte nimenea. Dispare astfel îndoiala franceză, *Sorge*-ul german, *spleen*-ul anglo-saxon, *nicevo*-ul panslav. Sunt cât sunt, sunt atât cât sunt planificat să fiu. Sunt atât cât crede El că merit să fiu. (Sau să nu fiu!) Spiritul – acest cuvânt atât de compromis de Hegel –, uşor-uşor, va fi înlocuit cu cuvântul „suflet" : acesta, debarasându-se de rămăşiţele sale mistico-religioase, va deveni un concept mai practic, mai elastic, şi anume „conştiinţă". Conştiinţa, prin educaţie şi dresaj, va fi scoasă din morală şi va deveni, *volens-nolens,* un organ de necesitate socială înţeleasă. Şi astfel, automat, ea, conştiinţa, se va topi în Raţiunea Suficientă a celui care e suprasuficient şi suprarаţional, fiind unica şi sublima noastră supremă monadă. Ultimă. Spaţiul însuşi, ziceam eu pe vremuri, nu e decât o întindere de corpuri. Azi zicem: spaţiul nu e decât destinderea corpului său; timpul (absolut muribund, ca factor istoric, fizic şi metafizic) trebuie desfiinţat: nu există, noi trăim – şi vom trăi de acum mereu – într-un prezent permanent. Trecutul e mort, viitorul nu e treaba monadelor inferioare. Noi suntem nişte mizerabile larve ale viitorului pe care numai El îl cunoaşte: căci marea entelechie a lumii se ascunde, ca într-o ghindă, în taina ultimei Raţiuni Suficiente, la care nu avem acces şi care, tot înălţându-se, va simţi din ce în ce mai rar nevoia să ni se destăinuiască...

– În concluzie?

– Trăim în cea mai perfectă din lumile posibile! Dacă ai vreo îndoială (nu ţi-aş recomanda-o), atunci te-aş invita să reciteşti paginile ce le-am scris eu despre „salinele sarmate", pe vremea când aceste saline erau pentru mine o simplă metaforă. Astăzi şi eu, şi tu, şi majoritatea monadelor de jos, din acest paşalâk luminos, ştim cum sunt aceste saline, la ce servesc, ce te aşteaptă dacă ajungi să crezi voluntar în

vreuna din ele...

La un semn – de dirijor delicat – al şoferului din faţă, domnul Leibnitz puse pază gurii sale. Totul era clar, simplu, practic, operaţional. Şi legic. Băurăm ultimele două degete din principiul uitat al contradicţiei „Black and White". Neomonadologul meu, cu lacrimi în ochi (îi devenisem drag, era limpede!), îmi execută la flautul său o gavotă tristă, aproape un recviem.

Dubiţa noastră neagră se opri într-un câmp plan, deşert. Nu era încă seară, ceaţa aceasta uşoară părea artificială. Domnul Leibniz, luându-şi sticla goală şi cutia de mahon a flautului său, ieşi în şanţul şoselei. O luă, clătinându-se uşor, înainte, drept înainte. Câmpul imens, abstract, fără nici un pom, fără nici o semănătură sau aşezare umană, părea a fi coşmarul unui creier de mai multe ori bine spălat. Auzeam croncănit de corbi; dar păsări nu tăiau acest peisaj geometric, pur ca o epură, deprimant ca o integrală pentru idioţi.

Fără să-mi facă semne de adio, singur, asemeni unui bătrân vagabond, urmat de Nero (politicos, fără lătrături), convivul meu dispăru muzical în perspectiva câmpului. Nero fu strigat, se întoarse. Nu se mai aşeză în faţă, lângă siamez. Nu: ocupă locul cald al filosofului dispărut. Ştiam ce înseamnă aceasta. Nu aveam nevoie de explicaţii suplimentare. În faţă – în timp ce maşina asta mistică gonea spre nu ştiu unde –, lângă şoferul cu ochi de iguană verde îmi apăru unul din dracii mei protectori: semăna cu domnul Voltaire: rânjea edentat şi scabros, făcându-mi din cot acel gest ţigănesc, aluzie falică prin care puradeii din toată lumea îşi bat joc de sergenţii şi plutonierii ce păzesc contractul social, morala şi constituţia celei mai bune lumi din lumile posibile.

Aţipii.

CAPITOLUL AL VII-LEA

Despre efectul K – sau cum se poate supravieţui între un cerc şi o elipsă. Profesorul nostru, coborând în lăcaşul zeilor puterii locale, se întâlneşte cu marele vizir Ilya Tutilă. Se discută dialectic despre Marx, dar se fac şi câteva foarte fierbinţi mărturisiri de familie şi clan. Prin substitutul sinucigaşului inginer Winter aflăm că Olimpia este în mare pericol. Dialogul între patru ochi despre politică şi putere. Anesteziat parţial, eroul nostru e obligat să asiste la o conferinţă „specială".

– Am febră, i-am spus siamezului din faţă: uitaţi-vă la mâna asta fracturată. Se umflă. Zvâcneşte, doare. Vă rog să mă duceţi acasă!

– Nu se poate! îmi răspunse acesta. Am ordin să vă însoţesc. Acolo. Două ore mai puteţi rezista. După aceea putem chema Salvarea.

Nero mă privea neutru, fără duşmănie. Părea plictisit, indiferent. Căsca. Putea să-şi permită: era câine.

– Dragă Nero, deschisei eu discuţia, ce părere ai matale despre libertate? Este ca o necesitate înţeleasă sau...?

Zâmbindu-mi dinţos, iguana din faţă – atentă şi la volan, atentă şi la mine – ţinu să precizeze:

– Domnule profesor, numele acestui câine nu este Nero: îl cheamă Nixon.

– Nixon? mă mirai eu. Parcă am mai auzit undeva numele acesta!

Frumosul meu cu ochii verzi râse subţire, scurt.

– Desigur! Avem şi câini care se cheamă Henry, John, Margret, Jimmie, Namara... Cel pe care îl cunoaşteţi dumneavoastră sub numele de Nero în scriptele noastre de serviciu figura sub indicativul Helmuth. Deşi era o căţea.

– Interesant! *How do you do,* Richard?

Încercai şi schiţarea unui zâmbet cât de cât atlantic. Degeaba. Nu reuşii decât „zâmbetul pisicii din Cheshire", un fel de politeţe facială ce se volatiliza în neant. Din cauza anamnezelor mele legate de câini şi de pază, trebuie că zâmbetul acesta al meu să-i fi apărut distinsului şi plictisitului Nixon ca un simplu rânjet de şoarece în comă... Mă vedeam în zdrenţe, pe gheaţă, cărând de pe un mal al Istrului o pulpă vânătă de cal „jertfit" : hrana bacului numărul 5 al tăietorilor de stuf. Eram ultimul în coloana indiană, opincile mele legate cu sârmă se înfofoliseră în zloată şi zăpadă,

abia mă mai târam. Hoitul cabalin cântărea imens. Lin plutonier lipovean, cu ochi de tătar alcoolic şi onanist, asmuţea spre mine un câine-lup, pe care, ţin minte, îl chema Rex. Acesta, pe la spate, îmi sărea în gât şi mă trântea în zăpadă, ca apoi, treaba lui fiind făcută, cu picioarele pe pieptul meu, să aştepte noi ordine. Eu urlam cât puteam: drepturile omului, crima împotriva umanităţii, tribunalul de la Nürnberg... Plutonierul dădea la o parte câinele, îmi ardea câteva cravaşe revoluţionare, înjurându-mă cu economie şi fără ură: *huia!* Confraţii din coloana de aprovizionare se uitau la mine impasibili, indiferenţi: accidentul meu le dădea ocazia să mai răsufle... (Acestea se întâmplau, bănuiesc eu, cam pe vremea când, la Paris, în cadrul imensei stângi franceze, avusese loc celebra ceartă literară dintre Jean Paul Sartre şi Albert Camus.)

Numai cu vreo zece ani înainte, în Genopolis, vizitându-l pe Fronius în laboratorul său de psihologie socială, mi-a fost dat să asist la finalul unui ridicol, dar şi sublim experiment. Ridicol mi se părea mie atunci – astăzi, uitându-mă mai atent în ochii galbeni ai lui Richard (ştiind şi câte ceva despre agresivitate şi crimă la oameni, animale, oameni-fiare), mi se pare a fi fost morala unei foarte socialiste fabule filosofico-fantastice. Fronius – mare lichea –, cuprins subit de febra unui pavlovism total, făcuse mai multe experimente legate de aşa-zisul *reflex condiţionat.* Se părea că tehnica şi metodica rezultată din acest reflex, legat de semne şi simboluri, extins în procesul de educaţie şi instrucţie, va putea cu timpul să înlocuiască la nivelul unui popor sau naţiune religia şi morala – deci motivaţiile transcendentale ale comportamentului dirijat. De astă dată, experienţa – urmărită şi de organele locale ale puterii – fusese împinsă ceva mai departe: câinele-subiect (mi se pare că era notat cu litera „K", fiindcă şi fenomenul-concluzie purta titlul de „fenomen al efectului K", deşi, pot să jur, pe acea vreme nu citise nimeni nimic din opera lui Kafka) fusese dublu şi contradictoriu condiţionat. Experimentul se chema la început – nu pot să uit! – „L.C.D.", adică „limitele contradicţiei dialectice", în fond, totul era cât se poate de simplu: ce altceva este orice experiment, dacă nu simplificarea până la monstruozitate şi crimă a complexităţii armonice din natură şi spirit!? Câinele K, ţinut izolat într-o celulă întunecoasă, era flămânzit. Apoi i se dădea o bucată de carne (de cal), în timp ce i se arăta, ca semn asociativ, un mare şi intens fluorescent cerc. Cu timpul, câinele asocia perfect ideea excitantului cerc cu cea de satisfacţie prin primirea unei bucăţi de carne. Simplu, clasic, cunoscut. Dar, paralel cu fixarea relaţiei cerc-carne,

câinele K era cumplit bătut de doi laboranţi în alb, în timp ce i se arăta nu un cerc, ci o *elipsă* fluorescentă. Experienţa dură câteva luni, câinele îşi fixase paralel cele două reflexe planificate: când vedea cercul, saliva şi se bucura; când i se arăta elipsa, murea de groază şi frică. În momentul în care furăm chemaţi (mai mulţi membri ai catedrelor de filosofie teoretică, plus reprezentanţii oficialităţilor direct interesate), Fronius era hotărât să încerce formula limită a experimentului său. Câinele K – perfect educat prin foamea şi frica de bătaie, ţinut trei zile fără nici un fel de „excitant" –, se uita la noi blând, milog, confuz... Fronius introduse câinele în camera obscură şi la început îi arătă un cerc fluorescent: câinele se bucură, saliva abundent, aşteptând carnea promisă. Carnea nu-i fu dată: aici intervenea genialitatea sociologului experimentator. Încet-încet, sub ochii măriţi de aşteptare şi foame ai câinelui, cercul fluorescent se turti şi se transformă în elipsă. Animalul trecu automat de la salivaţia fericirii la spaima de cravaşa. Apoi (mi-e şi ruşine să îmi amintesc), de vreo trei ori, când brusc, când *graduato*, cercul şi elipsa alternară succesiv. Nu mai ţin minte după a câta asemenea „dialectică" trecere câinele dădu semne de turbare, pe urmă, căzu jos de parcă ar fi fost străpuns de cuţite *(wie ein Hund).*

Fronius plesnea de bucurie, oficialităţile, deşi nu înţelegeau toată fabula, erau încântate.

„Ura! strigă savantul pavlovist. Iată-l, neurologic e mort, irecuperabil, a făcut scurtcircuit la centrii motori. Aceasta e limita lui, a câinelui: la oameni, indivizi izolaţi (în anchete, singurătate, marginalizare politică) sau la grupuri sociale oricât de mari (sate, oraşe, uzine, ţări sau grupuri de ţări), tehnica alternării inteligente a cercului cu elipsa, a speranţei cu frica, a promisiunii cu bătaia, a caldului cu recele, a dragostei cu ura nu duce la moarte neurologică. Din contra: la oameni, din cauza conştiinţei (şi a rămăşiţelor de inteligenţă, afect, voinţă), se instalează dublul sistem de reacţie: nu mor, nu turbează, *nici măcar* – şi acesta e lucrul cel mai important – *nu se revoltă*. Conform acestui dublu sistem de semnalizare şi control, ei devin foarte obedienţi, elastici, disciplinaţi: total castraţi de orice reacţie contradictorie faţă de contradicţiile dialectice, oricât de absurde şi până la limită ar fi fost acestea împinse, de voie sau de nevoie...". Nixon mă privea atent, limba lui roşie, dinţii albi mă ţineau ca sub o presiune hipnotică. Maşina aluneca prin ceaţă – parcă eram în oraş, parcă pluteam în vid – trebuia să încetez să-mi mai amintesc de câinele K. Acela, fiind distrus neurologic, o tânără asistentă, cu ochi de zână carpatină, îl ucisese sub ochii noştri, injectându-i bule de aer în vena carotidă.

Pe acea vreme, moartea tragică a câinelui K mă făcuse să râd, astăzi, răsfoindu-mi (cu Nero în faţa mea) fişele anilor de L.C.D., uitându-mă şi la „elipsa" care şofa, un sentiment de caldă şi umană solidaritate mă umplea faţă de toţi martirii de tipul K. Ştiu acum ce înseamnă, la anchete, trei zile de bătaie urmate, ca prin minune, de una în care ţi se oferă ziare, ţigări, declarându-ţi-se cu simpatie că e limpede acum, dosarul tău va fi închis, cazul tău e ridicol, eşti un om nevinovat. Ca a doua zi, aceleaşi „cercuri" să devină cele mai turtite „elipse". Înţeleg de ce, în preajma sărbătorilor politice, vitrinele se umplu cu mezeluri şi zarzavaturi, altfel inexistente; de ce, la şedinţe, e dispoziţie ca participanţilor să li se administreze „ştiinţific" cele pozitive cu cele negative; eu cred că şi la mesele de tratative, tâmpiţii de gazetari occidentali nu observă nici acum că, în modul cel mai rafinat, li se aplică sistemul alternării neurologice a cercului optimist („pace, destindere, ruşii sunt dispuşi să facă unele concesii, ambasadorul Sabakov a fost văzut zâmbind în parcul din Geneva") cu elipsa categorică şi dogmatică („nu vom ceda nici o iotă. Occidentul să nu-şi imagineze că..."). Bietul meu popor: ca la un cerc superfluorescent s-a uitat spre americani, ca, după câteva decenii, să-i vadă turtindu-se, devenind elipse idioate şi impotente – în cazul Ungariei, Cehoslovaciei. Doctrina Sohnenfeld, amendamentul Jackson şi alte multe cravaşe destinate să ne dezumfle şi să ne integreze în „letargia abulică" în care, neurologic morţi, continuăm totuşi să trăim, în plină destindere, vin şefii statelor occidentale să ne viziteze, noi defilăm şi urlăm, şefului nostru i se oferă cele mai mari decoraţii şi distincţii, ca, deodată, aceiaşi şefi, în frunte cu Franţa dragostei noastre de familie şi spirit, să semneze la Helsinki cel mai cretin şi criminal act de păcăleală şi recunoaştere *in saecula seculorum* a crimelor de la Yalta, Potsdam, Moscova.

Nu am fost în Ungaria (unde, mai nou, s-a arătat un cerc nou-nouţ), nici în Cehoslovacia: cred că abulia indiferentistă şi vegetativă funcţionează din plin. Polonia, dacă mai subexistă refuzând şi cercul, şi elipsa, asta o face în grupuri din ce în ce mai mici şi mai divizate: din experienţă proprie pot să spun (aici, de faţă cu câinele Nero şi iguana cu ochi verzi) că, dacă am reuşit să-mi salvez sufletul de şocurile dialectice limită primite, a fost numai din cauză că duhul mamei (pe care o invocam, plângând, între două anchete) *m-a învăţat să mă rog.* Nu am început să devin creştin fiindcă descoperem – sau mi se relevase – lumina divină. Nu. Am devenit creştin (un creştin simplu, ţăran, ştiind teologie mai nimic, cunoscând doar două sau trei rugăciuni copilăreşti) fiindcă am

constatat că rugăciunea – ca metodă, medicament şi „vitamină" – este teribil de eficace împotriva efectului K, împotriva abuliei vegetative, împotriva tuturor decepţiilor contradictorii ce ne soseau din lumea istoriei de afară. Desigur, astăzi, metodele s-au rafinat: portretul a luat locul cărnii, dar şi al elipsei, el funcţionează bivalent, confuzia neurologică, de reflex dialectic, fiind împinsă dincolo chiar şi de visele demiurgice ale porcului de Fronius. (A murit „sinucis" din cauza unei erori de limbaj, nu de psihologie.) Mass-media, angajând cel de-al doilea sistem de semnalizare (inteligenţa, memoria, speranţa, imaginaţia), ţin loc de cerc perpetuu, iar vitrinele şi agenţii la cozi amintesc doar că există şi elipsă, că oricând, oricine poate avea, fără urmări diplomatice, soarta bietului K.

(Pe Olimpia mea o vedeam admirând, la octavă, expoziţia de blănuri, covoare orientale, cristale ale casei Caftangiu; bustul stăpânului acestei case de vis privea, din balconul meu mizerabil, deşertul tătarilor ce i se aşternea la picioare; văduva Omar, bând ţuica de pomană, prolifera blesteme la adresa *Sensului interzis;* Osmaneseu îşi schimba cizmele de oraş cu cele de serviciu, Anca noastră, mică şi dragă, stând pe oliţă, privea spre lume ca o îngerelă de pe plafonul Sixtinei Capele...)

Maşina coti brusc. Printre perdelele fluturânde, zării o poartă de fier, un zid prelung din cărămidă roşie şi mai multe santinele cu automate de gât. Soarele apunea mânios după nişte miradoare înalte, vopsite în verde, albastru, kaki. Intram în Barzunia – totul era sever, rece, înfricoşător. Un ofiţer tăcut – barză albastră-închis – ne deschise portiera maşinii. Fără cuvinte, doar din privire şi câteva semne, şoferul meu îi „explică" şefului pazei cine suntem, ce e cu mine, din al cui ordin am fost adus aici. Controlul mă salută rece, respectuos: câinele Nixon lătră bucuros, îşi propti labele de pieptul meu, lingându-mă cu dragoste pe obraji. Apoi coborârăm din maşină şi din clipa asta câinele păru că nu mă mai cunoaşte, nu-l mai interesam: se lipi de pantalonii şefului gărzii, privind în altă parte. Eram palid, diafragma îmi tremura. Şoferul mă mirosise, mă privea amuzat, ironic.

– V-aţi speriat, îmi spuse. Nu sunteţi obişnuit.

– Da, am recunoscut; m-am speriat. Am motive să nu cred în dragostea câinilor-lupi.

– Greşiţi! Să ştiţi, gestul lui a fost un gest de simpatie.

– Cred, i-am răspuns. Şi frica mea e tot un gest de simpatie.

– Domnule profesor, îmi spuse iguana, sunt în

măsură să vă spun că aţi fost adus aici sub consemnul prieteniei. Câinele *ştia* acest lucru. De aceea v-a hămăit şi v-a lins. Câinii noştri nu latră, nu ling: muşcă numai. Mă mir că – având în vedere experienţa şi vârsta dumneavoastră – nu aţi observat acest amănunt.

– Regret. Am şi lipsuri!

Doi civili, strângându-mi mâna cu efuziune, mă luară în primire. Nu le putusem desluşi numele mormăite, nici titlurile. Eram încă sub influenţa pavloviană a pupatului cu Nixon. Nici nu încercam să pricep ce căutam aici, ce rost aveam în această aventură misterioasă.

Trecurăm pe lângă nişte ziduri înalte, severe, secrete. (Parcă făceam figuraţie într-un film englez de spionaj.) Un coridor scund, luminat de nu ştiu unde, ne conduse spre nişte scări frumoase, de marmură sau imitaţie de. Coborârăm în spirală largă (iar, iar – parcă nu demult fusesem condus astfel, tot în spirală, tot în jos); covoare grele, roşii ne acopereau zgomotul paşilor. Ca să nu cad, ca să nu rătăcesc, eram ţinut ferm de ambele braţe: dar simţeam prin haină că palmele celor ce mă ţineau nu erau nişte palme de benedictini, intelectuali de Cruce Roşie sau bibliotecă... Ce importanţă avea? Napocos, poetul şi filosoful tinereţilor mele (şi, mai nou, sfetnicul coşmarurilor de peşteră ale inconştientului meu intrat în panică), considera orice aventură spre necunoscut ca o formă tainică de iniţiere. De iniţiere, în ce? mă întrebam, în timp ce treceam prin uşi grele ce se deschideau electronic în faţa noastră. Iniţiere în cine? Şi cu ce scop?

Ajunserăm cu bine, sănătoşi, într-o încăpere largă, slab luminată, plină de fotolii de piele maron, de măsuţe mici, pline cu farfurioare, ceşti, pahare cu băuturi. Un chelner palid, în smoching roşu (dar având, în partea de jos, pantaloni kaki şi cizme negre), servea tăcut, cu mare eleganţă. Un casetofon ascuns murmura ceva languros, într-o limbă babiloniană.

Nu puteam desluşi limpede cele circa zece sau cincisprezece feţe de bărbaţi ce vorbeau în şoaptă, prefăcându-se a nu fi observat troica în mijlocul căreia sosisem aici. Aveau cu toţii expresia sătulă şi fermă a bărbaţilor frumoşi, ajunşi în posturi grele şi grase. Dinţi albi (de primă generaţie), pieptănături scurte, feţe bine bărbierite, bine întreţinute. Mirosea a tutun fin, a băuturi rare, a apă de bărbierit din capitalism. Nu se citea pe aceste feţe nici o grijă, nu păreau a suferi de insomnii sau îndoieli, privirea tuturora mi se părea calmă, lipsită de orice fel de curiozitate, întrebare sau nevoie de comunicare. (Cred că pe lângă privirea rece a chirurgilor şi a soldaţilor din linia întâi

faţă de sânge, rană, durere sau moarte, secolul nostru a mai creat câteva priviri, tot indiferente, tot reci: privirea procurorului militar, a anchetatorului, a torţionarului, a paznicului de puşcărie; a statisticianului, a economistului, a gazetarului, a agitatorului...) Se râdea aici fără să se râdă, se discuta fără să se discute, se bea şi se mânca fără ca cineva să se atingă de cele puse pe mese. Judecam cu mintea de rezervă, cu instinctele mele de animal în junglă. Simţeam cum trec pe „automat", cum redescopăr fără nici un efort toate reflexele mele condiţionate în cei zece ani de leprozerie lamaistă. Nu încercam figura artistică a idiotului nevinovat („nu sunt nimic, nu am făcut nimic, îmi văd de-ale mele, nu doresc decât să fiu lăsat în pace etc."), educaţia de bucătărie a Olimpiei o simţeam în mintea şi în sângele meu ca o „legiune de onoare" în grad de cavaler, ce-mi fusese adăugată în schimbul mândriilor mele pierdute sau risipite.

Rămăsesem în picioare, singur, în faţa unei uşi largi de sticlă mată. Unul din însoţitorii mei mă strânse de mână, şuierându-mi la ureche arhicunoscutul: „Stai aşa!". Celălalt îmi zâmbea ceva mai afabil, rugându-mă în şoaptă să aştept puţin, se duce să mă anunţe: e vorba doar de câteva minute. Sunt aşteptat! (De cine? De ce?)

Nu era cazul să-mi aduc aminte tocmai aici şi acum de acel anonim op (în versuri homerice) pe care nu ştiu cine îl intitulase *Manualul bunului puşcăriaş,* în el, după capitolele ce se ocupau de urmărire, împresurare, arestare, începeau adevăratele sfaturi. O dată cu prima anchetă. („Toată viaţa, ziceam noi acolo, e o continuă anchetă, cu toţii suntem mai mult sau mai puţin arestaţi, deţinutul politic nu este decât sinteza ultimă a istoricităţii, a *timpului ca spaţiu şi stat închis,* a societăţii ca organ de izolare şi claustrare..."). Totuşi, nu strica să-mi aduc aminte acum că prima indicaţie din acest manual era în legătură cu poziţia trupului în timpul primei întâlniri cu ancheta. Mâinile trebuie să le ţii în permanenţă la spate (dacă eşti ţinut în picioare), împreunate, ca pentru rugăciune în caz, că eşti aşezat la măsuţa de supliciu. Nici o gesticulaţie, nici o expresie, nici măcar o schiţă de autoapărare. Fesele destinse, nici un muşchi, gând sau sentiment crispat.

Ca să poţi realiza uşor această detaşare – Brecht numea aceste stări ca *Entfernung, Galessenheit* (distanţare, lăsare în voia soartei) –, îţi imaginai, chiar de la intrare, că interlocutorul tău are pupilele pătrate sau hexagonale. Te uitai şi te minunai de forma fantastică a acestor ochi. Dar fără să râzi, fără să clipeşti măcar din ochii tăi. Declanşai apoi „butonul Copşa Mică", adică desprinderea din timp, nepăsarea

faţă de ceas, zi, lună. (Te comportai, cu alte cuvinte, de parcă ai fi fost nemuritor, aveai timp berechet, el era cel grăbit, el trebuia să-si piardă răbdarea, timpul *lui* se scurgea prin clepsidră.) Abia după aceea venea, dacă te ţinea cureaua ce n-o aveai, momentul în care, cu candoare şi idioată nevinovăţie, să-i declari anchetatorului tău (zâmbind, desigur): „Semănaţi teribili cu fişetul dumneavoastră!", – urmând, din clipa în care încasai primul pumn, să treci tu însuţi – cu calm, mormăind tot timpul rugăciuni isihastice – în rândul mobilelor hăcuite de vandali...

Un tovarăş drăguţ, mai cu iniţiativă, se ridică din fundul unui greu fotoliu, luă un pahar cu suc de roşii (cu votcă, bine-nţeles) şi veni spre mine, oferindu-mi-l.

– Serviţi, domnule profesor, îmi spuse privindu-mă rece, ca pe ceva străin şi în paranteză, simţiţi-vă ca acasă la dumneavoastră. O votcă roşie face totdeauna bine înainte de marile audienţe...

(Există, cu siguranţă, şi un foarte bine pus la punct „manual al bunului anchetator".)

– Mulţumesc, îi răspunsei gheţos, nu obişnuiesc să beau decât singur. Sau lângă soţia mea.

– Vă înţeleg, îmi spuse Ali-Baba. Aveţi o soţie minunată, aici toată lumea o admiră. Este marea revelaţie politică a acestei primăveri destul de secetoase...

Era un „greu" : trebuia folosit driblingul 5-B, aşa-zisul „unde dai şi *cine* crapă!".

– Da, domnul meu, am avut întotdeauna noroc la soţii: prima mea jumătate, după ce m-a părăsit, în timp util, s-a recăsătorit cu un... ministru. Nu râdeţi, domnilor, acesta-i adevărul. Am mână bună!

– Credeţi, îmi răspunse paharul cu suc de roşii, că soţia dumneavoastră vă va părăsi – acum, că s-a ajuns – sau credeţi că va face din dumneavoastră un ministru? De tip nou? Poate chiar în agricultură...?

Toată adunarea râdea în hohote. Şi eu, şi agricultura păream a fi subiecte ridicole în sine. Era cazul să aplic fenta Y-3, care are ca moto vechiul proverb, uşor actualizat: „Cine râde la urmă nu mai râde deloc!".

– Nimic nu e imposibil, domnii mei, le spusei cu preţioasă eleganţă retorică. Chiar şi contrariul contrariilor poate deveni, la nevoie, un bun de larg consum. Soţia mea e o femeie foarte inteligentă, ea poate – dacă e nevoie să mă salveze de la un înec oarecare – nu numai să inventeze un nou minister, dar chiar să desfiinţeze unul foarte puternic. Totul în lume e relativ şi schimbător, în afară de legea asta a relativităţii şi schimbării continue...

Nimerisem. Se tăcea, fiecare din aceste nobile

lubeniţe îşi număra pe dinlăuntru seminţele negre.

– Cunoaşteţi pe cineva de aici? mă întrebă, ceva mai îngrijorat, amfitrionul de ocazie.

Toată lumea de acolo se uita acum spre mine. Calculat, cu aerul unui entomolog uşor miop, cercetând fluturii dintr-un insectar, fără să clipesc din ochi, trecui în revistă cele peste o duzină de capete optimale. Mă simţeam pe altă planetă, în faţa unei specii noi de viciaţi: Gulliver în ţara piticilor-uriaşi, Alice în ţara proştilor-deştepţi, Păcală, fără fluierul său fermecat, la curtea împăratului Roşu, dar Verde. Fiecare din feţele ce le priveam mi se părea o coală albă, după care se ascundea un creier perfect înzestrat cu toate acele categorii ale puterii-supuse, ale raţiunii-suficiente, ale siguranţei zilei de ieri, astăzi, mâine şi chiar poimâine... Categoriile aristotelice erau de mult arse, cele neokantiene fuseseră de mult date la topit. Bănuiam că toţi cei de aici sunt buni vorbitori de şedinţe – se descurcă admirabil cu circa o mie de cuvinte, trei conjuncţii şi două moduri: cel imperativ şi cel indicativ. Frecventează cu şiretenie şi excelent auz muzical câteva neologisme de modă suleimană, au stil în docta lor ignoranţă, respiră logic şi psihologic prin nişte branhii care îi ajută să înoate nu numai în apele tulburi, dar şi sub mâl sau pe uscat, ca pinguinii. Teoretic, ştiam că materia primă din care sunt fabricate aceste butelii ale puterii este Măria sa Frica – trebuia să recunosc totuşi că absolut toate exemplarele de faţă, din punct de vedere al aparenţei psiho-fizice, păreau nişte specimene foarte reuşite. Cu circa zece kilograme ambalaj de grăsime peste condiţia atletică ideală, cu toţii îmi arătau nişte feţe de bărbaţi sănătoşi, care dorm, beau şi mănâncă bine, cu ochi limpezi, chiar dacă privirea lor, pe scara Krisna-Sergiu, era de-abia de unu, maximum doi, doi jumătate... Mă simţeam bine, stăpânirea de sine îmi funcţiona perfect, reuşisem să fac repede legătura cu sistemul meu de alarmă şi control. Chiar şi tremurul subpancreatic încetase...

Răspunsei încet, lungind vocalele:

– M-aţi întrebat, stimate domnule, dacă cunosc pe cineva aici. Vă răspund: pe absolut nimeni!

Toţi zâmbeau: unii chicoteau chiar.

– Dar, continuai după o calculată pauză dăscălească, fiindcă, aşa cum şi dumneavoastră ştiţi foarte bine, în viaţă întotdeauna există un „dar”, ţin să adaug: dar *re-cunosc* pe foarte mulţi din cei de faţă!

Răspunsul era intenţionat ambiguu, trebuia să ies confuz, dar victorios din această mică altercaţie de prolog. Se râse, capetele dispărură în pahare şi ceşti.

Cineva, pe la spate, îmi strânse brutal braţul sănătos. Auzii în urechea stângă un şuierat de voce

râzândă: „Aia a mă-tii!”. Nu-mi pierdui cumpătul (formula G-ll), mă întorsei înveselit spre el, strigându-i „Viceversa!”.

Ha-ha-ha, râdea toată compania, nimerisem un buton verde, acum totul trebuia păstrat la această temperatură, la acest nivel. Îmi legai şireturile pantofilor, ca să câştig puţin timp. Râdeam, bine-nţeles, şi eu, ca un Vasilache de bâlci, ce era să fac? Trebuia să trec cât mai neutru prin această anticameră minată. Fără nici o îndoială, acestor „intelectuali de crescătorie” (cum le spunea Limpi) modesta, tremurata, însingurat-ridicola mea apariţie trebuie că le apărea ca o biată frunză din veacul trecut, o mizeră stafie ce ar fi vrut ca să circule niţeluş prin Europa, dar, din motive de Yalte, tancuri şi Helsinkiuri (ca şi din cauza stângismului orb al elitelor circumatlantice) nu a ajuns decât să fie o jalnică supravieţuitoare a umilirii, obligată, până şi astăzi, să-şi înmelcuiască fiinţa sa şi a iubitei sale în resemnarea dureroasă şi grotească a melancoliei şi mortificării – şi acelea mute şi bine camuflate.

Uşa de sticlă se dădu în lături. Gălăgia amuţi brusc, de parcă cineva ar fi tăiat curentul. Tutilă Unu, cu ochi de cuarţ rece şi mână de pianist fin, mă luă afabil în primire. Fără să-mi zâmbească, părea totuşi că se bucură de prezenţa mea.

– Poftiţi, domnule profesor, îmi spuse. Vă cerem scuze că v-am deranjat. Şi că am fost nevoiţi să vă invităm până la noi...

Schiţai un gest vag de „Vai de mine, voia dumneavoastră...”, apoi, urmându-l, trecui în camera cealaltă. Tutilă se întoarse:

– Tovarăşi, se adresă celor din salon, vă rog să nu abuzaţi de votca prieteniei veşnice. Aveţi răbdare încă un sfert de oră. Şi vă mai rog să nu vă îmbătaţi aşteptându-ne. Pe cine îl voi prinde ameţit la conferinţă îl fac arşice şi îl adaug la murăturile de la cantine. E clar?

– Clar, răspunseră în cor vocile baritonale ale optimaţilor. Trecând prin mai multe încăperi şi coridoare, fui condus spre un birou mic, dar şi foarte capitonat. Un tovarăş fălcos, pătrat şi păros (foarte păros) mă privea curios de lângă un acvariu plin de peştişori asiatici. Degajat, Tutilă tăcu prezentările.

– Domnule profesor, aveţi în faţa dumneavoastră pe tovarăşul prim-paşă Carasurduc. El este acum mai-marele peste Isarlâk. Dragă Surducule, dumnealui este domnul profesor Candid. Din Genopolis.

Carasurduc îmi arătă o dantură de mare carnivor. Zâmbea – deşi se uita la mine de parcă aş fi fost un marţian. Ne aşezarăm.

– Cine-l aranjă? întrebă Carasurduc. arătându-i

lui Tutilă mâna mea în ghips.

– Dobitocul de Osmanescu. Gambitul prostului speriat. Apoi, întorcându-se spre mine, mă bătu încurajator pe genunchi. Cumnate, îmi zise, nuanţând ironic apelativul, mi s-a raportat că te doare, că ai febră, că nu te simţi bine. Regret. Un sanitar de-al nostru are să-ţi facă o injecţie, dacă e nevoie.

– Nu cred că e cazul, i-am spus. Aş dori să ştiu de ce am fost adus aici.

Fără să-mi răspundă, Tutilă ieşi din birou. Carasurduc se uita la mine ca la o gânganie rară, cu o curiozitate ce mi se părea de copil sau primitiv.

– De ce mă priviţi aşa? îl întrebai oarecum iritat: Sunt un om ca toţi oamenii, un om între oameni. Un oarecare cetăţean de rând, Fiu al poporului.

– Sunteţi, într-adevăr, profesor de filosofie? mă întrebă în şoaptă, de parcă nu voia să se audă convorbirea noastră.

– Am fost, îi răspunsei scurt. De fostă filosofie.

– Idealistă?

Cunoşteam eticheta. Nu avea rost să mă explic. Ca un automat răutăcios, bine dresat, îi răspunsei, subliniind ameninţător fiecare cuvânt.

– Da! De filosofie idealistă, romantică, reacţionară. Şi empiriocriticistă!

Ultimul cuvânt – pe vremuri fusese o adevărată dinamită în limbajul demascatorist –, se vede, speria şi acum.

– Şi... empirio? zise, şi se înecă de parcă ar fi văzut pe mine urmele ciumei bubonice.

– Mai ales empirio! îi spusei, ca să nu mai aibă nici o îndoială sau teamă.

– Dar acum... gata. Eşti vindecat, nu?

Am închis ochii, am tras mult aer în piept, apoi, cu vechea umilinţă şi ruşine, îi declarai. Ca la reeducare:

– Sunt vindecat. Definitiv. Şi de idealism, şi de romantism – şi mai ales de empiriocriticism!

Carasurduc se uita la mine cu duioşie, se părea că îi e teribil de milă de suferinţele prin care mi-a fost dat să trec. Ştiam că pentru el cuvintele ce se rostiseră erau sinonime cu cele mai ruşinoase boli: sifilis, lepră, ciumă, cancer...

– Nu ţi-a fost uşor, ai?

– Jale. Bine că scăpai cu viaţă.

– Aşa este, declară el, bătându-mă amical pe umeri: Mai bine măgar viu, decât urs mort. Mort şi mâncat de viu.

Tutilă reveni însoţit de o soră în halat alb. O frumuseţe de alabastru, cu ochi de Mare Egee, dar impasibilă şi inexpresivă ca un manechin de vitrină.

Foarte profesional, îmi scoase haina, îmi suflecă

mânecile. Mă uitam spre Tutilă, cred că în privirea mea era concentrată o imensă biobibliografie neuropsihiatrică.

– Nici o teamă, cumnate, mă linişti el: un simplu antinevralgic, combinat cu puţin dilauden. Ai să vezi ce bine ai să te simţi!

Vena carotidă a sorei aplecată peste braţul în care îmi tăcea injecţia bătea ceasul egal şi indiferent al vieţii, fata mirosea frumos a frunze veştede, a levănţică şi a iod. Nici nu am simţit acul... Apele tulburi se retrăgeau, norii se risipeau cuminte. Mă simţeam limpede, proaspăt şi cu o gâlgâită pornire de a râde sau a plânge neapărat. Şi tare.

– Ei, îmi zâmbi cumnatul, nu-i aşa că e mai bine?

– Da. Mă simt excelent, îi mărturisii. Vă mulţumesc... îmi făcu semn să mă aşez El singur rămase în picioare.

– Iată despre ce este vorba, domnule profesor. Voi fi scurt, fiindcă am de ţinut o importantă conferinţă-comunicare la cadrele pe care le-ai întâlnit în salon. Dar voiam, mai înainte, să pun la punct un gând al meu, care e foarte important, atât pentru munca dumneavoastră de acum încolo, cât şi pentru cariera ce o aşteaptă pe verişoara mea, Olimpia.

– Nu înţeleg.

– E normal. Va trebui să aveţi puţină răbdare. Am ţinut ca la această discuţie a noastră să fie de faţă şi tovarăşul prim-paşă; prin el, sarcina ce vreau să v-o încredinţez, veţi vedea, nu mai rămâne o simplă problemă, să zicem, de familie, ci va fi ceea ce este de fapt, o iniţiativă creatoare pe tărâmul cercetărilor noastre ideologice şi chiar politice... Nu vă speriaţi, lucrurile sunt mult mai simple decât – îngrijorat cum sunteţi – vi le închipuiţi. Ştiu că aţi fost mulţi ani deţinut politic, ştiu că în prezent aţi părăsit definitiv preocupările din fosta dumneavoastră specialitate. Sunteţi un om inteligent, v-aţi fript cu ciorbă, nu mai doriţi să suflaţi nici măcar în iaurt. Aşa e?

– Exact! recunoscui eu (conform indicaţiei B-l l din codul manierelor penale).

– S-a întâmplat însă în viaţa dumneavoastră – şi, implicit în viaţa scumpei noastre Olimpia – un mic accident. A trebuit – în urma scandalului provocat de afişul Caftangiu-Ilderim – să ţineţi o conferinţă explicativă, prin care să vă disculpaţi. Până aici, să zicem, totul ar fi oarecum normal şi obişnuit. Conferinţa asta a dumneavoastră a avut însă darul de a o scoate din anonimat pe Olimpia – asta pe de o parte –, dar şi de a crea o faimă contradictorie, periculoasă, în jurul cunoştinţelor dumneavoastră cu totul excepţionale... Staţi, nu mă contraziceţi, ştiu ce vorbesc. Părerile în legătură cu ceea ce aţi susţinut în

conferinţa dumneavoastră –, pe care, cu mare atenţie, am ascultat-o, înregistrată pe bandă, de două ori – sunt împărţite. Atât în ce priveşte opera lui Karl Marx, cât, mai ales, în ce priveşte atitudinea noastră faţă de El, faţă de Revoluţie, faţă de realităţile noi prin care trec ideile lui revoluţionare azi, în lumea întreagă. Între multe alte sarcini pe care le-am primit direct din partea Forului Celui mai înalt, este şi aceea de a restabili liniştea ideologică şi agitatorică în acest municipiu; de a şterge până şi urmele acelor periculoase discuţii şi contradicţii ce circulau pe coridoarele instituţiilor noastre de stat şi chiar de divan. Plecându-mi urechea la un grup de tovarăşi verificaţi, am ajuns la următoarea concluzie... Sunteţi atent, nu?

Eram... şi nu eram atent. Îl ascultam cu mare atenţie – dar, în acelaşi timp, mă simţeam ca Seneca într-o baie caldă. Aveam vene bune, un chirurg priceput la îndemână. Nero îmi dăduse ordin să-mi tai venele până dimineaţa. Femeile plângeau în camera de alături, libertul grec îmi citea melodios cântul în care Priam moare, în timp ce Hecuba îşi urlă blestemele către cer...

– Sunt numai ochi şi urechi, îi spusei, lărgindu-mi politicos nodul de la cravată.

– Dacă ar fi să folosesc o imagine, continuă Tutilă Unu (în care simţeam acum un retor de o forţă şi inteligenţă foarte periculoasă), aş zice că prelegerea dumneavoastră „liberă", prea liberă, strălucitoare în formă, dar foarte periculoasă în fond, desfăcută în părţi, e alcătuită din pietricele de mozaic roşii şi negre. Aţi vorbit două ore. Ei bine, timp de o oră aţi emis idei ce-l saltă pe Marx între cei mai mari profeţi ai Revoluţiei, şi o altă oră, foarte subtil şi perfid, l-aţi demontat bucată cu bucată... Ştiu, ştiu: dumneavoastră aţi ţinut o simplă prelegere despre locul său între utopie şi ştiinţă. Aşa este – dar ecoul a ceea ce aţi spus a răsunat mai sus şi a devenit, din păcate, un mare semn de întrebare.

– Nu am nici o vină, am spus. Voiam doar să explic de ce am râs de afişul acela.

– Lăsaţi acum aceste ridicole amănunte... Iată propunerea mea, care, dacă v-aţi gândi mai bine, ar fi mai mult decât o simplă propunere: ar fi un ordin, deci singura soluţie prin care conducerea Isarlâkului ar astupa nişte guri ce cârtesc, iar dumneavoastră şi Olimpia aţi putea scăpa*... de consecinţe*.

Ultimul cuvânt rostit suna în reverberaţie. De altfel, am observat mai de mult că anumiţi termeni legaţi de forţă, ameninţare sau teamă cu timpul se încarcă de un fel de radiaţie magică, ameninţătoare. Rostite chiar şi în pădure sau în plin iarmaroc de ţară, ele răsună însoţite de umbrele unor procurori şi

dosare, de zornăitul unor lanţuri şi uşi ce se închid peste nişte celule şobolan-mirosinde.

– Vă ascult, am spus. Nu am nici o intenţie să vă...

– Veţi fi transferat, aşa cum s-a hotărât, la primărie. Formele s-au şi făcut, salariul încă nu vi s-a fixat, dar, vă asigur, veţi fi mulţumit. Postul sună banal – achizitor ştiinţific –, nu are importanţă: veţi lucra singur, vă dăm acces la toate bibliotecile noastre de documentare, interzise marelui public. În maximum trei luni, veţi dicta unei dactilografe...

Carasurduc ridică degetul.

– O propunere concretă: avem un evreu care ştie nemţeşte şi bate perfect la maşină. Vi-l punem la dispoziţie...

– Nici un evreu! în treaba asta nu amestecăm naţionalităţi conlocuitoare în curs de emigrare. Veţi lucra singur. Deci, în maximum trei luni, veţi dicta unei dactilografe a noastre, de încredere, două teze de filosofie. Prima va conţine toate mozaicurile roşii, deci va fi o teză intitulată *Marx, un ideolog al marxismului şi revoluţiei mondiale.* Titlul e provizoriu, vă dăm voie să-l formulaţi mai concis şi mai categoric. A doua, la fel de serios documentată, va trata contrariul primei teme. Deci mozaicurile albe, aranjate în sistem şi prezentate logic şi convingător. Să zicem aşa: *Marx, un antimarxist consecvent şi periculos.* Trăim dialectic, gândim dialectic, argumentăm dialectic. Ce ziceţi?

– Interesant! Dar... iertaţi-mi sinceritatea naivă: felul acesta de a prezenta lucrurile nu mi se pare deloc „dialectic" după a mea părere, dialectic înseamnă întrebare şi răspuns, afirmaţie şi contradicţie, teză şi antiteză, dar în acelaşi context, nu separate –, în afară de faptul că, din punct de vedere ştiinţific, o astfel de prezentare a problemelor nu mi se pare nici morală şi nici corectă politic.

Carasurduc înlemnise: se uita la mine ca la orbul din naştere care... Tutilă zâmbea, se vedea că era un şef de zile mari.

– Cumnate, îmi spuse cu simpatie evidentă, punctele de vedere, morale sau ştiinţifice, rămân simple puncte de vedere. Şi contrarul lor e valabil, dacă vrem noi. Eu, personal, şi tovarăşul Carasurduc în special avem deocamdată nevoie de aceste teze. Dumneata le vei scrie fiindcă le ai deja gata în capul dumitale. Doar că le ai amestecate şi anapoda. Nu le vei iscăli, fii sigur, rişti şi rămâi un simplu funcţionar ştiinţific al primăriei, problemele de conştiinţă lasă-le pe seama celor care scriu istoria. E clar?

– E clar, am zis. Altfel mă faceţi arşice şi mă adăugaţi la murăturile de la cantine...

Tutilă râse cu zgomot, replica mea îi plăcu. Mă şi bătu pe obraji, cu acea bonomie cu care sunt încurajaţi

copiii cuminţi şi caii frumoşi.

– Ce zici, Surducule, de memoria ăstuia!? După zece ani de...

– Bună, prea bună pentru un...

– Lasă-l! E omul nostru de acum. Are să facă treabă serioasă, te asigur. Candid, îmi spuse cu ochi severi, în afară de soţia dumitale, nu ai voie să spui nimănui la ce teze lucrezi. E vorba de o înţelegere şi o lucrare secretă. Să fim bine înţeleşi!

Injecţia fusese bună, eram lucid, calm, pierdusem orice sentiment al locului şi al situaţiei în care mă găseam.

– Ce se va întâmpla cu mine, întrebai privind fără frică în ochii căprui, frumoşi, iuţi, ai „cumnatului" meu, după ce, să zicem, voi termina cele două teze?

– Corectă întrebare, îmi răspunse Tutilă. Ne-am gândit: rămâi adjunct pe lângă fratele meu, care va fi numit, provizoriu, director al acelei Universităţi Populare de care ai râs. El nu va apărea – îl trimit la curăţătorie – va fi şef doar cu numele, îl pregătim pentru o misiune ceva mai complicată. La universitatea aceasta – pentru pensionari, babe, fete bătrâne şi cadre rebutate – vei avea grijă de afişe, program etcetera. Vei avea voie să ţii şi acele conferinţe la care nu vor sosi conferenţiarii anunţaţi. Un violonist trebuie să exerseze – nu-i aşa? –, un bun vorbitor de catedră trebuie să vorbească. Altfel îşi pierde abilitatea oratorică, nu crezi?

– Asta te priveşte! Pe Olimpia o voi lămuri chiar eu. Fii fără grijă.

– Lăsaţi-mi un termen de gândire.

– Termenul a expirat. Cumnate, n-am încotro; ai intrat în horă chiuind, acum nu e cazul să faci pe ăla de tace în păpuşoi. Uite, am ca martor pe prim-paşa Isarlâkului: aţi avut şi tu, şi nevastă-ta un noroc chior că aţi scăpat fără o tăbăceală de să vă meargă fulgii. Norocul ăsta al vostru se cheamă *Tutilă,* şi acesta sunt eu. Văr dulce cu Olimpia –, dar dacă e nevoie, crede-mă, pot asista la spânzurarea ei mâncând seminţe. Eu nu sunt ca fratele meu, Naşul vostru: adică hoţ, pişicher, curvă mică şi pescar amator în carieră. Eu sunt curvă veche şi grea. Astea ţi le spun nu ca să te sperii – eşti de mult speriat şi fezandat –, ci ca să ştii cam pe ce lume trăieşti cu mine. Şi, prin mine, subliniez, *prin mine,* cu autorităţile locale din acest municipiu fruntaş. Nu am timp de pierdut, mă aşteaptă băieţii mei. La ora asta, pentru noi, Marx şi toată filosofia sunt o problemă secundară, definitiv clasată în arhivele pe care le-am şi ars, pentru orice eventualitate...

Fericirea stoică ce îmi circula prin sânge (dându-mi această stare de plutire şi halucinaţie) se

apropia acum de inimă. Carasurduc părea nervos, se uita la ceas, se uita şi la mine, dar ca la un obiect ce-i încurca drumul. Ilya fuma crispat, mă fixa fără să clipească, de parcă ar fi vrut să pătrundă în creierul meu. Era limpede pentru mine că, în clipa asta, gândurile lui, ca şi întreaga sa voinţă, jucau într-o altă piesă, paralelă, dar total diferită de cea în care eu serveam replicile acum. Apa din baia Seneca se răcise: nu am avut curajul să-mi tai venele, mâine va trebui să continuu a-l aplauda în circ pe Nero, cel mai mare actor al lumii.

– Vreau să mă întorc la Olimpia, am declarat răspicat. Am nevoie de ea.

Nu-mi răspunse. Se întoarse brusc spre părosul paşă.

– Tovarăşe Carasurduc, îi spuse acestuia, te rog să te duci să-i linişteşti. Eu vin după aceea.

Ochii de viezure ai Carasurducului se rotiră plini de mirare şi spaimă. Părea să fi pierdut contactul cu aerul, cineva îl vârâse sub apă şi nu-i dădea drumul.

– Iertaţi-mă, tovarăşe vizir Tutilă Unu, eu credeam că ieşim împreună. Conform protocolului, eu vă prezint, eu sunt gazda, eu...

– Lasă protocolul, Surducule: fă ce ţi-am spus! Carasurduc ieşi opărit. Tutilă zâmbea.

– Ai înţeles, profesorule?

– Nu, am zis, nu am înţeles nimic – deşi bănuiam cam ce fel de duel avusese loc sub ochii mei.

– Asta se cheamă în tenis *„game* contra serviciu". L-am umilit faţă de propriii subalterni: dar asta numai şi numai ca să am ocazia, în clipa în care voi intra în sală, să-l caut cu privirea şi să-l invit, cu zâmbet şi ceremonie, să vină să-şi ia locul lângă mine, la masa conferinţei. Puterea, ca forţă şi primă materie a lumii noastre, între multe altele, constă şi în abilitatea de a alterna, faţă de cei mai mici, umilirea şi înălţarea, în privinţa asta. Magnificul nostru, ţi-o spun cu toată sinceritatea, este un adevărat geniu...

– Puterea, după câte ştiu, este un mijloc, nu un scop.

– A fost! În epoca sa romantică. *Astăzi e scop.* Unicul scop. La toate nivelele, în toate problemele, fie interne, fie internaţionale.

Tăcu, se uită la ceas, la peştişorii de catifea ce înotau ca în vis în acel acvariu din altă lume. Camera asta superbă, fără ferestre, plină de dulapuri grele, de perdele-ascunzători, de complicate telefoane, mi se părea a fi camera de vis şi amăgire a celebrului căpitan Nemo, care mi-a umplut de vrajă copilăria şi adolescenţa Nu-mi era somn: nu-mi era nicicum: mă bucuram că îmi pot mişca degetele de la mâna înghipsată, că pot să stau, fără urmă de frică, în faţa

acestui vizir al puterii. Printr-o lascivă şi literară răutate a spiritului meu, încercam să-l imaginez pe acest vultur al înălţimilor sultanate, dezbrăcat, durduliu, nu prea tânăr şi nici prea voinic, culcat lângă măreţia cleopatră a fatalei doamne Caftangiu.

– Acum, îmi zise râzând uşor, aproape copilăreşte, Olimpia ascultă mărturisirile frumoasei Carmen. (Gând la gând, îmi zisei, trebuie să scuip în sân, un drac al coincidenţelor funcţionează între noi.) Apropo, cumnate, de umilire şi putere: am râs de m-am stricat. Carmen asta, aşa cum e ea de gâscă proastă şi vanitoasă – are un instinct formidabil al tacticii şi strategiei din lumea asta a puterii şi puternicilor. Mi-a povestit – şi sunt sigur că acum îi povesteşte acelaşi lucru verişoarei mele, nu fără un anume scop muieresc – cum l-a îmbrobodit ea din prima zi pe cumplitul Osmanescu. Să vezi! L-a pus să se îmbăieze, chipurile, ca să-şi piardă amiroasele de cazarmă, câini, nevastă. Apoi ea, îmbrăcată numai într-un capoţel – şi scurt şi roz, şi cam transparent – l-a întins ca pe un Hercule pe sofa: să-l ungă, să-l deconecteze. Totul în semiobscuritate şi cu muzică din aceea hipermodernă, cu care se scot dinţi şi se numără victimele de la Auschwitz. Deodată, în plin masaj oriental, ea face brusc lumină mare, opreşte casetofonul şi, ca la teatru, exclamă hohotind ironic: „Gică, cu *asta,* cu *atât* vrei tu să mă regulezi pe mine? PE MINE!". O asemenea bombă e ucigătoare: Osmanescu de atunci e aproape impotent: cred că îi va trebui o capră sfântă ca să îl mai scape de complexe...

Nu-mi venea să râd. Îmi era imposibil să depăşesc condiţia esopică a imaginaţiei mele. Fiindcă îmi venea să strig tare, către lumea întreagă: „Da! Cu «asta» şi numai cu «atât» sunt regulate azi şi istoria, şi geopolitica lumii...".

– Domnule Tutilă, îi spusei cu blândeţe, fără nici un fel de răutate, dacă îmi permiteţi, părerea mea este că femeile, la ora asta, peste tot în ţările drept-credincioase sunt considerabil mai inteligente şi mai curajoase decât bărbaţii... Eu, vă mărturisesc cu mâna pe inimă, o consider pe Olimpia superioară mie din toate punctele de vedere... Doar ştiţi: am toate motivele să fiu un dezamăgit, un învins, un om definitiv ratat. Dacă totuşi mai am în mine urme de patriotism şi oarecare speranţă, acestea îmi vin numai de la scăpărarea de spirit şi inimă a soţiei mele. Care vă e verişoară. Şi care, vă asigur, nu-i va permite frumoasei doamne Carmen să treacă la decameronul ei.

– S-ar putea să ai dreptate... în copilărie, nu am cunoscut o forţă mai dictatorială decât era Olimpia. Mă vrăjea, mă domina, mă umilea. Am vrut de trei ori s-o

bat – m-a bătut ea. Înota goală în iazul (rece ca gheaţa) de lângă moară, vâna şi prindea racii cu mâna. Ne-a prins odată o viitură uriaşă de vară. Eram cu viţeii în lunca de sus, pârâul se umflase ca o mânie. Deşi eram băiat aproape de vârsta ei, de frică, am acceptat să mă treacă peste vad, ducându-mă în spate. Asta e greu de uitat, nu crezi?... Odată – am fost porc cu ea, recunosc – m-a obligat, drept pedeapsă, să mănânc căcăreze de capră. Şi asta faţă de toţi ceilalţi copii. Eram în turnul schitului vechi, ea trăgea clopotele de seară, iar eu, în genunchi, înghiţeam căcăreze de capră... E adevărat, tot ei îi datorez, norocul de a fi plecat din sat, la şcoli etcetera. Poate că şi cariera mea de acum se datoreşte – *mutatis mutandis* – acelor ambiţii şi răutăţi pe care le-am rumegat neputincios în umbra forţei ei sălbatice şi drepte. Am ocolit-o, recunosc. Personal, fiindcă vorbim între patru ochi, regret sincer că a intrat, fără voia ei, în acest imens rahat care este Isarlâkul acum. Va trebui să-şi puie pază limbii, să-şi vopsească în negru cerul gurii, să-şi obişnuiască motoarele inteligenţei să se rotească invers decât până acum. Dumneata nu-i eşti de nici un folos: din contră. Dacă nu vei sta cuminte în bancă, făcându-te una cu pământul până se uită toată tărăşenia asta cu râsul acela idiot, îi vei atârna de viaţă şi de carieră cum atârna ghiuleaua de Monte Cristo.

Tăcu. Tăceam şi eu, simţeam că mă apropii desculţ de buza vulcanului clocotitor. Sau de coada mânioasă a unui scorpion stârnit. Vărul Tutilă Unu îşi calma nervii manevrând corsar un *coupe-papier* strălucitor. Muşchii feţei sale albe, bine rase, dar obosite acum, erau încordaţi la maximum: ştiam că are dinţi de buldog căpăţânos, auzeam în urechi tremurul stăpânit al nervilor lui de oţel inoxidabil.

– Cumnate Candid, îmi spuse fără să mă privească în ochi, puterea mea are la bază un dosar greu şi curat, alcătuit dintr-un trecut pe care – deloc uşor – am reuşit să-l fac un model de ataşament politic just şi o vitrină de fapte glorioase. Pricepi? Duşmani am: şi în bazar, şi în Divan, şi la Înalta, şi la Sublima Poartă. Olimpia făcea parte din copilăria şi adolescenţa mea, dar am avut eu grijă să nu facă parte şi din dosarul meu. A stat cuminte în banca ei – circulând, cu memoria şi autobiografiile, doar la nivelul acestui târg de javre. Acum însă nu va mai putea refuza – nici dacă va trage clopotele direct la sfânta Mitropolie – să fie trimisă la o înaltă şcoală politică, de cadre. I se va alcătui un nou dosar. Mi se vor cere referinţe: va fi îndelung şi cu mare artă raclată de amintiri, rude, origine socială sănătoasă etc. Asta pe de o parte. Pe de alta, vezi dumneata, ea a comis o greşeală de neiertat,

absolut stupidă pentru un creier blând şi retractil ca al ei: ştiindu-se urmărită şi suspectată, mi-a strigat în plină înmormântare, forţându-mă să ies din maşină, impunându-mi tot circul acela de pupături şi familiarisme. Îmi dau seama că a făcut-o ca să te salveze: Osmanescu şi Carmen ţi-au pregătit un dosar baban, în care erai acuzat de ameninţarea cu forţa şi folosirea forţei faţă de poetul acela care a murit de frică. Te-a şi salvat, reuşind să-i înnoade văduvei moaţele, s-o joace pe sub mână pe Carmen. Dar... dar...

– Nu cumva credeţi că...?

– Doamne păzeşte! Dar – şi asta trebuie acum s-o recunoşti – de aci înainte iubita mea verişoară nu mai poate fi o pagină pe care s-o pot rupe când vreau din dosarul meu. Ea însăşi e un dosar, care, faţă de al meu, e şi mai curat, şi mai proaspăt, şi mai fără de trecut. Exact ce ne trebuie acum, când ne rotim, lepădându-ne de fesuri şi apucând, care cum putem, câte o căciulă de samur peceneg. Cine va trage de firul Olimpiei scoate de sub apă, chiar dacă ea nu consimte a vorbi, doi unchi ucişi în condiţii de abuz şi crimă. O moară, a tatălui ei, ce a ars în aceeaşi noapte... Moşul nostru comun şi-a lăsat barbă albă, umblă ca un profet ieşit din chiliile Jilavei, predică sfârşitul lumii şi înălţarea la cer a celor ce au fost ucişi pentru că şi-au iubit ograda, vitele, ţarina ce o primiseră de la regii nemţi ce i-au împroprietărit. Până acum, acest Moş era doar Moşul de taină al Olimpiei şi al Florichii – de acum, că vreau sau nu, el va deveni şi Moşul meu şi al fratelui meu. Principiul acela dialectic care spune că „totul se leagă, fiindcă totul ne leagă" îl voi simţi pe pielea mea. Ah, nu te speria, tot ce-ţi spun acum e ceva banal şi lipsit de importanţă: gândesc cu voce tare, încerc să-ţi transmit logica mea, pe care, sunt convins, o ignorezi total. Unica soluţie de convieţuire paşnică ar fi ca Olimpia să accepte să-mi intre în familie. Adică în subordine! Să fie un fel de Tutilă Trei, adică să asculte de mine, să zică şi să facă numai ce-i ordon eu. Îi voi adresa, indirect, în noaptea asta, o propunere în acest sens, dar nu cred că o va accepta. O cunosc bine, ea e din rasa aceea de tărănci curate pe care o ocolesc şi ploşniţele, şi câinii turbaţi. Osmanescu, să ştii, nu este prost deloc, deloc: face el pe suferindul în amor – dar pe la spate adună trotil şi fitile. Iar Ilderim, ajuns la Înalta Poartă, prohodit cum este, va şti el ce cuie să bată în fotoliul meu greu, dar plutitor ca orice fotoliu al zilelor noastre.

– De Limpi nu trebuie să vă temeţi! Vă garantez eu că...

– Nu mă tem de nimeni, tovarăşe! ţipă Tutilă de se scuturară toate perdelele. De nimeni! În lumea în

care trăiesc, în clipa în care am început să mă tem, mi se şi cântă aleluia de către câteva turbane cu trei tuiuri... Nu mă tem. Sunt lucid: ca vechi vânător în acest codru al Vlăsiei, trebuie să ştiu ce fiare mă pândesc, ce puşcă mai am în mână, cu ce fel de gloanţe, ca să fiu sigur că eu sunt cel care vânează şi nu cel care e vânat...

Mi se părea teribil de nervos, de încordat. Mă trase brusc de mâna-mi dureroasă, după o perdea. De acolo, printr-o uşă mică, mascată, coborârăm câteva trepte. O culisantă din fier, masivă, plină de răni de sudură proaspătă, se deschise uşor, ca o aripă de fluture. Intrarăm. Într-o cameră plină de aparate electronice, doi soldaţi palizi, cu căşti la ureche, săriră în picioare, salutându-ne. Din fund, ca de sub apă, pluti spre noi un bătrânel foarte vioi, chel, semănând cu Einstein. Tresării speriat: pe acest domn îl cunoşteam destul de bine: obişnuiam să beau cu el la cârciuma noastră ostrogotă, era singurul din acest oraş cu care puteam discuta şi râde ungureşte. Ştiam că e inginer, dar niciodată nu mi-a dat prin cap să-l întreb unde lucrează şi ce fel de inginerie practică. Se făcu a nu mă cunoaşte: foarte bine, de fapt nici nu ştiam cum îl cheamă: glumeam cu el, spunându-i că e „prototipul savantului fără noroc, al inventatorului fără invenţii". Era foarte ungur, îşi iubea neamul: mi-aduc aminte, într-o seară ploioasă se pilise mai tare, mi-a povestit un fel de legendă hunică, a călăreţului care, împreună cu calul său, s-au rătăcit prin mlaştini şi smârcuri, nu-şi mai găseau nicicum drumul înapoi la ai lor, trebuiau să moară fără să se mai poată întoarce; în sfârşit, aşa ceva, ştiu doar că omul – băutor de tipul singuratic – plângea în paharul său de rachiu, din cauza acelui călăreţ rătăcit şi pierdut.

– Cum se aude, domnule Tavasz? îl întrebă vizirul Tutilă.

– Perfect, răspunse acesta. Excelent! Totul depinde de modul în care doamna Caftangiu o va dirija pe urmărită.

Îmi sări inima din piept.

– Pe urmărită? Cum, vreţi să spuneţi că...?

– Calmează-te, cumnate, nu e nimic anormal în asta. Am avut microfoane şi în celula aceea de teatru: dar nu ne-am ales decât cu nişte vagi hârâituri, cred că Winter în mod intenţionat... În sfârşit, să nu mai vorbim de acest trădător, fiindcă-mi vine să...

– Nu mai e trădător. S-a sinucis!

– Ar fi excelent! Dar cadavrul lui încă nu a fost găsit. Şi, dacă a reuşit să treacă dincolo, cu întreg dosarul său de amintiri din Facultatea de Filosofie şi Litere, vom fi siliţi şi noi să dezgropăm nişte cazuri clasate... Aşa că roagă-te lui Dumnezeu ca Winter să

se fi sinucis, căci altfel bagajul cu păcatele lui trece automat în raniţa ta, profesore.

– Nu mă interesează cazul Winter: vreau să ştiu de ce o urmăriţi pe soţia mea!

– Nu sunt obligat să-ţi răspund... Dar te pot asigura că e o simplă urmărire de rutină. O analizăm acum pe Olimpia în condiţii de vizită muierească. E obosită, îngrijorată, a avut o zi foarte grea. Se gândeşte unde eşti, ce faci, dacă nu cumva ai febră şi delirezi adevăruri de familie. *Olimpia te iubeşte,* profesore, şi acesta e călcâiul ei vulnerabil. De aceea, ca să-i divid atenţia, am dispus să fii despărţit de ea. Carmen are doar sarcina de a o ţine îngrijorată de soarta ta: ea, Carmen, habar nu are ce urmăresc eu, crede că vreau să o verific pe Olimpia doar în ceea ce priveşte ataşamentul ei faţă de lux şi bunăstare, pofta pentru blănuri, covoare, bijuterii. Dar şi pe Carmen o urmărim: soţul ei a înnebunit de-a binelea, scrie manifeste, se crede Martin Luther, ţipă cât îl ţine gura lui de încornorat: „Să nu mai minţim, să nu mai linguşim, să nu mai aplaudăm!“. Va trebui să-l reducem la tăcere – şi asta nu se va putea fără ajutorul indirect al soţiei sale. Asta e! Vrei să le asculţi? Pun sonorul mai tare!

– Nuuu! urlai ca ieşit din minţi. Nu vreau. Vă rog, vă implor, trebuie să-mi daţi drumul de aici, vreau să...

Tutilă râdea. Un râs mut, superior, din altă planetă.

– Cumnate, îmi zise bătându-mă iar pe umeri, îţi pot oferi o singură favoare: să te rogi acelui Hristos al strămoşilor tăi mineri ca soţia ta să fie ceva mai deşteaptă decât eşti tu. Fiindcă astăzi, acum, se decide soarta Stalingradului ei.

– Suntem nevinovaţi! Nu am făcut nimic rău!

– Nimeni nu e nevinovat: toţi suntem martori şi acuzaţi în acelaşi timp. Şi pietrele, şi stelele, şi mormintele – mai ales mormintele – pot fi sau deveni periculoase. Poate că eu însumi mă tem de declaraţiile Olimpiei mai mult decât îţi închipui. Fii calm, poate că există un Dumnezeu, poate că e posibilă o alarmă prin telepatie. Te salut, tovarăşe Tavasz! Îţi mulţumesc. Dacă se iveşte fraza cheie pe care o urmărim, mă anunţi imediat. Chiar în plină conferinţă... Să mergem. Candid, nu e cazul să faci pe tine, nu avem aici albituri de schimb.

Ca în vis urcarăm din nou în biroul de sus. Tutilă îşi privi ceasul.

– Încă cinci minute, apoi începem dansul miresei... Nu te gândi la rele, mai jos decât eşti nu mai poţi cădea. Acum sper, propunerea mea cu cele două teze despre Marx îţi surâde ceva mai prieteneşte ca

înainte. Am făcut-o ca prostul ăsta de Carasurduc să nu mai priceapă ce fel de pocher joc eu cu membrii familiei mele. Dar de colaborat – fii sigur – vom colabora! Vom crea, vom publica. Trebuie să punem între noi şi duşmanii noştri câteva titluri de cărţi, câteva opere marxiste bumerang: să ne apere, să ne justifice – dar să şi lovească prin întoarcere.

Mă pierdeam, simţeam că leşin, că voi cădea pe jos. Ştiam că nu minte, dar nu-mi venea să cred că ghilotina este atât de aproape de mine şi de Olimpia. Aş fi vrut – dacă aş mai fi avut puterea din tinereţe – să sparg moaca acestui rur optimat, cinic şi superlucid, dar ce rezolvam prin asta? În fond, şi el era implicat, nu făcea decât să se apere cu mijloacele de care dispunea.

– Poate... Ce ziceţi, nu ar fi bine să dispărem din Isarlâk? Să plecăm, eu şi cu Olimpia, în altă parte, să începem acolo o viaţă nouă, obscură, departe de...

De astă dată, Tulilă râse cu poftă, curat, bărbăteşte.

– Iartă-mă, cumnate, îmi spuse, privindu-mă cu reală simpatie de rudă şi prieten apropiat, dar eşti mai ageamiu decât credeam. Nu numai că mi se pare – mă refer la conferinţa ce ai ţinut-o – că eşti picat din lună, căzut din pom, călare pe o memorie şi o cultură ce funcţionează absolut anacronic şi idiot – dar eşti şi lipsit de cele mai elementare noţiuni practice de viaţă. Crezi că poţi pleca undeva, oriunde, chiar şi în zootehnie, fără ca, în câteva zile, să vină şi dosarele după voi? Eşti, domnule profesor Candid, un atom marcat: marcat negativ, bine-nţeles! Olimpia este marcată şi ea, pozitiv deocamdată. Dar sunteţi marcaţi pe toată viaţa. Să ştii, există ceva biblic în lumea puterii: Dumnezeul nostru – poate că l-am moştenit de la clasicii noştri evrei – nu iartă şi nu uită. Nu uită şi nu iartă, oricâte jertfe i-ai aduce, în orice gaură de şarpe te-ai ascunde. Scara asta a puterii nu e scara lui Iacob: pe scara lui Iacob, îngerii urcau şi coborau în voie – pe scara noastră se urcă numai. Toţi, până şi arhanghelii cei mari, urcă doar cu faţa către susul raiului. Care e iad, ţi-o spun eu. Un singur pas de faci înapoi şi vei fi sfâşiat exact de haita pe care o conduseseşi până atunci. Ura de clasă a bărbosului tău a fost depăşită de mult, dar URA, ca energie, ca liant şi analizor, ca benzină şi foc continuu, a rămas principiul şi forţa de bază a lumii noastre. Uite, mă uit la ceas, au trecut exact zece minute de când îl fierb, calculat, în oală seacă pe Carasurduc. Acum mă urăşte de moarte: dar se şi teme de mine. Ceea ce am şi urmărit, umilindu-l. Dobitocul îşi închipuie că, acum, eu îţi dau dispoziţii cum să-l spionezi – şi asta e bine s-o creadă – deşi de soarta lui şi a Isarlâkului, în general,

mă doare în cot. Am eu alte griji la ora asta... Acum – uite, îmi veni o idee – chem infirmiera: este informatoarea lui Osmanescu. Săraca, nu ştie că „unchiul" ei, care a scutit-o de stagiul la ţară, nu mai e tartore. Ea are să-ţi facă o nouă injecţie – văd că prima ţi-a priit în mod deosebit. Apoi, intri cu mine – ca un coleg de filosofie şi marxism ce-mi eşti – în sala unde ne aşteaptă haita de tigri siberieni. Te aşezi în fundul sălii, nu scoţi o vorbă. Poţi să şi dormi, numai să nu sforăi. Până îţi faci înţepătura, eu îmi pregătesc băutura: e o formulă a mea, o folosesc totdeauna când am nevoie de un mare efort nervos, de maximă concentrare. *Anche io sono... professore.* Vorbesc fără notiţe, bând, din când în când, din această licoare italiană. Coniac Napoleon. Martini, ceai Mathé şi două pastile de aspirină. Vei vedea, voi fi foarte limpede şi convingător. Nu cred că vei pricepe mare lucru din ce voi expune eu, dar nu strică să cunoşti şi partea nevăzută a Lunii pe care umbli ca un somnambul. Nu?

– Pentru nimic în lume nu doresc să...

– Aşa a zis şi armăsarul înainte de a fi avansat... cal.

Sora sosi. Ca o umbră. Albă. Îmi scosei singur haina, suflecându-mi mâneca. Injecţia îmi făcu plăcere – cred că era şi morfină în amestecul incolor din seringă. Nemţii, în timpul războiului, foloseau ca ergoexcitant un produs numit „Pervitin" : te ţinea treaz şi viteaz trei zile în şir, ca după aceea să devii cârpă şi fleaşcă. Mongolii au un secret al lor, îl numesc „Murtibing", procură linişte şi paradiziacă pace interioară definitivă. Nu te mai trezeşti din beţia lui, mori frumos, mori visând, se zice că acest fel de murire e aproape un fel de înălţare mistică la cer. Există şi un alt produs, „Auxina", un hormon al plantelor, ea face ca seara sau când e secetă plantele să se aplece în jos, închizându-se într-un fel de somn al lor. Şi mălaiul aztecilor conţinea ceva care îi înmuia pe supuşi – nu e de mirare că popoarele mâncătoare de mămăligă sunt pasive, resemnate, cu o tendinţă catastrofală spre umilinţă, pieire, sinucidere gratuită. De ce ni se dădea în puşcărie numai turtoi? De ce e interzisă mămăliga în regimul soldaţilor?

Mă simţeam bine – voios şi plin de o ciudată energie. Urechile îmi vâjâiau de parcă aş fi trecut, ca în copilărie, sub cortina de apă a râului căzând de pe dig. Limpi vâna raci cu mâna, urcam împreună spre turnul unui schit vechi. Aş fi fost dispus să mănânc orice fel de scârne acolo, numai să ştiu că mă mai pot întoarce în paradisul ascuns şi discret al amurgului nostru... Prin anticamera prin care treceam – în urma lui Tutilă, cum era şi normal –, zării silueta leneşă a unui drac verzui întins pe mocheta roşie. Voiam să-l izbesc cu

piciorul, ca pe un câine râios şi neavenit. Sunt sătul de realism magic, de draci verzi, de câini roşii, de cai albaştri şi fluturi galbeni ce ning din cer. Acestea toate merg în societăţile subdezvoltate. Or, noi suntem în hiper-supra-sub-dezvoltare, noi nu avem lipsă de accesorii magice sau oculte, paradisul nostru e pavat cu ştiinţă, cu cea mai înaintată ştiinţă, ce nevoie mai este de emisari ai inconştientului, de paraconsilieri ai istoriei şi ai prezentului, de aceste stupide şi desuete simboluri ale răului izolat şi catalogat? Tutilă însuşi – deşi era îmbrăcat ca un şeic arab în concediu la Paris – mi se părea a nu fi departe de ideea de coadă şi coarne mefistofelice. Un drac verzui însă, culcat pe covor, aici, aici –, însemna un sofism, un pleonasm, un clar şi categoric *contradictio in adjectio.* Nu?

Îmi făcui o cruce, murmurai o rugăciune. Tutilă mă târa, aproape cu forţa, într-un WC de o curăţenie şi o eleganţă ce mă făceau să visez. Numai muzica preclasică mai lipsea. Şi nişte palmieri mauri, plini de nobleţea şi înţelepciunea ce ţi-o dă oaza ce vede Sahara, dar e scutită, oază fiind, de relele şi belele ei. Mirosea totul a lavandă şi mentă, pereţii erau acoperiţi de plăci din porţelan azur, apa susura discret în scoici ce păreau virgine. Tutilă se desfăcu la prohab fără ezitare sau nazuri, îşi hârâi gâtul, scuipând o flegmă ţărănească autentică în scoica ce-o alesese pentru... „La şedinţe, îmi spuse, dame şi miliţie, zice un vechi proverb rusesc, e bine să te duci cu vezica goală!". Mă strecurai, din pudoare, într-una din cele două cabine ce erau destinate unor nevoie mai consistente. Servii! (Ce stupidă expresie! „A servi... din care derivă „servitor" şi „servil", se foloseşte şi la: „Nu serviţi o gustare?" sau la „Poftiţi, closetul nostru, serviţi-vă în voie!... Scabros!) Terminai, nu-mi venea să ies, nu eram în apele mele, deşi mă simţeam liber şi felice. Aş fi vrut să-mi frec faţa, să-mi ciupesc carnea, să mă uit în oglindă, să văd câte umbre am, să văd dacă mă mai văd în starea în care sunt. Tutilă se urina zgomotos, ca un cal; tropăia de sănătate şi plăcere, părea că toate organele lui participau la acest ospăţ al uşurării. Mă speriai. Un tunet ca de petardă răsună aproape. Fantastic, mi-am zis, cine a definit politica *un coup de pistolet dans une cathedrale?* Am uitat, începui să râd ca un nebun, nu mă puteam reţine. „Îţi plăcu, cumnate, aşa-i!?", mă apostrofa autorul exploziei, râzând şi el ca de o grasă glumă. Ieşii din cabină – continuam să râd cu lacrimi –, băşina bubuitoare a acestui tainic vizir mi se păru un bobârnac dat istoriei, un apostrof de relativitate şi sictir faţă de timp şi destin... La toată această drolatică paranteză se adăugă imediat apariţia, din cabina geamănă cu cea în care mă „servisem" eu, a tovarăşului Carasurduc. Cu o moacă de pocăinţă şi

umilinţă, şireată, dar şi temătoare, ca un ursulache blând, prim-paşa Isarlâkului îşi împreună palmele ca şi când ne-ar fi cerut iertare. Tutilă îl prinse în lunetă, credeam că îl trăsneşte pe loc. Se priviră, se cântăriră – de cuvinte nu era nevoie, computerele toate se învârteau la cea mai fierbinte intensitate.

Cum era şi firesc, Tutilă, fiind şi cel mai puternic, avu iniţiativa dialogului.

– Valeu, Surducule, îi spuse, rânjind a glumă cu veninuri, te pomeneşti că adormişi colea şi te trezii eu cu salva „Aurorei”!?

Carasurduc se-nveseli subit, ne arătă dantura şi icni:

– Păi, nu prea durmii...

– Deştept băiat, îl categorisi Tutilă Unu: te trimisăi în sală să-i linişteşti, îţi făcuşi calculele: mai bine mă înfrunţi pe mine, care sunt în trecere, decât să-ţi pierzi stelele de pe umăr în faţa subalternilor. Aşa e, mă Surduc?

– Păi, cam aşa. Dumneavoastră plecaţi azi-mâine, eu rămân cu ei. Dacă vă ştergeţi pe pantofi cu funcţia mea, înseamnă că şi ei...

Tutilă îl întrerupse brusc.

– Aşa e, mă tovarăşe, ai dreptate. Bine gândit, bine procedat. Sper că ai tras cu urechea la ce am uneltit eu cu acest intelectual burghezo-moşieresc?

– Să mă ia dracul, să nu am parte de... începu Surducul şirul de jurăminte. Cum aş îndrăzni eu să vă...? Păi eu mă uit la dumneavoastră ca la un Dumnezeu, ca la un viitor portret...

Vizirul Ilya se înmuie, îl luă de umeri cu simpatie şi porni spre sala de unde, ca un murmur de cantină fără griji, se auzeau râsetele optimaţilor invitaţi.

– Profesore, îmi spuse peste umăr, aruncându-mi o privire rece de procuror-chirurg, vei trece spre fundul sălii, îţi cauţi un fotoliu comod şi asculţi. Nu comentezi, nu discuţi, nu te laşi provocat. Auzi? Eşti o simplă mobilă – prezenţa ta e împotriva regulamentului. Dar am eu socotelile mele. Auzitu-m-ai?

Am dat din cap. Am auzit. Sala era mai largă decât o ştiam, fusese deschisă o uşă de sticlă spre o catedră, o tablă, un ecran de proiecţii... Glastre de muşcată pe o faţă de masă roşie. Audienţa se ridică în picioare. Tutilă Unu şi Carasurduc, cu capetele plecate, îşi ocupară locurile cuvenite. Şopotiră, şopotiră misterios, apoi Carasurduc se ridică şi îşi începu, împiedicat la început, apoi tot mai cursiv şi mai protocolar, litania de introducere.

CAPITOLUL AL VIII-LEA

O, diem praeclarum!... Într-o zi, vorbindu-i îndelung Olimpiei despre Şigaliov şi şigaliovism, i-am dat să citească Posedaţii de Dostoievski. Mi i-a restituit repede şi cu mare scârbă. „Nu pot să-l citesc, îmi spunea, îmi ies băşici pe limbă şi buze. Dacă ar fi să-l urmez pe acest Dostoievski şi pe toţi posedaţii săi, ar trebui să-l imaginez pe Domnul nostru Iisus Hristos trecând cu ucenicii săi de-a lungul unei ape. Şi, zărind El acolo o turmă de porci în care intraseră nişte demoni, i se făcu milă de ei, se opri şi zise: «Să iasă dracii din aceşti porci nevinovaţi! Şi să intre în toţi aceşti Ivani-Dmitri-Verhovenskii aceia care stau karamazov între Europa şi Asia, filosofând în pustiu despre păcat, mântuire, revoluţie, crimă şi libertate...». Ce zici?"

Găsii un fotoliu neocupat în colţul cel mai întunecat al sălii. Mă aşezai oftând. Ochii mă dureau. Îi închisei. Trebuia să mă adun, trebuia să gonesc din sângele meu euforia asta neobişnuită. Pe lângă apele roz şi crengile de cireş înflorit ce-mi circulau prin nervi, undeva suna şi sirena de alarmă a minei lângă care am copilărit, trezind de sub mâl o spaimă veche. Ce căutam eu aici, ce rost avea prezenţa mea la această neagră liturghie? Cum am ajuns eu, tocmai eu, care, toată viaţa mea... acum să fiu regele balului între aceşti ştabi străini şi puternici? Nu trebuia să mă despart de Olimpia, nu trebuia, de la început, să mergem la acea jalnică înmormântare, datoria noastră ar fi fost să ne facem bagajele şi să-l urmăm pe Moşu. Cu primul tren... Am fost totdeauna – şi am rămas până astăzi – un idiot şi un nătâng: mama m-a născut fără pic de noroc, alegându-mi greşit şi ţara, şi secolul, şi harurile câte le-am avut. M-am săturat de istorie, de dialectică, de salturi calitative: sunt bătrân, am ars destul pe rug, toată viaţa mea nu a fost decât o rătăcire continuă, pe o coborândă serpentină, gonit din spate de un monstru al ratării inevitabile şi având în faţă scenariul sfârşitului de lume, cultură, fiinţă şi sens, scris de filosofi şi pus în scenă de politrucii şi intelectualii din generaţia mea.

Apele înspumate ale râului continuau să cadă peste timpul meu interior: mama scotea din cuptorul din uliţa Coloniei turta caldă, aburindă, de lobodă. Făcea semnul crucii peste ea, apoi, rupând-o, îmi întindea bucata pe care o răcea suflând peste aburii fierbinţi şi verzi. Tata mă aducea înapoi din pădure, în

spate: mirosea a Tată, a tutun, a ulei ars, a transpiraţie de om puternic. Într-o după-masă de vară lungă-lungă (el lucra pe atunci la pompele de la râu), mă chemă să-mi arate, mirându-se şi el, ciurul plin de peşti mărunţi: „Motoarele pompei îi înnebunesc, pesemne, îmi explica. Uite-i, parcă-s vrăjiţi, vor să fie omorâţi de rotor, chiar dacă-i gonesc de la ciur, vin înapoi, neştiind că dincolo e pompa care-i face puzderie...". Mă vedeam plimbându-mă cu Limpi, în luncă, privind tăcuţi o coloană, mărşăluind, de furnici roşii, războinice. „Uite, îmi explica ea, vor năvăli peste acest furnicar de furnici negre, mai mici şi mai slabe. Le vor fura ouăle, pe care le vor căra înapoi în muşuroiul lor. Din aceste ouă se vor naşte sclavii ce-i vor hrăni şi perpetua." Mierea de salcâm se prelingea prin limfa cărnurilor mele trădătoare: eram fericit, îmi curgeau pe faţă lacrimile neputinţei de a scăpa din groapă, eram totuşi fericit şi pur ca dimineaţa unei flori inconştiente, de câmp sălbatic, ignorând coasa.

Se făcu întuneric. Vorbele celor doi conferenţiari se stinseră. Urma ceva vesel, cei din sală se foiau, chicoteau. Auzii explicaţiile reci, ironice, ale vizirului:

– Avem sute de asemenea înregistrări. Cretinitatea intelectualilor lor e totală şi incurabilă. Acest imbecil – foarte simpatic şi deştept, de altfel – trăieşte într-o vilă superbă din Nancy. Are o bibliotecă enormă, piscină ultra, grădiniţă japoneză în spate. Este profesor universitar de sociologie la Sorbona. Vreo douăzeci de tomuri grele, scrise şi publicate în mai multe limbi: călătorii de studii pe întreg mapamondul.

Era într-adevăr foarte intelectual, foarte francez, foarte simpatic şi degajat. Tipului, un ghid inteligent şi perfid (de mare profesionalitate) îi arăta în mersul maşinii, un cartier de locuinţe noi, muncitoreşti. „Fantastic, fantastic, exclama, nemaipomenit!" Era dus într-o creşă model: „Extraordinar, delicios, *mes félicitations!".* Tipul declara apoi în faţa microfonului: traducerea a ceea ce spunea era corect redată în alutană, prin subtitrare: „Da, zicea domnul din Sorbona, m-aţi convins: tot ce am văzut m-a încântat. Ca intelectual *engagé,* consider vizita asta ca o lecţie. Una din condiţiile viitorului trebuie să o vedem în această con-locuire şi con-vieţuire a intelectualilor şi a cadrelor cu clasa muncitoare... Sunteţi cu mult înaintea Franţei – iar în ceea ce priveşte ordinea şi eficacitatea învăţământului, cred că sunteţi pe primul loc în Europa...".

Urma acum un film confuz în care un alt franţuz (semănând când cu Baudelaire, când cu Malraux), proprietar al unei mici fabrici de pilule anticoncepţionale, explica reporterului (acelaşi reporter) motivele *dramatiques* care l-au determinat

să intre în partidul lui Marchais. Cauza primordială – reieşea din declaraţiile pe care le dădea în camera sa dintr-un luxos apartament al unui hotel din capitală – pornea de la o fermă de păsări a socrului său. Acesta vânduse, în urmă cu mulţi ani, statului francez, o parte clin moşia sa: statul, fără să-i spună înainte, construi pe acest teren un... aerodrom militar. Ce s-a întâmplat? Avioane turboreactoare decolau şi aterizau într-una: zgomotul făcut de acestea era enorm, deranja teribil liniştea necesară găinilor de la fermă; producţia de ouă scăzu dramatic, cea de carne şi mai mult. Socrul, revoltat – deşi este *un vieux catholique dêvot* –, intenta un proces împotriva statului, cerând fie mutarea aerodromului, fie serioase despăgubiri pentru daunele produse. Şi culmea: pierde procesul! "La toată această strigătoare la cer nedreptate – zice Monsieur Victor – am fost martor: iată începutul odiseei mele, iată cum a devenit un militant de stânga" etc.

Mai amuzant mi s-a părut filmuleţul trei: aici, o contesă bretonă (având un nume imposibil de scris, necum de pronunţat) declara în holul hotelului „Intercontinental" că ea, din adolescenţă, se simţise atrasă de extrema stângă. Castelul ei – unul din cele mai frumoase monumente normande – l-a şi pus la dispoziţia mişcării. Adoră studenţii, adoră tineretul, adoră mai ales China şi lacul Baical. Contesa a învăţat singură să cânte la balalaică, acasă umblă numai în costum naţional georgian... Intervievеrul, zâmbindu-i graţios (se vede că „băiatul" are ochi verzi, o dantură şi un zâmbet competitiv şi la Hollywood), o întreabă perfid:

– Stimată camaradă, desigur, nu sunt primul care vă pune această întrebare, dar ne interesează teribil răspunsul dumneavoastră. Am vrea să ştim ce aţi face dacă – în cazul unei revoluţii sau al unei eliberări – vi s-ar lua castelul? De către puterea populară...

Contesa râde cu poftă:

– Sunteţi, totuşi, primul care îmi pune această întrebare. Ar fi absurd, camarade! Trebuie să ştii că acest castel al meu şi al strămoşilor mei nu a fost obţinut prin exploatarea clasei muncitoare. NU. *El este o moştenire.* Voi ceda eu însămi, dacă mi se va cere, pentru un muzeu sau o instituţie, o aripă pe care o voi crede eu de cuviinţă. E clar, sper!?

„E clar" – hăhăia în lacrimi de râs sala întreagă.

Mi se părea că primesc palme, deşi, personal, toată viaţa mea am fost convins de iresponsabilitatea cretină a acestor „stângişti de fotoliu" care sunt „neurocomuniştii" occidentali. Dar îi şi înţeleg: nu poţi imagina decât răul de care eşti tu însuţi capabil, nu te poţi pune în situaţii ce aparţin timpului şi spaţiului

politic al altor continente sau lumi. Eu însumi, dacă mă analizez cinstit, nu am fost altceva decât un „eurosocialist" de catedră: am coborât însă şi acest steag de îndată ce a apărut la orizont Portretul marelui învăţător al tuturor popoarelor; cu broşura sa în mână, am simţit că se intenţionează castrarea mea de memorie, libertate şi filosofie. Dar am subvieţuit o viaţă întreagă (şi ce viaţă!) în umbra unor valori occidentale – egalitate, libertate, solidaritate –, m-am mântuit sufleteşte în anii de robie babiloniană, prin încreştinare şi rebotezcatolic. Cu toate aceste "scuze" biografice, rămâneam totuşi ruşinat în faţa cecităţii şi amoralităţii acestor funii burgheze cu care va fi, până la urmă, spânzurată burghezia însăşi. Întreg secolul trecut nu a fost decât o fierbinte şi dramatică încrâncenare de a găsi formula revoluţiei şi a statului ce îi va urma. (Fiindcă sărăcia a fost o realitate cumplită şi uriaşă, ca şi inegalitatea de clasă, ca şi exploatarea omului de către om. Dar, iată, au apărut rele mult mai mari şi mai mortale decât acestea: la ora asta, foarte puţini în această parte a lumii mai pun problema că unii au prea mult şi alţii prea puţin, că unii trăiesc în lux şi voiaje şi alţii trag până le sar ochii. Însă nu asta e durerea sau suferinţa care ne macină, nu, ci faptul că suntem umiliţi de nişte proşti şi nişte lichele, că ne e ruşine de ce se face şi se spune în numele nostru, că nu vedem nici pentru noi, nici pentru copiii noştri nici o zare de speranţă, că mor sub ochii noştri dovezile trecutului, şcoala, familia, ogorul şi limba... Condiţia noastră umană e în pericol, definiţia noastră ca oameni în faţa Puterii Absolute, acestea sunt problemele – şi nu lupta între cei avuţi şi cei săraci...) Acum e clar, prin milioane de victime şi fluvii de teroare, secolul nostru a inventat Revoluţia (cu "R" mare) şi Statul (cu „S" mare), extirpând până şi umbra ideii unei alte forme de revoluţie sau stat. Mai mult, toate încercările de a introduce reforme, idei, valori sau morală în acest sistem au fost nimicite în germeni. Argumentul acestor „tovarăşi de drum" că nu se poate altfel – deşi fals şi anacronic – a devenit o axiomă universal recunoscută. Nu se poate altfel, dacă începi în acelaşi fel: toate drumurile duc spre resemnare, foame şi frică, dacă începi prin frică, foame şi fanatism. Dar eu cred acum că răul acesta de care suferim, din cauza sistemului şi a metodelor sale, nu mai e de mult un rău local sau continental: proporţiile pe care le-a luat presupun un grav amestec metafizic, o implicaţie a răului suprem, o îndemonire a lumii, ce are loc sub ochii şi nasul nostru. E timpul ca *bunul Dumnezeu să intervină cumva,* puterea oamenilor a ajuns fatal entropică, ne prăvălim, ne distrugem, nu se poate ca El, dacă ne mai iubeşte, să nu se gândească, sub o formă sau alta, că e

momentul să ne sară în ajutor.

(„Mântuieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta. Şi pune, Doamne, pază gândurilor mele: şterge fărădelegea mea şi de păcatul meu mă curăţeşte... Stropeşte-mă cu isop şi mă vei curaţi, spală-mă şi mai alb ca zăpada voi fi... Dă-mi să aud cuvânt de bucurie şi de veselie şi se vor bucura oasele mele cele zdrobite... Oasele mele zdrobite...")

Pluteam, mă simţeam ca un fulg, ca o pasăre. Mâna nu mă mai durea, zvâcnea uneori, dar nu dureros. Nu realizam locul şi condiţia mea în acest conclav secret, întregul meu plex solar părea să se bucure de un fel de mângâiere şi limpiditate; nici foame şi nici sete nu simţeam – doar un fel de vagă nelinişte, de parcă aş fi fost într-un submarin, la adâncime, în timp ce sus bântuia probabil un uragan nimicitor. Inteligenţa (din păcate, cea mai *animalică* dintre facultăţile umane), ca un ogar bine dresat, era la pândă: reflexe vechi, de meschină, deşi filosofică curiozitate, mă ţineau agăţat de deşertăciunea acestor infradeşertăciuni. (La vârsta şi la condiţia mea, orice implicare în social şi politic, tot ce depăşeşte întrebările *fireşti* – legate de Cer, Soartă, Rost, Moarte – înseamnă ieşirea la suprafaţă a unor reziduuri de micime şi stupiditate ce ar fi trebuit să mă îngrijoreze.) Unui om care a fost odată ars pe un rug sau ghilotinat în esenţa sa nu-i stă deloc bine să asiste, gură-cască, la o conferinţă a inchizitorilor din garda pretoriană. Dar pluteam pe ape artificiale, o tăietură sub creier îmi deschisese apetitul pentru lume şi informaţii, eram de azi-dimineaţă, un melc plecat de acasă, departe. Un Candid bulgarizat, incurabil păgubos, un monadolog desleibnizat, un fost marxist devenit un eretic periculos al marxismului în sine. Limpi curgea duios prin sângele meu: dacă închideam ochii, îi vedeam ochii. Se uita la mine ca Anca, prelung; îmi transmitea de departe fiorul unor ape reci, gravitatea nerostitului cuvânt din ultima gară, tremurul cortinei căzute peste cadavrele reale ale tragediei. („Binecuvântat fie Domnul că *ne-a dat* pradă dinţilor lor. A scăpat sufletul nostru, cum scapă pasărea din cursa vânătorului? S-a sfărâmat cursa? Ne-am izbăvit noi? Am nădăjduit întru Tine, Doamne, nu mă lăsa să mă clatin acum! Acum! Acum!")

Ca o umbră, sanitara-doctoriţă cu ochi de statuie şi faţă de madonă sastisită apăru din spatele fotoliului meu. Îmi întinse un pahar cu suc de roşii. Îl primii: semăna zâmbetul ei cu algocalminele priviri ale îngerilor ce însoţesc Moartea în misterele medievale. Dar sucul era foarte rece, vâscos, era şi dulce şi amar, făcea bine stomacului meu speriat şi animos. Mă scufundam (şi îmi dădeam seama de asta) într-o

necunoscută beţie de alcov şi catafalc. Trupul, fericit, trăgea un hotar neuroleptic între carne şi gândire, între instincte şi iad. Eram în acelaşi timp devorator şi devorat, vulpe flămândă şi ieruncă inconştientă. Pluteam, pluteam: fără aripi, peste timpul, peste spaţiul imediat: pluteam şi peste spaimele mele legate de cefele acestor optimaţi sănătoşi şi plini de viaţă. Olimpia plângea, totuşi, în toate celulele mele, îi vedeam mereu ochii, mâinile, gura deschisă ca pentru sărut sau ţipăt. Dar nu puteam face legătura cu inima sau cu înţelegerea mea: chipul ei cădea mereu în fundul apei, ca o piatră, ca o rază de lumină răsfrântă sau curmată. Printr-un parbriz plouat, vedeam siluetele celor de la masa roşie, cu muşcate roşii. Totul se vălurea, se unduia, aerul mi se părea a fi dintr-un tul transparent, fin. Alături de Tutilă şi Carasurduc, imaginaţia mea de Arlechino semperironic vedea şi corpurile astrale ale lui Marx, Engels, Leibniz şi Napocos. (Nici un drac nicăieri: la ora asta a pariului ceresc, ei erau cu toţii trimişi în delegaţii la marile conferinţe – de pace – şi micile alişverişuri – de război.)

Brutto (partenerul simpaticului Popeye, mâncătorul de spanac, simbolul, pentru noi, vechii puşcăriaşi, al mitului puterii, pierdute şi regăsite, ca prin minune, în ultima clipită) îşi termină, corect şi aproape gramatical, pomposul său *„Ave!* Tutilă!“. Limba îmi era scămoşată, simţurile cam lălăite şi confuz-difuze – totuşi, fiecare cuvânt ce se rostea pe estrada din faţă îmi suna în urechi şi creier de parcă ar fi fost transmise de un megafon Hi-Fi. Centrii vorbirii şi înţelegerii nu numai că nu erau atinşi deloc, dar funcţionau majusculat şi hiperlucid. Auzeam, *dar şi vedeam* cuvintele ce se rosteau: retina şi timpanul păreau a fi legate direct cu centrala mea... epistemică. Aşa ceva nu am trăit, ca intensitate şi adevăr, decât în ziua în care mi s-a citit sentinţa de condamnare la închisoare grea şi la confiscarea tuturor bunurilor mele materiale, morale şi spirituale. Dar pe atunci eram tânăr, plin de sirene de alarmă, neiniţiat în suferinţă şi rugăciune, ca acum. (Dar, oare, îmbătrânesc vreodată instinctul nostru de conservare a vieţii, teama de durere, lepră, moarte?)

Tutilă Unu, care râsese până acum împreună cu oprimaţii săi din sală, se ridică încet în picioare. Un chelner kaki îi aduse, pe o elegantă tavă cu horbote şi cristaluri, un termos neobişnuit. Mi se părea că mă caută cu privirea în colţul meu întunecos. Greşeam: Tutilă îşi aduna gândurile, se concentra. Ca un peisaj înainte de furtună, faţa sa de funcţionar superior se schimbă sub ochii noştri. De sub masca politicoasă şi urbană a „cumnatului” meu, se developa lent o efigie

de forţă şi cruzime ce mă săgeta ca un duş de gheaţă. Psihiatrică. Îmi dădeam seama că aici se joacă o altă piesă decât aş putea cu să-mi imaginez – dar curgerea perfidă a drogului în sângele meu mă ţinea la margine, apatic şi neutru, gata oricând să cânt sau să aplaud. Vizirul îşi turnă din licoarea vişinie adusă în termos, apoi, cu ochii închişi, sorbi îndelung, cu mare plăcere, dar şi ceremonios şi sever...

Cu o voce calmă, pe soartă stăpână, Tutilă – în care, de îndată, ghicii un retor de mare şi flegmatică experienţă – îşi începu preţioasa alocuţiune.

(Chinez bătrân, simţindu-mi grijile şi spaimele topite în comoditatea fotoliului, îmi puteam permite acum să văd, dincolo de estrada surducă, prin perdeaua de neguri a muntelui stâncos, creasta încă înzăpezită a Parângului natal. Ciobani nu se vedeau, nici mineri murdari ieşind din şut: doar strămoşii din opereta istoriei noastre naţionale, trişti pensionari ai unui timp sclerozat, stăteau, disciplinaţi şi tăcuţi, la şcoala de pâine şi parizer. Ca nişte fluturi coloraţi, ochii anonimilor martiri pluteau în stol spre Celtărâm. O ţigancă gravidă ne arăta fundul, strigând cât o ţinea gura: *O del sî baro!:* Mare este Dumnezeu. Olimpia, Minervă nefericită şi păguboasă, îşi căuta scutul, suliţa, coiful: drumul înapoi spre Olimpul fericit al casei noastre, închideam ochii, îi vedeam ochii...)

Nu am prins primele fraze ale conferenţiarului, în sală se râdea – probabil că Tutilă, conform stilului antisuleiman, şi-a început filipica printr-o mică glumă de şedinţă. Dar muşchii laicilor lui se întăriră, cotitura spre grav şi esenţial se făcu repede, chiar foarte repede. Aerul se îngroşă, nu mai respiram, eram respirat. Inima îmi suna în timpane: cu toate că mierea unei necunoscute fericiri curgea încă prin limfa mea, începeam să mă tem ca nu cumva, în mod stupid, să mă transform, aici şi acum, într-un gândac de bucătărie întors pe spate, fără nici cea mai absurdă şansă de a mă putea agăţa de ceva, de cineva.

– Nu este obiceiul nostru – auzii –, al celor care lucrăm în cabinetele unde se gândeşte, acolo sus, la Înalta Poartă, să oferim explicaţii pentru anumite tactici sau manevre ideologice, alimentare sau militare. Experienţa revoluţionară ne-a învăţat că supuşii şi subalternii execută excelent – adică fără murmur şi şovăire – mai ales acele directive, decrete sau măsuri al căror rost, sens şi raţiune le scapă. Ştiţi prea bine, un şef care a ajuns să se explice – sau, mai rău, să răspundă la întrebări este de mult el însuşi un semn de întrebare rebutat. Relaţiile noastre *ştiinţifice* cu poporul, pe de o parte, cu aparatul executiv, pe de alta, se bazează pe un îndelung şi solid sistem de convenţii şi consemnuri oarecum teatrale, pur formale:

noi ne facem că îi ascultăm, ei se prefac că ne aprobă şi ne iubesc. Nu e nimic fals în asta, nimic anormal: cât timp se respectă regula jocului, treaba merge, puterea rămâne neatinsă, funcţională, teleologică. Dar, spre marea noastră indignare şi stupoare, în plină amiază a liniştii şi a victoriilor noastre statistice, sub cerul socialist şi revoluţionar al municipiului Isarlâk (de zece ori fruntaş în întreceri, iniţiative, cântări şi sport), a răsunat un râs batjocoritor. Da! Corpul delict al acestui râs, o biată fosilă filosofică – se numeşte Desiderius Candid –, are în cap frumoase rămăşiţe de cultură şi idei, este un fel de cumnat de stânga al meu (he-he-he), dar posedă şi o memorie care ar fi trebuit să fie de mult anihilată. Râsul său, în sine, e un simplu act idiot şi iresponsabil: constituţia noastră, cea mai democratică din lume, permite râsul, cu condiţia să nu se tulbure liniştea publică. A râs de un afiş al primăriei? Foarte bine: gaborii de serviciu ai lui Osmanescu trebuiau să-l ia imediat, să-l ducă discret unde trebuie şi acolo să-i ardă, pe tăcute, cuvenita bătaie profilactică. El învăţa lecţia (pe care o uitase, probabil), obrazul Culturii rămânea nepătat, istoria putea să meargă înainte – iar eu rămâneam liniştit să-mi văd de treburi în capitală. Dar nu s-a întâmplat aşa! Capetele şi-au pierdut capul: vechea conducere – o jalnică fascie de cumnaţi, amanţi şi hahalere, afaceriste şi total neprincipiale – neavându-şi conştiinţa curată, fiind şi total lipsită de nivel politic şi iniţiativă şedinţologică, a umflat ţânţarul. A avut loc a doua bombă, de astă dată filosofică. Mai mult: ideologică. Şi mai mult: politică. Profesorul acesta nenorocit a fost invitat să vorbească despre Marx. Fiţi atenţi, tovarăşi: cine este invitat, unde este invitat, de cine este invitat, despre cine ţine el o prelegere ştiinţifico-fantastică!? Treburile nu rămân aici. Ilderim soseşte prea târziu ca să mai poată stinge focul aprins de noi, în pădurea noastră. Oraşul începe să fiarbă, să bubuie chiar. Ce e cu acest Karl Marx, cum stăm cu acest clasic, mai suntem sau nu mai suntem marxişti? Noi, acolo sus, cântărind şi calculând la cel mai înalt nivel european, ţinând cont mai ales de specificul şi firea poporului nostru, în mod calculat şi rece, am optat de mult, cum bine se ştie, chiar dacă nu o spunem pe faţă niciodată, pentru o dictatură ortodoxă, de tip, dacă vreţi, cvasireligios. Poporul să stea în biserica patriei, să muncească cinstit şi dezinteresat, să cânte, să se roage sau să ne înjure, dar în mare tăcere, cu multă frică şi modestie. Evanghelia ideologică, simplificată la maximum, o citim noi, zilnic, din altar, cât şi cum trebuie, răspândind-o prin toate mijloacele pe care, până la saturaţie, *mass-media* noastră ni le pune la dispoziţie. Nu dăm

Biblia pe mâna tuturor garabeţilor: unde am ajunge dacă orice nechemat ar începe să pună întrebări'? De la a pune întrebări, să ştiţi, până la a lua la întrebări, e un foarte mic pas, nu vă recomand să-l cunoaşteţi! În sfârşit, asupra acestor probleme, teoretice, voi reveni ceva mai târziu. Fapt este că în jurul lui Karl Marx, ca din senin, s-a iscat o furtună, un adevărat taifun ideologic. Portretul şi bustul său – exact asta ne mai lipsea – au fost ridicol şi stupid amestecate în scandal. Peste toate aceste jalnice şi periculoase jocuri cu focul – în plină şi lărgită plenară de paşalâk şi Divan – deşteaptă şi viteaza mea verişoară Olimpia, încolţită de propriul dosar şi ameninţată cu o promovare în sus ce nu-i convenea deloc – profită de lipsa de atenţie a tovarăşului Carasurduc (prea nou în funcţie ca să poată abate din timp fulgerele, prea ignorant ca să poată mirosi unde şi ce fel de foc a fost pus), cum vă spun, soţia acestui Candid, uitând pesemne în ce lume trăieşte şi la ce icoane se închină, toarnă benzină pe foc, întrebând plenara în gura mare: „Ce e cu Marx, unde e *Manifestul său comunist,* de ce anumite lozinci nu mai sunt valabile, cum de Agia ba îl urcă, ba îl coboară de pe frontispiciul ei?”. Şi dă-i, şi dă-i! O asemenea apostazie, tovarăşi, nu mai este o eroare de protocol, nici un oarecare accident de şedinţă, ea constituie o gravă greşeală politică, un nepermis act de liberalism burghez, o sfruntată sfidare a gândirii şi gânditorului nostru celui mai iubit. Nu avem nimic cu Marx, nu are decât să se plimbe cât vrea, ca o stafie, nu în Europa, dar chiar în lumea întreagă. Ne convine, tovarăşi: el este trambulina utopică prin care, în mod ştiinţific, atragem în sfera influenţei noastre majoritatea inteligenţelor revoluţionare, romantice şi naive, din lumea a treia. El, Karl Marx, ar fi certificatul nostru de filosofie, dialectică, materialism dialectic şi mai ales istoric: portretul şi numele lui constituie embleme ale continuităţii şi cinstei noastre politice. Marx este o etichetă – şi noi suntem obligaţi să ţinem la această etichetă. O etichetă clasică – dar nimic mai mult. El este doar dimineaţa primei zile a Genezei lumii noastre, autorul romantic al acelor basme despre comunism cu care s-au legănat marii naivi şi romanticii noştri martiri revoluţionari, în epocile ce au premers adevăratei Revoluţii. Frumoasele sale vise, amăgitoarele sale promisiuni, privind dispariţia statului, dispariţia claselor sociale, a banului, a miliţiei şi a siguranţei, toate aceste cântece de leagăn, în faza în care am ajuns acum, trebuie să le combatem tacit, făcându-le uitate, dispărute, intrate în pământ pentru totdeauna. Utopia lui a devenit o pantopie: la ora asta, nu există pe întreg globul pământesc nici un cătun sau sat în care primarul să nu fie pus în situaţia de a trebui

să declare dacă este sau nu este un marxist. Popoarele subdezvoltate – şi ele alcătuiesc 75% din populaţia lumii –, ca fluturii de seară, vin atrase spre eliberarea propusă de el, şi numai de el. Nici creştinismul nu s-a bucurat de o atât de hipnotică seducţie a sufletelor simple (dar şi a spiritelor subţiri, macerate de vanitate, ranchiună sau cruzime sadică, de „pohta" de a conduce, dicta şi supune), astfel încât, cred că e clar pentru toată lumea de aici, noi avem nevoie de firma lui, de premisele lui, de filosofia lui pur teoretică, de metodele pe care ni le propune şi de clasa muncitoare, pe care o aşează în frunte, declarând-o factotum, şi mijloc şi scop – dar nu avem deloc nevoie de adevărurile sale, considerăm chiar deosebit de nocivă şi total inoportună, de-a dreptul dinamitardă, orice încercare de a-l mai citi sau reciti, de a-l mai recunoaşte ca profet, de a-l folosi în praxisul treburilor publice. Noi am depăşit faza motivelor şi motivaţiilor revoluţiei: suntem după o revoluţie care s-a terminat, avem o orânduire aşa cum este ea, însuşi cuvântul „revoluţie" trebuie să însemne astăzi cu totul altceva decât însemna el în *Manifestul* princeps. În consecinţă, este de datoria noastră, a celor care ducem înainte revoluţia mondială (şi nu iluzia micilor independenţe socialisto-naţionaliste, care nu sunt decât simple metode permise de sus, ca treaba cea mare să se facă repede şi cu cheltuieli şi puteri locale minime), este, cum zic, de datoria noastră, a braţelor lungi, să curmăm din rădăcini, fără milă, orice încercare, voită sau întâmplătoare, de a ne suci capul, de a ne opri din mersul înainte, spre a citi, cu lupa realităţilor ce ne înconjoară, ce scrie în acel *Manifest comunist,* pe care teoretic îl vom cita mereu, dar pe care practic l-am aruncat demult la lada de gunoi a istoriei. Aşa încât iată ce-i spun eu domnului profesor Candid: Marx este un gânditor utopic, utopia lui revoluţionară ne-a dus la PUTEREA pe care o avem azi. Acum – este cât se poate de firesc şi de logic – trebuie să-l facem uitat, să ne debarasăm de el, pentru ca să putem păstra în linişte Puterea. Oricâte jertfe ne-ar cere aceasta.

Răsunară aplauze scurte, categorice, de tip militar. Tutilă îşi bău licoarea amalfi cu ochii închişi. Simţeam că se adună găteje pentru un rug, presimţeam apropierea, trecerea prin mine a frigării prin care voi fi pus la prăjit. Beam din sucul roşu amar, ştiam că e un drog, îmi făcea totuşi plăcere această ireală plutire deasupra valurilor. Mă apropiam de o revelaţie? Nu ştiu, dar, spre deosebire de Olimpia, care imediat după moarte se vedea frunză, mugure sau petală, mie, mai deformat de îndoieli şi incertitudini, îmi plăcea să visez că, îndată după ce voi muri,

imediat ce voi trece peste prag, mă voi trezi, ca spirit, direct într-o bibliotecă. Acolo o fiinţă dracîngerească, zâmbitoare şi practică, numai prin câteva semne sau logogrife, mă va face să înţeleg tot ce nu am ştiut cât timp am trăit numai: cine suntem, ce rost avem, încotro am mers, încotro ar fi trebuit să mergem, cum e cu supremul Bine, Adevăr şi Frumos etc... Acum, din felul în care începuse să se developeze acest arhanghel al Puterilor lumeşti, se părea că, înainte de a muri, voi avea parte de cunoaşterea feţei necunoscute a lumii în care am trăit fără să trăiesc şi am existat sistat în permanenţă. („Ca un occidental mut ce nu avea decât defectele de a nu auzi şi de a fi orb.")

Tutilă tuşi scurt, clipi de câteva ori din pleoapele sale grele, apoi continuă, neobosit, proaspăt:

– Să zicem că nu ne mai pasă dacă – citind *Manifestul,* acum, la şaizeci de ani după revoluţia cea mare – oricare elev onanist sau brigadier fruntaş în muncă şi votcă populară la bufet ar ridica degetul ca să ne întrebe: „Tovarăşi, vă rog să mă lămuriţi, când va dispărea statul, care sunt gările ce ne apropie de comunism, cum va fi posibil să aibă fiecare după nevoile sale?". Îl putem izola, zdrobi, băga la nebuni. Nu-i aşa? Dar ne convine? Nu ne convine. Asta ne-ar întoarce înapoi cu treizeci de ani, în deceniul acela în care eram încă obligaţi să admitem întrebări şi să purtăm discuţii, chiar dacă le făceam cu pistolul într-o mână şi broşura tovarăşului Stalin în cealaltă. Dar, trecând peste aceste romantice riscuri ale reînvierii Profetului, există şi alte pericole legate de numele acestei stafii din secolul trecut. Mă refer la capetele din Divan, la creierele pătrate ale unor înalţi tovarăşi din conducerea locală, care, excitaţi de conferinţa acestui profesor genopolitan, să înceapă a gândi, a medita, a face comparaţii şi a se întreba: "De ce?". Nici o nenorocire intestină mai mare nu ne poate paşte decât ca, deodată, ca o modă sau ca un incendiu, activiştii şi ofiţerii noştri să înceapă să-l citească cu adevărat. (Râsete, scurte aplauze.) Nu rămân la simple afirmaţii, am fost trimis aici cu sarcina de a lămuri problemele. De pildă: cel care îl citeşte, chiar şi în silă şi superficial, nu poate să nu observe ura pe care Marx o avea faţă de statul de tip hegelian, adică faţă de statul prusac în care trăia. Or, fiţi atenţi, tovarăşi, experienţa noastră istorică ne-a obligat să optăm, fără voia noastră, exact pentru formula de stat pe care Marx o detesta mai profund şi o voia distrusă, îngropată de vie. Statul nostru este un stat centralizat, ierarhizat, militarizat exact ca şi statul lui Wilhelm I. Noi îi spunem „democratic" – duşmanii noştri îl cred birocratic, *bureaucratique.* Toate acestea sunt vorbe: în esenţă, statul nostru este întruchiparea fizică a unei

idei, a unui ideal, puterea noastră întreagă fiind concentrată în persoana mistică a unui singur om, clasele sociale sunt caste sociale – lupta de clasă fiind totuşi extirpată până în pânzele roşii. Deci Marx este duşmanul numărul unu al formei noastre de stat. Merg mai departe pe ideea asta. Idealistul Hegel – fiţi atenţi – susţinea că statul nu se confundă cu etapele sale de devenire: Marx, cu vehemenţă, susţine că statul este una cu formele sale, cu etapele pe care le-a parcurs: statul ca scop, zicea el, nu este decât *summa* mijloacelor folosite ca să ajungi la el. Ca să mă înţelegeţi mai bine, vă voi explica băbeşte. Hegel (idealist-idealist, dar mare filosof, n-o spunem, dar o recunoaştem) ridica statul peste poliţie, armată, biserică, războaie: chiar şi peste istorie. Exact cum credem şi noi astăzi. A gândi ca Marx, aici şi acum, ar însemna să implicăm în noţiunea de stat – şi în puterea ce o conduce – toate crimele, idioţiile, jertfele ce s-au făcut ca să ajungem unde am ajuns. Motive de lungă experienţă şi profundă analiză ştiinţifică ne obligă să lichidăm, mereu şi mereu, cu trecutul. Schimbarea Naturii, a mijloacelor de producţie, a relaţiilor sociale mi se pare, politic vorbind, mult mai simplă şi mai inofensivă decât este memoria oamenilor, instinctul lor reacţionar de a-şi aduce aminte cum a fost, cum ar fi trebuit să fie, cum ar fi putut să fie dacă..., şi cum este el acum, altfel, cu totul altfel decât îl povestim noi la şedinţe, în şcoli sau prin presă şi radio. Transcriem de atâtea ori istoria noastră contemporană, schimbând an de an etapele şi titlurile, încât, dorim noi, Moise însuşi, de ar coborî de pe muntele Sinai, să nu mai ştie care a fost adevărul cel adevărat. Trecutul ne este duşman: l-am naţionalizat, îl reeducăm, îl reinterpretăm, folosindu-l doar ca materie primă de agitaţie şi propagandă. Marx era adversarul acestei idei: dacă ar trăi – şi nu ar fi un jidov fricos, oportunist şi afacerist, ca toţi ceilalţi –, el ar fi primul care s-ar ridica împotriva falsificărilor istorice, împotriva cultului celui mai iubit fiu al poporului, împotriva, mai ales, a serviciilor noastre de informaţii şi contrainformaţii. Dispreţul său profund faţă de socialismul de stat – e vorba de ideile unui Louis Blanc şi Lassalle – este arhicunoscut, nu poate scăpa nimănui care îl citeşte atent. „Un stat patron – vă citez din memorie –, cu salariaţi supuşi şi paznici severi, mi se pare o monstruozitate şi o trădare.” Vă place? Vă daţi seama? Noi avem un stat socialist, deci realizăm un socialism de stat. E clar? Or, duşmanul de moarte, duşmanul fanatic al acestei forme de stat (noi îi spunem „intermediare, de trecere, provizorii” – chiar dacă provizoratul acesta, he-he-he, ni l-am asigurat de cel puţin două secole şi jumătate), al acestei forme

de înaintare spre... a fost şi este Karl Marx. Ura capitalismului de stat, ca idee; ce să mai spunem dacă îl vedea şi realizat, gata, aşa cum îl vedem noi, universal şi veşnic valabil, chiar dacă nu e, deocamdată, nici prea rentabil, nici prea vesel etcetera! Marx zicea: „Cu cât acest capitalism de stat devine mai colectiv şi mai de stat, cu atât va exploata mai cumplit pe cetăţenii simpli!". Ei, ce ziceţi? Staţi că nu am terminat încă. Statuia aceasta care ne-a dat ideea revoluţiei mondiale, prin proletariat şi luptă de clasă, era deosebit de pornit împotriva lui Ruge, ce admira sistemul cooperatist englez, fiind, în acelaşi timp, un furibund duşman al sistemului francez de a face dreptate prin decrete de sus. Or, sistemul nostru este un sistem cooperatist, iar metoda guvernării prin decrete de sus face parte integrantă, legică, din sistemul nostru. Mai mult decât atât: utopistul acesta profund reacţionar are pagini considerate de duşmanii noştri ca fiind antologice, în care analizează cauzele şi consecinţele alienării politice a maselor. Marx susţine, deşi era un ateu convins (dar poţi avea încredere în ateismul unui popor care şi-a păstrat religia timp de 3000 de ani?), cum zic, deşi era ateu convins, el afirmă că alienarea filosofică şi religioasă a maselor duce sigur la o gravă alienare politică. Cristoase! Dar ce anume urmărim noi prin toate organele noastre de educaţie, reeducaţie, paraeducaţie, instrucţie şi dresaj disciplinar? Tocmai această formă de supunere şi resemnare, pe care Marx o numeşte *alienare,* adică înstrăinare de tot şi de toate. Nu? Ce înseamnă socialism? Muncă, muncă, familie, tăcere, disciplină: vă adunaţi când vrem noi, vorbiţi despre ce vrem noi, urlaţi şi aplaudaţi la ordinul nostru. Adevărata, marea politică, în slujba căreia noi toţi suntem simpli soldaţi în termen, se face sus de tot: nu la Înalta Poartă, mult mai sus. Nici la ce se vede şi la ce se spune în nourii Sublimei Porţi, ci în acele secrete foruri tactice şi strategice pe care e desfăcută harta lumii pe cel puţin o mie de ani înainte. Între noi putem s-o recunoaştem cinstit: nu mai suntem de mult, dragii mei, ostaşii unei mici revoluţii naţionale, în marş patriotic. Chiar şi Magnificul nostru şi-a dat seama că, prin toate mijloacele şi forţa noastră, servim, prin uşa din dos, uriaşul plan al revoluţiei mondiale, al unificării şi integrării mondiale, al păcii, care nu mai poate fi decât mondială. E limpede? Şi atunci, trebuie să fie evident pentru orice căcat cu epoleţi că Marx, care detesta politica – da, da, voi veni cu precizări în acest sens – nu poate să mai fie considerat decât un clasic formal, un steag simbolic, o barbă şi o cacealma de care numai noi să ne ştim servi inteligent şi cu prudenţă. Deşi visa şi îndemna la o dictatură a proletariatului,

domnul Marx, totuşi, considera aceasta cam în felul următor: un individ se opune liber unui grup, un grup se opune liber altui grup, un popor se opune, are dreptul să se poată opune *liber* conducătorilor săi vremelnici. Vă place? De asta avem noi nevoie acuma?... Mai mult decât atât: trebuie să ştiţi că întreaga noastră forţă educativă se bazează pe ideea şi metoda muncii şi creaţiei colective. Şedinţele, colectivele, grupurile de creaţie, cenaclurile, asociaţiile de amatori, toate acestea alcătuiesc celulele noastre creatoare. Ne uităm cu vigilenţă şi mărită grijă spre orice individ care, singur, de capul lui, gândeşte, scrie, creează sau inventează. Nu ne convin deloc aceşti Robinsoni ai individualismului: ideile noastre se nasc într-un singur cap, noi nu mai avem nevoie de idei noi. Din punct de vedere filosofic, avem suficientă teorie, ne poate ajunge pentru un secol de acum încolo. Ceea ce avem noi de făcut este să împiedicăm ca ideile să ne împiedice în realizarea planurilor noastre ferme. Pentru acest lucru, un uriaş plan, teribil de costisitor, e în curs de desfăşurare pe întreg continentul nostru, şi anume selecţia *ştiinţifică* a indivizilor de care vom avea nevoie în viitor. Selecţia aceasta se va face din leagăn, urmărindu-se pe întreaga filieră a învăţământului ca numai indivizii supuşi, limitaţi, descurcăreţi, dar disciplinaţi, inteligenţi, dar absolut imuni faţă de idei şi îndoieli din afară, să fie promovaţi înainte şi în sus. Promovaţi, protejaţi, propulsaţi. De ce credeţi că am permis matematicii să se extindă atâta în programele de învăţământ? Credeţi că nu se ştie că nici cinci la sută din elevi sau studenţi nu gândesc matematic, restul învaţă şi se tâmpesc memorizând din acest „opiu al tineretului studios”? Da, dar astfel îi ferim de ispita ideilor generale, le anulăm categoriile prin care ar putea să se îndoiască, să condiţioneze sau să se întrebe cum e posibil ca unul să fie Unicul ce este egal cu infinitul cu care se şi confundă. Aceşti mediocri rezultanţi ai selecţiei noastre, automat, vor fi trimişi la coada vacii sau la ceasul de pontaj. Chiar dacă între ei se ascunde în germeni un Hegel, un Marx sau chiar un Lenin. Cât priveşte pe acei ciudaţi indivizi, posesori de creiere speciale, capabile de idei critice şi sinteze revoluţionare, noi trebuie să-i considerăm ca pe nişte trotile şi nişte fitile aşezate exact sub fotoliile noastre şi ale copiilor noştri. E clar? Or, domnul profesor care oftează negativist în acel fotoliu al nostru a uitat, în focul expunerii sale, să ne amintească, măcar în treacăt, că marele întemeietor al teoriei revoluţionare a revoluţiei mondiale tuna şi fulgera împotriva proprietăţii mari, a proprietăţii mici, numea ţărănimea, cu mare dispreţ, „acest sac de cartofi al istoriei”, pleda

pentru colectivizarea tuturor mijloacelor de producţie, cu o singură excepţie: să nu se atingă nimeni, niciodată, de acele valori care sunt prin excelenţă individuale, cum ar fi: talentul, cultura, amorul, înţelepciunea, umorul, poezia, visul etc... Să facem revoluţie, dar să păstrăm intacte toate izvoarele contrarevoluţionare; să construim o lume nouă, dar să nu ne atingem nici de trecutul, nici de stâlpii lumii vechi: să realizăm un om de tip nou, dar să nu ne legăm de cei care gândesc altfel, care meditează sau se roagă pe dinăuntru, deşi aceştia, de li s-ar da ocazia să-şi deschidă gura, ar pustii în jur cu flăcările judecăţilor lor critice. Nu se poate! Cu milioane, chiar sute de milioane de victime jertfite până acum, noi am reuşit – învingând timpul şi spaţiul, eliberând conştiinţele a zeci de popoare încăpăţânate şi egoist-naţionaliste – să punem pe picioare un imens aparat de revoluţie într-adevăr mondială: nu ne mai interesează proletariatul, nici Europa sindicalizată; nici măcar confruntarea militară cu cretinii de americani nu e pe primul plan. Cum vă spuneam, noi am reuşit, pe cale sever ştiinţifică, să punem la punct un sistem de federări indirecte de state independente (dar care ne sunt supuse total), de şefi de state care se cred buricul pământului (acasă la ei), dar care numai în struna noastră cântă; cu alte cuvinte, noi am reuşit mai mult decât Imperiul Roman, decât imperiul catolic, ţarist sau colonial, noi am reuşit, pentru prima dată în istorie, să inventăm şi să realizăm magnetul social al tuturor utopiştilor: nu numai că în statele noastre nu se murmură pe faţă, nu se răscoală, nu se opune nimeni, dar acest proces de uniformizare a tăcerii şi cuminţeniei, al resemnării eroice şi al jertfirii de sine cântând şi mărşăluind orbeşte înainte, mereu înainte, constituie un pol de atracţie şi de paradiziacă promisiune pentru toate popoarele din lumea a treia, mai mult, pentru toate creierele fierbinţi şi în derută din lumea întreagă. Nu am reuşit să realizăm bunăstarea, egalitatea, libertatea, bucuriile promise: le amânăm pentru ziua în care ni se va telefona că am intrat în comunism. În schimb, am descoperit mijlocul prin care putem să mântuim întreagă această lume de toate durerile ei de azi! Capitalismul – cu întreg trustul său de creiere alese – nu a fost în stare să elaboreze o soluţie socială cât de cât credibilă de către robii şi subhominienii acestui pământ. Nici chiar Biserica, cu imensa, milenara sa experienţă, nu reuşeşte nici măcar să promită ceea ce aşteaptă 90% din omenire. Noi, în schimb, avem pus la punct, în cele mai mici amănunte, un sistem perfect şi universal valabil de preluare a puterii, de menţinere a ei, de transformare a acestei puteri într-o forţă ce se adaugă – cu umilinţă, teroare,

speranţă, entuziasm chiar – lavinei ce se scurge încet din vulcanul ce a erupt în 1917. Şi atunci, vă întreb, putem noi, avem noi dreptul să permitem, exact aici, în acest eroic Isarlâk, să se ridice spre cerul victoriilor noastre un râs ştiinţifico-fantastic sau, mai grav, o întrebare bumerang de tipul: „Tovarăşi, mie să-mi spuneţi limpede, care este situaţia politică şi de cadre a acestui clasic al nostru, Karl Marx?”...

Nu am mai auzit aplauzele, strigătele de ură şi furie. De după perdeaua albastră, o mână albă îmi puse în faţă un pahar plin de un fel de sânge, trist şi amăgitor. Fulgerul acela de frică-laser mă tăie în două, fără durere, ca un scrâşnet mut de vitralii sparte într-o subită implozie. De sub ape, ridicam spre linia orizontului ochii de rezervă ai luciditătii mele. O vedeam pe Limpi desfigurată, cu ochii măriţi de o necunoscută groază, cu buzele ei divine mormăind blesteme sau rugăciuni. Perdele, perdele – doamna Carmen, sub formă de viperă sucubă, dansa în faţa ei cu un microfon în mână. Ea, biata de ea, mă striga – dar eu nu auzeam, nu auzeam: vedeam (vedeam aievea) străzi lungi, mărginite de plopi îndoliaţi, un ţipăt de durere, de groază, ca o pasăre de pradă, trecea deasupra lor, reverberându-mi singurătatea şi căderea. De după cuptorul de pâine, mama, buna şi nenorocita mea mamă, încremenită şi indiferentă, venea şi-mi punea la picioare însemnele simbolice ale puşcăriei: zeghea, galenţii şi ochelarii negri. Sora mea, în ploaie, în lapoviţă şi ninsoare, mă aştepta într-o gară bombardată şi pustie. Tutilă Unu ar fi putut să înceapă să cânte ca la operă, nu m-aş fi mirat; eram la un spectacol – pe scenă, sau în public, ce importanţă are asta? –, cineva trebuia să-şi asume aria finalului, finalul ariei. Frica ce-mi despărţea pancreasul de stomac, frica arzândă a întregului meu plex solar, frica de a şti a cărnii, de a şti mult înaintea raţiunii, că s-a dat foc dragostei tale, casei tale, vieţii tale – frica, frica o contemplam, ca un cretin beat, ca un demon de piatră de pe absida catedralei lumii. Licoarea roşie, mâzgoasă, îmi spunea: „Nu s-a întâmplat nimic, fii liniştit, afli doar ceea ce bănuiai de mult. Tutilă Unu nu este decât rezumatul concluziilor tale, *summa* acelor crude şi simple adevăruri pe care întreaga Europă le ştie, dar pe care, deocamdată, nu vrea să le recunoască. Numai viaţa e scurtă, istoria, se mai crede acolo, a rămas lungă şi impenetrabilă...”.

–Nu am terminat, tovarăşi! strigă Tutilă. Trebuie să mai adaug – dar câte nu ar fi de adăugat! –, Marx are cel mai gros dosar de greşeli, trădări şi crime din întregul nostru continent, care, se ştie, nu e o fecioară nevinovată. Mă refer, în primul rând la faptul că acest Marx îl detesta pe Bakunin, cel care a fost şi a rămas

tatăl anarhismului mondial, tatăl tuturor acelor organizaţii care pun bombe – fie de dreapta, fie de stânga –, subminând astfel liniştea şi securitatea tuturor imperialiştilor din lume. Îl numea „dobitoc iresponsabil", nebănuind, desigur, că Lenin, Stalin, Dzerjinski etc., ca praxis şi metodologie, se trag mai mult din acest „dobitoc" decât din *Manifestul* sau *Capitalul* său. Acestor anarhişti contemporani, creaţi de geniul lui Bakunin şi Kropotkin, le datorăm faptul că e posibil astăzi un război continuu, un război difuz, o crimiurgie endemică, o teroare fără revoluţii, o frică de moarte ce face să le ţâţâie curul tuturor cetăţenilor societăţii de consum, tuturor sioniştilor sau djihad-islamilor, catolicilor, protestanţilor etc., etc. În subconştient, întreagă această laşă şi comodă lume, împuţită în libertate şi bunăstare, este obligată să se uite cu jind spre lumea noastră ca spre un paradis: n-o mai interesează cozile noastre la alimente, nici respectarea sau nerespectarea drepturilor omului; ea ştie un singur lucru: că aici, la noi, nimeni nu are un pistol, nu se aruncă în aer nici un tren sau avion, *dacă ai actele în regulă,* nu poţi fi nici rănit, nici răpit, nici ucis în stradă ca un câine. Ce să mai vorbim, tovarăşi: vin de la Sublima Poartă, am lucrat acolo în ultimii ani: ştiu ce vorbesc, *ştiu ce ştiu.* Cu toate că acest Karlie Heinrich Mordekai Marx figurează pe toate efigiile, în toate tratatele, ca un clasic al marxismului, încet-încet, discret şi în ascunse etape, el va fi înlăturat, împreună cu toţi din neamul său, care, între cele două războaie şi chiar după cel de-al doilea război, credeau că revoluţia şi primul stat al muncitorilor şi ţăranilor sunt un dar al neamului lor ales, o sinecură asigurată: „Nu mai putem fi cămătari, bancheri şi comercianţi? Ne facem comisari, preşedinţi de cultură, şefi ideologi!". Gata, a înţărcat bălaia! Lui Marx, vă asigur, nu i se va mai înălţa nici o statuie, chiar şi cele existente, făcute în perioada iudaică a ideologizării noastre, vor dispărea, exact aşa cum se cară şi se vor căra, pe nesimţite şi fără zgomot, toţi foştii băgători de seamă, liota aceea de, „idealişti" pistruiaţi şi talmudici. Nu putem ierta acestui parvenit anglofil – chiar dacă ne-a împrumutat dialectica şi materialismul său istoric – faptul că-i detesta pe ruşi: din cauza semitismului său structural, nu putea admite rolul de popor ales pentru altă seminţie decât pentru a sa. Marx a fost un antirus – şi a devenit un antisovietic, un antileninist, un consecvent şi fanatic adversar a tot ce înseamnă astăzi stalinism. Că dumneavoastră aici, tolomaci şi găgăuţi cum sunteţi, aţi admis să i se facă un bust – asta mai treacă, meargă. Dar idioţia criminală, atentatul acela iresponsabil, de a-l pune în discuţie, de a-l face vioara

întâi şi semnul de întrebare al existenţei noastre, mi se pare mai mult decât o crimă, mai mult decât un atentat: *este o gravă greşeală politică!* Picată peste capul nostru exact în clipa în care şi în Divanul nostru central, şi la Înalta Poartă a Suleimanului, chiar şi în seraiurile ţărilor vecine şi chiar prietene, se pune, cu maximă acuitate, problema naţională, sub forma ei de internaţionalism, problema independenţei, sub forma unor integrări varşoviene din ce în ce mai totale, şi problema desfiinţării blocurilor militare, sub forma unor manevre colective de uriaşă amploare. De Marx şi de *Manifest* aveam noi nevoie acum! Când nu ştim – şi e bine că nu ştim – dacă mai suntem turci sau pecenegi, dacă Magnificul nostru este cuţovlah sau carachitai, dacă economia noastră este în dezvoltare sau în subdezvoltare continuă!? A trebuit să vin personal din capitală ca să-i fac vânt acelei statui de ghips, înmormântând-o pe şest în pivniţele teatrului. Revoluţia este o uriaşă dramă, el ar fi autorul primei versiuni scrise, locul său este acolo unde se odihnesc toţi dramaturgii, tiranii, bufonii, curvele şi martirii istoriei. Cu o singură menţiune, fiţi atenţi: în burta de ghips a lui Marx se găseşte un microfon japonez. Ne costă 300 de dolari. Osmanescu, beat mort, a uitat să-l recupereze, Winter, inginerul nostru, a dispărut fără urmă, aşa că, dacă i-l imputăm lui Osmanescu, îi tăiem primele pe toată viaţa. Prin acest microfon delicat am urmărit noi, conform clasicelor noastre metode, tot ce s-a vorbit în casa acestui proprietar, tot ce s-a găvărit şi în acea celulă de magazie în care am fost nevoiţi să-l exilăm împreună cu mult prea deşteaptă mea verişoară, Olimpia.

Am sărit. Voiam să urlu, credeam că explodez. Două mâini pricepute mă ţinură strâns: voce nu aveam, chiar şi membrele, cu care ar fi trebuit să lovesc şi să sparg, mi le simţeam înmuiate în clei şi gumă. Auditorii râdeau, râdeau – pentru ei, eu eram un simplu muţunache, un Tândală caraghios, păcălit în plin iarmaroc de chiar profetul proletariatului mondial. Mâna ce mă ţinea de umeri nu mai era cea a unei surori marmoreene: era a unui individ muşchiulos, cu mâneci suflecate, teribil de expert în a mă imobiliza şi a mă forţa să beau din cucuta aceea roşie, amară.

–Domnule profesor, auzii vocea de muezin a aiatolahului Tutilă, toată lumea de aici ştie că dumneavoastră reprezentaţi, prin întreaga dumneavoastră biografie şi bibliografie, punctul de vedere al unei anumite Europe. Vă rugăm să rămâneţi european până la urmă: ceea ce veţi auzi aici nu e material de seminar, nici broşură de propagandă. Filosofia nu este sectorul de forţă prin care să ne lăudăm. Asta nu înseamnă că, în înaltele şi secretele

foruri (mă refer la cele de la Sublima Poartă, şi nu la găgăuţii traco-geţi ce bălmăjesc ce li se ordonă din capitala noastră „independentă"), nu există un sistem de referinţe prea precis şi riguros. Filosofia – dacă îmi permiţi o părere personală –, cu toate ramurile ei, de la psihologia şi pedagogia socială şi până la metafizică şi axiologie, noi o considerăm arma noastră secretă. Văd că zâmbeşti, domnule profesor, fără să-ţi dai seama că, la ora asta eşti luat în vizor de exact arma asta. Să mă explic. Dat fiind că tot ce spun aici nu va ieşi niciodată din incinta instituţiei noastre, îmi pot permite – tocmai pentru a mă situa oarecum la nivelul major al conferinţei dumneavoastră – să formulez câteva păreri generale, privind mai ales ideile, valorile, principiile de filosofie politică ce stau (ca experiment, metodă şi morală) la baza acestui al treilea război mondial, pe care l-am început în 1945, dar pe care nu l-am putut termina până în prezent. Datorăm, în mare parte, calitatea tehnică fantastică a armatelor noastre serviciilor de spionaj militar şi industrial. Suntem acuzaţi că nu am inventat nici un medicament, nici un procedeu tehnologic prin care să rupem gura pieţii mondiale. Aşa este, dar noi nici nu avem nevoie de aşa ceva. Oamenii noştri de ştiinţă, laboratoarele şi serviciile de cercetare sunt pur şi simplu supraaglomerate de cuantumul uriaş de invenţii, tehnologii, arme secrete pe care ni le servesc, aproape gratuit, „cârtiţele" noastre. Nu există birou, laborator, câmp experimental capitalist, în care să nu avem ochiul nostru, fotograful curţii noastre. Suntem de-a dreptul copleşiţi de ofertele de spionaj ce ni se fac: miniştri, secretare ale lor, şefi de stat-major, odrasle regale, foşti generali, foste soţii de generali – în sfârşit, e destul să vă spun că nu avem noi bani suficienţi pentru a plăti tot ce ni se oferă pe tavă şi la un preţ aproape ridicol. Posedăm invenţii americane de care habar nu au americanii, aplicăm metodologii nipone pe care japonezii înşişi refuză să le vândă pe piaţa europeană, în această privinţă stăm excelent, stăm mai bine decât am visat vreodată. Marx a avut perfectă dreptate spunând că burghezia este putredă şi sinucigaş-trădătoare. Râdea cu lacrimi mareşalul Drozdov, care era şeful Academiei unde am lucrat. Zicea: „Mai uşor obţinem patente ştiinţifice din ţările hipercapitaliste decât de la aliaţii noştri din Borusia, Mazuria sau chiar Alutania...". Nu e fantastic, nu e uluitor? Este! Dar nu asta interesează acum. Nu asta. Voiam să fac o simplă paranteză. Mai important decât acest transfer de cunoştinţe mie mi se pare miracolul prin care am reuşit să facem ca *libertatea şi bunăstarea* îmbuibaţilor imperialişti să le transformăm în valori ce funcţionează în favoarea noastră şi

împotriva propriilor lor sisteme. Da! Libertatea creează haos, derută, anarhie atât pe plan individual, cât, mai ales, în sistemul radar şi busolă al diferitelor grupuri sociale, autocefale (politice, religioase, pacifiste, ecologiste etc.); iar bunăstarea determină o stare de buimăceală şi laşitate, de inconştienţă şi câinoşie egoistă: exact ceea ce ne trebuie. La ora asta, nu sărăcia şi foametea ne recrutează cei mai preţioşi tovarăşi de drum, ci vilele, catedrele, libertinajul sexual, luxul şi somnambulia vieţii fără griji şi probleme. Fiecare din căcănarii ăştia împuţiţi este în stare să-şi vândă patria şi să-şi scuipe preşedintele numai şi numai fiindcă i-a mărit impozitul pe piscină, câine sau a treia maşină. Ăştia ne trebuie nouă, şi nu proletari din toate ţările: aceşti trăncănitori de *weekend* şi whisky, globtroterii heterosexuali, ei sunt aur curat pentru cauza noastră, fiindcă ei sunt viitorii colaboraţionişti capabili să şi-o vândă şi pe mama lor numai să-şi poată salva curva, maşina şi contul de la bancă. Fiecare, vă asigur, are în sertar o autobiografie pregătită pentru ziua în care tancurile noastre, împodobite de ei, cu steagurile lor, vor intra în mândrele lor capitale: din aceste autobiografii, ofiţerii noştri şefi de cadre vor putea afla cât de la stânga au fost ei întotdeauna, cât au admirat şi iubit ei lumina ce le venea de la Răsărit, ce donaţii şi acte de bravură au făcut în fosta, criminala clandestinitate... Sunt atât de laşi şi de cretini aceşti liberali democraţi, încât, nu vă exagerez deloc, ar fi suficient ca ambasadorii noştri şi ataşaţii militari să încapă a mârâi şi a lătra, ca întreaga şandrama burgheză-capitalistă să se trântească pe burtă, strigând cât pot *Zdrastvuite, zdrastvuite!.* Nu sunt un credincios – prin meserie şi educaţie am fost totdeauna un ostaş al ateismului, al materialismului total şi totalitarist. Totuşi, nu pot să nu mă crucesc, împreună cu ai mei dascăli întru teroare şi interne, de cele *trei minuni istorice* care ne-au ajutat să fim ceea ce suntem, să ajungem a fi noi aceia care vom dicta etapele şi formele prin care – cu sau fără război – ni se vor preda cheile lumii, cheile mileniului ce urmează. Prima misiune a avut loc chiar în zilele fierbinţi ale anului 1917. Am scăpat ca prin urechile acului de o ocupaţie străină, ce ne putea mătura ca pe nişte răzvrătiţi de rând. Tot prin urechile acului am scăpat şi în 194l, de nu au reuşit nemţii să intre în Moscova şi Leningrad. Prostia lui Kerenski, cretinitatea genială a lui Hitler – iată darul oferit de providenţă. La limita riscului am scăpat şi de nişte ultimatumuri americane, în 1948, 1956, 1962; încă nu eram suficient pregătiţi, câteva avioane ale lor ar fi putut să ne oblige la o retragere, măcar tactică. Dar Dumnezeu a ţinut-o cu noi! Prin Yalta (şi coeficientul său Helsinki), mai mult

ca un simbol, mai mult decât să zicem, atacul Palatului de Iarnă, s-a recunoscut statutul nostru de stăpâni eliberatori ai tuturor popoarelor lumii. Yalta nu este un pact sau un tratat între câteva mari puteri mai mult sau mai puţin cinice, mai mult sau mai puţin conştiente şi criminale: Yalta este actul de naştere al mileniului viitor, este principiul ireversibilităţii în istorie, al victoriei totale, al victoriei noastre peste tot, în toate domeniile, prin toate mijloacele. Că Yalta asta are la bază cretinitatea sclerozată a lui Roosevelt şi cinismul de târgoveţ speriat al alcoolicului Churchil, astea nu fac decât să mărească valoarea geniului lui Stalin şi să aducă încă un argument metafizic în favoarea cauzei noastre. Providenţa a ţinut cu secera şi ciocanul, *serp i molot,* de acum providenţa este şi va fi această seceră şi acest ciocan. Istoria, prin cele mai uriaşe personalităţi ale ei – prim-miniştri, preşedinţi de state, scriitori, filosofi, politologi etc. –, lucrează pentru noi. Pentru cei care cunosc de aproape aceste meandre ale şanselor şi neşanselor din politica internaţională, devine evident un sentiment de sublim şi predestinare a acestei lumi: cineva acolo, acolo sus, ne uşurează misiunile *nouă,* aducându-ne la uşă exact acele situaţii şi cotituri prin care suntem obligaţi, nu putem refuza, să nu primim în dar funiile politice şi militare prin care, mai devreme sau mai târziu (avem vreme: şi timpul, şi spaţiul lucrează de-acum în solda noastră), vom fi obligaţi, de capitalişti să spânzurăm capitalismul de burghezi, să spânzurăm burghezia, de biserici, să spânzurăm biserica. Occidentul, tovarăşi, e un măr frumos şi prosper, numai noi ştim că el e scobit pe din dos, viermele ce i l-am implantat cântă *Internaţionala* şi ne trimite regulat rapoarte şi informaţii. Eu nu merg atât de departe încât să afirm că totul (metodele, sistemele, suprainteligenţa) este fructul unor lungi şi teribile campanii de urmărire, încarcerare, castrare a maselor. Au mai existat dictaturi (cu excepţia, poate, a unor microscopice secte religioase, ultrafanatice), în care controlul de stat a fost transplantat în fiecare conştiinţă, ca o nouă conştiinţă. Se spune că falsificăm, că minţim, că obligăm cetăţenii noştri la teatru şi ipocrizie. Aşa este: dar mai poate fi numită MINCIUNĂ sau TEATRU ceea ce se face de dimineaţă până seara, din naştere şi până la moarte, de către toţi copiii, maturii, boşorogii, indiferent de nivel profesional sau cultural!? Aşa ceva devine viaţă, formulă de realizare, stil de trăire, parvenire, murire. Nu? Nişte palme care ar vrea să mă strângă de gât aplaudă până la leşin: nişte guri flămânde şi obosite mă laudă ca pe un Christos; nişte minţi cu excelentă memorie îmi fabrică exact acele falsuri de care am nevoie ca să le înec în căcat şi

mintea, şi memoria. Aşa ceva nici creştinismul primitiv nu a avut. Aşa ceva nu poate să apară decât dacă în istorie sau în natura umană are loc o mutaţie biometapsihică, un miracol mai mare decât înmulţirea pâinilor sau umblatul pe valuri, seara. Vă spun toate aceste lucruri ca să înţelegeţi că de la ideile acestui Marx au trecut mai bine de o sută de ani, că de atunci societatea noastră a parcurs, prin imense jertfe şi încercări, un drum greu şi lung. Urmăririle, puşcăriile şi lagărele, privite acum de sus, din perspectiva puterii imense pe care o avem, ne apar ca nişte uriaşe laboratoare în care, picătură cu picătură, victimă după victimă, s-a realizat un formidabil sistem, riguros ştiinţific, de stăpânire, conducere, cucerire a fiecărui suflet în parte: a cuceririi Lumii, concepută ca o sarcină de onoare, ca scop, indiferent de mijloace... S-a râs şi se râde încă de tâmpenia şi lungimea inutilă a şedinţelor noastre: lasă-i să râdă, acum orice activist de raia sau paşalâc ştie că *plictiseala şi monotonia* ucigătoare a acestor obligatorii şedinţe, sau defilări, sau cozi, sau învăţământ politic obligatoriu, constituie un mijloc teribil de ieftin şi de eficace de a obţine nişte suflete blânde, supuse, resemnate. Plictiseala şi frica ar fi materii prime negative – dar, folosite de-a lungul unor comode decenii, ele modelează generaţii de exact acel tip de muncitor, soldat, intelectual pentru care azi, v-o spun eu, ne invidiază toate guvernele duşmane. Să pui la lucru focul, aburii, electricitatea e ceva banal: noi am pus la lucru laşitatea, frica, plictisul, golul, trădarea. *Am pus Răul la lucru,* pentru u realiza o lume mai bună, mai dreaptă, mai cinstită. Politica, aşa cum o înţelegem noi, nu e decât o lungă suferinţă: o masă de operaţie pe care se lucrează fără anestezice; o umilinţă fără margini, o rană teribil de murdară şi mereu infectată. Dar ce sublim rezultat! Această suferinţă şi umilire sunt metoda prin care stăpânim, fără griji prea mari, un ocean de suflete, fiind singurul mijloc de a le da un sens şi un dram de fericire de care să devină mândri (chiar când le e frig sau foame) şi pentru care să ne mulţumească, aproape în genunchi.

Ca printre paranteze şi nouri, o vedeam pe divina mea Olimpia tăind ceapa în bucătărie, lăcrămând şi spunându-mi: „Cheltuim zece milioane de lei ca să-i învăţăm pe copii să citească şi să scrie, dar cheltuim un miliard ca să-i păzim să nu citească şi să nu scrie decât ce vrea stăpânirea; îi trimitem în războaie, pe şantiere, lagăre şi puşcării, dar în acelaşi timp îi obligăm să tacă şi să uite, să uite şi să tacă, să nu povestească nimic din ce au văzut: din grădiniţă îi obişnuim cu lozincile socialismului biruitor, dar desfăşurăm un asemenea sistem de presă, învăţământ,

şedinţe, încât nimenea să nu fie în stare să dea – nici la adânci bătrâneţe – o singură definiţie valabilă a ce este de fapt socialismul, cu ce se mănâncă, ce fel de stat ne conduce şi cam ce este în capul cârmit al cârmaciului bărcii acesteia, despre care şi curcile ştiu că este o simplă monarhie tribală de tip asiro-poliţienesc...". Dar ora amintirilor era apusă, Tutilă părea neobosit, proaspăt şi vivace ca un Armaghedon hotărât să facă ordine în lumea asta, o dată pentru totdeauna. Nici nu mai aveam în faţă un oarecare văr al soţiei mele, din Vatra Ponoarelor, pe nume Ilie Tutilă, ci un reprezentant al glorioşilor noştri eliberatori, poate că îl chema de mult *Ilya Tutilov,* şi noi nu aflasem încă...

– Tovarăşi! îl auzii. Pe vremuri, în feudalism, când se asalta o cetate, întâi apăreau la asediaţi rănile, bolile, moartea pe metereze. După aceea se instalau foametea şi setea. Dar cetatea nu se preda. Ea se preda abia când apărea frica. Atunci se ridica un steag alb şi se deschideau porţile în faţa învingătorilor... Noi am schimbat tactica! Occidentul imperialist este sub un asediu continuu, cel mai lung şi mai teribil asediu din istorie. Nu există, la vedere, nici răniţi şi nici morţi, asediaţii nu cunosc nici foamea si nici setea. Aş zice: din contră. *Dar cunosc frica*. Da, frica de puterea noastră, frica de cruzimea şi dogmatismul nostru, frica de ziua în care fie că vor arde ca şobolanii, fie că vor trebui să ne primească ostaşii cu flori şi urale. Frica asta freatică, lungă, rea ca o igrasie, ca un reumatism sau incurabilă migrenă, ei bine, frica asta face cât o mie de bombardamente atomice: ei trebuie să ne simtă cruzi, barbari, limitaţi, fanatici; să ne vadă ca pe nişte brute capabile oricând să-i hăcuiască; să le intre în măduva oaselor ideea că noi nu discutăm (decât formal), nu cedăm, că nu ne convine nici o târguială şi că nu ţinem cont de nici un principiu moral sau juridic. Nu suntem aşa! Dar aşa trebuie să părem. E o tactică, o excelentă tactică, v-o spun eu. Îi vedeţi pe şefii lor de state, pe miniştrii lor, cum pândesc feţele noastre să vadă cel mai mic semn de destindere sau împăcare? Sunt atât de înfricoşaţi pe dinlăuntru – tocmai fiindcă trăiesc bine, au de toate, iubesc viaţa şi plăcerile ei –, încât, vă asigur, ar fi în stare de orice concesie şi trădare. Nemţii aceştia iradiaţi de vinovăţie, complexaţi de înfrângere şi copleşiţi de o bunăstare pe care nu au visat-o niciodată, francezii ăştia, curve şi căcănari, suprasaturaţi de istorie, revoluţii, idei şi iar idei, ei bine, referindu-mă numai la aceste două popoare ce reprezintă nucleul ideii de Europa (ca spirit, mentalitate şi ideologie), vă asigur că, dacă le-am oferi condiţii şi garanţii de neschimbare a sistemului lor de stat, ar fi în stare oricând, de le-ar fi

la îndemână, să ne livreze gratuit întreaga Americă, tăiată în felii şi ambalată în mătase tricoloră. Dar noi nu tratăm, nu discutăm: acuzăm, ameninţăm, aşteptăm. De câte ori avem ocazia, le arătăm armele puterii şi hotărârii noastre, nu ascundem nici mijloacele noastre de tortură, ocupaţie, revoluţie exportată. Frica lor lucrează pentru noi, îi înmoaie, îi îndobitoceşte. Fantastica lor inteligenţă, căutând să ne înţeleagă, se pune indirect în slujba noastră. Imensa literatură despre lagăre şi procese care, chipurile, ne-a scăpat de sub atenţie, a ieşit cu voia noastră din ţară. Ea contribuie excelent la formarea acelui halou de apocalips şi groază ce-i determină pe duşmanii noştri să-şi caute fiecare câte o gaură de şarpe, pregătindu-şi premisele şi alibiurile unor viitoare concesii şi supuneri. Europa e pierdută de mult: ea este acum în curs de finlandizare psihică, Yalta lor urmând, conform planului, în secolul viitor. Ne va cădea în gură ca o pară mălăiaţă. Cei tineri veţi apuca ziua aceea. Veţi vedea atunci cum ne vor ieşi în întâmpinare, din toate instituţiile lor – cazărmi, universităţi, academii, nu are importanţă –, indivizi venerabili, având nume celebre în specialitatea lor, dar şi un statut vechi în slujba noastră. Poate că, la ora asta, americanii şi japonezii sunt cu zece-douăzeci de ani înaintea noastră în tehnologia atomului, a microprocesoarelor, a biogeneticii. Nu e nimic, avem totul organizat ca toate cunoştinţele lor să ne fie vândute ieftin, la timp, în condiţii de ofertă mare şi cerere mică de tot. În schimb, vă rog să vă notaţi acest adevăr teribil: în materie de manevrare a popoarelor, a maselor de oameni, a indivizilor, prin aplicarea şi dozarea *ştiinţifică* a fricii, foametei, nesiguranţei etcetera, noi suntem cu două secole înaintea tuturor. Ceea ce ştim noi despre natura umană, ceea ce am învăţat în acest secol, în care milioane de oameni au participat eroic la războaie pe care nu le-au dorit şi alte zeci de milioane au putrezit în lagăre pentru idei pe care nu le-au avut, alcătuieşte un uriaş şi inestimabil codex de experienţă şi practică *a puterii, ca putere în sine,* prin studii şi perfecţionări continue. Nu ne mai interesează formula politică în care ne încadrăm (sau pe care o trădăm), nu ne mai interesează nici democraţia, bunăstarea sau înflorirea şi progresul în litere şi arte: caca de vacă. Avem un program de zi: ordine, disciplină, construire şi autoconstruire continuă, în condiţii materiale din ce în ce mai grele. Şi un program de noapte: cucerirea, în etape, a lumii, instalarea pe întregul glob a steagului şi sistemului nostru. Noi înşine, cei ce aici, nu suntem decât braţul lung al marelui braţ lung al revoluţiei în marş. Care revoluţie este, la noi, deocamdată şi cu învoire de sus, suleimană şi independentă. Dar,

dincolo de serviciul minor pe care îl facem la cozi, la colţuri de stradă, în uzine şi instituţii, păzind obrazul şi genialitatea Magnificului nostru, noi ştim că de fapt suntem soldaţii juruiţi ai revoluţiei mondiale, ai cuceririi acestei lumi pentru cauza sfântă a marxism-leninismului, reprezentat de marele nostru frate şi patron, Sublima Poartă. Şi atunci, pe bună dreptate vă întreb: mai are vreo importanţă ce scrie în *Manifestul* acela din 1848? Marx a fost înghiţit de Lenin, Lenin de Stalin, Stalin de Hruşciov, Hruşciov de... şi aşa mai departe, dialectica noastră e plutofagă, teza nu se opune antitezei, ci se lasă mâncată de ea. Aşa va fi şi la noi, când va sosi momentul. Mai are atunci vreun rost să ne dăm sângele la analiză, ca să vedem dacă mai suntem sau nu mai suntem marxişti, de stânga, revoluţionari sau conservatori? La începuturile carierei noastre (cei mai în vârstă îşi aduc aminte), ca metodă de menţinere a puterii şi de gâtuire din timp a oricărei reacţiuni sau contradicţii, ca metodă de lucru, aveam aşa-zisa „arătare a lupului" : turma nu mai era păzită de câinii proprietarului, ea era păzită de frica de lup. Pentru asta am inventat dosarul de cadre, anchetele, demascările, procesele etcetera. Ca principiu, avem trei mijloace simple. Unu: găsirea sau inventarea păcatului originar, fiecare om să fie sau să devină un păcătos ce se ascunde sau un criminal, complice al nostru, pe care noi îl ascundem, deocamdată. Doi: fiecare cetăţean, de la cel mai umil portar până la cel mai înfumurat ministru, trebuie să aibă, cum zice poporul, „un coi în gaj la stăpânire"... Din aceste metode derivă cel de-al treilea principiu, care de fapt e o concluzie: tot ce primesc aceşti constructori de viaţă nouă să fie considerat un dar al mărinimiei noastre. *Un dar, nu un drept!* Să ne fie recunoscători că se nasc, că învaţă, că pot intra în câmpul muncii; să considere orice examen sau avansare o răsplată, un favor: buletinul, diploma, apartamentul, carnetul de partid, toate acestea sunt favoruri pe care li le acordăm cât timp se poartă bine cu noi, cu sistemul nostru, îi lăsăm să fure, să mintă, să călătorească, să aibă diplome şi decoraţii: toate acestea nu fiindcă le merită, ci fiindcă suntem noi generoşi cu ei. Până şi pensia, şi locul de veci, şi scândura pentru coşciug să fie obţinute ca un favor, ca un semn al grijii noastre paterne. Dar – peste acest imens cer de bunuri şi uşurări posibile – trebuie să rămână înscrisă, în carnea fiecărui cetăţean, teama că oricine poate fi oricând schimbat, mazilit sau arestat, pentru orişice, şi condamnat la orişicât. Toate aceste întimorări sunt studiate ştiinţific de către nişte inteligenţe ce văd mult dincolo de Marx, dincolo chiar de visele urmaşilor săi întru teroare şi nouă ordine...

Iată, tovarăşi, înainte de a veni la această şedinţă, am răsfoit oleacă dosarul acestui fost deţinut politic care este profesorul Candid, aici de faţă. Constat cu uimire că prin anii 1945-1948, împreună cu un coleg al său, Fronius (acesta s-a sinucis: la ordinul nostru), a pus la punct o cercetare foarte interesantă, pe care, *nota bene,* am găsit-o citată şi în tratatele secrete ale academiei pe care am urmat-o şi al cărei profesor onorific am cinstea să fiu în prezent. E vorba de efectul de stres la şobolani. Se iau doi şobolani de uscat, egali ca vârstă, sex, origine şi rasă. Unul e aruncat imediat într-un butoi cu apă, celălalt e ţinut de experimentator strâns în palme: nu mult, circa un sfert de oră, fără să fie strâns prea tare, doar atât cât trebuie ca respectivul şobolan, în minutele în care e ţinut neputincios în palmele psihologului, să simtă că nu are scăpare, că e pierdut, că sfârşitul îl aşteaptă. După aceea e aruncat şi acesta în alt butoi cu apă. Experimentatorii au constatat că şobolanul unu, cel care nu fusese speriat, este în stare să înoate aproape şaizeci de ore înainte de a se îneca prin epuizare. Cel de-al doilea, în schimb, după numai trei ore, renunţă la luptă şi moare înecat. Stresarea prin frică, iată o metodă, veche cât lumea, dar teoretizată ştiinţific de doi savanţi reacţionari. E ridicol şi trist că Fronius, care avea un pic de geniu, a murit ca un şobolan stresat: dar, pentru noi, e şi mai trist şi alarmant faptul că acest Desiderius Candid, doctor în nu ştiu ce ontologie critică, nu numai că mai înoată şi azi în apele albastre ale Isarlâkului nostru socialist, dar, după toate stresurile ce i-au fost administrate, mai are şi chef să râdă publicitar de un afiş al propagandei noastre. Tovarăşi, corolarele practice, politice şi militare ale acestei simbolice experienţe sunt imense: e destul să vă spun, de pildă că, în timp ce Occidentul imperialist consideră destinderea şi războiul nostru rece ca un fel de amânare şi tergiversare a războiului cald, noi, mult mai lucizi şi mai puternici, folosim aceşti ani de inter-regn pentru a stresa la maximum popoarele şi şefii lor de stat, convingându-i încet-încet că-i avem în palme, că viaţa lor depinde de noi, că – mai ales asta e foarte important – nu există nici o salvare în faţa inevitabilului. Azi ne înjură, mâine vor defila pentru pace, poimâine ne vor deschide larg porţile, invitându-ne la coexistenţă şi colaborare... Aici e cheia puterii noastre: în acest imperativ al ireversibilităţii cursului ce-l au evenimentele, al veşniciei noastre. Post-ţăranii noştri de aici (pe lista popoarelor, să ştiţi, noi suntem pe locul unu în ceea ce priveşte reacţionarismul funciar, duplicitatea calculată), cum vă spuneam, post-ţăranii noştri, în clipa în care au aflat (chiar din gura americanilor) că americanii nu mai vin,

că Yalta e sohnenfeldizată în veşnicie, au început să-şi pună frâie, să schimbe lungimea de undă a gurii şi inimii lor. Îmi vine să râd, aducându-mi aminte de un fleac, tot în ordinea asta de idei legată de ridicol-deşarte speranţe pe care le-au nutrit popoarele înghiţite după război. Venise deşteptul de Nixon (americanii – spre norocul nostru – au un bun obicei: îşi ucid sau îşi compromit preşedinţii care au ceva în cap), eram însărcinat cu primirea lui. Am scos un milion de cururi cu steguleţe, punându-i să se bucure pe traseu de sosirea acestui simbolic mesager transatlantic. Lumea striga – să mori de râs! – „Niiixon, Niiixon!", dar cu jalea cu care strigi sau chemi pe cineva să-ţi vină în ajutor când te îneci sau îţi dai duhul. „Niiixon, Niiixon!" se lamentau vitejii noştri geto-traci: americanii treceau mândri, cinci sute de gazetari, cinci sute de specialişti în sovietologie şi turcogeneză, cinci sute de foşti consilieri în ţările noastre – cu toţii, dar absolut cu toţii, descifrau în ţipătul acesta lungit doar semnele ospitalităţii noastre tradiţionale, simpatia la ordin a poporului nostru. Nici unul, nici măcar unul din acei gazetari (circa cincizeci din ei cunoscându-ne bine limba şi ţara) nu a sesizat nuanţa de disperare şi chemare într-ajutor din strigătul acela, „Niiixon, Niiixon", ce răsuna pe kilometri întregi de traseu. La banchet, i-am explicat unui ţâşti-bâşti că în limba noastră, când iubim pe cineva, atunci lungim prima silabă a numelui său. A înţeles, s-a bucurat, el credea că strigăm aşa fiindcă nu ni s-a comunicat corect pronunţarea corect-americană a numelui preşedintelui... Dar să nu rătăcim. Nixon e mort, Reagan e pe moarte, noi cu drag mergem înainte, tot înainte. Cea de-a doua experienţă a cuplului Fronius-Candid mi se pare şi mai actuală. Nu vă miraţi că-i citez: suntem primul popor din lume, prima orânduire, vreau să zic, care-şi poate permite a folosi invenţii şi opere ale unor autori pe care i-a ucis sau compromis mai târziu – aşa cum se poate folosi de numele şi greutatea personalităţii cuiva, chiar dacă interzice sau neagă opera acestuia. Domnii aceştia, urmărind se pare, posibilitatea demonstrării unui salt calitativ, chiar la nivelul celor mai simple reacţii senzoriale, au avut ideea de a lua diferiţi subiecţi tineri, unul câte unul, supunându-i pe fiecare, separat, aceluiaşi experiment. Care? I se strecura respectivului student (care avea ochii legaţi) în nas, o picătură microscopică de parfum fin, franţuzesc. Era întrebat: ce simţi? Studentul răspundea: parfum! Buun. I se strecura acelaşi parfum în continuare. El zicea mereu: parfum, parfum!... Până la un moment dat când, brusc, striga scârbit: căcat! Acesta era momentul saltului calitativ aşteptat, clipa în

care centrii olfactivi treceau în grevă, în contrarevoluţie, saturaţi fiind de atâta parfum, de atâta bine, simţind acum contrariul extremei iniţiale... Ei bine, experienţa aceasta a fost uitată de autorii ei. În schimb, ea nu a fost uitată de noi. Pe plan de educaţie socială, colectivă, tovarăşi, noi trebuie şi suntem în stare să-l facem pe acel tânăr legat la ochi să spună „parfum" până moare, chiar dacă la început i-am strecurat sub nas doar mirosul de căcat autohton. El trebuie să funcţioneze cu cea de-a doua sa conştiinţă, cu cea cu care ştie ce să spună ca să scape viu şi sănătos din experiment. Saltul calitativ, prin acumulări cantitative mici de parfum, spre o bruscă schimbare a semnului senzorial e simplu: e prea simplu şi prea inutil pentru noi. Ne interesează saltul în anticalitate, antiadevăr, în contraparfum. Pricepeţi? Prin administrarea succesivă de prostii şi mizerii, noi trebuie să ajungem – şi ajungem, asta e minunea! – ca poporul de jos, inclusiv josnicii săi intelectuali, să treacă peste un prag de letargie, indiferenţă şi abulie, astfel încât, orice i-am strecura sub nas, el să strige: „Trăiască! Ura! Libertate! Demnitate!" etcetera.

Nu o facem, nu fiindcă dispreţuim oamenii şi omenia – Doamne fereşte –, ci din motive politice înalte, în numele unui viitor pe care, din păcate, nu-l putem dezvălui înainte. Iată acum, spre exemplificare, un filmuleţ pe care vi l-am adus eu de la Academia Sublimă, unde am lucrat. E ultrasecret, dacă unuia din voi îi scapă o vorbă, să ştie că va fi făcut bucăţi şi dat la retopit.

Nu voiam să văd filmul. Deşi eram flu, amorf şi bleg, cu cea de-a nu ştiu câta conştiinţă de rezervă a mea prea simţeam că acest film eu nu trebuie să-l văd, mai ales acum, mai ales aici, în această bizară companie.

– Stimate tovarăşe Tutilă, strigai din fotoliul meu (de sculat în picioare nu reuşii), doresc să plec imediat, nu vreau să văd nici un film, nu e pentru mine. De altfel, ştiţi foarte bine, sunt incapabil să păstrez un secret, dacă mi-l arătaţi, mâine îl povestesc şi-l şi comentez în prima cârciumă.

Un râs de zile mari însoţi luarea mea de cuvânt.

– Desfiinţăm cârciumile, desfiinţăm şi ziua de mâine, îmi răspunse palid şi fără să glumească tovarăşul Tutilă. V-am angajat pentru două teze marxiste, nu? De-acum sunteţi un fel de consilier secret al nostru. Vreţi, nu vreţi, aţi ajuns *complice* cu noi. Nu aţi spus dumneavoastră: „Nimic nu leagă mai bine decât complicitatea la o mârşăvie sau crimă!"?

– Ce crimă? strigai cât putui. Despre ce crimă e vorba?

Aceleaşi mâini, păroase şi karate, mă fixară de

fotoliul devenit celulă, carceră. Gura îmi fu deschisă; delicat, fin, din mâna marmoreană a sorei cu faţa de mască, un pahar roşu-închis îmi fu golit direct în stomac.

Mă simţeam uşor. Nu fericit, nici în siguranţă: uşor, nepăsător, străin de mine însumi, îmi venea să râd – stupid, mortal –, nu ştiu cum mi-am adus aminte de un şarpe pe care, în copilărie, îl pândisem la malul unui păpuriş. Şarpele prinsese în gură picioarele dinapoi ale unei broscuţe, broscuţa, în curs de a fi înghiţită, continua să vâneze musculiţa, la rândul ei... Eu aveam de gând să strivesc capul şarpelui, cineva, deasupra, avea ordin să-mi taie mie capul. Altcineva, şi mai sus, cerea moartea călăilor mei. Şi aşa mai departe. Şi în sus.

Tutilă ne arătă un film pe 16 milimetri, în alb-negru. De proastă calitate tehnică. Explicaţiile lui, în schimb, răsunau ca din ceruri în atenţia mea încă foarte trează.

Tovarăşi, îl auzii. Metaforic, desigur, v-am vorbit de „frica de lup". Deşi în ultimii douăzeci de ani, am făcut extraordinare eforturi de a „marca" întreaga populaţie (la ora asta nu există bloc, instituţie, cămin, clasă de elevi sau studenţi care să nu fie împănate de informatorii noştri – mai mult, nu există individ în acest oraş care să nu ştie precis şi pe pielea lui de existenţa şi activitatea acestor colaboratori voluntari ai noştri), suntem încă departe de disciplina din marile oraşe ale viitorului luminos. Iată, aici – se poate vedea –, am fi cam la o sută de metri de cea mai istorică şi mai roşie piaţă din lume. Trotuarul pentru pietoni, după cum vedeţi, are peste zece metri lăţime. Este ora patru *postmeridian,* ora de vârf în marile oraşe funcţionăreşti. Poftim. A fost ales un tip, nu ştim cine este: pare de treizeci-patruzeci de ani, bărbat frumos, sănătos, după chip poate că nu e un savant, dar nici golan sau bişniţar nu este. Un muncitor, tată de familie, un cadru de mijloc, poate chiar inginer, *umnâi i gramatnâi.* Perfect. Acum, în timp ce el se uită distrat la vitrina cu ceasuri străine, apar doi lucrători de-ai noştri, în civil. Nu se legitimează, nu scot o vorbă. Îl privesc numai (el a şi înţeles cine sunt, unde lucrează), îi fac semn să-şi ţină gura. El tace, bine-nţeles. Acum, unul din ofiţerii noştri îl îndoaie de mijloc, în văzul întregului puhoi de lume de pe trotuar. Subiectul rămâne îndoit, nu crâcneşte. Cei din jur văd, înţeleg, pălesc, dar se grăbesc, nimeni nu scoate o vorbă, o vorbuliţă, un suspin măcar... Iată, lucrătorii noştri pleacă. Subiectul rămâne îndoit, nu îndrăzneşte să se îndrepte fără ordin. Toată lumea are treabă, nimeni nu vrea să se lege la cap dacă nu-l doare; frica nu mai vine din afară, frica e învaccinată, funcţionează

automat, via e păzită de fiecare bob în parte... Scena care urmează: sosirea beţivului. Singurul care se miră şi se opreşte e beţivul, căruia acum nu-i e frică, râde şi înjură – ei da, asta ridică o problemă, nu a alcoolismului ca plagă, ci a alcoolicilor care consumă o formă de libertate şi nepăsare ce e împotriva noastră şi total în afara calculelor noastre ştiinţifice. Dar asta e o altă problemă, nu ne interesează deocamdată...

Răsunară aplauze, comentarii surde, oftaturi de admiraţie.

– Suntem încă departe de această performanţă, dar suntem pe drumul cel mai scurt şi mai bun spre... Imbecilii de capitalişti consideră sărăcia noastră alimentară, cozile de la noi drept un efect al crizei interne, al penuriei sistemului. Este şi nu este, au şi nu au dreptate. Trei „taine" psihologice ne-au picat din cer, fără să le căutăm, întâi: am constatat că orice contactare a unui individ, neutru sau căpos, în vederea recrutării sale ca informator al nostru, zguduie. Chiar şi în cazul când respectivul ne refuză categoric sau ne promite şi apoi se face că plouă, această simplă aventură a sa îl cutremură şi pe el, şi pe nevastă-sa, transformându-ni-l subit într-un tip model de cetăţean, tăcut, umil, punctual, să-l pui în ramă şi pe rană. Un asemenea tip care refuză să colaboreze cu noi (fiindcă are prejudecăţi morale, e credincios, tată de copii sau fiu de oameni săraci, dar cinstiţi etc.), să o ştiţi de la mine, nu va ieşi niciodată în faţă să ridice cuvântul, cerându-şi un drept sau plângându-se de o nedreptate. Se bucură că trăieşte, că e lăsat în pace, că a fost uitat. Nu a fost uitat, desigur, dar asta o ştim numai noi. *Debelare super-bos,* să-i zdrobim pe cei mândri, iată un dicton strămoşesc ce ascunde o metodă ieftină, eficace şi perfectă pentru orice categorie socială, morală sau intelectuală. Într-o zi – ce-o să râdem – poate vom avea timpul să analizăm cazul informatorilor feţe bisericeşti. Aceştia sunt şi cei mai zeloşi şi cei mai penibili... Dar, ca să vă faceţi o idee despre imensul progres ce l-am realizat în înmuierea şi prelucrarea materialului psihic al populaţiei (asta după trei decenii de muncă perseverentă), cred că e destul să vă precizez că, de pildă, în 1948, din o sută de contactaţi, abia trei până la maximum cinci (şi aceştia după mari insistenţe şi şantaje *in crescendo*) acceptau o colaborare secretă cu noi. Şi din aceştia pierdeam, prin diferite forme de sinucidere sau fugă, jumătate. La ora prezentă a republicii noastre, din o sută de cetăţeni „invitaţi" la colaborare cu noi, abia zece la sută îndrăznesc să refuze categoric şi zgomotos. Restul de treizeci la sută promite, dar o scaldă, încercând fofilarea, iar cincizeci la sută colaborează efectiv. E adevărat, apare

fenomenul şmecheresc de hiperzel negativ, respectivii încercând să scrie multe ca să nu spună mai nimic şi ca să ne înece astfel în propria noastră curiozitate. Dar asta e un fenomen secundar. Important rămâne faptul că, teoretic, nouăzeci la sută acceptă propunerea noastră, uşurându-ne astfel enorm munca de izolare şi încercuire a celor zece la sută căpoşi, cu idei şi cu priză la mase. Mai notez, procentele acestea sunt cele constatate în fabrici şi uzine: în mediile pur intelectuale, universităţi, redacţii, teatre sau uniuni de creaţie, procentul de aderenţi, cum zicem noi, la „guma de mestecat" atinge aproape limita ideală. Nu mai avem nevoie să recurgem la taraţii psihici sau sociali; în prezent, alcoolicii degradaţi, homosexualii, maniacii complexaţi sau hoţii şi delapidatorii de ocazie nu reprezintă pentru noi o materie primă la care să trebuiască să recurgem în lipsă de altceva mai bun. Premiantul, ca să intre în facultate, atleta, ca să poată pleca în străinătate, dirijorul orchestrei şi directorul teatrului sunt oamenii noştri, fiindcă nu pot trăi fără noi, fiindcă printr-o simplă apăsare pe buton îi putem transforma în gunoaie sau cadre dezafectate... După cum se ştie, Isarlâkul nostru drag are locul unu pe sultanat în ceea ce priveşte numărul celor contactaţi – unu la şase, dacă nu mă înşel –, dar şi primul loc în aşa-numitele denunţuri voluntare ce se înregistrează zilnic: şi asta nu de la informatori de meserie, ci de la diferiţi căţei anonimi, puşi pe turnătorie ca pe alcool şi curvăsărie... Al doilea: tovarăşi, aici suntem la porţile Orientului, zice proverbul, aici totul se fură şi se minte. Aşa este. Slăvit sultanul Murad I, se ştie, devenea mulţumit de un vizir al său abia din clipa în care afla că acesta a început... să fure. „Ei, zicea sultanul, de-acum e omul meu!". Deci mica ciupeală, mica hoţie, micile aranjamente din familie, clan, bisericuţe şi chiar mafie fac parte integrantă, calculată şi planificată din lumea noastră. Suntem legaţi de stăpânire prin convingeri şi meserie – dar suntem ţinuţi legaţi, pe viaţă şi pe moarte, de această stăpânire, prin comodităţile, locuinţele, abuzurile, escrocheriile noastre, pe plan local sau personal. Noi ştim acest lucru, o ştie şi stăpânirea – numai Occidentul se miră de proliferarea bacşişului şi a învârtelilor de tot felul. Nu-şi dă seama de enormul avantaj moral pe care îl realizează conducerea având în aceşti mărunţi profitori (ce pot fi anihilaţi oricând) o categorie socială ce este legată cu trup şi suflet de actualul sistem şi actualii săi conducători. În general, sincer vorbind, noi, în serviciul nostru, nu avem nevoie de oameni cinstiţi. În faza de construire *interioară* a sufletului de tip nou, avem acum mai mare nevoie de proşti, lichele, pramatii, trădători, ticăloşi. Cu o sin-

gură condiţie: să-i ţinem strâns în mână, să simtă tot timpul că butoiul cu apă e aproape, să simtă şi în somn că de braţul lung al revoluţiei noastre nu ar putea scăpa nici dacă se angajează cârtiţe în Paraguay, nici dacă doamna preşedintă a Statelor Unite îi ascunde în cuibarul ei de cloşcă creştină. Aceasta este sfânta dialectică a contradicţiilor, negaţia negaţiei, sinteza fără antiteze, construirea pozitivului prin negativi şi negativaţi. Bine că nu avem aproape de noi un bust de ghips al marelui Profet, sunt sigur că acum ar exploda şi s-ar face puzderie: din motive de morală revoluţionară, romantică şi idealistă. Adevărul este că nu se poate construi viitorul (care nu e decât un prezent prelungit – doar că asta o ştim numai noi), nu se poate re-construi nici trecutul (pe care l-am schimbat din temelii), dacă folosim în munca asta exclusiv valori, caractere şi conştiinţe curate. Noi ştim cel mai bine că orice creier care gândeşte, gândeşte critic, *ergo* ne detestă şi ne urăşte. Mai ştim că orice caracter nemânjit cu nimic e bun doar să-şi facă norma, să defileze şi să aplaude până crapă... Şi acum ajung la a treia taină revelată nouă de praxisul mizeriei. Se ştie că criza petrolului, criza împrumuturilor şi dobânzilor, fuga maselor de la sate la oraş şi refuzul tinerilor de a accepta orice muncă ne-au adus pe cap această acută sărăcie în alimente, în bunuri de larg consum. De câţiva ani au apărut cozile. Din ce în ce mai lungi, din ce în ce mai diversificate. Nu mi-a venit să cred când am citit la Academia Sublimă un document secret, în care se demonstra riguros ştiinţific cum că, în condiţii de ordine şi vigilentă disciplină, *coada* la pâine, lapte, săpun, carne, detergenţi, orice – se poate transforma într-un involuntar, dar eficace, exerciţiu de autostăpânire, de introvertire şi chiar meditaţie, cu excelente rezultate sociale. Da, tovarăşi! Luaţi orice trăncănitor reacţionar de tramvai, cârciumă sau colţ de stradă, aranjaţi ca să fie obligat el – şi nu nevastă-sa sau bunicii din casă – să facă zilnic coadă, două ore numai. Veţi observa că s-a liniştit, că a devenit mai serios, că numără până la zece înainte de a deschide gura. Nu cred că e vorba de un fel de minune, de gimnastică yoga, nici de ceva care să ne reamintească secolele în care stăteam în biserică şi ploua peste noi molfăitul slavon al popilor analfabeţi: şi totuşi, ceva religios, ceva ca un fel de reculegere morală, metafizică, are loc în sufletul majorităţii celor ce stau cuminte la cozile alimentarelor noastre. Face bine pentru orice minte de cetăţean, chiar semiconştient, să se gândească, mut, orb şi surd, că acasă îi plâng de foame câţiva copii, că rezerve nu are decât de azi pe mâine, că de la ţară nu mai poate primi absolut nimic

(din contră, dacă poate, trebuie să trimită biscuiţi şi lapte praf la cei care crapă acolo de foame), că istoria e foarte lungă şi că americanii sunt foarte departe şi din ce în ce mai ocupaţi în Israel şi Nicaragua. Aceste intime meditaţii – la care se adaugă murdarele certuri şi încăierări, inerente oricărei cozi latino-balcanice – aşează mâlurile, molcomesc afectele. Nu suntem departe de rugăciune: căci ce altceva e rugăciunea decât o disperare în singurătate şi totală neputinţă? Nici nu avem nimic împotriva acestor pioase şi refulate molitve de „Alimentară", făcute sub privirea zâmbitorului Portret care e prezent peste tot. Am discutat mult cu diferiţi academicieni, specialişti în materialism şi dialectică: în cercurile de sus, mulţi savanţi şi comisari sublimi tind să considere marxismul ca fiind o simplă antropologie. Şi nici atât. Ei propun – desigur, pentru un viitor aşezat şi sigur, nu în condiţiile încordărilor de acum – completarea marxism-leninismului cu o ontologie materialistă mai deschisă, dar mai ales cu o MORALĂ. Morala revoluţionară, cea a muncii, cea a patriotismului revoluţionar, a mândriei de a aparţine celui mai înalt popor şi stat din lume, sunt frumoase, înălţătoare, dar au un mare dezavantaj: nu funcţionează decât în public, verbal, la suprafaţă – fiind, mai ales pentru trăncănitorii de ocazie, calul de bătaie al demagogiei şi al fagocitozei de cadre inteligente şi cu umor. Rusia este ţara cu poporul care a dat – şi dă – cel mai mare număr de atei şi călăi, dar şi cel mai mare număr de sfinţi şi martiri. Suferinţa Rusiei – v-o spun eu! – e tezaurizată cu grijă. Partidul ştie că în popor există, persistă şi se nasc continuu diferite valenţe religioase (mistice, ortodoxe sau pur şi simplu doar antimaterialist disponibile), oricând gata de a ieşi la lumina zilei. E ridicol şi e sublim, dragi tovarăşi, faptul că, în timp ce societăţile de consum, postindustriale, devin total atee – sau mai rău, indiferente din punct de vedere filosofic sau religios –, înăuntrul monadelor luminoase ale continentului nostru eurasiatic se pune, din ce în ce mai des şi acut, problema primirii în partid – vă invit să nu râdeţi, e o problemă teribil de serioasă – a acestui umil fiu de dulgher, victimă nevinovată a unei înscenări politice sioniste, făcute cu ajutorul imperialismului roman. Preoţii tuturor religiilor, timp de două mii de ani, au făcut tot posibilul să-L compromită pe acest prim agitator al celor umiliţi şi obidiţi, dar fără nici un rezultat. Poporul continuă să creadă în El, să-L aştepte, sperând într-o înviere şi după răstignirea Lui de către noi. Noi înşine, uitându-ne mai atent la dosarul Său, trebuie să recunoaştem că acesta e foarte curat şi foarte pozitiv. Pe linie chiar, Hristos poate fi primit oricând în partid

şi, de va fi nevoie, această primire va şi avea loc, de îndată ce serviciile noastre de sondaj şi anchetă ne vor indica un plus de câştig tactic şi ideologic. Un Hristos în ilegalitate, umblând clandestin prin colhozuri, taigale, lagăre şi închisori, este de o mie de ori mai nociv şi mai inefabil decât unul considerat a fi primul şi cel mai cinstit comunist din lume. Nu este deloc exclus ca, în viitoarele războaie de eliberare ce le vom face, alături de secera şi ciocanul revoluţiei noastre sociale, să apară şi crucea (eventual, semiluna) revoluţiei noastre morale...

Mi se părea că, în vântul acestei teribile conferinţe, deodată, ca tăiate din rădăcină, toate capetele acestor ştabi puternici adormiseră precum un stol de pelicani. Tutilă părea a fi posedat de propriul său cuvânt, copleşit de propriile sale cuvinte. Bea din licoarea Napoleon-Cinzano, de mult nu se mai adresa acestui grup restrâns de cizme şi cravaşe, poate că nu mi se adresa nici mie, nici inculpatului Karlie Marx; ceea ce spunea (las' că-i lăsa reci absolut pe toţi aceşti mercenari executanţi, atleţi în negândire şi necuvânt) mi se părea că se adresează mai degrabă unui fel de tribunal mistic, în care, ca în toate marile procese, nu se ştie cine este acuzator şi cine e cel acuzat.

Carasurduc dispăruse de lângă el, parcă şi în jurul meu fotoliile se mai goliseră. (Când? Cum?) Paharul din faţa mea era mereu plin. Nu mi-era foame, nu mi-era sete, nu-mi era nici frig sau frică. Doar ţipătul după Olimpia părea a fi trăsura de unire dintre mine şi lume, între mine şi timpul dogit al acestei nopţi de infernală, biblică melancolie. În costumul ei de ţărancă, desculţă, în primul an al căsniciei noastre a ţinut să-mi arate o curea de pământ aspru şi pietros, ce ar fi fost partea ei de zestre. „Mama mea, îmi spunea ea, credea sincer că în fiecare bob de grâu e desenat chipul lui Hristos: nu-l vedem noi, dar chipul lui e acolo. Pietrele de moară care îl macină se roagă de iertare că-l sfarmă: El nu se supără, ne iartă, fără de El am muri de foame şi frică.”. Mi-a arătat atunci şi un turn de schit vechi (dar parcă era altul decât cel în care am văzut-o pe ţiganca ce alăpta). Şi o punte peste o apă iute, vânătă de rece şi curată. Şi un fel de iaz liniştit, lângă o moară ce luase foc. Şi nişte arini atât de înalţi, că trebuia să fii ciocârlie ca să le cuprinzi vârfurile... În vara aceea de totală convalescenţă, am reuşit să mă vindec de şocul pe care l-au însemnat ieşirea din puşcărie, scăparea din mină, ruperea – după moartea mamei mele – de tot ce însemna trecut. (Întreaga mea fiinţă părea a fi strivită şi tencuită de anii lungi de detenţie: deşi acolo m-am simţit „acasă” şi sănătos mintal, după ieşire totul s-a dat peste cap. Nu mai eram un om întreg, urlam de frică în somn:

ziua mă strecuram pe lângă ziduri, dacă zăream vreun miliţian, începeam să tremur, trebuia să dispar intrând într-un gang ca să mă liniştesc, să-mi revin, rugându-mă. Scriam scrisori aiurea, pe care le rupeam, priveam ore întregi fotografiile în care, copil frumos şi cuminte fiind, stăteam alături de divina mea soră, între cei doi sfinţi părinţi ai mei. Beam singur, după primul pahar începeau să-mi curgă lacrimile...) Pe Olimpia, acum, o vedeam vag, ca pe un tors de priviri şi confuze semne. Îi sărutam mâinile, ea îmi arăta doi paltini alăturaţi (iarăşi paltini!), pe o măgură înaltă. Unul era tăiat, celălalt, foarte demn şi trist, se clătina în vântul subcarpatic mirosind a zăpadă şi miei. „La noi, îmi spunea ea, şi o auzeam şi acum şoptindu-mi de aproape, la noi căsniciile se leagă din ochi, nu prin cuvinte. Oamenii se văd, se recunosc, se iau de mână. Nici un cuvânt despre dragoste, nici un jurământ. Se aşează la casa lor, intră în griji, fac la copii, se închină, îmbătrânesc, încep să se uite spre munte, aşteptând cu rost şi cuviinţă sfârşitul cel de obşte. Cel mai frumos cuvânt de dragoste ce se rosteşte sub şindrilele sau prunii ăştia, o singură dată în viaţă, ar fi următorul: „Bărbate, aş vrea să mor înaintea ta!”... Vezi paltinul acela tăiat? Pe sub pământ, rădăcinile îi sunt încă vii, el continuă a trăi încolăcit de rădăcinile celui netăiat. Se spune vreun cuvânt, e nevoie de vreo juruinţă? Nimic. Dragostea, la noi, aici, nu e chin, nici întrebare, nici reciprocă scurmare şi pândă. Dragostea e tăcere, e umbră şi vis. E mai-mult-decât-cuvânt: e noimă şi rost, primire şi trimitere; e muntele alb sub care vom plesni ca mugurii, într-o altă veşnicie...”

Tutilă, palid, crispat şi totuşi arzând ca o vâlvătaie, se descheiase la cămaşă, îşi scosese haina: vorbea cu tavanul, cu cerul, părea că nici nu-i pasă de plecarea pe şest a subalternilor săi, el urmărea o idee – sau era urmărit de o obsesie, de o durere a lui, ascunsă.

– Nu mai e nici un secret pentru cei dinlăuntrul afacerilor acestei lumi împuţite şi laşe: nu suntem iubiţi, nimeni nu ne vrea de bunăvoie. Dacă s-ar face alegeri libere în paşalâcul nostru liber şi independent, nu ar vota cu noi nici măcar şoferii graşi din Divanul Înaltei Porţi. O ură lungă, necruţătoare, bine ascunsă în rărunchii tuturor supuşilor, aşteaptă clipa în care să ne sară în spate şi să ne sfâşie. Este pentru prima oară în istorie că o putere reuşeşte să facă abstracţie de popor, de opinia publică, de interesul general. Am fi, aşadar, puterea politică în starea cea mai pură, cea mai crudă. Forţa noastră nu se mai poate explica prin statistici, sociologie sau psihologie a turmei sau a mulţimilor. E nevoie de religie, de cunoştinţe

teologice, de experienţa mistică a marilor iniţiaţi, de credinţa în miracolele venite de sus, pentru a găsi o motivaţie a acestui fantastic, total antiştiinţific paradox: maxima mizerie şi teroare, legată de maxima laşitate şi răbdare. Poate că orice politică ce se bazează pe frică şi crimă devine un fel de religie – fiindcă şi religiile ce s-au bazat pe inchiziţie şi ruguri au ajuns simple partide politice antagoniste, antipopulare, anticereşti. Dar nu se poate trăi aşa, noi trebuie să ieşim din circul cu fiare, trebuie să găsim cărarea ce duce înapoi spre inimile oamenilor. Trebuie să ni-l adjudecăm pe Hristos, ca principiu şi dragoste, tocmai fiindcă, în viitor, în viitorul nu prea îndepărtat, ne aşteaptă o cumplită confruntare cu Cerul, cu adevărurile şi ideile veşnice. Intrăm într-o fază istorică tragică, trebuie să facem tot posibilul ca să ieşim din statutul de renegaţi, trădători ai Cerului, de anticrişti sau Mari Inchizitori. Nu poporul, ci noi, paznicii şi exploatatorii lui, vom avea nevoie de acel opium de care vorbeşte Marx, tocmai fiindcă suntem mâna înarmată a viitorului. Unde este cartela noastră de iertare şi mântuire? Unde? Vor pieri milioane de oameni nevinovaţi, vor dispărea state întregi de pe hartă, culturi şi limbi, popoare şi etnii vor pieri, vor fi nimicite, aneantizate... Europa se va topi în îmbrăţişarea de dragoste şi ură a Asiei ca un atol în Oceanul Pacific. Noi zicem acum: doar proştii şi americanii ne compară stilul şi nivelul de trai cu cel al Europei din care am fost yaltaţi pe veşnicie. Adevărul este că întreg continentul nostru, din punct de vedere politic, va intra de-acum în faza, deosebit de lungă şi de dramatică, a *socialismului ascetic.* Cartele, răbdare, renunţări. Coborâre vertiginoasă, conform principiului vaselor comunicante, spre media nivelului mondial de subdezvoltare. Noi trăim azi mai bine decât ucrainenii, aceştia trăiesc mai bine ca siberioţii, aceştia mai bine decât mongolii, aceştia mai bine decât chitaii, aceştia mai bine decât vietnamezii, aceştia mai bine decât cambodgienii, aceştia mai bine decât... Pricepeţi? Înspre această linie trebuie să privim, fiindcă în această direcţie evoluăm. Iugoslavii şi polonezii ne talonează, în sărăcie şi lipsuri: nu noi îi vom ajunge din urmă pe francezi, nemţi, englezi sau suedezi, ci ei ne vor ajunge din urmă, gâfâind. În parlamentele lor, de paradă şi vorbe mari, se continuă visul utopic al unei Europe unitare şi puternice – dar asta e numai o amăgire, un fel de beţie retorică, o mare, tragică minciună. Pe dedesubt, acest apendice al Asiei e de mult finalizat prin frică, egoisme şi vechi discordii. Bulgarizarea va începe curând, estonizarea va urma. Trecutul Europei se transcrie acum: viitorul său e deja scris şi parafat din ziua în care şefii acestui putred

Occident, speriindu-se grozav de ursul aliat, ca să-i închidă gura, i-au aruncat la picioare o halcă uriaşă de peste o sută de milioane de oameni liberi. Credeau că ursul se va îneca, credeau că are să-i rămână în gât vreun os mai rebel. La Helsinki, alţi şefi de state au mers ca să-i ureze la mulţi ani şi poftă bună aceluiaşi urs nesătul. Ce să mai vorbim? Iată, eu însumi sunt un soldat credincios al acestui urs, voi muri în slujba lui, contribuind, fără să vreau, la metabolismul internaţionalist, la înghiţirea calculată, ştiinţifică, în etape planificate, a însuşi poporului din care, ca origine şi limbă, fac parte. Aceasta e legea necruţătoare a istoriei, legea ireversibilităţii puterii, adevărul milenar care a demonstrat nu o dată că o cultură bătrână şi sătulă nu se poate opune unei barbarii tinere şi pline de vitalitate şi cruzime. Nu noi vom renunţa la cozi, denunţuri, defilări şi aplauze, ci ei, cei care, venind din urmă, vor fi siliţi să fie încântaţi să le împrumutăm metodele noastre de guvernare şi ordine. Fiindcă nu vor avea încotro, cadrele eliberării lor definitive sunt gata, sunt excelent pregătite şi sunt de o mie de ori mai numeroase decât au fost acei naivi şi bravi bolşevici care au pus bazele primului stat comunist din lume exact acolo unde Marx credea că este exclusă orice fel de revoluţie de jos. De ce să ne fie milă de ei? Domnule profesor Candid, îmi poţi fi martor, din toate lagărele noastre, de sub nourii încruntaţi ai disperărilor noastre de mizerabili sateliţi, de mii şi mii de ori a răsunat acest blestem cumplit: ”Să dea Dumnezeu să ajungeţi şi voi acolo unde ne-aţi împins din ignoranţă, laşitate şi frică – frică imorală, iresponsabilă şi stupidă –, să dea Dumnezeu să vă vedem lingându-vă eliberatorii, mâncându-vă limba şi literele pe care nu le mai meritaţi, desfiinţându-vă cultura de care v-aţi bătut joc, mai ales în ultimii cincizeci de ani; să dea Dumnezeu să-l vedeţi pe Dumnezeul vostru, pe care l-aţi negat, răstignit sub ochii voştri şi pe ostaşii noştri jucându-i la zaruri cămaşa, aşa cum voi, după Yalta, aţi jucat cămaşa Hristosului nostru bătut în cuie. Să dea Dumnezeu să pieriţi ca noi înainte de a muri, şi să muriţi mult înainte de a vi se închide ochii... Să dea Dumnezeu...”.

Visam, visam? Ceva nu era în ordine, nu Tutilă vorbea, nu eu îl ascultam, nu mai eram amândoi alături, în cavele atotputernicei noastre inchiziţii! Un post de emisie străin s-a suprapus peste altul, o conştiinţă peste alta: unde erau hotarul dintre el şi mine, dintre adevărul său de călău şi adevărul meu de victimă? O cumplită nelinişte, ca un fulger al inimii mele negre, îmi năpădi oasele şi carnea. Nu mă puteam mişca, nu puteam să strig, să pronunţ măcar o silabă. Braţele paznicului meu mă ţineau strâns, ştiam

că sunt prizonier, ştiam că sunt sub ghilotină, dar nu asta mă durea. Sala se golise în întregime (deci totul era un proces, o răfuială între mine şi Tutilă), un tip în salopetă murdară de şofer (era Osmanescu? nu era Osmanescu?) rânjea din spatele conferenţiarului. În sala de alături se auzeau râsete, muzică de taraf. Nu înţelegeam, nu înţelegeam!... Tutilă, apropiindu-se de mine, printre fotoliile golite de oaspeţi, arăta altfel, cu totul altfel ca înainte cu o oră. Plângea! Era desfigurat, stors, era şi beat, deşi nu se clătina, nici nu se bâlbâia. Se uita fix în ochii mei, ca şi când ar fi vrut să mă hipnotizeze: nu mai avea gesturile elegante ale vorbitorului de catedră, dădea din mâini aiurea, parcă se apăra de muşte, respira greu, buzele îi erau vinete, uscate.

– S-a dus în aia a mă-sii, lumea asta, profesore! S-au dus şi pământul, şi satul, şi aerul, şi apa. Biserica e moartă, putrezeşte în somn şi nesimţire. Muncitorimea e o masă de speriaţi flămânzi şi încătuşaţi. Ţărani nu mai avem, doar nişte babe ce prăşesc în rând şi blestemă. Am fost condamnaţi să pierim pre limba noastră – şi aşa vom pieri. Cancer la caractere, profesore – vorbesc de cei de sus, de cei care ne conduc cu dragoste şi marxistă clarviziune ştiinţifică – cancer şi la inimi, frică anemică pernicioasă, decalcifiere a oaselor şi a minţilor. Impotenţă şi prostie, oligofrenie, schizofrenie catatonică, sifilis moral, tuberculoză ideologică, paranoie imperială. Căcat... căcat...

Plângea totuşi. Ce fel de lacrimi erau acestea? Ochii lui rămăseseră cruzi, reci, ironic batjocoritori. Lacrimile veneau din altă parte, erau în legătură cu altă durere, cu alte secrete, cu un alt Hristos. Îmi era cumplit de frică de el, aş fi dorit să-mi aduc aminte de una din rugăciunile mele mici, îmi era imposibil. Vedeam tulbure, se părea că de-a lungul unei străzi întunecate, străjuită de plopi şi ziduri roşii, trecea în zbor un fel de ţipăt al meu, o spaimă a anilor mei, un fel de vârtej al amintirilor şi al uitării. Tutilă era acum în genunchi în faţa mea, alături se chefuia soldăţeşte, gras. Un cineva îmi izbi în faţă şuvoiul de apă dintr-o carafă. Tutilă, milos, îmi desfăcea nasturii de la gât ai cămăşii.

– A murit? întrebai în şoaptă, cu voce împrumutată.

– Da, îmi răspunse Tutilă Unu. Un camion de noapte. Nu trebuia să iasă, a fost avertizată. Dar ea te credea în primejdie, a pornit urlând încoace. Şoferul a fugit...

Nu mă durea nimic. Trupul meu ştia de mult. Doar mintea mea cretină rămăsese în urmă. Am ridicat mâinile ca să-l strâng de gât. „Tu eşti şoferul care a

ucis-o!" am zis, deşi toate celulele fiinţei mele ştiau că eu sunt cel care a împins-o sub roţile negrului camion. Am reuşit să mă ridic în picioare, ca să-l ucid cumva. Dar fără să simt mânie sau ură. Tutilă avea ochiul îngerului negru cu care, de fapt, şi eu, şi toţi ai mei s-au bătut de-a lungul întregii, neterminatei nopţi care a fost cumplita şi nenorocita noastră viaţă. Se uita la mine cu jale, cu scârbă, lacrimile însă îi curgeau ea unui copil. „Sunt nevinovat, sunt nevinovat, îmi striga el, am vrut să vă salvez, nu s-a putut." Când i-am atins carotidele, izbindu-l în faţă cu ghipsul meu, fui lovit şi eu. Din toate părţile, chiar şi de Tutilă. Eram tăiat, cădeam. În clipa aceea am simţit palmele ei calde în mâna mea. Totdeauna ne-a plăcut concertul pentru violoncel şi pian al lui Şostakovici. De câte ori se întâmpla să-l prindem la radio, ea venea şi mă strângea de mână. Cu dragoste, cu milă, cu ultima ei blândeţe. Căzând acum, auzeam frumos şi clar dialogul dintre violoncel şi pian. Olimpia era violoncelul, eu o imaginam numai. Mâna ei sublimă, ca o pasăre îngheţată, căuta în palmele mele îndrăgostite adăpost şi mângâiere. Ochii ei, imenşi şi transparenţi, ochii frunzelor de pe covoarele noastre, ca şi melodia acestui rus nefericit, alunecau peste un peisaj valah în care totul nu era decât o ruină, o eroare, un simplu moft ridicol al unei mici apocalipse în devenire.

SFÂRŞIT I

CRAIOVA, SEPT. 1985

În loc de testament[3]

Moto:
Dulce et decorum est pro patria mori!
(HORATIUS, *Ode,* III, 2)

Mult stimate tovarăşe General Procuror,

Subsemnatul Dr. Desiderius Candid, bolnav mintal, internat fără termen în Spitalul de incurabili nr. 9, din... (nu ştiu cum se cheamă satul sau oraşul în care este acest lazaret), cu respect vă raportez că au sosit cei doi tovarăşi, lucrători în procuratura ce cu onoare conduceţi. Unul din ei m-a ameninţat şi m-a bătut, dar celălalt a vorbit cât se poate de frumos. Mi-au lăsat hârtii şi pixuri ca să scriu. Nu am mai scris de mulţi ani, am şi uitat să scriu, nici nu mai visam să mai pot scrie vreodată. Aceşti tovarăşi procurori sau anchetatori mi-au transmis, fiecare în felul său, dorinţa şi ordinul dumneavoastră ca eu să dau o amănunţită şi documentată declaraţie, prin care să demasc pe trădătorul de patrie Tutilă Ilie, fost başvizir şi mare dragoman albastru la Înalta noastră Poartă. Care împreună cu nelegitima sa amantă au fugit de mai mulţi ani în Occident, cerând acolo azil politic. Acum – îmi spuneau lucrătorii-anchetatori pe care i-aţi trimis la mine – acest Ilie Tutilă, ajuns profesor universitar de marxism la o universitate de spionaj capitalist, a scos acolo două cărţi ce se bucură de un mare succes: o carte despre Marx (intitulată *Marx – sau drumul cel mai scurt între capitalismul huiduit şi sclavagismul aplaudat*) – şi o altă carte de scandal, un fel de „Manual al bunului puşcăriaş post-yalta". Ambele aceste cărţi, afirmă trădătorul Tutilă Ilie, ar fi fost scrise de el în ţară şi scoase apoi, cu mari greutăţi şi riscuri, spre a fi tipărite în lumea liberă... Îmi cereţi, nici mai mult şi nici mai puţin, ca să dau o declaraţie exhaustivă din care să reiasă adevărul-adevărat: şi anume că, de fapt, eu sunt autorul acestor opuri reacţionare, eu singur – o ştiu toate organele de resort din Isarlâk – le-am dictat unei dactilografe din

[3] Acest al doilea final de roman se va publica numai în caz că persoana întâi a acestor poveşti va fi arestată, anchetată şi ucisă de braţul cel lung al revoluţiei continue. Adevărul, la noi, umblând cu capul spart, e logic cât se poate de logic, ca...

serviciul secret, în perioada în care, în detenţie provizorie fiind (pentru lovirea superiorului), am fost minţit de acest Tutilă Unu că soţia mea trăieşte şi că o voi putea revedea dacă sunt cuminte şi colaborez ştiinţific cu el.

Tovarăşe General Procuror, noi doi ne cunoaştem foarte bine. Dumneavoastră ştiţi că eu nu v-am refuzat decât la începuturi: pe urmă, am cedat şi am dat declaraţia aceea prin care afirmam că soţia mea nu a fost călcată criminal de o maşină neagră, necunoscută, ci a murit de inimă, din cauza unor slăbiciuni şi emoţii de familie. V-am dat această declaraţie ca dumneavoastră să puteţi face faţă la valul de proteste ce au apărut în străinătate în urma interviurilor date de prietenii soţiei mele din familiile Sommer şi Winter...Dar toate acestea s-au întâmplat înainte ca eu să fiu trecut prin şocurile electrice şi cu insulină, şi prin acel tratament de somnoterapie cu diferite pilule roz, şi verzi ce mi se administrau ca să încetez, să mai urlu şi să mă tot sinucid fără succes. Acum – o ştiu toţi doctorii şi paznicii mei – eu nu mai am nici un fel de memorie. Nu ştiu când a murit soţia mea, nu ştiu de ce a trebuit să moară: oricât efort aş face, nu o pot readuce în mintea mea bolnavă. Uneori, când reuşesc să ies din peşteră, pentru o clipă numai, parcă aud vocea ei de neuitat: mă cheamă dulce spre casa Moşului nostru sau mă îndeamnă să merg să văd locul unde s-a aruncat în gol bunul meu prieten şi coleg de suferinţă Caftangiu, pe care l-am iubit şi după care am plâns din inimă. Şi atunci am fost acuzat că eu, prin vorbele şi ideile mele, l-am împins spre sinucidere. Ceea ce nu este adevărat: s-a sinucis de bunăvoie, fericit, considerând că opera sa e terminată. A plecat spre moarte cântând ţărăneşte. „Trăiască toţi cei care au murit", îmi spunea, şi a murit frumos şi demn, după a mea părere. Şi a mai spus o vorbă: „Toată lumea e curvă, cine crede în curve ca mine să păţească!... L-am văzut pe geam întins, sfărâmat pe caldarâmul curţii interioare. L-am văzut şi la morgă, unde am fost bătut de domnul căpitan Enoiu fiindcă am vrut să-i cânt: "Într-adevăr deşertăciune sunt toate, şi viaţa aceasta e umbră şi vis...".

Deşi mi s-au făcut trei injecţii de azi-dimineaţă, mi-au trebuit câteva ore ca să pot ieşi din ceaţă. Mâna îmi tremură, vă rog să mă iertaţi pentru forma literelor mele. Vă jur, îmi este imposibil să-mi aduc aminte de acest Tutilă Ilie, pe care îl confund mereu cu un alt Tutilă, cu mulţi alţi Tutili pe care i-am întâlnit în viaţă sau cu care visez, urât în nopţile la care nu pot adormi nicicum. Mi-am pierdut complet memoria. Nu mai ţin minte, de pildă, când mi s-a tăiat antebraţul stâng: ţin coala de hârtie cu un ciot, dar habar nu am prin ce

întâmplare am ajuns ciung. Aţi crezut că sunt nebun când am declarat că mi-am pierdut braţul în bătălia de la Lepanto, în luptă cu turcii: dar atunci ştiam încă ce vorbesc, astăzi habar nu mai am ce au putut să însemne toate aceste halucinaţii, întreg trecutul meu e mort, şters cu buretele, ars cu acid sulfuric. Trăiesc numai în prezentul imediat – nu ştiu în ce an suntem (nici nu mă interesează), grija mea e să nu pierd masa de prânz şi să nu uit unde am ascuns cele trei pachete de ţigări, singura mea comoară. Ştiu că injecţiile ce le primesc de azi-dimineaţă, de când am fost izolat în acest birou sau celular, sunt din familia amfetaminelor benzedrine. Sau aşa ceva. Până mâine voi uita complet numele acestui ser care trebuie acum să-mi excite memoria şi imaginaţia. Eu nu ţin minte decât un singur medicament, cel care m-a fericit şi m-a nenorocit. Se cheamă „Nozinan”... După tratamentul cu el, întreg trecutul meu, toate amintirile legate de fosta mea viaţă s-au şters, s-au ascuns. Au coborât sub mâl, au plecat din mine, înaintea mea.

Încep prin a vă spune că vă sunt foarte recunoscător că, după greva mea de foame, aţi aprobat să fiu scos de la secţia 5, etajul 3. Acolo şi paznicii, şi bolnavii sunt deosebit de agresivi. Am fost de mai multe ori crunt bătut, dar nu mai ţin minte de cine şi de ce. Am două coaste rupte, o rană în ceafă ce îmi supurează. Cu o ureche nu mai aud deloc, iar în cap îmi zumzăie un întreg stup de elicoptere şi albine. Fabricăm manual steguleţe pentru diferite defilări: eu sunt la secţia de lipit, cu o singură mână nu pot să-mi îndeplinesc norma de optzeci de steguleţe pe zi, chiar dacă lucrez şi serile. Şeful de dormitor e o bestie comunistă, mă persecută cumplit: el zice că sunt un fost intelectual, nu ştiu cine i-a băgat în cap că aş fi avut cândva ceva cu Marx. Din cauza asta mă urăşte de moarte. Mă numeşte tot mai des de serviciu la closete; eu nu mă opun, merg şi curăţ, deşi apă nu avem decât două ore pe zi; este şi asta o muncă, acolo măcar nu intră paznicii, pot să plâng, pot să mă rog în voie. După aceea miros urât, ceilalţi bolnavi din salon mă obligă să mănânc afară, pe scări, în picioare şi fără lingură. Iar acest şef, pe nume Ioviţă (fost director la o fabrică de erbicide, nu şi-a făcut norma, a şi vorbit cum nu trebuie la o vizită de lucru suleimană), când îl apucă criza de depresiune, devine agresiv, mă caută, mă bate, mă scuipă, ţipând de tremură toţi ceilalţi nebuni. „Voi sunteţi de vină, îmi strigă, de la voi se trage toată nebunia noastră!”. Ce înţelege el prin acest „voi” nu am de unde şti, mai ales că în fiecare săptămână cerşeşte foi de hârtie ca să scrie diferite memorii şi declaraţii, în care vrea să dovedească fidelitatea sa faţă de partid şi faţă de măritul nostru

sultan. Apoi iar mă face filosof marxist, dându-mi picioare în fund şi desenându-mi pe zeghe seceri şi ciocane, dar nu încrucişate, ca pe steagul Sublimei Porţi, ci stând spate la spate de parcă ar fi certate şi nu-şi mai vorbesc deloc. Îmi fură şi margarina, şi cele 50 de grame de marmeladă la care avem dreptul în fiecare sâmbătă, dacă ne-am făcut norma şi nu am spart nimic. Dar toate astea nu au importanţă, eu vă rămân recunoscător că mi-aţi aprobat transferul de la secţia furioşilor: aici se zice că suntem melancolici depresivi, sau schizofrenici, paranoici, hebefrenici, catatonici sau oligofrenici. Încurc terminologia asta, mâine o voi uita – aşa cum voi uita şi diagnosticul care e înscris pe fişa mea de însuşi tovarăşul colonel doctor. Acum (din cauza injecţiilor, probabil), cu toate că singura mea specialitate ar fi să curăţ cu zel latrinele turceşti ale ospiciului nostru ultramodern, îmi vine să râd cu lacrimi. Fiindcă diagnosticul meu, pentru un om care a ştiut cândva un pic de greacă, este o galimatie absurdă, contradictorie, atât din punct de vedere logic, cât şi medical. *Sindrom cronic de manie schizofrenică de tip antidialectic.* După a mea părere, un sindrom nu poate fi declarat cronic, o manie exclude schizofrenia, iar dialectica nu poate fi antidialectică, fiindcă, după câte bănuiesc, ea conţine şi afirmaţia, şi negaţia, plus încă un al treilea termen de care mi-e şi scârbă, mi-e şi frică. Dar de bolnav sunt bolnav, boala mea e incurabilă, internarea mea la acest ospiciu secret e justă şi justificată. Nu ştiu dacă sunt aici fiindcă sunt bolnav sau fiindcă am comis o crimă: nu ştiu dacă am fost condamnat de o instanţă sau pur şi simplu am fost izolat de restul oamenilor normali: nu ştiu câţi ani au trecut de când a murit EA, numele ei nu-l mai pronunţ, vreau să-l uit, trebuie să-l uit. A venit la mine tovarăşul Osmanescu, el a intervenit să mi se dea dreptul la ţigări şi vorbitor. A fost deosebit de atent şi amabil cu mine: eu plângeam în hohote, fără nici un motiv, el încerca să mă mângâie. Mi-a promis că îmi va trimite medicamente capitaliste, „Nootropil" şi „Normabrain", deşi i-am spus că eu nu vreau să mă vindec de nimic; mai ales, nu vreau să-mi revină memoria, ce să mai fac cu ea? Dar tovarăşul Osmanescu, să ştiţi, avea un interes în cazul meu: acum, că a ajuns ataşat cultural la Paris sau Bonn, ar dori să se căsătorească legal cu văduva Caftangiu. Aceasta – mi-a povestit chiar el –, cum a ajuns în Occident, l-a părăsit pe trădătorul Tutilă Ilie şi a plecat cu sculptorul Hagiu, pentru care avea o mare stimă artistică şi politică. Dar nu a avut noroc – şi acest sculptor a avut un accident de maşină (sau de inimă), în orice caz a murit subit într-un spital italian, lăsând-o pe doamna Carmen moştenitoarea unică a tuturor agoniselilor

sale. Acum, fiind a doua oară văduvă, fiind şi foarte bogată, i s-a făcut dor de ţară: s-a întors la tovarăşul Osmanescu, prin care spera să-şi lămurească situaţia civilă şi politică. Ea ştie de caietele secrete ale soţului ei, tovarăşul Osmanescu se teme şi el de aceste caiete în care regretatul Caftangiu a avut grijă să noteze, zi cu zi şi în amănunte, toate afacerile şi matrapazlâcurile ce s-au făcut pe vremea când doamna Carmen şi cu el trăgeau toate sforile în cetatea şi raiaua Isarlâkului. Eu am negat totul despre aceste caiete, ele mi-au fost încredinţate sub jurământ. Am toate motivele să-l consider pe prietenul meu Caftangiu ca pe un erou adevărat. Deşi fusese un activist culturnic fals, un soţ încornorat şi un intelectual de broşuri şi cursuri serale, ascundea în sinea lui un suflet de mare profet şi o minte formidabilă, mai ales în materie de morală şi salvare naţională. Să-i fie ţărâna uşoară şi Dumnezeu să-l ierte şi să-l primească la El, fiindcă mult a suferit şi tare mult a iubit...

Sora aceasta, care îmi face injecţiile de benzedrină, ca să mă trezească din inconştienţă şi somnambulie îmi apare acum ca fiind o veche cunoştinţă. Plângea şi ea în taină, nu-mi dau seama dacă face parte din corpul medical sau este o deţinută ca şi mine. Ea mă sfătuieşte să nu scriu aiureli, este dincolo un tovarăş care are misiunea de a mă stinge în bătaie în caz că nu vă scriu ce trebuie. Dar mie, stimate tovarăşe General Procuror, nu-mi pasă de pumnii şi cravaşa lui, cine a trecut prin şocurile electrice ale doctorilor de aici nu se mai teme nici de bătaie şi nici de moarte. Eu de un singur lucru mă tem: *că există o viaţă de dincolo,* unde va trebui să-i întâlnesc pe toţi aceia pe care i-am nenorocit din cauza imensei mele prostii. De aceea doresc să sufăr cât mai mult aici, în această viaţă, ca astfel să mă curăţ, cât de cât, de vinovăţie şi crimă. Fiindcă vreau neapărat să merit ca, în clipa în care numenele noastre se vor reîntâlni *acolo,* EA să-mi întindă mâna ei de sfântă şi martiră, gonind de lângă mine îngerul negru ce nu se mai dezlipeşte de fiinţa şi soarta mea. De aceea, nici nu mai vreau să încerc a mă sinucide. M-am răzgândit. *Doresc să mor ucis!* Aici, în acest ospiciu de incurabili, unde e Dealul Căpăţânii, miezul ultim al tuturor utopiilor, ce se vorbesc sau se construiesc în acest secol, cel mai stupid şi mai criminal secol din ultimele cinci decenii.

A venit să mă vadă la vorbitor o femeie foarte frumoasă, îmbrăcată în negru. Spunea că o cheamă Florica. Nu-mi aminteam de ea, nu puteam nici să-i vorbesc, eram după o lungă criză postepileptică. Doar

la vederea celor doi copii ce o însoţeau – un băiat de vreo zece ani şi o fetiţă fermecătoare de cinci sau şase ani – am simţit o durere cumplită în inimă şi în occipital. Copiii aceia îmi răsculau nişte dureri arse sau înecate undeva, în viaţa mea de mai înainte. Florica asta mi-a spus că Ea este îngropată în fundul grădinii Moşului şi Moşul încă trăieşte. Că acolo aş avea o casă şi o livadă unde sunt aşteptat să mă întorc. Nu vreau să vă mint, de câte ori sunt de serviciu la closete sau la spălatul scărilor, mă gândesc la acea grădină şi la acel mormânt. Dar tot atunci îmi dau seama că eu nu merit să mor într-o grădină: trupul meu va trebui să se termine aici, unde mi-au fost ucise sufletul şi memoria. Cred că de la această Florica primesc în fiecare lună un pachet reglementar, de 5 kilograme, conţinând săpun, ţigări, miere, slănină şi alte bunătăţi. Nu reţin decât săpunul – restul îl predau celor în drept: am învăţat lecţia, trebuie să dăm Cezarului şi tot ce e al nostru, nu numai ce este al bunului nostru Dumnezeu...

Vă scriu alandala, aiurez, încă. Nu ştiu de ce mă bucur, totuşi, că vă pot scrie. O singură dată ne-am văzut – vedeţi, sunt totuşi lucruri ce nu se pot uita –, atunci mi-aţi spus că v-aţi făcut studiile în Genopolis şi că aţi fost coleg cu un oarecare inginer Winter. Că aţi ascultat acolo câteva din conferinţele mele, în care vorbeam despre bolile incurabile şi contagioase de care suferă bietele cuvinte, biata limbă a oamenilor şi a omeniei. Se poate, vă cred: dar vă rog să mă credeţi şi pe mine că nu mai ţin minte absolut nimic. Pleavă, cenuşă, vânt în deşert. Pentru mine, Genopolisul, cu toate cărţile şi ambiţiile sale, a fost dat la topit. Au murit părinţii mei, a murit şi Ea: în consecinţă, au murit şi Dumnezeu, şi Marx, şi Europa asta în care am crezut şi în care mi-am investit toate visele, gândurile şi speranţele. Sunt un moşneag nenorocit, scârbit de lume şi de mine însumi, simplu figurant într-o tragedie ce se va sfârşi curând.

Totuşi, nu vreau să vă dezamăgesc. Favorul de a vă putea scrie este unic şi uriaş. Va trebui să profit de această ocazie – mai ales că, în afară de cei doi procurori trimişi de dumneavoastră, simt lângă umărul meu şi suflul a doi îngeri trimişi din ceruri. Mă şi simt oarecum lucid; chiar dacă nu văd nimic înapoi în trecut, văd totuşi înainte, înspre viitorul care vă interesează în primul rând pe dumneavoastră.

Mi-am dat seama că şi dumneavoastră, personal, aveţi tot interesul să puneţi mâna pe acele caiete ale colegului meu de suferinţă, Caftangiu, precum şi pe dovezile mele în legătură cu modul în care au fost scrise şi transcrise lucrările ce fac astăzi faima de scriitor politic a trădătorului Tutilă Ilie. După cum aţi

constatat, încercările organelor dumneavoastră de a mă forţa să spun unde le am ascunse aceste documente au eşuat: de îndată ce sunt supus unei torturi, oricât de ştiinţifică ar fi ea, eu cad în epilepsie, criza asta mă face insensibil şi inconştient, aura letargică de după fiecare cădere a mea durează mult, uneori luni de zile. Dar, de când am fost mutat la etajul doi şi de când ştiu că voi fi trecut la etajul unu, al depresivilor simpli ce au dreptul să lucreze în gospodărie, grădini şi grajduri, am început să mă gândesc mai în adâncime la propunerile dumneavoastră. Acum le consider juste şi utile, atât pentru mine, cât şi pentru fosilele de valori în care mă încăpăţânez, a crede încă. Sunt foarte obosit, credeţi-mă. Mă doare mâna cu care vă scriu, îmi simt şi mâna care mi-a fost tăiată. Sora mea de ghips albastru îmi spune că asta ar fi injecţia ultimă pe care poate să mi-o mai facă; după efortul de astăzi, zice ea, voi dormi trei zile, va trebui să mă hrănească cu glucoză, introdusă cu pâlnia în stomac. Nu-i nimic, sunt obişnuit.

Iată, aşadar, concluziile mele, care de fapt sunt nişte concrete propuneri pentru dumneavoastră:

– Întâi, vă rog să aveţi bunătatea şi înţelegerea de a da ordin acestui căpitan Enoiu, şeful secţiei „speciale” din rezervaţia noastră, să-mi restituie imediat proteza dentară pe care a reţinut-o după ultima bătaie. Eu, de obicei îmi scot proteza când sunt chemat la el (această proteză, după cum bine ştiţi, o datorez epocii Tutilă Unu, el, ca să pot dicta, mi-a comandat-o): fiindcă ştiu ce mă aşteaptă, nu vreau să se spargă. Ultima oară, fiindcă, zicea dumnealui, nu am fost cuminte (e vorba tot de pachetul meu), a reţinut proteza mea şi o ţine în fişetul său de metal de oţel. Zice că are să mi-o strivească cu cizmele lui dacă nu-mi bag minţile în cap şi nu înţeleg că el este Dumnezeul şi Sfântul Duh al tuturor fiinţelor şi bunurilor ce intră şi ies din acest lazaret.

– În al doilea rând, vă sfătuiesc să încetaţi a mă mai ruga să dau declaraţii în legătură cu acest bandit care a ajuns profesor universitar de marxism şi autor reacţionar nu ştiu unde: nu pot fi coautor în nimic cu cel care este, în primul rând, autorul uciderii soţiei mele. Cu riscul de a vă supăra, ţin să vă spun că, în sinea mea, mă bucur că a fugit şi că a publicat în străinătate ceea ce ar fi trebuit să poată apărea la noi în ţară. *Habent sua fata libeli,* asta înseamnă că îşi au şi cărţile, ca şi oamenii, soarta lor. Dacă aş da o asemenea declaraţie, nu v-ar folosi absolut la nimic: nu puteţi să deschideţi un nou proces împotriva mea pentru vina de a fi adevăratul autor (să zicem!) al acelor scrieri; nici un proces împotriva lui Tutilă Unu,

fiindcă el este crezut acolo, în timp ce eu, ca martor, aşa cum arăt acum, nu pot fi crezut nici măcar de cei mai imbecili gazetari angajaţi sau reangajaţi. *Să ştiţi că cineva mă tot fotografiază,* mai ales după ce sunt maltratat: nu ştiu cu ce scop (în orice caz, a devenit evident pentru mine că şi dumneavoastră aveţi destui duşmani); dacă într-o bună zi fotografia mea va apărea în ziarele de dincolo, cine va mai crede că ruina jalnică ce sunt acum a fost cândva un universitar în filosofie şi autorul prezumtiv al unor lucrări ideologice sau literare?

– Vreau să fim bine înţeleşi: sub nici un chip nu vă pot preda acum manuscrisele bunului şi bravului meu coleg de suferinţă Ion Mămăligă. Care, la insistenţele oportuniste şi aristocratice ale soţiei sale (pe care a iubit-o orbeşte), a acceptat să-şi schimbe numele în Leonid Caftangiu. Aceste însemnări (care sunt ale unui ION şi nu ale unui oarecare Leonid) conţin adevăruri cutremurătoare. Vedeţi că vă scriu cu creion chimic şi nu cu pixul nemţesc pe care mi l-aţi trimis dumneavoastră. De ce? Fiindcă un înalt tovarăş de la Înalta Poartă – care cercetează în taină chiar şi pe cei care se cred că sunt şefii tuturor cercetărilor din această ţară – m-a rugat insistent să-i predau câte o copie din toate declaraţiile ce mi le cereţi. Astfel, eu fac trei declaraţii deodată – am şi plombagină, am şi hârtie; sora care îmi face injecţii are ordin să asculte de ordinele mele. Cei doi procurori civili pe care i-aţi trimis la mine după această declaraţie au început, conform metodei clasice, prin a mă ameninţa şi lovi: dar, după aceea, căpitanul Enoiu, invitându-i la un pahar de adevăr, le-a strecurat vulpea în sân: subit, au devenit nişte mieluşei, se uită la mine ca la un semafor, mi-au adus ţigări, chibrite, cafea. Ei ştiu acum că am dezlegare *de foarte sus* să scriu ce vreau, cât vreau şi în câte exemplare am nevoie. Sunt eu o căzătură de om, un cadavru viu – dar Adevărul fratelui Caftangiu şi al fostei sale soţii, Adevărul meu şi al soţiei mele în veşnicie se leagă de o horă înaltă. Imense şi periculoase interese de stat depind de secretele pe care soarta sau justiţia imanentă mi le-a încredinţat tocmai mie. La ora asta mă simt mandatarul memoriei şi destinului celor care am pătimit nevinovaţi în ultimii patru sau cinci ani. Deci să nu-mi cereţi aceste caiete ale lui Ion Mămăligă, *alias* Caftangiu: ele sunt bine ascunse; plus trei copii făcute de el, cu puţin înainte de a muri ca un martir; dacă acum dumneavoastră aţi da un ordin ca eu să fiu supus unei torturi pentru percheziţionarea memoriei mele, să ştiţi că în trei zile veţi primi o carte poştală anonimă în care veţi fi întrebat ce este, de pildă, cu cele trei icoane de mare preţ şi acele două covoare

vechi, de muzeu, pe care le-aţi primit de la rudele soţiei mele ca să stingeţi dosarul meu penal, în care eram acuzat de a fi fost complice la evadarea tânărului violonist Itzac Sommer. (S-a găsit în casa mea vioara lui: am recunoscut la timpul respectiv ce e cu această vioară. Dar în cartea poştală ce o veţi primi – şi dumneavoastră, şi secţia de justiţie din înaltul Divan – se va indica şi cine a devenit, peste noapte, proprietarul pianului, al viorii şi al întregului aparataj muzical al familiei acelui nenorocit transfug.). Se face acum aici, în mare taină, o listă a celor care se aprovizionează regulat de la crescătoriile de porci şi păsări şi din grădinile şi serele speciale ale acestui foarte secret ospiciu de incurabili. Maşina dumneavoastră figurează printre cele care au încărcat în portbagaj diferiţi purcei, curcani şi pui vii, plus hălci întregi de pastramă de batal. Căpitanul Enoiu în persoană este cel care – ca să-şi justifice cele două vile pe care şi le-a construit pe numele ginerilor săi –, având o sulă în coastă, alcătuieşte acum cu grijă nişte liste de hoţi şi profitori, liste pe care, sunt sigur, nu vi le va preda dumneavoastră şi nici prietenilor dumneavoastră.

– După cum vedeţi, fără să vrem, am ajuns copărtaşi într-o foarte serioasă afacere sau încurcătură. Nu se mai ştie cine vânează şi cine e vânat. Diferenţa între mine şi dumneavoastră, de astă dată, este în favoarea mea: fiindcă eu nu am, nu mai am nimic ce pierde. Mie nu-mi este frică nici de bătaie, nici de înfometare, nici chiar de moarte. Ştiu că va trebui să mor – dar *vreau să mor ucis* în această închisoare ultimă, atunci când se va împlini vremea mea şi după ce voi termina cu testamentul colegului meu Caftangiu.

– Am semnele mele că din clipa asta tot ceea ce vă scriu mi se dictează de undeva: eu nu sunt decât un simplu instrument fizic prin care Adevărul îşi face drum spre lumină. Vreau să vă conving că nu aveţi de ales: trebuie să ascultaţi de sfatul meu şi să procedaţi aşa cum vă spun eu: altfel mă voi vedea silit să apelez la acel înalt funcţionar de la Înalta Poartă care are sarcina de a lua declaraţii şi de a strânge date în legătură cu acest Tutilă Ilie, a cărui fugă şi trădare au afectat în modul cel mai dureros pe însuşi Magnificul nostru Sultan. Cu totul întâmplător, la ultima mea întâlnire cu acest bimbaşă, acuzându-l eu de modul în care s-a purtat cu verişoara sa, el mi-a strecurat în buzunar o hârtie semioficială, scrisă cu mâna de dumneavoastră personal, prin care îl autorizaţi să folosească toate mijloacele ca să stingă *fără milă* incendiul ideologic din Isarlâk, sacrificând la nevoie propriile rude. Prin această hârtie deveniţi complicele

exact al aceluia pe care aveţi sarcina de a-l demasca acum. Dar de mine nu trebuie să vă temeţi: am avut timp să cumpănesc lucrurile, m-am şi sfătuit cu cine trebuie. Iată, în câteva cuvinte, hotărârea mea. Nu voi da în vileag documentele ce le deţin, mai mult, doresc să colaborez cu dumneavoastră, ajutându-vă să vă îndepliniţi sarcina. În caz că mă ascultaţi, copia acestei declaraţii nu va fi predată anchetatorului secret de la Înalta Poartă. Aveţi toate şansele să scăpaţi cu obraz curat, pentru asta vă dau cuvântul meu de onoare, şi cuvântul meu este un cuvânt greu acum şi este şi de asigurată şi verificată onoare. În caz că refuzaţi să fiţi corect cu mine şi cu Caftangiu, mă obligaţi să caut aliaţi în altă parte. Acel necruţător comisar ce vă concurează în cercetări, a spus despre dumneavoastră, râzând, că nu sunteţi un „general-procuror", ci numai un oarecare „procuror general" ; ceea ce, spunea dumnealui, este ceva foarte relativ şi deosebit de trecător.

Ca introducere, iată câteva preţioase informaţii preliminare prin care doresc să vă dovedesc că acel caiet al prietenului meu Caftangiu nu este o legendă goală, ci o realitate plină de date, cifre şi amănunte deosebit de grave şi incriminatorii.

1. Scrie în acest caiet că, după ce s-au suspendat în paşalâcul nostru iubit importul de cafea şi vânzarea boabelor de cafea prin comerţul de stat, în trei mici porturi de pe Istru, diferiţi misiţi şi vameşi cu grijă aleşi cumpărau cu ridicata, de pe şalupe austriece, saci grei de cafea boabe pe care apoi, cu preţ dublu (600 lei kilogramul), îi vindeau cu de-amănuntul, la negru, în oraşe ca Isarlâk, Genopolis şi chiar Ulan-Bucur. Întreaga afacere era condusă de doamna Carmen Caftangiu, iar veniturile uriaşe erau încasate de casa Osmanescu et Comp.

2. Informaţia de mai sus nu ar avea nici o valoare pentru dumneavoastră dacă nu aş adăuga că Osmanescu, la origini, este de alt neam şi avea în copilărie alt nume. Pe care îl ştiau şi soţia mea, şi colega ei de bancă, fosta soţie a Osmanesculu. Şi îl ştia şi Caftangiu-Mămăligă – care era obligat să tacă şi să rabde şi să înghită, dar care urmărea cu ochii deschişi toate matrapazele ce se puneau la cale în casa sa. Nu vă spun acum care este numele adevărat al acestui cumplit Osmanescu. Am plâns şi am îngenuncheat în faţa lui, rugându-l să-mi trimită medicamente străine. Trebuia să joc acest teatru: nici nu era teatru, am deseori momente când îmi vine să îngenunchez şi să sărut, cu nesfârşită milă creştină, cizmele tovarăşului căpitan Enoiu, spunându-i în lacrimi: *Ia nevinovnâi, ia nevinovnâi, izvinite minea, moi brat Ivan!* Dar vă pot spune că Osmanescu este

rudă apropiată cu doi mari importatori de cafea, care au mari fabrici şi antrepozite în Marsilia, Hamburg şi Viena. Mai ştiu că Tutilă Doi, după ce a pierdut postul de rector al Academici Alutane din Roma, a ajuns director la unul din aceste antrepozite în care soseşte cafeaua adusă din Brazilia. Osmanescu, dacă a ajuns să intre iar în graţiile doamnei Carmen, vă asigur că îşi pregăteşte inteligent propria trădare. El, fiind foarte bogat, vă asigur că nu va avea nevoie să predea marxism şi nici să publice din manuscrisele pe care le-a confiscat în lunga sa carieră.

3. Cu o zi înainte ca bietul Caftangiu să fie internat cu forţa la clinica de neuropsihiatrie (deşi nu fusese dat afară din partid, primise doar vot de blam cu avertisment), din întâmplare – şi spre ghinionul său – a surprins acasă la el o uriaşă cantitate de aur pentru care se certau soţia sa şi marele Osmanescu. Era aurul ce a fost confiscat, cu ani în urmă, de la ţiganii şatrari, rudari, zlătari, dar şi contrabandişti, din Banatia şi Alutania. O parte din acest aur a fost predat Băncii Naţionale, dar o însemnată parte a fost însuşită de cel care a condus operaţiile de percheziţie şi extorcare. În afară de acest aur ţigănesc, Caftangiu a mai zărit şi un pumn de monede bizantine, din aur veneţian, găsite de arheologi şi făcute cunoscute marelui public prin denumirea muzeală "Tezaurul tracic de la Pelendava". Caftangiu nu ştie cum a fost împărţit acest tezaur, dar e ferm convins că în combinaţie a fost amestecat şi Tutilă Ilie, cel care l-a „salvat" atunci de retrogradare pe Osmanescu şi a pus la punct atât izolarea la incurabili a lui Caftangiu, cât şi plecarea „la studii" a doamnei Carmen, împreună cu el. Partea lui Osmanescu a rămas în ţară. Acesta – fiind şi fricos, şi laş – nu a îndrăznit să scoată peste hotare grosul din această pradă: o are ascunsă, împărţită în trei locuri. Carmen cunoaşte aceste locuri, dar, întâmplător le cunoştea şi Caftangiu. Şi acum, fiind posesorul caietelor testamentare ale acestuia, le cunosc şi eu. Iar în caz că aş fi omorât – adresele şi locurile respective figurează în toate cele trei copii pe care Caftangiu a reuşit să le facă înainte de a muri, dându-le apoi unor amici de încredere, care ştiu precis ce au de făcut în caz de alarmă, aici. Adresele şi numele acestor amici ai prietenului meu, din motive pe care le bănuiţi, nu am vrut să le aflu. E mai sigur aşa.

4. Nu vă îndemn să-l chemaţi direct pe Osmanescu în ţară, prin ministerul său. Se va speria şi nu va veni. Nici să-i anunţaţi o decorare sau un răspuns pozitiv la memoriul de reabilitare înaintat iubitei noastre sultane de către păcătoasa Carmen. Ar intra sigur la bănuieli. Un lucru ştiu, fiindcă îl cunosc: că, lăsat în pace, netulburat de griji legate de funcţia şi

amorurile sale, în îmbuibarea şi uituceala din Occident, ca toţi cei care au trecut graniţa şi au rămas acolo, va pierde din frica sa funciară, patriotică, va uita de furcile şi decretele ce păzesc la noi relaţia atât de importantă între „a fi" şi „a avea". Nu ar fi rău să afle, cumva indirect, că eu am murit, în timpul unei anchete, de inimă. Ca şi soţia mea. Asta îl va linişti, înseamnă, îşi va zice, că a dispărut şi memoria din acele caiete care, poate, nici nu a existat decât ca legendă şi ameninţare. Va veni singur sau însoţit de reabilitata Carmen. *Auri sacra fames.* Atunci veţi putea să puneţi mâna pe el. Nu va fi nevoie să-l torturaţi ca să-şi scuipe toate fărădelegile: aşa cum boxerii şi luptătorii campioni au frică de injecţii şi dentist, tot aşa foştii torţionari, anchetatori sau procurori, odată arestaţi, devin nişte viermi şi nişte cârpe. Curajul de sub epoleţi piere de îndată ce în locul frumoasei uniforme apar zeghea şi tunsul. Desigur, nu-i veţi putea înainta un proces public: e cadru politic. Ori va fi executat în condiţiile cunoscute, ori va fi trecut şi el prin tratamentul de amneziere şi autism în vreuna din clinicile speciale. Eu vă propun să-l aduceţi aici. Vreau să-l privesc în ochi. În caz că mintea mea va fi limpede aşa cum o simt acum, vă asigur că vă voi ajuta să alcătuiţi un dosar de punere sub acuzaţie pentru crimă şi jaf *de drept comun* a trădătorului Tutilă Ilie. Vă voi servi pe tavă toate acele probe prin care veţi putea dovedi, în faţa oricărui organism juridic, naţional sau internaţional, că acest individ a comis în ţara sa nu acte de curaj politic sau scrieri de convingere şi conştiinţă, ci crime fasciste de tip banditesc, plus o crimă patricidă, plus alte două crime în familie, numai şi numai spre a face să dispară martorii, din sat şi din familie, ai trecutului său patricid. Nici nu vom avea nevoie de depoziţiile complicelui Osmanescu: vă voi aduce la nevoie zeci şi zeci de martori cinstiţi, plus câteva documente ucigătoare. Vă asigur că am tot ce-mi trebuie ca să pot dovedi în faţa oricui că tot ce a publicat el acolo a fost dictat de mine aici: dar eu nu am dictat din memorie, aşa ceva nu e posibil, ci după anumite manuscrise ale mele, confiscate din casa mea. Aceste texte originale ar fi trebuit să fie arse. Nu au fost arse: mi-au fost restituite în taină. Sunt ascunse, împreună cu testamentul şi caietele fratelui meu Ion Mămăligă.

Stimate tovarăşe General Procuror, vă rog să mă credeţi, nu mă simt îndemnat de nici un fel de dorinţă de răzbunare sau justiţie. Pur şi simplu execut nişte porunci superioare. Funcţionez ca o rotiţă în cadrul unui alt aparat de represiune, al unui aparat magic sau metafizic infinit superior tuturor forţelor din lume ce depind de istorie, putere politică, pumni şi pistoale. Ca

om, nu sunt decât un nebun incurabil; doar ca cetăţean am fost desfiinţat şi anihilat. Trăiesc în micul infern al acestui lazaret secret care, după a mea părere, nu este decât o simbolică metaforă şi miniatură a marelui infern din lumea de afară. Ispăşesc urcând spre moartea ce nu poate fi, pentru cei ce agonizează aici, decât o etapă sublimă de uşurare şi mântuire. Aici, în timp ce mi se sfărâma carnea şi mi se bombardau celulele din creier, am avut parte de câteva bucurii şi lumini supralumeşti. Sub calota de gheaţă a uitării şi autizării fiinţei mele, în anumite clipe de graţie sau revelaţie, simţeam o linişte adâncă şi o mângâiere ce nu putea fi decât cerească. Pe vremuri – parcă într-un alt secol şi într-o altă existenţă –, pe nişte paie putrede, putrezind eu într-o celulă de beton verde, aşteptam ca uşa de fier să se deschidă şi Domnul nostru Iisus Hristos, în zeghe, cu cătuşe la mâinile sale rănite, cu ochelari negri pe ochii săi dumnezeieşti, să fie adus şi împins alături de mine, pe cimentul acelui „izolator" fără de sfârşit. Acum, aici, Hristos e mereu prezent. Ca o lumină de candelă mi se pare a fi ascuns în sângele meu toropit de bătăi şi foamete, în mintea mea întunecată de medicamente şi şocuri electrice. Nu-l mai chem, nu îndrăznesc să mă uit în ochii lui. Aştept clipa în care EA va veni să mă ia de mână şi să mă ducă să îngenunchez sub crucea Lui sacră... Dar până atunci mai e mult, eu trebuie să caut rugăciunile pe care le-am uitat (sau care m-au uitat), trebuie să culeg din praful şi noroiul orelor mele de demenţă cioburile imaginii Ei, sfărâmate şi risipite în pleava şi vântul deşertului acestei lumi şi al acestui veac.

Tristissima noctis imago... Mă bucur că vă pot scrie; scrisul acesta, în sine, mi se pare o minune de sus. Toată evoluţia aşa-zis progresistă a ştiinţei şi civilizaţiei noastre se rezumă în energia ucigătoare a unor bombe gata de a fi lansate; toată evoluţia revoluţionară a societăţilor noastre multilateral şi hiperdezvoltate se concentrează simbolic în absurditatea cretină şi demenţială a liturghiilor sultanale; întreaga rezistenţă spirituală a culturii noastre creştine, democratice şi europene se prefigurează emblematic şi premonitiv prin existenţa şi funcţionarea, la toţi indicii şi parametrii, ai acestui ospiciu în care demenţa puterii cuprinse de frică încearcă să înnebunească şi să ucidă revolta celor sătui de minciună, disperare şi neant. Mă consider a fi în centrul lumii, pentru că aici, într-un minimum de spaţiu, se concentrează maximum de suferinţă şi crimă. Din punctul de vedere al condiţiei mele – ţin să v-o spun, fără frică şi menajamente – timpul şi spaţiul, istoria şi politica, civilizaţia şi cultura îşi dau întâlnire

aici, ca la întretăierea unei abscise cu o ordonată. Aici se face bilanţul moral al acestui secol, aici se iau probele de slavă şi otravă pentru ceea ce mai putem numi condiţie umană. Eu aşa cred – şi îl rog pe bunul Dumnezeu să vă lumineze ca să puteţi cât de cât înţelege gravitatea tragediei ce se joacă şi importanţa diavolească a rolului pe care îl interpretaţi în piesa ce se joacă.

Domnule Procuror General, am datoria şi chiar plăcerea de a vă comunica, în modul cel mai primitiv şi mai simplu, câteva din concluziile mele teoretice de aici. Mi-aţi propus să devin informatorul dumneavoastră discret, să vă raportez din când în când cam ce se vorbeşte, cam cât se fură, ce fel de abuzuri sau afaceri se fac sub ochii noştri. V-am refuzat. Nu mă interesează bătăturile, atunci când pe mine mă doare inima; nu vă pot scrie despre nişte mici criminali şi hoţi, când pe mine mă interesează crima şi hoţia în general, ca simboluri cronice ale schizofreniei maniacale antidialectice de care suferă nu subsemnatul, ci ţara şi poporul al cărui fiu şi soldat umil voi rămâne până în ceasul meu de pe urmă. Deşi sunt şi rămân un simplu şi aproape anonim nebun incurabil, deşi peste memoria şi inteligenţa mea s-au turnat fier-betoane de uitare, frică şi moarte, deşi am murit de mai multe ori în viaţă, fără să fi cunoscut vreo înviere, pierzând chiar încrederea în posibilitatea istorică a unei învieri a neamului meu – ca un fel de preaplin al acestor ore în care pot scrie şi gândi, sub semnul acelui frumos şi vechi *non omnis moriar,* profit de aceste ore de insulară singurătate şi libertate spre a vă atrage atenţia asupra unor certitudini ce au supravieţuit, nici eu nu ştiu prin ce minune, în fosta mea conştiinţă şi actuala mea luciditate. Poate că au să vă folosească odată. Şi dumneavoastră veţi cunoaşte căderea, ratarea, descompunerea: veţi ajunge un bătrân oarecare – copiii şi nepoţii dumneavoastră au să vă întrebe, poate, într-o frumoasă zi, la ce concluzii aţi ajuns, cum explicaţi mizeria şi degradarea prin care îşi dă sufletul frumoasa şi viteaza noastră patrie. Nu le veţi putea povesti nici despre Osmanescu sau Tutilă, nici despre bietul Caftangiu sau ridicol-nenorocitul Candid; nici chiar despre anchetele dumneavoastră glorioase de astăzi nu le veţi putea relata mâine. Va trebui să-i minţiţi sau să le vorbiţi despre alţii şi altceva. Nu este exclus ca, după mazilirea sau ieşirea dumneavoastră la pensie, să începeţi a scrie romane sau piese de teatru, ca să puteţi dormi şi respira, ca să puteţi privi spre cer, spre rafturile cu clasici sau pereţii plini de icoane vechi, va trebui să uitaţi de urletele celor schingiuiţi, torturaţi, ucişi, în rate lungi,

ştiinţifice, nu ca altădată, în public, pe roată, în vremurile blânde ale procesului Horea şi al chinuitului procuror Iancovici.

Consider, tovarăşe procuror, că orice putere politică absolută este o pedeapsă cerească pentru un grav păcat originar; cred că orice religie sau sistem filosofic ce acceptă degradarea sa în ideologie politică sau revoluţie devine automat o utopie demonică, fiindcă orice vis de a crea o societate sau un om nou prin teroare, minciuni şi crime nu este decât un lung proces de *inorcizare* prin izgonirea a tot ce este sacru în oameni şi în lume; orice dogmă e setoasă de sânge, orice dictator tinde să ajungă un Dumnezeu lăudat şi preamărit, chiar dacă acest absolutism al puterii sale va face ca Materia şi Spiritul, în alianţă şi mistică sinteză, să involueze spre sfârşitul lumii, spre Ekpidosisul general; „libertatea, dreptatea, fraternitatea" nu sunt nişte simple lozinci ale unor revoluţii burgheze, franco-americane, ele sunt condiţii, metode şi scopuri sociale ce ne împiedică să devenim fiare sau, mai rău, sclavi; oricine le eludează sau încearcă să le falsifice întoarce istoria spre legile peşterilor şi morala haitelor flămânde; fiindcă nimic nu e întâmplător în această lume, materia e egală şi identică cu spiritul, ambele fiind inferioare sintezei lor pe care nu o cunoaştem, dar care ne cunoaşte; de aici privită, Istoria îmi apare ca un gigant cuprins de slăbiciunea de a visa utopii, omenirea e foarte grav bolnavă, medicamentele folosite sunt mincinoase şi iluzorii, majoritatea doctorilor sunt nebuni, spitalul întreg e minat, fiecare suflet şi fiecare monadă de luciditate a ajuns o rană purulentă, dureroasă, incurabilă: şi totuşi, procurorule, nu trebuie să uităm că buruienile, ciupercile, lichenii şi lichelele fac parte din ecologia brazilor, că în marile oraşe, numărul oamenilor e strict egal cu cel al şobolanilor din subsoluri, că frica şi foamea sunt cele două stihii malefice ale omenirii, că răul de clasă există, nici religiile şi nici revoluţiile nu au reuşit să stingă ura dintre cei bogaţi şi cei săraci, dintre cei puternici şi cei slabi, cei care aplaudă forţaţi şi cei care sunt forţaţi să fie aplaudaţi; nu trebuie să uităm, mai ales, că libertatea în sine nu există decât în raport cu tine însuţi, dar Libertatea popoarelor poate fi furată sau anulată de prostia şi ignoranţa exact a acelor şefi de state care, la Yalta sau Helsinki, iscălesc stipulaţii în legătură cu Dreptul Omului, dar uită să ceară libertatea de autodeterminare a acestor popoare, lăsând ca ziariştii lor să exclame cu satisfacţie şi cinism: „În definitiv, fiecare popor are exact atâta libertate câtă merită"; fiindcă nu pot să nu mă amăgesc că izolarea umilitoare a filosofiei şi a moralei de masa tuturor

tratativelor e trecătoare, că nu va veni o zi în care Ştiinţa şi Ideologiile în genunchi vor cere iertare Religiilor, Moralei, Ontologiei pe care le-au ignorat şi le-au înjosit, capul îmi vâjâie, dar luminoasa cărare o văd şi o simt, iată, sunt în măsură să vă spun (ca să luaţi aminte şi să vă cutremuraţi), că aici, în ultimul cerc al infernului ţării mele, am ajuns la certitudinea clară şi evidentă cum că la baza acestei lumi, la baza materiei şi spiritului ce alcătuiesc Fiinţa şi fiinţarea atât a lumii, cât şi a omenirii şi istoriei acestei omeniri, stau trei substanţe de natură transcendentală, sacră, divină: Dragostea, Adevărul, Credinţa; ele, împreună sau separat, în fiecare suflet individual, dar şi în sufletul tuturor văzutelor şi nevăzutelor, alcătuiesc esenţa metafizică a tot ce este, aşa cum este, atât în cer, cât şi pe pământ; cine declară război fiecărui atom şi fiecărei celule vii în parte declară război ideii de divinitate, lui Dumnezeu însuşi; noi, aici, suntem victimele, ostaticii, prizonierii acestui război ce s-a declarat deja într-o mare parte a lumii, dar iată că noi suntem în măsură de a şti şi de a fi experimentat faptul că cea mai umilă rugăciune, făcută cu dragoste şi cu credinţă, te apropie de adevăr, te instalează în adevăr, mai mult decât zece laboratoare de fizică sau biologie, decât o sută de sateliţi sau un milion de matematicieni sau fizicieni ameţiţi de propria lor beţie; nu are rost să vă demonstrez matematic că minus UNU (-1) este nu numai un grav simbol de perpendicularitate, dar şi o primă condiţie de mântuire, pentru orice individ sau popor ce a fost declarat a purta semnul minus pe umerii singurătăţii sale în lume şi istorie; nu se poate, domnule procuror, extrage rădăcina pătrată sau cubică dintr-o conştiinţă şi nici transforma toate cercurile cunoaşterii noastre în elipse ale fricii şi demenţei. Va veni o zi – nădăjduiesc fiindcă îmi este milă de întunericul şi pustietatea sufletească în care trăiţi –, o zi luminoasă, în care şi dumneavoastră, şi ceilalţi mercenari ai injustiţiei veţi fi obligaţi de către propria voastră stăpânire să înţelegeţi şi să admiteţi că norma de drept în justiţie înseamnă legarea, cu ajutorul moralei, a binelui de adevăr; veţi înţelege atunci că, „acolo unde există gratii, şi cei păziţi şi cei care păzesc stau tot după gratii” şi că frica ce o inspiraţi victimelor dumneavoastră este matematic egală cu frica ce vă chinuie pe dumneavoastră în somn sau la marile şedinţe; că dezumanizarea prin torturi şi spălări ale creierului se răzbună prin numărul alarmant de prunci mongoloizi, oligofreni sau handicapaţi ce se nasc în familiile celor în cauză; atunci, cine ştie, va fi înţeles şi de către legiuitorii satrapiilor noastre că justiţia e indivizibilă, că nu se poate despărţi *suum cuique tribuere* de

alterum non laedere; şi, mai ales, va trebui să admiteţi că un om (sau o instituţie) căreia i-aţi dat voie, dezlegare sau ordin *să bată* un OM nevinovat – care nu are decât vina de a-şi apăra verticalitatea conştiinţei sale – acel om (sau Instituţie) se poate considera îndreptăţit legal să fure şi să mintă oricând, oricât şi pe oricine; iar un Om căruia i-aţi dat ordine *să ucidă,* fără să se teamă de pedeapsă, acela este dezlegat de orice Contract Social, moral, politic, acela are voie să-şi trădeze şi patria şi ideologia – şi mai ales Portretul care i-a pus în mână o cravaşa sau un pistol, fără ca să-l înveţe ce înseamnă „a ucide" ; frate procurorule, istoria ne-a învăţat că cel ce scoate sabia mai are şanse de a scăpa netăiat de sabie – dar, din păcate, aceeaşi istorie ne va dovedi (are timp, nu se grăbeşte) că cine scoate minciuna, hoţia şi trădarea va pieri de minciună, hoţie şi trădare; să ştiţi că în lumea asta a noastră, de aici, *a celor condamnaţi la a uita spre a putea fi uitaţi,* preexistă o lege tainică ce nu poate fi explicată deocamdată, şi anume că *nimeni şi nimic nu piere cu totul;* nu există secrete ce nu se vor afla, crime ce nu se vor descoperi, criminali ale căror nume să rămână ascunse în veşnicie; totul, absolut totul se plăteşte şi se răsplăteşte încă în această lume, dacă nu prin noi, atunci prin copiii sau urmaşii noştri; creierul uman are o parte a sa care poate fi distrusă prin şocuri şi medicamente, dar esenţialul, miezul tragic al fiecărei victime de aici, ca o sămânţă tainică, zboară ca păpădia în vânt sau se ascunde sub pământ, în aşteptarea unei ploi sau a unei dreptăţi viitoare. Placenta nu poate înlocui la nesfârşit fătul pe care l-a adus pe lume, vorba goală nu poate înlocui fapta şi realitatea, falsele mituri şi serbări ale minciunii nu pot înlocui, în sufletul poporului ce tace şi rabdă, capacitatea sa de a gândi, judeca şi condamna; cu cât umilirea, exploatarea şi ruşinarea obrazului unui popor întreg durează mai mult, cu atât reflexul de bumerang al mâniei şi răzbunării va fi mai cumplit; această „lungă durată" a teroarei e sabie cu două tăişuri, nu se ştie cine profită de ea, valorile întoarse pe dos sau călcate în picioare pot deveni, după două sau trei generaţii numai, lozinci de libertate şi dreptate mult mai cumplite decât au fost aceste biete speranţe pe vremea strămoşilor noştri răsculaţi; confuzia în lume e enormă, nu se mai ştie cine e de stânga, cine e de dreapta, cine e bogat şi cine e sărac, cine vrea să elibereze şi cine vrea să fie eliberat; bunul Dumnezeu va trebui să ia din mână oamenilor jucăria asta morală care se cheamă istorie, nu am fost vrednici de a fi propriii stăpâni ai propriei noastre soarte, va trebui să intrăm în ţarcurile Cerului, aşteptând ca Providenţa să hotărască dacă mai meritäm să fim sau dacă e mai

bine, pentru întregul univers al liniştii şi armoniei, să dispărem ca o râie sau ca nişte ploşniţe sângeroase şi criminale...

Frate procurorule, rogu-te să mă ierţi dacă m-am abătut prea mult din cărarea legii. Îmi trec prin faţa ochilor paginile prin care acel nenorocit Ion Mămăligă şi-a strigat, în scris, înainte de a muri, apocalipsa. Ea nu începe cu trompetele unor îngeri sau cu ameninţările Glasului celui dintâi, care a spus: „Suie-te aici şi-ţi voi arăta ce are să se întâmple după aceste lucruri!". Nu. Apocalipsa lui Ion Mămăligă spune ce se întâmplă azi, fiindcă, după a noastră părere, lumea nu este înainte de sfârşitul Lumii, ci este în sfârşitul acestei lumi. Apocalipsa a început de mult, poate de când primul om, zicând „Nu există Dumnezeu", şi-a îngăduit să-l împuşte în ceafă pe fratele său Abel numai fiindcă acesta continua să se roage şi să se teamă doar de Cel de Sus. Caftangiu a avut iluminări de profet: fără să fie filosof sau teolog credincios, a rostit câteva preziceri cutremurătoare. Nu vi le înşir, nici nu aş putea, ele sunt sacre şi păzite de un înger. Dar, fără să mă tem de dumneavoastră sau de domnul căpitan Enoiu, pentru a vă face un bine şi a vă da o idee ce înseamnă clarviziune la un nebun condamnat la sinucidere, am să vă comunic, prin vorbele mele, ce profetiza în urmă cu mulţi ani acest Ion Mămăligă, activist trecut în pasivitate şi reflexie. El era convins că foarte curând, în etape ascunse, dar diferenţiat asemănătoare, absolut în toate statele stalinizate după Yalta, după ce se va constata dezastrul economic, social, ideologic şi moral, puterea politică va trece printr-o fază de nebunie paranoică şi mistică pseudoreligioasă; profitând de această derută, Ministerul de Interne va înghiţi pe rând toate celelalte ministere, începând cu cel de justiţie şi continuând cu cel de externe, comerţ, învăţământ şi cultură. Paraziţii din aparatul de stat şi cei de divan vor deveni supuşii temători ai braţului lung; poporul, din stăpân şi rob, va deveni o masă de păziţi şi păzitori. Puterea poliţienească se va înstăpâni peste tot, democraţiile socialiste devenind, fără să-şi dea seama, simple dictaturi militare ale berzelor albastre în civil. Această profeţie, la noi, a devenit o realitate evidentă. Dumneavoastră nu mai ştiţi cine vă este adevăratul superior. Osmanescu, ataşat cultural, nu ştie de cine trebuie să se teamă mai mult, eu trebuie să-mi scriu aceste raporturi în trei exemplare, unul pentru dumneavoastră (generalul procuror sau procurorul din serviciul generalilor?), un altul îl predau unui anchetator cu ochi de barză albastră şi pe al treilea îl adaug la colecţia mea de documente, manuscrise, şi

diferite profeţii şi apocalipse. Deci, iată, revin la ce am spus la început: aveţi duşmani, temeţi-vă, puterea ce o aveţi e cu două tăişuri. În ceea ce mă priveşte, de îndată ce va trece efectul injecţiilor, voi redeveni ceea ce sunt de fapt: un simplu rebut social, o amărâtă de monadă a acestui secol, flămând şi îngrozit de bătăi şi injecţii, aşteptând ca dumneavoastră să daţi un ordin telefonic călăului meu ca să-mi restituie proteza dentară: vreau să pot striga corect, în clipa în care reintru în criza mea de nebunie: *„Merde, merde merde.* Trăiască Statele Hunite ale Eurasiei!"

Acum, gata: simt apropierea leşinului. Nu aş vrea pentru nimic în lume să mă prăbuşesc chiar când se anunţă o mare vizită a Crucii Roşii Internaţionale. Nu vreau să mai fac parte dintre cei evacuaţi şi închişi în pivniţe unde li se administrează diferite soporifice şi neuroleptice. Cu ocazia ultimei asemenea vizite sau inspecţii au murit sufocaţi mai mult de cinci din acei melancolici care ar fi dorit să urle. Vreau să rămân treaz – tăcut, dar treaz –, un oarecare anonim bolnav depresiv; nu am şi nu am avut niciodată nimic cu politica sau cu regimul, sunt fericit să pot agita steguleţul, îmbrăcat în salopetă albastră nou-nouţă, demonstrând astfel că tot ce se spune rău despre rezervaţiile noastre neuropsihiatrice sunt simple calomnii inventate de duşmanii patriei noastre şi de renegaţii fugiţi peste hotare. Ori de câte ori visez că aş putea să fiu întrebat de vreunul din ziariştii ce însoţesc asemenea inspecţii internaţionale, dacă am cumva vreo dorinţă specială, ce grozavă bucurie mi-ar face să-i pot spune acestui Figaro din Vest: „Stimate domnule ziarist, după cum vedeţi, salonul nostru e frumos, curat, ultraseptic. Dar îi lipseşte, totuşi, ceva. Nu vă cerem un portret color al genialissimului nostru Sultan, nu avem dreptul, aici, la aşa ceva; nu vă solicităm nici vreo icoană sau crucifix creştin: trăim şi murim într-un stat ateu; orice simbol de credinţă poate să ne tulbure sau să ne accentueze dorinţa de sinucidere sau ucidere. Dar tare mult am dori, dacă ar fi posibil (şi ce nu e posibil într-o lume imposibilă?), să dispuneţi a se aduce din pivniţele teatrului din Isarlâk trei busturi de ghips ce zac acolo fără de nici un folos: al lui Marx, al lui Stalin şi al lui Hitler. Văzându-i, ne-am simţi mai puţin alienaţi, ne-am da seama că suntem în Europa, în secolul XX, nu suntem singuri, aşadar, nu suntem părăsiţi şi uitaţi. Văzând aceste busturi, ne-am da seama că istoria există şi merge înainte, că utopiile funcţionează normal, că prostia şi crima au rămas boli cronice, incurabile: rugăciunile noastre fiind simple blesteme, blestemele noastre umile rugăciuni (de uitare şi iertare), avându-i sub

ochi pe aceşti mari creatori de lume, ordine şi om de tip nou, am muri mai uşor, mai împăcaţi şi oarecum răzbunaţi. Nici unul din noi nu va apuca integrarea şi a statelor voastre occidentale în Statele noastre Hunite, dar vom putea avea speranţa ca, măcar din ceruri, alături de martirii dreptăţii şi bunului-simţ, să putem privi în jos, râzând din toată inima. Ca doi şerpi ce au încercat fiecare să înghită coada celuilalt, simţindu-şi absurdul sfârşit, ruşii şi americanii se vor împăca şi se vor alia. De pe acum îi vedem îngenunchind şi cerând de Sus, de la Noi, pe Cineva care să-i elibereze de imensa putere pe care au acumulat-o prosteşte şi cu care, acum, nu mai ştiu ce să facă şi ce să mai înceapă.

Am ameţit. Sora refuză să-mi mai facă o injecţie. Celula asta de anchetă se lărgeşte, se luminează. Un demon frumos, cu alte aripi, citeşte *Biblia* în colţul de sus al încăperii: Napocos răsfoieşte Apocalipsa prietenului meu Caftangiu-Mămăligă. Îi place, o va introduce în viitorul nostru Supplex. Un cal şarg mă aşteaptă într-o dumbravă, nu sunt departe de peştera în care cineva cântă din Bach: da, acum, dinspre grădina Moşului nostru coboară spre mine o Umbră sfântă; opera vieţii mele, marea mea dragoste, unica mea patrie, ultima carte pe care nu am citit-o în întregime şi pe care am dat-o la topit, la ars; vine spre mine zâmbind, mă ia de mână, mă conduce spre o piaţă imensă, a unui gigantic Isarlâk ceresc, şi acolo, îmi arată un uriaş afiş roz pe care sunt... pe care sunt înscrise nişte nume. Îngeri şi draci, bogaţi şi săraci, proşti şi deştepţi, ca la iarmarocul Sfintei Mării, privesc acest afiş rozaliu şi râd, şi râd, şi râd. „Vezi, îmi spune Ea, cu vocea ei cerească, fericiţi sunt şi cei ce pot râde! Dacă iadul e pardosit cu utopii, raiul nostru valah e alcătuit din libertatea de a putea râde, bârfi, critica, amestecând lacrima cu veselia, disperarea cu nădejdea şi frica de curaj cu curajul fricii "...

Amin.